

Week 1

- Artikel 1.** *Opening.*
- Artikel 2.** *Credentiebrieven*
- Artikel 3.** *Moderamen*
- Artikel 4.** *Toespraak praeses*
- Artikel 9.** *Twee afvaardigingen Noord-Holland.*

Week 2

- Artikel 16.** *Rapport tweeërlei Afvaardiging Noord-Holland.*
- Artikel 27.** *Verklaring afgevaardigden Noord-Holland-B.*
- Artikel 29.** *Besluit tweeërlei afvaardiging Noord-Holland*
- Artikel 30.** *Welkom wettige afgevaardigden Noord-Holland*
- Artikel 32.** *Agendum*

Week 3

- Artikel 45.** *Appèl op kerken Noord-Holland*

Week 4

- Artikel 51.** *Besluit inzake The Presbyterian Church in Korea*
- Artikel 53.** *Besluit inzake tussentijdse verhogingen van de uitkeringen aan professoren-weduwen*

Week 5

- Artikel 63.** *Reglement hoogleraren en lectoren Theologische Hogeschool met benoemingsbrief.*
- Artikel 66.** *Besluit inzake reglement voor hoogleraren en lectoren, met benoemingsbrief.*
- Artikel 67.** *Bezwaarschrift kerk te Maassluis tegen deputaten-curatoren.*
- Artikel 73.** *Besluit over het horen van bepaalde personen en colleges*

Week 6

- Artikel 77.** *Bezwaarschrift kerk te Creil (scriba F. van Dijk)*
- Artikel 79.** *Besluit inzake bezwaarschrift kerk te Creil.*
- Artikel 80.** *Revisieverzoek brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit, Den Helder, e.a.*
- Artikel 84.** *Besluit inzake indiening rapport deputaten psalmberijming.*
- Artikel 86.** *Bespreking revisie verzoeken Drs. A. van Schijndel en ds. H. Smit Den Helder e.a.*
- Artikel 87.** *Besluit inzake revisie verzoeken Drs. A. van Schijndel en ds. H. Smit Den Helder e.a.*

Week 7

- Artikel 89.** *Toespraakpraeses, ds. J. Kok,*
- Artikel 94.** *Antwoord aan br. T. Bakker, Krommenie*
- Artikel 97.** *Verklaring ds. A. Geelhoed.*
- Artikel 99.** *Besluit inzake bezwaarschrift brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit Den Helder*
- Artikel 102.** *Bezwaarschriften tegen het z.g. attestenbesluit*
- Artikel 103.** *Besluit bezwaarschriften tegen het z.g. attestenbesluit*

Week 8

- Artikel 109.** *Besluit inzake openbare behandeling schorsing lectoren.*
- Artikel 113.** *Besluit inzake behandeling zaak lectoren*

Week 9

- Artikel 119.** *Rapport betreffende schorsing lectoren*
- Artikel 120.** *Besluit inzake openbare behandeling zaken m.b.t. prof. dr. H. J. Jager en prof.C. Veenhof*
- Artikel 123.** *Besluit inzake lectoren*
- Artikel 125.** *Rapport inzake minderheidsnota ds. J. C. Janse*
- Artikel 126.** *Besluit inzake minderheidsnota ds. J. C. Janse*

Week 10

- Artikel 129.** *Brief van prof dr. H. J. Jager*

Artikel 132. *Besluit inzake prof. dr. H. J. Jager*
Artikel 135. *Rapport over handelingen deputaten-curatoren t.a.v. prof. C. Veenhof*
Artikel 137. *Besluit inzake prof. C. Veenhof*
Artikel 139. *Besluit m.b.t. artikel in „Opbouw“*

Week 11

Artikel 143. *Besluit inzake prof. dr. H. J. Jager en prof. C. Veenhof.*
Artikel 145. *Besluit inzake bezwaarschrift br. P. Dekker te Kampen*
Artikel 146. *Revisieverzoek br. J. B. Escher te Amersfoort*
Artikel 151. *Besluit inzake bezwaarschrift ds. A. H. Reitsema te Richmond (Zuid-Afrika)*
Artikel 152. *Aanklacht kerkeraad van Maassluis tegen prof. J. Kamphuis.*
Artikel 154. *Besluit inzake aanklacht Maassluis tegen prof. J. Kamphuis*
Artikel 156. *Besluit inzake revisieverzoek br. A. F. C. Dubbeldam te Warmond*

Week 12

Artikel 168. *Brief aan de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries*
Artikel 169. *Brief aan br. J. B. Escher*

Week 13

Week 14

Artikel 185. *Revisieverzoek kerkeraad Kampen (scriba J. Bos) betreffende catechisatieboekje*
Artikel 187. *Besluit inzake revisieverzoek kerkeraad Kampen (scriba J. Bos) betreffende catechisatieboekje*
Artikel 188. *Bezwaren tegen buitengewone p.s. van Overijssel 1968 inzake leer van ds. B. Telder*

Week 15

Artikel 195. *Vaststelling benoeming hoogleraar in de vacature-prof. C. Veenhof*
Artikel 197. *Bezwaarschrift classis Kampen (Emmeloord) tegen uitspraak p.s. van Overijssel 1969*
Artikel 199a. *Besluit inzake bezwaarschrift classis Kampen (Emmeloord) tegen uitspraak p.s. van van Overijssel 1969*
Artikel 201. *Benoeming dr. C. Trimp tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool*

Week 16

Artikel 205. *Revisieverzoeken m.b.t. curatoren Noord-Holland.*
Artikel 206. *Besluit inzake revisieverzoeken m.b.t. curatoren Noord-Holland*
Artikel 208. *Besluit inzake spreekconsent studenten*
Artikel 209. *Verzoek kerkeraad Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser*
Artikel 210. *Besluit inzake verzoek kerkeraad Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser).*
Artikel 211. *Brief kerkeraad Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen)*
Artikel 213. *Besluit inzake brief kerkeraad Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen)*
Artikel 216. *Besluit inzake appèlschrift kerkeraad Loosdrecht tegen uitspraken classis Amersfoort*

Week 17

Artikel 223. *Verslag deputaten-curatoren inzake uitbreiding aantal hoogleraren*
Artikel 224. *Besluit inzake uitbreiding aantal hoogleraren*

Week 18

Artikel 230. *Besluit inzake Formulier bevestiging missionaire dienaren des Woords*
Artikel 232. *Besluit inzake gravamen br. D. Roorda*
Artikel 233. *Brief aan br. D. Roorda*
Artikel 236. *Brief aan kerkeraad Eindhoven (praeses ds. G. v. d. Brink)*
Artikel 239. *Brief kerkeraad Wezep*
Artikel 240. *Besluit inzake brief kerkeraad Wezep*
Artikel 241. *Revisieverzoek brs. A. Albracht en J. Bergman, Utrecht-C.*
Artikel 243. *Besluit inzake brief van br. Tj. Vis te Bovenknijpe (Fr.)*

- Artikel 245.** *Rapport deputaten correspondentie Hoge Overheid*
Artikel 246. *Besluit rapport deputaten correspondentie Hoge Overheid*
Artikel 248. *Slotuitspraak in de zaak „Kampen“*
Artikel 249. *Zie 248*
Artikel 250. *Rapport deputaten betreffende doop geadopteerde kinderen*
Artikel 251. *Besluit inzake rapport deputaten betreffende doop geadopteerde kinderen*

Week 19

- Artikel 257.** *Besluit inzake revisieverzoek brs. A. Albracht en J. Bergman, Utrecht-C.*
Artikel 260. *Brief aan de kerkeraad van Breukelen.*
Artikel 262. *Appèlschrift van de kerkeraad van Doorn tegen een door de p.s. van Utrecht 1968 genomen besluit*
Artikel 263. *Brief aan de kerkeraad van Doorn*
Artikel 265. *Brief aan br. en zr. G. H. Poortinga-de Bruine, Boijl (Fr.)*
Artikel 267. *Besluit inzake bezwaarschrift van br. J. Siegers te Zutphen*
Artikel 271. *Verslag deputaten-curatoren (beleid)*

Week 20

- Artikel 273.** *Verslag deputaten- curatoren (beleid)*
Artikel 277. *Bespreking van de rapporten inzake de psalmberijming*
Artikel 278. *Besluit inzake psalmberijming*
Artikel 280. *Correspondentie met buitenlandse kerken.*
Artikel 281. *Besluit inzake correspondentie met buitenlandse kerken*
Artikel 283. *Besluit inzake correspondentie met Monte Alegre (Brazilië)*
Artikel 284. *Correspondentie met „The Free“ Reformed Churches of Australia“*
Artikel 285. *Correspondentie met „The Canadian Reformed Churches“*
Artikel 286. *Correspondentie met „The Canadian Reformed Churches“*
Artikel 287. *Ontzetting lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder*
Artikel 288. *Besluit inzake ontzetting lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder*
Artikel 291. *Brief van br. K. Kruyswijk te Scheveningen*

Week 21

- Artikel 296.** *Benoeming dr. J. Douma tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool*
Artikel 299. *Besluit inzake beleid van deputaten- curatoren*
Artikel 301. *Bezwaarschrift kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen*
Artikel 302. *Besluit inzake bezwaarschrift kerkeraad van VollenhoveCadoelen*
Artikel 304. *Besluit inzake archieven generale synoden*

Week 22

- Artikel 310.** *Bezwaarschriften van de kerkeraden van Gorinchem Sliedrecht, Langerak en Leerdam*
Artikel 311. *Besluit inzake bezwaarschriften van de kerkeraden van Gorinchem, Langerak Sliedrecht, Leerdam*
Artikel 314. *Besluiten inzake correspondentie met „Die Vrye Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika“*
Artikel 317. *Aanvullende bepalingen in het Reglement voor hoogleraren en lectoren t.a.v. het onderscheid tussen het gewone en buitengewone hoogleraarschap/lectoraat.*

Week 23

- Artikel 324.** *Brief aan kerkeraad van Pretoria (scriba br. M. J. Boersema).*
Artikel 328. *Rapport van ds. D. van Houdt inzake de regeling positielegerpredikanten*
Artikel 332. *Besluit inzake regeling positie legerpredikanten*
Artikel 334. *Besluit inzake revisie tekst Heidelbergse Catechismus*
Artikel 337. *Besluit inzake financieel verslag deputaten regeling positie legerpredikanten*
Artikel 341. *Brief aan de synode van de zich noemende Geref. Kerken in Nederland*

Week 24

Artikel 350. *Besluit inzake contact met de Chr. Geref. Kerken*
Artikel 352. *Besluit inzake bundel „Enige Gezangen*
Artikel 356. *Besluiten inzake geestelijke verzorging militairen*
Artikel 357. *Brief aan drs. W. Zeldenrust*

Week 25

Artikel 365. *Besluit inzake revisieverzoek br. K. Kruyswijk*

Week 26

Artikel 376. *Besluit inzake doop van wettig geadopteerde kinderen.*

Week 27

Artikel 381. *Besluit inzake correspondentie met Korea*
Artikel 384. *Besluit inzake verhouding tot „Die Gereformeerde Kerk Suid-Afrika"*

Week 28

Artikel 389. *Radio-uitzending van kerkdiensten*
Artikel 390. *Besluit inzake radio-uitzending kerkdiensten*
Artikel 393. *Besluit inzaken brieven van br. N. Padding en br. J. Ro*
Artikel 398. *Benoemingen*
Artikel 401. *Antwoord-brief aan de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scribabr. M. J. Boersema)*
Artikel 403. *Besluit inzake tabellen volkstelling 1970*
Artikel 406. *Besluit inzake financieel verslag deputaten contact Soembanese kerken.*
Artikel 409. *Brief van de brs. A. Albracht en J. Bergman, Utrecht.*

Week 29

Artikel 412. *Besluit inzake correspondentie met buitenlandse kerken*
Artikel 414. *Besluit inzake correspondentie met Zuid-Afrika*
Artikel 417. *Besluit inzake contact Soembanese kerken*
Artikel 419. *Besluit inzake correspondentie met buitenlandse kerken (Book of Praise).*
Artikel 428. *Sluiting*

BIJLAGE 1.

PRESENTIE EN LITURGIE TER GENERALE SYNODE VAN HOOGEVEEN 1969.

BIJLAGE 2.

VERSLAG VAN DEPUTATEN-CURATOREN VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL OVER HET TIJDVAK JANUARI 1967 TOT DECEMBER 1968.

BIJLAGE 3 a.

REGLEMENT VOOR HOOGLERAREN EN LECTOREN AAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND, GEVESTIGD TE KAMPEN, VASTGESTELD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND, GEHOUDEN TE HOOGEVEEN IN 1969.

BIJLAGE 3 b.

BENOEMINGSBRIEF VOOR HOOGLERAREN EN LECTOREN AAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL.

BIJLAGE 3 c.

TOELICHTING VAN DE DESBETREFFENDE COMMISSIE BIJ HET REGLEMENT EN DE BENOEMINGSBRIEF

BIJLAGE 4.

RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR DE CORRESPONDENTIE MET DE BUITENLANDSE KERKEN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST

- BIJLAGE 5 a.
RAPPORT VAN DEPUTATEN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORTWEST 1967, VOOR RADIO-UITZENDING VAN KERKDIENTEN.
- BIJLAGE 5 b.
DEPUTATEN VOOR UITZENDING VAN RADIOKERKDIENTEN VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND
- BIJLAGE 6.
RAPPORT VAN DEPUTATEN VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND VOOR DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN MILITAIEREN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST 1967.
- BIJLAGE 7.
RAPPORT EN ADVIES VAN DE DEPUTATEN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST 1967, VOOR REGELING POSITIE LEGERPREDIKANT
- BIJLAGE 8.
RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE PSALMBERIJMING (INTERIM-RAPPORT).
- BIJLAGE 9.
RAPPORT VAN DEPUTATEN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORTWEST 1967 VOOR DE BUNDEL „ENIGE GEZANGEN" (ACTA ART. 288).
- BIJLAGE 10.
RAPPORT VAN DE COMMISSIE VAN DE GENERALE SYNODE HOOGVEEVEN (1969), INGESTELD OM INZAKE DE DUBBELE AFVAARDIGING UIT HET RESSORT NOORD-HOLLAND DE GENERALE SYNODE VAN ADVIES TE DIENEN.
- BIJLAGE 11
RAPPORT VAN COMMISSIE I INZAKE HET Z.G. ATTESTENBESLUIT.
- BIJLAGE 12
RAPPORT VAN COMMISSIE I INZAKE DE SCHORSING VAN DE LECTOREN DR. D. J. BUWALDA EN DR. H. M. MULDER.
- BIJLAGE 13
RAPPORT VAN COMMISSIE I OVER DE HANDELINGEN VAN DEPUTATENCURATOREN TEN AANZIEN VAN DE HOOGLERAREN DR. H. J. JAGER EN C. VEENHOF.
- BIJLAGE 14
RAPPORT VAN HET MODERAMEN INZAKE DE UITBREIDING VAN HET AANTAL HOOGLERAREN
- BIJLAGE 15
NOTA bij het rapport van het moderamen inzake de uitbreiding van het aantal hoogleraren.
- BIJLAGE 16.
RAPPORT VAN COMMISSIE I INZAKE „KAMPEN", ONDERDEEL „WET EN SABBAT"
- BIJLAGE 17
RAPPORT VAN COMMISSIE II OVER DE BRIEF VAN DE GENERALE SYNODE VAN HILVERSUM 1968/69 VAN DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.
- BIJLAGE 18
MEERDERHEIDSRAPPORT VAN DE COMMISSIE AD HOC INZAKE DOOP VAN WETTIG GEADOPTEEERDE KINDEREN

**BIDSTOND VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE HOOGEVEEN OP
MAANDAG 14 APRIL 1969.**

Bidstond De raad van de gereformeerde kerk te Hoogeveen heeft op maandag 14 april 1969, om 20.00 uur, de gemeente des Heren aldaar samengeroepen in het kerkgebouw van de Ned. Hervormde Gemeente aan de Lomanlaan 2 aldaar, om Gods zegen te vragen over de arbeid van de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, welke op dinsdag 15 april 1969 te Hoogeveen haar zittingen zou aanvangen. Het kerkgebouw was overvol. Niet alleen uit Hoogeveen en omgeving, maar uit alle delen van het land waren de broeders en zusters opgekomen om deze bidstond bij te wonen. Voorganger in de dienst was drs. D. Deddens van Leeuwarden, die praeses was van de voorgaande generale synode, welke in 1967 in Amersfoort-West werd gehouden.

Ter inleiding op het gebed bediende hij Gods Woord in 2 Corintiërs 12: 7b -10. Het thema van de preek was: Christus, zijn apostel Paulus uiterst kort houdend. Hij wees erop: hoe Christus dit deed en waartoe Hij dit deed.

Daarna droeg drs. Deddens de arbeid van de synode en ook de kerken en de hogeschool der kerken in gebed en smeking aan de HERE op.

**ACTA VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN
NEDERLAND, SAMENGEKOMEN TE HOOGEVEEN OP DINSDAG 15 APRIL 1969.**

EERSTE SYNODEWEEK 15 APRIL 1969

Artikel 1.

Opening.

Namens de raad van de gereformeerde kerk te Hoogeveen, in het scheiden van de generale synode van Amersfoort-West 1967 aangewezen als roepende kerk voor de eerstvolgende generale synode, opent drs. D. Deddens van Leeuwarden om 9.30 uur de vergadering van de afgevaardigden der kerken.

Hij had daarbij op verzoek van de kerkeraad te Hoogeveen de plaats ingenomen van de pastor-loci ds. Joh. Francke, die om gezondheidsredenen verhinderd was. Hij laat op diens verzoek zingen Psalm 48: 1, 5 en 6, leest Openbaring 3: 7-13 en gaat voor in gebed.

Daarna spreekt hij het volgende door ds. Joh. Francke opgestelde openingswoord uit:

Toespraak ds. Joh. Francke.

Weleerwaarde en eerwaarde afgevaardigden, hooggeleerde heren hoogleraren aan de Theologische Hogeschool te Kampen, en voorts allen die tot deze vergadering zijt opgekomen.

Hooggeachte broeders in onze Here Jezus Christus!

In opdracht van de roepende kerk te Hoogeveen groet ik u met de apostolische woorden: Genade zij u en vrede van God, onze Vader, en van de Here Jezus Christus, die zichzelf gegeven heeft voor onze zonden, om ons te trekken uit de tegenwoordige boze wereld, naar de wil van onze God en Vader, wien de heerlijkheid zij in alle eeuwigheid! Amen (Galaten 1: 3-5).

U in haar midden te mogen ontvangen acht De Gereformeerde Kerk van Hoogeveen een grote eer. Het is immers in deze eeuw nog niet gebeurd, dat een generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland alhier werd gehouden. En in de vorige eeuw is het ook maar één keer voorgekomen, namelijk in 1860.

En daarmee raken we aan de kerkhistorische verbanden, waarin ook deze generale synode een plaats zal hebben. Letten wij op die verbanden, dan moet ons de brief van het verhoogde Kerkhoofd, de Here Christus, aan zijn Klein-Aziatische gemeente te Filadelfia wel bijzonder toespreken. Die brief, immers ook gericht aan De Gereformeerde Kerken in Nederland, bevat onder meer dit bevel: „Ik kom spoedig; houd vast wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme!" Dat betekent: „Gij neemt daar in dat heidense land een sleutelpositie in; ge staat op een vooruitgeschoven post. Ge wordt door heidenen en Joden omsingeld en aangevallen. Houd echter die stelling vast! Sla de aanvallen van het heidendom en van de valse kerk der Joden af! Ik kom u spoedig te hulp met de hoofdmacht. En daarom: laten noch heidenen noch Joden u de kroon der genade ontroven! Dat zal echter gebeuren, als ge aan de zonden der heidense wereld toevalt of u door de Joodse synagoge tot een valse eenheid laat verleiden. Laat u dus de kroon niet van het kerkhoofd halen!"

Dat bevel van de Christus moet ons wel zeer aangrijpen, als we terugzien in de kerkhistorie, als we de hedendaagse kerkelijke situatie bezien en als we vooruit willen zien. Het jaar 1969 is een jaar om terug te zien. Het is immers 29 mei a.s. 350 jaar geleden dat de nationale synode van Dordrecht werd gesloten. En 16-18 april a.s. is het 350 jaar geleden dat op die synode de Leerregels werden geaprobeerd. Vorig jaar heeft in onze gereformeerde kerken een stijlvolle herdenking plaats gevonden. Ze stond onder de vigeur van Christus' bevel: „Ik kom spoedig; houd vast wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme".

Tegenover de semi-pelagiaanse dwaalleer, die de mens met zijn vrije wil op de troon verheft, hebben onze vaders vastgehouden, dat Christus Jezus een volkomen Zaligmaker en Gods soevereine genade een volkomen genade is. Zo werd de ware leer naar de Schriften gehandhaafd. En toen de Dordtse Kerkenordening werd geaprobeerd, was daarmee de regering der kerk naar de Schriften bewaard. En toen de buitenlandse afgevaardigden vertrokken, werd de belofte gevraagd en gegeven, dat onze vaders de vastgestelde leer onder beding van Gods genade tot de wederkomst van de Heiland op de wolken getrouw zouden bewaren.

Wat er echter van die belofte is terechtgekomen leert ons het begin van de 19e eeuw. De Geest des HEREN moest in 1834 en daarna reformatie bewerken, opdat de leer van Gods soevereine genade in Christus Jezus zou blijven.

De Afscheiding van 1834 stond weer onder de kracht van Christus' bevel: „Ik kom spoedig; houd vast wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme".

De confessionele betekenis van de Afscheiding was immers de terugkeer tot de Drie Formulieren van Enigheid en de terugkeer tot de Dordtse Kerkenordering.

En in dat kerkhistorische verband stond ook de generale synode van Hoogeveen in 1860. Hoogeveen had in de Afscheiden Kerken een goede naam. Woensdag 25 en donderdag 26 maart 1835 was de gemeente door ds. H. de Cock te Ulrum geïnstitueerd.

Ds. K. J. van der Schuur was haar eerste predikant (1840 - 1845). Er waren met hem vele moeiten, zodat hij tenslotte werd geschorst en afgezet. Beter ging het toen in 1846 ds. Wolter A. Kok uit Ruinerwold overkwam. Hij was één der zonen uit het geslacht van „Meister Albert Kok”, welk geslacht zulk een opgang heeft gemaakt in de Afscheiden Kerken en uit welk geslacht we ook vandaag een trouwe nazaat in ons midden hebben. Ds. W. A. Kok heeft met ere en grote vrucht de kerk te Hoogeveen gediend tot aan zijn emeritaat in 1889, hem op 84-jarige leeftijd gegeven. De gemeente te Hoogeveen was toentertijd de grootste in het kerkverband: ze telde omstreeks 1860 een 1550 zielen. En gelijk bekend had ds. Kok ook de Drenthse opleiding tot de dienst des Woords te verzorgen.

Vandaar dat er in 1853 mede voor de opleiding een tweede predikant kwam: ds. J. Bavinck, de vader van de later bekende en beroemde hoogleraar Herman Bavinck, welke Herman 13 december 1854 te Hoogeveen werd geboren. Nadat ds. Bavinck in 1857 naar Bunschoten was vertrokken werd candidaat K. Kleinendorst in 1859 de tweede dominee.

De opleiding te Hoogeveen heeft door middel van haar leerlingen grote invloed op de kerken der Afscheiding „h.-4 We noemen haar leerlingen ds. Lammert Jan Hulst. die later in de Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika zulk een vooraanstaande plaats had. Men sprak dan ook wel van de Drenthse richting van de dienaren H. Joffers, F. A. Kok en D. van der Werp tegenover de Gelderse richting van dr. A. Brummelkamp. De eerstgenoemde richting werd later wel de „preciese” genoemd en de laatstgenoemde de „rekkelijke”.

De synode te Hoogeveen in 1860 was de tiende van de Afscheiden Kerken, wanneer men dan de synodale vergaderingen van de zogenaamde „Kruisgezinden” niet meetelt.

En daarmee is gezegd dat er toen niet alleen verschillende richtingen waren, maar die richtingen ook tot twist en verdeeldheid leidden. Afgedacht van persoonlijke tegenstellingen en kleinere zaken ging het hoofdzakelijk om twee vragen. Dat waren de vragen inzake het genadeverbond met ons en onze kinderen en die betreffende de bevoegdheid van het kerkverband.

En we moeten zeggen: in weerwil van veel zonde stond die strijd toch onder de vigeur van Christus' bevel: „Ik kom spoedig; houd vast wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme”. Want de grondvraag was voor allen bij de zaken van verbond en kerkregering: Wat is gereformeerd naar de Schriften?

Maar zoals gezegd, er kwamen scheuringen, in 1838 en in 1846. Met de groep kerken die in 1846 onder dr. A. Brummelkamp zich had afgescheiden, kon in 1854 (juist voor de oprichting van de Theologische Hogeschool in dat jaar) de eenheid worden hersteld. Maar met de groep „Kruisgezinden” van 1838 ging het minder gemakkelijk. Ook de synode van Hoogeveen in 1860 had met die moeiten van doen.

Praeses van die synode was ds. N.H. Dosker, een man van Duitse afkomst en getrouwd met een Franse vrouw. Hij behoorde al tot de tweede generatie van de afgescheiden vaders. In 1873 is hij naar Amerika geëmigreerd en heeft hij ook daar de kerk van Christus met eer gediend.

De synode van Hoogeveen dan ontving een deputatie van de „Kruisgezinden”, bestaande uit de singuliere ds. W. H. Gispen. ds. D. Klinkert en ds. J. Plug. De besprekingen liepen echter vast. Het zou nog tot 1869 duren, aler de hereniging tot stand kwam.

De Hoogeveense synode moest ook twisten aan de Hogeschool te Kampen onder de docenten bijleggen, vooral een twist tussen docent T. F. de Haan en docent A. Brummelkamp. De synode emeriteerde De Haan en daarna zien wij dat er goede verhoudingen aan de Hogeschool ontstonden. In weerwil van de vele moeiten, die de ontplooiing van de kerken in haar werk tegenstonden, mocht de Hoogeveense synode aan tal van kerkelijke zaken aandacht geven.

Zij was de eerste synode der Afscheiden Kerken, die besluiten nam inzake evangelisatie en zending. Daardoor kwam het dat van 1860 - 1880 het werk van evangelisatie en barmhartigheid in de kerken bloeide. De synode droeg aan de docenten in Kampen op een reglement tot bevordering van de zaak der zending op te stellen en te publiceren.

Gevolg van een en ander was dat in 1863 twee zendelingen naar de West mochten gaan.

Op de Hoogeveense synode werden voor het eerst na 1834 buitenlandse afgevaardigden ontvangen. Het waren afgevaardigden van de Verenigde Presbyteriaanse Kerk van Schotland. Later zouden meer buitenlandse afgevaardigden komen.

Vandaar dat ter synode werd geregeld, welke buitenlandse predikanten en op welke voorwaarden zij in het

midden der Afscheiden Kerken mochten optreden.

Uit het verhaalde blijkt wel, dat de synode te Hoogeveen in 1860 een goede bijdrage tot consolidering van het kerkelijk leven en tot uitbreiding van Gods koningsheerschappij heeft gegeven. Ook daar had men voor ogen: „Houd vast wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme”.

Doch in 1869, nu precies een eeuw geleden, was er eindelijk de vreugde dat op de synode te Middelburg de hereniging kon plaatsvinden met de meeste kerken, waarmee het in 1838 tot een breuk was gekomen.

Ds. W. A. Kok van Hoogeveen was de praeses van de synode der Afscheiden Kerken. Ds. W. H. Gispén, die zich als „Kruisgezinde” reeds in 1860 (na de synode van Hoogeveen) met de Afscheiden Kerken had herenigd, was assessor, toen vice-praeses genoemd. Van de „Kruisgezinden” kwam een deputatie bestaande uit de predikanten D. Klinkert, W. G. Smitt, N. J. Engelberts, M. Keulemans, L. van der Valk en de ouderlingen J. G. de Bruin en B. C. P. Jansen.

Na vermoeiende besprekingen werd men het eens.

De geloofsovertuiging dat men op de grondslag van Gods Woord, de gereformeerde belijdenis en de gereformeerde kerkenordering bij elkaar hoorde was de grote drijfkracht. De Heilige Geest maakte hen één. In de notulen van die synode lezen we onder artikel 24:

„De volkomen vereniging vindt daarop plaats; de broeders reiken elkander de rechterhand der gemeenschap en heten elkander met de innigste blijdschap welkom, met de wens dat deze vereniging strekke tot verheerlijking des Heren en bloei en groei der Gemeente.

De aandoenlijke en onvergetelijke uren, waarop de klove die gescheiden hield, door Gods albesturende liefde en onkreukbare trouw voor Zijn gemeente, werd gedempt en de broederhand werd gereikt in de van God verordende weg, dat een diepe indruk op alle aanwezenden, ook op de broeders uit Schotland maakte, werd besloten met hartelijke dankzegging door de voorzitter der synode, waarna gezongen werd Psalm 134 : 3”.

Zo waren een 35 jaar na de Afscheiding de meeste Afscheiden Kerken weer verenigd. Nu, in 1969, een 25 jaar na de vrijmaking der kerken, zijn we weer in de moeiten.

Weer gaat het in bijzondere zin om de bewaring van het Woord Gods, om de handhaving van de gereformeerde belijdenis en de bevestiging van de Schriftuurlijke orde in Christus' kerk.

Opnieuw is de Theologische Hogeschool in geding.

Een gewichtvolle benoeming tot hoogleraar moet worden gedaan.

Over een tweetal geschorste lectoren zullen nadere beslissingen moeten worden genomen.

Vanwege de zaken van de Theologische Hogeschool vroegen de deputaten-curatoren en daarna ook de kerken om een vervroegde generale synode.

En gelet op de verzoeken van enige particuliere synoden adviseerde de particuliere synode van Drenthe op 24 oktober 1968 aan de raad te Hoogeveen een gewone maar dan vervroegde generale synode bijeen te roepen, tegen 15 april 1969. De Hoogeveense raad heeft met bekwame spoed daaraan voldaan.

En nu staat gij als afgevaardigden voor een zware taak. Niet alleen de zaken van de Hogeschool dienen door u behandeld te worden maar ook twistgedingen, die in de kerken zijn gerezen en scheidingen hebben veroorzaakt, worden u voorgelegd.

Die scheidingen bedroeven ons, al willen wij het apostolisch woord niet vergeten: „Want scheuringen moeten er wel onder u zijn, zal het blijken, wie onder u de toets kunnen doorstaan” (1 Corinthiërs 11 : 19, Nieuwe Vertaling).

U zult beseffen dat de beslissingen van deze synode in genoemde zaken van grote betekenis zullen zijn voor De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Die beslissingen zullen immers mede bepalen of wij vasthouden hetgeen wij hebben, nl. Gods Woord, de gereformeerde belijdenis en de Schriftuurlijke kerkenordering.

Die beslissingen zullen mede bepalen, hoe het niet alleen 25 jaar na de vrijmaking is maar ook 35 jaar na die vrijmaking zal zijn. Rondom ons zien wij dat velen, die zich gereformeerd noemen, zich al verder van het gereformeerde-naar-de-Schriften verwijderen.

Ook dat is ons een diepe smart.

Waarom het ook te meer eis is dat wij letten op Christus' bevel: „Houd vast wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme”.

Die eis is zoals altijd verbonden met een belofte.

In Openbaring 3 : 11 gaat zelfs de belofte voorop: „Ik kom spoedig”.

Bij voorbaat belooft de Here Christus zijn kerk zijn goddelijke hulp.

En omdat Hij te hulp snelt, kan zij vasthouden.

Belofte en eis zijn in het geloof verbonden.

Vandaar dat van u gevraagd wordt te geloven, dat in het kerkwerk dat u wacht het Kerkhoofd met u zal zijn, in belofte en eis. Gisteravond is in de samenkomst der gemeente voor u daar om gebeden en weest ervan overtuigd dat het gebed der kerken u blijvend zal begeleiden voor de troon der genade. Onze HERE God geve dat uw arbeid de Schriftuurlijke vrede van Christus' kerken moge bevorderen en de opbouw der gemeenten stimuleren.

Hiermede verklaar ik deze vergadering voor geopend.

Artikel 2.

Credentiebrieven

De credentiebrieven worden ingezameld en nagezien door enkele vertegenwoordigers van de roepende kerk.

Afgevaardigden

Afgevaardigd werden:

door de particuliere synode van **Groningen**:

primi:

ds. D. van Houdt,	Uithuizermeeden,
ds. P. Lok,	Zuidhorn,
oud. W. Meijer,	Helpman,
oud. J.L. Niemeijer,	Grootegast;

secundi:

ds. N. Bruin,	Helpman,
ds. H. W. Ophoff,	Leek,
oud. J. Broos,	Ten Boer,
oud. R.J. Groenveld,	Oldehove;

tertii:

oud. W. Boekeloo,	Delfzijl,
oud. W. Buist,	Zuidhorn;

door de particuliere synode van **Friesland**:

primi:

ds. J. M. Goedhart,	Drachten,
ds. D. Nieuwenhuis,	Harlingen,
oud. F. de Jong,	Drachten,
oud. R. van der Wal,	Blija;

secundi:

ds. A. Duits,	Kollumerzwaag,
ds. J. Poutsma,	Nijega (Smal),
oud. J. Eizenga,	Ureterp,
oud. M. Prins,	Leeuwarden;

tertii:

oud. G. van der Kooi,	Opeinde (Smalt.),
oud. A. J. Scheepstra,	Harlingen;

door de particuliere synode van **Drenthe**:

primi:

ds. O. J. Douma, Assen,
ds. A. G. Versteeg, Stadskanaal,
oud. A. van der Vinne, Tweede Exloërmond,
oud. G. Zomer, Hoogeveen;

secundi:

ds. H. Bouma, Assen,
ds. Ch. Rupke, Zuidlaren,
oud. H. Kroezen, Emmen,
oud. O. Nienhuis, Assen;

tertii:

ds. A. Kooy, Emmen,
ds. J. J. Wildeboer, Winschoten,
oud. D. Eenkhoorn, Oosterwolde (Fr.),
oud. W. Huising, Musselkanaal;

door de particuliere synode van **Overijssel**:

primi:

ds. A. Geelhoed, Hasselt,
ds. H. J. de Vries, Mariënberg,
oud. M. Borgdorff, Berkum,
oud. W. C. van Dijk, Kampen;

secundi:

ds. M. K. Drost, Dalfsen,
ds. H. D. van Herksen, Hardenberg,
oud. K. Boersma, Enschede,
oud. G. J. H. Harsevoort, Heemse;

tertii:

oud. H. Hilvers, Oosterbeek,
oud. W. de Vendt, Nunspeet;
oud. W. Kroes, Enschede,
oud. W. Berenst, Hardenberg;

door de particuliere synode van **Gelderland**:

ds. T. J. Keegstra, Ermelo,

primi:

ds. J. C. Janse, Velp,

secundi:

ds. D. Noort, Zaltbommel,
ds. Joh. Strating, Hattem,
oud. J. A. Schelling, Nijmegen,
oud. ds. J. van Raalte, 't Harde;

tertii:

oud. D. van den Akker, Ermelo,
oud. S. Krol, Arnhem;

door de particuliere synode van Utrecht:

primi:

ds. R. Houwen, Utrecht,
ds. J. Kok, Amersfoort,
oud. A. van der Kaaden, Driebergen,
oud. J. de Wit, Vleuten (Utr.);

secundi:

ds. C. Bijl, Hilversum,
ds. J. P. Moerkoert, Maartensdijk,
oud. A. H. Knauff, Bussum,
oud. W. Vos, Bussum;

tertii:

oud. J. Griffioen, Baambrugge,
oud. E. van der Weij, Zeist;

door de particuliere synode van **Noord-Holland (A)** :

primi:

ds. S. S. Cnossen, Alkmaar,
ds. J. Rijneveld, IJmuiden,
oud. H. de Jong, Oud-Karspel (N.-H.),
oud. H. Visscher, Amsterdam;

secundi:

ds. J. Meilof, Heemskerk,
oud. W. Holsappel, Haarlem,
oud. G. de Boer, Enkhuizen,
oud. P. Nierop, St. Pancras;

tertii:

oud. W. de Jager, Amstelveen,
oud. Tj. van Dijk, Amsterdam-West,
oud. T. Dreschler, Zwanenburg (N.-H.);

door de particuliere synode van **Noord-Holland (B)**:

primi:

ds. G. Janssen, Amsterdam-West,
ds. J. H. Veefkind, Krommenie,
oud. A. J. van Helden, Amsterdam,
oud. M. bij de Vaate, Haarlem;

secundi:

ds. J. Meester, Amsterdam,
ds. C. P. Plooy, Heemstede,
oud. J. Blanken, Heemstede,
oud. J. Gleysteen, Aerdenhout;

door de particuliere synode van **Zuid-Holland**:

primi:

ds. C. J. Breen, Katwijk,
ds. D. Los, 's-Gravenhage,
oud. P. de Jong, Rozenburg,
oud. C. F. van Mill, Gorinchem;

secundi:

ds. M. van Dooren, Vlaardingen,
drs. A. N. Hendriks, Delft,
oud. R. Bremer, Hoogvliet,
oud. H. Moes, Oegstgeest;

tertii:

oud. C. van Spronsen, Rotterdam,
oud. W. Vreeken, Dordrecht;

door de particuliere synode van **Zee1and, Noord-Brabant en Limburg:**

primi:

dr. J. Douma, Brunssum,
ds. W. Vreugdenhil, s-Hertogenbosch,
oud. L. T. Schravendeel, Oerle (N.-B.),
oud. C. Verbokkem, Vlissingen;

secundi:

ds. F. van Dijk, West-Souburg,
ds. A. Kuiper, Axel,
oud. H. Bondt, Eindhoven,
oud. L. J. Nelemans, Zevenbergen;

tertii:

oud. A. de Bruijne, Zaamslag,
oud. J. C. de Jager, Biervliet;

quarti:

oud. M. Fokkema, Vught,
oud. J. Lamain, Breda.

De primi-afgevaardigden zijn aanwezig, behoudens ds. A.G. Versteeg, die wegens verblijf buitenslands vervangen is door ds. J.J. Wildeboer.

Ook is ter tafel een credentiebrief van The Free Reformed Churches of Australia, waarin verzocht wordt ds. G. van Rongen, predikant van The Free Reformed Church of Launceston, als haar afgevaardigde te willen ontvangen.

Hoogleraren

Van de hoogleraren zijn aanwezig prof. dr. L. Doekes, prof. H.J. Schilder en prof. J. Kamphuis. Prof. dr. H.J. Jager heeft schriftelijk meegedeeld, dat hij de synodevergaderingen niet zal bijwonen.

Twee afvaardigingen Noord-Holland

Van de particuliere synode van Noord-Holland zijn twee afvaardigingen aanwezig.

Drs. D. Deddens deelt mee, dat de roepende kerk dienaangaande advies had ingewonnen bij deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 voor voorbereiding van de volgende generale synode.

Overeenkomstig hun advies stelt drs. Deddens namens de kerk te Hoogeveen voor, dat de synode zich eerst functioneel zal maken, door een moderamen te kiezen, om daarna onder leiding van het gekozen moderamen

over de tweërlei afvaardiging van Noord-Holland een beslissing te nemen.

Bij een stemming voor een moderamen worden uiteraard deze beide afvaardigingen uitgesloten van actief en passief kiesrecht. De roepende kerk ziet deze zaak als prealabel.

Na enige discussie wordt overeenkomstig het advies van voornoemde deputaten met algemene stemmen besloten.

Artikel 3.

Moderamen

Onder leiding van drs. D. Deddens worden tot leden van het moderamen verkozen:

ds. J. Kok, praeses;

ds. O.J. Douma, assessor;

ds. W. Vreugdenhil, eerste scriba;

ds. P. Lok, tweede scriba.

Artikel 4.

Toespraak praeses

Ds. J. Kok neemt de leiding der vergadering van drs. D. Deddens over en spreekt, mede namens de andere leden van het moderamen, woorden van dank voor het vertrouwen in hen gesteld.

„Ons bewust zijnde van onze zwakheid in onszelf klemmen wij ons vast aan het woord, dat gisteravond in de bidstond ons verkondigd is: Mijn genade is u genoeg! In die wetenschap willen wij onze arbeid beginnen", aldus de praeses.

Hij brengt dank aan de kerkeraad van Hoogeveen voor de voorbereiding van deze synode. Met name dankt hij ds. Joh. Francke, die in dit voorbereidingswerk een groot aandeel heeft gehad. Het is pijnlijk voor hem, dat hij om gezondheidsredenen niet aanwezig kan zijn.

De praeses stelt aan de vergadering voor, om ds. Francke uit te nodigen als adviseur de synode te willen dienen, als het mogelijk is dat hij in ons midden kan zijn. Aldus wordt besloten.

Vervolgens heet de praeses de hoogleraren dr. L. Doekes, H. J. Schilder en J. Kamphuis als adviseurs welkom.

Hierna schorst de praeses de vergadering tot 14 uur voor nader beraad van het moderamen.

Artikel 5.

Instemming met de belijdenis.

Na heropening verzoekt de praeses de leden van de synode en de aanwezige hoogleraren-adviseurs door op te staan van hun zitplaatsen hun instemming te betuigen met de belijdenis der kerken, te weten de Drie Formulieren van Enigheid, en te beloven al hun arbeid ter generale synode te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis.

Aan dit verzoek wordt gevolg gegeven.

Artikel 6.

Pers

De redacties van het „Nederlands Dagblad", „Kerknieuws", de „Leeuwarder Courant" (agendum XVIII i) en het „Hoogeveens Dagblad" verzoeken toelating tot de openbare zittingen en de nodige faciliteiten, waardoor het mogelijk wordt om voor verantwoorde verslagen zorg te dragen. De synode willigt deze verzoeken in onder de voorwaarden, die ook door voorgaande synoden werden gesteld, te weten:

de verslaggevers blijven zelf verantwoordelijk voor hun verslagen;

de verslaggevers verplichten zich onjuistheden in de verslagen in hetzelfde blad, waarin de verslagen voorkwamen, te rectificeren in de door het moderamen gestelde vorm;

de synode behoudt zich het recht voor, publikatie van bepaalde zaken te verbieden;

het moderamen ontvangt bewijsnummers in viervoud van de gepubliceerde verslagen, aanstonds na de verschijning van de couranten.

De aanwezige verslaggevers gaan met deze voorwaarden accoord.

Artikel 7.

Telegrammen uit Zuid-Afrika.

De praeses leest een tweetal telegrammen uit Zuid-Afrika voor. Het eerste is van de kerkeraad te Kempton Park van de volgende inhoud: „Broeders, Galaten vijf vers een, brief onderweg" (ondertekening: Boessenkool, Verburg).

Het tweede is van K.Miske en H.J.Nauta en luidt als volgt

„Hooggeagte broeders mag die Here u vergadering die wijsheid en kras gee wat nodig is vir die afhandeling van die agendem in gebondenheid aan die heilige skrif en die ekumenise belijdenis van die drie formeliere van enigheid ons verzoek u om 'n brief wat volg op u agendem te plaas stop namens die kerkeraad vrije gereformeerde kerk Pretoria".

Artikel 8.

Sluitingstermijn ingekomen stukken

In verband met het vervroegd samenkomen van deze synode en gelet op de telegrammen uit Zuid-Afrika en op enkele andere verzoeken uit de kerken besluit de synode geen stukken in behandeling te nemen, die na vrijdag 25 april 1969 om 12.00 uur binnenkomen.

Vergadertijd

Besloten wordt dat de vergaderingen zullen worden gehouden van 9.00 tot 12.30, van 14.00 tot 17.30 en van 19.00 tot 22.00 uur; op dinsdagmorgen zal de zitting aanvangen om 10.30 uur en vrijdagmorgen zal zij om 17.00 uur worden gesloten.

Artikel 9.

Twee afvaardigingen Noord-Holland.

De praeses stelt aan de orde de tweeërlei afvaardiging uit het particulier-synodaal ressort Noord-Holland.

Er zijn twee credentiebrieven uit dat ressort ter tafel gelegd.

De particuliere synode van Noord-Holland (scriba ds. J. Rijnveld) heeft bovendien een „verantwoording" overhandigd met daarbij behorend documentatiemateriaal. Om snel en verantwoord te kunnen werken stelt de praeses namens het moderamen voor, een commissie te benoemen, die na kennisneming van de stukken en na het eventueel horen van de beide afvaardigingen de synode een oordeel en advies zal geven.

Aldus wordt besloten

In deze commissie worden benoemd de predikanten dr. J. Douma, R. Houwen en H. J. de Vries en de ouderlingen P. de Jong en W. Meijer.

Als voorzitter wordt aangewezen ds. H.J. de Vries.

Een voorstel van ds. D. van Houdt om als synode toch met het werk door te gaan en nu al commissies te benoemen, die dan later met enkele leden uit Noord-Holland zouden kunnen worden aangevuld, wordt niet gesteund. Evenmin een voorstel van ds. J.C. Janse, om met enkele zaken vast een begin te maken.

De synode besluit om met de behandeling van de andere zaken te wachten totdat over de afvaardiging uit Noord-Holland uitspraken zijn gedaan.

Artikel 10.

Groet van The Free Reformed Church of Launceston, West-Australi.

De praeses spreekt hartelijke woorden van welkom tot ds. G. van Rongen, predikant van The Free Reformed Church of Launceston, West-Australia, die tot ons gekomen is om de groeten van zijn kerken over te brengen.

Omdat hij deze week weer moet vertrekken, geeft de praeses hem dadelijk het woord.

Ds. van Rongen merkt op, dat hij drie kerken vertegenwoordigt, nl. die te Albany, Armadale en Launceston. Hij is blij met de band aan onze kerken.

Er wordt aan de kerken in Australië getrokken, maar zij hebben het gereformeerd karakter mogen bewaren. Zij hebben in deze situatie de rijkdom van de gereformeerde belijdenis des te beter leren verstaan en waarderen. Dat moge voor de kerken in Nederland tot bemoediging zijn.

Hij is dankbaar, dat de correspondentieband tussen de Nederlandse en de Australische kerken volkomen serieus wordt onderhouden.

Er is in Australië een intensief medeleven met alles wat in de kerken in Nederland plaats vindt. Hij spreekt ten slotte de beste wensen uit voor de kerken en de hogeschool der kerken. „Moge deze synode een vredes-synode zijn in schriftuurlijke zin", aldus ds. van Rongen.

Voor deze groet zegt de praeses ds. van Rongen hartelijk dank.

Hij verzoekt hem de groeten van de synode over te brengen aan de kerken in Australië, waarmee wij ons zo nauw verbonden weten door hetzelfde geloof.

De vrijmaking is een zegen voor de volken geweest.

Hij spreekt de hoop uit, dat de kerken in Australië mogen houden wat zij hebben, opdat niemand haar kroon neme.

Daarna volgt sluiting der zitting.

TWEEDE SYNODEWEEK 6 - 9 MEI 1969

Artikel 11.

Op DINSDAG 6 MEI 1969 opent de praeses om 10.30 uur de tweede zittings week van de synode. Hij leest Psalm 85, gaat voor in gebed en spreekt enkele woorden naar aanleiding van het gelezen Schriftgedeelte, waarna gezongen wordt Psalm 85 : 3 en 4.

Bij het appèl nominaal blijken ds. A. G. Versteeg, oud. H. Kroezen en prof. drs. J. van Bruggen voor het eerst ter synode aanwezig te zijn. Zij betuigen door op te staan instemming met de belijdenis der kerken.

Ds. J. M. Goedhart deelt mee, dat zijn medeaafgevaardigde van Friesland, oud. F. de Jong, zondag j.l. zijn ambtstermijn heeft beëindigd.

De synode heeft er geen bezwaar tegen, dat br. F. de Jong zijn plaats als afgevaardigde blijft innemen.

Artikel 12.

De eerste scriba doet mededeling van de volgende ingekomen stukken:

1. een brief van prof. dr. H. J. Jager te Kampen d.d. 20 maart 1969 (agendum XVIII f), met mededeling, dat hij aan de uitnodiging om de synode bij te wonen geen gevolg zal geven, aangezien hij de overtuiging is toegedaan, dat hoogleraren of emeriti-hoogleraren niet ter synode aanwezig behoren te zijn als permanent-adviserende adviseurs;
2. een brief van prof. C. Veenhof te Kampen d.d. 12 april 1969 (agendum XVIII f), waarin hij bericht, dat hij, in overeenstemming met zijn gedragslijn ten aanzien van de vorige synoden, ook de zittingen van deze synode niet zal bijwonen;
3. een brief van prof. drs. J. van Bruggen te Kampen d.d. 22 maart 1969 (agendum XVIII f), met mededeling, dat hij niet regelmatig als adviseur aanwezig zal kunnen zijn vanwege zijn arbeid in Kampen, maar in ieder geval de behandeling van de zaken rondom de Theologische Hogeschool zal bijwonen;
4. een telegram van de brs. H. van Egmond en J. H. van der Hoeven uit Smithville, Ont. d.d. 21 april 1969, van deze inhoud: „Ps. 122: 6 tot 9 met br. gr.";
5. een brief van de raad van Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria (scriba G. van Renssen) (agendum XVIII d), waarin de synode bij haar arbeid de zegen des Heren wordt toegewenst;
6. van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid d.d. april 1969 kennisgeving van zijn besluit, geen attestaties af te geven aan of in ontvangst te nemen van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) en geen predikanten van die kerk te ontvangen of toe te staan dat predikanten van Groningen-Zuid in de diensten van die kerk voorgaan;
7. een brief van br. E. H. Chardon te Utrecht d.d. 15 april 1969 (agendum XVIII 1), met verwijzing naar Deut. 13 : 12-18 in verband met de ondertekenaars van de „Open Brief";
8. een brief van de brs. R. Vermij en drs. J. de Wilde te Emmen (met bijlagen), (agendum XVIII k), waarin gewaarschuwd wordt tegen het gevaar van een nieuwe bovenschiftuurlijke binding in verband met de „Open Brief";
9. een brief van de leden van de bond van mannenverenigingen op gereformeerde grondslag in bondsvergadering bijeen te Enschede, op 3 mei 1969, waarin de synode de leiding van Gods Geest wordt toegebeden.

Besloten wordt al deze stukken voor kennisgeving aan te nemen.

Artikel 13.

Telegram aan H.M. de Koningin.

De praeses deelt mee, dat het moderamen op 30 april, de verjaardag van H.M. de Koningin, het volgende telegram heeft verzonden:

Aan Hare Majesteit Koningin Juliana der Nederlanden, ten paleize Soestdijk.
Het moderamen der generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeengekomen te Hoogeveen, biedt Uwe Majesteit zijn hartelijke gelukwensen aan ter gelegenheid van Haar zestigste verjaardag en verzekert Uwe Majesteit, dat het gebed der kerken gedurig opgaat tot God, dat Hij Haar alle kracht en wijsheid moge schenken bij de uitoefening van Haar Koninklijk ambt onder de regering van de Overste van de koningen der aarde.

Kok, praeses.

In een korte toespraak wijst de praeses erop, dat het koningschap met name ook gegeven is om de hand te houden aan de heilige kerkdienst.

De gereformeerde kerken in dit land weten zich tegenover het huis van Oranje zeer verplicht.,,Nu de wetteloosheid zich sterk maakt in kerk en staat, zullen wij het gebed vermenigvuldigen voor onze geëerbiedigde Vorstin, dat zij een goed instrument mag zijn tot beteugeling van de ongebondenheid, opdat in dit goede land een plaats blijve voor de waarachtige dienst des Heren", aldus de praeses.

De vergadering zingt hierop twee coupletten van het volkslied.

Artikel 14.

De tweede scribe deelt mee, dat van ds. H. Bouma te Assen een verzoek is ingekomen om afschrift te mogen ontvangen van rapporten, die in deze synode zullen dienen, ten behoeve van zijn persoonlijk archief (agendum XVIII j). Besloten wordt aan dit verzoek te voldoen.

Voorts doet de tweede scribe voorlezing van een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Alphen aan den Rijn d.d. 10 februari 1969 en van een gelijkkluidende brief van de classis Gouda-Leiden-Woerden d.d. 13 februari 1969 (agendum XVIII e), waarin de synode gevraagd wordt een wat ruimere sluitingstermijn vast te stellen voor de stukken van allen, die kunnen bewijzen, dat zij buiten hun schuld niet op tijd hun bezwaarschrift bij deze synode konden indienen.

Besloten wordt te antwoorden, dat de synode de sluitingstermijn reeds heeft vastgesteld en daarbij rekening heeft gehouden met de vervroegde samenroeping van deze synode.

Ten slotte leest de tweede scribe een brief voor van de nog zittende particuliere synode van Gelderland d.d. 4 april 1969 (agendum XVIII e), waarin de synode eveneens verzocht wordt er, zo enigszins mogelijk, rekening mee te houden, dat nog stukken ter behandeling kunnen inkomen, aangezien enkele ingediende bezwaarschriften nog niet konden worden afgehandeld.

Besloten wordt in gelijke zin te antwoorden als op de beide vorengenoemde brieven en er de wens aan toe te voegen, dat de moeilijkheden met name betreffende de kerk te Ede op schriftuurlijke wijze kunnen worden opgelost.

Artikel 15.

Regels van orde

De praeses stelt namens het moderamen de volgende regels van orde voor:

- a. voor de vaststelling van de Acta van deze synode legt de eerste scribe schriftelijk een ontwerp voor; eventuele bedenkingen tegen dit ontwerp dienen schriftelijk bij hem te worden ingebracht, waarvoor telkens een bepaald tijdstip zal worden vastgesteld;
- b. eventuele voorstellen en amendementen behoren te worden ingediend met gebruikmaking van bij de scribe te verkrijgen formulieren.

Voorts stelt de praeses namens het moderamen voor een fruitmand te zenden aan ds. Joh. Francke als blijk van medeleven en waardering voor zijn voorbereidende arbeid voor deze synode en met toebidding van een voorspoedig en algeheel herstel. Aldus wordt besloten.

Artikel 16.

Rapport tweeërlei Afvaardiging Noord-Holland.

De praeses stelt aan de orde het rapport, dat is voorbereid door de op 15 april benoemde commissie om inzake de tweeërlei afvaardiging uit het particuliersynodaal ressort Noord-Holland de synode van advies te dienen.

Alvorens de behandeling een aanvang neemt, doet de praeses namens het moderamen het volgende voorstel van orde: Bij de bespreking van het rapport en de voorstellen krijgen steeds de leden en adviseurs van de synode het eerst het woord, vervolgens wordt de gelegenheid tot spreken gegeven aan de deputaties uit Noord-Holland in de op de lijst van afgevaardigden gepubliceerde volgorde, dat is eerst Noord-Holland-A, dan Noord-Holland-B, ten slotte is het woord aan de rapporteur(s) en voorzitter van de commissie. Dit alles met dien verstande, dat bij de bespreking van eventuele tegenvoorstellen en /of amendementen het laatste woord is aan hem, die het voorstel of amendement heeft ingediend.

De vergadering gaat hiermede akkoord.

Artikel 17.

De voorzitter van de in artikel 16 genoemde commissie, ds. H. J. de Vries, geeft informatie over de werkwijze van de commissie. Zij heeft van de stukken kennis- genomen en de beide afvaardigingen afzonderlijk gehoord, ter informatie en ter verificatie, bij welk horen ook de leden van het moderamen aanwezig waren. Van dit horen is een proces-verbaal opgemaakt en aan de betreffende deputaties toegezonden.

Alle door de leden van beide deputaties gegeven aanwijzingen zijn in het proces-verbaal opgenomen. Het rapport is opgesteld door dr. J. Douma en aan alle leden der synode toegezonden. De commissie heeft haar best gedaan om binnen de bepaalde tijd klaar te komen en zij heeft haar werk verricht met de oprechte begeerte, om een objectief onderzoek in te stellen. „Moge de HERE" - aldus ds de Vries- het werk van de commissie doen dienen tot waarachtige vrede en bewaring van zijn kerk, ook van de kerken in Noord-Holland".

Artikel 18.

Dr. J. Douma, rapporteur van de commissie inzake Noord-Holland, maakt een begin met de lezing van het rapport, nadat hij eerst de synode had verzocht enige correcties in het rapport aan te brengen.

Artikel 19.

Na de middagpauze zet dr. J. Douma de lezing van het rapport voort. Het laatste gedeelte en het concept-besluit worden gelezen door ds. R. Houwen.

De bespreking in eerste ronde vindt plaats en wordt ten einde gebracht. Om de commissie gelegenheid te geven zich rustig op de beantwoording van die vragen voor te bereiden, wordt besloten de vergadering woensdagmiddag voort te zetten.

De praeses sluit de zitting om 21.30 uur.

Artikel 20.

Op WOENSDAG 7 MEI 1969 heropent de praeses om 14.00 uur de vergadering.

Oud. K. Boersma, die voor het eerst ter synode aanwezig is, betuigt door op te staan instemming met de belijdenis der kerken.

Artikel 21.

De bespreking van het rapport inzake Noord-Holland wordt voortgezet.

De rapporteur, dr. J. Douma, en de voorzitter van de commissie, ds. H. J. de Vries, beantwoorden de vragen, in de eerste ronde gesteld.

Artikel 22.

De praeses deelt voor de goede orde mee, dat, naar aanleiding van een door ds. S.S. Cnossen gemaakte opmerking op de eerste zittingsdag van deze synode, een bezwaarschrift en revisieverzoek met bijlagen van br. A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder, voor welke stukken behandeling bij voorrang was gevraagd, ter informatie, niet ter behandeling, in handen gesteld is van de commissie inzake Noord-Holland. Ook andere bij de synode ingekomen stukken betreffende Noord-Holland zijn aan de commissie ter inzage gegeven.

De gegevens van voornoemd bezwaarschrift, voorzover die betrekking hebben op de door de commissie te behandelen materie, hebben volgens haar verklaring de goede aandacht van de commissie gehad.

Na afhandeling van de zaak met betrekking tot de dubbele afvaardiging zal het moderamen de genoemde stukken uit Den Helder in handen van een commissie stellen, met het dringend verzoek aan de behandeling daarvan voorrang te verlenen.

Artikel 23.

De tweede ronde van de bespreking van het rapport inzake Noord-Holland wordt gehouden.

Aan het eind van de middagvergadering doet de praeses voorlezing van een ingekomen telegram van de volgende inhoud: „De bond van verenigingen van gereformeerde vrouwen in algemene vergadering bijeen te Scheveningen bidt uw vergadering toe met de woorden van 2 Thess. 1: 11 en 12 de zegen des Heren en de leiding van Zijn Heilige Geest opdat de kerk van onze Here Jezus Christus mee door uw arbeid haar roeping pijler en fundament der waarheid te zijn getrouw moge blijven. Pres.: I. Sennema. Secr.: A. Veenstra-Dekker.”

Met dankbaarheid wordt van dit telegram kennis genomen.

Artikel 24.

In de avondvergadering wordt de bespreking van het rapport inzake Noord-Holland voortgezet. De praeses schorst om 22.00 uur de vergadering tot donderdag-morgen 9.00 uur.

Artikel 25.

Op DONDERDAG 8 MEI 1969 wordt de discussie over het rapport inzake Noord-Holland voortgezet en in tweede ronde beëindigd. In de loop van de morgen wordt de vergadering voor commissiebeeraad geschorst tot 19.00 uur.

Artikel 26.

In de avondvergadering betuigt ds. H. D. van Herksen, die voor het eerst ter synode aanwezig is, op verzoek van de praeses, door op te staan instemming met de belijdenis der kerken. Daarna beantwoordt dr. J. Douma als rapporteur de vragen, welke in de tweede ronde zijn gesteld. De voorzitter van de commissie, ds. H. J. de Vries, geeft daarop enige aanvulling en leest de door de commissie voorgestelde wijzigingen in het concept-besluit voor. Er wordt nog een derde ronde van de bespreking gehouden, welke om 22.00 uur moet worden afgebroken. De zitting wordt gesloten.

Artikel 27.

Verklaring afgevaardigden Noord-Holland-B.

Op VRIJDAG 9 MEI 1969 heropent de praeses om 9 uur de vergadering.

Bij het appèl nominaal blijkt de deputatie van Noord-Holland-B te ontbreken. De praeses doet daarover de volgende mededeling: Donderdagavond, na sluiting van de zitting, hebben drie afgevaardigden van Noord-Holland-B (één afgevaardigde was om gezondheidsredenen reeds vertrokken) hem meegedeeld, dat een langer blijven ter synode hun te zwaar zou vallen en dat zij in dit stadium van de discussie, nu zij niet meer zouden spreken, liever naar huis wilden gaan. Zij hebben hem een schriftelijke verklaring ter hand gesteld van de volgende inhoud:

Verklaring afgevaardigden Noord-Holland-B.

„Geachte broeder praeses,

De afgevaardigden van de particuliere synode van Noord-Holland, l.g. te Wormer, delen u mee, dat nu de bespreking ter generale synode over hun toelating praktisch ten einde is en blijkbaar alleen „technische" kwesties van het conceptbesluit aan de orde komen - zij althans zullen niet meer het woord nemen -, zij van mening zijn, dat het geen zin heeft dat zij deze bespreking verder aanhoren. Zij blijven hun recht om ontvangen te worden algeheel handhaven, maar het is intussen duidelijk geworden dat zij wel niet ontvangen zullen worden.

Daarover is in hun..harten droefheid, maar geen bitterheid De zaak hunner Kerken zij in de hand van de HEERE, wiens oordeel rechtvaardig is.

Het besluit van de generale synode wachten zij in bij het adres van eerst ondergetekende. Zij danken u voor het begrip, dat ze bij u vonden voor het niet langer bijwonen van de verdere, bovenbedoelde, besprekingen.

Met christelijke groet, ook voor de broeders,

w.g. G. Janssen.

w.g. M. bij de Vaate.
w.g. J. H. Veefkind.

Hoogeveen, 8 mei 1969."

Artikel 28.

De derde ronde van de bespreking van het rapport inzake Noord-Holland wordt voortgezet. De vergadering wordt om 9.45 uur tot 10.30 uur geschorst voor beraad van de commissie.

Na heropening van de vergadering krijgt eerst de rapporteur, dr. J. Douma en daarna de voorzitter van de commissie het woord, om de gestelde vragen te beantwoorden.

Ds. J. C. Janse dient een tweeledig voorstel in, dat gesteund wordt door oud. W. de Vcndt. Het luidt als volgt:

I. De generale synode,

constaterende:

dat bij haar constituering uit het ressort Noord-Holland twee afvaardigingen zich presenteren;

overwegende:

dat, ter zake van de vraag welke van de beide afvaardigingen ontvangen zal worden, het rapport van de daartoe benoemde commissie wel een aantal punten, die tot de scheiding in de kerken in Noord-Holland aanleiding gaven, genoemd heeft, maar de diepere oorzaken waarom de voorheen tot één huis behorende broeders elkander niet meer verstaan, niet aangewezen heeft;

van oordeel:

dat de generale synode de roeping heeft, ter wille van deze kerken en de kerken in het gemeen, zich hiervan op de hoogte te stellen, alvorens een uitspraak te doen;

besluit:

een onderzoek in te stellen naar de grondoorzaak van het elkander niet meer verstaan en thans gescheiden optrekken.

II. De generale synode,

besluit voorts:

de beide afvaardigingen om deze reden (zie voorstel I) te verzoeken, elkanders plaats ter generale synode niet te betwisten, maar beide voorshands aan de beraadslagingen van de generale synode te willen deelnemen totdat, na verkregen inzicht over de grondoorzaak der scheiding en het vinden van een weg tot hereniging van de gemeenten en ressorten onder Gods genadige leiding de weg geopend mocht worden tot heling van de geslagen breuk.

Dit voorstel komt in bespreking. Hierna sluit de praeses de discussie en wordt tot stemming overgegaan.

Eerst komt het voorstel van ds. J. C. Janse in stemming.

De synode verwerpt dit voorstel met 30 stemmen tegen en 2 stemmen vóór. Daarna komt het voorstel van de commissie in stemming en wel in drie gedeelten.

De onderdelen I en II worden aangenomen met 30 stemmen vóór en 2 onthoudingen; het onderdeel III wordt aangenomen met dezelfde stemmenverhouding; over het onderdeel IV wordt niet hoofdelijk gestemd. Ook dit wordt aangenomen met 30 stemmen vóór en 2 onthoudingen.

De tekst van de genomen besluiten is opgenomen in artikel 29.

Artikel 29.

Besluit tweeërlei afvaardiging Noord-Holland

I. De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Hoogeveen in mei 1969,

constateert,

1. dat bij haar constituering zich uit het particulier ressort van Noord-Holland twee afvaardigingen presenteerden, namelijk een afvaardiging van een particuliere synode, gehouden te IJmuiden op 15 maart 1969 en een afvaardiging van een particuliere synode, gehouden te Wormer op 27 maart 1969;
2. dat beide genoemde particuliere synoden, die zakelijk gelijke credentiebrieven aan haar afvaardigden meegaven, daarin namens haar kerken beloven, dat zij, gelijk betaamt, van waarde zullen houden al wat volgens Gods Woord, de Formulieren van Enigheid, de Kerkenordening en de verdere bepalingen der synodale samenkomsten van De Gereformeerde Kerken in Nederland zal worden besloten;
3. a dat de particuliere synode van IJmuiden met haar credentiebrieven door haar afvaardigden aan de generale synode een verantwoording overlegde, getiteld 'Wat gij hebt, houdt dat vast', met daarbij behorend documentatiemateriaal;
b dat deze particuliere synode in haar verantwoording stelt, dat zij inderdaad de gereformeerde kerken in Noord-Holland vertegenwoordigt, en dat de kerken, samengekomen in de particuliere synode van Wormer, haar beloften aangaande de onderhouding van het kerkverband naar de kerkenordening alsook aangaande de binding aan de Formulieren van Enigheid zodanig geschonden hebben, dat de kerkelijke gemeenschap met haar moest worden verbroken;
4. dat de afvaardigden van de particuliere synode van Wormer ter vergadering stelden, dat de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van IJmuiden, de kerkelijke weg hadden behoren te bewandelen en wel z6, dat zij eventueel bij deze generale synode een gravamen indienen in plaats van met een credentiebrieven te verschijnen;

II. de generale synode, handelend over de credentiebrieven van de afvaardigden van de particuliere synode te Wormer,

A. *constateert* met betrekking tot de onderhouding van het gereformeerde kerkverband,

1. dat de particuliere synode van Noord-Holland 1964 in haar advies aan de kerken binnen dit ressort de verbintenis, vastgelegd in art. 31 K.O., ter zake van de besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven - na 17 november 1964 genomen - losmaakte;
2. dat de particuliere synoden van Noord-Holland 1965 en 1966 de besluiten van genoemde generale synode zowel betreffende ds. L. E. Oosterhoef en zijn ongereformeerde leringen alsook aangaande de gereformeerde kerkeraad van Beverwijk negeerden en gedeeltelijk daaraan tegengestelde uitspraken deden, zonder dat zij besloten naar art. 31 K.O. in revisie te gaan bij de generale synode van Amersfoort-West 1967;
3. dat deze besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven, zelfs nadat ze door de generale synode van Amersfoort-West bevestigd waren, in het ressort van de particuliere synode van Wormer niet overeenkomstig art. 31 K.O. van waarde worden gehouden, doch integendeel steeds duidelijker worden genegeerd;
4. dat, na het besluit van de generale synode van Amersfoort-West om ds. B. J. F. Schoep 'uit kracht van de belijdenis der waarheid' niet te ontvangen als lid van haar vergadering, de kerken te Koog-Zaandijk en Wormerveer hebben uitgesproken en tot nu toe gehandhaafd, dat zij zich niet in deze generale synode vertegenwoordigd achten en dat daarom al haar besluiten voor haar geen enkele rechtskracht zouden hebben, welke overtuiging door de classis Alkmaar-Zaandam gedeeld werd;
5. dat de vergaderingen van de classis Alkmaar-Zaandam deze kerken bleven ontvangen met afwijzing van de bezwaren van die classiskerken, die achten, dat het kerkverband door de besluiten van Koog-Zaandijk en Wormerveer was verbroken;
6. dat de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 de credentiebrieven van de afvaardigden ter generale synode niet terugnam, maar anderzijds ook de gang van zaken in de classis Alkmaar-Zaandam niet afkeurde;
7. dat onderscheidene kerkeraden in het ressort van de particuliere synode van Wormer het verband met de zusterkerken negeren, doordat zij predikanten uitnodigen, die in hun eigen ressort buiten

het kerkverband staan óf hun eigen predikanten toestaan voor te gaan in kerken, die niet tot het kerkverband behoren;

8. dat door de particuliere synode van Wormer of andere kerkelijke vergaderingen, in haar vertegenwoordigd, geen enkel appèl of verzoek om revisie betreffende de in geding zijnde zaken is ingediend bij de generale synode van Hoogeveen;

zij overweegt,

1. dat de kerkenordening in artikel 36 duidelijk vastlegt het 'zeggen' van de meerdere vergaderingen over de mindere en in artikel 31 de verplichting tot het 'voor vast en bondig' houden van haar uitspraken;
2. dat de kerkenordening in de artikelen 41 en 44 over het onderling toezicht der kerken duidelijke bepalingen geeft, opdat ze 'de aangenomen orde in alles onderhouden';
3. dat de Heilige Schrift onder meer in 1 Cor. 14 : 33 en 40 (vergelijk vers 36) leert en wij dienovereenkomstig belijden in artikel 32 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, dat er goede orde en enigheid in Christus' kerk behoort te zijn, en voorts dat Gods Woord onder meer in Deut. 23: 23; Ps. 15 : 4b; Matth. 5 : 37; Jak. 5 : 12 gebiedt ons gegeven woord te houden;

zij is van oordeel,

dat door de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer, het kerkverband niet meer naar de geldende kerkenordening wordt onderhouden, doch sinds de generale synode van Rotterdam-Delfshaven steeds duidelijker wordt losgelaten;

B. *zij constateert* voorts met betrekking tot de binding aan de belijdenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland,

1. dat de generale synode van Amersfoort-West ds. B. J. F. Schoep als afgevaardigde van de particuliere synode van Noord-Holland niet in haar midden ontving, omdat ze van oordeel was, dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestond tussen enerzijds zijn instemming met de belijdenis der kerk en anderzijds de inhoud van de 'Open Brief', die door hem (evenals door nog tien broeders uit Noord-Holland, onder wie vijf dienaren des Woords) ondertekend was, welk oordeel de generale synode tegenover de bezwaren van de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 handhaafde;
2. dat de kerkeraad van Amstelveen en de classis Amsterdam respectievelijk in april en mei 1967 oordeelden, dat er geen reden was 'om de trouw aan Schrift en belijdenis van ds. Schoep in twijfel te trekken', in welke zin zich daarop ook de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 uitsprak;
3. dat ds. Schoep ter verklaring van de zinsnede in de 'Open Brief' over het functioneren van de belijdenis in eigen gemeenschap op de classis Amsterdam d.d. 18 april 1968 vrijheid voor plaatselijke kerken bepleitte binnen het verband der gereformeerde kerken om af te wijken van wat hij niet-fundamentele punten in de belijdenis noemde (bij voorbeeld voor een kerk als Breda met haar eigen gevoelens en praktijk over Zondag 22 van de Heidelbergse Catechismus);
4. dat de predikanten, die de 'Open Brief' ondertekend hadden en in de lijn van deze brief streefden naar 'hereniging' met de synodale gemeenschap door hun kerkeraden en door de classis Amsterdam daarin niet krachtig werden weerstaan;
5. dat onderscheidene kerkeraden en de drie classes in het ressort Noord-Holland ondertekenaars van de 'Open Brief' in bescherming hebben genomen, toen ernstige bezwaren tegen hen werden ingebracht;
6. dat onderscheidene kerkeraden, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer, ongehinderd ruimte bieden aan predikanten, van wie de laatste generale synoden hebben geoordeeld, dat ze van de belijdenis afwijkende leringen brengen;

zij overweegt voorts,

1. gelijk ook de generale synode van Amersfoort-West deed, 'dat de ware kerk volgens de Schriften pijler en fundament der waarheid is, I Tim. 3 : 15 slot; in welke waarheid naar het gebed van de Here Christus de eenheid van de heilige algemene christelijke kerk gelegen is, Joh. 17 : 17-22;

vergelijk ook Matth. 28 : 19; Marc. 16 : 15; Openb. 22 : 18; waarom de gemeente vermaand wordt in het spoor der waarheid te blijven, vergelijk I Tim. 6 : 5; I Tim. 1 : 18; en opgeroepen tot het uiterste te strijden voor het geloof, dat eenmaal aan de heiligen overgeleverd is, Jud. : 3, en van de Opzienaers geëist wordt, dat zij zich houden aan het betrouwbare woord naar de leer, Tit. 1 : 9; vergelijk I Tim. 6 : 20;';

2. dat deze waarheid Gods, in de drie Formulieren van Enigheid beleden, de grondslag is van het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland;
3. dat - gelijk de de generale synode van Amersfoort-West terecht oordeelde en het sub 3 en 4 geconstateerde nader aantoon - de 'Open Brief' de belijdenis der kerk disputabel stelt en haar kracht als accoord van kerkelijke gemeenschap breekt;
4. dat de onverkorte handhaving van de belijdenis bijzonder voor de dienaren des Woords en de opzienaers der gemeente naar de Schriften (Hand. 20 : 28-31a; II Tim. 4 : 1-4; Tit. 2 : 1, 7, 8; II Joh.: 9, 10; Openb. 2 : 2, 3) gestipuleerd is in de artikelen 53 en 54 K.O. en het daarbij behorende Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords;
5. dat ook het onderling toezicht der kerken op de kerkelijke vergaderingen overeenkomstig artikel 41, 44 en 49 K.O. (vergelijk de artikelen 18, 55 en 61 K.O.) met name gericht zal zijn op het blijven bij de eenheid en zuiverheid der leer;

zij is voorts van oordeel,

dat de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer, de band aan de belijdenis der waarheid zodanig hebben losgemaakt, dat de oefening van de kerkelijke gemeenschap, die een onverzwakte handhaving van die belijdenis onderstelt, niet langer mogelijk is;

en zij besluit

1. de door de particuliere synode van Wormer ingediende credentiebrief niet te aanvaarden;
2. op de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer, een dringend appèl te doen om de kerkelijke gemeenschap op recht schriftuurlijke wijze te herstellen.

III. De generale synode, handelend over de credentiebrief van de afgevaardigden van de particuliere synode van IJmuiden,

constateert met betrekking tot de binding aan de belijdenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland en het onderhouden van het kerkverband naar de aangenomen kerkenordering,

1. dat de kerken, in de particuliere synode van IJmuiden vertegenwoordigd, rekenschap hebben gegeven in haar geschrift, getiteld 'Wat gij hebt, houdt dat vast', van haar strijd tegen het loslaten van de binding aan de gereformeerde confessie;
2. dat zij eveneens getuigenis afleggen van haar strijd om overeenkomstig art. 31 K.O. van waarde te houden zowel wat de laatste generale synoden tot handhaving van deze binding aan de gereformeerde belijdenis hebben uitgesproken alsook wat de generale synoden sedert 1946 over de blijvende noodzaak van en oproep tot Vrijmaking hebben gesteld;
3. dat zij metterdaad begonnen zijn de kerkelijke weg te gaan, maar daarbij - volgens hun verklaring - stuitten op de ontbinding van het gereformeerde kerkverband inzonderheid door het loslaten van de binding aan de belijdenis, ten gevolge waarvan zij de kerkelijke gemeenschap verbroken achten;

zij overweegt,

1. dat de eenheid van de kerk en van het kerkverband is gegrond in de belijdenis van de waarheid Gods (vergelijk II B, overweging 1 en 2);
2. dat deze generale synode reeds geoordeeld heeft: 'dat de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer, de band aan de belijdenis der waarheid zodanig hebben losgemaakt, dat de oefening van de kerkelijke gemeenschap, die een onverzwakte handhaving van die belijdenis onderstelt, niet langer mogelijk is' (II B, 'is voorts van oordeel');
3. dat, als de verbindende kracht van de belijdenis als accoord van kerkelijke gemeenschap is verbro-

- ken en het kerkverband in ontbinding is, de kerkelijke weg onbegaanbaar wordt;
4. dat de Schrift ons voorhoudt, dat het de roeping is der ambtsdragers te waken over de kudde (Hand. 20 : 28-31a; Tit. 3 : 10), terwijl alle gelovigen geroepen zijn hen te mijden, die in afwijking van het ontvangen onderwijs de onenigheden en de verleidingen veroorzaken (Rom. 16 : 17; vergelijk Joh. 10:3-5; Matth. 12:30; I Joh. 4 : 1);

zij is van oordeel,

1. dat de particuliere synode van IJmuiden terecht stelt, dat de kerkelijke weg onbegaanbaar werd door het loslaten van de gereformeerde grondslag van het kerkverband in Noord-Holland;
2. dat de kerken, in deze particuliere synode vertegenwoordigd, metterdaad genoodzaakt waren de band met de kerkelijke vergaderingen, in de particuliere synode van Wormer vertegenwoordigd, te verbreken;
3. dat bij het onder 2 gestelde in aanmerking genomen moet worden, dat deze generale synode niet geroepen is een uitspraak te doen over omstandigheden en verwickelingen, die zich in de kerkelijke strijd plaatselijk hebben voorgedaan;
4. dat de kerken onder 2 genoemd - ondanks haar tekortkomingen - in de strijd trouw geweest zijn door de rechte gemeenschap in de onverzwakte binding aan de belijdenis van de waarheid Gods te herstellen en op deze grondslag het verband met De Gereformeerde Kerken in Nederland te bewaren overeenkomstig de aangenomen orde;

en zij besluit

de credentiebrief van de particuliere synode van IJmuiden te ontvangen als een credentiebrief van de gereformeerde kerken in Noord-Holland.

IV. De generale synode

besluit

van de onder 1, II en III gestelde uitspraken onder toezending van het rapport kennis te geven aan:

1. de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van IJmuiden;
2. de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer;
3. alle gereformeerde kerken buiten het particulier ressort van Noord-Holland.

Artikel 30.

Welkom wettige afgevaardigden Noord-Holland

Nu de beslissing gevallen is, spreekt de praeses nog een kort woord.

Hij dankt allen, ook de broeders uit Noord-Holland, voor de wijze, waarop zij hebben meegewerkt om deze uiterst moeilijke zaak tot een goed einde te brengen.

Zakelijk stond men vaak scherp tegenover elkaar, maar al discussiërend stond men naast elkaar in de wil elkaar te behouden.

„Wij hebben een credentiebrief moeten weigeren, wij hebben ook een credentiebrief mogen aanvaarden. Broeders, die de kerken vertegenwoordigt, die het laatst bijeen waren in de particuliere synode van IJmuiden, wij heten u welkom in ons midden als wettige afgevaardigden van de gereformeerde kerken in Noord-Holland.

In de door u gevoerde strijd heeft de synode de van God geboden strijd herkend voor het geloof, dat eenmaal de heiligen is overgeleverd.

De credentiebrief, die u mocht overleggen, is voor ons een document. Daarin tasten wij de overwinning van Jezus Christus.

Wat is Hij een heerlijke Koning! Hij is sterker dan de machten der zonde, die het werk des Heren verstoren. Bij alle droefheid om de breuk, is er in onze harten een diepe blijdschap over de aanvankelijke heling van de breuk. Wij bidden, dat die genezing volkomen mag worden.

Met op de lippen de Psalm: Breng, HEER, al Uw gevang'nen weder", aldus de praeses.

Op verzoek van de praeses betuigen de afgevaardigden uit Noord-Holland door op te staan instemming met

de inhoud van de belijdenis der kerken, te weten de Drie Formulieren van Enigheid en beloven zij al hun arbeid ter generale synode te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis.

Ds. J. Rijnveld spreekt, mede namens de andere afgevaardigden van Noord-Holland, een sober woord, daarbij denkend aan de moeiten, die de synode zijn voorgelegd in verband met de dubbele afvaardiging en aan de zware opdracht, welke de commissie ontving om deze zaken te onderzoeken. Hij wijst op wat de Schrift zegt over de twee staven Lieflijkheid en Samenbinding.

Beide staven zijn in handen van de grote Herder der schapen.

Ds. Rijnveld spreekt de belofte uit, dat ook de kerken van Noord-Holland een appèl zullen doen op hen, die niet meer met ons in één kerkverband leven, om samen de éne weg van Gods Woord te gaan.

De praeses dankt hem voor deze woorden.

Ten slotte zegt de praeses de commissie hartelijk dank voor de vele en moeizame arbeid, welke door haar verricht is.

Artikel 31.

De vermelding van de bidstond in de Acta der synode en de artikelen 1 tot en met 10 dezer Acta worden vastgesteld.

Artikel 32.

Agendum

Het agendum van de synode wordt als volgt vastgesteld:

1. Opening namens de roepende kerk;
2. onderzoek van de credentiebrieven;
3. verkiezing van het moderamen;
4. constituering van de vergadering;
5. betuiging van instemming met de aangenomen belijdenis der kerken;
6. vaststelling van het agendum der synode;
7. behandeling van instructies, ingekomen stukken en rapporten;
8. benoemingen;
9. aanwijzing van de roepende kerk voor, benevens tijd en plaats van de volgende generale synode;
10. vaststelling van de Acta;
11. censuur naar artikel 43 K.O.;
12. rondvraag;
13. sluiting.

Ingekomen zijn de volgende stukken en rapporten:

1. *Theologische Hogeschool.*
 - a. verslag van deputaten-curatoren over het tijdvak januari 1967 tot december 1968; comm. I; Acta artt. 52, 53, 54, 58, 109, 113, 119, 121, 122, 123, 223, 224, 271, 273, 287, 288, 297, 298, 299;
 - b. brief van deputaten-curatoren over behandeling van bezwaren tegen het z.g. attestbesluit; comm. I; Handelingen art. 34-A;
 - c. brief van deputaten-curatoren over ontwerp-reglement en ontwerp-benoemingsbrief voor hoogleraren en lectoren; comm. III; Acta artt. 58, 63, 64, 65, 66;
 - d. brief van deputaten-curatoren over herziening van emeritaatsregeling voor hoogleraren en lectoren; comm. I;
 - e.
 1. vertrouwelijke brief van deputaten-curatoren; comm. I; Acta artt. 120, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 143;
 2. vertrouwelijke brief van deputaat-curator ds. J. C. Janse; comm. I; Acta artt. 125, 126;

- f. vertrouwelijke brief van de senaat; comm.I; Handelingen artt. 140-B en 162-A;
- g. brief van deputaten-financieel met verslagen over 1966 en 1967 en accountantsrapporten van dezelfde jaren; comm. III; Acta artt. 52, 53 en 54;
- h. bezwaarschriften tegen het z.g. attestenbesluit van drs. J. A. Godschalk te Bussum, de raden van de gereformeerde kerken te Steenwijk (scriba D. van Zanten), Maassluis, Langerak (Z.-H.) en drs. W. Zeldenrust te Rotterdam, comm. I; Acta artt. 102 en 103;
- i. bezwaarschrift van ds. A. H. Reitsema te Richmond (Zuid-Afrika) tegen een tweetal handelingen van de senaat; comm. T; Acta artt. 150 en 151;
- j. bezwaarschrift van P. Dekker te Kampen tegen deputaten-curatoren; comm. I; Acta artt. 144 en 145;
- k. bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis tegen deputaten-curatoren; comm. I; Acta art. 67;
- l. bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Creil (scriba F. van Dijk) tegen de wijze, waarop in het Verslag van deputaten-curatoren de kerken werden geïnformeerd; comm. I; Acta artt. 77, 78 en 79;
- m. bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis tegen uitspraak van deputaten-curatoren (inzake prof. J. Kamphuis); moderamen; Acta artt. 152, 153 en 154;
- n. revisieverzoek van J. B. Escher te Amersfoort inzake goedkeuring van handelingen van deputaten-curatoren door de generale synode van Amersfoort-West 1967; comm. IV; Acta artt. 146 en 148;
- o. voordrachten tot benoeming van deputaten-curatoren van de particuliere synoden 1969 van Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland, Noord-Brabant en Limburg; mod.; Acta art. 398.

II. *Geestelijke verzorging van militairen.*

- a. rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen; comm. IV; Acta artt. 355, 356;
- b. financieel rapport van genoemde deputaten; comm. IV; Acta artt. 355, 356;
- c. rapport van deputaten voor regeling positie legerpredikanten; comm. IV; Acta artt. 322, 325, 326, 328, 330, 331, 332, 336, 337.

III. *Radio-uitzending van kerkdiensten.*

- a. rapport van deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten; mod.; Acta artt. 389, 390;
- b. brief van prof. dr. G. P. van Iterzon over het IKOR en het CVK; mod.; Acta artt. 389, 390;
- c. brief van H. Dijk te Bedum inzake onze positie in het CVK; mod.; Acta artt. 389, 390.

IV. *De Psalmberijming.*

- a. rapport van deputaten voor de psalmberijming; comm. III; Acta artt. 83, 84, 269, 270, 275, 277, 278;
- b. brief van de IKS met bijlage; comm. III; Acta art. 277;
- c. brief van de raad van de gereformeerde kerk te Gouda over ds. Jan Wit en de psalmberijming; comm. III; Acta artt. 269, 270, 275, 277, 278;
- d. adhesiebetuiging van de raden van de gereformeerde kerken te Amstelveen, Drogeham, 's-Gravenhage-Zuid/West, Haarlem, Lutten, Oegstgeest, Schildwolde, Winsum-Obergum, Zevenbergen; comm. III; Acta artt. 269, 270, 275, 277, 278;
- e. brief van de raad van de gereformeerde kerk te Hillegersberg-Straatweg; comm. III; Acta artt. 269,

270, 275, 277, 278;

V. Correspondentie met buitenlandse kerken.

- a. rapport van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken; comm. II; Acta artt. 50, 59, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 312, 314, 323, 324, 360, 377, 378, 380, 381, 382, 383, 384, 401, 410, 411, 412, 413, 414, 418, 419;
- b. een brief van de Free Reformed Churches of Australia met verzoek ds. G. van Rongen, Launceston, als haar afgevaardigde ter synode te willen ontvangen; Acta art. 10;
- c. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Bunschoten-Spakenburg met verzoek om de correspondentie met Korea bij voorrang te behandelen; comm. II; Acta artt. 50, 51;
- d. revisieverzoek van H. P. van Helden en P. J. Bouwman, Zuid-Afrika, inzake correspondentie met Die Gereformeerde Kerk van Suid-Afrika: comm. II; Acta artt. 382, 383, 384;
- e. revisieverzoek van mr. dr. L. Roeleveld en C. W. Tromp, Durban, in dezelfde zaak; comm. II; Acta artt. 382, 383, 384;
- f. verzoekschrift van mej. C. de Ruiter, Giessendam-Nederhardinxveld, over dezelfde zaak; comm. II; Acta artt. 382, 383, 384;
- g. twee brieven van de classis Assen inzake Monte Alegre, Brasil; comm. II; Acta artt. 282, 283;
- h. een brief van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba H. J. Nauta); comm. II; Acta art. 314;
- i. een brief van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Kempton Park"; comm. II; Acta art. 314;

VI. De bundel „Enige Gezangen".

- a. rapport van deputaten voor de bundel „Enige Gezangen"; comm. III; Acta artt. 351, 352;
- b. brieven van de raden van de gereformeerde kerken te Assen en Berkel en Rodenrijs; comm. III; Acta artt. 351, 352;
- c. voorstel van drs. W. Zeldenrust te Rotterdam; comm. III; Acta artt. 351, 352.

VII. Contact met de Soembanese Kerken.

- a. rapport van deputaten voor contact met de Soembanese kerken, met financieel verslag; comm. II; Acta artt. 394, 404, 405, 406, 408, 416, 417;
- b. bezwaarschrift van J. Rook te Zwolle; comm. II; Acta artt. 392, 393;
- c. brief van N. Padding Eindhoven met pleidooi inzake de Soembanese kerken; comm. II; Acta artt. 392, 399.

VIII. Overige rapporten.

- a. rapport van deputaten voor advies inzake doop wettig geadopteerde kinderen (met bijlage); mod.; Acta artt. 250, 251, 362, 363, 366, 369, 373, 375, 376;
- b. rapport van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid; mod.; Act artt. 245, 246, 402, 403;
- c. rapport van deputaten voor revisie van de Catechismustekst in hedendaags Nederlands (met bijlage); mod.; Acta artt. 333, 334;
- d. rapport van de raad van de archiefbewarende kerk te Groningen-Zuid, met rapport van de raad van de gereformeerde kerk te Bedum inzake controle van het archief der generale synoden; comm. II; Acta artt. 303, 304;

IX. Spreekconsent van studenten.

Verzoeken inzake spreekconsent van studenten van de classis Kampen (scriba G. Boersma), de classis Stadskanaal en de raden van de gereformeerde kerken te Tweede Exloërmond en Valthermond; comm. V; Acta artt. 207, 208.

X. Contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken.

- a. de antwoordbrief van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1968 op de brief van de generale synode van Amersfoort-West 1967; comm. II; Acta artt. 338, 339, 344, 346, 349, 350;
- b. verzoek van drs. W. Zeldenrust te Rotterdam; comm. II; Acta artt. 357, 358.

XI. Zaak Noord-Holland en het niet-ontvangen van ds. B. J. F. Schoep door de generale synode van Amersfoort-West 1967.

- a. bezwaarschrift van A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder tegen een besluit van de raad van de gereformeerde kerk te Den Helder d.d. 19 augustus 1968; comm. V; Acta artt. 93, 95, 96, 98, 99;
- a. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Den Helder, inhoudende een reactie op het sub a genoemde bezwaarschrift; comm. V; Acta art. 99;
- b. revisieverzoeken van A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder, van de raden van de gereformeerde kerken te Aalten, Apeldoorn, Neede, Sliedrecht en Wezep, van T. Bakker te Krommenie, B. de Hoop, J. P. Buwalda en M. van der Galiën te Doesburg, drs. W. Zeldenrust te Rotterdam, met betrekking tot het niet-ontvangen van ds. B. J. F. Schoep door de generale synode te Amersfoort-West 1967; comm. V; Acta artt. 80, 86, 87, 92, 94;
- c. brief van de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid (scriba G. Toornstra); comm. II; Acta art. 55;
- d. brief van F. W. IJkel te Beverwijk; comm. II; Acta art. 56.

XII. Zaak-Kampen.

- a. bezwaarschriften van de classis Kampen (Emmeloord), de raden van de gereformeerde kerken te Kampen (scriba J. Bos) en te Vollenhove-Cadoelen, ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder, tegen uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968; comm. I; Acta artt. 175, 176, 178, 179, 182, 183, 184, 203, 204, 248, 249;
- b. bezwaarschrift van de classis Kampen (Emmeloord), tegen de uitspraken van de particuliere synode van Overijssel 1969; comm. I; Acta artt. 197, 199, 199a;
- c. revisieverzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) inzake de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 168 (catechisatieboekje); comm. IV; Acta artt. 185, 186, 187.

XIII. Zaak-Gorinchem.

- a. bezwaarschriften van de raden van de gereformeerde kerken te Gorinchem (scriba T. Mollema), Langerak en Leerdam tegen besluiten van de classis Dordrecht-Gorinchem; comm. V; Acta artt. 310 en 311;
- b. bezwaarschrift van ds. G. van Atten te Zwijndrecht tegen besluiten van de classis Dordrecht-Gorinchem; comm. V; Acta artt. 310 en 311;
- c. adhesiebetuiging van de raden van de gereformeerde kerken te Culemborg (scriba C. Roth) en Sliedrecht en van K. Nederveen te Hardinxveld-Giessendam; comm. V; Acta artt. 310 en 311;

XIV. Zaken-Utrecht.

- a. verzoekschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht (praeses ds. W. G. Visser); comm. IV; Acta artt. 209, 210;
- b. bezwaarschriften van de raden van de gereformeerde kerken te Bilthoven, Breukelen en Doorn in verband met uitspraken van de particuliere synode van Utrecht 1968; comm. IV; Acta artt. 211, 212, 213, 259, 260, 262, 263;
- c. revisieverzoek van A. Albracht en J. Bergman te Utrecht inzake de uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 271; comm. V; Acta artt. 241, 252, 256, 257;
- d. bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Loosdrecht tegen uitspraken van de particuliere synode van Utrecht 1968; comm. IV; Acta artt. 215, 216;

XV. Zaak-Curatoren Noord-Holland.

- a. revisieverzoek van de particuliere synode van Noord-Holland (scriba ds. H. J. van der Kwast) inzake het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 290; comm. III; Acta artt. 205, 206;
- b. adhesiebetuiging van de raden van de gereformeerde kerken te Aalten en Neede; comm. III; Acta artt. 205, 206;
- c. verzoeken van de raden van de gereformeerde kerken te Apeldoorn en Zalk en Veecaten van gelijke strekking als het sub a genoemde revisieverzoek; comm. III; Acta artt. 205, 206;

XVI. Zaak „schuldbelijdenis" synode van de zich noemende gereformeerde kerken.

- a. voorstel van de particuliere synode van Groningen 1969 inzake het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta artt. 246/7; comm. 11; Acta artt. 327, 335, 340, 341, 354;
- b. adhesiebetuiging van de classis 's-Gravenhage, de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, de raden van de gereformeerde kerken te Creil (scriba A. Knoppers), Steenwijk (scriba A. Petter) en Zwartsluis (scriba J. Stam); comm. II; Acta artt. 327, 335, 340, 341, 354;
- c. voorstellen van de particuliere synode van Gelderland 1969, de classis Alkmaar/Zaandam (scriba D. Grasdijk), de classis Hoogeveen en ds. W. Zeldenrust te Rotterdam inzake het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta artt. 246/7; comm. II; Acta artt. 327, 335, 340, 341, 354.

XVII. Enige bezwaarschriften.

- a. bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven praeses ds. G. van den Brink) tegen uitspraken van de classis Noord-Brabant/Limburg; comm. III; Acta artt. 234, 235, 236;
- b. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Wezep betreffende ds. A. van der Ziel; comm. V; Acta artt. 239, 240;
- c. bezwaarschriften van J. C. van den Akker te Hilversum en P. de Vries te Nunspeet en van J. B. Escher te Amersfoort tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 194; comm. IV; Acta artt. 164, 166, 167, 168 en 169;
- d. appèlschrift van A. F. C. Dubbeldam te Warmond inzake de besluiten van de generale synode te Amersfoort-West 1967, Acta art. 133; mod.; Acta artt. 155, 156;
- e. revisieverzoek van mej. J. Dubbeldam te Lisse inzake het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Handelingen art. 126 - A; mod.; Handelingen art. 386 - B;
- f. brieven van G. H. Poortinga en H. Poortinga-de Bruine te Boijl (Fr.) en van J. Wiersema-Poortinga te Burum; comm. IV; Acta artt. 264, 265;
- g. bezwaarschrift van D. Roorda te Voorthuizen inzake de belijdenis; comm. III; Acta artt. 69, 219, 220, 226, 227, 231, 232, 233;
- h. bezwaarschrift van J. Siegers te Zutphen tegen de uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 164; comm. III; Acta artt. 266, 267.

XVIII. Diversen.

- a. brieven van de raad van de gereformeerde kerk te Assen en ds. H. Bouma te Assen inzake formulier voor bevestiging van missionaire dienaren des Woords; comm. III; Acta artt. 229, 230;
- b. voorstel van de particuliere synode van Groningen 1969 inzake een generale kas voor steun aan „Korea"; comm. II; Acta artt. 360, 377, 378, 380, 381;
- c. verzoek van Tj. Vis te Bovenknijpe (Fr.), inzake aanvulling van de kerkenordening; mod.; Acta artt. 242, 243;
- d. een brief van de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba G. van Renssen) met heilbode; Acta art. 12;
- e. een brief van de particuliere synode van Gelderland 1969, de classis Gouda-Leiden-Woerden, de raden van de gereformeerde kerk te Alphen aan den Rijn en Vollenhove-Cadoelen met verzoek om eventueel bepaalde stukken ook na sluitingstermijn nog in behandeling te nemen; Acta artt. 14, 60;

- f. brief van de hoogleraren drs. J. van Bruggen, dr. H. J. Jager en C. Veenhof over hun aanwezigheid ter synode; Acta art. 12;
- g. Acta van de particuliere synoden van Overijssel 1968 en Noord-Holland 1968 (scriba ds. J. Meilof); Acta art. 60;
- h. brief van „De Vuurbaak" te Groningen over de uitgave van de Acta van deze generale synode; Acta art. 238;
- i. verzoeken van de redacties van het „Nederlands Dagblad", „Kerknieuws" en de „Leeuwarder Courant"; Acta art. 6;
- j. verzoek van ds. H. Bouma te Assen om de werkrapporten van deze generale synode voor zijn persoonlijk archief te mogen ontvangen; Acta art. 14;
- k. oproep tot bezinning van R. Vermij en drs. J. de Wilde te Emmen; Acta art. 12;
- l. brief van E. H. Chardon te Utrecht met verwijzing naar Deut. 13 : 12-18 in verband met de ondertekenaars van de „Open Brief"; Acta art. 12;
- m. een brief van de Hervormde Generale Synode over de kinderdoop, enz.; Acta art. 60;
- n. een exemplaar van „Gereformeerd Diaconaat 1967"; Acta art. 60;
- o. brieven van „Deputaten voor het recreatievraagstuk van de Gereformeerde Kerken in Nederland"; Acta art. 60;
- p. brief van Stichting Oecumenische hulp aan kerken en vluchtelingen en Stichting „Mensen in nood" inzake actie Biafra; Acta art. 60;
- q. Oproep inzake Nigeria-Biafra; Acta art. 60;
- r. brief van Staatsuitgeverij over Rapport Erediensten; Acta art. 60;
- s. brieven van de Bijbel Kiosk Vereniging; Acta art. 60;
- t. jaarverslag van „Het Zonnehuis"; Acta art. 60.

Artikel 33.

Appèl op kerken Noord-Holland.

Nu besloten is op de kerken in Noord-Holland, die het laatst bijeen waren in de particuliere synode van Wormer, een dringend appèl te doen om de kerkelijke gemeenschap te herstellen, stelt de praeses voor aan dr. J. Douma op te dragen dit appèl op te stellen in overleg met het moderamen, opdat het zo spoedig mogelijk aan de synode kan worden voorgelegd.

Aldus wordt besloten.

Artikel 34.

Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat besloten is in het geheel van de synodale werkzaamheden een absolute voorrang te verlenen aan de zaken van de Theologische Hogeschool en deze voorrang als volgt te realiseren:

1. het complex van moeilijkheden rond de 'theologische Hogeschool, waartoe mee behoort de vraag welke kerk te Kampen de wettige kerk is, wordt commissoriaal voorbereid;
2. de hiervoor aan te wijzen commissie dient de synode met een advies ten aanzien van de volgorde, waarin deze moeilijkheden in plenaire zitting worden behandeld;
3. het complex van moeilijkheden wordt in de door de synode vastgestelde volgorde behandeld en afgehandeld;
4. de synode benoemt een hoogleraar in de vacature-Veenhof.

Artikel 35.

Namens het moderamen stelt de praeses voor, vijf commissies van voorbereiding aan te wijzen en ze als volgt samen te stellen:

Commissie I.

Ds. S. S. Cnossen, voorzitter; dr. J. Douma; ds. T. J. Keegstra; oud. F. de Jong; oud. W. Meijer en oud. J. de Wit.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. zaken betreffende de Theologische Hogeschool: verslag van deputaten-curatoren (agendum punt 7, 1 a, e 1 en 2, f); bezwaren tegen handelingen van deputaten-curatoren (agendum 1 i, j, k, l, m, n);

- bezwaren tegen het z.g. attestebesluit (agendum I b, h);
- b. de zaken betreffende radio-uitzending van kerkdiensten (agendum III);
 - c. de zaak-Kampen (agendum XII a, b).

Commissie II.

Ds. J. C. Janse, voorzitter; ds. R. Houwen; ds. H. J. de Vries; oud. M. Borgdorff; oud. C. Verbokkem; oud. A. van der Vinne; oud. H. Visscher.

Adviseur: prof. dr I . Doekes.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. de zaken betreffende correspondentie met buitenlandse kerken:
het rapport van deputaten (agendum V a);
Korea (agendum V c);
Zuid-Afrika (agendum V d. e, f);
Monte Alegre (agendum V g);
- b. de zaak betreffende het contact met de Soembanese kerken (agendum VII a, b, c);
- c. de rapporten inzake het archief der generale synoden (agendum VIII d);
- d. de zaak betreffende het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken (agendum X);
- e. de zaak betreffende „schuldbelijdenis" synode van de zich noemende ge-reformeerde kerken (agendum XVI).

Commissie III.

Ds. D. Nieuwenhuis, voorzitter; ds. C. J. Breen; ds. A. G. Versteeg; oud. A. van der Kaaden; oud. C. F. van Mill; oud. W. de Vendt.

Adviseur: Prof. drs. J. van Bruggen.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- zaken betreffende de Theologische Hogeschool;
ontwerp-reglement en -benoemingsbrief voor hoogleraren en lectoren (agendum I c);
herziening van de emeritaatsregeling voor hoogleraren en lectoren (agendum I d);
verslagen van deputaten-financieel (agendum I g);
de zaak van de nieuwe psalmberijming (agendum IV);
de zaak van de bundel, „Enige Gezangen" (agendum VI);
de zaak-curatoren Noord-Holland (agendum XV);
het bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven (agendum XVII a);
het bezwaarschrift van D. Roorda te Voorthuizen (agendum XVII g);
het bezwaarschrift van J. Siegers te Zutphen (agendum XVII h);
de verzoeken ten aanzien van het formulier voor de bevestiging van missionaire, des (agendum dienaren des (agendum XV IIIa)

Commissie IV.

Ds. D. van Houdt, voorzitter; ds. J. Rijneveld; ds. D. Los; oud. H. Hilvers; oud. H. de Jong; oud. J. L. Niemeijer.

Adviseur: prof. J. Kamphuis.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen (agendum II a, b);
- b. het rapport van deputaten voor regeling positie legerpredikanten (agendum II c);
- c. het revisieverzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) inzake catechisatieboekje (agendum XII c);
- d. het verzoekschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht (praeses ds. W. G. Visser) (agendum XIV a);
- e. bezwaarschriften van de raden van de gereformeerde kerken te Bilthoven, Breukelen en Doorn (agendum XIV b);
- f. het bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Loosdrecht (agendum XIV d);
- g. bezwaarschrift van J. C. van den Akker te Hilversum en P. de Vries te Nunspeet en van J. B. Escher te Amersfoort (agendum XVII c);
- h. de brieven van G. H. Poortinga en H. Poortinga-de Bruine te Boijl (Fr.) en J. Wiersema-Poortinga te

Burum (agendum XVII f).

Commissie V.

Ds. J. M. Goedhart, voorzitter; ds. A. Geelhoed; oud. W. C. van Dijk; oud. P. de Jong; oud. L. T. Schravendeel; oud. R. van der Wal; oud. G. Zomer. Adviseur: Prof. H. J. Schilder.

Deze commissie bereidt de behandeling voor van:

- a. verzoeken inzake spreekconsent van studenten (agendum IX);
- b. het bezwaarschrift van A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder (agendum XI a);
- c. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Den Helder (agendum XI b);
- d. de zaak betreffende het niet-ontvangen van ds. B. J. F. Schoep door de generale synode van Amersfoort-West 1967 (agendum XI c);
- e. de zaak-Gorinchem (agendum XIII);
- f. het revisieverzoek van A. Albracht en J. Bergman te Utrecht (agendum XIV c);
- g. de brief van de raad van de gereformeerde kerk te Wezep betreffende ds. A. van der Ziel (agendum XVII b).

Moderamen.

Het moderamen bereidt de behandeling voor van:

- a. enkele zaken met voorrang;
- b. de benoeming van een hoogleraar in de vacature-prof. C. Veenhof (agendum I a);
- c. de voordracht tot benoeming van deputaten-curatoren (agendum I o);
- d. het rapport van deputaten voor advies inzake doop wettig geadopteerde kinderen (agendum VIII a);
- e. het rapport van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid (agendum VIII b);
- f. het rapport van deputaten voor revisie van de Catechismustekst in heden-daags Nederlands (agendum VIII c);
- g. het appèlschrift van A. F. C. Dubbeldam te Warmond (agendum XVII d);
- h. het revisieverzoek van mej. J. Dubbeldam te Lisse (agendum XVII e);
- i. het verzoek van Tj. Vis te Bovenknijpe inzake aanvulling van de kerkenordening (agendum XVIII c);
- j. enkele diversen (agendum XVIII d-t).

Aldus wordt besloten.

Artikel 36.

De vergadering wordt enige tijd geschorst voor een bespreking van het moderamen met de voorzitters van de commissies.

Na heropening van de vergadering stelt de praeses namens het moderamen voor, de volgende week, waarin de hemelvaartsdag valt, geen plenaire zitting te houden en als synode weer bijeen te komen dinsdag 20 mei a.s., om 10.30 uur. Aldus wordt besloten.

Artikel 37.

Aan het einde van de tweede zittingsweek spreekt de praeses een kort slotwoord en volgt om 16.45 uur sluiting van de zitting.

DERDE SYNODEWEEK 20 - 22 MEI 1969

Artikel 38.

De praeses, ds. J. Kok, heropent de vergadering op DINSDAG 20 MEI 1969.

Hij spreekt een kort woord naar aanleiding van het gelezen Schriftgedeelte in verband met het in de vorige synodeweek door de kerk gevierde feest van de hemelvaart van Christus.

Bij het appèl-nominaal blijkt, dat ds. F. van Dijk en oud. L. J. Nelemans voor het eerst ter synode aanwezig zijn. Op verzoek van de praeses betuigen zij door op te staan instemming met de aangenomen belijdenis der kerken.

Aangezien ds. H. J. de Vries wegens ziekte afwezig is, spreekt de praeses de hartelijke wens uit, dat de HERE hem spoedig herstel mag geven.

Artikel 39.

De eerste scriba doet voorlezing van een ingekomen telegram van de volgende inhoud: „De Nederlandse bond van gereformeerde jongelingsverenigingen, in bondsdag bijeen te Enschede, bidt uw vergadering bij al haar werk toe de wijsheid naar de Schriften en de trouw van onze Zaligmaker Jezus Christus, 2 Thess. 2 : 15 - 17. Storm, Visser". Hiervan wordt met dankbaarheid kennis genomen.

Voorts deelt hij mee, dat ingekomen zijn:

1. een brief van de raad van Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria (scriba H. J. Nauta) d.d. 30 april 1969 met verdere documentatie behorende bij een eerder gezonden brief d.d. 15 april 1969.
Besloten wordt deze stukken in handen te stellen van commissie II.
2. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Bedum d.d. 29 april 1969 met adhesiebetuiging aan de brief van H. Dijk te Bedum inzake de positie van onze kerken in het Convent van Kerken.
Besloten wordt dit stuk in handen te stellen van commissie I.

Artikel 40.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten het zomerreces van de synode te doen vallen in de tijd van vrijdag 13 juni tot dinsdag 19 augustus.

De synode gaat hierna over tot arbeid in de commissies.

Aan het einde van de dag wordt de vergadering in openbare zitting gesloten.

Artikel 41.

Op WOENSDAG 21 MEI 1969 wordt de arbeid in de commissies voortgezet.

De synode komt alleen aan het begin en aan het einde van de dag, voor de opening en voor de sluiting, in openbare zitting samen.

Artikel 42.

Na de opening van de vergadering op DONDERDAG 22 MEI 1969 gaat de synode voor arbeid in de commissies uiteen. Om 10.45 uur komt de synode enige tijd in besloten zitting bijeen.

Artikel 43.

Benoeming quaestor.

Om 14.00 uur wordt de synode in openbare zitting voortgezet. De praeses deelt mee, dat in besloten zitting tot quaestor van de synode is benoemd br. H. N. van den Berg, Ruysdaelstraat 15, Hoogeveen. Er is een postrekening geopend onder nummer 1726829 ten name van: quaestor van de generale synode der Gereformeerde Kerken in Nederland te Hoogeveen.

Voorts wordt besloten de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 vastgestelde „instructie voor de quaestor van een generale synode" (zie art. 273 van de Acta) ongewijzigd over te nemen en die ook voor de nu benoemde quaestor te doen gelden.

Artikel 44.

De artikelen 11 tot en met 37 van de Acta worden vastgesteld.

Artikel 45.

Appèl op kerken Noord-Holland

De praeses stelt aan de orde de vaststelling van het appèl op de kerken in Noord-Holland, die het laatst bijeen waren in de particuliere synode van Wormer (zie Acta art. 33). Dit appèl, opgesteld door het moderamen, wordt wegens afwezigheid van dr. J. Douma gelezen door de tweede scriba.

Na bespreking in twee renden, welke bespreking de tweede scriba aanleiding geeft tot het aanbrengen van enige wijzigingen in de ontwerpbrief, wordt met 33 stemmen vóór, één tegen en één onthouding besloten een brief te zenden van de volgende inhoud:

Aan de kerken in Noord-Holland, vertegenwoordigd in de
particuliere synode, gehouden te Wormer 1969.

Geliefde broeders,

Wij staan nu achter de genomen beslissingen ter zake van de beide afvaardigingen van de kerken in Noord-Holland, beslissingen, die van verstrekkende betekenis zijn voor de toekomst van de Gereformeerde Kerken

in dit land. Wij werden geplaatst voor de aangrijpende werkelijkheid van een breuk in het plaatselijk, classicaal en provinciaal kerkelijk leven in Noord-Holland. Het werd duidelijk, dat de macht der zonde verwoestend heeft gewerkt, gelijk die macht der zonde naar haar aard altijd verwoestend en verscheurend werkzaam is. Het is beschamend, dat dit alles kon gebeuren in de kerken, die zo genadig door de HERE waren gesteld in de vrijheid. Vijf en twintig jaren na de Vrijmaking moest de generale synode van Hoogeveen een credentiebrieven weigeren te aanvaarden. Er zijn weinig woorden voor nodig om te overtuigen hoe smartelijk deze breuk voor de kerken is.

Toch menen wij niet te mogen volstaan met het signaleren, betreuren en veroordelen van de zonden als oorzaak van de geslagen breuk. Wij brengen u in herinnering, hoe de HERE ons heeft gunst bewezen, toen Hij ons deed staan in de vrijheid. Hij is met ons een weg van veel verlossingen gegaan. Hij bracht ons in de weg der Vrijmaking terug naar de enige grondslag van de Gereformeerde Kerken in dit land, te weten de waarheid Gods zoals die beleden wordt in de Drie Formulieren van Enigheid. Wij willen niet vergeten, hoe u en wij samen op die weg zijn gezet en hoe u en wij ook samen onze goede en trouwe God gedankt hebben voor die onverdiende genade over zijn kerken in Nederland. Wat een zaak van diepe vreugde was het voor ons allen de gemeenschap der kerk opnieuw te ervaren op die vaste grondslag.

Daarom te meer smart het ons te moeten constateren, dat broeders en zusters, die samen werden uitgeleid, thans gescheiden optrekken. Moeten wij zo de toekomst des Heren tegemoet?

Deze smart is vooral zo groot vanwege de oorzaken van de geslagen breuk. Rapport en besluiten leiden onze gedachten als vanzelf heen naar deze samenvatting: u hebt het voornaamste der wet - de trouw aan de broederschap - verwaarloosd door het verband der kerken niet meer te onderhouden naar de geldende kerkenordering. U hebt de enige en goede grondslag der kerken niet ongerept bewaard en u hebt de dwalingen niet krachtig weerstaan. U hebt u verdraagzaam betoond, waar u niet verdraagzaam mocht zijn, namelijk tegenover hen, die de band aan deze leer der zaligheid losmaken en de verbindende kracht van de belijdenis als accoord van de kerkelijke gemeenschap verbreken. U hebt in bescherming genomen degenen, die u in het aangezicht had behoren te weerspreken naar uitwijzen van het heilig evangelie.

Broeders, zó kunt u de toekomst des Heren niet tegemoet gaan! Bedenkt, dat wie de band aan de kerkelijke belijdenis losmaakt, of dit kwaad ook maar in bescherming neemt, er niet aan kan ontkomen de band aan de Schrift als het Woord van God los te laten, te eniger tijd. De ontwikkelingen in de Nederlandse Hervormde Kerk en binnen de Gereformeerde Kerken (synodaal) zijn overduidelijk: wie de band aan de belijdenis loslaat en de dwalingen niet aanstonds tegenstaat, mist zijn verweer tegen de vloedgolf van het oeverloos oecumenisme. U zult bovendien moeten bedenken, dat uw beslissingen niet alleen uzelf raken, maar ook de jeugd der kerk, ja geheel uw nageslacht, en dat uw keus van thans mede bepalend is voor het geestelijk klimaat, waarin zij zullen leven, die na u komen zullen.

Wij zijn er ons klaar van bewust, dat de genomen beslissingen gevallen zijn in een critiek stadium van het bestaan van de Gereformeerde Kerken.

Wij zijn ervan overtuigd, dat - gelijk de Vrijmaking geweest is een genadig wederbrengen tot de oude grondslag der kerken - de kerken, vertegenwoordigd in deze synode, geen andere begeerte koesteren noch ook mógen koesteren dan te blijven bij deze enige grondslag en voort te gaan in dat oude en beproefde spoor. Onze oproep aan u mag daarom geen andere zijn dan deze: verlaat alle schadelijke en heilloze wegen en laat u weer bouwen op dat ene fundament, dat God gelegd heeft. Wij hebben u niet afgestoten. Wilden wij voort op de weg, die Christus met zijn kerken in dit land is gegaan, dan moesten wij uw credentiebrieven weigeren. Maar ook toen onze hand uw credentiebrieven weigerde, ging ons hart naar u uit. Zo gaat ons hart ook thans naar u uit als wij smeken: 'Kom ga met ons en doe als wij!' Wat méér is: gaat met die God, die eeuwenlang zijn kerken in Nederland wilde bewaren bij het pand haar toebetrouwd; die de kerken verwaardigd heeft de door Hem geschonken belijdenis als de waarachtige en volkomen leer der zaligheid van harte lief te hebben en trouw te bewaren; die haar ook de genadeschonk te mogen wandelen in die weg, die zij vrijwillig aanvaardden als accoord van kerkelijke gemeenschap.

Het zou een vreugdegescenken uit de hemel zijn, indien op déze wijze de geslagen breuk werd geheeld! Bij de HERE is geen ding onmogelijk! Dat geloof ontslaat u en ons echter niet van onze verantwoordelijkheden.

Broeders, de liefde van Christus dringt ons, wanneer wij u smeken: gaat in de rechte sporen om zijns naams wil.

Met broedergroeten,

voor de generale synode voornoemd:

J. Kok, praeses

J. Douma, assessor

W. Vreugdenhil, scriba I

P.Lok, scriba II

De praeses spreekt de hoop uit, dat deze brief de harten van de geadresseerden mag raken en dat het onder Gods zegen mag komen tot hereniging van de verstrooide gelovigen in Noord-Holland.

Artikel 46.

Toepassing art. 6. sub 3 Acta

Ds. R. Houwen stelt voor, dat de synode met betrekking tot de publicatie van de discussie over het nu vastgestelde appèl op de kerken in Noord-Holland gebruik zal maken van het bepaalde in artikel 6 sub 3 van de Acta.

Dit voorstel wordt bij zitten en opstaan aangenomen met 21 stemmen vóór, 13 tegen en één onthouding.

Artikel 47.

In verband met de komende pinksterdagen wordt besloten als synode uiteen te gaan tot dinsdag 27 mei 1969. De assessor gaat voor in dankzegging, waarna de praeses de zitting sluit.

VIERDE SYNODEWEEK 27 - 30 MEI 1969

Artikel 48.

Op DINSDAG 27 MEI 1969 komt de synode in plenaire zitting bijeen.

De praeses spreekt een kort woord naar aanleiding van het pas gevierde pinksterfeest. Daarna gaat de synode uiteen voor commissoriale arbeid.

Aan het eind van de dag wordt de vergadering in openbare zitting gesloten.

Artikel 49.

De praeses heropent de vergadering op WOENSDAG 28 MEI 1969.

De eerste scriba doet voorlezing van de volgende ingekomen stukken:

- a. een telegram, luidende: „De bond van de gereformeerde meisjesverenigingen Ingekomen stukken in bondsdag te Arnhem bijeen bidt uw vergadering ook verder de leiding van de Heilige Geest toe opdat u moge voortgaan in alle grote en kleine zaken trouw naar Gods Woord te handelen.
Mej. T. Kunnen, presidente en mej. E. Schutte, secretaresse."
Met dankbaarheid wordt van dit telegram kennisgenomen;
- b. van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid d.d. 28 april 1969, rapport over het archief van de generale synoden.
Besloten wordt dit stuk te stellen in handen van commissie II;
- c. van br. J. F. Boendermaker te Den Helder d.d. 9 mei 1969, betreffende het bij de synode ingediende bezwaarschrift van de brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder.
Besloten wordt dit stuk in handen te stellen van commissie V;
- d. van het Nederlands Bijbelgenootschap d.d. mei 1969, met uitnodiging voor de Algemene Vergadering op 18 juni 1969.
Dit stuk wordt na kennisneming ter zijde gelegd.

Artikel 50.

Aan de orde komt het rapport van commissie II met betrekking tot de correspondentie met The Presbyterian Church in Korea (agendum Va en c). Rapporteur van de commissie is ds. R. Houwen.

Als gasten zijn aanwezig drs. Y. P. Chah van Kampen en ds. P. van Gulp van Bunschoten-Spakenburg, secretaris van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken.

De praeses heet de beide gasten hartelijk welkom. De rapporteur leest het rapport. Aan het einde van de bespreking in eerste ronde spreekt ds. P. van Gulp nog een enkel woord als deputaat. Na de tweede ronde geeft drs. Chah enige opheldering over punten, welke in de bespreking naar voren zijn gekomen.

Met algemene stemmen wordt het conceptbesluit aanvaard. Het besluit is in artikel 51 opgenomen.

De praeses wijst op het grote gewicht van dit besluit.

Hij noemt de totstandkoming van de correspondentie met de kerken in Korea op dit tijdstip, nu wij gewikkeld zijn in een zware strijd om de waarheid Gods te bewaren, een wonder van de HERE.

De praeses spreekt de wens uit, dat de kerken in Korea en die in Nederland in deze strijd elkaar tot grote

steun mogen zijn.

Op verzoek van de praeses wordt door de vergadering Psalm 87 (alle verzen) gezongen.

Drs. Chah spreekt zijn blijdschap en dankbaarheid uit over het besluit dat nu genomen is. De HERE heeft ons tot dit nauwe contact geleid.

Onze kerken, aldus drs. Chah, kunnen veel leren van uw kerken.

Zij begeerden deze correspondentie, want er zijn in de wereld weinig kerken, die de leer der Schrift vasthouden.

Hij dankt voor de enthousiaste hulp, die uit onze kerken aan de kerken in Korea geboden wordt, met name ook voor het adopteren van Koreaanse studenten. „Moge de HERE uw en onze kerken veel vreugde geven”, zo besloot drs. Chah zijn toespraak.

De praeses dankt drs. Chah voor zijn goede woorden. Ook brengt hij dank aan de commissie, speciaal aan de rapporteur ds. R. Houwen, voor het voorbereidend werk met betrekking tot de correspondentie met de kerken in Korea.

Artikel 51.

Besluit inzake The Presbyterian Church in Korea

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Bunschoten-Spakenburg d.d. 9 april 1969 en
2. van dat deel van het rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, dat betrekking heeft op de correspondentie met „The Presbyterian Church in Korea” en de in verband daarmee gevoerde briefwisseling;

constaterende:

1. dat de raad van de kerk te Bunschoten-Spakenburg verzoekt de zaak van de correspondentie met „The Presbyterian Church in Korea” met voorrang te behandelen;
2. dat „The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea” in september 1968 aanvaardde correspondentie aan te gaan met De Gereformeerde Kerken in Nederland naar de regels, gesteld door de generale synode dier kerken, gehouden te Amersfoort-West 1967;

overwegende:

dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 reeds uitsprak „dat zij gaarne bereid is kerkelijke correspondentie aan te gaan met The Presbyterian Church in Korea, naar de aangenomen regels voor correspondentie met de buitenlandse kerken”; *van oordeel*

dat aan de door haar gestelde voorwaarden voor correspondentie door „The Presbyterian Church in Korea” volledig is voldaan;

spreekt uit:

dat zij correspondentie aangaat met „The Presbyterian Church in Korea”;

en besluit:

van deze uitspraak kennis te geven aan

1. „The Presbyterian Church in Korea”;
2. de raad van de gereformeerde kerk te Bunschoten-Spakenburg;
3. alle gereformeerde kerken in Nederland;
4. de kerken, met welke De Gereformeerde Kerken in Nederland in correspondentie zijn getreden.

Artikel 52.

Beheer financiën Theologische Hogeschool

Oud. C.F. van Mill leest een conceptbesluit van commissie III inzake het beheer der financiën van de Theologische Hogeschool (hoofdstuk IX, eerste alinea, van het verslag van deputaten-curatoren) (agendum I a).

Ds. K. Houwen stelt enkele vragen over het financieel verslag van de Theologische Hogeschool. De synode gaat in besloten zitting.

Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat in besloten zitting aanvaard zijn het conceptbesluit van commissie III inzake tussentijdse verhogingen van de uitkeringen aan professoren-weduwen en het conceptbesluit van dezelfde commissie betreffende het beheer van de financiën van de Theologische Hogeschool. De tekst van deze besluiten wordt vermeld in de artikelen 53 en 54.

Voorts deelt de praeses mee, dat in comité besloten is, de door ds. R. Houwen over het financieel verslag van de Theologische Hogeschool gestelde vragen ter schriftelijke beantwoording voor te leggen aan deputaten-financieel. Mocht deze beantwoording niet bevredigend zijn, dan zullen deputaten-financieel worden uitgenodigd ter synode te komen.

Artikel 53.

Besluit inzake tussentijdse verhogingen van de uitkeringen aan professoren-weduwen

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1967 tot december 1968, Hoofdstuk IX, met name de mededeling van deputaten-curatoren, dat de uitkeringen aan de professoren-weduwen, die daarnaast ook de AOW- of AWW-uitkering ontvangen, uit billijkheidsoverwegingen elk jaar werden verhoogd, om de stijgende kosten van levensonderhoud op te vangen;

constaterende:

dat deputaten-curatoren verzoeken goedkeuring te hechten aan deze verhogingen;

van oordeel:

dat het alleszins verantwoord is, dat deze verhogingen zijn toegepast, gelet op de tijdsomstandigheden;

besluit:

- a. onder dank voor hetgeen in dezen door deputaten-curatoren en door deputaten-financieel is gedaan, goedkeuring te hechten aan de verhogingen, die zijn toegepast op de uitkeringen aan de professoren-weduwen, die ook de AOW-of AWW-uitkeringen ontvangen;
- b. van dit besluit bericht te doen aan deputaten-curatoren en deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool.

Artikel 54.

Besluit inzake beheer financiën Theologische Hogeschool.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

Hoofdstuk IX (eerste alinea) van het verslag van deputaten-curatoren bevattende het voorstel aan de generale synode:

- a. „deputaten-financieel, gezien de accountantsrapporten en gehoord de rapporten van uit de deputaten-curatoren benoemde commissies, te dechargeren en hun dank te betuigen voor het zorgvuldige en

- nauwgezette beheer van de gelden gedurende de jaren 1966 en 1967";
- b. een brief van „deputaten voor de behartiging van de financiële en materiële belangen van de Theologische Hogeschool d.d. 27 februari 1967 met alsbijlagen de jaarverslagen van deputaten-financieel over de jaren 1966 en 1967 en de accountantsrapporten van het kantoor Van Dien, Van Uden, Besancon, Koppenberg en Co., accountants te Groningen, over dezelfde jaren;

besluit:

- A.** 1. deputaten-financieel bovengenoemd te dechargeren en hun dank te betuigen voor het zorgvuldige en nauwgezette beheer van de gelden voor de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland gedurende de jaren 1966 en 1967;
2. als het in artikel 7 lid g alinea 1 van de Instructie voor deputaten-financieel bedoelde accountantskantoor aan te wijzen: het kantoor Van Dien, Van Uden, Besancon, Koppenberg en Co., accountants te Groningen;
- B.** van deze besluiten mededeling te doen aan: deputaten-curatoren en deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool te Kampen.

Artikel 55.

Brief van kerkeraad Amsterdam-Zuid (scriba G. Toornstra).

Namens commissie II rapporteert ds. H. D. van Herksen inzake een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Amsterdam-Zuid (scriba G. Toornstra) d.d. 13 januari 1969 met enkele bijlagen (agendum XI d). Aangezien de stukken hebben gediend bij de behandeling van de zaak „Noord-Holland" wordt op voorstel van de commissie besloten de brief voor kennisgeving aan te nemen.

Artikel 56.

Brief van br. F. W. IJkel, Beverwijk.

Namens commissie II rapporteert ds. H. D. van Herksen inzake een brief van br. F. W. IJkel te Beverwijk d.d. 1 april 1969 (agendum XI e), waarin hij de synode verzoekt, dat met betrekking tot de dubbele afvaardiging uit Noord-Holland „een duidelijke uitspraak van de generale synode dient te worden gedaan, met welke kerken correspondentie dient te worden onderhouden en met welke niet meer", vergezeld van „een oproep tot bekering van diegenen, die alsdan niet meer kunnen worden gerekend als te behoren tot het gereformeerd kerkverband".

Aangezien deze brief in handen geweest is van de commissie ad hoc, die de zaak Noord-Holland" heeft behandeld, wordt op voorstel van commissie II besloten deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

Artikel 57.

De synode stelt de artikelen 38 tot en met 47 van de Acta vast.

De praeses vraagt en verkrijgt toestemming van de vergadering om de hoogleraren te ontvangen in een vergadering van het moderamen met commissie I, opdat deze commissie een aantal vragen ter informatie kan stellen in verband met het attestenbesluit.

De synode gaat met haar arbeid voort in de commissies. Aan het eind van de dag wordt de zitting op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 58.

Op DONDERDAG 29 MEI 1969 zet de synode zich, na opening in plenaire zitting, tot de arbeid in de commissies.

In de avondvergadering stelt de de praeses aan de orde het rapport van commissie III inzake het reglement voor hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool, met benoemingsbrief (agendum I c). De voorzitter van de commissie, ds. D. Nieuwenhuis, maakt vooraf enkele opmerkingen. Daarna leest de rapporteur, ds. A. G. Versteeg, het rapport.

Na een bespreking in eerste ronde wordt de verdere behandeling van deze zaak uitgesteld tot de middagzitting van dinsdag 3 juni 1969.

De zitting wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 59.

Bij de heropening op VRIJDAG 30 MEI 1969 blijkt oud. G. J. H. Harsevoort voor het eerst ter synode aanwezig. Hij betuigt op verzoek van de praeses door op te staan instemming met de belijdenis der kerken.

Daarna geeft de praeses het woord aan ds. H. D. van Herksen, die als rapporteur van commissie II optreedt inzake de correspondentie met de gereformeerde kerk te Monte Alegre.

Na een discussie in eerste ronde wordt de vergadering enige tijd geschorst voor beraad van de commissie. Als resultaat van het beraad stelt de voorzitter van de commissie, ds. J. C. Janse, voor om de verdere behandeling van dit rapport aan te houden totdat het rapport van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken in zijn geheel aan de orde komt.

Overeenkomstig dit voorstel wordt besloten.

Artikel 60

Op voorstel van de tweede scriba, namens het moderamen, besluit de synode:

1. voor kennisgeving aan te nemen:
 - a. de ingekomen Acta van de particuliere synode van de gereformeerde kerken in Overijssel, 15 mei 1968;
 - b. een missive van de Staatsuitgeverij d.d. 19 maart 1969, waarin de aandacht wordt gevestigd op het rapport Erediensten, volledig geheten: „Rapport van de Staatscommissie voor de zaken van de Erediensten”, aangeboden aan de Staten-Generaal bij brief van de Minister van Financiën nr. 1, Kamerstuk 10030, nr. 1/2;
2. na kennisneming ter zijde te leggen:
 - a. een exemplaar van „gereformeerd 1967”, waarin deputaten voor de algemeen diakonale arbeid van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland een overzicht geven van hun werkzaamheden ten overstaan van wat zij noemen het „Landelijk Verband der Geref. Kerken onderh. art. 31 v.d. Kerkorde”;
 - b. het jaarverslag van de vereniging „Het Zonnehuis”, christelijke vereniging tot verpleging van langdurig zieken, gevestigd te Utrecht;
 - c. het verzoek van de Bijbel Kiosk Vereniging, gevestigd te Amsterdam d.d. 1 en 16 oktober 1968, om deel te nemen aan het „landelijk overleg interkerkelijk recreatiewerk”;
 - d. het verzoek van „deputaten voor het recreatievraagstuk van de gereformeerde kerken in Nederland” d.d. 24 juni 1968, „aan het interkerkelijk beraad inzake kerk en recreatie deel te nemen”, met bijlagen;
 - e. een „oproep inzake Nigeria-Biafra”, ondertekend door een 70-tal personen uit verschillende kring, verzonden aan de Nederlandse regering, de Nederlandse politieke partijen en de Nederlandse kerken;
 - f. de mededeling van de Nederlandse leden van „Joint Church Aid”, de Stichting oecumenische hulp aan kerken en vluchtelingen en de Stichting nood”, dat een voorjaarsactie ten behoeve van de noodlijdenden in het conflict „Nigeria-Biafra” zal worden gehouden in de week van 28 april tot en met 4 mei 1969;
3. aan een verzoek van de generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk, d.d. 24 oktober 1968, om namens de gereformeerde kerken een adviseur te doen zitting nemen in een door de hervormde synode benoemde commissie teneinde te bespreken „of naast de kinderdoop ook de doop der volwassenen een legitiem bijbelse plaats in het leven der kerk moet innemen” en bij welke vraagstelling niet gedacht wordt „aan de doop van de volwassene, die, om welke reden dan ook als kind de doop niet heeft ontvangen en bij toetreding tot de kerk alsnog gedoopt wordt, maar veeleer aan de bediening van de doop op volwassen leeftijd op grond van principiële overwegingen” niet te voldoen, doch te antwoorden, dat De Gereformeerde Kerken in Nederland zich op het onderhavige punt duidelijk en in schriftuurlijke zin hebben uitgesproken (onder meer in antwoord 74 van de Heidelbergse Catechismus), en dat zij deze belijdenis niet disputabel stellen, hetgeen in een discussie als beoogd wordt als uitgangspunt ondersteld wordt;
4. op een verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Vollenhove-Cadoelen d.d. 22 april 1969, om eventueel een appèl te mogen doen op de generale synode nadat per 1 mei 1969 de zaak, die in dit appèl aan de orde zou komen, zou worden behandeld op de particuliere synode van Overijssel, te antwoorden,

dat de synode ten volle kan onderstrepen de laatste zin uit genoemde brief: „Vanzelfsprekend hoopt de raad niet in appèl behoeven te gaan", maar dat zij na eventuele ontvangst van een bezwaarschrift - dat alsdan spoedig dient te worden ingezonden - zal beoordelen of het haar regardeert.

Artikel 61

De praeses neemt met een enkel woord afscheid van ds. H. D. van Herksen, die met vakantie gaat, en dankt hem voor het werk ter synode verricht. Na een korte pauze sluit de praeses de vierde zittingsweek van de synode.

VIJFDE SYNODEWEEK 3 - 6 JUNI 1969

Artikel 62.

Op DINSDAG 3 JUNI 1969 is de synode om 10.30 uur opnieuw bijeen. De praeses heropent de vergadering en spreekt een enkel woord in aansluiting aan het gelezen Schriftgedeelte.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat ds. M. K. Drost en de ouderlingen H. Moes en W. Vos voor het eerst ter synode aanwezig zijn. Op verzoek van de praeses betuigen zij door op te staan instemming met de belijdenis. De synode zet haar arbeid voort in de commissies.

Artikel 63.

Reglement hoogleraren en lectoren Theologische Hogeschool met benoemingsbrief.

Om 14.30 uur wordt de synode in plenaire zitting voortgezet. Er heeft een bespreking in tweede ronde plaats van het rapport van commissie III inzake het reglement voor hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool, met benoemingsbrief (zie artikel 58).

Amendement ds. A. Geelhoed.

Twee amendementen op het reglement worden ingediend: één door ds. A. Geelhoed, gesteund door oud. M. Borgdorff, aldus luidende: „In het reglement voor hoogleraren en lectoren wordt de bepaling in artikel 11: „De schorsing van een hoogleraar of lector kan door de curatoren geschieden met inhouding van de bezoldiging. De generale synode zal tevens oordelen over het al of niet toekennen van de bezoldiging tijdens de schorsingsperiode", weggelaten";

Amendement oud. W. Meijer.

één door oud. W. Meijer, gesteund door oud. M. Borgdorff, van de volgende inhoud: „Aan de eerste zin van artikel 9 van het reglement: „Met het einde van het studiejaar, waarin een hoogleraar of lector de leeftijd van zeventig jaren heeft bereikt, wordt hem ontslag uit zijn dienst verleend", worde toegevoegd: „Dit ontslag kan hem ook worden verleend, wanneer hij dit verzoekt, na het bereiken van de leeftijd van vijfenzestig jaar, met dien verstande, dat het ook dan ingaat aan het einde van een studiejaar".

Voorstel ds. D. van Houdt.

Ds. D. van Houdt dient een voorstel in, gesteund door ds. A. Geelhoed, om de benoemingsbrief aldus te doen luiden:

„De generale synode enz.

geroepen om in de bestaande vacature aan de Theologische Hogeschool der kerken te voorzien, opdat de arbeid van de opleiding tot de dienst des Woords aan de Theol. Hogeschool voortgang kan vinden, heeft in haar zitting van..... na met smeking en gebed de Koning der Kerk te hebben aangeroepen, of het Hem behagen mocht genadig een van Hem gegeven hoogleraar of lector aan de Theol. Hogeschool te willen schenken, met meerderheid van keurstemmen (eventueel: algemene stemmen) benoemd.....

Van deze benoeming u met dit schrijven kennis gevende wenst de synode, dat u als een man vol van kracht en van de Heilige Geest een instrument in de hand des HEREN moogt worden tot de wetenschappelijke vorming van dienaren des Woords aan de hogeschool der kerken en dat de Heilige Geest u daartoe in uw taak bekwame en met al zulke gaven van het geloof toeruste, die u in uw dienst in het midden der kerken tot

een eer van Christus kunnen maken.

Voorts zullen de kerken, in gehoorzaamheid aan het Woord van God zorg dragen dat u, in dienst van het Evangelie aan de hogeschool der kerken arbeidende, ook zonder zorg van het Evangelie leven kunt (in daarvoor geëigende gevallen te vervangen door: op behoorlijke wijze voor deze arbeid zult worden gehonoreerd). De synode doet u hiervan de bepalingen toekomen in bijlage I.

Tevens brengt de synode voor de goede orde te uwer kennis de tekst van het vigerend Reglement voor hoogleraren en lectoren aan de Theol. Hogeschool en de tekst van het Reglement voor de Theol. Hogeschool, daar u door aanvaarding van uw benoeming hiermee instemming betuigt.

De synode bidt u, in deze dagen van beraad, de leiding van de Heilige Geest toe. Zij zal zich gelukkig achten, als u binnen een termijn van . . . weken, haar en de kerken verblijden zult met het bericht van de aanvaarding van deze benoeming. Met heilbede en broedergroet, namens de synode,

het moderamen:
praeses,
assessor,
scriba I,
scriba II.

Afschrift van deze brief aan: 1) depp.-curatoren; 2) depp.-financieel; 3) de senaat van de Theologische Hogeschool en 4) raad van de kerk te . . . (in geval predikant benoemd wordt)."

Artikel 64.

De rapporteur, ds. Versteeg, stelt nam namens commissie III. enkele nadere wijzigingen voor in de door deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool aan de synode voorgelegde ontwerpen voor een reglement en benoemingsbrief voor hoogleraren en lectoren.

Artikel 65.

In de avondvergadering trekt oud. W. Meijer zijn amendement in, onder het voorbehoud, dat hij bij de behandeling van hoofdstuk X van het verslag van deputaten-curatoren op de in zijn amendement genoemde zaak mag terugkomen.

Ds. A. Geelhoed en ds. D. van Houdt handhaven resp. hun amendement en voorstel.

De praeses geeft de artikelen van het reglement voor hoogleraren en lectoren met de door de commissie daarin voorgestelde wijzigingen een voor een in stemming. Bij artikel 5 stemmen 5 synodeleden tegen de daarin door de commissie voorgestelde wijziging. Bij artikel 11 wordt eerst het amendement van ds. A. Geelhoed, gesteund door oud. M. Borgdorff, in stemming gebracht. Het wordt verworpen met 33 tegen 3 stemmen.

Overigens worden alle artikelen van het reglement bij hamerslag aanvaard.

Ten slotte wordt ook het reglement in zijn geheel in stemming gebracht en met algemene stemmen aangenomen.

Vervolgens komt de benoemingsbrief in stemming. Het voorstel van ds. D. van Houdt, gesteund door ds. A. Geelhoed, wordt verworpen met 28 tegen 8 stemmen De benoemingsbrief met de door de commissie voorgestelde wijzigingen wordt met algemene stemmen aangenomen. Alleen de door de commissie voorgestelde wijziging in de volgorde waarin de moderamenleden de brief ondertekenen, verkrijgt 1 stem tegen

.Het voorstel van de commissie, om het reglement en de benoemingsbrief in de Acta als bijlagen op te nemen en aan deputaten-curatoren te verzoeken te gelegener tijd het nodige te doen om het Reglement voor de Theologische Hogeschool in overeenstemming te brengen met het Reglement voor hoogleraren en lectoren, voor wat betreft de onderscheiding tussen gewone hoogleraren en lectoren en buitengewone hoogleraren en lectoren, wordt met algemene stemmen aangenomen.

De tekst van de besluiten in deze zaak wordt vermeld in artikel 66.

De praeses dankt commissie III, met name de rapporteur, ds. A. G. Versteeg, voor de in dezen verrichte arbeid.

Artikel 66.

Besluit inzake reglement voor hoogleraren en lectoren, met benoemingsbrief.

De generale synode besluit, in het reglement voor hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool en de daarbij behorende benoemingsbrief, gelijk die zijn geconcipeerd door deputaten-curatoren en ter

beoordeling en vaststelling zijn toegezonden aan de synode, enige wijzigingen aan te brengen.

Wat het reglement aangaat luiden deze wijzigingen als volgt:

- a. in de aanhef wordt vóór het jaartal 1969 ingevoegd het woordje „in“;
- b. in artikel 5 worden de woorden „of in een aangrenzende gemeente“ geëlimineerd;
- c. het eerste en het tweede lid van artikel 9 zullen van elkander worden gescheiden door het gebruik van twee alinea's;
- d. in artikel 11 zullen de 1e en 2e alinea worden samengevoegd.

Wat de benoemingsbrief betreft luiden deze wijzigingen als volgt:

- a. in de aanhef worden vóór de woorden „te Kampen“ ingevoegd de woorden: „in Nederland, gevestigd“;
- b. datum en plaatsaanduiding in alinea 1, alsmede de opsomming van de vakken, waarin het onderwijs dient te worden gegeven, worden opengelaten;
- c. in de 2e alinea wordt de uitdrukking „de hogeschool onzer kerken“ vervangen door „de hogeschool der kerken“;
- d. de laatste bijzin van alinea 2 wordt gewijzigd in: „die uw dienst in het midden der kerken tot een eer van Christus kunnen doen strekken“;
- e. na de woorden „zonder zorg van het Evangelie leven kunt“ (alinea 3) wordt tussen haakjes ingevoegd: „in daarvoor geëigende gevallen te vervangen door: op behoorlijke wijze voor deze arbeid zult worden gehonoreerd“;
- f. de volgorde voor de ondertekening wordt veranderd in: „praeses, assessor, 1e scriba, 2e scriba“;
- g. bij de aanduiding van de instanties, aan welke een afschrift behoort te worden gezonden van de benoemingsbrief, wordt de volgorde en de formulering als volgt: „(1) deputaten-curatoren, (2) deputaten-financieel, (3) de senaat van de Theologische Hogeschool, en (4) - ingeval een predikant is benoemd - de raad van de kerk, aan welke deze verbonden is“.

Artikel 67.

Bezwaarschrift kerk te Maassluis tegen deputaten-curatoren.

De praeses geeft het woord aan ds. T. J. Keegstra om namens commissie I rapport uit te brengen inzake het bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis d.d. 10 april 1969, tegen deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool in verband met de wijze, waarop de zaak van de bijeenroeping van deze synode aan de kerken is voorgelegd (agendum I k).

Amendement ds. P. Lok.

In de tweede ronde van de bespreking dient ds. P. Lok een amendement in, dat gesteund wordt door ds. J. Rijneveld, van de volgende inhoud: Aan de door de commissie geconcipeerde brief aan de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis als laatste zin toe te voegen: „De synode spreekt ten slotte de verwachting uit, dat u uw publiek geuite beschuldiging aan het adres van de broeders deputaten-curatoren terugneemt“.

Dit amendement wordt aangenomen met 22 tegen 12 stemmen, waarbij ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil als deputaten-curatoren buiten stemming blijven. Besloten wordt de door de commissie ontworpen en door de vergadering geamendeerde brief aan de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis te verzenden. Dit besluit wordt genomen met 33 stemmen vóór en één onthouding. De beide deputaten-curatoren ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil blijven ook hierbij buiten stemming.

De praeses brengt dank aan commissie I en speciaal aan de rapporteur, ds. T. J. Keegstra, voor de verrichte arbeid en spreekt de hartelijke bede uit, dat het genomen besluit het gewenste resultaat mag hebben.

De vergadering wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Brief aan kerk te Maassluis.

De brief aan de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis luidt als volgt:

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De generale synode nam kennis van uw schrijven van 10 april 1969, waarin u haar verzoekt om uit te spreken, dat het college van deputaten-curatoren met de wijze, waarop het de zaak van de „samenroeping

van een vervroegde gewone generale synode" aan de kerken heeft voorgelegd, zijn bevoegdheid „verre heeft overschreden". Blijkens het bijgevoegde schrijven van genoemd college van 3 september 1968 moet hieronder worden verstaan, dat deze deputaten-curatoren „notoir-hiërarchiek" gehandeld zouden hebben. In antwoord op dit schrijven bericht de synode u, dat zij deze beschuldiging aan het adres van het college van deputaten-curatoren beslist verwerpt en wel om de volgende redenen:

Deputaten-curatoren legden aan de kerken de nood voor van de Theologische Hogeschool en drongen er in verband met die nood op aan „alles in het werk te stellen, opdat de roepende kerk voor de eerstkomende generale synode, nl. de Gereformeerde Kerk te Hoogeveen, kan komen tot samenroeping ener generale synode". Aan de kerken was toen het woord om te beslissen, of zij conform hun verzoek zouden handelen. En zij hebben beslist. Van een notoir-hiërarchiek optreden bij deputaten-curatoren is hier in het geheel geen sprake.

Zoals u zelf ook hebt geconstateerd, handelden deputaten-curatoren niet geheel uit eigen initiatief, maar konden zij zich voor hun verzoek beroepen op het (vertrouwelijke) schrijven van de generale synode van Amersfoort-West d.d. 23 oktober 1967 (zie „Handelingen" van deze synode, art. 277B, pag. 64-66). Een handelen in overeenstemming met deze brief kan toch moeilijk „notoir-hiërarchiek" worden genoemd.

Nu zou het kunnen zijn, dat deze brief van de synode van Amersfoort-West reeds hiërarchische tendenzen bevatte, of, zoals u zelf dat noemt, „een drift om maar synoden te houden". Eenvoudige lezing van de gehele brief had u echter ervan kunnen overtuigen, dat deze synode wars is geweest van hiërarchie. Zo schreef ze bijvoorbeeld „de zaak van de schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder" niet te mogen afhandelen, „omdat deputaten-curatoren deze zaak nog niet aan de kerken hadden gerapporteerd."

Meerdere malen is uw conclusie van hiërarchisch optreden gegrond op een onvoldoende argumentatie, die soms zelfs de vraag doet opkomen, of u de brief van deputaten-curatoren met voldoende welwillendheid gelezen hebt. Ter illustratie moge het volgende dienen:

1. Op pag. 1 van uw brief spreekt u over de korte tijdsruimte tussen de elkander zo „schielijk opvolgende synoden", die de synodocratie ten sterkste zou bevorderen. U geeft daarvoor 3 argumenten:
 - a. dat zo, waarschijnlijk nauwelijks één jaar na de sluiting van de vorige, de volgende generale synode zou bijeenkomen. Maar het gaat toch niet aan te stellen, dat een in augustus gedaan verzoek reeds vóór 9 november zou resulteren in een generale synode? Daarvoor moeten eerst tē veel mindere vergaderingen bijeenkomen. Zelfs moeten sommige tot tweemaal toe in gewone of buitengewone vergadering worden bijeengeroepen;
 - b. dat de „Acta" van de vorige synode maar kort in uw bezit waren, waardoor toetsing, mee als gevolg van de vakantie, onmogelijk zou zijn. Evenwel verschenen de „Handelingen", die in verband met het verzoek van deputaten-curatoren voor de kerkeraden direkt van belang waren, reeds in februari 1968, dus lang voor de vakanties. De „Acta" kwamen twee maanden later, dus ook zeker twee maanden voor de vakanties, terwijl er daarna, vóór het begin van de nieuwe synode, voldoende tijd voor bezinning en toetsing overbleef;
 - c. dat de moeiten van het kerkelijk leven zoveel tijd van de kerkeraden vragen. U hebt daarin gelijk. Maar dit mag geen reden zijn om de moeiten van de school der kerken onnodig te laten voortduren.

Samenvattend kunnen we zeggen, dat deze argumenten uw conclusie van hiërarchisch optreden beslist niet wettigen.

2. Op pag. 2 en volgende levert u critiek op de door deputaten-curatoren gemaakte opmerking, dat de kerken van de nieuw te benoemen hoogleraar „verwachten, dat hij zich metterwoon in Kampen zal vestigen". Het is u niet bekend, zegt u, óf de kerken dit zullen verwachten. Het is u blijkbaar ontgaan, dat door de generale synode van Sneek 1939, Acta art. 223, Kàmpen als woonplaats aangewezen werd. Maar daarmee vervalt toch uw redenering, dat deputaten-curatoren door het gebruiken van dit argument in feite toonden tot een afhandelingssynode te willen komen.
3. Op pag. 3 voert u een drietal argumenten aan om te betogen, dat ook in de zaak met de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder geen reden lag om aan te dringen op een vervroegde gewone generale synode.
 - a. U wijst op art. 4 van de Instructie van deputaten-curatoren, dat voor dit geval wēl spreekt van de „erstkomende", doch niet van een „vervroegde" generale synode. Maar is dat een reden, waarom

in geval van „dringende nood" deputaten-curatoren zich niet op dit artikel zouden mogen beroepen?

- b. Uw tweede argument betreft het schrijven van de generale synode van Amersfoort-West in dezen. Boven werd reeds vermeld, wat letterlijk door de synode geschreven werd, nl. dat ze de zaak niet mócht afhandelen, omdat nog niets aan de kerken gerapporteerd was. U schrijft, dat ze het niet nódig oordeelde, omdat ze een verlengen van haar zittingsduur niet verantwoord achtte. Hier is toch wel enig verschil met de argumentatie van de synode.
- c. Informatie leerde u, dat de geschorste lectoren zelf nergens kenbaar maakten in beroep te zullen gaan. Zij vroegen, volgens u, dus niet om een vervroegde synode. Maar dit betekent niet, dat daarom deputaten-curatoren van hun kant niet om een vervroegde generale synode móchten vragen, juist in verband met de door hen gerapporteerde moeite inzake de voortgang van de propaedeutische studie.

Ook hierin kan de synode bij deputaten-curatoren geen „notoir-hiërarchiek" optreden constateren.

Ten slotte, broeders, de door deputaten-curatoren gevraagde synode is gekomen. De overgrote meerderheid der kerken heeft gemeend niet aan uw schrijven, maar aan dat van deputaten-curatoren gehoor te moeten geven. Daarin had u dus al ontvangen het door deputaten in hun brief van 14 oktober 1968 bedoelde antwoord der kerken. Toch hebt u gemeend alsnog uw bezwaren tegen hun college op de synodetafel te moeten leggen. De synode heeft nu deze bezwaren afgewezen. Dit is gebeurd in de hartelijke begeerte, dat u door de gegeven argumentatie overtuigd zult worden, dat van een hiërarchisch optreden bij de deputaten-curatoren geen sprake is geweest. De synode spreekt ten slotte de verwachting uit, dat u uw publiek geuite beschuldiging aan het adres van de broeders deputaten-curatoren zult terugnemen.

Met heilbede en broedergroet,
namens de generale synode, enz.

Artikel 68.

Na heropening van de vergadering op WOENSDAG 4 JUNI 1969 wordt de gehele dag aan commissoriale arbeid besteed. Voor de sluiting van de dag komt de synode in plenaire zitting samen.

Artikel 69.

Op DONDERDAG 5 JUNI 1969 krijgt, na heropening van de vergadering, de eerste scriba het woord om mededeling te doen van de volgende ingekomen stukken:

1. een brief van zr. J. S. H. Dubbeldam-Wiersema te Warmond d.d. Pinksteren 1969, waarbij gevoegd is een afschrift van een brief, door zr. J. Wiersema en haar verzonden aan de generale synode van Amersfoort-West 1967, welke stukken betrekking hebben op de zaak-Buitenpost.
Besloten wordt deze stukken ter informatie in handen te stellen van commissie IV;
2. een bezwaarschrift van br. D. Roorda te Voorthuizen d.d. 28 mei 1969, tegen een besluit van de buitengewone particuliere synode van Gelderland 1969 inzake het door hem bij haar ingediende bezwaarschrift en gravamen. Besloten wordt dit stuk in handen te stellen van commissie III;
3. een drietal exemplaren van het mei-no. van het blad „De Wachter". Besloten wordt deze bladen na kennisneming ter zijde te leggen.

Artikel 70.

De synode stelt de artikelen 48 tot en met 61 van de Acta vast.

Voor de vaststelling van de Handelingen van de besloten zittingen gaat de synode korte tijd in comité.

Na opheffing van het comité vraagt en verkrijgt de praeses toestemming van de vergadering voor commissie III, om de deputaten voor de psalmberijming, ds. J. J. Verleur en ds. G. A. Hoekstra, te horen voor nadere informaties en voor commissie II, om de voorzitter van het Zuid-Hollands Zendingsconvent, ds. J. J. Verleur, een bepaalde inlichting te vragen. Hierna gaat de synode uiteen voor arbeid in de commissies.

Artikel 71

In verband met een in het kerkgebouw, waar de synode vergadert, te houden Korea avond wordt de vergadering reeds om 17.30 uur op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 72.

Op VRIJDAG 6 JUNI 1969 worden na heropening van de zitting op voorstel van het moderamen de ouderlingen P. de Jong en L. T. Schravendeel aangewezen om de boeken van de quaestor van de generale

synoden van Amersfoort 1966 en 1967 te controleren en daarvan verslag uit te brengen.
Hierna gaat de synode in comité.

Artikel 73,

Besluit over het horen van bepaalde personen en colleges

De praeses deelt mee, dat in comité besloten is te voldoen aan het verzoek van commissie I om te mogen horen:

- A.** In verband met de zaak van het „attestenbesluit" (agendum I h, i):
 1. de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof;
 2. de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool.
- B.** In verband met de zaak van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder (agendum 1 a):
 1. deze lectoren;
 2. de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool.
- C.** In verband met de vertrouwelijke brief van deputaten-curatoren (agendum I e1,2):
 1. de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool;
 2. de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof.
- D.** In verband met de vertrouwelijke brief van de senaat van de Theologische Hogeschool (agendum 1 f) :
 1. de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool;
 2. de hoogleraar C. Veenhof;
 3. de senaat van de Theologische Hogeschool.
- E.** In verband met het bezwaarschrift van br. P. Dekker tegen deputaten-curatoren (agendum I j) :
de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool.
- F.** In verband met de bezwaarschriften tegen de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 (agendum XII a) eventueel:
 1. de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos);
 2. de kerkeraad van Kampen (scriba D. J. Gritter);
 3. ds. J. O. Mulder;
 4. ds. G. Visee.

De synode gaat voor het verdere van de dag voor arbeid in de commissies uiteen.

Artikel 74.

Aan het einde van de middag komt de synode in plenaire zitting bijeen voor de sluiting van de vijfde synodeweek.

ZESDE SYNODEWEEK 10 - 13 JUNI 1969

Artikel 75.

Na heropening van de synode op DINSDAG 10 JUNI 1969 wordt appèl nominaal gehouden. Ds. J. Meilof is voor het eerst ter synode aanwezig en betuigt, op verzoek van de praeses, door op te staan instemming met de belijdenis. De synode gaat uiteen voor commissoriale arbeid.

Artikel 76.

Om 19.00 uur komt de synode opnieuw in plenaire zitting bijeen. Ds. N. Bruin, die voor het eerst ter synode aanwezig is, betuigt instemming met de belijdenis.

De praeses verwelkomt ds. H. A. Stel van Winnipeg, Man., die enkele weken in Nederland vertoeft.

Ds. Stel heeft geen officiële volmacht van de Canadian Reformed Churches om hier te spreken, maar brengt wel de hartelijke broedergroeten over van de kerk te Winnipeg. Deze kerk is dankbaar voor de besluiten, welke door deze synode reeds genomen zijn.

Er is ook verdriet om de broeders en zusters, die niet de weg willen gaan, die door de synode gewezen is. De dankbaarheid voor de trouw overheerst. Ds. Stel wenst de synode Gods zegen op het werk, opdat de besluiten mogen zijn tot eer van God en tot welzijn van de kerken.

Hij overhandigt de praeses een jaarboek van de Canadian Reformed Churches.

De praeses dankt ds. Stel voor de goede woorden en wensen. Er is een medeleven in Canada met de moeite en strijd, die de kerken hier te voeren hebben. „Moogt u trouw blijven aan het Woord van God en de leer van de kerk, om zo tot zegen te zijn voor land en volk", aldus de praeses.

Artikel 77.

Bezwaarschrift kerk te Creil (scriba F. van Dijk)

De praeses stelt aan de orde het rapport inzake het bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Creil (scriba F. van Dijk) met een zestal bezwaren tegen de wijze, waarop in het „Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak van januari 1967 tot december 1968" de kerken werden geïnformeerd (agendum 11).

Ds. T. J. Keegstra leest het rapport en de conceptbesluiten. Om des tijds wil moet de bespreking worden afgebroken. De zitting wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 78.

Op WOENSDAG 11 JUNI 1969 wordt de bespreking van het rapport inzake het bezwaarschrift-Creil voorgezet (zie artikel 77). Met algemene stemmen - ds. W. Vreugdenhil bleef als curator van de Theologische Hogeschool buiten stemming - wordt het conceptvoorstel van de commissie aangenomen.

Artikel 79 vermeldt het genomen besluit.

De praeses zegt commissie I en in het bijzonder de rapporteur, ds. T. J. Keegstra, dank voor de in dezen verrichte arbeid.

De vergadering wordt tot 14.00 uur geschorst voor arbeid in de commissies.

Artikel 79.

Besluit inzake bezwaarschrift kerk te Creil.

De generale synode

nam kennis van:

een schrijven van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Creil (scriba F. van Dijk), waarin op een zestal punten bezwaar wordt ingebracht tegen de zijns inziens onvoldoende wijze, waarop de kerken door het Verslag van de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak van januari 1967 tot december 1968 werden geïnformeerd. Op grond daarvan legt de kerke-raad aan de generale synode het verzoek voor uit te spreken, dat vanwege deze wijze van rapporteren de mindere vergaderingen deze zaken niet konden „behandelen" en „afhandelen", zodat ook de generale synode deze zaken „niet in behandeling kan nemen. . . (zie art. 30 K.O.)", terwijl voorts met betrekking tot bepaalde onderdelen van het beleid van deputaten-curatoren uitspraken worden verlangd.

Zij constateert:

1. dat volgens de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Creil de zaken van de Theologische Hogeschool pas dan in de vergadering van de generale synode behandeld en afgehandeld mogen worden, wanneer ze eerst in de mindere vergadering behandeld en afgehandeld kunnen zijn;
2. dat hij dit grondt op hetgeen door artikel 31 K.O. bepaald wordt: „In meerdere vergaderingen zal men niet handelen dan 't gene in mindere vergaderingen niet heeft afgehandeld kunnen worden. . .";
3. dat hij daarom meent van de deputaten-curatoren rapporten te moeten ontvangen, die hem voldoende inlichten over al de zaken, die zich in de verslagjaren hebben voorgedaan.

Zij overweegt:

1. dat artikel 31 K.O. behalve over de door de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Creil bedoelde bepaling ook spreekt van zaken, die „tot de kerken der meerdere vergadering in 't gemeen" behoren;
2. dat de zaken der Theologische Hogeschool, die school der kerken is, de kerken der meeste vergadering aangaan;
3. dat dit ook uitkomt in wat de kerken zelf hebben vastgelegd in artikel 17 van de Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, wanneer daarin allereerst bepaald wordt, dat de deputaten-curatoren „op elke generale synode rapport. . . omtrent hun handelingen" moeten uitbrengen en pas daarna gesproken wordt van het toezenden van dit rapport aan alle kerken;
4. dat voorts artikel 30 K.O. in het door de kerkeraad van Creil bedoelde gedeelte van dit artikel het woord „afhandelen" in die zin gebruikt, dat zaken, die in mindere vergaderingen afgehandeld zijn, in de

meerdere niet aan de orde behoren te komen.

Zij is van oordeel:

1. dat het door de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Creil aangehaalde gedeelte van artikel 30 K.O. niet gebruikt kan worden om te bewijzen, dat eerst de kerken de zaken van de Theologische Hogeschool moeten behandelen en afhandelen;
2. dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Creil ten onrechte het woord „afhandelen" voor de kerken gebruikt, daar hij ook zelf zegt, dat de zaken van de Theologische Hogeschool door de generale synode behandeld dienen te worden.

Zij is voorts van oordeel:

dat de vraag, waarom deputaten-curatoren op bepaalde punten niet uitvoeriger aan de kerken hebben gerapporteerd, te zijner tijd bij de behandeling van hun rapport besproken dient te worden;

Zij spreekt uit:

aan de verzoeken van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Creil, voorzover hij daarin een beroep doet op artikel 30 K.O., niet te voldoen;

en zij besluit:

- A. de overige verzoeken van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Creil (scriba F. van Dijk) bij de behandeling van de rapporten van deputaten-curatoren aan de orde te stellen;
- B. van de uitspraak en het besluit met de daaraan voorafgaande overwegingen en oordelen kennis te geven aan:
 1. de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Creil (scriba F. van Dijk);
 2. het college van deputaten-curatoren.

Artikel 80.

Revisieverzoek brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit, Den Helder, e.a.

In de middagvergadering komt in behandeling het rapport van commissie V inzake het revisieverzoek van de brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit, respectievelijk ouderling en dienaar des Woords van de gereformeerde kerk te Den Helder, met betrekking tot het door de generale synode van Amersfoort-West 1967 genomen besluit om „uit kracht van de belijdenis der waarheid ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode " en de aan dit besluit ten grondslag gelegde oordelen en uitspraak (Acta artt. 16, 18; nader in afwijzing van ingebrachte bezwaren geargumenteed - Acta art. 162) en van een achttal revisieverzoeken met betrekking tot dezelfde zaak, respectievelijk van:

- a. de raad van de gereformeerde kerk te Apeldoorn, d.d. 6 januari 1969;
- b. de raad van de gereformeerde kerk te Apeldoorn, d.d. 24 februari 1969;
- c. de raad van de gereformeerde kerk te Neede, d.d. 6 januari 1969;
- d. de raad van de gereformeerde kerk te Aalten, d.d. 18 februari 1969;
- e. de raad van de gereformeerde kerk te Sliedrecht, d.d. 8 maart 1969;
- f. de raad van de gereformeerde kerk te Wezep, d.d. 10 april 1969;
- g. de brs. B. de Hoop, J. P. Buwalda en M. van der Galiën te Doesburg, d.d. 15 maart 1969;
- h. br. drs. W. Zeldenrust te Rotterdam-Schiebroek, d.d. 23 april 1969 (agendum XI c).

Ds. J. M. Goedhart leest het rapport. Daarna wordt de vergadering geschorst tot 19.00 uur.

In de avondvergadering wordt een begin gemaakt met de bespreking van het rapport. Om 21.30 uur wordt de zitting gesloten.

Artikel 81

Op DONDERDAG 12 JUNI 1969 wordt, na heropening van de zitting, de bespreking van het rapport van

commissie V inzake de in artikel 80 genoemde revisieverzoeken voortgezet. Na de eerste ronde wordt de vergadering voor commissiebesluit geschorst tot 14.00 uur.

Artikel 82.

Afscheid ds. H. A. Stel.

In de middagvergadering wordt afscheid genomen van ds. H. A. Stel, die enkele dagen de synodezittingen heeft bijgewoond. De praeses verzoekt hem de groeten over te brengen aan de zusterkerken in Canada en spreekt de hoop uit, dat deze kerken zullen blijven bij Gods Woord en de belijdenis en zo in Canada tot rijke zegen zullen zijn.

Ds. Stel zegt, dat hij met groot genoegen in het midden van de synode heeft verkeer. Hij heeft de band van de gemeenschap gevoeld. Hij dringt erop aan, dat met de correspondentie tussen de kerken hier en in Canada ernst zal worden gemaakt. De broeders uit Nederland zullen ook op de kerkelijke vergaderingen in Canada hartelijk welkom zijn.

Aangezien commissie V nog niet gereed is gekomen met haar beraad en commissie II nog een onderhoud wil hebben met ds. Stel voordat hij vertrekt, wordt op voorstel van de praeses besloten de middag verder aan commissiewerk te besteden.

Artikel 83.

In de avondvergadering leest ds. A. G. Versteeg als rapporteur van commissie III het rapport over een brief van deputaten voor de psalmberijming d.d. 1 april 1969 (agendum IV a).

Na enige discussie wordt het voorstel van de commissie met algemene stemmen aangenomen. Dr. J. Douma, zelf deputaat, blijft buiten stemming. Om 20.15 uur wordt de zitting op de gebruikelijke wijze gesloten.

Het genomen besluit wordt vermeld in artikel 84

Artikel 84.

Besluit inzake indiening rapport deputaten psalmberijming.

De synode heeft zich beraden op de brief van deputaten voor de psalmberijming de dato 1 april 1969, waarin zij mededelen, dat de toetsing van de IKB (Interkerkelijke Psalmberijming) door het vroeger samenkomen van de synode niet verder is gevorderd dan tot psalm 111, en verzoeken om verlof de toetsing voort te zetten, opdat de synode - na de toezending aan en voorafgaande inspraak van de kerken - eventueel na provisorische sluiting omstreeks maart 1970 tot een uitspraak omtrent de aanvaardbaarheid van de IKB zou kunnen geraken.

De synode is van oordeel, dat provisorische sluiting echter niet dan in uiterste noodzaak dient te geschieden. Aangezien zij evenwel - vanwege het ontbreken van een rapport omtrent de resultaten van de door deputaten tot nu toe verrichte arbeid - niet in staat is vast te stellen, of nu reeds van zulk een uiterste noodzaak kan worden gesproken, besluit de synode:

1. deputaten te verzoeken de synode alsnog te dienen met een rapport ten aanzien van de beide onderdelen van de opdracht hun verstrekt door de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 49, besluit A, a en b);
2. hun daarbij te verzoeken dit uiterlijk 1 oktober te doen toekomen aan de synode;
3. aan de hand van dit rapport nader te besluiten, wat er dient te geschieden ten aanzien van de kwestie van de psalmberijming, en nader bepaald de IKB.

Artikel 85.

.Op VRIJDAG 13 JUNI 1969 wordt de zitting van de synode om 8.30 uur door de praeses heropend. Hij geeft het woord aan de eerste scriba om mededeling te doen van de volgende ingekomen stukken:

Ingekomen stukken

1. een brief van deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten in de gereformeerde kerken in Nederland d.d. 4 juni 1969, waarbij afschrift gezonden wordt van een brief, die namens deputaten is uitgegaan naar het algemeen bestuur van het Convent van Kerken, om te voegen als bijlage bij het rapport, dat door deze deputaten aan de synode is uitgebracht.
Besloten wordt deze stukken in handen te stellen van commissie I;
2. een brief van de gereformeerde classis van Assen d.d. 5 juni 1969, waarbij een gewaarmerkt afschrift gezonden wordt van een door deze classis ontvangen brief d.d. 5 mei 1969 van de raad van de

gereformeerde kerk te Monte Alegre in Brazilië, welks inhoud betrekking heeft op hetgeen de classis van Assen d.d. 26 januari - 2I april 1969 besloot naar aanleiding van het verzoek van deze kerk, te mogen worden opgenomen in het classicaal ressort van Assen, ter kennisneming.

Besloten wordt deze stukken in handen te stellen van commissie II;

3. een missive van de raad van de gereformeerde kerk te Maartensdijk d.d. 4 juni 1969 inzake contactoefening met de Soembanese kerken, met een aantal adhesiebetuigingen.
Aangezien deze stukken na de sluitingstermijn voor toezending van stukken zijn binnengekomen en uit niets blijkt, dat deze stukken niet eerder hadden kunnen worden ingezonden, besluit de synode deze stukken onontvankelijk te verklaren;
4. van de vereniging „Het Zonnehuis" verslag over 1968.
Voor kennisgeving aangenomen.

Artikel 86.

De behandeling van het rapport van commissie V inzake het revisieverzoek van de brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit, Den Helder, alsmede de overige revisieverzoeken wordt voortgezet (zie artikel 81). De rapporteur, ds. J. M. Goedhart, beantwoordt de vragen, welke in de eerste ronde zijn gesteld en leest ook een nieuwe concept-uitsprakenreeks voor. In zijn beantwoording van de tweede ronde brengt de rapporteur enige veranderingen aan in het rapport van de commissie. Deze beantwoording wordt door de avondmaaltijd onderbroken. De discussie wordt beëindigd. Daarna vindt de stemming plaats. Buiten stemming blijven de broeders, die op de synode van Amersfoort-West 1967 als afgevaardigden aanwezig waren en die dus meegewerkt hebben aan de totstandkoming van het besluit, waarvan nu revisie gevraagd wordt, n.l. de di. S. S. Cnossen, O. J. Douma, D. van Houdt, R. Houwen, D. Nieuwenhuis en Vreugdenhil, en de ouderlingen H. de Jong en G. Zomer.

Er zijn vier amendementen van de di. T. J. Keegstra en C. J. Breen op het voorstel van de commissie ter tafel. Deze komen eerst in stemming.

AMENDEMENT I betreffende het onderdeel **A I**:

1. door de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit wordt uitgegaan van de volgende stelling:
„Het is onder ons wel gemeengoed, dat de instituering van kerkelijke samenkomsten voorzover deze de méérdere vergaderingen betreft niet op enig gebod van Gods Woord, doch op onderling accord der kerken berust. Dit houdt allermint een diskwalificatie in, maar beklemtoont wel zeer sterk, dat de meerdere vergaderingen slechts dan bevoegdheid tot handelen hebben, als het onderling overeengekomen accord der kerken haar deze bevoegdheid geeft";
2. dezelfde broeders hebben tegen het beroep van de generale synode van Amersfoort-West op „het feit dat de kerken der Afscheiding in 1854 de instemming met de belijdenis als een vast punt op het synodeagendum hebben ingevoerd", ingebracht:
„Het was kennelijk wèl de bedoeling (nl van dat besluit), dat de kerken middels haar afgevaardigden ter meeste vergadering gemeenschappelijk een openlijk getuigenis zouden afleggen omtrent haar blijven bij de Gereformeerde leer - zulks voor de wereld en tegenover het Hervormde kerkgenootschap.
Het was kennelijk niet de bedoeling, dat de generale synode een „eigen, intern tuchtrecht" zou ontvangen, los van voorgaande behandeling in de bevoegde mindere vergaderingen";
3. eveneens is door deze broeders niet alleen in het hierboven gegeven citaat van een „eigen, intern tuchtrecht" gesproken, maar bovendien in paragraaf 6 van hun revisieverzoek de vraag aan de orde gesteld of de generale synode een „bestuurscollege" is, „toegerust met een interne tuchtregeling. Is zij een comité met eigen intern recht van tuchttoefening?";
4. tenslotte wordt door dezelfde broeders en evenzo door de raad der kerk te Aalten gesteld, dat de generale synode van Amersfoort-West in strijd gehandeld zou hebben met het bepaalde in de artikelen 33, 50 en 85 der Kerkenordening.

De synode stelt hiertegenover:

ad 1. De broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit maken hier een valse tegenstelling. Het is waar, dat de wijze waarop de kerken onderling gemeenschap oefenen niet berust op een uitdrukkelijk gebod van God. We vinden in de bijbel geen voorschriften omtrent het houden van classicale, particulier-synodale

en generaal-synodale vergaderingen. Maar dit betekent niet, dat de Schrift ons geen weg zou wijzen met betrekking tot „de instituering van kerkelijke samenkomsten”.

Van de kerk wordt gezegd, dat zij gebouwd wordt „op het fundament van de apostelen en profeten. terwijl Christus Jezus de hoeksteen is”, Efeze 2 : 20; op de twaalf fundamenten, waarop geschreven staan de twaalf namen van de twaalf apostelen des Lams, Openbaring 21 : 14; dat is: op de waarheid van het Woord Gods.

Daárbij moet zij blijven: bij de waarheid van het Woord Gods. Daarom heeft ook de Here Christus gebeden: „Heilig hen in Uw waarheid”, Johannes 17 : 17 (vergelijk ook de verzen 20-23).

De kerk moet tot het uiterste strijden „voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is”. Judas : 3 (vergelijk ook 1 Timotheus 3 : 15; 6 : 20; Titus 1 : 3b; Mattheus 16 : 18; 28 : 19).

Zó alleen worden de eendracht en de eenheid gevoed en bewaard en wordt alles onderhouden in de gehoorzaamheid Gods. Zó alleen zijn wij allen eenstemmig en zijn er geen scheuringen onder ons; zijn wij vast aaneengesloten, één van zin en één van gevoelens (vergelijk 1 Corinthe 1 : 10). Niet alleen „wij” als gemeenteleden, maar evenzeer de kerken zijn onderling verbonden.

Zij hangen niet „als los zand aan elkaar”, maar zijn onderling verbonden, „door één Geest tot één lichaam gedoopt”, 1 Corinthe 12 : 13 (vergelijk Efeze 3 : 17b en 18; 2 Corinthe 8 en 9), geheiligd door het éne Woord der waarheid (vergelijk Johannes 17 : 17).

En dit moet doorklinken ook bij „de instituering van kerkelijke samenkomsten voorzover deze de méérdere vergaderingen betreft”. Daarbij is primair de eendrachtigheid in de waarheid, het gemeenschappelijk „tot het uiterste . . . strijden voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is”, Judas : 3, het „acht geven” op elkaar „om elkaar aan te vuren tot liefde liefde en goede goede werken”, 10 . Hebréeën n 10 :24

ad 2. Hoezeer de kerken zich deze roeping bewust zijn geweest blijkt uit het feit, dat zij aan kerkelijke vergaderingen de bevoegdheid geven om bij „gewichtige oorzaken van nadenken” van haar leden een „nadere verklaring van hun gevoelens” te vragen. Het blijkt verder uit het besluit van de synode van Zwolle 1854 om aan het begin van elke generale synode van de synodeleden „een hernieuwde verklaring van instemming met de Belijdenisgeschriften der Gereformeerde Kerk” te vragen. Terecht wordt door de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit als bedoeling van dit besluit aangewezen: „dat de kerken middels haar afgevaardigden ter meeste vergadering gemeenschappelijk en openlijk getuigenis zouden afleggen omtrent haar blijven bij de Gereformeerde leer - zulks voor de wereld en tegenover het Hervormde kerkgenootschap”. En wanneer zij daarna stellen, dat het „kennelijk” niet de bedoeling was, „dat de generale synode een „eigen, intern tuchtrecht” zou ontvangen”, dan is dit juist. De verklaring bedoelt een gemeenschappelijke en openlijke verklaring te zijn. Maar ter generale synode van Amersfoort-West was dat getuigenis niet gemeenschappelijk meer. Toen ds. B. J. F. Schoep samen met de andere afgevaardigden zijn instemming met de confessie betuigde, was er een disharmonie. Want door zijn ondertekening van de „Open Brief” was door hem de belijdenis disputabel gesteld, „dat de grondslag van onze gereformeerde kerken samenvalt . . . met de grondslag van de heilige, algemene, christelijke kerk, waarvan in de artt. 27-29 N.G.B. en in zondag 21 H. C. door ons belijdenis wordt gedaan” (zo de Drenthse afgevaardigden ter generale synode, Acta artikel 8). Er was dus van een „gemeenschappelijk” en „openlijk getuigenis” geen sprake meer. En daarom was de generale synode, juist vanwege dit gemeenschappelijke en openlijke getuigenis, geroepen ook overeenkomstig de haar gegeven bevoegdheid te doen wat zij gedaan heeft.

ad 3. Dit betekent echter niet, dat, zoals appellanten later zeggen, de synode daarmee in een „comité met eigen intern recht van tuchtoefening” ontaard zou zijn. De generale synode handelde eenvoudig in overeenstemming met de, ook voor haar, bij de instituering geldende, schriftuurlijke roeping „tot het uiterste te strijden voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is”, Judas: 3.

In overeenstemming met die regel der Schriften besloot zij „uit kracht van de belijdenis der waarheid ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode”.

Dat was geen interne tuchtoefening. De tuchtoefening liet zij over aan de daartoe bevoegde kerkelijke vergaderingen. En zij heeft dan ook zelf elke beschuldiging in deze richting beslist van de hand gewezen, toen zij schreef: „Maar zij bleef met die uitspraak binnen de grenzen van haar eigen bevoegdheid. Zij is niet ook maar één stap de weg van schorsing en afzetting opgegaan. Zij heeft aan de bevoegde vergaderingen overgelaten te doen wat eventueel te dien opzichte verricht zou moeten worden” (Acta artikel 162 C ad 3).

ad 4. Daarmee vervalt ook de beschuldiging als zou de generale synode van Amersfoort-West gehandeld hebben in strijd met de artikelen 33, 50 en 85 der Kerkenordening. De onder 4 genoemde appellanten gaan hier geheel aan de argumentatie van de generale synode van Amersfoort-West voorbij. Immers,

deze synode stelde (Acta artikel 162 sub C ad 2) zowel ten aanzien van artikel 33 als ten aanzien van artikel 50, „dat hier het eventueel niet-ontvangen van een afgevaardigde om gewichtige oorzaken geheel buiten het gezichtsveld blijft". De broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit stellen hiertegenover, dat het „zwijgen der K. O op een geheel andere manier sprekend" is : „Het toont aan, dat de generale synode haar bevoegdheid in dezen niet vanuit het onderling accoord der kerken kan aantonen".

Maar dit blijft in het betoog van de broeders een stelling zonder meer. En juist een stringente bewijsvoering had hun spreken tegenover dat van de generale synode moeten rechtvaardigen. Daarom is hun opponeren tegen hetgeen door de generale synode van Amersfoort-West gesteld is, ongegrond.

Ditzelfde geldt eveneens ten aanzien van wat opgemerkt is inzake artikel 85 der Kerkenordening. De generale synode heeft met nadruk ontkend, „dat zij heerschappij zou hebben gevoerd. Of ook dat zij de Drenthse afgevaardigden toegelaten zou hebben heerschappij te voeren. In wat zij deed, grondde zij zich op een recht, dat haar door de kerken is gegeven" (Acta artikel 162 C ad 2). Het is aan appellanten in hun bewijsvoering niet gelukt dit spreken van de generale synode te ontzenuwen en aan te tonen, dat zij „als vergadering van afgevaardigden der kerken zichzelf de bevoegdheid" zou hebben toegekend „over de positie van een mede-constituerende afgevaardigde ter vergadering te oordelen" (zo de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit).

Dit amendement wordt aangenomen met 13 tegen 12 stemmen en 3 onthoudingen.

AMENDEMENT II betreffende het onderdeel „heeft kennisgenomen van":

De generale synode

nam kennis van:

de revisieverzoeken met betrekking tot de uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West 1967 om „uit kracht van de belijdenis der waarheid ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode ..." (Acta artikelen 16, 18, 162), ingezonden door:

- a. de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit, resp. ouderling en dienaar des Woords van de gereformeerde kerk te Den Helder, d.d. 6 februari 1969;
- b. de raad van de gereformeerde kerk te Apeldoorn, d.d. 6 januari 1969;
- c. de raad van de gereformeerde kerk te Apeldoorn, d.d. 24 februari 1969;
- d. de raad van de gereformeerde kerk te Neede, d.d. 6 januari 1969;
- e. de raad van de gereformeerde kerk te Aalten, d.d. 18 februari 1969;
- f. de raad van de gereformeerde kerk te Sliedrecht, d.d. 8 maart 1969;
- g. de raad van de gereformeerde kerk te Wezep, d.d. 10 april 1969;
- h. de broeders B. de Hoop, J. P. Buwalda en M. van der Galiën te Doesburg, d.d. 15 maart 1969;
- i. broeder drs. W. Zeldenrust te Rotterdam-Schiebroek, d.d. 23 april 1969.

Dit amendement wordt verworpen met 14 tegen 12 stemmen en 2 onthoudingen.

AMENDEMENT III betreffende een wijziging in de volgorde van de hoofddelen:

De door de commissie voorgestelde volgorde van de hoofddelen zo te wijzigen, dat B. en C. resp. worden A. en B. en A. dus C.

Dit amendement wordt verworpen met 13 tegen 11 stemmen en 4 onthoudingen.

AMENDEMENT IV betreffende het onderdeel **AIII**:

De volgorde van zaken onder A.III zo te wijzigen, dat daarin de volgorde wordt verkregen van Schrift, belijdenis en kerkenordening, n.l.

1. Matth. 18 : 15;
2. de zaak van het „horen" (bij de commissie=4);
3. dat zowel door de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit als door de raden van de gereformeerde kerken te Neede, te Sliedrecht en te Wezep gesteld wordt, dat de Drenthse afgevaardigden „hun consciëntie niet te rechter tijd en plaats lieten spreken", waarmee blijkbaar bedoeld wordt, dat zij, althans in de eerste plaats, aan de kerkeraad van ds. Schoep hun klacht hadden behoren voor te leggen;
4. Zondag 31 (bij de commissie=2);

5. dat door vrijwel alle appellanten tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West te berde wordt gebracht, dat hier in strijd met art. 30 K. O. zou gehandeld zijn;
6. artikel 43 (bij de commissie=3).

Bij **A. III** „de synode stelt hiertegenover" na ad 1 het geheel zo te lezen:

- ad 2. De generale synode stemt aan appellanten toe, dat een „horen" in de letterlijke zin van het woord niet heeft plaats gevonden. De synode voegt hier echter aan toe, dat dit niet-horen niet aan de synode van Amersfoort-West moet verweten worden, daar „door de praeses het woord aangeboden (werd) aan ds. Schoep, die aan de besprekingen niet heeft deelgenomen. Ds. Schoep doet een korte mededeling. Hij meent over de aangesneden materie niet te kunnen spreken ..." (Acta artikel 10). Daarom was de generale synode genoopt te oordelen uit de „Open Brief", waaruit het standpunt van ds. Schoep voldoende bekend was.
- ad 3. De synode is van oordeel, dat het onder 3 genoemde bezwaar niet tegen de generale synode van Amersfoort-West kan worden ingebracht. Overigens verwijst de synode appellanten naar wat reeds door die synode werd uitgesproken onder Acta artikel 162 C ad 1 slot: „De zaak van de instemming met de belijdenis heeft met alles wat daaruit kan voortvloeien altijd een wettige en eerste plaats op het agendum. Daarom is ook niet ter zake het bezwaar, dat de afgevaardigden van Drenthe „een half jaar" de tijd hebben gehad hun klacht in te dienen bij de kerkeraad van Amstelveen, als de plaats waar die klacht allereerst zou behoren. Het betrof hier immers het vragen van instemming met de belijdenis ter generale synode. Wel wil de synode erop wijzen, dat men elders in het land mocht verwachten, dat de kerkeraad van Amstelveen zelf zijn roeping zou zijn nagekomen. Verder bedenke men, dat de zaak van de „Open Brief" een publieke was. De afgevaardigden ter generale synode konden noch mochten doen alsof zij nergens van wisten toen in de kerken het de confessie ondermijnend karakter van de „Open Brief" al lang met verdriet was opgemerkt".
- ad 4. Tegen het gestelde van de raad der kerk te Apeldoorn merkt de generale synode op, dat zondag 31 hier niet in aanmerking komt. De kerkeraad van Apeldoorn had zich moeten laten onderwijzen door wat reeds de generale synode van Amersfoort-West schreef onder Acta artikel 162 C ad 3, dat zij „niet ook maar één stap de weg van de artikelen 79 en 80 K.O., dat is de weg van schorsing en afzetting, (is) opgegaan".
- ad 5. Wat de bezwaren ten aanzien van artikel 30 der Kerkenordening betreft kan de synode volstaan met een verwijzing naar wat boven onder 1 reeds werd opgemerkt.
- ad 6. Als tenslotte door de raad der kerk te Neede nog gesteld wordt, dat de generale synode van Amersfoort-West in strijd met artikel 43 der Kerkenordening gehandeld zou hebben, dan moet dit ook worden afgewezen, daar artikel 43 handelt over personen, die iets strafwaardigs in de vergadering gedaan, of de vermaning der mindere vergadering versmaad hebben". Het betreft dus een agendum-punt aan het einde der vergadering en gaat daarom wat zijn inhoud betreft aan het besluit van de generale synode van Amersfoort-West voorbij.

Dit amendement wordt aangenomen met 13 tegen II stemmen en 4 onthoudingen.

Vervolgens wordt het geamendeerde voorstel van de commissie aangenomen met 25 tegen 2 stemmen en 1 onthouding. Artikel 87 bevat de tekst van het genomen besluit.

Artikel 87

Besluit inzake revisie verzoeken Drs. A. van Schijndel en ds. H. Smit Den Helder e.a.

1. een revisieverzoek d.d. 6 februari 1969, met betrekking tot het door de generale synode van Amersfoort-West genomen besluit „uit kracht van de belijdenis der waarheid ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode . . ." en de aan dat besluit ten grondslag gelegde oordelen en uitspraak (Acta artikelen 16 en 18), nader in afwijzing van ingebrachte bezwaren geargumenteed (Acta artikel 162), van de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit, respectievelijk ouderling en dienaar des Woords van de gereformeerde kerk te Den Helder;
2. een achttal revisieverzoeken met betrekking tot dezelfde zaak, respectievelijk van:
 - a. de raad van de gereformeerde kerk te Apeldoorn, d.d. 6 januari en 24 februari 1969;
 - b. de raad van de gereformeerde kerk te Neede, d.d. 6 januari 1969;

- c. de raad van de gereformeerde kerk te Aalten, d.d. 18 februari 1969;
- d. de raad van de gereformeerde kerk te Sliedrecht, d.d. 8 maart 1969;
- e. de broeders B. de Hoop, J. P. Buwalda en M. van der Galiën te Doesburg, d.d. 15 maart 1969;
- f. de raad van de gereformeerde kerk te Wezep, d.d. 10 april 1969;
- g. broeder drs. W. Zeldenrust te Rotterdam-Schiebroek, d.d. 23 april 1969;

A. *De synode constateert:*

I. wat betreft de kwestie van de bevoegdheid van de generale synode van Amersfoort-West ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen:

1. door de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit wordt uitgegaan van de volgende stelling:

„Het is onder ons wel gemeengoed, dat de instituering van kerkelijke samenkomsten voorzover deze de méerdere vergaderingen betreft niet op enig gebod van Gods Woord, doch op onderling accoord der kerken berust. Dit houdt allermint een diskwalificatie in, maar beklemtoont wel zeer sterk, dat de meerdere vergaderingen slechts dan bevoegdheid tot handelen hebben, als het onderling overeengekomen accoord der kerken haar deze bevoegdheid gééft”;

2. dezelfde broeders hebben het beroep van de generale synode van Amersfoort-West op „het feit dat de kerken der Afscheiding in 1854 de instemming met de belijdenis als een vast punt op het synodeagendum hebben ingevoerd”, ingebracht:

„Het was kennelijk wèl de bedoeling (nl. van dat besluit), dat de kerken middels haar afgevaardigden ter meeste vergadering gemeenschappelijk een openlijk getuigenis zouden afleggen omtrent haar blijven bij de Gereformeerde leer - zulks voor de wereld en tegenover het Hervormde kerkgenootschap.

Het was kennelijk niet de bedoeling, dat de generale synode een „eigen, intern tuchtrecht” zou ontvangen, los van voorgaande behandeling in de bevoegde mindere vergaderingen”;

3. eveneens is door deze broeders niet alleen in het hierboven gegeven citaat van een „eigen, intern tuchtrecht” gesproken, maar bovendien in para-graaf 6 van hun revisieverzoek de vraag aan de orde gesteld of de generale synode een „bestuurscollege” is, „toegerust met een interne tuchtregeling”;
4. ten slotte wordt door dezelfde broeders en evenzo door de raad van de kerk te Aalten gesteld, dat de generale synode van Amersfoort-West in strijd gehandeld zou hebben met het bepaalde in de artikelen 33, 50 en 85 der Kerkenordening.

De synode stelt hiertegenover:

ad 1. De broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit maken hier een valse tegenstelling. Het is waar, dat de wijze waarop de kerken onderling gemeenschap oefenen niet berust op een uitdrukkelijk gebod van God. We vinden in de bijbel geen voorschriften omtrent het houden van classicale, particulier-synodale en generaal-synodale vergaderingen.

Maar dit betekent niet, dat de Schrift ons geen weg zou wijzen met betrekking tot „de instituering van kerkelijke samenkomsten”.

Van de kerk wordt gezegd, dat zij gebouwd wordt „op het fundament van de apostelen en profeten, terwijl Christus Jezus de hoeksteen is”, Efeze 2 : 20; op de twaalf fundamente, waarop geschreven staan de twaalf namen van de twaalf apostelen des Lams, Openbaring 21 : 14; dat is: op de waarheid van het Woord Gods.

Daarbij moet zij blijven: bij die waarheid van het Woord Gods.

Daarom heeft ook de Here Christus gebeden: „Heilig hen in Uw waarheid”, Johannes 17 : 17 (vergelijk ook de verzen 20 - 23).

De kerk moet tot het uiterste strijden „voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is”, Judas : 3 (vergelijk ook 1 Timotheus 3 : 15; 6 : 20; Titus 1 : 3b; Mattheus 16 : 18; 28 : 19).

Z6 alleen worden de eendracht en de eenheid gevoed en bewaard en wordt alles onderhouden in de

gehoorzaamheid Gods.

Zó alleen zijn wij allen eenstemmig en zijn er geen scheuringen onder ons; zijn wij vast aan een gesloten, één van zin en één van gevoelen (vergelijk I Corinthe 1 : 10). Niet alleen „wij" als gemeenteleden, maar evenzeer de kerken zijn onderling verbonden.

Zij hangen niet „als los zand aan elkaar", maar zijn onderling verbonden, „door één Geest tot één lichaam gedoopt", 1 Corinthe 12 : 13 (vergelijk ook Efeze 3 : 17b en 18; 2 Corinthe 8 en 9), geheiligd door het éne Woord der waarheid (vergelijk Johannes 17 : 17).

En dit moet doorklinken ook bij „de instituering van kerkelijke samenkomsten voorzover deze de méérdere vergaderingen betreft".

Daarbij is primair de eendrachtigheid in de waarheid, het gemeenschappelijk „tot het uiterste . . . strijden voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is", Judas : 3, het „acht geven" op elkaar „om elkaar aan te vuren tot liefde en goede werken", Hebréeën 10 : 24.

ad 2. Hoezeer de kerken zich deze roeping bewust zijn geweest blijkt uit het feit, dat zij aan kerkelijke vergaderingen de bevoegdheid geven om bij „gewichtige oorzaken van nadenken" van haar leden een „nadere verklaring van hun gevoelen" te vragen.

Het blijkt verder uit het besluit van de synode van Zwolle 1854 om aan het begin van elke generale synode van de synodeleden „een hernieuwde verklaring van instemming met de Belijdenisgeschriften der Gereformeerde Kerk" te vragen. Terecht wordt door de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit als bedoeling van dit besluit aangewezen: „dat de kerken middels haar afgevaardigden ter meeste vergadering gemeenschappelijk en openlijk getuigenis zouden afleggen omtrent haar blijven bij de Gereformeerde leer - zulks voor de wereld en tegenover het Hervormde kerkgenootschap".

En wanneer zij daarna stellen, dat het „kennelijk" niet de bedoeling was, „dat de generale synode een „eigen, intern tuchtrecht" zou ontvangen", dan is dit juist. De verklaring bedoelt een gemeenschappelijke en openlijke verklaring te zijn. Maar ter generale synode van Amersfoort-West was dat getuigenis niet gemeenschappelijk meer.

Toen ds. B. J. F. Schoep samen met de andere afgevaardigden zijn instemming met de confessie betuigde, was er een disharmonie.

Want door zijn ondertekening van de „Open Brief" was door hem de belijdenis disputabel gesteld, „dat de grondslag van onze gereformeerde kerken samenvalt met de grondslag van de heilige, algemene, christelijke kerk, waarvan in de artt. 27 - 29 N.G.B. en in zondag 21 H.C. door ons belijdenis wordt gedaan" (zo de Drenthse afgevaardigden ter generale synode, Acta artikel 8). Er was dus van een „gemeenschappelijk" en „openlijk getuigenis" geen sprake meer.

En daarom was de generale synode, juist vanwege dit gemeenschappelijke en openlijke getuigenis, geroepen ook overeenkomstig de haar gegeven bevoegdheid te doen wat zij gedaan heeft.

ad 3. Dit betekent echter niet, dat, zoals appellanten later zeggen, de synode daarmee in een „comité met eigen intern recht van tuchtoefening" ontaard zou zijn.

De generale synode handelde eenvoudig in overeenstemming met de, ook voor haar, bij de instituering geldende, schriftuurlijke roeping „tot het uiterste te strijden voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is", Judas : 3. In overeenstemming met die regel der Schriften besloot zij „uit kracht van de belijdenis der waarheid, ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode".

Dat was geen interne tuchtoefening.

De tuchtoefening liet zij over aan de daartoe bevoegde kerkelijke vergaderingen. En zij heeft dan ook zelf elke beschuldiging in deze richting beslist van de hand gewezen, toen zij schreef: „Maar zij bleef met die uitspraak binnen de grenzen van haar eigen bevoegdheid.

Zij is niet ook maar één stap de weg van de artikelen 79 en 80 K. O., dat is de weg van schorsing en afzetting, opgegaan. Zij heeft aan de bevoegde vergaderingen overgelaten te doen wat eventueel te dien opzichte verricht zou moeten worden" (Acta artikel 162 C ad 3).

ad 4. Daarmee vervalt ook de beschuldiging als zou de generale synode, van Amersfoort-West gehandeld hebben in strijd met de artikelen 33, 50 en 85 der Kerkenordening.

De onder 4 genoemde appellanten gaan hier geheel aan de argumentatie van de generale synode van Amersfoort-West voorbij. Immers, deze synode stelde (Acta artikel 162 sub C ad 2), zowel ten aanzien van artikel 33 als ten aanzien van artikel 50, „dat hier het eventueel niet-ontvangen van een afgevaardigde om gewichtige oorzaken geheel buiten het gezichtsveld blijft".

De broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit stellen hiertegenover, dat het „zwijgen der K.O.... op een geheel andere manier sprekend" is: „Het toont aan, dat de generale synode haar bevoegdheid in dezen niet vanuit het onderling accoord der kerken kan aantonen".

Maar dit blijft in het betoog van de broeders een stelling zonder meer.

En juist een stringente bewijsvoering had hun spreken tegenover dat van de generale synode moeten rechtvaardigen.

Daarom is hun opponeren tegen hetgeen door de generale synode van Amersfoort-West gesteld is, ongegrond.

Ditzelfde geldt eveneens ten aanzien van wat opgemerkt is inzake artikel 85 der Kerkenordening. De generale synode heeft met nadruk ontkend, „dat zij heerschappij zou hebben gevoerd. Of ook dat zij de Drenthse afgevaardigden toegelaten zou hebben heerschappij te voeren.

In wat zij deed, grondde zij zich op een recht, dat haar door de kerken is gegeven" (Acta artikel 162 C ad 2).

Het is aan appellanten in hun bewijsvoering niet gelukt dit spreken van de generale synode te ontzenuwen en aan te tonen, dat zij „als vergadering van afgevaardigden der kerken zichzelf de bevoegdheid" zou hebben toegekend „over de positie van een haar méde-constituerende afgevaardigde ter vergadering te oordelen" (zo de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit).

Concluderend

is dan ook deze generale synode van oordeel ten aanzien van het gestelde onder I te moeten uitspreken, dat door appellanten niet vanuit de Schrift, de belijdenis en de Kerkenordening bewezen is, dat de generale synode van Amersfoort-West haar bevoegdheid zou hebben overschreden.

De synode constateert verder:

- II.** wat betreft de weg waarlangs de generale synode van Amersfoort-West tot haar besluit kwam ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen:
 1. de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit alsmede de raad van de kerk te Apeldoorn stellen, dat de generale synode van Amersfoort-West ten onrechte de instructie van de Drenthse afgevaardigden in behandeling nam (vergelijk Acta artikel 8);
 2. volgens de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit hadden de afgevaardigden ter generale synode van Amersfoort-West, die in hun consciëntie overtuigd waren: Met deze bepaalde afgevaardigde is geen gereformeerde synode mogelijk - zulks met het oog op de geëiste zuiverheid der leer", „met het oog op het gereformeerde Kerkrecht" ook overtuigd moeten zijn hiervan: „Zonder deze afgevaardigde is geen gereformeerde synode mogelijk";
 3. de raad van de kerk te Neede stelt, dat de generale synode van Amersfoort-West haar besluit „de klacht van de Drenthse afgevaardigden op haar waarde te toetsen" (Acta artikel 9) zonder enige argumentatie heeft genomen;
 4. de raad van de kerk te Apeldoorn stelt, dat de generale synode van Amersfoort-West wel een nadere verklaring van ds. B. J. F. Schoep gevraagd heeft, niettegenstaande de Drenthse afgevaardigden in hun voorstel (Acta artikel 8) stelden: „Naar het ons voorkomt is het dan ook niet de taak van deze generale synode, wegens deze gewichtige oorzaken van nadenken een nadere verklaring van onze mede-afgevaardigde ds. Schoep te eisen".

De synode stelt hiertegenover:

- ad 1. Blijkens Acta artikel 8 heeft de generale synode van Amersfoort-West niet per instructie een klacht tegen de leer van ds. B. J. F. Schoep behandeld, maar een voorstel, met betrekking tot het punt: instemming met de belijdenis, dat aan de orde was.
- ad 2. De broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit stellen ten onrechte, dat zònder deze afgevaardigde geen gereformeerde generale synode mogelijk was.

Bij deze stelling zien de broeders over het hoofd, hoe voorzien is in een geval dat een afgevaardigde geen zitting kan nemen. Voor dat geval is een secundus benoemd.

Bovendien is het van belang er op te wijzen, dat dit blijkbaar ook door de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 zo gezien is. Zij riep althans de secundus voor ds. H. van Ommen niet terug.
- ad 3. Het op-haar-waarde-toetsen van de „klacht van de Drenthse afgevaardigden" behoefde geen nadere argumentatie, omdat zij vervat was in een voorstel betreffende het agendumpunt, dat aan de orde was: de instemming met de belijdenis.

- ad 4. Blijkens Acta artikel 10 heeft de generale synode van Amersfoort-West van ds. B. J. F. Schoep geen „nadere verklaring" gevraagd in het kader van het Ondertekeningsformulier, doch hem het woord aangeboden in ander verband.

Concluderend

is de generale synode van oordeel ook ten aanzien van het gestelde onder II te moeten uitspreken, dat door appellanten niet is bewezen, dat de weg waarlangs deze zaak ter generale synode van Amersfoort-West tot een besluit is gekomen, in strijd is met de Schrift, de belijdenis of de Kerkenordening.

De synode constateert vervolgens:

- III.** wat betreft de vraag, of de weg, die ten aanzien van ds. B. J. F. Schoep gevolgd werd, een christelijke weg was:
1. de raad van de kerk te Apeldoorn en de broeders B. de Hoop, J. P. Buwalda en M. van der Galiën te Doesburg stellen, dat de generale synode van Amersfoort-West handelde in strijd met Mattheus 18 : 15;
 2. de raad van de kerk te Apeldoorn stelt, dat de generale synode geoordeeld heeft zonder te horen;
 3. zowel door de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit als door de raden van de kerken te Neede, te Sliedrecht en te Wezep wordt gesteld, dat de Drenthse afgevaardigden „hun consciëntiën niet te rechter tijd en plaats lieten spreken", waarmee blijkbaar bedoeld wordt, dat zij, althans in de eerste plaats, aan de kerkeraad van ds. B. J. F. Schoep hun klacht hadden behoren voor te leggen;
 4. de raad van de kerk te Apeldoorn stelt, dat de generale synode handelde in strijd met zondag 31 van de Heidelbergse Catechismus;
 5. door vrijwel alle appellanten wordt tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West te berde gebracht, dat hier in strijd met artikel 30 der Kerkenordening gehandeld zou zijn;
 6. de raad van de kerk te Neede stelt, dat de generale synode handelde in strijd met artikel 43 der Kerkenordening.

De synode stelt hiertegenover:

- ad 1. Het gaat in Mattheus 18 : 15 over niet-publieke zonden, terwijl het disputabel stellen van de belijdenis door ds. B. J. F. Schoep vanwege zijn ondertekening van de „Open Brief" een publieke zonde was.
De bezwaren van de afgevaardigden richtten zich ook niet tegen de ambtsdienst van ds. Schoep, waarvoor de kerkeraad van Amstelveen in eerste instantie de verantwoordelijkheid droeg, maar tegen het optreden van deze predikant als afgevaardigde, waarvoor de zusterkerken mede de verantwoordelijkheid droegen.
- ad 2. De generale synode stemt aan appellanten toe, dat een „horen" in de letterlijke zin van het woord niet heeft plaats gevonden. De synode voegt hier echter aan toe, dat dit niet-horen niet aan de synode van Amersfoort-West moet verweten worden, daar „door de praeses het woord aangeboden (werd) aan ds. Schoep, die aan de besprekingen niet heeft deelgenomen. Ds. Schoep doet een korte mededeling. Hij meent over de aangesneden materie niet te kunnen spreken . . ." (Acta artikel 10). Daarom was de generale synode genoopt te oordelen uit de „Open Brief", waaruit haar het standpunt van ds. Schoep voldoende bekend was.
- ad 3. De synode is van oordeel, dat het onder 3 genoemde bezwaar niet tegen de generale synode van Amersfoort-West kan worden ingebracht. Overigens verwijst de synode appellanten naar wat reeds door die synode werd uitgesproken onder Acta artikel 162 C ad 1 slot: „De zaak van de instemming met de belijdenis heeft met alles wat daaruit kan voortvloeien altijd een wettige en eerste plaats op het agendum.
Daarom is ook niet terzake het bezwaar, dat de afgevaardigden van Drenthe „een half jaar" de tijd hebben gehad hun klacht in te dienen bij de kerkeraad van Amstelveen, als de plaats waar die klacht allereerst zou behoren.
Het betrof immers het vragen van instemming met de belijdenis ter generale synode. Wel wil de synode er op wijzen, dat men elders in het land mocht verwachten, dat de kerkeraad van Amstelveen zelf zijn roeping zou zijn nagekomen.
Verder bedenke men, dat de zaak van de „Open Brief" een publieke was. De afgevaardigden ter generale synode konden noch mochten doen alsof zij nergens van wisten, toen in de kerken het de

- ad 4. confessie ondermijnend karakter van de „Open Brief" al lang met verdriet was opgemerkt". Tegen het gestelde van de raad van de kerk te Apeldoorn merkt de generale synode op, dat zondag 31 hier niet in aanmerking komt. De kerkeraad van Apeldoorn had zich moeten laten onderwijzen door wat reeds de generale synode van Amersfoort-West schreef onder Acta artikel 162 C ad 3, dat zij „niet ook maar één stap de weg van de artikelen 79 en 80 K. O., dat is de weg van schorsing en afzetting, (is) opgegaan".
- ad 5. Wat de bezwaren ten aanzien van artikel 30 der Kerkenordening betreft kan de synode volstaan met een verwijzing naar wat boven onder I reeds werd opgemerkt.
- ad 6. Als ten slotte door de raad van de kerk te Neede nog gesteld wordt, dat de generale synode van Amersfoort-West in strijd met artikel 43 der Kerkenordening gehandeld zou hebben, dan moet ook dit worden afgewezen, daar artikel 43 handelt over personen, die „iets strafwaardigs in de vergadering gedaan, of de vermaning der mindere vergadering versmaad hebben". Het betreft dus een agendum-punt aan het einde der vergadering en gaat daarom wat zijn inhoud betreft aan het besluit van de generale synode van Amersfoort-West voorbij.

Concluderend

is daarom de generale synode van oordeel, dat inzake de vraag of de gevolgde weg een christelijke weg was, of die weg schriftuurlijk, confessioneel en kerkordelijk is geweest, door appellanten niet is bewezen, dat naar artikel 31 der Kerkenordening hun bezwaren gegrond zouden zijn.

De synode spreekt uit:

aan het verzoek van appellanten uit te spreken, dat de generale synode van Amersfoort-West tot de handelingen, welke resulteerden in de onder Acta artikelen 16 en 18 beschreven besluitvorming, niet had mogen overgaan, niet te voldoen.

B. De synode constateert:

1. Het gaat in het geding tussen appellanten (de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit, alsmede de raden van de kerken te Apeldoorn, te Neede, te Sliedrecht en te Wezep) en de generale synode van Amersfoort-West o.a. om de volgende passage uit de „Open Brief":

„Wij schrijven nu vanuit de kerkelijke situatie in het jaar 1966. De situatie van gescheurdheid van het reformatorisch volksdeel in Nederland, dat zich hier eens liet vergaderen op het fundament van Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, samenlevend naar de regels van de Dordtse Kerkenordening; de situatie tevens, waarin dat volk in allerlei stijl bouwend op dit fundament zoekt naar de grenzen van zijn kerkelijke gemeenschap; waarin, gestuwd naar het niveau van denken in wereldproporties, ieder zich opnieuw afvraagt, of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk.

Zo ja, hoe is dan de verhouding tot andere kerken in binnen- en buitenland, die kennelijk Gods kinderen vergaderen, maar niet onze belijdenis-geschriften hebben, noch onze samenlevingsregels kennen?

Zo neen, hoe heeft dan dit historisch fundament in eigen gemeenschap en naar buiten te functioneren? Wij zijn van oordeel, dat de kerkelijke werkelijkheid door deze probleemstellingen in de toekomst zal worden bepaald. We worden met ons vaak klein vaderlands gedoe als Gereformeerde Kerken in Nederland weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk. En dat zal steeds meer gebeuren, of we dat wensen of niet. Daarheen dringt ons Christus' leiding met de wereldgeschiedenis".
2. De generale synode van Amersfoort-West sprak in artikel 16 van haar Acta als haar oordeel uit, dat bovenstaande passage uit de „Open Brief"

„niet anders is dan het disputabel stellen van de inhoud en het katholiek of algemeen karakter der gereformeerde belijdenis, waardoor zij als hoofdsom van de waarachtige en volkomen leer der zaligheid in twijfel wordt getrokken, hetgeen wel past in het kader van de huidige z.g. oecumenische beweging, maar door de gereformeerde kerken altijd is verworpen, omdat zij haar belijdenis als hoofdsom der christelijke leer hebben aanvaard en als zodanig mochten handhaven".

3. Appellanten bestrijden dit oordeel, waarbij de appellanten A. van Schijndel en ds. H. Smit de eerste vraag in bovengenoemde passage („waarin . . . ieder zich opnieuw afvraagt, ...”) als volgt menen te kunnen omschrijven:

„Is het al dan niet waar, dat gemeenschappen of personen slechts dan staan op het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk, wanneer zij hun geloof uitspreken en belijden met de belijdenisgeschriften van de Nederlandse Gereformeerde Kerken?

Of omgekeerd:

Is het al dan niet waar, dat gemeenschappen of personen, die op enig punt anders of minder belijden dan de belijdenisgeschriften der Nederlandse Gereformeerde Kerken aangegeven, afgevallen zijn van het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk?”.

Zij beschouwen deze omschrijving als

„een omschrijving van de eerste vraag zelf, de vraag naar het samenvallen”.

Zij menen, dat alleen bij deze (of dergelijke) omschrijving aan het verband van de bewuste passage recht gedaan wordt.

In dezelfde zin schrijft de raad van de kerk te Apeldoorn, dat er in de bewuste passage van de „Open Brief” „alleen gevraagd (wordt) naar de verhouding van de Gereformeerde Kerken tot andere kerken in binnen- en buitenland, die minder of op enig punt anders belijden”.

De synode stelt hiertegenover:

De broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit geven aan de eerste vraag van bovengenoemde passage uit de „Open Brief” een verklaring, die de zin van deze vraag ombuigt.

Zij springen namelijk in hun redenering over van het al of niet „samenvallen” der fundamenteën op het al of niet „staan op” deze fundamenteën.

Tussen dit „samenvallen” der fundamenteën en het „staan op” deze fundamenteën is een groot verschil.

Niemand zal ontkennen, dat vanwege Christus' wereldwijde arbeid velen, die de drie formulieren van enigheid als confessie niet hebben, toch staan op het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk. Men kan hier bijvoorbeeld denken aan „The Presbyterian Church” in Korea, waarmee De Gereformeerde Kerken in correspondentie leven.

De generale synode van Amersfoort-West heeft daarom ook niet de tweede vraag: „Zo ja, ” bestreden: „Men kan toch weten, hoe de generale synode zich in haar uitspraak van 6 april 1967 niet heeft verzet tegen de tweede vraag in de hier aan de orde zijnde passage van de „Open Brief”, doch tegen de eerste. In haar oordeel heeft zij niet gehandeld over de opgeworpen vraag hoe de verhouding is tegenover andere kerken, die de belijdenisgeschriften van De Gereformeerde Kerken in Nederland niet hebben.

Haar „onaanvaardbaar” geldt de eerste vraag daar gesteld: valt het fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samen met het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk?” (Acta artikel 162 B ad 3).

Deze vraag stelt inderdaad disputabel, dat de confessie van De Gereformeerde Kerken samenvalt met het fundament van de heilige, algemene, Christelijke Kerk.

Alle appellanten ontkennen, dat met het „samenvallen” bedoeld is „overeenkomen”, maar zij maken niet duidelijk, hoe men „samenvallen” dan wèl moet weergeven.

De synode bracht tegen de formulering van de eerste vraag terecht de instemming met de belijdenis ter generale synode in geding, welke o.a. inhoudt, „dat de afgevaardigden van harte gevoelen en geloven dat alle artikelen en stukken der leer in de Formulieren van Enigheid in alles met Gods Woord overeenkomen”, met verwijzing naar het Ondertekeningsformulier (Acta artikel 16, „overwegende” C).

Daar appellanten een onjuiste omschrijving van de eerste vraag geven, valt daarmee de grond weg onder hetgeen zij verder tegenover de generale synode van Amersfoort-West als uitleg van de bovengenoemde passage bieden.

Het bovenstaande dient ook als antwoord op de bezwaren van de raad van de kerk te Apeldoorn.

Bovendien heeft deze appellant zich geen rekenschap gegeven van de nadere verklaring, die de generale synode van Amersfoort-West in Acta artikel 162 B I ad 4 over haar lezing van de bewuste passage van de „Open Brief” gegeven heeft.

De synode is van oordeel:

op grond van al het bovenstaande, dat appellanten niet bewezen hebben, dat het besluit van de generale synode van Amersfoort-West Acta artikel 18, voorzover dit mede gegrond is op „van oordeel" A Acta artikel 16, strijdt tegen Gods Woord of de Kerkenordering;

en spreekt uit:

aan het verzoek van appellanten uit te spreken, dat het bovenvermelde besluit niet had mogen worden genomen, niet te voldoen.

C. De synode constateert:

1. In de „Open Brief" wordt als een „religieus zeer gevaarlijk" „vrijmakingsgeloof" de volgende overtuiging verworpen:

„De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N. G. B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent. Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, n.l. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier wordt geregeld door de Dordtse Kerkenordering. De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde".

2. De generale synode van Amersfoort-West oordeelde, dat dit spreken van de „Open Brief" bewijst, „dat inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27 - 29 der N.G.B. niet worden nagesproken" (Acta artikel 16).

3. Deze generale synode sprak op grond van haar oordeel uit, „dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk ... en anderzijds de inhoud van de Open Brief" " (Acta artikel 16)

4. De broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit stellen:

a. 1. de generale synode van Amersfoort-West heeft zich door de negatieve formulering van haar oordeel de moeite bespaard „nader en geargumenteed aan te geven, dat en hoe de genoemde artikelen der N.G.B. zouden moeten worden nagesproken";
2. het spreken van de confessie in de artikelen 27 - 29 der N.G.B. „is te kenschetsen als schriftuurlijk- concreet-situatief".
„Wanneer men de kerken der Vrijmaking aanduidt als de kerk buiten welke geen zaligheid is, dan valt het op, dat men, . . . met het oog op de concrete situatie, aan deze uitdrukking van art. 28 de betekenis van een norm toekent".

„De confessie spreekt in deze woorden echter duidelijk en gewoon over een feit: Buiten de kerk van art. 27 is geen heilsgemeenschap met de Here te vinden. En dit feit is van betrekking op de kerk der Reformatie";

b. de synode had - om op een rechtmatige wijze van haar „oordeel" (niet nagesproken) tot haar uitspraak (tegenstrijdigheid) te komen - moeten bewijzen, dat de geciteerde passage van de „Open Brief" strijdig is met de door de confessie vereiste toepassing van de betreffende artikelen op de concrete kerkelijke situatie van heden, en wel met name op de verhouding van de gereformeerde- en gebonden kerken;

het niet-honoreren van deze plicht tot bewijsvoering moet de generale synode van Amersfoort-West te méér als een ernstig verzuim worden aangerekend, omdat omtrent de door de confessie vereiste toepassing van de artikelen 27 - 29 op de concrete kerkelijke situatie van heden geen uitgewerkte, wèlgefundeerde en algemeen kerkelijk-aanvaarde overtuiging is aan te wijzen; `derhalve moet worden vastgesteld, dat de reeds genoemde uitspraak der generale synode, voorzover mede gegrond op „van oordeel" B, niet op vaste bewijzen berust en dat alzo de in de artikelen 16 en 18 beschreven handelingen als strijdig met de schriftuurlijke normen voor regelmatige rechtspleging moeten worden afgewezen.

De raad van de kerk te Apeldoorn vraagt naar aanleiding van het oordeel van de generale synode, of de ware kerk, althans in Nederland, buiten het ene fundament dat genoemd wordt in artikel 29 van de N.G.B., namelijk het Woord van God, óók als fundament heeft de drie formulieren van enigheid en acht dit in strijd met zondag 21 H.C.; artikelen 5, 7, 27 - 29 der N.G.B.

Broeder drs. W. Zeldenrust stelt:

„De synode heeft een confessionele duiding van de Vrijmaking hiermee praktisch bindend gemaakt.”

5. De raad van de kerk te Neede stelt:

„de Vrijmaking was een handelen naar art. 32 N.G.B.: „en daarom ver-werpen wij alle menselijke vonden en wetten, die men zou willen invoeren om God te dienen en de consciënties te binden en te dwingen in wat manier het zou mogen zijn” en geen afscheiding van de valse kerk.

De synode stelt hiertegenover:

ad 4 a 1. Het agendum-punt: instemming met de belijdenis was aan de orde. Daarom heeft de generale synode zich tot die passages uit de „Open Brief” beperkt, waarin over de belijdenis gesproken wordt.

Het ging over de vraag: „Hoe staat onze mede-afgevaardigde ds. B. J. F. Schoep, ondertekenaar van de „Open Brief”, tegenover de belijdenis?”

ad 4 a 2. Het spreken van de confessie in de artikelen 27 - 29 der N.G.B. bevat voor alle tijden bindende, op alle situaties toepasselijke schriftuurlijke bepalingen. Die bepalingen hebben de generale synode van Amersfoort-West doen spreken zoals zij deed.

ad 4 b-d. Het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking kan omschreven worden als: Gods Woord en de drie formulieren van enigheid.

Het fundament van de ware kerk is: Gods Woord, omdat de ware kerk daar is, waar „men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd” (artikel 29 der N. G. B.).

Gesteld mag ook worden: tot het fundament van de ware kerk behoren mede de drie formulieren van enigheid, omdat deze in alles overeenkomen met Gods Woord, zoals ook het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords zegt.

Het is derhalve schriftuurlijk-confessioneel te stellen:

„De ware kerk in deze landen wordt vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, n.l. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid”.

Het is derhalve ook schriftuurlijk-confessioneel te stellen, dat wij door de vrijmaking bewaard werden „bij Gods ene kerk op aarde”.

Wanneer derhalve de „Open Brief” stelt, dat het een „religieus zeer gevaarlijk” „vrijmakingsgeloof” is, als erkend wordt :

„Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, n.l. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid” enerzijds, en als anderzijds de gevraagde en gegeven instemming met de belijdenis de erkenning inhoudt, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland vergaderd worden op de aloude grondslag, n.l. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, dan is hier inderdaad sprake van een tegenstrijdigheid.

Wanneer appellanten een nader bewijs vorderen, dat de kerken der vrijmaking vergaderd worden op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken in Nederland, dan antwoordt de synode, dat ook zij - evenmin als haar voorgangster - bewijst wat zonder meer evident is.

Indien zij vragen te bewijzen, dat de geciteerde passage uit de „Open Brief” strijdig is met de door de confessie vereiste toepassing van de betreffende verhouding van gereformeerde- en gebonden kerken, dan dient allereerst opgemerkt te worden, dat artikel 29 der N. G. B. stelt, dat „wij geloven”, dat „de merktekenen om de ware Kerk te kennen” déze zijn: „zo de Kerk de reine predikatie des Evangelies oefent; indien zij gebruikt de reine bediening der Sacramenten, gelijk ze Christus ingesteld heeft; zo de kerkelijke tucht gebruikt wordt om de zonden te straffen.

Kortelijk, zo men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd”, en dat naar die schriftuurlijke en beleden norm de kerkelijke situatie moest worden beoordeeld.

De rechte hantering van deze norm gaf en geeft de gereformeerde kerken na de vrijmaking het recht te erkennen, dat zij de merktekenen der ware Kerk hebben.

Intussen hebben deze kerken zich daarmee over de niet-vrijgemaakte kerken niet uitgesproken in de zin als het geciteerde gedeelte uit de „Open Brief” doet: wat deze brief „confessionele insluipfels”

noemt, werd in 1944 geheten „onschriftuurlijke leeruitspraken" en wat deze brief aanduidt als „kerkrechtelijke misgrepen" werd in 1944 benoemd als ongoddelijke tuchtmaatregelen". Deze beide gesignaleerde en duidelijk bewijsbare zonden laten zich niet losmaken van hetgeen artikel 29 der N. G. B. belijdt over de merktekenen der Kerk.

Wanneer appellanten stellen, dat „geen uitgewerkte, wèl-gefundeerde en algemeen kerkelijk-aanvaarde overtuiging is aan te wijzen" „omtrent de door de confessie vereiste toepassing van de artikelen 27 - 29 op de concrete kerkelijke situatie van heden", dan antwoordt de synode, dat zij deze probleemstelling als onjuist moet verwerpen. Immers, niet aan de orde is de vraag óf er in de kerken een uitgewerkte, welgefundeerde en algemeen kerkelijk-aanvaarde overtuiging is aan te wijzen omtrent de door de confessie vereiste toepassing van de artikelen 27 - 29 der N.G.B. op de concrete kerkelijke situatie van heden.

Zulk een „overtuiging" is ook geen voorwaarde, waaraan voldaan moet worden alvorens de inhoud van genoemde artikelen mag worden toegepast op een concrete kerkelijke situatie. Indien zulk een voorwaarde rechtmatig was, dan werd de inhoud van deze belijdenisartikelen buiten werking gesteld zolang aan die voorwaarde niet zou zijn voldaan.

Bovendien ziet men dan geheel voorbij, dat ook de artikelen 27 - 29 der N. G. B. aanvangen met te zeggen: „Wij geloven", en dat betekent toch een „alles voor waarachtig houd(en), dat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft" (zondag 7 H.C.), hetgeen tevens de erkenning inhoudt van een goddelijke norm.

Dit normatieve karakter is onder meer uitgedrukt in de reeds geciteerde gedeelten uit artikel 29 der N. G. B., het wordt eveneens uitgedrukt in artikel 28 der N. G. B., waar als eens ieders schuldige plicht wordt erkend „zichzelf daarbij te voegen en daarmee te verenigen; onderhoudende de enigheid der Kerk, zich onderwerpende aan haar onderwijzing en tucht, de hals buigende onder het juk van Jezus Christus, en dienende de opbouw van der broeders".

Naar deze, uit de Schrift afgelezen normen, is het gewraakte gedeelte uit de „Open Brief" beoordeeld door de generale synode van Amersfoort-West en veroordeeld als in strijd met deze normen.

Deze normen verbieden ons de niet-vrijgemaakte kerken te kwalificeren als trouwe kerken, die de enigheid der kerk onderhouden (vanwege „onschriftuurlijke leeruitspraken" en in ongegronde schorsingen en kerkregering openbaar wordende verloochening van de heerschappij van de Koning der Kerk); zij maken het onmogelijk geen tegenstrijdigheid te erkennen tussen de instemming met de belijdenis der kerken enerzijds - hetgeen inhoudt een aanvaarding en gelovige toepassing der beleden normen en de handhaving van het gewraakte gedeelte van de „Open Brief" - hetgeen inhoudt een loslating van deze normen.

Ds. B. J. F. Schoep is niet geweigerd, omdat zijn standpunt niet paste in een dusgenaamde „uitgewerkte, wèl-gefundeerde en algemeen kerkelijk-aanvaarde overtuiging" omtrent de toepassing of hantering van de belijdenis of een deel daarvan, maar vanwege zijn relativering van de belijdenis.

ad 5. In artikel 28 der N. G. B. belijden wij, „dat een iegelijk schuldig is zich bij de ware Kerk te voegen" en dat „al degenen, die zich van haar afscheiden of niet daar bijvoegen, . . . doen tegen de ordinantie Gods".

De vrijmaking was niet alleen een handelen naar artikel 32 der N. G. B., maar ook naar artikel 28 der N. G. B., zoals ook de „Acte van Vrijmaking of Wederkeer" stelt (slot „inleiding", III A, B).

De synode is van oordeel:

op grond van al het bovenstaande, dat appellanten niet bewezen hebben, dat het besluit van de generale synode van Amersfoort-West Acta artikel 18 voorzover dit mede gegrond is op „van oordeel" B Acta artikel 16, strijdt tegen Gods Woord of de Kerkenordering;

spreekt uit:

aan het verzoek van appellanten uit te spreken, dat het bovenvermelde besluit niet had mogen worden genomen, niet te voldoen;

en besluit:

van deze uitspraken kennis te geven aan:

1. de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder;
2. de raad van de gereformeerde kerk te Den Helder;
3. de raad van de gereformeerde kerk te Apeldoorn;
4. de raad van de gereformeerde kerk te Neede;
5. de raad van de gereformeerde kerk te Aalten;
6. de raad van de gereformeerde kerk te Sliedrecht;
7. de broeders B. de Hoop, J. P. Buwalda en M. van der Galiën te Doesburg;
8. de raad van de gereformeerde kerk te Wezep;
9. broeder drs. W. Zeldenrust te Rotterdam-Schiebroek.

Artikel 88.

De praeses richt een woord van dank tot commissie V en met name tot de rapporteur, ds. J. M. Goedhart, voor het vele en moeizame werk, door hen verricht en hoopt, dat de uitspraken de kerken mogen dienen. Voorts spreekt de praeses, nu de synode tot 19 augustus op reces gaat, een enkel woord ten afscheid. Hij wijst op de zwakheid, die wij in onszelf hebben en op de goede zorg van onze God. Ten slotte dankt hij de koster en zijn vrouw met hun assistenten alsmede de typistes voor wat zij voor hun deel tot nog toe hebben bijgedragen tot de goede voortgang van de synodearbeid. De assessor gaat voor in dankzegging. De praeses sluit de zitting tegen 22.00 uur.

ZEVENDE SYNODEWEEK 19 - 21 AUGUSTUS 1969

Artikel 89.

Op DINSDAG 19 AUGUSTUS 1969 heropent de praeses, ds. J. Kok, de zittingen van de generale synode met de volgende toespraak:

Nu het zomerreces is beëindigd en we klaar staan de arbeid ter generale synode te hervatten, is het mij een vreugde u allen hartelijk welkom te mogen heten.

Wij hebben genoten van een uitbundige zomer.

Wij hebben duizenden kilometers gereden - naar de bergen en de stranden - en we zijn gespaard. Daarin prijzen we de hand van onze goede God, die zich wijd voor ons opende. Die open Vaderhand willen wij erkennen ook hierin, dat ds. H. J. de Vries zijn plaats in ons midden weer mag bezetten. Wij weten, ds. de Vries, dat u nog onder doktershanden bent. Dat werpt een schaduw over het werk, dat u weer mag beginnen. Onze God, die een God van verrassingen en veel verlossingen is, schenke u een algeheel herstel. Wij willen niet vergeten, dat diezelfde Vaderhand zich ook strekte. Broeder W. Buist uit Zuidhorn, tertius-afgevaardigde van de particuliere synode van Groningen naar deze vergadering, werd van zijn dienst op aarde ontslagen, God nam hem op in heerlijkheid. Dankbaar gedenken wij zijn ijver voor het huis des HEREN, die in zo velerlei vorm zich openbaarde.

Dat het leven voor hem Christus was en het sterven geen verliespost, maar een heel reëel gewin, trooste de zijnen bij de voortduur.

Broeders, wij gaan weer aan de slag om de zaken te behartigen, die de gereformeerde kerken in dit land ons ter behandeling hebben voorgelegd.

Wij doen het op 19 augustus 1969. En dat wil zeggen, dat het dezer dagen juist 25 jaar geleden is, dat de HERE die kerken opnieuw in vrijheid stelde.

Dat willen wij niet vergeten.

Gedenken is voor Gods volk nooit of te nimmer een luxe-artikel.

Nee, want de HERE heeft in het verbond het gedenken ons tot een wet gesteld.

Daarom lezen we ook telkens weer in de Schrift, dat de kerk gedènkt: Gods goedertierenheid, Zijn daden, de wonderen die Hij gedaan heeft.

Gedenken is inherent aan het ware geloof en dient tot zuiverhouding van dat geloof. Het is geen mijmeren over een ver verleden, geen vlucht uit de werkelijkheid, nee, het is geconfronteerd worden met de daden Gods in genadebediening en gerichtsoefening; het is geplaatst worden voor de majesteit van de God der geschiedenis, van Wie wij zingen: deze God is onze God.

Bijbels gedenken is hier en nu de kiemen van de afval haten, opdat wij deze God der historie niet opnieuw tot toorn verwekken; het is in onze concrete noden getroost zijn en moed grijpen in het vertrouwen, dat zijn verlossingswil niet is veranderd.

Zo, in de stijl der Schriften, willen wij in een kort woord gedenken, dat wij vóór 25 jaar ver-lost zijn uit een nood, oneindig veel dieper en feller dan die van oorlogsrumoer en bezettingsleed. Déze nood, dat het recht struikelde op de straten van de kerkstad; dat Gods vrije zonen en vrije dochters werden geknecht onder het juk van de derde hiërarchie; dat de enige vastigheid, die in de gemene ellende ons nog restte:

Gods verbond en woorden, van hun troostende kracht werden beroofd.

Ik mocht met u de 124ste Psalm lezen. We hebben er zo vaak uit gezongen in de dagen van de Vrijmaking.

Alleen: dat zingen bleef gewoonlijk beperkt tot dat éne vers: w' ontkwamen haast des vogel-vangers net. Terwijl we alle verzen moeten zingen. Ook die, welke zo breed uitmeten de nood-toestand, waarin de kerk zich bevond.

Wij vergeten zo gauw. Het beeld van de gevaren, waarin wij verkeerden, wordt zo spoedig flets. Nu zegt deze psalm: sta stil, kijk achterom en maak in gedachten de bewogen geschiedenis der kerk eens een ogenblik los van de hulp des HEREN.

„Ware het niet de HERE, die met ons was "Wat was er dan van ons overgebleven.

Wij zijn het ons vaak niet eens bewust geweest, we hebben het dikwijls nog verdoezeld ook, maar David zegt hier, verlicht door de Geest: Die mensen, die het op de kerk gemunt hadden, zijn als verschrikkelijke zeemonsters.

Dat was telkens weer de hachelijke positie van Gods volk: als een vis, die komt in de buurt van een gulzige haaienbek; als een kind dat overboord slaat in een rivier vol hongerige krokodillen.

Denkt u dat eens even in. Ze hadden het levend verslonden, met huid en haar.

Als de HERE niet met ons was geweest, dan hadden de wateren ons overstroomd, een wilde beek was over ons heengegaan. Hebt u wel eens gestaan bij zo'n wilde bergbeek? Hebt u de bandeloze vernietigingswil gepeild van dat kolkende water? Zo zijn de mensen in hun toorn tegen Israël.

En dat is telkens weer de positie van de kerk geweest: als een eenzame boom beneden in het dal, waarop de bergstroom afkomt met een daverend geweld.

Gulzige zeemonsters, wilde stromen. David gebruikt in deze psalm nog andere beelden om de dreiging te karakteriseren, zoals die voor Israël kwam van de zijde der mensen.

Hij spreekt over roofdieren, die dorstig naar bloed, hun tanden lieten zien en aanval op aanval waagden met geen ander doel dan Israël als een prooi te verscheuren.

Hij vergelijkt Gods volk ook met een gestrikte vogel. Wanneer de strik is dichtgeklapt en de vogel zit gevangen onder het net, dan is ontkoming eigenlijk onmogelijk. De beeldspraak in deze psalm wijst heen naar het geweld der duivelen, naar de satan, die wordt getekend als een briesende leeuw, een grote rode draak. In mensen kwam de boze op ons af, nu eens verslindend met brutaal geweld, dan weer ver-strikkend met verlokkelijk aas.

Dit DANKLIED voor Gods vrijmakende genade in de geschiedenis van de kerk, doet vóór alle dingen de gevaren zien waaruit wij verlost zijn.

Het dwingt heel nuchter ons te bezinnen op de hopeloze positie waarin wij hebben verkeerd. Calvijn maakt in zijn commentaar op de psalmen de fijne opmerking, dat zodra wij verlost zijn, wij de grootte van onze rampspoed gaan verkleinen. Hij noemt dat een list van de duivel, die ons er altijd weer toe verleidt om de genade Gods te verduisteren.

Daarom, wil de roem in de vrije gunst deze dagen niet gesmoord worden dan zal punt één moeten zijn dat wij ons afvragen hoe groot het gevaar wel was, waarin wij ons met elkaar bevonden, nu 25 jaar geleden.

Er kan in een kwart eeuw ontzaglijk veel vervagen.

En van de zijde van hen, die in die dagen het scherpe zwaard van schorsingen en afzettingen hanteerden, is ook alles gedaan om de herinnering hieraan uit te wissen.

Er kwam eerst een vervangingsformule en vervolgens een afdankingsformule tot stand. Er waren eindeloos herhaalde herenigingspogingen, met een vage, nietszeggende schuldbelijdenis erbij, die een rookgordijn trachtten te leggen over alles wat toen gebeurd is.

Er kwam een soepelheid, die moet suggereren, dat er toen eigenlijk NIETS gebeurd is. Die duivelse bagatelliseringstactiek (Calvijn), dat aan de aandacht onttrekken van de eigenlijke oorzaak van de breuk, vond steeds weer weerklank.

En uit ons midden zijn de stemmen opgegaan, die zeiden: Het was niet meer dan een pijnlijk incident, een platvloerse vete, een miserabele broedertwist. Willen wij het odium niet op ons laden van onverzoenlijke kerkisten te zijn, dan zal die twist eindelijk eens moeten worden begraven.

En velen keerden terug, vergetende de daden des HEREN.. .

Schriftuurlijk gedenken is: niet vergeten.

Wat maakte de veertiger jaren zo donker?

Mag ik in het kort bestek van dit openingswoord volstaan met de Acte van Vrijmaking of Wederkeer te

citeren?

„Wij, ondergetekenden ... sedert geruimen tijd opgemerkt hebbende het bederf in de Gereformeerde Kerken in Nederland, zowel in de vermindering of verloochening van de op Gods Woord gegronde geestelijke politie, orde en discipline of tucht der kerk, als in de verbastering van de leer, waarop gefundeerd is de bediening der Heilige Sacramenten naar de verordening van Christus in Zijn Woord; en in het thans bevestigde misbruik der kerkelijke tucht, welke stukken naar onze Nederlandse Geloofsbelijdenis alle raken de merktekenen der ware kerk". Wij kregen te maken met een vreemde macht, die zich inschoof tussen Christus, onze enige Meester, en zijn vrije kerken.

Wij kregen te maken met een verbastering van de waarachtige en volkomen leer der zaligheid.

Menselijke machtsaanmatiging en menselijke denksystemen dreigden ons te ontroven het leven-de en vaste Woord, dat alleen heerschappij heeft over het leven van Gods volk.

Ware het de HERE niet geweest, die voor ons was, toen mensen tegen ons opstonden, ze hadden ons levend verslonden.

Als die krachten van bederf ongeremd hadden kunnen verder werken, we waren verzwolgen door de vloed van het opkomend modernisme.

Gods eer staat op het spel met het geven van situatietekeningen.

Want alleen wanneer wij de gevaren ZIEN en noemen met de juiste naam, zijn wij bekwaam tot de roem in Gods reddende genade. In Psalm 124 komt plotseling een wending.

Het memoreren van de gevaren uit het verleden gaat over in een uitbundige lofzang. Geprezen zij de HERE die ons niet overgaf ten buit van hun tanden. Onze ziel is ontkomen als een vogel uit de strik van de vogelvanger, de strik is gebroken en wij zijn ontkomen. Is dat geen wonder?

Een prooi in de klauwen van het beest, die wordt gered?

Een vogel in het net van de vogelvanger, die ontkomt?

Maar wat bij de mensen onmogelijk is, is mogelijk bij God.

Van die mogelijkheden Gods geeft de geschiedenis der kerk één doorlopend getuigenis. Als we eerst maar gezien hebben hoe erg het was, dan kunnen we niet anders dan in genade roemen. Dan vallen Mozes en Elia weg, zinken Calvijn en De Cock in het niet en prijzen wij alleen nog maar de kracht van Gods verlossing.

Hoe was het 25 jaar geleden in de meeste plaatsen?

Een vaak aarzelend begin. Een gehandicapt worden door het oorlogsgeweld.

Wiens hoofd stond nu naar reformatie, wiens hart begeerde die weg toen de honger nijpte en je alles in moest zetten om het vege lijf te redden?

Wat heeft de verschrikking van die bange dagen remmend en verlamd gewerkt. Hoe groot was de verdeeldheid vaak onder de bezwaarden. Want de een wilde revisie bij een volgende synode, de ander wilde een godsvrede, de derde vrijmaking.

En de mensen, die zich vrijmaakten, onze MANNEN?

Hoe broos zijn zij gebleken, hoe onstandvastig en beweeglijk dikwijls. Aarden vaten. De een werd getroffen door een hartinfarct, de ander verliet trouweloos de kudde.

Wie deze 25 jaren vrijmaking overziet, wordt elke kans ontnomen om in mensen te roemen. Als wij vandaag met verwondering constateren, dat dat zwak en onaanzienlijk begin heeft stand gehouden en een kracht van behoud en vernieuwing is gebleken voor velen in velerlei relaties, kunnen wij alleen maar roemen het werk des HEREN.

Was de HERE niet met ons geweest, we waren als kerk van het Woord, als pijler en fundament der waarheid allang van de aarde weggespoeld, verscheurd door de tanden der hongerige leeuwen.

De dankbare terugblik op wat de HERE is geweest in de vrijmaking van zijn kerk, schenkt de kracht van een nieuw vertrouwen. Wie zal de de teleurstellingen tellen van het vrijgemaakte leven?

De zonde blijkt een onuitroeibaar kwaad te zijn. De deformatie vertoont zich telkens weer in nieuwe gedaante. De uitgeleide kerken in dit land worden opnieuw tot op haar fundamenten geschokt.

In naam van het evangelie wordt de aanval geopend op wat zij in de weg der vrijmaking mochten behouden: de waarachtige en volkomen leer der zaligheid.

U weet er alles van. Uw arbeid ter synode wordt voor een groot deel bepaald door de crisis-situatie waarin wij ons bevonden.

En toch pinken wij geen tranen weg van heimwee naar dat schone begin. Wij vertroosten elkaar voor de toekomst onzer kerken en de zware arbeid die nog wacht.

Immers: deze God van Calvijn en De Cock, van Schilder en Greijdanus, deze God der menigvuldige verlossing, is ONZE God.

Hij zal ons geleiden tot de dood toe.

Onze hulp is in de naam des HEREN, die hemel en aarde gemaakt heeft.

Dat is meer dan een toepasselijke liturgische slotformule. Dat is de geloofsbelijdenis van de kerk, die gedenkt.

Hierna zingt de vergadering op verzoek van de praeses Psalm 124.

Het appèl nominaal wijst uit, dat ds. Joh. Strating en de ouderlingen W. Kroes en ds. J. van Raalte voor het eerst ter synode tegenwoordig zijn. Op verzoek van de praeses betuigen zij door op te staan instemming met de belijdenis der kerken.

Artikel 90.

De eerste scriba doet mededeling van de volgende ingekomen stukken:

bericht van overlijden van br. W. Buist te Zuidhorn, tertius-afgevaardigde van de particuliere synode van Groningen. Hiervan wordt met droefheid kennis genomen;

een brief van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool d.d. 21 juni 1969, waarbij afschrift gezonden wordt van een gedeelte uit een brief van docent Ph. Roorda Bzn. te Groningen, dat betrekking heeft op het verslag van deputaten-curatoren over januari 1967 tot december 1968, onder-deel IV.

Besloten wordt dit stuk in handen te stellen van commissie III;

een brief van Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria (scriba H. J. Nauta) d.d. 25 juni 1969, met twee bijlagen, betrekking hebbende op de zaak Zuid-Afrika.

Besloten wordt dit stuk in handen te stellen van commissie II.

Artikel 91.

De synode stelt de artikelen 62 tot en met 74 van haar Acta vast.

Artikel 92.

Brief van br. T. Bakker, Krommenie.

Namens commissie V doet oud. L. T. Schravendeel voorlezing van een concept-brief aan br. T. Bakker te Krommenie, als antwoord op diens brief aan de generale synode d.d. 13 januari 1969, waarin hij uiting geeft aan de moeite, die hij heeft met het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967, ds. B. J. F. Schoep niet als lid van haar vergadering te ontvangen (agendum XI c).

In de bespreking worden enkele wijzigingen in de brief voorgesteld, waarop de commissie zich in de etenspauze nader zal beraden.

Artikel 93.

Bezwaarschrift brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit, Den Helder

De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie V betreffende het bezwaarschrift van de brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder tegen het besluit van de kerkeraad van Den Helder d.d. 19 augustus 1968, om „met de kerken in het classicaal ressort Alkmaar-Broek op Langedijk te gaan samenleven en afgevaardigden te zenden naar de eerstvolgende vergadering van die classis . . . ” en daarmee tegen de wettigheid van de reconstituering van deze classis (agendum XI a).

Ds. A. Geelhoed leest het rapport en het voorgestelde besluit.

Artikel 94.

Antwoord aan br. T. Bakker, Krommenie

Opnieuw komt aan de orde de vaststelling van de in artikel 92 reeds genoemde concept-brief aan br. T. Bakker te Krommenie.

De rapporteur, oud. L. T. Schravendeel, leest enkele in de concept-brief aangebrachte wijzigingen voor. De voorzitter van de commissie, ds. J. M. Goedhart, geeft nog enige toelichting.

Na korte bespreking wordt de brief vastgesteld overeenkomstig het ontwerp van de commissie.

De praeses dankt de commissie voor haar arbeid in dezen. De brief aan br. T. Bakker luidt als volgt:

Geachte broeder Bakker,

U hebt, blijkens uw brief van 13 januari 1969, die de generale synode van Hoogeveen van u ontving, droefheid over de verstrooiing van de gelovigen.

Ook de generale synode bedroeft zich over de situatie, waarin wij ons bevinden.

Zij bedroeft zich vooral hiérover, dat de kerken, waarmee de kerk, waartoe u behoort, samenleeft, de band aan de belijdenis der waarheid zódanig hebben losgemaakt, dat de oefening van de kerkelijke gemeenschap, die een onverzwakte handhaving van die belijdenis onderstelt, niet langer mogelijk is.

De generale synode verblijdt zich over de vergadering van de gelovigen door die kerken, die - ondanks hun tekortkomingen - in de strijd trouw geweest zijn door de rechte gemeenschap in de onverzwakte binding aan de belijdenis van de waarheid Gods te herstellen en op deze grondslag het verband met De Gereformeerde Kerken in Nederland te bewaren overeenkomstig de aangenomen orde.

In uw brief gaf u uiting aan de moeite, die u hebt met het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 ds. B. J. F. Schoep niet als lid van haar vergadering te ontvangen. Naar uw mening is het leed, dat er in de kerken is, veroorzaakt door dit besluit en u verwijst om die mening te staven naar artikel 31 midden van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, waar te lezen staat:

..en aangaande de Dienaars des Woords in wat plaats dat zij zijn, zo hebben zij eenzelfde macht en autoriteit, zijnde altogader Dienaars van Jezus Christus, den enigen algemenen Bisschop en het enige Hoofd der Kerk.

Het gaat niet aan te stellen, dat één van de ter generale synode van Amersfoort-West aanwezige achttien predikanten niet mocht worden heengezonden door dienaren des Woords, die slechts eenzelfde macht en autoriteit hebben en evenmin, dat een dienaar des Wóords niet van die kerkelijke vergadering mocht worden heengezonden, want het besluit ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen is niet genomen door predikanten krachtens hun ambtsbevoegdheid (N.G.B. artikel 31), maar door een vergadering, die uit evenveel ouderlingen als predikanten was samengesteld en haar bevoegdheid van de kerken had ontvangen.

gaat met uw conclusie voorbij aan de eigenlijke oorzaak van de moeite.

Wanneer u de besluiten, die de generale synode van Amersfoort-West te dezer zake heeft genomen (Acta artikelen 16 en 18) nagaat en de uiteenzettingen leest, die zij erover heeft gegeven in artikel 162 van haar Acta, dan zal het u duidelijk worden, dat de generale synode zich heeft gekeerd tegen het disputabel stellen van de belijdenis.

De belijdenis komt in alle artikelen en stukken der leer in alles overeen met Gods Woord, zoals ook in het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords wordt verklaard. Toen ds. Schoep zijn handtekening onder het Ondertekeningsformulier zette, bekrachtigde hij zijnerzijds die verklaring.

Dezelfde ds. Schoep echter heeft ook zijn handtekening geplaatst onder de „Open Brief”, die met zijn vraag „of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene Christelijke Kerk” de belijdenis disputabel stelt.

zegt in uw brief, dat de „vrijmaking is geweest een Reformatie”. En dat houdt toch in, dat u van overtuiging bent, dat de Vrijmaking ons bewaarde bij Gods ene Kerk op aarde. Terecht.

De „Open Brief” evenwel stelt, dat dat een „religieus zeer gevaarlijk” „vrijmakingsgeloof” is.

Toen dan ook ds. Schoep ter generale synode van Amersfoort-West door op te staan zijn instemming betuigde met de belijdenis der Kerk moest deze generale synode constateren,

„dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds. B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente in Groningen, waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde”.

De synode van Zwolle 1854 besloot om aan het begin van elke generale synode van de synodeleden „een hernieuwde verklaring van instemming met de Belijdenisgeschriften der Gereformeerde Kerk” te vragen. Deze verklaring bedoelt een gemeenschappelijke en openlijke verklaring te zijn.

Maar toen ds. Schoep samen met de andere afgevaardigden zijn instemming met de belijdenis betuigde, terwijl hij zijn handtekening onder de „Open Brief” handhaafde, was dat getuigenis niet gemeenschappelijk meer.

Ds. Schoep handelde in strijd met de opdracht van het Evangelie „vast te staan in één geest”, „één van ziel mede te strijden voor het geloof” (Phil. 1 : 27), toen hij de „Open Brief” mede voor zijn rekening nam.

Daarom was de generale synode van Amersfoort-West getrouw aan haar roeping, toen zij van Christus' wege deze zonde in haar midden geen plaats gaf om daarmee de gemeenten te houden in het rechte spoor der Waarheid.

zegt in uw brief, dat de „vrijmaking is geweest een Reformatie En u vervolgt: „De verwijdering van nu tussen broeders en zusters heeft niet deze grondslag”.

moet echter wel inzien, dat de verwijdering van nu een gevolg is van het feit, dat velen mèt ds. Schoep ontkenden en ontkennen, dat de Vrijmaking een Reformatie was en dat de kerk, waartoe u behoort, in feite

nu samenleeft met kerken, die het voornaamste der wet - de trouw aan de broederschap - verwaarloosd hebben door het verband der kerken niet meer te onderhouden naar de geldende kerkenordering; die de enige en goede grondslag der kerken niet ongerept bewaren en de dwalingen niet krachtig weerstaan hebben; die zich verdraagzaam hebben betoond, waar zij niet verdraagzaam mochten zijn, namelijk tegenover hen, die de band aan deze leer der zaligheid losmaken en de verbindende kracht van de belijdenis als accoord van de kerkelijke gemeenschap verbreken; die in bescherming hebben genomen degenen, die zij in het aangezicht hadden behoren te weerspreken naar uitwijzen van het heilig Evangelie.

bij de overweging van dit antwoord de leiding van Gods Geest in de binding aan Gods Woord toebiddend,

met broedergroeten,
namens de generale synode voornoemd, enz.

Artikel 95.

Voortzetting behandeling bezwaarschrift brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit.

In bespreking komt nu het reeds eerder gelezen rapport en conceptbesluit van commissie V inzake het bezwaarschrift van de brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder (zie artikel 93).

Na de eerste ronde wordt de vergadering geschorst voor beraad van de commissie en voor andere commissoriale arbeid.

In de avondvergadering beantwoordt de rapporteur, ds. A. Geelhoed, de sprekers in eerste ronde. De voorzitter van de commissie, ds. J. M. Goedhart, geeft nog enige aanvulling. De bespreking in tweede ronde heeft plaats.

Hierna volgt sluiting van de zitting.

Artikel 96.

Op WOENSDAG 20 AUGUSTUS 1969 heropent de praeses de vergadering.

De behandeling van het rapport en conceptbesluit van commissie V inzake het bezwaarschrift van de brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit wordt voortgezet. De rapporteur, ds. A. Geelhoed, beantwoordt de sprekers in tweede ronde. Ds. D. van Houdt maakt bezwaar tegen enkele ontboezemingen van ds. A. Geelhoed. De synode gaat enige tijd in comité generaal.

Artikel 97.

Verklaring ds. A. Geelhoed.

Nadat de zitting weer openbaar geworden is legt ds. A. Geelhoed de volgende verklaring af:

Bij dezen verklaar ik dat ik de beschuldiging, vanmorgen uitgesproken, dat in deze generale synode een geest aanwezig zou zijn, die ervan uitgaat: als we maar opkomen voor de belijdenis, dan komt het er kerkrechtelijk niet zo op aan, integraal terugneem, onder betuiging van spijt over de uiting ervan.

De praeses spreekt zijn dankbaarheid hiervoor uit.

Artikel 98.

Bij de voortzetting van de behandeling van het rapport en conceptbesluit van commissie V inzake het bezwaarschrift van de brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit geeft de voorzitter van de commissie, ds. J. M. Goedhart, nog een aanvulling op de beantwoording door de rapporteur in tweede ronde. Een drietal amendementen zijn ter tafel, waarvan er twee worden ingetrokken. Het derde amendement, dat van ds. H. J. de Vries, gesteund door ds. D. van Houdt, wordt door de commissie overgenomen.

Het aldus geamendeerde voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen. Buiten stemming bleven ds. S. S. Cnossen en oud. H. de Jong, die beiden tot het ressort van de betreffende classis behoren.

De praeses dankt de commissie en met name de rapporteur voor het in dezen verrichte werk en spreekt de bede uit, dat dit besluit overtuigen mag tot blijdschap van de zusterkerk in Den Helder en tot de rechte vergadering van de broeders en zusters in Noord-Holland.

Het besluit van de synode wordt vermeld in artikel 99.

Artikel 99.

Besluit inzake bezwaarschrift brs. A. van Schijndel en ds. H. Smit Den Helder

De generale synode

heeft kennis genomen van:

een bezwaarschrift d.d. 6 februari 1969 van de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit te Den Helder tegen het besluit van de kerkeraad van Den Helder, d.d. 19 augustus 1968, om „met de kerken in het classicaal ressort Alkmaar-Broek op Langedijk te gaan samenleven en afgevaardigden te zenden naar de eerstvolgende vergadering van die classis " en daarmee tegen de wettigheid van de reconstituering dezer classis.

A. *De synode constateert:*

Appellanten stellen:

„Het is uiteraard de normale weg, dat men tegen een kerkeraadbesluit in appèl gaat bij de classicale vergadering".

„Het volgen van de gewone appèlweg zou dus inhouden, dat ondergetekenden de hier in aanmerking komende classicale vergadering zouden moeten beschouwen als de rechtmatige kerkelijke instantie om over de eigen onrechtmatigheid een uitspraak te doen?"

„Voor de indiening van het bezwaarschrift komt in aanmerking een kerkelijke vergadering, welke zich nog niet over de hier aan de orde te stellen zaken heeft uitgesproken en waarvan constituering en algeheel kerkelijk karakter nog niet door een keuze in het hier bedoelde geding is bepaald. In casu dus de generale synode van Hoogeveen 1969".

De synode constateert verder:

De generale synode oordeelde reeds, dat zij „niet geroepen is een uitspraak te doen over omstandigheden en verwickelingen, die zich in de kerkelijke strijd plaatselijk hebben voorgedaan" (Acta artikel 29, sub III, „zij is van oordeel" 3).

De synode overweegt:

Het beoordelen van o.a. de reconstituering van de classis Alkmaar-Zaandam was reeds een agendapunt van haar vergadering vanwege het indienen van tweeërlei credentiebrief uit het ressort Noord-Holland.

De synode is van oordeel:

- a. Voor appellanten stond inderdaad geen andere weg open dan zich met hun bezwaren rechtstreeks tot de generale synode te wenden.
- b. De generale synode was niet geroepen in het raam van de dubbele afvaardiging uit het ressort Noord- Holland een uitspraak te doen over omstandigheden en verwickelingen, die zich in de kerkelijke strijd plaatselijk hebben voorgedaan, maar thans is zij wel geroepen naar aanleiding van het bezwaarschrift van appellanten een uitspraak te doen over een plaatselijke ontwikkeling in de kerk te Den Helder'.

De synode spreekt uit:

Het bezwaarschrift van de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit in behandeling te nemen.

B. *De synode constateert:*

De voornaamste bezwaren van de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit tegen het besluit van de kerkeraad van Den Helder d.d. 19 augustus 1968 en daarmee tegen de wettigheid van de reconstituering van de classis Alkmaar-Zaandam zijn de volgende:

1. In de „oproep" van de kerk te Broek op Langedijk d.d. 24 oktober 1967 (hèt document van bestaansrecht en zaaksgerechtigheid der nieuwe classis) wordt niet eens onder ogen gezien of de generale synode van Amersfoort-West wel bevoegdheid had tot wegzending van ds. Schoep krachtens de normen.

2. De kerkelijke regelen ruimen geen plaats in voor een handelen als van de generale synode van Amersfoort-West en wettigen met geen woord een formele scheiding tussen het recht bepaalde personen af te vaardigen en het recht zich door bepaalde personen te doen vertegenwoordigen.
3. Men mag uit de ene afvaardiging (actie) het element van „de één *tezamen met* de anderen, de anderen *tezamen met* de één" niet wegnemen.
4. Door het onrechtmatig handelen van de generale synode van Amersfoort-West is stellig de Noordhollandse afvaardiging-als-zodanig afgewezen en aan de (kerkordelijke) vertegenwoordiging der Noordhollandse kerken een einde gemaakt.
5. Artikel 36 K.O. is niet geschonden door Koog-Zaandijk en Wormer-veer, want artikel 36 veronderstelt de mindere vergadering als mede-constituerend onder de meerdere. De generale synode heeft door haar eigenmachtig ingrijpen alzo haar kerkelijk karakter op een zodanige wijze veranderd, dat de verhouding tussen haar en de kerken van Noord-Holland niet meer door artikel 36 K. O. kan worden bepaald. De generale synode heeft artikel 36 buiten werking gesteld.
6. Ratificatie naar artikel 31 K.O. is er alleen als de vergadering mede-constitueert. De generale synode heeft door de particuliere synode van Noord-Holland niet als mede-constituerend op te nemen, artikel 31 K.O. voor Noord-Holland buiten werking gesteld.
7. Het besluit ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen was niet „een nummer" in de besluitenreeks. Het besluit is immers een „basisbesluit", dat het karakter van de generale synode in al haar navolgende handelingen beslissend bepaalt. Eén bepaald besluit kan de rechtskracht van alle volgende handelingen wegnemen en zo artikel 31 K.O. buiten werking stellen.
8. Artikel 87 K.O. functioneert niet zelfstandig, maar is afhankelijk van de waarheid van de argumentatie t.a.v. de artikelen 31 en 36 K.O.
9. Gelet op het onder 4 gestelde waren de kerkeraden van Koog-Zaandijk en Wormerveer niet verplicht een revisieverzoek betreffende het besluit ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen in te dienen bij de zittende generale synode. Daarom konden zij met een mededeling volstaan.
10. Hetzelfde geldt van een revisieverzoek aan een volgende synode. Bovendien was het besluit ds. Schoep niet te ontvangen niet te achterhalen en het zou achteraf niets veranderen aan de (on)geldigheid van de volgende besluiten van de generale synode van Amersfoort-West.
11. Niet de gelding van de K.O., maar het „exceptionele" karakter van de generale synode van Amersfoort-West is in geding. Deze synode heeft haar kerkelijke structuur zodanig gewijzigd, dat een toepassing van de normale kerkelijke regelen op haar en haar besluiten niet meer als kerkordelijke verplichting is aan te merken.
12. Wie t.a.v. de kerken te Koog-Zaandijk en Wormerveer afkeurt, dat deze kerken haar overtuiging zonder nader beraad met - of inspraak van het bredere kerkverband tot gelding brengen, raakt meteen het hart van de zaaksgerechtigheid van de classicale reconstituering binnen het ressort Alkmaar-Zaandam.
13. De „oproep" van de kerk te Broek op Langedijk en de kerken, die volgden is in duidelijke strijd met Ef. 4 : 3-6: zich te beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes.
14. Het oordeel, dat de classis het karakter van „gereformeerde vergadering" verloochend heeft door zonder enig bezwaar ds. A. H. Algra te aanvaarden, die als ondertekenaar van de „Open Brief" de gereformeerde belijdenis heeft disputabel gesteld, is strijdig met de schriftuurlijke normen voor een rechtvaardige rechtspleging, met name de eis, dat een bepaalde zaak in een weg van nauwkeurig onderzoek zal blijken vast te staan; vgl. Deut. 19 : 15; 17 : 6; 17 : 4; 13 : 14.
15. De classis Alkmaar-Zaandam van 24 mei 1967 mocht op de instructie van de kerk te Broek op Langedijk niet ingaan (daar geen bezwaarschrift of verzoek om nadere verklaring naar het ondertekeningsformulier op de kerkeraad te Wormer was geweest), aangezien de bevoegdheid tot inwilliging daarvan uit het accoord der kerkelijke samenleving niet aantoonbaar is. Het zou in strijd met de artikelen 30, 33, 41 en 85 K.O. geweest zijn (zie het verzoek om revisie van het besluit ds. Schoep niet te ontvangen, dat *mutatis mutandis* ook hier geldt).
16. Verwijzing naar de artikelen 55, 53 en 44 K. O. valt weg, daar deze artikelen afhankelijk zijn van de waarheid t.a.v. de artikelen 36, 31 (en 87) K.O.
17. De weg van oordeelvelling (dat de classis Alkmaar-Zaandam onwettig en ongereformeerd geworden is) tot reconstituering, van reconstituering tot totale verbreking van de kerkelijke gemeenschap is in strijd met Ef. 4: 3-6; Deut. 19 : 15; 17 : 6; Hand. 24 : 13, waar steeds gewezen wordt op de eis, dat een beschuldiging op vaste bewijzen zal berusten; in strijd met Micha 6 : 8 en met 1 Thess.

5 : 13b - 14a.

18. De reconstituering van de classis Alkmaar-Zaandam is niet door een vóórgaande daad van tuchtelijke uitsluiting der betrokken kerken nood-zakelijk geworden.

De synode constateert verder:

De generale synode heeft zich in haar besluit van 9 mei 1969 inzake de dubbele afvaardiging uit het ressort Noord-Holland (Acta artikel 29) mede uitgesproken over de rechtmatigheid van de reconstituering van de classis Alkmaar-Broek op Langedijk, zoals blijkt uit:

- a. haar constateringen sub II A,
4. „dat, na het besluit van de generale synode van Amersfoort-West om ds. B. J. F. Schoep „uit kracht van de belijdenis der waarheid" niet te ontvangen als lid van haar vergadering, de kerken te Koog-Zaandijk en Wormerveer hebben uitgesproken en tot nu toe gehandhaafd, dat zij zich niet in deze generale synode v ertegenwoordigd achtten en dat daarom al haar besluiten voor haar geen enkele rechtskracht zouden hebben, welke overtuiging door de classis Alkmaar-Zaandam gedeeld werd";
 5. „dat de vergaderingen van de classis Alkmaar-Zaandam deze kerken bleven ontvangen met afwijzing van de bezwaren van die classiskerken, die achtten, dat het kerkverband door de besluiten van Koog-Zaandijk en Wormerveer was verbroken";
 6. „dat de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 de credentiebrief van de afgevaardigden ter generale synode niet terugnam, maar anderzijds ook de gang van zaken in de classis Alkmaar-Zaandam niet afkeurde;
 7. „dat onderscheidene kerkeraden in het ressort van de particuliere synode van Wormer het verband met de zusterkerken negeren, doordat zij
 - a. predikanten uitnodigen, die in hun eigen ressort buiten het kerkverband staan óf
 - b. hun eigen predikanten toestaan voor te gaan in kerken, die niet tot het kerkverband behoren";
 8. „dat door de particuliere synode van Wormer of andere kerkelijke vergaderingen, in haar vertegenwoordigd, geen enkel appèl of verzoek om revisie betreffende de in geding zijnde zaken is ingediend bij de generale synode van Hoogeveen";
- b. haar overwegingen sub II A,
1. „dat de kerkenordening in artikel 36 duidelijk vastlegt het „zeggen" van de meerdere vergaderingen over de mindere en in artikel 31 de verplichting tot het „voor vast en bondig" houden van haar uitspraken";
 2. „dat de kerkenordening in de artikelen 41 en 44 over het onderling toezicht der kerken duidelijke bepalingen geeft, opdat ze „de aangenomen orde in alles onderhouden";
 3. „dat de Heilige Schrift onder meer in 1 Cor. 14 : 33 en 40 (vergelijk vers 36) leert en wij dienovereenkomstig belijden in artikel 32 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, dat er goede orde en enigheid in Christus' kerk behoort te zijn, en voorts dat Gods Woord onder meer in Deut. 23 : 23; Ps. 15 : 4b; Matth. 5 : 37; Jak. 5 : 12 ge-biedt ons gegeven woord te houden";
- c. haar oordeel sub II A,
4. „dat door de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer, het kerkverband niet meer naar de geldende kerkenordening wordt onderhouden, doch sinds de generale synode van Rotterdam-Delfshaven steeds duidelijker wordt losgelaten";
- d. haar constateringen sub II B,
5. „dat onderscheidene kerkeraden en de drie classes in het ressort Noord-Holland ondertekenaars van de „Open Brief" in bescherming hebben genomen, toen ernstige bezwaren tegen hen werden ingebracht";
 6. „dat onderscheidene kerkeraden, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer, ongehinderd ruimte bieden aan predikanten, van wie de laatste generale synoden hebben

geoordeeld, dat ze van de belijdenis afwijkende leringen brengen";

e. haar overweging sub II B,

5. „dat ook het onderling toezicht der kerken op de kerkelijke vergaderingen overeenkomstig artikel 41, 44 en 49 K. O. (vergelijk de artikelen 18, 55 en 61 K. O.) met name gericht zijn op het blijven bij de eenheid en zuiverheid der leer";

f. haar oordeel sub II B,

„dat de kerken, vertegenwoordigd in de particuliere synode van Wormer, de band aan de belijdenis der waarheid zodanig hebben losgemaakt, dat de oefening van de kerkelijke gemeenschap, die een onverzwakte handhaving van die belijdenis onderstelt, niet langer mogelijk is";

g. haar constatering sub III,

1. „dat de kerken, in de particuliere synode van IJmuiden vertegenwoordigd, rekenschap hebben gegeven haar geschrift, getiteld: „Wat gij hebt, houdt dat vast", van haar strijd tegen het loslaten van de binding aan de gereformeerde confessie";
2. „dat zij eveneens getuigenis afleggen van haar strijd om overeenkomstig artikel 31 K. O. van waarde te houden zowel wat de laatste generale synoden tot handhaving van deze binding aan de gereformeerde belijdenis hebben uitgesproken alsook wat de generale synoden sedert 1946 over de blijvende noodzaak van en oproep tot Vrijmaking hebben gesteld";
3. „dat zij metterdaad begonnen zijn de kerkelijke weg te gaan, maar daarbij - volgens hun verklaring - stuitten op de ontbinding van het gereformeerde kerkverband inzonderheid door het loslaten van de binding aan de belijdenis, tengevolge waarvan zij de kerkelijke gemeenschap verbroken achtten";

h. haar overweging sub III,

4. „dat de Schrift ons voorhoudt, dat het de roeping is der ambtsdragers te waken over de kudde (Hand. 20 : 28 - 31a; Titus 3 : 10), terwijl alle gelovigen geroepen zijn hen te mijden, die in afwijking van het ontvangen onderwijs de onenigheden en de verleidingen veroorzaken (Rom. 16 : 17; vergelijk Joh. 10 : 3 - 5; Matth. 12 : 30; 1 Joh. 4: 1)";

i. haar oordelen sub III,

1. „dat de particuliere synode van IJmuiden terecht stelt, dat de kerkelijke weg onbegaanbaar werd door het loslaten van de gereformeerde grondslag van het kerkverband in Noord-Holland";
2. „dat de kerken, in deze particuliere synode vertegenwoordigd, metterdaad genoodzaakt waren de band met de kerkelijke vergaderingen, in de particuliere synode van Wormer vertegenwoordigd, te verbreken";
3. „dat bij het onder 2 gestelde in aanmerking genomen moet worden, dat deze generale synode niet geroepen is een uitspraak te doen over omstandigheden en verwickelingen, die zich in de kerkelijke strijd plaatselijk hebben voorgedaan";
4. „dat de kerken onder 2 genoemd - ondanks hun tekortkomingen - in de strijd trouw geweest zijn door de rechte gemeenschap in de onverzwakte binding aan de belijdenis van de waarheid Gods te herstellen en op deze grondslag het verband met De Gereformeerde Kerken in Nederland te bewaren overeenkomstig de aangenomen orde".

De synode overweegt:

Het blijkt uit de constatering a t/m i (onder „De synode constateert verder"), dat de generale synode de bezwaren 12, 13, 17 en 18 (onder „De synode constateert") reeds beantwoord heeft toen zij haar

besluit inzake de dubbele afvaardiging uit het ressort Noord-Holland (Acta artikel 29) in haar zitting van 9 mei 1969 nam.

De synode constateert al verder:

De generale synode heeft in haar besluit van 13 juni 1969 (Acta artikel 87) inzake de revisieverzoeken met betrekking tot het door de generale synode van Amersfoort-West genomen besluit „uit kracht van de belijdenis der waarheid ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde generale synode . . .” èn de aan dat besluit ten grondslag gelegde oordelen en uitspraak (Acta Amersfoort-West artikelen 16 en 18), nader in afwijzing van ingebrachte bezwaren geargumenteed (Acta Amersfoort-West artikel 162), reeds als haar oordeel met bijbehorende overwegingen uitgesproken:

- a. „dat door appellanten niet vanuit de Schrift, de belijdenis en de kerkenordening bewezen is, dat de generale synode van Amersfoort-West haar bevoegdheid zou hebben overschreden”, toen zij het besluit nam ds. B. J. F. Schoep niet als lid van haar vergadering te ontvangen (sub A I);
- b. „dat door appellanten niet is bewezen, dat de weg waarlangs deze zaak ter generale synode van Amersfoort-West tot een besluit is gekomen, in strijd is met de Schrift, de belijdenis of de kerkenordening” (sub A II);
- c. „dat inzake de vraag of de gevolgde weg . . . schriftuurlijk, confessioneel en kerkordelijk is geweest, door appellanten niet is bewezen, dat naar artikel 31 der kerkenordening hun bezwaren gegrond zouden zijn” (sub A III);
- d. „dat appellanten niet bewezen hebben, dat het besluit van de generale synode van Amersfoort-West Acta artikel 18, voorzover dit mede gegrond is op „van oordeel” A Acta artikel 16, strijdt tegen Gods Woord of de kerkenordening” (sub B);
- e. „dat appellanten niet bewezen hebben, dat het besluit van de generale synode van Amersfoort-West Acta artikel 18, voorzover dit mede gegrond is op „van oordeel” B Acta artikel 16, strijdt tegen Gods Woord of de kerkenordening” (sub C).

De synode overweegt verder:

Het blijkt uit de constateringën a t/m e (onder „De synode constateert al verder”), dat de generale synode de bezwaren 1 en 2 (onder „De synode constateert”) reeds beantwoord heeft toen zij haar besluit (Acta artikel 87) in haar zitting van 13 juni 1969 nam.

De synode is van oordeel:

Door de genoemde bezwaren der appellanten zijn de in de Acta artikel 29 en 87 vermelde uitspraken niet van haar kracht beroofd.

C. Wat betreft de nog niet beoordeelde bezwaren:

I. T.a.v. de bezwaren 3, 4 en 11 (met de daarvan afhankelijke bezwaren 5 t/m 10)

overweegt de synode:

- a. Er bestaat niet zodanige kerkrechtelijke binding van een afgevaardigde aan de medeafgevaardigden uit zijn ressort naar artikel 50 K.O., dat de ene afgevaardigde afhankelijk wordt van zijn medeafgevaardigden, zoals appellanten stellen, gelijk uit artikel 31 K.O. blijkt voor het behandelen van de zaken waartoe de credentiebrief opdracht gaf.
- b. De Noordhollandse kerken zijn op de generale synode van Amersfoort-West doorlopend vertegenwoordigd geweest door drie afgevaardigden (Acta artikelen 26, 55, 62).
- c. De buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 vroeg of nam op 10 juni 1967 de credentiebrief van de gewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 niet terug en riep ook haar afvaardiging niet terug.

De synode is van oordeel:

- a. Er kan niet gesteld worden zonder met de kerkenordening en de feiten in strijd te komen, dat de Noordhollandse kerken op de generale synode van Amersfoort-West niet vertegenwoordigd waren.
- b. Daaruit vloeit voort, dat ook niet gesteld kan worden, dat de generale synode van Amersfoort-West haar kerkelijke structuur zodanig heeft gewijzigd dat een toepassing van de normale kerkelijke regelen op haar en haar besluiten niet meer als kerkordelijke verplichting en haar besluiten 'is aan te merken.

II. T.a.v. bezwaar I4

overweegt de synode:

- a. De Heilige Schrift adresseert in de genoemde Schriftplaatsen de eis van een nauwkeurig onderzoek aan wie als rechter te oordelen heeft in een bepaalde zaak. De kerkeraad van Broek op Langedijk was geen rechter over ds. A. H. Algra. Dat was de classis wel (artikel 44 K.O.). Uit niets blijkt, dat de classis Alkmaar-Zaandam aan deze eis voldaan heeft.
- b. Anderzijds kon de kerk te Broek op Langedijk ter fundering van haar klacht terecht naar de artikelen 31 en 36 K. O. zich beroepen op de welgefundeerde uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake de ondertekening van de „Open Brief" (zie boven sub B).

De synode is van oordeel:

De kerk te Broek op Langedijk en de kerken, die haar volgden, kunnen niet schuldig worden gesteld aan de schending van genoemde schriftuurlijke norm.

III. T.a.v. de bezwaren 15 en I6

overweegt de synode:

Het accoord der kerkelijke samenleving schrijft in artikel 44 K. O. voor, dat de classis zal autoriseren . . . toe te zien, of de leraars . . . bij de zuiverheid der leer verblijven (vergelijk artikel 32 N.G.B.: dat zij zich „wachten af te wijken van hetgeen ons Christus, onze enige Meester, geordineerd heeft"; vgl. ook het Ondertekeningsformulier: „En indien de kerkeraad, classis of synode 't eniger tijd om gewichtige oorzaken van nadenken zou goedvinden, tot behouding van de eenheid en zuiverheid der leer, van ons te eisen nadere verklaring van ons gevoelen over enig artikel der voorzeide belijdenis, van den Catechismus of van de verklaring der Nationale Synode; zo beloven wij ook mitsdezen, dat wij t' allen tijd daartoe bereid en willig zullen zijn").

De synode is van oordeel.

- a. De classis had de plicht, afgezien van de vraag of zij zelf de zaak kon afhandelen, op grond van artikel 44 K. O., het verzoek in de instructie van de kerk te Broek op Langedijk vervat, in behandeling te nemen. Door haar nalatigheid heeft zij de artikelen 44, 55 en 53 K. O. buiten werking gesteld.
- b. Derhalve is de reconstituering van de classis Alkmaar-Zaandam op deze grond rechtmatig geweest.
- c. Derhalve heeft de raad van de gereformeerde kerk te Den Helder terecht overwogen dat de weg tot een - van 's Heren wege geboden - onderhouding der classicaal vergaderingen door de classis Alkmaar-Broek op Langedijk is geopend en hebben adressanten het bewijs niet geleverd, dat het besluit van de kerkeraad van Den Helder - met de kerken van het classicaal ressort Alkmaar-Broek op Langedijk te gaan samenleven - strijdt tegen Gods Woord of de kerkenordening.

Zij spreekt uit.

aan het verzoek van appellanten niet te voldoen,

en zij besluit:

hiervan kennis te geven aan de broeders A. van Schijndel en ds. H. Smit en aan de kerkeraad van Den Helder, onder toezending van het besluit inzake de afvaardiging uit het ressort Noord-Holland aan appellanten.

Artikel 100.

De vergadering gaat enige tijd in comité generaal.

Artikel 101.

Bij het begin van de middagzitting spreekt de praeses een woord van welkom tot een drietal deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, n.l. de predikanten D. van Dijk, J. ten Hove en F. de Vries.

Mededeling van hoogleraren.

Voorts deelt hij mee, dat de secretaris van de senaat der Hogeschool, prof. dr. L. Doekes, hem telefonisch heeft bericht, dat de in Kampen aanwezige hoogleraren niet als adviseurs ter synode aanwezig wilden zijn bij rapport inzake het z.g. attestenbesluit, maar dat, als de synode hen over een bepaald punt nog zou willen horen, zij bereid zijn om daarvoor naar Hoogeveen te komen.

Artikel 102.

Bezwaarschriften tegen het z.g. attestenbesluit

Dr. J. Douma leest als rapporteur van commissie I het rapport met conceptbesluit inzake een vijftal bezwaarschriften tegen het z.g. attestenbesluit, dat door de senaat van de Theologische Hogeschool op 14 augustus 1967 genomen en door de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool op 16 augustus d.a.v. bekrachtigd werd, en wel van :

1. drs. J. A. Godschalk te Bussum, d.d. 12 februari 1969;
2. de raad van de gereformeerde kerk te Steenwijk (scriba D. van Zanten), d.d. 1 april 1969;
3. de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis, d.d. 9 april 1969;
4. de raad van de gereformeerde kerk te Langerak (Z.-H.), d.d. 11 april 1969;
5. drs. W. Zeldenrust te Rotterdam, d.d. 13 april 1969 (agendum I h).

De commissie heeft voor de behandeling van de bezwaren tegen het attestenbesluit kennisgenomen van de tekst van dit besluit en van de Verklaring, die de senaat later inzake het attestenbesluit heeft gepubliceerd. Om tot een helder inzicht te komen in de gang van zaken rondom het attestenbesluit, heeft de commissie inzage gevraagd en verkregen in de notulen zowel van de vergaderingen van de senaat als van die der deputaten-curatoren. Ook heeft de commissie gebruik gemaakt van de door de synode geboden gelegenheid om „ter informatie en verificatie” een onderhoud te hebben met de senaat en met de deputaten-curatoren. Daarvan is een verslag opgemaakt.

Na een bespreking in twee ronden wordt het voorstel van de commissie met algemene stemmen aangenomen. Ds. W. Vreugdenhil, deputaat-curator, bleef buiten stemming

De praeses dankt de commissie en in het bijzonder de rapporteur voor de in dezen verrichte arbeid. Hij wijst erop, dat de beslissing, welke nu genomen is, van ingrijpende betekenis is. Hij onderstreept wat prof. dr. L. Doekes heeft gezegd bij het horen van de hoogleraren: „Wij zijn dankbaar voor wat wij tóen hebben mogen doen om de School te bewaren bij de band aan de confessie”. Hij dankt de deputaten-curatoren en in hen de hoogleraren voor wat zij in een voor de Hogeschool kritiek moment mochten doen om de Hogeschool een gereformeerde academie te doen blijven en bidt hun bij de voortduur trouw toe.

Het besluit van de synode luidt als in artikel 103 wordt vermeld.

Artikel 103.

Besluit bezwaarschriften tegen het z.g. attestenbesluit

De generale synode

heeft kennis genomen van:

de bezwaarschriften tegen het z.g. attestenbesluit van de senaat der Theologische Hogeschool te Kampen. Deze bezwaarschriften werden ingezonden door:

1. drs. J. A. Godschalk te Bussum, d.d. 12 februari 1969;
2. de raad van de gereformeerde kerk te Steenwijk (scriba D. van Zanten), d.d. I april 1969;
3. de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis, d.d. 9 april 1969;
4. de raad van de gereformeerde kerk te Langerak (Z.-H.), d.d. II april 1969;
5. drs. W. Zeldenrust te Rotterdam, d.d. 23 april 1969;

heeft verder kennis genomen van:

1. de tekst van het attestenbesluit, goedgekeurd door deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, d.d. 16 augustus 1967, en luidende „De Senaat constateert dat op onderscheiden plaatsen momenteel twee kerkeraadscolleges elkaar het vertonen van de Gereformeerde Kerk ter plaatse betwisten. De Senaat constateert dat deze situatie hem regardeert bij de toelating tot het onderwijs en de examens aan de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland in verband met het aanvaarden van attesten inzake belijdenis en wandel.
De Senaat is van oordeel, dat hij, zolang de al of niet erkenning van enig college als wettige raad van de Gereformeerde Kerk ter plaatse nog in behandeling is op de meerdere vergaderingen, geen attesten zonder meer behoort te weigeren.
De Senaat is echter tevens van oordeel dat hij, gezien de curatoren-uitspraak d.d. 26-1-1967 en de uitspraak van de Generale Synode te Amersfoort-West d.d. 6-4-1967 terzake van de „Open Brief“, attesten van colleges als bovenbedoeld, indien van hen bekend is dat zij van oordeel zijn dat de „Open Brief“ geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft, momenteel slechts mag doen gelden als goed getuigenis van belijdenis en wandel, nadat eerst een onderzoek van geattesteerde inzake zijn belijdenis heeft plaatsgevonden“;
2. de „Verklaring van de senaat der Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland inzake het z.g. attestenbesluit“, goedgekeurd door de deputaten-curatoren op 23 november 1967;
3. de artikelen 10 en 13 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool, waarin o.m. gesteld wordt:
„De hoogleraren vormen tezamen de senaat van de Theologische Hogeschool Deze senaat oefent toezicht op en tucht over de studenten en heeft het recht, om als uiterste maatregel een student van de Hogeschool te verwijderen, onder nadere goedkeuring van de curatoren“ (artikel 10). „Tot het bijwonen van het onderwijs en tot de examens worden toegelaten zij, die blijkens een door hen over te leggen kerkeraadverklaring lid zijn van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland en een goed getuigenis ontvingen aangaande hun belijdenis en wandel“ (artikel 13);

constateert:

dat de appellanten de volgende bezwaren - geheel of gedeeltelijk - aanvoeren tegen het attestenbesluit:

1. De senaat had niet het recht de inhoud van attesten, afgegeven door kerkeraden, die van oordeel waren, dat de Open Brief geen gewichtige oorzaken van nadenken gaf, in twijfel te trekken, doch behoorde deze welwillend te aanvaarden, zolang de al of niet erkenning van dergelijke colleges als wettige kerkeraden nog in behandeling was op de meerdere vergaderingen.
2. De senaat had niet het recht zijn handelwijze te baseren op het besluit van de generale synode van Amersfoort-West, d.d. 6 april 1967 ten aanzien van ds. B. J. F. Schoep, omdat:
 - a) de kerkeraden dit besluit nog niet hadden kunnen toetsen en derhalve nog niet met zekerheid kon worden gesteld, dat het door de kerken zou worden geratificeerd;
 - b) het besluit feitelijk en rechtens een uitspraak ten aanzien van ds. Schoep en ten aanzien van hem alléén inhield en dus niet een generaal karakter kon dragen met consequenties, die ook van betekenis zouden zijn voor de toelating van studenten.

3. De senaat had niet het recht - gelet op de kerkelijke interim-situatie - te stellen, dat hij „geen attesten zonder meer behoort te weigeren", maar hij had artikel 13 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool moeten uitvoeren door de attesten zonder meer te aanvaarden.
4. De senaat had het attestbesluit niet behoren te nemen, maar ook niet behoeven te nemen, omdat artikel 10 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool hem voldoende armslag kon bieden om de hem opgedragen taak van toezicht op en tucht over de studenten uit te voeren.
5. De senaat en de deputaten-curatoren hebben met het attestbesluit de grenzen van hun bevoegdheid overschreden en zich schuldig gemaakt aan heerschappijvoering over de kerken;

constateert verder:

dat appellanten aan de synode verzoeken om te bewerkstelligen, dat het attestbesluit wordt ingetrokken;

is van oordeel.

dat tegen de bezwaren van appellanten het volgende moet worden ingebracht:

ad 1.

De senaat sprak zich - terecht - niet uit over de vraag welke van beide colleges na een plaatselijke breuk zich de raad van de wettige gereformeerde kerk mocht noemen; „attesten van beide colleges worden momenteel zonder meer aanvaard als bewijs van lidmaatschap van één der Gereformeerde Kerken" (Verklaring). Maar in de confessionele crisis, die door de verschijning van de „Open Brief" aan het licht getreden en door de generale synode van Amersfoort-West duidelijk geconstateerd was, had de senaat - de synodale beslissing van 6 april 1967 inzake de „Open Brief" respecterend - een eigen verantwoordelijkheid. Terecht oordeelde hij: „indien de Senaat nu van beide tegenover elkaar staande colleges de verklaringen zonder meer zou aanvaarden als goed getuigenis inzake de belijdenis, dan zou de Senaat daarmee in feite doen alsof het geding over de belijdenis tussen beide colleges niet van belang is, aangezien immers verklaringen van beide colleges zouden worden aanvaard als blijk van goed getuigenis aangaande iemands belijdenis" (Verklaring).

De welwillendheid, die appellanten van de senaat vragen, ging zover mogelijk: Het attestbesluit had „geen betrekking op kerken waar een bespreking van de „Open Brief" noodzakelijk is geworden en op één of andere wijze gevoerd wordt.

Maar slechts op die kerken waar de verschijning van de „Open Brief" en de reacties daarop geleid hebben tot de situatie dat twee colleges tegenover elkaar zijn komen te staan, die beide pretenderen de Gereformeerde Kerk ter plaatse te vertonen" (Verklaring).

Doch deze welwillendheid mocht de waakzaamheid niet uitsluiten. Ook voor de senaat gold wat voor alle kerkeraden geldt in dagen waarin het onderlinge vertrouwen door afwijking van de belijdenis geschokt wordt: „Hij moet dan zijne eigene verantwoordelijkheid beseffen, hij moet dan uit eigen oogen zien; en hij moet desgevorderd aan de attestatie alle waarde ontzeggen" (F. L. Rutgers, geciteerd in de Verklaring).

ad 2.

De senaat mocht niet doen alsof het besluit van de generale synode van Amersfoort-West d.d. 6 april 1967 hem niet regardeerde met betrekking tot het toelatingsbeleid van studenten. Wat appellanten hiertegen aanvoeren, houdt geen steek.

Want:

ad a) Een besluit van de generale synode moet niet pas dan voor vast en bondig worden gehouden, wanneer alle kerken het hebben geratificeerd, of - in geval van verzoek om revisie van een besluit - het stadium van revisie gepasseerd is. In concreto: „Indien enige kerk of persoon een revisieverzoek zal gaan indienen bij de e.v. generale synode, schort dit de gelding van het genomen besluit niet op voor hen die als hoogleraren der Hogeschool in dienst staan van de Gereformeerde Kerken in Nederland, en die zich bij de uitoefening van hun opdrachten hebben te richten naar de uitspraken van de meeste vergadering der Gereformeerde Kerken in Nederland" (Brief van de senaat aan drs. J. A. Godschalk, d.d. 15 november 1967).

Een door kerkelijke vergaderingen genomen besluit bindt ieder, tenzij hij op grond van Gods Woord of de K.O. het niet voor vast en bondig mag houden. Zo richtte ook de senaat zich terecht

naar de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West over de „Open Brief“.

ad b) Het besluit van de generale synode van Amersfoort-West d.d. 6 april 1967 bevatte wel degelijk een algemene uitspraak over de „Open Brief“. nl. „dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds. B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd, en anderzijds de inhoud van de „Open Brief“ aan de z.g. Tehuis-gemeente in Groningen, waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde“ (artikel 16, Acta Amersfoort-West). Al was de aanleiding voor deze uitspraak en de toespitsing ervan gelegen respectievelijk in de afvaardiging naar en het niet ontvangen van ds. Schoep ter generale synode van Amersfoort-West, deze bijzonderheden heffen de algemeenheid van de uitspraak niet op. Overal waar men het opneemt voor de door de generale synode gewraakte punten in de „Open Brief“ en/of van oordeel is, dat deze „Open Brief“ geen gewichtige oorzaak van nadenken geeft, geldt wat de generale synode van Amersfoort-West ten aanzien van ds. Schoep uitgesproken heeft: Er is een onaanvaardbare tegenstrijdigheid tussen enerzijds de instemming met de belijdenis en anderzijds de inhoud van de „Open Brief“.

ad 3.

Artikel 13 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool geeft geen uitsluitel hoe te handelen met attesten in abnormale situaties, waarin b.v. twee plaatselijke colleges elkaar het vertonen van de gereformeerde kerk ter plaatse betwisten. Genoemd artikel gaat er van uit, dat de kerken met elkaar in verband zijn getreden op de grondslag van eenzelfde belijdenis en zich dienovereenkomstig ook gedragen. Doet zich echter de situatie voor, dat bevoegde kerkelijke vergaderingen besluiten nemen, waaruit blijkt, dat het noodzakelijk vertrouwen niet meer in alle gevallen geschonken kan worden, dan zullen ook de senaat en deputaten-curatoren soms maatregelen moeten nemen, waarin artikel 13 niet (volledig) voorziet.

Tegenover appellanten moet verder opgemerkt worden, dat maatregelen waarin artikel 13 niet voorziet, daarom met dit artikel nog niet in strijd behoeven te zijn. Terecht stelt de senaat, dat hij „binnen de kring der Hogeschool een door de kerken zelf opgedragen roeping en verleende bevoegdheid heeft, omdat hij in het Reglement is aangewezen als de instantie, die attesten aangaande belijdenis en wandel (geen formele uittreksels uit een kerkelijk kaartsysteem) ontvangt“ (Verklaring). Het ontvangen van attesten sluit evenwel de mogelijkheid niet uit, dat toetsing van deze attesten door de senaat noodzakelijk kan worden in uitzonderlijke situaties waarin artikel 13 niet voorziet. De senaat zou met artikel 13 alleen in strijd komen, wanneer dit artikel - ook tegen een beslissing van de generale synode in - zou eisen, dat de senaat te allen tijde zonder voor-behoud confessioneel vertrouwen in alle kerken moest stellen.

ad 4.

Appellanten vergissen zich, wanneer zij menen, dat toepassing van artikel 10 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool de senaat in alle situaties voldoende armslag zou hebben geboden. Dit artikel spreekt immers van „toezicht op en tucht over de studenten“, maar niet over de onder artikel 13 óók vallende aspirant-studenten. Het „toezicht op en de tucht over de studenten“ begint pas, wanneer iemand is ingeschreven.

Vóór de inschrijving fundeert de senaat in normale omstandigheden zijn oordeel betreffende „belijdenis en wandel“ op het overgelegde attest van een kerkeraad.

Bovendien bleef voor de senaat, ondanks zijn activiteiten overeenkomstig artikel 10, de beoordeling van een attest in het kader van artikel 13 (niet alleen bij de inschrijving, maar ook bij de examina) voortdurend aan de orde.

ad 5.

Het onder ad I tot ad 3 vermelde is genoegzaam om te weerspreken wat appellanten als „heerschappijvoering“ bij de senaat en deputaten-curatoren hebben aangemerkt. Deze beide instanties zijn niet getreden in de rechten van de kerkelijke vergaderingen.

Zij hebben geen uitspraak willen doen over de wettigheid van kerkeraadcolleges, die attesten indienden. Zij hebben attesten van beide colleges ter plaatse waar zich een kerkelijke breuk had voltrokken „zonder meer aanvaard als bewijs van lidmaatschap van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland“ (Verklaring). Maar zij hebben daarnaast terecht geweigerd hun roeping te verzaken. Zij hebben - zich voorzichtig beperkend tot die kerken, die door het conflict rond de „Open Brief“ gescheurd waren en nadat de generale synode van Amersfoort-West een uitspraak inzake de „Open Brief“ gedaan had - met het attesten-besluit naar oprechtheid en duidelijkheid gestreefd, opdat ondubbelzinnig de gereformeerde confessie als grondslag voor de arbeid aan de Theologische

Hogeschool gehandhaafd zou worden;

spreekt uit:

dat zij aan het verzoek van appellanten, nl. om te bewerkstelligen, dat het attestenbesluit wordt ingetrokken, niet kan voldoen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan:

1. de appellanten;
2. de senaat van de Theologische Hogeschool;
3. de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool.

Artikel 104.

Ds. C. J. Breen doet het voorstel om het rapport inzake het attestenbesluit toe te zenden aan alle kerken. Dit voorstel wordt uit de vergadering gesteund. Na enige discussie wordt het voorstel verworpen met 30 tegen 2 stemmen en drie onthoudingen.

Op voorstel van ds. H. J. de Vries wordt besloten het rapport in de Acta op te nemen.

Artikel 105.

De praeses vraagt namens het moderamen goedkeuring van de vergadering, om ter ontlasting van commissie I, aan welke commissie de voorbereiding van zaken commissies de zaken der Theologische Hogeschool is toevertrouwd, enkele kleinere zaken, de Hogeschool betreffende, naar andere commissies over te brengen, n.l. het bezwaarschrift van br. J. B. Escher tegen de generale synode van Amersfoort-West m.b.t. het goedkeuren van de handelingen van deputaten-curatoren door genoemde synode, naar commissie IV; het bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis tegen een publicatie van prof. J. Kamphuis, naar het moderamen; het verslag van deputaten-curatoren punt VII: uitbreiding aantal hoogleraren, eveneens naar het moderamen.

De vergadering heeft hiertegen geen bezwaar.

De zitting wordt nu gesloten.

Artikel 106.

Op DONDERDAG 21 AUGUSTUS 1969 is de synode korte tijd bijeen.

Nadat de vergadering heropend is, doet de eerste scriba mededeling van de volgende ingekomen stukken:

- a. een brief van deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool, d.d. 25 juni 1969, met beantwoording van de door de synode gestelde vragen over het financieel verslag van de Hogeschool (zie art. 52 van de Acta). Besloten wordt dit stuk in handen te stellen van commissie III;
- b. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Bussum, d.d. 20 juli 1969, betreffende de verhouding van de gereformeerde kerken tot de kerken op Oost-Soemba.
Besloten wordt deze brief als na de sluitingstermijn ingekomen ter zijde te leggen;
- c. een missive van het Interkerkelijk Beraad inzake kerk en recreatie, d.d. 13 augustus 1969, inzake het vaststellen van een vergaderdatum.
Besloten wordt dit stuk na kennisneming ter zijde te leggen;
- d. een bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Vollenhove-Cadoelen, d.d. 12 juni 1969, tegen een uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1969, vernield in art. 59 van de Acta van deze p.s. (vertrouwelijk).
Besloten wordt, in aansluiting aan het besluit, vermeld in art. 60 sub 4 van de Acta, dit bezwaarschrift alsnog in behandeling te nemen en ter voorbereiding daarvan het stuk in handen te stellen van commissie IV;
- e. een brief van Radio Nederland Wereldomroep te Hilversum, d.d. 24 juni 1969, met verzoek om afvaardiging naar een vergadering op vrijdag 26 september 1969.
Besloten wordt deze brief in handen te stellen van de deputaat voor Radio Nederland Wereldomroep en hiervan adressant in kennis te stellen.

Artikel 107.

De praeses doet enkele mededelingen over het door het moderamen met de voorzitters van de commissies besproken werkprogram en de werkwijze voor de komende weken.

Nadat de assessor in dankgebed is voorgegaan sluit de praeses de zevende synodeweek, om de commissies in de gelegenheid te stellen met haar arbeid in deze week voort te gaan.

ACHTSTE SYNODEWEEK 26 - 27 AUGUSTUS 1969

Artikel 108

De synode hervat haar zittingen op DINSDAG 26 AUGUSTUS 1969. De praeses, ds. J. Kok, opent de vergadering en houdt appèl nominaal.

Ds. J. P. Moerkoert, voor het eerst ter vergadering, betuigt door op verzoek van de praeses op te staan, instemming met de belijdenis. Hierna gaat de synode in comité generaal.

Artikel 109.

Besluit inzake openbare behandeling schorsing lectoren.

In de namiddag komt de synode weer in openbare zitting bijeen.

De praeses deelt mee, dat in comité het volgende besloten is:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het rapport van commissie I betreffende de schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder;

zich bezinnende:

op de vraag of dit rapport in het openbaar dan wel in comité behandeld dient te worden;

overwegende:

1. dat het besluit dat deputaten-curatoren namen op 23-11-1967, nl. om de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder te schorsen in hun dienst, in extenso is opgenomen in het gepubliceerde „Kort Verslag" van de vergadering van deputaten-curatoren op 23-1-1967;
2. dat het onder overweging I genoemde schorsingsbesluit in de pers is besproken, o.m. door de in zijn dienst geschorste dr. Mulder (zie „Opbouw", jaargang II, no. 39 e.v.);
3. dat het rapport van commissie I geen nieuwe gegevens bevat van een dermate vertrouwelijk karakter, dat publicatie ervan iemands goede naam zou schaden;
4. dat de geschorste lectoren zèlf op een publieke behandeling van hun zaak hebben aangedrongen (zie art. 267-A van de vertrouwelijke Handelingen van Amersfoort-West);
5. dat de Handelingen van de generale synode van Amersfoort-West 1967, die hierop betrekking hebben, derhalve ook niet meer als vertrouwelijk beschouwd behoeven te worden voor de beraadslagingen ter synode;

besluit:

het rapport van commissie I betreffende de schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder in het openbaar te behandelen.

Gedraglijn, te volgen bij de behandeling van het rapport van commissie I betreffende de schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder.

1. Het rapport wordt zo spoedig mogelijk de brs. Buwalda en Mulder ter handgesteld onder mededeling, dat het in het openbaar behandeld zal worden;
2. het tijdstip van de openbare behandeling wordt zo gekozen, dat de geschorste lectoren mee aanwezig kunnen zijn, met dien verstande dat deze behandeling uiterlijk donderdagavond 28 augustus 1969 plaats

- vindt;
3. na voorlezing van het rapport worden de geschorste lectoren in de gelegenheid gesteld zich te verantwoorden;
 4. de rapporteur ontvangt gelegenheid het rapport te verdedigen;
 5. desverlangd krijgen en de lectoren en de rapporteur nog eenmaal de gelegenheid het hunne te zeggen;
 6. de synode beraadslaagt en doet een uitspraak.

Artikel 110.

De zitting van deze vergadering wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 111.

Op WOENSDAG 29 AUGUSTUS 1969 is de synode opnieuw bijeen.

Nadat de vergadering door de praeses geopend is en appèl nominaal is gehouden, stelt de synode de artikelen 75 tot en met 88 van haar Acta vast. Vervolgens gaat de synode in besloten zitting.

Artikel 112.

Om 14.00 uur wordt de synode in openbare zitting heropend, waarna zij onmiddellijk in besloten zitting overgaat.

Artikel 113.

Besluit inzake behandeling zaak lectoren

Nadat het comité is opgeheven maakt de praeses bekend, dat in besloten zitting uitstel zaak lectoren de volgende besluiten zijn genomen:

I. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het verslag van het onderhoud dat een deputatie van het moderamen op dinsdag 26 augustus 1969 te Kampen had met de brs. drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, ter uitvoering van het bepaalde in artikel I09 van de Acta dezer synode,

gelet op:

het verzoek van genoemde lectoren om niet op donderdag 28 augustus, maar 14 dagen later zich te mogen verantwoorden op de synode, omdat zij van oordeel zijn dat zij deze tijd nodig hebben voor een goede voorbereiding;

overwegende:

- a. dat het billijk is te achten enig uitstel te verlenen in verband met de beperkte tijd, die de lectoren overblijft buiten hun maatschappelijke werkring;
- b. dat de goede voortgang van de arbeid ter synode door een uitstel van 14 dagen ernstig wordt geschaad;

besluit:

de behandeling van de zaak der lectoren op te schorten tot dinsdag 2 september 1969.

II. De generale synode besluit ten aanzien van de behandeling van het rapport van commissie I betreffende de schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, dat de punten 3 tot 5 van de voor deze behandeling vastgestelde gedragslijn op dinsdag 2 september 1969 dienen te worden afgehandeld.

Artikel 114.

De praeses stelt namens het moderamen voor om de synode voor deze week te beëindigen, opdat de commissies gelegenheid hebben met haar arbeid voort te gaan.

De broeders afgevaardigden worden dan dinsdag 2 september 1969 om 10.30 uur weer ter synode verwacht. Aldus wordt besloten. De assessor gaat voor in dankgebed en de praeses sluit de achtste synodeweek.

NEGENDE SYNODEWEEK 24 SEPTEMBER 1969.

Artikel 115.

Op DINSDAG 2 SEPTEMBER 1969 heropent de praeses de vergadering. In zijn openingswoord wijst hij op het gewicht van de arbeid van deze week, nu belangrijke zaken de Hogeschool betreffende aan de orde komen.

Vervolgens memoreert hij het jubileum van het Nederlands Dagblad - Gereformeerd Gezinsblad, dat op onze generale synoden al vele jaren een gewaardeerde gast is en door de accurate en objectieve verslagen zorgt voor de noodzakelijke contacten tussen de synode en de kerken.

Artikel 116.

De eerste scriba doet voorlezing van de volgende ingekomen stukken:

- a. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te 's-Gravenhage-Zuid-West, d.d. 22 augustus 1969, met afschrift van een door deze raad verzonden brief aan al de kerken in den lande betreffende de positie van ds. S. J. P. Goossens te 's-Gravenhage-Zuid-West.
Besloten wordt deze brief voor kennisgeving aan te nemen;
- b. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Bunschoten-Spakenburg, d.d. 25 augustus 1969, met de mededeling, dat deze kerk bereid is de eerstkomende generale synode in haar midden te ontvangen.
Besloten wordt deze brief aan te houden tot de vaststelling van de plaats voor de eerstkomende generale synode aan de orde komt;
- c. een missive van het Interkerkelijk Beraad inzake kerk en recreatie, d.d. 21 augustus 1969, waarin bericht wordt, dat 25 september 1969 is vastgesteld voor beraad.
Besloten wordt dit stuk na kennisneming ter zijde te leggen;
- d. een missive van het Vormingscentrum „Den Alerdinck" te Laag-Zuthem (Ov.), d.d. zomer 1969, waarin een aantal kerkelijk-(prot.-r.-k.) gemengd verloofden en gehuwden aandacht vragen voor de problemen rond het kerkelijk gemengde huwelijk.
Besloten wordt dit stuk na kennisneming ter zijde te leggen.

Artikel 117.

De synode gaat geruime tijd in besloten zitting.

Artikel 118.

Om 13.45 uur is de synode weer in openbare zitting bijeen. Oud. J. Broos, voor het eerst ter synode aanwezig, betuigt op verzoek van de praeses door op te staan instemming met de belijdenis van de kerken. De praeses spreekt een woord van welkom tot de deputaat-curator ds. F. de Vries.

Artikel 119.

Rapport betreffende schorsing lectoren

Dr. J. Douma leest als rapporteur van commissie I het rapport betreffende de schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder.

Na de theepauze verwelkomt de praeses de president-curator ds. D. van Dijk, die intussen ter vergadering is gekomen.

Vervolgens richt de praeses zich met enkele woorden tot de nu ook aanwezige brs. drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder. Hij zegt, dat de synode geroepen is nader te oordelen over hun schorsing teneinde tot een verantwoorde uitspraak te komen. Hij spreekt zijn dankbaarheid erover uit, dat de beide broeders aan de uitnodiging van de synode gevolg hebben willen geven en geeft hun gelegenheid om zich te verantwoorden ter zake van het hun ten laste gelegde.

Eerst maakt drs. D. J. Buwalda van de geboden gelegenheid gebruik. Hij verklaart, dat hij zich naar inhoud en strekking geheel kan aansluiten bij het verweer, dat dr. H. M. Mulder heeft opgesteld en dat deze nu aan de vergadering zal voorlezen.

Daarna krijgt dr. H. M. Mulder het woord. Hij leest een verweerschrift voor, waarvan hij een gestencild exemplaar vooraf aan alle leden van de synode heeft ter hand gesteld.

Om 18.15 uur wordt de vergadering geschorst tot 19.45 uur.

In de avondvergadering antwoordt de rapporteur van commissie I, dr. J. Douma, op het verweerschrift van de beide lectoren.

Na de koffiepauze van 20.45 uur tot 21.15 uur ontvangen dr. H. M. Mulder en de rapporteur, dr. J. Douma, nog eenmaal gelegenheid het hunne te zeggen. De praeses verleent dr. H. M. Mulder korte tijd verlof voor het laatste woord.

De praeses dankt aan het eind van de avond zowel de lectoren als de rapporteur voor de wijze, waarop zij hier gesproken hebben. Hierna wordt de zitting van deze dag gesloten.

Artikel 120.

Op WOENSDAG 3 SEPTEMBER 1969 heropent de praeses de vergadering. Hij houdt appèl nominaal. De synode gaat enkele minuten in comité generaal. Als de zitting weer openbaar geworden is, deelt de praeses mee, dat in comité het volgende besloten is:

Besluit inzake openbare behandeling zaken m.b.t. prof. dr. H. J. Jager en prof. C. Veenhof

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het rapport van commissie I met betrekking tot de handelingen van deputaten-curatoren ten aanzien van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof;

gelet op:

de omstandigheid, dat de zaken in geding zaken van leer en belijdenis der kerken zijn;

besluit:

de behandeling van deze zaken te doen plaats hebben in openbare zittingen en mitsdien de Handelingen van de generale synode van Amersfoort-West 1967, die op deze zaken betrekking hebben, niet meer als vertrouwelijk te beschouwen.

Gedraglijn, te volgen bij de behandeling van het rapport van commissie I betreffende de handelingen van deputaten-curatoren ten aanzien van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof.

1. Het rapport wordt zo spoedig mogelijk de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof ter hand gesteld met de mededeling, dat het in het openbaar behandeld zal worden.
2. Het tijdstip van de openbare behandeling wordt zó gekozen, dat de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof aanwezig kunnen zijn.
3. Na voorlezing van het rapport worden de hoogleraren in de gelegenheid gesteld zich te verantwoorden.
4. De rapporteur ontvangt gelegenheid het rapport te verdedigen.
5. Desverlangd krijgen ò de hoogleraren ò de rapporteur nog eenmaal de gelegenheid het hunne te zeggen.
6. De synode beraadslaagt en doet een uitspraak.

Artikel 121.

De praeses begroet de president-curator, ds. D. van Dijk, die weer ter synode verschenen is en geeft vervolgens de gelegenheid tot bespreking van het op de vorige zittingsdag van de synode gelezen rapport van commissie I betreffende de schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder.

De bespreking wordt in twee ronden gehouden.

Voordat de rapporteur, dr. J. Douma, de sprekers in tweede ronde beantwoordt, gaat de vergadering in comité generaal tot nader overleg over een door ds. C. J. Breen gedaan voorstel van orde.

Na opheffing van het comité deelt de praeses het volgende mee:

De synode heeft in comité gesproken over het voorstel van ds. C. J. Breen, aan dr. H. M. Mulder alsnog de gelegenheid te geven in de vergadering het woord te voeren en te antwoorden op enkele vragen, welke in de gang der bespreking van het desbetreffende rapport van commissie I zijn gesteld.

De synode is van oordeel, dat het voorgestelde geen genoegzame grond heeft, omdat

1. het stadium der informatie reeds geruime tijd voorbij is;
2. de broeders lectoren in de zittingen van dinsdag 2 september 1969 voldoende gelegenheid ontvangen hebben zich te verantwoorden;
3. de broeders lectoren zich accoord verklaard hebben met de gedragslijn, die bij de behandeling van de in geding zijnde zaak te volgen was.

De synode besloot derhalve genoemd voorstel niet in behandeling te nemen.

Deze beslissing is in comité genomen, omdat ook de gedragslijn in comité is vastgesteld (Acta artikel I09).

Artikel 122.

De behandeling van het rapport van commissie I inzake de lectoren wordt voortgezet. De rapporteur, dr. J. Douma, beantwoordt de sprekers in de tweede ronde. Voorts brengt hij enkele wijzigingen en aanvullingen aan in het rapport en het ontwerpbesluit.

In de avondvergadering heeft nog een bespreking in derde ronde plaats.

Hierna komt het voorstel van de commissie in stemming. Buiten stemming blijven de deputaten-curatoren ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil en voorts de broeders die op de synode van Amersfoort-West 1967 al bij de behandeling van deze zaak in een vroeger stadium betrokken zijn geweest, n.l. de predikanten S. S. Cnossen, O. J. Douma, D. van Houdt, R. Houwen, D. Nieuwenhuis en de ouderlingen H. de Jong, ds. J. van Raalte en G. Zomer. Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met algemene stemmen (26).

De praeses brengt dank aan commissie I en speciaal aan de rapporteur, dr. J. Douma, voor de in dezen verrichte arbeid. Hij wijst erop, dat de beslissing, die nu gevallen is, een diep ingrijpende is, en hij spreekt de wens uit, dat de HERE de harten neigen en de ogen openen moge, opdat ook op dit punt wederkeer mag komen. Hij dankt ook de deputaten-curatoren, wier beleid nu in hoofdzaak door de synode is goedgekeurd, voor hetgeen zij op een kritiek moment in het leven der Theologische Hogeschool hebben gedaan.

Op voorstel van ds. C. J. Breen wordt met algemene stemmen besloten het rapport van commissie I inzake de lectoren in de Acta op te nemen. Het genomen besluit inzake de lectoren wordt vermeld in artikel I23.

De zitting van deze dag wordt gesloten.

Artikel 123.

Besluit inzake lectoren

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a) het Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, waar-in zij mededeling doen van het volgende besluit:
„Deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen, in vergadering bij-een op 23 november 1967,

constateren:

- a. dat de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder in de vergadering van deputaten-curatoren van 12 september 1967 hebben meegedeeld, dat zij hun medewerking niet kunnen verlenen aan de voorbereiding en het afnemen van propaedeutische de Hogeschool examens, zolang het besluit inzake attesten, dat door de senaat van de Hogeschool genomen en d.d. 16 augustus 1967 door deputaten-curatoren is goedgekeurd en bekrachtigd, niet is ingetrokken;
- b. dat de lectoren overeenkomstig deze mededeling hebben gehandeld.

Zij overwegen:

1. Het beoordelen van de overgelegde kerkelijke attesten bij de inschrijving in het album der Hogeschool en bij de toelating tot de examens behoort tot de bevoegdheid van de senaat van hoogleraren. Eventuele bezwaren tegen de wijze van deze beoordeling kunnen noch behoeven de lectoren te verhinderen de hun opgedragen werkzaamheden aan de Hogeschool te verrichten. Daarbij komt, dat door curatoren aan de lectoren was verzekerd, dat zij bereid waren met de lectoren over hun bezwaren te spreken, nadat dezen hun arbeid hadden hervat.
2. De in geding zijnde beslissing van lectoren moet gekwalificeerd worden als een staking van (een deel van) de arbeid en als het niet-houden van het gegeven woord.

3. Het niet-houden van het gegeven woord wordt in de Heilige Schrift als zware zonde getekend, Mt. 5 : 37, waarover het oordeel des Heeren komt, Jac. 5:12. Een beroep op het geweten kon in dit verband geen vrijbrief geven, omdat niet het feilbaar menselijk geweten, maar alleen het Woord Gods richtsnoer is voor 's mensen handeling, Lev. 18 : 4. Inzonderheid zij, die betrokken zijn bij het werk in de gemeente en de voorbereiding tot de prediking, zoals de evangelist Timotheus, worden aangespoord „een voorbeeld voor de gelovigen" te zijn, 1 Tim. 4 : 12.
4. De ernst van deze staking moge blijken uit het feit, dat een parallel hiervan in heel de geschiedenis der Hogeschool, voorzover curatoren weten, niet is aan te treffen. Ook toen wijlen de hoogleraren prof. S. Greijdanus en prof. K. Schilder zeer ernstige bezwaren hadden tegen de benoeming van een hoogleraar in het jaar 1942, hebben zij aanstonds met de (op onwettige wijze, immers door een onwettige, zichzelf tegen de regels van de Kerkenordering in, prolongerende synode) nieuw-benoemde hoogleraar samengewerkt. Zij hebben hun arbeid op geen enkele wijze onderbroken, ook niet in het contact met de benoemde hoogleraar, al waren zij - terecht - van oordeel, dat hier maar niet alleen op een verkeerde wijze leiding werd gegeven aan de Hogeschool, maar dat zelfs een onwettige instantie zich op beslissende wijze bezig hield met het leven der Hogeschool.

Zij constateren voorts:

dat zij vanwege de weigering van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder reeds eerder moesten besluiten hun het recht te ontzeggen hun colleges te geven, aangezien de verschillende onderdelen van de arbeid (inzonderheid het doceren en het examineren) onlosmakelijk met elkander samenhangen.

Zij overwegen voorts:

dat door het strafwaardig gedrag van de beide lectoren reeds nu grote schade aan het onderwijs is toegebracht.

Zij besluiten:

- a. op grond van deze constatering en overwegingen drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder als lectoren aan de Theologische Hogeschool in hun dienst te schorsen en daarvan mededeling te doen aan de eerstkomende generale synode, opdat deze naar artikel 4 van de instructie voor deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland nader oordelen zal;
 - b. van dit besluit kennis te geven aan de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, de senaat van hoogleraren en de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Kampen, scriba J. Bos";
- b) het verzoek van deputaten-curatoren om het onder „Zij besluiten a" genoemde „nadere oordeel" thans te geven;
 - c) alle stukken, die op de zaak met de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder betrekking hebben;
 - d) het rapport van commissie I van de synode over deze zaak;

gehoord hebbende:

zowel de verantwoording van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder alsook het antwoord daarop van de rapporteur van commissie I d.d. 2 september 1969;

van oordeel:

dat de deputaten-curatoren op 23 november 1967 terecht tot schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder zijn overgegaan;

besluit:

de schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder goed te keuren.

Artikel 124.

Op DONDERDAG 4 SEPTEMBER 1969 is de synode om 14.00 uur weer in plenaire zitting bijeen. De eerste scriba doet mededeling van een ingekomen bericht van overlijden van br. Rijk van Loenen te Leusden, die ouderling-afgevaardigde is geweest naar een vorige synode. Met droefheid wordt van dit bericht kennis genomen.

Artikel 125.

Rapport inzake minderheidsnota ds. J. C. Janse

De praeses stelt aan de orde het eerste gedeelte van het rapport van commissie I over de handelingen van deputaten-curatoren ten aanzien van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof, met name het bezwaar van de deputaat-curator ds. J. C. Janse, dat hij heeft neergelegd in een minderheidsnota d.d. 10 april 1969, welke hij met toestemming van zijn mede-deputaten-curatoren bij de synode heeft ingediend. Ds. S. S. Cnossen leest als rapporteur de blz. I tot en met 19 van het rapport.

Na de bespreking in eerste ronde vraagt en verkrijgt ds. J. C. Janse als deputaat-curator toestemming van de vergadering om enige toelichting op zijn minderheidsnota te geven.

De vergadering wordt na de tweede ronde enkele minuten geschorst voor beraad van de commissie. Nadat de zitting heropend is, doet de rapporteur mededeling van enkele wijzigingen in het ontwerpbesluit.

De beraadslaging wordt gesloten. Er wordt over het voorstel gestemd. Buiten stemming blijven de deputaten-curatoren ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil. Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met algemene stemmen (32). De praeses dankt commissie I en in het bijzonder de rapporteur, ds. S. S. Cnossen, voor de arbeid in dezen ten dienste van de synode verricht.

Het besluit van de synode is opgenomen in artikel 126.

Artikel 126.

Besluit inzake minderheidsnota ds. J. C. Janse

De generale synode

heeft kennis genomen van:

minderheidsnota van de secundus deputaat-curator ds. J. C. Janse uit Velp over de handelingen van deputaten-curatoren ten aanzien van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof ingevolge het verzoek van de generale synode van Amersfoort-West, Handelingen artikel 264-A.

Zij constateert:

1. dat ds. J. C. Janse moeilijk in kan stemmen met het in het vertrouwelijk schrijven van deputaten-curatoren „aan uw vergadering meegedeelde voorlopige besluit om tegen de hoogleraren Jager en Veenhof disciplinaire maatregelen te nemen”;
2. dat hij in verband met de vraagstellingen, voorkomende in de Handelingen van de generale synode van Amersfoort-West 1967, artikel 264-A, naar voren brengt:

a. ten aanzien van de vraagstellingen onder B.

De fout van deze vraagstelling is, dat ze is geboren uit formeel debat. Het ging in dat debat slechts over de „vraag of de belijdenisgeschriften al of niet overeenkomen, in alles, met de Heilige Schrift”; anders gezegd: over „de problemen rondom het gezag van de belijdenis en haar appellabel-zijn aan de Schrift”; of, nog weer anders gezegd: over „de waarde en de plaats van de belijdenis”.

Er was in dit debat slechts een „theologische vraag” aan de orde.

Het ging over de „formeel beredeneerde binding” van de belijdenis aan de Schrift, „over de nauwkeurigheid waarvan steeds discussie mogelijk blijft”. Daarom kan van het hele debat, waaruit de vraagstellingen van Amersfoort-West geboren werden, gesproken worden als van „een weinig vruchtbare discussie-problematiek”.

Er is een „veel dieper liggende vraag”, maar die „is niet of nauwelijks aan de orde gekomen”. Het is de vraag „naar de sterke band tussen de belijdenis der kerk en het concrete onderwijs van de Schrift, zijnde de taal en de mening des Geestes”. Men had oog moeten hebben voor „de zeer sterke band - geestelijke band - tussen het in de belijdenis beledene en de Schrift”. Want „de belijdenis spreekt dicht bij de Schrift in praktische, niet-systematische bewoordingen over wat zij in de Schrift in de taal van de Heilige Geest gevonden heeft”;

b. ten aanzien van de vraagstelling onder C:

Bij de hantering van de kerkenordening moeten wij weer oog krijgen voor de „band tussen de kerkenordening en het levende Woord. Om aldus te regeren met het juk van Christus. Anders is er geen dageraad". Wanneer er dan tegelijk oog was geweest voor de „zeer sterke geestelijke band tussen de belijdenis en de Schrift" had men ook bij een man als ds. Telder „de behoefte kunnen wegnemen om in de belijdenis bepaalde woorden, die herinneren aan spreekwijzen uit vorige eeuwen, te veranderen". Nu het goede zicht op de belijdenis ontbrak, heeft het niet alleen aan het rechte inzicht ontbroken ten aanzien van het mistasten van genoemde predikant, maar zitten we ook met een synodebesluit, waarvan het te wensen ware, dat het minder theologisch en meer schriftuurlijk geformuleerd was. In het geval van ds. Oosterhoff ligt het min of meer gelijk. Hij kwam inderdaad tot „vreemde conclusies", „gedachten over algemene verzoening". Maar hij kwam daartoe, omdat hij „het praktische spreken van de Schrift-in-de-tijd" niet als zodanig onderkende. Hij vergat, „dat de Schrift niet ... redeneert, maar niet anders doet dan Gods beloften in-de-tijd ernstig nemen";

3. dat hij verzocht de „onderscheiding" van het „praktische spreken-in-de-tijd van de Schrift" en de scholastieke wijze van redeneren te willen verdisconteren „bij de beoordeling van heel deze materie".

Zij is van oordeel:

dat zij het onder „constateert 2" door ds. Janse gestelde niet kan toestemmen, want:

- ad 2a. Ds. Janse geeft onnauwkeurig en onvolledig weer, hoe de vraagstelling van de generale synode van Amersfoort-West tot stand is gekomen. Het is waar dat aan die vraagstelling een „discussie" tussen curatoren en hoogleraren voorafging, die zich voornamelijk bezig hield met de vraag naar het gezag van de belijdenis. Maar hij ziet over het hoofd, dat aan die discussie óók weer het een en ander was voorafgegaan:

In de eerste plaats waren in de kerken sommigen afgeweken van de leer op duidelijk aanwijsbare punten, b.v. met betrekking tot antwoord 57 van de Heidelbergse Catechismus. Vervolgens hadden anderen hen, die van de leer waren afgeweken, in bescherming genomen. Eveneens vóór de discussie tussen curatoren en hoogleraren hadden meerdere vergaderingen besluiten genomen waarin zij hadden aangetoond, dat de aangevochten leer rustte op het concrete spreken der Schrift. De synode verwijst hier met name naar wat haar voorgangsters hebben uitgesproken, namelijk de generale synode van Rotterdam-Delfshaven (Acta art. 443) ter zake van ds. L. E. Oosterhoff en die van Amersfoort-West 1967 (Acta art. I64) inzake de afwijzing van de leer van ds. B. Telder.

De hoogleraren Jager en Veenhof bleven echter hen, die door de kerkelijke vergaderingen veroordeeld waren, in bescherming nemen. Zij deden dit niet door in de kerkelijke weg genomen besluiten te bestrijden met argumenten aan Schrift en belijdenis ontleend.

Maar zij kwamen met beschouwingen, waarin de verbindende kracht van de belijdenis in discussie werd gebracht. Dáárom moest het met hen wel komen tot een gesprek over „de waarde en de plaats van de belijdenis".

Bovendien is het beslist onjuist, zeker als we de hier gereleveerde gang van zaken in aanmerking nemen, om de gesprekken met de curatoren en de vraagstelling van de generale synode van Amersfoort-West te karakteriseren als slechts betrekking hebbend op een „theologische vraag" en als „een weinig vruchtbare discussie-problematiek". Het ging immers in dat alles om het vaststellen van de verbindende kracht van verklaringen en beloften, afgelegd en gedaan voor Gods aangezicht, opdat, naar het Woord des Heren, de dienaren des Woords zich zouden houden aan het betrouwbare Woord naar de leer (Titus 1 : 9) en dat zo de kerk, naar haar roeping, pijler en fundament der waarheid zou kunnen zijn in deze wereld (1 Tim. 3 : 15).

- ad 2b. Ds. Janse verwijt de meerdere vergaderingen, dat deze geen oog gehad hebben voor de „zeer sterke geestelijke band tussen de belijdenis en de Schrift". Hij poneert in feite, dat diezelfde vergaderingen niet vast hebben gehouden aan de rechte regering der kerk, door „de band tussen de kerkenordening en het leverde Woord" uit het oog te verliezen.

Hij kwalificeert het „synodebesluit" met betrekking tot de zaak- ds. Telder als een uitspraak, die „minder theologisch" en „schriftuurlijker" had moeten worden geformuleerd.

Hier moet worden opgemerkt, dat vooral op dit punt ds. Janse nalaat te bewijzen wat hij stelt. In feite komt hij toch met meer of minder zware klachten over het doen en laten van meerdere vergaderingen zonder bewijs. Daardoor maakt hij het de synode niet alleen moeilijk om op het door

hem

aangevoerde in te gaan maar zij kan ook wat hij naar voren brengt et aanvaarden als een argument tegen de vraagstelling van de generale synode van Amersfoort-West.

Bovendien moet er op gewezen worden, dat zowel in de zaak-ds. Telder als in de zaak-ds. Oosterhoff de kerkelijke instanties zich alle moeite gegeven hebben om vanuit 1e Schrift de betreffende predikanten tot een ander inzicht te brengen. Met een overvloed van Schriftgegevens hebben zij aangetoond, dat op de omstreden punten van de leer er inderdaad een „zeer sterke geestelijke band tussen de belijdenis en de Schrift" aanwezig is. Zie de verwijzing naar de besluiten van Rotterdam-Delfshaven en Amersfoort-West 1967 hierboven.

Ten slotte mag het de aandacht niet ontgaan, dat de kritiek van ds. Janse allerm minst wegneemt, dat de hoogleraren Jager en Veenhof ter zake van de bewuste synodebesluiten geen recht hebben om hetgeen in artikel 31 is bepaald, te negeren.

Zij spreekt uit:

op grond van bovenstaande oordelen aan het verzoek van ds. Janse om de zaak van de hoogleraren Jager en Veenhof op de door hem aangewezen wijze te gaan bezien en de stukken te lezen, niet te kunnen voldoen.

Zij besluit.

hiervan kennis te geven aan:

1. ds. J. C. Janse te Velp;
2. het college van deputaten-curatoren;
3. de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof.

Artikel 127.

De praeses stelt, in overleg met de voorzitters van de commissies, voor, om de zittingsweek nu te beëindigen en zo de commissies gelegenheid te geven met haar arbeid voort te gaan. Hij memoreert de belangrijke beslissingen, welke deze week in grote eenstemmigheid genomen mochten worden en hij prijst daarin de goede hand Gods over ons. De assessor gaat in dankzegging voor en de praeses sluit deze laatste zitting van de negende synodeweek.

TIENDE SYNODEWEEK 9 - 12 SEPTEMBER 1969

Artikel 128.

Op DINSDAG 9 SEPTEMBER 1969 wordt 's morgens een korte plenaire zitting gehouden. Bij het appèl nominaal blijkt, dat de ouderlingen R. J. Groenveld en W. Vreeken voor het eerst ter „synode, zijn. ∴ betuigen op verzoek van de praeses door op te staan instemming met de belijdenis der kerken.

Mede aanwezig zijn de president-curator van de Theologische Hogeschool ds. D. van Dijk en de assessor van het college van deputaten-curatoren ds. F. de Vries. Zij worden door de praeses hartelijk welkom geheten.

De synode stelt de artikelen 89 tot en met 114 van haar Acta vast. Hierna gaat de synode in comité generaal.

Artikel 129.

Brief van prof dr. H. J. Jager

In de middagvergadering, welke weer plenair is, doet de praeses voorlezing van een brief van prof. dr. H. J. Jager dd. 4 september 1969, waarin hij mededeelt geen gebruik te zullen maken van de hem geboden gelegenheid, om zich in openbare zitting van de synode te verantwoorden.

De praeses deelt mee, dat de synode in comitézitting constateerde, dat prof. Jager van de hem geboden gelegenheid om zich ter synode te verantwoorden, geen gebruik maakt en besloot over te gaan tot behandeling van het rapport van commissie I in de zaak van prof. dr. H. J. Jager.

Artikel 130.

Rapport handelingen deputaten-curatoren t.a.v. prof. dr. H. J. Jager

Ds. S. S. Cnossen leest als rapporteur van commissie I dát gedeelte van het rapport over de handelingen van

deputaten-curatoren ten aanzien van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof, dat speciaal betrekking heeft op prof. dr. H. J. Jager. Aan het eind van de bespreking in eerste ronde ontvangt de president-curator van de Theologische Hogeschool, ds. D. van Dijk, gelegenheid om de vragen, welke in de bespreking aan deputaten-curatoren zijn gesteld, te beantwoorden. Daarna wordt de zitting van deze dag gesloten.

Artikel 131.

Op WOENSDAG 10 SEPTEMBER 1969 wordt na appèl nominaal de aanwezige deputaat-curator ds. F. de Vries door de praeses hartelijk welkom geheten.

Voortzetting behandeling rapport inzake prof. dr. H. J. Jager

De behandeling van het rapport van commissie I in de zaak van prof. dr. H. J. Jager wordt voortgezet. Aangezien de rapporteur, ds. S. S. Cnossen, verhinderd was aan de voorbereiding van een gewijzigd conceptbesluit in deze zaak mee te werken, heeft ds. T. J. Keegstra diens taak als rapporteur overgenomen. Hij leest het gewijzigd conceptbesluit voor en beantwoordt de sprekers in eerste ronde.

Na bespreking in tweede ronde wordt de vergadering tegen het middaguur geschorst voor beraad van de commissie.

Om 14.00 uur wordt de vergadering heropend. Ds. T. J. Keegstra beantwoordt de sprekers in tweede ronde en brengt namens de commissie nog enkele wijzigingen aan in het conceptbesluit. De beraadslaging wordt gesloten en de stemming vindt plaats. Buiten stemming blijven de deputaten-curatoren ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil. Het voorstel van de commissie wordt met algemene stemmen (34) aangenomen.

De praeses geeft met enkele woorden uiting aan de droefheid van de synode over het feit, dat zij dit besluit heeft moeten nemen en spreekt de hartelijke bede uit, dat de HERE dit besluit wil zegenen, zó, dat prof. dr. H. J. Jager er door overtuigd zal worden.

De tekst van het genomen besluit is opgenomen in artikel 132.

Artikel 132.

Besluit inzake prof. dr. H. J. Jager

De generale synode nam kennis van :

- a. het verzoek van de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan deputaten-curatoren om van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof enige verklaringen te vergen;
- b. het vertrouwelijk schrijven van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool inzake hun handelingen naar aanleiding van dit verzoek en de correspondentie die ze daarover met genoemde hoogleraren hebben gevoerd;
- c. de correspondentie, die de generale synode van Hoogeveen en haar commissie I met deze hoogleraren heeft gevoerd.

Zij constateert:

1. dat prof. dr. H. J. Jager met betrekking tot de vragen van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake de erkenning van de kerkelijke binding aan de belijdenis onder andere schreef:

„Ik ben nog „van gevoelen en geloof, dat alle artikelen en stukken der leer, die is begrepen in de Belijdenisgeschriften van de Geref. Kerken in Nederland, in alles overeenkomen met Gods Woord". Waarbij ik opmerk, dat m'n instemming alleen betreft „alle artikelen en stukken der leer" en dat „in alles" geen betrekking heeft op elke uitdrukking of manier van zeggen.

Ik ben van mening, dat onze belijdenis geen „leer" bevat over de zogenaamde tussentoestand. En dat het geoorloofd is - in elk geval moest zijn - over de eerste zin van antwoord 57 van de Heid. Cat. van mening te verschillen en te discussiëren .. . Een „dwaling" als van ds. Telder is naar mijn overtuiging te verdragen" (Antwoord-brief aan curatoren van 16 december 1967).

„Men moet mij goed begrijpen. Ik ben nog van „gevoelen en geloof dat alle artikelen en stukken der leer, die is begrepen in de belijdenisgeschriften van de Geref. Kerken in Nederland, in alles overeenkomen met Gods Woord". Maar mijn instemming betreft alleen „alle artikelen en stukken der leer". „In alles" wil niet zeggen dat ik mijn hoofd op het blok leg voor elke uitdrukking of manier van zeggen. Ik doe dat ook niet voor elke zin of elke paragraaf van de confessie. We moesten rustig kunnen spreken over verschillende zinnen of paragrafen van de belijdenisgeschriften, die tot de „rimpels en vlekken" behoren" („Opbouw", 13e jaargang no. 6);

2. dat hij met betrekking tot de vragen van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake het handelen overeenkomstig de bepalingen van het Ondertekeningsformulier in het geheel niet heeft geantwoord. De generale synode van Amersfoort-West 1967 had echter goede gronden om haar vragen

te stellen, omdat prof. dr. H. J. Jager:

- a. in een samenspreking met curatoren er de nadruk op legde „dat, indien er vertrouwen heerst in de kerk, er ruimte voor discussie over bepaalde punten in de belijdenis aanwezig is" (Handelingen van de g.s. van Amersfoort-West 1967, pag. 29 sub A 3);
- b. eveneens als verantwoordelijk redacteur van het weekblad „Opbouw" sinds 1959 artikelen in bescherming nam, die de punten der leer, onder meer antw. 57 Heidelbergse Catechismus, rechtstreeks weerspraken (Handelingen, pag. 22);
- c. in „Opbouw" van 27 januari 1967 openlijk zijn instemming betuigde met de „Open Brief" (Handelingen, pag. 23).

Bovendien blijkt uit het onder 2 gegeven citaat uit „Opbouw", dat hij tot op heden zijn standpunt publiek heeft gehandhaafd;

3. dat hij met betrekking tot de vragen van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake het voor vast en bondig houden naar artikel 31 K.O. van besluiten met name ter handhaving van de leer, schreef:

„Ik acht de schorsing en afzetting van ds. van der Ziel en het aan de kant zetten van ds. Telder en ds. Oosterhoff niet recht. En het wegzenden van ds. Schoep, wettig afgevaardigd door de p.s. van Noord-Holland, misbruik maken van macht. Men hoeft het niet eens te zijn met de Open Brief, om toch overtuigd te zijn, dat schorsing en dergelijke óm deze brief onrechtmatig is (antwoordbrief aan deputaten-curatoren van 16 december 1967), zonder dat hij tegen ook maar één van de betreffende uitspraken een gravamen indiende. Bovendien ging hij voor in buiten het verband staande gemeenten, die zich achter deze predikanten stelden.

Zij overweegt.

1. dat de Heilige Schrift ons leert om al wat ons Christus geboden heeft te bewaren (Mattheus 28 : 19; 2 Timotheus 3 : 14-17; Openbaring 1 : 3; 22 : 19), op grond waarvan de kerk belijdt, dat zij alles voor waarachtig houdt, dat ons God in zijn Woord geopenbaard heeft (Zondag 7 Heidelbergse Catechismus). Daarom vraagt zij ook van haar dienaren te beloven „dat wij van harte gevoelen en geloven, dat alle de artikelen en stukken der Leer", in de gereformeerde belijdenis vervat, „in alles met Gods Woord overeenkomen" (Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, vergelijk art. 53 K. O.);
2. dat de Heilige Schrift ons oproept in het spoor der waarheid te blijven (1 Tim 6 : 5), tot het uiterste te strijden voor het geloof (Judas: 3), de kwaden niet te verdragen (Openbaring 2: 2), hun dwalingen te weerleggen (2 Tim. 4 : 1-4; Romeinen 16 : 17; Titus 3 : 10; 2 Johannes : 9), op grond waarvan de kerk belijdt, dat zij door haar ambtelijke dienst ervoor heeft te zorgen, dat de ware leer haar loop hebbe (artikel 30, 32 N.G.B.). Daarom bepaalden de kerken ook in het Ondertekeningsformulier: „Beloven derhalve, dat wij de voorzeide Leer naarstelijk zullen leren en getrouwelijk voorstaan, zonder iets tegen deze Leer, 't zij openlijk of heimelijk, directelijk of indirectelijk, te leren of te schrijven. Gelijk ook, dat wij niet alleen alle dwalingen daartegen strijdende, en met name ook die in de voorzeide synode zijn veroordeeld, verwerpen, maar ook zuilen tegenstaan, wederleggen en helpen weren. En indien het zou mogen gebeuren, dat wij na dezen eenig bedenken of ander gevoelen tegen de voorzeide Leer of enig punt derzelve kregen, beloven wij, dat wij het noch openlijk noch heimelijk zullen voorstellen, drijven, prediken of schrijven, maar dat wij het vooraf den kerkeraad, classis en synode zullen openbaren, om door deze geëxamineerd te worden, bereid zijnde t' allen tijd ons aan het oordeel derzelve gewilliglijk te onderwerpen, op poene dat wij hiertegen doende metterdaad (ipso facto) van onze diensten gesuspendeerd zullen zijn".
Met name in artikel 18 K. O. hebben de kerken haar hoogleraren opgedragen de zuivere leer tegen ketterijen en dolingen voor te staan;
3. dat de Heilige Schrift onder meer in 1 Corinthe 14 : 33 en 40 (vergelijk vers 36) leert, en wij dienovereenkomstig belijden in artikel 32 N.G.B., dat er goede orde en enigheid in Christus' kerk behoort te zijn, en voorts dat Gods Woord onder meer in Deuteronomium 23 : 23; Psalm 15 : 4b; Mattheus 5 : 37; Jacobus 5 : 12 gebiedt ons gegeven woord te houden, waarbij wij in geval van bezwaarnis ons verbonden hebben de weg van artikel 31 K. O. te bewandelen.

Zij is van oordeel:

1. dat prof. dr. H. J. Jager aan zijn instemming met de belijdenis van de kerk een voorbehoud ten aanzien van de inhoud van het beledene verbindt, dat die instemming krachteloos maakt;
2. dat hij in gebreke is gebleven de verklaringen en beloften af te leggen, die in het kader van het Ondertekeningsformulier van hem werden gevegd, terwijl èn uit zijn verklaringen aan deputaten-curatoren èn uit zijn redactioneel beleid in het weekblad „Opbouw" duidelijk blijkt, dat hij

„een ruimte voor discussie over bepaalde punten in de belijdenis" voorstaat, die met de bepalingen van het Ondertekeningsformulier in strijd is;
de belofte bij zijn onderschrijving van het Ondertekeningsformulier afgelegd, namelijk om alle dwalingen strijdende tegen de zuiverheid der leer, te zullen verwerpen, tegenstaan, wederleggen en helpen weren, volhardend schendt;

3. dat hij, door onderscheidene besluiten van meerdere vergaderingen ter handhaving van de leer te negeren, zonder tegen deze besluiten in appèl te gaan, de overeengekomen schriftuurlijke orde der kerken schendt.

Zij spreekt uit:

dat prof. dr. H. J. Jager - zoals de deputaten-curatoren reeds constateerden - de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 geëiste genoegdoening met betrekking tot de trouw aan de leer en de orde der kerken niet heeft gegeven.

Artikel 133.

De praeses deelt mee, dat commissie I zich nog eens grondig wil bezinnen op dat gedeelte van haar rapport over de handelingen van deputaten-curatoren ten aanzien van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof, dat betrekking heeft op prof. C. Veenhof. Het moderamen wil de commissie daarin gaarne ter wille zijn. Ook de andere commissies hebben nog werk te doen. Besloten wordt de zitting te verdagen tot donderdag 11 september 14.00 uur.

Artikel 134.

Na de heropening van de synode op DONDERDAG 11 SEPTEMBER 1969 blijkt, dat oud. R. Bremer voor het eerst ter synode aanwezig is. Hij betuigt door op te staan zijn instemming met de belijdenis der kerken. Hierna gaat de synode enkele ogenblikken in comité.

In plenaire zitting doet de praeses voorlezing van een brief van prof. C. Veenhof d.d. 9 september 1969, waarin hij meedeelt aan de uitnodiging de vergadering van de synode, waarin het rapport in zijn zaak behandeld zal worden, niet te zullen voldoen.

De praeses deelt mee, dat de synode in comitézitting constateerde, dat prof. C. Veenhof van de hem geboden gelegenheid om zich ter synode te verantwoorden, geen gebruik maakt en besloot tot behandeling van het rapport van commissie I in zijn zaak over te gaan.

Artikel 135.

Rapport over handelingen deputaten-curatoren t.a.v. prof. C. Veenhof

Ds. S. S. Cnossen leest als rapporteur van commissie I dat gedeelte van het rapport over de handelingen van deputaten-curatoren ten aanzien van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof, dat speciaal betrekking heeft op prof. C. Veenhof.

De praeses verwelkomt de president-curator van de Theologische Hogeschool, ds. D. van Dijk, die inmiddels ter vergadering is gekomen.

Een elftal leden van de synode neemt aan de bespreking in eerste ronde deel. Aan het einde van deze ronde beantwoordt de president-curator enkele vragen, die in het bijzonder tot curatoren gericht zijn.

Aangezien de commissie breed beraad vraagt voor beantwoording van de sprekers in eerste ronde stelt de praeses, op voorstel van het moderamen, voor de zitting te schorsen tot vrijdag 12 september om 9.30 uur.

Aldus wordt besloten. De praeses dankt de president-curator voor zijn aanwezigheid en sluit de zitting van deze dag.

Artikel 136.

Voortzetting behandeling rapport inzake prof. C. Veenhof

Op VRIJDAG 12 SEPTEMBER 1969 wordt de behandeling van het rapport van commissie I in de zaak van prof. C. Veenhof voortgezet. De rapporteur, ds. S. S. Cnossen, beantwoordt de sprekers in eerste ronde en leest een aantal wijzigingen in het rapport en in het conceptbesluit voor.

Na een bespreking in tweede ronde vindt de stemming plaats. Buiten stemming blijft de enige aanwezige deputaat-curator ds. W. Vreugdenhil. Het voorstel van de commissie wordt met algemene stemmen (35) aangenomen.

Toespraak praeses

De praeses spreekt een woord van dank tot commissie I en met name tot de rapporteur, ds. S. S. Cnossen, voor het voorbereidend werk, dat zij in deze moeilijke zaken ten aanzien van twee emerit hoogleraren van de Theologische Hogeschool verricht hebben en voor de verwerking van de kritiek.

En dan gaat hij aldus verder:

Naar aanleiding van de genomen beslissing zij het mij vergund nog een enkel woord te spreken.

Van twee hoogleraren der Theologische Hogeschool, eerst van prof. dr. H. J. Jager en nu van prof. C. Veenhof, moest de synode oordelen, dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan woordbreuk.

De beloften, door hen afgelegd bij het onderschrijven van de ondertekeningsformulieren voor predikanten en hoogleraren der Theologische Hogeschool, werden niet nagekomen. In de van God gewilde strijd, waartoe zij verwaardigd zijn, de strijd vóór de belijdenis der waarheid en tégen alle dwaling en leugenleer, hebben zij nagelaten wat de kerken van hen verwachtten en waartoe zij zichzelf verplichtten.

In het deconfessionaliseringsproces, dat de beschermende dijken doorsteekt en Gods volk weerloos maakt tegen de vloedgolf van modernisme en oecumenisme, hebben zij zich té vrijblijvend opgesteld.

Dit tot grote schade van de opleiding tot de dienst des Woords en de kerken. Dit alles te moeten constateren is een intens verdrietige zaak.

Je huivert van de macht der zonde en de kracht der dwaling.

Dat dit mogelijk was aan die hogeschool, die gesticht werd met dat ene doel: de studenten te „voeden met de leer der waarheid, die naar de godzaligheid is" (ds. De Moen), vervult ons met verbijstering.

Het maakt ons heel erg klein.

Wie meent te staan, zie toe, dat hij niet valle!

Wat hier een- en andermaal betuigd is, dat de broeders, wier schuld wij moesten vaststellen, ons lief en onvergetelijk zijn, wil ik nadrukkelijk onderstrepen. Juist omdat zij ons lief zijn en de kerken hun zoveel dank verschuldigd zijn, is het oordeel dat wij moesten vellen zo smartelijk. Die liefde drijve ons uit tot volhardend gebed.

Voor de broeders Jager en Veenhof. Dat de HERE hun harten neige tot belijdenis van schuld. Voor de broeders Van Bruggen, Doekes, Kamphuis en Schilder. Dat zij op hun uiterst belangrijke posten standvastig mogen blijven in de strijd voor het geloof dat eenmaal de heiligen is overgeleverd.

Voor de kerken. Dat zij niet heen en weer geslingerd worden, maar zich aan de waarheid houdende in liefde in elk opzicht naar Christus toegroeien.

Artikel 137 bevat het genomen besluit.

Artikel 137.

Besluit inzake prof. C. Veenhof

De generale synode

nam kennis van:

1. het verzoek van de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan deputaten-curatoren om van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof enige verklaringen te vergen;
2. het vertrouwelijk schrijven van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool inzake hun handelingen naar aanleiding van dit verzoek en de correspondentie, die ze daarover met genoemde hoogleraren hebben gevoerd;
3. de correspondentie die de generale synode van Hoogeveen en haar commissie I met deze hoogleraren heeft gevoerd.

I. Zij constateert:

- a. dat prof. C. Veenhof met betrekking tot de vragen van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake de erkenning van de kerkelijke binding aan de belijdenis o.a. schreef:

„Ik moge u ten overvloede nogmaals de verzekering geven, dat de verklaring door mij dezer dagen juist voor vijfendertig jaren afgelegd, namelijk dat de belijdenis onzer kerken wat de stukken der leer betreft in alles met Gods Woord overeenkomen, door mij nog ten volle wordt gehandhaafd, zoals ik dat ook gedurende al die jaren steeds naar mijn beste weten en kunnen heb gedaan" (brief 13 april 1968);

- b. dat commissie I van de generale synode van Hoogeveen hem de vraag voorlegde:

„Het is de commissie opgevallen dat u in uw brieven aan deputaten-curatoren meermalen in een bepaald opzicht een terminologie gebruikt, die afwijkt van die, gebruikt in de ondertekeningsformulieren. Daar luidt het: , dat alle

artikelen en stukken der leer in alles met Gods Woord overeenkomen". U schrijft in uw brief van 21-12-'67: „Maar terwijl ik enerzijds wil waken tegen iedere afwijking van de leer der Schriften zoals die in de belijdenis beleden wordt ". In uw brief van 13-4-'68 geeft u de verzekering, dat u van oordeel is „dat de belijdenis der kerk wat de stukken der leer betreft in alles met Gods Woord overeenkomt".

Bedoelt u met deze wijze van spreken een beperking aan te brengen ten aanzien van hetgeen het Ondertekeningsformulier stelt?

U zult ons moeten toestemmen, dat dat er in gelezen kan worden.

Zo ja, welke beperking? En waarop grondt u dan het recht tot zulk een beperking?";

c. dat prof. C. Veenhof op bovengenoemde vraag antwoordde:

„De in uw brief onder 2 genoemde verschillende uitdrukkingen werden door mij geheel als synoniemen gehanteerd. Bij het gebruik ervan heb ik aan een beperking van de verbindende kracht der belijdenisondertekening zelfs niet gedacht" (brief 24 juli 1969);

d. dat prof. C. Veenhof echter ook schreef:

„Maar terwijl ik enerzijds wil waken tegen iedere afwijking van de leer der Schrift zoals die in de belijdenis beleden wordt wil ik er bij mijn spreken over de belijdenis ook steeds aan denken dat volgens deze zelfde belijdenis zelf alléén de Heilige Schrift „regel van geloof en leven" is, terwijl een belijdenis „feilbaar mensenwerk" is, een „onvolkomen uitdrukking van wat de kerk in de Schrift als goddelijke waarheid in haar bewustzijn opgenomen heeft en thans op gezag van Gods Woord tegenover alle dwaling en leugen belijdt" (Bavinck)" (brief 21 dec. 1967);

e. dat deputaten-curatoren mede uit dit citaat concluderen.

„Wanneer nu echter de hoogleraren Jager en Veenhof er behoefte aan blijken te gevoelen er telkens weer aan te herinneren, dat wij in de Belijdenis te doen hebben met gebrekkig mensenwerk, dat tenslotte de Heilige Schrift zelf de enige norm is voor leer en leven, waarbij verwezen wordt naar artikel 7 van de N.G.B., dan blijkt daaruit dat, op het standpunt van deze hoogleraren tegenover de Belijdenis ingenomen, de betuiging van instemming met - en de belofte van zich te houden aan de Belijdenis, niet zulk een karakter draagt, als dat door het Ondertekeningsformulier duidelijk wordt gevraagd, maar dat door die betuiging en belofte heenklinkt, zij het onuitgesproken: „ja, in zoverre deze Belijdenisgeschriften metterdaad de Schrift naspreken".

Zij is van oordeel:

- a. dat het antwoord van prof. C. Veenhof op de vraag van commissie I (vergeleijk b en c) als zodanig aanvaardbaar is; vraag
- b. dat ook de betuiging van prof. C. Veenhof, dat de belijdenis „feilbaar mensenwerk" is, hem zonder méér niet in strijd doet komen met het Ondertekeningsformulier, aangezien blijkens het Ondertekeningsformulier zelf de belijdenis appellabel is aan Gods Woord (vergeleijk art. 7 N.G.B.);
- c. dat evenwel de wijze, waarop prof. C. Veenhof ten aanzien van de belijdenis steeds weer van „feilbaar mensenwerk" spreekt, in de huidige situatie, waarin van de belijdenis naar haar inhoud wordt afgeweken met een beroep op haar onvolkomenheden, bedenkelijk is;
- d. dat derhalve de betuiging van instemming met de belijdenis door prof. C. Veenhof niet zulk een karakter draagt als door het Ondertekeningsformulier *duidelijk* wordt gevraagd.

II. Zij constateert voorts:

- I. a. dat prof. C. Veenhof met betrekking tot de vragen van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake het handelen overeenkomstig de bepalingen van het Ondertekeningsformulier o.a. wel verklaarde:

„Ik heb steeds gezegd, geschreven, geleerd, dat de dienaren des Woords bij al hun arbeid aan de confessie gebonden zijn Persoonlijk blijf ik van gevoelen dat de enige wettige weg om een duidelijk bezwaar tegen enig punt der leer aan de orde te stellen die van een gravamen bij de kerkelijke vergaderingen is...

Voorts moge ik erop wijzen dat ik nooit ofte nimmer heb verdedigd dat publieke afwijking van de aangenomen leer tolerabel zou zijn"! (brief 14 febr. 1968),

maar dat hij met de onder I geciteerde verklaringen niet duidelijk en ondubbelzinnig geantwoord heeft op de vragen die hem door de generale synode van Amersfoort-West 1967 werden voorgelegd;

b. dat prof. C. Veenhof inzake ds. B. Telder onder meer schrijft:

„wat het „betreuren" van het niet indienen van een gravamen door ds. B. Telder betreft - ik rekende bij het gebruik van dat woord met het feit dat het daarbij ging om een predikant die jarenlang in grote trouw aan de Schrift en in toegewijde arbeid de Kerk des Heren heeft gediend. Ik dacht hierbij aan schriftuurlijke aanwijzingen als b.v. in 2 Cor. 10 : 1 gegeven worden" (brief 14 februari 1968);

dat prof. C. Veenhof als redacteur van „Opbouw" heeft toegelaten, dat in genoemd blad artikelen werden geplaatst, waarin besluiten van meerdere vergaderingen ter handhaving van de leer werden bestreden of genegeerd;

2. a. dat prof. C. Veenhof met betrekking tot de vragen van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake het voor vast en bondig houden naar artikel 3I K. O. van besluiten met name ter handhaving van de leer geen rechtstreeks bevestigend antwoord heeft gegeven;

b. dat prof. C. Veenhof o.a. wel schrijft:

„Wat betreft de hantering van art. 31 der K.O. moge ik opmerken dat indien een synode een formele leeruitspraak doet door wie daarover bezwaard is een gravamen behoort te worden ingediend bij een volgende synode",

maar ook:

„Voorts wil ik het recht om besluiten van kerkelijke recht om vergaderingen te kritiseren handhaven. Al naar gelang van de aard van de besluiten kan men ze laten voor wat ze zijn of daartegen in beroep gaan" (brief 24 juli 1969 aan commissie I);

c. dat prof. C. Veenhof verklaart „dat de „Open Brief" niet noodzakelijkerwijs in strijd moet komen met de belijdenis der kerk" (brief 14 februari 1968), terwijl hij tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967 in dezen geen gravamen heeft ingediend bij de generale synode van Hooγεveen.

Zij overweegt:

1. dat een verwijzing naar de zachtmoedigheid en vriendelijkheid van Christus (2 Cor. 10 : 1), niet wegneemt dat het apostolisch voorbeeld moet worden gevolgd in het strijden „tegen de redeneringen en elke schans, die opgeworpen wordt tegen de kennis van God" (2 Cor. 10 : 3-5), mede tot behoud van hen die dwalen. Daarom hebben de kerken in het Ondertekeningsformulier bepaald, dat zij, die het ondertekenen, niet alleen alle dwalingen, strijdende tegen de confessie der kerk, zullen verwerpen, maar ook tegenstaan, wederleggen, en helpen weren. Met name in artikel 18 K. O. hebben de kerken aan haar hoogleraren opgedragen de zuivere leer tegen ketterijen en dolingen voor te staan;
2. dat de Heilige Schrift onder meer in I Cor. 14 : 33, 40 (vgl. vs. 36) leert, en wij dienovereenkomstig belijden in artikel 32 N. G. B., dat er goede orde en enigheid in Christus' kerk behoort te zijn, en voorts, dat Gods Woord onder meer in Deut. 23 : 23; Psalm 15 : 4b; Matth. 5 : 37; Jak. 5 : 12 gebiedt ons gegeven woord te houden, waarbij wij in geval van bezwaarnis ons verbonden hebben de weg van artikel 3I K.O. te bewandelen.

Zij is voorts van oordeel:

dat prof. C. Veenhof in gebreke is gebleven de verklaring en beloften af te leggen, die in het kader van het Ondertekeningsformulier van hem werden gevergd, en dat zijn verweer met betrekking tot de houding door hem aangenomen in de zaak - ds. B. Telder en zijn beleid als redacteur van „Opbouw" geen recht doen aan hetgeen in het Ondertekeningsformulier bepaald is;

dat prof. C. Veenhof in gebreke gebleven is een bevestigend antwoord te geven op de vragen met betrekking tot het voor vast en bondig houden van besluiten, met name ter handhaving van de leer,

terwijl hij ook metterdaad de overeengekomen schriftuurlijke orde der kerken, in art. 31 K. O. bepaald, niet in acht genomen heeft.

Zij spreekt uit:

dat prof. C. Veenhof - zoals deputaten-curatoren reeds constateerden - de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 geëiste genoegdoening met betrekking tot de bescherming van de leer en de trouw aan de orde der kerken niet heeft gegeven.

Artikel 138.

Conceptbesluit m.b.t. artikel in „Opbouw"

De praeses stelt aan de orde het gewijzigd conceptbesluit van commissie I over de handelingen van deputaten-curatoren ten aanzien van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof met betrekking tot het artikel in het blad „Opbouw" van 8 september 1967. De rapporteur, dr. J. Douma, leest dit conceptbesluit voor

Na een korte discussie wordt het concept van de commissie met algemene stemmen (35) tot besluit verheven. De enige aanwezige deputaat-curator, ds. W. Vreugdenhil, bleef buiten stemming. Het besluit is vermeld in artikel 139.

Artikel 139.

Besluit m.b.t. artikel in „Opbouw"

De generale synode

nam kennis van:

1. het verzoek van de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan deputaten-curatoren om van de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof te vergen, „dat zij de derde tot en met de vijfde alinea van het redactionele artikel in het weekblad „Opbouw" van 8 september 1967 naar haar inhoud publiek terugnemen;
2. het vertrouwelijk schrijven van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, d.d. april 1969, o.a. inzake hun handelingen naar aanleiding van dit verzoek en de correspondentie, die zij daarover met genoemde hoogleraren hebben gevoerd;
3. de correspondentie, die commissie I over deze zaak met de beide hoogleraren heeft gevoerd.

Zij constateert:

1. dat prof. dr. H. J. Jager op het verzoek antwoordde:
„Ik heb alles nog eens ernstig overwogen ... Ik heb geen aanleiding kunnen vinden de geïncrimineerde passages uit het redactionele artikel in „Opbouw" van 8 september 1967 voor mijn deel terug te nemen" (brief van 12 februari 1968 aan deputaten-curatoren);
2. dat prof. C. Veenhof op het verzoek antwoordde:
„Wat de geïncrimineerde passus in het artikel van „Opbouw" van 8 september 1967 betreft, daarin wordt in concreto gezegd welke bezwaren ik tegen het z.g. attestenbesluit heb . . . Hij bevat niets beledigends en snijdt geen gemeenschap af. De zakelijke inhoud moet ik daarom handhaven" (brief 14 februari 1968 aan deputaten-curatoren);
3. dat de beide hoogleraren in hun brieven aan commissie I niet van standpunt veranderd zijn, waarbij echter opgemerkt moet worden, dat prof. Veenhof schreef:
„Ik erken evenwel dat het beter zou zijn geweest indien ik officieel verklaard had dat ik mij de vrijheid voorbehield om eventueel in het publiek tegen het attestenbesluit te opponeren" (brief van 24 juli 1969).

Zij is van oordeel:

1. dat de gewraakte alinea's aan de toch reeds gestoorde onderlinge verhoudingen binnen de senaat nog verder schade toebrechten, omdat de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof daarin:
 - a. publiek maakten wat (nog) binnen de kring van de senaat besloten had moeten blijven;

- b. een voorstelling van het attestenbesluit gaven, die aan (de discussie binnen de senaat over) dit besluit geen recht deed;
- c. over hun collega's, die de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967 voor vast en bondig hielden, zich als volgt uitlieten:

„Nu kan men met wat kunst- en vliegwerk wat afwijking van de Belijdenis construeren. Maar dan moet men wel van een mug een olifant maken. En wel lezen met argusogen. En zich niets aantrekken van wat de ondertekenaars naar hun eigen verklaring bedoeld hebben“;

2. dat de erkenning van prof. Veenhof - hierboven onder „Zij constateert 3" vermeld - slechts ten dele tegemoet komt aan hetgeen van hem verlangd mocht worden.

Zij spreekt uit:

dat - zoals de deputaten-curatoren reeds constateerden - de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 geëiste genoegdoening in deze zaak door de hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof niet werd gegeven.

Artikel 140.

De synode gaat geruime tijd in comité generaal.

Voor de sluiting wordt de zitting weer openbaar. Besloten wordt in de week, waarin de Hogeschooldag valt, niet te vergaderen.

De praeses neemt met een enkel woord afscheid van de brs. ds. M. K. Drost, ds. Joh. Strating en oud. W. Vreeken, die naar het zich laat aanzien niet ter synode zullen terugkeren en dankt hen voor hun aanwezigheid en actieve medewerking.

Na dankgebed door de assessor sluit de praeses de tiende synodeweek.

ELFDE SYNODEWEEK 16 - 18 SEPTEMBER 1969

Artikel 141.

Op DINSDAG 16 SEPTEMBER 1969 heropent de praeses om 14.00 uur de vergadering. Het appèl nominaal wijst uit, dat oud. C. van Spronsen en de adviseur ds. Joh. Francke voor het eerst ter synode aanwezig zijn. Zij betuigen, op verzoek van de praeses, instemming met de belijdenis der kerken.

De praeses richt een bijzonder woord van welkom tot ds. Joh. Francke, de predikant van de roepende en ontvangende kerk van deze synode.

De praeses spreekt zijn hartelijke blijdschap erover uit, dat de HERE het zo geleid heeft, dat ds. Francke zijn arbeid weer gedeeltelijk mocht hervatten en wenst hem algeheel herstel toe.

Voorts verwelkomt de praeses hartelijk ds. H. H. van der Linden, predikant van „Die Vrye Gereformeerde Kerk van Kaapstad (Zuid-Afrika)". „Het is verrassend" - aldus de praeses - „dat deze synode telkens opnieuw in contact gebracht wordt met de broederschap in de wereld." De praeses wil niet verzwijgen, dat er in de kerken van Zuid-Afrika moeiten zijn, waarmee deze synode geconfronteerd wordt. Hij spreekt zijn blijdschap erover uit, dat ds. Van der Linden hier is en hoopt dat wij iets voor elkaar mogen zijn.

Artikel 142.

De eerste scribe doet mededeling van de volgende ingekomen stukken:

- a. bericht van ds. A. Geelhoed en mevrouw J. C. Geelhoed-Dieleman te Hasselt van de geboorte van hun dochter Janneke.
Een gelukstelegram werd reeds verzonden;
- b. een brief van de zrs. Ras en Keukelaar te Rotterdam d.d. augustus 1969, betreffende de nieuwe psalmberijming.
Besloten wordt deze brief voor kennisgeving aan te nemen;
- c. een missive van The Fraternal Relations Committee of the General Assembly of the Presbyterian Church in Korea d.d. 25 augustus 1969, waarin blijdschap wordt uitgesproken over het besluit van de synode om correspondentie aan te gaan met de kerken in Korea en mededeling wordt gedaan, dat de „General Assembly" van 25 tot 30 september 1969 in Pusan hoopt te vergaderen.

Besloten wordt met dankbaarheid van deze missive kennis te nemen en naar deze „General Assembly" een telegram te zenden, waarvan de tekst nog nader zal worden vastgesteld;

- d. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Delfshaven, d.d. 10 september 1969, waarin deze raad mededeelt een bezwaarschrift te hebben ontvangen van de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis tegen een artikel in „De Reformatie", geschreven door prof. J. Kamphuis, emerituspredikant van de kerk te Rotterdam-Delfshaven.

Aangezien het de raad van de kerk te Rotterdam-Delfshaven bekend is, dat bij de synode een bezwaarschrift over dezelfde materie is ingediend door de raad te Maassluis tegen handelingen van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool vraagt de raad te Rotterdam-Delfshaven, of het metterdaad de bedoeling is van de synode een uitspraak te doen inzake genoemd bezwaarschrift, in welk geval de raad voornemens is de afhandeling van de in geding zijnde materie te staken.

Besloten wordt, nu eerstdaags genoemde zaak ter synode in behandeling zal komen, een afschrift van de daarin te nemen beslissing aan de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Delfshaven te doen toekomen;

- e. een brief van ds. G. van Atten te Zwijndrecht, d.d. 15 september 1969, met de mededeling, dat hij zijn bezwaarschrift tegen de uitspraken van de particuliere synode van Zuid-Holland 1965 inzake „Gorinchem" (waarbij de raad van de gereformeerde kerk te Sliedrecht zich heeft aangesloten), voor zijn deel van de tafel der synode wegneemt.

Besloten wordt, deze brief in handen te stellen van commissie V, welke de behandeling van de zaak „Gorinchem" heeft voor te bereiden.

Artikel 143.

Besluit inzake prof. dr. H. J. Jager en prof. C. Veenhof.

De praeses deelt mee, dat vrijdag 12 september 1969 in comité generaal de volgende besluiten genomen zijn:

Besluit inzake prof. dr. H. J. Jager en prof. C. Veenhof.

1. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het besluit van deputaten-curatoren van 28 maart 1969 „voor de hoogleraren prof. dr. H. J. Jager en prof. C. Veenhof, met ingang van een nader te bepalen datum, op te schorten de uitoefening van het hun in artikel 10 van het Reglement van de Theologische Hogeschool toegekende recht, als adviseur zitting te hebben in de vergaderingen van de senaat van de Theologische Hogeschool" alsmede van het verzoek van deputaten-curatoren om een nader oordeel over dit besluit;

gelet op:

haar drievoudig oordeel en haar uitspraak d.d. 10 september 1969 met betrekking tot prof. dr. H. J. Jager, emeritus-hoogleraar van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Kampen;

spreekt uit:

dat prof. dr. H. J. Jager - zolang hij de geëiste genoegdoening met betrekking tot de trouw aan de leer en de orde der kerken niet heeft gegeven - geen recht meer heeft om naar artikel 10 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool als lid met raadgevende stem zitting te hebben in de senaat der Theologische Hogeschool;

en besluit:

deze uitspraak ter kennis te brengen van:

1. prof. dr. H. J. Jager;
2. de deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool;
3. de senaat der Theologische Hogeschool.

2. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het besluit van deputaten-curatoren van 28 maart 1969 „voor de hoogleraren prof. dr. H. J. Jager en prof. C. Veenhof, met ingang van een nader te bepalen datum, op te schorten de uitoefening van het hun in artikel 10 van het Reglement van de Theologische Hogeschool toegekende recht, als adviseur zitting te hebben in de vergaderingen van de senaat van de Theologische Hogeschool" alsmede van het verzoek van deputaten-curatoren om een nader oordeel over dit besluit;

gelet op:

haar drievoudig oordeel en haar uitspraak d.d. 12 september 1969 met betrekking tot prof. C. Veenhof, emeritus-hoogleraar van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Kampen;

spreekt uit:

dat prof. C. Veenhof - zolang hij de geëiste genoegdoening met betrekking tot de bescherming van de leer en de trouw aan de orde der kerken niet heeft gegeven - geen recht meer heeft om naar artikel 10 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool als lid met raadgevende stem zitting te hebben in de senaat der Theologische Hogeschool;

en besluit:

deze uitspraak ter kennis te brengen van:

1. prof. C. Veenhof;
2. de deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool;
3. de senaat der Theologische Hogeschool.

Artikel 144.

In behandeling komt het rapport van commissie I inzake het bezwaarschrift van br. P. Dekker te Kampen tegen deputaten-curatoren met betrekking tot het niet in behandeling nemen van een klacht van deze broeder tegen de senaat van hoogleraren van de Theologische Hogeschool (agendum 1 j). Dit rapport wordt gelezen door de rapporteur, ds. T. J. Keegstra.

In de bespreking, welke hierop volgt, worden ook enkele vragen, welke aan deputaten-curatoren gesteld werden, door de deputaat-curator ds. W. Vreugdenhil beantwoord.

Hierna heeft de stemming plaats. Buiten stemming blijven de deputaten-curatoren ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil. Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met algemene stemmen (34).

De commissie en met name de rapporteur wordt dankgezegd voor hun arbeid. Het besluit wordt vermeld in artikel 145.

Artikel 145.

Besluit inzake bezwaarschrift br. P. Dekker te Kampen

De generale synode

nam kennis van:

een bezwaarschrift van br. P. Dekker te Kampen tegen een aan hem gezonden antwoord van de deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool te Kampen, waarin hij de synode verzoekt

„de deputaten-curatoren op te dragen zich te houden aan hun Instructie, zoals dat bepaald is in artikel 84 van de Kerkenordening van De Gereformeerde Kerken in Nederland, opdat voor ondergetekende de mogelijkheid wordt geopend bij de deputaten-curatoren zijn bezwaren naar voren te brengen en hen op de hoogte te stellen van de met de hoogleraren gevoerde correspondentie, zoals daar sprake van was in

zijn brief van 3 december 1968 ...".

De synode constateert:

1. dat de senaat van hoogleraren van oordeel was aan br. P. Dekker de recensie van zijn inschrijvingsbul te moeten weigeren;
2. dat in verband daarmee br. Dekker aan de deputaten-curatoren mededeling deed van zijn voornemen over deze gang van zaken bij hun college in appèl te willen gaan;
3. dat door deputaten-curatoren - die tevoren aan de hand van héél de tussen de senaat en br. P. Dekker gevoerde correspondentie hun oordeel gegeven hadden - hierop geantwoord werd, dat in de curatoren-vergadering van 7 november 1968 reeds het beleid van de senaat werd goedgekeurd, „zodat appelleren tegen de senaatsbeslissing bij hen geen zin heeft“;
4. dat deputaten-curatoren br. Dekker tevens adviseerden zich thans met zijn bezwaren te richten tot de e.k. generale synode;

zij overweegt:

1. dat br. Dekker voor zijn appèl bij het college van deputaten-curatoren meende zich te kunnen beroepen op artikel 8 van de Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, waarin curatoren gerechtigd en gehouden worden „een klacht van een student over een door de senaat van hoogleraren op hem toegepaste tuchtmaatregel in behandeling te nemen. Het oordeel van de curatoren over zulk een klacht is bindend voor hoogleraren en studenten“;
2. dat daartegenover deputaten-curatoren hun antwoord baseerden op artikel 10 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool, dat aan de senaat het recht toekent „om als uiterste maatregel een student van de Hogeschool te verwijderen, onder nadere goedkeuring van de curatoren“;

zij is van oordeel:

- ad 1. dat na de nadere goedkeuring, die overeenkomstig artikel 10 van het Reglement door deputaten-curatoren na kennisneming van alle stukken gegeven werd aan de weigering van de senaat om de inschrijvingsbul van br. Dekker te recenseren, het college van deputaten-curatoren ophield een onpartijdig college te zijn, zodat het beroep op artikel 8 van de Instructie onmogelijk was geworden;
- ad 2. dat door het college van deputaten-curatoren daarom terecht aan br. Dekker - onder verwijzing naar hun vergadering van 7 november 1968, waarin conform artikel 10 van het Reglement het beleid van de senaat werd goedgekeurd - de weg naar de eerstkomende generale synode gewezen werd;

zij spreekt uit:

aan het verzoek van br. P. Dekker niet te kunnen voldoen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan:

1. br. P. Dekker te Kampen;
2. het college van deputaten-curatoren.

Artikel 146.

Revisieverzoek br. J. B. Escher te Amersfoort

De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie IV met betrekking tot het revisieverzoek van br. J. B. Escher te Amersfoort inzake goedkeuring van handelingen van deputaten-curatoren door de generale synode van Amersfoort-West 1967 (agendum I n). Als rapporteur treedt op ds. D. Los.

Hij leest het rapport.

De bespreking in eerste ronde wordt onderbroken door de etenspauze.

Artikel 147.

Na heropening van de vergadering brengt de praeses een verzoek over van commissie II, om ds. H. H. van

der Linden van Kaapstad, die ter synode aanwezig is, ter informatie en verificatie te mogen horen over een aantal vragen, welke de situatie van de kerken in Zuid-Afrika betreffen. Er zal een ook door ds. H. H. van der Linden ondertekend proces-verbaal van dit horen worden opgemaakt. De synode heeft geen bezwaar.

Artikel 148.

De behandeling van het rapport van commissie IV inzake het revisieverzoek van br. J. B. Escher (zie artikel 146) wordt voortgezet.

Nadat door de rapporteur enkele wijzigingen en aanvullingen in de conceptbrief aan br. J. B. Escher zijn aangebracht, wordt een amendement ingediend door ds. C. J. Breen, gesteund door ds. J. M. Goedhart, van de volgende inhoud:

„Aan de voorlaatste alinea van de concept-brief toe te voegen de woorden: te meer waar uit het artikel blijkt, dat de generale synode ook besloot een brief te zenden.”

Amendement ds. C. J. Breen

Dit amendement wordt verworpen met 27 tegen 7 stemmen en één onthouding.

Met 34 stemmen vóór en één onthouding wordt besloten de door de commissie voorgestelde brief aan br. J.B. Escher te zenden.

Deze brief luidt als volgt:

Geachte br. Escher,

In antwoord op uw schrijven van 13 april 1969 deelt de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Hoogeveen in vergadering bijeen, u mede aan uw verzoek om revisie inzake het goedkeuren van de handelingen der deputaten-curatoren niet te mogen voldoen.

Het is haar namelijk opgevallen in uw brief, dat u van bepaalde premissen uitgaat zonder in dezen voldoende bewijzen aan te voeren.

Allereerst toch poneert u, dat uit een passage van een artikel van prof. C. Veenhof, vergeleken met de door u verstrekte Schriftplaatsen, blijkt, dat een bepaalde lering van deze hoogleraar niet naar de Schrift is.

Verder stelt u, dat curatoren dit hadden moeten onderkennen en dat zij deswege niet alleen reeds lang prof. Veenhof hadden dienen te berispen, doch ook t.a.v. hem een uitzondering hadden moeten maken, toen zij er bij de hoogleraren op aandrongen elkander in Christus te aanvaarden.

U geeft de indruk heel zeker van uw zaak te zijn.

Gelet juist daarop was het uw plicht geweest u met uw klachten over het door u gewraakte artikel in „Opbouw” tot curatoren te wenden. Uit uw schrijven blijkt niet, dat u dit gedaan hebt. Ware dit wèl het geval geweest, dan zoudt u ongetwijfeld, ter versterking van uw klacht, het resultaat hiervan, als zijnde uw plicht, de generale synode hebben meegedeeld.

Evenmin geeft u er blijk van u over uw bezwaren t.a.v. handelingen van curatoren met dit college te hebben verstaan, als zijnde de instantie, met wie u toch in dezen primair te maken had.

Door deze nalatigheid, die bij informatie de synode bevestigd werd, hebt u zichzelf de mogelijkheid ontnomen om òf gecontenteerd te worden òf de rechte weg verder te bewandelen.

Bovendien beklemtoont de synode, dat juist het feit, dat u van wat ter curatoren-vergadering van 3 en 4 januari 1966 zoal besproken is niet méér bekend kan zijn dan u via het persverslag gelezen hebt en dat u t.a.v. het besprokene ter comitézitting der generale synode van Amersfoort-West 1967 d.d. 31 mei 1967 niet méér kunt weten, dan u in artikel 120 harer Acta bekend is gemaakt, u ter zake van uw bezwaren zeer voorzichtig had moeten doen zijn.

Het had u een aansporing te meer moeten wezen die weg te bewandelen, waarop u in deze brief gewezen werd.

Met de oprechte wens, dat u dit zult gaan inzien, na rustige lezing en overweging van het u hierbij geschrevene en u daarbij de verlichting des Heiligen Geestes toebiddend, met broedergroeten,

namens de generale synode voornoemd, enz.

De commissie en de rapporteur wordt dankgezegd voor hun werk.

Om ruim 20.00 uur wordt de vergadering gesloten ten einde ruimte te maken voor arbeid van de commissies en bestudering van stukken.

Artikel 149.

Als de vergadering op WOENSDAG 17 SEPTEMBER 1969 geopend is, stelt de synode de artikelen 115 tot 127 van baar Acta vast.

Artikel 150.

De praeses geeft ds. T. J. Keegstra, rapporteur van commissie I inzake het bezwaarschrift van ds. A. H.

Reitsema te Richmond (Zuid-Afrika) tegen een tweetal handelingen van de senaat van hoogleraren (agendum 1 i), gelegenheid het rapport te lezen.

De bespreking van het rapport aanleiding dat de rapporteur namens de commissie enkele wijzigingen aanbrengt in het voorgestelde besluit.

Het conceptbesluit komt in stemming. Buiten stemming blijven de deputaten-curatoren ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil. Met algemene stemmen (34) wordt het voorstel van de commissie aangenomen.

De praeses dankt de commissie en haar rapporteur voor het in dezen verrichte werk.

Het besluit is opgenomen in artikel 151.

Artikel 151.

Besluit inzake bezwaarschrift ds. A. H. Reitsema te Richmond (Zuid-Afrika)

De generale synode

heeft kennis genomen van:

een bezwaarschrift van ds. A. H. Reitsema te Richmond, Zuid Afrika, tegen een tweetal handelingen van de senaat van hoogleraren aan de Theologische Hogeschool. Hij verzoekt daarin aan de synode te willen uitspreken:

1. dat de senaat ten onrechte hem de mogelijkheid ontnam om kandidaats-examen te doen aan de Theologische Hogeschool;-
2. dat de senaat ten onrechte zijn naam van de lijst van hen, die ingeschreven staan aan de Theologische Hogeschool afvoerde.

Ad 1.

De synode constateert ten aanzien van het eerste bezwaar:

dat ds. Reitsema niet tot het kandidaatsexamen werd toegelaten vanwege zijn weigering zich te onderwerpen aan een onderzoek overeenkomstig het attestenbesluit, waartegen hij in zijn bezwaarschrift de volgende bezwaren naar voren brengt:

- a. dat de senaat door dit besluit „zich opwerpt als keurmeester over kerkeraden inzake conflicten, die nog niet beslecht waren door de kerkelijke vergaderingen”;
- b. dat de senaat door kerkeraden onbetrouwbaar te achten zonder een beslissing van de meerdere vergaderingen af te wachten „over de kerken poogde te heersen” in strijd „met het Woord des Heren”.

Zij overweegt:

1. dat op 20 augustus 1969 (Acta artikel 103) bij de behandeling van de bezwaren tegen het attestenbesluit door de synode de bezwaren a en b van ds. Reitsema onder haar „van oordeel” ad 1 en ad 5 reeds werden afgewezen;
2. dat bovendien ds. Reitsema niet heeft aangetoond, dat hij als student in strijd gekomen zou zijn met Schrift en Belijdenis, wanneer hij zich geschikt had tot een gesprek met hoogleraren over zijn belijdenis overeenkomstig het attestenbesluit, eventueel met behoud van zijn bezwaren.

Zij is van oordeel:

dat ds. Reitsema zich ten onrechte aan het door de senaat van hoogleraren gevraagde onderzoek onttrok en daarmee zich zelf de weg naar het kandidaats-examen aan de Theologische Hogeschool geblokkeerd heeft.

Ad 2.

De synode constateert ten aanzien van het tweede bezwaar,

dat rector van de senaat

..dat door ds... op 9 februari 1. ,

mededeling werd gedaan van zijn „voornemen om contact te zoeken met de Vrije Universiteit ten einde althans mijn wetenschappelijke graad in de theologie te behalen”;

dat hij meende daardoor geheel „aan de eisen van academisch fatsoen” te hebben voldaan;

dat door de senaat op 20 februari 1968 aan student Reitsema verzocht werd in het raam van artikel 10 Reglement met hem een gesprek te houden over zijn belijdenis, welk gesprek op 15 maart d.a.v. door student

Reitsema werd geweigerd;

dat door de senaat van hoogleraren deze weigering en het gaan naar de Vrije Universiteit werd gekwalificeerd als een zich onttrekken aan het toezicht op en de tucht over studenten overeenkomstig artikel 10 Reglement.

Zij overweegt:

- a. dat aan een student niet zonder meer het recht ontzegd kan worden aan een andere inrichting voor hoger onderwijs te gaan studeren;
- b. dat evenwel voor de overgang naar zo'n andere inrichting voor hoger onderwijs niet volstaan kan worden met een enkele mededeling, maar dat vanwege het toezicht en de tucht die in artikel 10 Reglement aan de senaat worden toegekend, een behoorlijk overleg met de senaat verwacht mag worden;
- c. dat, terwijl de weigering van een gesprek overeenkomstig artikel 10 Reglement reeds een onttrekking betekent aan het toezicht op en de tucht over de studenten door hoogleraren, het gaan naar een andere inrichting voor hoger onderwijs zonder overleg met de senaat, dit opzicht en deze tucht geheel onmogelijk maakt;
- d. dat overleg te meer noodzakelijk is, wanneer het een overgang betreft naar een inrichting, die „zich steeds meer heeft gesteld in de dienst van de bestrijding van de Gereformeerde leer" (brief van de senaat aan student Reitsema d.d. 22 maart 1968).

Zij is van oordeel:

dat ds. Reitsema ten onrechte zich erover beklagt dat zijn naam werd afgevoerd van de lijst van hen, die ingeschreven staan aan de Theologische Hogeschool.

De synode spreekt uit:

aan de beide verzoeken van ds. A. H. Reitsema niet te kunnen voldoen. En zij besluit hiervan kennis te geven aan:

ds. A. H. Reitsema te Richmond, Zuid-Afrika, onder toezending van de uitspraak inzake het attestenbesluit;

de senaat van hoogleraren;

het college van deputaten-curatoren.

Artikel 152.

Aanklacht kerkeraad van Maassluis tegen prof. J. Kamphuis.

In de middagzitting stelt de praeses aan de orde het rapport van het moderamen inzake de aanklacht van de raad der gereformeerde kerk te Maassluis tegen prof. J. Kamphuis (agendum I m). De rapporteur, ds. P. Lok, leest het rapport.

Een brede bespreking heeft plaats. Aan het eind van de eerste ronde stelt de praeses voor eerst een beslissing te nemen over de vraag of de aanklacht van Maassluis al of niet ontvankelijk is. De rapporteur bepleit de ontvankelijkheid van de aanklacht. Op een desbetreffende vraag van de praeses blijkt de vergadering geen bezwaar te hebben tegen behandeling van de aanklacht.

Aangezien het moderamen tijd voor beraad nodig heeft sluit de praeses de zitting van deze dag.

Artikel 153.

In de zitting van DONDERDAG 18 SEPTEMBER 1969 wordt de behandeling van het rapport van het moderamen inzake de aanklacht van de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis tegen prof. J. Kamphuis voortgezet.

De rapporteur, ds. P. Lok, leest een nieuw conceptbesluit voor en beantwoordt de sprekers in eerste ronde.

Voortzetting behandeling aanklacht Maassluis tegen prof. J. Kamphuis

Na bespreking in tweede ronde dient ds. D. van Houdt een amendement in, dat gesteund wordt door ds. J. Rijnveld en de volgende inhoud heeft:

„IV van oordeel 2 aldus te lezen: dat prof. J. Kamphuis terecht en op tijd de gelovigen aanspoorde te blijven op de gereformeerde weg, hoewel hij hen niet met zoveel woorden gewezen heeft op hun roeping, de

ontrouwe kerkeraden tot wederkeer te vermanen".

De synode verwerpt dit amendement met 18 tegen 12 stemmen en één blanco. Buiten stemming bleven de deputaten-curatoren ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil.

Het voorstel van het moderamen wordt aangenomen met 30 stemmen vóór en 1 tegen, waarbij de genoemde deputaten-curatoren eveneens buiten stemming bleven. De praeses richt een woord van dank tot hen, die deze zaak hebben voorbereid, met name tot de rapporteur, en spreekt de bede uit, dat de uitspraak weerklink mag vinden bij de raad van de kerk te Maassluis.

De tekst van het besluit wordt opgenomen in artikel 154.

Artikel 154.

Besluit inzake aanklacht Maassluis tegen prof. J. Kamphuis

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van de raad der gereformeerde kerk te Maassluis d.d. 14 april 1969 tegen uitspraken van deputaten-curatoren inzake zijn aanklacht tegen prof. J. Kamphuis, met als bijlagen:

- a. een brief van de raad der gereformeerde kerk te Maassluis d.d. 29 januari 1969, gericht aan deputaten-curatoren bevattende een aanklacht tegen prof. J. Kamphuis;
- b. een brief van deputaten-curatoren d.d. 28 maart 1969, bevattende een antwoord op het sub a genoemde schrijven;

I. constaterende:

1. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis prof. J. Kamphuis aanklaagt wegens zonde van openbare scheurmaking vanwege zijn artikel in het weekblad „De Reformatie" (jaargang 42, no. 32 d.d. 13 mei 1967) onder het opschrift „Verdwaasde oppositie", waarin deze o.m. schrijft: „Hier is maar één één christelijke reactie mogelijk: geen stap mee. Dat geldt ook voor de trouwe gelovigen in die plaatsen. Willen zij op de gereformeerde weg blijven, dan moeten zij achter kerkeraden vandaan, die hun gezag misbruiken, als zou het een macht zijn om de gemeente Gods over te leveren aan de dwaasheid van het lichtzinnig avontuur. Wellicht zal men het hier geschrevene brandmerken als een oproep tot openbare scheurmaking. We blijven er rustig onder. Want het is niet anders dan het wijzen van de weg tot christelijke vrede"; dat in geding zijn de kerken te Koog/Zaandijk en Wormerveer, welke na het besluit der generale synode van Amersfoort-West 1967, „ds. B. J. F. Schoep uit kracht van de belijdenis der waarheid niet te ontvangen als lid van haar vergadering", hebben uitgesproken, dat zij zich niet in die generale synode vertegenwoordigd achtten en dat daarom al haar besluiten voor haar geen enkele rechtskracht zouden hebben (vgl. Acta art. 29 sub II A, constateert 4);
2. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis van oordeel is, dat de sub 2 genoemde kerken zich met de daar vermelde uitspraken niet gesteld hebben buiten het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland;
3. dat deputaten-curatoren daarentegen van oordeel zijn, dat genoemde kerken „zich met de door hen genomen besluiten en gedane uitspraken, die betrekking hadden op het door de generale synode van Amersfoort-West genomen besluit . . . onttrokken hebben aan het verband met de zusterkerken in den lande, die op het tijdstip, waarop deze kerkeraden hun uitspraak deden, in haar afgevaardigden ter generale synode bijeen waren";

overwegende:

dat de onderhouding van het kerkverband gebaseerd is op hetgeen de kerkenordening in art. 36 zegt over het „zeggen" van de meerdere vergaderingen over de mindere en hetgeen art. 31 zegt over de verplichting tot het „voor vast en bondig houden" van haar uitspraken;

van oordeel:

1. dat de kerkeraden te Koog/Zaandijk en Wormerveer met hun uitspraken, dat zij zich niet in de generale synode van Amersfoort-West 1967 vertegenwoordigd achtten en dat daarom al haar besluiten voor hen geen enkele rechtskracht zouden hebben, art. 36, en art. 31 van de kerkenordering buiten werking hebben gesteld;
2. dat deze kerkeraden, door aldus te handelen, een scheur hebben getrokken in de samenleving der kerken;
3. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis het kerkontbindend karakter van genoemde uitspraken had behoren te onderkennen;

II. *constaterende:*

1. dat deputaten.-curatoren het ernstige karakter van de vermelde uitspraken van bedoelde kerken in Noord-Holland onderstrepen door te herinneren aan het feit dat deze kerken tot haar uitspraken kwamen na de besluiten der generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake „een onaanvaardbare tegenstrijdigheid tussen de ondertekening van de „Open Brief” en de betuiging van instemming met de belijdenis, zoals die van de leden van de synode aan het begin van de zittingen wordt gevraagd”, en dat daarom bedoelde kerkeraden bezig waren de aan hun zorg toevertrouwde gemeenten te voeren op niet slechts independentistische, maar ook a-confessionele wegen”;
2. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis daartegenover stelt, dat de deputaten-curatoren ervan uitgaan, „dat de betreffende kerken het kerkband verbroken hadden”;

van oordeel:

dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis ook had behoren te onderkennen, dat het karakter van bedoelde uitspraken van genoemde kerken in Noord-Holland nog te méér als kerkontbindend is aan te merken vanwege haar samenhang met de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967, dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerken en anderzijds de inhoud van de Open Brief” (Acta art. 16);

III. *constaterende:*

1. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis in de gewraakte opmerkingen van prof. J. Kamphuis opgemerkt heeft „een aantasting van „de heiligheid van de ambtsdienst”, waarvan belijdenis wordt gedaan in artikel 30 N.G.B.”;
2. dat deputaten-curatoren daartegenover stellen, dat de ambtsdragers „het recht op uitoefenen van die zorg” verspelen, „wanneer zij, bij de uitoefening van die, door Christus opgelegde taak de weg des Woords verlaten”;

overwegende:

1. dat in art. 30 N.G.B. niet alleen beleden wordt, dat de kerk geregeerd wordt door kerkelijke ambten, maar ook met welk doel de ambtsdienst is ingesteld, t.w. „dat de ware leer haar loop hebbe” en dat alle dingen „wel en ordelijk toegaan”, en dat daarom zulke personen verkoren dienen te worden, die getrouw zijn”;
2. dat art. 31 N.G.B. met de mogelijkheid van ontrouwe ambtsdienst re-kent, wanneer daar als roeping van „een ieder” wordt erkend, dat hij de ambtsdragers in bijzondere achting behoort te hebben, „om des werks wil, dat zij doen, en in vrede met hen te zijn . . .”, maar dat daarbij gevoegd wordt: „zoveel mogelijk is” (vgl. het slot van art. 7 N.G.B.);
3. dat in art. 32 N.G.B. wordt beleden dat „wij allen aannemen hetgeen dienstig is om eendrachtigheid en enigheid te voeden en te bewaren”;

van oordeel:

dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis de samenhang van het-geen beleden is in artt. 30,

31 en 32 N.G.B. verzuimd heeft in rekening te brengen, toen hij prof. J. Kamphuis beschuldigde van „aantasting van de heiligheid van de ambtsdienst terwijl deze hoogleraar ontrouw in de ambtsbediening had aangewezen;

IV. *constaterende:*

1. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis stelt, dat prof. J. Kamphuis zich schuldig heeft gemaakt aan „particuliere hiërarchie", toen deze zich wendde tot „de gelovigen in de plaatsen" met de woorden: „willen zij op de gereformeerde weg blijven, dan moeten zij achter kerkeraden vandaan, die hun gezag misbruiken als zou het een macht zijn om de gemeente Gods over te leveren aan de dwaasheid van het lichtzinnig avontuur";
2. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis verder stelt, dat prof. J. Kamphuis zich schuldig heeft gemaakt aan „verloochening der Vrijmaking", omdat „wij ons met de ‚wegroeping' bevinden in de regionen van de synodocratie", zoals deze b.v. gefixeerd is in art. 115 van de Herziene Kerkorde, en dat de gewraakte passage bovendien inhoudt „een ernstige schending van art. 85 K.O.... geen dienaar zal over andere dienaren . . . enige heerschappij voeren";
3. dat deputaten-curatoren daartegenover stellen: „Van hiërarchisch optreden kan hier bij prof. Kamphuis geen sprake zijn. Hiërarchie bedrijven kan alleen een persoon of instantie, die in een bepaald verband iets te zeggen heeft en nu van die zeggenschap op hiërarchische wijze misbruik maakt. Prof. Kamphuis had over die broeders en zusters in Noord-Holland niets te „zeggen". Op geen enkele manier zou hij, als zij niet naar hem luisterden, zich met enige tucht- of strafmaatregel kunnen laten gelden. Prof. Kamphuis zei iets ernstig en indringend. Men kon àl of niet naar hem luisteren, maar daarmee was de zaak dan ook af. Hiërarchie is een zaak, die hier niet ter sprake kan komen";
4. dat deputaten-curatoren van oordeel zijn, dat prof. Kamphuis ten volle het recht had van kerken, die art. 31 K.O. zowel het eerste als het tweede lid daarvan, en evenzo art. 36 K.O. zonder meer aan de kant schuiven, te zeggen, dat zij het verband met de gereformeerde kerken hebben verbroken, ofschoon zij menen, dat prof. Kamphuis wellicht beter had gedaan, indien hij eerst bedoelde gemeenteleden had opgewekt. zich met hun ernstige bezwaren tot hun kerkeraden te wenden, opdat deze nog eens voor een keuze zouden worden gesteld";

overwegende:

1. dat het tot de roeping der gelovigen behoort op elkander toe te zien, teneinde elkander te behouden bij de „eendrachtigheid en enigheid in de ware leer", en dat het daarom roeping der gelovigen is te waarschuwen tegen afwijkingen van de enigheid des waren geloofs en hen te mijden die in afwijking van het ontvangen onderwijs de onenigheden en de verleidingen veroorzaken;
2. dat hiërarchie en synodocratie altijd gekenmerkt worden door een afwijken „van hetgeen ons Christus, onze enige Meester, geordineerd heeft" en het willen invoeren van „menselijke vonden en wetten, om God te dienen, en door deze consciënten te binden en te dwingen" (vgl. art. 32 N.G.B.);

van oordeel:

1. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis niet heeft aangetoond, dat prof. J. Kamphuis de gelovigen gebonden en gedwongen heeft in de consciëntiën aan menselijke vonden en wetten;
2. dat prof. J. Kamphuis terecht en op tijd de gelovigen aanspoorde te blijven op de gereformeerde weg en nimmer heeft ontkend, dat de gelovigen, in de door hem in zijn artikel van 13 mei 1967 bedoelde kerken, de roeping hadden, hun ontrouwe ambtsdragers te vermanen over hun kerkontbindende uitspraken, voordat zij van hen weken - zoals in die kerken ook metterdaad is geschied;
3. dat evenwel de misverstanden, die blijkbaar zijn ontstaan, het oordeel van deputaten-curatoren wettigen, dat „prof. Kamphuis wellicht beter had gedaan, indien hij eerst bedoelde gemeenteleden had opgewekt, zich met hun ernstige bezwaren tot hun kerkeraden te wenden, opdat deze nog eens voor een keuze zouden worden gesteld";

V. *constaterende:*

dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis stelt, dat prof. J. Kamp-huis in het kader van de dusgenaamde „particuliere hiërarchie" niet gerekend heeft met het „oordeel van het kerkverband" en zodoende „de rechtszekerheid van de ambtsdragers, zoals die in art. 79 K.O. verankerd ligt, principieel doorbroken" heeft;

overwegende:

dat de rechtszekerheid der ambtsdragers, verankerd o.m. in art. 79 K.O. niet weggenomen wordt door het aanwijzen van een ontrouwe ambtsdienst en door de oproep aan die zonde geen gemeenschap te hebben, maar door het verbreken van het kerkverband;

van oordeel:

dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis ten onrechte stelt, dat prof. J. Kamphuis de rechtszekerheid van de ambtsdragers, zoals die in art. 79 K.O. verankerd ligt, principieel doorbroken heeft;

sprekt uit:

1. dat de beschuldiging van de raad der gereformeerde kerk te Maassluis, als zou prof. J. Kamphuis zich schuldig hebben gemaakt aan de zonde van openbare scheurmaking, elke grond mist;
2. dat deputaten-curatoren de beschuldiging van de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis genoegzaam hebben weerlegd;
3. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis derhalve van 's He-ren wege geroepen is de beschuldiging van openbare scheurmaking terug te nemen;

besluit:

1. aan het verzoek van de raad der gereformeerde kerk te Maassluis niet te voldoen;
2. hiervan kennis te geven aan:
 - a. de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis;
 - b. prof. J. Kamphuis;
 - c. deputaten-curatoren;
 - d. de senaat van de Theologische Hogeschool;de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Delfshaven.

Artikel 155.

Ds. O. J. Douma leest namens het moderamen een rapport inzake het revisieverzoek van br. A. F. C. Dubbeldam te Warmond met betrekking tot uitspraken van de generale synode te Rotterdam-Delfshaven, bekrachtigd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, ten aanzien van de zaak-Kampen (br. A. F. C. Dubbeldam c.s.) (agendum XVII d).

Na bespreking vindt de stemming plaats. De broeders, die al eerder over genoemde zaak geoordeeld hebben, verzoeken buiten stemming te blijven. Het voorstel van moderamen wordt met algemene stemmen (23) aangenomen.

Het besluit wordt vermeld in artikel 156.

Artikel 156.

Besluit inzake revisieverzoek br. A. F. C. Dubbeldam te Warmond

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het verzoek van br. A. F. C. Dubbeldam te Warmond „radicaal terug te keren van de koers der synode van Rotterdam-Delfshaven, bekrachtigd door de synode van Amersfoort-West (artt. 476 en 131 t/m 133 der resp. synoden) door de zaak Kampen aldaar genoemd, in bezwaarschriften van de broeders: A. F. C. Dubbeldam,

J. van Gelder, W. J. Harmanny, E. R. Korenberg, geheel opnieuw, met al het beschikbare materiaal, in behandeling te nemen, daarbij zich duidelijk distantiërend van de synoden van Middelburg 1896, Utrecht 1905, Assen 1926, ook mede hierin uitkomend, dat het geschonden art. 36 der N.G.B. weer wordt hersteld en beleden naar de Schriften";

constaterende:

1. dat appellant de „koers", welke hij bestrijden wil, als volgt samenvat: „dat fundamentele afwijking der Gereformeerde Belijdenis voorlopig maar moet worden geduld en gewettigd";
2. dat appellant van mening blijkt dat van de onder 1 genoemde „koers" wordt teruggekeerd, wanneer erkend wordt „dat het niet meer gehoor kunnen geven aan een oproep van een kerkeraad die in Christus' naam roept onder de dienst des Woords, altijd insluit het (voorlopig of definitief) niet meer als wettig erkennen van die raad";

voorts constaterende:

dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta art. 476, pag. 233 sub „van oordeel" 1 en 2) en die van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 133, pag. 125 sub „te dezer zake van oordeel" 4) op het onderhavige punt uitspraken hebben gedaan;

overwegende:

dat een bezwaarde volgens art. 31 K.O. geroepen is te bewijzen dat een door hem gewraakte uitspraak strijdig is met het Woord van God of de kerkenordening;

van oordeel:

dat appellant verzuimd heeft te bewijzen dat de betr. uitspraken van de synoden van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 en van Amersfoort-West 1967 strijden tegen het Woord van God of de kerkenordening;

spreekt uit:

aan het verzoek van appellant niet te kunnen voldoen;

en besluit:

hem hiervan mededeling te doen.

Artikel 157.

De praeses deelt mee, dat het moderamen in overleg met de voorzitters van de commissies besloten heeft om in verband met de komende Hogeschooldag en de verdere voorbereiding door commissie i van de zaken betreffende Kampen, de synode te verdagen tot dinsdag 7 oktober 1969. Vervolgens gaat de assessor voor in dankzegging en sluit de praeses de zitting.

TWAALFDE SYNODEWEEK 7-10 OKTOBER 1969

Artikel 158.

Op DINSDAG 7 OKTOBER 1969 heropent de praeses de vergadering. In zijn openingswoord memoreert hij de Theologische Hogeschooldag van 24 september, welke bemoedigend was voor de arbeid aan de Hogeschool en ook voor het werk op de synode. Voorts gedenkt hij de Canadese zusterkerken, welke in groot verdriet zijn gebracht door het plotselinge sterven van prof. F. Kouwenhoven te Toronto, die ook de kerken in Nederland heeft gediend. Dit sterven grijpt ons te meer aan, nu prof. Kouwenhoven door de HERE is weggeroepen, terwijl hem juist een nieuwe taak wachtte aan de opleiding tot de dienst des Woords in Canada. De praeses bidt de vrouw en kinderen van de overledene en de zusterkerken in Canada Gods rijke troost toe.

Artikel 159.

De tweede scriba doet mededeling van de uitgegane stukken, met name van een brief-telegram, dat aan de kerken in Korea gezonden is van de volgende inhoud: „Hold fast what you have and let no one rob you of your crown. The general synod of the Reformed Churches in Holland at Hoogeveen. Kok, president”.

Artikel 160.

De eerste scriba doet voorlezing van de volgende ingekomen stukken:

- a. dankbetuiging van de fam. Van Loenen te Leusden voor betoonde deelneming bij het overlijden van br. R. van Loenen;
- b. een brief van br. F. J. Dekker te Scheveningen d.d. 16 september 1969 naar aanleiding van een verslag in de pers over de ter synode behandelde zaak van prof. C. Veenhof.
Besloten wordt deze brief voor kennisgeving aan te nemen;
- c. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Rotterdam-Delfshaven d.d. 1 oktober 1969 met toezending van enkele opmerkingen van zijn predikant ds. J. Snijder (legerpredikant) over de rapporten van deputaten voor regeling positie legerpredikanten en geestelijke verzorging van militairen. Besloten wordt deze brief in handen te stellen van commissie IV;
- d. een missive van het Interkerkelijk Beraad inzake kerk en recreatie d.d. 6 oktober 1969 met toezending van een verslag van de vergadering van dit Beraad, gehouden op 25 september 1969 te Amersfoort.
Besloten wordt deze stukken na kennisneming ter zijde te leggen;
- e. een telegram van The General Assembly of the Presbyterian Church in Korea van de volgende inhoud: „Hold forth the Word of life. General Assembly of Presbyterian Church Korea. P.S. Oh, moderator”.
De synode neemt hiervan met dankbaarheid kennis;
- f. een brief van ds. J. O. Mulder te Kampen d.d. 6 oktober 1969 met de mededeling, dat hij niet van plan is om aan het verzoek, om door de synode over zijn bezwaarschrift gehoord te worden, te voldoen.
Hiervan wordt met droefheid en verontwaardiging kennis genomen.

Artikel 161.

De praeses stelt namens het moderamen voor om de stukken, betrekking hebbende op de radio-uitzending van kerkdiensten, welke stukken aan commissie I ter voorbereiding waren toevertrouwd, naar het moderamen over te brengen. Aldus wordt besloten.

Artikel 162.

De praeses doet namens het moderamen nog enkele mededelingen van orde, waarna de vergadering korte tijd in comité gaat.

Na opheffing van het comité wordt de zitting geschorst tot 19.00 uur voor commissoriale arbeid.

Artikel 163.

Wanneer de zitting heropend is, wordt op voorstel van het moderamen besloten een schrijven van deelneming in verband met het overlijden van prof. F. Kouwenhoven te Toronto te richten aan het Theological College van de Canadian Reformed Churches in Hamilton.

Artikel 164.

De praeses stelt aan de orde de behandeling van het rapport van commissie IV inzake het bezwaarschrift van br. J. B. Escher te Amersfoort betreffende het oordeel van de generale synode te Amersfoort-West 1967 (Acta art. 194) over de handelwijze van de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries, die een ingrijpende aanklacht tegen het onderwijs van een der hoogleraren aan de Theologische Hogeschool te Kampen op grote schaal publiek maakten (agendum XVII c). Ds. D. Los treedt op als rapporteur.

Aan het eind van de discussie in tweede ronde vraagt de commissie beraad. De zitting wordt gesloten.

Artikel 165

Vaststelling Acta

Op WOENSDAG 8 OKTOBER 1969 wordt de zitting heropend. De synode stelt de artikelen 128 tot en met 140 van haar Acta vast.

Artikel 166.

De bespreking van het rapport van commissie IV inzake het bezwaarschrift van br. J. B. Escher (zie artikel 164), wordt voortgezet. De rapporteur, ds. D. Los, deelt mee, dat de commissie het voorstel van ds. C. J. Breen heeft overgenomen, om de verdere behandeling van dit rapport op te schorten tot de behandeling

van het rapport, dat door dezelfde commissie is opgesteld inzake het bezwaarschrift van de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries tegen de uitspraak van de generale synode te Amersfoort-West 1967, vermeld in artikel 194 van de Acta dezer synode.

Overeenkomstig dit voorstel wordt besloten.

Artikel 167.

De praeses telt thans aan de orde het rapport van commissie IV betreffende het bezwaarschrift van de brs. J. C. van den Akker te Hilversum en P. de Vries te Nunspeet tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967, vermeld in artikel 194 van de Acta dezer synode (agendum XVII c).

De rapporteur, ds. D. Los, leest het rapport.

De bespreking in eerste ronde wordt gehouden, waarna de zitting wordt geschorst tot 19.00 uur voor arbeid in de commissies.

Artikel 168.

In de avondvergadering stelt de synode de artikelen 141 tot en met 157 van haar Acta vast.

Vervolgens wordt de behandeling van het bezwaarschrift van de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries (zie artikel 167) voortgezet. De rapporteur, ds. D. Los, leest namens de commissie een gewijzigd concept voor van een brief, welke aan de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries zou moeten worden gezonden en beantwoordt de sprekers in tweede ronde.

Tijdens de verdere bespreking dient ds. C. J. Breen een voorstel in om in de conceptbrief de volgende veranderingen aan te brengen:

„I. van „Op het bovenstaande . . .” tot en met „terug te komen” vervalle. In plaats daarvan: „U had u echter tot deputaten-curatoren (in overeenstemming met art. 5 Regl. Theol. Hogeschool en art. 4 Instructie Depp.-Cur.) alsmede tot de raden onder wier opzicht en tucht prof. C. Veenhof staat, behoren te wenden. Zowel in 1967 als ook thans hebt u zelf de behandeling van uw aanklacht belemmerd. Niet het toezenden van exemplaren van „De Wachter” (zie uw schrijven W 9/2-31) aan depp.-cur., maar het gemotiveerd indienen van een klacht in een ordelijk schrijven aan dit college had de zaak verder kunnen brengen. Dat is de enige weg die wij u naar 1 Cor. 14 : 40 kunnen wijzen”.

II. In de laatste zin worde B in C veranderd”.

Dit voorstel wordt uit de vergadering gesteund.

Na een korte bespreking komt het in stemming. Het wordt verworpen met 13 tegen 11 stemmen. Zeven broeders, die al eerder over de aan de orde zijnde zaak geoordeeld hadden, verzochten buiten stemming te mogen blijven. Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met 13 tegen 8 stemmen en drie onthoudingen. Ook hierbij bleven de zoëven bedoelde zeven broeders buiten stemming.

De brief aan de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries luidt als volgt:

Geachte broeder Van den Akker/De Vries,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Hoogeveen in vergadering bijeen, nam kennis van uw uitvoerig schrijven, gedateerd 7 april 1969. U tracht daarin de „overwegingen”, welke de generale synode van 'Amersfoort-West 1967 tot haar besluit brachten om uw „publiek geschrift” niet verder in behandeling te nemen, te weerleggen. Daarbij verzoekt u de huidige generale synode via een achttal door u voorgestelde uitspraken bedoeld besluit te veroordelen en wekt u haar op de naar uw overtuiging in uw brief van 30 maart 1967 (de zgn. „blauwe brief”) bij prof. C. Veenhof aangetoonde „valse leer over Gods verbond en kerk” openlijk te bestrijden en te bestraffen.

U hebt opzettelijk uw ingrijpende aanklacht jegens prof. C. Veenhof op grote schaal verspreid. Op deze wijze wilde u deze hoogleraar voor het front van zeer vele gereformeerden publiek bestraffen.

Dit feit typeerde uw handelwijze. En daarin hebt u, volgens uw overtuiging schriftuurlijk gehandeld. De Schrift toch zou duidelijk leren „dat openlijk in de kerk gepropageerde valse leer ook openlijk moet worden bestraft en bestreden”. Waartoe u verwijst naar 1 Tim. 5 : 20 en attendeert op hetgeen blijkens het door u verstrekte tekstmateriaal tot het ambt aller gelovigen behoort.

Op het bovenstaande gelet, zal derhalve de beslissing ten aanzien van al wat u in uw schrijven respectievelijk ter sprake brengt, betoogt en verzoekt moeten vallen op het eigenlijke punt in geding, de vraag of uw beroep op de Schrift ter zake is. Daarvan toch hangt af of (conform uw verzoek onder B) de uitspraak der vorige synode te laken is en of uw „publiek geschrift” van 30 maart 1967 (conform uw verzoek onder C) door de huidige synode alsnog behandeld en het daarin gestelde gehonoreerd moet worden.

Welnu, allereerst dient te worden vastgesteld, dat u de door u beoogde en in praktijk gebrachte „openlijke bestraffing” maar niet wilt zien opgevat als een soort polemiseren, zoals dit in kerkelijke bladen geschiedt, doch

als het oefenen van tucht. Volgens u moet bij „bestrafen" wel terdege worden gedacht aan de ambtelijke bediening van het recht des HEREN, de hantering van de sleutelen des hemelrijks.

Opmerkelijk is toch, dat u speciaal op het tweeledig doel der bestraffing wijst, t.w. het behoud, d.i. naar de Schrift: de zaligheid, van de desbetreffende zondaar en van hen die door hem misleid kunnen worden. Vandaar dat u op pagina 2 van uw schrijven „openlijke bestraffing" en „openlijke schuldbelijdenis" in één adem noemt en door aldus op de correlatie tussen beide te wijzen accentueert dat u oefenen van tucht bedoelt.

Met name in die door u zelf bedoelde zin gaat uw beroep op 1 Tim. 5 : 20 en uw verwijzen naar wat de Schrift over de roeping van het ambt aller gelovigen leert, ter rechtvaardiging van uw handelwijze, niet op.

Natuurlijk valt niet te ontkennen, dat de leden der kerk conform de Schrift op elkander moeten toezien, elkaar hebben te vermanen en terecht te wijzen, de geesten hebben te beproeven of zij uit God zijn. De vele door u genoemde Schriftplaatsen spreken in dezen klare taal. Tot de beoefening van de gemeenschap der heiligen zijn de gelovigen allen en een iegelijk verplicht. Doch daarmee is, niet gezegd noch bewezen, dat zon kerklid dus geroepen en gerechtigd is de sleutelen des hemelrijks te hanteren. Dit wordt ook in 1 Tim. 5 : 20 niet geleerd. Het verdient uw aandacht, dat dit vers niet los staat van de eraan voorafgaande verzen, waarin door de apostel over de ouderlingen gesproken wordt. De kanttekenaren zien in vs. 20 het onderwijs van de apostel voortgezet. Daarbij is van belang erop te letten, dat de kanttekenaren (zoals door u terecht opgemerkt) hierbij verwijzen naar Matth. 18:17. Dus naar dat Schriftgedeelte, waarin ons de weg gewezen wordt ter zake van het schriftuurlijk kerkelijk handelen jegens hen, die zondigen.

En t.a.v. het „zo zeg het der gemeente" in Matth. 18 : 17 wordt door de kanttekenaren opgemerkt: „Dat is, de regeerders der gemeente, die de gansche gemeente als vertegenwoordigen. Zie 1 Cor. 12 : 28 en 2 Cor. 2: 6". Vgl. Formulier van bevestiging der ouderlingen en diakenen", Zondag 31 H.C., antw. 85. K.O. art. 74.

In 1 Tim. 5 : 20 richt de apostel zich dan ook tot Timotheüs in diens kwaliteit van ambtsdrager, waaruit af te leiden is dat de „bestrafing" aan de bevoegde instantie als recht en roeping wordt toegekend.

Uw beroep op de Schrift moet dan ook, naar het oordeel der generale synode, van de hand gewezen worden.

Daarmee is tevens gezegd, dat uw niet op de Schrift gegronde gedragslijn jegens prof. C. Veenhof u verhinderde hetgeen de generale synode van Amersfoort-West in haar „hieromtrent van oordeel" (Acta art. 194, blz. 216) uitsprak naar zijn juiste waarde te taxeren.

Uw verkeerde zienswijze t.a.v. de rechtsgang bij een tuchtprocedure deed u evenmin in staat zijn op ordelijke wijze de in „Reglement" en „Instructie" omschreven taak van deputaten-curatoren te taxeren en te honoreren. Waaruit voortvloeit, dat 't u, naar het oordeel der generale synode, al evenmin gelukt is hetgeen door de vorige synode in haar „daarom van oordeel" ten slotte werd opgemerkt (Acta art. 194, blz. 216) te weerleggen.

Gezien het bovenstaande, het bestaat er volgens de generale synode geen grond om bedoelde uitspraak te veroordelen of erop terug te komen.

Zij deelt u derhalve mee op het door u in uw bezwaarschrift onder C betoogde en gevraagde niet in te gaan.

In de verwachting, dat u. het bovenstaande onder leiding des Heiligen Geestes overwegende, met deze mededeling kunt instemmen,

tekenen met broedergroeten,
namens de generale synode voornoemd, enz

Artikel 169.

De behandeling van het rapport van commissie IV inzake het bezwaarschrift van br. J. B. Escher (zie artikel 166) wordt voortgezet. De rapporteur, ds. D. Los, leest namens de commissie een gewijzigd concept voor van een brief, welke aan br. J. B. Escher zou moeten worden gezonden en beantwoordt de sprekers in tweede ronde. Voorstel In de verdere discussie dient ds. C. J. Breen een voorstel in van de volgende inhoud: „De generale synode besluit, gezien het nauwe verband tussen de door de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries aan de orde gestelde materie m.b.t. het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 194, gelijk dit zelf ook door br. J. B. Escher in zijn brief van 13 april aan deze generale synode wordt geaccentueerd, aan br. Escher een afschrift te zenden van het antwoord der generale synode aan de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries".

Dit voorstel wordt uit de vergadering gesteund.

Besloten wordt eerst het voorstel van de commissie in stemming te brengen. Het wordt aangenomen met 12 tegen 7 stemmen en vier onthoudingen. De zeven broeders, die al eerder over de aan de orde zijnde zaak geoordeeld hadden, verzochten buiten stemming te mogen blijven.

Het voorstel van ds. C. J. Breen komt nu niet meer in stemming.

De praeses dankt de commissie en de rapporteur voor het voorbereidend werk in de zaken van br. J. B. Escher en van de brs. J. C. van den Akker en P. de Vries

De brief aan br. J. B. Escher luidt als volgt:

Geachte broeder Escher,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, welke te Hoogeveen vergadert, nam kennis van uw schrijven, gedateerd 13 april 1969.

Daarin verzoekt u haar uit te spreken, dat het juist de goede regel is om een afwijkende leer publiek te bestraffen en dat de broeders Van den Akker en De Vries hierin naar het Woord gehandeld hebben." Volgens u zou de generale synode van Amersfoort-West 1967 ten onrechte de handelwijze van genoemde broeders, die een ingrijpende aanklacht tegen het onderwijs van een der hoogleraren aan de Theologische Hogeschool te Kampen op grote schaal publiek maakten, hebben afgekeurd. Bedoelde broeders immers handelden, naar uw overtuiging, wel terdege schriftuurlijk, daar Gods Woord over openlijke bestraffing spreekt, welke tot doel heeft de zondaar te behouden en anderen ervan te weerhouden hem te volgen. In verband hiermee verwijst u naar I Tim. 5 : 20 en Lev. 19 : 17. De vraag is dus of deze verwijzing terecht is.

De generale synode is van oordeel dit te moeten ontkennen. Immers, in 1 Tim. 5 staat vs. 20 niet los van de eraan voorafgaande verzen, waarin door de apostel over de ouderlingen gesproken wordt. De kanttekenaren zien in vs. 20 het onderwijs van de apostel voortgezet. Van belang is erop te letten, dat de kanttekenaren hierbij verwijzen naar Mattheus 18 : 17. Dus naar dat Schriftgedeelte, waarin ons de weg gewezen wordt terzake van het kerkelijk handelen jegens hen, die zondigen.

En ten aanzien van het „zo zeg het der gemeente" in genoemde Schriftplaats wordt door de kanttekenaren opgemerkt: „Dat is, de regeerders der gemeente, die de gansche gemeente als vertegenwoordigen. Zie 1 Cor. 12 : 28 en [1 Cor. 2 : 6". Vergelijk ook het „Formulier van bevestiging der ouderlingen en diakenen", H.C. Zondag 31 antwoord 85, art. 74 K.O. In I Tim. 5 : 20 richt de apostel zich dan ook tot Timotheüs in diens kwaliteit van ambtsdrager, waaruit af te leiden is dat „bestrafing" aan de bevoegde instantie als recht en roeping wordt toegekend.

In Lev. 19 : 17 wordt den Israëliet van Godswege voorgehouden zijn volksgenoot, die zondigt, niet te sparen, doch hem terecht te wijzen en zich alzo van schuld vrij te maken, voor 't geval die naaste in zijn zonde volhardt. Doch dient dit „openlijk" te geschieden, zoals de Nieuwe Vertaling weergeeft? De Statenvertaling heeft aan de in de grondtekst voorkomende werkwoordsvorm meer recht gedaan door te vertalen: „gij zult uw naaste naarstiglijk berispen en zult de zonde in hem niet verdragen".

Daarbij dient u te bedenken, dat ook onder het Oude Verbond een Israëliet, die in 't openbaar zondigde, niet „vogelvrij" werd verklaard, zodat een ieder zo'n broeder publiek mocht tuchtigen. Een afgodendienaar of een lasteraar moest door de ban uit Israëls midden worden uitgeroeid. De officiële ambtelijke bediening van het recht des HEREN moest wel terdege ter harte genomen worden. Vergelijk Exodus 22 : 20 en Leviticus 24 : 11-16.

Uit het bovenstaande moge u blijken, dat uw beroep op de Schrift allerminst steekhoudend is.

Dit laatste geldt te meer het concrete punt, waar het hier een hoogleraar betreft. Immers, u gaat voorbij aan hetgeen de synode tevens als haar oordeel en daarbij behorende overweging uitsprak, waarin zij verwees naar art. 5 van het „Reglement voor de Theologische Hogeschool" en naar art. 4, tweede alinea, van de „Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool".

Met dit verzuim bewijst u zich niet voldoende te hebben bezonnen op heel de tekst van artikel 194 der Acta van de generale synode van Amersfoort-West. Op grond van het voorgaande deelt de generale synode voornoemd u mee aan uw verzoek niet te mogen en dus niet te kunnen voldoen.

In de verwachting, dat u, het bovenstaande onder de leiding van de Heilige Geest overwegende, met deze beslissing kunt instemmen,

met broedergroeten,
namens de generale synode voornoemd, enz.

Artikel 170.

Op DONDERDAG 9 OKTOBER 1969 wordt de zitting heropend en gaat de synode enkele ogenblikken in comité.

Na opheffing van het comité wordt verder de gehele dag en ook de volgende besteed aan arbeid in de commissies.

Artikel 171.

Op VRIJDAG 10 OKTOBER 1969 komt de synode in plenaire zitting bijeen voor sluiting van de twaalfde synodeweek. De assessor gaat voor in dankgebed.

DETIENDE SYNODEWEEK 14-17 OKTOBER 1969

Artikel 172.

De praeses heropent de vergadering op DINSDAG 14 OKTOBER 1969. In verband met de geboorte van een derde zoon in het gezin van Prinses Beatrix en Prins Claus op 11 oktober j.l. richt de praeses zich met de

volgende woorden tot de synode:
Toespraak praeses

Alvorens ons werk ter generale synode te hervatten willen wij de Naam des HEREN prijzen voor de blijdschap, die Hij aan Hunne Koninklijke Hoogheden Prinses Beatrix en Prins Claus, mede aan het Koninklijk Huis en heel het Nederlandse volk heeft bereid in de geboorte van een prins van Oranje. Wij zijn het huis van Oranje zeer veel verplicht. Wij zijn Nederlanders en gedenken de offers door dit huis gebracht voor onze volksvrijheid. Wij zijn zonen der Reformatie. Als synode van de gereformeerde kerken gedenken wij de offers door dit huis gebracht voor de vrijheid der gereformeerde religie. Omdat wij niet kunnen vergeten is onze dank zo groot voor de bloei van het Oranjehuis. Het is onze bede, dat de HERE prinses Beatrix voorspoedig herstel schenken. Hij spare het leven van de jonge prins van Oranje. Hij schenke in Zijn ontferming, dat dit leven zijn doel niet misse, dat het Hem gewijd zij, de Overste van de koningen der aarde. Zijn zegen zij groot over onze geëerbiedigde Vorstin!

Zijn trouw ruste op het geslacht van Oranje!

De vergadering zingt twee coupletten van het Wilhelmus. Besloten wordt in de loop van de dag een telegram van gelukwens te zenden aan het kroonprinselijk paar.

Artikel 173.

Bij het appèl nominaal blijkt br. J. A. Schelling voor het eerst ter synode aanwezig. Hij betuigt op verzoek van de praeses door op te staan instemming met de aangenomen belijdenis der kerken.

Artikel 174.

De eerste scriba doet voorlezing van een ingekomen brief van ds. G. Visee te Kampen d.d. 13 oktober 1969, waarin hij meedeelt, dat hij niet zal voldoen aan het verzoek van de synode ter synode te komen om gehoord te worden. Van deze brief wordt met droefheid en verontwaardiging kennis genomen.

Artikel 175.

Zaak „Kampen" (eerste deel)

De praeses stelt aan de orde de behandeling van het rapport van commissie I in de zaak „Kampen" en wel het eerste deel: Algemene opmerkingen en bezwaren tegen deel I en de daarbij behorende „einduitspraken" 1 tot en met 4 van de besluiten van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968. (agendum XII a). Als rapporteur treedt op ds. S. S. Cnossen. Na lezing van het rapport heeft bespreking plaats. Tijdens de tweede ronde moet deze bespreking om des tijds wille worden onderbroken. De praeses schorst de vergadering tot de volgende dag.

Artikel 176.

De bespreking van het rapport in de zaak „Kampen" (eerste deel) wordt in de morgenvergadering op WOENSDAG 15 OKTOBER 1969 voortgezet. De commissie vraagt en verkrijgt voor de beantwoording van de sprekers in tweede ronde tijd voor beraad.

Artikel 177.

In de middagvergadering doet de eerste scriba mededeling van een ingekomen interim-rapport van deputaten voor de psalmberijming. Besloten wordt dit rapport te stellen in handen van commissie III.

Artikel 178.

Voortzetting behandeling zaak „Kampen"

De behandeling van de zaak „Kampen" (eerste deel) wordt voortgezet. De rapporteur, ds. S. S. Cnossen, beantwoordt de sprekers in tweede ronde en legt aan de vergadering een aantal wijzigingen voor met betrekking tot het conceptvoorstel in deze zaak.

Een bespreking in derde ronde is voor de commissie aanleiding om opnieuw enkele wijzigingen in het conceptvoorstel aan te brengen.

De stemming, welke hierna plaats heeft, heeft, wijst uit, dat het voorstel van de commissie is aangenomen met 29 stemmen vóór en één tegen. De vier afgevaardigden van Overijssel bleven buiten stemming.

De praeses dankt de commissie en inzonderheid de rapporteur voor het voorbereidend werk in dezen.

Het besluit is opgenomen in artikel 249.

Artikel 179.

De praeses stelt namens het moderamen voor de vergadering te schorsen tot donderdagavond, om de leden van de synode gelegenheid te geven tot bestudering van het rapport van commissie I in de zaak „Kampen” (tweede deel). Aldus wordt besloten. Hierna volgt sluiting van de zitting.

Artikel 180.

Op DONDERDAG 16 OKTOBER 1969 is de synode om 18.30 uur opnieuw bijeen

Na het appèl nominaal deelt de tweede scribe mee, dat namens de synode aan Hunne Koninklijke Hoogheden Prinses Beatrix en Prins Claus een telegram is gezonden van de volgende inhoud:

Aan Hunne Koninklijke Hoogheden Prinses Beatrix en Prins Claus, Kasteel Drakensteyn, Lage Vuursche.

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Hoogeveen, biedt Uwe Koninklijke Hoogheden haar eerbiedige gelukwensen aan met de geboorte van Prins Constantijn. Zij spreekt de bede uit, dat God dit kind uit het huis van Oranje mag sparen en dat U de genade moogt ontvangen deze zoon zo te leiden, dat hij God zijn Heer als zijn schild ende betrouwen zal belijden.

Kok, praeses

Artikel 181.

Zaak „Kampen” (tweede deel)

Ds. S. S. Cnossen leest als rapporteur van commissie I het rapport in de zaak „Kampen”, nu het tweede deel: Bezwaren tegen deel 11 en de daarbij behorende „einduitspraken” 5 en 6 van de besluiten van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 (agendum XII a).

De discussie moet om des tijds wille worden afgebroken. De praeses schorst de zitting tot vrijdagmorgen.

Artikel 182.

Na heropening van de vergadering op VRIJDAG 17 OKTOBER 1969 wordt de bespreking van het rapport van commissie 1 in de zaak „Kampen” (tweede deel) voortgezet. Na twee ronden komt het op enkele punten gewijzigde voorstel van de commissie in stemming. Het wordt met 30 stemmen vóór en één tegen tot besluit verheven. De vier afgevaardigden van Overijssel bleven buiten stemming.

De praeses zegt de commissie en in het bijzonder de rapporteur dank voor het voorbereidend werk dat zij verricht hebben en voor de wijze, waarop zij de critiek van de vergadering verwerkt hebben. Hij spreekt de wens uit, dat het besluit dienstbaar mag zijn aan de waarachtige vrede in het geschonden Kampen. Artikel 249 vermeldt het genomen besluit.

Artikel 183.

De assessor gaat voor in dankzegging. Daarna sluit de praeses de dertiende synodeweek.

VEERTIENDE SYNODEWEEK 21-23 OKTOBER 1969

Artikel 184.

De synode zet haar vergaderingen voort op DINSDAG 21 OKTOBER 1969. De praeses opent de zitting en houdt appèl nominaal.

Vervolgens stelt de synode de artikelen 172 tot en met 185 van haar Acta vast.

Artikel 185.

Revisieverzoek kerkeraad Kampen (scribe J. Bos) betreffende catechisatieboekje

De praeses stelt aan de orde de behandeling van het rapport van commissie IV ten aanzien van het revisieverzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scribe J. Bos) inzake de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 168) betreffende een passage uit het catechisatieboekje „De Catechismus kort toegelicht (Repetitieboekje voor de zgn. belijdeniscatechisatie)” (agendum XII c).

Ds. J. Rijneveld leest als rapporteur het rapport van de commissie voor.

De bespreking wordt in twee ronden gehouden.

Na de tweede ronde vraagt de commissie tijd voor beraad.

De praeses schorst de zitting tot de volgende morgen.

Artikel 186.

Op WOENSDAG 22 OKTOBER 1969 is de synode opnieuw bijeen. Na heropening van de zitting wordt de behandeling van het rapport van commissie IV inzake een passage uit het catechisatieboekje van de kerk te Kampen (scriba J. Bos) voortgezet. De rapporteur, ds. J. Rijnveld, doet voorlezing van een door aanvullingen gewijzigd conceptbesluit in deze zaak en beantwoordt de sprekers in tweede ronde.

De voorzitter van de commissie, ds. D. van Houdt, geeft nog enige aanvulling. Hierna vindt de stemming plaats. Het concept van de commissie wordt met algemene stemmen aangenomen. Negen broeders, die al eerder over deze zaak geoordeeld hadden, verzochten buiten stemming te mogen blijven.

Op voorstel van ds. A. Geelhoed wordt besloten met het besluit ook het rapport van de commissie aan de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) toe te zenden.

De praeses dankt de commissie en de rapporteur voor de verrichte arbeid. Het besluit is opgenomen in artikel 187.

Artikel 187.

Besluit inzake revisieverzoek kerkeraad Kampen (scriba J. Bos) betreffende catechisatieboekje

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het revisieverzoek van de raad der kerk te Kampen (scriba J. Bos) d.d. 15 februari 1968 inzake een uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967 betreffende een passage uit het catechisatieboekje „De Catechismus kort toegelicht (Repetitieboekje voor de zgn. belijdeniscatechisatie)”, in welk revisieverzoek de kerkeraad mededeelt deze uitspraak niet voor vast en bondig te houden en verzoekt deze terug te nemen, omdat de generale synode van Amersfoort-West 1967 „niet heeft bewezen dat het catechisatieboekje par. 25,3 te kort zou doen aan de waarheid der Schrift in Joh. 5 : 24, Joh. 17 : 3 of aan hetgeen de Catechismus in vr. en antw. 58 leert”;

constaterende:

1. dat de desbetreffende passage uit het catechisatieboekje luidt:
„Het eeuwige leven.
Na de opstanding begint het eeuwige leven. 1) Eeuwig, d.i. altijd voortdurend en onverliesbaar. 2) Het is de volkomen zaligheid 3) in de nieuwe hemel en op de nieuwe aarde 4) Markus 10 : 30. Het verlorene leven”;
2. dat de generale synode van Amersfoort-West t.a.v. een bij haar ingekomen bezwaarschrift van br. R. Menninga te Kampen aangaande deze passage heeft uitgesproken: „dat appellant terecht bezwaar maakt tegen de verklaring van het catechisatieboekje „De Catechismus kort toegelicht (Repetitieboekje voor de zgn. belijdeniscatechisatie)” in gebruik bij de gereformeerde kerk te Kampen, als zou het eeuwige leven beginnen na de opstanding ” (Acta art. 168);
3. dat genoemde synode het beroep van br. R. Menninga op Johannes 5 : 24 en Johannes 17 : 3 en op antwoord 58 H. C. in haar overwegingen heeft overgenomen en bevestigd;

voorts constaterende:

1. dat de kerkeraad de aandacht vraagt „voor het feit dat in het catechisatie-boekje ‚het eeuwige leven’ omschreven wordt in een bepaalde betekenis: „Het is de volkomen zaligheid”. Het zal toch moeilijk te ontkennen zijn dat het eeuwige leven in die nader omschreven betekenis, eerst aanvangt na de dag der opstanding. Dan begint toch eerst „het verlorene leven”;
2. dat de kerkeraad tegenover het beroep op Joh. 17 : 3 verwijst naar de kanttekening op dit vers, aldus luidende: „Dat is, de weg en het middel om tot het eeuwige leven te komen is de rechte kennis Gods en des Middelaars Jezus Christus, namelijk vergezeld met een vast vertrouwen”: en daaruit de conclusie trekt dat hier niet gezegd wordt: „het eeuwige leven = de kennis van God en de Middelaar”;
3. dat de kerkeraad bij Joh. 5 : 24 niet alleen wijst op de kanttekening bij deze tekst, maar bovendien op de daarin vermelde teksten, en dan samenvattend tot de conclusie komt, dat de kanttekenaren „bij de woorden „die ‚heeft’ het eeuwige leven. . . denken aan. . . een heil, dat aan de gelovigen wel is toegezegd en beloofd, doch dat eerst in de toekomst hun metterdaad ten deel zal vallen”;
4. dat de kerkeraad met beroep op de kanttekeningen bij Joh. 5 : 25 en 29 stelt, dat de kanttekenaren

onderscheid maken tussen „het leven dat wij reeds in dit leven door het geloof van het evangelie ontvangen" als „het nieuwe, het geestelijke leven" en het leven, dat het deel der gelovigen wordt na de opstanding der doden als „het eeuwige leven";

ten slotte constaterende:

1. dat de kerkeraad m.b.t. antwoord 58 H.C. aandacht vraagt voor de daarbij behorende vraag, aldus luidende: wat troost scheidt gij uit het artikel van het eeuwige leven, en erop wijst, dat het woord „artikel" blijkens antwoord 22 HC belofte-inhoud bevat, zodat de vraag aldus gelezen kan worden: „Wat troost scheidt gij uit de belofte van het eeuwige leven?";
2. dat de kerkeraad, voor wat vraag en antwoord 58 H.C. betreft, stelt: „Het redbeleid van de Catechismus is dus: ná dit leven zal ik volkomen zaligheid bezitten, het eeuwige leven, dat God mij in het evangelie beloofd heeft. En dat blij vooruitzicht troost mij reeds nu: nu reeds gevoel ik in mijn hart het beginsel van de vreugde over het eeuwige leven, dat ik straks bezitten zal";
3. dat de kerkeraad, ter staving van zijn gevoelen wijst op ‚de strijd die in de dertiger jaren' dezer eeuw is gevoerd ‚over de vraag of de doop een teken en zegel is op de belofte van het genadeverbond dan wel of hij betekent en verzegelt dat de beloofde weldaden reeds aan de dopeling metterdaad zijn geschonken'. Daarbij wil de kerkeraad bedenken dat in ‚Schriftplaatsen als Johannes 17 : 3' ‚te rekenen is met de mogelijkheid dat we ook hier te doen hebben met deze belovende spreekwijze Gods', waardoor te onderscheiden is tussen ‚een hebben in belofte en een bezitten van de beloofde goederen metterdaad';

overwegende:

1. dat de kerkeraad het doet voorkomen alsof het catechisatieboekje de uitdrukking ‚het eeuwige leven' slechts in een bepaalde zin van ‚de volkomen zaligheid' gebruikt, maar eraan voorbijgaat, dat de uitdrukking ‚het eeuwige leven' in het boekje allereerst uitgelegd wordt als het ‚altijd voortdurend en onverliesbaar' leven en dat daarvan gezegd wordt, dat dit ná de opstanding begint, waardoor het beginsel van het eeuwige leven reeds hier op aarde, uitgesloten wordt;
2. dat in Johannes 17 : 3 van het eeuwige leven gesproken wordt als van een tegenwoordig heilsbezit en als van een belofte, die reeds in dit leven tot aanvankelijke vervulling komt, aangezien de Here Jezus zelf spreekt van het eeuwige leven als het kennen van God en van Jezus Christus dien Hij gezonden heeft, welk kennen in dit leven reeds het deel der gelovigen mag zijn, (vgl. in de uitspraak van de g.s. van Amersfoort-West 1967 art. 164 dl. I, overwegende 1):
3. a. dat in Johannes 5 : 24 van het eeuwige leven wordt gesproken als van een belofte, die reeds in dit leven tot aanvankelijke vervulling komt; zoals ook de kanttekenaren dit hebben verstaan, toen zij opmerkten: ‚Dat is, die heeft daarvan het beginsel en de vaste zekerheid";
b. dat de drie teksten, waarnaar de kerkeraad in navolging van de kanttekenaren verwijst n.l. Rom. 8 : 24; Ef. 2 : 6; 1 Joh. 3 : 2 de vaste zekerheid van het eeuwige leven ook in de toekomst bevestigen, maar het beginsel ervan in dit leven zeker niet uitsluiten; terwijl de kerkeraad eraan voorbijgaat dat de kanttekenaren ook verwijzen naar Luc. 23 : 43, juist in verband met het ‚komt niet in het oordeel' van Joh. 5 : 24;
4. dat de Schrift een scheiding tussen ‚het nieuwe geestelijke leven' hier en ‚het eeuwige leven' na de opstanding als door de kerkeraad wordt gesteld (vgl. voorts constaterende 4) niet kent, zoals duidelijk blijkt o.m. uit Joh. 6 : 47-54 en 1 Joh. 3 : 14, 15 (vgl. ook de kanttekening bij Joh. 20 : 31 en bij 1 Joh. 5 : 11, 12);

voorts overwegende:

1. dat met een beroep op antw. 22 H.C. inderdaad van de artikelen des christelijken geloofs als van beloften kan worden gesproken, maar dat dit dan ook van alle 12 ' artikelen --- geldt, - deze spreken van heilsweldaden terwijl in verleden, heden en toekomst;
2. dat in antwoord 58 H.C. niet gesproken wordt over: ‚het beginsel van de vreugde over het eeuwige leven, dat ik straks bezitten zal", maar dat het begin van antw. 58 spreekt van ‚het beginsel van de eeuwige vreugde, dat ik nu reeds in mijn hart gevoel', en dat dit - gezien ook de vraag - in onlosmakelijke samenhang staat met wat de Catechismus reeds eerder beleden heeft in vr. en antw. 42, 53, 54b en 57a over het eeuwige leven als deel der gelovigen vóór de opstanding (vgl. Acta Amersfoort-West 1967 art. 164 dl. I. overwegende 2);

3. dat de ‚belovende spreekwijze Gods' niet uitsluit dat de Here zijn belofte ook reeds in dit leven aan de zijnen in beginsel vervult;

van oordeel:

1. dat de kerkeraad ten onrechte stelt, dat de aangevoerde Schriftplaatsen en evenzo antwoord 58 H.C. over het eeuwige leven spreken als over een heil, dat uitsluitend ná de opstanding der doden aan de gelovigen geschonken wordt;
2. dat veeleer hetgeen door de kerkeraad zelf in het revisieverzoek ter bestrijding wordt aangevoerd de rechtmatigheid van de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967 bewijst; aan het verzoek van de kerkeraad de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West terug te nemen, niet te voldoen;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan de raad van de kerk te Kampen (scriba J. Bos), met toevoeging van het rapport der commissie.

Artikel 188.

Bezwaren tegen buitengewone p.s. van Overijssel 1968 inzake leer van ds. B. Telder

Namens commissie I leest ds. T. J. Keegstra als rapporteur het rapport met betrekking tot de bezwaren van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) en van de classis Kampen (Emmeloord) tegen de oordelen en de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 inzake het beschermen en toelaten van de leer van ds. B. Telder in de kerk te Kampen (agendum XII a).

De bespreking wordt onderbroken door de middagpauze.

Artikel 189.

In de middagvergadering richt de praeses enkele hartelijke woorden van gelukwens tot de eerste scriba, ds. W. Vreugdenhil, die vandaag zijn 30-jarig ambtsjubileum mag vieren.

De bespreking van het rapport, vermeld in artikel 188 wordt voortgezet. De rapporteur, ds. T. J. Keegstra, doet mededeling van enkele wijzigingen, welke de commissie in het conceptbesluit heeft aangebracht en beantwoordt de sprekers in eerste ronde. De waarnemend voorzitter van de commissie, dr. J. Douma, geeft nog enige aanvulling.

Hierna vindt de stemming plaats. Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met 30 stemmen vóór en één onthouding. De afgevaardigden van Overijssel bleven buiten stemming.

De praeses zegt commissie I en haar rapporteur dank voor hun werk in dezen en ook voor de wijze, waarop zij de critiek van de vergadering verwerkt hebben.

Hij spreekt de bede uit, dat de HERE dit besluit zó moge zegenen, dat er een terugkeer komt tot de waarachtige en volkomen Leer der zaligheid.

Het besluit is vermeld in artikel 249.

De zitting wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 190.

Na heropening van de zitting op DONDERDAG 23 OKTOBER 1969 gaat de synode uiteen voor commissoriale arbeid.

Om 10.45 uur komt de synode enige tijd in comitézitting bijeen.

Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat er thans geen zaken meer voor behandeling in plenaire zitting gereed zijn.

Om ruimte te geven voor verdere arbeid in de commissies wordt de veertiende synodeweek gesloten na dankgebed door de assessor.

VIJFTIENDE SYNODEWEEK 28-31 OKTOBER 1969

Artikel 191

De praeses heropent de vergadering op DINSDAG 28 OKTOBER 1969

De eerste scriba doet voorlezing van de volgende ingekomen stukken

1. een brief van de senaat van The Theological College of the Canadian Reformed Churches d.d. 17 oktober 1969 met dankbetuiging voor betoond medeleven bij het overlijden van prof. F. Kouwenhoven. Besloten wordt deze brief voor kennisgeving aan te nemen;
2. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Pretoria (scriba M. J. Boersma) d.d. 21 oktober 1969 met afschrift van een brief van deze kerkeraad aan br. H. J. Nauta te Pretoria, waarin wordt meegedeeld, dat de brief d.d. 1 april 1969 van genoemde kerkeraad aan br. H. J. Nauta wordt teruggenomen. Besloten wordt deze stukken in handen te stellen van commissie II. Voorts deelt de eerste scriba mee, dat de president-curator, ds. D. van Dijk, verzocht heeft de volgende verklaring voor te lezen:

Hooggeachte broeders

U zult zich herinneren, dat ik onlangs bij het debat over de zaak -prof. Veenhof een uitdrukking gebruikte ongeveer als volgt: „Hoogleraren, die afwijkende gevoelens hebben, zullen zich er voor wachten deze uit te spreken op een college waar curatoren aanwezig zijn.”

Hierover wil ik gaarne de volgende verklaring afleggen:

Deze uitdrukking ligt niet voor verantwoordelijkheid van curatoren. Persoonlijk heb ik haar in het debat al improviserend over mijn lippen laten komen. Alleen ik draag de verantwoordelijkheid.

Reeds bij het uitspreken gevoelde ik, dat daarin iets lag dat niet te verantwoorden was. Later heb ik ingezien, dat zij bevatte een insinuatie, onbewijsbaar en daarom ongeoorloofd, tegen alle hoogleraren, in het bijzonder tegen de persoon van hem, over wie het debat ging.

Daarom wil ik gaarne met betuiging van leedwezen deze uitspraak terugnemen in de hoop dat allen, die zich hierdoor pijnlijk getroffen voelen, mij haar zullen vergeven.

De synode neemt met erkentelijkheid van deze verklaring kennis.

Artikel 192.

Zaak „Kampen”(derde deel)

De praeses stelt aan de orde de behandeling van het rapport van commissie 1 in de zaak „Kampen", nu het derde deel: Bezwaren tegen deel III en de daarbij behorende „einduitspraken" 5, 6, 10, 11, 14 en 15 van de besluiten van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 (agendum XII a). Ds. S. S. Cnossen leest als rapporteur het rapport. Na bespreking worden door de commissie enkele wijzigingen in het ontwerpbesluit aangebracht. De stemming vindt plaats. Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met 29 stemmen vóór en één tegen. De vier afgevaardigden van Overijssel bleven buiten stemming. De praeses dankt de commissie en de rapporteur voor het vele voorbereidende werk in dezen verricht en spreekt de bede uit, dat de HERE ook over deze uitspraken zijn zegen moge gebiedten, opdat er in Kampen een heling van de breuk mag komen in de schriftuurlijke zin van het woord. Het besluit is vermeld in artikel 249.

Artikel 193.

De synode stelt de artikelen 172 tot en met 183 van haar Acta vast.

Hierna wordt deze zittingsdag op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 194.

Zaak „Kampen" („wet en sabbat")

Op WOENSDAG 29 OKTOBER 1969 komt aan de orde het rapport van commissie I in de zaak „Kampen" met betrekking tot de bezwaren van ds. G. Visee, ds. J. O. Mulder, de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) en de classis Kampen (Emmeloord) tegen het besluit van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 inzake de leer omtrent „wet en sabbat" van de predikanten G. Visee en J. O. Mulder (agendum XII a). De rapporteur, dr. J. Douma, leest het rapport met conceptbesluit.

Tijdens de morgenzitting komen ter vergadering de adviseurs prof. dr. L. Doekes, prof. drs. J. van Bruggen en ds. Joh. Francke, die door de praeses hartelijk welkom worden geheten.

Artikel 195.

Vaststelling benoeming hoogleraar in de vacature-prof. C. Veenhof

Aan het begin van de middagzitting vraagt de praeses namens het moderamen goedkeuring van de vergadering om, nu het complex van moeilijkheden rondom de Theologische Hogeschool, te Kampen, tot

welk complex ook behoort de vraag, welke kerk de wettige kerk ter plaatse is, bijna afgehandeld is, de benoeming van een hoogleraar in de vacature-prof. C. Veenhof aan de orde te stellen op vrijdag 31 oktober 1969 om 9.30 uur. De gevraagde goedkeuring wordt verleend.

Artikel 196.

Voortzetting behandeling zaak „Kampen" (wet en sabbat")

De bespreking van het rapport, vermeld in artikel 194, vindt plaats in de middag-en avondvergadering. Na beëindiging van de eerste ronde moet de bespreking worden afgebroken om tijd vrij te maken voor bestudering van een rapport van commissie I, dat donderdag behandeld zal worden. De zitting wordt gesloten.

Artikel 197.

Bezwaarschrift classis Kampen (Emmeloord) tegen uitspraak p.s. van Overijssel 1969

In de morgenzitting van DONDERDAG 30 OKTOBER 1969 stelt de synode de artikelen 184 tot en met 190 van haar Acta vast.

Vervolgens leest de rapporteur ds. T. J. Keegstra het rapport van commissie I inzake het bezwaarschrift van de classis Kampen (Emmeloord) tegen de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1969: „dat zij de afgevaardigden van de „classis Emmeloord" niet kan aanvaarden in deze part. syn. van de geref. kerken" (agendum XII b).

Het rapport wordt besproken. In de beantwoording van de eerste ronde brengt de rapporteur namens de commissie enkele wijzigingen en aanvullingen in het rapport en het conceptbesluit aan.

De tweede ronde van de bespreking wordt door de middagpauze onderbroken.

Artikel 198.

In de middagvergadering doet de eerste scriba voorlezing van de volgende ingekomen stukken:

1. een brief van br. J. Siegers te Zutphen d.d. 20 oktober 1969 met verzoek om bericht, wanneer de synode zijn bezwaarschrift denkt te behandelen, daar hij deze behandeling zou willen bijwonen.
Besloten wordt deze brief in handen van commissie III te stellen;
2. een missive van het bestuur van de Stichting Radio Nederland Wereldomroep d.d. 21 oktober 1969 inzake een nieuwe Raad van Advies betreffende de Protestants-Geestelijke Uitzendingen.
Besloten wordt dit stuk door te zenden naar de deputaat voor Radio Nederland Wereldomroep, ds. D. Vreugdenhil, en hiervan aan de Stichting kennis te geven.

Artikel 199.

De behandeling van het rapport van commissie I, vermeld in artikel 197, wordt voortgezet. De rapporteur, ds. T. J. Keegstra, beantwoordt de sprekers in tweede ronde. Hierna vindt de stemming plaats. Het voorstel van de commissie wordt met algemene stemmen (32) aangenomen. De vier afgevaardigden van Overijssel bleven buiten stemming.

De praeses zegt de commissie en de rapporteur dank voor dit laatste werkstuk van de commissie voor de benoeming van een hoogleraar en spreekt de wens en de bede uit, dat de zegen des HEREN op deze beslissing moge rusten. Het besluit is opgenomen in artikel 199a.

De vergadering gaat voor het verdere van deze zittingsdag in comité.

Artikel 199a.

Besluit inzake bezwaarschrift classis Kampen (Emmeloord) tegen uitspraak p.s. van van Overijssel 1969

De generale synode

nam kennis van:

een bezwaarschrift van de „classis Kampen-Emmeloord" d.d. 21 maart 1969 tegen de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1969, dat zij de afgevaardigden van de „classis Emmeloord" niet kan aanvaarden in deze part. syn. van de geref. kerken.

Zij constateert:

1. dat door de particuliere synode van Overijssel het volgende werd uitgesproken

De particuliere synode van De Gereformeerde Kerken in Overijssel, in vergadering bijeen op 26 en 28 februari 1969,

constaterende,

- a. dat uit het classicaal ressort Kampen twee deputaties zich op haar vergadering presenteren als afgevaardigden van de wettige classis Kampen van De Gereformeerde Kerken in Nederland, namelijk een deputatie met een credentiebrief van een classicale vergadering gehouden te Dronten op 22-2-'69, waarin vertegenwoordigd is de kerkeraad te Kampen (scriba D. J. Gritter) en een deputatie met een credentiebrief van een classicale vergadering, gehouden te Emmeloord op 25-2-'69, waarin vertegenwoordigd is de kerkeraad te Kampen (scriba J. Bos);
- b. dat bij de credentiebrief van de „classis Dronten” gevoegd is een bijlage, waarin deze de herconstituering van de classis Kampen door de in haar vertegenwoordigde kerken nader verantwoordt, namelijk dat zij alleen konden blijven samen vergaderen op de grondslag van Gods Woord, met volle handhaving van de belijdenis en onderhouding van de K.O., zoals dat in de besluiten van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 is aangewezen, als zij zich losmaakte van de gemeenschap van de „classis Emmeloord”;
- c. dat van de „classis Emmeloord” geen enkel stuk ter tafel is, maar haar afgevaardigden meedeelden, dat deze classis in haar vergadering van 25-2-'69 besloten had de besluiten van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 te verwerpen en daarover zich te wenden tot de generale synode van Hoogeveen, bijeen te komen op 15 april 1969;

overwegende,

- a. dat het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland rust in de enigheid van het ware geloof, zoals dat beleden wordt in de Drie Formulieren van Enigheid als in alle artikelen en stukken van de leer in alles met Gods Woord overeenkomend en aldus belijdenis van de waarachtige en volkomen leer der zaligheid, die het fundament van de christelijke kerk is (Matth. 28 : 19, 1 Tim. 3 : 15, Titus 1 : 9);
- b. dat tot de binding aan en de handhaving van deze gereformeerde belijdenis alle ambtsdragers en kerkelijke vergaderingen geroepen zijn op de wijze als daarover gesproken wordt in ar. 53 en 54 K.O. en het daarbij behorende Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords;

voorts overwegende,

- a. dat reeds de particuliere synode van Overijssel 1967 veroordeelde een uitspraak van de classis Kampen d.d. 2-2-'67, waarbij deze synode tegenover de classis oordeelde, dat de kerkeraad van Kampen met ds. J. O. Mulder krachtens eigen ambtelijke roeping behoorde te spreken over de onschriftuurlijke inhoud van de „Open Brief”, die met onbewezen beschuldigingen ingaat tegen wat de meeste vergaderingen onzer kerken bij herhaling hebben uitgesproken over haar vrijmaking en het schriftuurlijk-confessioneel bestaansrecht dier kerken (Acta particuliere synode van Overijssel 1967, art. 45);
- b. dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 onder meer heeft uitgesproken:
 1. dat de classis Kampen door zich te stellen achter het oordeel van de kerkeraad te Kampen, dat de „Open Brief” geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft en door uit te spreken, dat ds. J. O. Mulder geenszins de vrijmaking verloovent en de belijdenis in het geheel niet in twijfel trekt, ds. J. O. Mulder en de kerkeraad te Kampen in de zonde van losmaking van de binding aan de gereformeerde belijdenis heeft gestijfd, zulks in strijd met art. 53 en 54 K.O. en het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords (einduitspraken 5-7 van de Acta van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968);
 2. dat de classis Kampen in haar vergaderingen van mei 1967 de ontrouw van de kerkeraad te Kampen niet heeft aangewezen en in haar vergaderingen van augustus-september 1967 niet

heeft onderkend en aangewezen de ontrouwe ambtsdienst van de meerderheid van de raad van de Gereformeerde Kerk te Kampen in de verbreking van de confessionele eenheid en van de band, die de kerk te Kampen krachtens de K.O. met de zusterkerken verbindt (einduitspraken 12, 13, 15 van de Acta van de buitengewone particuliere synode 1968);

3. dat de classis Kampen alsnog behoort te voldoen aan het verzoek de afgevaardigden van de kerkeraad (scriba D. J. Gritter) te ontvangen als afgevaardigden van de Gereformeerde Kerk te Kampen en de afgevaardigden van de kerkeraad (scriba J. Bos) niet meer als zodanig in haar midden te ontvangen, zolang hij niet van zijn in de besluiten dezer en der vorige particuliere synode veroordeelde weg teruggekeerd is (Ten slotte uitspraak 2 van de Acta van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968);

ten slotte overwegende,

- a. dat blijkens mededelingen van de afgevaardigden van de classis „Emmeloord" deze classis na het ontvangen van de besluiten van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in haar vergadering van 31 oktober 1968 geen enkele uitnodiging tot de kerkeraad (scriba D. J. Gritter) heeft doen uitgaan, maar zonder meer de afgevaardigden van de kerkeraad (scriba J. Bos) heeft ontvangen en in deze en de voortgezette zittingen over verschillende zaken met keurstem mede heeft laten beslissen, zonder dat deze kerkeraad blijkt gegeven had van zijn in de besluiten van twee particuliere synoden veroordeelde ongereformeerde weg te zijn teruggekeerd;
- b. dat - gelijk de brief van de „classis Dronten" bovengenoemd bewijst - tot onder a genoemde zaken ook behoort, dat de „classis Emmeloord" verwierp de bezwaren ingebracht tegen ds. J. Kranenburg, als afgevaardigde van de kerk te IJsselmuiden en praeses van de classis, omdat deze intussen een beroep had aangenomen naar de z.g. Tehuisgemeente te Groningen, hoewel die blijkens de uitspraken van de classis Groningen van 24-2-'66 van de particuliere synode van Groningen van maart 1967, de generale synode van Amersfoort-West 1967, niet tot het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland behoort (zie Acta generale synode van Amersfoort-West 1967, bladz. 280), maar een schismatieke groep van voormalige leden van zusterkerken in Groningen is;
- c. dat de afgevaardigden alleen meedeelden dat deze classis in zijn zitting van 25-2-'69 de besluiten van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 heeft verworpen en zich daarover zal wenden tot de e.k. generale synode;

van oordeel,

- a. dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968, daarbij zich aansluitend bij de uitspraken van de particuliere synode van Overijssel 1967, duidelijk heeft aangewezen dat de classis Kampen in haar midden tolereerde de loslating van de binding aan de gereformeerde belijdenis zoals die onder meer in art. 53 en 54 K.O. en het Ondertekeningsformulier is vastgelegd en ook de weg tot herstel van de gereformeerde kerkelijke samenleving in de classis met volle handhaving van de belijdenis door beide nadrukkelijk is geweest;
- b. dat de „classis Emmeloord" deze weg tot herstel niet is gegaan, maar integendeel voortgegaan is op de door de beide particuliere synoden van Overijssel veroordeelde weg, waardoor ze de confessionele eenheid en daarmee het verband met de Gereformeerde zusterkerken verbrak, ondanks het meegedeelde besluit tot beroep op de generale synode, en tegelijk door middel van haar praeses reeds metterdaad verband ging oefenen met een schismatieke groep als de Tehuisgemeente is, die zich verstrooiend tegenover gereformeerde zusterkerken stelt;
- c. dat deze „classis Emmeloord" het karakter van gereformeerde kerkelijke vergadering die zich bindt aan de gereformeerde belijdenis en deze handhaaft, zoals onder overwegende a en b omschreven, moet worden ontzegd;

spreekt uit,

dat zij de afgevaardigden van de „classis Emmeloord" niet kan aanvaarden in deze particuliere synode van gereformeerde kerken;

voorts van oordeel,

dat de afgevaardigden van de „classis Dronten" van 22-2-'69 zoals zij zich presenteren metterdaad afgevaardigden zijn van de wettige classis Kampen, samengekomen op de grondslag van Gods Woord, met volle handhaving van de belijdenis en de onderhouding van de K.O.;

spreekt uit,

deze afgevaardigden in haar midden te aanvaarden als afgevaardigden van de wettige classis Kampen van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

2. dat door de classis tegen dit besluit der particuliere synode het volgende wordt ingebracht:
„De classis is van oordeel, dat haar hiermede grotelijks onrecht werd aangedaan. Immers, de classis besloot in haar vergadering van 25 febr. 1969 in beroep te gaan bij de gen. syn. van Hoogeveen (april 1969) tegen de besluiten van de buitengewone part. syn. van Overijssel 1968. Zulks overeenkomstig artikel 31 van de D.K.O.
Dit artikel toch geeft het recht aan iemand die zich verongelijkt acht in appèl te gaan en inmiddels het genomen besluit niet voor vast en bondig te houden; zonder dat men daardoor zijn wettige plaats in de kerken verliest, maar terwijl men integendeel deze plaats binnen de kerken en het verband der kerken ten volle blijft behouden. Van dit appèl werd schriftelijk bericht gezonden aan de part. syn. van Enschede van 1969. . .; terwijl ter vergadering van genoemde p.s. hiervan ook mondeling mededeling werd gedaan door de afgevaardigden der classis.
Bovendien wijst de classis u erop, dat op de tafel van de part. syn. 1969 verschillende revisieverzoeken lagen, die betrekking hadden op de besluiten van de buitengewone particuliere syn. van 1968 (van de kerk te Kampen, van ds. J. O. Mulder, van ds. G. Visee).
In plaats van deze revisieverzoeken te behandelen, tot het inzenden waar-van de betrokkenen toch binnen het verband der kerken het volle recht hadden, werden de kerken van de classis en haar leden en daarmee ook degenen die revisie verzochten buiten het verband der kerken gesloten. Ook dit is in strijd met het recht dat onder ons gelden moet";
3. dat in verband met dit bezwaar door de classis aan de generale synode verzocht wordt:

„uit te spreken dat de part. syn. van Overijssel 1969 door genoemde uit-spraak en handeling aan de classis Kampen en de daartoe behorende kerken en kerkleden onrecht heeft aangedaan".

Zij constateert voorts:

1. dat de classis aan het begin van haar besprekingen over de uitspraken der buitengewone particuliere synode geplaatst werd voor het dringende appèl, dat deze particuliere synode in haar brief van 19 september 1968 tot de classis deed uitgaan:

„Al de besprekingen en overleggingen ter synode werden gekenmerkt door ernst en droefheid over de geslagen breuk. Terwijl de synodale uitspraken doen zien, dat wij ervan overtuigd zijn, dat u als classis helaas ernstig tekort bent geschoten in het helpen voorkómen van deze breuk.
U schrijft wel in uw besluit van een groeiend onbehagen, dat er naar uw gevoelen is gegroeid in de kerk te Kampen, maar het doet ons leed, dat u niet hebt ingezien, dat er diepe en gerechtvaardigde onrust is gekomen wegens afwijking van het spoor der waarheid door de kerkeraad te Kampen; en dat u niet door o.a. arbeid van visitatoren alles gedaan hebt wat in uw vermogen was om aantasting van de belijdenis en van de geref. kerkregering krachtig te weerstaan en de kerkeraad te Kampen een halt toe te roepen op deze weg.
Het is onze ernstige grief, dat u, ook zelfs toen in Kampen de situatie zeer critiek was geworden en reeds een breuk dreigde, nog die kerkeraad niet de nodige hulp hebt geboden - doordat u n.l. de p.s.-besluiten van 1967 ging bagatelliseren en niet juist taxeren; en dat u het grote kwaad van de Open Brief niet hebt ingezien, doch de ondertekening van die brief door ds. J. O. Mulder in bescherming hebt genomen.
Broeders, nu hebt u deze uitspraken van de p.s. ontvangen.

Gaat u zich daarop ernstig bezinnen. Het is onze hoop en bede, dat u ze moogt ratificeren, onder voorbehoud van het „tenzij" van art. 31 K.O. Zowel de aanvaarding alsook de verwerping van deze besluiten is van zeer grote betekenis, en uw verantwoordelijkheid is niet gering!

Verwerping zal o.m. betekenen, dat u de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) gaat beschermen en steunen in het voortgaan op de door de synode veroordeelde weg; een weg, waarin hij zich principieel afwendt van de kerken, die door de Vrijmaking zijn hervergaderd naar de maatstaf van Schrift en belijdenis; terwijl u tevens daardoor bewerkt, dat een dreigende breuk ook in andere classiskerken, en wellicht ook elders (!) zich zal voltrekken. Zou u die verantwoordelijkheid op u durven nemen?

Aanvaarding van deze besluiten zal zulk een breuk in de classiskerken, en stellig ook elders, helpen tegengaan, terwijl de kerkeraad te Kampen (scriba J. Bos) zich temeer met alle ernst zal bezinnen op de vraag, of hij ook niet deze besluiten zal aanvaarden en de band aan de zusterkerken zal her-nieuwen, weer gaande in de weg tot rechte, schriftuurlijke vergadering van de gemeente.

Broeders, hier staat zeer veel op het spel. Erkent en ziet uw zeer grote verantwoordelijkheid.";

2. dat bovendien ter tafel lag de brief, die de kerkeraad van Kampen (scriba D. J. Gritter) op 17 oktober 1968 verzond „aan alle zusterkerken, die zouden samenkomen in de classis Kampen, gehouden op 31 oktober 1968" en aan de classis zelf, en waarin deze kerkeraad haar nadrukkelijk betuigde:

„Meermalen, broeders, heeft de raad uiting gegeven aan zijn begeerte om in classicaal en synodaal verband samen te blijven leven en gemeenschap te blijven oefenen met de zusterkerken in den lande en in het bijzonder met de zusterkerken van de classis Kampen.

De brieven die van de raad zijn uitgegaan naar de zusterkerken, naar de particuliere synode en ook naar de classis Kampen bevestigen dat. Die begeerte leeft nog onverzwakt bij ons. Derhalve wenst de raad zich, nu de particuliere synode van Overijssel heeft uitgesproken dat de classis Kampen alsnog behoort te voldoen aan het verzoek om de afgevaardigden van de raad als wettige afgevaardigden van de gereformeerde kerk te Kampen, te ontvangen, tot uw vergadering en legt de raad met vrijmoedigheid dit door de classis Kampen van september 1967 afgewezen verzoek opnieuw in uw midden met de hartelijke bede dat onze Heere, de Koning der Kerk, die machtig is harten als waterbeken te neigen, ook u ertoe moge brengen om het de kerk te Kampen aangedane onrecht weg te nemen door de gemeenschap met deze kerk te herstellen en haar afgevaardigden als wettige afgevaardigden van de kerk te Kampen een plaats in uw midden te geven. Het heeft de raad ten zeerste verblijd dat de buitengewone particuliere synode niet alleen de kerk te Kampen recht heeft willen doen maar zich ook beijverd heeft om wegen aan te wijzen waarlangs de geslagen breuk in de kerk te Kampen geheeld en de eenheid hersteld zou kunnen worden.

Daar de particuliere synode uw vergadering en de raad van de kerk te Kampen tezamen heeft opgeroepen om ieder voor zijn deel daartoe te arbeiden, is het de raad een behoefte om uw vergadering te verzekeren dat ons hart uitgaat naar onze broeders en zusters die niet meer met ons vergaderen en dat het onze hartelijke begeerte is dat de eenheid in Kampen wordt hersteld en dat we elkander weer mogen vinden tot de rechte vergadering van de gemeente naar Gods Woord en daarom met volle handhaving van de belijdenis en onderhouding van de kerkenorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland".

Zij constateert ten slotte:

dat de onder „zij constateert voorts" genoemde brieven, blijkens de classisnotulen werden gelezen en in het archief gedeponereerd.

Zij is van oordeel:

1. dat artikel 31 K.O. aan de „classis Kampen-Emmeloord", die zich beklagde door de uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 verongelijkt te zijn, het recht toekende om - onder overlegging van het bewijs van strijdigheid met Gods Woord en/of de artikelen van de kerkenordering bij de meerdere vergadering - deze uitspraak niet voor vast en bondig te houden. Het besluit van de particuliere synode 1969 om de afgevaardigden van deze classis niet op haar vergadering te ontvangen werd evenwel genomen op grond van andere overwegingen;
2. dat de particuliere synode van 1969 in dit verband terecht wees op de constituering van deze classis op 31 oktober 1968. Deze constituering immers vond plaats met negatie van de besluiten en de brief der

buitengewone particuliere synode en eveneens van de brief van de kerkeraad van Kampen (scriba D. J. Gritter) en betekende een schending van ditzelfde artikel 31 K.O., omdat

- a. de door de classis Kampen eerst verongelijkte en daarna door de particuliere synode in het gelijk gestelde kerkeraad (scriba D. J. Gritter) bij voorbaat werd uitgesloten;
 - b. de besluiten van de buitengewone particuliere synode betreffende de confessionele basis van het kerkverband werden genegeerd;
3. dat het onder 2b gestelde te meer in deze classis gelaakt moet worden, omdat zij niet alleen in de besluiten, maar ook in de brief van 19 september 1968 door de buitengewone particuliere synode gewezen was op de „diepe en gerechtvaardigde onrust“, die in de kerk van Kampen was ontstaan vanwege „afwijking van het spoor der waarheid door de kerkeraad van Kampen“, en doordat de classis zelf niet alles had gedaan, wat in haar vermogen was „om aantasting van de belijdenis en van de geref. kerkregering krachtig te weerstaan en de kerkeraad van Kampen een halt toe te roepen op deze weg“, waardoor hij zich principieel afwendt van de kerken, die door de Vrijmaking zijn hervergaderd naar de maatstaf van Schrift en belijdenis“;
 4. dat ook het blijven aanvaarden van ds. J. Kranenburg als afgevaardigde op en praeses van de classis, terwijl deze een beroep had aanvaard naar de „Tehuisgemeente“ in Groningen en daarmee bewees de besluiten van de generale synoden van Rotterdam-Delfshaven en Amersfoort-West 1967 niet voor vast en bondig te willen houden, een schending betekent van artikel 31 K.O. en ook een losmaken van de band aan de zusterkerken;
 5. dat derhalve de classis, die wel meedeelde in appèl te zullen gaan bij de generale synode, zich dermate bleef bewegen op het pad van de verbreking van de confessionele eenheid en de kerkenordelijke samenleving met de zusterkerken, dat de particuliere synode de afgevaardigden dezer classis in haar midden niet kon ontvangen;
 6. dat daarom de particuliere synode door haar uitspraak noch aan de classis zelf, noch aan de kerken van de classis en haar leden en daarom ook niet aan degenen, die revisie verzochten, onrecht heeft gedaan.

Zij spreekt uit:

aan het verzoek van de „classis Kampen-Emmeloord“ niet te voldoen;

en zij besluit:

hiervan kennis te geven aan:

1. de eerstvolgende vergadering van de „classis Kampen-Emmeloord“;
2. de eerstkomende particuliere synode van de gereformeerde kerken in Overijssel;
3. de eerstvolgende vergadering van de „classis Kampen-Dronten“.

Artikel 200.

De synode komt op VRIJDAG 31 OKTOBER 1969 voor de opening in plenaire zitting bijeen. Na opening en appèl nominaal spreekt de praeses de volgende woorden:

Het is vandaag een bijzondere dag. Het was in augustus 1968, dat de curatoren er bij de kerkeraden met de meeste klem op aandrongen om vervroegd een generale synode bijeen te roepen teneinde ten spoedigste te voorzien in de vacature-prof. Veenhof. In diezelfde brief schreven curatoren, dat zij zich realiseren dat de daadwerkelijke vervulling van deze vacature eerst recht mogelijk is, wanneer de kerken in meeste vergadering bijeen geoordeeld hebben over de kerkelijke keuze van die docenten der Hogeschool, die in Kampen woonachtig zijn.

Deze synode kwam vervroegd bijeen, primair om in de ontstane vacature aan de Theologische Hogeschool te voorzien. Zij besloot éerst het complex van moeilijkheden rondom de Hogeschool, inclusief de vraag, welke kerk te Kampen de wettige kerk ter plaatse is, te behandelen. Het is een lange, moeizame weg geworden. Het complex bleek zó groot te zijn, dat een verantwoorde behandeling vele weken tijd vorderde. Nu we zó ver zijn, dat de synode in grote eenparigheid beslissingen mocht nemen en ook de vraag, welke kerk te Kampen de wettige kerk ter plaatse is, beantwoord is, zijn wij toe aan de zaak, waarvoor wij vervroegd bijeengekomen zijn: de benoeming van een hoogleraar in de vacature-Veenhof.

Op deze dag vervullen ons gevoelens van dankbaarheid en bevrijding. Wij zijn de HERE onze God oprecht dankbaar, dat de vele struikelblokken mochten worden opgeruimd en de weg gebaad is om aan de bouw van de

Hogeschool, die ons zo hartelijk lief is, de volle aandacht te besteden.

Wij mochten Kampen behouden als gereformeerde academie. Wij mochten u, broeders hoogleraren, behouden als mannen, die in een critiek moment de goede keuze gedaan hebben.

Daarvoor prijzen wij op deze Hervormingsdag de bewarende hand van onze God,
Zijn reformerende genade

De HERE leide ons bij onze besprekingen zó, dat wij in grote eendracht in de eerste nooddrift van Kampen mogen voorzien: een nieuwe hoogleraar in de ambtelijke vakken..

Welkom curatoren en adviseurs

De praeses begroet de president-curator, ds. D. van Dijk, en de curatoren di. J. ten Hove, F. de Vries en I. de Wolff, de dienstdoende hoogleraren drs. J. van Bruggen, dr. L. Doekes, J. Kamphuis en H. J. Schilder en de adviseur ds. Joh. Francke.

De synode gaat in comité generaal voor het aanhoren van het voorstel van deputaten-curatoren met betrekking tot de benoeming van een nieuwe hoogleraar in de ambtelijke vakken aan de Theologische Hogeschool te Kampen.

Artikel 201.

Benoeming dr. C. Trimp tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool

Om ruim 16.00 uur wordt de comitézitting van de synode opgeheven.

De praeses doet mededeling van het feit, dat de generale synode, gelezen de enkelvoudige voordracht van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, in besloten zitting met eenparigheid van stemmen dr. C. Trimp, dienaar des Woords van de gereformeerde kerk te Groningen-Noord, heeft benoemd tot hoogleraar in de ambtelijke vakken aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Tevens deelt de praeses mede, dat ook de voordracht van deputaten-curatoren evenals het daaraan voorafgaand advies van hoogleraren eenparig was. Reeds is in comitézitting uiting gegeven aan de blijdschap van de synode, dat deze benoeming nu ken geschieden en wel met zo grote eenparigheid.

De HERE moge zijn rijke zegen erover gebieden en deze benoeming doen strekken tot welzijn van de Hogeschool en de kerken.

De president-curator, ds. D. van Dijk, spreekt namens deputaten-curatoren zijn hartelijke dankbaarheid uit voor de wijze, waarop deze zaak is behandeld en voor de eenstemmige aanvaarding van de voordracht. Hij is overtuigd, dat wij in dr. Trimp een hoogleraar krijgen die voor de Hogeschool en de kerken van grote betekenis zal zijn. Moge de HERE onze God zijn zegen over deze benoeming geven

Nadat de assessor in dankgebed is voorgegaan sluit de praeses deze vijftiende synodeweek, welke op zo vreugdevolle wijze mocht eindigen.

ZESTIENDE SYNODEWEEK 4 - 7 NOVEMBER 1969

Artikel 202.

Op DINSDAG 4 NOVEMBER 1969 heropent de praeses de vergadering.

Het appèl nominaal wijst uit, dat oud. P. Nierop voor het eerst ter synode aanwezig is. Door op te staan betuigt hij instemming met de belijdenis der kerken.

Verslag bezoek bij dr. C. Trimp

De praeses brengt verslag uit van het door het moderamen vrijdag 31 oktober j.l. bij dr. Trimp te Groningen gebracht bezoek om hem de brief van zijn benoeming tot hoogleraar te overhandigen. Dr. Trimp verzocht het moderamen zijn dank aan de synode over te brengen voor het in hem gestelde vertrouwen en gaf de wens te kennen spoedig met de synode te komen kennis maken.

Artikel 203.

Aan de orde komt nu de voortzetting van de behandeling van het rapport van commissie 1 in de zaak „Kampen" met betrekking tot „wet en sabbat" (zie artikel 1964). De rapporteur, dr. J. Douma leest enkele wijzigingen voor in het conceptbesluit van de commissie, deel II: „de generale synode overweegt" en: „de generale synode is van oordeel".

De bespreking in tweede ronde wordt gehouden.

Ds. C. C. J T. Breen dient een amendement in van de volgende inhoud: toevoegen na „de generale synode constateert" 8:

2. dat met betrekking tot de door de particuliere synode van Overijssel 1968 gegeven citaten omtrent de

sabbat, ds. G. Visee in zijn „Klaagschrift" blz. 8 en 9 schreef: „vrij van de wet van Mozes" en. . . „dán zal de gemeente God mogen danken dat geen sabbatsgebod haar bindt op dezelfde wijze als dat het geval was met de Oudtestamentische kerk, d.w.z. met een absoluut werkverbod en al de sabbatsbepalingen van de Mozaïsche wet".

2 wordt dan 3, toevoegen na „belijdt":

en in zijn preek over Zondag 38 zegt (in verband met het rusten op de zondag): „Zeker . . . Maar wie denkt dat het de Here is, die ons op de eerste dag van de week gebiedt zoals vroeger in het oude verbond op de zevende dag, vergist zich deernlijk. Wat de Here wèl gebiedt is, dat wij als gemeente van onze Here Jezus Christus samenkomen om Gods Woord te horen . . . Dat is het ene nodige. Maar wanneer wij dat doen en op welke dag, daarin zijn wij vrij. We leven niet meer onder de Wet".

toevoegen achter „de generale synode overweegt 5":

6. dat de Wet des HEREN in het vierde gebod niet inhoudt dat op de sabbat geen verzorgingsarbeid en onderhoudingsarbeid zou mogen worden verricht (vgl. Lukas 13 : 15), zodat van een absoluut werkverbod sprake zou zijn, maar in Exodus 20 : 11 teruggrijpt op Genesis 2 : 2 en alzo van blijvend verbindende kracht is, Exodus 34 : 21, 23, 24, Exodus 31 : 13, Jesaja 58 : 13, 14. toevoegen achter „van oordeel 5":

6. het vierde gebod als gebod om te rusten van de beroepsarbeid in navolging Gods voor de Nieuwtestamentische kerk ten onrechte niet meer verbindend achten"

Dit amendement wordt gesteund door ds. J. van Raalte. Daarna wordt de zitting gesloten.

Artikel 204.

De behandeling van de zaak „Kampen" met betrekking tot „wet en sabbat" wordt op WOENSDAG 5 NOVEMBER 1969 voortgezet.

Ds. C. J. Breen licht het door hem ingediende amendement toe. Na bespreking wordt over het amendement gestemd. Het wordt verworpen met 22 tegen 5 stemmen. De vier afgevaardigden van Overijssel bleven buiten stemming.

Vervolgens komt het conceptbesluit van de commissie in stemming. Het wordt aangenomen met algemene stemmen (27). Opnieuw bleven de vier afgevaardigden van Overijssel buiten stemming.

De praeses zegt commissie 1 en met name de rapporteur dank voor het voorbereidend werk in dezen verricht en spreekt de hoop uit, dat deze duidelijke uitspraak weerklank zal vinden bij de broeders in Kampen.

Het besluit is opgenomen in artikel 249.

Artikel 205.

Revisieverzoeken m.b.t. curatoren Noord-Holland.

Thans komt in behandeling het rapport van commissie 111 inzake de revisieverzoeken, welke betrekking hebben op het besluit van de generale synode te Amersfoort-West 1967 (Acta art. 29G), ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy niet te benoemen als resp. deputaat-curator en secundus-deputaat-curator van de Theologische Hogeschool (agendum XV). De rapporteur, ds. C. J. Breen, leest het rapport. De bespreking heeft in twee rondes plaats.

Ds. J. Rijneveld dient het volgend amendement op het conceptbesluit van de commissie in: „Op blz. 2 „Zij besluit" sub 2 te vervangen door:

2. het onder a genoemde stuk, mede omdat de kerken te Neede, Aalten en Apeldoorn er adhesie aan hebben betuigd, eveneens in behandeling te nemen;

3. te laten vervallen".

Dit amendement wordt gesteund door ds. A. Geelhoed. Na enige bespreking komt het in stemming. Het wordt aangenomen met 14 tegen 7 stemmen. Acht broeders, die reeds ter generale synode van Amersfoort-West 1967 over deze zaak geoordeeld hebben, bleven buiten stemming.

Het geamendeerde voorstel van de commissie wordt aangenomen met algemene stemmen (21). Dezelfde acht broeders bleven ook nu buiten stemming. De praeses dankt de commissie en in het bijzonder haar rapporteur voor het werk, dat verricht is en voor de beantwoording van de gestelde vragen. Het besluit is vermeld in artikel 206.

De zitting wordt in verband met het feit, dat het dankdag voor het gewas is, om ruim 15.00 uur gesloten.

Artikel 206.

Besluit inzake revisieverzoeken m.b.t. curatoren Noord-Holland

De generale synode

heeft kennis genomen van:

- a. een schrijven van „de particuliere synode van Noord-Holland-1968", bijeen te Amstelveen op 15 juni, 28 september en 26 oktober 1968. getiteld „Uitspraak en verzoek van de particuliere synode van Noord-Holland-1968 betreffende het besluit der generale synode van Amersfoort-West, ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy niet te benoemen tot resp. curator en secundus-curator van de Theologische Hogeschool",
- b. een adhesiebetuiging d.d. 6 januari 1969 van de raad van de gereformeerde kerk te Neede aan het onder a genoemde schrijven,
- c. een adhesiebetuiging d.d. 18 februari 1969 van de raad van de gereformeerde kerk te Aalten aan het onder a genoemde schrijven,
- d. een verzoek d.d. 13 januari 1969 van de raad van de gereformeerde kerk te Zalk en Veecaten inzake dezelfde materie als in het onder a genoemde schrijven,
- e. een verzoek d.d. 24 februari 1969 van de raad van de gereformeerde kerk te Apeldoorn van gelijke strekking als het onder a genoemde schrijven.

Zij is van oordeel:

1. dat, hoewel in geen der verzoeken der adressanten het woord „revisieverzoek" genoemd wordt, deze stukken klachten en verzoeken bevatten alsmede beschuldigingen inzake een besluit van de g.s. van Amersfoort-W. 1967, welke aan genoemde verzoeken het karakter van revisieverzoeken verlenen;
2. dat, naar de eigen uitspraak van de g.s. van Hoozevee (Acta art. 29) de kerken vertegenwoordigd in de p.s. van Wormer de kerkelijke gemeenschap hebben verbroken, zodat de oefening dezer gemeenschap niet langer mogelijk is, hetgeen ook tengevolge heeft, dat het revisieverzoek van deze p.s. in dezen niet op gelijke wijze ontvankelijk verklaard kan worden als de andere ontvangen revisieverzoeken.

Zij besluit:

1. de onder b t/m e genoemde stukken als „revisieverzoeken" in behandeling te nemen;
2. het onder a genoemde stuk, mede, omdat de kerken te Aalten, Neede, Zalk en Veecaten er adhesie aan hebben betuigd, bij deze behandeling te betrekken.

Zij constateert:

- I.**
 - a.l. dat de uitspraak van „de particuliere synode van Noord-Holland 1968" luidt: „De particuliere synode besluit . . . zich ernstig te beklagen - hetgeen zij bij deze doet- over dit onkerkelijk, willekeurig en disqualificerend handelen van de Generale Synode, terwille van de eer en goede naam van de dienaren des Woords ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy, terwille van de rechten van de kerken in Noord-Holland, terwille van alle zusterkerken in ons land en eveneens terwille van de rechte verzorging van de Theologische Hogeschool";
 2. dat het verzoek luidt: „uit te spreken dat bedoeld besluit van de Generale Synode van Amersfoort-West 1967 ten onrechte genomen is";
 - b. dat de kerkeraden van Neede en Aalten geen eigen argumentatie geven, doch die van het onder a genoemde schrijven tot de hunne hebben gemaakt;
 - c. dat de kerkeraad van Zalk en Veecaten na kennis genomen te hebben van de klacht, die geuit is in het onder a genoemde schrijven, er bij de generale synode op aan dringt - deels in aansluiting aan de argumentatie van het onder a genoemde schrijven, deels in zelf gegeven argumentatie - aan het onder a genoemde schrijven gedane verzoek te voldoen;
 - d. dat de kerkeraad van Apeldoorn, zonder naar het onder a genoemde schrijven te verwijzen, na kennisneming van het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967, neergelegd in art. 290 van de Acta, de motivering van genoemd besluit bestrijdt en er bij de generale synode op aan wil dringen „dat haastig dit besluit herroepen wordt en dat vervolgens de voorgedragen deputaten benoemd worden";
- II.** dat de raden van Aalten en Neede zich aansluiten bij de klacht van de particuliere synode van Noord-Holland, dat de generale synode van Amersfoort-West onkerkelijk, willekeurig en disqualificerend handelde;

dat als argumentatie daarvoor gegeven is:

1. „In de eerste plaats heeft de Generale Synode door persverslagen en acta van andere kerkelijke vergaderingen na te speuren om wettig aan haar voorgedragen deputaten aan haar keur te onderwerpen, stukken aan haar agenda toegevoegd, die haar niet voorgelegd waren”.

De generale synode stelt hiertegenover:

In het woord „naspeuren” ligt in dit verband de klank van iets onbehoorlijks. Er is echter niets onbehoorlijks gebeurd. Het is immers volkomen geoorloofd als een kerkelijke vergadering om een duidelijker inzicht in de materie van de aanhangige zaak te verkrijgen publieke stukken gebruikt. Hierdoor wordt de rechte behandeling van deze zaak alleen maar gediend en niets nieuws aan de agenda toegevoegd.

2. „In de tweede plaats heeft zij zich niet gehouden aan het geldend recht door haar zelf in het reglement der Theologische Hogeschool in vroegere zitting aldus geformuleerd en vastgelegd: De voordracht van curatoren geschiedt door de particuliere synoden. Elke particuliere synode draagt een curator met secundus voor. Zij worden door de generale synode benoemd en geïnstrueerd, acta, art. 122.

De Generale Synode heeft zich deswege schuldig gemaakt aan willekeur en heerschappijvoering over de kerken”.

De raad van Zalk en Veecaten geeft hierbij als argument:

„Het staat niet aan enige Generale Synode te beoordelen óf zij de door de Particuliere Synoden aangewezen deputaten-curatoren al dan niet zal benoemen”.

De generale synode stelt hiertegenover:

Toegestemd kan worden, dat als regel deputaten-curatoren overeenkomstig de voordracht der particuliere synoden door de generale synode worden benoemd. Het gehele Reglement voor de Theologische Hogeschool echter gaat er van uit, dat de generale synode namens de kerken, handelt, zeggenschap heeft en uiteindelijke verantwoordelijkheid draagt voor het welzijn der Theologische Hogeschool en de gereformeerde opleiding tot de dienst des Woords.

De benoeming van deputaten-curatoren door de generale synode is dan ook geen formaliteit, maar een principiële daad, die geheel voor verantwoordelijkheid der generale synode komt. Dit blijkt ook uit artikel 1-c van de „Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen, laatstelijk vastgesteld door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amersfoort-West in 1967” (Acta, bijlage 18a), waarin met het aanvaarden van hun benoeming van curatoren gevraagd wordt het recht van elke synode te erkennen de eerder gedane benoeming in te trekken.

Op grond van de overwegingen in art. 290 van de Acta van de generale synode van Amersfoort-West 1967 is die synode van oordeel „ dat het toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren, verbonden aan de Theologische Hogeschool, niet kan worden opgedragen aan broeders die mede verantwoordelijk zijn voor hetgeen in de tweede overweging wordt aangewezen”.

Gezien het feit, dat de generale synode hier deugdelijke en niet door adressanten weerlegde argumentatie gegeven heeft en haar eigen bovenomschreven vastgelegde rechten en verantwoordelijkheid gehandhaafd heeft, mist de klacht, dat hier van willekeur en heerschappijvoering sprake zou zijn, elke grond.

3. „In de derde plaats heeft zij haar met het geldend recht strijdige handelwijze gebaseerd op overwegingen, die zelf ook onjuist zijn. Zij heeft een eigen interpretatie van de bewuste gedeelten uit de Open Brief tot maatstaf van haar handelwijze genomen, een geheel andere maatstaf dan die van de buitengewone Part. Synode, waarvoor beide broeders mede verantwoordelijkheid dragen en hen aldus gemaakt tot beschermers van wat zij zelf verwerpen.”

De raad van Zalk en Veecaten stelt in dit verband:

„Het is bovendien ten zeerste in de Synode van Amersfoort-West te laken, dat zij haar eigen uitspraak inzake de omstreden afvaardiging van Noord-Holland gemaakt heeft tot norm voor iemands betrouwbaarheid als curator”.

De raad van Apeldoorn voert in dit verband aan:

„Ten aanzien toch van het bewuste gedeelte van de Open Brief heeft de generale synode gezegd dat het „de inhoud van de Drie Formulieren van Enigheid als belijdenis der waarheid disqualificeert enz.”, terwijl daartegenover de particuliere synode niet anders en niet méér heeft willen zeggen dan dat zij deze interpretatie niet deelt en dit oordeel over de Open Brief verwerpt”.

De raad van Apeldoorn voegt hieraan toe:

„In eenzelfde denk- en redeneerfout is de synode vervallen in haar tweede motivering, dat n.l. „deze particuliere synode eveneens in bescherming heeft genomen het niet naspreken van de artikelen 27-29 N.G.B. in het gedeelte van de Open Brief dat over de vrijmaking en het „vrijmakingsgeloof” handelt”. Ook hier is het enige wat de particuliere synode toegeschreven zou kunnen worden dat zij de beoordeling der generale synode van een gedeelte van de Open Brief niet onderschrijft”.

De generale synode stelt hiertegenover:

De generale synode van Amersfoort-West 1967 heeft van de Open Brief geen interpretatie, laat staan een "eigen interpretatie" gegeven, doch heeft zich aan de letterlijke tekst van de Open Brief gehouden. Derhalve hadden de aanklagende adressanten dienen aan te tonen, dat de overwegingen van de generale synode van Amersfoort-West 1967 in strijd zijn met de letterlijke tekst van de Open Brief. De generale synode van Amersfoort-West 1967 heeft niet anders gedaan dan het tot gelding brengen van wat geldig moet zijn, namelijk de inhoud van de Drie Formulieren van Enigheid. Doordat de hier genoemde klachten en aanklachten niet bewezen worden missen zij haar grond.

4. „De Particuliere Synode heeft er verder kennis van genomen dat de Generale Synode van Amersfoort-West 1967 heeft besloten „evenmin andere broeders uit het particuliere ressort Noord-Holland als zodanig te benoemen, waar geen verdere namen haar zijn voorgedragen” (Acta art. 290 besluit 2). Deze laatste woorden geven de indruk dat zij dit gaarne had gedaan en ook zou hebben gedaan, indien het haar mogelijk was geweest. Echter bij andere gelegenheden, wanneer een generale synode geen namen waren voorgedragen of een voorgedragene inmiddels overleden was, gaf een generale synode de betrokken e.k. particuliere synodes gelegenheid deputaten-curatoren alsnog aan te wijzen, die alsdan door de generale synode als gemachtigden zouden beschouwd worden; zo de Generale Synode van Amersfoort 1948, zie Acta, art. 83 en die van Rotterdam-Delfshaven 1964/65, zie Acta, art. 278”.

De generale synode stelt hiertegenover:

De gevallen die zich ter generale synode van Amersfoort 1948 en Rotterdam-Delfshaven 1964/65 hebben voorgedaan zijn niet op één lijn te stellen met de situatie ter generale synode van Amersfoort-West 1967, aangezien zich in de aangevoerde gevallen geen confessionele verschillen voordeden. Juist omdat ter generale synode van Amersfoort-West 1967 wél confessionele verschillen in geding waren mocht niet een gelijksoortig handelen als in 1948 en 1964/65 worden verwacht.

Wél moet de adressanten worden toegegeven, dat de generale synode van Amersfoort-West niet ter zake argumenteerde, toen zij besloot geen andere broeders uit het particulier-synodale ressort van Noord-Holland te benoemen waar gaan andere naman haar zijn voorgedragen” De generale synode had kunnen volstaan met naar het genoemde confessionele verschil (overweging 2, Acta art. 290) te verwijzen, als reden waarom zij niet een particuliere synode van het ressort Noord-Holland kon machtigen om alsnog anderen dan de voorgedragenen aan te wijzen.

5. „Het bovenstaande maakt duidelijk dat deze Generale Synode de rechten van de kerken in Noord-Holland op schromelijke wijze heeft tekort gedaan”.

De raad van Zalk en Veecaten formuleert dit breder:

„De Generale Synode van Amersfoort-West vergat hier, dat zij door dit haar doen in feite de hele buitengewone Particuliere Synode van Noord-Holland 1967 op onkerkelijke wijze in de ban deed, en aldus de rechten van de Kerken en kerkelijke vergaderingen in Noord-Holland schond”,

De generale synode stelt hiertegenover:

Voor wat betreft de beschuldiging dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 de rechten der kerken geschonden zou hebben, wordt verwezen naar wat hierboven onder 2 is gesteld.

Dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 naar het oordeel van de raad van Zalk en Veecaten vergeten zou hebben „dat zij door dit haar doen in feite de hele buitengewone Particuliere Synode van Noord-Holland 1967 op onkerkelijke wijze in de ban deed en aldus de rechten van de Kerken en kerkelijke vergaderingen in Noord-Holland schond”, is een dermate zware beschuldiging - en dat nog wel zonder argumentatie en bewijs - dat zij niet anders dan ernstige afkeuring verdient.

6. De raad van Zalk en Veecaten stelt:

„Bovendien vergat zij dat haar uitspraken eerst bindend zijn, indien, wanneer en voorzover zij door de Kerken worden geratificeerd, terwijl het dan voorts nog te bezien staat of een uitspraak in de éne zaak als norm kan gelden voor een andere”.

De raad van Apeldoorn stelt:

„Er mag voorts op gewezen worden dat de particuliere synode niet zo maar, zonder argumentatie, tegen de uitspraken van (de) generale synode „neen” gezegd heeft, maar vele gronden heeft aangevoerd. De particuliere synode heeft naar recht en plicht van artikel 31 de uitspraken van de generale synode getoetst en is tot de conclusie gekomen dat zij de oordelen van de generale synode niet juist acht. Maar dat mag dan toch voor de generale synode geen reden zijn om over te gaan tot een zo ver gaande maatregel als het niet benoemen van voorgedragen deputaten”

De generale synode stelt hiertegenover:

1. dat de bewering dat een uitspraak ener synode eerst bindend is, indien, wanneer en voorzover zij door de kerken wordt geratificeerd, in strijd is met de letterlijke tekst van art. 31 K.O. - eerste lid -;
2. dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 de door de raad van Apeldoorn genoemde „vele gronden” nauwkeurig heeft getoetst en ongegrond bevonden en op grond van de Heilige Schrift en de belijdenis heeft afgewezen (Acta art. 162).
Derhalve mag het de generale synode van Amersfoort-West 1967 niet betwist worden, dat zij handelt in de lijn van haar eigen besluiten in deze zaak, die immers genomen waren in overeenstemming met Schrift en belijdenis.
Daarom mag het feit, dat de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 na toetsing overeenkomstig artikel 31 K.O. tot de verwerping van de desbetreffende besluiten van de generale synode Amersfoort-West 1967 komt, voor de generale synode van Amersfoort-West 1967 geen aanleiding zijn te handelen in strijd met genoemde besluiten.

7. De raad van Apeldoorn stelt:

„De redeneergang van de generale synode is kennelijk als volgt:

- a. Wij zijn van oordeel dat de Open Brief in strijd is met Schrift en Belijdenis.
- b. Ds. Meester en Ds. Plooy zijn het niet met ons eens, d.w.z. zij stemmen niet met dit oordeel

- in.
- c. Dan lichten ook deze beide broeders de hand met de belijdenis
- d. Dus kunnen wij hen niet benoemen.

Naar het oordeel van de kerkeraad kan voor ieder zonder meer duidelijk zijn dat deze redeneergang niet deugt en dat met name de conclusie (aangeduid onder c) en dat dus het besluit (d) niet genomen had mogen worden".

De generale synode stelt hiertegenover:

De door de raad van Apeldoorn aan de generale synode van Amersfoort-West 1967 toegeschreven redenering trekt onjuiste conclusies aangezien de generale synode van Amersfoort-West 1967 in haar overweging (Acta art. 290) niet stelt, dat ds. J. Meester en ds. C. P. Plooy de hand lichten met de belijdenis, doch alleen overweegt, dat zij als leden van de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 de desbetreffende passages uit de Open Brief in bescherming nemen, weshalve het toezicht op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren, verbonden aan de Theologische Hogeschool aan hen niet kon worden opgedragen.

De raad van de gereformeerde kerk te Apeldoorn blijft in gebreke aan te tonen, waarom deze conclusie onjuist zou zijn.

De generale synode *constateert voorts*:

dat de raden van Aalten en Neede zich aansluiten bij wat de particuliere synode van Noord-Holland zich afvraagt: . . . „of dan in het samenleven van de kerken niet meer geldt, wat de Here van ons vraagt bij monde van de profeet Micha (6 : 8) „om recht te doen en getrouwheid lief te hebben". Wanneer de kerken in meeste vergadering bijeen zich metterdaad hier niet naar gedragen, „zou de Here dat niet zien?" (Klaagl. 3 : 36).

De generale synode stelt hiertegenover:

dat - nu uit wat de generale synode stelde tegenover hetgeen door adressanten is aangevoerd puntsgewijze gebleken is, dat hun klachten en argumenten misplaatst, ongegrond en ondoeltreffend waren - het tegen de generale synode van Amersfoort-West 1967 opgeheven zwaard van het Woord des HEREN deze synode niet treft.

De generale synode *constateert ten slotte*:

dat de raden van Aalten en Neede zich aansluiten bij het verzoek van de particuliere synode van Noord-Holland 1968: „... uit te spreken dat bedoeld besluit van de Generale Synode van Amersfoort-West 1967 ten onrechte genomen is";

dat de raad van Zalk en Veecaten zijn brief hierop laat uitlopen:

„Daarom dringt de kerkeraad er bij de Generale Synode van Hoogeveen ten zeerste op aan, dat zij deze ernstige fout van haar voorgangster zal herstellen door aan het verzoek van de particuliere synode van Noord-Holland 1968 te voldoen";

dat de raad van Apeldoorn zijn brief besluit met de woorden:

„De kerkeraad wil dan ook bij de e.k. generale synode er op aandringen dat haastig dit besluit herroepen wordt en dat vervolgens de voorgedragen deputaten benoemd worden".

Zij overweegt:

1. dat adressanten geroepen waren naar art. 31 K.O. - tweede lid - te bewijzen dat het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 290) strijdig is met Gods Woord en de aangenomen kerkenordening;
2. dat uit wat de generale synode tegenover hetgeen door adressanten aan haar was geschreven gesteld heeft, blijkt, dat het bewijs niet geleverd is.

Zij is van oordeel:

dat adressanten nagelaten hebben bewijzen naar art. 31 K.O. aan te voeren als grond voor hun verzoek.

Zij spreekt uit:

aan het verzoek uit te spreken dat bedoeld besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 ten onrechte genomen is alsmede aan het verzoek de voorgedragen deputaten te benoemen, niet te voldoen;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

- a. ds. H. J. v. d. Kwast, e.t. scribe van „de Particuliere Synode van Noord-Holland 1968”;
- b. de raden van Aalten, Neede, Zalk en Veecaten en Apeldoorn.

Artikel 207.

Op DONDERDAG 6 NOVEMBER 1969 komt in behandeling een conceptbesluit van commissie V inzake de verzoeken van de classis Kampen (scribe G. Boersma), de classis Stadskanaal en de raden van de gereformeerde kerken te Tweede Exloërmond en Valthermond om studenten in de gelegenheid te stellen tot het spreken van een stichtelijk woord in de samenkomsten der gemeenten (agendum IX). Dit conceptbesluit wordt gelezen door oud. L. T. Schravendeel. Na enige bespreking en enkele in het concept aangebrachte wijzigingen wordt het met 34 stemmen vóór en één tegen tot besluit verheven.

De tekst van het besluit is opgenomen in artikel 208.

Artikel 208.

Besluit inzake spreekconsent studenten

De generale synode

heeft kennis genomen van:

1. a. een schrijven d.d. 5 februari 1969 van de gereformeerde kerken te Tweede Exloërmond en Valthermond met betrekking tot de nood in de preekvoorziening en een adhesiebetuiging daaraan door de classis Stadskanaal d.d. april 1969;
- b. een schrijven d.d. 14 februari 1969 van de classis Kampen (scribe G. Boersma) van de gereformeerde kerken - naar aanleiding van een voorstel van de kerk te Emmeloord inzake de situatie van de preekvoorziening, welke in haar ressort moeilijker is dan ooit; welke brieven, elk voor zich, het verzoek bevatten om studenten in de gelegenheid te stellen tot het spreken van een stichtelijk woord in de samenkomsten der gemeenten, onder de voorwaarden, gesteld door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/1959 (Acta artikel 30);
2. de motieven welke ter ondersteuning van de voornoemde verzoeken worden aangewend:
 - a. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 zowel als de generale synode van Amersfoort-West 1967 eenzelfde verzoek hebben ingewilligd, echter met beperkte geldigheidsduur tot aan de eerstvolgende generale synode;
 - b. dat in de nood, waarin de sub a genoemde generale synoden tijdelijk hebben voorzien, geen verbetering is gekomen;

overweegt:

1. dat, hoewel het aantal predikantsplaatsen sinds 1 januari 1968 ten gevolge van de kerkelijke moeilijkheden aanzienlijk verminderde, toch het aantal vacatures aanmerkelijk is toegenomen en het aantal dienstdoende predikanten is afgenomen;
2. dat dientengevolge een toegenomen aantal kerken in een moeilijke situatie verkeert ten aanzien van de preekvoorziening;

3. dat daardoor in een aantal classes een overbelasting van de predikanten niet ontkend kan worden;

is van oordeel:

dat er in deze omstandigheden nog meer reden bestaat om aan deze verzoeken gevolg te geven dan ten tijde van de generale synode van Amersfoort-West 1967 het geval was;

spreekt uit:

aan deze verzoeken te voldoen onder de voorwaarde, gesteld door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/1969 (Acta artikel 30) en dus de besluiten van de generale synoden van Amsterdam (Acta artikel 60), van 's-Gravenhage 1914 (Acta artikel 77 sub a en e) en van Kampen 1951 (Acta artikelen 70, 173) tot de eerstvolgende generale synode opnieuw buiten werking te stellen;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan de raden van de gereformeerde kerken te Tweede Exloërmond en te Valthermond en aan de eerstkomende classes Stadskanaal en Kampen.

Artikel 209.

Verzoek kerkeraad Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser)

Vervolgens komt aan de orde de behandeling van het rapport van commissie IV met betrekking tot de brief van de raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser), waarin deze kerkeraad met het oog op de breuk aldaar de synode verzoekt „het uwe te doen om onder Gods zegen, broeders van eenzelfde huis weer samen te doen wonen" (agendum XIV a). Als rapporteur treedt op ds. D. van Houdt.

De bespreking geeft de commissie aanleiding, enige wijzigingen in het conceptbesluit aan te brengen, waarna het in stemming wordt gebracht. Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met algemene stemmen (29). De vier afgevaardigden van Utrecht bleven buiten stemming.

De praeses dankt de commissie en haar rapporteur voor de arbeid aan deze zaak besteed en spreekt de hoop uit dat het genomen besluit het goede mag uitwerken bij de kerkeraad van Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser).

Het besluit is vermeld in artikel 210.

Artikel 210.

Besluit inzake verzoek kerkeraad Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser).

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van de „raad van de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum, wiens afgevaardigden ten gevolge van een beslissing van de kerken in het ressort van de classis Utrecht-Breukelen niet tot de classicale vergaderingen worden toegelaten; die ook van de kerken in de provincie Utrecht, in particuliere synode bijeen, geen hulp kreeg om de classiskerken van hun verkeerde weg terug te brengen";

constaterende:

- 1 a. dat de kerkeraad stelt „dat hij op generlei wijze in uw vergadering vertegenwoordigd is en dus van u geen uitspraak kan vragen, die hij, naar artikel 31 K.O., ai of niet voor vast en bondig zal hebben te houden";
 - b. dat de kerkeraad mede daarom „een schrijven, waarin hij zijn bezwaren tegen de uitspraken van de laatstgehouden particuliere synode van de kerken in de provincie Utrecht uiteenzet, niet ter zake" acht;
2. dat de kerkeraad echter wel „in het besef van zijn medeverantwoordelijkheid voor de handelingen van die kerken, waarmede hij zo lange tijd in gemeenschap heeft geleefd" aan de leden dezer generale

synode „als afgevaardigden van de meerderheid dier kerken", met nadruk wil „betuigen, dat hij de verscheuring van de kerk van Utrecht-Centrum en de sanctionering van die scheuring door classis en particuliere synode, in strijd acht met het Woord van God, met de belijdenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland en met de afspraken, neergelegd in de Kerkenorde";

3. dat de kerkeraad vervolgens de gang van zaken in Utrecht-Centrum aldus beschrijft:
„In Utrecht-Centrum heeft een minderheid van de kerkeraad zichzelf geproclameerd tot de enig wettige ambtsdragers van de kerk des Heren te Utrecht-C. Zij hebben dat gedaan zonder daartoe door iemand geroepen te zijn en hebben zich daarmee een waardigheid aangematigd, die naar artikel 31 Nederlandse Geloofsbelijdenis niemand zichzelf mag aanmatigen. Zij hebben dat gedaan omdat de kerkeraad, ondanks moeiten en geschillen in raad en gemeente, gehoorzaam wilde zijn aan het gebod van de Zaligmaker Zijn dood te verkondigen bij brood en beker, omdat hij de gemeenschap in Christus niet gebroken achtte; dit des te meer niet, omdat de minderheid wél voort wilde gaan met prediking en doopsbediening. De minderheid heeft met deze proclamatie een aantal ambtsdragers van onze Here Jezus Christus, zonder enige vorm van proces, opzij gezet en daarmee de afspraken, neergelegd in artikel 79 K.O., als niets geacht.
Voorts heeft zij zich afgescheiden van de kerk des Heren, zonder ook maar een poging te doen aan te tonen, dat de merktekenen der kerk bij de meerderheid van de raad niet meer werden gevonden";
4. dat de kerkeraad daarna de gang van zaken op de classis Utrecht-Breukelen aldus beschrijft:
„In het midden van de afgevaardigden der classiskerken is er met nadruk op gewezen, dat, waar deze kenmerken gevonden worden, zekerlijk de kerk des Heren te kennen is en dat het niemand toekomt zich van deze kerk te scheiden, gelijk wij dat belijden in artikel 29 N.G.B.
Maar deze afgevaardigden hebben, ook weer zonder een poging aan te wenden aan te tonen, dat de kerk van Utrecht-Centrum niet meer als kerk te kennen was, de vertegenwoordigers van deze kerk de deur gewezen en de afgevaardigden van de minderheid ontvangen";
5. dat de kerkeraad zijn brief doet uitlopen op zijn verzoek:
„Broeders, wij hebben u deze dingen geschreven, omdat we overtuigd zijn, dat de scheuring tegen Gods wil is, omdat wij onzerzijds er aan willen medewerken, dat de scheur wordt geheeld en omdat we u willen verzoeken, wat we bij deze doen, het uwe te doen om onder Gods zegen, „... van eenzelfde huis samen broeders van eenzelfde huis weer te doen wonen.
Moge Gods Geest u leiden door Zijn Woord in al uw beraadslagingen en besluiten";

overwegende act 1 a en b:

1. dat, waar artikel 31 K.O. bepaalt, dat iemand, wanneer hij zich beklagt door de uitspraak van de mindere vergadering verongelijkt te zijn, zich op een meerdere kerkelijke vergadering zal mogen beroepen, daarmee de weg openblijft voor personen of kerken om in appèl te gaan over een besluit van een mindere vergadering, waardoor zij al dan niet terecht buiten het verband der kerken zijn komen te staan;
2. dat de kerkelijke praxis duidelijk aantoont, dat bezwaarschriften van personen of kerken, die niet meer tot het verband der kerken gerekend worden, ook metterdaad ontvankelijk zijn verklaard, bijv.
 - a. door de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952, die van een aantal bezwaarden uitsprak, „dat zii, hoewel in hun onttrekking zondig handelende, niettemin met de Gereformeerde Kerken verenigd wensen te blij-ven, zoals ook blijkt uit hun appèl, alsmede uit het feit, dat zij zich niet hebben aangesloten bij een andere „kerk" (Acta g.s. Berkel en Rodenrijs, artikel 144 V A sub overwegende b);
 - b. door de generale synode van Amersfoort-West 1967, die ten aanzien van de classis Noord-Brabant/Limburg metterdaad bevestigde, wat de part. synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg had gesteld: „dat hiermede geenszins tekort wordt gedaan aan het recht van appèl op de generale synode" (Acta g.s. Amersfoort-West 1967, art. 185 sub V);
 - c. door de classis Utrecht-Breukelen van 28 juni 1968, die o.m. besloot de kerkeraad (praeses ds. W. G. Visser) te vermanen over de oorzaak van de geslagen breuk en op te roepen de schapen van Christus' kudde niet van de gehoorzaamheid aan Christus af te houden, maar te voeren binnen de gemeenschap van de gereformeerde kerken, door alsnog o.m. de besluiten van de classis Utrecht-

Breukelen van voorgaande classisvergaderingen, betrekking hebbende op de conflicten in ons classicaal ressort in verband met de verschillende beoordeling van de zgn. „Open Brief, naar art. 31 D. K. O. te behandelen opdat, tot lof van de Koning der kerk, de breuk geheeld worde (vgl. Acta p.s. Utrecht 1968/69, art. 46 B passim);

- d. door de part. synode van Utrecht 1968/69, die uitvoerig handelde over het bezwaarschrift van de raad van de „gereformeerde kerk van Utrecht-C., scribaat Nijveldsingel 6", gedateerd 21 oktober 1968, met 10 bijlagen, betreffende een uitspraak van de classis Utrecht-Breukelen inzake de kerk te Utrecht-C., met het verzoek „uit te spreken, dat de classis geen enkele houdbare grond voor haar uitspraak heeft aangevoerd"; „terwijl de part. synode op de redenering van de kerkeraad: „Beroep op een meerdere vergadering is dus niet mogelijk, omdat (. . .) „een de facto buiten het verband staande kerk" geen „kerkordelijk beroepschrift" kan indienen"; op grond van hierboven vermelde of gebruikte overwegingen tot het oordeel kwam: „dat de appèlweg naar een meerdere vergadering door middel van een kerkordelijk beroepschrift voor de kerkeraad niet afgesneden werd, maar volledig open bleef";

overwegende ad 2:

dat de betuiging van de kerkeraad, „dat hij de verscheuring van de kerk van Utrecht-Centrum en de sanctionering van die scheuring door classis en particuliere synode, in strijd acht met het Woord van God, met de belijdenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland en met de afspraken, neergelegd in de Kerkenorde", alleen mag worden uitgesproken, wanneer hij deze betuiging, in overeenstemming met art. 31 K.O., staft met Gods Woord, met de belijdenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland en met de afspraken, neergelegd in de K.O.; naar de eis van het gebod der liefde, vgl. o.m. 1 Kor. 13 : 5, 6; Gal. 6 : 1; Ef. 4 : 15; Hebr. 10:23, 24; Hebr. 12 : 12-15;

overwegende ad 3:

1. dat de beschrijving van de gang van zaken in Utrecht-Centrum door de kerke-raad alleen beoordeeld zou mogen worden door deze generale synode, indien de kerkeraad tevens mededeelde:
 - a. welke de bezwaren zijn van „de minderheid";
 - b. welke besluiten de classis Utrecht/Breukelen dienaangaande heeft genomen en op welke wijze de kerkeraad hiermee heeft gehandeld;
 - c. welke besluiten de part. synode van Utrecht dienaangaande heeft genomen en welke bezwaren de kerkeraad daartegen heeft in te brengen;
2. dat de kerkeraad dan met name zou hebben te spreken over de overwegingen ad d 2 en 3, bij III constaterende uit het besluit van de part. synode van Utrecht, welke overwegingen, handelende over de classicale oordelen d.d. 10 september 1968, aldus luiden:
 2. „dat de oordelen 4 en 5 juist zeer zinvol zijn, aangezien de classis met deze oordelen de kerkeraad gewezen heeft op de ernst en de importantie van de classisbesluiten d.d. 2 november 1967 en 15 februari 1968";
 3. „dat het te betreuren en af te keuren is, dat de kerkeraad in het geheel van zijn gravamen slechts kerkelijk-juridische zaken naar voren brengt, maar juist voorbij gaat aan die classicale oordelen (4 en 5), die ware oorzaak van de moeiten in de kerk te Utrecht C. aanwijzen";

overwegende ad 4:

dat de kerkeraad, handelende over de gang van zaken op de classis Utrecht-Breukelen, de roeping heeft volledige opening van zaken te geven, gedachtig aan het oordeel van de part. synode van Utrecht „dat de kerkeraad zich misdraagt door aan de ernst van de classicale oordelen 4 en 5 voorbij te gaan";

overwegende ad 5:

dat het verzoek van de kerkeraad aan deze generale synode „het uwe te doen om onder Gods zegen, broeders van eenzelfde huis weer samen te doen wonen", alleen op deze wijze kan worden ingewilligd, dat aan deze kerkeraad de weg gewezen wordt, die hij krachtens schriftuurlijke roeping heeft te gaan, gelijk in bovenstaande overwegingen is geschied;

van oordeel:

1. a. dat de kerkeraad ten onrechte stelt, dat hij van deze generale synode „geen uitspraak kan vragen, die hij, naar art. 31 K.O., al of of niet voor vast en bondig zal hebben te houden" aangezien de aangevoerde gronden voor zulk een uitspraak dan toch de doorslag zouden moeten geven voor aanvaarding of verwerping; hetgeen ook juist de bedoeling is van art. 31 K.O.;
- b. dat de kerkeraad nu hij zijn bezwaren tegen de uitspraken van de part. synode niet uiteenzet, de generale synode verhindert deze bezwaren te beoordelen;
2. dat de kerkeraad ernstig in gebreke is gebleven door zijn beschuldigende betuiging niet te staven met Gods Woord, met de belijdenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland en met de afspraken, neergelegd in de kerkenordering en zich hiermee schuldig heeft gemaakt aan overtreding van het gebod der liefde;
3. dat de kerkeraad een eenzijdige en onvolledige beschrijving geeft van de gang van zaken in Utrecht-Centrum en ook daardoor de generale synode verhindert een verantwoorde beoordeling te geven;
4. dat de kerkeraad, sprekende over de gang van zaken op de classis Utrecht-Breukelen, maar voorbijgaande aan het oordeel van de part. synode „dat de kerkeraad zich misdraagt door aan de ernst van de classicale oordelen 4 en 5 voorbij te gaan", zich hierin opnieuw ernstig misdraagt, aangezien hij dit oordeel van de part. synode niet ter harte neemt en ook niet geargumenteed tracht te weerleggen, terwijl toch deze classicale oordelen volgens de part. synode „de ware oorzaak van de moeiten in de kerk te Utrecht-C. aanwijzen";
5. dat de kerkeraad, die als zijn overtuiging uitspreekt, dat de scheuring tegen Gods wil is, en die eraan wil meewerken, dat de scheur wordt geheeld, op zijn verzoek aan de generale synode dat zij het hare zal doen om onder Gods zegen, broeders van eenzelfde huis weer samen te doen wonen, - dit ten antwoord zal moeten ontvangen, dat zijn verzoek wordt ingewilligd door middel van bovenstaande overwegingen en oordelen;

spreekt uit:

dat het verzoek van de kerkeraad aan deze generale synode „het uwe te doen om onder Gods zegen, broeders van eenzelfde huis weer samen te doen wonen" op deze wijze wordt ingewilligd, dat de synode aan deze kerkeraad de weg wijst, die hij krachtens schriftuurlijke roeping heeft te gaan, door al de uitspraken van de classis en part. synode voor vast en bondig te houden of te weerleggen, opdat alzo allen, die zich metterdaad broeders van eenzelfde huis betonen, onder Gods zegen ook zullen samenwonen;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

1. de raad van de kerk te Utrecht-Centrum (praeses ds. W. G. Visser);
2. de e.k. part. synode van Utrecht;
3. de e.k. classis Utrecht-Breukelen.

Artikel 211.

Brief kerkeraad Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen)

Door commissie IV is eveneens voorbereid de behandeling van de brief van de raad van de gereformeerde kerk te Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen), waarin deze kerkeraad naar aanleiding van de breuk aldaar zich erover beklagt, dat de classis Utrecht-Breukelen en de particuliere synode van Utrecht 1968 „gehandeld en gesproken (hebben) op een wijze, welke onder christenen niet mag bestaan" (agendum XIV b).

De rapporteur, ds. D. van Houdt, doet voorlezing van het rapport.

Daarna wordt de zitting gesloten.

Artikel 212.

De praeses geeft op VRIJDAG 7 NOVEMBER 1969 het rapport en het conceptbesluit van commissie IV inzake Bilthoven (zie artikel 211) in bespreking. Als gevolg daarvan worden door de commissie enige wijzigingen in het conceptbesluit aangebracht. De synode aanvaardt het gewijzigde conceptbesluit met algemene stemmen (29). De vier afgevaardigden van Utrecht bleven buiten stemming.

De praeses zegt de commissie en haar rapporteur dank en spreekt de bede uit, dat deze beslissing ernstig overwogen mag worden door de broeders en zusters te Bilthoven, die nu van ons vervreemd zijn.

Het besluit luidt als in artikel 213 vermeld.

Artikel 213.

Besluit inzake brief kerkeraad Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen)

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van „de raad van de gereformeerde kerk te Bilthoven”, (praeses ds. C. van Leeuwen) gedateerd 23 april 1969, behelzende de mededeling, dat „in de week vóór Pinksteren de gemeente van Bilthoven werd gescheurd”,

alsmede het verwijt, dat „de Classis en de Particuliere Synode te Utrecht gehandeld en gesproken” hebben „op een wijze, welke onder christenen niet mag bestaan”;

I. constaterende:

dat de kerkeraad als eerste klacht aanvoert:

„Wij zijn heengezonden uit een constituerende vergadering van de classis Utrecht-Breukelen zonder enig bewijs uit de Schrift, dat wij in strijd met Zijn Woord de gemeente te Bilthoven voorgingen of dat wij haar op een dwaalweg hadden geleid. Dit bewijs zou later worden geleverd. Na de vakantiemaand. Dit is nooit gebeurd. Integendeel. De classisvergadering waarvan dit verwacht werd, verwees naar het in een nachtelijk uur (vanwege de grote nood der broeders) genomen besluit vlak vóór de vakantiemaand”;

voorts constaterende:

dat de part. synode van Utrecht 1968, in een vergadering bijeen op 16 januari 1969, naar aanleiding van een soortgelijke klacht van de kerkeraad heeft

geconstateerd:

1. dat in het besluit van 28 juni 1968 wordt verklaard, „dat bij de beoordeling van de vraag met welke kerkeraad de gereformeerde kerken in het ressort Utrecht-Breukelen in correspondentie zullen treden, in rekening zijn gebracht de normen van Schrift en Belijdenis voor de vergadering van Christus' kerk”;
2. dat tijdens de classicale besprekingen op 20, 27 en 28 juni 1968 op tal van Schriftplaatsen alsmede op het doorlopende spreken der Schriften, nagesproken in de belijdenis, een beroep is gedaan, getuige de classicale notulen;
3. dat de geconstitueerde vergadering op 28 juni 1968 na de overname van het besluit zelf aanstonds uitsprak en toezegde, dat alsnog nadere uitwerking van het besluit diende plaats te vinden door een schriftelijke fixatie van de bewijzen uit Gods Woord, de belijdenis en de K.O., naar uitwijzen van de gehouden besprekingen;
4. dat de voortgezette classicale vergadering op 8 augustus 1968 deze uitspraak nadrukkelijk vastlegde in een speciaal besluit;
5. dat de classicale vergadering op 16 september 1968 deze haar uitspraak ook heeft gehonoreerd door in het „definitieve besluit” de vereiste en toegezegde bewijzen op te nemen;

ten slotte constaterende:

1. dat de kerkeraad als bewijs voor zijn klacht het volgende aanvoert: „Op 8 aug. '68 spreekt de classis uit, dat in haar besluit van 28 juni (waardoor de afgevaardigden van Bilthoven werden heengezonden) geen duidelijke bewijzen uit Gods Woord, de belijdenis en de kerkenorde zijn bijgebracht; overwegende, dat bij het onderhavige besluit zulke bewijzen niet mogen ontbreken ...". ... Van het definitieve besluit van 16 sept. '68 zegt de p.s. Utrecht dat het geen andere inhoud en geen andere gronden bevat dan het besluit van 28 juni (Acta 68/69, blz. 31, onder a);
2. dat de part. synode in het onderdeel van haar besluit, waarop de kerkeraad zich beroept, heeft geconstateerd o.m.:
„dat „het definitieve besluit" van 16 september 1968 geen nieuwe beschuldigingen en oordelen bevat, die tijdens bovengenoemde besprekingen niet genoemd en overwogen zouden zijn geweest";

overwegende:

1. dat de kerkeraad in zijn bewijsvoering negeert, dat de part. synode heeft geconstateerd:
„dat de classicale vergadering op 16 september 1968 deze haar uitspraak heeft gehonoreerd door in het „definitieve besluit" de vereiste en toegezegde bewijzen op te nemen";
2. dat de kerkeraad in zijn beroep op de part. synode voorbijziet, dat deze zich keerde tegen de bewering van de kerkeraad, dat het „definitieve besluit" van 16 september 1968 nieuwe beschuldigingen, bezwaren en oordelen zou bevatten;

is van oordeel:

dat de kerkeraad zich ten onrechte beroept op de uitspraken van de part. synode om te bewijzen, de classis hem heeft heengezonden zonder enig bewijs uit de Schrift.

II. constaterende:

dat de kerkeraad als tweede klacht aanvoert:

„Het hoofdmotief van ons heenzenden was het niet nakomen, of daartegen in beroep gaan, van een classisbesluit van 15 februari 1968 inzake de Open Brief - - let wel, niet inzake de ondertekenaars van de Open Brief - - en het laten voorgaan van ds. J. Snijder.

Gebiedt de Here ons, een classisbesluit na te komen of daartegen in beroep te gaan, aangenomen dat wij tijd en gelegenheid hadden gehad om het te toetsen; en zonder dat er door iemand uit de kerkeraad of de gemeente was gevraagd om dit te doen? (Dit laatste is nooit gebeurd)";

voorts constaterende:

1. dat de part. synode van Utrecht naar aanleiding van de klacht over „de aanvaarding van de credentiebrieven van de broeders, die de kerk van Bilthoven scheurden, zonder dat ze de kerkelijke weg gingen", waardoor de classis „de regels van het kerkverband fundamenteel heeft geschonden. . ." heeft overwogen:
„a. dat op de classis van 14 december 1967 een ernstige zaak aan de orde kwam en uitvoerig behandeld werd;
- b. dat op de zitting ‚van de classis' van 15 februari 1968 een gewichtig besluit genomen werd, dat uitspraken bevatte over het werk des Heren in de vrijmaking en over de functie en het gezag der kerkelijke belijdenis;
- c. dat de kerkeraad krachtens zijn belofte in de credentiebrieven verplicht was dit besluit van waarde te houden òf zelf „de kerkelijke weg" te gaan krachtens art. 31 (2e lid) der K.O.;
- d. dat de kerkeraad tot op 27 mei 1968 geen van beide mogelijkheden heeft betracht, ja zelfs zich over het besluit niet beraden heeft;
- e. dat de kerkeraad, door het laten voorgaan van ds. J. Snijder, ipso facto tegen het classicaal besluit in heeft gehandeld en dit besluit niet van waarde heeft gehouden, zónder in „de kerkelijke weg" appèl aan te tekenen tegen dit besluit (...);
- f. dat de bezwaarde broeders zowel mondeling (zie kort verslag van de kerkeraadvergadering op 22 april 1968) als schriftelijk (zie hun brief d.d. 16 mei 1968) de kerkeraad nadrukkelijk opgeroepen hebben het

- classicaal besluit van waarde te houden of in „de kerkelijke weg" appèl aan te tekenen;
- g. dat de meerderheid van de kerkeraad in zijn vergadering van 27 mei 1968 weigerde op de herhaalde oproep der bezwaarde broeders in te gaan, alvorens de bezwaarde broeders aan een bepaalde eis hadden voldaan, welke eis niet mocht en behoefde gesteld te worden (...);
 - h. dat de kerkeraad zelf „de kerkelijke weg" voor de bezwaarde broeders heeft geblokkeerd en opgebroken, doordat hij geen gehoor gaf aan de oproep der bezwaarde broeders om als kerkeraad te gaan handelen overeenkomstig „de kerkelijke weg", aangewezen in de credentiebrief en in art. 31 der K.O.";

overwegende:

1. dat de kerkeraad ter fundering van zijn klacht geen bewijzen aanvoert, die niet reeds door de part. synode zijn besproken en weerlegd;
2. dat de Here in zijn Woord van ons eist, dat ons ja ja moet zijn en ons neen neen, Matth. 5 : 37, en dat deze schriftuurlijke regel mede bepalend is voor het zich houden aan de afspraak van art. 31 K.O. en de belofte van de credentiebrief (vgl. hierboven overweging p.s. ad c);

is van oordeel:

dat deze klacht van de kerkeraad door de hierboven genoemde overwegingen van de part. synode afdoende is weerlegd;

III. constaterende:

dat de kerkeraad als volgende klacht aanvoert:

„Wij vragen ons af, wij begrijpen niet, wij beklagen ons daarover, hoe het mogelijk is, dat wij - gesteld al dat wij iets verkeerd ten aanzien van de classis of ds. Snijder hadden gedaan - van het ene uur op het andere geen gemeente van onzen Here Christus meer zijn. En dit alles, terwijl daarin geen spoor van de gewone en eerlijke kerkelijke weg te ontdekken is.

(Noot van de kerkeraad:) Aan het eind van de kerkeraadvergadering op 27 mei '68 constateerde de voorzitter: we hebben elkaar niet gevonden en zullen dus op de volgende vergadering verder spreken. Een besluit werd door de kerkeraad nog niet genomen In de avond van 29 mei d.a.v. hadden alle gemeentelieden een schrijven van de drie bezwaarde broeders in huis, waarin deze zich als de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk in Bilthoven presenteren en oproepen tot aparte kerkdiensten";

voorts constaterende:

dat de part. synode van Utrecht, naar aanleiding van een soortgelijke klacht van de kerkeraad van Loenen aan de Vecht in verband met het niet ontvangen van de kerkeraden van Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser) en Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen), heeft overwogen, o.m.:

„(i) dat de bezwaarde broeders in Utrecht-C. en Bilthoven oordeelden, dat bovengenoemde vraag (nl of de kerkeraden nog beantwoordden en getrouw waren aan deze onder f. en g. beschreven roeping) ontkennend beantwoord moest worden, aangezien de raad, waartoe zij resp. behoorden, weigerde in bondige besluiten waarborgen te bieden dat de ware leer haar loop zou hebben; voorts zich niet hield aan de „normerende kracht" van het Ondertekeningsformulier voor predikanten en van de door de ouderlingen en diakenen ondertekende formulieren van Enigheid; bovendien niet onderhield de afspraak naar art. 31 der K.O. als „samenlevingsaccord" der gereformeerde kerken; en volhardde in deze dingen ondanks vermaningen en waarschuwingen van bezwaarde ambtsdragers en gemeentelieden, alzo de kudde Gods afvoerend van de „enigheid des waren geloofs";

(j) dat de classis bij haar besluitvorming op 10 en 16 september 1968 gronden heeft genomen uit de Schrift (Matth. 7 : 12, 28 : 19; Hand. 20: 28; Hebr. 12 : 14, 15), uit de belijdenis (art. 27-30 der N.G.B.), uit de kerkorde (art. 31, 53, 87 der K.O.) en uit het Ondertekeningsformulier";

overwegende:

dat de kerkeraad ter fundering van zijn klacht geen bewijzen aanvoert, die niet reeds door de part. synode

zijn besproken en weerlegd;

is van oordeel:

dat de kerkeraad ernstig in gebreke blijft door het algeheel negeren van de op zijn klacht betrekking hebbende uitspraken van de part. synode;

IV. ten slotte constaterende:

dat de kerkeraad zijn brief aan deze generale synode aldus begint:

„Het is u bekend, dat in de week voor Pinksteren 1968 de gemeente van Bilthoven werd gescheurd. Daarvoor en daarna heeft de Classis en de Particuliere Synode te Utrecht gehandeld en gesproken op een wijze, welke onder Christenen niet mag bestaan. Wij willen u dit voorleggen; ons daarover bij u beklagen”;

overwegende:

dat de klachten van de kerkeraad en zijn beschuldigingen aan het adres van de classis, de part. synode - alleen mogen worden uitgesproken, wanneer hij deze klachten en beschuldigingen, in overeenstemming met art. 31 K.O., staft met Gods Woord, met de belijdenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland en met de afspraken, neergelegd in de kerkenordening; naar de eis van het gebod der liefde, vgl. o.m., 1 Kor. 13 : 5, 6; Gal. 6 : 1; Ef. 4 : 15; Hebr. 10 : 23, 24; Hebr. 12 : 12-15;

van oordeel:

dat de kerkeraad ernstig in gebreke is gebleven door zijn klachten en beschuldigingen niet te staven met Gods Woord, met de belijdenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland en met de afspraken, neergelegd in de kerkenordening en zich hiermee heeft schuldig gemaakt aan overtreding van het gebod der liefde;

sprekt ten slotte alles samenvattend uit:

dat de kerkeraad niet heeft bewezen zijn bewering, dat de classis en de particuliere synode hebben „gehandeld en gesproken op een wijze, welke onder Christenen niet mag bestaan”;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

1. de raad van de kerk te Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen);
2. de e.k. particuliere synode van Utrecht;
3. de e.k. classis Utrecht-Breukelen;
4. de raad van de gereformeerde kerk te Bilthoven.

Artikel 214.

De synode stelt de artikelen 191 tot en met 201 van haar Acta vast.

De praeses stelt namens het moderamen voor de brief van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen betreffende uitbreiding aantal hoogleraren, welke brief inmiddels in comité-zitting gelezen is, in handen te stellen van het moderamen. Aldus wordt besloten.

Artikel 215.

Appèlschrift kerkeraad Loosdrecht tegen uitspraken classis Amersfoort

De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie IV inzake het appèlschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Loosdrecht tegen de uitspraken van de classis Amersfoort dd. 4 september 1968 en de oordelen van de classis Amersfoort d.d. 2 oktober 1968 in verband met het beroep, de schorsing en de bevestiging van ds. J. Verhoeff (agendum XIV d). Wegens afwezigheid van de rapporteur, oud. H. de Jong, wordt het rapport gelezen door ds. J. Rijneveld.

De vragen, welke in de bespreking worden gesteld, worden beantwoord door de voorzitter van de commissie, ds. D. van Houdt. Na enig beraad brengt de commissie enkele wijzigingen aan in het conceptbesluit dat hierna met algemene stemmen (28) tot besluit van de synode wordt verheven. De vier afgevaardigden van Utrecht bleven opnieuw buiten stemming.

De commissie wordt dankgezegd voor haar arbeid. De praeses spreekt de bede uit, dat de genomen besluiten tot vrede van de bedreigde en verstrooide gemeenten in het ressort Utrecht mogen dienen.

Het besluit inzake Loosdrecht is opgenomen in artikel 216.

Artikel 216.

Besluit inzake appèlschrift kerkeraad Loosdrecht tegen uitspraken classis Amersfoort

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een appèlschrift van de kerk te Loosdrecht tegen de uitspraken van de classis Amersfoort d.d. 4 september 1968 en de oordelen van de classis Amersfoort d.d. 2 oktober 1968;

constaterende:

1. dat de classis Amersfoort d.d. 4 september 1968 o.m. uitsprak:
„dat ds. J. Verhoeff, geschorst predikant van Vroomshoop, niet erkend kan worden als predikant van de kerk van Loosdrecht”;
2. dat de classis Amersfoort d.d. 2 oktober 1968 o.m. oordeelde:
 - „1. dat de kerkeraad van Loosdrecht met zijn volhardende schending van de artt. 5 en 10 der Kerkorde ongehoorzaam blijft aan de Schriftuurlijke eisen voor het toezicht op de Dienaren des Woords, en de „goede orde, gelijk het Woord Gods leert” (art. 31 N.G.B.), veracht;
 2. dat de Kerkeraad van Loosdrecht zich dientengevolge in feite heeft losgemaakt van het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland”;
3. dat de raad van de kerk te Loosdrecht aan deze generale synode vraagt „aan de classis Amersfoort te verzoeken:
 1. de uitspraken van 4 september 1968 en de oordelen van 2 oktober 1968 terug te nemen;
 2. de schorsingsgronden van ds. J. Verhoeff samen met de kerkeraad van Loosdrecht te onderzoeken, of ze naar Gods Woord zijn”;
4. dat blijkens de Acta van de particuliere synode van Utrecht van 16 oktober 1968, artikel 27, de raad van de kerk te Loosdrecht eenzelfde verzoek gericht heeft aan genoemde particuliere synode;
5. dat deze particuliere synode uitvoerig gehandeld heeft over de door de kerkeraad van Loosdrecht ingediende bezwaren ter ondersteuning van zijn verzoek;
6. dat de kerkeraad van Loosdrecht de uitspraken van de particuliere synode niet vermeldt noch tracht te bewijzen dat deze strijden tegen het Woord Gods of de K.O. (art. 31 K.O.);

overwegende:

dat de raad van de kerk te Loosdrecht bij deze generale synode had behoren te komen, niet met hetzelfde bezwaarschrift, dat reeds op de particuliere synode gediend heeft, maar met een bezwaarschrift, waarin de duidelijke en uitvoerige uitspraken van de particuliere synode werden weerlegd.

van oordeel:

dat deze generale synode niet tot behandeling van bedoeld bezwaarschrift mag overgaan;

besluit:

aan de verzoeken van de raad van de kerk te Loosdrecht niet te voldoen; en hiervan kennis te geven aan:

1. de raad van de kerk te Loosdrecht (p.a. br. J. van Baardewijk);
2. de eerstkomende classis Amersfoort;
3. de eerstkomende particuliere synode van Utrecht.

Artikel 217.

De assessor gaat voor in dankgebed en de praeses sluit de zestiende synodeweek.

ZEVENTIENDE SYNODEWEEK 11 - 14 NOVEMBER 1969

Artikel 218.

De praeses heropent de vergadering op DINSDAG 11 NOVEMBER 1969.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat drs. A. N. Hendriks en oud. W. de Jager voor de eerste maal ter synode aanwezig zijn. Op verzoek van de praeses betuigen zij door op te staan instemming met de belijdenis der kerken.

De praeses spreekt enkele woorden van deelneming tot oud. A. van der Kaaden in verband met het plotseling overlijden van zijn kleinzoon.

Artikel 219.

Gravamen br. D. Roorda te Voorthuizen

In behandeling komt het rapport van commissie III inzake een gravamen van br. D. Roorda te Voorthuizen tegen diverse punten in onze belijdenisgeschriften (agendum XVII g). Het rapport wordt gelezen door de rapporteur ds. C. J. Breen. Daarna wordt de zitting geschorst tot 19.00 uur, om ruimte te geven voor arbeid in de commissies.

Artikel 220.

In de avondvergadering wordt een begin gemaakt met de bespreking van het rapport inzake het gravamen van br. D. Roorda (zie art. 219).

Na de eerste ronde wordt de bespreking afgebroken en gaat de synode in comité generaal.

Aan het eind van de avond wordt de zitting in het openbaar gesloten.

Artikel 2

De bespreking, welke dinsdagavond moest worden afgebroken, wordt op WOENSDAG 12 NOVEMBER 1969 voortgezet tot 10.15 uur.

Artikel 222.

Kennismaking met dr. en mevr. Trimp

Intussen zijn ter vergadering gekomen de deputaten-curatoren di. D. van Dijk, J. Hettinga, J. ten Hove, F. de Vries en T. de Wolff, de hoogleraren dr. L. Doekes, J. Kamphuis en H. J. Schilder en de nieuw benoemde hoogleraar dr. C. Trimp en mevr. J. Trimp-Holwerda. De praeses heet hen allen hartelijk welkom en richt zich in het bijzonder tot dr. C. Trimp, om hem geluk te wensen met zijn benoeming tot hoogleraar in de ambtelijke vakken aan de Theologische Hogeschool te Kampen. De praeses spreekt er zijn blijdschap over uit, dat dr. en mevr. Trimp naar Hoogeveen wilden komen ter kennismaking met de synode.

De zitting wordt ruim een half uur geschorst voor de koffiepauze.

Om 11.00 uur wordt de zitting voortgezet. De praeses doet voorlezing van een brief van dr. C. Trimp, waarin deze meedeelt, dat hij gaarne en met vrijmoedigheid de benoeming tot gewoon hoogleraar aan de Theologische Hogeschool te Kampen aanvaard

De praeses vertolkt de dankbaarheid van de synode voor het feit, dat dr. C. Trimp zijn benoeming tot hoogleraar heeft aangenomen en bidt dr. Trimp in de tijd van voorbereiding op zijn toekomstige taak de kracht en de leiding van de Heilige Geest toe.

De president-curator, ds. D. van Dijk, geeft uiting aan zijn blijdschap over de beslissing, welke dr. Trimp nu genomen heeft, een blijdschap allereerst om der wille van dr. Trimp zelf, die zijn verdere leven aan de studie zal mogen wijden, vervolgens om der wille van de Hogeschool, die er weer een hoogleraar in de ambtelijke vakken bij krijgt, ten slotte om der wille van de kerken, die straks de vruchten zullen mogen plukken in predikers, die Gods Woord recht bedienen. „De HERE stelle u tot rijke zegen en zegene in u onze kerken", aldus ds. D. van Dijk.

De rector, prof. J. Kamphuis, sluit zich mede namens de andere hoogleraren met een enkel woord bij het door de president-curator gesprokene aan.

Hij is dankbaar, dat de eerste ontmoeting met dr. Trimp na de aanvaarding van zijn benoeming mag plaats vinden in de vergadering van de afgevaardigden der kerken. Hij spreekt als zijn overtuiging uit, dat het in het midden van de kerken goed leven is en wenst zijn nieuwe collega toe, dat ook hem het goede in dienst der kerken ten deel mag vallen.

Dr. C. Trimp dankt voor de hartelijke wijze waarop hij en zijn vrouw door de synode ontvangen zijn en zegt, dat hij weloverwogen de benoeming heeft aanvaard, al ziet hij tegen de zwaarte van de taak op. Hij acht het zich een eer om mee te mogen helpen aan de opleiding van dienaren des Woords, die de heiligen hebben toe te rusten tot dienstbetoon. Dat hij juist door deze synode tot dit werk geroepen mocht worden, stemt hem tot bijzondere dank.

Artikel 223.

Verslag deputaten-curatoren inzake uitbreiding aantal hoogleraren

De praeses stelt nu aan de orde de behandeling van het rapport van het moderamen betreffende onderdeel VII van het Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1967 tot december 1968, welk onderdeel handelt over de uitbreiding van het aantal hoogleraren (agendum I a).

De praeses geeft de leiding over aan de assessor en ontvangt zelf gelegenheid als rapporteur het rapport voor te lezen.

Na bespreking in eerste ronde brengt de rapporteur namens het moderamen enkele wijzigingen aan in het conceptbesluit.

Na beëindiging van de discussie in tweede ronde wordt het conceptbesluit in stemming gebracht. Het wordt met algemene stemmen (35) tot besluit van de synode verheven.

De assessor spreekt zijn vreugde erover uit, dat in de rij van beslissingen van de laatste weken ook dit besluit met algemene stemmen mocht genomen worden. Hij dankt de rapporteur voor zijn arbeid in dezen en geeft hem de leiding weer over.

Het besluit is opgenomen in artikel 224.

De synode gaat enkele ogenblikken in comité generaal. Daarna vindt sluiting plaats in openbare zitting.

Artikel 224.

Besluit inzake uitbreiding aantal hoogleraren

A. De generale synode

heeft kennis genomen van:

het Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen over het tijdvak januari 1967 tot december 1968, paragraaf VII inzake „uitbreiding aantal hoogleraren”;

constateert:

- a. dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 o.a. heeft besloten:
 - „1. deputaten-curatoren dringend aan te bevelen met bekwame spoed verder te onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, dient te worden uitgebreid, en bij dit onderzoek te betrekken wat door de particuliere synoden van Groningen en Zuid-Holland, beide 1967, aan de generale synode wordt voorgesteld;
 2. deputaten-curatoren te verzoeken, indien zij de noodzakelijkheid tot uitbreiding van het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, aanwezig achten, aan deze of aan de volgende generale synode hieromtrent voorstellen te doen”.
- b. dat deputaten-curatoren over deze zaak het advies gevraagd hebben van de senaat van hoogleraren;
- c. dat het de senaat raadzaam voorkwam „deze zaak aan te houden en dat ook te rapporteren aan de komende synode”, waarbij hij overwoog „dat hij momenteel incompleet is, terwijl de emeriti-hoogleraren met hun advies de senaat niet terzijde staan en het ook niet verwacht kan worden dat dit bij de arbeid van het opstellen van een advies over deze zaak voor uw vergadering anders zou zijn. Dat houdt ook in dat bij de bespreking van het hier aan de orde zijnde belangrijke onderwerp de stem van de diaconioloog niet zou worden gehoord. Daarbij komt dat kerken en hogeschool op dit ogenblik in een situatie verkeren die door ingrijpende wijzigingen wordt bepaald. Het schijnt niet geraden nieuwe lasten te aanvaarden terwijl de consolidatie van het kerkelijk leven zich nog niet heeft voltrokken”;

- d. dat deputaten-curatoren conform het senaatsadvies hebben besloten en de synode voorstellen „eveneens te besluiten overeenkomstig de door hen aanvaarde conclusies van het advies van de senaat”;

overweegt:

dat het advies van de senaat om „deze zaak aan te houden” een gedateerd advies is, mede bepaald door de moeiten waarin kerken en hogeschool zich op dat moment bevonden;

is van oordeel:

1. dat deputaten-curatoren in de moeilijke situatie van 1968 terecht dit gedateerd advies tot het hunne hebben gemaakt;
2. dat mede door de besluiten van deze synode de situatie van kerken en hogeschool zodanig is gewijzigd, dat de overwegingen van het door deputaten-curatoren uitgebrachte advies veelszins haar actualiteit hebben verloren;

en besluit:

1. het beleid van deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool te Kampen op dit punt goed te keuren onder dank voor hun verrichte arbeid in dezen;
2. het advies van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen niet op te volgen.

B. De generale synode heeft

kennis genomen van:

het rapport van het moderamen inzake een eventuele uitbreiding van het aantal hoogleraren van de Theologische Hogeschool te Kampen;

overweegt:

- a. dat de uitoefening van het promotierecht de hoogleraren extra heeft belast, doordat nieuwe taken voor hun rekening kwamen, zoals het tenteren en examineren van de doctoraal-studenten alsmede het begeleiden van de doctorandi op hun weg naar de promotie;
- b. dat de hoogleraren extra belast zijn tengevolge van de expansie van de theologische wetenschap en de voortgaande specialisatie, waarbij in aanmerking dient te worden genomen dat het veld van wetenschap, dat zij hebben te onderzoeken, zo uitgebreid is geworden, dat aan de gevaren van de hedendaagse stromingen onmogelijk voldoende aandacht kan worden geschonken;
- c. dat de Theologische Hogeschool aan zaken, die van wezenlijk belang zijn voor een efficiënte opleiding en de bezetting van eigen katheders in de toekomst, zoals het geven van doctoraal-colleges, het vormen van werkgroepen voor doctoraal-studenten en begeleiding van de studenten op hun weg naar het kandidaatsexamen, maar zeer ten dele toekomt;
- d. dat in de dringende behoefte aan publicaties op theologisch gebied ten dienste van de kerken en haar ambtsdragers bezwaarlijk kan worden voorzien bij een overbelasting der hoogleraren;
- e. dat uit vergelijking met andere theologische opleidingen waarmee de Theologische Hogeschool vergeleken mag worden, blijkt, dat voor de Theologische Hogeschool al jaren volstaan wordt met een minimale bezetting;

sprekt als haar oordeel uit:

dat uitbreiding van het aantal hoogleraren aan de Theologische Hogeschool te Kampen niet alleen dringend gewenst, maar ook noodzakelijk is;

en besluit:

deputaten-curatoren dringend te verzoeken aan deze synode een concreet voorstel te doen ten aanzien van de uitbreiding van het aantal hoogleraren en hierbij in overweging te nemen de suggestie, gedaan in het rapport

van het moderamen betreffende de uitbreiding van het aantal hoogleraren. n.l. om een tweede hoogleraar te benoemen in de dogmatologische vakken met ethiek als hoofdvak.

Artikel 225.

De opening van de zitting op DONDERDAG 13 NOVEMBER 1969 heeft plaats in openbare vergadering. Aanstonds na de opening gaat de synode in comité generaal.

Artikel 226

Voortzetting behandeling gravamen br. D. Roorda

In de loop van de middag wordt het comité opgeheven. De praeses stelt dan aan de orde de voortzetting van de behandeling van het rapport van commissie II inzake het gravamen van br. D. Roorda (zie art. 221). De bespreking moet aan het eind van de avondvergadering worden afgebroken. Daarna volgt sluiting van de zitting.

Artikel 227

Voortzetting behandeling gravamen br. D. Roorda

Op VRIJDAG 14 NOVEMBER 1969 wordt de donderdagavond afgebroken bespreking van het rapport inzake het gravamen van br. D. Roorda voortgezet. De rapporteur, ds. C. J. Breen, leest namens commissie III een nieuw conceptbesluit voor en beantwoordt de sprekers in tweede ronde. Aangezien er een tegenvoorstel van ds. A. Geelhoed en ook een amendement van ds. H. J. de Vries op het conceptbesluit van de commissie ter tafel liggen blijkt een derde ronde noodzakelijk te zijn. Om des tijds wil wordt de bespreking aan het eind van de middagvergadering opgeschort tot de nieuwe zittingsweek. De synode stelt de artikelen 202 tot en met 217 van haar Acta vast. De assessor gaat voor in dankgebed, waarna de praeses de zitting sluit.

ACHTTIENDE SYNODEWEEK 18 - 21 NOVEMBER 1969

Artikel 228.

De synode wordt heropend op DINSDAG 18 NOVEMBER 1969. Het appèl nominaal wijst uit, dat oud. G. de Boer voor het eerst aanwezig is. Door op te staan betuigt hij instemming met de aangenomen belijdenis der kerken.

Artikel 229.

Brieven inzake Formulier bevestiging missionaire dienaren des Woords

In behandeling komt het rapport van commissie III betreffende de brieven van de raad van de gereformeerde kerk te Assen en ds. H. Bouma te Assen, handelend over het „Formulier om te bevestigen de Dienaren des Woords, afgezonderd tot den dienst der Zending", vastgesteld op de generale synode van Arnhem 1902 (Acta art. 130; tekst van het formulier onder de letters DD in de bijlagen) (agendum XVIII a). Ds. A. G. Versteeg doet als rapporteur voorlezing van het rapport.

Na bespreking van het rapport in twee ronden brengt de rapporteur namens de commissie nog enige wijzigingen aan in het conceptbesluit. Het voorstel van de commissie wordt met algemene stemmen (32) aangenomen.

De praeses betuigt aan de commissie en haar rapporteur de dank van de vergadering.

Het besluit is vermeld in artikel 230.

Artikel 230.

Besluit inzake Formulier bevestiging missionaire dienaren des Woords

De generale synode heeft kennis genomen van een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Assen de dato 15 april 1969, waarin wordt aangedrongen op spoedige modernisering van het „Formulier om te bevestigen de Dienaren des Woords afgezonderd tot den dienst der Zending" (Acta generale synode van Arnhem 1902, art. 130; zie bijlage DD, pag. 225-228), vergezeld van een enigermate gewijzigd formulier ten dienste van de beoogde herziening.

Daarbij heeft de synode tevens kennis genomen van een brief van ds. H. Bouma te Assen de dato 15 april 1969, eveneens vergezeld van een concept als boven genoemd, doch meer ingrijpend gewijzigd dan de

kerkeraad deed ten behoeve van de bevestiging van zijn missionaire dienaren des Woords.

De synode stemt het de raad van de gereformeerde kerk te Assen, alsmede ds. H. Bouma, toe, dat overzetting van dit formulier hoogst noodzakelijk is, vooral omdat bij de algehele herziening van de liturgische formulieren in de dertiger jaren aan dit formulier voorbij is gegaan.

Voorts is de synode van oordeel, gelet op art. 30 K.O., dat de herziening van dit formulier niet dient te geschieden door de generale synode zelf.

Daarom neemt de synode het besluit:

1. genoemde brieven en concepten ter hand te stellen aan enkele hiertoe speciaal te benoemen deputaten, wier opdracht het zal zijn een schriftuurlijk verantwoord formulier in hedendaags Nederlands op te stellen;
2. hen te verzoeken aandacht te geven aan het formulier van 1902, een onderzoek in te stellen naar eventueel gebruikte formulieren en bij hun arbeid een goed gebruik te maken van hetgeen de raad van de gereformeerde kerk te Assen, alsmede ds. H. Bouma, reeds verrichtten in dezen;
3. hen tevens te verzoeken de volgende generale synode te dienen met hun advies en dit minstens driekwart jaar van tevoren te doen toekomen aan alle gereformeerde kerken in Nederland alsmede aan deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken;
4. van bovengenoemd besluit bericht te zenden aan de raad van de gereformeerde kerk te Assen, alsmede aan ds. H. Bouma te Assen.

Artikel 231.

De vrijdag j.l. afgebroken bespreking van het rapport van commissie III inzake het gravamen van br. D. Roorda (zie art. 227) wordt voortgezet. De rapporteur, ds. C. J. Breen, leest namens de commissie enkele correcties en aanvullingen op het hernieuwde conceptbesluit voor.

Ds. A. Geelhoed leest een door hem ingediend tegenvoorstel voor. Het wordt gesteund door oud. R. Bremer. Dit tegenvoorstel luidt als volgt:

De generale synode

heeft kennis genomen van:

- A.** een schrijven d.d. 4 april 1969 van br. D. Roorda te Voorthuizen, voorzien van drie voor de desbetreffende materie van belang zijnde bijlagen, t.w.
 1. het gravamen tegen diverse punten in onze belijdenisgeschriften als omwerking van het gravamen, dat in 1967 ter toetsing en beoordeling aan de generale synode van Amersfoort-West is aangeboden (Acta art. 263);
 2. het schrijven d.d. 12 december 1968 aan de kerkeraden in de classis Harderwijk, waarin gronden worden genoemd, waarop br. Roorda bezwaard is over de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 263);
 3. een afschrift van het appèlschrift, gericht aan de particuliere synode van Gelderland 1969;
- B.** een bezwaarschrift d.d. 28 mei 1969 van br. D. Roorda te Voorthuizen, waarin hij zich beklagt over het doen van de particuliere synode van Gelderland 1969.

Zij constateert:

- A.** dat br. D. Roorda, niettegenstaande zijn bezwaar tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West, Acta art. 263, begon naar die uitspraak te handelen, door zijn gravamen voor te leggen aan de kerkeraad van Voorthuizen, de classis Harderwijk en de particuliere synode van Gelderland;
- B.**
 1. dat de kerkeraad van Voorthuizen wel zègt dit gravamen getoetst te hebben, maar dat kennelijk dit „toetsen" maar zeer betrekkelijk geweest is, blijkens het eigen schrijven van deze raad: „dat hij dit gravamen getoetst heeft voorzover dat met een gravamen nodig is, mede in verband met de verdere behandeling ervan op de meerdere vergadering (-en)";
 2. dat de classis Harderwijk d.d. 4 december 1968 in haar zitting op 13 januari 1969 uitgesproken heeft: „aan de kerkeraad van Voorthuizen dringend te verzoeken zijn beoordeling van het

gravamen van br. D. Roorda als resultaat van zijn toetsingsarbeid schriftelijk aan de classis te openbaren, zodat het de classis duidelijk is van welke artikelen en stukken der leer naar het oordeel van de kerkeraad van Voorthuizen geldt, dat zij niet in alles in overeenstemming zijn met het Woord van God"; na als oordeel gegeven te hebben:

„dat de classicale vergadering niet eerder tot behandeling van dit gravamen dient over te gaan, dan nadat haar het oordeel daarover door de kerkeraad van Voorthuizen schriftelijk is overgelegd";

3. dat de particuliere synode van Gelderland br. D. Roorda adviseerde dat br. Roorda één van beide zal doen:

òf zich schikken naar de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West, wat zal moeten inhouden: opnieuw zich wenden tot de kerkeraad van Voorthuizen (de eerst aangewezen mindere vergadering); maar dan nu met het verzoek dat deze zijn gravamen geheel en grondig zal behandelen en zo mogelijk afhandelen.

Deze weg komt de particuliere synode als de meest juiste voor; waarvoor zij ook verwijst naar een uitspraak van prof. dr H. Bouwman (Gereformeerd Kerkrecht dl. II p. 211): „wanneer er enig geschil ontstaat over enig stuk der waarheid, 't welk niet kan beëindigd worden op de mindere vergaderingen, dan ligt het op den weg der kerken, in synode vergaderd, om den staat des geschils te onderzoeken en naar Gods Woord een uitspraak te doen";

òf: opnieuw zich wenden tot een generale synode met:

1. appèl tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West;
2. een nieuw verzoek om toetsing van zijn gravamen. Indien br. Roorda deze laatste weg besluit te gaan, dient hij naar het oordeel van de particuliere synode niet tegelijk de classis en de particuliere synode met de zaak te belasten;

- C. dat br. Roorda niet alleen bezwaar inbrengt tegen de inhoud van het besluit van de particuliere synode waarin bovengenoemd advies is vervat, maar zich ook beklagt dat de particuliere synode aan zijn verzoek zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften te willen toetsen aan de Heilige Schriften en hem van de resultaten van die toetsingsarbeid mededeling te doen, zonder opgaaf van redenen, niet heeft voldaan;

- D. dat br. D. Roorda aan deze generale synode verzoekt zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften, t.w. de Heidelbergse Catechismus, de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels, alsook de geloofsvorm van Athanasius, te toetsen naar de Schriften, het te beoordelen en de door hem voorgestelde wijzigingen in de belijdenissen aan te brengen.

Zij overweegt:

1. dat de H. Schrift gemeenteleden, die moeite hebben met enig stuk der leer, allereerst verwijst naar degenen, die Christus tot leiding en onderwijzing in de eigen gemeente heeft gegeven (1 Thess. 5 : 12, 23; vgl. ook 2 Tim. 2 : 2, Hebr. 13 : 17);
2. dat de vrede der kerken, die vooral bewerkt wordt door eendrachtigheid in de leer, niet wordt bevorderd, wanneer gravamina, zonder dat ze gediend hebben op de mindere vergaderingen - waar ze mogelijk getermineerd worden - worden geplaatst op het agendum van de meeste vergadering;
3. dat de vrede der kerken evenmin wordt bevorderd, wanneer indieners van een gravamen buiten noodzaak lang worden opgehouden bij het verkrijgen van gehoor voor hun bezwaar.

Zij is van oordeel:

1. dat het advies van de particuliere synode van Gelderland met betrekking tot de wijze waarop broeder Roorda met zijn gravamen dient te handelen, alleen al vanwege de onduidelijke positiekeuze ten aanzien van hetgeen door de generale synode van Amersfoort-West werd geoordeeld, de bezwaarde broeder niet kon helpen;
2. dat het valt te betreuren, dat de zaak van het gravamen van broeder D. Roorda, nu hij begon zich te schikken naar de aanwijzing van de generale synode van Amersfoort-West, niet een goede materiële behandeling heeft gekregen;
3. dat het zeer bezwaarlijk moet worden geacht, dat dit gravamen ook nu nog weer materieel onbehandeld zou blijven.

Zij besluit:

het gravamen van broeder Roorda in behandeling te nemen.

Het tegenvoorstel van ds. A. Geelhoed komt eerst in stemming. Het wordt verworpen met 20 tegen 3 stemmen. De drie aanwezige afgevaardigden van Gelderland bleven buiten stemming en eveneens vier afgevaardigden, die reeds eerder over deze zaak geoordeeld hadden.

Hierna komt het voorstel van de commissie in stemming. Het wordt aangenomen met 20 tegen 3 stemmen. Dezelfde broeders bleven ook nu buiten stemming. De praeses zegt de commissie en in het bijzonder de rapporteur dank voor hun arbeid in dezen.

Het besluit volgt in artikel 232.

Artikel 232.

Besluit inzake gravamen br. D. Roorda

De generale synode

heeft kennis genomen van:

een brief d.d. 4 april 1969 van br. D. Roorda te Voorthuizen, voorzien van drie voor de desbetreffende materie van belang zijnde bijlagen, t.w.

1. het gravamen tegen diverse punten in onze belijdenisgeschriften als omwerking van het gravamen, dat in 1967 ter toetsing en beoordeling aan de generale synode van Amersfoort-West is aangeboden (Acta art. 263);
2. de brief d.d. 12 december 1968 aan de kerkeraden in de classis Harderwijk, waarin gronden worden genoemd, waarop br. Roorda bezwaard is over de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 263);
3. een afschrift van het appèlschrift, gericht aan de particuliere synode van Gelderland 1969.

Zij constateert:

- a. dat br. D. Roorda verzoekt zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften, t.w. de Heidelbergse Catechismus, de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels, alsook de geloofsvorm van Athanasius, te toetsen naar de Schriften, het te beoordelen en de door hem voorgestelde wijzigingen in de belijdenissen aan te brengen;
- b. dat br. D. Roorda het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 263, luidende: „dat betreffende een zo belangrijke zaak als wijziging van de belijdenisgeschriften, die door alle kerken zijn aanvaard als te zijn de hoofdsom van de volkomen leer der zaligheid, door een generale synode geen besluit genomen behoort te worden aler een desbetreffend gravamen gediend heeft op de mindere vergaderingen”, en daarvoor redenen opgeeft, die uit zijn overgelegde stukken o.m. bijl. 2 als volgt zijn samen te vatten:
 1. dat hij naar analogie van het Ondertekeningsformulier voor predikanten zich als ouderling met bedenkingen tegen diverse punten in onze belijdenisgeschriften mocht wenden tot de kerkeraad, classis of synode, waarbij het een bezwaarde vrijstaat tot welke kerkelijke vergadering hij zich met een dergelijk gravamen zal wenden;
 2. dat naar analogie van de wijziging van art. 36 N.G.B. door de generale synode van Utrecht 1905 ook in dit geval door de generale synode van Amersfoort-West 1967 een deputaatschap benoemd had dienen te worden om rapport uit te brengen aan de eerstvolgende synode;
 3. dat het wijzigen of aanvullen der belijdenisgeschriften een zaak is, waarin geen bindende uitspraak gedaan kan worden door mindere vergaderingen, waarom hij zich op grond van art. 30 K.O., tweede lid, mocht wenden tot een meeste vergadering der kerken;
- c. dat br. D. Roorda nochtans, „handelend naar een vingerwijziging in de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967”, aan de kerkeraad van Voorthuizen zijn gravamen ter toetsing heeft voorgelegd, teneinde zo verder via de mindere vergaderingen zijn gravamen aan de generale synode voor te leggen;
- d. dat de kerkeraad van Voorthuizen aan de classis Harderwijk verklaarde, dat hij het gravamen van br. D. Roorda tegen enkele punten in onze belijdenis-geschriften voldoende getoetst heeft, namelijk voorzover dat met een gravamen nodig is, mede in verband met de verdere behandeling ervan op de meerdere

- vergadering(en);
- e. dat br. D. Roorda vrijwel tegelijkertijd - om naar zijn zeggen vier mijlen met de broeders mee te gaan - zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften heeft voorgelegd aan de classis Harderwijk en de particuliere synode van Gelderland, daarin verhaast door het vervroegd samenroepen dezer generale synode;
 - f. dat de classis Harderwijk d.d. 4 december 1968 in haar zitting op 13 januari 1969 uitgesproken heeft: „aan de kerkeraad van Voorthuizen dringend te verzoeken zijn beoordeling van het gravamen van br. D. Roorda, als resultaat van zijn toetsingsarbeid schriftelijk aan de classis te openbaren, zodat het de classis duidelijk is van welke artikelen en stukken der leer naar het oordeel van de kerkeraad van Voorthuizen geldt, dat zij niet in alles in overeenstemming zijn met het Woord van God", na als oordeel gegeven te hebben: „dat de classis vergadering niet eerder tot de behandeling van dit gravamen dient over te gaan, dan nadat haar het oordeel daarover door de kerkeraad van Voorthuizen schriftelijk is overgelegd";
 - g. dat br. D. Roorda zich beriep op de particuliere synode van Gelderland 1969, verongelijkt door de uitspraak der classis Harderwijk d.d. 4 januari 1969, omdat o.m.
 1. de classis Harderwijk zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften niet heeft getoetst;
 2. de classis Harderwijk niet heeft aangetoond, dat haar eis in haar oordeel onder f genoemd, naar recht gesteld wordt, zodat de classis eigenmachtig een wet stelt en wil heersen over de kerkeraad van Voorthuizen;
 3. de classis Harderwijk ten onrechte het verzoek deed aan de kerkeraad van Voorthuizen in haar uitspraak onder f genoemd, omdat niet de kerkeraad van Voorthuizen, doch br. D. Roorda zelf bezwaren heeft tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften, waarom hij dan ook aan de particuliere synode van Gelderland 1969 verzocht uit te spreken: „- dat de classis in gebreke is gebleven aan te tonen, dat de eis die zij aan de kerkeraad van Voorthuizen stelt, rechtmatig is gesteld; -dat de classis in de wijze waarop zij die eis stelt, blijk geeft van eigenmachtig de weg te willen aangeven, waarop een gravamen een generale synode dient te bereiken; - dat uit de wijze waarop zij haar eis stelt tevens blijkt, dat zij wil heersen over de kerkeraad van Voorthuizen; -dat zij zich, vooral uit de overweging dat zij aan het samenroepen van een vervroegde generale synode heeft medegewerkt, zo spoedig mogelijk aan haar toetsingsarbeid had behoren te zetten, en, dat alsnog dient te doen, opdat de indiener in zijn gang naar de generale synode ook door de classis voortgeholpen wordt".

Zij heeft voorts kennis genomen van:

een bezwaarschrift d.d. 28 mei 1969 van br. D. Roorda te Voorthuizen, waarin hij zich beklagt over het doen van de particuliere synode van Gelderland 1969.

Zij constateert:

- a. dat br. D. Roorda zich beklagt, dat de particuliere synode van Gelderland 1969 aan zijn verzoek zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenis-geschriften te willen toetsen aan de Heilige Schrift en hem van de resultaten van die toetsingsarbeid mededeling te doen, zonder opgaaf van redenen. niet heeft voldaan;
- b. dat br. D. Roorda zich beklagt over het besluit van de particuliere synode van Gelderland 1969, waarin deze particuliere synode als advies geeft: dat br. D. Roorda één van beide zal doen: òf: zich schikken naar de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West, wat zal moeten inhouden: opnieuw zich wenden tot de kerkeraad van Voorthuizen (de eerst aangewezen mindere vergadering), maar dan nu met het verzoek, dat deze zijn gravamen geheel en grondig zal behandelen en zo mogelijk afhandelen. Deze weg komt de particuliere synode als de meest juiste voor; waarvoor zij ook verwijst naar een uitspraak van prof. dr. H. Bouwman (Gereformeerd Kerkrecht dl. II p. 211): „wanneer er eenig geschil ontstaat over eenig stuk der waarheid, 't welk niet kan beëindigd worden op de mindere vergaderingen, dan ligt het op den weg der kerken, in synode vergaderd, om den staat des geschils te onderzoeken en naar Gods Woord een uitspraak te doen";

òf: opnieuw zich wenden tot een generale synode met:

1. appèl tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West;
2. een nieuw verzoek om toetsing van zijn gravamen.

Indien br. Roorda deze laatste weg besluit te gaan, dient hij naar het oordeel van de particuliere synode niet tegelijk de classis en de particuliere synode met de zaak te belasten;

- c. dat de redenen, waarom br. D. Roorda zich beklaagt over het besluit van de particuliere synode van Gelderland 1969 naar hun zakelijke inhoud samenvallen met de redenen, waarom hij verklaart het niet eens te zijn met het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West 1967 en daaraan nu nog toevoegt:
 - dat alleen een generale synode het recht heeft over het al of niet wijzigen van onze gemeenschappelijke belijdenisgeschriften uitspraken te doen;
 - dat de kerkeraad van Voorthuizen aan zijn verzoek tot toetsing van zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften heeft voldaan, zonder daarbij op het recht, toekomende alleen aan een generale synode, inbreuk te plegen ;
- d. dat br. D. Roorda de generale synode verzoekt haar oordeel uit te spreken over het doen en over het besluit van de particuliere synode van Gelderland 1969

Zij overweegt:

1. dat de Heilige Schrift gemeenteleden, die enig bedenken hebben tegen enig stuk der leer, allereerst verwijst naar degenen, die de Here Christus tot leiding en onderwijzing in de eigen gemeente gegeven heeft (1 Thess. 5 : 12, 13; vgl. ook 2 Tim. 2 : 2, Hebr. 13 : 17);
2. dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 verwees naar de kerkelijke weg, toen zij oordeelde:
„dat betreffende een zo belangrijke zaak als wijziging van de belijdenisgeschriften, die door alle kerken zijn aanvaard als te zijn de hoofdsom van de volkomen leer der zaligheid, door een generale synode geen besluit genomen behoort te worden als een desbetreffend gravamen gediend heeft op de mindere vergaderingen;
3. a. dat naar artikel 30 K.O., tweede lid, het recht tot het aanbrengen ' an wijzigingen in de Drie Formulieren van Enigheid aan een meeste vergadering der kerken toekomt;
- b. dat de weg voor een gravamen tegen de leer der kerken naar artikel 31 K.O., eerste lid, in het Ondertekeningsformulier voor predikanten, gelijk het is opgesteld ter generale synode van Dordrecht 1619, aangeduid wordt met de woorden: „En indien het zou mogen gebeuren, dat wij na dezen enig bedenken of ander gevoelen tegen de voorzeide leer, of enig punt derzelve kregen, beloven wij, dat wij het noch openlijk noch heimelijk zullen voorstellen, drijven, prediken of schrijven; maar dat wij het vooraf de kerkeraad, de classis en synode zullen openbaren, om van dezelve geexamineerd te worden”;
4. a. dat de generale synode van Middelburg 1896 een gravamen tegen enkele zinsneden in artikel 36 N.G.B. terstond in behandeling heeft genomen door een deputaatschap in te stellen, dat aan een volgende generale synode rapport diende uit te brengen zonder het oordeel van mindere vergaderingen af te wachten, omdat het desbetreffend gravamen was in-gediend door prae-adviserende leden, die op uitnodiging van de gezamenlijke kerken aanwezig waren, en dus in deze kwaliteit direct persoonlijk aan de synode verantwoording schuldig zijn, indien bij hen een gravamen rijst of bestaat tenen enig artikel van de belijdenis der kerken, tot instemming waarmee zij ook door de generale synode uitgenodigd waren (Acta art. 179);
- b. dat dezelfde generale synode van Middelburg 1896 inzake een gravamen tegen enig punt van de leer der kerken bij iemand, die niet in dienst staat van de kerken in 't gemeen, besloten heeft, dat zulk een gravamen langs de kerkelijke weg in behandeling kome (Acta art. 41).

Zij is van oordeel:

1. dat br. D. Roorda niet naar art. 31 K.O. bewezen heeft, dat het besluit van de particuliere synode van Gelderland 1969 strijdt tegen Gods Woord of de kerkenordening, evenmin als hij dat bewezen heeft ten aanzien van het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 263);
2. dat br. D. Roorda geroepen is zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften in eerster instantie voor te leggen aan de kerkeraad te Voorthuizen, opdat deze kerkeraad kome tot een beoordeling der voorgestelde wijzigingen in de belijdenisgeschriften in het licht der Heilige Schrift; en dat hij, indien zijn kerkeraad in gebreke blijft zulks te doen, zijn desbetreffend gravamen aan de

- classis Harderwijk ter beoordeling behoort voor te leggen;
3. dat de particuliere synode van Gelderland 1969 in haar advies aan br. D. Roorda in plaats van hem te adviseren zich te wenden óf tot de kerkeraad van Voorthuizen óf tot de generale synode, zich uitsluitend had dienen te beperken tot het advies zich met zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften te wenden tot zijn kerkeraad, uiteraard met erkenning van zijn recht naar art. 31 K.O.

Zij spreekt uit:

- 1.- met betrekking tot het verzoek van br. D. Roorda zijn gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften te toetsen naar de Schriften, het te beoordelen en door hem voorgestelde wijzigingen in de belijdenisgeschriften aan te brengen -:
 - a. aan dit verzoek niet te voldoen;
 - b. br. D. Roorda te dezer zake te verwijzen naar de kerkeraad van Voorthuizen, opdat deze raad het desbetreffend gravamen behandelde en zijn oordeel bekend make;
2. - met betrekking tot het verzoek van br. D. Roorda haar oordeel uit te spreken over het doen en het besluit van de particuliere synode van Gelderland 1969-:
 - a. dat dit verzoek in van oordeel onder 3 is ingewilligd;
 - b. dat deze particuliere synode br. D. Roorda had dienen te verwijzen naar de kerkeraad van Voorthuizen.

En besluit:

hiervan, onder toezending van het rapport en een brief met betrekking tot de kern van zijn gravamen, kennis te geven aan:

1. br. D. Roorda;
2. de raad van de gereformeerde kerk te Voorthuizen;
3. de eerstvolgende classis Harderwijk;
4. de e.v. particuliere synode van Gelderland.

Artikel 233.

Brief aan br. D. Roorda

De brief aan br. D. Roorda te Voorthuizen luidt als volgt:

Geachte broeder Roorda,

U worden hierbij toegezonden de uitspraken der generale synode van Hoogeveen 1969 inzake de verzoeken door u haar gedaan.

Gelijk u in de uitspraken kunt lezen, kan en mag de generale synode uw „gravamen tegen enkele punten in onze belijdenisgeschriften" niet in behandeling nemen.

Uw desbetreffende gravamen is echter niet ongeopend gebleven, maar ter informatie aan de generale synode bekend geworden.

Uit pagina 2 van uw missive is haar duidelijk geworden dat naar uw mening „onze kerken verder gegaan zijn op een heilloos pad door te binden, waar God en Christus niet binden". Daarom zag u zich „genoodzaakt nog weer een gravamen tegen enkele punten van onze belijdenisgeschriften in te dienen".

Dit klemt te meer daar u op blad 21 van uw gravamen schrijft dat uw bezwaren tegen antwoord 57 Heidelbergse Catechismus het zwaarste accent hebben. Juist te dezen aanzien zijn door de particuliere synoden van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg in 1962/63, 1964 en 1965 uitspraken gedaan. De generale synode Amersfoort-West heeft uitgesproken dat het verzoek van de classis Noord-Brabant/Limburg d.d. 16 december 1965, uit te spreken, dat de door haar aangevoerde bezwaren tegen de uitspraken van bovengenoemde particuliere synoden gegrond zijn, is af te wijzen.

De generale synode is derhalve van oordeel, dat, wanneer bij u gegronde bezwaren bestaan tegen de uitspraken der generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta artikel 164), die naar haar aard verbindend zijn, u naar kerkelijke orde alleen de weg van het indienen van een revisieverzoek kunt gaan.

U moogt niet trachten, zonder een verzoek tot revisie dezer uitspraak te doen aan een generale synode, langs

de weg van een gravamen tegen o.m. antwoord 57 Heidelbergse Catechismus, aan de naar artikel 36 K.O. verbindende kracht dezer uitspraken te ontkomen (I Korinthe 14 : 40).

Derhalve zijn ook mede deze uitspraken der generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta artikel 164) voor u bindend. Met heilbede en broedergroet, enz

Artikel 234.

Ds. A. G. Versteeg, rapporteur van commissie III betreffende een bezwaarschrift van de raad der gereformeerde kerk te Eindhoven (praeses ds. G. van den Brink) tegen uitspraken van de classis Noord-Brabant/Limburg (agendum XVII a), ontvangt gelegenheid rapport en concept-antwoordbrief te lezen.

De bespreking moet om des tijds wil worden afgebroken, waarna sluiting van de zitting volgt.

Artikel 235.

Na heropening van de zitting op WOENSDAG 19 NOVEMBER 1969 wordt de bespreking van het rapport van commissie III inzake „Eindhoven" (zie het vorig artikel) voortgezet.

De bespreking geeft de commissie aanleiding enkele wijzigingen in de ontwerpbrief aan te brengen.

Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met 19 stemmen vóór en twee onthoudingen. De vier afgevaardigden van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg bleven buiten stemming en eveneens zeven broeders, die al eerder over deze zaak geoordeeld hadden.

De praeses dankt de commissie en haar rapporteur voor het in dezen verrichte werk.

De inhoud van de brief aan de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven (praeses ds. G. van den Brink) is opgenomen in artikel 236.

Afschrift van deze brief zal tevens gezonden worden aan:

de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven (scriba L. T. Schravendeel); de raad van de gereformeerde kerk te Breda (scriba C. Slingerland);

de raad van de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter); de eerstkomende classis Noord-Brabant/Limburg.

Artikel 236.

Brief aan kerkeraad Eindhoven (praeses ds. G. v. d. Brink)

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De generale synode van Hoogeveen 1969 heeft kennis genomen van het bezwaarschrift van de gereformeerde kerk te Eindhoven (scriba H. J. Janssens) de dato februari 1969, gericht tegen besluiten van de classis Noord-Brabant/Limburg der Gereformeerde Kerken in Nederland, de dato 9 september 1967, 7 december 1967 en 4 april 1968, waarbij aan de afgevaardigden van genoemde kerk een wettige plaats ter classicale vergadering werd ontzegd; op 9 september 1967 op grond van het motief, dat de raad van deze kerk de gereformeerde kerk van Breda (per adres C. Slingerland) niet exclusief als de enige wettige (ware) kerk van Breda kon erkennen; op 7 december 1967 met het argument, dat genoemde kerk niet tegelijkertijd normale kerkelijke betrekkingen kon onderhouden met de kerken van Breda (per adres ds. K. C. Smouter), Almkerk (scriba J. Baan) en Maastricht enerzijds en met de kerken in de classis Noord-Brabant/Limburg anderzijds; en op 4 april 1968 vanwege het oordeel van de gereformeerde kerk te Eindhoven (scriba H. J. Janssens), dat een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter) ten aanzien van de binding aan de belijdenis niet in strijd brengt met het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords.

Voorts is kennis genomen van de bijlagen, die het bezwaarschrift vergezelden, inzonderheid van het appèl-schrijven van de kerkeraad van Eindhoven (scriba H. J. Janssens) aan de kerkeraden van alle gereformeerde kerken in Nederland de dato 18 januari 1968, waarin eveneens bezwaar wordt gemaakt tegen de boven genoemde besluiten van de classis Noord-Brabant/Limburg de dato 9 september 1967 en 7 december 1967, namelijk om de afgevaardigden van deze kerk niet te ontvangen; terwijl de kerkeraad gemotiveerd had aangegeven de uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West 1967 met betrekking tot de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter) - zie art. 137 Acta - niet voor vast en bondig te kunnen houden, en het voornemen had te kennen gegeven van deze uitspraken in revisie te gaan bij de eerstkomende normale generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Aan dit appèl-schrijven was - overeenkomstig het daarin geuite voornemen - gehecht een „Uitspraak van de raad van de geref. kerk te Eindhoven over het besluit van de generale synode van Amersfoort-West inzake de scheuring te Breda", destijds toegezonden aan alle gereformeerde kerken in Nederland, en nu blijkbaar als

revisie-verzoek toegevoegd aan het appèlschrijven.

De generale synode constateert, dat het bezwaarschrift bovengenoemd, alsmede het appèlschrijven aan de kerkeraden van alle gereformeerde kerken in Nederland - dat door de kerkeraad als een afzonderlijk bezwaarschrift wordt aangediend - beide handelen over besluiten van de classis Noord-Brabant/Limburg (data zie boven), terwijl deze bezwaren niet zijn ingebracht bij en behandeld door enige particuliere synode van de gereformeerde kerken in Zeeland, Noord-Brabant/Limburg.

De synode is echter van oordeel, dat overeenkomstig artikel 30 K.O. klachten inzake handelingen en besluiten van een classis eerst dienen te worden voorgelegd aan de particuliere synode, waaronder deze classis ressorteert, opdat aldaar - in bijzijn van de afgevaardigden van de desbetreffende classis en ten overstaan van hen - zal worden geoordeeld, alvorens zij worden voorgelegd aan een generale synode.

Dit klemt te meer, waar blijkens de tekst van het besluit van de classis Noord-Brabant/Limburg de dato 4 april 1968 de weigering om de afgevaardigden van de gereformeerde kerk te Eindhoven (scriba H. J. Janssens) te ontvangen geschiedde in een geheel andere situatie dan de beide eerste malen.

Déze weigering is namelijk vervat in het besluit om afgevaardigden van de gereformeerde kerk te Eindhoven (scriba L. T. Schravendeel) toegang te verlenen tot de classis, zodat de wettige plaats, waarvoor in bovengenoemde bezwaarschriften het pleit wordt gevoerd, inmiddels is bezet door afgevaardigden van de gereformeerde kerk te Eindhoven (scriba L. T. Schravendeel).

Aangezien de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven (scriba H. J. Janssens) in zijn bezwaarschriften tegen de besluiten van de classis Noord-Brabant/Limburg voorbijgaat aan deze inmiddels geheel veranderde stand van zaken, en de herhaalde weigering om de afgevaardigden te ontvangen ter classicale vergadering tekent als te liggen in een en dezelfde lijn, is de synode te meer van oordeel, dat deze klachten hadden behoren te liggen op de tafel van de particuliere synode van de gereformeerde kerken in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, alwaar de afgevaardigden van de classis Noord-Brabant/Limburg hadden kunnen fungeren als getuigen ad hoc.

Op deze gronden besluit de generale synode niet te treden in de behandeling van de klachten betreffende besluiten van de classis Noord-Brabant/Limburg de dato 9 september 1967, 7 december 1967 en 4 april 1968.

Het enige, dat de generale synode regardeert is de bijlage, die verbonden is aan het appèlschrijven aan de kerkeraden van alle gereformeerde kerken in Nederland, oftewel de „Uitspraak van de raad van de geref. kerk te Eindhoven over het besluit van de generale synode van Amersfoort-West inzake de scheuring te Breda" (zie Acta art. 137)

Hoewel de kerkeraad deze uitspraak zonder meer heeft vastgehecht aan het appèlschrijven, precies zoals dat destijds bij de toezending aan de kerken gebeurde, haar ook niet met zoveel woorden als revisieverzoek heeft voorgelegd aan de synode, ja, dit stuk zelfs niet eens in de opsomming van de bijlagen bij zijn bezwaarschrift vermeldt, meent de synode hierop wèl te moeten ingaan; en wel, omdat de kerkeraad in het slot van deze uitspraak zelf het voornemen uit met dit besluit in appèl te gaan bij alle gereformeerde kerken in Nederland „ter voorbereiding van een nieuwe behandeling van deze zaak op de eerstvolgende

187

normale generale synode van onze kerken"; en voorts ook in het geschil met de classis voortdurend uiting geeft aan zijn voornemen om inzake art. 137 van de Acta van de generale synode van Amersfoort-West 1967 in revisie te gaan bij een volgende synode.

De generale synode nu geeft ten aanzien van dit revisieverzoek het volgende oordeel:

1. Ten aanzien van het bezwaar, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 in strijd met de feiten geoordeeld heeft, dat de kerkeraad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter) de onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren geweigerd heeft, merkt de synode op, dat Gods Woord zeker vereist, dat degenen, die geroepen zijn om recht te spreken in enige zaak, ten volle recht zullen doen aan alle facetten daarvan, dus ook aan de feitelijke toedracht, maar dan zal toch moeten worden aangetoond, dat de kerkeraad van Breda de onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren in de zin als door de classis gevraagd, niet heeft geweigerd, doch daartoe metterdaad is gekomen.

Daarbij is het van geen enkele betekenis, wat de raad van van de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter) bedóelde, toen hij besloot op 5 april 1965 om „gehoord de bezwaren van o.a. de brs. Den Hooglander, Slingerland en Vonkeman het formulier van 1957 terug te nemen", maar geen ander formulier daarvoor in de plaats te stellen; „geen formulier met voorbehouden, zoals dat van 1957, noch een formulier, dat de belijdenis in alles overeen zou stemmen met Gods Woord, zoals dat van de drie

broeders". Tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren is het toen niet gekomen. Evenmin is het van doorslaggevend betekenissen, dat de genoemde kerkeraad meermalen officieel verklaarde geheel te staan achter de omschrijving van de binding aan de Drie Formulieren van Enigheid, zoals die door predikanten ter classis geschiedt en ook door de Bredase predikanten is onderschreven, dus inclusief de woordjes „in alles". Afgezien van het feit, dat het bewijsmateriaal voor deze bewering ontbreekt, is ook hierdoor niet aangetoond, dat de broeders metterdaad tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren zijn gekomen.

Ook hetgeen door de raad van de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter) gezegd werd in de verklaring „Fundament der Kerk, enz", alsmede in de brief van 10 januari 1966, kan hier niet dienen als argument. Men zou er op kunnen wijzen, dat de kerkeraad in dezelfde brief (van 10 januari 1966) wel goede dingen poneert inzake de binding aan de belijdenis, doch tegelijkertijd 66k weer schrijft: „Wij willen ons gaarne onderwerpen aan de goede leer dezer geschriften, geduld hebbende met hun onvolkomenheden en gebreken", en daarmee toch weer een voorbehoud maakt, dat met name in een tijd van confessioneel relativisme bedenkingen oproept. Het voornaamste is evenwel, dat ondanks alle betuigingen van instemming met de belijdenis de onvoorwaardelijke onderschrijving van de Drie Formulieren is uitgebleven tot op dit moment.

Dit wordt ook niet weggenomen door het feit, dat de kerkeraad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter) - volgens zeggen van appellant - zij het laat, ten slotte toch tot uitvoering van het door de classis gevraagde zou zijn gekomen, en in zijn vergadering van 29 maart 1967 besloot een Ondertekeningsformulier in te stellen, dat ontleend is aan het formulier, dat te Eindhoven in gebruik is.

Het bevreemdt de synode, dat de kerkeraad van Eindhoven blijkbaar niet voldoende acht heeft geslagen op een essentieel verschil tussen het in Eindhoven zelf gebruikte formulier en datgene, dat door de kerkeraad te Breda is onderschreven. Het formulier te Eindhoven kent, blijkens de „Verklaring' van de kerkeraad over „verschillende aan de orde zijnde zaken" - ingeval van bezwaar tegen enig punt van de leer - de plicht tot „gravamen". Dit is ook hetgeen de classis vroeg ten aanzien van de kerk te Breda: „dat de kerkeraad van Breda tot herstel van het vertrouwen zal moeten komen tot het onderschrijven van een ondertekeningsformulier, waarin de binding aan alle artikelen en stukken der leer van de belijdenis positief wordt vastgelegd, met belofte niets daartegen te zullen leren, alvorens de weg van het gravamen te zijn gegaan" (uitspraak van de classis de dato 7 juli 1965). Het formulier dat te Breda is ingevoerd, kent die plicht echter niet. Daarin behoeven de ambtsdragers slechts te beloven, dat ze - in het voornoemde geval - hun bezwaar „aan het oordeel van de kerkeraad zullen onderwerpen".

Dit is echter iets anders dan het bewandelen van weg van het gravamen. Stemt de kerkeraad immers in met de ingebrachte bezwaren, dan is daarmee - volgens dit formulier - de weg geopend om aldus te leren, zonder dat men geroepen is deze zaak in de weg van een gravamen aan de orde te stellen op enige meerdere vergadering, opdat ook de zusterkerken mede oordelen kunnen, en aldus de enigheid van de leer bewaard moge blijven.

Op deze wijze is dan ook allerminst voldaan aan hetgeen de classis verlangde tot herstel van het - ook en vooral in de zusterkerken - geschokte vertrouwen.

Daarbij komt, dat de kerkeraad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter), indien hij de begeerte koesterde om het genoemde vertrouwen te herstellen, ingeval hij van mening was met dit nieuwe formulier te hebben voldaan aan het door de classis verlangde, hiervan toch ook onverwijld kennis had gegeven aan de generale synode van Amersfoort-West 1967, die inmiddels was samengekomen om mede over deze zaken te handelen.

Evenals men had mogen verwachten, dat de kerkeraad zèlf in dat geval appèl had aangetekend tegen de geïncrimineerde besluiten van de generale synode van Amersfoort-West 1967.

Doch, dat daargelaten, de synode is op grond van het bovenstaande van oordeel, dat het bezwaar, als zou haar voorgangster geoordeeld hebben in strijd met de feiten, geen grond heeft. De kerkeraad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter) heeft niet overeenkomstig het verlangen van de classis besloten tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren van Enigheid, gelijk in de gereformeerde kerken in Nederland gebruikelijk en door de classis dan ook terecht verlangd.

- II.** Ten aanzien van het bezwaar, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 wel heeft getoond de broeders Slingerland c.s. te verstaan in hun verzet tegen zgn. subjectivistische subjectivistische, maar dat ze geen oog wenste te hebben voor de evenzeer gerechtvaardigde strijd van de brs. Smouter c.s. tegen een hun opgedrongen confessionalisme, stemt de synode toe, dat men kan stellen, dat Gods Woord vereist, dat degenen, die geroepen zijn om recht te spreken in enige zaak, ten volle recht zullen

doen aan de motieven, die partijen ter weerszijden hebben gedreven, en dat hun geen motieven mogen worden toegedicht die zij zelf zeggen hartgrondig te verwerpen, gelijk de kerkeraad van Eindhoven stelt. Maar dan zal toch ook moeten worden aangetoond, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 gezondigd heeft door ten aanzien van de brs. Smouter c.s. aldus te hebben gehandeld.

De generale synode is hiervan echter na lezing van de argumenten van de appellant niet overtuigd en houdt als haar oordeel staande, dat haar voorgangster de broeders, die persisteerden bij hun weigering om te komen tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren van Enigheid, geen motieven heeft toegedicht, die de hunne niet waren, toen zij sprak van een „weigering, die blijkbaar de deur open wil houden voor eigen geloofsinzichten, welke afwijken van de aangenomen belijdenis" (Art. 137, III, tenslotte constaterende c).

Uit de hele gang van zaken met betrekking tot het Ondertekeningsformulier te Breda is immers duidelijk, dat de moeite op dit punt metterdaad is veroorzaakt door de „wil" om ruimte te scheppen voor geloofsinzichten, die afwijken van de aangenomen belijdenis.

De kerkeraad van de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter) erkende zelf, dat de invoering van het Ondertekeningsformulier van 1957 geschied was „ter geruststelling van een toen optredend broeder ouderling, die enkele bezwaren koesterde tegen enige onderdelen van de Dordtse Leerregels" (Acta Amersfoort-West 1967, art. 137, I, verder constaterende 1).

Daarna kwam het feit, dat deze kerkeraad - ondanks alle aandrang, - op hem uitgeoefend door de zusterkerken in den lande - bij volharding heeft geweigerd ds. B. Telder te houden aan zijn handtekening onder het Ondertekeningsformulier en hem aan te spreken over zijn publikaties ten aanzien van Zondag 22 van de Heidelbergse Catechismus.

Een- en andermaal heeft de kerkeraad dus blijk gegeven van de „wil" om de deur open te houden voor geloofsinzichten, welke afwijken van de aangenomen belijdenis. En gezien deze feiten kan men dan ook onmogelijk staande houden, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan de kerkeraad motieven zou hebben „toegedicht" die de zijne niet waren.

Alle betuigingen van instemming met de belijdenis ten spijt, lag er het feit, dat de kerkeraad persisteerde bij zijn weigering tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren, en dat onder gelijktijdige protectie van gevoelens, die - ook naar het oordeel van de kerkeraad (waarover straks) - afweken van de belijdenis.

Derhalve dient ook gehandhaafd hetgeen de synode stelde onder I, voorts van oordeel 5: „dat de „kerkeraad van Breda" een te verwerpen onderscheid maakt tussen de „goede leer" van de belijdenisgeschriften en „hun onvolkomenheden en gebreken", aangezien door dit onderscheid een beschouwing wordt ingedragen, waarbij ieder zich het recht voorbehouden kan, datgene van de belijdenis te aanvaarden, wat hem naar eigen inzicht „goede leer" voorkomt te zijn, enz."

Over dit onderscheid kan namelijk niet meer worden gesproken in het „academische vlak", zoals de appellant wil, nadat de kerkeraad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter) een houding aangenomen had, als boven geschetst.

Evenmin kan de uitspraak van genoemde kerkeraad, dat hij het „een verzoeking" acht zulke „menselijke geschriften" als de belijdenisgeschriften „voor in alles overeenkomstig Gods Woord te houden", worden los gemaakt uit het concrete historische raam, waarin ze zijn gesproken.

Ook het betoog van de raad van de gereformeerde kerk te Eindhoven zelf over het gevaar van de zogenaamde „verbale binding aan de belijdenis" gaat voorbij aan de feitelijke stand van zaken, en leidt er slechts toe, dat de aandacht wordt afgeleid van de kwestie, waar het in Breda in feite om ging: de weigering tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren en dat onder gelijktijdige protectie van gevoelens, die daarvan afwijken. Tevens mag wel de vinger worden gelegd bij het feit, dat appellant zich ter verdediging van de stelling, dat men niet aan elke zinsnede van de belijdenis gebonden zou zijn, beroept op gereformeerde auteurs, die zichzelf de vrijheid zouden hebben gepermitteerd om de woorden „nedergedaald ter helle" niet te duiden op de helse angst, die Christus leed voor zijn sterven maar op de verlatenheid van het zijn in de „school" (dodenrijk).

Afgezien van het feit, dat het bewijs voor deze stelling ontbreekt, dient te worden gehandhaafd, dat men zich in de gereformeerde kerken in Nederland gebonden heeft te weten aan de uitleg, welke van genoemd artikel in vraag en antwoord 44 van de Heidelbergse Catechismus is gegeven. Concluderend dient te worden gezegd, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan de kerkeraad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter) geen motieven heeft toegedicht, die de zijne niet waren, doch met voorbijgang van alle „academische problematiek" omtrent de zogenaamde „verbale binding" aan de belijdenis zichzelf in haar oordeel heeft gebaseerd op het feit, dat de weigering tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren geschiedde onder gelijktijdige protectie van gevoelens, die

daarvan afweken.

- III.** Ten aanzien van het derde bezwaar van appellant, namelijk dat men overeenkomstig die uitspreken van de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Artikel 137, III, van oordeel 3) bij de beoordeling van de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter) zijn uitgangspunt niet had te nemen in de door de belijdenis zelf aangegeven „merktekenen der kerk”, doch dat men had uit te gaan van „de vraag naar de ongerepte handhaving van de belijdenis der kerk”, merkt de synode op, dat dit bezwaar schijnt te zijn ontleend aan de confessie der kerk.

De vraag is alleen, of het gewraakte oordeel van de generale synode van Amersfoort-West 1967 werkelijk bedoeld heeft de vraag naar de ongerepte handhaving van de belijdenis der kerk in de plaats te stellen van de „merktekenen” bovengenoemd.

In de eerste plaats is de synode van oordeel, dat het niet aangaat een tegenstelling te creëren tussen de „handhaving van de belijdenis” en het vertonen van de „merktekenen der kerk” uit artikel 29 N.G.B. Samenvattend wordt in dit artikel van deze „merktekenen” gezegd: „Kortelijk, zo men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods. verwerpende alle dingen, die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd”. En het is niet in te zien, dat dit iets anders is dan dat in een kerk de belijdenis van het Woord des Heren trouw wordt gehandhaafd in prediking, sacramentsbediening en in de oefening van de kerkelijke tucht.

Noemt de appellant de „vraag naar de ongerepte handhaving van de belijdenis” perfectionistisch, in die zin, dat het woord „ongerept” geen rekening houdt met het feit, dat handhaving van de belijdenis, als elk ander menselijk werk, onvolkomen is en met zonde bevekt, dan dient dit ook te worden gesteld ten aanzien van de genoemde „merktekenen der kerk”.

Ook de Geloofsbelijdenis immers spreekt van de „reine predikatie des Evangelies” en van de „reine bediening der Sacramenten”.

Evenmin als de Geloofsbelijdenis met haar accent op de reine predikatie des Evangelies en de reine bediening der Sacramenten voorbij gaat aan de onvolkomenheid en het met zonde bevekt zijn van elk menselijk werk, heeft de generale synode van Amersfoort-West 1967 dat gedaan, toen zij sprak van ongerepte handhaving van de belijdenis.

Zij heeft met de uitdrukking „ongerepte handhaving van de belijdenis der kerk” niet willen ontkennen, dat er in een kerk veel te berispen kan zijn, doch daarmee wel tot uitdrukking willen brengen, dat men aan die belijdenis niet zal toe- of afdoen, noch bij volharding leringen protegeren, die van die belijdenis en van het Woord des Heren, waarop die belijdenis is gegrond, duidelijk afwijken, gelijk in Breda het geval was. Dit geheel overeenkomstig artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, die in haar samenvatting van de merktekenen van de ware kerk duidelijk wijst op de roeping om alles te verwerpen, wat met het Woord des Heren in strijd is, en die aangaande de merktekenen der valse kerk zegt, dat zij zich en haar ordinantiën meer macht en autoriteit toeschrijft dan het Woord van God.

Wanneer appellant ten slotte wijst op het oordeel van de kerkeraad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter) aangaande de arbeid van ds. K. C. Smouter, afgelegd in een schriftelijk verslag voor de kerkvisitatie - „hij bouwt de gemeente in de gezonde leer der Schriften en in een hartelijke omgang met de Here in het verbond” - en op deze en dergelijke gronden zijn oordeel fundeert, dat de Heilige Geest in genoemde gemeente krachtig werkt, en dat zij dientengevolge is te erkennen als ware kerk, is de synode van oordeel, dat dit alles niet wegnemen kan de ernst van de zaak in geding: de permanente weigering van de raad van de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter) om te komen tot onvoorwaardelijke ondertekening van de Drie Formulieren, en dat onder gelijktijdige protectie van gevoelens, die daarmee duidelijk in strijd zijn.

De synode bevestigt hiermee het oordeel van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg op 18 november 1965, overgenomen door de generale synode van Amersfoort-West 1967, „dat door de weigering van ds. Smouter c.s. tot onvoorwaardelijke ondertekening van de schriftuurlijke gereformeerde belijdenis in de Drie Formulieren inderdaad de grondslag, van het kerkelijk samenleven is aangetast” (Acta art. 137, III, van oordeel 1).

- IV.** Ten aanzien van het laatste bezwaar, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 de zaak van Zondag 22 van de Heidelbergse Catechismus ten onrechte toch nog even ter sprake brengt bij het aanwijzen van het breukpunt, omdat deze kwestie ten aanzien van de breuk te Breda geen enkele rol zou hebben gespeeld, moet de generale synode opnieuw constateren, dat ook dit bezwaar niet is ontleend aan Schrift, belijdenis of kerkenordening, terwijl het bovendien bijzonder weinig steek blijkt te houden. Uit het rapport van de classicale commissie, die was ingesteld na het vallen van de breuk te Breda, is

meteen al op te merken, dat de zaak van Zondag 22 wel degelijk een rol heeft gespeeld op het moment van de breuk, al vormde zij niet de aanleiding daartoe. In dit rapport wordt immers gezegd, dat de broeders (bedoeld zijn de broeders Den Hooglander, Slingerland en Vonkeman) verklaarden, „dat de „zaak-Telder" niet direct aanleiding is geworden tot hun konflikt", waaruit blijkt, dat het indirect wel degelijk meegesproken heeft.

Voorts erkent appellant zelf, dat de vrijheid, die ds. B. Telder genomen heeft om, zonder gravamen in te dienen, zijn bekende boek uit te geven en de weigering van zijn kerkeraad om hem hierover te vermanen, en voorts de volhardende weigering van predikant en kerkeraad om hierin schuld te bekennen toch wel als de diepe oorzaken van de moeiten rondom het Ondertekeningsformulier dient te worden gezien. Ten slotte loopt dit gedeelte van het revisie-verzoek uit op een zodanig pleidooi voor „mildheid" in de bejegening van ds. B. Telder en de kerke-raad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter), dat daarmee ook reeds impliciet is aangegeven, dat hierin toch wel degelijk de kern van de zaak in Breda is gelegen.

Het is dan ook wel zonneklaar, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 de zaak van Zondag 22 van de Heidelbergse Catechismus niet ten onrechte toch nog even ter sprake heeft gebracht bij het aanwijzen van het breukpunt in de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter).

Merkwaardig is trouwens, dat appellant in de samenvatting van zijn bezwaren in het slot van het revisie-verzoek bij de formulering van bezwaar 4 plotseling blijkt te zijn overgestapt op een volkomen andere zaak. Daar luidt de tekst van bezwaar 4 namelijk zo: dat „de synode geen mildheid betracht ten opzichte van broeders, die op een punt dwalen, en geen oog blijkt te hebben voor het feit, dat ook de binding aan de belijdenis en de handhaving ervan altijd een „trachten" zal blijven".

Hoewel deze handelwijze de indruk vestigt, dat het in de aanhef geciteerde bezwaar de kerkeraad niet zo zwaar heeft gewogen, en de synode dit bezwaar met het bovenstaande dan ook als afgedaan zou kunnen beschouwen, noodzaakt de zoëven gereleveerde zwenking in de formulering van het vierde bezwaar (èn de daartoe leidende gang van het betoog) ertoe, dat er toch nog iets meer wordt gezegd. Te meer, omdat hier door appellant ten slotte zaken worden aangesneden, die voor de hele materie van het grootste gewicht moeten worden geacht.

Op het spoor van genoemde zwenking gaat appellant er namelijk toe over het pleit te voeren voor een mildere behandeling van ds. B. Telder dan tot hier toe zou zijn geschied. En hij doet dat op grond van het feit, dat wij hier te maken zouden hebben niet met de kwaadwilligheid van vijanden, doch met de gebrekkigheid van broeders. „Wij staan hier immers voor het feit", aldus appellant, „dat broeders (aan wier goede trouw en confessionele integriteit wij niet twijfelen) oprecht en in goede consciëntie verklaren, dat ze niet kunnen inzien, dat ds. Telder in strijd komt met antwoord 57 van de Heidelbergse Catechismus". En hij wijst er dan op, dat iets dergelijks zich heeft voorgedaan vóór de vrijmaking, toen medebroeders, die leerden, dat de doop inwendige aanwezige genade verzegelde, geheel te goeder trouw niet konden inzien, dat ze met dit gevoelen in strijd kwamen met de belijdenis. en broeders, die aanhangers waren van de leer van de „pluriformiteit van de kerk", dit evenmin konden inzien.

Hiertegenover moet de synode echter nadrukkelijk stellen, dat zulk een vergelijking niet opgaat. En wel om deze reden, dat ds. B. Telder reeds in zijn eerste publicatie „Sterven . . . en dan?" duidelijk blijkt geeft van het feit, dat hij terdege wist met zijn opvattingen in strijd te komen met Zondag 22 van de Heidelbergse Catechismus. Hij geeft daar zelfs nadrukkelijk rekenschap van op de pagina's 151 - 168 van zijn boek. En dat ook de kerkeraad rond ds. Telder zich van meet af bewust was van het feit, dat de genoemde leringen in strijd kwamen met de confessie, is duidelijk uit de brief aan de gereformeerde kerk te Hoogeveen, de dato 13 juni 1961, waarin de opvattingen van ds. Telder worden getypeerd als „bedenkingen tegen onschriftuurlijke zinsneden in Catechismus-antwoord 57" op grond waarvan de classis Noord-Brabant/Limburg de dato 7 juli 1965 terecht overwoog, dat uit genoemde passage blijkt, „dat de kerkeraad deze afwijking van de belijdenis geheel legitiem acht" (vgl. Acta art. 137, voorts constaterende 1, 2 a).

Gezien dit alles gaat het niet aan hier te spreken van een „te goeder trouw dwalen op enig stuk van de leer". Hier waren welbewuste afwijkingen in geding bij ds. Telder, en een welbewust protegeren daarvan bij de kerke-raad, zonder dat men zich iets gelegen liet liggen aan het verband van de zusterkerken, zich niet bekommerde om de plicht met zijn bezwaren de weg te gaan van een gravamen, of zich schikte naar de uitspraken van de meerdere vergaderingen. die zich dienaangaande hebben uitgesproken.

Maar dat betekent, dat de kerkeraad van Breda (per adres ds. K. C. Smouter) daarmee zelf de band met de zusterkerken heeft doorgesneden en de enigheid des geloofs verbroken; gelijk de kerkeraad, gelet op het ontbreken van enig revisieverzoek van zijn kant tegen artikel 137 van de Acta van de generale

synode van Amersfoort-West 1967, blijkbaar zelf ook erkent.

In dit licht gezien miskent appellant dan ook ten enenmale de ernst van de situatie, als hij in het slot van het revisie-verzoek uitspreekt voornemens te zijn de kerken medewerking te vragen om te komen tot een synodale beslissing, dat de afwijking van ds. Telder en de andere ambtsdragers, die zijn opvatting delen, in hen te dragen zou zijn, indien zij slechts beloofden deze leer niet te leren of te doen leren.

Afgezien van het feit, dat „de dusgenaamde tolerantie, die in de gereformeerde kerken werd geoefend jegens broeders, die te goeder trouw dwalen in enig stuk der leer, door de generale synode van 's-Gravenhage 1914 zozeer is beperkt en aan zulke stringente voorwaarden is gebonden, dat ze niets afdoet van, maar integendeel bevestigt de regel, dat door de leden der kerken volledige instemming moet worden betuigd met de belijdenis der kerken", is de tijd om met zulk een voorslag te komen in dit stadium voorbij.

Het enige, dat nog genezing kan brengen ten aanzien van het geschonden kerkverband in het Zuiden des lands, is wederkeer tot het Woord van de Here, de confessie, die op dat Woord is gegrond, en de gereformeerde kerkenordering.

Gezien dit alles is de generale synode van oordeel, dat de bezwaren, ingebracht tegen art. 137 van de Acta van de generale synode van Amersfoort-West 1967, aan appellant in genen dele kunnen worden toegestemd, en dat tot revisie van dit artikel in de zin als door appellant bedoeld niet kan worden besloten; te meer, omdat appellant het grootste deel van art. 137 heeft laten liggen.

Ten besluite wijst de synode erop, dat ook voor u, die thans in dezelfde positie verkeert als de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter), vanwege de breuk, die in de gereformeerde kerk te Eindhoven is gekomen, en vanwege het niet langer participeren in de classis Noord-Brabant/Limburg van de gereformeerde kerken in Nederland, de bovengenoemde noodzaak tot wederkeer ten volle van kracht is.

Lezing van de bezwaarschriften en de daaraan toegevoegde bijlagen heeft de synode overtuigd, dat soortgelijke gebreken als zijn aangewezen ten aanzien van de gereformeerde kerk te Breda (per adres ds. K. C. Smouter) ook ten aanzien van uw raad zijn op te merken: het tornen aan de band van de confessie, getuige uw instemming met de onderscheiding tussen de „goede leer" van de belijdenisgeschriften en „haar onvolkomenheden en gebreken", en - daarmee hand in hand gaande - het de facto protegeren van leringen, die afwijken van deze confessie, als die van ds. Telder en de Open Brief.

Daarom beveelt de synode bovenstaande oordelen en uitspraak wel bijzonder in uw aandacht aan en wekt zij ook u op in de weg van wederkeer alles in het werk te stellen om de band met de zusterkerken voor uw deel te herstellen.

U bij de overweging van het antwoord der synode de leiding des Heiligen Geestes toebiddend, enz.

Artikel 237.

De zitting wordt om 14.30 uur gesloten, waarna de synode voor arbeid in de commissies uiteengaet.

Artikel 238.

De synode gaat na heropening op DONDERDAG 20 NOVEMBER 1969 eerst enkele minuten in comité generaal

Na opheffing daarvan deelt de praeses mee, dat besloten is de uitgave van de Acta en de Handelingen van de synode te laten verzorgen door de uitgeverij „De Vuurbaak" en het moderamen te machtigen daarover met deze uitgeverij te handelen.

Artikel 239.

Brief kerkeraad Wezep

De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie V inzake een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Wezep d.d. 10 april 1969, waarin bezwaar wordt ingebracht tegen de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 „inzake de veroordeling die deze synode uitsprak ten aanzien van ds. .A. van der Ziel" (agendum XVII b).

De voorzitter van de commissie, ds. J. M. Goedhart, deelt mee, dat hij aan de voorbereiding van dit rapport niet heeft meegewerkt, omdat hij als lid van de synode van Rotterdam-Delfshaven in de zaak-ds. A. van der Ziel reeds geoordeeld heeft. Als waarnemend voorzitter van de commissie is voor de thans aan de orde gestelde zaak aangewezen ds. A. Geelhoed. Als rapporteur leest oud. W. C. van Dijk het rapport.

De bespreking, welke in drie ronden wordt gehouden, geeft de commissie aan-leiding om de concept-uitspraak te wijzigen. Deze wordt daarna met algemene stemmen (31) aangenomen. Drie afgevaardigden verzochten buiten stemming te mogen blijven.

De praeses dankt de commissie en haar rapporteur voor de in dezen verrichte arbeid.

Het besluit volgt in artikel 240.

Artikel 240.

Besluit inzake brief kerkeraad Wezep

De generale synode

heeft kennis genomen van:

een brief d.d. 10 april 1969 van de raad van de gereformeerde kerk te Wezep, waarin onder a bezwaar ingebracht wordt tegen de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 inzake de veroordeling die deze synode uitsprak ten aanzien van ds. A. van der Ziel.

Zij constateert:

1. dat de kerkeraad van Wezep geen revisieverzoek heeft ingediend tegen de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven bij de generale synode van Amersfoort-West 1967;
2. dat de kerkeraad van Wezep tegen de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967, die de uitspraak van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in revisie bevestigde, geen enkel concreet bezwaar inbrengt.

Zij overweegt:

dat artikel 46 K.O. bepaalt: De instructiën der dingen, die in meerdere vergaderingen te behandelen zijn, zullen niet eerder geschreven worden, voordat over de daarin voorgestelde punten de besluiten der voorgaande synoden gelezen zijn, opdat 't gene eens afgehandeld is, niet wederom voorgesteld worde, ten ware dat men het achtte veranderd te moeten zijn.

Zij is van oordeel:

dat de kerkeraad geen enkele poging heeft gedaan om aan te tonen, dat hetgeen door de generale synode van Amersfoort-West 1967 besloten is, veranderd moet worden.

Zij spreekt uit:

dat de brief ad a van de kerkeraad van Wezep niet ontvankelijk is.

Zij besluit:

hiervan kennis te geven aan de kerkeraad te Wezep.

Artikel 241.

Revisieverzoek brs. A. Albracht en J. Bergman, Utrecht-C.

De synode stelt de artikelen 218 tot en met 227 van haar Acta vast.

Vervolgens komt in behandeling het rapport van commissie V betreffende een revisieverzoek van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht-C., d.d. 14 april 1969 met betrekking tot de door de generale synode van Amersfoort-West genomen besluiten inzake de moeiten in de kerk van Utrecht-C. (zie Acta art. 271) (agendum XIV c). Ds. M. K. Drost treedt op als rapporteur en leest het rapport.

De bespreking in eerste ronde wordt om 17.30 uur afgebroken voor de etenspauze.

Artikel 242.

Om 19.30 uur wordt de vergadering voortgezet. De praeses stelt dan eerst aan de orde de behandeling van

een brief van br. Tj. Vis te Bovenknijpe (Fr.) d.d. maart 1969, waarin hij meedeelt een leemte te zien in de kerkenordering op het punt van schorsing en afzetting van ambtsdragers, terwijl hij de synode verzoekt in deze leemte te willen voorzien (Agendum XVIII c).

Ds. O. J. Douma leest namens het moderamen een ontwerpbesluit in deze zaak.

Na enige bespreking wordt het met algemene stemmen (31) tot besluit van de synode verheven. De praeses zegt de rapporteur dank voor zijn arbeid in dezen.

De tekst van het genomen besluit is vermeld in artikel 243.

Artikel 243.

Besluit inzake brief van br. Tj. Vis te Bovenknijpe (Fr.)

De generale synode,

kennisgenomen hebbende van:

een brief van br. Tj. Vis te Bovenknijpe (Fr.) d.d. maart 1969, waarin hij meedeelt een leemte te zien in de kerkenordering op het punt van schorsing en afzetting van ambtsdragers, terwijl hij de synode verzoekt in deze leemte te willen voorzien;

constaterende:

dat niet gebleken is dat dit verzoek gediend heeft op de mindere vergaderingen; van oordeel:

dat verandering of aanvulling van de kerkenordering wel een zaak is, die de kerken in het gemeen aangaat (vgl. art 30b, 2e lid van de kerkenordering), doch dat het verzoek van br. Vis niet in behandeling dient genomen te worden, nu het niet gediend heeft op de mindere vergaderingen (vgl. art. 30b, 1e lid van de kerkenordering) en ook geen enkele mindere vergadering een soortgelijk verzoek tot de synode gericht heeft;

spreekt uit:

aan het verzoek van br. Vis niet te kunnen voldoen;

en besluit:

hem hiervan mededeling te doen.

Artikel 244.

De synode zet haar arbeid in besloten zitting voort. Aan het eind van de dag heeft de sluiting in openbare zitting plaats.

Artikel 245.

Rapport deputaten correspondentie Hoge Overheid

Na heropening op VRIJDAG 21 NOVEMBER 1969 gaat de synode enkele ogenblikken in comité generaal.

Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat donderdagavond een besluit is genomen over het rapport van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid (agendum VIII b). Dit besluit is opgenomen in artikel 246.

Artikel 246.

De generale synode

heeft kennis genomen van:

het rapport van 'deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amersfoort-West, anno Domini 1967', met 5 bijlagen, t.w.

1. een brief van genoemde deputaten aan het Centraal Bureau voor de Statistiek, afdeling algemene tellingen, d.d. 12 september 1968;
2. een brief van de directeur-generaal van de Statistiek, d.d. 3 okt. 1968;
3. een brief van de deputaten aan de directeur-generaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek, d.d. 7 oktober 1968;
4. een brief van de deputaten aan de directeur-generaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek, d.d. 12 november 1968;
5. een brief van de directeur-generaal van de Statistiek, d.d. 6 dec. 1968.

Zij constateert:

1. dat de aan deputaten gegeven opdracht (Acta Amersfoort-West 1967 art. 245) aldus luidde:
 - a. hetgeen bepaald is door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 138; van Groningen 1899, Acta artikel 38 sub B en Amsterdam 1908, Acta artikel 52 sub c. na te komen met dien verstande, dat er op zal worden toegezien, dat bij eventuele vertegenwoordiging bij officiële plechtigheden, voor onze kerken geen uitnodiging kan worden aanvaard tot bijwoning van religieuze samenkomsten, die in strijd komen met het Woord des Heren en de op dat Woord gegronde belijdenis onzer kerken;
 - b. de respectieve classes te verzoeken om een opgave van de in haar vertegenwoordigde kerken en de aldus verkregen lijst van De Gereformeerde Kerken in Nederland op te zenden aan de Hoge Overheid;
 - c. zo spoedig mogelijk een bespreking aan te vragen met de Directie van het Centraal Bureau van de Statistiek over het gebruik van de naam van onze kerken bij de eerstvolgende volkstelling, met de richtlijn, dat de naam van onze kerken blijft: De Gereformeerde Kerken in Nederland, waarbij zo nodig een toevoeging kan worden gebruikt als: laatstelijk bijeen in de generale synode van Amersfoort-West 1967;
2. dat deputaten met betrekking tot de sub a genoemde opdracht rapporteren:
 - a. dat zij de eerbiedige gelukwensen der kerken hebben overgebracht ter gelegenheid van de verjaardag van Hare Majesteit Koningin Juliana; dat zij bovendien een gelukwens zonden bij de geboorte van Prins Johan Friso Bernhard David op 25 september 1968 aan Hare Majesteit de Koningin en aan Hare Koninklijke Hoogheid Beatrix, Prinses der Nederlanden en bij de geboorte van Prins Maurits op 17 april 1968 eveneens aan de Koningin en aan Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet Francisca;
 - b. dat br. P. A. C. Schilder in augustus 1967 van de Heer Opperceremonie-meester van Hare Majesteit de Koningin de uitnodiging ontving de doopplechtigheid van Prins Willem Alexander bij te wonen, en dat br. Schilder deze uitnodiging niet aanvaard heeft omdat het voor hem 'moeilijk' was deel te nemen aan een kerkelijke plechtigheid welke een zodanig 'oecumenisch of interkerkelijk karakter draagt, als uit de desbetreffende berichten in de pers naar voren is gekomen';
 - c. dat drs. D. Deddens, voorzitter van deputaten, in augustus 1968 van de Heer Opperceremoniemeester van Hare Majesteit de Koningin de uitnodiging ontving de doopplechtigheid van Prins Johan Friso bij te wonen. en dat drs. D. Deddens op deze uitnodiging reageerde in dezelfde zin als onder 2b vermeld werd;
3. dat deputaten met betrekking tot de sub 1 b genoemde opdracht rapporteren;
 - a. dat zij in hun vergadering van 1 maart 1968 besloten hebben voorlopig met de uitvoering te wachten in verband met het onoverzichtelijke van de situatie;
 - b. dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 geen antwoord gaf op de vraag van de vorige deputaten, wat deputaten zouden moeten doen, indien weer een classis weigerachtig zou zijn een opgave te verstrekken van de in haar vertegenwoordigde kerken;
4. dat deputaten met betrekking tot de sub 1 c genoemde opdracht rapporteren:

- a. dat ds. F. de Vries op 19 februari 1968 op verzoek van drs. L. J. S. de Jonge, hoofd bij de afdeling 'Algemene Tellingen' van het Centraal Bureau voor de Statistiek, een informeel gesprek met deze voerde over twee de volkstelling in 1970 rakende onderwerpen, t.w.
 1. op welke wijze De Gereformeerde Kerken op de enquête-formulieren voor de volkstelling zouden worden aangeduid;
 2. hoe in beknopte tabellen, waarin de resultaten van de volkstelling zullen worden verwerkt onze kerken met andere zich gereformeerd noemende kerken worden samengevoegd, hetzij met de synodale kerken enerzijds, hetzij met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten en de Oud-Gereformeerde Gemeenten anderzijds; en dat in dat informele gesprek bleek, dat het voorlopige plan was bij De Gereformeerde Kerken op de formulieren voor de volkstelling de onderscheidende aanduiding te voegen 'vrij' en bij de synodale kerken de afkorting 'syn.', over welk plan het oordeel van deputaten gevraagd werd;
 - b. dat de secretaris van deputaten bij schrijven van 12 september 1968 namens deputaten aan de heer De Jonge meedeelde, dat op deze wijze aan een reeds jarenlang uitgesproken wens zou zijn voldaan;
 - c. dat de directeur-generaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek echter op 3 oktober 1968 meedeelde, dat alleen bij De Gereformeerde Kerken als onderscheidende aanduiding zou worden gevoegd 'vrijgemaakt', terwijl bij de synodale kerken elke onderscheiding zou achterwege blijven;
 - d. dat genoemde mededeling voor deputaten aanleiding was aan de directeur-generaal dringend te verzoeken enkele deputaten een onderhoud toe te staan, opdat zij alsnog gelegenheid zouden hebben het standpunt onzer kerken te bepleiten;
 - e. dat bedoeld onderhoud plaats had op 29 oktober 1968, en dat daarin als oordeel van deputaten werd uitgesproken, dat, zolang de administratieve rechter nog geen uitspraak heeft gedaan over de vraag, welke kerken terecht de naam „De Gereformeerde Kerken in Nederland” voeren, een overheidslichaam zich dient te onthouden van een keuze in dezen;
 - f. dat deputaten bij schrijven van 12 november 1968 aan de directeur-generaal een uiteenzetting gaven van hetgeen hunnerzijds bij het sub e vermelde onderhoud ter sprake was gebracht, o.m. de suggestie achter de naam der synodaal-gereformeerde kerken de onderscheidende bepaling te plaatsen ‚H. K. O.' (Herziene Kerkorde) en bij De Gereformeerde Kerken de bepaling ‚D. K. O.' (Dordtse Kerkenorde), omdat de toevoeging als gesuggereerd door de generale synode van Amersfoort-West (‚laatstelijk bijeen in de generale synode van Amersfoort-West 1967’) voor het Centraal Bureau voor de Statistiek onaanvaardbaar werd genoemd;
 - g. dat uit het antwoord van de directeur-generaal d.d. 6 december 1968 bleek, dat aan de bezwaren van deputaten geen gehoor was gegeven, omdat besloten was, alleen bij De Gereformeerde Kerken een onderscheidende aanduiding te plaatsen;
 - h. dat de directeur-generaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek d.d. 6 december 1968 verder meedeelde, dat hij vreesde ‚dat wij. . . wel genoodzaakt zullen zijn de door ons voorgestelde tweedeling van de Gereformeerden te handhaven', zodat De Gereformeerde Kerken in Nederland in de beknopte tabellen worden samengevoegd met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten en de Oud-Gereformeerde Gemeenten;
5. dat deputaten ten slotte rapporteren, dat sedert de synode van Amersfoort-West 1967 de kerken te Wassenaar en te Gerkesklooster-Stroobos haar zelfstandig bestaan hebben beëindigd wegens het teruglopen van het ledental, en dat de raad van de Gereformeerde Kerk te Hijken besloten had de naam der kerk te wijzigen in ‚De Gereformeerde Kerk te Hooghalen'.

Zij is van oordeel:

1. dat deputaten terecht besloten hebben voorlopig te wachten met de uitvoering van de sub 1 h vernielde opdracht in verband met het onoverzichtelijke van de situatie;
2. dat de verwachting gerechtvaardigd is, dat geen classis weigerachtig zal zijn een opgave te verstrekken van de in haar vertegenwoordigde kerken, temeer omdat in de gewijzigde situatie het noodzakelijk is, dat een complete lijst van De Gereformeerde Kerken in Nederland berust bij de Hoge Overheid;
3. dat het tempo, waarin de sub 1 e genoemde opdracht is uitgevoerd door deputaten, zich moeilijk verdraagt met de haast waartoe de synode van Amersfoort-West 1967 terecht heeft aangespoord, en dat zulks temeer te betreuren is, omdat reeds door de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ 1965 (Acta

art. 225) aan deputaten was opgedragen ,aan de volgende generale synode een voorstel te doen inzake de bespreking van het gebruik van de naam onzer kerken met het Centraal Bureau voor de Statistiek, zulks met betrekking tot de eerstkomende volkstelling'.

Zij besluit:

1. de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, te dechargeren met dank voor hun arbeid zij het met inachtneming van het sub 3 geoordeelde;
2. met leedwezen het feit te aanvaarden, dat De Gereformeerde Kerken in Nederland bij de in 1970 te houden volkstelling zullen worden aangeduid met de toevoeging „vrijgemaakt”;
3. met leedwezen het feit te aanvaarden, dat De Gereformeerde Kerken in Nederland voor wat de beknopte tabellen betreft zullen worden samengevoegd met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten en de Oud-Gereformeerde Gemeenten;
4. te dezen aanzien nadrukkelijk uit te spreken, dat een en ander niets prejudiceert ten aanzien van het rechtmatig voeren van de naam ,De Gereformeerde Kerken in Nederland’;
5. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. na te komen hetgeen bepaald is door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 138, van Groningen 1899, Acta artikel 38 sub B, van Amsterdam 1908, Acta artikel 52 sub C, en van Amersfoort-West 1967, Acta artikel 245 („zij spreekt uit” sub 2a);
 - b. de respectieve classes te verzoeken om een opgave van de in haar vertegenwoordigde kerken en de aldus verkregen lijst van De Gereformeerde Kerken in Nederland op te zenden aan de Hoge Overheid;
 - c. de kerken tijdig te informeren omtrent de naam der kerken, welke in verband met de volkstelling in 1970 voor De Gereformeerde Kerken in Nederland zal worden gebruikt, opdat zoveel mogelijk misverstand zal worden voorkomen;
 - d. van het sub 2 t/m 4 beslotene kennis te geven aan de Hoge Overheid, met afschrift aan het Centraal Bureau voor de Statistiek;
6. van het bovenstaande mededeling te doen aan:
 - a. de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967;
 - b. de nieuw te benoemen deputaten.

Artikel 247.

De praeses geeft de eerste scriba gelegenheid om mededeling te doen van de volgende ingekomen stukken:

- a. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis d.d. 20 oktober 1969 met een klacht over enkele uitdrukkingen, welke ds. P. Lok als rapporteur in de zaak van de aanklacht van de kerkeraad van Maassluis tegen prof. J. Kamphuis volgens een verslag in het „Nederlands Dagblad” zou gebezigd hebben.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten de kerkeraad van Maassluis in antwoord op zijn brief het volgende onder de aandacht te brengen:

 1. De synode is uitsluitend verantwoordelijk voor haar besluiten.
 2. Tijdens de behandeling van de zaak betreffende uw aanklacht tegen prof. J. Kamphuis is er voor de synode geen noodzaak geweest over een van de sprekers censuur te houden volgens artikel 43 K.O.
 3. Mocht uw raad bedenking hebben tegen wat een van de afgevaardigden ter synode heeft gezegd, dan kunt u zich in verbinding stellen met die afgevaardigde zelf;
- b. een brief van br. K. Kruyswijk te Scheveningen d.d. 5 november 1969, waarin hij met aandrang vraagt een verzoek om revisie van de uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West 1967 t.a.v zijn zaak alsnog in behandeling te willen nemen.

Na enige bespreking wordt besloten een commissie ad hoc te benoemen om deze brief nader te overwegen en daarover rapport uit te brengen. Als leden van deze commissie worden aangewezen de predikanten J. M. Goedhart, J. P. Moerkoert en J. Rijnveld;
- c. een brief van br. J. Rook te Zwolle d.d. 18 november 1969 betreffende de zaak-ds. S. J. P. Goossens.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten dit stuk in handen van commissie II te stellen;
- d. twee ex. van „De Reformatie” van 15 november 1969;

- e. vier ex. van „De Wachter", oktober- en november- no. 1969.
Op voorstel van het moderamen wordt besloten de bladen genoemd sub d en e na kennisneming ter zijde te leggen.

Artikel 248.

Slotuitspraak in de zaak „Kampen"

Ds. S. S. Cnossen ontvangt als rapporteur van commissie 1 gelegenheid voorlezing te doen van een door de commissie ontworpen slotuitspraak in de zaak „Kampen" (agendum XII a).

Na enige discussie wordt deze slotuitspraak met algemene stemmen (31) door de synode tot haar besluit gemaakt. De drie aanwezige afgevaardigden van Overijssel bleven buiten stemming.

De praeses zegt de commissie en in het bijzonder haar rapporteur dank voor dit werk ten dienste van de synode gedaan.

Alle besluiten met betrekking tot bezwaren ingebracht tegen de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 benevens de slotuitspraak zijn opgenomen in artikel 249 en wel in deze volgorde:

- I A:** uitspraak over deel I van de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 (naar aanleiding van bezwaren, ingebracht op grond van art. 30 K.O. en over de wijze van behandeling door de particuliere synode);
- I B:** uitspraak over de leer omtrent „Wet en Sabbat" van ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee;
- I C:** uitspraak over de bescherming van de leer van ds. B. Telder in Kampen.
- II A:** uitspraak over deel II van de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 (over de wijze van behandeling door de particuliere synode);
- II B:** uitspraak over Open Brief en Confessie.
- II C:** uitspraak over Open Brief en Vrijmaking.
- III A:** uitspraak over het handelen van kerkeraad van Kampen met ds. J. O. Mulder;
- III B:** uitspraak over de houding van de kerkeraad van Kampen ten aanzien van de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1967;
- III C:** uitspraak over de beweerde onttrekking van de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter;
- III D:** uitspraak over de nagelaten tuchtmaatregelen tegen de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter;
- III E:** uitspraak over de daad van de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter op 21 juni 1967.
- IV:** slotuitspraken.

Artikel 249.

I A.

De generale synode

nam kennis van:

1. een bezwaarschrift van de classis Kampen (Emmeloord) d.d. 1 april 1969;
 2. een bezwaarschrift van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) d.d. 12 april 1969;
 3. een bezwaarschrift van de gereformeerde kerk te Vollenhove-Cadoelen d.d. 16 april 1969;
 4. een bezwaarschrift van ds. J. O. Mulder te Kampen d.d. 14 april 1969;
 5. een bezwaarschrift van ds. G. Visee te Kampen d.d. 12 april 1969;
- alle gericht tegen de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 met betrekking tot de zaak „Kampen".

I. De synode constateert:

- a. dat de classis Kampen (Emmeloord) van oordeel is dat de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 „in strijd zijn met de onder ons aangenomen orde omdat door de p.s. zaken zijn behandeld, die in mindere vergaderingen niet behandeld waren, hetgeen in strijd is met art. 30 der K.O.";
- b. dat dit oordeel van de classis geldt de behandeling van: de leer van de predikanten Mulder en Visee aangaande de Wet des Heren;

de bescherming van de leer van ds. B. Telder;

de afhouding van br. E. R. K. van het Avondmaal, en de beweerde negatie van het kerkverband door de kerkeraad van Kampen, voorzover betreft de houding van de kerkeraad ten aanzien van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven;

- c. dat de classis voor haar oordeel aanvoert, dat de door haar genoemde zaken „nimmer in een welgefundeerd en steekhoudend bezwaarschrift op de classis aan de orde zijn gesteld”, c.q. nog bij haar in onderzoek \varen;
 - d. dat de classis aan de generale synode verzoekt haar uitspraak met betrekking tot de strijdigheid van de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 met art. 30 K.O. als juist te erkennen;
2. a. dat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) klaagt „de P.S. in strijd met art. 30 K.O. gehandeld (heeft) over zaken, die wel eens in de kerkeraad ter sprake zijn geweest, maar daar nimmer behoeften te worden „afgehandeld”, zoals in geval van een formele beschuldiging of bezwaarschrift zou zijn geschied”;
 - b. dat de klacht van de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) betrekking heeft op de behandeling van „de kwestie in verband met de leringen van ds. B. Telder” en „de aan ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee toegedichte meningen inzake de Wet des Heren”;
 - c. dat de kerkeraad voor zijn klacht aanvoert: „Geen der broeders heeft als deze punten op de kerkeraad ter sprake kwamen, daarin ooit aanleiding gevonden zich hierover tot de classis te wenden.
Ook de brs. W. C. van Dijk en D. J. Gritter niet. Deze zaken hebben dus nooit op het agendum van enige classis gestaan.
Hoe durft de P. S. zich dan vermeten, zaken die in geen mindere vergaderingen aan de orde kwamen, te behandelen.
Behoort art. 30 K.O. niet haar agendum te bepalen?”;
 - d. dat de kerkeraad, mede met betrekking tot deze punten, verzoekt uit te spreken „dat de kerkeraad zich terecht over de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 beklaagt”;
3. a. dat de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen van oordeel is, dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 een bepaalde zaak heeft behandeld in strijd met art. 30 K.O.;
 - b. dat het oordeel van de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen geldt de behandeling van de „leer van de predikanten Mulder en Visee omtrent de Wet des Heren”;
 - c. dat de kerkeraad voor zijn oordeel aanvoert: „Deze zaak is op de classis nooit ter sprake geweest, tenzij heel summier bij een rapport van de kerkvisitatie . . . Naar ons beste weten is er geen bezwaarschrift vanuit Kampen aangaande de Wet des Heren op de classis gebracht”;
 - d. dat deze kerkeraad aan de generale synode verzoekt uit te spreken dat de door hem genoemde zaak door de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 is „behandeld in strijd met art. 30 K.O.”.

Zij constateert voorts:

1. dat de classis Kampen 17 mei - 30 september 1967 voor haar oordeel „de broeders ds. Mulder en Gunnink niet te kunnen heenzenden alsof zij geen wettige afgevaardigden van de Geref. Kerk van Kampen zouden zijn; en de broeders Van Dijk en Gritter niet als zodanig te kunnen ontvangen” een drietal „redenen” en „overwegingen” heeft aangevoerd en bij de eerste van deze drie o.m. de zaken in geding heeft gebracht, waarvan appellanten nu stellen dat zij door de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 zijn behandeld in strijd met art. 30 K.O.;
2. dat deze classis ten aanzien van deze zaken heeft gesteld: „Zo werden onjuiste en onhoudbare dingen naar voren gebracht. En allerlei zaken waartegen nimmer een welgefundeerd en steekhoudend bezwaarschrift in de kerkelijke weg aan de orde werd gesteld”;
3. dat de classis, deze zaken in geding brengend, óók oordeelde: „Al deze zaken geven wel de indruk dat er in de zusterkerk van Kampen een gevoel van onbehagen is gegroeid en tot een uitbarsting is gekomen. . . . Maar een gevoel van onbehagen rechtvaardigt een kerkscheuring en afzonderlijke kerkformatie niet. En dat de kerk van Kampen van de zuiverheid der leer naar Gods Woord en de Confessie dusdanig is afgeweken dat afscheiding van haar verantwoord en van God geboden is - dat kan de classis met het oog op al het bovenstaande niet toestemmen”;
4. dat de kerkeraden van Kampen (scriba J. Bos) en Vollenhove-Cadoelen geen bezwaar bij een meerdere

vergadering hebben ingebracht tegen het onder 3 vermelde oordeel.

Zij overweegt:

dat bij de beoordeling van een breuk voor een grondig onderzoek naar de oorzaken daarvan het zeker gewenst is, ook de voorgeschiedenis daarin te betrekken.

Zij is van oordeel:

1. dat de classis Kampen van 17 mei tot 30 september 1967, die blijkens „Zij constateert voorts 2" overtuigd was, dat de hierboven genoemde zaken uit de voorgeschiedenis nimmer in de weg van een welgefundeerd en steekhoudend bezwaarschrift op de klassicale vergaderingen aan de orde werden gesteld, niettemin tot een materieel oordeel over deze zaken mocht komen;
2. dat deze classis, blijkens „zij constateert voorts 3" over die zaken metterdaad een oordeel heeft gegeven, dat op de materie van de voorgeschiedenis ingaat;
3. dat ook aan de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 niet op grond van art. 30 K.O. het recht kon worden ontzegd de bij haar tegen dat oordeel ingebrachte bezwaren te behandelen.

Zij spreekt uit:

niet te kunnen voldoen aan hetgeen door appellanten wordt verzocht.

II. De synode constateert:

1. dat aan de classis Kampen op 24 augustus 1967 in verband met de breuk in Kampen twee stukken werden voorgelegd:
een brief van prof. J. van Bruggen d.d. 11 augustus 1967, en een schrijven van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba D. J. Gritter) d.d. 21 augustus 1967, resp. met drie en vier bijlagen;
- 2.a. dat prof. J. van Bruggen aan de classis verzocht de afgevaardigden van de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) niet in haar midden te ontvangen, „opdat uw vergadering een vergadering moge blijven van afgevaardigden van gereformeerde kerken en opdat de ernst van dit niet ontvangen in Gods hand een middel moge zijn om de kerke-raad (scriba J. Bos) tot een spoedige terugkeer van de ingeslagen weg te bewegen en zo te behouden";
b. dat uit de brief van prof. van Bruggen zowel als uit de bijlagen blijkt, dat hij voor zijn verzoek redenen aanvoerde, die uitsluitend samenhangen met de weigering van de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) om te handelen met ds. J. O. Mulder vanwege zijn ondertekening van de Open Brief aan de Tehuisgemeente te Groningen;
- 3.a. dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba D. J. Gritter) aan de classis verzocht zijn afgevaardigden „naar goede orde te ontvangen en plaats in haar midden te geven";
b. dat deze kerkeraad als reden aanvoerde, dat de leden van deze raad (de brs. W. C. van Dijk, D. J. Gritter en G. Duimering) zich genoodzaakt hadden gezien „de gemeente op te roepen tot diensten van normen van de vergadering der kerk", aangezien de meerderheid van de kerkeraad de uitspraken van de particuliere synode van Overijssel 1967, waarin hem werd 'voorgehouden de plicht om met ds. J. O. Mulder te handelen vanwege diens ondertekening van de Open Brief, „voor niets (had) geacht";
c. dat genoemde kerkeraad weliswaar in één van de bijlagen (de brief aan de afgevaardigden van de kerken naar de classis d.d. 31 juli 1967) andere zaken in herinnering brengt, die vóór en ten dele tijdens de moeiten rondom de Open Brief zwarigheden hadden veroorzaakt in de kerk te Kampen, maar dat hij in dezelfde bijlage onmiddellijk vervolgt: „Hoewel de zwarigheden in Kampen groot waren, waren deze moeiten toch niet de onmiddellijke oorzaak van de breuk. Het was de „Open Brief" die met zijn vraag naar een duidelijke positiekeuze naar een beslissing dreef en een breuk bracht";
d. dat andere zaken dan onder b hierboven genoemd ook de aandacht krijgen in de brochure van prof. J. Kamphuis „Verantwoording van een keus Anno Domini 1967", die als bijlage was toegevoegd aan de bijlage onder c vermeld;
- e. dat de „andere zaken" onder c en d bedoeld betrekking hadden op de leer van de predikanten Mulder en Visee omtrent de Wet des Heren, de beweerdde bescherming van de leer van ds. B. Telder, de afhouding van br. E. R. K. van het Avondmaal, het zogenoemde breed moderamen en de houding van de

kerkeraad van Kampen t.a.v. het kerkverband;

4. dat de classis Kampen aandacht gevend aan de zaken onder 3 e genoemd, concludeerde: „Al deze zaken geven wèl de indruk dat er in de zusterkerk van Kampen een gevoel van onbehagen is gegroeid en tot een uitbarsting gekomen . . . Maar een gevoel van onbehagen rechtvaardigt een kerkscheuring en afzonderlijke kerkformatie niet. En dat de kerk van Kampen van de zuiverheid der leer naar Gods Woord en de Confessie dusdanig is afgeweken, dat afscheiding van haar verantwoord en van God geboden is - dat kan de classis met het oog op al het bovengenoemde niet toestemmen".

Zij is van oordeel:

1. dat de stukken met betrekking tot de afvaardiging van de kerk te Kampen, op 24 augustus 1967 aan de classis voorgelegd als onmiddellijke oorzaak van de breuk in de gemeente te Kampen, duidelijk aangegeven de moeiten rondom de Open Brief, zodat daarover dan ook de beslissing moet vallen ten aanzien van de vraag, of de breuk te Kampen al dan niet gewettigd was;
2. dat de classis Kampen van 17 mei tot 30 september 1967 de voorgeschiedenis in een onjuist kader heeft geplaatst door te doen alsof de kerkeraad (scriba D. J. Gritter) van mening was, dat de voorgeschiedenis „een kerkscheuring en afzonderlijke kerkformatie" rechtvaardigde.

Zij constateert voorts:

- 1.a. dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba D. J. Gritter) wel enigszins oog heeft gehad voor het onjuist handelen van de classis in dezen, zoals blijkt uit zijn appèlschrift aan de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968, pag. 3, waar hij schrijft: „Wij merken hier tegen op: in de eerste plaats dat de classis hier onmiddellijk begint de zaak te vertekenen, want de voorgeschiedenis van het huidige conflict is niet in enkele punten aangewezen om daar mee aan te tonen, dat reeds tijdens de voorgeschiedenis ‚de gereformeerde kerk van Kampen zou hebben opgehouden gereformeerd te zijn', maar om te doen zien, dat in die voorgeschiedenis alles heenwerkte naar het huidige conflict";
- b. dat genoemde kerkeraad overigens, de classisuitspraak dienaangaande op de voet volgend, in zijn appèlschrift aan de buitengewone particuliere synode aan de moeiten uit de voorgeschiedenis veel meer aandacht geeft, dan hij in zijn stukken aan de classis heeft gedaan;
- 2.a. dat genoemde particuliere synode zelf ten aanzien van de meeste zaken uit de voorgeschiedenis, zoals opgesomd onder „II de synode constateert 3 e", meer of minder uitvoerige uitspraken heeft gedaan;
- b. dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 de onjuiste behandeling van de zaak door de classis niet heeft aangewezen;
- c. dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 heeft uitgesproken:
 - A. ten aanzien van de leer van de predikanten J. O. Mulder en G. Visee inzake de wet en de sabbat: „dat de ouderlingen Van Dijk en Gritter, die van 's Heren wege geroepen waren de gemeente van Jezus Christus, die door de Heilige Geest mede onder hun opzicht was gesteld, tegen valse leer te beschermen, de verantwoordelijkheid voor deze ambtelijke onderwijzing van ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder niet mochten blijven dragen";
 - B. ten aanzien van de beweerde bescherming van de leringen van ds. B. Telder: „dat de ouderlingen Van Dijk en Gritter, die van 's Heren wege geroepen waren de gemeente van Christus tegen valse leer te beschermen, terecht hiervoor geen ambtelijke verantwoordelijkheid konden blijven dragen";
 - C. ten aanzien van de overige onder II constaterende 3 e genoemde zaken: „dat de ouderlingen Van Dijk en Gritter geen verantwoordelijkheid konden blijven dragen voor de onder 1 tot 3 genoemde handelingen en uitspraken".

Zij is voorts van oordeel:

dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 door haar uitspraken onder 2 c genoemd, heeft gedaan alsof de zaken van de voorgeschiedenis als zodanig reeds beslissend waren voor het al of niet gewettigd zijn van de breuk op 21 juni 1967.

Zij constateert ten slotte:

1. a. dat de classis Kampen (Emmeloord) in haar bezwaarschrift aan deze synode ten aanzien van de

voorgeschiedenis vraagt om uitspraken inzake het zogenoemde „breed moderamen" en het voorgaan van Kamper predikanten in de Tehuisgemeente van Groningen, terwijl zij bovendien aan de synode een bijlage toezond, waarin zij haar toetsing geeft van de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 m.b.t. de leer van de predikanten Mulder en Visee omtrent de wet des Heren, de beweerde bescherming van de leringen van ds. B. Telder, de afhouding van br. E. R. K. van het avondmaal en de houding van de kerkeraad van Kampen tegenover de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65, kennelijk met de bedoeling dat de synode zich ook daarover zal uitspreken;

- b. dat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) in zijn bezwaarschrift aan deze synode, wat de voorgeschiedenis betreft, vraagt om uitspraken ten aanzien van de leer van de predikanten J. O. Mulder en G. Visee omtrent de Wet des Heren, de beweerde bescherming van de leringen van ds. B. Telder, de zaak van de afhouding van br. E. R. K. van het Avondmaal, de houding van de kerkeraad aangenomen tegenover de generale synode van Rotterdam-Delfshaven en het voorgaan van Kamper predikanten in de Tehuisgemeente te Groningen;
 - c. dat ds. J. O. Mulder de synode verzoekt uit te spreken „dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 ten onrechte oordeelde dat de leer van ondergetekende over de Wet in haar geheel en de sabbat in het bijzonder in strijd met Gods Woord zou zijn en met de belijdenis daarop gegrond";
 - d. dat ds. G. Visee de synode verzoekt uit te spreken „dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 ten onrechte oordeelde „dat de leer over de gehele Wet des Heren en in het bijzonder over het vierde gebod, die ds. G. Visee (en ds. J. O. Mulder) uitgedragen heeft (hebben) in strijd is met de H. Schrift en de belijdenis der kerk";
2. dat het verzoek van de synodale commissie om inzage te verkrijgen in de notulen van de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) door genoemde kerkeraad geweigerd is.

Zij is ten slotte van oordeel:

1. dat de generale synode - zonder in strijd te komen met art. 30 K.O. en met inachtneming van hetgeen zij oordeelde onder II „Zij is van oordeel" 1 - voor het vormen van een volledig oordeel over de breuk te Kampen ook de voorgeschiedenis in haar overleg mag betrekken;
2. dat de generale synode evenwel door de weigering van de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) om de notulen ter beschikking te stellen, niet tot een volledig gefundeerd oordeel kan komen ten aanzien van de onder art. 11 sub 1 C in de Acta der buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 genoemde zaken;
3. dat de onder 2 genoemde weigering van de kerkeraad niet de behandeling in de weg staat van de vraag, of de predikanten J. O. Mulder en G. Visee terecht zijn beschuldigd van leringen, die in strijd zijn met Gods Woord en de belijdenis, en of de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) terecht is veroordeeld als niet verblijvende bij de zuiverheid der leer.

Zij spreekt uit:

dat de synode de voorgeschiedenis van de breuk te Kampen in behandeling neemt voorzover betreft de in art. 111 sub 1 A en B van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 behandelde zaken met betrekking tot de leer van de predikanten J. O. Mulder en G. Visee omtrent de Wet des Heren en omtrent de beweerde bescherming van de leringen van ds. B. Telder door de kerkeraad van Kampen.

I B.

De synode

heeft kennis genomen van:

1. het bezwaarschrift van ds. G. Visee d.d. 12 april 1969, waarin hij revisie vraagt van het besluit van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968, art. III, Deel 1A;
2. het bezwaarschrift van ds. J. O. Mulder d.d. 14 april 1969, waarin hij eveneens revisie vraagt van het onder 1 genoemde besluit;
3. het bezwaarschrift van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) d.d. 12 april 1969, eveneens met een verzoek om revisie van het onder 1 genoemde besluit;
4. het bezwaarschrift van de classis Kampen (Emmeloord) d.d. 1 april 1969, pag. 27-41 over dezelfde

materie, eveneens met een verzoek om revisie van het onder 1 genoemde besluit.

I. De synode constateert:

1. dat het betreffende besluit van genoemde particuliere synode als volgt luidt (de cijfers **1- XII** zijn door de generale synode aangebracht).

De p.s....

constaterende,

a. dat ds. G. Visee schreef:

- I** „in de N.T.ische periode leven we in de vrijheid, zijn we vrij van de wetten ook omtrent , sabbat" (Calvinistisch Jongelingsblad 328)11 „En ze (de christelijke gemeente) zal God mogen danken, dat geen sabbatsgebod haar bindt als de O.T.ische kerk ...". (K.K. 63 no. 40).
- III** Voor de O.T.ische sabbat gaf de HEERE in de mozaïsche wet velerlei voorschriften. Die zoekt men in het N.T. tevergeefs. De N.T.ische gelovigen zijn ook in dit opzicht vrij van de wet" (K.K. 63 no. 36).
- IV** „Dat ook de Wet van het Horeb-verbond haar tijd heeft gehad (Joh. 4 : 25). Zij is door Christus niet afgeschaft, maar vervuld" (Opbouw VIII, 42).
- V** „Zo (als met besnijdenis en pascha) deed Hij met héél de Wet. Ook met de 10 geboden. Die zijn nooit „afgeschaft". Nooit buiten werking gesteld zonder meer. Christus heeft de wet vervuld in het nieuwe (dubbel) gebod (der liefde).
- VI** „Onder ons stemt ieder toe, dat de Wet als gehéél met de komst van Christus heeft afgedaan. En die héle Wet is nog van kracht of die hele Wet heeft afgedaan. Het laatste is het geval" (Opbouw X, 186).
- VII** „Daarbij bedenkende dat heel die Wet als wet haar tijd heeft gehad" (Opbouw X, 275).
- VIII** „niet als onder het juk der Wet. Maar als Gods vrije kinderen. Niet onder de Wet. Maar zonder de Wet. In christelijke vrijheid" (Opbouw VII, 131).
- IX** „Deze zonde, dat men eisen van God uit vroeger tijd maar die in Christus zijn vervuld ... oplegt ... ALSOF DAT RECHTSTREEKS en dus bindende geboden van God of van Christus zijn ..." (K.K. 70 no. 13).
- X** „zonder de Wet. Zij vraagt thans geen onderhouding meer" (Opbouw X, 107).
- XI** „dat Paulus nadrukkelijk stelt dat de Wet, inclusief de 10 geboden, haar tijd heeft gehad" (Opbouw X, 115).
- XII** „dat niet-verplicht-zijn tot onderhouding der Wet, inclusief de 10 geboden .. . Een Wet, die is terzijde gesteld kan men niet meer overtreden" (Opbouw X. 130, noot 9);

- b. dat ds. J. O. Mulder in een preek over Zondag 38 H.C. (Opbouw VIII 241, 249, 257) en over Handelingen 6 : 11-15 en 7 (Opbouw X, 121, 129) dezelfde denkbeelden ontwikkelde;

overwegende:

- a. dat de H.S. in
Jer. 31 : 33; Matth. 5 : 19; 19 : 17-19;
Rom. 3 : 31; 7 : 7, 12, 14, 22, 26; 8 : 4; 9 : 31-32; 13:8;
1 Cor. 7 : 19; 9 : 21; Gal. 5 : 14, 18, 23;
1 Tim. 1 : 8; Jac. 2 : 8-12;
1 Joh. 3 : 22, 24; 5 : 2-3 2 Joh.: 6; Openb. 12 : 17; 14 : 12
leert, dat de wet des Heren haar normatieve kracht in de nieuwe bedeling heeft behouden;
- b. dat Zondag 33 H.C. belijdt, dat de wet Gods de regel is voor het leven der dankbaarheid uit het geloof;
- c. dat in Z. 34 - 44 H.C. de 10 geboden uitgelegd worden als geboden, die God ook ons geeft en ons laat prediken;
- d. dat D.L. III/V, par. 5, duidelijk aangeeft, dat de wet Gods (met name der 10 geboden) voor ons kenbron der ellende is, en derhalve haar werking ook in de nieuwe bedeling duidelijk belijdt;

is van oordeel:

dat de leer over de gehele wet des Heren en in het bijzonder over het 4e gebod, die ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder uitgedragen hebben en die door de kerkeraad van Kampen (-Bos) wordt toegelaten, in strijd is met de Heilige Schrift en met de belijdenis der Kerk;

en spreekt uit:

dat de ouderlingen Van Dijk en Gritter, die van 's Heren wege geroepen waren de gemeente van Jezus Christus, die door de H. Geest mede onder hun opzicht was gesteld, tegen valse leer te beschermen, de verantwoordelijkheid voor deze ambtelijke onderwijzing van ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder niet mochten blijven dragen.

Bij dit besluit behoort *Einduitspraak 1*, die als volgt luidt:

1. dat de raad van de geref. Kerk te Kampen vóór 21 juni 1967 heeft getolereerd dat door dienaren des Woords in zijn midden werd uitgedragen een leer aangaande de gehele wet des Heren en in het bijzonder over het vierde gebod, die in strijd is met de Heilige Schrift en met de belijdenis der kerk;
2. dat ds. G. Visee - na onderzoek van het besluit van de particuliere synode - tot de conclusie komt: „De synode heeft mij hoogst slordig geciteerd, vals beschuldigd, onrechtvaardig beoordeeld”, terwijl ook de overige appellanten tot een soortgelijke conclusie t.a.v. het besluit van de particuliere synode over de leringen van ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder komen.

De synode constateert verder:

dat de appellanten zich erover beklagen, dat ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee door de particuliere synode niet „gehoord” zijn.

De synode is van oordeel,

dat het besluit van de particuliere synode ernstige gebreken vertoont, hetgeen uit het volgende blijkt:

A) T.a.v. „constaterende”:

1. De citaten II, IV, VII, VIII, X, XI en XII zijn zonder begin en/of einde aangehaald. Bij VIII ontbreekt de vermelding van de vindplaats.
2. De volgende citaten zijn onvolledig aangehaald:
Citaat 1 staat in de volgende pericoop: „In m'n brief van 25 februari wees ik er op, dat we in de Nieuwtestamentische en laatste periode der geschiedenis in vrijheid leven, vrij van de Oudtestamentische wetten, ook omtrent de sabbat. De gelovigen kwamen tot het nalaten van de viering van de zevende dag en de eerste dag der week werd hun christelijke sabbat.”

Citaat VI wekt de indruk een aaneengesloten citaat te zijn, maar in werkelijkheid luidt de passage: „Voordat we daar nader op ingaan nog dit: onder ons stemt ieder toe dat de Wet als geheel met de komst van Christus heeft afgedaan. Maar, zo zegt men dan, dat geldt van de ceremoniële wet en de burgerlijke wet. Daartegenover stel ik dat de Schrift heel deze onderscheiding niet kent, maar altijd spreekt van de Wet als één en ondeelbaar geheel. En die héle Wet is nog van kracht of die hele Wet heeft afgedaan. Het laatste is het geval.”

Citaat VII plaatst een punt, waar bij ds. Visee een komma staat: „Daarbij bedenkende, dat heel die Wet als wet haar tijd heeft gehad, maar dat om met art. 25 Ned. Gel. Bel. te spreken, „nochtans de waarheid en de substantie daarvan blijft in Christus Jezus”, in Wie de hele wet als wet haar vervulling heeft, evenals de profeten.”

Citaat VIII staat niet in Opbouw VII, pag. 131, maar op pag. 132 en 133, en vormt eveneens niet een gesloten citaat.

Op pag. 132 staat: „En niet als onder het juk der Wet. Maar als Gods vrije en blijde kinderen.”

Op pag. 133: „Niet onder de Wet. Maar zonder de Wet. In christelijke vrijheid.”

Citaat IX is uit het volgende verband gelicht: „Nu is er ook de zonde van het Judaïsme. Al komt de naam in de Schrift niet voor, de záák wel degelijk. Bijna in al de brieven van Paulus.

Déze zonde dat men òf eisen van God uit vroeger tijd, maar die in Christus zijn vervuld, òf erger nog: inzetten, leringen, geboden van mensen, hoe oud en eerbiedwaardig soms, aan de broeders oplegt en daarvoor ijvert, **ALSOF DAT RECHTSTREEKSE** en dus ieders geweten bindende geboden van God of van Christus zijn op straffe van dat ieder. die voor die eisen niet buigt niet voor een volle broeder, een vol christen wordt aangezien.”

Citaat XII komt in het volgende verband voor: „We merken hier op: dat niet-meer-verplicht zijn tot de onderhouding der Wet, incl. de tien geboden, iets anders is dan verlof deze geboden te overtreden. Want: 1. Een wet, die terzijde is gesteld kan men niet meer overtreden. 2. De Wet is niet terzijde gesteld zonder dat er een nieuw gebod voor in de plaats kwam. En in dat nieuwe gebod is de hele oudtestamentische Wet op nieuwtestamentische wijze getransponeerd.”

3. Vier citaten missen de bewijskracht voor wat de particuliere synode bewijzen wil:

Citaat 1 (zoals onder 2 volledig aangehaald) zegt niet meer dan dat de oudtestamentische wetten (meervoud!) voor ons niet meer gelden. Daarmee ontkent ds. Visee hier nog niet, dat het vierde gebod „zijn normatieve kracht” in de nieuwe bedeling heeft verloren. In zijn serie artikelen over de Zondag, waaruit het citaat genomen is, staat o.m. ook: „God wil dat we zes dagen arbeiden en één dag rusten” (pag. 329). In een volgend artikel staat: „Hoewel het N.T. geen uitdrukkelijk gebod kent om de beroepsarbeid te laten rusten . . . hebben de gelovigen toch heel wel verstaan dat tot een rechte viering van de wekelijkse rustdag voor hen de dag (van de opstanding) des Heren (Jezus Christus) het laten rusten van de beroepsarbeid op de eerste dag der week gebiedende eis was” (pag. 343). Men lette er ook op, dat in het onder 2 volledig aangehaalde citaat nog over de „christelijke sabbat” gesproken wordt.

Citaat II. Zoals het citaat door de particuliere synode wordt aangehaald. kan het niet als strijdig met Schrift of belijdenis worden aangemerkt. Wij zijn immers inderdaad niet zó aan het sabbatsgebod gebonden als de oudtestamentische kerk dat was.

Citaat III. De aangehaalde woorden zijn zonder méér niet te veroordelen. Wij zijn inderdaad vrij van „velerlei voorschriften”. De uitdrukking „ook in dit opzicht vrij van de wet” roept vragen op, omdat ds. Visee het vrij zijn van de wet kennelijk veel ruimer opvat. Maar in hoeverre deze vrijheid op ongeoorloofde wijze wordt uitgebreid, blijkt uit de aangehaalde woorden niet.

Het is merkwaardig, dat de particuliere synode niet verder citeert. Want op de aangehaalde zinnen volgt bij ds. Visee: (Vrij) „niet maar van de vele dwaze inzetten, waarmee de „ouden”, de Joodse rabbijnen, de sabbat hadden belast, maar vrij van de wet van Mozes. Die heeft in Christus haar vervulling gevonden”.

Dit vervolg roept wèl ernstige bedenkingen op.

Citaat IX. Wie er op let, dat in dit (onder 2 volledig aangehaalde) citaat onder „Deze zonde” het Judaïsme verstaan wordt, kan in dit citaat op zichzelf niets vinden wat aan de „normatieve kracht” van de wet des Heren in de nieuwtestamentische bedeling tekort zou doen. Er staat niet, dat men de „eisen van God uit vroegere tijd” oplegt, zodat daardoor uit het citaat duidelijk zou worden dat onder die eisen b.v. ook de tien geboden zouden vallen.

4. Het „constaterende b”, dat op ds. J. O. Mulder betrekking heeft, valt op door zijn gebrekkigheid. Het vonnis - „in strijd met de Heilige Schrift en met de belijdenis der Kerk” - dat over deze predikant geveld wordt, rust op drie regels „constaterende”, waarin alleen naar enkele schriften verwezen wordt, zonder dat het bezwarend materiaal daaruit geciteerd is. Dat staat niet op het niveau dat van een kerkelijk vonnis verwacht mag worden.

B) T.a.v. „overwegende“:

1. De grondpijler van de leringen van ds. G. Visee - de Wet is één ondeelbaar geheel; geen samenstel van ceremoniële, burgerlijke en zedelijke wetten; dáárom zijn niet slechts de ceremoniële wetten afgeschaft, maar heeft heel de Wet (inclusief de tien geboden), vanwege haar vervulling in Christus, als positieve wet haar tijd gehad - wordt niet geraakt.
2. Opvallend (en samenhangend met 1) is ook het ontbreken van art. 25 N.G.B. in de opsomming van de belijdenispassages.
Dit artikel, waarmee ds. Visee zich sterk meent te kunnen opstellen, had in de overwegingen niet mogen ontbreken.

C) T.a.v. „is van oordeel“:

1. Gewoonlijk komt met het „van oordeel“ de confrontatie tussen de constatering en de overwegingen. In het besluit van de particuliere synode dat gebrekkig of niet ter zake heeft geconstateerd en onvolledig of onduidelijk heeft overwogen, wordt niets afgewogen. De particuliere synode achtte haar oordeel zonder dit afwegen kennelijk evident. Uit het voorgaande is reeds voldoende gebleken, dat deze evidentie veel te wensen overlaat.
2. De particuliere synode veroordeelt de predikanten ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee „in het bijzonder“ in hun leer over het vierde gebod (zie ook haar einduitspraak 1). Maar uit het gehele besluit wordt niet duidelijk waarin deze predikanten m.b.t. het vierde gebod méér zijn afgeweken van de gezonde leer dan m.b.t. de andere geboden.
Dit valt des te sterker op, na hetgeen onder A gesteld moest worden m.b.t. Citaat I-III.

D) T.a.v. „spreekt uit“:

1. Door de uitspraak van de particuliere synode dat „de ouderlingen van Dijk en Gritter . . . de verantwoordelijkheid voor deze ambtelijke onderwijzing van ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder niet mochten blijven dragen“, heeft zij de indruk gewekt, dat (ook) deze zaak van de voorgeschiedenis als zodanig reeds beslissend was voor het al of niet gewettigd zijn van de breuk op 21 juni 1967 (zie onder de uitspraken van de generale synode in de zaak-Kampen, deel I A, sub II „Zij is voorts van oordeel“).
2. De particuliere synode had bij dit onderdeel van haar besluitenreeks derhalve niet verder mogen gaan - gesteld dat de leer van ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee veroordeeld moet worden - dan uit te spreken, dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen mede door deze leer toe te laten de kerkelijke gemeenschap te Kampen vóór de breuk op 21 juni 1967 ernstig heeft aangetast.

De synode is verder van oordeel:

dat een zelfstandige poging van de particuliere synode om ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee in deze gewichtige zaak betreffende hun leringen, over „wet en sabbat“ te horen, op haar plaats zou zijn geweest.

De synode is ten slotte van oordeel:

dat - ondanks ernstige tekortkomingen in het besluit van de particuliere synode - verschillende citaten (IV - VIII en XI, XII) een ook door ds. G. Visee zelf gevraagd nader onderzoek wettigen, zulks om èn aan de predikanten ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee èn aan de particuliere synode geheel recht te doen.

II. *De synode constateert:*

1. dat het gevoel van ds. G. Visee, zoals het in de artikelen, waaruit de particuliere synode heeft geciteerd, tot uitdrukking komt, door de schrijver zelf - en naar het oordeel van de generale synode ook terecht - als volgt wordt samengevat:
 1. dat de Wet, door de HERE aan Israël op Sinai gegeven, één ondeelbaar geheel vormt,

- inclusief de Wet der tien geboden: Deze Tien Woorden des verbonds worden in de Wet, door de Middelaar van het Oude Verbond aan Israël overgebracht, uitgelegd en nader verklaard;
2. dat deze Wet des HEREN niet een samenstel is van drieërlei wetten; de ceremoniële wetten, de burgerlijke wetten en de zedelijke wetten, doch dat heel deze Wet, met al haar rechtsbepalingen één ondeelbare Wet is, de Wet voor Israëls religie, de religie des verbonds. Hoe Israël b.v. het tweede gebod houden moest is in al de bepalingen omtrent de priesterschap, de offerdienst, enz. nader bepaald; wat het vierde gebod inhield is nader aangegeven in allerlei bepalingen omtrent de sabbat en zijn onderhouding; wat het zevende gebod inhield heeft de Wet geleerd in allerlei bepalingen omtrent de echtbreuk, de echtscheiding, de polygamie, de homofilie, enzovoort;
 3. dat het derhalve . het onjuist is te stellen: ceremoniële wetten en de burgerlijke wetten van het Oude Verbond zijn met de komst en door het werk van Christus „afgeschaft" en de zedelijke wet is gebleven: er is NIETS „afgeschaft" niets „terzijde gesteld zonder meer" doch alles is gebleven, namelijk in Christus, naar Wie de Wet Israël heeft heengeleid (Galaten 3: de tuchtmeester) en in Wie en door Wie heel de Wet is vervuld;
 4. dat heel de Wet van Mozes, inclusief de 10 geboden, in en door Christus vervuld zijnde, als positieve Wet haar tijd heeft gehad, niet is „afgeschaft" maar vervuld: de Godsopenbaring van het Oude Testament, de Wet en de profeten hebben haar doel, Christus bereikt en zo goed als Jesaja 53, Micha 5 enz. moet ook de Wet thans nieuwtestamenteel worden verstaan: dat geldt van de offerwetten, de besnijdenis, het pascha, het sabbatsjaar, het jubeljaar, èn van al de Tien Woorden b.v. ook van het sabbatsgebod, het zevende, het achtste, het negende, het tiende gebod, zoals dat ook in de Heidelbergse Catechismus geschiedt;
 5. dat een en ander betekent dat de Wet en de Profeten, Exodus 20 en Deuteronomium 5 niet uitgezonderd, nog dienen om ons in het evangelie te bevestigen en ons leven daarnaar te reguleren in alle eerbaarheid tot Gods eer en tot ons heil, gelijk artikel 25 N.G.B. van de Wet èn de Profeten zegt;
 6. dat de „vervulling" der Wet door Christus niet slechts betekent dat Hij „alle gerechtigheid der Wet voor ons heeft vervuld", dat Hij ook tegenover de misduiding der Wet door de Farizeeën en schriftgeleerden de betekenis der Wet weer duidelijk heeft geleerd; maar ook dat Hij de openbaring van de wil Gods voor onze religie, d.i. voor heel ons leven in het verbond volkomen heeft geopenbaard (H. Cat. Zondag 12) als onze Hoogste Profeet en Leraar, dat Hij die openbaring heeft afgebouwd en voltooid;
 7. dat de vrijheid-van-de-Wet niet slechts betekent de vrijheid van de vloek der Wet, Galaten 3, maar ook de vrijheid van de Wet als geheel van positieve en „naar de letter" te volbrengen geboden; en dat deze vrijheid geenszins vereenzelvigd mag worden met losbandigheid;
 8. dat voorts de Wet Gods, in al de Schriften des ouden en des nieuwen verbonds geopenbaard, ook in de Wet van Horeb, inclusief de Tien Woorden, bron zijn voor de kennis van onze ellende;
2. dat ds. J. O. Mulder verklaart het „evenals zijn kerkeraad . . . met al de punten van deze samenvatting (1-8) geheel eens te zijn en dat omdat ze in alles overeenstemmen met het heilig evangelie en met wat de christelijke kerk belijdt".

De synode overweegt:

1. dat het beklemtonen van de eenheid en ondeelbaarheid van de Mozaïsche wet nimmer via een beroep op de vervulling der wet in Christus tekort mag doen aan wat de Heilige Schrift zegt over de blijvende geldigheid van deze wet.
Rom. 3 : 31 - Stellen wij dan door het geloof de wet buiten werking? Volstrekt niet; veeleer bevestigen wij de wet.
Rom. 7 : 22 - Naar de inwendige mens verlustig ik mij in de wet Gods Rom. 8 : 4 - ... opdat de eis der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, doch naar de Geest.
1 Tim. 1 : 8 - Wij weten, dat de wet goed is, indien iemand haar wettig toepast;
2. dat noch het onderwijs van Christus, die de wet in haar ware diepte en zin heeft doen verstaan (vgl. Matth. 3 : 15; 5 : 17-48; 12 : 1-8; 19: 1-12; Ef. 6: 1-9; Openb. 12: 17; 14 :12), noch het wegnemen van het gebruik van vele bepalingen der wet (o.a. van de besnijdenis, offerdienst, feestdagen; zie b.v. Hand.

15 : 28-29; Gal. 5 : 2 3; Col. 2 : 11; Hebr. 7 : 10-18; art. 25 N.G.B.) het einde betekent van de wet, met name die der tien geboden als positieve, en dus eveneens voor de nieuwtestamentische bedeling bindende wet, met inbegrip „ook van het sabbatsgebod, het zevende, het achtste, het negende, het tiende gebod”.

Rom. 7 : 7-Wat zullen wij dan zeggen? Is de wet zonde? Volstrekt niet! Ja, ik zou de zonde niet hebben leren kennen, tenzij door de wet; immers ook van de begeerlijkheid zou ik niet geweten hebben, indien de wet niet zeide: gij zult niet begeren.

Rom. 13 : 8-10 - Zijt niemand iets schuldig dan elkander lief te hebben; want wie de ander liefheeft, heeft de wet vervuld. Want de geboden: gij zult niet echtbreken, gij zult niet doodslaan, gij zult niet stelen, gij zult niet begeren en welk ander gebod er ook zij, worden samengevat in dit woord: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. De liefde doet de naaste geen kwaad; daarom is de liefde de vervulling der wet. Vgl. Deut. 6 : 5 en Lev. 19 : 18. Zie ook Matth. 19 : 17-19; 22 : 37-40; Luk. 10 : 26-28; Gal. 5 : 14.

Ef. 6 : 2, 3- Eer uw vader en uw moeder - dit is immers het eerste gebod met een belofte - opdat het u welga en gij lang leeft op aarde.

Jac. 2 : 11 - Hij die gezegd heeft: Gij zult niet echtbreken, heeft ook gezegd: Gij zult niet doodslaan. Indien gij nu geen echtbreuk pleegt, maar wel doodslaat, zijt gij toch een overtreder van de wet geworden;

3. dat art. 25 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis wel zegt, dat „de *ceremoniën en figuren* der Wet opgehouden hebben met de komst van Christus, en dat alle schaduwen een einde genomen hebben; also dat het gebruik daarvan onder de christenen weggenomen moet worden, maar dat hiermee niet gezegd wordt, dat met name de wet der tien geboden als positieve wet haar tijd gehad heeft; hetgeen ook strijdig zou zijn met wat de belijdenis elders leert in Zondag 33, vr. 91; Zondag 34-44, m.n. vr. 115: „Waarom laat ons dan God zo scherpelijk de tien geboden prediken, zo ze toch niemand in dit leven houden kan?”

4. dat het spreken van het Nieuwe Testament over de vrijheid van de wet en van de vloek der wet (Rom. 7 : 1-6; Gal. 3 : 13) geen betrekking heeft op een wijziging in de geldigheid van de wet, doch op een wijziging in de positie van de gelovige, die door Christus is vrijgekocht van de vloek der wet; hetgeen ook daaruit blijkt, dat de wet als regel der dankbaarheid ons niet minder uitdrukkelijk en krachtig wordt voorgehouden dan onder het oude verbond.

Zie o.a.:

Matth. 5 : 17 - Meent niet, dat Ik gekomen ben om de wet of de profeten te ontbinden; Ik ben niet gekomen om te ontbinden, maar om te vervullen. Want voorwaar, Ik zeg u: Eer de hemel en de aarde vergaat, zal er niet één jota of tittel vergaan van de wet, eer alles zal zijn geschied. Wie dan één van de kleinste dezer geboden ontbindt en de mensen zo leert, zal zeer klein heten in het Koninkrijk der hemelen; doch wie ze doet en leert, die zal groot heten in het Koninkrijk der hemelen. Want Ik zeg u: Indien uw gerechtigheid niet overvloedig is, meer dan die der Schriftgeleerden en Farizeeën, zult gij het Koninkrijk der hemelen voorzeker niet binnengaan.

Hebr. 8 : 10 - Dit is het verbond, waarmede Ik Mij verbinden zal aan het huis Israëls na die dagen, spreekt de Here: Ik zal mijn wetten in hun verstand leggen, en Ik zal die in hun harten schrijven, en Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn (vgl. Jer. 31 : 33). Jac. 2 : 8-12 - Indien gij echter de koninklijke wet vervult naar het schriftwoord: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf, dan doet gij wèl. Doch indien gij met aanzien des persoons handelt, doet gij zonde en en wordt gij door de wet overtuigd van overtreding. Want wie de gehele wet houdt, maar op één punt struikelt, is schuldig aan alle (geboden). Want Hij die gezegd heeft: Gij zult niet echtbreken, heeft ook gezegd: Gij zult niet doodslaan. Indien gij nu geen echtbreuk pleegt, maar wel doodslaat, zijt gij toch een overtreder van de wet geworden. Spreekt zó en handelt zó als (mensen past), die door de wet der vrijheid zullen geoordeeld worden;

5. dat voor de belijdenis omtrent de wet des Heren als kenbron van onze ellende geen goede plaats overblijft, wanneer men van deze wet niet erkent, dat zij als positieve wet ook in de nieuwtestamentische bedeling nog gelding heeft.

Rom. 3 : 20 - Wet doet zonde kennen.

Rom. 7 : 7-16 - Wat zullen wij dan zeggen? Is de wet zonde? Volstrekt niet. Ja, ik zou de zonde niet hebben leren kennen, tenzij door de wet; immers, ook van de begeerlijkheid zou ik niet geweten hebben, indien de wet niet zeide: gij zult niet begeren. Maar uitgaande van het gebod, wekte de zonde in

mij allerlei begeerlijkheid op; want zonder wet is de zonde dood.

Ik heb eertijds geleefd zonder wet; toen echter het gebod kwam, begon de zonde te leven, maar ik begon te sterven, en het gebod, dat ten leven moest leiden, bleek voor mij juist ten dode te zijn; want de zonde heeft, uitgaande van het gebod, mij misleid en door middel daarvan gedood. Zo is de wet heilig, en ook het gebod is heilig en rechtvaardig en goed.

Is dan het goede mijn dood geworden? Volstrekt niet! Maar de zonde heeft, opdat zij zou blijken zonde te zijn, door het goede mijn dood bewerkt, opdat de zonde bij uitstek zondig zou worden door het gebod. Wij weten immers, dat de wet geestelijk is; ik echter ben vlees, verkocht onder de zonde. Want wat ik uitwerk, weet ik niet; want ik doe niet wat ik wens, maar waar ik een afkeer van heb, dat doe ik. Indien ik nu wat ik niet wens, toch doe, stem ik toe, dat de wet goed is.

De synode is van oordeel:

dat ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee

1. door de wijze waarop zij spreken over de ondeelbaarheid van de wet en over haar vervulling in Christus tekort doen aan wat de Heilige Schrift over de blijvende geldigheid van deze wet zegt;
2. ten onrechte van oordeel zijn, dat de tien geboden „als positieve wet" hun „tijd hebben gehad";
3. geen recht doen aan het eerste deel van art. 25 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, waarin wèl over het einde van de ceremoniën, figuren en schaduwen der wet, maar niet over het einde van heel de Wet als positieve wet, inclusief de tien geboden, gesproken wordt;
4. over de nieuw-testamentische vrijheid-van-de-wet op een wijze spreken die geen recht doet aan wat het Nieuwe Testament zegt over de wet, die ons als regel der dankbaarheid blijft voorgehouden;
5. op een wijze over de wet spreken, die ook geen goede plaats overlaat aan de belijdenis omtrent de wet des Heren als kenbron der ellende.

OP GROND VAN HET ONDER I EN II GESTELDE

spreekt de synode uit:

1. dat het besluit van de buitengewone particuliere synode Overijssel 1968 op verscheidene punten zó ontoereikend is, dat het in deze vorm niet gehandhaafd kan worden;
2. dat de particuliere synode, voorzover zij op grond van de citaten IV-VIII en XI - XII tot het oordeel kwam, dat „de leer over de gehele wet des Heren", die „ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder uitgedragen hebben en die door de kerkeraad van Kampen (Bos) wordt toegelaten, in strijd is met de Heilige Schrift en met de belijdenis der Kerk", recht gezien heeft;
3. dat mede door de leringen van ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee inzake ‚wet en sabbat' reeds vóór 21 juni 1967 in de kerk te Kampen de enigheid des waren geloofs en de band aan de Heilige Schrift en de Drie Formulieren van Enigheid aangetast was.

I C.

De synode

nam kennis van:

1. een klaagschrift d.d. 12 april 1969 van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) over het onrecht in de uitspraken onder art. III, deel I B door de buitengewone particuliere synode van de gereformeerde kerken in Overijssel 1968 begaan tegen zijn dienaren des Woords ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee en tegen hemzelf;
2. een bezwaarschrift van de classis Kampen (Emmeloord) d.d. oktober 1968/ februari 1969, gedateerd 1-

4-69, tegen dezelfde uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968.

De synode constateert:

1. dat het betreffende besluit van genoemde particuliere synode als volgt luidt:

De p.s...

constaterende:

- a. dat ds. G. Visee schreef in 1960:
„Wij voor ons zijn van gevoelen, dat hetgeen ds. Telder leert, in strijd met de belijdenis is ..
Ds. Telder is een getrouw dienaar van Christus. Ook al zou hij op dit punt (Z. 22a H.C.) de Schrift niet recht verstaan" (Kamp. Kerkbode 65 no. 37, vgl. 68, no. 44) „Wat dan wel tussen sterven en opstanding? ...". We moesten op dit punt elkaar met de belijdenis niet benauwen. Ze zegt zo goed als niets. Eigenlijk alleen in Zondag 22" (K.K. 65, 50);
- b. ds. G. Visee schreef in 1963 dadelijk na en over de uitspraken van de part. synode van het Zuiden 1962/63, die de leer van ds. Telder en zijn publicatie ervan veroordeelde; waarbij hij met scherpe woorden leertucht in dezen afwees; ds. Telder „is geen valse leraar" (K.K. 68 no. 7);
- c. dat in jan. 1966 een nieuw repetitieboekje voor de catechisatie in de Kamper gemeente werd ingevoerd, waarin bij de toelichting op vr. 57 niet wordt gesproken van de troost van de gelovige „dat mijn ziel na dit leven van stonde aan tot Christus haar Hoofd zal opgenomen worden", en vervolgens de toelichting op vr. 58 aanvangt met: „Na de opstanding begint het eeuwige leven". Daarover o.m. heeft br. Menninga een klacht ingediend bij de kerkeraad en bij de classis Kampen, en vervolgens bij de p.s. en g.s.;
- d. dat ds. J. O. Mulder aan de leden dezer synode een missive deed toekomen door de scriba J. Bos van de Kamper kerkeraad in maart 1968, waarin hij ter verklaring van zijn ondertekening van de „Open Brief" van 31-10-'66 o.m. spreekt van „een dienaar des Woords, bekend als een godvrezend man en onverdacht Gereformeerd, maar die een vraagteken zet achter een tussenzinnetje van het antwoord op vraag 57, dat betrekking heeft op een zaak die geen deel uitmaakt van wat een christen nodig is te geloven (zie vr. en antw. 22) , . ,

overwegende:

- a. dat de p.s. van het Zuiden 1962/1963 reeds terecht heeft aangewezen en uitgesproken, dat de lering van ds. B. Telder geheel in strijd is met de in de Schrift beloofde ononderbroken voortzetting van het eeuwige leven in de tijd tussen sterven en opstanding en in strijd met de belijdenis der Kerk antw. 57 en 58 H.C., welk oordeel de g.s. van Amersfoort-West 1967, ook verwijzend naar antw. 42, bevestigde (Acta art. 164);
- b. dat de g.s. van Amersfoort-West 1967 terecht oordeelde, dat genoemd catechisatieboekje tekort doet aan de waarheid der Schrift (Joh. 5: 24; 17 : 3), beleden in Zondag 22 H.C. (Acta art. 168 vgl. 164);
wat de artt. 53 en 54 K.O. zeggen over het ondertekenen van de Drie Formulieren van Enigheid door de ambtsdragers en bijzonder wat het geldende Ondertekeningsformulier van dienaren des Woords verklaart en doet beloven (o.m. dat zij alle dwalingen daartegen d.i. tegen deze leer strijdende zullen verwerpen, tegenstaan, wederleggen en helpen weren);

is van oordeel:

1. dat in en door de genoemde kerkeraad te Kampen almeer in bescherming is genomen het uitdragen van een met de belijdenis van antw. 57, 58 en 42 H.C. strijdende leer en ook bevorderd een leer, die tekort doet aan de waarheid der Schrift in deze antw. beleden;
2. dat hier is een afbuigen van het spoor der waarheid in strijd met het bevel om de geesten te

beproeven of ze uit God zijn (1 Tim. 1 : 5, 6; 1 Joh. 4 : 1) en ook niet in overeenstemming met de beloften der ambtsdragers, genoemd onder overwegende c;

spreekt uit:

dat de ouderlingen Van Dijk en Gritter, die van 's Heren wege geroepen waren de gemeente van Christus tegen valse leer te beschermen, terecht hiervoor geen ambtelijke verantwoordelijkheid konden blijven dragen.

Bij dit besluit behoort Einduitspraak 2, die als volgt luidt:

Dat de raad van de geref. kerk te Kampen vóór 21 juni 1967 al meer heeft getolereerd het uitdragen van een leer, die in strijd is met de belijdenis der Schriften in antw. 42, 57 en 58 H. Cat., en dat die leer zelfs bevorderd werd in het ambtelijk onderwijs aan de jeugd der kerk ...;

2. dat tegen het besluit van de particuliere synode het volgende wordt aangevoerd:

A. met betrekking tot het „constaterende a en b”:

de kerkeraad en de classis stellen, dat uit de citaten, die op dit punt door de particuliere synode gegeven werden, duidelijk blijkt, wat steeds door ds. G. Visee betoogd is: „Ds. Telders leer is niet naar de Schrift, maar hij is „geen valse leraar”. De léér van ds. Telder werd door hem in strijd met de Bijbel genoemd, maar tegelijk is hij opgekomen tegen „een (terecht of ten onrechte) gevreesde onbarmhartige bejegening van een overigens getrouw dienaar van Christus”;

B. met betrekking tot het „constaterende c”:

1. de kerkeraad stelt: „Na en in navolging van de g.s. las ook de p.s. in 1968 niet goed. Zij beperkte zich dan ook tot de aanhaling van de woorden: „Na de opstanding het eeuwige leven” (p. 36). Duidelijk wordt in het catechisatieboekje gezegd als nadere omschrijving van het eeuwige leven: „Het is de volkomen zaligheid, in de hemel en op de nieuwe aarde, Marcus 10 : 30”. De kerkeraad meent dat het in het licht van deze omschrijving duidelijk is, wat in het zojuist genoemde boekje met het eeuwige leven is bedoeld. En wat er staat is goed gereformeerd, naar de Schrift: de volkomen zaligheid volgt na de opstanding en het laatste oordeel”;
2. de classis stelt: „Voor een rechte beoordeling van deze (beschuldigende) constatering, waaraan de p.s. kracht bijzet door de vermelding dat daarover o.m. een klacht is ingediend door br. R. Menninga bij de kerkeraad en bij de classis Kampen en vervolgens bij de p.s. en g.s. moet het volgende worden opgemerkt: De p.s. verzuimt hierbij te vermelden, dat de klacht van br. Menninga op dit punt met andere bezwaren tegen dit boekje in strijd is met Schrift en Belijdenis. En dat br. Menninga bij zijn verder appèl op de g.s. (zie boven) déze klacht had laten vallen”;
3. de classis stelt: „Bovendien betrof de - latere - uitspraak van de g.s. betreffende dit boekje slechts die éne zinsnede: „Na de opstanding begint het eeuwige leven”, door welk zinnetje het boekje volgens de g.s. „in de beknoptheid” tekort doet aan de waarheid der Schrift. Van een „leer, die tekort doet... enz.”, en die door dit boekje „bevorderd” is, zoals de p.s. oordeelt, spreekt de g.s. met geen woord”;
4. de kerkeraad stelt (en op soortgelijke wijze ook de classis): de p.s. „overwoog niet, dat heel de kwestie van het catechisatieboekje voor de beoordeling van de scheuring in Kampen niet ter zake deed. Want tot op het moment der scheuring, 21 juni 1967, was de aanklacht tegen het boekje zowel door de classis, alsook door de p.s. als ongegrond afgewezen”;

C. met betrekking tot het „constaterende d”:

de classis stelt: „De p.s. gaat er echter geheel aan voorbij, dat ds. Mulder nader heeft verklaard (wat haar ter kennis is gebracht en hij heeft ditzelfde ter classis desgevraagd nogmaals duidelijk gedaan), dat hij niet meent, dat een christen het bedoelde „tussenzinnetje" in antw. 57 H.C. niet zou moeten geloven. Hij keert zich hier echter niet tegen handhaving van de binding van ambtsdragers aan hetgeen de kerk belijdt in antw. 57 H.C., maar tegen het uitstoten van „zulk een broeder met een gemeente buiten de gemeenschap der christelijke kerk" - een broeder, die ten aanzien van dit stuk der leer bedenkingen heeft ... Dankbaar mag de classis constateren dat ds. Mulder in haar voortgezette vergadering d.d. 17 februari 1969 aan (haar) aandrang gehoor gaf en deze zinsnede ten overstaan van de vergadering terug nam";

D. met betrekking tot het „is van oordeel" en de uitspraken:

1. de classis stelt: „Immers de p.s. overweegt wel, dat de lering van ds. Telder door de meerdere vergaderingen is veroordeeld en dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 oordeelde dat het catechisatieboekje tekort doet aan de waarheid der Schrift en dat het Ondertekeningsformulier verplicht tot opkomen tegen dwaling - maar: met het onder „constaterende a, b, c, d" aangevoerde is niet aangetoond, dat de veroordeelde leer door ds. Visee en ds. Mulder is uitgedragen of ook wordt voorgestaan. Opvallend moet hier ook heten, dat van de prediking in Kampen in dit opzicht niet wordt gerept";
2. de classis stelt: „in wat vervolgens over het catechisatieboekje is aangevoerd rechtvaardigt nog niet het zware oordeel, dat hierdoor valse leer bevorderd is ...". „Met alle bezwaar dat tegen een en ander zou kunnen worden ingebracht, had de p.s. zich er toch voor moeten wachten hier te spreken van een „afbuigen van het spoor der waarheid" naar 1 Tim. 1 „in strijd met het bevel om de geesten te beproeven of ze uit God zijn naar 1 Joh. 4 : 1";
3. de classis stelt: „Geheel en al verwerpelijk acht de classis de daarop clan zonder meer volgende uitspraak van de p.s., die doet voorkomen alsof de feitelijke situatie in dit opzicht dusdanig was dat de broeders Van Dijk en Gritter om de gemeente voor valse leer (!) te beschermen deze alleen nog maar konden wegroepen vanachter de kerkeraad";
4. de kerkeraad stelt: „Mag de kerkeraad zich nu beklagen, dat de p.s. zo maar uitsprak dat: „de geref. kerk te Kampen ... al meer heeft getolereerd het uitdragen van een leer, die in strijd is met de belijdenis der Schriften ...T' Vooral wanneer daarbij wordt gezegd „voor 21 juni 1967"?".

Zij is van oordeel:

ad **A.** Ds. Visee keerde zich tegen een „(terecht of ten onrechte) gevreesde onbarmhartige bejegening van een overigens getrouw dienaar van Christus" met verwaarlozing van de regel van art. 53 K.O. en de belofte van het Ondertekeningsformulier aangaande het tegenstaan, wederleggen en helpen weren van dwalingen, hetgeen duidelijk blijkt uit de volgende citaten: „Wat dan tussen sterven en opstanding? In het graf en bij Christus. Dat weten we. Hoe is dat? Afwachten. Maar bij Christus - daar is het goed. En daar zijn we verborgen bij God, tot de dag dat ons leven in de opstanding, volkomen verlost, ontvangt onverderfelijkheid, eer en heerlijkheid. We moesten op dit punt elkaar met de belijdenis niet benauwen. Zij zegt zo goed als niets. Eigenlijk alleen in Zondag 22. Ter afwijzing van het vagevuur. En de vernietiging van „de ziel". En de „zieleslaap". En daarvoor neemt NIEMAND het onder ons op. Oók ds. Telder niet. Dóórlezen in de Schrift. Dáár valt de beslissing" (Kamper Kerkbode d.d. 23 december 1960, jaargang 65, 50). „Laat men goed zien wat er aan de hand is. Indien de zaken lopen zo-als de strekking is van deze besluiten der p.s. (nl van het Zuiden 1962/63), dan vallen er straks kerkelijke vonnissen. Dan komt er scheuring. Tenzij . . . Tenzij ds. Telder en de kerkeraad van Breda . . . terugkeren - en nog wel háástig - tot de „enigheid der leer". Of! tenzij in onze kerken het inzicht mocht dagen, dat deze kwestie noch kerkelijke ontzetting uit het ambt, nóch de verbreking van de kerkelijke gemeenschap met enige zusterkerk rechtvaardigen. Dit laatste is mijn gevoelen. We moesten in deze zaak maar doorpraten. En geen kerkelijke guillotines opstellen" (idem d.d. 13 februari 1963, jaargang 68, 7),

- ad B.
1. De kerkeraad heeft niet bewezen, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 en (in navolging van haar) de particuliere synode de bedoelde woorden uit het catechisatieboekje verkeerd gelezen hebben. Hetgeen de generale synode van Hoogeveen reeds uitgesproken heeft op 22 oktober 1969 (Acta art. 187 van oordeel 2): „dat veeleer hetgeen door de kerkeraad zelf in het revisieverzoek ter bestrijding wordt aangevoerd de rechtmatigheid van de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West 1967 bewijst”;
 2. de classis heeft er terecht aanmerking op gemaakt, dat het ontbreken van de troost van antw. 57a H.C. bij de toelichting van het catechisatieboekje als argument door de p.s. werd aan aangevoerd, nádat de classis en de particuliere synode van Overijssel 1966 br. Menninga in het ongelijk gesteld hadden, zonder dat deze broeder zich over dit punt tot de generale synode van Amersfoort-West 1967 had gewend;
 3. de classis wijst op een incongruentie tussen het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West 1967 en het besluit van de particuliere synode met betrekking tot hetgeen het catechisatieboekje over antw. 58 zegt. Dit verschil betekent echter niet, dat door de particuliere synode het oordeel van de generale synode zakelijk onjuist werd weergegeven, daar door deze generale synode werd uitgesproken: „dat appelland terecht bezwaar maakt tegen de verklaring van het catechisatieboekje . . . , als zou het eeuwige leven beginnen na de opstanding.”;
 4. door de kerkeraad en de classis wordt ten onrechte gesteld, dat de kwestie van het catechisatieboekje niet in rekening mocht worden gebracht, daar het boekje reeds in januari 1966 verscheen; daarom had de particuliere synode het recht het voor de beoordeling van de situatie vóór de breuk mee te laten tellen, zoals ook de classis had gedaan.

ad C. Ds. Mulder heeft wel de door de particuliere synode geciteerde verklaring teruggenomen, maar de waarde, die daaraan gehecht moet worden, is afhankelijk van wat hij verstaat onder het handhaven van de bedoeling van de verklaring. Deze bedoeling komt duidelijk uit in zijn bezwaarschrift d.d. 14 april 1969 aan de generale synode, waarin hij schrijft:

„Teneinde uw vergadering voor een dergelijk misverstand te behoeden verklaart ondergetekende nadrukkelijk:

- a. dat de leer die in het Oude en Nieuwe Testament en in de artikelen van het christelijk geloof vervat is, de volkomen leer der zaligheid is en dat in alle stukken der leer de Drie Formulieren daarmee overeenkomen;
- b. dat al hetgeen het evangelie ons belooft nodig is te geloven en dat de artikelen van ons algemeen ongetwijfeld christelijk geloof dat in een hoofdsom leren. Dat dit de substantie der leer is. Dat wie hiervan afdoet of daaraan toedoet, de waarheid van het Evangelie, de substantie der leer aanrandt.

Ondergetekende ontkent, dat dat iets met fundamentele en niet-fundamentele waarheden te maken heeft. En omdat de tussentoestand geen deel uitmaakt van wat de artikelen van het christelijk geloof als in een hoofdsom leren, raakt wat ds. Telder dienaangaande leert niet de substantie der leer, de waarheid des evangelies. Ook al is zijn opvatting aangaande de tussentoestand niet naar de Schrift en al komt hij daarmee in strijd met antw. 57 van de H.C. Maar, broeders, daarmee is ds. Telder nog niet een broeder die de belijdenis disputabel stelt en de leer die in ons algemeen ongetwijfeld christelijk geloof vervat is, niet voor de volkomen leer der zaligheid houdt!

Wil dat zeggen dat men dus aangaande de tussentoestand leren mag wat men wil? Maar dat beweert ondergetekende niet! We hebben ons immers als predikanten verbonden om niet anders te leren dan ook wat zondag 22 belijdt en hebben beloofd in de kerkelijke weg onze bezwaren daartegen in te brengen indien naar onze overtuiging Gods Woord anders leert. Maar als men nu doet, alsof ds. Telder een man is die de belijdenis disputabel stelt en deze trouwe evangeliedienaar de woestijn instuurt wegens valse leer, dan is dat alleen maar mogelijk door een verkeerd hanteren van de belijdenis."

Op deze wijze verliest bij elke afwijking van de Drie Formulieren van Enigheid, die niet de „substantie der leer" raakt, de belofte van het Ondertekeningsformulier haar kracht (zie de uitspraken van de generale synode in de zaak-Kampen, deel II, sub B „Zij is ten slotte van oordeel" 1-4).

- ad D.
1. In „is van oordeel 1" wordt niet gesteld, dat de predikanten J. O. Mulder en G. Visee een met de belijdenis van antw. 57, 58 en 42 strijdende leer uitdragen, maar dat in en door de kerkeraad te Kampen het uitdragen van die leer door ds. B. Telder in bescherming is genomen, hetgeen duidelijk blijkt uit „constaterende a, b, d" en „overwegende a en c".
 2. Behalve het catechisatieboekje betrok de particuliere synode in haar oordeel óók het feit, dat door de kerkeraad de leer van ds. B. Telder in bescherming werd genomen. Door zijn houding in deze beide zaken kwam de kerkeraad in strijd met de eisen van 1 Tim. 1 en 1 Joh. 4 : 1 en met hetgeen conform de artikelen 53 en 54 K.O. werd beloofd in het Ondertekeningsformulier.
 - 3
 - a. Ten aanzien van de uitspraak van de particuliere synode, dat „de ouderlingen Van Dijk en Gritter, die van 's Heren wege geroepen waren de gemeente van Christus tegen valse leer te beschermen, terecht hiervoor geen ambtelijke verantwoordelijkheid konden blijven dragen", moet worden opgemerkt dat de particuliere synode door haar uitspraken de indruk heeft gewekt, dat (ook) deze zaak van de voorgeschiedenis als zodanig reeds beslissend was voor het al of niet gewettigd zijn van de breuk op 21 juni 1967 (zie verder de uitspraken in de zaak-Kampen, deel 1, sub B „Zij is voorts van oordeel").
 - b. De particuliere synode had derhalve niet verder mogen gaan dan uit te spreken, dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen, door reeds lange tijd een onschriftuurlijke tolerantie t.a.v. de leer van ds. B. Telder in zijn midden toe te laten, het kerkelijk samenleven te Kampen vóór de breuk op 21 juni 1967 ernstig heeft geschaad.
 - c. Evenwel wordt door de classis Kampen de uitspraak van de particuliere synode ten onrechte „geheel en al verwerpelijk" genoemd, omdat het niet wederstaan van de leer van ds. B. Telder tengevolge had, dat de enigheid des waren geloofs niet werd bewaard.
 - 4
 - a. Door aan zijn predikanten J. O. Mulder en G. Visee toe te staan de leer van ds. B. Telder in bescherming te nemen heeft - zoals terecht door de particuliere synode geoordeeld werd - óók de kerkeraad van Kampen zelf deze leer in bescherming genomen.
 - b. De Einduitspraak wekt ten onrechte de indruk, alsof de kerkeraad heeft getolereerd, dat zijn predikanten zelf een leer hebben uitgedragen, „die in strijd is met de belijdenis der Schriften in antw. 42, 57, 58 H. Cat.", waarom deze Einduitspraak had moeten luiden: „Dat de raad van de gereformeerde kerk te Kampen vóór 21 juni al meer in bescherming heeft genomen het uitdragen van een leer, die in strijd is met de belijdenis der Schriften in de antwoorden 42, 57, 58 H. Cat. en dat die leer zelfs bevorderd werd in het ambtelijk onderwijs aan de jeugd der kerk".

Zij spreekt uit:

1. appellanten hebben wèl aangetoond, dat in dit onderdeel van het besluit der particuliere synode onjuistheden en gebreken zijn aan te wijzen;
2. niettemin moet op grond van bovenstaande met de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 worden staande gehouden, dat bij de kerkeraad van Kampen een afbuigen van het spoor der waarheid moet geconstateerd worden in strijd met het bevel om de geesten te beproeven of ze uit God zijn (1 Tim. 1 : 5; 1 Joh. 4 : 1), waardoor de

gemeente geleidelijk weerloos werd gemaakt in de strijd der geesten;

3. mede daardoor is reeds vóór 21 juni 1967 in de kerk te Kampen de enigheid des waren geloofs en de band aan de zusterkerken, die samenleven in gebondenheid aan de Heilige Schrift en de Drie Formulieren van Enigheid, aangetast.

II A.

De synode

constateert:

dat appellanten ten aanzien van de wijze van behandeling de volgende bezwaren inbrengen:

1. dat de buitengewone particuliere synode „niet aangeeft welke bezwaren.. . door bezwaarden tegen het classisbesluit van sept. 1967 zijn ingebracht. Evenmin welke gronden bezwaarden voor hun klachten aanvoeren." „Zo onttrekt de p.s. de beoordeling van haar uitspraak aan de broeders en zusters";
2. dat genoemde synode zich heeft laten leiden door de onjuiste suggestie van de „appellerende kerkeraad-scr. Gritter" dat de classis Kampen „een integrale verdediging van de O.B. „zou hebben gegeven, zodat de buitengewone particuliere synode zich heeft gezet tot een „zelfstandige", „integrale" en „algehele" behandeling van de Open Brief, in plaats van zich te bepalen tot „de beoordeling van het onderhavige classisbesluit en toetsing van de gronden der bezwaren", aan de hand van de ingebrachte bezwaren";
3. dat genoemde synode, door deze werkwijze te volgen „een zaak ging behandelen die in mindere vergaderingen nimmer behandeld was" en zo in strijd kwam met art. 30 K.O.;
4. dat genoemde synode gebruik heeft gemaakt van een missive, door ds. J. O. Mulder aan haar leden toegezonden, maar niet voorkomende op het agendum van de synode, om daarop te gronden een van haar overwegingen, zodat zij in strijd kwam met art. 30 K.O., omdat niet was komen vast te staan dat eventueel de zaak, in die missive aan de orde gesteld, niet op een mindere vergadering had kunnen worden afgehandeld;
5. dat genoemde synode de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) niet heeft gehoord, „hoewel hij nadrukkelijk in een schrijven aan de door de synode benoemde werkcommissie d.d. 22-3-1968 zich bereid verklaarde deze commissie op een kerkeraadvergadering te ontvangen en haar dan alle gewenste informatie te verschaffen";
6. dat genoemde synode ds. J. O. Mulder onverhoord heeft veroordeeld, omdat hij niet de gelegenheid heeft gekregen zich te verdedigen of zijn woorden te verduidelijken.

Zij is van oordeel:

- ad 1 a. dat deze klacht als juist moet worden erkend vooral omdat de particuliere synode zelf ook uitsprak: „Dat de op dit punt tegen de classisuitspraak ingebrachte bezwaren gegrond moeten worden geacht"; door het niet vermelden van de bezwaren en de gronden voor de bezwaren, onttrekt zich een belangrijk element van het geheel der zaak aan de beoordeling van de leden der kerken;
- b. dat overigens appellanten noch beweren noch bewijzen dat de buitengewone particuliere synode de ingebrachte bezwaren en de gronden daarvoor niet heeft beoordeeld;
- ad 2. dat, afgezien van wat de buitengewone particuliere synode mag hebben gedacht over de behandeling van de Open Brief door de classis Kampen, zij zelf niet is overgegaan tot een zelfstandige, integrale en algehele behandeling van die Brief, maar zich heeft bepaald tot de twee zaken, die ook door de classis in haar uitspraak aan de orde werden gesteld, n.l. wat de Open Brief zegt over de confessie der kerk èn over de vrijmaking;

- ad 3. dat, op grond van het onder 2 geoordeelde, niet kan worden toegestemd, dat de buitengewone particuliere synode een zaak aan zich zou hebben getrokken, die in de mindere vergadering niet was behandeld, waardoor art. 30 K.O. zou zijn geschonden;
- ad 4. dat niet valt in te zien, waarom de buitengewone synode met art.30 K.O. in strijd zou zijn gekomen, toen zij voor haar besluitvorming gebruik maakte van een missive, die haar leden werd toegezonden door een predikant, die zeer nauw bij de zaak betrokken was, terwijl het stuk op de zaak betrekking had;
- ad 5. dat de synode dit bezwaar niet kan toestemmen, op grond van het volgende:
- a. dat het aanbod van de kerkeraad aan de werkcommissie van de particuliere synode minder ruim was gesteld, zoals blijkt uit de letterlijke tekst van de brief van 22 maart 1968: „De kerkeraad is gaarne bereid uw voltallige commissie in de vergadering van de gehele kerkeraad te ontvangen en u op alle hem wettig voorgelegde vragen van antwoord te dienen”;
 - b. dat de kerkeraad blijkbaar over het hoofd ziet, dat hij in zijn brief aan de werkcommissie van de buitengewone particuliere synode d.d. 25 april 1968 o.m. schreef:
„De raad heeft eerst de vraag overwogen of hij de aangewezen instantie was u en in u de particuliere synode te informeren. Immers, het appèl van de bovengenoemde broeders is gericht tegen een besluit van de classis Kampen van 30 september 1967. En afgedacht van het feit, dat de appellanten schuldig zijn de particuliere synode voldoende te informeren, zodat de synode in staat is hun appèl af te handelen op grond van de door hèn overgelegde stukken, dient dus in dit geval nadere informatie te worden gevraagd - gesteld al dat zulks moet! - aan de classis Kampen. Deze classis is op de particuliere synode vertegenwoordigd en haar afgevaardigden zijn het adres voor eventueel nodig geachte nadere informatie”;
 - c. dat de kerkeraad ten onrechte in dit verband niet vermeldt dat hij schriftelijk is ondervraagd, toen de werkcommissie bij schrijven van 20 maart 1968 15 vragen overlegde, die door de kerkeraad in zijn schrijven aan de commissie d.d. 26 april 1968 zijn beantwoord;
- ad 6. dat de particuliere synode er goed aan zou hebben gedaan ds. J. O. Mulder uit te nodigen voor een horen ter informatie en verificatie met betrekking tot de in deel II van haar uitspraken aan de orde gestelde zaak. Maar het is onjuist te stellen dat ds. Mulder onverhoord veroordeeld werd, omdat hij zelf aan de leden der synode een brede nadere verklaring had doen toekomen m.b.t. zijn ondertekening van de Open Brief. Bovendien moet in rekening worden gebracht wat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) aan de werkcommissie van de synode had geschreven blijkens het hierboven in ad 5 b geciteerde.

Zij spreekt uit:

dat, hoewel de generale synode de bezwaren tegen de wijze van behandeling op grond van bovenstaande beoordeling ten dele moet toestemmen, niet is aangetoond dat vanwege deze bezwaren de onderhavige uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 dient te worden veroordeeld.

II B.

Zij constateert:

dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in deel II A en in de „einduitspraak" 6 van haar besluiten het volgende uitsprak:

De buitengewone part. synode van de gereformeerde kerken in Overijssel, vergaderd te Zwolle, 1968, constaterende:

- a. dat de classis Kampen in haar besluit stelt, dat „in de O.B. wel een vraag aan de orde wordt gesteld over de verhouding van het historisch fundament van de Nederlandse gereformeerde kerken tot het

fundament van de heilige algemene christelijke kerk; maar dat niet wordt ontkend dat de drie formulieren van enigheid het fundament zijn en behoren te zijn van de gereformeerde kerken, en dat deze kerken rusten op het fundament van de waarheid in de Schriften geleerd" (r. 62);

- b. dat de classis Kampen uitspreekt, dat de O.B. met haar uitspraak: „Wij worden met ons vaak klein vaderlands gedoe als gereformeerde kerken weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk" kennelijk bedoeld heeft: „Dat wij onze krachten niet moeten verspillen aan allerlei kleine geschillen in eigen land, maar dat we de zaak van de Heere Christus moeten zien liggen op een ander plan en in een breder vlak, waar immers Christus Zijn kerk vergadert van het ene einde der wereld tot het andere" (r. 59, 60);
- c. dat de classis Kampen uitspreekt:

„En het is duidelijk dat het slot van de O.B. niet bedoelt dat de ganse belijdenis zich tot deze drie „zekerheden" zou moeten beperken; doch dat deze drie stellingen in de bestaande toestand inzonderheid in het oog moeten worden gehouden. Zij zeggen immers wel: wij beloven u in de belijdenis van dit geloof standvastig te zullen blijven", maar dit geloof houdt in, „dat de eenheid tot de boodschap der waarheid behoort, die gepredikt en gedaan moet worden" - dus niet de totale boodschap der waarheid is, welke meer omvat" (r. 75, 76);

- d. dat de classis met nadruk uitspreekt, dat ds. J. O. Mulder als ondertekenaar van de O.B. er niet in het minst blijk van geeft „de belijdenis niet als in alles overeenkomstig Gods Woord te willen aanvaarden" (r. 63) en dat de schrijvers van de O.B. de belijdenis in het geheel niet in twijfel trekken (r. 74);

voorts constaterende:

dat het in het geding tussen bezwaard en classis in dezen gaat om de volgende passages van de O.B.:

- a. „Dat de liefde alle voorliefde voor eigen ideeën overwint om elkaar te vinden bij de fundamentele waarheid van de liefde Gods voor zondaren".
- b. „De situatie . . . waarin, gestuwd naar het niveau van denken in wereldproporties, ieder zich opnieuw afvraagt, of het historisch fundament van de Nederlandse gereformeerde kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene, christelijke Kerk."
- c. „Zo ja, hoe is dan de verhouding tot andere kerken in binnen- en buitenland, die kennelijk Gods kinderen vergaderen, maar die niet onze belijdenisgeschriften hebben, noch onze samenlevingsregels kennen?"
- d. „Zo neen, hoe heeft dan dit historisch fundament in eigen gemeenschap en naar buiten te functioneren?" „Wij worden met ons vaak klein vaderlands gedoe als gereformeerde kerken in Nederland weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk".
- f. Dan kunnen we ons jegen elkaar alleen maar vastleggen op deze zekerheden"!

overwegende:

- a. 1. dat de gereformeerde kerken in Nederland de waarachtige en volkomen leer der zaligheid, die het fundament is van de heilige algemene christelijke kerk, in haar Drie Formulieren van Enigheid belijden (cf. o.m. Zondag 7 H.C.);
- 2. dat derhalve de gereformeerde kerken in deze belijdenis der waarheid geen onderscheid kennen tussen fundamentele waarheden en niet-fundamentele waarheden, omdat de Heilige Schrift ons leert om AL wat Jezus geboden heeft te bewaren (Matth. 28 : 19; 1 Thess. 4 : 1, 2; 1 Tim. 3 : 15; 2 Tim. 2 : 2, 3; 3 : 14-17; Openb. 1 : 3; 22 : 19);
- b. dat - hetgeen de „Open Brief" noemt - het functioneren van de belijdenis in eigen gemeenschap is geregeld in de kerkenordering en het Ondertekeningsformulier - en wel in die zin, dat in de gereformeerde kerken de gereformeerde belijdenis door ambtsdragers onverkort gehandhaafd, voorgestaan en verdedigd moet worden (cf. „sub constaterende d") en dat daarmee door de leden dier kerken volledig instemming betuigd moet worden;
- c. 1. dat derhalve de gereformeerde kerken voor correspondentie met buitenlandse kerken immer hebben vereist overeenstemming in belijdenis en in de grondslagen van de kerkregering en voorts hebben bepaald, dat men slechts in middelmatige dingen de buitenlandse kerken, die een ander

- gebruik hebben dan wij, niet zal verwerpen (art. 86 K.O.);
2. dat derhalve de in de „Open Brief" gestelde vraag („voorts constaterende b") vanouds geen probleem is geweest in de gereformeerde kerken, maar sinds de Reformatie van de 16e eeuw altijd een duidelijke beantwoording gevonden heeft, waarom het onjuist is te beweren, dat ieder zich opnieuw afvraagt, of de beide sub „voorts constaterende b" genoemde fundamenten wel samenvallen;
- d. dat voor de gemeenschapsoefening met binnenlandse kerken immer gevraagd is eenheid in de waarheid Gods door instemming met en handhaving van de aangenomen Formulieren van Enigheid (cf. sub „voorts constaterende c");
 - e.
 1. dat het, volgens ds. J. O. Mulder „klein vaderlands gedoe" (cf. sub „voorts constaterende") moet worden geacht, wanneer gezegd wordt, dat iemand, die een vraagteken zet achter een tussenzinnetje van antw. 57 H.C., dat z.i. geen deel uitmaakt van wat een christen nodig is te geloven, de belijdenis disputabel stelt;
 2. dat deze probleemstelling aantasting betekent van de belijdenis van de gereformeerde kerken, omdat wordt uitgegaan van een onderscheiding tussen fundamentele en niet-fundamentele waarheden in de belijdenis der kerk;
 - f. dat de volgende zaken, te weten het spreken van de O.B. over de belijdenis van de gereformeerde kerken als een „historisch fundament" - tevens de vraag van de O.B. of dit „historisch fundament" samenvalt met het fundament van de heilige algemene christelijke kerk, voorts het spreken over het „functioneren" van de belijdenis, in de formulering nauwkeurig samenvallen met een nieuwe oecumenistische terminologie, die - op - deze wijze in onze kerken vals oecumenische probleemstellingen gaat invoeren (cf. besluit Overijssel 1967);

van oordeel:

- a. dat hetgeen onder „voorts constaterende" uit de Open Brief is geciteerd, niet anders is dan het disputabel stellen van de inhoud en het katholiek of algemeen karakter der gereformeerde belijdenis, waardoor zij als hoofdsom van de waarachtige en volkomen leer der zaligheid in twijfel wordt getrokken, hetgeen wel past in het kader van de zgn. huidige oecumenische beweging, maar door de gereformeerde kerken altijd is verworpen, omdat zij haar belijdenis als hoofdsom van de christelijke leer hebben aanvaard en als zodanig mochten handhaven (verg. besluit gen. synode Amersfoort-W. 1967 art. 16);
- b. dat door de probleemstellingen van de O.B. de verbindende kracht van de belijdenis van de gereformeerde kerken als accoord van kerkelijke gemeenschap wordt gebroken en de leden van de gereformeerde kerken met vragen en probleemstellingen, waarbij het in de gereformeerde kerken vaststaande antwoord wordt verzwegen, worden belast, die het schriftuurlijke zicht op de rechte vergadering der kerk naar de eis van Gods Woord en de in de belijdenis aangegeven normen benemen;
- c. dat ondertekening van de O.B. door ds. J. O. Mulder zich derhalve niet verdraagt met de ondertekening van de gereformeerde belijdenis (Jac. 5 : 12);

spreekt uit:

- a. dat de O.B. in strijd is met de Heilige Schrift en de belijdenis der Kerk;
- b. dat de op dit punt tegen de classisuitspraak ingebrachte bezwaren gegrond moeten worden geacht;
- c. dat de ouderlingen Van Dijk en Gritter van 's Heren wege geroepen waren tegen deze dwalingen van de O.B. te waarschuwen en de gemeente, die door de Heilige Geest ook onder hun opzicht gesteld was, daartegen te beschermen.

Einduitspraak 6:

Dat de raad van de geref. kerk te Kampen door met ds. Mulder niet te handelen over genoemde ondertekening van de „Open Brief" toegelaten heeft, dat in zijn midden de binding aan de belijdenis der geref. kerken als de hoofdsom van de waarachtige en volkomen leer der zaligheid wordt disputabel gesteld, zulks in strijd met art. 53 en 54 K.O. en het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords (zie 11 A).

Zij constateert voorts:

dat appellanten tegen deel **II A** van de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 het volgende aanvoeren:

1. (ad overw. a):

- a. dat „het door de p.s. aangevoerde Schriftbewijs niet in alle onderdelen gelukkig is;
- b. dat het „minder gelukkig" is te achten dat de particuliere synode sprak van „waarheden", „daar de waarachtige en volkomen leer der zaligheid, naar Zondag 7 H.C. „AL wat ons in het Evangelie beloofd wordt", geen verzameling van „waarheden" genoemd behoort te worden";
- c. dat ook op goede wijze gesproken kan worden van „het gewichtigste", „het voornaamste" en „hetgeen voor alle dingen te ontvangen is", enz. vgl. Matth. 23 : 23; 1 Cor. 15 : 3: syn. 's-Gravenhage 1914 art. 138;

2. (ad overw. h):

dat het slot van deze overweging niet in overeenstemming is met de tolerantie, die de gereformeerde kerken steeds hebben betoond ten opzichte van leden, die met een bepaald onderdeel der belijdenis moeite hadden;

3. (ad overw. e 2):

- a. dat de particuliere synode niet in rekening heeft gebracht hetgeen ds. Mulder schrijft betreffende dit punt: „En de vraag, die gesteld wordt, is niet of in de drie formulieren van enigheid wel de leer der zaligheid geleerd wordt - dat is buiten discussie - maar of ze samenvallen met de leer der volkomen zaligheid, het fundament der christelijke kerk ... Want, nog eens, of daarin datgene wat een christen nodig is te geloven geléerd wordt, dat is voor ondergetekende geen vraag ... Maar wat blijkens de Open Brief wel een vraag is dit of datgene wat een christen nodig is te geloven - zie Zondag 7 H. Cat., vraag en antwoord. 22 en 23 - wel zó perfect geleerd wordt in de Drie Formulieren van Enigheid (de leer van de christelijke kerk alhier) dat „dit historisch fundament" samenvalt met het fundament zelf" (brief maart 1968);
- b. dat „de p.s. hier wel stelt, „dat derhalve de in de O.B. gestelde vraag ... vanouds geen probleem is geweest in de gereformeerde kerken", maar voor deze stelling geen enkel nader bewijs aanvoert, terwijl de historie hieromtrent een duidelijke worsteling doet zien en men heus niet zomaar tot de door de p.s. aangeduide „duidelijke beantwoording" is gekomen. Vgl. de p.s. van Zuid-Holland 1618 over de verhouding tot de Luthersen, en de kwestie van de verhouding tot de Engelse afgevaardigden op de Dordtse Synode 1618/19";

4. (ad overw. e 1):

- a. dat „de p.s. hier niet letterlijk citeert wat ds. J. O. Mulder heeft geschreven, en bovendien ten onrechte weergeeft als de mening van ds. Mulder wat hij niet heeft geschreven", en dat dit handelen van de particuliere synode gekarakteriseerd moet worden als verdraaiing van iemands woorden en derhalve als in strijd met het 9e gebod (H.C. Zondag 43);
- b. dat het gedeelte van de missive van ds. Mulder, dat hier door de particuliere synode in geding wordt gebracht, zich niet richt tegen de belijdenis, maar tegen een bepaalde wijze van hanteren van de belijdenis;

5. (ad overw. e 2):

dat het niet nodig is, na wat ten aanzien van overweging e 1 is geconstateerd, nog in te gaan op wat de particuliere synode hier stelt;

6. (ad overw. f):

dat „het nauwkeurig samenvallen van formuleringen in de O.B." met een nieuwe oecumenistische terminologie „nog niet betekent, dat „op deze wijze in onze kerken vals-oecumenische problemstellingen" worden „ingevoerd";

7. (ad „van oordeel" a en b, „spreekt uit" a en c, Einduitspraak 6):

dat, gezien hetgeen moest worden opgemerkt ten aanzien van de overwegingen, de oordelen a, b en c en de uitspraken a en c (Acta, pag. 43, 44) „geheel in de lucht (komen) te hangen".

Zij is van oordeel:

- ad 1.a. dat niet wordt aangegeven welk door de particuliere synode aangevoerd Schriftbewijs minder gelukkig wordt geacht, zodat de synode deze klacht niet kan beoordelen;
- b. dat het gebezigde woord „waarheden" niet voor rekening komt van de particuliere synode, maar van hen die in Schrift en belijdenis onderscheiden tussen fundamenteel en niet-fundamenteel;
- c. dat dit kan worden toegestemd, maar dat deze Schriftplaatsen niet gebruikt mogen worden om de belofte van instemming met al wat de Schriften ons hebben geopenbaard en dienovereenkomstig in de confessie beleden wordt, te verzwakken;
- ad 2. dat de dusgenaamde tolerantie, die in de gereformeerde kerken geoefend werd jegens broeders, „die te goeder trouw in enig stuk der leer dwalen", door de generale synode van 's-Gravenhage 1914 zozeer is beperkt en aan zulke stringente voorwaarden is gebonden, dat ze niets afdoet van, maar integendeel bevestigt de regel, dat door leden der kerken volledige instemming moet worden betuigd met de belijdenis dier kerken;
- ad 3.a. dat niet duidelijk is hoe het geciteerde gedeelte uit de missive van ds. Mulder zou aantasten wat op dit punt door de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 is overwogen;
- b. dat dit bezwaar door de synode ten dele niet kan worden beoordeeld, omdat niet wordt aangegeven hoe de genoemde voorbeelden uit de kerkhistorie zouden aantasten hetgeen in de bestreden overweging wordt gesteld;
dat het overigens niet kan worden toegestemd, omdat de hoofdzaak van hetgeen door de particuliere synode overwogen werd, dat n.l. „de in de Open Brief gestelde vraag . . . in de gereformeerde kerken . . . altijd een duidelijke beantwoording heeft gevonden", juist is, zoals b.v. blijkt uit het ook door de particuliere synode aangehaalde art. 86 K.O.;
- ad 4. a. dat dit bezwaar moet worden toegestemd, maar dat strijdigheid met het 9de gebod van de Wet des Heren niet bewezen is, en dat rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid, dat hier bij de particuliere synode onnauwkeurigheid een rol heeft gespeeld, die inderdaad niet te verontschuldigen is;
- b. dat in het gedeelte van de missive van ds. Mulder, waarop de particuliere synode het oog heeft, niet slechts de hantering van de belijdenis in geding is, maar ook de belijdenis zelf, zoals ze in de gereformeerde kerken fungeert als accoord van kerkelijke gemeenschap in de verbindende kracht, die ze heeft overeenkomstig het Ondertekeningsformulier en in de artikelen 53 en 54 K.O.; (zie hiervoor nader: „Zij constateert ten slotte" en „zij is ten slotte van oordeel");
- ad 5. dat dit bezwaar niet zonder meer kan worden toegestemd, omdat, al is het juist dat de overtuiging van ds. Mulder in overweging e 1 onjuist is weergegeven, daarmee nog niet is bewezen dat die overtuiging zelf zoals uitkomende in de missive van maart 1968, overweging e 2 niet rechtvaardigt;
- ad 6. dat wat hier wordt aangevoerd in z'n algemeenheid kan worden toegestemd, maar dat goede aandacht dient te worden gegeven aan wat appellante zelf in vervolg op het hier door haar ingebrachte bezwaar schreef: „De classis is van oordeel dat iets, wat naar vals oecumenisme riekt nog niet dat vals oecumenisme behoeft te zijn. Hoewel dat ernaar rieken ons wel voorzichtig moet maken en de classis doet vrezzen voor een geest, die openbaar kan komen door het gebruik van een dergelijke terminologie";

- ad 7. dat, gezien hetgeen in „zij is van oordeel" 1 t/m 6 naar voren is gebracht nu al kan worden gezegd, dat de oordelen a, b en c en de uitspraken a en c van de particuliere synode niet door gebleken ongenoegzaamheid van de overwegingen dermate zijn aangetast, dat zij „geheel in de lucht zijn (komen) te hangen".

Zij constateert ten slotte:

1. dat ds. J. O. Mulder in zijn verklaring van maart 1968, waarin hij zijn ondertekening van de Open Brief verdedigde, schreef:

„Er wordt (in de Open Brief) een vraagstelling geconstateerd en naar voren gebracht. Een vraagstelling die zo oud is als de geref. kerken, maar die opnieuw geconstateerd wordt. En de vraag die gesteld wordt is niet of in de drie formulieren van enigheid wel de leer der zaligheid geleerd wordt - dat is buiten discussie - maar of ze samenvallen met de leer der volkomen zaligheid, het fundament der christelijke kerk.

Nu stemt ondergetekende zijn kerkeraad toe dat het niet juist is om de drie formulieren van enigheid het historisch fundament te noemen, waarop we bouwen. Paulus de apostel van Jezus Christus, schrijft dat er maar één fundament is dat gelegd is, n.l. Jezus Christus.

Maar dat op dat fundament, samengevat in de apostolische geloofsbelijdenis gebouwd en in overeenstemming daarmee in de drie formulieren van enigheid geleerd wordt, daarvan is ondergetekende overtuigd, gelijk blijkt uit zijn handtekening onder het Ondertekeningsformulier.

Vandaar dat hij nooit tegen enig artikel of punt der aangenomen leer langs de daartoe aangewezen weg, bezwaar inbracht.

Want nog eens, of daarin datgene wat een christen nodig is te geloven geleerd wordt, dat is voor ondergetekende geen vraag."

En

„Hoe kan men voorts een dienaar des Woords bekend als een godvrezend man en onverdacht gereformeerd, maar die een vraagteken zet achter een tussenzinnetje van 't antwoord op vraag 57, dat betrekking heeft op een zaak die geen deel uitmaakt van wat een christen nodig is te geloven (zie vr. en antw. 22) ik herhaal, hoe kan men zulk een broeder met een gemeente buiten de gemeenschap der christelijke kerk stoten, zonder dat de waarheid des evangelies (Gal. 2 : 14) in geding is, terwijl de zaak waarom het wezenlijk gaat helder en klaar beleden wordt?";

2. dat ds. Mulder in zijn bezwaarschrift aan deze synode d.d. 14 april 1969, naar aanleiding van hetgeen door de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 omtrent zijn gevoelens in overweging e 1 is overwogen, schrijft:

„Teneinde uw vergadering voor een dergelijk misverstand te behoeden verklaart ondergetekende uitdrukkelijk:

- a. dat de leer die in het Oude en Nieuwe Testament en in de artikelen van het christelijk geloof vervat is, de volkomen leer der zaligheid is en dat in alle stukken der leer de drie Formulieren daarmee overeenkomen;
- b. dat al hetgeen het evangelie ons belooft nodig is te geloven en dat de artikelen van ons algemeen ongetwijfeld christelijk geloof dat in een hoofdsom leren.

Dat dit de substantie der leer is. Dat wie hiervan afdoet of daaraan toedoet, de waarheid van het evangelie, de substantie der leer aanrandt".

En:

„Omdat de tussentoestand geen deel uitmaakt van wat de artikelen van het christelijk geloof als in een hoofdsom leren, raakt wat ds. Telder dienaangaande leert niet de substantie der leer, de waarheid des evangelies. Ook al is zijn opvatting aangaande de tussentoestand niet naar de Schrift en al komt hij daarmee in strijd met antw. 57 van de H.C.";

3. dat ds. Mulder in zijn toespraak op de classicale vergadering van 19 februari 1969, waarin hij opnieuw nadrukkelijk zijn ondertekening van de Open Brief handhaafde, wel ten aanzien van het tweede citaat,

onder 1 gegeven, het volgende verklaarde:

„Wanneer wat ik nu gezegd heb, slechts gebrekkig in de brief van Vollenhove-Cadoelen te lezen valt en vooral wanneer ik de indruk gegeven heb dat volgens mij het niet nodig is alles wat het evangelie ons belooft te geloven, dan neem ik op verzoek van de commissie dat zinnetje terug, met handhaving van alles wat ik ermee bedoeld heb en zoëven gesproken heb," maar daarmee ook handhaafde hetgeen onmiddellijk aan deze woorden voorafgaat:

„En daarom, als ds. Telder achter de woorden: „dat niet alleen mijn ziel van stonde aan opgenomen wordt tot Christus haar Heer" een vraagteken zet na nauwkeurig onderzoek van de Schrift (waarin ik hem niet volg) en wanneer ik zeg dat hij door dat te doen niet de substantie der leer raakt, dan heeft dat niets met de onderscheiding fundamenteel en niet-fundamenteel te maken. Want de substantie der leer, de waarheid des evangelies, dat is datgene wat het evangelie tot evangelie maakt, dat is Jezus Christus zelf. En nu is ds. Telder een man die blijkens zijn prediking en geschriften niets anders weet en wenst te weten dan Jezus Christus en die gekruisigd".

„Leertucht is op zo iemand niet van toepassing, want: Wat hij leerde raakte niet de substantie des evangelies, en hij kwam niet in strijd met wat ons in de hoofdsom van wat een christen nodig is te geloven geleerd wordt, nl. de artikelen van ons algemeen ongetwijfeld christelijk geloof".

Zij is ten slotte van oordeel:

1. dat hetgeen van ds. Mulder is geciteerd in „zij constateert ten slotte" 2 t/m 3, is samen te vatten als volgt:
Het fundament der christelijke kerk is Jezus Christus. Dat fundament is „samengevat" in de apostolische geloofsbelijdenis. In die apostolische geloofsbelijdenis vinden we de substantie der leer, de waarheid van het evangelie, dat wat het evangelie tot evangelie maakt, nl. Jezus Christus zelf.
Wie van de artikelen van ons algemeen, ongetwijfeld, christelijk geloof afdoet of daaraan toedoet, randt de substantie der leer aan en daarmee de waarheid des evangelies.
Wat evenwel b.v. in de eerste zinsnede van antw. 57 H.C. over de „tussentoestand" staat, raakt niet de substantie der leer, omdat het geen deel uitmaakt van wat de artikelen van de apostolische geloofsbelijdenis ons leren.
Daarom mag iemand, die op dit of een ander dergelijk punt van de drie formulieren van enigheid afwijkt, niet voorwerp van leertucht worden. Wanneer dat wel gebeurt, is dat een verkeerd hanteren van de belijdenis;
2. dat hetgeen van ds. Mulder wordt geciteerd als verklaring en verdediging van de Open Brief, ondanks alle betuigingen van zijn trouw aan de belijdenis der kerk en van zijn staan voor de ondertekening van het Ondertekeningsformulier, de rechtstreekse bevestiging is van wat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in „van oordeel" a, in aansluiting aan de generale synode van Amersfoort-West, Acta art. 16, uitsprak met betrekking tot de hier in geding zijnde passage van de Open Brief;
3. dat het ook bewijst dat de particuliere synode terecht uitsprak wat in „van oordeel" b is vastgelegd;
4. dat, gezien de juistheid van „van oordeel a en b", op grond van hetgeen in het Ondertekeningsformulier gestipuleerd is omtrent de verbindende kracht van de drie formulieren van enigheid (vgl. ook de artt. 53 en 54 K.O.) ingestemd moet worden met wat de particuliere synode uitsprak onder „van oordeel" c en „spreekt uit" a en c.

Zij spreekt uit:

dat de op dit punt door de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 gegeven oordelen en de uitspraken a en c moeten worden gehandhaafd.

II C.

Zij constateert:

dat de buitengewone particuliere synode in deel II B en Einduitspraak 5 de volgende uitspraken deed:

De p.s.,

kennis genomen hebbende van:

de uitspraak van de classis Kampen: „Ds. Mulder als ondertekenaar van de O.B. verloochent de vrijmaking geenszins" (r. 48), en : „De classis kan dan ook op grond van dit alles niet beamen „dat de kerkeraad (scriba J. Bos) niet verblijft bij de zuiverheid der leer, aangezien hij van oordeel is dat de O.B. geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft" (r. 77),

welke uitspraken mede als grond en reden dienen moeten voor het omstreden classisbesluit van 30 september 1967;

constaterende:

- a. dat de O.B. van het z.g. „vrijmakingsgeloof" de volgende tekening biedt: „een geloof dat in en na de vrijmaking diep wortel heeft geschoten in het hart van vele vrijgemaakten: n.l. dat onze Heere Jezus Christus door de Vrijmaking van 1944 en de volgende jaren een nieuw werk van kerkreformatie heeft ten uitvoer gelegd. Midden in onzuivere ontwikkelingen van het gereformeerde leven heeft Hij door de Vrijmaking genadig ingegrepen en Zijn volk opnieuw in vrijheid gesteld" (par. 4).

„De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent. Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de gereformeerde kerken n.l. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier wordt geregeld door de Dordtse kerkenordening.

De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde. Zo werd het tot een confessionele aangelegenheid herleid, dat de bedding van Christus' kerkvergaderende activiteiten via de vrijgemaakte kerken loopt" (par. 5);

- b. dat de O.B. de volgende kwalificaties aan het „vrijmakingsgeloof" verbindt:
1. „Een beschouwing over de vrijmaking die religieus gevaarlijk is en voert tot ontbinding van onze kerken" en „vrijmakingsideologie" (par. 1, 6).
 2. „Dit geloof heeft de beleving van de Vrijmaking als noodzakelijke maar niettemin pijnlijke breuk met broeders van éénzelfde huis sterk verdrongen. En het is nog steeds bezig welhaast elk gevoelen te verstikken, dat in nood over de verdeeldheid van Gods kinderen rept van pogingen tot verzoening en herstel langs wegen van recht en vergevingsgezindheid, door middel van gesprek en conferentie Een nog zien naar hen van wie wij eens scheiden moesten, wordt als achteromzien beschouwd, dat niet past voor wie geschikt wil zijn voor het koninkrijk Gods ..." (par. 4);
- c. dat de O.B. de weg voor samenspreking tot hereniging open ziet en een reële basis voor verzoening aanwezig acht, immers dat de eenheid der kinderen Gods tot de boodschap der waarheid behoort, die gepredikt en gedaan moet worden, wordt als één der drie zekerheden getekend, waarop we ons jegens elkaar alleen maar vast leggen kunnen (par. 12).

En als het gebod, dat richtinggevend heeft te zijn voor de vrijgemaakte kerken in het algemeen, wordt aangewezen het gebod om te ijveren dat twisten onder broeders rond de opdrachten van hun Heer, twisten die zelfs tot uiteengaan om 's Heren wil geleid hebben, uit de weg worden geruimd" (par. 7);

overwegende:

- a. 1. dat de ondertekenaars van de U.B. meedelen, dat zij evenmin (als de „Tehuisgemeente" n.l.) het

door hen z.g. „vrijmakingsgeloof (zie onder constaterende a) delen en waarschuwen: „Wij willen dan ook vóór alles bij u aandringen, dat u zich blijft vrijhouden van elke vrijmakingsideologie“;

2. dat wat de O.B. als „vrijmakingsgeloof" benoemt en omschrijft sub const. a veelszins weergeeft, wat de meeste vergaderingen onzer kerken hebben uitgesproken en de g.s. van Groningen 1946 in haar „Getuigenis" en die van Assen 1961 in haar „Open Brief" breder hebben aangewezen uit de Schriften en de Belijdenis aangaande de vrijmaking der Kerken in 1944 e.v.j. met name dat deze vrijmaking is geschied naar art. 28 N.G.B., conform de H. Schrift. Daarop heeft ook de p.s. van Overijssel 1967 gewezen (vgl. haar Acta art. 45 sub I overw. 2)¹;
3. dat deze met overvloedig Schriftbewijs gestaafde kerkelijke uitspraken door de ondertekenaars van de O.B. niet in de kerkelijke weg zijn aangevochten, ja, dat zelfs in de O.B. geen enkel woord uit de H. Schrift of de belijdenis der Kerk tegen dat door hen veroordeelde kerkelijk spreken wordt aangevoerd om de juistheid van hun zware beschuldiging sub const. b 1 genoemd te bewijzen;
4. dat de gen. synode van Amersfoort-W. 1967 in verband met de verloochening van de vrijmaking sprak van „de strik, waarin zij vallen, die eerst de Confessie disputabel hebben gesteld" (Acta art. 162, pag. 165 ad 2);

b. dat deze kwalificaties en beschuldigingen met geen enkel citaat of bewijs worden gestaafd;

- c. 1. dat de eis der Heilige Schrift voor een reële basis tot verzoening nl.: Keert weder tot Mij, Zach. 1 : 3, niet eens gesteld wordt;
2. dat de twist van de Here met zijn ontrouwe kerk geheel verdwijnt achter het beeld van de twist tussen broeders van hetzelfde huis;

is van oordeel:

- a. 1. dat het door de O.B. veroordeelde kerkelijk spreken van de meeste vergaderingen van „De Gereformeerde Kerken in Nederland" sinds 1946 aangaande haar vrijmaking niet anders is dan naspreken en toepassen van wat zij belijden in Z. 21 HOC. en art. 28 (met 29) N.G.B.: „dat Christus zich een gemeente . . . in enigheid des waren geloofs ... vergadert" ... en dat een ieder schuldig is zich bij de ware kerk te voegen en te onderhouden haar enigheid enz., alsmede art. 37 N.G.B., welk art. de gelovigen juist met vrijmoedigheid leert uit te spreken, dat „hun zaak, die nu tegenwoordig door veel rechters en overheden als ketters en goddeloos veroordeeld wordt, zal bekend worden de zaak van de Zoon Gods te zijn";
 2. dat als hier zonden in het kerkelijk leven waren aan te wijzen, dit alleen van de Schriften uit had mogen gebeuren en dat de O.B., op dit punt slechts eigen ideeën naar voren brengend, daardoor in strijd komt met 2 Tim. 3 : 16, welk Schriftwoord juist de Heilige Schrift als nuttig tot weerlegging ons in handen geeft;
 3. dat de O.B. door het confessioneel spreken over de vrijmaking der Kerk in 1944 e.v.j. (als boven vermeld) te veroordelen als een beschouwing, die religieus gevaarlijk is en voert tot ontbinding van onze kerken, het schriftuurlijk en confessioneel bestaansrecht naar art. 28 N.G.B. der gereformeerde kerken aantast en haar vrijmaking als het werk van de Here Christus naar Zondag 21 H.C. verloochent (v.g. Acta p.s. Overijssel 1967 art. 45 sub van oordeel);
 4. dat de publicatie van de O.B. IN PLAATS VAN de uitspraken der kerkelijke vergaderingen in de kerkelijke weg aan te vechten, geheel in strijd is met de in art. 31 K.O. gemaakte kerkelijke afspraken;
- b. 1. dat de schrijvers van de O.B. hiermee vallen in de zonde die de H.C. noemt: lichtelijk oordelen en

¹ De part. synode 1967 verwijst hier naar de Acta van Groningen 1946 (art. 136, 247, Bijlage XIV, XVI), Amersfoort 1948 (art. 89), Kampen 1951 (art. 150 B 1 - III), Bunschoten-Spakenburg 1958 (art. 74), Assen 1961 (Open Brief).

waarvoor Matth. 7 : 1 ernstig waarschuwt: oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt;

2. dat de schrijvers van de O.B. zo ook vallen in de zonde van vals getuigenis geven;
3. dat de schrijvers van de O.B. op het punt van samenspreking en eenheid niet naar de Schriften (Zach. 1 : 3; Col. 2 : 18, 19; Matth. 12 : 50; Marc. 3 : 35; Luc. 8 : 21) spreken en ons dus van de weg der vrijmaking achter Jezus Christus aan, afvoeren (Openb. 2 : 5);

spreekt uit, op grond van bovenstaande overwegingen en oordelen:

1. dat de ondertekening van de „Open Brief" door ds. J. O. Mulder inderdaad verloochening van de vrijmaking der kerk in 1944 e.v.j. betekent;
2. dat de O.B. ook in dezen in strijd is met de Heilige Schrift en de belijdenis der kerk;
3. dat de op dit punt tegen de classisuitspraak ingebrachte bezwaren gegrond moeten worden geacht;
4. dat de ouderlingen Van Dijk en Gritter van 's Heren wege geroepen waren tegen deze dwalingen van de O.B. te waarschuwen en de gemeente, die door de Heilige Geest ook onder hun opzicht gesteld was, daartegen te beschermen.

En Einduitspraak 5:

Dat de raad van de geref. kerk te Kampen door zijn weigering enig vermaan tot ds. J. O. Mulder te richten over zijn ondertekening van de „Open Brief", maar hem zelfs tegen de ingebrachte aanklachten in bescherming te nemen, vrije doortocht heeft verleend aan de op onkerkelijke wijze geuite en ongegronde beschuldigingen tegen het schriftuurlijk-confessioneel spreken (naar Zondag 21 H. Cat. en art. 28 (met art. 29) en 37 Ned. Gel. Bel.) van de meeste vergaderingen onzer kerken over haar vrijmaking (zie II B).

Zij constateert voorts:

dat tegen deze uitspraken door appellanten het volgende wordt ingebracht:

1. (ad „kennis genomen hebbende van"):
 - a. dat de buitengewone particuliere synode wel uit het classisbesluit citeert: „Ds. Mulder als ondertekenaar van de Open Brief verloochent de vrijmaking geenszins", maar daarbij geheel voorbij gaat aan de argumentatie, die uitloopt op de woorden: „Van iemand die z6 over de vrijmaking spreekt kan de classis niet aanvaarden dat hij de vrijmaking verloochent voor wat ze is";
 - b. dat in het onder a geconstateerde „zich wel heel sterk openbaart het eigenmachtig handelen der p.s." waardoor duidelijk „èn de classis èn ds. Mulder als ondertekenaar van de O.B. onrecht wordt aangedaan", omdat blijkt dat „de zaak niet terdege is onderzocht";
 - c. dat de particuliere synode ook uit het classisbesluit citeert: „De classis kan dan ook op grond van dit alles niet beamen, dat de kerkeraad (scriba J. Bos) niet verblijft bij de zuiverheid der leer, aangezien hij van oordeel is, dat de O.B. geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft", maar daarbij negeert „de daarvoor gegeven brede argumentatie";
 - d. dat uit het onder c geconstateerde blijkt „dat de p.s. ook de Open Brief niet recht en billijk beoordeelt". „Citaten her en der en . . . negeren wat in de lijn van het p.s. betoog niet past";
2. (ad „constaterende"):

dat, al moge het zo zijn, dat gemakkelijk uit de (door de particuliere synode genoemde) passages uit de O.B. valt af te leiden, wat de p.s. constateert, dan nog ... de p.s. ... rekening had moeten houden met de

verklaring van ds. Mulder, gegeven op verzoek van de kerkeraad van Emmeloord, „dat hereniging met de synodale kerken thans nog minder dan vlak na 1944 geoorloofd is“;

3. (ad „einduitspraak" 5):

dat de particuliere synode, in navolging van de generale synode van Amersfoort-West 1967, uit de Open Brief een aantal conclusies trekt, „welke de opstellers daarvan zonder meer hartgrondig verwerpen en waarop ds. Mulder reageerde met de woorden: „Met verontwaardiging wijs ik al die consequenties af. Hetgeen mij en anderen in de mond gelegd wordt is noch bedoeld noch gezegd“;

4. dat op grond van de onder 1 en 2 genoemde bezwaren „hetgeen door de p.s. is gesteld onder „overwegende" a, b en c en in „van oordeel" a, b en c wordt aangevoerd - (hoeveel waarheid dit omtrent de Open Brief op zich zelf kan bevatten) - geen grond is tot verwerping van het classisbesluit d.d. sept. 1967 noch grond voor de uitspraak der p.s. onder „spreekt uit . . 1 (Acta p. 48 aangaande ds. Mulder)".

Zij is van oordeel:

- ad 1. a. dat de buitengewone particuliere synode inderdaad in haar uitspraken niet is ingegaan op de door de classis aangevoerde argumentatie, maar dat met het constateren daarvan nog niet is aangetoond, dat wat in de classicale argumentatie werd geboden, iets afdoet van wat de particuliere synode heeft gesteld ten aanzien van het spreken van de Open Brief over de vrijmaking;
- b. dat derhalve óók niet is aangetoond, dat de classis en ds. J. O. Mulder onrecht is aangedaan in die zin, dat hun zaak niet rechtvaardig zou zijn beoordeeld;
- c. dat ook hier de klacht in zoverre moet worden toegestemd, dat de particuliere synode in haar uitspraken niet noemt de door de classis gegeven argumentatie, maar dat niet is duidelijk gemaakt, dat wat de particuliere synode uitsprak op grond van dit gebrek niet kan worden gehandhaafd;
- d. dat evenmin is bewezen, dat hetgeen door de particuliere synode uit de Open Brief naar voren wordt gebracht, geen recht zou doen aan het geheel van wat in het genoemde stuk over het onderhavige punt is geschreven;
- ad 2. dat de particuliere synode er goed aan had gedaan de genoemde verklaring in haar schriftelijke besluitvorming op te nemen, hoewel deze verklaring niet wegneemt, dat ds. Mulder nadrukkelijk voor zijn verantwoording blijft nemen, wat hij in de Open Brief heeft gezegd en ontkend ten aanzien van de vrijmaking;
- ad 3. dat met betrekking tot deze verklaring van ds. Mulder en het feit dat ze niet is verwerkt in de uitspraken van de particuliere synode, hetzelfde gezegd moet worden als onder ad 2 naar voren is gebracht;
- ad 4. dat op grond van hetgeen tot dusver werd geoordeeld, moet worden vastgesteld, dat er geen reden is op het onderhavige punt het classisbesluit te handhaven tegenover het besluit van de particuliere synode of ook „spreekt uit" 1 van het besluit van de particuliere synode voor ongegrond te verklaren.

Zij constateert ten slotte:

dat ds. J. O. Mulder in zijn toespraak op de classicale vergadering van 17 februari 1969, reagerend op het hier aan de orde zijnde deel van de besluiten van de particuliere synode, heeft gezegd:

1. „Er wordt ondergetekende weer onder zijn neus gewreven dat hij met de O.B. het confessioneel spreken over de vrijmaking zou veroordelen.
U weet heel goed dat in de O.B. sprake is van het herleiden van de vrijmaking tot een confessionele aangelegenheid en dat dat veroordeeld wordt. Iets dat heel anders is dan confessioneel spreken over de

vrijmaking.

De vrijmaking tot een confessionele aangelegenheid maken is haar maken tot inhoud van wat we belijden. En dat is ongeoorloofd.

Belijden is met de mond uitspreken van wat we met het hart geloven. En met het hart geloven we wat God zegt en in het evangelie belooft. We kunnen over de vrijmaking de belijdenis niet naspreken. Want de belijdenis spreekt daar niet over. Dat zou ook niet kunnen. De belijdenis werd opgesteld in de zestiende eeuw en de vrijmaking vond plaats in de twintigste eeuw.

Dat betekent niet dat we over dat kerkhistorisch feit niet gelovig spreken moeten en dus ook confessioneel. Dat moeten we over alle dingen".

2. „En als het waar is wat de p.s. beweert, dat onze meeste vergaderingen sinds 1946 aangaande de vrijmaking niets anders gedaan hebben dan naspreken wat zij belijden in art. 21 en 28 (bedoeld zal zijn Zond. 21 H.C. en art. 28 N.G.B.) - ondergetekende heeft die nasprekerij niet gelezen, had alleen met besluiten te maken - maar als dat wáár is van dat naspreken, dan heeft ondergetekende daar ernstig bezwaar tegen.

Want de christelijke kerk moet belijden, d.w.z. moet zichzelf niet naspreken maar God de Here, Zijn WOORD en daarom in overeenstemming met de belijdenis die daarop berust.

Mensen die zichzelf naspreken zijn criant vervelend. Een kerk die dat doet ook.

Welnu, niet op grond van wat de Schrift of de belijdenis zegt - daar zwicht ondergetekende onmiddellijk voor - maar op grond van dergelijke aanvechtbare, wijl onschriftuurlijke, onreformatorische, helaas wel „vrijgemaakte" beweringen, wordt er op aangedrongen mij te verzoeken mijn handtekening onder de Open Brief terug te nemen".

Zij is ten slotte van oordeel:

- ad 1 a. dat ds. Mulder niet in rekening brengt, dat hij en de andere ondertekenaars van de Open Brief de aanhangers van het beweerde „vrijmakingsgeloof" niet slechts veroordelen, omdat zij de vrijmaking tot inhoud van het belijden maken, maar ook vanwege hun spreken over vrijmaking overeenkomstig het belijden, zoals blijkt uit de Open Brief: „Zo stuwt het „vrijmakingsgeloof" al jaren de centrale beweging in onze kerken. Een geloof dat soms officieel kerkelijk, maar veelal semi-officieel_ ten nauwste verbonden wordt aan onze geloofsbelijdenis.
- De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent. Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de gereformeerde kerken, n.l. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier geregeld wordt door de Dordtse kerkenordering. De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde.
- Zo werd het tot een confessionele aangelegenheid herleid dat de bedding van Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt";
- b. dat derhalve van kracht blijkt wat de buitengewone particuliere synode ten aanzien van het spreken van de Open Brief over de vrijmaking uitsprak in „overweging" a 2 en „is van oordeel" a 1;
- ad 2 a. dat ds. J. O. Mulder blijk geeft niet zorgvuldig kennis te hebben genomen van wat de particuliere synode overwoog en oordeelde, zoals blijkt uit de algehele verwaarlozing van wat genoemde synode onder „overwegende" a 3 stelde:
- „dat deze met overvloedig Schriftbewijs gestaafde kerkelijke uitspraken door de ondertekenaars van de Open Brief niet in de kerkelijke weg weg zijn aangevochten, ja dat zelfs in de O.B. geen enkel woord uit de H. Schrift of de belijdenis der Kerk tegen dat door hen veroordeelde kerkelijk spreken wordt aangevoerd om de juistheid van hun zware beschuldiging . . . te bewijzen";
- b. dat ds. J. O. Mulder hier onthullend demonstreert wat de particuliere synode in de ondertekenaars zo ernstig afkeurde, namelijk hun onverschilligheid met betrekking tot de uitspraken van de meeste vergaderingen der kerken over de vrijmaking en de daarvoor aangevoerde schriftuurlijke en confessionele gronden, hetgeen de ontbinding van het kerkverband in de hand werkt.

Zij spreekt uit:

dat op de op dit punt door de particuliere synode aangegeven overwegingen oordelen en uitspraken 1, 2 en 4 moeten worden gehandhaafd.

III A.

De synode

constateert:

dat genoemde particuliere synode in deel III A en de „Einduitspraken" 5 en 6 het volgende uitsprak:

De buitengewone part. synode van de gereformeerde kerken in Overijssel, vergaderd te Zwolle 1968,

constaterende:

- a. dat de classis in r. 77 stelt: „De classis kan dan ook op grond van dit alles niet beamen, dat de kerkeraad (scriba J. Bos) niet verblijft bij de zuiverheid der leer, aangezien hij van oordeel is dat de O.B. geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft”;
- b. voorts dat de classis in de regels 79-83 o.m. uitspreekt dat „al had de kerkeraad uit eigen motieven geen behoefte om met hem (ds. J. O. Mulder) te spreken over deze zaak, hij had terwille van anderen dit „offer" wel kunnen brengen”, zodat „voor iedereen zonneklaar was komen vast te staan, dat er van afwijking van de belijdenis geen sprake was”;
- c. dat de classis in de r. 84-92 o.m. stelt, dat het hem gebleken is, dat de kerke-raad van Kampen geenszins heeft beoogd als algemene gedragsbepaling te stellen, dat de kerkeraad pas nadat in de ordelijke weg een aanklacht tegen een persartikel van een onder toezicht des kerkeraad staande br. of zr. ter kerkeraadstafel is gebracht zulk een artikel op zijn agendum heeft te plaatsen en dat de classis, omdat dit oogmerk zeer onhelder, ja geheel onvolkomen in het antwoord van de kerkeraad aan br. Van Bruggen is uitgedrukt, dit antwoord betreurt en op terugname daarvan aandringt;
- d. dat de p.s. van Overijssel 1967 overwegend, dat het spreken van de kerkeraad met ds. J. O. Mulder over de inhoud van de Open Brief behoort te geschieden krachtens eigen ambtelijke roeping onafhankelijk van de ter tafel gebrachte brief, uitsprak, dat de classis ten onrechte naar Schriftbewijs gevraagd heeft en dat de kerkeraad de brief van 5 dec. 1966 alsnog in behandeling behoort te nemen (Acta art. 45 sub IIb);

overwegende:

- a.1. dat de kerkeraad van Kampen niet van oordeel is, dat door de ondertekening van de O.B. ds. J. O. Mulder gewichtige oorzaken van nadenken heeft gegeven en dat door die ondertekening de enigheid des geloofs verbroken is en derhalve, hoewel daartoe ook door de zusterkerken opgeroepen, weigerde met ds. J. O. Mulder te handelen over genoemde ondertekening;
2. dat de kerkeraad aldus vrije doortocht heeft gegeven aan de gedachten en overtuigingen van de O.B. en derhalve aantasting van de verbindende kracht van de gereformeerde belijdenis en van de zaaksgerechtigheid der vrijmaking tolereert;
- b. dat de kerkeraad van Kampen niet met ds. J. O. Mulder had behoren te handelen over zijn ondertekening van de O.B. als een „offer”, terwille van anderen, maar in overeenstemming met hetgeen de p.s. van Overijssel 1967 overwoog (Acta art. 45 sub IIb), de O.B. beoordelend krachtens eigen ambtelijke roeping ds. J. G. Mulder had moeten oproepen zijn handtekening onder de G.B. terug te nemen;
- c. dat uit de feiten blijkt, dat de kerkeraad van Kampen conform zijn antwoord aan br. Van Bruggen zijn roeping om zelfstandig toezicht te houden op en naarstig de wacht te houden bij de leer der kerk onafhankelijk van een ter tafel gebracht bezwaarschrift, gestaafd met bewijs uit de Heilige Schrift, heeft verzaakt;

van oordeel:

- a. dat de kerkeraad van Kampen niet verblijft bij de zuiverheid der leer, omdat hij vrije doortocht verleent aan de gedachten en overtuigingen van de O.B., en derhalve de confessionele band met de zusterkerken, die gelegen is in de belijdenis der waarheid, aantast;
- b. dat de kerkeraad van Kampen, wil hij een gereformeerde kerkeraad zijn, alsnog zijn schriftuurlijke roeping (Hand. 20 : 28, 1 Thess. 5 : 19-21, 1 Petr. 5 : 2a, Titus 1 : 9, 1 Tim. 1 : 10, 6 : 3, cf. ook art. 16, 23 en 81 der K.O.), hem door de zusterkerken in voormeld besluit der p.s. 1967 voorgehouden, behoort na te komen;

spreekt uit:

- a. dat de classis Kampen niet had mogen volstaan met te betreuren, dat de kerkeraad van Kampen br. J. van Bruggen antwoordde gelijk hij deed, maar de kerkeraad van Kampen ook had moeten vermanen over de verzaking van de eigen ambtelijke roeping jegens ds. J. O. Mulder, temeer daar ook de zusterkerken in het voornoemde besluit van de p.s. van Overijssel 1967 zich conform de H.S. en het bevestigingsformulier zo hadden uitgesproken;
- b. dat de classis Kampen door zich te stellen achter het oordeel van de kerke-raad van Kampen, n.l. dat de O.B. geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft en door uit te spreken dat ds. J. O. Mulder door zijn ondertekening van de O.B. geenszins de vrijmaking verloochent en de belijdenis in het geheel niet in twijfel trekt, ds. Mulder gestijfd heeft in het kwaad van de handhaving van zijn ondertekening;
- c. dat de op dit punt tegen het classisbesluit ingebrachte bezwaren gegrond zijn.

Voor de einduitspraken 5 en 6 zie deel II B en C.

Zij constateert voorts:

dat tegen deze uitspraken het volgende wordt ingebracht,

A. door de classis Kampen (Emmeloord):

1. (ad const. a):

- a. dat de particuliere synode hier „niet correct" citeert, door de woorden „dat de kerkeraad (scriba J. Bos) niet verblijft bij de zuiverheid der leer, aangezien hij van oordeel is dat de O.B. geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft" aan te halen, „zonder aanhalingstekens", waardoor niet meer duidelijk is dat „deze woorden niet van de classis noch van de kerkeraad, maar van br. Van Bruggen zijn. Hij was het die stelde dat de kerkeraad van oordeel is, dat de O.B. geen gewichtige oor-zaken van nadenken geeft";
- b. dat de particuliere synode „weer voorbijgaat aan de argumentatie van de classis voor ... de uitspraak, waarnaar de woorden „op grond van dit alles" toch duidelijk verwijzen. Zo is de classis geen recht gedaan en heel dele zaak niet recht behandeld";

2. (ad const. b en c):

dat de particuliere synode, doordat zij „negeerde wat de classis aanvoerde tegen een handelen met ds. Mulder als werd geëist . . . de classis in de hier geconstateerde zaken ook geen recht (kan) doen";

3. (ad const. d):

- a. dat ook de classis in haar besluit van september 1967 verwees naar het besluit van de particuliere synode van 1967 met de woorden: „Ook heeft de part. synode uitgesproken dat de kerkeraad met ds. Mulder behoorde te spreken";
- b. dat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) aan de buitengewone particuliere synode berichtte:

„dat met ds. J. O. Mulder vóór 7 december 1966 weliswaar niet is gesproken, maar na 7 december 1966, dus na de indiening van het bezwaarschrift van br. J. Kamphuis, vele malen; dat hij betrokken is geweest bij alle besprekingen van de kerkeraad over deze zaak; dat met hem herhaaldelijk door ambtsdragers over deze zaak is gehandeld; dat hij betrokken is geweest bij de uitvoerige voorlichting van de gemeente; en dat hij zich herhaaldelijk, zowel tegenover de kerkeraad en de gemeente, in de kerkbode en op de vergaderingen van de kerkeraad als tegenover de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen en laatstelijk op verzoek van de raad van Emmeloord heeft verklaard op een wijze, die elke twijfel aan zijn trouw aan de belijdenis, zo die reeds mocht hebben bestaan, volkomen heeft weggenomen”;

4. (ad overw. a 1 en 2):

- a. dat de particuliere synode hier uitgaat „van een totaal verkeerde voorstelling van zaken. Zij veroordeelt de kerkeraad op grond van wat zij zelf aan gedachten en overtuigingen in de O.B. meent te moeten vinden". De kerkeraad echter „kende zijn herder". Er waren veel gesprekken gevoerd en op grond daarvan wist hij dat ds. Mulder „aanstonds hetgeen men hem vanwege een bepaalde interpretatie van de O.B. ten laste legde verre van zich (had) geworpen". Daarom was de kerkeraad niet van oordeel met ds. Mulder te moeten handelen „als met een kwade herder" of „terwille van de zuiverheid der leer";
- b. dat de particuliere synode hier voorbijgaat aan het feit dat de particuliere synode van 1967 niet sprak van „handelen" met ds. Mulder over zijn ondertekening van de Open Brief, maar van „spreken" met hem, wat in het kerkelijk spraakgebruik niet hetzelfde is, terwijl het spreken met ds. Mulder herhaaldelijk plaats heeft gevonden;

5. (ad overw. b):

- a. dat de particuliere synode eraan voorbijgaat dat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) uitsprak het besluit van de particuliere synode van 1967 „niet voor vast en bondig te houden en daarover ter meerdere vergadering te handelen, zonder dat op dat moment een uitspraak viel over de wijze waarop";
- b. dat genoemde kerkeraad „zich inmiddels ook gewend heeft tot een meerdere vergadering inzake dit besluit, en wel tot de buitengewone particuliere synode 1968 (!) met een verklaring ook omtrent deze overweging der p.s. 1967";

6. (ad overw. c):

dat de particuliere synode niet zegt „welke feiten" zouden doen blijken, dat de kerkeraad „zijn roeping om zelfstandig toezicht te houden op en naarstig de wacht te houden bij de leer der kerk onafhankelijk van een ter tafel gebracht bezwaarschrift, gestaafd met bewijzen uit de Heilige Schrift heeft verzaakt", waardoor de classis deze overweging niet kan accepteren;

7. (ad van oordeel a en b):

dat de classis deze scherpe oordelen, vanwege het onder 1 t/m 4 aangevoerde moet verwerpen „als ongefundeerd en in strijd met het Woord des Heren";

8. (ad spreekt uit a):

dat deze uitspraak van de particuliere synode uitgaat „van een door ds. Mulder verworpen en derhalve voor de kerkeraad niet in geding zijnde lezing van de O.B.";

9. (ad spreekt uit b):

- a. dat de particuliere synode in deze uitspraak voorbijgaat aan het feit „dat noch de kerkeraad noch de classis een oordeel over de O.B. als zodanig gaf";

- b. dat de particuliere synode voorbijgaat aan de argumentatie, die de classis gaf voor de hier aangehaalde uitspraak;

B. door de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) (ad „Einduitspraken" 5, 6):

1. dat de kerkeraad „geen uitspraak (heeft) gedaan over de „Open Brief". Hij had te maken met de aanklacht tegen ds. J. O. Mulder, dat deze „een wolf in schaapskleren" zou zijn. Het bewijs daarvoor is „nimmer geleverd";
2. dat ds. J. O. Mulder „van ganser harte en zonder enig voorbehoud de belijdenis onzer kerken aanvaardt als in alle stukken der leer in alles met Gods Woord overeenkomend", zijn vrijmaking „in 1944 onveranderd ziet als een in gehoorzaamheid aan God verrichte handeling", waarbij in praktijk werd gebracht wat de geloofsbelijdenis in art. 32 met deze woorden omschrijft: „En daarom verwerpen wij alle menselijke vonden en alle wetten die men zou willen invoeren om God te dienen en de consciëntiën te dwingen in wat manier het zou mogen zijn";
3. dat de particuliere synode „ds. Mulder niet heeft beschermd tegen de grievende beschuldiging van prof. Kamphuis, dat deze dienaar des Woords een „wolf in schaapskleren" zou zijn.

Zij is van oordeel:

- a. ad 1. a. dat moet worden toegestemd, dat de particuliere synode niet geheel correct citeerde uit de uitspraak van de classis, maar de conclusie van de classis is al evenmin geheel juist.
Ten aanzien van de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) moet in dezen immers worden geconstateerd dat hij inderdaad van mening was dat de Open Brief geen ernstige oorzaken van nadenken geeft, zoals blijkt uit het resumé van het mondeling overgebrachte antwoord van de kerkeraad aan Prof. J. van Bruggen, door laatstgenoemde opgesteld en door ds. C. H. Lindeboom ondertekend, en waarin o.m. valt te lezen:
„Uit het feit, dat door geen der broeders een zodanig bezwaarschrift tegen de ambtsdienst van de weleerw. heer ds. J. O. Mulder op grond van de ‚Open Brief' is ingediend, mag terecht de conclusie getrokken worden, dat de broeders, welke bezwaren zij voorts ook tegen dit stuk mogen hebben, niet van oordeel zijn, dat door dit persartikel de eenheid des geloofs onder ons verbroken is, of dat ds. J. O. Mulder ‚gewichtige oorzaken van nadenken' zou hebben gegeven";
- b. dat de particuliere synode in haar uitspraak inderdaad voorbijgaat aan de argumentatie van de classis, maar dat daaruit, zonder bewijs, nog niet met recht kan worden geconcludeerd wat de classis stelt (zie de uitspraken generale synode in zaak-Kampen deel II sub C (zij is van oordeel ad 1 a en b));
- ad 2. dat door de classis niet is aangetoond, hoe wat zij in dezen aanvoerde, afdoet van de juistheid van hetgeen de particuliere synode, mede op grond van deze constatering, heeft uitgesproken;
- ad 3. a. dat het classisbesluit inderdaad vermeldt wat hier door de classis in herinnering wordt gebracht, maar dat de classis in haar uitspraak tegenover de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) niet in geding bracht, wat genoemde particuliere synode had overwogen omtrent de eigen roeping van de kerkeraad van Kampen, n.l. om met ds. J. O. Mulder te spreken over de inhoud van de Open Brief. Evenmin bracht zij in geding de uitspraak van deze synode ten aanzien van het door de kerkeraad van Kampen gevraagde Schriftbewijs en zijn roeping om het bezwaarschrift van prof. J. Kamphuis d.d. 5 december 1966 alsnog in behandeling te nemen;
- b. dat het „spreken" van de kerkeraad met ds. Mulder, waarvan de classis hier melding maakt, reeds aan de classis Kampen bekend was sedert 13 september 1967 (vgl. classisnotulen van die datum), maar dat zij niettemin op 30 september daaraanvolgende uitsprak: „Wel moet de classis toegeven dat terecht geklaagd wordt dat de kerkeraad nog nimmer met ds. Mulder

over de Open Brief heeft doorgesproken op een indringende en klaarheid verschaffende wijze, gelijk als de ingebrachte bezwaren daartoe aanleiding gaven." Ook blijkt uit niets dat het spreken met ds. Mulder, waarvan hier gewag wordt gemaakt, is geschied overeenkomstig het besluit van de particuliere synode 1967, waarin ten aanzien van de Open Brief o.m. werd geoordeeld „dat hier een zeer ernstige zaak in 't geding is gebracht, die het bestaansrecht van de vrijgemaakte kerken raakt .. ”.

- ad 4. a. dat de particuliere synode zich in deze overweging baseerde op de uitspraak van haar voorgangster van 1967 en die van de generale synode van Amersfoort-West 1967 en ook op wat zij zelf nader ten aanzien van de Open Brief en de ondertekening daarvan door ds. J. O. Mulder had uitgesproken in deel II. Deze laatste uitspraak heeft de generale synode, wat de daarin gegeven oordelen en uitspraken betreft, reeds juist bevonden (zie uitspraken generale synode deel I B). Daarom kan zij niet toestemmen wat de classis op dit punt aanvoert;
- b. dat, hoewel in het algemeen kan worden toegestemd wat de classis stelt, in het onderhavige geval het „spreken" met ds. J. O. Mulder niet mocht worden losgemaakt van alles wat de particuliere synode 1967 had uitgesproken en met name ook van wat zij had over-wogen en geoordeeld onder „I" van haar uitspraak:

Overwegende:

1. dat ds. J. O. Mulder door het plaatsen van zijn handtekening onder de Open Brief aan de Tehuisgemeente te Groningen zich mede verantwoordelijk heeft gesteld voor de inhoud, waarin naast bepaalde positieve uitspraken over de vrijmaking ook en vooral discriminerend wordt gesproken over het geloof ‚dat het tot een confessionele aangelegenheid wordt herleid, dat de bedding van Christus' kerkvergaderende activiteit via de vrijgemaakte kerken loopt' en waarin o.a. ten aanzien van het heden gewezen wordt op de leiding van Christus naar het niveau van de wereldkerk, welk spreken naar het vals oecumenisme riekt;
2. dat daarmee onmiskenbaar in de Open Brief voornoemd wordt ingegaan tegen hetgeen door de meeste vergaderingen onzer kerken bij herhaling is uitgesproken, dat de vrijmaking is geschied naar de N.G.B. art. 28, conform de Heilige Schrift, zoals overvloedig blijkt o.a. uit de officiële stukken te weten de Acta van de Generale Synodes van Groningen 1946 (art. 136, 247, Bijlage XIV, XVI), Amersfoort 1948 (art. 89), Kampen 1951 (art. 150 B - I - III), Bunschoten-Spakenburg 1958 (art. 74), Assen 1961 (Open Brief);
3. dat het in de ook door ds. J. O. Mulder ondertekende Open Brief gediscrimineerde zgn. vrijmakingsgeloof op geen enkele wijze vanuit het Woord Gods of de belijdenis wordt aangevochten of zelfs een ernstige poging daartoe wordt gedaan, terwijl toch juist op wie afwijkt van het sub 2 aangeduide gevoelen, de bewijslast rust;

van oordeel:

dat hier een zeer ernstige zaak in 't geding is gebracht, die het bestaansrecht van de vrijgemaakte kerken raakt, hetwelk voor ons onomstotelijk vaststaat" (vgl. ook de uitspraak van de particuliere synode 1967, betreft, II B, overw. 2 wat betreft de verwijzing naar II B en F);

- ad 5. a. dat de door de classis aangehaalde verklaring van de kerkeraad - welke waarde die overigens ook mocht hebben - gedaan is ná de breuk (nl. op 26 juni 1967) en gepubliceerd op 7 juli 1967, maar dat daarvoor de kerkeraad was begonnen zijn eigen, door de particuliere synode van 1967 afgewezen, weg te vervolgen door van de schrijver van het bezwaarschrift van 5 december 1966 Schriftbewijs te vragen, terwijl naar het oordeel van de particuliere synode zulk bewijs „voor een vrijgemaakte kerkeraad niet expressie verbis behoeft te worden geleverd";

- b. dat de classis hier een onjuiste indruk wekt, omdat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) zich wel tot de buitengewone particuliere van Overijssel 1968 heeft gewend met een „missive“; maar dit stuk was naar het oordeel van genoemde particuliere synode geen revisie-verzoek, waarom het ook als zodanig niet is behandeld.

Dit oordeel was in overeenstemming met wat de kerkeraad zelf aan de synode had meegedeeld in zijn beantwoording van vragen, door de werkcommissie van de synode hem gesteld (Schrijven van de kerkeraad van Kampen d.d. 26 april 1968). Geconcludeerd moet daarom worden dat de kerkeraad van Kampen niet de kerkelijke weg, maar zijn eigen weg is gegaan;

- ad 6. dat de particuliere synode er goed aan zou hebben gedaan de „feiten“, waarover zij spreekt, te noemen, maar dat deze overigens de classis zeer goed bekend konden zijn. De classis wist reeds op 30 september 1967 dat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) „nog nimmer met ds. Mulder over de Open Brief heeft doorgesproken op een indringende en klaarheid verschaffende wijze, gelijk als de ingebrachte bezwaren daartoe aanleiding gaven“ (vgl. hierboven ad 3 b). De classis weet blijkens zijn bezwaarschrift (vgl. „Zij constateert voorts 9“ hierboven) dat de kerkeraad geen oordeel „over de O.B. als zodanig“ heeft gegeven, wat toch een eerste voorwaarde is om te komen tot een spreken met ds. J. O. Mulder krachtens eigen ambtelijke roeping, zoals door de particuliere synode 1967 werd gevraagd;
- ad 7. dat hetgeen hierboven onder ad 1 t/m ad 4 is geoordeeld met betrekking tot de door de classis genoemde bezwaren niet de conclusie rechtvaardigt, dat op grond daarvan de oordelen a en b ongefundeerd en in strijd met Gods Woord zouden zijn;
- ad 8. dat volgens de classis kennelijk de zaak beslist is met de lezing, die ds. Mulder van de Open Brief geeft. Hiermee loochent zij in feite de eigen ambtelijke roeping van welke kerkeraad ook, om juist vanwege de uitwerking van een dergelijk stuk op de gemeente, publicaties van leden in zijn midden zelfstandig te toetsen;
- ad 9. a. dat de particuliere synode niet stelt, dat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) en de classis Kampen „een oordeel over de O.B. als zodanig hebben gegeven“, maar dat zij beide van oordeel zijn, „dat de O.B. geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft“;
- b. dat het niet vermelden van de argumentatie van de classis zonder meer geen reden is om te twijfelen aan de juistheid van het gewraakte „spreekt uit b“;
- b. ad.1. dat de kerkeraad er hier blijk van geeft een onjuiste voorstelling te hebben van wat hem te doen stond. De aanklacht tegen ds. J. O. Mulder, vervat in het bezwaarschrift van 5 december 1966, was gebaseerd op zijn ondertekening van de Open Brief, zodat allereerst een beoordeling van dit stuk, althans wat betreft de gewraakte passages, noodzakelijk was;
- ad 2. dat wat hier wordt meegedeeld als de overtuiging van ds. J. O. Mulder niet raakt wat in de ondertekenaars van de Open Brief moet worden gelaakt. In de eerste plaats is niet in geding de vraag of zij bereid zijn voor zichzelf hun instemming te betuigen met de gereformeerde confessie, maar of zij deze aanvaarden als accoord van kerkelijke gemeenschap, zoals gestipuleerd in de artt. 53 en 54 K.O. en in het Ondertekeningsformulier. En vervolgens is ten aanzien van de ondertekenaars van de Open Brief niet allereerst aan de orde de vraag of de vrijmaking was een daad van verwerping van „alle menselijke vonden en alle wetten die men zou willen invoeren enz.“ (art. 32 N.G.B.), maar wel of de vrijmaking naar de artt. 27-29 N.G.B. is geweest en is een „onderhouden van de enigheid der kerk“, die door God wordt „staande gehouden, tegen het woeden der gehele wereld“, en die men daaraan kan kennen, dat zij zich „aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus het enige Hoofd“;
- ad 3. dat de kerkeraad kwalijk van enige meerdere vergadering een beoordeling van deze beschuldiging kan verwachten, zolang hij weigert zijn roeping na te komen met betrekking

tot de gronden voor deze beschuldiging aangevoerd.

Zij constateert ten slotte:

1. dat de inhoud van de verklaring van ds. J. O. Mulder van maart 1968 en van zijn „toespraak op de classisvergadering van 17 februari 1969 naar het oordeel van deze synode (zie haar uitspraken in de zaak-Kampen deel II sub B, „Zij is ten slotte van oordeel 2 t/m 4) temeer bevestigt het oordeel van de particuliere synode „dat de ondertekening van de O.B. door ds. J. O. Mulder zich derhalve niet verdraagt met de ondertekening van de Gereformeerde Belijdenis ”;
2. dat deze verklaring en toespraak van ds. J. O. Mulder de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) bekend zijn, zoals blijkt - wat het eerste stuk betreft - uit zijn bezwaarschrift, en wat het tweede aangaat, uit de toespraak zelf, waarin ds. Mulder aan het slot dank brengt voor de gelegenheid, hem gegeven om uit te spreken wat hij met zijn kerkeraad op het hart had. Het is alles gesproken na overleg met zijn kerkeraad en na zorgvuldige overweging, in het volle bewustzijn van eigen zwakheid en gebrek en afhankelijkheid"
3. Dat de classis Kampen de classis (Emmeloord) eveneens met beide stukken bekend is, zoals blijkt zowel uit haar bezwaarschrift bij deze synode ingediend als uit de classicale notulen.

Zij is ten slotte van oordeel:

dat het hierboven geconstateerde niet slechts bevestigt de oordelen en uitspraken van de particuliere synode op het onderhavige punt, maar ook des te meer de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) en de classis Kampen (Emmeloord) in gebreke stelt, omdat zij zich niet hebben gewonnen gegeven aan de uitspraak van de particuliere synode voornoemd.

Zij spreekt uit:

dat de op dit punt door de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 gegeven oordelen en uitspraken tegenover appellanten dienen te worden gehandhaafd.

III B.

De synode

constateert:

dat de genoemde particuliere synode in deel III B en de „Einduitspraken 10 en 11" het volgende uitsprak:

De p.s.

constaterende:

dat de classis Kampen sub 3 (r. 94-98) het volgende uitspreekt:

„De classis kan dan ook niet delen het oordeel van de broeders Van Dijk en Gritter, dat de kerk van Kampen door het verwerpen van het besluit van de p.s. de band met de zusterkerken heeft doorgesneden. Art. 31 K.O. geeft het recht om iets niet voor vast en bondig te houden. Door de kerkeraad kan revisie worden verzocht, of op de meerdere kerkelijke vergadering zal hij zich kunnen beroepen. Het betreft ook niet de leer der waarheid van het Woord Gods, die men verwerpen zou, maar een anders handelen in een bepaald geval dan de part. synode geboden acht";

overwegende:

- a. dat de kerkeraad van Kampen door van het besluit van de p.s. 1967, uitspraak 1, sub Iib, niet voor vast en bondig te houden en uitspraak 2, sub Iib, te verkeren in een tegengestelde zin, welke zin deze uitspraak in het licht van de voorafgaande overwegingen kennelijk niet had, voortgegaan is in de door

de p.s. veroordeelde weg:

- b. dat de kerkeraad van Kampen in de kritieke situatie, die in de kerk van Kampen was ontstaan, niet eens heeft overwogen in beroep te gaan bij de g.s. van Amersfoort-W. 1967, hoewel de mogelijkheid daartoe aanwezig was en art. 31 K.O. de kerkeraad verplichtte tot appèl;
- c. dat de kerkeraad van Kampen pas op 7 juni 1967 het besluit der p.s. van 1 april 1967 behandelde en besloot het niet voor vast en bondig te houden „zonder daarbij THANS uit te spreken, hoe en op welke wijze hij tegenover een volgende particuliere synode (1968) of een volgende generale synode (1970) zou handelen in deze zaak", (Kamper Kerkblad 7-7-'67) en zonder ook de bezwaarden mede te delen op welke gronden de raad meende dit besluit niet voor vast en bondig te kunnen houden;
- d. dat ter tafel van deze p.s. door de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) wel een missive is gelegd, waarin genoemde kerkeraad zich tot de p.s. richt en aan de p.s. mededelingen verstrekt, maar dat deze missive blijkens die mededelingen van de kerkeraad niet te beschouwen is als een revisie-verzoek, omdat de appellant over wiens appèl de p.s. op 1 april 1967 een besluit nam, de kerkeraadsliden Van Dijk en Gritter is gevolgd en thans behoort tot „hen, die buiten zijn", naar het oordeel van de kerkeraad voornoemd, zodat „zijn zaak" thans beëindigd zou zijn;
- e. dat bovenvermelde houding van genoemde kerkeraad des te ernstiger is. omdat het in dezen niet ging om een anders handelen dan de p.s. geboden had, maar om zaken, waarbij de leer der waarheid van het Woord Gods in geding was en die het schriftuurlijk en confessioneel bestaansrecht der Kerken raken naar het oordeel van de p.s. van Overijssel 1967;
- f. dat ongeacht de roeping van de Kamper kerkeraad ook de classis Kampen op 17 mei 1967 ten onrechte zich onthouden heeft van een uitspraak over het betreffende besluit der p.s., dat eerder gedane uitspraken der classis veroordeelde en dat zij zo de kerkeraad van Kampen niet de rechte hulp geboden heeft tot uitvoering van deze besluiten der p.s. naar art. 31. K.O.;

van oordeel

- a. dat de kerkeraad van Kampen door voort te gaan op de in de overwegingen getekende wijze in de door de p.s. 1967 veroordeelde weg, handelt in strijd met art. 30, 31, 36 K.O. en daarmee zowel confessioneel de band met de zusterkerken aantastte alsook de kerk van Kampen van de zusterkerken isoleerde (zie sub II A, van oordeel a);
- b. dat de kerkeraad van Kampen door de gemeente te dwingen de door hem verkozen weg, die in flagrante strijd was met de uitspraken van de p.s. 1967, te gaan, in strijd met 1 Petr. 5 : 3 heerschappij oefende over het erfdeel des Heren in Kampen;
- c. dat de meerderheid van de kerkeraad de broeders-ambtsdragers, die het besluit van de p.s. 1967 wèl wensten te aanvaarden en die in beroep behoefden noch konden gaan bij de g.s., rechteloos maakte door hen te dwingen in de door de meerderheid gewenste koers te gaan, zulks in strijd met art. 85 K.O.;

spreekt uit:

- a. dat de classis Kampen de uitspraken van de part. synode 1967 heeft gebagatelliseerd en niet recht heeft getaxeerd door te stellen dat het in Kampen niet meer ging dan om een anders handelen dan de p.s. in een bepaald geval geboden achtte;
- b. dat de op dit onderdeel tegen het classisbesluit ingediende bezwaren gegrond zijn.

De Einduitspraken 10 en 11:

10. Dat de raad van de geref. kerk te Kampen voortging op deze eigenwillige weg toen hij de uitspraken van de part 1967 om naar eigen ambtelijke roeping te spreken met ds. J. O. Mulder en te behandelen de tegen hem ingebrachte aanklachten terzake van zijn ondertekening van de Open Brief besloot niet

voor vast en bondig te houden, zonder daarvoor gronden aan te voeren en zonder aanstonds naar art. 31 K.O. in de kerkelijke weg bewijzen in te dienen (Zie III A en B.).

11. Dat de raad van de geref. kerk te Kampen door zo met een uitspraak van de p.s. over zaken, die van het oordeel dezer synode het schriftuurlijk en confessioneel bestaansrecht der kerken raken, te handelen, de band met de zusterkerken zowel confessioneel als naar de aangenomen kerkelijke ordeningen aantastte en de bezwaarden rechteloos maakte door de kerkelijke weg op te breken.

Zij constateert voorts:

dat tegen deze uitspraken het volgende wordt aangevoerd;

a. door de classis Kampen (Emmeloord);

1 (ad overw. a):

- a. dat de buitengewone particuliere synode hier het slachtoffer is geworden „van het vreemde handelen van haar voorgangster, die uitspraken deed zowel de classis Kampen betreffend, als de kerkeraad van Kampen betreffend, hoewel bij haar een bezwaar tegen de c l a s s i s was ingebracht. De genoemde uitspraak I sub II b (van de particuliere synode 1967) betreft namelijk niet de raad van Kampen, maar de toenmalige classis Kampen ”;
- b. dat het „onbegrijpelijk is hoe de raad van Kampen een uitspraak de classis betreffend al of niet voor vast en bondig kan houden, wanneer - gelijk hier het geval was - de classis daaromtrent niets heeft gezegd of gedaan”;
- c. dat de classis de buitengewone particuliere synode kan toestemmen, dat de kerkeraad van Kampen de uitspraak van de particuliere synode 1967: „dat de kerkeraad de brief van 5 december 1966 alsnog in behandeling behoort te nemen” niet juist heeft verstaan, maar dat „uit de feiten duidelijk blijkt, dat genoemde raad niet zonder meer heeft geweigerd aan de uitspraak te voldoen, maar deze naar hetgeen hij eruit verstond voor vast en bondig heeft gehouden”, zodat hier geen grond is voor het oordeel van de particuliere synode, „dat de kerkeraad van Kampen ‚de band met de zusterkerken’ aantastte”;

2. (ad overw. b en c):

- a. dat de particuliere synode wel stelt, hetgeen zij hier overweegt, maar niet vermeldt de reden waarom de kerkeraad eerst op 7 juni 1967 het besluit van de particuliere synode 1967 behandelde (de zaak van het zgn. zwijggebod en wat daarmee samenhangt) terwijl de particuliere synode ook geen rekening houdt met het feit, dat het besluit van de particuliere synode 1967 „eerst op 7 juni in de raad van Kampen werd behandeld”, en de generale synode van Amersfoort-West 1967 had besloten geen stukken meer te aanvaarden na vrijdag 7 april;
- b. dat de particuliere synode vergeet in rekening te brengen dat de kerke-raad van Kampen zich niet afvroeg „OF hij in deze zaak ter meerdere vergadering zou handelen. Dat stond vast. De vraag was alleen HOE en OP WELKE WIJZE”;
- c. dat de particuliere synode niet aangeeft „waar naar de onder ons aangenomen orde een kerkeraad verplicht is dadelijk ook aan de bezwaarden de gronden mee te delen waarom hij een bepaald besluit niet voor vast en bondig houdt. Zulke gronden moeten immers, ook al zijn ze ter vergadering vanzelfsprekend naar voren gekomen, eerst behoorlijk worden geformuleerd alvorens een kerkeraad ze aan bezwaarden kan voorleggen”;

3. (ad overw. e):

dat de buitengewone particuliere synode hier tegenover het classisbesluit van 30 september 1967 stelt dat het om zaken ging ‚waarbij de leer der waarheid van Gods Woord in geding was’, terwijl die classis

met haar uitspraak, dat het om zulke zaken niet ging bedoelde „dat het verwerpen van een uitspraak der p.s. iets anders is dan het verwerpen van de ‚leer der waarheid van het Woord Gods' ”;

4. (ad van oordeel a en b):

dat op grond van hetgeen onder 1 t/m 3 hierboven is aangevoerd „van oordeel a" en „van oordeel b" verworpen moeten worden;

5. (ad van oordeel c):

dat hetgeen de particuliere synode uitspreekt „met aanhaling van art. 85 K.O. de classis onduidelijk is", omdat de particuliere synode niet bewijst dat in dit geval door de meerderheid van de kerkeraad van Kampen van de minderheid is geëist „zonder meer en zonder recht van appèl of beroep op gewetensnood" te buigen;

6. (ad spreekt uit a en b):

dat „na al wat werd gezegd en met feiten gestaafd, de classis niet anders kan doen dan hetgeen de p.s. uitspreekt onder a en b (Acta p. 52, 53) als geheel ongegrond verwerpen";

b. door de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos):

(ad „Einduitspraken 10 en 11"):

1. dat het niet waar is „dat de kerkeraad de besluiten van de particuliere synode verworpen (heeft)", want naar de enige uitspraak die rechtstreeks de kerkeraad (en niet de classis) aanging, n.l. ‚dat de kerkeraad de brief van 5 december alsnog in behandeling behoort te nemen' is gehandeld";
2. dat vanwege de voorzichtigheid, die naar de Schrift dient betracht te worden bij het aannemen van klachten tegen ambtsdragers, „er voor de kerkeraad maar één weg overbleef, namelijk om van de schrijver van het bezwaarschrift van 5 december 1966 het bewijs uit Gods Woord te vragen voor zijn beschuldiging met betrekking tot het kwade herderschap van ds. J. O. Mulder".

Zij is van oordeel:

- a. ad 1. a. dat het handelen van de voorgangster van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in het geheel niet vreemd is te noemen, wanneer bedacht wordt dat zij in haar uitspraak handelde over een bezwaar ingebracht tegen de classis Kampen, maar rakende een zaak van de kerk te Kampen, waarin de classis zich had opgesteld aan de zijde van de kerk voornoemd, zodat de uitspraken van de particuliere synode zowel de classis als de kerkeraad van Kampen aangingen. De buitengewone particuliere synode deed goed zich in haar uitspraken te richten naar deze stand van zaken;
 - b. dat op grond van het onder a hierboven geoordeelde de kerkeraad van Kampen zich diende te richten naar uitspraak I sub II b, ook al bleef de classis Kampen in gebreke ten aanzien van deze uitspraak iets te zeggen of te doen;
 - c. dat het bezwaar, door de classis op dit punt aangevoerd, niet terzake is, omdat de kerkeraad ook de door de classis genoemde uitspraak (2 sub II b) niet voor vast en bondig heeft gehouden, maar van inhoud veranderd - door inplaats van „alsnog in behandeling behoort te nemen" te lezen „opnieuw in behandeling behoort te nemen" - om daarna uit te voeren wat hij zelf van die uitspraak had gemaakt;
- ad 2 a. dat de gewraakte overweging van de particuliere synode juist is, omdat de kerkeraad van Kampen, ook al zou het voor hem niet gemakkelijk geweest zijn bijeen te komen, uiterst onverantwoord heeft gehandeld, toen hij de behandeling van de uitspraak van de particuliere synode 1967 uitstelde tot 7 juni 1967, en daardoor zichzelf de mogelijkheid ontnam bij de pas begonnen generale synode

van Amersfoort-West 1967 een aankondiging van appèl te doen tegen een besluit van de aan déze generale synode voorafgaande mindere vergadering, desnoods met enige overschrijding van de termijn, gesteld voor het inzenden van stukken;

- b. dat deze klacht niet kan worden toegestemd, omdat de kerkeraad van Kampen gelet op de ernst van de situatie, zich had behoren te haasten de appèlweg op te gaan of door zich terstond te wenden tot de generale synode van Amersfoort-West 1967, of - op z'n minst - door van zijn kant middelen in het werk te stellen tot het doen bijeenkomen van een particuliere synode met het oog op deze zaak. Hetgeen door de kerkeraad niet is gedaan;
- c. dat aan appellanten kan worden toegestemd dat een bepaling als door hen bedoeld in de kerkenordening niet uitdrukkelijk voorkomt, maar dat hier door de kerkeraad, die geroepen was de eendrachtigheid en enigheid van de gemeente te bewaren door het onthouden van de gronden van zijn besluit aan de bezwaarde, niet is betracht wat de Schrift vraagt, als zij ons voorbehoudt, dat we elkaar hebben te dienen door de liefde (vgl. Gal. 5 : 13);

ad 3 dat, wat ook de bedoeling van de classis Kampen moge zijn geweest met de door appellanten aangehaalde zin uit de classisuitspraak van 30 september 1967, daarmee de juistheid van wat de particuliere synode uitsprak niet is bestreden;

ad 4 dat op grond van hetgeen onder ad 1 t/m ad 3 ten aanzien van de ingebrachte bezwaren werd geoordeeld, niet kan worden toegestemd dat vanwege die bezwaren de oordelen a en b moeten worden verworpen;

ad 5 dat dit bezwaar geen goede grond heeft, omdat door de houding van de kerkeraad ten opzichte van het besluit van de particuliere synode 1967, de bezwaarde ambtsdragers slechts konden toezien hoe de gemeente leiding werd gegeven in een verwerpelijke richting, zonder dat zij uitzicht hadden op een het onheil stuitende beslissing van een meerdere vergadering, terwijl bovendien de band met de zusterkerken door de houding van de kerkeraad ernstig in gevaar werd gebracht;

ad 6. dat op grond van het onder ad 1 t/m ad 5 geoordeelde niet kan worden toegestemd, dat „spreekt uit" a en b verworpen moeten worden;

b. ad 1. dat dit bezwaar reeds als onjuist is aangewezen met hetgeen hierboven is geoordeeld onder a ad 1 c;

ad. 2. dat de voorzichtigheid in het aanvaarden van klachten tegen een ambtsdrager de kerkeraad niet mocht verhinderen een klacht in behandeling te nemen, die was uitgebracht naar aanleiding van wat door die ambtsdragers publiek in geschrifte was uitgedragen, ook zonder dat - immers om een zeer bepaalde door de particuliere synode 1967 .gebillijkte reden - Schriftbewijs door de bezwaarde was geleverd.

Zij spreekt uit:

dat het door appellanten aangevoerde geen reden is de uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 als onjuist te veroordelen.

III C.

De synode constateert:

dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in deel III C 1 het volgende uitsprak:

De particuliere synode

kennis genomen hebbende van:

- a. de bekendmaking van de kerkeraad van Kampen aan de gemeente (K.K. 72 no. 26, d.d. 28 juni 1967 = „Kerkscheuring" 130): aangaande deze broeders: „Zij hebben zich geplaatst buiten de gemeente, die de(ze) „ontrouwe ambtsdragers erkent";
- b. het volgende antwoord van de classis Kampen, d.d. 3 oktober 1967, gegeven aan br. J. van Bruggen: „dat de classis van oordeel is, dat niet de kerkeraad de bedoelde broeders buiten de kerk heeft gezet, maar dat zij zelf zijn heengegaan";

constaterende:

- a. dat deze broeders zich nimmer aan de gemeenschap der kerk onttrokken hebben,
- b. dat ook het advies der classis naar art. 76 K.O. door de kerkeraad-Bos niet gevraagd is;

overwegende:

dat dit advies der classis vereist is, eer aan de gemeente meegedeeld kan worden dat een broeder (die zich niet onttrokken heeft) buiten de gemeente staat, naar art. 76 K.O.;

is van oordeel:

dat de kerkeraad van Kampen (scriba Bos) met schending van art. 76 K.O. broeders, die zich niet aan de gemeenschap der Kerk onttrokken hebben, per conclusie buiten de kerk gesloten heeft;

spreekt uit:

dat de kerkeraad van Kampen (scriba Bos) in strijd met art. 76 K.O. misbruik heeft gemaakt van de kerkelijke tucht.

Zij constateert voorts:

dat door de classis Kampen (Emmeloord) tegen deze uitspraak het volgende wordt ingebracht:

1. (ad const. a):

dat de kerkeraad nimmer heeft verklaard, dat de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter „zich aan de gemeenschap der kerk hebben onttrokken", maar slechts uitsprak: „zij hebben zich geplaatst buiten de gemeente, die deze „ontrouwe ambtsdragers" erkent", waarmee hij alleen maar de feitelijke situatie aangaf;

2. (ad const. b, overw., oordeel en uitspraak):

dat vanwege het onder 1 genoemde, constatering b, de overweging en het oordeel niet ter zake zijn, terwijl de uitspraak geen enkele grond meer heeft.

Zij is van oordeel:

ad 1. dat de classis wel stelt, dat de kerkeraad met zijn uitspraak slechts de „feitelijke situatie" aangaf, maar daar geen bewijs voor bijbrengt. Bovendien is wat de classis stelt in strijd met de feiten. In zijn brief aan de gemeente d.d. 28 juni 1967 schrijft de kerkeraad ook: „Immers deze broeders hebben de gemeente achter haar opzieners weggeroepen en zichzelf aan hun opzicht onttrokken ..." (onderstreping van de synode), een uitdrukking, die in het kerkelijk spraakgebruik hetzelfde aanduidt als „zich onttrokken aan de gemeenschap der kerk";

ad 2. dat, gezien het onder ad 1 hierboven geoordeelde het bezwaar, onder 2 naar voren gebracht, geen grond meer heeft.

Zij spreekt uit:

dat het door appellante aangevoerde geen reden is de uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 als onjuist te veroordelen.

III D.

De synode

constateert:

De p. s.

dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in deel III C 2 het volgende uitsprak:

kennis genomen hebbende van:

het feit, dat de kerkeraad-Bos op 25 juni 1967 in een kanselafkondiging aan de gemeente als zijn weloverwogen oordeel mededeelde, dat de broeders Van Dijk en Gritter „zich schuldig maken aan de censurabele en schorsingswaardige zonde van openbare scheurmaking“;
de opwekking van de kerkeraad aan de leden der gemeente: „ontvangt deze broeders niet meer als ouderlingen der gemeente“ (kanselafkondiging 25 juni 1967);

constaterende:

- a. dat de brs. Van Dijk en Gritter nimmer hun ambtsbediening hebben neergelegd;
- b. dat de kerkeraad ook het oordeel der genabuurde kerk naar art. 79 K.O. niet heeft ingewonnen;

overwegende:

dat de K.O. in de artt. 16, 79 en 80 de weg voorgeschreven heeft die gevolgd moet worden inzake ambtsdragers, die schorsingswaardig zijn verklaard;

van oordeel:

dat in de bediening van de kerkelijke tucht over ambtsdragers deze artt. 16, 79 en 80 volkomen genegeerd zijn en daardoor op grove wijze geschonden zijn door de kerkeraad van Kampen;

spreekt uit:

- a. dat van deze broeders, die trouw gehandeld hebben uit begeerte om goede acht te nemen op de gemeente door haar te houden bij de zuiverheid der leer, de zuivere regering en de aangenomen orde der Kerk, geen enkele grove zonde aangewezen is;
- b. dat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) in strijd met de artt. 16, 79 en 80 der K.O. de kerkelijke tucht niet recht heeft bediend.

Zij constateert voorts:

dat door de classis Kampen (Emmeloord) tegen deze uitspraak het volgende wordt ingebracht:

1. (ad kennis genomen hebbende van; const. a en b):
dat de feiten „die de p.s. onder „kennis genomen hebbende van“ vermeldt juist zijn gesteld“ en dat toegestemd kan worden wat onder de constateringen a en b wordt gesteld, maar dat moet worden opgemerkt dat de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter, hoewel zij hun ambtsbediening niet hebben neergelegd, „toch de samenwerking met hun medebroeders ambtsdragers hebben verbroken, waaruit de kerkeraad terecht concludeerde dat zij zich aan opzicht en tucht van hun medebroeders onttrokken“;

2. (ad overwegende):

dat vanwege het onder 1 vermelde „tuchtmaatregelen onmogelijk werden en de door de p.s. in ‚overwegende‘ aangewezen weg niet is ingeslagen“.

Zij is van oordeel:

- ad 1. dat het feit dat de genoemde ambtsdragers de samenwerking met de medeambtsdragers niet meer voor mogelijk hielden en dienovereenkomstig handelden, niet toereikend is voor de gevolgtrekking dat zij zich onttrokken hebben aan opzicht en tucht van de kerkeraad, omdat op deze wijze niet in rekening wordt gebracht om welke reden zij de samenwerking in de ambtsdienst niet meer mogelijk achtten. Die reden zou schriftuurlijk kunnen zijn. Daarom had de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) met de broeders de weg van de kerkelijke tucht moeten betreden, indien hij van mening was - zoals het geval is - dat de broeders schorsingwaardig waren. Op die weg had hij naar art. 79 K.O. de zusterkerken ontmoet, die dan haar oordeel hadden moeten geven 66k ten aanzien van hetgeen de broeders Van Dijk en Gritter bewoog tot hetgeen zij hebben gedaan;
- ad 2. dat appellante niet duidelijk maakt waarom vanwege het onder 1 genoemde „tuchtmaatregelen onmogelijk werden“ en de door de particuliere synode aangewezen weg niet kon worden ingeslagen.

Zij spreekt uit:

dat het door appellante aangevoerde geen reden is de uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 als onjuist te veroordelen.

III E.

De synode

constateert:

dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in deel III C 3 en in de „Einduitspraken“ 14 en 15 het volgende uitsprak:

De p.s.,

kennis genomen hebbende van:

de uitspraak der classis Kampen d.d. 30 september 1967: „Daarom wil zij met alle ernst en aandrang de broeders, die zich afgescheiden hebben (en die overgegaan zijn tot „afzonderlijke kerkstichting“, r. 100, cf. r. 33) terugroepen van de ingeslagen weg . . . “ (r. 103);

constaterende:

dat de broeders Van Dijk en Gritter ontkennen zich op 21 juni 1967 afgescheiden te hebben van de kerk van Kampen en overgegaan te zijn tot afzonderlijke kerkstichting, maar herhaaldelijk en nadrukkelijk hebben verklaard, dat zij de gemeente van Kampen achter de ontrouwe ambtsdienst van de meerderheid des kerkeraad weggeroepen hebben als de enig overgebleven weg om de rechte vrede in de gemeente te herstellen en dat de samenwerking in het ambt, dat zij bleven bedienen, verbroken is;

overwegende:

dat de classis geen enkele kerkordelijke bepaling heeft aangevoerd waaruit zou gebleken zijn, dat het optreden van de brs. Van Dijk en Gritter als onkerkelijk bestempeld moet worden;

is van oordeel:

dat daarvoor ook geen bepaling der K.O. aan te voeren is;

spreekt uit:

dat de stap der brs. Van Dijk en Gritter niet als onkerkelijk aan te merken is.

En de Einduitspraken 14 en 15:

14. Dat de broeders ouderlingen Van Dijk en Gritter met diaken Duimering vanwege deze houding van de meerderheid der ambtsdragers terecht naar hun schriftuurlijke roeping (Rom. 16 : 17; Titus 3 : 10; Hand. 20 : 28, 31 a; 1 Tim. 3 : 15, 4 : 6) zijn geweken van die ontrouwe ambtsdragers, en de gemeente opgeroepen hebben te wijken van achter de ontrouwe ambtsdienst van de meerderheid der ambtsdragers, om mèt hen te vergaderen in de enigheid van het ware geloof door te verblijven bij, en zich naar de orde der kerk te binden aan de Drie Formulieren van Enigheid der geref. kerken; terwijl zij voorts ook erkenning van die trouwe ambtsdienst tot rechte vergadering van de gemeente te Kampen gingen zoeken bij de zusterkerken.
15. Dat de classis Kampen in haar vergaderingen van aug.-sept. '67 niet heeft onderkend en aangewezen de ontrouwe ambtsdienst van de meerderheid van de raad van de geref. kerk te Kampen in deze verbreking van de confessionele éénheid en van de band, die de kerk te Kampen krachtens de K.O. met de zusterkerken verbindt; en dat daarom de trouwe ambtsdragers geen andere mogelijkheid bleef dan de genoemde oproeping van de gemeente; en dat de meerderheid van de kerkeraad hen ten onrechte als ambtsdragers en als leden per conclusie heeft uitgesloten van de gemeente als degenen die buiten zijn (zie III c).

Zij constateert voorts:

dat door appellanten tegen deze uitspraken het volgende wordt ingebracht:

a. door de classis Kampen (Emmeloord):

1. (ad constaterende):

- a. dat de particuliere synode, sprekend „van de daad van 21 juni 1967", over het hoofd ziet, dat de classis Kampen op 24 augustus 1967 te doen had met een credentiebrieven van de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter, waarbij zij stelden, dat „hun afvaardiging" „de andere te niet deed". Met het oog daarop sprak de classis van een „zich afscheiden" en „afzonderlijke kerkstichting";
- b. dat de particuliere synode, wanneer zij hier constateert „dat de broeders ontkennen zich op 21 juni afgescheiden te hebben van de KERK", iets invoegt, wat de classis niet heeft gezegd. Het was de classis duidelijk, dat zij niet te maken had met een doleantie of iets dergelijks, juist gezien de credentiebrieven, maar zij liet buiten beschouwing de vraag of de afscheiding van de broeders een zich afscheiden van de KERK was, of, zoals de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) stelde, van de gemeente, die de „ontrouwe" ambtsdragers erkende;

2. (ad overwegende):

dat de particuliere synode hier volkomen negeert „hetgeen de classis in haar besluit d.d. sept. 1967 als volgt opmerkte: „De brs. Van Dijk en Gritter hadden de hulp van het kerkverband kunnen inroepen". Daaruit is duidelijk dat de weg die de brs. gingen naar het oordeel van de classis de onder ons afgesproken orde vgl. art. 31 K.O. met voeten trad Is daarmee niet duidelijk aangewezen dat „het optreden der brs. Van Dijk en Gritter als onkerkelijk bestempeld moet worden?"

3. (ad van oordeel):

„dat art. 31 en 85 K.O. wel degelijk bepalingen aangeven, waarbij ook te wijzen zij op art. 28 van de Ned. Gel. Bel.“;

4. (ad spreekt uit):

dat de particuliere synode, door „zulk een negeren van het kerkverband" als in de classis Kampen door de brs. W. C. van Dijk en D. J. Grit-ter is geschied, „te tolereren, deze classis ernstig onrecht (heeft) aangedaan“;

b. door de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos):

1. (ad „Einduitspraak" 14):

dat de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter zelf (ter vergadering van de classis Kampen) hebben verklaard, dat zij in het geding met de kerk van Kampen (scriba J. Bos) „van ware en valse kerk niet hadden willen spreken", en dat daaruit mag worden geconcludeerd, dat de kerkelijke weg voor hen niet was geblokkeerd en dat zij niet het recht hadden zich af te scheiden;

2. (ad „Einduitspraak" 15):

dat de particuliere synode „de kerkscheuring te Kampen" wel met een bijzonder ondeugdelijk argument heeft „goedgepraat" toen zij stelde: „Dat de classis Kampen in haar vergaderingen van aug.-sept. '67 niet heeft onderkend en aangewezen de ontrouwe ambtsdienst van de meerderheid van de raad van de geref. kerk te Kampen in deze verbreking van de confessionele eenheid en van de band, die de kerk te Kampen krachtens de K.O. met de zusterkerken verbindt; en dat daarom de trouwe ambtsdragers geen andere mogelijkheid bleef dan de genoemde oproeping van de gemeente enz." De oproeping van de gemeente hier bedoeld vond immers plaats vóór „aug.-sept. 1967", namelijk op 21 juni 1967;

c. door de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen:

dat het grievend was voor de classis Kampen, toen de kerkeraad van Kampen (scriba D. J. Gritter) verklaarde „dat het inroepen van" de hulp van de classis Kampen „zinloos geweest zou zijn en alleen zou bewerkstelligd hebben, dat de gemeente nog verder van het enige fundament zou zijn afgevoerd ... "

Zij is van oordeel:

- a. ad 1. a. dat hetgeen de classis volgens appelland afleidde uit het feit dat door de broeders Van Dijk en Gritter een credentiebrieven werd ingeleverd, waarbij zij stelden dat hun afvaardiging de andere te niet deed, daaruit niet hoeft te volgen. Want daarbij wordt over het hoofd gezien een andere mogelijkheid: de broeders pretenderen dat zij vertegenwoordigen - zonder „afscheiding" of „afzonderlijke kerkstichting" - DE Gereformeerde Kerk van Kampen;
- b. dat de onjuistheid van de door appelland aangevochten constatering niet bewezen kan worden door een nadere verklaring van wat de classis bedoeld of niet bedoeld zou hebben, toen zij op 30 september 1967 sprak van „broeders, die zich afgescheiden hebben", omdat de particuliere synode slechts constateert wat de broeders Van Dijk en Gritter van hun daad hebben gezegd;
- ad 2. dat de classis voor haar uitspraak, zoals uit het door appelland geciteerde blijkt, inderdaad geen kerkelijke bepaling heeft aangevoerd, zoals de particuliere synode daarvan spreekt in de aangevochten overweging. Wanneer de classis Kampen (Emmeloord) schrijft dat uit het geciteerde duidelijk is „dat de weg die de brs. gingen naar het oordeel van de classis de onder ons afgesproken orde vgl. art. 31 K.O. met voeten trad negeert zij dat niet de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter door de particuliere synode 1967 waren veroordeeld, doch de kerkeraad van Kampen en de classis Kampen.

Zij, die de appèlweg hadden behoren te gaan, gingen die niet, zoals ten aanzien van de kerkeraad van Kampen reeds door de generale synode werd geoordeeld (zie hierboven o.m. III B „Zij is van oordeel" ad 2). Ten aanzien van de classis blijkt dat uit de notulen van 17 mei 1967, waar met betrekking tot de uitspraak van de particuliere synode 1967 valt te lezen: „De vergadering is 't tenslotte duidelijk dat hierin wel uitspraken worden gedaan over de bedoelde classis, maar dat de p.s. zich hierin niet richt tot deze classis". Waarna de classis over de bewuste uitspraak niet meer handelde, maar haar terzijde legde.

Uit de houding van de classis met betrekking tot dit besluit van een meerdere vergadering blijkt dat zij niet bereid was naar de overeengekomen regel te handelen omdat:

- a. het besluit van de particuliere synode werd genomen naar aanleiding van een bezwaarschrift tegen een besluit van de classis Kampen en
- b. het besluit in twee uitspraken zich rechtstreeks keert tegen dit aangevochten besluit van de classis Kampen.

De weg die nu door appellanten wordt gewezen, maakten èn de kerkeraad van Kampen (besluit 7 juni 1967) èn zij zelf (besluit 17 mei 1967) door hun eigen gedrag onbegaanbaar. Dit alles krijgt nog meer accent wanneer men zowel de ernst van het geschil als de verantwoordelijkheid van de ambtsdragers Van Dijk en Gritter ten opzichte van de gemeente daarbij in rekening brengt;

- ad 3. dat, gelet op het onder ad 2 hierboven gestelde, de verwijzing van appellanten naar de art. 31 en 85 K.O. en art. 28 N.G.B. krachteloos geacht moet worden;
- ad.4. dat hier verwezen mag worden naar hetgeen onder ad 2 en 3 is gesteld;
- b. ad 1. dat de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) hier niet in rekening brengt, dat, hoe de broeders Van Dijk en Gritter de gemeente van Kampen ook mochten beoordelen, hij zelf het was die de ambtelijke samenwerking almeer bemoeilijkte door de gemeente steeds meer af te voeren van het schriftuurlijk-confessionele spoor en los te maken uit het verband met de zusterkerken en onmogelijk maakte door ten slotte in zijn vergadering van 7 juni te besluiten de uitspraak van de particuliere synode van 1967 „niet voor vast en bondig te houden, zonder daarbij thans uit te spreken hoe en op welke wijze hij tegenover een volgende particuliere synode (1968) of een volgende generale synode (1970) zou handelen in deze zaak", en zonder ook de bezwaarde broeders mede te delen op welke gronden de raad meende dit besluit niet voor vast en bondig te kunnen houden (vgl. uitspraak buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968, III B, overwegende c). De genoemde broeders echter bleven aan hun roeping onderworpen, en deden dáárom wat zij op 21 juni 1967 hebben gedaan. Dat zij daarbij van directe hulp van de zusterkerken verstoken moesten blijven is reeds aangetoond bij „Zij is van oordeel" a ad 2 hierboven;
- ad 2. dat de kerkeraad zich bij dit bezwaar grondt, naar de synode is gebleken, op een zetfout. Wat er staat in de aangevochten „einduitspraak" krijgt zin, wanneer het leesteken achter de woorden „met de zusterkerken verbindt" vervangen wordt door de oorspronkelijk hier voorkomende komma, zodat ook de volgende zin: „en dat daarna de trouwe ambtsdragers geen andere mogelijkheid bleef dan de genoemde oproeping van de gemeente" ondergeschikt is aan het zinsdeel: „niet heeft onderkend en aangewezen";
- c. dat het bezwaar van de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen is beantwoord met hetgeen is geoordeeld onder a ad 2 en ad 1.

Zij spreekt uit:

dat het door appellanten aangevoerde geen reden vormt de uitspraak van de buitengewone particuliere synode als onjuist te veroordelen.

IV.

De synode,

zich uitgesproken hebbende over de bezwaren van de classis Kampen (Emmeloord), de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos), de raad van de gereformeerde kerk te Vollenhove-Cadoelen en de predikanten ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee tegen de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968,

neemt voorts nog kennis van:

1. het verzoek van de classis Kampen (Emmeloord) om de volgende uitspraak van deze classis als juist te erkennen:
„dat de besluiten van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in strijd zijn met Gods Woord,
 - a) omdat het Woord Gods ons leert, dat niemand onverhoord zal worden geoordeeld en een zaak terdege zal worden onderzocht; Deut. 17 : 4; Deut.13 : 14; Joh. 7:51;
 - b) omdat het Woord Gods ons gebiedt de waarheid te spreken, terwijl de p.s. duidelijk onwaarheden stelde; Ex. 20 : 16; zie ook Cat. Zondag 43;
 - c) omdat het Woord Gods ons gebiedt recht te doen, terwijl de p.s. onrecht deed door haar wijze van citeren, enz.; Zach. 8 : 16, enz.";
2. het verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba J. Bos) om „uit te spreken dat de kerkeraad zich terecht over de uitspraken van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 beklagt";
3. het verzoek van de raad van de gereformeerde kerk te Vollenhove-Cadoelen om uit te spreken „dat de kerkeraad van Kampen (scriba D. J. Gritter) wel een laatste appèl op de kerkeraad van Kampen en de classis Kampen had moeten doen";
4. het verzoek van ds. J. O. Mulder om uit te spreken,
 - a. „dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 ten onrechte oordeelde dat de leer van ondergetekende over de wet in haar geheel en de sabbat in het bijzonder in strijd met Gods Woord zou zijn en met de belijdenis daarop gegrond;
 - b. dat de overweging (zie pag. 43 van de Acta van de buitengewone particuliere synode van Overijssel te Zwolle) in strijd is met wat hij letterlijk schreef in zijn missieve aan de leden der synode en ook met de ganse bedoeling van zijn betoog";
5. het verzoek van ds. G. Visee om uit te spreken,
„dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 ten onrechte oordeelde „dat de leer over de gehele Wet des Heren en in het bijzonder over het 4de gebod, die ds. G. Visee (en ds. J. O. Mulder) uitgedragen heeft (hebben) in strijd is met de Heilige Schrift en de belijdenis der kerk".

Zij constateert:

- I. dat de generale synode met betrekking tot hetgeen werd aangevoerd tegen deel I van de uitspraken (en de einduitspraken 1, 2 en 3) van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 oordeelde en uitsprak:
 - A. a. „dat de stukken met betrekking tot de afvaardiging van de kerk te Kampen, op 24 augustus 1967 aan de classis voorgelegd, als onmiddellijke oorzaak van de breuk in de gemeente te Kampen duidelijk aangeven de moeiten rondom de Open Brief, zodat daarover dan ook de beslissing moet vallen ten aanzien van de vraag, of de breuk te Kampen op 21 juni 1967 al dan niet gewettigd was"

(I A, II „Zij is van oordeel" 1);

b. „dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 door haar uitspraken onder „Zij constateert" C 2 genoemd, de indruk heeft gewekt, dat de zaken van de voorgeschiedenis als zodanig reeds beslissend waren voor het al of niet gewettigd zijn van de breuk op 21 juni 1967" (I A, II „Zij is voorts van oordeel");

c. „dat de generale synode - zonder in strijd te komen met art. 39 K.O. en met inachtneming van hetgeen zij oordeelde onder II „Zij is van oordeel" 1 - voor het vormen van een volledig oordeel over de breuk te Kampen ook de voorgeschiedenis mag betrekken" (I A, II „Zij is ten slotte van oordeel" 1);

B. ten aanzien van de leer van ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee over de Wet des Heren:

a. „dat het besluit van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 op verscheidene punten zo ontoereikend is, dat het in deze vorm niet gehandhaafd kan worden";

b. „dat de particuliere synode, voorzover zij op grond van de citaten IV - VIII - X - XII tot het oordeel kwam, dat „de leer over de gehele Wet des Heren", die ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder uitgedragen hebben en die door de kerkeraad van Kampen (J. Bos) wordt toegelaten, „in strijd met de Heilige Schrift en met de belijdenis der kerk", recht gezien heeft";

c. „dat mede door de leringen van ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee inzake „wet en sabbat" reeds vóór 21 juni 1967 in de kerk te Kampen de enigheid des waren geloofs en de band aan de zusterkerken, die samenleven in gebondenheid aan de Heilige Schrift en de Drie Formulieren van Enigheid, was aangetast" (I B „Zij spreekt uit" 1, 2 en 3);

C. ten aanzien van de bescherming van de leer van ds. B. Telder in de kerk te Kampen:

a. „appellanten hebben wèl aangetoond, dat in dit onderdeel van het besluit der particuliere synode gebreken zijn aan te wijzen";

b. „niettemin moet op grond van bovenstaande met de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 worden staande gehouden, dat bij de kerkeraad te Kampen een afbuigen van het spoor der waarheid moet geconstateerd worden in strijd met het bevel om de geesten te beproeven of ze uit God zijn (1 Tim. 1 : 5; 1 Joh. 4 : 1), waardoor de gemeente geleidelijk weerloos werd gemaakt in de strijd der geesten";

c. „mede daardoor is reeds vóór 21 juni 1967 in de kerk te Kampen de enigheid des waren geloofs en de band aan de zusterkerken, die samenleven in gebondenheid aan de Heilige Schrift en de Drie Formulieren van Enigheid, aangetast" (I C „Zij spreekt uit" 1, 2 en 3);

D. ten aanzien van hetgeen de buitengewone particuliere synode uitsprak onder I C:

„dat de generale synode ... door de weigering van de kerkeraad te Kampen (scriba J. Bos) om de notulen ter beschikking te stellen, niet tot een volledig gefundeerd oordeel kan komen ten aanzien van de onder art. 111 sub I C in de Acta der buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 genoemde zaken" (I A „Zij is ten slotte van oordeel" 2);

II. dat de generale synode met betrekking tot hetgeen werd ingebracht tegen deel II van de uitspraken (en de einduitspraken 5 en 6) van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 oordeelde en uitsprak:

A. ten aanzien van de wijze van behandeling:

„dat, hoewel de generale synode de bezwaren tegen de wijze van behandeling op grond van bovenstaande beoordeling ten dele moet toestemmen, niet is aangetoond, dat vanwege déze

bezwaren de onderhavige uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 dient te worden veroordeeld" (II A „Zij spreekt uit");

B. ten aanzien van de Open Brief (en de confessie):

dat niet slechts de ingebrachte bezwaren ongenoegzaam zijn om wat door de buitengewone particuliere synode in dezen werd uitgesproken te ontzenuwen, maar dat bovendien hetgeen door ds. J. O. Mulder ter verklaring en verdediging van de Open Brief werd aangevoerd, ondanks alle betuigingen van zijn trouw aan de belijdenis der kerk en zijn staan voor de ondertekening van het Ondertekeningsformulier, de rechtstreekse bevestiging is van wat de particuliere synode oordeelde en uitsprak, zodat de op dit punt door de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 gegeven oordelen en uitspraken moeten worden gehandhaafd (II B „Zij is van oordeel" ad 7; „Zij is tenslotte van oordeel" 4; „Zij spreekt uit");

C. ten aanzien van de Open Brief (en de vrijmaking):

dat niet slechts de ingebrachte bezwaren ongenoegzaam zijn om wat door de buitengewone particuliere synode in dezen werd uitgesproken ongegrond te verklaren, maar dat bovendien ds. J. O. Mulder in zijn verdediging van de Open Brief „onthullend demonstreert wat de particuliere synode in de ondertekenaars zo ernstig afkeurde, namelijk hun onverschilligheid met betrekking tot de uitspraken van de meeste vergaderingen der kerken over de vrijmaking en de daarvoor aangevoerde schriftuurlijke en confessionele gronden, hetgeen de ontbinding van het kerkverband in de hand werkt", zodat de op dit punt door de particuliere synode gegeven oordelen en uitspraken moeten worden gehandhaafd (II C „Zij is van oordeel" ad 4; „Zij is tenslotte van oordeel" ad 2 b; „Zij spreekt uit");

III. dat de generale synode met betrekking tot hetgeen werd ingebracht tegen deel III van de uitspraken (en de einduitspraken IO, II, 13 en I4) van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 oordeelde en uitsprak:

A. ten aanzien van het handelen van de kerkeraad van Kampen met ds. J. O. Mulder:

dat niet alleen de ingebrachte bezwaren geen rechtvaardiging vormen voor de conclusie dat de uitspraak van de particuliere synode in dezen ongefundeerd en in strijd zou zijn met Gods Woord, maar dat bovendien de verklaring van ds. J. O. Mulder d.d. maart 1968 en zijn „toespraak" van 17 februari 1969 bevestigen het oordeel van de particuliere synode „dat de ondertekening van de O.B. door ds. J. O. Mulder zich derhalve niet verdraagt met de ondertekening van de Gereformeerde Belijdenis ... ", waarom de op dit punt door de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 gegeven oordelen en uitspraken, die de classis in gebreke stellen over het niet vermanen van de kerkeraad van Kampen wegens verzaking van zijn eigen ambtelijke roeping jegens ds. J. O. Mulder, dienen te worden gehandhaafd (III, A „Zij is van oordeel" ad 7; „Zij constateert ten slotte" 1; „Zij spreekt uit");

B. ten aanzien van het handelen van de kerkeraad van Kampen met betrekking tot de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1967:

dat hetgeen door appellanten werd aangevoerd tegen de uitspraak van de buitengewone particuliere synode omtrent de wijze waarop de kerke-raad van Kampen handelde met het besluit van de particuliere synode van Overijssel 1967, geen grond vormt om gemelde uitspraak als onjuist te veroordelen (III B „Zij spreekt uit");

C. ten aanzien van de beweerde „onttrekking" van de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter:

dat hetgeen door appellante werd aangevoerd tegen de uitspraak van de buitengewone particuliere synode omtrent de verklaring van de kerkeraad van Kampen, dat de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter zich aan de gemeenschap der kerk onttrokken hadden onvoldoende is om deze uitspraak als onjuist te veroordelen (III C „Zij spreekt uit");

- D. ten aanzien van de vraag of tuchtmaatregelen tegen de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter op haar plaats zouden zijn geweest:

dat appellante niet duidelijk maakt, waarom tuchtmaatregelen tegen de brs. W. C. van Dijk en D. J. Gritter onmogelijk werden en de door de particuliere synode gewezen weg niet kan worden ingeslagen, zodat het aangevoerde geen reden is de uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Overijssel als onjuist te veroordelen (III D „Zij spreekt uit”);

- E. ten aanzien van de daad van de brs. W. C. van Dijk en D. J. Gritter op 21 juni 1967:

dat hetgeen door appellanten werd aangevoerd tegen de uitspraak van de buitengewone particuliere synode omtrent de daad van de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter op 21 juni 1967 geen reden is gemelde uitspraak als onjuist te veroordelen (III „Zij spreekt uit”).

Zij spreekt uit:

aan de verzoeken van appellanten niet te kunnen voldoen;

en besluit:

van de uitspraken in de zaak „Kampen” kennis te geven aan:

1. de classis Kampen (Emmeloord);
2. de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos);
3. de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen;
4. ds. J. O. Mulder;
5. ds. G. Visee;
6. de kerkeraad van Kampen (scriba D. J. Gritter).

Artikel 250.

Rapport deputaten betreffende doop geadopteerde kinderen

De praeses geeft aan ds. O. J. Douma het woord om het rapport van het moderamen te lezen inzake het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 betreffende de doop van wettig geadopteerde kinderen (agendum VIII a).

Na bespreking wordt het voorstel van het moderamen met 30 stemmen voor en één onthouding tot besluit van de synode verheven- Dit besluit houdt o.a. in, een commissie ad hoc te benoemen met de opdracht zo mogelijk deze synode op korte termijn te dienen met rapport en advies in deze zaak.

In deze commissie ad hoc worden op voorstel van het moderamen aangewezen de predikanten C. J. Breen, D. van Houdt en P. Lok.

De tekst van het gehele besluit is vermeld in artikel 251.

Artikel 251.

Besluit inzake rapport deputaten betreffende doop geadopteerde kinderen

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake de doop van geadopteerde kinderen;

constaterende:

1. dat bovenbedoelde deputaten als opdracht hadden ontvangen „ten minste één jaar voor de volgende generale synode met een breder rapport over de aan de orde gestelde kwestie de kerken te dienen, welk rapport aan de eerstkomende generale synode moet worden toegezonden” (Acta Amersfoort-West 1967,

art. 282, besluit 2);

2. dat genoemde deputaten, afgezien van het inventariseren van de stukken, aan deze opdracht niet hebben voldaan „ten gevolge van ziekte en eveneens van veel tijdrovende arbeid in verband met de moeilijkheden in het leven der kerken", alsmede ten gevolge van het vervroegd samenroepen van deze generale synode;

van oordeel:

1. dat, hoewel het te betreuren is dat in deze belangrijke en dringende zaak een duidelijk rapport is uitgebleven, dit te billijken is in verband met de door deputaten opgegeven redenen;
2. dat het zeer gewenst is in de onderhavige zaak te komen tot een synodale uitspraak, waarop reeds vele jaren wordt gewacht (vgl. Acta Bunschoten-Spakenburg, art. 97; Acta Rotterdam-Delfshaven, art. 538b; Acta Amersfoort-West 1967, art. 282), terwijl intussen in verscheidene gemeenten geadopteerde kinderen het sacrament van de heilige doop ontvangen;

besluit:

1. bovengenoemde deputaten te dechargeren onder betuiging van dank voor de bewezen dienst;
2. een commissie ad hoc te benoemen met de opdracht zo mogelijk deze synode op korte termijn te dienen met rapport en advies in deze zaak.

Artikel 252.

De behandeling van het rapport van commissie V inzake het revisieverzoek van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht-C. (zie artikel 242) wordt voortgezet. De rapporteur, ds. M. K. Drost, beantwoordt de sprekers in eerste ronde. Na de tweede ronde wordt de bespreking om des tijds wil afgebroken.

Artikel 253.

De praeses doet namens het moderamen een voorstel van orde, nl. om de middagpauze in het vervolg vast te stellen van 12.30 tot 14.30 uur en de avondpauze van 18.00 tot 19.00 uur. Aldus wordt besloten. Nadat de assessor in dankgebed is voorgegaan sluit de praeses de achttiende zittingsweek van de synode.

NEGENTIENDE SYNODE WEEK 25-28 NOVEMBER 1969.

Artikel 254.

Bij afwezigheid van de praeses heropent de assessor, ds. O. J. Douma, op DINSDAG 25 NOVEMBER 1969 de zitting van de synode.

Bij het appèlnominaal blijkt oud. D. van den Akker voor het eerst ter vergadering aanwezig te zijn. Hij betuigt door op te staan zijn instemming met de belijdenis der kerken.

De waarnemend-praeses memoreert het overlijden van de moeder van ds. A. G. Versteeg. Hem zal een schriftelijke betuiging van medeleven gezonden worden.

Voorts heet de w.n.-praeses in het bijzonder welkom ds. H. H. van der Linden van Kaapstad, die eerstdaags weer naar Zuid-Afrika hoopt te vertrekken. In de loop van de dag zal hij gelegenheid ontvangen om afscheid van de synode te nemen.

Artikel 255.

De eerste scriba doet voorlezing van een telegram van de volgende inhoud: „Met grote waardering voor uw wijs beleid willen wij blijf geven van ons hartelijk medeleven. Ook ons gebed voor uw synode is als de bede van Paulus in Philippenzen I vers 9-II: En dit bid ik dat uwe liefde nog steeds meer overvloedig moge zijn in helder inzicht en alle fijngevoeligheid om te onderscheiden waarop het aankomt, en wat daar verder volgt. Uw broeders en zusters in den Here van Grand Rapids U.S.A."

Van dit telegram wordt met blijdschap en dankbaarheid kennis genomen.

Artikel 256.

In behandeling komt opnieuw het rapport van commissie V inzake het revisie-verzoek van de broeders A. Albracht en J. Bergman te Utrecht-C. (zie art. 252). De rapporteur, ds. M. K. Drost, leest een nieuw concept-

besluit voor, waarin na bespreking nog weer enkele wijzigingen door de rapporteur worden aangebracht.

Ds. C. J. Breen en ds. T. J. Keegstra dienen de volgende amendementen in:

Op blz. 4 moet: voorts constateert de synode 3, vervallen.

Op blz. 4 moet: zij is voorts van oordeel 2, aldus worden gelezen: dat br. Albracht terecht en op tijd de wacht betrokken heeft bij de belijdenis der kerk.

Op blz. 4 moet aan de uitspraak worden toegevoegd: in wederzijdse erkenning van elkanders ambtsdienst."

Na bespreking van deze amendementen wordt tot stemming overgegaan.

Het eerste en het tweede amendement worden verworpen met 15 tegen 6 stemmen, het derde met 17 tegen 4 stemmen. Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met algemene stemmen (22).

De afgevaardigden van Utrecht en een aantal broeders, die al eerder over deze zaak geoordeeld hebben, bleven in alle vier gevallen buiten stemming.

De commissie en de rapporteur ontvangen de dank van de vergadering voor hun arbeid in dezen.

De tekst van het genomen besluit is opgenomen in artikel 257.

Artikel 257.

Besluit inzake revisieverzoek brs. A. Albracht en J. Bergman, Utrecht-C.

De generale synode

heeft kennis genomen van:

een revisie-verzoek van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht-C., gedateerd 14 april 1969, met betrekking tot de door de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 271, genomen besluiten inzake de moeiten in de kerk te Utrecht-C., in welk revisie-verzoek door de broeders wordt gevraagd, of de generale synode opnieuw de zaak Utrecht t.a.v. de eerste drie verzoeken, die zij de generale synode van Amersfoort-West voorlegden, wil gaan bezien.

I. Zij constateert:

dat door de broeders o.m. wordt aangevoerd:

- a. dat zij wel herhaaldelijk mondeling, doch ook herhaaldelijk schriftelijk met hun bezwaren ter tafel van de kerkeraad van Utrecht-C. kwamen, maar dat de kerkeraad iedere keer weigerde, echter zonder dit duidelijk te verklaren, de zaken naar recht en waarheid af te handelen;
- b. dat de generale synode van Amersfoort-West in haar „van oordeel A 4 c 1" duidelijk had moeten constateren, dat het besluit van de kerkeraad van Utrecht-C., genomen d.d. 27 september 1965, n.l. tot behandeling van het bezwaarschrift van br. A. Albracht over te gaan, zonder effect en derhalve waardeloos zijnde niet een ongereformeerde kerkeraad waarlijk heeft doen terugkeren tot de grondslag van de gereformeerde kerk, hetgeen duidelijk werd op 13 december 1965, toen de kerkeraad de bezwaren van br. A. Albracht zonder enige motivering ongegrond verklaarde;
- c.
 1. dat de eigenlijke crisis in de classis Utrecht - n.l. verhindering van de behandeling in het kader van het Ondertekeningsformulier van door hen bij de kerk te Utrecht-C. ingebrachte bezwaren tegen enkele leringen van ds. W. G. Visser, door op 13 mei 1965 zonder meer de mogelijkheid uit te sluiten, dat de belofte van onderlinge trouw in het geding zou kunnen zijn - door de broeders aan de particuliere synode 1966 is voorgelegd;
 2. dat de particuliere synode van Utrecht in haar besluit van 29 juni 1966 op hun eigenlijke klacht niet is ingegaan, hoewel deze particuliere synode wel inzake het Ondertekeningsformulier een gereformeerd geluid liet horen;
- d.
 1. dat de uitspraak van de particuliere synode van 1966 mank ging op het punt dat zij er nog van uitging, dat er in Utrecht-C. geen crisis was door het niet-functioneren van het Ondertekeningsformulier;
 2. dat art. 31 K.O. te Utrecht-C. moest gaan functioneren na constatering van loslating van de grondslag van de kerk;
 3. dat op grond van de aangetoonde loslating van de grondslag naar art. 31 K.O. vrijmaking geboden was aangezien de kerkeraad van Utrecht-C. weigerde tot een uitspraak te komen om evidente leerafwijking te weerstaan en de Schrift verbiedt onder valse profetie te blijven;

- e. dat het onbegrijpelijk is, dat door de generale synode van Amersfoort-West niet duidelijk de leugen van de kerkeraad - n.l. dat ds. W. G. Visser niet in strijd kwam met het Ondertekeningsformulier en dat de kerkeraad niet laken kon, dat ds. W. G. Visser zijn mening had door gegeven aan de gemeente - aan de kaak werd gesteld.

Zij constateert voorts:

- a. dat br. A. Albracht d.d. 1 juni 1966 zonder tegen het besluit van 13 december 1965 van de kerkeraad van Utrecht-C. in appèl te zijn gegaan bij de classis Utrecht-Breukelen zijn bezwaarschrift d.d. 16 oktober 1965, gericht aan de particuliere synode van Utrecht, handhaaft en aanvult;
- b. dat br. A. Albracht inmiddels d.d. 3 maart 1966 zich had afgescheiden van de kerkeraad van Utrecht-C., daarbij de gemeente oproepend hem te volgen, terwijl hij ter verantwoording van deze daad ook nog aanvoerde, dat de kerkeraad op 6 februari 1966 ds. B. Telder liet voorgaan in de dienst des Woords, hoewel diens afwijkende leringen door meerdere kerkelijke vergaderingen waren veroordeeld als in strijd met Schrift en belijdenis;
- c. dat de particuliere synode van Utrecht d.d. 29 juni 1966 n.a.v. het sub a genoemde bezwaarschrift van br. Albracht c.s. het volgende uitsprak:
 - 1. „dat de classis Utrecht-Breukelen de Raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum alsnog dient op te wekken zo spoedig mogelijk een schriftelijke, gemotiveerde, op Schrift en Belijdenis zich beroepende, uitspraak ter zake te doen, conform het sub 5 gestelde,
 - 2. dat de bezwaarde broeders zich aan deze uitspraak van de Raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum dienen te onderwerpen, en zo zij onverhoopt zouden menen zich te moeten beklagen, dat de uitspraak van de kerkeraad zich ten onrechte beroept op Schrift en Belijdenis, of indien de kerkeraad in gebreke blijft tot zulk een uitspraak te komen, de weg hebben te gaan die in art. 31 K.O. gewezen wordt”;
- d. dat de classis Utrecht-Breukelen d.d. 8 september 1966 constateert, „dat de kerkeraad van Utrecht-Centrum aan het verzoek van de classis van 13 mei 1965 heeft voldaan in zijn vergadering van 13 december 1965, maar dat de mogelijkheid van een voortgaand gesprek met genoemde broeders vrijwel uitgesloten is door hun uittreden uit de kerk”;
- e. dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 zonder de materie van de bezwaren tegen enkele leringen van ds. W. G. Visser in behandeling te nemen een afwijzend oordeel uitsprak over de „herinstituering” te Utrecht-C. d.d. 3 maart 1966.

Zij overweegt:

- a. dat na de veroordeling van de leer van ds. B. Telder in kerkelijke uitspraken het doen-voorgaan in de dienst des Woords van ds. Telder in strijd bracht met het bewaren van de grondslag der kerk;
- b. dat art. 31 K.O. bepaalt, dat zo iemand zich beklaagt door de uitspraak der mindere vergadering verongelijkt te zijn, dezelve zich op een meerdere kerkelijke vergadering zal mogen beroepen;
- c. dat art. 30 K.O. bepaalt, dat men in meerdere vergaderingen niet zal handelen dan 't gene dat in mindere niet heeft afgehandeld kunnen worden.

Zij is van oordeel:

- a. dat, toen de bezwaren tegen het doen-voorgaan in de dienst des Woords van ds. B. Telder door de kerkeraad werden afgewezen, de broeders in appèl hadden dienen te gaan bij de eerstvolgende meerdere vergadering;
- b. dat, gezien het besluit van de kerkeraad van Utrecht-C. van 13 december 1965, de particuliere synode van Utrecht 1966, in plaats van de afhandeling van de ingebrachte bezwaren terug te wijzen naar de kerkeraad, br. A. Albracht had dienen op te wekken in de kerkelijke weg terug te keren en zich met zijn bezwaren tegen de leringen van ds. W. G. Visser en tegen het d.d. 13 december 1965 genomen kerkeradsbesluit tot de classis Utrecht-Breukelen te wenden;
- c. dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 om te komen tot een rechtvaardige beoordeling van de „herinstituering” in Utrecht-C. de materie van de haar voorgelegde bezwaren tegen de

leringen van ds. W. G. Visser in behandeling had dienen te nemen;

- d. dat gelet op de gehele gang van zaken - zie boven „zij constateert voorts a-e" - waaruit blijkt dat de materie van de bezwaren in de kerkelijke weg niet tot een rechte afhandeling kon komen, deze generale synode geroepen is tot deze afhandeling over te gaan.

II. *Zij constateert:*

dat ds. W. G. Visser in zijn stencil d.d. jan. 1962, onder het opschrift „Enkele Schriftgegevens over ‚het bijzonder ambt' en ‚het ambt der gelovigen' " o.m. het volgende leert:

- a. „In overeenstemming met dit geloof en deze belijdenis leer ik, dat er verandering moet komen in onze erediensten, zowel wat betreft plaats en taak van de bijzondere ambtsdragers, als wat betreft taak en en plaats der andere gemeenteleden".
- b. „In de gehele Schrift vinden we niets over een wijze van dienst, waarbij in de samenkomst der gemeente slechts door één man gesproken mag worden. Daar de gehele wijze des dienstes, dien God van ons eist, aldaar -in het lange beschreven is, betekenen kerkelijke bepalingen, die de gelovigen binden aan een orde van eredienst, zoals die onder ons wordt gevonden, een toedoen aan het Woord van God. En tevens een afdoen van het Woord van God, zover het betreft het recht en de roeping der gelovigen om in de samenkomsten mee te spreken".
- c. „Onze samenkomsten vinden plaats volgens een orde, die geen steun vindt in de Schrift, maar die door alles wat ons in de Schrift over de samenkomsten der gemeente gezegd wordt, wordt weersproken".

Zij overweegt:

dat in art. 30 N.G.B. op grond van de Heilige Schrift (vgl. o.a. Ef. 4 : 11-13; 1 Tim. 3; Tit. I : 5-9) door de Kerk beleden wordt: „Wij geloven, dat deze ware kerk geregeerd moet worden naar de geestelijke politie, die ons onze Heere geleerd heeft in Zijn Woord; namelijk dat er Dienaars of Herders moeten zijn om Gods Woord te prediken en de Sacramenten te bedienen; dat er ook Opzieners en Diakenen zijn om met de Herders te zijn als de Raad der Kerk; en door dit middel de ware religie te onderhouden, en te maken, dat de ware leer haar loop hebben; dat ook de overtreders op geestelijke wijze gestraft worden en in de toom gehouden, opdat ook de armen en bedrukten geholpen en getroost worden, naar dat zij van node hebben. Door dit middel zullen alle dingen in de Kerk wel en ordelijk toegaan, wanneer zulke personen verkoren worden, die getrouw zijn en naar de regel, die de heilige Paulus daarvan geeft in de brief aan Timotheus", vgl. artt. 31 en 32 N.G.B., antw. 65 en 83 H.C., voorts ook de artikelen 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 16 K.O.

Zij is van oordeel:

dat de leer van ds. W. G. Visser in zijn stencil in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis der kerk en de K.O.

III. *Voorts constateert de synode:*

1. dat de kerkeraad-De Haan zich in mei 1968 heeft vrijgemaakt van de kerkeraad-Visser naar aanleiding van een preek van ds. W. G. Visser over Zondag 12, welke vrijmaking verhaast werd door het doen-voorgaan in de dienst des Woords van ds. J. Keizer, die de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. I6) veroordeelde „Open Brief" ondertekend had;
- 2a. dat deze kerkeraad in zijn brief aan br. Albracht c.s. d.d. 28 oktober 1968 o.a. schreef: „De kerkeraad erkent, dat hij ten onrechte ten aanzien van enkele belangrijke door u in uw schrijven van 8 augustus I.1. genoemde bezwaren (met name tegen het stencil van ds. Visser en de persarbeid van br. Van Zwieten in Contact) geen schriftelijke, gemotiveerde, op Schrift en belijdenis zich beroepende uitspraken heeft gedaan. De materie der bezwaren was van zodanig belang, dat - ongeacht de wijze waarop deze naar voren werden gebracht - gelet op de opdracht te waken over de kudde, zulke uitspraken nodig waren geweest. Deze schuldige nalatigheid betreurt

- onze raad en hij spreekt daarover van harte zijn leedwezen uit";
- b.. dat de ,kerkeraad in voornoemde brief sub IV ook schreef± „Voorts verklaren wij, dat wij geen deel wensen tem hebben aan de gedachten neergelegd in het stencil, dat aan de kerkeraad is overgelegd. De in het stencil ontvouwde gedachten vinden in de huidige kerkeraad op generlei wijze enige weerklank";
 - c. dat de kerkeraad in genoemde brief sub IV tevens erkende „het te betreuren dat de kerkeraad ds. Telder heeft doen voorgaan in de dienst des Woords en bezwaren uit de gemeente, daartegen ingebracht, heeft afgewezen";
3. dat br. A. Albracht, terwijl voor hen de kerkelijke weg nog geenszins opgebroken was, zich reeds op 3 maart 1966 heeft afgescheiden van de kerkeraad van Utrecht-C. (vgl. 1 „Zij is van oordeel, b").

Zij is voorts van oordeel:

- I a. dat de kerkeraad-De Haan terecht zijn schuldige nalatigheid in het waken over de kudde, door geen gemotiveerde, op Schrift en belijdenis zich beroepende uitspraken te doen over de aan hem voorgelegde bezwaren, met betuiging van hartelijk leedwezen heeft beleden;
 - b. dat de erkenning van de kerkeraad-De Haan, dat hij geen deel wenst te hebben aan de gedachten, neergelegd in het stencil dat aan de kerkeraad is overgelegd, evenwel ontoereikend moet worden geacht, omdat het evenals voor br. A. Albracht voor de kerkeraad evident had moeten zijn dat de genoemde leringen van ds. Visser in strijd zijn met de Heilige Schrift en de belijdenis der kerk en de K.O.
2. dat br. Albracht, die terecht en op tijd de wacht betrokken heeft bij de belijdenis der kerk, zich ten onrechte en prematuur reeds op 3 maart 1966 heeft afgescheiden van de kerkeraad te Utrecht-Centrum.

Zij constateert ten slotte:

1. dat de kerkeraad-De Haan door zijn vrijmaking in mei 1968 - hoewel bij hem in het verleden veel te laken was inzake de handhaving van de belijdenis der kerk - de facto is wedergekeerd van de fouten en gebreken, die de generale synode van Amersfoort-West 1967 bij hem had aangewezen;
2. dat ook br. A. Albracht niet anders begeert dan de belijdenis der kerk te handhaven.

Zij overweegt:

dat naar o.a. Joh. 17 : 20; Ef. 2 : 20, 4 : 1-6; artt. 27-29 N.G.B. broeders, die één zijn in het afwijzen van het aantasten van de grondslag der kerken door ds. W. G. Visser en in de begeerte de belijdenis der kerk ongerept te handhaven en alzo de grondslag der kerk te bewaren, zich met elkander hebben te verenigen.

Zij is ten slotte van oordeel:

dat bij verschil de principiële motieven voor de ,herinstituering' in 1966 en de vrijmaking 1968 gelijk waren.

Zij spreekt uit:

dat de kerkeraad-De Haan en br. Albracht, elk voor zijn deel erkennend wat boven onder „Zij is voorts van oordeel" is uitgesproken, naar de eis des Heren zich hebben te benaarstigen de eenheid der kerk te Utrecht-C. te herstellen.

Artikel 258.

Afscheid ds. H. H. van der Linden.

De praeses ds. J. Kok, die inmiddels ter vergadering gekomen is en de leiding weer heeft overgenomen, geeft

het woord aan ds. H. H. van der Linden van Kaapstad, om afscheid van de synode te nemen.

Ds. Van der Linden spreekt de vergadering in de Zuid-Afrikaanse taal toe. Hij merkt op, dat het hem een aangenaam voorrecht was enkele dagen in het midden van de synode te verkeren. Hij is er getuige van geweest, hoe de synode de wacht betreft bij de belijdenis van de kerken. Ook in Zuid-Afrika is de afval binnengedrongen en ook daar is er de strijd om de handhaving van de belijdenis.

Hij brengt de groeten van de kerken in Zuid-Afrika over en wenst de synode bij haar verdere arbeid de zegen des HEREN toe.

De praeses zegt ds. Van der Linden „baie" dank voor de goede woorden, die hij gesproken heeft. Hij verzekert hem, dat de kerken in Nederland zich ten nauwste verbonden weten met de kerken in Zuid-Afrika en met haar meelevens ook in de gebeden. Hij verzoekt ds. Van der Linden de hartelijke groeten van de synode over te brengen aan de broederschap in Zuid-Afrika en wenst hem een goede overtocht toe.

Artikel 259.

Brief van de kerkeraad van Breukelen betreffende moeilijkheden in de classis Utrecht-Breukelen

Aan de orde van behandeling komt nu het rapport van commissie IV inzake een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Breukelen (met vijf bijlagen) betreffende de moeilijkheden binnen het ressort van de classis Utrecht-Breukelen, rakende de breuk in de gereformeerde kerk te Utrecht-C. en te Bilthoven, en de classicale uitspraak dienaangaande (agendum XIV b).

Ds. D van Houdt leest het rapport.

De commissie stelt voor aan de raad van de gereformeerde kerk te Breukelen een antwoordbrief te zenden.

Na gehouden bespreking wordt met algemene stemmen (29) besloten de voorgestelde brief te verzenden en daarvan afschrift te zenden aan de eerstvolgende classis Utrecht-Breukelen en de eerstvolgende particuliere synode van Utrecht. De vier afgevaardigden van het ressort Utrecht bleven buiten stemming.

De praeses zegt de commissie en haar rapporteur dank voor het werk, dat verricht is.

De brief luidt als in artikel 260 volgt.

Artikel 260.

Brief aan de kerkeraad van Breukelen.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te Hoogeveen, heeft kennis genomen van uw brief van 19 april 1969 met vijf bijlagen betreffende "de moeilijkheden binnen het ressort van de classis Utrecht-Breukelen, rakende de breuk in de Geref. Kerk van Utrecht-C. en van Bilthoven. en de classicale uitspraak dienaangaande."

De generale synode merkt op, dat u blijkens uw brief op de hoogte was van de uitspraken van de particuliere synode van Utrecht-1968, in vergadering bijeen op 16 januari 1969. U vermeldt echter de inhoud van deze uitspraken niet, houdt er vrijwel geen rekening mee, behalve op enkele punten, en u legt nu bezwaren ter beoordeling voor aan de generale synode, terwijl deze bezwaren zakelijk veelszins reeds behandeld zijn door de particuliere synode van Utrecht-1968.

De generale synode heeft dit nagegaan door de aangevoerde bezwaren op de voet te volgen en te zien hoe de particuliere synode hierover heeft geoordeeld.

De generale synode is van oordeel, dat zij over de door u aangevoerde zaken geen uitspraak mag doen, behalve dan op dat onderdeel, waarin u (min of meer) ingaat op de uitspraken van de particuliere synode, dat wil zeggen, in hetgeen u opmerkt „Terzake van punt 2", in het gedeelte van uw brief, dat handelt over Utrecht-C.

U kent de uitspraken van de particuliere synode. U kunt weten, dat de particuliere synode gehandeld heeft over alle zaken, die door u worden genoemd, en hierover duidelijke overwegingen, oordelen en uitspraken heeft gegeven.

Het is niet behoorlijk, dat een gereformeerde kerkeraad zich op deze wijze wendt tot een generale synode, daarmee het werk van een particuliere synode grotendeels negerende. De enige reden, die u hiervoor aanvoert, is deze, dat het voorgenomen beroep op de particuliere synode tegen de uitspraken van de classis, geen doorgang kon vinden, daar de besprekingen op de kerkeraad binnen de door de P.S. gestelde termijn voor het inzenden van stukken nog niet waren afgerond.

Deze reden is ongenoegzaam, nu de particuliere synode naar aanleiding van andere bij haar ingekomen bezwaarschriften over dezelfde zaken heeft gehandeld en geoordeeld, zodat er voor u geen enkele verhindering was, om u met eventuele bezwaren tegen de uitspraken van de particuliere synode tot de generale synode te wenden.

Hoewel de commissie ad hoc in haar rapport ter synode had kunnen volstaan met uitsluitend over uw tweede bezwaar te handelen, waaraan trouwens het grootste gedeelte van haar rapport inzake Utrecht-C. was besteed, heeft zij volledigheidshalve ook de andere bezwaren, die veel korter waren, in het kort besproken, om aan de generale synode een recht inzicht te verschaffen in de gehele materie.

De commissie vond in deze bespreking geen enkele reden, aan de generale synode voor te stellen aan het verzoek uit uw brief te voldoen, om namelijk „aan de classis Utrecht-Breukelen te berichten, dat de gronden, waarop de brs. J. H.

Alberts c.s. zich ter rechtvaardiging van hun afscheiding voornamelijk beroepen, onvoldoende zijn en hun afscheiding niet wettigen, en de classis te verzoeken, haar besluit te herzien", gesteld al, dat dit tot de competentie van de generale synode behoorde.

De generale synode heeft met name kennis genomen van hetgeen u aangaande Utrecht-C. stelt in uw brief „Terzake van punt 2".

Met name dat gedeelte is hier van belang, dat aangeeft, welke bezwaren u hebt tegen de uitspraken van de particuliere synode. U doet hier, wat u overigens over de hele linie had behoren te doen, namelijk het besluit van de particuliere synode citeren en uw bezwaren daartegen kenbaar maken.

- a. U merkt op: „maar bedacht dient te worden, dat een dergelijke handelwijze zelden of misschien nooit binnen de classis was gevolgd of geveerd".

U hebt hier het oog op de overweging van de particuliere synode: "dat de kerkeraad, toen hem bleek dat hij niet voor 14 december 1967 klaar kon komen met de behandeling van het classisbesluit van 2 november 1967 verplicht was hiervan mededeling te doen aan de dec.-classis, met het verzoek alsnog en zo spoedig mogelijk op een volgende zitting het te nemen kerkeraadbesluit in dezen kenbaar te maken". De generale synode zegt van uw tegenwerping op dit punt, dat zij dit niet als excuus wil laten gelden, aangezien deze bewering eerst nog uit de feiten bewezen zou moeten worden, maar bovendien, gesteld al dat zij juist zou zijn, toch niets zou afdoen van het feit, dat het ditmaal wel ging om uitermate ernstige en diep in het leven der gemeente van Utrecht-C. ingrijpende zaken, terwijl verscheidene ambtsdragers en gemeenteleden ernstig bezwaard bleken te zijn over de gang van zaken. In déze situatie had de kerkeraad toch zeker op de aangegeven wijze zich tot de classis dienen te wenden.

- b. U vervolgt: "en - indien men dit niet als excuus wil laten gelden - dan zou toch ook de classis zelf haar plicht verzaakt hebben, door niet te informeren bij de afgevaardigden van Utrecht-C. wat er met het in geding zijnde classisbesluit door deze kerke-raad was gedaan".

De generale synode zegt hiervan, dat dit bezwaar kan worden toegestemd, indien ten-minste vast zou staan, dat op de classisvergadering geen nadere verklaring van de kerkeraad is gevraagd. Het zou de moeite waard zijn, hiernaar een onderzoek in te stellen "ter informatie en verificatie", indien deze eventuele nalatigheid van de classis een ingrijpende verandering in de beoordeling van de hele materie zou kunnen geven. Naar het oordeel van de generale synode is dit niet het geval, aangezien eventuele nalatigheid van de classis in dezen, de kerkeraad van Utrecht-C. in geen enkel opzicht kan verschonen, wat betreft zijn eigen nalatigheid.

Dit klemt nog sterker, als bedacht wordt, dat de kerkeraad van Utrecht-C. zich, zowel vóór als ná de breuk, tot de classis heeft kunnen wenden en na de breuk ook nog tot de particuliere synode. Eventuele nalatigheid van de classis zou slechts dan gewicht in de schaal kunnen leggen, indien daardoor voor de kerkeraad van Utrecht-C. de weg naar een volgende classis en naar de eerstvolgende particuliere synode was geblokkeerd. Dit is klaarblijkelijk niet het geval geweest.

- c. U eindigt dit onderdeel aldus: "terwijl (zie boven) de kerkeraad had kunnen volstaan met de mededeling dat hij zich metterdaad had gezet tot toetsing van dit besluit, om - indien dit hem nodig bleek - bij de e.k. particuliere synode te komen met een „onmiddellijk en gedocumenteerd appèl".

U wijst hiervoor op het naar uw mening „doorslaggevend feit", dat de kerkeraad van Utrecht-C. aan de roepende kerk van Utrecht-N.W. uitdrukkelijk verzocht had om een vervroegde classisvergadering, met als motivering:

1. de gespannen situatie in de gemeente;
2. de mogelijkheid dat de classis klaar zou zijn vóór DE EERSTKOMENDE particuliere synode". Dit bewijst volgens u, „dat de kerkeraad de mogelijkheid wilde openhouden, indien de classis hem niet verder kon helpen, zich tot de e.k. particuliere synode te wenden".

De generale synode zegt hiervan, dat dit bewijs slechts zeer ten dele opgaat. Hetgeen door u genoemd wordt bewijst op zijn hoogst, dat de kerkeraad de mogelijkheid wilde openhouden zich tot de eerstkomende particuliere synode te wenden, maar zelfs dat wordt door hem niet met zoveel woorden gezegd.

Het genoemde bewijs echter niet, dat de kerkeraad reeds bezig was met de noodzakelijke toetsing en bewijst evenmin, dat de kerkeraad hiervan mededeling heeft gedaan aan de classis.

Daar komt echter bij, dat ook achteraf is gebleken, dat de kerkeraad de noodzakelijke toetsing van de classisbesluiten niet heeft verricht. Zeker, hij heeft zich wel tot de particuliere synode gewend en hij heeft aan deze vergadering ook wel bepaalde toetsings-resultaten en daaruit voor hem voortvloeiende bezwaren voorgelegd, maar de kerkeraad van Utrecht-C. heeft nagelaten het eigenlijke toetsingswerk, dat hem te doen stond, te verrichten. De particuliere synode moest immers constateren o.m. "dat de kerkeraad de classische oordelen 4 en 5 als zinloos aangemerkt" (zie het besluit van de particuliere synode op 16 januari 1969, III constaterende d).

De particuliere synode heeft hierbij overwogen o.m. "dat de oordelen 4 en 5 juist zeer zinvol zijn, aangezien de classis met deze oordelen de kerkeraad gewezen heeft op de ernst en de importantie van de classisbesluiten d.d. 2 november 1967 en 15 februari 1968" alsmede „dat het te betreuren en af te keuren is, dat de kerkeraad in het geheel van zijn gravamen slechts kerkelijk-juridische zaken naar voren brengt, maar juist voorbijgaat aan die classische oordelen (4 en 5), die de ware oorzaak van de moeiten in de kerk te Utrecht-C. aanwijzen".

Op grond van deze overwegingen kwam de particuliere synode op dit onderdeel tot het oordeel: „dat de kerkeraad zich

misdraagt door aan de ernst van de classicale oordelen 4 en 5 voorbij te gaan".

Concluderende moet gezegd worden, dat u in uw betoog „Terzake van punt 2" niet hebt aangetoond, dat de kerkeraad van Utrecht-C. zich heeft gezet tot toetsing van de classisbesluiten, die hem rechtstreeks aangingen, naar hun materiële inhoud, en dat deze kerkeraad zich heeft gewend tot de particuliere synode met een „onmiddellijk en gedocumenteerd appèl". Hieruit volgt dan verder ook, dat u zonder genoegzame grond stelt, dat de bezwaarde broeders hadden "moeten wachten op zijn minst tot de e.k. particuliere synode, die gebruikelijk in juni wordt gehouden, en uitspraak had gedaan." U hebt de classicale oordelen 4 en 5, alsmede de door u geciteerde overweging van de particuliere synode, niet op genoegzame gronden weersproken.

Evenmin hebt u op genoegzame gronden weersproken, ja, u hebt zelfs niet eens melding gemaakt van de constateringen, overwegingen en het oordeel van de particuliere synode, die handelen over de classicale oordelen 4 en 5.

Het oordeel van de particuliere synode „dat de kerkeraad (van Utrecht-C.) zich misdraagt door aan de ernst van de classicale oordelen 4 en 5 voorbij te gaan", moet dan wel op soortgelijke wijze op u van toepassing worden verklaard.

Deze zaken zijn immers te ernstiger, nu het zaken van de prediking en de leer der Schriften betreft, vgl. Matth. 28 : 19: „Leert hen onderhouden AL wat Ik u bevolen heb (classicaal oordeel 4), waar het ging over de preek van ds. W. G. Visser over Zondag 12, alsmede over het werk des Heren in de vrijmaking en over de functie en het gezag der kerkelijke belijdenis (vgl. de uitspraken van de particuliere synode inzake Bilthoven, deel VIII, overwegende a en b).

De generale synode spreekt op grond van al het bovenstaande uit, dat zij niet kan voldoen aan uw „even vriendelijk als dringend" verzoek „aan de classis Utrecht-Breukelen te berichten dat de gronden waarop de brs. J. H. Alberts c.s. zich ter rechtvaardiging van hun afscheiding voornamelijk beroepen, onvoldoende zijn en hun afscheiding niet wettigen, en de classis te verzoeken, haar besluit te herzien".

De generale synode heeft vervolgens kennis genomen van hetgeen door u naar voren wordt gebracht over „het door de classis Utrecht-Breukelen genomen besluit inzake de scheuring te Bilthoven".

De generale synode zegt hiervan het volgende:

Allereerst is hier weer de niet behoorlijke situatie, dat u de uitspraken van de particuliere synode die over het door u naar voren gebrachte handelen, niet citeert en evenmin aanwijst op welke punten zij niet houdbaar zouden zijn.

In de tweede plaats is te wijzen op de door u gevolgde redenering. U betoogt: 'Maar zelfs al zouden de broeders hier op alle punten gelijk hebben, ze hadden nu toch de verzekering van hun kerkeraad: „Wij zijn uiteraard bereid om over het classisbesluit te handelen En, daar dit toch ten slotte hun diepste motief was en hun grootste grief, was toen niet alle redenen aanwezig om hun beschuldiging terug te nemen?'

Het valt op, dat u hierbij de uitspraken van de particuliere synode passeert, zodat de generale synode zou kunnen volstaan met u hiernaar te verwijzen. Terwille van het belang van de zaak en zo mogelijk tot herstel van verbroken verhoudingen zij hierover toch nog iets meer gezegd.

U stelt het voor, alsof de zaak toch eigenlijk maar heel onschuldig was. Eerst wilde de kerkeraad niet over het classisbesluit handelen, en daar waren nog allerlei verzachtende omstandigheden ter verontschuldiging voor aan te voeren, en daarna wilde de kerkeraad wel over het classisbesluit gaan handelen, en daarmee was meteen alle grond voor de beschuldiging, die de bezwaarde broeders hadden uitgesproken, weggenomen.

Maar zo eenvoudig en onschuldig liggen de zaken niet.

Op de zitting van 15 februari 1968 had de classis een gewichtig besluit genomen, dat uitspraken bevatte over het werk des Heren in de vrijmaking en over de functie en het gezag der kerkelijke belijdenis.

De bezwaarde broeders hadden niets liever gezien en trouwens ook niets anders verwacht, dan dat de kerkeraad dit besluit zonder meer, ja in feite stilzwijgend zou ratificeren en ook dienovereenkomstig zou handelen, met name wat betreft het laten voorgaan in de Dienst des Woords. Wanneer dan echter blijkt, dat de kerkeraad in verschillende opzichten deze goede verwachting van de broeders beschaamt, spreken zij van het breken van de belofte, die de kerkeraad heeft afgelegd. (Vergelijk deel VI van het besluit van de particuliere synode.) De kerkeraad van Bilthoven verklaart zich bereid „om over het classisbesluit te handelen, maar dan moet eerst de zware beschuldiging bewezen worden".

Nu zegt u: Daarmee verviel de grond voor de beschuldiging, want de grootste grief van de broeders was, dat de kerkeraad het classisbesluit niet wilde behandelen.

De generale synode is van oordeel, dat het hier juist omgekeerd staat. De kerkeraad had het vertrouwen van de broeders geschonden en zijn belofte verbroken. Als het hem nu ernst was met zijn voornemen om op de rechte wijze over het classisbesluit te gaan handelen, had hij dit kunnen en moeten tonen, door metterdaad te gaan ratificeren of te komen met een „onmiddellijk en gedocumenteerd" appèl.

Dan zou althans in dat opzicht het vertrouwen van de broeders kunnen terugkeren en de beschuldiging niet meer actueel zijn. En dan zou ook duidelijk aan de dag zijn getreden of de kerkeraad zich metterdaad stelde achter het gewichtig besluit van de classis van 15 februari 1968, dat uitspraken bevatte over het werk des Heren in de vrijmaking en het gezag der kerkelijke belijdenis, ja of neen.

In dit verband wil de generale synode erop wijzen, dat deze weg ook na de breuk voor de kerkeraad van Bilthoven, praeses ds. C. van Leeuwen, nog open bleef. Was de kerkeraad alsnog tot ratificatie gekomen, dan zou er goede hoop kunnen zijn op algeheel herstel van de verbroken verhoudingen in Bilthoven.

Maar helaas heeft de kerkeraad van Bilthoven deze weg niet bewandeld, hetgeen aan de generale synode gebleken is uit het bezwaarschrift, dat door deze kerkeraad is ingediend en door haar moest worden afgewezen.

Op grond van al het bovenstaande spreekt de generale synode uit, dat zij niet kan voldoen aan uw verzoek „aan de classis Utrecht-Breukelen te berichten, dat er in de gegeven situatie voor de brs. J. G. Bouwman c.s. geen reden was, zich van hun medeambtsdragers af te scheiden”.

Met heilbede en broedergroet, enz.

Artikel 261.

Op WOENSDAG 26 NOVEMBER 1969 blijkt bij het appèl nominaal, dat ds. Chr. Rupke voor het eerst ter synode aanwezig is. Op verzoek van de praeses betuigt hij door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 262.

Appèlschrift van de kerkeraad van Doorn tegen een door de p.s. van Utrecht 1968 genomen besluit

Ds. D. van Houdt leest thans als rapporteur van commissie IV het rapport betreffende een appèlschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Doorn (met twee bijlagen) tegen het door de particuliere synode van Utrecht 1968 genomen besluit naar aanleiding van een door deze kerkeraad ingediend bezwaarschrift inzake door de classes Utrecht-Breukelen van 25 april 1968 c.v. en 20 juni 1968 e.v. genomen besluiten in verband met moeilijkheden in de kerken te Utrecht-C. en Bilthoven (agendum XIV b).

De commissie stelt voor aan de raad van de gereformeerde kerk te Doorn een antwoordbrief te zenden. Na gehouden bespreking wordt met algemene stemmen (28) besloten de voorgestelde brief te verzenden en daarvan afschrift te doen toekomen aan de eerstvolgende classis Utrecht-Breukelen en de eerstvolgende particuliere synode van Utrecht. De vier afgevaardigden van het ressort Utrecht bleven ook nu buiten stemming.

De praeses dankt de commissie en haar rapporteur voor het verrichte werk en spreekt de wens uit, dat de genomen besluiten inzake de moeilijkheden in het ressort Utrecht gewenste vruchten mogen dragen.

Het volgende artikel vermeldt de tekst van de vastgestelde brief.

Artikel 263.

Brief aan de kerkeraad van Doorn

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De generale synode heeft kennis genomen van uw brief van 21 april 1969, met twee bijlagen, waarin u in beroep komt tegen het door de particuliere synode van de gereformeerde kerken in het ressort Utrecht van 16 oktober 1968 e.v. genomen besluit naar aanleiding van een door u ingediend bezwaarschrift inzake door de classis van de gereformeerde kerken in het ressort Utrecht/Breukelen van 25 april 1968 e.v. en 20 juni 1968 e.v. genomen besluiten in verband met moeilijkheden in de kerken te Utrecht-Centrum en Bilthoven.

U schrijft dan o.m.: „De wijze waarop de Particuliere Synode in haar antwoord Artikel 37 van de kerkenordening interpreteert en daarmee het independentisme in bescherming neemt, acht de kerkeraad zonder meer ontstellend.”

De generale synode heeft hierbij vooral gedacht aan hetgeen de particuliere synode heeft opgemerkt over de door u gevraagde uitspraak sub I b. De particuliere synode meent, dat de kerkeraad zich ten onrechte beroept op artikel 37 van de kerkenordening. "Want in art. 37 van de K.O. wordt wel bepaald dat in alle kerken een kerkeraad zal bestaan en hoe vaak hij zal vergaderen, maar in dit art. wordt niet gezegd wat gebeuren moet, als twee colleges pretenderen de wettige kerkeraad te zijn en zich als zodanig ter classis presenteren." De generale synode is van oordeel, dat de particuliere synode hiermee niets te veel en ook niets onrechtmatig heeft gezegd, laat staan dat zij op grond van deze beschouwing zou moeten worden beschuldigd van independentisme. Immers, artikel 37 laat zich inderdaad niet over zulk een bijzondere situatie uit.

Trouwens, u voert ook geen enkel bewijs aan voor uw klacht. Daartegenover wil de generale synode u verwijzen naar een belangrijke uitspraak, die u zelf gedaan hebt in uw bezwaarschrift aan de particuliere synode.

Bedoeld is de uitspraak sub II c.:

"De afgevaardigden van de bij de constituering van de classis van 25 april 1968 tot deelneming bevoegd geachte kerkeraden van Utrecht-Centrum en Bilthoven dienen tot deelneming van de classis van de Gereformeerde Kerken in het ressort Utrecht/ Breukelen te worden toegelaten, zo lang niet op klare en ondubbelzinnige wijze is aangetoond, dat aan bedoelde kerkeraden een plaats in het verband der Gereformeerde Kerken in Nederland dient te worden ontzegd."

Uit het nu onderstreepte gedeelte blijkt, dat ook u een situatie mogelijk acht, waarin de afgevaardigden van aanvankelijk tot deelneming aan een classis bevoegd geachte en daarom toegelaten kerkeraden, een plaats in het kerkverband en dus ook in het verband der classis dient te worden ontzegd.

De vraag dringt zich op, waarom dan naar uw oordeel in dat geval niet meer gesproken moet worden van de „krachtens Artikel 37 K.O. in continuïteit fungerende kerkeraden". En waarom moet dán niet van independentisme gesproken worden, als men zulke kerkeraden en hun afgevaardigden niet meer wil ontvangen, maar in plaats daarvan wèl ontvangt de broeders, die hun ambt trouw blijven bedienen en op de rechte wijze met de gemeente die hen volgt, hun plaats in het verband van De Gereformeerde Kerken wensen te blijven innemen?

U zult dit niet willen doen en de generale synode wil dit evenmin, maar u zult dan toch moeten erkennen, dat, wanneer „op klare en ondubbelzinnige wijze" wordt aangetoond, dat aan bepaalde kerkeraden een plaats in het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland dient te worden ontzegd, men de normen daarvoor niet kan vinden in artikel 37 van de kerkenordening, maar dat men die elders in de kerkenordening zal moeten vinden, alsmede en met name in de Heilige Schrift en in de daarop gegronde belijdenis.

Welnu, de classis Utrecht-Breukelen heeft deze normen gehanteerd en op grond daarvan heeft zij aangetoond dat aan de kerkeraden van Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser) en van Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen) een plaats in het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland diende te worden ontzegd, terwijl tevens de kerkeraden van Utrecht-C. (praeses ds. G. A. Hoekstra) en van Bilthoven (praeses br. P. W. Smits) als zodanig met wettige credentie konden worden aanvaard. De generale synode heeft hierover uitspraken gedaan naar aanleiding van de brieven met bezwaren, die bij haar zijn ingediend door de kerkeraden van Utrecht-C. en Bilthoven alsmede die van de gereformeerde kerk te Breukelen.

Maar u houdt met de bewijsvoering van de classis in het geheel geen rekening, zelfs niet, nadat deze u ook door de particuliere synode in haar antwoord nog weer nadrukkelijk onder de aandacht is gebracht. U gaat hier op geen enkele wijze op in, terwijl u juist ook op uw eigen standpunt in het bijzonder had dienen na te gaan, of niet misschien op klare en ondubbelzinnige wijze door de classis is aangetoond, dat aan bedoelde kerkeraden een plaats in het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland dient te worden ontzegd

280

en dat de beide andere kerkeraden (Utrecht-C.-Hoekstra en Bilthoven-Smits) dienden te worden aanvaard.

U schrijft verder: "Om te vermijden dat de kern van de bezwaren van de kerkeraad uit het oog wordt verloren, wil hij u erop wijzen dat de classis Utrecht/Breukelen van 25 april 1968 e.v. zich tot taak had gesteld de kerken van Utrecht-Centrum en Bilthoven te dienen door het instellen van twee commissies. Voordat beide commissies met hun taak gereed waren, hebben in beide gemeenten enkele broeders met volkomen negering van het kerkverband en deszelfs kerkenordening zich opgeworpen als kerkeraden met het recht tot afvaardiging naar een meerdere vergadering. Dat de classis van 25 april 1968 e.v. dit independentisme heeft gelegaliseerd door zichzelf incompetent te achten tot het afwerken van haar juist voor de desbetreffende kerken zo belangrijke agendum ziet de kerkeraad als een concrete verminking van het kerkverband, waardoor de deur naar een chaos in de kerken wijd is geopend."

De generale synode is van oordeel, dat er inderdaad gevaren dreigen in onze kerken. Bijv. het gevaar van independentisme waarbij "het systeem" van "vrije kerken" wordt ingevoerd en waarbij kerkeraden in allerlei opzicht zich vrijheden veroorloven, zonder zich aan de goede en overeengekomen regels van de kerkenordening te houden, zoals bijvoorbeeld in het zonder approbatie van de classis bevestigen van beroepen dienaren des Woords, in het niet aanvaarden van classisbesluiten, zonder daartegen op ordelijke wijze in appèl te gaan, etc. Ook heeft de generale synode oog voor het gevaar, dat broeders zich „om allerlei oorzaak" opwerpen als kerkeraden en met het recht tot afvaardiging naar een meerdere vergadering. Wanneer dit dan zo maar door een classis zou worden gelegaliseerd, zou inderdaad de deur naar een chaos in de kerken wijd open staan.

Maar juist daarom wil de generale synode ook nu nog weer verwijzen naar hetgeen door u zelf is gesteld, namelijk dat afgevaardigden van tot deelneming bevoegd geachte kerkeraden dienen te worden toegelaten in de classicale behalve wanneer op klare en ondubbelzinnige wijze wordt aangetoond, dat aan bedoelde kerkeraden een plaats in het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland dient te worden ontzegd.

Dat dit laatste het geval was met de kerkeraden van Utrecht-C. (praeses ds. W. G. Visser) en van Bilthoven (praeses ds. C. van Leeuwen) en dat de andere broeders uit Utrecht-C. en Bilthoven met hun credentiebrieven als afgevaardigden van tot deelneming bevoegde kerkeraden door de classis dienden te worden toegelaten, is door de classis aangetoond en uitgesproken en door de particuliere synode van Utrecht, alsmede door de generale synode tegen ingebrachte bezwaren bevestigd.

Het is ook door u niet op genoegzame wijze weerlegd.

U schrijft vervolgens: "Een kerkeraad die dit kerkrechtelijke wangedrag ratificeert, ondermijnt daarmee de eigen betrouwbaarheid als deelnemer aan het maatschappelijke verkeer. De kerkeraad denkt hierbij in het bijzonder aan de noodzakelijke garanties voor het nakomen van aangegane verplichtingen, zoals bijvoorbeeld leningen en hypotheek o/g en het naleven van Artikel 13 van de kerkenordening."

De generale synode is van oordeel, dat wat u hier zegt, in het algemeen gesteld, volkomen juist is. Maar dit doet dan ook nog te meer de noodzaak zien, om zorgvuldig na te gaan of de "in continuïteit naar Artikel 37 K.O. fungerende kerkeraden" terecht of ten onrechte hun plaats in het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland innemen, en of terecht dan wel ten onrechte aan kerkeraden een plaats wordt ontzegd. (Vergelijk ook artikel 41. 2e ged. en artikel 44 van de kerkenordening, en uiteraard met name artikel 31 K.O.). Inderdaad, de betrouwbaarheid als deelnemer aan het maatschappelijke verkeer staat op het spel. Maar ook de betrouwbaarheid als deelnemer aan het verbondsverkeer, het verbondsverkeer in de samenleving der zusterkerken: het verbondsverkeer bovenal met de Here onze God.

Zo is er nog heel wat meer aan de orde dan garanties voor leningen en hypotheek etc. Het gaat om de eer van onze God en om het heil van ons en van onze kinderen. Het bewaren ôf het loslaten van de confessionele en kerkordelijke

betrouwbaarheid heeft naar alle kanten onberekenbare gevolgen.

U schrijft daarna: "De kerkeraad ontveinst zich niet dat er veel confessionele ontrouw is. Maar deze kan nimmer met vrucht worden bestreden door zich op wereldgelijkvormige wijze te onttrekken aan de loyale naleving van overeengekomen gedragsregels.

"

De generale synode stemt het hier gestelde in zijn algemeenheid toe. Maar zij ontkent, dat dit ten aanzien van de classis Utrecht/Breukelen door u op genoegzame wijze als schuld wordt toegerekend.

En zij stelt er tegenover, dat, wanneer in onze gereformeerde kerken de velen, die de weg der „vrije kerken" bewust of argeloos zijn opgegaan, zich gehouden hadden aan de confessionele trouw en „aan de loyale naleving van overeengekomen gedragsregels", aan de kerken heel veel leed en schade en aan de kerkelijke vergaderingen heel veel moeizame arbeid zou zijn bespaard gebleven.

U eindigt uw brief aldus: „Met schriftuurlijke en confessionele vrijmoedigheid legt de kerkeraad dan ook deze zaak op uw tafel, u verzoekende om een uitspraak, die bestendig zal blijken tegen het vuur van het eindgericht, dat spoedig komende is."

De generale synode is van oordeel, dat bestendig zal blijken tegen het vuur van het eindgericht zulk een uitspraak, die geschiedt op gronden, welke ontleend zijn aan Schrift, belijdenis en kerkenordering.

Dat de classis Utrecht-Breukelen zulk een uitspraak, zowel terzake van de kerkeraad van Utrecht-C. als terzake van die van Bilthoven, niet heeft gedaan, is noch door u, noch door deze kerkeraden, noch door de raad van de gereformeerde kerk van Breukelen, op genoegzame gronden aangetoond.

De generale synode spreekt uit, op grond van al het bovenstaande, dat u niet hebt aangetoond, wat u in uw brief hebt gesteld, dat de particuliere synode, in haar antwoord op uw bezwaren tegen de classis Utrecht-Breukelen, „Artikel 37 van de kerkenordering interpreteert" op een wijze, die „zonder meer ontstellend" is, „en daarmee het independentisme in bescherming neemt".

De generale synode eindigt met de bede, dat u haar uitspraak voor vast en bondig zult mogen houden en dat u dienovereenkomstig zult handelen.

Met heilbede en broedergroet, enz.

Artikel 264.

Brieven van zr. J. Wiersema-Poortinga te Burum, br. en zr. G. H. Poortinga-de Bruine te Boijl (Fr.) en zr. J.S.H. Dubbeldam Wiersema te Warmond

Vervolgens komt in behandeling het rapport van commissie IV betreffende een tweetal brieven, resp. van zr. J. Wiersema-Poortinga te Burum en van br. en zr. G. H. Poortinga-de Bruine te Boijl (Fr.) (agendum XVII f), alsmede een brief van zr. J. S. H. Dubbeldam-Wiersema te Warmond (zie deze Acta artikel 69 sub 1), alle betrekking hebbende op de zaak „Buitenpost" waarover de generale synode van Amersfoort-West 1967 reeds een uitspraak heeft gedaan (Acta artikel 58). Ds. D. Los treedt op als rapporteur in deze zaak.

Na bespreking wordt met algemene stemmen (23) besloten een drietal door de commissie voorgestelde antwoordbrieven te zenden, waarvan de tekst in artikel 265 is opgenomen.

Buiten stemming bleven de vier afgevaardigden van Friesland en zes afgevaardigden, die reeds eerder in deze zaak geoordeeld hadden.

De praeses dankt de commissie en haar rapporteur voor het werk ten dienste van de kerken verricht.

Artikel 265.

Brief aan br. en zr. G. H. Poortinga-de Bruine, Boijl (Fr.)

Geachte zr. Wiersema,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Hoogeveen in vergadering bijeen, nam kennis van uw schrijven, gedateerd april 1969 en van de door u daaraan toegevoegde bijlage.

U verzoekt haar een uitspraak te doen in „de strijd om de leer in de gemeente van Buiten-post". Nader bepaald, een uitspraak over een drietal door u gestelde vragen. Ter toelichting verwijst u naar een door u verstrekt afschrift van de brief, die de broeders J. Y. en G. H. Poortinga in februari 1968 de gemeenteleden te Buitenpost toezonden. Blijkens de door u gestelde vragen gaat u echter voorbij aan het feit, dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 het oordeel van de particuliere synode van Friesland 1965 als juist erkende. Vgl. de desbetreffende Acta, art. 58, blz. 62, onder „voorts van oordeel 2". Alleen reeds dit feit maakt het de generale synode ónmogelijk op uw vragen te antwoorden. Immers, uit bedoelde vragen blijkt niet, dat u tegen het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 betreffende het bezwaarschrift van de brs. Poortinga (Acta, art. 58) in beroep gaat, doch blijkt wèl dat u dit besluit eenvoudig negeert. Hetgeen u tevens bewijst door de generale synode te bewegen de door u te leveren bewijzen t.a.v. de rechtmatigheid van uw klachten te halen uit het afschrift, door u verstrekt.

Gelet op het bovenstaande ziet de generale synode zich genoodzaakt u mede te delen, dat zij aan uw verzoek niet mhg en dus niet kan voldoen. Vgl. art. 46 K.O. Daarbij wil zij niet nalaten er bij u op aan te dringen gelovig die weg te

bewandelen. die in bovengenoemd besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 zo duidelijk aangewezen is. Als u die weg op de rechte wijze bewandelt, strijdt u de goede strijd des geloofs tot eer van God en tot heil der gemeente te Buitenpost.

Brief aan br. En zr. G.H.Poortinga-de Bruine. Boijl (Fr.)

Geachte br. en zr. Poortinga,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Hoogeveen in vergadering bijeen, nam kennis van uw schrijven, gedateerd april 1969, waarin u verwijst naar uw brief aan de gemeente.

U verzoekt haar een uitspraak te doen over uw bezwaren, terwijl u tegelijk mededeelt u niet te kunnen „conformereren aan de uitspraak van de G.S. van Amersfoort". Op de vraag waarom dit niet kunt attendeert u de synode op uw hierboven genoemde brief en verplicht u haar daaruit de door u te verstrekken argumentatie te halen.

Deze uw handelwijze betreft de synode zeer. Immers, daarmee bewijst u te negeren hetgeen ter lering en vermaning betreffende het volgen van de juiste kerkelijke weg in het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta, art. 58) zo duidelijk werd voorgehouden.

U zegt bedroefd te zijn over de uitspraak van de generale synode voornoemd en u vraagt om beter begrip bij déze synodale vergadering, doch u geeft geen blijk conform het u verstrekt advies en de u gegeven vingerwijzing te trachten voor uw deel het conflict te Buitenpost tot een oplossing te brengen.

Hierop gelet ziet ook deze generale synode zich genoodzaakt u te berichten, dat zij aan uw verzoek niet måg en dus niet kån voldoen. Vgl. art. 46 K.O.

Daarbij wil zij niet nalaten er bij u nogmaals op aan te dringen gewillig die weg te bewandelen, die u in genoemd besluit gewezen werd. Dat op de rechte wijze doende, strijdt de goede strijd des geloofs en moogt u daarop Gods zegen verwachten. Tot waarachtig welzijn voor de gemeente te Buitenpost en daarmee voor heel de Kerk van onze Heere Jezus Christus.

Brief aan zr. J. S. H. Dubbeldam- Wiersema, Warmond

Geachte zr. Dubbeldam,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Hoogeveen in vergadering bijeen, ontving in goede orde uw schrijven, gedateerd „Pinksteren 1969", door uhaar toegezonden ter begeleiding van een afschrift van de brief, gedateerd „Pinksteren 1967", die mevr. J. Wiersema-Poortinga en u destijds de generale synode van Amersfoort-West 1967 toezonden.

Van bedoeld afschrift nam de synode kennis voor zover zij zulks nuttig en nodig oordeelde. Met dit u mede te delen meent zij uw schrijven beantwoord te hebben.

Artikel 266.

De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie III inzake een bezwaarschrift van br. J. Siegers te Zutphen tegen het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 betreffende het „eeuwige leven" (agendum XVII h). De rapporteur, ds. C. J. Breen, leest het rapport.

De discussie geeft de commissie aanleiding enkele wijzigingen aan te brengen in het conceptbesluit, dat vervolgens met algemene stemmen (26) door de synode wordt aanvaard. Zeven afgevaardigden, die ter vorige synode reeds geoordeeld hadden over deze zaak, bleven buiten stemming.

De commissie en met name de rapporteur ontvangen bij monde van de praeses de dank van de vergadering.

In artikel 267 is het besluit opgenomen.

Artikel 267.

Besluit inzake bezwaarschrift van br. J. Siegers te Zutphen

De generale synode

heeft kennis genomen van:

een bezwaarschrift van br. J. Siegers te Zutphen, gedateerd 4 maart 1969, getiteld: „Bezwaarschrift tegen het besluit der Generale Synode 1967 gehouden te Amersfoort-West, inzake het „eeuwige leven", bekend gemaakt in het Gereformeerd Gezinsblad d.d. 26 augustus 1967, met wijzigingen, gedateerd 29 augustus 1967",

inhoudende het verzoek

uit te spreken, dat de generale synode bedoelde uitspraak zal terugnemen omdat in deze uitspraak niet voldoende Schriftgegevens betreffende het eeuwige leven zijn verwerkt;

alsmede een suggestie de kerken voor te stellen in antw. 1 Heid. Cat. in plaats van „ziel en lichaam" te lezen „het volkomen eigendom" en in antw. 57 als logisch volgend op de vraag „Wat troost geeft u de opstanding des vleeses?" te lezen: „Dat ik door het geloof vast en zeker weet, dat mijn vlees zal opstaan, omdat mijn leven in Christus geborgen is";

zij constateert:

1. dat br. J. Siegers mededeelt dat hem alleen de besluiten zoals vermeld in het Gereformeerd Gezinsblad ter beschikking staan;
2. dat br. J. Siegers in het aan de generale synode toegezonden exemplaar van het Gereformeerd Gezinsblad de cijfers I t/m 17 heeft aangebracht, waarop corresponderen de zeventien opmerkingen die hij als bezwaar tegen de aldaar vermelde uitspraak indient;

zij overweegt:

1. dat een generale synode haar besluiten publiceert in de door haar vastgestelde Acta, gelijk in dit geval in art. 164 (g.s. Amersfoort-West 1967);
2. dat br. J. Siegers door geen gebruik te maken van de Acta der generale synode van Amersfoort-West 1967 zichzelf ook de mogelijkheid ontnomen heeft kennis te nemen van het in die Acta opgenomen rapport, dat ten grondslag heeft gelegen aan de desbetreffende overwegingen, oordelen en uitspraken;
3. dat in het desbetreffend rapport hetgeen door br. J. Siegers wordt aangevoerd breed besproken is;

zij overweegt voorts:

1. dat naar art. 46 K.O. hetgeen door een voorgaande synode is afgehandeld niet wederom worde voorgesteld ten ware dat men het achtte veranderd te moeten zijn;
2. dat ten aanzien van het aanbrengen van verandering in de belijdenis der kerken naar analogie van het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 263) geldt, dat wijzigingen van de belijdenis alleen kunnen worden aangebracht, wanneer de kerkelijke weg bewandeld is;

zij is van oordeel:

het bezwaarschrift van br. J. Siegers niet in behandeling te kunnen nemen;

zij spreekt uit:

1. br. J. Siegers te verwijzen naar de Acta van de generale synode van Amersfoort-West 1967, m.n. het op blz. 478 vv. opgenomen rapport;
2. aan de suggestie inzake wijzigingen van bepaalde gedeelten van de Heid. Cat. niet te kunnen voldoen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan br. J. Siegers te Zutphen.

Artikel 268.

's Avonds vergadert de synode in comité generaal. De sluiting vindt plaats in openbare zitting.

Artikel 269.

Op DONDERDAG 27 NOVEMBER 1969 is de synode om 10.00 uur weer in openbare zitting bijeen. Na de opening heet de praeses prof. H. J. Schilder hartelijk welkom en stelt hij aan do orde de zaak van de psalmberijming (agendum IV a - e), welke zaak is voorbereid door commissie III.

Er is een meerderheidsrapport, dat door ds. J. van Raalte wordt gelezen, en een minderheidsvoorstel, dat door ds. D. Nieuwenhuis wordt ingediend.

Beide stukken komen in bespreking. Deze bespreking moet om 18.00 uur worden afgebroken. De synode gaat enkele ogenblikken in comité generaal. Daarna vindt sluiting plaats in openbare zitting. De avond wordt vrijgegeven voor bestudering van de stukken en arbeid in de commissie

Artikel 270.

De synode zet op VRIJDAG 28 NOVEMBER 1969 de discussie over de rapporten inzake de psalmberijming (zie artikel 269) voort. Om 10.30 uur wordt deze discussie opnieuw onderbroken.

Artikel 271.

Verslag deputaten-curatoren (beleid)

De praeses verwelkomt de inmiddels ter vergadering gekomen president-curator ds. D. van Dijk en de assessor van het college van deputaten-curatoren, ds. F. de Vries.

Aan de orde komt het rapport van commissie I over het Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1967 tot december 1968 (agendum I a), met name over het beleid van deputaten-curatoren in de volgende zaken:

- A. de kwestie van de overdracht van het rectoraat op 12 december 1967 door prof. C. Veenhof aan prof. dr. L. Doekes;
- B. de kwestie van het „eervol ontslag" door deputaten-curatoren verleend aan prof. C. Veenhof;
- C. de antwoorden door de lectoren ds. D. K. Wielenga en drs. Ph. Roorda Bzn. gegeven op de vraag, welke deputaten-curatoren op verzoek van de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan alle docenten gesteld hebben.

Voorts wordt hierbij behandeld de klacht van de raad van de gereformeerde kerk te Creil (scriba F. van Dijk) (agendum I 1) over het feit, dat de kerken door deputaten-curatoren over bepaalde, in het Verslag genoemde feiten, niet beter geïnformeerd werden.

Het rapport wordt gelezen door ds. T. J. Keegstra als rapporteur.

De hierna volgende bespreking van het rapport wordt om 12.15 uur onderbroken. De synode gaat korte tijd in comité.

Na de etenspauze wordt in openbare zitting de bespreking van het beleid van deputaten-curatoren voortgezet. De eerste ronde geeft de commissie aanleiding een aantal wijzigingen aan te brengen in het rapport en het conceptbesluit.

Om des tijds wille moet de bespreking voor deze week beëindigd worden. De assessor gaat voor in dankzegging en de praeses sluit de zitting.

TWINTIGSTE SYNODEWEEK 2-5 DECEMBER 1969

Artikel 272.

De synode hervat haar zittingen op DINSDAG 2 DECEMBER 1969. De praeses opent de vergadering en spreekt een woord van hartelijk welkom tot de adviseur van de synode, ds. Joh. Francke en tot de predikanten D. van Dijk en F. de Vries, resp. president en assessor van het college van deputaten-curatoren.

Artikel 273.

Verslag deputaten- curatoren (beleid)

De behandeling van het rapport van commissie I over het Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari tot december 1968, met name over het beleid van deputaten-curatoren (zie artikel 271), wordt voortgezet. De praeses geeft achtereenvolgens het woord aan de president-curator, ds. D. van Dijk, en aan de assessor van het college van deputaten-curatoren, ds. F. de Vries.

Daar de commissie zich over de gemaakte opmerkingen wil beraden, wordt de verdere behandeling van dit rapport uitgesteld tot nader te bepalen tijdstip. De beide genoemde curatoren verlaten de vergadering.

Artikel 274.

De praeses doet voorlezing van een binnengekomen telegram van de Werkgroep Gereformeerde Psalmberijming te Haarlem van de volgende inhoud: „Geen rapport ontvangen stop weten niet of deputaten onze 86 proeven volgens opdracht toetsen stop nadien nog 24 gereed stop synode bevordere publieke uitgave geselecteerde proefbundel en toetsing daarvan".

Besloten wordt dit telegram voor kennisgeving aan te nemen.

Artikel 275.

Thans wordt de behandeling van de rapporten van commissie III inzake de psalmberijming (zie artikel 270) voortgezet. Na beëindiging van de tweede ronde van bespreking vraagt en verkrijgt de commissie enige tijd voor beraad.

Artikel 276.

Aan het begin van de avondvergadering stelt de synode eerst de artikelen 228 tot en met 253 van haar Acta vast.

Vervolgens krijgt de eerste scriba het woord om voorlezing te doen van de volgende ingekomen stukken: een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Arnhem, d.d. 13 november 1969, met de mededeling, dat hij zijn predikant, ds. W. Scheele, heeft moeten schorsen in de uitoefening van zijn ambt als Dienaar des Woords, ingaande 1 november 1969.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten deze brief in handen van het moderamen te stellen om er rekening mee te houden bij het voorstel tot benoeming van deputaten-curatoren;

een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Assen, d.d. 29 november 1969, met verzoek bij de behandeling van de regeling van de correspondentie met de gereformeerde kerk in Monte Alegre, Paraviá, Brasil, ook het financieel aspect van de zaak in aanmerking te nemen.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten deze brief in handen van commissie II te stellen;

een brief van de gereformeerde kerk te Hattem, d.d. 29 november 1969, met verzoek in overweging te nemen de kerk te Hattem als roepende kerk voor de volgende generale synode aan te wijzen.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten deze brief in handen van het moderamen te stellen.

Artikel 277

De bespreking van de rapporten inzake de psalmberijming (zie artikel 275) wordt voortgezet. Eerst krijgt prof. H. J. Schilder als deputaat voor de psalmberijming het woord, nadat de praeses hem welkom heeft geheten. Vervolgens beantwoordt ds. J. van Raalte als rapporteur van de meerderheid van de commissie de sprekers in tweede ronde, welke beantwoording wordt aangevuld door de w.n. voorzitter van de commissie, ds. C. J. Breen. Ten slotte beantwoordt ds. D. Nieuwenhuis, als indiener van het minderheidsrapport, de gestelde vragen. Over de formulering van de conceptbesluiten heeft nog een ronde van bespreking plaats. Dan komen de verschillende voorstellen in stemming, eerst het meerderheidsvoorstel. Dit voorstel luidt als volgt:

De generale synode

heeft kennis genomen van:

- A. het "interim-rapport" van de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 benoemde deputaten voor de Psalmberijming;
- B. een schrijven van de raad van de gereformeerde kerk te Gouda, alsmede van een negental adhesiebetuigingen aan dit schrijven van andere kerkeraden;
- C. een schrijven van de raad van de gereformeerde kerk te Hillegersberg-Straatweg;
- D. een brief van de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming met een bijlage;

ad A. 1.

zij constateert:

dat deze deputaten meedelen,

- a. dat zij door het vervroegde samenkomen van de generale synode niet in staat zijn geweest om de hun gegeven opdracht volledig uit te voeren en daarom op verzoek van deze synode een „interim-rapport" hebben samengesteld, dat slechts een voorlopig karakter heeft en geen beoordeling van alle berijmingen van de IKB bevat;
- b. dat zij in de hun beschikbare tijd 18 maal hebben vergaderd, waarbij ds. K. Deddens te Curaçao slechts schriftelijk contact met hen had, ds. A. I. Krijtenburg en prof. H. J. Schilder door ziekte waren

verhinderd, terwijl de secundus van de laatstgenoemde, ds. H. de Jong, zijn arbeid in verband met moeilijkheden in zijn gemeente beëindigde;

zij overweegt:

- a. dat de vervroegde samenroeping van de generale synode deputaten in een positie bracht, die hun voorgenomen werkschema doorbrak;
- dat deputaten op verzoek van deze synode desondanks zich hebben ingespannen om hun opdracht zoveel mogelijk uit te voeren door het indienen van een „interim-rapport“;

zij is van oordeel:

dat deputaten naar vermogen aan de hun gegeven opdracht hebben voldaan;

en besluit:

- a. deputaten hartelijk dank te zeggen voor de vele door hen verrichte arbeid;
- b. hen te dechargeren van de hun gegeven opdracht;
- c. hun kennis te geven van wat onder A. 1 is vastgesteld;

ad A. 2.

zij constateert:

- a. dat deputaten rapporteren, dat zij van de IKB de psalmen 25 tot en met 111 hebben getoets en daarover hun voorlopig oordeel geven;
- b. dat hun voorlopig oordeel samengevat luidt,
 1. dat sommige berijmingen voor hen allen onaanvaardbaar zijn;
 2. dat een aantal berijmingen aanvaardbaar is voor een deel van de deputaten;
 3. dat tegen bepaalde berijmingen ernstige bezwaren bestaan op onderdelen;
 4. dat een behoorlijk aantal berijmingen deels bruikbaar, deels goed, deels zeer goed wordt geacht;
- c. dat deputaten in hun interim-rapport meedelen, dat selectie uit de bundel van de IKS is afgewezen;
- d. dat deputaten voorstellen, „opnieuw deputaten (bij voorkeur dezelfde, die thans reeds dit onderzoek verrichten)“ te benoemen „met de opdracht, de toetsing van de IKB te voltooien en daarover aan de kerken een gedetailleerd rapport uit te brengen, zó tijdig, dat de e.v. generale synode een beslissing kan nemen ten aanzien van de bruikbaarheid van deze berijming;

zij overweegt:

1. dat uit het definitief rapport, uitgebracht ter generale synode van Amersfoort-West 1967, reeds bleek, dat tegen de eerste 25 psalmen in de IKB bezwaren zijn in te brengen op het punt van Schriftgetrouwe berijming en dat uit het thans overgelegde voorlopig rapport betreffende de psalmen 26-111 blijkt, dat wederom soortgelijke bezwaren zijn in te brengen;
2. dat in tegenstelling tot de situatie ter generale synode van Amersfoort-West 1967 thans geen selectie uit de bundel van de IKS kan worden toegepast;

zij is van oordeel:

dat reeds het thans voorhanden toetsingsmateriaal voldoende is om ten aanzien van de aanvaardbaarheid van de IKB afwijzend te beschikken;

zij spreekt uit:

dat het advies van deputaten niet kan worden aanvaard;

en besluit:

aan deputaten kennis te geven van wat onder A. 2 is vastgesteld;

ad A. 3.

zij constateert:

dat deputaten in hun rapport meedelen,

- a. dat ds. G. A. Hoekstra te Schildwolde naast de door deputaten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 in hun rapport neergelegde en gunstig beoordeelde berijming van 25 psalmen opnieuw een aantal psalmen heeft berijmd;
- b. dat ds. G. A. Hoekstra van mening was, dat hij gedurende zijn deputaatschap geen proeven aan deputaten ter beoordeling moest voorleggen;
- c. dat ook nog enkele andere proeven bij hen zijn binnengekomen, waarvan een vorig deputaatschap oordeelde, dat „die nauwelijks de naam 'berijming' verdienen”;

zij overweegt:

- a. dat ds. G.A. Hoekstra reeds meer dan 50 psalmen heeft berijmd;
- b. dat deputaten in 1967 over de eerste 25 berijmingen van ds. G.A. Hoekstra een gunstig oordeel hebben uitgebracht op de generale synode van Amersfoort-West 1967
- c. dat ook nog ander proeven zouden kunnen worden ingediend

zij is van oordeel:

dat het gewenst is, dat er een psalmbundel komt, waartegen geen Schriftuurlijke bezwaren bestaan en dat daarom de pogingen om daartoe te komen, behoren te worden voortgezet naar de regels daarvoor door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta art. 477 b) gesteld;

zij besluit:

- a. zich tot ds. G. A. Hoekstra te Schildwolde te wenden met het verzoek om, indien mogelijk, zijn berijming tot voltooiing te brengen;
- b. opnieuw deputaten te benoemen, met als opdracht te arbeiden aan de totstandkoming van een gereformeerde psalmbundel met gebruikmaking van de berijming van ds. G. A. Hoekstra en eventuele andere berijmingen;
- c. ten slotte aan deze deputaten op te dragen, van hun arbeid een schriftelijk rapport op te stellen en dat minstens een half jaar voor het begin van de eerstvolgende generale synode aan alle tot het kerkverband van de gereformeerde kerken behorende kerken toe te zenden, en dat eveneens in te dienen bij de eerstvolgende generale synode;
- d. van het onder A. 3 vastgestelde kennis te geven aan:
 1. de te benoemen deputaten;
 2. ds. G. A. Hoekstra te Schildwolde;

ad B. en C.

zij constateert:

- a. dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Gouda ernstig bezwaar heeft tegen het aanvaarden van de IKB voor het gebruik in de „eredienst”, omdat daarin ook berijmingen voorkomen van ds. Jan Wit (3 door hemzelf berijmd, 54 waaraan hij meewerkte), en wel op grond van het feit, dat hij door zijn optreden voor de TV op zondag 26 januari 1969 duidelijk blijkt gaf van een onchristelijke levensopvatting: 2 Tim. 3 : 1-10:
- b. dat de kerkeraden van Amstelveen, Oegstgeest, Schildwolde, Lutten aan de Dedemsvaart, Haarlem, Winsum-Obergum, 's-Gravenhage-Zuid-West, Drogeham en Zevenbergen aan het onder a. genoemde schrijven adhesie betuigen:

- c. dat deze kerkeraden verzoeken hun „bezwaren op te nemen in uw besprekingen", daar zij menen, „dat deze berijming zonder meer niet aanvaardbaar is":
- d. dat de raad van de gereformeerde kerk te Hillegersberg-Straatweg niet zonder meer adhesie betuigt aan de bezwaren van de raad van Gouda, maar verzoekt te overwegen of en in hoeverre in de discussie rond de aanvaarding van de Interkerkelijke Psalmberijming de aangelegenheid van beoordeling van berijmers naar voren moet worden gebracht;

zij is van oordeel:

dat niet de levenshouding en de levensovertuiging der berijmers, noch incidentele uitlatingen van één der dichters, maar de materiële inhoud van de berijming bepalend moet zijn;

zij spreekt uit:

aan het verzoek van adressanten niet te voldoen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan:

1. de raad van de gereformeerde kerk te Gouda;
2. de raden van de gereformeerde kerk te Amstelveen, Oegstgeest, Schildwolde. Luiten aan de Dedemsvaart, Haarlem, Winsum-Obergum, 's-Gravenhage-Zuid-West, Droge-ham, Zevenbergen en Hillegersberg-Straatweg.

ad D.

zij constateert :

dat een brief met bijlage is binnengekomen van de IKS, inhoudende mededeling van het verschijnen van de definitieve tekst van de IKB met als bijlage een exemplaar ervan;

zij besluit:

na kennisneming daarvan dit schrijven niet verder in behandeling te nemen.

Dit meerderheidsvoorstel wordt verworpen met 19 tegen 12 stemmen.

Dan komt het minderheidsvoorstel in stemming, in twee gedeelten. Het voorstel ten aanzien van de arbeid van nog te benoemen deputaten wordt aangenomen met 19 tegen 11 stemmen en één onthouding. Het voorstel met betrekking tot het antwoord aan de - adresserende kerken wordt aangenomen met 22 tegen 8 stemmen en één onthouding. De deputaten dr. J. Douma en ds. R. Houwen bleven telkens buiten stemming.

Ds. J. van Raalte en ds. A. G. Versteeg verzoeken aantekening in de Acta dat zij tegen beide minderheidsvoorstellen gestemd hebben, ds. C. J. Breen en ds. S. S. Cnossen vragen hetzelfde ten aanzien van hun tegenstemmen tegen het minderheidsvoorstel betreffende de arbeid van deputaten.

De praeses brengt dank aan de commissie en met name aan de beide rapporteurs en spreekt de wens uit, dat het verdere werk van deputaten moge zijn tot opbouw van de gemeenten, die dringend behoefte hebben aan een nieuwe psalmberijming.

Het genomen besluit is vermeld onder artikel 278.

Artikel 278.

Besluit inzake psalmberijming

A. De generale synode,

kennis genomen hebbende:

1. van het interim-rapport van deputaten voor de Psalmberijming over de werkzaamheden, die door het college van deputaten zijn verricht sedert zij hun opdracht van de generale synode van Amersfoort-West

1967 hebben ontvangen;

2. van het advies van deputaten voor de Psalmberijming benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, dat aldus luidt:
„Uw vergadering benoemde opnieuw deputaten (bij voorkeur dezelfde die thans reeds dit onderzoek verrichten) met de opdracht, de toetsing van de IKB te voltooien en daarover aan de kerken een gedetailleerd rapport uit te brengen, zó tijdig, dat de e.v. generale synode een beslissing kan nemen ten aanzien van de bruikbaarheid van deze berijming;

constaterende:

1. dat deputaten sinds de generale synode van Amersfoort-West 1967 getoetst hebben de psalmen 26-111;
2. dat voor toetsing nog over blijven de psalmen 112 - 150;
3. dat deputaten in hun interim-rapport een samenvatting geven van de voorlopige conclusies, zoals deze bij de bespreking door deputaten zijn gegeven;

voorts constaterende:

1. dat deputaten de nadruk leggen op het voorlopige van de conclusies en verder berichten, dat zij een definitief oordeel over het geheel van de bundel eerst willen geven na afsluiting van het onderzoek als geheel, omdat dan pas kan worden vastgesteld welke plaats sommige door hen geuite bezwaren in het geheel van de bundel innemen;
2. dat er onder deputaten nogal verschil van taxatie is over verschillende details;
dat deputaten met hun arbeid nog niet gereed konden komen en derhalve niet kon worden vastgesteld of
3. een en ander een verhindering zou gaan vormen tot een eenparig rapport en advies te komen;

overwegende:

1. dat deputaten meedelen bij het voorstel d.d. 1 april 1969 aan deze synode gedaan uitgegaan zijn van de mogelijkheid, dat een definitief rapport over het geheel van de IKB begin oktober bij de kerken had kunnen zijn;
2. dat deputaten als hun mening te kennen geven, dat het uitstel van behandeling van hun voorstel tot juni 1969 en het daaruit voortvloeiende verzoek van deze synode om een interim-rapport oorzaak zijn dat het thans wel niet meer mogelijk is, de kerken zo tijdig te betrekken bij de voorbereiding van de te nemen beslissing, dat een en ander zou kunnen plaatsvinden vóór beëindiging van deze generale synode;
3. dat deputaten van mening zijn, dat het nodig is en dat het ook ligt in de lijn van de opdracht, hun in 1967 door de generale synode van Amersfoort-West 1967 verstrekt, dat door hen een generaal advies wordt gegeven over de IKB, zodat h.i. het onderzoek alsnog moet worden afgesloten;

voorts overwegende:

1. dat deputaten van mening zijn, dat de opgroeiende generatie zonder twijfel met deze berijming zal worden geconfronteerd en reeds thans op meerdere plaatsen via het onderwijs met deze berijming te maken heeft gekregen;
2. dat deputaten een oordeel over het geheel van de berijming nodig achten, omdat selectie uit deze bundel is afgewezen;
3. dat geen andere, complete berijming voorhanden is;

van oordeel:

dat het op grond van door deputaten voor de Psalmberijming aangevoerde redenen alleszins gewenst is, dat deputaten hun nu reeds jarenlang verrichte arbeid afmaken;

besluit:

- A. deputaten voor de Psalmberijming, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967,

hartelijk dank te zeggen voor de arbeid door hen als deputaten verricht en hen decharge te verlenen;

- B. ten spoedigste opnieuw deputaten voor de Psalmberijming te benoemen met als opdracht
- a. 1. aanstonds - naar de eisen door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 gesteld (Acta art. 477b onder „overweegt" 2) - de toetsing van de berijming van de Interkerkelijke Stichting voort te zetten en te voltooien;
 2. opmerkingen uit de kerken die reeds bij hen binnengekomen zijn en ev. vóór 1 september 1970 nog zullen binnenkomen, te toetsen;
 - b. voort te gaan met de beoordeling van de proeven van berijming, die voorhanden zijn of alsnog komen, inzonderheid met die van ds. G. A. Hoekstra;
 - c. van hun werk en de resultaten daarvan de kerken verslag uit te brengen, minstens een half jaar vóór de aanvang van die synode en hiervan kennis te geven aan:
 1. de te benoemen deputaten;
 2. ds. G. A. Hoekstra te Schildwolde;
 3. de Interkerkelijke Stichting voor le Psalmberijming

B. De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. een brief van de kerkeraad van Gouda d.d. 25-3-1969;
- b. een brief van de kerkeraad van Amstelveen d.d. 9-4-1969;
- c. een brief van de kerkeraad van Oegstgeest d.d. 3-4-1969;
- d. een brief van de kerkeraad van Schildwolde d.d. 11-4-1969;
- e. een brief van de kerkeraad van Lutten aan de Dedemsvaart d.d. 12-4-1969;
- f. een brief van de kerkeraad van Haarlem d.d. 14-4-1969;
- g. een brief van de kerkeraad van Winsum-Obergum d.d. 18-4-1969;
- h. een brief van de kerkeraad van 's-Gravenhage-Z/W. d.d. 19-4-1969;
- i. een brief van de kerkeraad van Hillegersberg-Straatweg d.d. 14-4-1969;
- j. een brief van de kerkeraad van Drogeham d.d. 24-4-1969;
- k. een brief van de kerkeraad van Zevenbergen d.d. 23-4-1969;

constaterende:

- a. dat de kerkeraad van Gouda ernstig bezwaar heeft tegen het aanvaarden van de IKB voor het gebruik in de „eredienst", omdat daarin ook berijmingen voorkomen van ds. Jan Wit en wel op grond van het feit, dat hij door zijn optreden voor de TV op zondag 26 januari 1969 duidelijk blijf gaf van een onchristelijke levensopvatting;
- b. dat de kerkeraden van Amstelveen, Oegstgeest, Schildwolde, Lutten aan de Dedemsvaart, Haarlem, Winsum-Obergum, 's-Gravenhage-Zuid/West, Drogeham en Zevenbergen aan het onder a genoemde schrijven adhesie betuigen;
- c. dat de kerkeraad van Hillegersberg-Straatweg niet zonder meer adhesie betuigt aan het schrijven van de kerkeraad van Gouda, maar verzoekt te overwegen of en in hoeverre in de discussie rond de aanvaarding van de Interkerkelijke Psalmberijming de aangelegenheid van beoordeling van de berijmers naar voren moet worden gebracht;

van oordeel:

dat niet incidentele uitlatingen van een der dichters, maar de materiële inhoud van de berijming bepalend is;

besluit:

van dit oordeel kennis te geven aan:

1. de raad van de gereformeerde kerk te Gouda;

2. de raden van de gereformeerde kerk te Amstelveen, Oegstgeest, Schildwolde, Lutten aan de Dedemsvaart, Haarlem, Winsum-Obergum, 's-Gravenhage-Zuid/West, Drogeham, Zevenbergen en Hillegersberg-Straatweg.

Artikel 279.

De synode gaat in comité generaal. Als gewoonlijk vindt de sluiting in openbare zitting plaats.

Artikel 280.

Correspondentie met buitenlandse kerken.

In de zitting van WOENSDAG 3 DECEMBER 1969 ontvangt allereerst ds. J. C. Janse gelegenheid om namens commissie II te rapporteren over het rapport van door de generale synode van Amersfoort-West 1967 benoemde deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, met daaraan toegevoegde bijlagen en nagezonden stukken (agendum V a). Het rapport van de commissie betreft met name de handelingen van genoemde deputaten.

Na bespreking wordt het voorstel van de commissie met algemene stemmen (29) aangenomen. De aanwezige deputaten ds. S. S. Cnossen, ds. O. J. Douma en ds. D. Los bleven buiten stemming.

De praeses dankt de commissie en haar rapporteur voor het werk in dezen. Artikel 281 bevat het genomen besluit.

Artikel 281.

Besluit inzake correspondentie met buitenlandse kerken

De generale synode

kennis genomen hebbende van:

het rapport van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta art. 288 sub 15, met daaraan toegevoegde bijlagen en nagezonden stukken;

constaterende:

1. dat deputaten voornoemd de hun door de generale synode van Amersfoort-West 1967 voorgelegde instructies (Acta art 188 sub I) nauwkeurig hebben uitgevoerd;
2. dat deputaten tevens de hun toevertrouwde bijzondere opdrachten (Acta art. 188 sub II) hebben vervuld;
3. dat de kas van deputaten in orde werd bevonden en een saldo te zien geeft van f 67,28;

van oordeel:

dat deputaten naar behoren de hun opgedragen taak hebben vervuld;

besluit:

- A. deputaten, voor correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 te dechargeren, onder hartelijke dank voor de door hen verrichte arbeid, zowel wat betreft het voeren der correspondentie alsook wat betreft het financieel beheer;
- B. aan deputaten te verzoeken het saldo in kas groot f 67,28 over te schrijven op giro nr. 1726829 t.n.v. de quaestor van de generale synode van de gereformeerde kerken te Hoogeveen, en aan nieuw te benoemen deputaten een bedrag van f 2000,- ter beschikking te stellen als voorschot van de door hen te maken onkosten;
- C. aan de scriba der synode op te dragen een aantal exemplaren van de Acta dezer synode ter beschikking te stellen, bestemd voor de kerken met welke de nieuw te benoemen deputaten zullen hebben te corresponderen;
- D. van deze besluiten kennis te geven aan.
 1. te benoemen deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, met toezending aan iedere primus- en secundus-deputaat van een exemplaar van de ter zake van de correspondentie

- genomen besluiten, benevens een exemplaar van de werkrapporten van commissie II;
2. de archiefbewarende kerk.

Artikel 282.

Vervolgens leest ds. H. D. van Herksen het rapport van commissie II inzake correspondentie met Monte Alegre (Brazilië). Dit rapport betreft met name het desbetreffend gedeelte uit het rapport van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, een besluit van de classis Assen inzake de correspondentie met de kerk te Monte Alegre en een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Assen, handelend over de financiële positie van de kerk te Monte Alegre (agendum V a en g) (zie ook Acta artikel 276 sub 2).

De voorzitter van de commissie, ds. J. C. Janse, geeft nog enige toelichting. Na de bespreking in eerste ronde brengt de rapporteur namens de commissie enkele wijzigingen aan in het conceptbesluit.

Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met 29 stemmen vóór, één tegen en één onthouding.

De praeses dankt de commissie en in het bijzonder haar rapporteur, die als secundus-lid van de synode tot het werk in dezen heeft willen bijdragen. Het besluit is opgenomen onder artikel 283.

Artikel 283.

Besluit inzake correspondentie met Monte Alegre (Brazilië)

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van depp. CBK betreffende correspondentie met de kerk te Monte Alegre (Brazilië);
2. een besluit van de classis Assen d.d. 21-4-69 inzake de correspondentie met de kerk te Monte Alegre;
3. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Assen d.d. 29-11-69 handelend over de financiële positie van de kerk te Monte Alegre;

constaterende:

1. dat depp. CBK het door de kerk te Monte Alegre gevraagde advies gegeven hebben, waardoor haar verzoek langs de ordelijke weg op de classis Assen kwam;
2. dat het besluit van de classis Assen inhoudt het voorstel:
 - „a. de namens de gezamenlijke gereformeerde kerken in Nederland officieel te voeren correspondentie met de kerk te Monte Alegre, Brazilië, voortaan op te dragen aan een classikale vergadering; welke correspondentie behoort te geschieden volgens de door de generale synoden vastgestelde (c.q. vast te stellen) regelen;
 - b. deze classis aan te wijzen als de instantie van beroep naar art. 31 K.O. voor de kerk te Monte Alegre, als de instantie ten overstaan van welke een door deze kerk te beroepen kandidaat naar art. 4 K.O. peremptoir is te examineren, en als de instantie, bij welke kerk, in geval van financiële hulpbehoefte, een verzoek om steun naar art. 11 K.O. kan indienen opdat de aangewezen classis, na behoorlijk onderzoek en bij gebleken noodzaak, de nodige steun van de kerken in den lande vraagt, als daartoe door de generale synode gemachtigd";
 - c. dat de classis Assen zich bereid verklaarde deze taak, indien de generale synode zulks opdraagt, op zich te nemen;

overwegende:

1. dat de kerk te Monte Alegre door haar geïsoleerd-kerkelijke positie een bijzondere plaats inneemt in de rij van buitenlandse kerken, waarmee De Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie onderhouden;
2. dat de synode van Enschede 1955 reeds overwogen heeft „dat, indien de kerk te Monte Alegre hulp behoeft, zij zich kan wenden tot één of meer van de gereformeerde kerken in Nederland" (Acta art. 44);
3. dat het aanbeveling verdient de officiële kerkelijke correspondentie met al de buitenlandse kerken door één en dezelfde kerkelijke vergadering, i.c. de generale synode, te laten voeren namens de gezamenlijke kerken;
4. dat de gevraagde hulp, te weten een beroepsinstantie naar art. 31 K.O., examinatie naar art. 4 of 8 K.O., gegeven dient te worden door een classis;

5. dat gezien de geloofsband tussen de gereformeerde kerk te Monte Alegre en De Gereformeerde Kerken in Nederland eventuele financiële ondersteuning dient verleend te worden;

is van oordeel:

dat het voorstel van de classis Assen d.d. 21-4-69 inzake correspondentie met de kerk te Monte Alegre verworpen en voor wat beroepsinstantie en examinatie betreft aanvaard dient te worden;

en spreekt uit:

1. de officiële correspondentie met de kerk te Monte Alegre (Brazilië) zelf door middel van haar depp. CBK te blijven voeren als tot dusver volgens de door de generale synoden vastgestelde (c.q. vast te stellen) regelen voor correspondentie met de buitenlandse kerken;
2. de classis Assen te verzoeken voor de kerk te Monte Alegre te fungeren als beroepsinstantie naar art. 31 K.O. en als instantie, ten overstaan van welke een eventueel door deze kerk beroepen kandidaat naar art. 4 of 8 K.O. is te examineren;
3. dat ingeval deze buitenlandse kerk aan depp. CBK financiële ondersteuning vraagt, deputaten dit verzoek zullen doorgeven aan de classis Assen ter beoordeling en afhandeling naar art. 11 K.O.;

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

1. de e.k. classis Assen;
2. de kerk te Monte Alegre;
3. aan te benoemen deputaten CBK.

Artikel 284.

Correspondentie met „The Free" Reformed Churches of Australia"

Ds. J. C. Janse rapporteert nu namens commissie II over dat gedeelte van het rapport van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, dat handelt over de correspondentie met „The Free Reformed Churches of Australia" (agendum V a).

Na bespreking wordt met algemene stemmen besloten het beleid in dezen van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken goed te keuren en hen te machtigen op de basis van dit rapport verder te werken.

Een en ander zal worden opgenomen in de instructies voor de nieuw te benoemen deputaten.

De praeses zegt de commissie en haar rapporteur dank voor het verrichte werk.

Artikel 285.

Correspondentie met „The Canadian Reformed Churches"

Ds. J. C. Janse krijgt opnieuw het woord, nu om voorlezing te doen van het door oud. H. Visscher opgestelde rapport van commissie II over dat gedeelte van het rapport van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, dat handelt over de correspondentie met „The Canadian Reformed Churches" (agendum V a).

De bespreking in eerste ronde wordt om 12.30 uur afgebroken. De vergadering wordt geschorst tot 19.00 uur, in verband met een 's middags te houden curatorenvergadering, waarbij twee leden van de synode, ds. J. C. Janse en ds. W. Vreugdenhil, als curatoren dienen tegenwoordig te zijn, terwijl er voor de leden der synode ook tijd moet zijn voor het bestuderen van de te behandelen stukken.

Artikel 286.

Correspondentie met „The Canadian Reformed Churches"

Aangezien de praeses, ds. J. Kok, eerst later ter vergadering kan komen, heropent de assessor, ds. O. J. Douma, de zitting om 19.00 uur.

De behandeling van het rapport van commissie II inzake de correspondentie met „The Canadian Reformed Churches" wordt voortgezet. Ds. J. C. Janse beantwoordt de sprekers in eerste ronde. De voorzitter van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, ds. J. Rijnveld, geeft nog enige toelichting. Een bespreking in tweede ronde wordt gehouden. Ds. J. C. Janse beantwoordt de vragen. Ds. R. Houwen, w.n. voorzitter van de commissie en ds. J. Rijnveld voorzitter van deputaten, geven nog enige aanvulling. Met algemene stemmen wordt besloten aan de commissie het fiat van de vergadering te geven om een en ander nader uit te werken in de nog aan de synode ter goedkeuring voor te leggen instructies voor de nieuw te benoemen deputaten. Aan de commissie en haar rapporteur wordt dank gebracht voor dit deel van hun arbeid.

Artikel 287.

Ontzetting lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder

De assessor geeft de leiding van de vergadering over aan ds. J. Kok, die inmiddels ter vergadering gekomen is.

De praeses maakt bekend, dat de synode op 26 november 1969 in besloten zitting het besluit heeft genomen, om overeenkomstig het advies van deputaten-curatoren naar artikel 4 van de Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool de schorsing van de beide lectoren, de brs drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, te doen overgaan in ontzetting uit de dienst en eveneens overeenkomstig het advies van deputaten-curatoren geen uitbetaling van de honoraria aan de genoemde lectoren te doen geschieden van het ogenblik van hun schorsing af.

De praeses leest het besluit voor en tevens de begeleidende brief, die met het besluit aan de brs. drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder is gezonden. „Deze brief vertolkt wat er leeft in ons aller hart, n.l. dat de HERE de harten van deze broeders moge neigen, opdat zij mogen komen tot erkenning van de aangewezen schuld", aldus de praeses.

Het besluit en de brief zijn opgenomen onder artikel 288.

Artikel 288.

Besluit inzake ontzetting lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een brief van deputaten-curatoren d.d. 29 oktober 1969 betreffende de uitvoering van het besluit der generale synode inzake de positie van drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder d.d. 3 september 1969 (Acta artikel 123), met twee bijlagen;

constaterende:

1. dat deputaten-curatoren zich in een brief d.d. 19 september 1969 richtten tot drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, waarin zij mededelen:
 - a. dat zij kennis namen van het nader oordeel der generale synode over het besluit van deputaten-curatoren van 23 september 1967, de beide genoemde broeders te schorsen als lector aan de Theologische Hogeschool te Kampen en dat zij een dringend beroep op de beide genoemde lectoren doen, „om deze uitspraak van de synode ernstig en biddend te overwegen";
 - b. dat het hun hartelijke bede is, dat de HERE de harten der beide genoemde lectoren zo moge neigen, dat zij tot erkenning van hun schuld komen ten aanzien van het hun ten laste gelegde, en dat zulks de HERE welbehagelijk zou zijn en tot blijdschap zou strekken van allen, die bij de Hogeschool der Kerken betrokken zijn;
 - c. dat wanneer zulk een erkenning van schuld binnen een termijn van drie weken, te weten vóór 11 oktober 1969, zou ontvangen zijn, deputaten-curatoren niet genoodzaakt zullen zijn aan de generale synode het advies te geven om tot de uiterste maatregel over te gaan, welke in dat geval op de schorsing zou moeten volgen;
2. dat de broeders drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder zich in een brief van 9 oktober 1969 tot deputaten-curatoren wendden, waarin wel gevraagd wordt om een „open onderhoud" „over het

werkelijk verschil in opvatting tussen curatoren en lectoren", maar waarin door deputaten-curatoren op verzoek der generale synode gevraagd erkenning van schuld niet wordt gegeven;

3. dat deputaten-curatoren in hun brief van 29 oktober 1969 aan de synode mededelen:
 - a. zij in hun vergadering van 27 oktober 1969 besloten hebben de synode te adviseren, „tot ontzetting van de beide lectoren uit hun dienst over te gaan“;
 - b. dat zij tevens besloten hebben „om daarbij het advies te voegen om de uitbetaling van de honoraria aan de beide lectoren te doen ophouden van het oogenblik van hun schorsing af“,

is van oordeel:

1. dat - waar de broeders drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder niet bereid gebleken zijn als schuld te erkennen hetgeen hun door de synode ten laste is gelegd, te weten de „staking van (een deel van) de arbeid en het niet-houden van het gegeven woord" - tot de ontzetting uit hun dienst moet worden overgegaan;
2. dat de broeders drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, gelet op het hun ten laste gelegde, n.l. het „staken van (een deel van) de arbeid en het niet-houden van het gegeven woord" hiermede ipso facto het recht op honorarium verbeurd hebben;

besluit:

1. conform het advies van deputaten-curatoren naar art. 4 van de Instructie voor de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool de schorsing der beide lectoren, de broeders drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, te doen overgaan in ontzetting uit de dienst;
2. conform het advies van deputaten-curatoren geen uitbetaling van de honoraria aan de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder te doen geschieden van het oogenblik van hun schorsing af;
3. hiervan kennis te geven aan:
 - a. drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder;
 - b. de deputaten-curatoren;
 - c. de deputaten-financieel;
 - d. de senaat van de Theologische Hogeschool.

Zeer geachte broeder,

Met gevoelens van diepe droefheid moest de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Hoogeveen, in haar zitting van 26 november jl. besluiten over te gaan tot ontzetting uit uw dienst als lector aan de Theologische Hogeschool te Kampen. In bijgaand besluit geeft de synode u nader rekenschap van haar oordelen in dezen.

De droefheid vanwege dit besluit, dat onvermijdelijk bleek, nu u de gevraagde genoegdoening niet hebt gegeven, is daarom des te schrijnender, waar de synode niet mag en kan voorbijgaan aan de zeer vele en onschatbare diensten, welke u als gewaardeerd lector heeft mogen verrichten aan de Hogeschool der kerken gedurende een reeks van jaren, nadat de Here zijn kerken in Nederland had gesteld in de vrijheid. U heeft onder Gods zegen voor uw deel mogen medewerken aan de vorming en de opleiding van onderscheidene studenten tot de dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland en daarbuiten.

De synode meent van u, als lector aan de Hogeschool, geen afscheid te mogen nemen zonder haar erkentelijkheid in dezen in alle oprechtheid tegenover u en de kerken uit te spreken.

Het is de hartelijke bede der synode, dat u alsnog zult kunnen komen tot erkenning van de aangewezen schuld.

Moge de Here uw hart daartoe neigen.

Met broederlijke groet, enz.

Artikel 289.

De synode werkt nog enige tijd voort in besloten vergadering. Daarna wordt de zitting in het openbaar gesloten.

Artikel 290.

Op DONDERDAG 4 DECEMBER 1969 vergadert de synode de gehele dag in comité generaal. Alleen de opening en de sluiting hebben in openbare zitting plaats.

Artikel 291.

Nadat op VRIJDAG 5 DECEMBER 1969 de zitting heropend is, stelt de synode de artikelen 254 tot en met 271 van haar Acta vast.

Vervolgens rapporteert ds. J. Rijnveld namens de commissie ad hoc over de brief van br. K. Kruyswijk te Scheveningen (zie artikel 247 b).

Na enige bespreking wordt met 30 stemmen vóór, 2 tegen en één onthouding besloten aan br. Kruyswijk te antwoorden, dat de synode bereid is een verzoek om revisie van de uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West 1967 t.a.v. zijn zaak alsnog in behandeling te nemen.

Het besluit luidt als volgt:

De generale synode
heeft kennis genomen van:

een verzoek van broeder K. Kruyswijk te Scheveningen, d.d. 5 november 1969, alsnog zijn revisie-verzoek in behandeling te nemen;

constateert:

dat dit verzoek ver na de sluitingsdatum werd ingediend;

overweegt:

- a. dat uit zijn brief blijkt:
 1. dat deze broeder niet bekend was met de juiste wijze van behandeling in zijn geval;
 2. dat hij de kerkelijke weg zocht te bewandelen door zijn zaak via de classis ter particuliere synode aanhangig te maken, waarbij hem echter bleek, dat hij in plaats daarvan zich met een revisie-verzoek tot deze generale synode had dienen te wenden;
 3. dat hij van overtuiging is, dat hem geen recht is gedaan;
 4. dat zijn zaak al vijf jaar duurt, waarbij hij van het heilig avondmaal is geweerd;
- b. dat de generale synode van Dordrecht 1893 (Acta art. I85) uitsprak, dat men zich „tegen enige uitspraak ener kerkelijke vergadering" tot de eerstvolgende kerkelijke vergadering dient te wenden;

van oordeel:

dat er duidelijk verschil bestaat tussen dit verzoek en andere verzoeken, die na sluitingsdatum binnenkwamen;

spreekt uit:

het verzoek van deze broeder in te willigen;

en besluit:

hem dat te berichten

Tevens wordt commissie V aangewezen om de behandeling van dit revisie-verzoek wanneer het mocht binnenkomen, voor te bereiden.

Artikel 292.

De synode zet in besloten zitting haar vergadering voort. Om 11.45 uur wordt de zitting weer openbaar.

De eerste scriba deelt mede, dat is ingekomen het bericht van overlijden van br.K. M. van Kampen te Rotterdam (de vader van het hoofd van de typekamer, mevr. J. C. Eschbach-van Kampen). Besloten wordt namens de synode aan de familie een betuiging van deelneming te zenden.

Nadat de assessor in dankzegging is voorgegaan, sluit de praeses om 12.00 uur de twintigste synodeweek.

EENENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 9-12 DECEMBER 1969

Artikel 293.

Na heropening van de synode op DINSDAG 9 DECEMBER 1969 heet de praeses in het bijzonder welkom de president-curator, ds. D. van Dijk, en de curatoren ds. J. Hettinga, ds. J. ten Hove en ds. F. de Vries, voorts alle dienst-doende hoogleraren en ook de nieuw benoemde hoogleraar dr. C. Trimp. Deze broeders zijn aanwezig in verband met de behandeling van de brief van dedeputaten-curatoren, waarin een concreet voorstel wordt gedaan tot uitbreiding van het aantal hoogleraren aan de Theologische Hogeschool te Kampen.

Artikel 294.

De eerste scriba doet voorlezing van een ingekomen dankbetuiging van Hunne Koninklijke Hoogheden Prinses Beatrix en Prins Claus der Nederlanden voor de gelukwensen die zij bij de geboorte van hun zoon Constantijn mochten ontvangen.

Artikel 295.

De synode gaat in comité generaal.

Artikel 296.

Benoeming dr. J. Douma tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool

Om ongeveer 15.00 uur wordt de zitting van de synode weer openbaar. De praeses deelt mede, dat de generale synode, gelezen de enkelvoudige voordracht van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, in besloten zitting met de grootst mogelijke meerderheid dr. J. Douma, dienaar des Woords van de gereformeerde kerk te Brunssum-Treebeek, heeft benoemd tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool in de dogmatologische vakken met als hoofdvak ethiek, terwijl tot zijn taak tevens zal behoren het onderwijs in de encyclopaedie der godgeleerdheid alsmede de (geschiedenis der) wijsbegeerte. Tevens deelt de praeses mede, dat de voordracht van deputaten-curatoren evenals het daaraan voorafgaand advies van hoogleraren eenparig was.

De praeses weet zich de tolk van de vergadering, wanneer hij dr. Douma van harte gelukwens met zijn benoeming. De praeses memoreert, dat dr. Douma aan de Theologische Hogeschool heeft gestudeerd en is gepromoveerd. Het moet wel een groots moment in zijn leven. Zijn thans geroepen te worden aan die hogeschool, die hem zo hartelijk lief is. onderwijs te geven. „Een zware taak wacht u", aldus de praeses, „maar God is getrouw. Op Hem kunnen wij aan. Hij sterke u en stelle u tot rijke zegen voor de kerken".

De praeses wenst ook de deputaten-curatoren, de hoogleraren en de kerken geluk met deze benoeming.

De president-curator. ds. D. van Dijk, spreekt namens deputaten-curatoren zijn blijdschap uit over het besluit van de synode tot instelling van een zesde leerstoel aan de Hogeschool, dat getuigt van grote liefde voor de Hogeschool en geloof in de toekomst van de gehavende kerken. Voorts wenst hij dr. Douma van harte geluk met zijn benoeming. „De HERE geve u vrijmoedigheid om de benoeming te aanvaarden en in te gaan tot dit zware, doch mooie werk. Hij stelle u tot rijke zegen in het midden der kerken", aldus ds. van Dijk.

De rector, prof. J. Kamphuis, spreekt eveneens zijn blijdschap uit over het feit, dat de synode een zesde hoogleraar heeft willen benoemen en juist déze benoeming van dr. Douma heeft gedaan. „Wij willen u beloven, dat wij u, dr. Douma, christelijk zullen ontvangen en hopen op een christelijke omgang voor het aangezicht van ons aller Heer", aldus prof. Kamphuis.

Dr. J. Douma zegt de synode hartelijk dank voor het vertrouwen in hem gesteld en voor de hoge eer, welke hem te beurt viel om de zesde leerstoel aan de Hogeschool te bezetten. Hij is zich bewust van de grote verantwoordelijkheid, welke op hem rust voor het nemen van een goede beslissing, waarbij hij ook denkt aan de gemeenten te Brunssum-Treebeek en te Eindhoven, waar hij nog slechts een korte tijd heeft kunnen werken en hij verzoekt hem en zijn vrouw in de gebeden te willen gedenken.

De hoogleraren dr. L. Doekes en J. Kamphuis en dr. C. Trimp verlaten de vergadering, nadat de praeses hen heeft dankgezegd voor hun aanwezigheid.

Artikel 297.

Beleid van deputaten curatoren Theologische Hogeschool

De synode zet nu de behandeling voort van het rapport van commissie I betreffende het Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1967 tot december 1968, met name over het beleid van curatoren (zie artikel 271).

De rapporteur, ds. T. J. Keegstra, deelt mee wat het beraad van de commissie heeft opgeleverd. Hierna wordt

de tweede ronde van bespreking gehouden. Voor een bepaald onderdeel van deze bespreking gaat de synode enige tijd in comité.

Artikel 298.

In de avondvergadering is de synode weer in plenaire zitting bijeen en wordt de behandeling van het rapport van commissie I over het beleid van curatoren (zie artikel 297) voortgezet.

De rapporteur, ds. T. J. Keegstra, beantwoordt de sprekers in tweede ronde. De voorzitter van de commissie, ds. S. S. Cnossen, geeft nog enige aanvulling. Ook ontvangt curator ds. F. de Vries het woord, om enige opmerkingen te maken.

Vier amendementen worden ingediend, resp. door ds. C. J. Breen, gesteund door ds. J. M. Goedhart; ds. J. M. Goedhart, gesteund door ds. C. J. Breen; ds. D. van Houdt, gesteund door ds. J. M. Goedhart; ds. J. Rijneveld, gesteund door oud. A. van der Kaaden.

De amendementen van ds. J. M. Goedhart en ds. D. van Houdt worden door de commissie overgenomen. Over het aldus gewijzigde voorstel wordt nog een ronde van bespreking gehouden.

Ds. C. J. Breen handhaaft zijn amendement, dat luidt als volgt:

„blz. 5: V (ten slotte overwegende) cijfer 1 vervalt; cijfer 2 vervalt „dat tot en met te achten" vervalt; toevoegen: van o o r d e e 1: dat het tot de competentie van de deputaten-curatoren behoort, te bepalen, welke vertrouwelijke zaken al dan niet aan de kerken gerapporteerd kunnen worden; spreekt uit: dat het handelen van deputaten-curatoren niet te laken is. Spreekt uit - blz. 6 - vervalt."

Over dit amendement wordt nog een korte ronde van bespreking gehouden.

Het amendement van ds. J. Rijneveld, dat door hem gehandhaafd wordt, heeft deze inhoud:

„in het voorstel van de commissie het eerste „spreekt uit" aldus te lezen: het te betreuren. dat geen positief antwoord werd gegeven op hetgeen hun door deputaten-curatoren werd voorgelegd".

De verschillende onderdelen van het voorstel van de commissie komen afzonderlijk in stemming.

Het eerste onderdeel wordt aangenomen met algemene stemmen (30).

He tweede onderdeel wordt aangenomen met 23 tegen 7 stemmen.

Het derde onderdeel wordt aangenomen met algemene stemmen (30).

Bij het vierde onderdeel komt eerst het amendement van ds. J. Rijneveld in stemming. Het wordt verworpen met 25 tegen 5 stemmen.

Her vierde onderdeel van het voorstel van de commissie wordt aangenomen met 29 stemmen vóór en één tegen.

Bij het vijfde onderdeel komt eerst het amendement van ds. C. J. Breen in stemming. Het wordt aangenomen met 16 tegen 14 stemmen, zodat daarmee het voorstel van de commissie ten aanzien van dit onderdeel vervallen is. Bij al deze stemmingen bleef ds. W. Vreugdenhil als curator buiten stemming. De praeses zegt commissie I en haar rapporteur hartelijk dank voor het werk dat zij ter voorbereiding van deze zaak voor de synode gedaan hebben. Ook dankt de praeses deputaten-curatoren voor de vele arbeid, welke zij in een critieke situatie voor de Hogeschool en de kerken verricht hebben. Het besluit is opgenomen onder artikel 299.

Artikel 299.

Besluit inzake beleid van deputaten- curatoren

De generale synode

nam kennis van:

1. het Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1967 tot december 1968;
2. het vertrouwelijk schrijven van dezelfde deputaten d.d. april 1969;
3. alle verdere stukken, die de deputaten-curatoren tijdens de zittingsduur van deze generale synode haar hebben toegezonden;

van oordeel:

1. dat deputaten-curatoren in het voor de Theologische Hogeschool zo bewogen tijdvak van januari 1967 tot december 1968 een beleid hebben gevoerd, waardoor onder Gods zegen de Theologische Hogeschool behouden mocht blijven als inrichting voor gereformeerde opleiding tot de dienst des Woords;
2. dat het beleid van deputaten-curatoren in onderscheiden zaken door de generale synode in vorige zittingen reeds werd getoetst en goedgekeurd (zie Acta artt. 79, 103, 123, 126, 132, 137 en 224), ook al werd gerechtvaardigde kritiek op onderdelen van dit beleid uitgebracht;
3. dat eveneens in die zaken, die deputaten-curatoren in hun Verslag vermelden, maar die nog niet ter beoordeling van de generale synode aan de orde zijn gekomen t.w. de kwestie rond de rectoraatsoverdracht december 1967, die van het eervol ontslag verleend aan prof. C. Veenhof en die inzake de antwoorden van de docenten ds. D. K. Wielenga en drs. Ph. Roorda, hun beleid goedgekeurd kan worden;

besluit:

deputaten-curatoren onder hartelijke dankzegging voor hun arbeid in deze moeilijke periode decharge te verlenen;

voorts van oordeel:

dat het overweging verdient voor een goede functionering van het college van deputaten-curatoren de structuur van dit college aan een nader onderzoek te onderwerpen;

besluit:

een deputaatschap in te stellen, dat de structuur van het college van deputaten-curatoren aan een nader onderzoek onderwerpt, van zijn arbeid in dezen verslag uitbrengt aan de eerstvolgende generale synode en tijdig daarvóór de kerken van zijn bevindingen op de hoogte stelt.

Verder nam zij kennis uit de door deputaten-curatoren overgelegde stukken van de arbeid van:

1. hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool, die „met opoffering van veel tijd en energie" de arbeid aan de Hogeschool, ondanks tegenslagen van allerlei aard, hebben gaande gehouden;
2. drs. G. J. van Middelkoop, docent in tijdelijke dienst voor het geven van onderwijs in het N.T. Grieks, het patristisch Grieks en het Latijn in de propaedeuse;
3. drs. Ph. Roorda als docent voor de vooropleiding te Groningen;
4. drs. J. P. Lettinga ter gedeeltelijke vervanging van prof. H. J. Schilder tijdens diens ziekte;
5. de pedel der Theologische Hogeschool;
6. allen, die aan de bibliotheek van de Theologische Hogeschool werkzaam zijn;
7. het dames-comité „Bibliotheekfonds" ten behoeve van de bibliotheek van de Theologische Hogeschool;

zij besluit:

aan de hierboven genoemde instantie en personen dank te betuigen voor hun arbeid aan en ten behoeve van de Theologische Hogeschool.

Vervolgens nam zij kennis van:

1. het door lector ds. D. K. Wielenga, op een aan alle docenten op verzoek van de generale synode van Amersfoort-West 1967 gestelde vraag, gegeven antwoord dat voor het stellen van deze vraag aan hem geen aanleiding bestond, gelet op het feit, dat hij bij zijn optreden als lector het Ondertekeningsformulier voor hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool heeft ondertekend en sinds zijn optreden als lector geen aanleiding gegeven heeft tot verdenking ten aanzien van zijn confessionele trouw";
2. een gelijksoortige reactie van drs. Ph. Roorda;

zij overweegt:

dat de aan de docenten van de Theologische Hogeschool voorgelegde vraag om te beloven, dat zij zich in hun onderwijs zouden voegen naar wat de generale synode met betrekking tot de „Open Brief" heeft uitgesproken, door de generale synode van Amersfoort-West 1967, noodzakelijk werd geacht, „zowel om de zaak zelf alsook om elke klacht van het meten met tweeërlei maat te voorkomen";

van oordeel:

dat de aanleiding tot het vragen van de belofte niet gelegen was in eventuele verdenking ten aanzien van de confessionele trouw van één der docenten doch in de noodzaak, die door de generale synode van Amersfoort-West 1967 aanwezig werd geacht in de voor de kerken en de School der kerken zo critieke situatie, om deze belofte van alle docenten zonder onderscheid te vragen;

spreekt uit

het te betreuren, dat de gevraagde belofte door deze beide docenten niet is gegeven;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan:

1. het college van deputaten-curatoren;
2. ds. D. K. Wielenga;
3. drs. Ph. Roorda.

Ten slotte nam zij kennis van:

het bezwaarschrift van de kerkeraad te Creil (scriba F. van Dijk) tegen de wijze, waarop door de deputaten-curatoren aan de kerken gerapporteerd werd;

zij overweegt:

dat art. 17 van de Instructie bepaalt, dat behalve het verslag aan de generale synode eveneens de aanvullende rapporten aan de kerken moeten worden toegezonden;

zij is van oordeel:

dat het tot de competentie van deputaten-curatoren behoort te bepalen, welke vertrouwelijke zaken al dan niet aan de kerken gerapporteerd kunnen worden;

zij spreekt uit:

dat het beleid van deputaten-curatoren in dezen niet te laken is; en zij besluit:

1. hiervan kennis te geven aan:
2. de kerkeraad van Creil (scriba F. van Dijk);
3. het college van deputaten-curatoren.

Artikel 300.

Op WOENSDAG 20 DECEMBER 1969 geeft de praeses na heropening van de zitting eerst het woord aan de eerste scriba om mededeling te doen van de volgende ingekomen stukken:

- a. een brief van dr. L. Roeleveld te Durban, d.d. 4 december 1969, waarin wordt meegedeeld, dat de synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika in januari 1970 in Potchefstroom hoopt te vergaderen in verband met een door hem met een andere broeder ingediend verzoek om revisie met betrekking tot de afwijzing door de generale synode van Amersfoort-West 1967 van het aanbod tot het aangaan van correspondentie met Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika.
- b. Op voorstel van het moderamen wordt besloten deze brief in handen van commissie II te stellen; een gift van f 100,- met bijschrift „Als eerste gave voor en uit dankbaarheid ook voor het benoemen van een 6e hoogleraar aan onze Theol. Hogeschool te Kampen, Hebreeën 10 : 23, 24, 36".

Hiervan wordt met dankbaarheid kennis genomen.

De synode gaat voor het verdere van deze zittingsdag in comité. In verband met de rectoraatsoverdracht, welke 's avonds te Kampen zal plaats vinden, wordt de vergadering reeds vroegtijdig in openbare zitting gesloten.

Artikel 301.

Bezwaarschrift kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen

Na heropening van de zitting op DONDERDAG 11 DECEMBER 1969 komt in behandeling het rapport van commissie IV inzake het bezwaarschrift van de raad van de gereformeerde kerk te Vollenhove-Cadoelen tegen een uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1969, welke uitspraak luidde: „dat de kerkeraad van Zwartsluis voldoende reden had om over te gaan tot voorlopige schorsing van ds. W. Bax" (Acta artikel 106 d). De rapporteur, ds. J. Rijnveld, leest het rapport.

De bespreking wordt in twee ronden gehouden. Daarna vindt de stemming plaats. Het voorstel van de commissie wordt met 29 stemmen en één onthouding aangenomen. De drie aanwezige afgevaardigden van Overijssel bleven buiten stemming.

De praeses brengt dank aan de commissie en haar rapporteur voor het rapport en de beantwoording van de vragen.

Het besluit is vermeld in artikel 302.

Artikel 302.

Besluit inzake bezwaarschrift kerkeraad van VollenhoveCadoelen

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een bezwaarschrift van de gereformeerde kerk te Vollenhove-Cadoelen d.d. 12 juni 1969, met 6 bijlagen, tegen de uitspraak van de particuliere synode van Overijssel 1969, welke uitspraak luidde: „dat de kerkeraad van Zwartsluis voldoende reden had om over te gaan tot voorlopige schorsing van ds. W. Bax";

I. constaterende:

1. dat de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen van oordeel is, dat de particuliere synode in haar eerste constateringen en daarmee corresponderend oordeel „zeer onvolledig en dus eenzijdig de mening van ds. Bax weergeeft";
 2. a. dat de particuliere synode constateerde:
(sub I A) „dat ds. Bax
 1. leert, dat de Vrijmaking niet meer was dan een niet-kunnen aanvaarden van de schorsingen en afzettingen en de binding aan de synodale doopstheorie;
dat ook, voorzover art. 28 N.G.B. hier in geding gebracht kan worden (zoals gebeurde in de Acte van Vrijmaking) dit artikel niet meer zegt dan „dat het aangeeft dat de kerk het recht heeft zich van de synodebesluiten, die niet naar Gods Woord zijn, vrij te maken" (brief van ds. Bax d.d. 7 mei 1968 aan de kerkeraad);
 2. wel verklaart: „dat ik nog altijd blij ben, dat de Here destijds me in het hart gegeven heeft „neen" te zeggen (onderstreping van particuliere synode) tegen de binding van 1944 en me daarvan vrij te maken" (vergelijk eenzelfde betuiging in de „Open Brief"), maar dat hij ontkent, dat de Vrijmaking een reformatie was, waarvoor we de Heere nog steeds dankbaar moeten zijn, een werk Gods ter bewaring van zijn kerk en ondanks verzoek van zijn kerkeraad weigerde te danken voor de Vrijmaking en evenmin wilde erkennen dat de Vrijmaking een werk des Heren is (zie bijlage 14, pag. 3);
 - b. dat de particuliere synode oordeelde:
„dat ds. Bax
(I) blijkens constatering A 1, 2 niet schriftuurlijk spreekt over en leert van de Vrijmaking der kerken in 1944 e.v.j. en daardoor het bestaansrecht der gereformeerde kerken aantast";
3. dat de kerkeraad, tot staving van zijn oordeel (sub I vermeld), o.m. het volgende aanvoert:
 - a. ds. Bax schreef in een brief aan zijn kerkeraad d.d. 7 mei 1968 o.m.: „In de tweede plaats laat u

mij zeggen „dat in de Acte van Vrijmaking niet staat, dat deze was naar art. 28". DIT heb ik nooit gezegd, gelijk u zelf weet. Art. 28 wordt inderdaad genoemd. Maar niet om daarmee aan te geven, dat we door de daad van Vrijmaking ons afscheiden van degenen die niet van de kerk zijn; wèl om aan te geven, dat de kerk het recht heeft zich van de synodale besluiten, die niet naar Gods Woord zijn, vrij te maken. En dit recht wordt gefundeerd in „het ambt aller gelovigen" waarvan in art. 28 sprake is";

- b. „op de gecombineerde kerkeradsvergadering van 12 juli 1968 is over deze zaken gesproken. Duidelijk bleek, dat ds. Bax de zinsnede uit art. 28 N.G.B. „afscheiding van degenen, die niet van de kerk zijn", niet op de Vrijmaking van 1944 van toepassing achtte te zijn.

De Vrijmaking is geen afscheiding geweest, aldus ds. Bax. Bij afscheiding moet gesproken worden van valse kerk. Ds. Bax is van oordeel, dat de synodale kerken in 1944 niet valse kerken genoemd zijn in de Acte van Vrijmaking. Daarmede wilde hij het bestaansrecht van de vrijgemaakte kerken allermint aantasten. „Ds. Bax ontkent de uitdrukking over het ongeoorloofd zijn van het bestaan van de vrijgemaakte kerk te Zwartsluis" (Notulen 12 juli 1968). Ook ontkent hij, dat hij (zoals de kerkeraad van Zwartsluis opmerkte) de Vrijmaking niet zou zien als een gebod Gods (Notulen 12 juli 1968).

Hij denkt er niet aan synodaal te worden, Hij staat op een vrijgemaakte preekstoel en hoopt daarop te blijven staan (Notulen 12 juli 1968)";

- c. „Ds. Bax betuigde op de gecombineerde kerkeradsvergadering (12 juli 1968) zijn instemming met het z.g. „Nieuwe beding" van dr. C. Trimp. Hij begroette de publicering hiervan met blijdschap";

- d. „vervolgens: nergens is uit de stukken gebleken, dat ds. Bax ontkent, dat de Vrijmaking een reformatie was.

Ook is het niet juist te zeggen, dat ds. Bax ontkent, dat we de Here nog steeds dankbaar moeten zijn voor de Vrijmaking.

Hij verklaart „nog altijd blij" te zijn, „dat de Here, destijds me in het hart gegeven heeft „neen" te zeggen tegen de binding van 1944 en me daarvan vrij te maken.

Deze zinsnede herinnert aan de „Open Brief", aldus de p.s. Maar ds. Bax heeft de „Open Brief" niet ondertekend. Zijn klacht op de gecombineerde kerkeradsvergadering was dan ook, dat hij behandeld werd als een ondertekenaar van deze Brief, terwijl hij deze brief niet ondertekend had";

- e. „de p.s. brengt nog naar voren de weigering van ds. Bax om op verzoek van de kerkeraad voor de Vrijmaking te danken.

Ook hierover is op de gecombineerde kerkeradsvergadering gesproken 12 juli 1968).

Ds. Bax verklaarde op deze vergadering niet te hebben willen danken voor de Vrijmaking in die zin, dat wij beter zouden zijn dan de synodalen of boven hen zouden staan (Notulen 12 juli)";

4. dat de kerkeraad dit onderdeel doet uitlopen op zijn oordeel (zie ook sub 1), „dat

1. hetgeen door de p.s. gesteld is onder constatering A. 1, 2 en van oordeel I onvolledig en eenzijdig is, en derhalve zó niet als schorsingsgrond mocht gelden. De zaak stond niet vast (Matth. 18 : 16); -

2. de hier aangeduide zaken hadden moeten worden doorgesproken op de kerkeraad van Zwartsluis;

3. met name een poging tot verzoening gedaan had moeten worden met gebruikmaking van het z.g. „Nieuwe beding" van dr. C. Trimp (Matth. 5 : 9, Gal. 5 : 22)";

van oordeel:

- I. a. dat uit de brief van ds. W. Bax aan zijn kerkeraad d.d. 7 mei 1968 (zie constaterende 3 a) blijkt, dat de eerste constatering van de particuliere synode (zie constaterende 2 a 1) de mening van ds. Bax juist weergeeft;

- b. dat de verwijzing naar de „Open Brief" in de tweede constatering van de particuliere synode (zie constaterende 2 a 2) door de kerkeraad wel wordt weersproken maar niet wordt weerlegd met het feit, dat ds. Bax de „Open Brief" niet heeft ondertekend, aangezien de kerke-raad dan had behoren aan te tonen, dat de geciteerde verklaring van ds. Bax niet te vergelijken was met „eenzelfde betuiging in de „Open Brief";

- c. dat de constatering van de particuliere synode (zie constaterende 2 a 2), dat ds. Bax ontkent, dat de Vrijmaking een reformatie was, waarvoor we de Heere nog steeds dankbaar moeten zijn, een werk Gods ter bewaring van Zijn kerk, niet is weerlegd door de verklaring van de kerkeraad, dat

het niet juist is te zeggen dat ds. Bax ontkent, dat we de Heere nog steeds dankbaar moeten zijn voor de Vrijmaking' en dat ds. Bax verklaart nog altijd blij te zijn, „dat de Here destijds me in het hart gegeven heeft neen te zeggen tegen de binding van 1944 en me daarvan vrij te maken”, aangezien juist hiervan geldt de constatering van de particuliere synode: „vergelijk eenzelfde betuiging in de „Open Brief” ”;

- d. dat de constatering van de particuliere synode dat ds. Bax ‚ondanks verzoek van zijn kerkeraad weigerde te danken voor de Vrijmaking en evenmin wilde erkennen dat de Vrijmaking een werk des Heren is', niet is weerlegd met de verklaring van ds. Bax ‚op deze vergadering niet te hebben willen danken voor de Vrijmaking in die zin, dat wij beter zouden zijn dan de synodalen of boven hen zouden staan';
aangezien het gevaar van zulk verkeerd ‚danken' niet mag uitsluiten het danken op de rechte wijze voor de Vrijmaking als een werk des Heren;
 - e. dat de kerkeraad derhalve niet heeft bewezen dat hetgeen door de particuliere synode gesteld is onder constatering A 1, 2 en van oordeel 1 strijdt tegen het Woord Gods of de kerkenordening en derhalve zó niet als schorsingsgrond mocht gelden;
2. dat het tweede oordeel van de kerkeraad: ‚de hier aangeduide zaken hadden moeten worden doorgesproken op de kerkeraad van Zwartsluis' op grond van het onder 1 geoordeelde niet kan worden toegestemd;
 3. dat ‚een poging tot verzoening' nimmer mag gedaan worden ten koste van het recht des Heren, en dat dit ook in Matth. 5 : 9 en Gal. 5 : 22 niet wordt geleerd, vgl. Ps. 85 : 11; Matth. 5 : 6; Gal. 5 : 25, en dat verzoening dan ook alleen maar mogelijk is vanuit de goede rechtsbediening, in de weg van bekering van aangewezen zonde, Spr. 28 : 13;

II. *constaterende:*

1. dat de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen van oordeel is, ‚dat hetgeen de p.s. stelt onder ‚van oordeel 2" zo niet te handhaven is en dat ds. Bax hierin niet volledig recht is gedaan, alsook onze kerkeraad niet, omdat ook deze zaak niet vaststond (Matth. 18 : 16)';
 2. a. dat de particuliere synode constateerde:
(sub A 3) ‚dat ds. Bax de ondertekenaars van de „Open Brief" in het voorgaan in de dienst des Woords door predikanten in de z.g. Tehuisgemeente in Groningen in bescherming neemt; dat hij diverse door verschillende meerdere vergaderingen gewraakte delen van de „Open Brief" (zoals het spreken over levensgevaarlijke ideologie en over het historisch fundament der gereformeerde kerken) verdedigt. Zo verklaarde hij o.m. dat hij de „Open Brief" niet kan veroordelen, dat deze brief waarschuwt tegen de gevaren, die onze kerken bedreigen (in de „Open Brief" ideologie genoemd) en dat hij ds. Mulder van Kampen ondanks zijn ondertekening van de „Open Brief" nog altijd houdt voor gereformeerd (Notulen vergadering van de kerkeraad en gemeente op 16 oktober 1967)";
(sub B 2) ‚dat ds. Bax ‚met zijn genoemde opvattingen over de „Open Brief", zijn houding jegens de meerdere vergaderingen en niet minder zijn prediking o.m. over Jes. 1, over Zondag 24 H.C. en over Joh. 17 : 9-19, grote onrust, verwijdering en verdeeldheid in de gemeente heeft gewerkt" ”;
 - b. dat de particuliere synode oordeelde:
‚dat ds. Bax
2. ‚blijkens const. A 3 en B 2 zich niet meer bindt aan de belofte in het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords inzake het verwerpen, tegenstaan, wederleggen en helpen weren van alle dwalingen, en zo niet voldoet aan de eis des Heren in Titus 1 : 9 en 1 Joh. 4 : I, waardoor hij de enigheid der kerk aantast en de verstrooiing der schapen bevordert" ”;
3. dat de kerkeraad tot staving van zijn oordeel (sub 1 vermeld), o.m. het volgende aanvoert:
 - a. ‚Alles hangt samen met de interpretatie van de „Open Brief" door ds. Bax.
De grote moeite was en is:
 1. Meerdere vergaderingen stelden: De „Open Brief" stelt de belijdenis disputabel en

- verloochent de Vrijmaking.
2. Ds. Bax kan dit niet in de „Open Brief“ lezen rekening houdend met verklaringen.
 3. Ds. Bax wordt dan geacht de belijdenis wèl disputabel te stellen en evenzo het bestaansrecht der gereformeerde kerken aan te tasten. Hetgeen hij pertinent ontkent“.
- b. Wat de preken, door de p.s. genoemd, betreft het volgende: „De preek over Jes. 1 keuren wij af. De preek over Zondag 24 is niet onschriftuurlijk. Ook niet wijs in de gegeven situatie. De preek over Joh. 17 is niet onschriftuurlijk“;

van oordeel:

1. a. dat de interpretatie van de „Open Brief“ door ds. Bax en de conclusies daaraan verbonden zich niet verdragen met het oordeel en de uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West 1967 betreffende de „Open Brief“ (Acta artt. 16 en 162); aangezien hij deze voor vast en bondig had behoren te houden of met eventuele bezwaren daartegen in de kerkelijke weg had dienen te gaan;
- b. dat de constatering sub A 3 (zie constaterende 2) van de particuliere synode en haar oordeel, daarop gegrond, door de kerkeraad derhalve niet zijn weerlegd met een verwijzing naar de interpretatie van de „Open Brief“ door ds. Bax;
2. a. dat het afkeuren van de preek (over Jes. 1) niet voldoende is, maar met zich brengt de noodzaak, dat zulk een preek wordt herroepen, hetgeen niet is gebeurd;
- b. dat de constatering van de particuliere synode sub B 2 (zie constaterende 2 b) door de kerkeraad niet is weerlegd, met name dat ds. Bax „grote onrust, verwijdering en verdeeldheid in de gemeente heeft gewerkt“;

III. constaterende:

1. dat de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen van oordeel is:
 1. dat de zaak niet vast stond (Matth. 18 : 16);
 2. dat Ds. Bax in verschillende opzichten te laken was,
 3. dat hij echter ook positieve uitspraken deed, die aangegrepen moesten worden om te trachten een schorsing te voorkomen;
 4. dat veel aan de goede verstandhouding ontbrak, waardoor veel ondoordachte woorden zijn gesproken;
 5. dat aan beide zijden te weinig is gedaan om de enigheid des Geestes door de band des vredes te herstellen (Ef. 4 : I-6);
2. dat de particuliere synode constateerde:

(sub I A 4) „dat ds. Bax „over bepaalde besluiten van onze generale synodes zich op grievende wijze ging uiten, tot zelfs in de prediking toe bijv. in een preek over Jesaja 1 (gehouden 10 sept. 1967), waarin hij verklaarde dat in de handelingen en besluiten der meerdere vergaderingen aangaande ds. v. d. Ziel en de Tehuisgemeente zelfs geen rechtspraak aanwezig was, nog niet eens de schijn daarvan; dat de Heere dan ook daarvan zegt: „aan uw handen kleeft bloed“. „Ik verberg zelfs mijn ogen voor u“; deze en andere ernstige beschuldigingen uitte, terwijl hij intussen dit niet in de kerkelijke weg met de Schrift trachtte te bewijzen naar art. 31 K.O.“;

(sub B) „dat ds. Bax

 1. de gedurige vermaningen van de kerkeraad over het onder A geconstateerde verwerpt (welke vermaningen nog werden onderstreept en aangedrongen door een in jan. 1968 bij de kerkeraad ingediend bezwaarschrift, ondertekend door 22 bel. leden) en hij geen der gewraakte uitspraken en leringen heeft teruggenomen“;

(sub B 2) (zie II constaterende 2 b);
3. dat de particuliere synode oordeelde:

„dat ds. Bax

3. blijkens const. A 4 en B 1, 2 zijn belofte bij zijn bevestiging in het ambt afgelegd, geschonden heeft door zich tegen het schriftuurlijk opzicht en de schriftuurlijke regering van de kerkeraad over hem te verzetten, en daarin volhardt in de zonde tegen het 5c gebod des Heeren (verg. 1 Petr. 5 : 3)";

4. dat de kerkeraad tot staving van zijn oordeel (sub 1 vermeld) o.m. het volgende aanvoert:
 - a. „Wat in constatering A 4 staat is zeer ten dele waar. Ds. Bax heeft in deze preek niet aangaande de handelingen der meerdere vergaderingen ten aanzien van ds. v. d. Ziel enz. gesproken van „zelfs geen rechtspraak aanwezig" nog niet eens de schijn daarvan". Neen, déze gewraakte zinnen sloegen op de wijze waarop op vele plaatsen werd weggeroepen van achter een ontrouw geachte meerderheid van de kerkeraad. Dat veroordeelt ds. Bax in deze zinnen.
Wat de kwestie ds. v. d. Ziel betreft verzet ds. Bax zich tegen het schorsen van deze predikant zonder de medewerking van de genabuurde kerk. Deze passage uit de preek keurden wij overigens af'.
 - b. „Wat de gedurige vermaningen van de kerkeraad betreft t.a.v. ds. Bax mag opgemerkt worden, dat men elkander in 't geheel niet verstond. Er was een geprikkelde sfeer.'
,De kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen is van oordeel, dat ds. Bax in veel dingen ernstig te kort schoot.'
,Maar er waren lichtpunten. Er waren positieve uitspraken van de kant van ds. Bax. Daarom drongen wij aan op een vervolg. Doorspreken om elkaar te vinden, ().'
,Samenvattend moeten wij ook hier zeggen: De zaken stonden niet vast. Men had moeten trachten een zuivere sfeer te scheppen om alsnog de zaken broederlijk met elkaar door te spreken.
Daarom kunnen wij ook het 3e oordeel van de p.s. zo niet aanvaarden';
5. dat uit de notulen van de vergadering van de kerkeraad te Zwartsluis met de gemeente blijkt, dat ds. Bax heeft erkend ‚dat hij die kerk' (Groningen-Zuid) ‚bedoelde. Zij heeft ds. v. d. Ziel onrecht aangedaan en dan zegt de Here : doet het onrecht weg en wast uw handen, anders kan de Here ons niet genadig zijn. En als een synode van Rotterdam en nu ook van Amersfoort het recht met voeten treedt, waar blijven we dan';

van oordeel:

1. dat de kerkeraad niet heeft weerlegd de constatering van de particuliere synode sub 1 A 4 dat ds. Bax ‚deze en andere ernstige beschuldigingen uitte, terwijl hij intussen dit niet in de kerkelijke weg met de Schrift trachtte te bewijzen naar art. 31 K.O.' en dat deze constatering zelfs door de kerkeraad wordt bevestigd;
2. a. dat de kerkeraad ook niet heeft weerlegd de constatering van de particuliere synode sub B ‚dat ds. Bax de gedurige vermaningen van de kerkeraad' ‚verwerpt' ‚en hij geen der gewraakte uitspraken en leringen heeft teruggenomen',
aangezien de kerkeraad zelf reeds van oordeel is ‚dat ds. Bax in veel dingen ernstig te kort schoot', terwijl bovendien de ‚positieve uitspraken van de kant van ds. Bax, voorzover zij waarlijk ‚positief' zouden zijn, niets kunnen afdoen van het verwerpelijke van zijn negatieve uitspraken, zoals deze door de particuliere synode moesten worden veroordeeld;
- b. dat de kerkeraad met zijn verwijzing naar ‚een geprikkelde sfeer' die noodzaakte ‚om alsnog de zaken broederlijk met elkaar door te spreken' de constatering van de particuliere synode evenmin heeft weerlegd, aangezien een dergelijke verwijzing nimmer mag leiden tot miskennis van geconstateerde feiten, terwijl zulke feiten bovendien mede de sfeer bepalen en beïnvloeden;
3. dat de kerkeraad derhalve niet heeft weerlegd het oordeel van de particuliere synode sub 3, dat ds. Bax ‚zijn belofte bij zijn bevestiging in het ambt afgelegd, geschonden heeft door zich tegen het schriftuurlijk opzicht en de schriftuurlijke regering van de kerkeraad over hem te verzetten, en daarin volhardt in de zonde tegen het 5e gebod des Heren (verg. 1 Petr. 5 : 3)';

spreekt uit:

op grond van bovenstaande oordelen de bezwaren van de kerkeraad van Vollenhove-Cadoelen tegen de uitspraak van de particuliere synode af te wijzen en mitsdien niet te voldoen aan het verzoek van de kerkeraad ,uit te spreken, dat men toentertijd niet tot een (voorlopige) schorsing had mogen overgaan, maar dat men geroepen was een poging tot verzoening te doen (Matth. 5 : 9)';

en besluit:

hiervan mededeling te doen aan:

1. de raad van de gereformeerde kerk te Vollenhove-Cadoelen;
2. de e.k. particuliere synode van Overijssel;
3. ds. W. Bax te Zwartsluis;
4. de raad van de gereformeerde kerk te Zwartsluis;
5. de e.k. classis Kampen.

Artikel 303.

Oud. A. van der Vinne rapporteert namens commissie II over het rapport inzake de archieven van de generale synoden en de controle van de archieven (agendum VIII d).

Na enige bespreking en een kleine aanvulling van het voorstel van de commissie wordt met algemene stemmen het besluit genomen, dat onder artikel 304 wordt vermeld.

De commissie en met name de rapporteur wordt dankgezegd voor hun arbeid.

Artikel 304.

Besluit inzake archieven generale synoden

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. het schrijven van de raad der geref. kerk te Groningen-Zuid d.d. 4 april 1969, meldend dat het hem niet mogelijk is een volledig rapport van het archief der generale synoden in te dienen vóór de sluitingsdatum van de ingekomen stukken voor de agenda der synode;
- b. het schrijven van de raad der geref. kerk te Groningen-Zuid d.d. 28 april 1969, bevattend het rapport over de archieven der generale synoden met bijlagen, waarin de aanwezige stukken worden vermeld, en tevens de kostennota over de afgelopen periode; en waarin voorts gemeld wordt,
 1. dat het archief van de generale synoden verhuizen gaat van de Herman Colleniusstraat 13 eerst naar de Zuiderkerk, Stationsstraat 12 en later naar de nieuw te bouwen kerk met kluis aan de Paulus Potterstraat 2-4 te Groningen;
 2. dat bovengenoemde kerkeraad vraagt een verhoging van de vergoeding door de synode voor het gebruik van de nieuw te bouwen kluis;
- c. een schrijven van de raad der gereformeerde kerk te Bedum d.d. 21 april 1969 dat hij - daartoe aangewezen door de generale synode van Amersfoort-West 1967 - de controle heeft uitgeoefend op de archieven der generale synoden op 16 april 1969, alles in de beste orde heeft bevonden en adviseert de kerk te Groningen-Zuid (en in haar de archivaris) dank te zeggen voor haar beheer en haar decharge te verlenen voor het beleid over de afgelopen periode;
- d. een schrijven van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid d.d. 2 oktober 1969, waarin gevraagd wordt een vergoeding voor het gebruik van de kluis groot f 500,- per jaar ingaande 1970;

besluit:

1. De kerkeraad van Groningen-Zuid te danken voor de door hem verrichte arbeid in dezen.
2. Aan de kerkeraad van Groningen-Zuid de door hem gemaakte kosten ad f 1888,52 uit te betalen door overmaking van het bedrag op giro-rekening no. 931947 van de administrateur der geref. kerk te Groningen.
3. De kerkeraad van Bedum te danken voor de controle op de archieven der synoden en het daarover

uitgebrachte rapport.

4. Het moderamen op te dragen te zorgen,, dat het archief dezer synode wordt ondergebracht in het generaal-synodaal archief in de kluis van de Columnakerk, Paulus Potterstraat 2-4 te Groningen, en daaraan toe te voegen minstens vijf exemplaren van de Acta dezer synode.
5. De kerkeraad van Groningen-Zuid te verzoeken de archieven van de generale synoden en de gedeponeerde, de ten geschenke ontvangen alsmede de gekochte stukken op gelijke wijze te blijven verzorgen als tot dusver is geschied, en over die arbeid rapport uit te brengen op de eerstvolgende generale synode.
6. Er bij de adresvoerende kerken van de particuliere synoden op aan te dringen bij het verschijnen van de Acta van haar vergaderingen steeds twee exemplaren te zenden aan de archivaris der generale synoden, adres voorlopig als onder 4 vermeld.
7. Aan de kerkeraad van Groningen-Zuid te berichten dat naast het in 4 genoemde aantal Acta dezer synode nog enkele exemplaren dienen beschikbaar te zijn ten behoeve van deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken (zie Acta generale synode Enschede 1955 art. 137b besluit III).
8. Een kerkeraad te verzoeken controle uit te oefenen op de archieven van de generale synoden en op de overige bescheiden gedurende de tijd tot de eerstvolgende generale synode, en van zijn arbeid rapport uit te brengen op de eerstvolgende synode.
9. De kerkeraad van Groningen-Zuid te berichten dat de generale synode instemt met de gevraagde verhoging voor het gebruik van de kluis, en de vergoeding te bepalen op f 500.- per jaar ingaande 1970.

Artikel 305.

De synode gaat in comité generaal. Aan het eind van de middag heeft de sluiting als gewoonlijk in openbare zitting plaats. De avond wordt besteed voor arbeid in de commissies.

Artikel 306.

Op VRIJDAG 12 DECEMBER 1969 begint de synode haar zittingen in het openbaar. De praeses verwelkomt de adviseur prof. J. Kamphuis. De synode stelt de artikelen 272 tot en met 292 van haar Acta vast. Daarna gaat zij geruime tijd in comité.

Artikel 307.

In de loop van de middagvergadering wordt het comité opgeheven.

Ds. D. Nieuwenhuis leest namens commissie III de brief, welke de generale Brief aan synode aan deputaten-financieel heeft gezonden en het van hen daarop ontvangen antwoord (zie artikel 52).

Enkele vragen worden gesteld, welke beantwoord worden door ds. D. Nieuwenhuis en door ds. W. Vreugdenhil als curator.

De praeses dankt de commissie voor haar arbeid en ds. D. Nieuwenhuis voor zijn bijdrage daarin.

Daarna wordt de zitting, nadat de assessor in dankzegging is voorgegaan, door de praeses gesloten.

TWEEËNTWINTIGSTE SYNODEWEEK 16-19 DECEMBER 1969

Artikel 308.

Op DINSDAG 16 DECEMBER 1969 heropent de praeses de vergadering. Bij het appèl nominaal blijkt oud. J. Eizenga voor het eerst ter synode aanwezig te zijn. Op verzoek van de praeses betuigt hij door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 309.

De eerste scriba doet voorlezing van de volgende ingekomen stukken:

- a. een revisieverzoek van br. K. Kruyswijk te Scheveningen d.d. 14 december 1969 tegen de besluiten van de generale synode van Amersfoort-West 1967 ten aanzien van zijn appèlschrift d.d. 10 januari 1967. Overeenkomstig een reeds eerder genomen besluit (zie artikel 291) wordt dit stuk in handen gesteld van commissie V;
- b. een brief van deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid d.d. 13 december 1969 met toezending van een afschrift van een brief van de Directeur-Generaal van het Centraal Bureau voor de Statistiek betreffende de volkstelling 1970 en de vraag, of nu de reeds door de synode aan deputaten gegeven opdracht (zie artikel 246) ongewijzigd kan worden gehandhaafd. Besloten wordt dit stuk in handen van het moderamen te stellen.

Artikel 310.

Bezwaarschriften van de kerkeraden van Gorinchem Sliedrecht, Langerak en Leerdam

De praeses stelt aan de orde de behandeling van het rapport van commissie V inzake bezwaarschriften van de raden van de gereformeerde kerk te Gorinchem, (scriba T. Mollema), Sliedrecht, Langerak en Leerdam, welk laatste bezwaarschrift gesteund wordt door de raad van de gereformeerde kerk te Culemborg (scriba C. Roth) en door br. K. Nederveen te Hardinxveld-Giessendam (agendum XIII). De rapporteur, ds. A. Geelhoed, leest de conceptuitspraken voor.

De praeses heet de inmiddels ter vergadering gekomen adviseur prof, H. J. Schilder hartelijk welkom.

Na bespreking in drie ronden brengt de rapporteur enige wijzigingen aan in de conceptuitspraken. Dan heeft stemming plaats. Het voorstel van de commissie wordt met algemene stemmen (26) aangenomen. De afgevaardigden van Zuid-Holland bleven buiten stemming alsmede ds. O. J. Douma, die al eerder over deze zaak geoordeeld had. Ds. P. Lok, die reeds tijdens de bespreking had meegedeeld buiten stemming te zullen blijven, omdat hij eerder over deze zaak had geoordeeld, was tijdens de stemming niet aanwezig.

De praeses brengt dank aan de commissie en in het bijzonder aan de rapporteur voor hun werk in deze zaak, welke al zovele jaren moeite in het kerkelijk leven gegeven heeft.

Het besluit is vermeld in artikel 311.

Artikel 311.

Besluit inzake bezwaarschriften van de kerkeraden van Gorinchem, Langerak Sliedrecht, Leerdam

De generale synode

heeft kennis genomen van:

1. een bezwaarschrift van de kerkeraad (scriba T. Mollema) van Gorinchem, met 7 bijlagen;
2. een bezwaarschrift van de kerkeraad van Sliedrecht, met 2 bijlagen;
3. een bezwaarschrift van de kerkeraad van Langerak;
4. een bezwaarschrift van de kerkeraad van Leerdam, met 10 bijlagen, gesteund door
5. de kerkeraad van Culemborg
en
6. br. K. Nederveen te Hardinxveld-Giessendam.

I.

Zij constateert:

dat de kerkeraad van Leerdam in het tweede deel (B) van zijn bezwaarschrift appèl aantekent tegen het besluit van de classis Dordrecht-Gorinchem van 23 september 1968 tot niet-toelating van de kerk te Gorinchem (scriba J. Wondergein).

Zij overweegt:

dat deze bezwaren nimmer gediend hebben op een particuliere synode van Zuid-Holland, welke vergadering naar art. 31 K.O. de appèlinstantie is voor bezwaren tegen uitspraken van een classis.

Zij is van oordeel:

dat de generale synode daarom deze bezwaren niet in behandeling kan en mag nemen.

Zij spreekt uit:

dat dit gedeelte van het bezwaarschrift van de kerkeraad van Leerdam niet ontvankelijk is.

Zij besluit:

hiervan kennis te geven aan de kerkeraad van Leerdam.

II. *Zij constateert:*

dat de particuliere synode van Zuid-Holland 1967 a. overwoog:

1. dat een mindere vergadering overeenkomstig haar credentiebrief schuldig is voor goed en van waarde te houden al wat in de meerdere vergaderingen of synoden, op grond van de Schriften en tot stichting der kerken, zal besloten worden en voor vast en bondig te houden hetgeen door de meeste stemmen goedgevonden is (art. 33 K.O.);
 2. dat een mindere vergadering bij het zich beroepen op een meerdere vergadering de plicht heeft de bewijslast op zich te nemen om aan te tonen op welke gronden volgens haar mening de gewraakte besluiten strijden tegen het Woord Gods of tegen de artikelen der K.O. (art. 31 K.O.);
 3. dat, indien een mindere vergadering de in overweging 2 bedoelde bewijslast niet op zich neemt, het aan de volgende vergadering niet geoorloofd is, de gewraakte besluiten als aangevochten te behandelen, wat in strijd zou zijn met art. 30 K.O.;
 4. dat aan meerdere vergaderingen alleen zaken opnieuw mogen voorgesteld worden, welke een mindere vergadering achtte veranderd te moeten worden en dat met redenen omkleed (art. 46 K.O.);
- b. oordeelde:
1. dat de classis Dordrecht-Gorinchem zich niet gehouden heeft aan haar beloften neergelegd in haar credentiebrieven aan de meerdere vergaderingen;
 2. dat de classis Dordrecht-Gorinchem de besluiten van de particuliere synode 1965 niet voor vast en bondig houdt zonder naar art. 31 K.O. in beroep te gaan bij de eerstkomende generale synode;
 3. dat de classis Dordrecht-Gorinchem zich evenmin tot de particuliere synode van Zuid-Holland 1967 gewend heeft met een verzoek om hetgeen is afgehandeld op de particuliere synode van 1965 te veranderen;
- c. uitsprak:
1. dat de particuliere synode zelf zich te houden heeft en ook houdt aan de uitspraken met bijbehorende kennisnemingen, constatering, overwegingen en oordelen van haar voorgangster, de particuliere synode van Delft 1965;
 2. dat de classis Dordrecht-Gorinchem in strijd handelde met de artikelen 30, 31, 33 en 46 K.O.;
 3. dat de classis Dordrecht-Gorinchem gehouden is zich te gedragen naar de beloften neergelegd in haar credentiebrieven.

Zij overweegt:

1. dat appellanten tot de particuliere synode 1967 niet de kerkelijke weg zijn gegaan;
2. dat zij daarna echter de weg naar de eerstkomende generale synode hebben betreden.

Zij is van oordeel:

1. dat het lange tijd niet begaan van de voorgeschreven appèlweg ernstig moet worden afgekeurd;
2. dat er na de particuliere synode 1967 geen andere weg voor appellanten meer openstond dan die naar deze generale synode.

Zij spreekt uit:

de bezwaren van appellanten in behandeling te nemen.

Zij constateert voorts:

dat de kerkeraad van Langerak beweerde tegenstrijdigheid tussen de uitspraken van de particuliere synode 1962 en de particuliere synode 1963 enerzijds en de uitspraken van de particuliere synode 1965 anderzijds aanvoert om de plicht tot ratificatie van de uitspraken van de particuliere synode 1965 uit te schakelen, waarom hij verzoekt uit te spreken, dat de besluiten van de particuliere synode 1967 niet genomen hadden mogen worden.

Zij overweegt voorts:

1. dat de kerkeraad van Langerak niet bewezen heeft, dat de uitspraken van de particuliere synode 1965 in strijd zijn met de uitspraken van de particuliere synode 1962 (vgl. deel III onder D en H);
2. dat de kerkeraad van Langerak niet aangetoond heeft, dat in de uitspraken van de particuliere synode 1965 elke argumentatie ontbreekt, dat de uitspraken van de particuliere synode 1963 niet juist zijn geweest (deel III onder letter I);
3. dat de classis Dordrecht-Gorinchem inmiddels op 26 juni 1968 besloot de uitspraken van de particuliere synode 1965 betreffende de kerk te Gorinchem voor vast en bondig te houden.

Zij is voorts van oordeel:

dat niet is aangetoond, dat de uitspraken van de particuliere synode 1967 verandering behoeven.

Zij spreekt voorts uit:

aan het verzoek van de kerkeraad van Langerak niet te voldoen.

III. De generale synode neemt er verder kennis van:

dat de particuliere synode van Zuid-Holland 1965 uitspraken deed met bijbehorende kennisnemingen, constatering, overwegingen en oordelen inzake de gereformeerde kerk te Gorinchem.

De generale synode constateert:

A. 1.

dat de particuliere synode 1965 in een constatering uitsprak, dat de bezwaarde broeders uit Gorinchem zich op 15 november 1962 met een brief tot de kerkeraad gewend hebben met het verzoek afkeuring te willen uitspreken over met name genoemde en door de particuliere synode 1962 geconstateerde afwijkingen van Schrift, belijdenis en kerkenordening, zulks „tot herstel van het geschokte vertrouwen en opheffing van de bestaande moeilijkheden" (I constaterende 3);

A. 2. dat als bezwaar tegen deze constatering wordt ingebracht:

- a. De particuliere synode 1962 heeft de uitdrukking „afwijkingen van Schrift, belijdenis en kerkenordening" niet gebruikt (bezwaar van de kerkeraden van Langerak, Leerdam en Sliedrecht) met als motivering, dat de particuliere synode 1962 in voorzichtig gestelde overwegingen niet meer zei dan:
„dat ds. Algra lichtvaardig over de belijdenis in het algemeen, en over art. 35 (N.G.B.) in 't bijzonder geschreven heeft en . . . daarmee dreigt te kort te doen aan de rijkdom van de Gereformeerde belijdenis, en de aard van deze belijdenis als formulier van enigheid"
en stelde, dat de classis Dordrecht-Gorinchem een geschil over art. 35 N.G.B. „had behoren terug te verwijzen naar de kerkeraad, daarbij de kerkeraad in overweging gevende de vraag, of hier mogelijk gesproken zou kunnen worden van „enig bedenken" in de zin van het ondertekeningsformulier" (motivering van de kerkeraad van Leerdam en wat het laatste betreft ook van de kerkeraad van Langerak);
- b. de ‚afwijkingen' van ds. Algra zijn ook nog geen afwijkingen van heel de kerk te Gorinchem (bezwaar van de kerkeraad van Langerak).

A. 3. *De generale synode overweegt echter:*

- a. dat de bezwaarde broeders met name genoemde afwijkingen van Schrift, belijdenis en kerkenordening in publicaties van ds. A. H. Algra betreffende het Ondertekeningsformulier voor predikanten en artikel 35 N.G.B. en in de houding van de kerkeraad van Gorinchem inzake de oefening en de afspraken van het kerkverband aan de particuliere synode 1962 ter beoordeling hebben voorgelegd;
- b. dat de kerkeraad van Gorinchem (blijkens zijn antwoord aan één der bezwaarde broeders op 17 jan. 1963) het standpunt van ds. Algra inzake het Ondertekeningsformulier geheel tot het zijne maakte en (blijkens brief d.d. 19 maart 1963 aan de classis) van mening was zich van zijn roeping om opzicht te hebben over de leer van de Dienaar des Woords, gekwetend te hebben zonder terugneming van de gewraakte uitdrukkingen over art. 35 N.G.B. gevraagd te hebben van ds. Algra;
- c. dat de particuliere synode 1962 door de handelwijze van de classis Dordrecht-Gorinchem van 5 oktober 1961 af te keuren, de uitspraken van de classis van 8 jan. 1959, 15 sept. 1960, 2 febr. 1961 en 21 sept. 1961, die in de houding van de kerkeraad ten aanzien van het kerkverband afwijkingen van Matth. 5 : 37 en de artt. 31 en 41 K.O. constateerden, bekrachtigde;
- d. dat de particuliere synode 1962 inzake het Ondertekeningsformulier geheel overeenkomstig het verzoek der bezwaarde broeders oordeelde door o.a. te overwegen:
 - onder 1: „aangezien in het gewraakte artikel van 14 mei 1960 ds. A. H. Algra duidelijk een persoonlijke afkeuring van de inhoud van het Ondertekeningsformulier doet horen”;
 - onder 2: „aangezien in het spreken van ds. Algra aldaar een duidelijke tegenstelling wordt aangetroffen tussen het beroep op de belijdenis en dat op de Heilige Schrift”; en
 - onder 3: „dat moeilijk gesproken kan worden . . . dat ds. Algra duidelijk laat blijken zich aan het eens door hem ondertekende formulier te willen houden”;en door uit te spreken:

„dat de classis Dordrecht-Gorinchem de door appellanten voorgelegde en door de particuliere synode in haar overwegingen beoordeelde uitdrukkingen van ds. A. H. Algra over het Ondertekeningsformulier heeft af te keuren en bij de kerkeraad van Gorinchem heeft aan te dringen op de wegneming van deze uitdrukkingen” (B uitspraak 3);
- e. dat de particuliere synode 1962 inzake de avondmaalsleer van ds. A. H. Algra in overeenstemming met het verzoek der bezwaarde broeders o.a. overwoog:
 1. „dat ds. Algra lichtvaardig heeft gesproken over een laatste smet van de roomse dwaalleer”, die in art. 35 N.G.B. te vinden zou zijn, aangezien ds. Algra verzuimde aan te geven, welke de historische achtergronden van artikel 35 zijn en eveneens naliet, alle gegevens van de Heilige Schrift in dit verband te bespreken” (C overwegende 2);
 2. „dat niet „voldaan kan worden aan het verzoek (van de kerkeraad van Dordrecht) uit te spreken, dat de classis had behoren te verklaren, dat ds. Algra inging tegen de belijdenis in art. 35 N.G.B., noch volstaan kan worden met de uitspraak dat ds. Algra „denigrerend” heeft gesproken over onze belijdenis” (C voorts overwegende 2);
 3. „dat de classis Dordrecht-Gorinchem . . . veel scherper in het licht had behoren te stellen, hoezeer ds. Algra . . . over art. 35 in het bijzonder op lichtvaardige wijze heeft geschreven en hoezeer hij daarmee dreigt te kort te doen aan de rijkdom van de Gereformeerde belijdenis en de aard van deze belijdenis als formulier van enigheid” (C voorts overwegende 3);
 4. „dat de classis Dordrecht-Gorinchem voorts het geschil over art. 35 had behoren te verwijzen naar de kerkeraad, daarbij de kerkeraad in overweging gevende de vraag, of hier mogelijk gesproken zou kunnen worden van „enig bedenken” in de zin van het Ondertekeningsformulier” (C voorts overwegende 4).

A. 4. *De generale synode oordeelt met name betr. e 4:*

dat de particuliere synode 1962 zich niet in vragende zin uitsprak of ds. Algra dreigde tekort te doen aan de belijdenis, en 6f hier sprake was van „enig bedenken” bij ds. Algra, maar dat zij uitsprak, dat scherper in het licht had moeten worden gesteld hoezeer hij dreigde te kort te doen aan de belijdenis en dat de kerkeraad moest overwegen of het „enig bedenken” bij ds. Algra, mogelijk van dien aard was, dat het Ondertekeningsformulier in werking moest treden, in dezelfde

geest als de classis Dordrecht-Gorinchem schreef op 7 maart 1963, n.l. dat ds. Algra moest beloven in dezen de kerkelijke weg te gaan, als hij zijn uitdrukking over art. 35 N.G.R. nog voor zijn rekening nam;

B.1.

dat de particuliere synode 1965 verder constateerde:

dat de kerkeraad van Gorinchem via het kerkblad van 24 november 1962 ten aanzien van de uitspraken van de p.s. 1962 aan de gemeente bekend maakte: „De kerkeraadsliden zullen van een en ander kennis nemen, maar verder kan de kerkeraad met deze stukken niets doen; het bezwaarschrift handelde immers over classisbesluiten en deputatenadviezen", terwijl hetzelfde kerkeraadsverslag meldde: „Brief d.d. 10 oktober 1962 namens de laatstgehouden classisvergadering, bevattend een niet nader gemotiveerde opwekking om de vergaderingen der classis bij te wonen. De kerkeraad neemt dit schrijven voor kennisgeving aan" (I constaterende 4);

B. 2. dat als bezwaar tegen deze constatering wordt ingebracht:

dat het standpunt van de kerkeraad van Gorinchem t.a.v. de uitspraken der particuliere synode formeel juist kan worden genoemd. De uitspraken der synode waren gericht tot de classis, niet tot de kerkeraad. In theorie bleef de mogelijkheid bestaan dat de classis deze uitspraken niet zou ratificeren. Dan zou de kerkeraad hiervan nimmer iets horen, althans niet in de door de bezwaarden en door de synode bedoelde zin (bezwaar van de kerkeraad van Sliedrecht).

B. 3. *De generale synode stelt hier tegenover:*

- a. dat de particuliere synode 1962 kennis gaf van haar uitspraken, die gedaan waren naar aanleiding van een bezwaarschrift tegen het beleid van de kerkeraad en voor een belangrijk deel gevormd werden door een beoordeling van de bezwaren tegen de kerkeraad en de leer van ds. Algra, aan de kerkeraad van Gorinchem;
- b. dat de kerkeraad van Gorinchem krachtens zijn verplichting om art. 31 K.O. te onderhouden en niet pas krachtens een eventuele goedkeuring der besluiten door de classis, gehouden was de hem bekendgemaakte en hem rakende besluiten, met bijbehorende oordelen en overwegingen, voor vast en bondig te houden, tenzij hij het bewijs leverde, dat deze uitspraken in strijd waren met de Schrift en/of de kerkenordering;

C.1

dat de particuliere synode 1965 voorts constateerde, dat een aantal bezwaarden in Gorinchem op 1 februari 1963 zich heeft afgescheiden, constaterende daadwerkelijke verbreking van de gemeenschap met de zusterkerken, ontkrachting van de waarde der ondertekening van het Ondertekeningsformulier en verloochening van het gezag der belijdenisgeschriften (I constaterende 6);

C. 2. dat als bezwaar tegen deze constatering wordt ingebracht:

- a. dat de aan de orde gestelde zaken in de constateringen tot dusver nog niet zijn genoemd, laat staan beschreven. Zij zullen straks ook niet beoordeeld worden (bezwaar van de kerkeraad van Sliedrecht);
- b. dat „een mening" over de kerkeraad van Gorinchem, waarvan de particuliere synode op 24 oktober 1962 uitsprak, dat zij „elke grond mist", geen grond kan zijn om zich in februari 1963 van de gemeente van Jezus Christus te Gorinchem Vrij te maken (bezwaar van de kerkeraad van Leerdam; de kerkeraad van Sliedrecht voert een soortgelijk bezwaar aan).

C. 3 *De generale synode stemt toe:*

dat de particuliere synode 1965 geen beschrijving heeft gegeven van de aan de orde gestelde zaken (hierboven onder A vermeld).

C. 4. *De generale synode moet anderzijds echter tegenover deze bezwaren stellen:*

- a. dat de onderhavige zaken ten dele reeds genoemd zijn onder 1 constaterende 2 en 4; en alle genoemd worden onder II constaterende 2 en beoordeeld worden in I voorts overwegende, van oordeel I en uitspraak, in de uitspraken van de particuliere synode 1965;
- b. dat de particuliere synode 1962 haar uitspraken deed, beoordelede de situatie in de kerk te Gorinchem van 1960/61;
- c. dat de bezwaardenden hun afscheiding niet gegrond hebben op de uitspraken van de particuliere synode 1962, maar op de feitelijke situatie, die zij op 1 februari 1963 in de kerk te Gorinchem constateerden;

D.I.

dat de particuliere synode 1965 overwoog,

dat de bezwaarde broeders weliswaar de sub constaterende 1 vermelde uitspraak (nl dat de particuliere synode 1962 ... niet kon voldoen aan het verzoek ... om uit te spreken dat de classis Dordrecht-Gorinchem „niet anders kon doen dan constateren, dat de kerkeraad van Gorinchem de belijdenis als formulieren van enigheid voor de kerkelijke samenleving heeft losgelaten en derhalve niet meer gerekend kan worden tot de Gereformeerde kerken te behoren") niet openlijk en volledig tot de hunne hebben gemaakt, maar dat zij metterdaad zich op kerkelijke wijze tot hun kerkeraad hebben gewend (brief van 15 november 1962) en daarin voor hun deel een ernstige poging hebben gedaan om te komen tot herstel van het geschokte vertrouwen (I overwegende 1);

D. 2. dat als bezwaar tegen deze overweging wordt ingebracht:

- a. In plaats van te overwegen, dat de broeders de uitspraken van 1962 „niet openlijk en volledig tot de hunne hebben gemaakt" had de particuliere synode 1965 behoren te constateren dat de bezwaarde broeders geen oor hebben gehad voor het vermaan aan hun adres, dat uit de overwegingen van 1962 doorklinkt (bezwaar van de kerkeraad van Sliedrecht);
- b. deze vergadering had uitgesproken dat hun verlangen naar afscheiding en herinstituering elke grond miste (bezwaar van de kerkeraad van Langerak; de kerkeraden van Leerdam en Gorinchem-praeses ds. A. Koers voeren een soortgelijk bezwaar aan);
- c. hun „vrijmaking" kan niet als kerkelijk handelen worden aangewezen, aangezien:
 1. deze in feite neerkomt op een niet voor vast en bondig houden van de uitspraken van de particuliere synode 1962 zonder daartegen in de kerkelijke weg in beroep te gaan (bezwaar van de kerkeraden van Leerdam, Gorinchem-praeses ds. A. Koers, Langerak en Sliedrecht);
 2. en op 1 februari 1963 de houding van de classis Dordt/Gorinchem m.b.t. deze uitspraken nog niet bekend was.
Er van uitgaande, dat de classis deze uitspraken voor vast en bondig zou houden, en dienovereenkomstig handelen, hadden zij tenminste behoren te wachten op de handelingen van de classis en de reactie van de kerkeraad te Gorinchem daarop.
 3. en zelfs, wanneer zij daardoor niet bevredigd zouden zijn, behoorden zij de kerkelijke weg te gaan, door een hernieuwd appèl op de particuliere synode en eventueel zelfs tot de generale synode. Dan zouden zij kerkelijk hebben gehandeld, d.i. in overeenstemming met het gereformeerde kerkrecht, dat immers ook beoogt, in moeilijke situaties de broeders bijeen te houden. In deze ordelijke weg wil de HERE ook vrede geven (1 Cor. 14 : 33); (bezwaar van de kerkeraad van Leerdam; soortgelijke bezwaren voert de kerkeraad van Langerak aan, die spreekt van: de classis voor de voeten lopen, voordat deze ook nog maar iets had kunnen besluiten; evenals de kerkeraad van Sliedrecht, die hierbij de eis tot christelijk geduld aanvoert).

D. 3. *De generale synode stelt hiertegenover:*

- Ad a.**
1. dat met name in de overwegingen van de particuliere synode 1962 de bezwaren van de appellerende broeders naar hun inhoud zakelijk vrijwel over heel de linie erkend werden (gelijk hierboven onder A vermeld werd);

2. dat de bezwaarden, die in september 1960 in een brief aan de kerkeraad als voorwaarde stelden voor het intrekken van hun bezwaren tegen de kerkeraad, dat de kerkeraad moest erkennen, dat ds. H. Eenhoorn te Zwijndrecht-Grote Lindt terecht geschorst en afgezet was nadat de particuliere synode van 1962 had overwogen, dat het indienen van een behoorlijke credentie ter classis mogelijk was, met behoud van aanwezige consciëntiebezwaren tegen het beleid van de classis in 1958 (A overwegende 5), deze voorwaarde hun brief van 15 september 1962 aan de kerkeraad niet meer stelden;
 3. dat het niet juist is te stellen, dat de bezwaarden de uitspraken van de particuliere synode 1962 te eigen behoefte uitgelegd, maar intussen verworpen hebben, blijkt verder ook uit het feit, dat zij in een brief aan de kerkeraad van 15 november 1962 inzake de punten van geschil zakelijk niet méér en niets anders van de kerkeraad vragen, dan hetgeen de particuliere synode had geoordeeld, respectievelijk overwogen;
- Ad b.**
1. dat, gelijk de particuliere synode 1965 deed in I constaterende 1 en 2 onderscheiden moet worden tussen de oordelen van de particuliere synode 1962 aangaande de zakelijke bezwaren, die zij over vrijwel heel de linie erkende, èn haar uitspraken betreffende de ingediende verzoeken, om steun tot herinstituering, welke zij afwees, om-dat de bezwaarden te snel gereed waren met hun definitief oordeel aangaande de kerk te Gorinchem;
 2. dat dit oordeel voor het eerst uitgesproken was op 6 december 1960, terwijl het laatste stuk, dat gezonden was aan de classis, welker uitspraken de particuliere synode te beoordelen had, gedateerd was op 12 december 1961.
Ontwikkelingen ná 12 dec. 1961 mócht de particuliere synode zelfs niet meer in haar beoordeling betrekken.
De uitspraak van de particuliere synode 1962 hield dus niet méér in, dan dat het verzoek om herinstituering in de situatie van ultimo 12 december 1961 te snel was geweest;
- Ad c.**
1. dat de afscheiding op 1 februari 1963 niet in feite neerkomt op een niet voor vast en bondig houden van de uitspraken van de p.s. 1962, omdat de uitspraken aangaande de gedateerde verzoeken na de verdere ontwikkelingen haar actualiteit reeds verloren hadden en de p.s. over de nieuwe situatie geen enkele uitspraak had gedaan/kunnen doen;
 2. dat, aangezien de bezwaarde broeders zich met de oordelen van de particuliere synode 1962 aangaande hun zakelijke bezwaren, die van kracht bleven, omdat de afwijkingen bleven bestaan, vrijwel geheel konden verenigen, terwijl de uitspraken aangaande hun concrete verzoeken, die zij niet openlijk en volledig tot de hunne hadden gemaakt, in de nieuwe situatie haar actualiteit reeds verloren hadden, er geen enkele reden voor hen was in de kerkelijke weg bij particuliere synode of generale synode herziening te zoeken van de gedane uitspraken;
 3. wat betreft het bezwaar, dat de broeders hadden moeten wachten met tot afscheiding over te gaan tot de classis gehandeld zou hebben naar aanleiding van de uitspraken van de particuliere synode, moet gesteld worden, dat de bezwaarden de classis die tot oordelen geroepen was, en die op 13 december 1962 vergaderde, hebben afgewacht.
De bezwaarden hebben deze classis in kennis gesteld van de houding van de kerkeraad ten aanzien van de zo belangrijke uitspraken van de particuliere synode; maar de classis voerde dit punt van haar agendum af, door een commissie te benoemen, die aan de volgende classis moest rapporteren.
Daarom treft de bezwaarden in dezen geen verwijt;

E.1.

dat de particuliere synode vervolgens overwoog:

dat de kerkeraad, blijkens constaterende 4 (boven onder B vermeld) en 5 (dat de kerkeraad, blijkens zijn op 17 januari 1963 gegeven beantwoording van de bezwaarde broeders van 15 november 1962 bleef vasthouden aan zijn eerder ingenomen standpunt en geen enkele toenadering toonde, noch inging op de gestelde vragen

en derhalve niets deed om het geschokte vertrouwen te herstellen), zich noch door de particuliere synode noch door de bezwaarde broeders liet bestraffen over de aangewezen gebreken, terwijl er bovendien, mede gelet op de reeds jaren ten aanzien van de classis ingenomen houding, geen grond was voor de verwachting dat hij zich door de classis wèl zou laten bestraffen (I overwegende 2);

- E. 2. dat als bezwaar tegen deze overweging wordt ingebracht:
- a. Als de particuliere synode het woord „bestrafen" gebruikt, is zij wel zeer ver verwijderd van de wijze en voorzichtige taal van haar voorgangster uit 1962 (bezwaar van de kerkeraad van Sliedrecht);
 - b. de overweging van de particuliere synode, dat er „geen voldoende grond was voor de verwachting, dat hij (de kerkeraad van Gorinchem) zich door de classis wel zou laten bestraffen" rekent er niet mee, dat de Geest des HEREN zijn werk juist doen wil en kan in de geordende kerkelijke wegen (bezwaar van de kerkeraad van Leerdam).

E. 3. *De generale synode stelt hier tegenover:*

- Ad a. dat de particuliere synode 1962 inderdaad het woord „bestrafen" niet bezigde, maar dat de uitspraken, gelijk boven sub A vermeld zeer zeker een bestraffing aan het adres van de kerkeraad van Gorinchem inhielden;
- ad b. dat de enige grond voor de verwachting dat de kerkeraad de uitleg van de classis van waarde zou houden, juist ontbrak, omdat de kerkeraad vanwege de weigering om deze belofte te geven, geen credentiebrieven ter classis indiende en daarmee reeds lang blijk gaf in de geordende kerkelijke wegen, waarin de Geest des HEREN zijn werk juist doen wil en kan, niet te willen gaan;

F.1.

dat de particuliere synode verder overwoog:

dat de sub constaterende 4 vermelde houding van de kerkeraad tussen 24 oktober 1962 en 1 februari 1963 niet als incidenteel doch als symptomatisch aangemerkt dient te worden voor een houding die de kerkeraad reeds jaren tegenover meerdere vergaderingen had aangenomen (I voorts overwegende);

F. 2. dat als bezwaar tegen deze overweging wordt ingebracht:

De particuliere synode schiet ook hier ten enenmale tekort in het beschrijven en beoordelen van „een houding die de kerkeraad reeds jaren tegenover de meerdere vergaderingen had aangenomen" (bezwaar van de kerkeraad van Sliedrecht).

F. 3. *De generale synode stelt hier tegenover:*

dat dit niet als een bezwaar van tekort schieten mag beoordeeld worden, daar de particuliere synode hier samenvattend teruggreep op wat de classis Dordrecht-Gorinchem reeds uitvoerig beschreven en beoordeeld had, gelijk boven sub A overweging b vermeld is;

G. 1.

dat de particuliere synode oordeelde:

dat tussen de kerkeraad en de bezwaarde broeders gedurende jaren in geding zijn geweest zaken, die rechtstreeks raken de normen en accoorden van de ambtsbediening en de samenleving der kerken (I van oordeel 1);

G. 2. dat als bezwaar tegen dit oordeel wordt ingebracht:

- a. dat er niet over gesproken wordt, welke zaken dit waren;
- b. dat, wanneer het gaat om een zo verstrekkende uitspraak als de onderhavige toch verwacht mag worden, dat een kerkelijke vergadering duidelijk de gronden aangeeft

(bezwaar van de kerkeraad van Sliedrecht).

G. 3. *De generale synode stelt hier tegenover:*

- Ad a. dat het geen betoog behoeft, dat hier bedoeld zijn de zaken, die in I constaterende 6 vermeld werden (zie boven onder C);
- ad b.
1. dat inzake de houding van de kerkeraad tegenover en zijn verplichtingen binnen het kerkverband de normen en accoorden van de samenleving der kerken in geding waren, was reeds tevoren door de classis en de particuliere synode 1962 zo duidelijk aangewezen, dat synode van 1965 daarbij zonder meer kon aansluiten;
 2. dat het oordeel, wat het Ondertekeningsformulier voor Dienaren des Woords betreft, voor zichzelf spreekt; het behoeft geen nader bewijs, dat art. 53 K.O. een accord en dus, vanwege Matth. 5 : 37, een norm voor de ambtsbediening in de kerk bevat;
 3. dat, wat de avondmaalsleer van ds. A. H. Algra betreft, alleen al de uitdrukking „hoezeer ds. Algra . . . over art. 35 in het bijzonder op lichtvaardige wijze geschreven heeft en hoezeer hij daarmee dreigt tekort te doen aan de rijkdom van de Gereformeerde belijdenis" van de particuliere synode van 1962 doet zien, hoe deze synode reeds de belijdenis in geding zag komen;
 4. dat de particuliere synode 1965 zich terecht op het standpunt stelde, dat in 1962 reeds de „gebreken" waren aangewezen, zodat zijzelf slechts diende aan te tonen, dat de kerkeraad van Gorinchem zich niet liet bestraffen over de aangewezen gebreken, hetgeen deze synode ook werkelijk heeft gedaan;

H.1.

dat de particuliere synode uitspraak:

dat de daad van vrijmaking van de kerkeraad (praeses ds. Algra) erkend dient te worden als onontwikkbaar vervolg van de strijd der gehoorzaamheid om het toevertrouwde pand te bewaren en de verstrooiing der gemeente tegen te gaan;

H. 2. dat als bezwaar tegen deze uitspraak wordt ingebracht:

- a. dat de particuliere synode 1965 uitspraken doet, tegenstrijdig met die van de particuliere synode 1962, zonder aan te tonen dat òf 1962 onjuist sprak en deze uitspraken naar art. 46 K.O. veranderd moesten worden, òf dat zich sindsdien zodanige ontwikkelingen hebben voorgedaan, dat nieuwe, andere, en verder strekkende uitspraken noodzakelijk waren geworden (bezwaar van de kerkeraden van Gorinchem-praeses ds. A. Koers, Langerak, Leerdam en Sliedrecht waarbij de laatste ook art. 31 K.O. noemt, waarmee de uitspraak moeilijk te rijmen zou vallen);
- b. dat deze uitspraak niet uit Schrift, belijdenis en kerkenordering wordt gestaafd (bezwaar van de kerkeraad van Sliedrecht);
- c. dat de particuliere synode 1965 voor de beoordeling zowel van de afscheiding, als van de instituering te Gorinchem, geheel is voorbijgegaan aan de toetsingsnorm voor dergelijke handelingen in de artt. 28 en 29 van de Ned. Gel. Bel. (bezwaar van de kerkeraden van Leerdam, Sliedrecht en Langerak);
- d. het niet bezoeken van de classisvergaderingen is niet één van de kenmerken van de kerk (bezwaar van de kerkeraad van Langerak).

H. 3. *De generale synode stelt hier tegenover:*

- Ad a
1. dat boven sub D, reeds gebleken is, dat de afscheiding in Gorinchem niet in strijd was met de uitspraken van de particuliere synode 1962, daar deze het conflict te Gorinchem in een vroeger stadium beoordeelde;
 2. dat de oordelen van de particuliere synode 1962 over de afwijkingen van ds. Algra en de kerkeraad van Gorinchem van kracht bleven en dat daarmee de uitspraken van de particuliere synode 1965 niet in strijd zijn, zodat strijdigheid met art. 46 of 31 K.O. niet

- in geding is;
3. dat de particuliere synode 1965 een door voortgaande ontwikkelingen ontstane nieuwe situatie beoordeelde, blijkens haar eigen bewoordingen.
Zij spreekt zich immers uit over het vervolg van de strijd, die in 1962 werd beoordeeld. En heel het eerste deel is toegespitst op de beoordeling van deze nieuwe ontwikkelingen;
- ad b. dat wel moet worden toegestemd, dat de particuliere synode ter staving van haar uitspraken de Schrift, belijdenis en de kerkenordening niet uitdrukkelijk citeerde, maar in haar eerste uitspraak horen we 1 Tim. 6 : 20 doorklinken. En verder heeft zij enerzijds de uitspraken indirect bekrachtigd, waarmee de classis Dordrecht-Groningen reeds de kerk te Gorinchem veroordeeld had op grond van Matth. 5 : 37 en de artikelen 31 en 41 van de kerkenordening. En anderzijds had zij ook andere teksten en artikelen, die in commissierapporten en in de acte van afscheiding aangevoerd zijn en die in feite door haar bevestigd werden in haar uitspraken een plaats kunnen geven, te weten: Ef. 3: 17-19 en artt. 53 en 87 K.O.-inzake het Ondertekeningsformulier Joh. 6, 1 Cor. 10 : 16, art. 35 N.G.B. en de zondagen 28, 29 en 30 van de H.C. inzake de avondmaalsleer van ds. A. H. Algra en I Cor. 5 : 6-7 ter staving van de oproep tot wederkeer aan het adres van de kerkeraad van Gorinchem;
- ad c
1. wat de artt. 28 en 29 der N.G.B. betreft, heeft de particuliere synode zich hierop wel niet duidelijk beroepen, maar de normen in deze artikelen neergelegd wel verwerkt in haar uitspraken. De taal van de belijdenis horen we doorklinken in de overweging, dat de kerk te Gorinchem zich niet liet bestraffen over haar gebreken, een kenmerk, dat de kerk niet meer getrouw is. We horen de taal van deze artikelen doorklinken in het oordeel, dat reeds jaren in geding waren zaken die rechtstreeks de normen van de ambtelijke bediening raken.
En hoe de particuliere synode deze normen in geding zag is duidelijk uit haar spreken van „afwijkingen" en „gebreken" (in I constaterende 2, III overwegende 1 en I overwegende 2).
De particuliere synode heeft door te spreken over de verstrooiing, die in Gorinchem tegengegaan moest worden, aangewezen dat ontbrak wat art. 28 N.G.B. van de gehoorzame kerk vermeldt, n.l. dat zij onderhoudt de enigheid der Kerk; de hals buigt onder het juk van Christus dient de opbouwning der broederen;
2. dat de particuliere synode, de artikelen 28 en 29 N.G.B. wel . heeft gehonoreerd, omdat heel haar uitsprakenreeks laat zien, dat de broeders in Gorinchem met reden stelden, dat de kerk te Gorinchem niet meer vertoonde de merktekenen van de kerk des Heeren, die zich immers aanstelt naar het zuivere Woord Gods verwerpende alle dingen die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoord;
3. dat hiervoor de kwestie van de avondmaalsleer mocht worden genoemd, aangezien de bezwaarde broeders de afwijking van art. 35 N.G.B. hebben aangevoerd, omdat daarmee het sacramenteel karakter uit het avondmaal werd weggenomen.
Dat raakt het tweede kenmerk van de gehoorzame kerk;
4. dat hiervoor de kwestie van het Ondertekeningsformulier mocht geworden aangevoerd, omdat dit formulier het accoord is tot het rein houden van de prediking van het evangelie in de ambtelijke bediening.
Dat raakt het eerste kenmerk van de gehoorzame kerk;
- ad. d. dat hiervoor de kwestie van voortdurende ontrouw t.a.v. de onderhouding van het kerkverband en van woordbreuk bij de kerkeraad mocht worden aangevoerd, niet omdat het gaan naar de classis een kenmerk der kerk is, maar het gaan leven in zonde van woordbreuk en ontrouw in de kerkzaken en het zich daarover niet laten bestraffen, wèl een zaak is, die de kenmerken der gehoorzame kerk raakt.
Juist in de laatste ontwikkelingen naar de breuk toe, is in het voortdurend verwerpen van de roep om wederkeer bij de kerkeraad van Gorinchem aan het licht gekomen, dat deze kerk niet meer vertoonde de kenmerken van de ware kerk. Naar artikel 28 en 29 N.G.B. hebben de afgescheiden broeders daarvoor in de acte van afscheiding het bewijs geleverd, dat door de particuliere synode 1965 bekrachtigd werd;

I.1

dat de particuliere synode bovendien constateerde:

- a. dat de classis, toen de kerkeraad (praeses ds. Algra) naar haar zitting van 21 maart 1963 twee afgevaardigden zond, de credentiebrief van deze kerke-raad, zonder dat deze schuld beleed over zijn vroegere handelingen, aanvaardde en aan de afgevaardigden keurstem verleende (II bovendien constaterende 1);
- b. dat de particuliere synode 1963 uitsprak „dat de classis Dordrecht-Gorinchem terecht op 21 maart 1963 de afgevaardigden van de kerkeraad van Gorinchem heeft ontvangen, gezien de behoorlijke credentie" (II bovendien constaterende 2);
- c. dat de depp. ad art. 49 K.O. het in hun advies van 10 februari 1964 in de classis laakten, dat zij de kerkeraad had toegelaten tot haar vergaderingen, terwijl deze zich niet had verklaard „over zijn beschuldiging, dat de kerken (van de classis) de grondslag hebben verlaten, en over zijn uitspraak, dat hij met die kerken niet kan samenbidden en samenwerken": waarbij deputaten adviseerden dat vóór alles de classicale handelingen getoetst dienden te worden aan het Woord des HEREN (Matth. 5 : 23, 24, 37; Spr. 28 : 13) (II bovendien constaterende 3);
- d. dat de particuliere synode 1964 het beleid van haar deputaten ad art. 49 K.O. blijkens art. 6a van de Acta van deze particuliere synode goedkeurde (11 bovendien constaterende 4);
- e. en uitsprak: dat de classis Dordrecht-Gorinchem de afgevaardigden van de kerkeraad (scriba H. Visser) als afgevaardigden van een gereformeerde kerk dient te ontvangen;

I. 2. dat als bezwaar tegen de onder I vermelde constatering wordt ingebracht:

- a. dat de uitspraak van de particuliere synode 1963 door de particuliere synode 1964 niet is herroepen, zoals ten onrechte in de uitspraak van de particuliere synode 1965 wordt gesuggererd (bezwaar van de kerkeraad van Leerdam);
- b. door deze uitspraak niet in rekening te brengen, handelt de particuliere synode 1965 ook in de weg tot haar tweede uitspraak in strijd met de artikelen 46 en 31 K.O. (bezwaar van de kerkeraad van Sliedrecht).

I. 3. *De generale synode overweegt hierbij:*

- a. dat de classis Dordrecht-Gorinchem op 7 maart 1963 van de kerkeraad van Gorinchem-praeses ds. Algra een behoorlijke credentiebrief naar art. 41 K.O. vroeg, maar op 21 maart daaropvolgende zich niet vergewiste, dat de kerkeraad van Gorinchem de ernstige beschuldigingen van destijds tegen de kerken te Zwijndrecht-Grote Lindt en Zwijndrecht had ingetrokken, waarmee dan deze kerken werkelijk als zusterkerk in de zin van art. 41 K.O. zouden zijn aanvaard;
- b. dat de classis op 7 maart 1963 van de kerkeraad van Gorinchem de betuiging vroeg, dat deze zich in alles wilde houden aan art. 31 K.O., maar op 21 maart daaropvolgende verzuimde zich ervan te vergewissen, dat deze kerkeraad dit ook werkelijk deed, door met zijn bezwaren in de zaak ds. H. Eenhoorn nu verder de kerkelijke weg te gaan;
- c. dat de nieuwe ontwikkeling in de kerk te Gorinchem de classis op 21 maart 1963 voor de vraag plaatste, of de kerkeraad vrijuit ging terzake van de ontstane breuk, maar dat de classis dit niet heeft onderzocht.

I. 4. De generale synode is van oordeel:

- a. dat de particuliere synode 1963 ten onrechte oordeelde, dat alleen het indienen van een formeel behoorlijke credentiebrief het aanvaarden van de afgevaardigden van de kerkeraad-praeses ds. Algra op de classis van 21 maart 1963 rechtvaardigde;
- b. dat de particuliere synode 1964 door het beleid van de deputaten ad art. 49 K.O. goed te keuren in feite en terecht de beslissing van de p.s. 1963 heeft achterhaald, maar met voorbijgang van art. 46 K.O. heeft verzuimd dit nader te motiveren;

- c. dat de particuliere synode 1965 terecht de handelwijze van de classis op 21 maart 1963 en daarmee het oordeel van de particuliere synode 1963 heeft afgekeurd en in deel 11 van haar uitspraken uitvoerig heeft gemotiveerd, dat en waarom een ander oordeel nodig was, waarmee zij aan het bepaalde in art. 46 K.O. heeft voldaan en waarmee tevens strijdigheid met art. 31 K.O. werd voorkomen;

J.1.

dat de particuliere synode oordeelde,

dat het zowel aan de kerkeraad als aan de classis als schuldige nalatigheid moet worden aangerekend, dat zij voor de afgescheiden broeders niet de weg geopend hebben om te komen tot herstel van de geschonden eenheid in de zin van de uitspraken van de P.S. 1962 (11 van oordeel 1):

J. 2. dat als bezwaar tegen dit oordeel aangemerkt kan worden:

- a. dat de particuliere synode 1965 geheel is voorbijgegaan aan de schuldbelijdenissen van de kerkeraad van Gorinchem d.d. maart 1965 en 3 juni 1965 (ethisch bezwaar van de kerkeraad van Leerdam, heel de uitsprakenreeks rakend; de kerkeraad van Langerak voert soortgelijke bezwaren aan);
- b. dat derhalve de bezwaren van de bezwaarde broeders ter zake van de voor en tijdens de afscheiding te Gorinchem in geding zijnde punten geacht kunnen worden weggenomen te zijn en dat zij deswege deze zaken niet kunnen en mogen aanvoeren als verhinderend op de weg naar hereniging (bezwaar van de kerkeraad van Leerdam; de kerkeraad van Gorinchem-praeses ds. Koers voert een gelijksoortig bezwaar aan).

J. 3. *De generale synode overweegt hierbij:*

dat in de brief van de kerkeraad van Gorinchem (-praeses ds. A. Koers) d.d. maart 1965 in verband met de uitspraken van de particuliere synode 1962 onder andere te lezen staat:

- a. „Daarom willen wij dit zeggen, broeders en zusters: zij, die u op deze weg dreven en zich opwierpen als uw leidlieden en „herders“, zijn kwade herders. Ons, als uw wettige herders, hebben veel gebreken aangekleefd, wat wij u openlijk belijden, maar dit is ronduit kwaad herderschap“;
- b. „dat door „die houding“ (nl de houding van de kerkeraad ten aanzien van de brief van 15 november 1962) de breuk niet mede is ontstaan“;
- c. „... wij bestrijden ten stelligste, dat ds. Algra in strijd met de H. Schrift, de belijdenis en de kerkenorde heeft geschreven“ ;
- d. dat deze kerkeraad in zijn brief van 3 juni 1965 onder betuiging van leedwezen de gebreken die hem hebben aangekleefd nader als volgt wil verklaren: „dat de kerkeraad niet goed gehandeld heeft met destijds van de classis weg te blijven. (Hoewel de kerkeraad nog van mening is, dat in de schorsing en afzetting van ds. Eenhoorn niet het recht des Heren is bediend)“;
„dat de kerkeraad te snel en te radicaal heeft geoordeeld t.a.v. de kerken van Zwijndrecht-Groote Lindt en Zwijndrecht“;
„dat te betreuren is, dat ds. Algra zich heeft laten verleiden tot allerlei lichtvaardige verzet-uitlokkende uitlatingen over belijdenis, Ondertekeningsformulier en kerkenorde en dat de kerkeraad zich daar niet tegen gekeerd heeft“;
„dat er bij predikanten en kerkeraad vaak geweest is een tekort aan pastorale zorg en voorzichtigheid“.

J. 4. *De generale synode is van oordeel:*

- a. dat hetgeen onder 3 a en b en c is overwogen duidelijk doet blijken, dat van een werkelijke schuldbelijdenis bij de kerkeraad-praeses ds. A. Koers geen sprake is; ja, dat de kerkeraad zelfs ontkent, dat zijn houding ten aanzien van de brief van 15 november 1962 mede schuld heeft aan het ontstaan van de breuk op 1 februari 1963;
- b. dat hetgeen onder 3 d is overwogen, daaraan niets verandert;
- c. dat in de brieven van de kerkeraad-praeses ds. A. Koers d.d. maart en 3 juni 1965 geen reden

ligt om de afscheiding te Gorinchem haastig ongedaan te maken en zich op deze basis weer te voegen hij de gemeenschap, die vergaderd wordt onder leiding van de kerkeraad-praeses ds. A. Koers;

IV. De generale synode, ten slotte kennis genomen hebbende van:

verzoeken van de kerkeraden van Gorinchem (scriba T. Mollema), Langerak, Leerdam en Sliedrecht om op grond van het aangevoerde uit te spreken, dat de particuliere synode 1965 haar uitspraken 1 en 2 als in strijd met de Schrift, de belijdenis en de kerkenordening niet had mogen nemen.

Zij overweegt:

dat de bezwaren, die appellanten met verwijzing naar de Schrift, de belijdenis en de kerkenordening ingebracht hebbende, in het voorgaande sub III alle zijn afgewezen.

Zij is op grond van al het bovenstaande van oordeel:

dat niet aangetoond is op grond van Gods Woord, de belijdenis of de kerkenordening, dat de uitspraken van de particuliere synode van Zuid-Holland 1965 verandering behoeven.

Zij spreekt uit:

aan het verzoek der genoemde kerkeraden niet te voldoen.

Zij besluit:

hiervan kennis te geven aan:

1. de kerkeraad van Gorinchem (scriba T. Mollema);
2. de kerkeraad van Gorinchem (scriba W. H. Pauwels);
3. de kerkeraad van Culemborg;
4. de kerkeraad van Langerak (praeses ds. H. Amelink);
5. de kerkeraad van Langerak (praeses C. J. Schep);
6. de kerkeraad van Leerdam;
7. de kerkeraad van Sliedrecht (scriba G. van Meerkerk);
8. de kerkeraad van Sliedrecht (scriba A. v. d. Does);
9. br. K. Nederveen te Hardinxveld-Giessendam;
10. de eerstkomende particuliere synode van Zuid-Holland;
11. de eerstkomende classis Dordrecht-Gorinchem.

Artikel 312.

Na heropening van de vergadering op WOENSDAG 17 DECEMBER 1969 gaat de synode aanstonds in comité generaal.

In de namiddag wordt de zitting openbaar en leest ds. R. Houwen als rapporteur van commissie II het rapport inzake The Reformed Church in Japan (agendum V a).

Na een korte bespreking, waarin ook prof. H. J. Schilder een enkel advies geeft, wordt besloten verdere concrete voorstellen te dezer zake van de commissie af te wachten.

De zitting wordt om 18.00 uur gesloten. De avond wordt besteed voor arbeid in de commissies.

Artikel 313.

De opening van de zitting van de synode op DONDERDAG 18 DECEMBER 1969 heeft plaats in openbare vergadering. Aanstonds na de opening gaat de synode in comité generaal.

Artikel 314.

Besluiten inzake correspondentie met „Die Vrye Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika”

Na opheffing van het comité worden de in besloten zitting genomen besluiten inzake correspondentie met „Die Vrye Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika” in het publiek overgebracht.

Deze besluiten luiden als volgt:

De generale synode,

constaterende:

1. dat de stukken, toegezonden door de kerkeraad van Pretoria (scriba br. H. J. Nauta) behoort een schrijven van br. H. J. Nauta, d.d. 1 maart 1969, aan de kerkeraad van Pretoria (scriba br. G. van Renssen), waarin hij tegen het schrijven van deze raad, d.d. 26 februari 1969, bezwaren inbrengt met name tegen de daarin voorgedragen huwelijksbeschouwing;
2. dat tot deze stukken ook behoort het antwoord van de kerkeraad van Pretoria (scriba br. G. van Renssen), die daarin onder meer een brede uiteenzetting geeft inzake het huwelijk en gronden voor echtscheiding;

voorts constaterende:

dat de kerkeraad van Pretoria (scriba br. G. van Renssen) d.d. 21 oktober 1969 aan deze synode deed toekomen een afschrift van een brief aan br. H. J. Nauta eveneens d.d. 21 oktober 1969 aldus luidende: „Daar wij bemerkten, dat onze laatste persoonlijke brief van 1 april 1969 aan u (die reeds 15 februari met ons gebroken had) aangemerkt wordt als een publiek schrijven, waarin een afronding van onze „leer“ gegeven wordt, terwijl deze bedoelde een gesprek op grond van Gods Woord te voeren, wat blijkt uit de inhoud, nemen wij bij dezen dit schrijven aan u terug, omdat deze brief tegen onze bedoeling in verwarrend werkt, voor het vergaderwerk van Christus. U alsnog oproepend weer gemeenschap met ons te oefenen,

voor de kerkeraad,
(w.g.) M. J. Boersema.'

overwegende:

1. dat in de brief van de kerkeraad (scriba br. G. van Renssen), d.d. 1 april 1969, blijkens zijn inhoud een ‚leer‘ omtrent het huwelijk en echtscheidingsgronden breed wordt uiteengezet, welke ‚leer‘ naar haar aard openbaar is;
2. dat ook blijkens de inhoud van deze brief deze ‚leer‘ als ambtelijke onder-wijzing die levensbevrijding brengt en de stem van de evangelische Heiland wil doorgeven (zie pag. 1, 7 en 10 slot) aan broeder Nauta wordt geboden en tevens antwoord is op de door hem in zijn brief van 1 maart 1969 ingebrachte bezwaren tegen de ‚huwelijksleer‘ van de kerkeraad;
3. dat uit de stukken van de bezwaarden blijkt, dat zij klagen, dat deze ‚leer‘, die door de kerkeraad in de brief van 1 april 1969 nader is omschreven reeds voor en tijdens de breuk in Pretoria functioneerde als norm op de kerkeraad en werd uitgedragen in de gemeente;
4. dat uit niets blijkt, dat deze kerkeraad met de terugneming van deze brief ook de ‚leer‘, zoals die daarin voorgedragen is, teruggenomen heeft;

spreekt uit:

dat de synode gerechtigd is bij de beoordeling van genoemde leer ook gebruik te maken van de eigen omschrijving daarvan door de kerkeraad van Pretoria in zijn brief d.d. 1 april 1969.

kennis genomen hebbende van:

- a. de instructie van ‚Die Vrije Gereformeerde Kerk te Pretoria‘ voor de synode van Kaapstad van december 1968;
- b. de ‚Akte van Voortsetting‘ d.d. 15 februari 1969, opgesteld door twee ouderlingen en de vier diakenen van ‚Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria‘, alsmede de ‚Verantwoording‘ daarvan, d.d. april 1969;
- c. de ‚vertrouwelijke brief‘ van de raad van ‚Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria‘, d.d. 26 februari 1969, ‚aan de broeders M. de Jong en K. Miske, en allen die met ons begeren de eenheid der kerk te bewaren‘;
- d. het schrijven van broeder H. J. Nauta aan de raad van ‚Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria‘ (scriba br. G. van Renssen), d.d. 1 maart 1969, bestrijdende het onder c genoemde stuk, waarop deze raad hem

- breedvoerig antwoord zond, d.d. 1 april 1969;
- e. het schrijven van de raad van ‚Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria‘ aan die van Kaapstad, d.d. 23 april 1969;
 - f. het antwoord van de raad van Kaapstad op het onder e vermelde schrijven, d.d. 2 juni 1969;

constaterende (onder verwijzing naar de hierbij gevoegde citaten) zie achter dit besluit):

dat de breuk in „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria“ is ontstaan vanwege bezwaar tegen:

- a. de leer, die de kerkeraad hanteert inzake de gronden tot echtscheiding ook voor gelovigen, n.l. dat
 1. God soms echtscheiding gebiedt (Gen. 21 8-21 en Ezra 10) of toelaat (1 Cor. 7);
 2. in Matth. 5 : 31 en 32 aan het woord ‚ontucht‘ of ‚hoererijs‘ blijkens de beweerde zinspelings op Deut. 24 zulk een betekenis moet worden gegeven, dat daaruit onderscheiden gronden voor echtscheiding zijn af af te leiden;
 3. in Matth. 19 de Here Christus de scheidbrief, die Mozes in Deut. 24 heeft toegelaten, niet afwijst voor zijn gemeente, maar zelfs gebiedt daarvan een evangelisch gebruik te maken tot bevrijding en herstel van het leven;
 4. dat een huwelijk ontbonden kan worden als het de vervulling van de primaire opdracht van Gen. 1 : 28 in de weg zou staan en dat een huwelijk niet moet en mag voortduren ten koste van de naleving van Gods geboden, zoals ‚in gevallen van desastreuze ontwrichting‘;
 alsmede bezwaar tegen:
 - b. de regering der kerk, met name de hantering van het plaatselijk Ondertekeningsformulier in het geval van de voltrokken schorsingen;
 - c. de houding ten aanzien van het kerkverband vóór, tijdens en na de breuk;

overwegende:

ad a:

1. inzake Gen. 21 : 8-21

dat Hagar door de HERE in Gen. 16 : 8 en 9 en in Gen. 21 : 12 niet de huisvrouw van Abram, maar de slavin (van Saraï) genoemd wordt, zodat reeds daarom haar wegzending geen conclusie ten opzichte van de gronden voor ontbinding van het huwelijk tussen leden van de gemeente van Christus in het nieuwe verbond wettigt; inzake Ezra 10:

dat het bevel tot wegzending van de Kanaanietische vrouwen, zie Deut. 7 : 14, in Ezra 10 ten aanzien van de onontbindbaarheid van het huwelijk tussen leden der gemeente in de nieuwtestamentische tijd geen conclusies wettigt;

inzake 1 Cor. 7:

dat de apostel in 1 Cor. 7 : 15 ongetwijfeld zegt, dat de gelovige partij in de huwelijksverbreking door de ongelovig-gebleven partij mag berusten, maar dat hij daaraan voorafgaande in 1 Cor. 7 : 10 en 11 wijst op het bevel des Heren ‚dat een vrouw haar man niet mag verlaten - is dat toch gebeurd, dan moet ze ongehuwd blijven of zich met haar man verzoenen - en een man moet zijn vrouw niet verstoten‘;
2. dat uit de tegenstelling, die de Here in Matth. 5 : 31 en 32 maakt tussen hetgeen gezegd is aangaande de scheidbrief en hetgeen Hij Zelf zegt, volgt dat alleen de ontucht als vleeselijke gemeenschap buiten eigen huwelijk als grond voor echtscheiding genoemd wordt;
3. dat de Here Christus zegt, dat Mozes wel vanwege de hardigheid der harten heeft toegelaten een scheidbrief te geven ‚om allerlei oorzaak‘ maar daartegenover stelt dat dit van den beginne zo niet is geweest, Matth. 19: 8 en leert: ‚hetgeen God heeft samengevoegd, scheidde de mens niet‘, Matth. 19 : 6b; vgl. het formulier om de huwelijks staat voor de gemeente van Christus te bevestigen;
4. dat de roeping ten aanzien van het huwelijk, zoals beschreven in Gen. 1 : 28 en in Gen. 2 : 18 - 24 niet vanwege de doorwerking van de zonde teniet gedaan wordt blijkens de woorden van de Here Christus onder 3 aangehaald; derhalve kan niet aanvaard worden dat één gebod Gods in feite krachteloos gemaakt wordt ter wille van wat men de naleving van andere geboden acht te zijn;
5. dat bovendien de Heilige Schrift leert, dat Christus de gelovigen door zijn Heilige Geest tot zijn evenbeeld vernieuwt, antw 86 Heid. Cat., zodat zij niet alleen naar, sommige, maar naar al de

geboden Gods beginnen te leven, antw. 114 Heid. Cat. vgl. ook D.L. III/IV par. 12 slot en par. 17;

ad b:

1. dat het plaatselijk Ondertekeningsformulier de ondertekenaren verplicht bij bezwaarnis tegen de leer, die in de Formulieren van Enigheid der gereformeerde kerken vervat is, hun bezwaar aan de kerkelijke vergaderingen kenbaar te maken;
2. dat dit formulier de ondertekenaren tevens verplicht eigen gevoelens te verzaken eer dan oorzaak te geven, dat de gemeente des Heren gescheurd wordt;

ad c:

1. dat artikel 44 K.O. als regel voorschrijft, dat jaarlijks de visitatie in alle kerken zal worden verricht;
2. dat het mogelijk is in bijzondere gevallen en onderling verschil in een kerkeraad een extra kerkvisitatie te vragen;
3. dat de positie van de kerkvisitatoren na de vergadering van december 1968 in Kaapstad niet onduidelijk is geworden daar een volgende synodale vergadering in uitzicht werd gesteld;

van oordeel:

ad a. dat de leer omtrent het huwelijk en de gronden voor echtscheiding zoals die is voorgedragen in de brief van 26 februari 1969, nader uitgewerkt in die van 1 april 1969, strijdt tegen het uitgedrukte Woord Gods en tegen het formulier om de huwelijks staat voor de gemeente van Christus te bevestigen, alsmede tegen de belijdenis der kerk;

ad b:

1. dat de kerkeraad zelf duidelijk een leer voordraagt, waarvan hij weet, dat zij afwijkt van hetgeen inzake het huwelijk in de gereformeerde kerken over heel de wereld tot dusver geleerd werd, zodat hij gehouden was zijn leer in dezen de kerkelijke vergaderingen voor te leggen, opdat die erover oordelen konden;
2. dat de kerkeraad zich daartoe verplicht had zowel krachtens het Ondertekeningsformulier zowel voor de dienaren des Woords alsook krachtens het ter plaatse ingediende Ondertekeningsformulier voor ambtsdragers;
3. dat de kerkeraad derhalve zeker niet de bezwaarde kerkeraadsliden de weg naar het kerkverband had mogen versperren;
4. dat voor de bezwaarde ambtsdragers uiteindelijk geen andere weg overbleef dan de gemeente op te roepen naar Rom. 16 : 17 te wijken van deze ontrouw gebleken kerkeraadsmeeerderheid;

ad c:

1. dat de raad van 'Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria' zichzelf in tegenstrijdigheden heeft verstrikt met betrekking tot de kerkvisitatie-1968 door die te weigeren op 20 november 1968 en over het uitblijven er van per instructie aan de synode van Kaapstad te klagen en vervolgens op 14 februari 1968 haar nog weer af te wijzen, waardoor hij bovendien de bezwaarde broeders in zijn midden rechteloos maakte;
2. dat hij ten onrechte, nadat hij voor de scheuring de weg tot het kerkverband aan bezwaarden in zijn midden had versperd, daarna tegenover de raad van Kaapstad het deed voorkomen alsof zonder meer kerkverband met hem zou zijn te oefenen;

spreekt als haar eindoordeel uit:

- a. dat geen correspondentie mag worden onderhouden met de raad van 'Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria' (scriba br. M. J. Boersema), zolang deze niet is weergekeerd van de nu ook door deze synode aangewezen afwijkingen van de zuiverheid der leer en de rechte onderhouding van de kerkenordering;
- b. dat de raad van 'Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria' (scriba br. H. J. Nauta) te erkennen is als de kerkeraad, die zich bindt aan de Heilige Schrift, de Belijdenis en de Kerkenordering en met wie de correspondentie door De Gereformeerde Kerken in Nederland dient te worden onderhouden;

en besluit:

- a. dit eindoordeel met de christelike vermaning weder te keren tot de enigheid des geloofs, allereerst met ‚Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria‘ (scriba br. H. J. Nauta) aan de kerkeraad te Pretoria (scriba br. M. J. Boersema) te doen toekomen.
Indien aan deze vermaning gehoor gegeven word en dit vóór 20 januari 1970 de generale synode ter kennis kom, zal zij zich opnieuw over de zaak der correspondentie met de kerk te Pretoria beraden;
- b. dit eindoordeel ter kennis te brengen van de raad van ‚Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria (scriba br. H. J. Nauta).

Citaten behorende bij vorenstaand besluit

- a. dat de raad van ‚Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria‘ in zijn instructie voor de synode van december 1968 klaagt over ‚gebreken en nalatigheden‘ in het nakomen van de besluiten van de synode van Pretoria 1966, waarbij hij als eerste voorbeeld noemt ‚de jaarlijkse kerkvisitatie volgens art. 44 K.O. heeft in Pretoria slechts eenmaal plaatsgevonden in de afgelopen 21/2 jaar in plaats van twee of drie maal volgens art. 44 K.O.‘;
- b. dat de zes ampsdraers, die de ‚Akte van Voortsetting‘ stelden,

‚het gekonstateer:‘

- c) dat ampsdraers (teorieë) op huisbesoeke verkondig oor huwelik en skeiding wat in lijnrechte strijd is met wat na die Skrif hieroor geopenbaar en in die huweliksformulier vastgel êis (bev. skeiding geoorloof volgens ‚n bepaalde interpretasie van Deut. 24);
- d) dat insake die skorsing van 2 ampsdraers, op die vergadering van 14 februari 1969 deur 4 diakens en 1 ouderling die volgende verklaar is, dat: ‚de geschorste broeders teen hun skorsing in appèl wilden gaan door- smalle kerkeraadvergadering kerkvisitatie te vragen (mondeling op de smalle febr. en schriftelik op de brede kerkeraadvergadering van 7 van 4 febr.) wat afgeween is. Daar de kerkeraad door de weigering van kerkvisitatie uitgesproken heeft dat het kerkverband niet meer funksioneer, zodat de bezwaarden sich tot geen enkele beroepsinstansie meer kunnen wenden, sien sich gestel voor het feit dat ze rechteloos gemaakt zijn, terwyl geen van hun argumenten zelfs maar in behandeling is genomen.‘

Die voorstel om die kerkverband te laat funksioneer soos vóór die konstituerende vergadering te Kaapstad van 18-19 deee. 1968 is deur die kerkeraad verwerp met 7-7 stemme.
Vanweë hier die besluit bestaan geen beskerming teen misstande nie en is art. 31 K.O. op ‚non-actief‘ gestel.

van oordeel:

- a. dat die smalle kerkeraad die hele saak tot ‚n ordesaak herlei het;
- b. dat op die brede kerkeraadvergadering van 14 februari 1969 deur 4 diakens en 1 ouderling tereg gestel is dat:
 1. de gronden voor de skorsing een verlegging betkent van het feit van de gewraakte huweliksbeskouwing naar het feit van de kerkdienstverzaking.
 4. niet door voorgaand oordeel van die kerkeraad derzelve en der naastgelegen gemeente geschorst is zoals vereist is in art. 79 K.O., maar summier in het tijdsbestek van één avond geschorst is, waarmee niet het nodige geduld betracht is.

verklaar:

- a. dat die kerkeraad sonder om die naburige kerke daarin te ken oorgegaan het tot skorsing van ampsdraers, wat indruis teen art. 79 K.O.
- d. dat art. 31 K.O. vanweë die niet-funksionerende kerkverband nie nageleef kan word nie.

spreek uit:

- a. dat hulle nog steeds die wettige ampsdraers is van Christus se kerk alhier en daarom

- verantwoordelijkheid dra vir die handhaving deur die kerk van Skrif, Belydenis en K.O.;
- b. dat die gemeente deur die meerderheid van die kerkraad mislei word en voorgedrae teorieë ook vir ons kinders verwoestende invloed sal hê;
- c. dat hulle die wettige voortsetting is van Die Vrye Gereformeerde Kerke Pretoria.

besluit:

- a. om die kerklike lewe van ons gemeente te Pretoria voort te set;
 - b. om die kerkverband te herstel;
 - c. die gemeente op te roep die hierargie te verwerp en terug te keer tot die waaragtige diens van die HERE in gebondenheid aan die Heilige Skrif, Belydenis en Dordse Kerkorde";
- c. dat de kerkeraad van 'Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria' (scribabr. G. van Renssen) in zijn ,vertrouwelijke brief' d.d. 26 februari 1969 stelt:
1. ,het resultaat (nl te Kaapstad), was, dat na een urenlange discussie (op twee opeenvolgende dagen) slechts onmogelijkheid van het houden van een synode moest geconstateerd worden. De vraag die zich vervolgens voordoet is: wat nu? De kerkeraad van Kempton Park heeft zich genoodzaakt gezien om zijn predikant te ontslaan in eigen verantwoordelijkheid. De volgende stap moest noodzakelijk zijn het opheffen van de gemeente bij gebrek aan voldoende geschikte ambtsdragers. Dit betekent tenslotte, dat er geen synode meer gehouden kan worden, want „om een college te vormen, zijn er drie nodig". De vraag doet zich echter ook voor: wat is de positie van de deputaten van de vorige synode van 1966? Kunnen zij wel gewoon verder werken, zonder verantwoording te kunnen afleggen aan een volgende synode? Met name geldt die vraag voor deputaten-kerkvisitatoren Als enige kerkvisitator blijft dan over ds. van der Linden. Mag hij zijn taak recht verstaan tot heil van onze kerken!"
 2. ,Om de kern van de zaak te raken is het echter nodig om na te gaan of de bijbel ons misschien hierover (nl. over de echtscheiding) méér zegt dan wij tot nu toe meenden. Het huwelijksformulier begint met te verwijzen naar de scheppingsopdracht van de mens uit Gen. 1 : 28. En terecht! Want de eerste en voornaamste opdracht van de mens staat daar vermeld. Deze opdracht is tevens een huwelijksopdracht, die man en vrouw samen te vervullen hebben. Deze opdracht wordt in de Schrift steeds verder uitgewerkt en nader omschreven, zodat wij kunnen weten hoe wij te leven hebben, ook als getrouwde mensen. Ook Matth. 19 : 8 wijst terug naar het begin. Het is echter door de zondeval onmogelijk geworden om onze opdracht recht te vervullen. Daardoor is er ook de gebrokenheid in het huwelijk van de mens. Hoewel op vele plaatsen in de Schrift de nadruk gelegd wordt op de sterke band die er in het huwelijk is (vergelijk Efeze 5), moet toch ook vastgesteld worden dat rekening gehouden wordt met de zondeval en dat de mogelijkheid van echtscheiding daarom niet uitgesloten wordt. De opmerkelijke lezer zal ook moeten kunnen vaststellen wat steeds de vermelde reden is. Gereformeerde mensen zijn vaak geneigd om te zeggen: de oorzaak is altijd de zonde en de enige oplossing is de weg van bekering; dan komt alles weer goed, het oordeel volgt. Daarom leven velen bij de mening, dat een huwelijk bij gereformeerden onverbreekbaar is, behalve door de dood of om reden van hoererij. Maar soms gebiedt God zelf een echtscheiding. Als voorbeelden kunnen genoemd worden: Abraham en Hagar (Gen. 21 : 8-21) Dit was toch een huwelijk, en een geoorloofde, zelfs geboden echtscheiding vanwege Gods beloften en geboden. Ook de teruggekeerde ballingen onder Ezra, welke hun vrouwen weg moesten zenden, kunnen genoemd worden. Lees Ezra 10 maar. Daar waren huwelijken die op grond van Gods geboden ontbonden moesten worden. Behalve deze duidelijk geboden echtscheidingen moeten wij ook vaststellen, dat er situaties kunnen ontstaan waarin echtscheiding onvermijdelijk wordt. Als voorbeeld daarvan kan genoemd worden wat Paulus noemt in 1 Cor. 7. Wanneer zulke gevallen zich voordoen moet vastgesteld worden of er sprake is van schuld of van onmacht. Hierbij is de roeping van de mens primair, en dat een huwelijk niet moet en mag voortduren ten

coste van de naleving van Gods geboden. Maar wee degene, die hierin lichtvaardig oordeelt en gemakkelijk zou besluiten tot echtscheiding. Tenslotte is uit hetgeen geschreven staat in Mattheüs 5 : 27-32 niet te concluderen, dat alléén „ontucht" of „hoererijs" een reden tot echtscheiding mag zijn. Zie daarvoor ook maar 1 Cor. 7. Het bovenstaande is door de kerkeraad besproken en deze moet nu ook de consequenties daarvan beoordelen

Er is gesproken en geschreven in onze gemeente over een ongereformeerde huwelijksbeschouwing, welke door ambtsdragers verkondigd zou worden. De lezer van het bovenstaande overwege dit en beproeve of deze dingen alzo zijn.'

- d. Br. H. J. Nauta voerde in zijn schrijven van 1 maart 1969 tegen dat van de kerkeraad (scriba br. G. van Renssen) o.m. aan:

Het is niet zo dat door ons het huwelijk als onverbrekelijk gezien wordt, maar de Schrift zegt het zo: Matth. 19 : 5 en 6: Die twee zullen tot één vlees zijn. Zo zijn zij niet meer twee, maar één vlees. Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheidde de mens niet. Nu kan er in sommige gevallen een krachtdadige breuk zijn:

- a. hoererijs en
- b. ongelooft.

- a) Over hoererijs zijn we het waarschijnlijk gauw eens, alleen dit: Volgens de Schrift is alle ontucht, hoererijs en overspel een vleselijke gemeenschap buiten het huwelijk en de begeerte daartoe, hetwelk voor God verboden is als zijnde een gruwel in Zijn ogen (b.v. Hos. 2 : 1, Deut. 22 : 21-30, 23 : 17 en 18, Matth. 5 : 28), maar we moeten niet gezagscrisis, moeilijke karakters, huiselijke moeilijkheden, niet met verstand met elkaar leven, enz. op de grote hoop van de ontucht gooien, want al deze dingen vallen in Matth. 19 : 8 onder de hardheid der harten.

- b) In 1 Cor. 7: 12-16 wordt gesproken van het huwelijk met een ongelovige en niet, zoals u zegt, schuld of onmacht',

terwijl de kerkeraad (scriba br. G. van Renssen) in zijn antwoord hierop stelt: .De vraag die dus nu gaat klemmen is: wat betekent dan „hoererijs" in dit verband (nl van Matth. 5 : 27-32)?

... Hoererijs duidt een wijder terrein van seksuele profanering aan (dan overspel... Over het algemeen werd met hoererijs aangeduid dat wat het natuurlijk gevoel krenkte in rebus sexualibus (= op seksueel terrein) In Matth. 5 wordt op Deut. 24 gezinspeeld! De constatering hiervan heeft grote consequenties. Jezus handhaaft Mozes' „gebod".

De algemene stelling, die men kan vinden, dat het huwelijk onontbindbaar is, kan in stricte zin niet bijbels genoemd worden. Jezus handhaaft hier een „tenzij", dat door de „Adam" vastgesteld kan worden, dat „recht" heeft hij' (nl zoals uit het vervolg blijkt ,in gevallen van desastreuze ontwrichting'). ,Maar - en hier komt Deut. 24 weer in het gezichtsveld - er is ook een onbesnedenheid van hart die valt onder de noemer: woord van onbehoorlijkheid en woord van hoererijs. Tegen een scheiding om die reden is de wet niet en Jezus niet.

Want in dit geval gaat het huwelijksleven vanwege gedurige piëteitskrenking tegen het wezen van het huwelijk in, het wordt een opeenstapeling van onaesthetische, handelingen „ en gedachten We mogen niet te lichtvaardig het punt van gezagscrisis hier uitschakelen ... waarvoor Hij (de Here) de mogelijkheid tot verlossing ... geschapen heeft. De scheidbrief, hoe hard dit ook moge klinken

De scheidbrief was in zekere zin een prediken van het jubeljaar aan verslagen harten. Wat Jezus bestrijdt is het willekeurig en daarom onevangelisch gebruik er van .. , als we nader ingaan op wat het Woord zegt, kan het niet anders of een soort bevrijding moet zich van ons meester maken.'

- e. De kerkeraad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba br. G. van Renssen) schreef d.d. 23 april 1969 aan die van Kaapstad:

1. ,Vanwege de vele gebeurtenissen in onze gemeente gedurende de laatste paar maanden, èn in de gemeente van Kempton Park, èn vanwege het feit dat op onze kerkeraad nog steeds geen volledig verslag van het gebeurde op de constituerende vergadering voor de synode van dec. 1968 te Kaapstad uitgebracht was, daarom is op 14 februari 1969 geen besluit genomen in verband met kerkvisitatie'.
2. ,De kerkeraad van Kempton Park deelde ons per brief van 10 februari mede, dat hij besloot om ds. Boessenkool te ontslaan per 1 maart 1969 en eveneens om de gemeente op te heffen Verder deelde ds. Boessenkool ons per brief van 3 februari 1969 mede, dat hij hiermede niet

instemde en daarom besloten had om met andere broeders de Vrye Geref. Kerk te Kempton Park voort te zetten'.

3. ,In dit verband kan ook de vraag gesteld worden, waar een eventueel rapport van een gehouden kerkvisitatie uitgebracht moet worden. Want een volgende synode-vergadering zal toch niet gehouden worden, voordat er weer drie kerken zijn die elkaar volledig als zodanig erkennen'.
4. ,Vervolgens wil de Raad te Pretoria u ook advies vragen in verband met de gebeurtenissen in de kerk te Pretoria. Hoewel ds. Van der Linden in de februari-maand tien dagen in Pretoria was, heeft hij die gelegenheid niet gebruikt om met onze kerkeraad de bestaande moeilijkheden door te spreken.

Wij betreuren dit ten zeerste, omdat hij wèl met de bezwaarde broeders sprak'.

5. ,Zoals u echter wellicht bekend is hebben twee ouderlingen zichzelf geschorst op grond van het geldende Ondertekeningsformulier voor ambtsdragers, hetgeen door de kerkeraad op 4 februari 1969 is geconstateerd...

Nu willen wij u graag langs deze weg concreet om advies vragen als genabuurde kerk:

1. Hoe moet onze kerkeraad naar uw mening handelen met de beide ouderlingen, welke (voorlopig) geschorst zijn op grond van het ondertekeningsformulier? '.

f. De raad van ,Die Vrye Gereformeerde Kerk te Kaapstad' antwoordde d.d. 2 juni 1969 op de brief uit Pretoria:

1. , u noemt als eerste (reden): de vele gebeurtenissen in Pretoria, en als tweede: de vele gebeurtenissen in Kempton Park. Is dit een reden om de normale visitatie niet te houden of kan dit in bepaalde gevallen juist wèl een reden zijn? Maar wat alles afdoet: hier was nog steeds in geding de gewone visitatie 1968, welke reeds in november 1968 aangevraagd, doch geweigerd is. U spreekt in uw brief wel van 14 febr. waarop de visitatie geweigerd is, doch reeds op 20 nov. 1968 werd u ingevolge de opdracht van de synode 1966 verzocht vóór de synode, welke eind 1968 gehouden zou worden, de visitatie-1968 te doen houden

De redenen van uw weigering waren: omdat er geen gelegenheid was om u hierop voor te bereiden en omdat de visitatie-1967 in 1968 gehouden was en omdat er geen noodzaak was .

In het verlengde van deze uw houding inz. het kerkverband verstaat de kerkeraad dan ook wat hij leest in de Akte van Voortsetting, die ondertekend is door 4 kerkeraadsliden die deze vergadering van 14 febr. bijwoonden en die door hen en later nog door een 5e kerkeraadslid dat aanwezig was, voor hun rekening genomen is: „Die voorstel om die kerkverband te laat funksioneer soos „vóór die konstituerende vergadering te Kaapstad van 18-19 december 1968 is deur die kerkeraad met 7-7 stemme verwerp".'. '.

2. ,Als u meende, dat het kerkverband tot nu toe functioneerde, waarom hebt u nu aan Kempton Park niet hetzelfde goede advies gegeven: schakel visitatoren in?

Temeer waar ook de visitatie-1968 nog te Kempton Park gebracht moest worden U bewilligde thans zonder inschakeling van het kerkverband in het ontslag van de predikant van Kempton Park (wat indruist tegen art. 11 K.O.).

Zonder inschakeling van het kerkverband besloot u ook de gemeente van Kempton Park af te schrijven (u nam o.a. leden van Kempton Park blijkens Kerk en Woord van mei en juni j.l. in uw registers op) . U had de kerkeraad van Kempton Park dienen te vermanen over dit optreden en als die kerkeraad zou volhard hebben, had u Kaapstad of visitatoren moeten informeren, maar geen besluiten in dit verband mogen nemen'.

- 3 wilt u bedenken: reeds vóór 18/19 dec. 1968 weigerde u kerkvisitatie. En pas sinds 20/21 febr. 1969 zou eventueel van een verandering van status-quo gesproken mogen worden als u n.l. inzake Kempton Park de kerkelijke weg was gegaan. U beredeneert nu alles vanuit uw onkerkelijk optreden en de daaruit ontstane situatie en wilt de kerkeraad van Kaapstad daarin meetrekken. Tussen genoemde data is door u het kerkverband opgebroken.'

4. ,Verder zegt u dan.... dat ds. van der Linden tijdens zijn tiendaags verblijf in Pretoria de gelegenheid niet gebruikt heeft om met uw kerkeraad de bestaande moeilijkheden door te spreken. De kerkeraad begrijpt niet, dat u dit schrijven durft. Afgezien van het feit dat u van uw kant daartoe geen enkele poging gedaan hebt (wat de bezwaarde broeders wel deden) wilt u dus ds. v. d. Linden achteraf verwijten maken?

Hij ging een legale weg door te trachten het kerkverband te doen functioneren (wat hij ook bewees door in uw kerkdiensten aanwezig te zijn) en daartoe tot driemaal toe contact te zoeken.'

5. „Over het vervolg van uw brief (uw vragen om advies aan ons i.v.m. de plaats gehad hebbende schorsingen) kan en mag de kerkeraad niet ingaan. Nu u een kerk wilt inschakelen om advies, is het de naastgelegen gemeente volgens de K.O. en daarmee wordt bedoeld: de gemeente die plaatselijk dichtbij gelegen is
Wat hij nu nog wel zeggen wil is dit i.v.m. deze schorsingen en de roeping van het kerkverband daarin: nu u gemeend hebt op grond van een door u naar analogie van het Ondertekeningsformulier voor de Dienaren des Woords opgemaakt Ondertekeningsformulier te moeten Dienaren des Woords schorsen, waarom gaf u de geschorsten juist op grond dáárvan geen gelegenheid om zich tot het kerkverband te wenden? Het bij u in gebruik zijnde Ondertekeningsformulier spreekt daar toch van?.

Artikel 315.

Om ongeveer 15.00 uur wordt de vergadering heropend, waarna zij weer onmiddellijk in comité gaat.

Artikel 316.

Om 16.30 uur wordt de comité-zitting onderbroken voor de ontvangst in het openbaar van de nieuw benoemde hoogleraar dr. J. Douma en mevr. J. M. Douma-Wigboldus. De praeses heet hen hartelijk welkom en doet voorlezing van een brief van dr. J. Douma, waarin deze met blijdschap meedeelt, dat hij zijn benoeming tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool aanvaardt.

De praeses vertolkt de dankbaarheid van de synode voor het feit, dat dr. J. Douma zijn benoeming tot hoogleraar heeft aangenomen en wenst hem bij de voorbereiding op de taak, die hem wacht, de wijsheid des HEREN toe.

De president-curator, ds. D. van Dijk, spreekt namens deputaten-curatoren zijn blijdschap uit over de aanvaarding door dr. J. Douma van zijn benoeming. Hij ziet daarin een tot vreugde stemmende uitgroei van de Hogeschool.

De rector, prof. drs. J. van Bruggen, richt zich mede namens de andere leden van de senaat tot dr. en mevr. Douma en dankt hen, dat zij deze gunstige beslissing samen hebben willen nemen. Hij wenst ook de synode geluk met de zesde hoogleraar en hoopt op een goede samenwerking tot zegen van de kerken. Dr. J. Douma dankt voor de goede woorden, die tot hem gesproken zijn. Hij is zich bewust van de zwaarte van de taak, die hem wacht. Hij is blij, dat hij juist door deze synode benoemd is, welke in haar beleid getuigenis heeft afgelegd van belijndheid, beslistheid en grote zelfstandigheid met name ook wat de beslissingen ten aanzien van de Hogeschool betreft. Hij hoopt zijn werk als hoogleraar met vreugde en tot eer van Christus te vervullen.

De vergadering wordt enige tijd geschorst, waarna de synode weer in comité generaal haar zitting voortzet.

De sluiting geschiedt op de gebruikelijke wijze in openbare zitting.

Artikel 317

Op VRIJDAG 19 DECEMBER 1969 is de synode weer in openbare zitting bijeen.

De praeses heropent om 10.00 uur de zitting en heet in het bijzonder welkom drs. J. P. Lettinga en mevrouw A. G. Lettinga-Lanting.

De praeses doet mededeling van de gisteren in comité genomen besluiten van de volgende inhoud:

- A.** *Aanvullende bepalingen in het Reglement voor hoogleraren en lectoren t.a.v. het onderscheid tussen het gewone en buitengewone hoogleraarschap/lectoraat.*

De generale synode heeft na haar behandeling van het rapport van Commissie III (agendapunt I c, Reglement hoogleraren en lectoren Theologische Hogeschool, met benoemingsbrief") en haar besluit in deze materie (Acta art. 65) in haar volgende handelingen betreffende de Theologische Hogeschool geconstateerd de moeite, gelegen in het punt, dat deze synode wel besloten heeft tot een „Reglement voor hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Kampen" alsmede een „Benomingsbrief voor hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool" vast te stellen, maar niet ook zelf reeds aanvullende bepalingen vastgesteld heeft bij de nieuw ingevoerde onderscheiding tussen gewone en buitengewone hoogleraren en lectoren, terwijl de „Toelichting" bij het concept-Reglement, door deputaten-curatoren, aan de synode d.d. 9 januari 1969 toegezonden, en door de commissie en de synode in haar behandeling van het commissierapport als toelichting metterdaad

gehanteerd, dienaangaande wèl een nadere omschrijving had toegevoegd.

De synode *constateert tevens*, dat de artikelen 4 en 5 van het Reglement voor hoogleraren en lectoren zo zijn geredigeerd, dat zij niet alle mogelijkheden benutten, die in de toelichting zijn genoemd, met name niet de mogelijkheid van een buitengewone hoogleraar als z.g. „fulltimer" in de hulpwetenschappen. De synode is van oordeel, dat het - ongeacht de noodzaak van nadere herziening der reglementen in de toekomst - reeds aanstonds ongewenst is, dat het Reglement voor hoogleraren en lectoren gaat fungeren zonder dat de synode tevens tot de minimaal noodzakelijke omschrijvingen heeft besloten en de desbetreffende artikelen van het Reglement voor hoogleraren en lectoren nader zo heeft geformuleerd dat zij daarmee metterdaad overeenstemmen.

Daarbij overweegt de synode, dat het gewenst is ook ten dezen in zoverre zich aan te sluiten bij de bepalingen van de Wet op het Wetenschappelijk onderwijs als voor het eigen karakter van de kerkelijke Hogeschool passend is.

- I.** De synode *besluit*, dat voor het geven van onderwijs aan de Theologische Hogeschool kunnen worden benoemd:
- a. gewone hoogleraren, dat zijn de hoogleraren in de theologie in volledige dienst;
 - b. buitengewone hoogleraren, dat zijn òf hoogleraren in de theologie, die een gedeeltelijke taak hebben aan de Hogeschool, òf hoogleraren in een hulpwetenschap, die in volledige dienst van de Hogeschool staan;
 - c. gewone lectoren, dat zijn lectoren in de theologie of in een hulpwetenschap, die in volledige dienst van de Hogeschool staan;
 - d. buitengewone lectoren, dat zijn lectoren in de theologie of in een hulpwetenschap, die een gedeeltelijke taak hebben aan de Theologische Hogeschool.

II. De synode besluit:

dat ter uitvoering van het onder I b genoemde de artikelen 4 en 5 van het door deze synode vastgestelde Reglement voor hoogleraren en lectoren ook van toepassing zijn op de onder I b genoemde buitengewone hoogleraren in volledige dienst.

III. De synode besluit, ten verfolge op en ter verdere uitvoering van haar besluit d.d. 3 juni 1969, Acta art. 65, èn van de bovenstaande besluiten (I en II), dat aan deputaten-curatoren wordt opgedragen:

1. te onderzoeken of, mede gezien hetgeen door deze synode besloten is, nadere bepalingen nodig zijn in de diverse reglementen c.a. voor en aan de Hogeschool ter zake van hen, die aan de Hogeschool verbonden zijn of in de toekomst kunnen zijn (waarbij ook aan de functionarissen voor de bibliotheek, eventuele wetenschappelijke medewerkers e.d. aandacht te schenken zij) en eventuele noodzakelijke bepalingen dienaangaande te ontwerpen;
2. bepaaldelijk ook de positie van de gewone lectoren t.o.v. de senaat aan een nader onderzoek te onderwerpen;
3. de wijze van benoeming en honorering van al de onder III 1 genoemde functionarissen nader te onderzoeken;
4. een eventueel noodzakelijk blijkende herziening van de diverse reglementen etc. voor te bereiden, mede ingevolge hetgeen onder III 1, 2 en 3 is opgedragen;
5. een rapport over heel deze materie voor de e.k. generale synode aan de kerken toe te zenden.

B. *De synode besluit:*

aan drs. J. P. Lettinga

vanwege zijn langdurige dienst als lector aan de Theologische Hogeschool, vanwege zijn daarin betoonde toewijding aan de hem opgedragen arbeid en zijn gebleken bekwaamheid voor zijn taak, alsmede vanwege het feit, dat hij in deze arbeid verbonden is zowel met de propaedeutische als met de theologische afdeling (inclusief de doctorale studie),

aan te bieden

het buitengewoon hoogleraarschap aan de Theologische Hogeschool der kerken

in de oud-Semitische filologie, de cultuurgeschiedenis van het oude Nabije Oosten, alsmede de

tekstgeschiedenis van het Oude Testament.

Deze opdracht omvat, dat de benoemde onderwijs heeft te geven in de oud-Semitische talen, met name het bijbels Hebreeuws, het Aramees (inclusief het Syrisch) en het Akkadisch;
in de archeologie en de oude geschiedenis van het Nabije Oosten (inzonderheid van Palestina);
in de tekstgeschiedenis en de tekstcritiek van het Oude Testament.

De praeses deelt mee, dat drs. Lettinga aan het moderamen heeft verklaard, dat hij het buitengewoon hoogleraarschap aan de Theologische Hogeschool heeft aanvaard. De benoemingsbrief met bijlagen worden hem vervolgens overhandigd.

De praeses spreekt er zijn blijdschap over uit, dat de synode deze benoeming heeft mogen doen en dat drs. Lettinga reeds zo spoedig de benoeming heeft willen aanvaarden. „In 1951”, aldus de praeses, „is de eerste hand met u als lector reeds gelegd. In 1955 gaf de synode uw lectoraat een andere inhoud en kwam u in vaste dienst van de Hogeschool. Vele predikanten hebben uw colleges gevolgd en hebben daaraan de mooiste herinneringen. U hebt uw taak vervuld ten dienste van de evangelieprediking. In de grote crisis van Kampen hebt u zich een gereformeerde lector betoond. Daar zijn wij u ontzaglijk dankbaar voor. Het is ons een vreugde, dat wij bij al de moeiten als synode iets mochten doen voor de uitbouw van de Hogeschool. Wij menen, dat de opleiding tot de dienst des Woords hiermede gediend is. Wij begeren en bidden, dat de HERE u gezondheid, kracht en arbeidslust moge schenken, opdat de kerken nog vele jaren van uw gewaardeerde arbeid mogen profiteren.”

Hierna spreekt de secretaris van deputaten-curatoren, ds. W. Vreugdenhil, de nieuwe buitengewoon hoogleraar toe. „Ik acht het mij een eer”, aldus ds. Vreugdenhil, „om namens het college van deputaten-curatoren u hartelijk geluk te wensen met uw benoeming. Deputaten-curatoren hadden er geen moeite mee, de synode tot deze benoeming als zodanig te adviseren, doch aangezien het hier een novum aan onze Hogeschool betreft, moest aan het kiezen van de juiste vorm wel enig overleg voorafgaan. Deputaten-curatoren zijn vol lof over de wijze waarop u uw arbeid aan de Hogeschool verricht. Zij hopen, dat u dit werk, waarin overigens door deze benoeming niet zoveel verandering zal komen, met hetzelfde enthousiasme als tot nog toe zult voortzetten tot zegen van de Hogeschool en de kerken”. Ds. Vreugdenhil richt zich ook met enkele woorden van gelukwens tot mevr. Lettinga en spreekt de hoop uit, dat zij haar man blijvend tot steun zal zijn.

De nieuw benoemde hoogleraar verkrijgt het woord en houdt de volgende toespraak tot de vergadering:

„Graag maak ik van de mij geboden gelegenheid gebruik om mijn dank uit te spreken aan de generale synode voor deze ‚bevordering’. Ik ervaar de omzetting van het lectoraat in een extra-ordinariaat als een nieuw blijk van vertrouwen dat de kerken in mij stellen. Onder beding van Gods genade hoop ik dit vertrouwen niet te beschamen.

Ik acht een wel zeer gelukkig gevolg van het door u genomen besluit, dat ik thans prof. Schilder officieel als collega proximus mag begroeten - officieus was hij dit allang. Ik spreek voorts mijn dank uit aan curatoren en senaat voor hun aandeel in deze zaak.

Eens te meer voel ik mijn verantwoordelijkheid. Het blijft een enorme opgaaft, aan een theologicum een hele sector uit de literaire faculteit te moeten vertegenwoordigen. 'k Ben daarom blij dat u in mijn leeropdracht een restrictie hebt willen aanbrengen door te spreken van 'oud-Semitische filologie'. Ik hoop de filologie dienstbaar te blijven maken aan de theologie, want naar mijn overtuiging heeft de filologie aan de Theol. Hogeschool een dienende functie. Ook in de toekomst hoop ik mij het nederige paedagogische werk niet te schamen en aldus een bescheiden bijdrage te leveren aan de wetenschappelijke vorming van dienaren des Woords.

Ik voel me ook eens te meer verbonden aan de hogeschool der kerken.

Het stemt tot diepe voldoening dat deze synode niet alleen de nood van 'Kampen' heeft ge-zien, maar daarin - voor haar deel - ook heeft willen voorzien. Ik heb, terzijde staande, de moeiten van Kampen meegemaakt; ik hoop nu ook een opgang te mogen beleven en daaraan te kunnen meewerken.

Van de toekomstige samenwerking stel ik mij veel voor. Van harte hoop ik dat die niet in het formele zal blijven steken. Ik hoop ten slotte dat, nu Kampen versterking heeft gekregen, ieder van ons weer tijd krijgt voor zijn eigen werk. Wat mij betreft: ik ga met te meer plezier weer aan de arbeid. U wens ik sterkte bij uw arbeid. Het is een gelukkig ding samen te mogen weten, dat onze arbeid niet ijdel is in de Here.”

Artikel 318.

Na de koffiepauze gaat de synode in comité generaal. Alleen voor de sluiting komt de synode nog in openbare zitting bijeen.

De praeses brengt dank aan de adviseurs, de hoogleraren en aan ds. Joh. Francke voor wat zij hebben bijgedragen in de verschillende moeilijke zaken de Hogeschool betreffende. Voorts deelt hij mee, dat de

zittingen dienen te worden opgeschort tot 13 januari 1970. Hij memoreert de punten van het agendum welke nog moeten worden behandeld en wenst de broeders gezegende feestdagen toe.

De assessor gaat voor in dankgebed en de praeses sluit deze laatste zitting van de synode in 1969.

DRIEËNTWINTIGSTE SYNODEWEEK 13-16 JANUARI 1970

Artikel 319.

Na het kerstreces is de generale synode op DINSDAG 13 JANUARI 1970 opnieuw in openbare zitting bijeen. De praeses, ds. J. Kok, heropent de vergadering, heet alle broeders welkom en spreekt een enkel woord naar aanleiding van het slot van psalm 90. „Wanneer wij dit nieuwe jaar arbeiden in het geloof in Jezus Christus, zal ons werk niet tevergeefs zijn in Hem“, aldus de praeses. Een bijzonder woord van welkom richt hij tot de adviseur prof. J. Kamphuis.

Artikel 320.

De eerste scriba doet mededeling van de volgende ingekomen stukken:

a. een brief van prof. dr. L. Doekes te Kampen d.d. 12 januari 1970, waarin hij bericht dat hij herstellende is van ziekte maar nog niet de vergaderingen der synode kan bijwonen. Tevens wenst hij de synode alle wijsheid en kracht toe voor de arbeid die haar nog wacht;

b. een brief van br. J. Rook te Zwolle d.d. 18 december 1969, waarbij hij een afschrift zendt van zijn brief aan de synode d.d. 17 juni 1969 en een afschrift van een brief, welke hij eveneens op 17 juni 1969 aan ds. J. C. Janse richtte.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten deze stukken in handen van commissie II te stellen;

c. een brief van de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria“ (scriba br. M. J. Boersema) d.d. 3 januari 1970 met de mededeling, dat hij met verslagenheid kennis nam van de besluiten van de synode inzake de correspondentie en met het verzoek om, daar er verschillende zaken in die besluiten voor hem onduidelijk zijn en vragen oproepen, hem gelegenheid te geven één lid van de kerkeraad af te vaardigen om mondeling op de vergadering van de synode op die besluiten in te gaan.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten deze brief om advies in handen te stellen van commissie II.

Voorts stelt de synode de artikelen 292 tot en met 307 van haar Acta vast.

Artikel 321.

Telegrammen Koninklijk Huis

De tweede scriba deelt mee, dat het moderamen op 27 december 1969, in verband met de geboorte van prins Bernhard Lukas Emmanuël, de volgende telegrammen heeft verzonden:

Aan Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet en Mr. P. van Vollenhoven, Het Loo, Apeldoorn.

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Hoogeveen, biedt u haar eerbiedige gelukwensen aan met de geboorte van uw tweede zoon. Moge dit Kind, geboren op het kerstfeest, Christus leren eren als zijn Heer en Heiland.

Kok, praeses

Aan Hare Majesteit Koningin Juliana en Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard, Soestdijk.

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Hoogeveen, biedt u haar eerbiedige gelukwensen aan met de geboorte van uw vijfde kleinzoon. Moge ook dit kind voorspoedig opgroeien onder Gods zegen.

Kok, praeses

Voorts doet de tweede scriba voorlezing van de begeleidende brief, welke d.d.

19 december 1969 gezonden werd aan de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria“ (scriba br. M. J. Boersema), waarbij de besluiten van de synode inzake de correspondentie met Zuid-Afrika werden toegezonden.

Artikel 322.

De praeses stelt aan de orde een tweetal rapporten van commissie IV inzake het rapport van deputaten voor

regeling van de positie van de legerpredikanten (agendum II c). De voorzitter van de commissie, ds. D. van Houdt, geeft eerst enige toelichting ten aanzien van het feit, dat de commissie twee rapporten heeft ingediend. Er was in de commissie geen eenstemmigheid over de zaak. Voor het ene deel van de commissie treedt oud. H. de Jong op als rapporteur, voor het andere deel ds. D. van Houdt. In deze volgorde doen beide rapporteurs voorlezing van hun rapport.

Hierna komen beide rapporten in bespreking.

Aan het begin van de middagzitting heet de praeses welkom ds. J. van der Wielen, een van de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 benoemde deputaten voor regeling positie legerpredikanten.

Artikel 323.

In de avondvergadering geeft de praeses eerst het woord aan de w.n. voorzitter van commissie II, ds. H. J. de Vries, om namens deze commissie voorlezing te doen van een ontwerpbrief aan de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba br. M. J. Boersema) als antwoord op de brief van deze kerkeraad, vermeld in artikel 320 sub c.

Na enige bespreking wordt de brief met algemene stemmen door de synode vastgesteld. Het volgende artikel bevat de tekst van deze brief.

Artikel 324.

Brief aan kerkeraad van Pretoria (scriba br. M. J. Boersema).

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

Van uw brief d.d. 3 januari 1970 heeft onze synode in haar eerste vergadering na het kersteces aanstonds kennis genomen.

Wij willen u niet verhelen, broeders, dat uw brief ons heeft teleurgesteld. Wij hadden hartelijk gehoopt, dat wij zouden vernemen, dat u gehoor wilt geven aan onze christelijke vermaning om weer te keren tot de enigheid des geloofs met ons, van welke enigheid u bent afgeweken naar de overtuiging, die de synode u in haar besluiten met intens verdriet heeft moeten meedelen. Nu beklagt u zich in uw brief er over, dat u niet gehoord bent. Maar, broeders, u had ons toch met het oog op de correspondentie stukken toegezonden over de breuk te Pretoria, evenals ook de kerkeraad (scriba br. H. J. Nauta) dat had gedaan? De synode heeft uitsluitend op grond van die stukken geoordeeld, gelijk u uit haar eerste besluit en de u toegezonden bijlage kunt constateren. In uw brief wordt voorts wel gesproken van vragen, die onze besluiten bij u zouden oproepen, maar daarin wordt niet aangetoond, dat de synode gefaald heeft in de aanwijzing van leringen en feiten uit de toegezonden stukken of dat de door haar met de Schriften en de Confessie gestaafe oordelen over uw afwijkingen ten onrechte zijn.

Op grond van het bovenstaande kan de synode niet treden in uw verzoek om in feite haar gevestigd oordeel in discussie te geven.

Zij dringt er zeer ernstig bij u op aan om de door de synode uit de Schriften gewezen weg alsnog te gaan om zo allereerst met Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria (scriba br. H. J. Nauta) en ook met de kerken, in onze synode vertegenwoordigd, de enigheid des geloofs te herstellen.

Het zou een grote vreugde zijn voor onze synode dát nu spoedig van u te vernemen.

De HERE geve u wijsheid en ootmoed tot het betreden van deze weg, opdat daardoor ook de nadelige gevolgen, waarvan u spreekt, onder Zijn genade worden afgewend.

Met broedergroeten, enz.

Artikel 325.

De bespreking van de rapporten van commissie IV betreffende de regeling positie legerpredikanten (zie artikel 322) wordt voortgezet. De voorzitter van de commissie, ds. D. van Houdt, deelt mee, dat gebleken is, dat de ene helft van de commissie achter het rapport van oud. H. de Jong en de andere helft achter zijn rapport staat. De beide rapporteurs beantwoorden achtereenvolgens de vragen, welke in de eerste ronde van bespreking gesteld zijn. Om ruim 22.00 uur moet de bespreking worden afgebroken.

Artikel 326.

Op WOENSDAG 14 JANUARI 1970 wordt de bespreking van de rapporten inzake de regeling positie legerpredikanten (zie artikel 325) voortgezet. De aanwezige deputaat, ds. J. van der Wielen, verkrijgt eerst het woord om enige toelichting te geven.

De praeses stelt prealabel aan de orde de vraag, of het voorstel van oud. H. de Jong en zijn medestanders in de commissie wel ontvankelijk is. Kan het wel in behandeling en in stemming komen?

Na een korte ronde van bespreking neemt oud. H. de Jong, met handhaving van zijn standpunt, zijn voorstel terug.

Ds. C. J. Breen doet dan prealabel een verzoek aan de vergadering, om, nu oud. H. de Jong zijn voorstel van de tafel genomen heeft, gelegenheid en ruimte te scheppen voor het gereed maken van een nieuw voorstel waarin het materiaal van het voorstel van oud. H. de Jong verwerkt is en rekening gehouden wordt met de kerkelijke weg. Het verzoek wordt gesteund door ds. J. van Raalte.

Ook hierover wordt een korte ronde van bespreking gehouden en dan vindt stemming plaats. Besloten wordt met 26 stemmen vóór en 7 tegen (ds. O. J. Douma bleef als deputaat buiten stemming) aan het verzoek van de di. C. J. Breen en J. van Raalte te voldoen.

Artikel 327.

Brief inzake „schuldbelijdenis" van de zich noemende Geref. Kerken in Nederland

De praeses stelt aan de orde de behandeling van het rapport van commissie II inzake de „schuldbelijdenis" van de synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland d.d. 14 september 1967 (agendum XVI, a, b en c). Het rapport wordt gelezen door de rapporteur ds. Joh. Strating.

Na een brede bespreking in eerste ronde vraagt en verkrijgt de commissie tijd voor beraad.

Artikel 328.

Eerst wordt nu voortgezet de behandeling van het rapport van ds. D. van Houdt inzake de regeling positie legerpredikanten (zie artikel 326).

De tweede ronde van bespreking wordt gehouden. In deze ronde dient ds. C. J. Breen, gesteund door oud. H. de Jong, een tegenvoorstel in van de volgende inhoud:

De generale synode,

kennis genomen hebbende t/m ten slotte constaterende: overnemen uit voorstel van ds. D. van Houdt; in voorts constaterende: laten vervallen "1. dat t/m vervuld" en cijfer 2 laten vervallen; in voorts constaterende: ad c; na betracht, toevoegen: „Een generale regeling achten deputaten onnodig";

van oordeel:

- ad a: 1. dat deputaten niet aan alle facetten van hun opdracht aandacht hebben besteed aangezien alleen met de hoofdlegerpredikant is gesproken, waardoor aan de g.s. het standpunt van de overheid niet bekend geworden is;
2. dat uit de opmerkingen van de hoofdlegerpredikant blijkt, dat in het voorbehoud dat hij maakt (onder 1 en 2) duidelijk het tweeslachtig karakter van de positie van de legerpredikant openbaar wordt in het verantwoording schuldig zijn aan de hoofdleger-predikant, voor wat betreft zijn dagelijkse werkzaamheden en het verlot verantwoording te doen aan zijn kerkeraad ten aanzien van het doen uitgaan van Gods Woord aan de militairen, hetgeen zich niet verdraagt met de ambtelijke positie die een dienaar des Woords heeft (o.a. Joh. 20 : 21a-23; 2 Kor. 5 : 20; Hand. 6 : 4; Ef. 4 : 11 en 12; Openb. 1 : 16a en 20). zodat het rapport van deputaten de g.s. niet verder brengt inzake de principiële positiebepaling der legerpredikanten;
- ad b: 1 dat uit het rapport van deputaten blijkt, dat de krijgsmachtpredikant ten aanzien van de hoofdlegerpredikant volkomen vrij is wat betreft de inhoud van zijn „geestelijke" verzorging van de militairen, zodat een gereformeerde legerpredikant zijn arbeid verricht bij de gratie van de vrijheid die voor alle legerpredikanten bestaat, hetgeen zich niet verdraagt met de opdracht die de Koning der kerk Zijn dienaren des Woords als ambtsdragers Zijner plaatselijke kerk gegeven heeft (o.a. Openb. 1 : 16a en 20; 2 Kor. 6 : 14 en 15);
2. dat een zelfde tweeslachtigheid als onder van oordeel ad a 2 genoemd, is op te merken in de onderscheiding van een verantwoording „van organisatorische aard" en "van principiële aard", hetgeen zich evenmin verdraagt met de ambtelijke positie van dienaren des Woords (zie ad v. oordeel ad a 2);
- ad c: 1. dat hetgeen de deputaten van oordeel zijn "dat de wijze waarop en de mate waarin dit toezicht kan worden geoefend afhangt van de mate waarin het contact tussen kerkeraad en krijgsmachtpredikant wordt onderhouden en van de openheid, die daarbij wordt betracht" ongenoegzaam moet worden geacht als resultaat der door de g.s. Amersfoort-West 1967 gevraagde bezinning (Acta art. 181 onder C en besluit 2 b) aangezien
1. het contact tussen een legerpredikant en diens kerkeraad in vele gevallen bemoeilijkt wordt doordat de legerpredikanten elders werkzaam zijn;
2. de te betrachten „openheid" een tē subjectief begrip is om als norm te kunnen gelden;
2. dat juist een generale regeling wèl noodzakelijk is, gezien de opdracht van de g.s. Amersfoort-West 1967,

aangezien door het ontbreken ener generale regeling geen uniformiteit bestaat, hetgeen verschil in handelen door de kerkeraden in de hand werkt, in strijd met 1 Korinthe 14 : 40;

voorts van oordeel:

1. dat nu de deputaten deze g.s. niet verder brachten inzake de principiële regeling der positie van legerpredikanten, de g.s. niet in staat is een uitspraak in deze materie te doen, temeer omdat uit de kerken geen bezwaren naar art. 31 K.O. tegen de oordelen van de g.s. van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 181) haar zijn voorgelegd;
2. dat het advies van deputaten om te besluiten als onder "tenslotte constaterende" genoemd vanwege de ongenoegzaamheid van het rapport niet kan worden opgevolgd;
3. dat het derhalve noodzakelijk blijft dat de vraag naar de principiële positiebepaling der legerpredikanten beantwoording ontvangt;

besluit:

1. wederom deputaten te benoemen met de instructie de door de g.s. van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 181 A besluit onder 2a, b en c) gegeven opdracht te vervullen met inachtneming van wat door de thans vergaderende g.s. onder „van oordeel" is gesteld en daarbij speciaal aandacht te geven aan de kerkenordelijke positie der legerpredikanten en daarvan rapport en advies ter zake van de in deze materie te nemen besluiten uit te brengen aan de eerstkomende generale synode;
2. deputaten op te dragen ter fine van inspraak uit de kerken het resultaat van hun arbeid ten minste een jaar voor de aanvang van de eerstkomende g.s. ter kennis van de kerken te brengen.

De rapporteur beantwoordt de vragen, waarna de zitting voor deze dag wordt gesloten.

Artikel 329.

Na heropening van de zitting op DONDERDAG 15 JANUARI 1970 geeft de praeses aan de eerste scriba gelegenheid mededeling te doen van de volgende ingekomen stukken:

- a. van de raden van de gereformeerde kerken te Oosterbeek en Velp uitnodiging voor de receptie, welke op 22 januari 1970 wordt aangeboden aan ds. J. C. Janse, ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum.
Besloten wordt, dat het moderamen deze uitnodiging op gepaste wijze zal beantwoorden;
- b. een brief van F. Hooghiemstra te Pretoria (ongedateerd), waarin hij vraagt, of het nu niet het moment is terug te komen op het besluit, dat door de generale synode van Amersfoort-West 1967 genomen is ten aanzien van Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika.
Besloten wordt, op voorstel van het moderamen, dit stuk te stellen in handen van commissie II.

Artikel 330.

De behandeling van het rapport van ds. D. van Houdt inzake de regeling positie legerpredikanten wordt opnieuw voortgezet (zie artikel 328).

De praeses deelt mee, dat hij vergadertechnisch tegen het voorstel van ds. C. J. Breen dezelfde bezwaren heeft als hij had tegen het teruggenomen voorstel van oud. H. de Jong. In „van oordeel 1 en 2" worden ernstige, schriftuurlijke bezwaren ingebracht tegen de positie van de legerpredikanten. Deze bezwaren zijn feitelijk een ondergraven van de besluiten, welke de synode van Rotterdam-Delfshaven en Amersfoort-West 1967 genomen hebben. Met deze bezwaren is niet de kerkelijke weg bewandeld.

Over het voorstel van ds. C. J. Breen wordt nog een ronde van bespreking gehouden. Ds. C. J. Breen beantwoordt de sprekers. Oud. H. de Jong voegt daar nog iets aan toe. De deputaat ds. J. van der Wielen beantwoordt enkele vragen, welke aan hem gesteld zijn en geeft voorts nog enige toelichting.

De di. J. Kok, P: Lok en W. Vreugdenhil dienen het volgende voorstel in:

Voorstel di. J. Kok P. Lok en W. Vreugdenhil

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het tegenvoorstel, ingediend door ds. C. J. Breen en gesteund door oud. H. de Jong ter zake van de positie van de legerpredikanten;

constaterende:

dat sub van oordeel ad a 2 alsmede sub van oordeel ad b 1 gronden ontleend aan de Heilige Schrift worden aangevoerd tegen de positie van de legerpredikanten;

overwegende:

dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta art. 230 b) en van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 181) zich hebben uitgesproken ten aanzien van de positie van de legerpredikanten;

dat geen bezwaren uit de kerken zijn ingediend naar artikel 31 K.O. tegen de overwegingen en besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 noch ook tegen de oordelen en besluiten der generale synode van Amersfoort-West 1967 te dezer zake;

van oordeel:

dat op grond van deze overwegingen het tegenvoorstel niet in stemming behoort te komen, omdat de inhoud daarvan niet in de kerkelijke weg ter beoordeling aan haar is voorgelegd (verg. art. 46 K.O.);

besluit:

genoemd voorstel niet verder in behandeling te nemen.

Na een korte ronde van bespreking wordt over dit voorstel gestemd. Het wordt aangenomen met 21 stemmen vóór, 8 tegen en 2 onthoudingen. Ds. O. J. Douma bleef als deputaat buiten stemming.

Artikel 331.

In de middagvergadering gaat de synode verder met de behandeling van het rapport van ds. D. van Houdt betreffende de regeling positie legerpredikanten (zie vorig artikel).

Oud. C. F. van Mill dient het volgende amendement in op het conceptvoorstel:

„ten slotte van oordeel" 2 ad c en d vervalt; hiervoor komt in de plaats:

in „te besluiten" 2 c invoegen achter de eerste regel: „indien het een aanstelling voor lange of onbepaalde tijd betreft".

Na bespreking wordt dit amendement aangenomen met 23 stemmen vóór, één tegen, 6 onthoudingen, terwijl ds. O. J. Douma als deputaat buiten stemming bleef.

Het aldus geamendeerde voorstel van ds. D. van Houdt wordt aangenomen met 24 stemmen vóór, 5 tegen en één onthouding. Ds. O. J. Douma bleef ook nu buiten stemming.

De di. C. J. Breen, J. van Raalte en J. Rijneveld verzoeken aantekening in de Acta dat zij hebben tegen gestemd.

De praeses dankt de commissie en de beide rapporteurs hartelijk voor de arbeid ten dienste van de synode verricht. Hij dankt ook de deputaten, met name ds. J. van der Wielen, die ter synode heeft willen komen en haar met waardevolle opmerkingen heeft willen dienen. De praeses hoopt dat het genomen besluit tot zegen mag zijn voor onze legerpredikanten en de militairen.

Het besluit is opgenomen in artikel 332.

Artikel 332.

Besluit inzake regeling positie legerpredikanten

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. rapport en advies van deputaten voor regeling van de positie der legerpredikanten, benoemd door de general synode van Amersfoort-West 1967;
2. verslagen van de vijf door deputaten gehouden vergaderingen-

constaterende:

dat deputaten was opgedragen:

- a. zich bij de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant) te vergewissen van het standpunt dat zij inneemt (innemen) ten aanzien van hetgeen door deze synode inzake de krijgsmachtpredikant is uitgesproken;
- b. zich te bezinnen op de vraag in hoever het feit dat deze krijgsmachtpredikant verantwoording schuldig

is ten aanzien van de regeling van zijn werk aan de hoofdlegerpredikant zich verdraagt met een ambtelijke opdracht van zijn kerkeraad;

- c. te onderzoeken op welke wijze het toezicht van de kerkeraad op de arbeid van de krijgsmachtpredikant dient geregeld te worden, indien de beantwoording van de onder b. van deze instructie gestelde vraag daartoe de ruimte laat;
- d. het resultaat van hun arbeid tenminste een jaar voor de aanvang van de eerstkomende generale synode ter kennis van de kerken te brengen;
- e. de eerstkomende generale synode te dienen met rapport en advies terzake van de in deze materie te nemen besluiten;

voorts constaterende:

1. dat deputaten de hun door de generale synode van Amersfoort-West 1967 gegeven opdracht met ijver hebben vervuld;
2. dat deputaten in hun Rapport en Advies de generale synode o.m. het volgende mededelen, naar aanleiding van de hun gegeven opdracht:
 - ad a. in een gehouden bespreking „gaf de hoofdlegerpredikant te kennen geen bezwaar te hebben tegen hetgeen door de synode van Amersfoort-West 1967 is uitgesproken onder „voorts van oordeel" 1-3 (zie Acta pag. 193)".
„Wel dient rekening gehouden te worden met de volgende door de hoofdlegerpredikant gemaakte opmerkingen:
 1. de plaatselijke kerken dienen zich niet in te laten met de interne regelingen voor het legerpredikantschap;
 2. de krijgsmachtpredikant dient van zijn dagelijkse werkzaamheden rapport uit te brengen aan de hoofdlegerpredikant en niet aan de kerkeraad; er is géén bezwaar tegen het doen van verantwoording aan de kerkeraad ten aanzien van het doen uitgaan van het Woord Gods tot hen die in militaire dienst zijn".
 - ad b. „Deputaten merken ten aanzien hiervan op, o.m.: „Aangezien de verantwoording van de krijgsmachtpredikant tegenover de hoofdlegerpredikant van organisatorische aard is en die tegenover de hem zendende kerkeraad van principiële aard, verdragen deze twee zich heel goed met elkaar".
 - ad c. „Ten aanzien van dit punt zijn deputaten van oordeel, dat de wijze waarop en de mate waarin dit toezicht kan worden geoefend afhangt van de mate waarin het contact tussen kerkeraad en krijgsmachtpredikant wordt onderhouden en van de openheid, die daarbij wordt betracht."
 - ad d. „Mede vanwege het feit, dat deze synode vervroegd samenkomt, hebben deputaten genoemde termijn niet in acht kunnen nemen";

ten slotte constaterende:

dat deputaten in hun Rapport en Advies, overeenkomstig hun instructie ad e de generale synode adviseren:

te besluiten:

1. Geen aparte regeling vast te stellen voor krijgsmachtpredikanten, die voor onbepaalde tijd dienst doen onder vredesomstandigheden;
2. ten aanzien van de „regeling" van dienaren des Woords, die gezonden worden voor bepaalde of onbepaalde tijd, de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen gegeven opdracht, vermeld in Acta art. 181 C, besluit 2a, b en c, als volgt te wijzigen:
 - a. als instantie te fungeren, waaraan de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant, de hoofdvluchtpredikant of de hoofdvlootpredikant) mededeling kan doen, indien zij (hij) ter vervulling van een of meer plaatsen als krijgsmachtpredikant deze uit de Gereformeerde Kerken wenst;
 - b. te zoeken, eventueel met inschakeling van classicale vergaderingen, naar predikanten, geschikt en bereid voor de functie van krijgsmachtpredikant;
 - c. contact op te nemen met de kerkeraad van de betrokken predikant en hem te verzoeken te beoordelen, met advies van de classis (eventueel met deputaten ad art. 49 K.O.), of het gebruik

maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk of dat vervulling van de aangeboden functie in feite betekent een overgang tot een andere staat des levens;

- d. indien de betrokken kerkeraad van oordeel is, dat gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk, hem te verzoeken zijn betreffende dienaar des Woords tot deze dienst te zenden in overeenstemming met de door deze generale synode vastgestelde stipulatiën;
3. gedurende de tijd, dat de honorering van de krijgsmachtpredikant vanwege het rijk door de kerken (nog) wordt aanvaard, de volgende wijzigingen aan te brengen in de „Stipulatiën”, vastgesteld door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta art. 404b):
 - a. de eerste alinea in:

De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te zendt zijn dienaar des Woords, ds uit tot de vervulling van de functie van leger/luchtmacht/vloot-predikant, gedurende de tijd van één dienstperiode (eventueel voor onbepaalde tijd);
 - b. de tweede alinea te doen vervallen;
 - c. van de laatste alinea (welke alléén van betekenis is bij zending voor een bepaalde tijd) in de laatste regel het woord „toestemming” te vervangen door „zending”;

van oordeel:

1. dat het tot blijdschap kan stemmen, dat de hoofdlegerpredikant in een bespreking met deputaten te kennen gaf „geen bezwaar te hebben tegen hetgeen door de synode van Amersfoort-West 1967 is uitgesproken onder „voorts van oordeel” 1-3 (Acta pag. 193);
2. dat het feit, dat de krijgsmachtpredikant verantwoording schuldig is ten aanzien van de regeling van zijn werk aan de hoofdlegerpredikant zich verdraagt met een ambtelijke opdracht van zijn kerkeraad, aangezien de verantwoording van de krijgsmachtpredikant tegenover de hoofdlegerpredikant van organisatorische aard is en die tegenover de hem zendende kerkeraad van principiële aard;
3. dat het toezicht van de kerkeraad op de arbeid van de krijgsmachtpredikant uiteraard door de kerkeraden zelf dient geregeld te worden, maar dat deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen daarbij de kerken kunnen dienen met adviezen, ontleend aan de oordelen van deze en vorige generale synoden met betrekking tot dit toezicht;

voorts van oordeel:

1. dat de krijgsmachtpredikant als gezonden ambtsdrager dient te blijven staan onder opzicht en tucht der kerk, waartoe hij behoort, aangezien dit onlosmakelijk aan deze zending verbonden is;
2. dat opzicht en tucht over de krijgsmachtpredikant te beter door de kerkeraad, die hem zendt, kan worden uitgeoefend, indien deze dienaar des Woords:
 - a. blijft wonen in het midden van de gemeente, waartoe hij behoort;
 - b. blijft voorgaan in de dienst des Woords in zijn gemeente, zo dikwijls
 - c. als zijn verplichtingen als krijgsmachtpredikant dat toelaten; op vastgestelde tijden, bijv. eenmaal in de twee maanden, op de vergaderingen van de kerkeraad, verantwoording doet van zijn arbeid met volledige erkenning van zijn organisatorische verplichtingen jegens de hoofdlegerpredikant;
3. dat het op deze wijze oefenen van opzicht en tucht bezwaarlijker wordt, naarmate de verbintenis een langere periode omvat, aangezien het gevaar bestaat, dat dienaar des Woords en gemeente dan elkaar zullen „ontgroeien”, te meer, als de dienaar des Woords als krijgsmachtpredikant in lang(er) verband zich ook elders metterwoon gaat vestigen;
4. dat het daarom sterke aanbeveling verdient de zending als legerpredikant steeds voor bepaalde, en bij voorkeur niet te lange tijd achtereen, te doen geschieden;
5. dat het evenwel juist op deze wijze van groot belang geacht moet worden, dat zoveel mogelijk predikanten gezonden worden als krijgsmachtpredikanten voor bepaalde tijd, aangezien:
 - a. het gebruik maken van de gelegenheid, die de overheid in vredetijd biedt om het Woord Gods te doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn, in overeenstemming is met de roeping en taak der kerk (overweging van de g.s. van Rotterdam-Delfshaven 1964/65, Acta artikel 230 b);
 - b. bovendien de vervulling van deze taak in vredetijd een noodzakelijke voorbereiding is voor de geestelijke verzorging van militairen in oorlogsomstandigheden (id.);
 - c. de arbeid van hen, die het Woord Gods doen uitgaan tot hen die in militaire dienst zijn, een arbeid

is, waarvan naar het Woord des Heren moet worden gezegd, dat ze geschiedt in het kader van de opdracht van de Christus, die Zijn gemeente vergadert, beschermt en onderhoudt (Zondag 21 H.C.) (Acta art. 181, g.s. van Amersfoort-W. 1967, voorts van oordeel 1);

- d. de arbeid van hen die het Woord Gods doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn, niet los mag worden gezien van de opdracht aan de kerk des Heren tot de verkondiging van het Evangelie der zaligheid, en dat derhalve die arbeid ook dient te geschieden in verbondenheid aan de gemeente Gods, wat het best tot uiting kan worden gebracht door ambtelijke opdracht aan hem, die zich tot deze dienst begeeft, door een plaatselijke kerk (ib. voorts van oordeel 2);
- e. het formulier om te bevestigen de dienaren des Woords o.m. verwijst naar het apostolisch voorbeeld, te vinden in Hand. 20 : 20, 21: „hoe ik niets nagelaten heb van hetgeen nuttig was om u te verkondigen en te leren in het openbaar en binnenshuis, Joden en Grieken betuigende zich te bekeren tot God en te geloven in onze Here Jezus!" en dat het apostolisch voorbeeld ruimte laat voor het doen uitgaan van het Woord Gods in gevangenissen en kazernes;
- f. Gods Woord eist gehoorzaamheid aan de overheden, Rom. 13 : 1-7, 1 Petr. 2 : 13-17, en erkenning van de zwaarmacht van de overheid, Rom. 13 : 4, en dat juist daarom, in deze tijd van toenemende revolutiegeest en van pacifisme, de kerken in het bijzonder de gelegenheid moeten aangrijpen om de overheid te steunen in het op de rechte wijze dragen van het „zwaard" en dat zij dat hebben te doen, behalve in haar publieke gebeden en prediking, en andere haar ten dienste staande middelen, ook door gebruik te maken van de haar door de overheid geboden gelegenheid in het instituut van legerpredikanten;
- g. het de voorkeur zou verdienen, indien de overheid zowel de aanstelling als de bezoldiging van de legerpredikanten geheel over zou laten aan de kerkeraden, maar dat, zolang dit niet het geval is, er dankbaarheid mag zijn voor het feit, dat de Nederlandse overheid de gelegenheid openstelt, om het Woord Gods te doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn;

ten slotte van oordeel:

1. dat een aparte regeling voor krijgsmachtpredikanten die voor onbepaalde tijd dienst doen onder vredesomstandigheden niet behoeft te worden vastgesteld, aangezien er principieel geen verschil is met krijgsmachtpredikanten voor bepaalde tijd, en aangezien in de praktijk de verbintenis voor bepaalde, niet te lange tijd, de voorkeur verdient boven de verbintenis voor onbepaalde tijd;
2. dat ten aanzien van de wijzigingen, die door deputaten worden voorgesteld in de instructie voor deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen, het volgende kan worden opgemerkt:
 - ad a. dit kan zo worden aanvaard;
 - ad b. eveneens, maar met de toevoeging naarstig (te zoeken), aangezien er vaak een tekort aan legerpredikanten uit onze kerken is geweest;
 - ad c. en d. deze kunnen worden aanvaard met de toevoeging in het begin van c: „indien het een aanstelling voor lange of onbepaalde tijd betreft";
3. at de voorgestelde wijzigingen in de „Stipulatiën" kunnen worden aanvaard;

spreekt uit:

het advies van deputaten te aanvaarden met inachtneming van het gestelde onder „ten slotte van oordeel" 1-3;

en besluit:

1. deputaten dank te zeggen voor hun met ijver verrichte arbeid;
2. geen nieuwe deputaten te benoemen voor regeling van de positie der legerpredikanten;
3. geen aparte regeling vast te stellen voor krijgsmachtpredikanten, die voor onbepaalde tijd dienst doen onder vredesomstandigheden;
4. ten aanzien van de „regeling" van dienaren des Woords, die gezonden worden voor bepaalde of onbepaalde tijd, de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen gegeven opdracht, vermeld in Acta art. 181 C, besluit 2a, b en c,

als volgt te wijzigen:

- a. als instantie te fungeren, waaraan de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant, de hoofdvluchtmachtpredikant of de hoofdvlootpredikant) mededeling kan doen, indien zij (hij) ter vervulling van een of meer plaatsen als krijgsmachtpredikant deze uit de Gereformeerde Kerken wenst;
 - b. naarstig te zoeken, eventueel met hulp van classicale vergaderingen, naar predikanten, geschikt en bereid voor de functie van krijgsmachtpredikant;
 - c. contact op te nemen met de kerkeraad van de betrokken predikant en indien het een aanstelling voor lange of onbepaalde tijd betreft, hem te verzoeken te beoordelen met advies van de classis (eventueel met deputaten ad art. 49 K.O.) of het gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk of dat vervulling van de aangeboden functie in feite betekent een overgang tot een andere staat des levens;
 - d. indien de betrokken kerkeraad van oordeel is, dat gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk, hem te verzoeken zijn betreffende dienaar des Woords tot deze dienst te zenden in overeenstemming met de door deze generale synode vastgestelde stipulatiën;
5. gedurende de tijd, dat de honorering van de krijgsmachtpredikant vanwege het rijk door de kerken (nog) wordt aanvaard, de volgende wijzigingen aan te brengen in de „Stipulatiën”, vastgesteld door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta art. 404 b):
- a. de eerste alinea in:
De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te ... zendt zijn dienaar des Woords, ds uit tot de vervulling van de functie van leger/ luchtmacht/vlootpredikant, gedurende de tijd van één dienstperiode;
 - b. de tweede alinea te doen vervallen;
 - c. van de laatste alinea (welke alléén van betekenis is bij zending voor een bepaalde tijd) in de laatste regel het woord „toestemming” te vervangen door „zending”;
6. van deze uitspraak mededeling te doen aan:
- a. de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen;
 - b. de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken;
 - c. de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant).

Artikel 333.

Ds. O. J. Douma brengt namens het moderamen rapport uit over een brief van de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 benoemde deputaten voor revisie van de tekst van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands (agendum VIII c).

Na enige bespreking brengt de rapporteur enkele wijzigingen aan in het ontwerpbesluit. Het wordt aangenomen met 29 stemmen vóór en één tegen en één onthouding. De di. W. Vreugdenhil en H. J. de Vries bleven als deputaten buiten stemming. Het besluit volgt onder artikel 334.

Artikel 334.

Besluit inzake revisie tekst Heidelbergse Catechismus

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een rapport van deputaten voor revisie van de tekst van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands, gedateerd 19 maart 1969;

constaterende:

1. dat een der drie door de synode van Amersfoort-West 1967 benoemde deputaten, n.l. ds. Joh. Francke te Hoogeveen, op 11 april 1968 aan deputaten een nieuw concept van de volledige tekst van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands voorlegde, welke tekst hij voorzien had van Schriftplaatsen, zoals door bovengenoemde synode opgedragen (Acta art. 250, besluit II);

2. dat deputaten gemotiveerd meedelen geen gelegenheid gehad te hebben dit concept te beoordelen;
3. dat deputaten tot hun spijt geen rapport aan deze generale synode konden voorleggen, doch „gaarne bereid zijn de begonnen arbeid tot een goed einde te brengen" en een nieuwe opdracht „bijzonder op prijs stellen";

van oordeel:

1. dat deputaten dank verdienen voor hun diligentie in de opgedragen taak, terwijl ds. Joh. Francke in het bijzonder dank waard is voor het opstellen van het door hem ingediende concept;
2. dat voor het niet voltooiën van de door de generale synode van Amersfoort-West gegeven opdracht de aangevoerde verontschuldigungen te aanvaarden zijn;
3. dat het door deputaten gegeven advies dient te worden opgevolgd;

besluit:

1. deputaten te dechargeren onder dankbetuiging voor verrichte arbeid;
2. drie deputaten - zo mogelijk dezelfde als de door de vorige synode benoemde - en twee secundi aan te wijzen en te belasten met de volgende opdracht:
 - a. de door ds. Joh. Francke aangeboden tekst, overeenkomstig de besluiten der synoden van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 (Acta art. 39), Assen 1961 (Acta art. 123), Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 (Acta art. 167b) en Amersfoort-West 1967 (Acta art. 250), te beoordelen en van daaruit de overzetting van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands zo goed mogelijk en zo spoedig mogelijk ten einde te brengen;
 - b. van al hun arbeid in dezen rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport (met de gereviseerde tekst) uiterlijk zes maanden voor de aanvang van die synode aan de kerken ter beoordeling toe te zenden, opdat die synode zal kunnen beslissen of deze tekst - uitsluitend met het oog op het catechetisch onderricht - voor publicatie zal kunnen worden vrijgegeven;
3. van dit besluit kennis te geven aan gedechargeerde en te benoemen deputaten in dezen.

Artikel 335.

De praeses stelt opnieuw aan de orde het rapport van commissie II inzake de „schuldbelijdenis" van de synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland (zie artikel 327).

De rapporteur, ds. Joh. Strating, leest een nieuwe concept-brief voor.

In de avondvergadering, welke bij afwezigheid van de praeses door de assessor wordt gepresideerd, vindt de bespreking van de gewijzigde concept-brief plaats. Na beraad van de commissie brengt de rapporteur weer enige wijzigingen aan in de ontwerpbrief. De vergadering acht nog een derde lezing van de ontwerpbrief noodzakelijk, doch de verdere behandeling wordt tot de volgende dag uitgesteld.

Artikel 336.

De praeses stelt aan de orde dat gedeelte van het rapport van commissie II inzake regeling positie legerpredikanten, dat handelt over het financieel verslag van de penningmeester van de desbetreffende deputaten. Oud. H. de Jong treedt als rapporteur op.

Het voorstel van de commissie wordt na een kleine wijziging met algemene stemmen aangenomen. Ds. O. J. Douma bleef als deputaat buiten stemming. De praeses zegt de commissie en met name oud. H. de Jong ook voor deze arbeid dank.

Het besluit is opgenomen onder artikel 337.

Artikel 337.

Besluit inzake financieel verslag deputaten regeling positie legerpredikanten

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het financieel verslag van de penningmeester van deputaten benoemd door de generale synode van

Amersfoort-West 1967 voor de regeling positie legerpredikanten;

constaterende:

1. dat het verslag van de penningmeester van bovengenoemde deputaten gecontroleerd en in orde bevonden werd;
2. dat uit het financieel beheer van de penningmeester van deputaten bovengenoemd blijkt, dat er een nadelig saldo is van f 467,27;

besluit:

de penningmeester van deputaten, br. I. Boersma, Paulus Potterstraat 22, Groningen,

- a. decharge te verlenen van zijn beheer, onder dankzegging voor de door hem in dezen verrichte arbeid;
- b. de quaestor van deze synode te verzoeken het nog verschuldigde bedrag van f 467,27 te storten op gironummer 970949, zijnde de rekening van bovengenoemde broeder.

Artikel 338.

De praeses geeft gelegenheid aan ds. H. J. de Vries, die namens commissie II als rapporteur optreedt inzake de brief aan de generale synode van Hilversum 1968 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, om een aantal wijzigingen aan te brengen in het rapport, dat te dezer zake aan de leden van de synode is uitgereikt. Hierna volgt sluiting van de zitting.

Artikel 339.

Na heropening van de zitting op VRIJDAG 16 JANUARI 1970 gaat de synode aanstonds in comité generaal. Wanneer de zitting weer openbaar geworden is, stelt de synode de artikelen 308 tot en met 318 van de Acta vast.

Vervolgens maakt ds. H. J. de Vries als rapporteur van commissie II een begin met de lezing van het rapport inzake de brief van de generale synode van Hilversum 1968/69 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland (agendum X a en b).

Artike1 340.

Opnieuw komt in behandeling het rapport van commissie II inzake de „schuldbelijdenis" van de synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland (zie artikel 335). De rapporteur, ds. Joh. Strating, doet voorlezing van een gewijzigde concept-brief aan genoemde synode.

Na bespreking worden nog enkele wijzigingen in de concept-brief aangebracht en dan vindt stemming plaats. Met algemene stemmen (32) wordt besloten een brief overeenkomstig het onderwerp van de commissie te zenden aan de generale synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland.

De praeses spreekt naar aanleiding van het genomen besluit enkele gevoelvolle woorden. De brief, welke nu vastgesteld is, wil een appèl zijn op de harten van duizenden, die ons onvergetelijk zijn. De praeses hoopt, dat de HERE de ogen van velen moge openen en de harten moge neigen tot wederkeer.

Hij dankt de commissie en met name de rapporteur hartelijk voor het voorbereidend werk, ten dienste van de synode verricht. Deze dank heeft bijzonder accent, nu ds. Joh. Strating dadelijk bereid werd gevonden de plaats van ds. J. C. Janse als rapporteur in deze zaak over te nemen.

De inhoud van de brief luidt als onder artikel 341 vermeld.

Artikel 341.

Brief aan de synode van de zich noemende Geref. Kerken in Nederland

Aan de generale synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland, in Lunteren bijeen.

Weleerwaarde en eerwaarde heren,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, welke te Hoogeveen vergadert, besloot alsnog te reageren op de brief van uw voorgangster d.d. 14 september 1967, destijds gezonden aan onze generale synode van Amersfoort-West 1967. Daarin werd mededeling gedaan van het besluit tot het uitspreken van een 'schuldbelijdenis' ten aanzien van 'het conflict van 1944 en volgende jaren'.

Overwegende, dat de kerken tot wie u zich toen richtte, zelf zich daarover niet hadden kunnen beraden, was de generale

synode van Amersfoort-West terecht van oordeel, dat het niet tot háár taak behoorde zich over deze 'schuldbelijdenis' uit te spreken.

Thans oordeelt onze synode, in overeenstemming met onderscheidene verzoeken uit de kerken, u en de in u vertegenwoordigde kerken op de brief van de vergadering van Lunteren 1967 het volgende te moeten antwoorden:

I.

U heeft zich voor de zoveelste maal tot De Gereformeerde Kerken gericht met een besluit over '1944'. In dit geval met een uitspraak, waarin uw kerken 'schuldbelijdenis' doen ten aanzien van 'het conflict van 1944 en volgende jaren' en vragen 'haar te vergeven al wat in die conflictsituatie en met name in haar tuchtmaatregelen in haar houding en optreden niet was naar de Geest van Christus en niet beantwoordde aan de katholiciteit van de kerk'. Wij hebben ons in ernst afgevraagd, waarin deze 'schuldbelijdenis' in concreto bestaat, met andere woorden, wat u als uw schuld erkent, en waarvoor u vergeving vraagt. Niet slechts jegens De Gereformeerde Kerken in Nederland, maar bovenal jegens de HERE.

Het is niet het belangrijkste, of wij van onze kant bereid zijn tot vergeving. Zeker, indien het alleen dáárover zou gaan, dan leert de Schrift, dat er zelfs zeventig maal zeven maal vergeven moet worden. indien iemand komt niet de betuiging: het is mij leed, ik heb berouw. Echter, het gaat hier om iets geheel anders.

De HERE heeft nog altijd een twistzaak met u. Wij brengen u in herinnering, wat met name onze synoden van Bunschoten-Spakenburg 1958/1959 en van Assen 1961 ten aanzien van deze twistzaak aan uw adres hebben geschreven en uitgesproken. In deze twistzaak des HEREN, waarin Hij in Zijn Woord en in de Zijnen is aangetast. kan alleen oprechte bekering tot Hem vrede brengen, omdat er tegen Hem gezondigd is. Immers, 'wie zijn overtredingen bedekt, zal niet voorspoedig zijn; maar wie ze belijdt en nalaat, die vindt ontferming' (Spreuken 28 : 13).

Met droefheid moeten wij constateren, dat door uw besluit deze twistzaak van 's HEREN wege, die de Koning van de kerk ook thans nog met uw kerken heeft, niet is weggenomen.

komt immers niet tot de belijdenis voor God: wij hebben gezondigd!

schreef namelijk, dat een 'zuiver onderscheidend oordeel ten aanzien van de schuldvraag onmogelijk is, omdat diverse factoren in het complex van de schuldige broedertwist elkaar over en weer hebben beïnvloed'.

Daardoor komen wij in het geheel niet te weten, wat daarin concreet behoort tot het 'al wat' waarvoor door u vergeving wordt gevraagd.

Wel hebben wij begrepen, dat het niet zijn de bekende leeruitspraken. Die waren immers naar het oordeel van uw synode van Utrecht 1959 'rechtmatig' en de z.g. vervangingsformule van 1946 zou zelfs 'zegenrijk en samenbindend' hebben gewerkt. U heeft tot op vandaag niet willen erkennen, dat die leeruitspraken in strijd zijn met Gods Woord en de belijdenis der kerk. Zij werden dan ook nimmer door u herroepen, doch slechts 'terzijde gesteld'. Daardoor zijn uw kerken niet gebleven in de leer van Christus (vgl. 2 Timotheüs 3 : 14, 15). Ook wordt door u geen schuld beleden over de op grond van die leeruitspraken van 1942-1944 genomen tuchtmaatregelen zelf. U spreekt slechts over 'al wat in die tuchtmaatregelen niet was naar de Geest van Christus en niet beantwoordde aan de katholiciteit van de kerk'.

laat dus tot op heden onaangetast al wat met de toenmaals in de Gereformeerde Kerken vigerende kerkenordering in strijd was (vgl. artikel 1 van de Dordtse Kerkenordering). Met diep leedwezen constateren wij, dat u met geen woord gesproken hebt over de klaarblijkelijke schending van de in de Dordtse Kerkenordering vastgelegde Schriftuurlijke orde der kerk. Integendeel, u hebt die schending voor uw kerken achteraf als regel aanvaard en vastgelegd in uw 'Herziene Kerkorde'. Deze nieuwe kerkorde, welke de enige heerschappij van Jezus Christus inruilt voor menselijke heerschappijvoering (zie o.a. de bepalingen in de artikelen 25, 26 en 31, die de hiërarchie van de kerkelijke vergaderingen zeker stellen) en aldus ook de vrijheid van de christen en van de christelijke kerken aantast, is door u niet met belijdenis van schuld herroepen.

Ook horen wij in de bewoordingen van uw 'schuldbelijdenis' helaas dezelfde overtuiging als die van uw synode van Utrecht 1959. Toen was het u onmogelijk 'om over het verleden van één zijde zodanige algemene uitspraken te doen. dat aan de waarachtigheid niet tekort gedaan wordt' (zie Acta Utrecht art. 229 sub C). Immers, hetgeen tot de tuchtmaatregelen leidde, werd toen 'gevoeld als een pijnlijke aantasting' van de 'kerkelijke trouw'. U bleef daarmee handhaven de ernstige beschuldiging als zou de zonde van scheurmaking bedreven zijn door de ambtsdragers en leden, die destijds zich vrij maakten.

Thans deelt u mede, dat het u onmogelijk is 'een zuiver onderscheidend oordeel ten aanzien van de schuldvraag' uit te spreken. U laat daarmee uw schuld aan de kerkscheuring liggen!

U blijft weigeren te betreuren en af te keuren al wat sedert generale Synode van Groningen 1946 reeds zovele malen, uit het Woord Gods, als de werkelijke oorzaken van de scheuring in 1944 aan uw kerken is voorgehouden. En dat Woord Gods maakt het te allen tijde voor u mogelijk, tot een zuiver onderscheidend oordeel te komen, zodat u over uw kerkelijk handelen concrete belijdenis van schuld voor de HERE kunt doen (zie Richteren 2 : 1-5; 10 : 10, 15; 1 Samuël 7 : 2-6; Psalm 32 : 5; 51 : 3-6, 11, 16; Daniël 9 : 4-11; Hosea 6 : 1-3; Lucas 15 : 17-21; Openbaring 2 : 1-7).

II.

hebt aan geen enkel Schriftuurlijk appèl, dat onzerzijds tot u is uitgegaan, gehoor ge-given. Daarentegen is er in uw kerken wel een voortgang in de zonde van verlating van het Woord openbaar geworden, zowel in de leer als in de regering der kerk. U hebt uw zonden niet gelaten, maar zijt hoe langer hoe minder kerken van het Woord gebleven.

Wij hebben u al gewezen op de verloochening van de Schriftuurlijke orde, die in de kerk van Christus dient onderhouden te worden. Volgens die orde regeert Jezus Christus Zijn kerk door middel van de dienst der plaatselijke ambtsdragers (vgl. Openbaring 1 : 20 en de artikelen 30-32 Nederlandse Geloofsbelijdenis). U hebt echter de regering, het opzicht en de tucht der kerk mede aan meerdere vergaderingen toevertrouwd en zo aan deze vergaderingen een bevoegdheid toegekend, die haar naar Gods Woord niet toekomt. Daardoor is Christus, Die tussen de kandelaren wandelt, in Zijn heerlijkheid als het enige Hoofd der kerk miskend (vgl. artikel 29 N.G.B.).

Onder leiding van en gestimuleerd door uw kerkelijke vergaderingen, met name uw generale synoden, werden besluiten genomen, die de weerstand tegen de modernistische tijdgeest al meer hebben gebroken. In die weg werden uw kerken ingeschakeld in de oecumenische beweging en werd de band aan de belijdenis losgelaten en alzo opening gegeven aan de Schriftcritiek.

Wij brengen ten bewijze hiervoor de volgende besluiten onder uw aandacht:

- uw synode van 's-Gravenhage 1949 besloot tot aansluiting via de Nederlandse Zendingsraad bij de Internationale Zendingsraad, welke later in de Wereldraad van Kerken is opgenomen;
- in 1955 werd het oude Ondertekeningsformulier voor predikanten op een belangrijk punt gewijzigd. Bond het Dordtse formulier de predikanten aan de precieze uitdrukking: 'al de artikelen en stukken der leer, die in alles met Gods Woord overeenkomen', sinds 1955 zijn uw predikanten gebonden aan het meer rekkelijke: 'de leer';
- de synode van Groningen/Lunten 1963/1964 sprak reeds uit, dat in de grondslag van de Wereldraad van Kerken en de wijze waarop deze grondslag functioneert, 'geen doorslaggevende verhindering' voor uw kerken gelegen is om zich bij de Wereldraad van Kerken aan te sluiten;
- op de synode van 1967/1968 werd, voortgaande op deze weg door uw kerken besloten 'om tot realisering te komen van een Raad van Kerken in Nederland', terwijl tevens de binding aan de leeruitspraak van Assen 1926 werd losgelaten. Door dit laatste besluit werd ook de weerstand tegen de reeds openlijk aangehangen Schriftcritiek gebroken. Hierin komt duidelijk uit de aantasting van het gezag en de betrouwbaarheid van de Heilige Schrift als onfeilbaar Woord van God, zoals dit met name in de artikelen 3 tot en met 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis beleden wordt.

Het is voorts een onloochenbaar feit, dat er onder u hoogleraren zijn, aan wie mede de opleiding tot de dienst des Woords is opgedragen, die de binding aan en de handhaving van de gereformeerde belijdenis nog verder loslaten. Zij spreken hiervan niet slechts publiek in geschriften tot voorlichting van de gemeenten, maar worden ook door uw synoden als adviseurs ontvangen.

Het feit, dat op Hervormingsdag 1969 door uw synode in Lunten bijeen, met 66 tegen 4 stemmen en één onthouding het besluit werd genomen, om het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken aan te vragen, is niet anders dan een voorlopig eindpunt op de schadelijke en heilloze weg, die uw kerken de laatste decennia gegaan zijn.

Wij zien dan ook tot onze grote droefheid bij u hoe langer hoe meer de handhaving van de gereformeerde religie verdwijnen, en de leervrijheid een al breder plaats verkrijgen, doordat de leertucht in feite bij u ontbreekt. Daardoor verwijderd u zich al meer van de eens door ons gemeenschappelijk in de Drie Formulieren van Enigheid beleden waarheid.

Hoe hebt u toch de koers van Gods onfeilbaar Woord zozeer kunnen verlaten, dat door u de katholiciteit der kerk wordt losgemaakt van deze rechte en samenbindende belijdenis der Waarheid omtrent de Christus der Schriften!

In steeds sneller tempo heeft hij u de 'oecumenische' stem der 'kerk' vervangen de duidelijke stem van het Woord, dat is de stem van de goede Herder, onze enige en oecumenische Bisschop (vgl. 1 Petrus 2: 25, artikel 31 N.G.B.).

III.

Op grond van al het bovenstaande mogen wij uw 'schuldbelijdenis' en uw vraag om 'vergeving' niet aanvaarden, omdat daaraan ten enenmale ontbreekt wat naar Schriftuurlijke norm behoort tot een waarachtige belijdenis van schuld; daardoor is u ook niet van uw duidelijk aangewezen zondige weg in berouw tot de HERE en Zijn Woord wedergekeerd. Wij schrijven u dit niet vanwege halsstarrigheid of zelfverheffing, alsof we ons persoonlijk gekrenkt zouden gevoelen. Indien het slechts daarom gaat, dan zijn wij aanstonds tot verggeving bereid.

De vrijmakingsstrijd - met alle gebreken en zwakheden daaraan verbonden - was even-wel een strijd, waarbij wij niet de eer van mensen zochten, doch de eer die van de enige God komt (Johannes 5 : 44).

Uit uw typering vanuit de oecumenistische geest van wat in 1944 en volgende jaren geschiedde ('schuldige broedertwist', 'conflict van 1944', 'conflict-situatie') blijkt, dat uw ogen nog steeds zijn toegesloten voor die bepaalde twistzaak, die de HERE met u vanwege uw verlaten van het spoor der Waarheid heeft. Bovendien miskent u alzo het werk van God, Die in de vrijmaking Zijn kerken deed wederkeren tot Zijn Woord haar 'weer, stelde in de vrijheid van Christus (vgl. Johannes 8 : 31, 32).

Alleen in de weg van waarachtige wederkeer (Micha 6 : 8; 2 Corinthe 7 : 10) belooft de HERE de zegen van de eenheid der kerk, die pijler en fundament der Waarheid is (1 Timotheüs 3 : 15).

Dat is ook de enige weg, die u en ons perspectief biedt: de weg van gehoorzaamheid aan Christus, Die Zich nog in Nederland een gemeente vergadert in de enigheid van het ware geloof (vgl. Zondag 21 H.C.).

Tegenover de verderfelijke weg van het oecumenisme, dat tot bandeloosheid voert, komt u dan met ons samen te staan in de ware vrijheid van Christus. Dat is de vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen Gods, die volhardend de geboden Gods en het geloof in Jezus bewaren in het volgen van het Lam, waar .Hij ook heengaet (vgl. Openbaring 14:

4h, 12). Daarom roepen wij u toe: keert weder tot de HERE en tot de leer, dienst en tucht, welke naar Zijn Woord zijn. Indien u, wat wij u smeken, terugkeert. beloven wij u aanstonds bereid te zijn de weg der vereniging met u te betreden. gelijk wij ook in de 'Acte van Vrijmaking of Wederkeer' en in besluiten van voorgaande synoden hebben verklaard. Er zou blijdschap in de hemel zijn, wanneer wij dat als een vreugdegeschenk uit Gods hand mochten ontvangen. Uw vergadering bij de overweging van de inhoud van dit appèl aanbevelend aan de leiding van Christus' Geest en Woord, verblijven wij met christelijke groet,

namens de generale synode voornoemd:
w.g. J. Kok, praeses
w.g. O. J. Douma, assessor
w.g. W. Vreugdenhil, scriba I
w.g. P. Lok, scriba II

Artikel 342.

Nadat de assessor in dankgebed is voorgegaan sluit de praeses de drieëntwintigste zittingsweek van de synode.

VIERENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 20-23 JANUARI 1970

Artikel 343.

De praeses heropent de vergadering van de synode op DINSDAG 20 JANUARI 1970. Na het appèl nominaal heet hij de president en de assessor van het college van deputaten-curatoren, ds. D. van Dijk en ds. F. de Vries, alsmede de curatoren ds. J. Hettinga en ds. J. ten Hove, hartelijk welkom.

Daarna gaat de synode in besloten vergadering.

In de loop van de middag wordt het comité opgeheven. Dan vindt sluiting der zitting plaats en gaat de synode voor het verdere van de dag uiteen voor arbeid in de commissies.

Artikel 344.

Op WOENSDAG 21 JANUARI 1970 zet de rapporteur, ds. H. J. de Vries, de lezing voort van het rapport van commissie II over de brief van de generale synode van Hilversum 1968/69 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland (zie artikel 339).

Het rapport komt in bespreking. Aan het eind van de eerste ronde vraagt de commissie tijd voor beraad.

Artikel 345.

In de middagvergadering, welke om 15.15 uur aanvangt deelt de praeses mee, dat de eerste scriba, ds. W. Vreugdenhil, op medisch advies voor één week naar huis is gegaan. Zijn taak ter synode zal door de tweede scriba en de assessor worden waargenomen terwijl de eerste scriba thuis voor zijn deel het scribaat kan waarnemen. De praeses verbindt aan deze mededeling de wens van spoedige beterschap voor ds. W. Vreugdenhil.

De assessor doet voorlezing van de volgende alsnog ingekomen stukken:

- a. een kaartschrijven van prof. H. J. Schilder.
Voor kennisgeving aangenomen;
- b. een brief van zr. J. Wiersema-Poortinga te Bussum d.d. 12 januari 1970 naar aanleiding van de brief van de synode vermeld in artikel 265 I van deze Acta.
Voor kennisgeving aangenomen;
- c. een brief van N. C. Schenderling te Rotterdam d.d. 19 januari 1970. Besloten wordt dit stuk ter zijde te leggen;
- d. een brief van ds. H. Bouma te Assen d.d. 19 januari 1970, waarbij wordt toegezonden een afschrift van een besluit van de classis Assen inzake correspondentie met de gereformeerde kerk te Monte Alegre (Brazilië). Voor kennisgeving aangenomen.

Artikel 346.

De bespreking van het rapport van commissie II inzake het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland wordt voortgezet (zie artikel 344). De rapporteur, ds. H. J. de Vries, beantwoordt de sprekers in eerste ronde.

Artikel 347.

Ds. R. Houwen geeft namens commissie II advies betreffende de volgende ingekomen stukken, welke

dinsdag 20 januari 1970 reeds in comitézitting gelezen zijn en alle betrekking hebben op het besluit van de synode, vermeld onder artikel 314:

- a. een brief van de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba M. J. Boersema) d.d. 15 januari 1970;
- b. een telegram van de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba H. J. Nauta) d.d. 19 januari 1970;
- c. een brief van de brs. H. 't Hart en E. Niewenhuis te Pretoria d.d. 15 januari 1970;
- d. een brief van br. K. Bijzet te Pretoria d.d. 15 januari 1970;
- e. een brief van br. F. Drijfhout te Pretoria d.d. 8 januari 1970 met 1 bijlage;
- f. een telegram van het bestuur van Die Studentevereniging „Dirk Postma" te Pretoria d.d. 17 januari 1970;
- g. een telegram van het bestuur van Die Sustervereniging „Ons roeping getrou" d.d. 19 januari 1970;
- h. een brief van Die Jeugdvereniging van die Vrye Gereformeerde Kerk van Pretoria d.d. 15 januari 1970.

Overeenkomstig het advies van de commissie besluit de synode:

1. ten aanzien van de brief vermeld sub a een afwachtende houding aan te nemen. Regeling van de correspondentie kan toch pas plaats hebben bij de afsluitende behandeling van het rapport van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken;
2. ten aanzien van het telegram vermeld sub b de aangekondigde brief af te wachten en in een later stadium terug te komen op de inhoud van het telegram;
3. de stukken sub c tot en met h genoemd na kennisneming ter zijde te leggen.

De synode gaat enige tijd in comité generaal.

Artikel 348.

In de avondzitting brengt de tweede scriba een verzoek over van ds. J. van Nieuwkoop te Scheveningen, om de kerkeraad van Scheveningen te willen horen in de zaak-br. K. Kruyswijk (zie artikelen 291 en 309 sub a). Namens commissie V stelt ds. J. M. Goedhart de vergadering voor aan dit verzoek te voldoen. De vergadering gaat hiermee accoord. Op spoed wordt aangedrongen in verband met het werkschema van de synode.

De tweede scriba deelt verder mee, dat een gift van f 60,- voor de Theologische Hogeschool is ontvangen van de gereformeerde jeugd uit Ommen, die de avondzitting bijwoont. De praeses dankt hartelijk voor deze bijzondere gift.

Artikel 349.

Opnieuw wordt de bespreking van het rapport van commissie II inzake het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland voortgezet (zie artikel 346). De rapporteur, ds. H. J. de Vries, brengt nog een enkele wijziging aan in de conceptbesluiten.

De bespreking in tweede ronde wordt gehouden. Na commissieberaad beantwoordt de rapporteur de sprekers in tweede ronde. De w.n. voorzitter van commissie 11, ds. R. Houwen, bespreekt de mogelijkheden van het geheel of gedeeltelijk publiceren van het rapport.

Aan het moderamen wordt opgedragen te onderzoeken, of en hoe tot publicatie van het rapport kan worden overgegaan.

Hierna vindt de stemming plaats over het conceptbesluit van de commissie. Het wordt het algemene stemmen (32) tot besluit van de synode verheven. Eveneens wordt met algemene stemmen (32) besloten om tot publicatie van rapport en besluit in nader vast te stellen vorm over te gaan.

De praeses spreekt een woord van bijzondere dank voor het vele werk, door de commissie en met name de rapporteur in dezen verricht. De zaak is tot een goed einde gebracht, naar wij hopen een voorlopig einde. Het is een ingrijpende beslissing, welke nu genomen is. Het is pijnlijk te moeten constateren, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken hindernissen leggen op de weg van de ware katholiciteit van de kerk. Wij laten die kerken echter niet los. Wij zullen blijven bidden, dat God deze zonen der Afscheiding niet verlate. „HERE, wend haar beken in het Zuiderland!", aldus de praeses.

Het besluit is opgenomen onder artikel 350.

Artikel 350.

Besluit inzake contact met de Chr. Geref. Kerken

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Hoogeveen,

heeft kennis genomen van:

het besluit en de toelichtende brief van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Hilversum 1968/69, waarin deze antwoordde op het besluit en de brief van de generale synode van Amersfoort-West 1967 van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Zij constateert:

1. a. dat de generale synode van Hilversum van oordeel is, „dat de verschillen t.a.v. de toeïgening des heils en de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk wezenlijke verschillen zijn“;
 - b. zij ter toelichting daarbij verklaart, dat ze met wezenlijke verschillen bedoelt, „dat het maar geen accentverschillen zijn maar verschillen, die een reëel beletsel vormen voor een vereniging“; en voorts bevestigt de uitspraak van haar voorgangster, de generale synode van Zwolle-Apeldoorn 1965/66, dat deze verschillen „de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken raken“;
 - c. dat zij bericht derhalve niet te kunnen voldoen aan het verzoek van de generale synode van Amersfoort-West 1967 van De Gereformeerde Kerken in Nederland uit te spreken dat het door haar genoemde verschil binnen het raam van de belijdenis gelegen is;
 - d. dat zij niet zelf ingaat op de door de geref. generale synode haar voorgelegde vraag, hoe deze verschillen hun effect hebben in de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken, en waarom dat effect zodanig is, dat ze een beletsel voor eenheid vormen; maar dat ze van mening zegt te zijn, dat dit een taak voor wederzijdse deputaten is;
- II. a. dat de generale synode van Hilversum niet heeft voldaan aan het verzoek van de generale synode van Amersfoort-West b.g. dat de Christelijke Gereformeerde Kerken zich in haar meeste vergadering bereid zouden verklaren haar deelneming aan de Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.) en haar lidmaatschap van de Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.), welke naar het oordeel van de geref. synode een struikelblok zijn op de weg naar eenheid met de Gereformeerde Kerken, te beëindigen;
 - b. dat zij in haar toelichtende brief verklaart: „Ons lid worden van de G.O.S. ligt geheel in de lijn van het besluit onzer synode om contact te hebben met andere gereformeerde kerken, in de vorm van correspondentie of contact“;
 - c. dat zij voorts van oordeel is, dat „onze belijdenis (o.a. artt. 27-29 N.G.B.) het zoeken van contact met gereformeerde en andere „bijbelgetrouwe“ kerken in binnen- en buitenland veroordeelt noch uitsluit“;
- III. a. dat de synode van Hilversum besloot „haar deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken opnieuw op te dragen wegen te zoeken, die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden“;
 - b. dat zij aan deze generale synode van Hoogeveen verzoekt te besluiten „nieuwe deputaten voor samenspreking te benoemen“;
 - c. dat zij ten slotte besloot „de kerken op te wekken plaatselijk zoveel mogelijk contact met de Gereformeerde Kerken te zoeken“.

De synode overweegt t.a.v. haar constatering

ad I:

- a. dat het naar het Woord Gods (o.a. Joh. 17 : 11, 17, 20, 21; Filipp. 1 : 27-2 : 4; Efeze 3 : 14-4 : 16; 1 Tim. 3 : 15, 16) en de daarop gegronde belijdenis (o.a. art. 28 N.G.B. en antw. 55 H.C.) de roeping der ware christgelovigen en van de kerken is te staan naar kerkelijk samenleven met allen, die met hen eenzelfde geloof belijden en bewaren de leer, die naar het Woord Gods is en door de Gereformeerde Kerken in deze landen beleden is in de aangenomen Formulieren van Enigheid;
- b. dat blijkens de „Acte van Afscheiding of Wederkeer“ van oktober 1834 de tot deze belijdenis naar het Woord Gods weergekeerde kerken ook die ware katholiciteit der kerk begeerd hebben, toen ze verklaarden gemeenschap te willen zoeken met alle ware gereformeerde lidmaten en zich te willen verenigen met elke op Gods Woord gegronde vergadering;
- c. dat aanstonds na de vrijmaking de generale synode van Groningen 1946 en ook de volgende generale synoden van De Gereformeerde Kerken in Nederland hebben uitgesproken dat de Christelijke Gereformeerde Kerken met haar „staan op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid“, en dat derhalve gestreefd moet worden met haar te komen tot eenheid

- d. van kerkelijk samenleven onder de klem van het Woord Gods en de beloften, sub a en b genoemd;
- d. dat de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gehouden te Haarlem-Santpoort 1962, als haar oordeel uitsprak, „dat de Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis, als daarop gegrond, en het daarom roeping is te staan naar eenheid“;
- e. dat evenwel dezelfde chr. geref. generale synode van 1962 alsmede haar opvolgster, die van Zwolle-Apeldoorn 1966 en thans ook die van Hilversum 1968/69, spreken van verschillen inzake de toeëigening des heils en de hantering van het belijden omtrent de kerk als van een beletsel voor vereniging met de Gereformeerde Kerken, zonder evenwel te verklaren, nog veel minder te bewijzen, dat de Gereformeerde Kerken in dezen afwijken van de aangenomen gereformeerde belijdenis, die naar het Woord Gods is;
- f. dat de christelijke gereformeerde deputaten tijdens de jarenlange samensprekingen, ondanks het herhaalde verzoek van de gereformeerde deputaten, nimmer een nadere omschrijving van de door hen genoemde verschillen hebben gegeven met de gronden, waarop deze verschillen volgens hen kerkelijke gescheidenheid rechtvaardigen; terwijl ze bovendien met het oog op een eventuele toelichting hunnerzijds bij voorbaat verklaarden, dat hun mening nog niet die van hun kerken was;
- g. dat evenwel de generale synode van Hilversum thans ook geen gehoor gaf aan het dringend verzoek van de laatste generale synode der Gereformeerde Kerken om zelf aan te geven op grond waarvan de genoemde verschillen zodanig de dienst des Woords en de tuchtoefening in de kerken raken, dat ze rechtmatig een beletsel voor het komen tot kerkelijk samenleven zouden mogen worden genoemd (vgl. art. 29 N.G.B.);

ad II:

- a. dat het naar het Woord Gods en de belijdenis (zie overwegende sub I a, b) roeping is gemeenschap te zoeken met elke op Gods Woord gegronde vergadering en derhalve met zulke kerken, die in leer, dienst en tucht zich aanstellen naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd (artt. 28, 29 N.G.B.);
- b. dat - gelijk de generale synode van Amersfoort-West 1967 in haar brief aanwees - de Christelijke Gereformeerde Kerken in de I.C.C.C. ook gemeenschap oefenen met kerken, die niet in de leer van Christus zijn gebleven maar dwalingen aannemen of niet verwerpen wat tegen de gezonde leer van het Woord Gods is;
- c. dat de generale synode van Amersfoort 1948 van De Gereformeerde Kerken in Nederland reeds deelneming aan de G.O.S. heeft afgewezen op confessionele en kerkrechtelijke gronden, die door de chr. geref. synode ook thans niet weerlegd werden;
- d. dat reeds toen de chr. geref. synode van 1962 het besluit nam om deel te nemen aan de G.O.S. en nog meer toen de synode van Hilversum 1968 haar genoemde brief schreef klaar gebleken was, dat die Nederlandse kerken, die met haar de G.O.S. samenstellen, n.l. de syn.-Gereformeerde Kerken, afgeweken waren van de gereformeerde belijdenis en de gereformeerde kerkregering, alsmede reeds doortocht verleend hadden aan een oecumenistische geest, die in de zaken, die de chr. geref. synode voor overleg ter G.O.S. noemt, m.n. de zending, doorwerkte;
- e. dat sindsdien deze kerken de binding aan de gereformeerde belijdenis (o.a. ook die aangaande de Schriften als het Woord Gods in artt. 3-7 N.G.B.) nog meer hebben losgemaakt en ook besloten het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken aan te vragen;
- f. dat in dezen niet gesproken kan worden van „bijbelgetrouwe" en gereformeerde kerken in de zin van de belijdenis, gelijk de chr. geref. synode van Hilversum doet;

ad III:

- a. dat in de jarenlange samensprekingen tussen wederzijdse deputaten volgens hun eigen getuigenis voldoende de wederzijdse posities duidelijk geworden zijn om een verantwoorde beslissing te nemen over de vraag of de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken geroepen zijn de weg tot kerkelijk samenleven metterdaad te betreden;
- b. dat uit het geconstateerde en overwogene sub I en II geconstateerde en overwogene, te vrezen is, dat het thans benoemen van deputaten voor samenspreking, gelijk door de chr. geref. synode wordt gevraagd, betekent doorgang verlenen aan een oecumenistische geest, die wel naar vele zijden wil spreken, doch zonder ernstig vereniging te zoeken op de basis van Schrift en belijdenis en die alleen.

De synode is van oordeel:

- I. dat de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, ook die van Hilversum 1968/69, inzake verschillen over de toeëigening des heils en de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk voorwaarden stelt voor de vereniging met de Gereformeerde Kerken, die ze niet met het Woord Gods en de gereformeerde belijdenis verantwoorden. Daarmee leggen ze een hindernis op de weg naar kerkelijke eenheid op een wijze, die strijdig is met de ware katholiciteit van de kerk en voor haar Heer en Heiland niet te verantwoorden;
- II. dat het tot vandaag blijven deelnemen van de Christelijke Gereformeerde Kerken aan de I.C.C.C. en de G.O.S. bevestigt het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West 1967, dat zich in deze kerken een oecumenistisch streven openbaart, dat niet in overeenstemming is met het Woord van God en de daarop gegronde belijdenis in de artikelen 27-29 der Nederlandse Geloofsbelijdenis;
dat er voorts thans nog meer reden is er bij deze kerken op aan te dringen deze deelneming te beëindigen om alsoo ook een struikelblok voor de vereniging met de Gereformeerde Kerken weg te nemen;
- III. dat er geen reden en roeping is voor deze synode om deputaten te benoemen voor samenspreking met de christelijke gereformeerden, die opdracht hebben „om wegen te zoeken, die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden”.

De synode constateert ten slotte:

dat geen der kerken bezwaar heeft ingebracht tegen deze uitspraak in de brief van de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan de chr. geref. generale synode van Hilversum: „Wanneer uw vergadering onverhoopt mocht besluiten aan genoemd tweeledig appèl geen gevolg te geven, zou ook samenspreking van wederzijdse deputaten geen zin meer hebben. Dan zou een volgende generale synode van de Gereformeerde Kerken alleen maar kunnen constateren, dat de jarenlange contactoefening daarmee helaas is beëindigd”.

Zij is daarbij van oordeel:

dat het besluit en de brief van de synode van Hilversum, gelijk boven is aangewezen, geen enkele grond biedt om van deze uitspraak van de synode van Amersfoort, door de kerken voor vast en bondig gehouden, terug te komen.

De synode spreekt op grond van al het bovenstaande uit:

dat tot haar diep leedwezen de Gereformeerde Kerken verhinderd worden om de weg te betreden tot de door zeven voorgaande generale synoden en ook door deze synode zozeer begeerde eenheid van kerkelijk sa-' menleven met de Christelijke Gereformeerde Kerken, zolang deze daarvoor voorwaarden blijven stellen, die boven de gemeenschappelijke belijdenis van het Woord Gods uitgaan, en tegelijk blijven vasthouden aan een oefening van gemeenschap met anderen, die niet naar deze gereformeerde confessie is maar veelmeer een oecumenistisch streven openbaart.

De synode besluit:

- a. aan het verzoek van de generale synode van Hilversum der Christelijke Gereformeerde Kerken om deputaten tot samenspreking te benoemen niet te voldoen;
- b. aan de eerstkomende generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland hiervan mededeling te doen met het dringend verzoek alsnog aan het appèl in de brief van de synode van Amersfoort-West 1967 en in de uitspraken van deze synode gehoor te geven, teneinde tezamen metterdaad de weg te kunnen betreden tot vereniging van de Christelijke Gereformeerde Kerken en De Gereformeerde Kerken in Nederland op de grondslag van Gods Woord en de door deze kerken tezamen aanvaarde belijdenisschriften en die alleen; voorts dit te doen met de

oetmoedige bede tot de Here in deze voor de kerken zo bewogen situatie, dat Zijn Heilige Geest de harten in de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken moge brengen onder de klem van de eis van Christus om tegenover het valse eenheidsstreven en temidden van de afval onzer dagen de ware kerkelijke gemeenschap te zoeken en te oefenen van hen, die vasthouden aan het geloof, dat eenmaal den heiligen is overgeleverd en dat geloof naar het Woord Gods in eenzelfde belijdenis uitspreken.

De synode besluit ten slotte:

hiervan mededeling te doen aan alle gereformeerde kerken met het verzoek zich, zo mogelijk, in dezelfde zin te wenden tot de christelijke gereformeerde kerk ter plaatse.

Artikel 351.

Bij het appèl nominaal op DONDERDAG 22 JANUARI 1970 blijkt oud. W. Berenst voor het eerst ter synode aanwezig. Hij betuigt door op te staan instemming met de belijdenis der kerken.

De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie III betreffende het rapport van deputaten inzake de bundel „Enige Gezangen" (agendum VI a, b en c). Ds. A. G. Versteeg brengt het rapport uit.

Na bespreking, welke de commissie aanleiding geeft nog enkele wijzigingen in het conceptbesluit aan te brengen, wordt het voorstel van de commissie aangenomen, met 30 stemmen vóór, één tegen en één onthouding.

De praeses zegt de commissie en haar rapporteur dank voor het werk ten dienste van de synode verricht.

Het besluit is vernield onder artikel 352.

Artikel 352.

Besluit inzake bundel „Enige Gezangen"

De generale synode van Hoogeveen 1969/70 heeft kennis genomen van het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 voor de bundel „Enige Gezangen", de dato 1 februari 1969.

Deputaten typeren dit als een „zo volledig mogelijk, naar desondanks kort tussenrapport", en geven hierin kennis van hetgeen zij tot hier toe verrichtten, spreken tevens de wenselijkheid uit, dat de generale synode zich uitsprekt over de door deputaten tot nu toe gevolgde werkwijze, en adviseren ten slotte te besluiten:

- a. dat opnieuw deputaten benoemd worden inzake de bundel „Enige Gezangen", waaronder in elk geval een tweetal Neerlandici;
- b. dat deze deputaten het werk van voorgaande deputaatschappen in dezen in dezelfde lijn voortzetten, en zo mogelijk tot een goed einde brengen;
- c. dat de resultaten van hun arbeid tijdig, doch minstens een half jaar voordat de eerstvolgende generale synode vergaderen zal, aan de kerken geargumenteed zullen worden toegezonden;
- d. dat tot definitieve aanvaarding van de door deputaten voorgestelde „Enige Gezangen" eerst worde overgegaan, wanneer het geheel van de bundel gereed gekomen is".

Daarbij heeft de synode tevens kennis genomen van een drietal brieven, die betrekking hebben op het bovengenoemde rapport, te weten:

1. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Assen, de dato 15 maart 1969, waarin deze raad de synode voorstelt „de materie van dit rapport niet in behandeling te nemen", omdat „dit rapport niet op de mindere kerkelijke vergaderingen heeft kunnen dienen";
2. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Berkel en Rodenrijs, de dato 17 april 1969, waarin deze raad enkele opmerkingen inzake de door deputaten voorgeslagen berijmingen - vanwege de vervroegde samenroeping van de synode - rechtstreeks doet toekomen aan de synode;
3. een brief van br. drs. W. Zeldenrust te Rotterdam, de dato 23 april 1969, waarin kritische en waarderende notities worden gemaakt bij het rapport van deputaten, en nogmaals (cf. Acta g.s. Rotterdam-Delfshaven 1964/65 art. 60 b, voorts besluit ten 2e) wordt gepleit voor het opnemen van enige zich nauw bij de Schrift aansluitende gezangen, onder het argument: „In principe is dit niet anders dan wat deputaten nu ook hebben gedaan".

De synode is van oordeel, dat de materie van het rapport niet in behandeling kan komen; niet slechts omdat, vanwege de vervroegde samenroeping van de synode, dit rapport niet op de mindere kerkelijke vergaderingen heeft kunnen dienen, maar ook omdat deputaten de resultaten van hun arbeid slechts ter

kennisname en niet ter toetsing voorlegden aan de synode, hetgeen uit het ontbreken van breedvoerige argumentatie blijkt.

Anderzijds is zij van oordeel, dat het wenselijk is, dat de synode zich wèl uitspreke over de door deputaten tot nu toe gevolgde werkwijze; dit met het oog op de formulering van de opdracht, te verstrekken aan haar deputaten in dezen. Wat de genoemde werkwijze aangaat, valt te constateren, dat deze in aanzienlijke mate uitgaat boven de letterlijke omschrijving van de opdracht, die de generale synode van Assen 1961 formuleerde voor haar deputaten in dezen.

In plaats van slechts te toetsen op schriftuurlijkheid hebben deputaten zich gezet tot een zo goed als algehele herziening van de bundel „Enige Gezangen" gelijk zij reeds ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 rapporteerden, en ook thans weer ter beoordeling voorleggen aan de synode.

Voorts is evident dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 in haar besluiten ten dezen, om welke reden ook, zich niet heeft uitgelaten over de wijze waarop deputaten - blijkens hun rapport - de hun verstrekte opdracht hebben verstaan en ten uitvoer gelegd, zodat bij deputaten onzekerheid omtrent de juistheid van hun werkwijze is blijven bestaan.

De synode nu is van oordeel, dat deputaten lof verdienen voor de wijze, waarop zij de hun verstrekte opdracht hebben verstaan en tot nu toe behartigd. Beperving van de opdracht tot niet meer dan toetsen van de bundel „Enige Gezangen" op schriftuurlijkheid zou metterdaad een tamelijk onvruchtbare daad zijn geweest, en slechts hebben geleid tot eliminatie van het grootste gedeelte van de huidige bundel, niet inbegrip van de lofzangen, die zijn ontleend aan de Bijbel zelf.

De synode spreekt daarom uit, dat deputaten juist hebben gehandeld, doordat zij hun opdracht aldus hebben verstaan, dat niet slechts diende te worden getoetst op schriftuurlijkheid, doch tevens diende te worden gestreefd naar verbetering van het bestaande, indien nodig zelfs door het gereed maken van een nieuwe berijming van enig gezang.

Dientengevolge komt de synode tot het besluit:

1. deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, hartelijk dank te zeggen voor hun arbeid, niet slechts bestaande in de toetsing van de bundel „Enige Gezangen" op schriftuurlijkheid, doch ook in het zoeken naar geschikte middelen om te komen tot verbetering van het bestaande, indien nodig zelfs door het gereed maken van een nieuwe berijming van enig gezang;
2.
 - a. opnieuw deputaten te benoemen inzake de bundel „Enige Gezangen", onder wie in elk geval een tweetal Neerlandici;
 - b. deze deputaten op te dragen het werk van voorgaande deputaatschappen in dezen in dezelfde lijn voort te zetten en de ter hand genomen algehele herziening van de genoemde bundel zo mogelijk tot een goed einde te brengen en ter beoordeling voor te leggen aan de e.k. generale synode;
 - c. hun te verzoeken de resultaten van hun arbeid tijdig, doch minstens een half jaar voordat de eerstvolgende generale synode vergaderen zal, aan de kerken geargumenteed toe te zenden;
3. aan de raad van de gereformeerde kerk te Assen mede te delen, dat de materie van het rapport niet in behandeling is genomen:
 - a. omdat door de vervroegde samenroeping van de generale synode het rapport op de mindere kerkelijke vergaderingen niet heeft kunnen dienen;
 - b. omdat de resultaten van de arbeid van deputaten in dit korte tussenrapport niet zozeer ter toetsing als wel ter kennisname aan de synode (en aan de kerken) werden bekend gemaakt;
4. aan de raad van gereformeerde kerk te Berkel en Rodenrijs mede te delen, dat zijn brief ter hand gesteld zal worden aan de deputaten, die voor deze zaak zullen worden benoemd, opdat dezen de gemaakte opmerkingen bij hun verdere arbeid mede in rekening zullen kunnen brengen;
5. aan br. drs. W. Zeldenrust te Rotterdam te berichten, dat zijn opmerkingen inzake de voorgeslagen berijmingen ter hand gesteld zullen worden aan de deputaten, die voor deze zaak zullen worden benoemd, opdat dezen de gemaakte opmerkingen bij hun verdere arbeid mede in rekening zullen kunnen brengen; en dat ook het verzoek om opname van enige nauw bij de Schrift aansluitende gezangen, vanwege de daaraan toegevoegde argumentatie, ter hand zal worden gesteld aan deze deputaten, opdat dezen het aangevoerde argument kunnen overwegen, en eventueel hiervan rekenschap geven in hun rapport.

Artikel 353.

De synode gaat in comité generaal.

Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat in besloten zitting het besluit genomen is, de quaestor van de generale synoden van Amersfoort-West 1966 en 1967, br. H. van Donkelaar, ter zake van het door hem gevoerde gevoerde financiële beleid te dechargeren, onder dank voor de door hem verrichte belangrijke arbeid.

Artikel 354.

Ds. R. Houwen brengt als w.n. voorzitter van commissie II nader advies uit over een telegram van de Mannenvereniging „J. Calvijn" te Pretoria d.d. 20 jan. 1970. Hij stelt voor met dit telegram te handelen als met de ontvangen stukken van particulieren uit Zuid-Afrika en het dus na kennisneming ter zijde te leggen. Aldus wordt besloten.

Missives in verband met de „schuldbelijdenis" van de zich noemende Geref. Kerken in Nederland

Voorts stelt ds. R. Houwen als w.n. voorzitter van commissie II voor, aan de adressanten uit onze kerken, die aan de synode missives hebben gezonden in verband met de „schuldbelijdenis" van de zich noemende Gereformeerde Kerken (zie artikelen 340 en 341), de door de synode vastgestelde brief met een begeleidend briefje toe te zenden. Aldus wordt besloten.

Artikel 355.

De synode neemt nu in behandeling het rapport van commissie IV inzake het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen (agendum II a en b). De rapporteur, ds. D. van Houdt, leest het rapport. Tijdens de bespreking dienen de predikanten J. Kok en P. Lok een amendement in van de volgende inhoud: in plaats van „overwegende", „van oordeel 2" en „voorts van oordeel 1 en 2" lezen: overwegende: dat de generale synode oordelen en uitspraken heeft gedaan ten aanzien van de positie der legerpredikanten (Acta art. 332).

Dit amendement wordt met 16 stemmen tegen, 9 vóór en 3 onthoudingen verworpen.

Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met 25 stemmen vóór, 2 tegen en één onthouding.

Het voorstel van de commissie, om de penningmeester van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen van zijn beheer te dechargeren, wordt met algemene stemmen (28) aangenomen.

De praeses zegt de commissie en inzonderheid de rapporteur dank voor het ten dienste van de synode verrichte werk in dezen.

De tekst van de genomen besluiten is opgenomen onder artikel 356.

Artikel 356.

Besluiten inzake geestelijke verzorging militairen

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967;

constaterende:

1. dat deputaten de hun door de generale synode van Amersfoort-West 1967 gegeven opdracht, zoveel in hun vermogen lag, getrouw en ijverig hebben uitgevoerd;
2. dat de overheid voortgaat voor de „geestelijke verzorging" van de militairen krijgsmachtpredikanten aan te stellen;
3. dat de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken nog steeds voortreffelijk werk verricht voor de stimulering van de geestelijke verzorging van de eigen militairen door de kerken;

overwegende:

dat het gebruik maken van de gelegenheid, die de overheid biedt om het Woord Gods te doen uitgaan tot hen die in militaire dienst zijn, in overeenstemming is met de roeping en de taak der kerk (vgl. het besluit van

deze generale synode over „regeling positie legerpredikanten" sub voorts van oordeel 5, a t/m g);

van oordeel:

1. dat de arbeid van de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken erkentelijkheid verdient;
2. dat het instituut van legerpredikanten ernstig bezwaar ontmoet, aangezien:
 - a. de tweevoudige verantwoordelijkheid van de legerpredikant, enerzijds jegens de overheid, anderzijds jegens zijn kerkeraad, een tweeslachtig karakter draagt, en slechts kan worden aanvaard, omdat zijn verantwoording jegens de overheid van organisatorische aard is en zijn verantwoording jegens de kerk van principiële aard;
 - b. de overheid zowel de aanstelling als de bezoldiging van de legerpredikanten geheel zou dienen over te laten aan de kerkeraden, waarbij de overheid goede faciliteiten zou kunnen geven aan kerken, die dat wensen, om de geestelijke verzorging in eigen verantwoordelijkheid te doen geschieden;
 - c. legerpredikanten uit de gereformeerde kerken althans organisatorisch in één kader worden opgenomen en op één lijn worden gesteld met aalmoezeniers, humanistische raadslieden en ook met „protestantse" legerpredikanten van allerlei richting en met deze laatsten wel zeer in het bijzonder;
 - d. schadelijke invloed is te duchten voor het geloofsleven, wanneer leden van de gereformeerde kerken, die in militaire dienst zijn, zich voegen onder de „geestelijke verzorging" van niet-gereformeerde legerpredikanten;

voorts van oordeel:

1. dat er, ondanks genoemde bezwaren, dankbaarheid mag zijn voor het feit, dat de Nederlandse overheid de gelegenheid openstelt, om het Woord Gods te doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn (vgl. het besluit van deze generale synode over „regeling positie legerpredikanten" sub voorts van oordeel 5 g);
2. dat de krijgsmachtpredikant als gezonden ambtsdrager dient te blijven staan onder opzicht en tucht van de kerk, waartoe hij behoort, aangezien dit onlosmakelijk aan deze zending verbonden is (vgl. het besluit van deze generale synode over „regeling positie legerpredikanten" sub voorts van oordeel 1 t/m 4);

besluit:

1. deputaten hartelijk dank te zeggen voor de door hen in trouw en ijver verrichte werkzaamheden;
2. opnieuw deputaten te benoemen voor de geestelijke verzorging van militairen, met als opdracht:
 - a. als instantie te fungeren, waaraan de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant, de hoofdvluchtmachtpredikant of de hoofdvlotpredikant) mededeling kan doen, indien zij (hij) ter vervulling van een of meer plaatsen als krijgsmachtpredikant deze uit de gereformeerde kerken wenst;
 - b. naarstig te zoeken, eventueel met hulp van classicale vergaderingen, naar predikanten, geschikt en bereid voor de functie van krijgsmachtpredikant en dezen, in overleg met de kerken, die zij dienen, voor te dragen bij de overheid;
 - c. contact op te nemen met de kerkeraad van de betrokken predikant en, indien het een aanstelling voor lange of onbepaalde tijd betreft, hem te verzoeken te beoordelen met advies van de classis (eventueel met deputaten ad art. 49 K.O.) of het gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk òf dat vervulling van de aangeboden functie in feite betekent een overgang tot een andere staat des levens;
 - d. indien de betrokken kerkeraad van oordeel is, dat gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk, hem te verzoeken, zijn betreffende dienaar des Woords tot deze dienst te zenden in overeenstemming met de door deze generale synode vastgestelde stipulatiën;
 - e. in contacten met predikanten en kerkeraden en in te verstrekken adviezen steeds nadrukkelijk te verwijzen naar de oordelen van deze generale synode in haar besluit over „regeling positie legerpredikanten", met name sub voorts van oordeel 1 t/m 4;
 - f. ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de Contact-Commissie Gereformeerde

Garnizoenskerken;

- g. van hun arbeid aan de e.k. generale synode rapport uit te brengen en dit rapport aan de kerken toe te zenden, zo mogelijk een half jaar vóór de aanvang van deze synode;
3. gedurende de tijd, dat de honorering van de krijgsmachtpredikant vanwege het rijk door de kerken (nog) wordt aanvaard, de „Stipulatiën", vast-gesteld door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta art. 404 b), aldus te doen gelden:
 - a. De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te zendt zijn dienaar des Woords, ds....., uit tot de vervulling van de functie van leger/luchtmacht/vlootpredikant gedurende de tijd van één dienstperiode.
Gedurende deze tijd blijft ds..... verbonden aan de kerk te... .en onderworpen aan opzicht en tucht van zijn kerkeraad.
De kerkeraad belooft, voorzover in dezen door de overheid niet is voor-zien, zijn verplichtingen naar de artt. 11 en 13 van de kerkenordening jegens zijn predikant en diens gezin eerlijk te zullen nakomen.
Ds..... neemt op zich de band aan eigen gemeente, zoveel hem mogelijk is, te bewaren en zijn kerkeraad regelmatig in te lichten over zijn arbeid als reserve-leger-, luchtmacht-, of vlootpredikant.
Hij belooft, voor het geval hij, na beëindiging van een eerste periode als reserve-leger- of luchtmachtpredikant, ten behoeve van de geestelijke verzorging van militairen, wordt aangezocht voor de vervulling van een tweede dienstperiode en hij dit verzoek zou willen inwilligen, dit niet te doen dan na gunstig advies van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen en met zending van zijn kerkeraad;
4. deputaten f L500,- ter beschikking te stellen voor de te maken kosten, waarvan zij verantwoording zullen afleggen aan de e.v. generale synode.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het financieel verslag van de penningmeester van deputaten voor geestelijke verzorging van militairen, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967;

constaterende:

- A. dat het verslag van de penningmeester van bovengenoemde deputaten gecontroleerd is en in orde bevonden werd;
- B. dat uit het financieel verslag van de penningmeester van deputaten bovengenoemd blijkt, dat er een voordelig saldo bestaat van f 123,86;

van oordeel:

- A. dat de penningmeester van deputaten bovengenoemd van zijn beheer kan worden gedechargeerd;
- B. dat het bedrag f 123,86 gestort dient te worden op rekening no. 1726829 van de quaestor van deze synode;

besluit:

- A. de penningmeester voor deputaten van de geestelijke verzorging van militairen van zijn beheer te dechargeren, onder dankzegging voor de in dezen door hem verrichte arbeid;
- B. de penningmeester van deputaten bovengenoemd, br. Joh. Flink, Sleedoornstraat 108, 's-Gravenhage, te verzoeken, het voordelig saldo f 123,86 te storten op rekening no. 1726829 van de quaestor van deze synode.

Artikel 357.

Na heropening van de zitting op VRIJDAG 23 JANUARI 1970 geeft de praeses het woord aan ds. H. J. de

Vries.

Deze leest namens commissie II een concept-brief aan drs. W. Zeldenrust te Rotterdam als antwoord op diens brief inzake het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland (agendum X b).

Zonder bespreking wordt besloten de voorgestelde brief te verzenden.

De brief luidt als volgt onder artikel 358.

Artikel 358.

Zeer geachte heer en broeder,

De generale synode van Hoogeveen nam kennis van dat gedeelte van uw brief, waarin u schrijft: 'Inzake contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken verzoek ik uw vergadering terug te nemen, wat de synode van Amersfoort-West als voorwaarde stelde, namelijk het breken met de I.C.C.C. en de G.O.S.'

De synode deelt u mede, dat zij aan dat verzoek niet kan voldoen. In het bijgaande besluit - vergezeld van een gedeelte van het rapport - inzake het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken kunt u - vooral onder de overwegingen sub II en het oordeel sub II - lezen waarom zij niet met u kan instemmen, dat deelname aan deze verbanden met de gemeenschappelijk aanvaarde belijdenis niet in strijd zou brengen.

De synode hoopt, dat het door haar aangevoerde u in dezen zal overtuigen.

Met broedergroeten, enz.

Artikel 359.

De synode gaat geruime tijd in comité generaal.

Artikel 360.

In de middagzitting rapporteert ds. R. Houwen namens commissie II over dat gedeelte van het rapport van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, dat handelt over de correspondentie met Korea (agendum V a en XVIII b). De bespreking in eerste ronde wordt om destijds wil afgebroken.

De assessor gaat voor in dankgebed en de praeses sluit de zitting.

VIJFENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 27-30 JANUARI 1970

Artikel 361.

Op DINSDAG 27 JANUARI 1970 is de synode opnieuw bijeen. De praeses heropent de vergadering. Bij het appèl nominaal blijken de predikanten C. Bijl en H. Bouma voor het eerst ter synode aanwezig.

Op verzoek van de praeses betuigen zij door op te staan instemming met de belijdenis der kerken. De predikanten O. J. Douma en R. Houwen zijn wegens ziekte afwezig. De praeses spreekt voor hen zijn hoop op spoedige beterschap uit. De predikanten A. Geelhoed en W. Vreugdenhil zijn weer hersteld en worden bijzonder door de praeses verwelkomd. Ook spreekt de praeses een woord van welkom tot de aanwezige adviseur prof. H. J. Schilder.

Hierna gaat de synode in besloten zitting, welke duurt tot ruim 18.00 uur. De sluiting van de dag heeft in openbare zitting plaats. De avond wordt besteed aan arbeid in de commissies.

Artikel 362.

Minderheidsnota inzake doop van wettig geadopteerde kinderen

Nadat de vergadering op WOENSDAG 28 JANUARI 1970 heropend is, zet de synode deze dag haar arbeid in besloten zitting voort. Eerst in de loop van de avond wordt de zitting weer openbaar.

Ds. P. Lok doet dan voorlezing van de minderheidsnota van de commissie ad hoc inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen (agendum VIII a) (artikel 251). De vergadering wordt gesloten.

Artikel 363.

Bij het appèl nominaal op DONDERDAG 29 JANUARI 1970 betuigt ds. A. Kooij, die voor het eerst ter synode aanwezig is, door op te staan, instemming met de aangenomen belijdenis der kerken.

De praeses heet de adviseur prof. drs. J. van Bruggen hartelijk welkom.

Ds. C. J. Breen leest mede namens ds. D. van Houdt het meerderheidsrapport van de commissie ad hoc inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen (agendum VII a) (artikel 251).

De eerste ronde van bespreking zowel over het minderheids- als over het meerderheidsvoorstel wordt gehouden.

Artikel 364.

Aan het begin van de middagvergadering gaat de synode enkele ogenblikken in comité.

Revisieverzoek br. K. Kruyswijk

Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat er overleg met ds. J. van Nieuwkoop is geweest over een eventueel „horen” van hem en de kerkeraad van Scheveningen in de zaak-br. K. Kruyswijk (zie artikel 348). Ds. J. van Nieuwkoop zag af van zijn eerder gedaan verzoek om „gehoord” te worden. Zo nodig zouden telefonisch informaties gevraagd en gegeven kunnen worden. Overigens bleek, dat de stukken in deze zaak compleet waren.

Voorts deelt de praeses mee, ddat in besloten zitting een besluit genomen is inzake het revisieverzoek van br. K. Kruyswijk, voorheen te Scheveningen, thans te Ermelo (zie artikel 291).

Het besluit is opgenomen onder artikel 365.

Artikel 365.

Besluit inzake revisieverzoek br. K. Kruyswijk

De generale synode

heeft kennis genomen van:

een bezwaarschrift d.d. 13 december 1969 van broeder K. Kruyswijk, voorheen te Scheveningen, thans te Ermelo, die verzoekt het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta artikel 239, te herzien en uit te spreken:

1. „dat de kerkeraad van Scheveningen met het verzenden van telegram en brief aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964, d.d. 20 en 23 november 1964, dus met het geven van zijn oordeel in het conflict ter synode, de opening van zaken van de generale synode niet afgewacht heeft en zo het wederhoor in dit conflict niet heeft toegepast, hetgeen op grond van Gods Woord te veroordelen is”;
2. „dat toen br. Kruyswijk in deze critieke kerkelijke situatie tegenover de publicatie van de kerkeraad zich eveneens in het publiek uitliet en dit door hem als een eenvoudige daad van gehoorzaamheid werd gezien, terwijl de delegatie uit de kerkeraad dit ook als een principiële daad heeft aangemerkt (volgens haar eigen verslag aan de kerkeraad) (de kerkeraad van Scheveningen), dit ten onrechte in een schrijven aan de gemeente d.d. 14 jan. '65 als wangedrag heeft voorgesteld, hetgeen, daar alle bewijs en grond uit de Schrift voor deze veroordeling ontbrak. als zonde tegen het 9de gebod des Heren moet worden aangemerkt.

Br. Kruyswijk dringt daarom, ter oplossing van het geschil, terecht aan op intrekking van de brief van de kerkeraad aan de gemeente d.d. 14 januari 1965”.

Ten aanzien van wat door adressant onder 1 wordt verzocht

constateert zij:

- a. dat de generale synode van Amersfoort-West uitsprak:
„dat br. Kruyswijk ten onrechte de kerkeraad van Scheveningen op grond van het schrijven in telegram en brief aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 van ‚partijdige rechtspraak’ beschuldigt”,

welke uitspraak zij deed na haar overweging:

„dat uit het telegram d.d. 20 november 1964 en uit de brief d.d. 23 november 1964 (beide door de kerkeraad van Scheveningen gezonden aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964) blijkt, dat de kerkeraad niet ten aanzien van de inhoud van het genomen besluit (te weten „van de behandeling van de kwestie rondom ds. Van der Ziel”) een oordeel gaf, maar dat hij zijn oordeel als advies aan genoemde generale synode heeft te kennen gegeven ten aanzien van de uitvoering van het besluit, alsmede ten aanzien van de beëindiging van het synodewerk, zich baserende op de kleine meerderheid

bij de stemming",

en op grond van haar oordeel:

„dat hoewel de kerkeraad van Scheveningen met het geven van zijn oordeel en het uitbrengen van zijn advies in het conflict ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964, zoals br. Kruyswijk dat aanduidt, inderdaad de opening van zaken dier synode niet heeft afgewacht, dit schrijven van de kerkeraad aan de generale synode niet als rechtspraak, en dus ook niet als partijdige rechtspraak kan worden aangemerkt";

b. dat broeder Kruyswijk hiertegen aanvoert:

„Ik heb met deze uitdrukking ‚partijdige rechtspraak‘ natuurlijk niet bedoeld wereldlijke rechtspraak, maar rechtspraak in de zin van de Schrift. Wanneer gij oordeelt, oordeel dan een rechtvaardig oordeel"; alsmede:

„En omdat dit oordeel van de kerkeraad van Schev. eenzijdig was en de kerkeraad de andere partij in het geding niet eerst hoorde, daarom was dit oordeel een onrechtvaardig oordeel";

dat hij in deze geest van het begin af aan geschreven heeft, zoals o.a. blijkt uit:

1. zijn brieven aan de kerkeraad d.d. 30 november 1964; 16 januari 1965 en 30 januari 1965;
2. zijn brief aan de gemeente d.d. 4 januari 1965;
3. zijn appèlschriften d.d. februari 1966 (aan de classis); 8 juni 1966 (aan de particuliere synode) en 5 januari 1967 (aan de generale synode van Amersfoort-West);

overweegt zij:

a. dat het „oordeel als advies", zoals de generale synode van Amersfoort-West het uitdrukte, dat de kerkeraad aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven te kennen gaf, dit was (blijkens het telegram van 20 november 1964):

Uw vergadering dient in haar huidige samenstelling en onder de huidige verhoudingen niet verder te worden voortgezet; beëindig uw werkzaamheden;

wijs roepende kerk aan voor volgende synode;

draag resterende zaken aan haar over;

en ook (zoals blijkt uit de brief van 23 november 1964):

Uw synode trekke het betreffende besluit in;

b. dat de kerkeraad op 23 november 1964 schreef het noodzakelijk te achten, „dat bij een stemverhouding 14-13 de vraag onder ogen wordt gezien of aan zulk een besluit, genomen met zulk een geringe meerderheid van stemmen, uitvoering gegeven kan en mag worden. Het is onze overtuiging dat het betreffende besluit zó niet kan en mag worden uitgevoerd";

dat hij in dezelfde brief ook schreef:

„Wij noemen met name twee punten, die tot ons verzoek leiden deze synode te beëindigen:

- 1) zolang geen generale synode afsluitende oordeelvellingen heeft gegeven, kan een geschil als het onderhavige binnen de goede orde van het kerkverband althans nog gelocaliseerd blijven;
- 2) het uiteenvallen van uw vergadering daarin dat minstens twaalf uwer leden niet langer aan het synodewerk deelnemen is van een dergelijke importantie, dat onzes inziens alleen al om deze reden het voort-arbeiden van uw synode tegenover de kerken niet verantwoord is";

dat hij in zijn brief aan broeder Kruyswijk d.d. 11 januari 1965 schreef:

„(...): wij hebben aangedrongen op beëindiging van de synode-arbeid, maar niet „omdat een aantal broeders onkerkelijk gehandeld hebben", doch uit een geheel ander motief: vanwege een geschonden broederschap, en opdat er niet nog meer onvrede en verwarring zou ontstaan";

dat hij in zijn brief aan de gemeente d.d. 14 januari 1965 schreef:

„De kerkeraad heeft bij zijn besluit van 19 november 1964 om zich tot de generale synode te wenden, alleen voor ogen gehouden, dat de broederkring van de generale synode was uiteengevallen. Dat feit alleen heeft de kerkeraad als grond voor zijn besluit gezien”;

overweegt zij verder:

dat de kerkeraad op 19 november 1964 besloot tot het verzenden van telegram en brief;
dat de „Opening van zaken” die de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 gaf van het conflict ter synode, is gedateerd: 21 november 1964 (Acta pag. 377);
dat de praeses synodi op 24 november 1964 de vergadering meedeelde, dat deze „Opening van zaken” inmiddels was uitgegaan (Acta artikel 385);

is zij van oordeel:

dat de kerkeraad, toen hij op 19 november 1964, zonder de „Opening van zaken” te hebben afgewacht, uit het motief van „een geschonden broederschap” besloot op beëindiging van de synodearbeid aan te dringen, niet rechtvaardig oordeelde, omdat hij geen (hoor en) wederhoor had toegepast;

spreekt zij uit:

dat de kerkeraad van Scheveningen met het verzenden van telegram en brief aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven handelde in strijd met Gods Woord, zoals dat nagesproken wordt in Zondag 43 van de H.C.: „dat ik ... niemand lichtelijk en onverhoord oordele ...”.

B. Ten aanzien van wat door adressant onder 2 wordt verzocht constateert zij:

- a. dat de generale synode van Amersfoort-West uitsprak:
„dat br. Kruyswijk ten onrechte de kerkeraad van Scheveningen van zonde tegen het negende gebod beschuldigt, en eveneens ten onrechte ter oplossing van het geschil tussen hem en de kerkeraad op intrekking van de brief van de kerkeraad aan de gemeente d.d. 14 januari 1965, aandringt”,

welke uitspraak zij deed na haar overwegingen:

- „A. dat br. Kruyswijk, voordat de kerkeraad van Scheveningen hem op zijn verzoek had geantwoord, zich in zijn brief aan de gemeente d.d. 4 januari 1965 niet tot een loutere mededeling heeft beperkt (dat hij nl voor de verzending van het telegram en de brief aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 geen verantwoordelijkheid kon en wilde aanvaarden), maar dat hij in de motivering daarvan de kerkeraad van Scheveningen in staat van beschuldiging heeft gesteld;
- B. a. dat br. Kruyswijk in het verzoek aan de generale synode van Amersfoort-West wel stelt, dat de kerkeraad van Scheveningen zijn brief aan de gemeente d.d. 4 januari 1965, „als wangedrag heeft voorgesteld”, maar dat de kerkeraad in dit verband niet van wangedrag gesproken heeft, maar deze handelwijze als ontoelaatbaar heeft veroordeeld, en in zover gelijk heeft als br. Kruyswijk niet volstaan heeft met een mededeling, maar daaraan een motivering heeft toegevoegd, die neerkomt op een beschuldiging aan het adres van de kerkeraad;
- b. dat het feit, dat de kerkeraad van Scheveningen de brief van br. Kruyswijk aan de gemeente heeft opgevat als het neerleggen van zijn bezwaren in het midden der gemeente, voor br. Kruyswijk geen aanleiding mag zijn tot de beschuldiging van de kerkeraad van zonde tegen het negende gebod, gezien wat de generale synode onder B a heeft overwogen”,
- c. dat de mededeling van de kerkeraad in het Mededelingenblad d.d. 22 mei 1965 (dat hij n.l. beter had gedaan de door br. Kruyswijk gevraagde publicatie onmiddellijk op te nemen), br. Kruyswijk ertoe had moeten brengen zijn beschuldigingen aan het adres van predikant en kerkeraad in te trekken”,

en op grond van haar oordelen:

- „a, dat, al werd door br. Kruyswijk zijn mededeling aan de gemeente „als een eenvoudige daad van gehoorzaamheid gezien", de kerkeraad ten aanzien van de beschuldiging, die hij in die mededeling tegen de kerkeraad van Scheveningen inbrengt, in zijn brief d.d. 14 januari 1965, terecht stelt: „Als br. Kruyswijk meent rechtmatige bezwaren te hebben tegen uitspraken of besluiten van de kerkeraad, dan mag hij die bezwaren niet in het midden der gemeente neerleggen";
- b. dat aan br. Kruyswijk door de kerkeraad van Scheveningen terecht de eis gesteld wordt zijn beschuldiging van zonde tegen het negende gebod weg te nemen, gezien wat de generale synode overwoog onder B b en B c";

- b. dat broeder Kruyswijk tegen wat onder A is overwogen en onder B is geoordeeld aanvoert:
„De beschuldiging van de kerkeraad van Scheveningen van partijdigheid is een *juiste beschuldiging, gegrond op de feiten*, vermeld in de publicatie van de kerkeraad d.d. 20 en 23 nov. '64, tel. en brief aan de synode van Rotterdam-Delfshaven en op de datum van de verschijning van tel. en brief (nalaten van het toepassen van wederhoor). De generale synode van Amersfoort-West '67 heeft dit niet weerlegd";

dat hij tegen wat onder B a is overwogen aanvoert:

„Mijn gedrag is als wangedrag voorgesteld.
De kerkeraad heeft voor het forum van de gemeente mijn schrijven zedelijk veroordeeld en afgekeurd, enz.";

dat hij tegen wat onder B b is overwogen aanvoert:

„En nu gaat het hierom broeders, dat de kerkeraad in zijn brief aan de gemeente voor mijn veroordeling in deze brief geen gronden en bewijzen uit Schrift, belijdenis of kerkenorde geeft";

dat hij tegen wat onder B c is overwogen aanvoert:

„Een beschuldiging, die terecht is uitgesproken, kan niet worden teruggenomen dan nadat de oorzaak ervan is weggenomen. Iedere andere redenering is niet ter zake";

dat hij tegen wat onder a is geoordeeld aanvoert:

„Ik achtte het van groot belang en mijn ambtelijke roeping in deze voor de kerken zo critieke situatie, daar tegenover de gemeente mede te delen, dat ik als ambtsdrager met dit besluit niet instemde";

„Toen de kerkeraad naliet mijn verzoek in te willigen, moest ik mij wel zelf tot de gemeente richten. Dit was te meer noodzakelijk, daar de kerkeraadspubliecatie de gemeente had ingelicht en voorgelicht";

„De kerkeraad heeft van het begin af aan het feit van de publicatie uit de correspondentie geëlimineerd. Maar dat feit is niet weg te werken. (...). Er kan dan ook niet gesproken worden over: br. Kruyswijk legt zijn bezwaren in het midden der gemeente neer, dat is een caricatuur van wat er werkelijk is gebeurd. Doordat deze vertekening van de situatie (. . .) is overgenomen zonder nauwkeurig onderzoek naar de feiten, kon veroordeling van de daad van br. Kruyswijk (publicatie van zijn brief tegenover de publicatie van de kerkeraad) volgen";

„Br. Kruyswijk achtte zijn publicatie aan de Gemeente een eenvoudige daad van gehoorzaamheid, voortvloeiend uit zijn ambt, (. . .)";

„Wanneer een kerkeraad in 't publiek een verkeerde voorlichting en leiding geeft aan de gemeente, zou dan (....) een ouderling daar ook niet in het publiek tegenin mogen gaan? (....). En daar gaat het nu juist om".

- c. dat broeder Kruyswijk de kerkeraad van Scheveningen beschuldigt van zonde tegen het negende gebod

(voor het eerst in zijn brief aan de kerkeraad d.d. 16 januari 1965); van onwaarheid spreken (brief aan de kerkeraad d.d. 13 februari 1965); van „valse getuigenis geven tegen een medeambtsdrager" (brief aan de kerkeraad d.d. 16 maart 1967), namelijk in zijn brief aan de gemeente d.d. 14 januari 1965 als reactie op de brief van broeder Kruyswijk aan de gemeente d.d. 4 januari 1965, voor welke beschuldiging hij in zijn brief van 13 februari 1965 drie gronden aangeeft:

„le onwaarheid: dat br. Kruyswijk een antwoord van de kerkeraad op zijn bezwaren niet heeft afgewacht.

2e onwaarheid: br. Kruyswijk heeft zijn bezwaren in het midden der gemeente gelegd.

3e onwaarheid: br. Kruyswijk heeft deze weg gekozen in plaats van de kerkelijke weg";

- d. dat de kerkeraad in zijn brief van 23 februari 1965 aan broeder Kruyswijk dit aldus bevestigt:

„Wat betreft uw eerste beschuldiging („le onwaarheid"): toen u zich op 4 januari tot de gemeente richtte, had u het antwoord van de kerkeraad nog niet ontvangen.

Wat betreft uw tweede beschuldiging („2e onwaarheid"): uw brief van 4 januari aan de gemeente bevat verschillende beschuldigingen aan het adres van de kerkeraad (b.v. dat deze zich door partijchap heeft laten verleiden bij zijn advies aan de generale synode) waarmede wel degelijk bezwaren uwerzijds tegen handelingen van de kerkeraad in het midden der gemeente zijn neergelegd.

Wat betreft uw derde beschuldiging („3e onwaarheid"): u hebt, door zich tot de gemeente te wenden, metterdaad de kerkelijke weg hierin verlaten";

overweegt zij:

- a. dat broeder Kruyswijk in zijn brief van 16 januari 1965 aan de kerkeraad schrijft:

„(...) een antwoord op mijn bezwaren bij de kerkeraad ingediend heb ik wel afgewacht, voor ik verder ga in de kerkelijke weg.

Alleen hebt u niet geantwoord op een verzoek in dat schrijven (met bezwaren) gedaan, dat een eerdere beantwoording mocht verwachten";

dat hij in zijn appèlschrift van 5 januari 1967 aan de generale synode van Amersfoort-West stelt:

„Een antwoord op mijn bezwaarschrift heb ik wel afgewacht.

Het ging in mijn publicatie trouwens om de voorlichting van de Gemeente";

„Mijn bezwaren maakte ik in de kerkelijke weg aanhangig (30 nov.) zoals de kerkeraad zelf in de brief aan de gemeente opmerkt, maar de kerkeraad verwacht met elkaar steeds „het antwoord op mijn bezwaren" en „een antwoord op mijn verzoek" in dat bezwaarschrift gedaan";

- b. dat broeder Kruyswijk in zijn brief van 16 januari 1965 aan de kerkeraad schrijft:

„(...) en dat mijn schrijven aan de gemeente een motivering van mijn afwijzing van Uw stukken was (...)"

„Wanneer dat mijn bedoeling was geweest" - met zijn bezwaren in appèl te gaan bij de gemeente -, „zou dit stuk" - zijn brief aan de gemeente - „heel wat langer zijn geworden en zou er heel wat meer geschreven zijn. Het is echter, zoals reeds vermeld, slechts een motivering van mijn afwijzing en dit was noodzakelijk omdat u geschreven had, dat de kerkeraad unaniem tot dit besluit gekomen was (...), en ik zelfs de schijn niet op mij wilde nemen van medewerking aan de totstandkoming van telegram plus brief";

dat hij in zijn brief van 13 februari 1965 aan de kerkeraad verklaart:

„Wat dus in mijn schrijven aan de gemeente vermeld was, was de bekendmaking van de afwijzing

van de verantwoordelijkheid voor telegram en brief en waarom ik die verantwoordelijkheid afwees en niets anders";

„Het stuk aan de gemeente was van geheel andere aard" (dan het bezwaarschrift van 30 november 1964 aan de kerkeraad);

dat hij in zijn appèlschrift d.d. 8 juni 1966 aan de particuliere synode opmerkt:

„En dan heb ik mij met mijn bezwaren niet tot de gemeente gewend, want mijn bezwaarschrift lag op de kerkeraadstafel sinds 30 nov. '64. Met dat bezwaarschrift was ik in de kerkelijke weg en die heb ik vervolgd tot nu toe";

en:

dat hij in zijn bezwaarschrift d.d. 5 januari 1967 aan de generale synode van Amersfoort-West mededeelt:

„(...): Br. Kruyswijk legt zijn bezwaren in het midden der gemeente neer. Deze bewering is onwaar, zij dekt de werkelijkheid niet, want mijn bezwaarschrift (30 nov. '64) lag op de kerkeraadstafel. Mijn schrijven aan de gemeente is een ingaan en een bestrijding van de publicatie van de kerkeraad in een kritieke kerkelijke situatie (zie mijn brief d.d. 4 jan. '65)";

dat het slot van die brief van 4 januari 1965 aldus begint:

„Hiermede, broeders en zusters, heb ik van mijn gevoelens doen blijken, louter en alleen om m.i. aan de waarheid plaats te geven en mijn afwijzing te motiveren";

- c. dat de deputatie van de kerkeraad, die op 13 januari 1965 broeder Kruyswijk bezocht, in haar rapport stelde:

„Hij (broeder Kruyswijk) vond het kerkeraadbesluit van een dergelijke importantie, dat hij zich geroepen achtte als ambtsdrager en staande in het ambt der gelovigen, de gemeente op de hoogte te stellen van de dwaalweg, die z.i. de kerkeraad had ingeslagen";

en ook:

„Bij zulke gevaren, dwalingen en principiële afwijkingen, als hij bij de kerkeraad constateerde, moest z.i. de gemeente dringend gewaarschuwd worden";

is zij van oordeel:

- a. dat het van grote betekenis moet worden geacht, dat broeder Kruyswijk van het begin af aan onderscheid gemaakt heeft tussen
1. zijn *verzoek* aan de kerkeraad (in zijn brief d.d. 30 november 1964, sub d): „in het volgende mededelingenblad te vermelden dat br. Kruyswijk, om de schijn te vermijden te hebben behoort tot degenen, die verantwoordelijk zijn voor het telegram en de brief aan de generale synode te Rotterdam, heeft uitgesproken, hiervoor geen verantwoordelijkheid te kunnen en te willen hebben, omdat hij van oordeel is, dat dit schrijven voorbarig en onjuist was",
 2. zijn bezwaren tegen telegram en brief van de kerkeraad (in zijn brief d.d. 30 november 1964, sub a-c), en dat hij dat onderscheid ook van het begin af aan duidelijk heeft gemaakt tegenover de kerkeraad (voor het eerst tegenover de deputatie van de kerkeraad, die hem op 13 januari 1965 bezocht);
- b. dat het duidelijk is, dat broeder Kruyswijk niet in plaats van de kerkelijke weg de weg naar de gemeente heeft gekozen, maar dat hij zich in de kerkelijke weg wendde tot zijn kerkeraad en die weg ook vervolgde: via classis, particuliere synode en generale synode van Amersfoort-West 1967 tot op deze

synode toe;

- c. dat hij daarnaast zich wendde tot de gemeente, niet om zich op haar te beroepen, doch om haar gemotiveerd mede te delen, dat en waarom hij geen verantwoordelijkheid kon en wilde dragen voor telegram en brief van de kerkeraad aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65;
- d. dat broeder Kruyswijk de passage in zijn brief aan de gemeente: „Deze handelwijze van de kerkeraad getuigt niet van bezonnenheid waartoe van de kansel was opgewekt. Daarom moet men deze handelwijze te haastig en voorbarig noemen en zou het goed zijn, wanneer de kerkeraad dit wilde inzien" en zijn opmerking in die brief, dat de kerkeraad zich niet door partijschap had moeten laten verleiden, achterwege had moeten laten, maar dat het uit constatering b, sub ad overweging A en ad oordeel b duidelijk is, dat hij daarmee bedoelde: oordelen zonder (hoor en) wederhoor toe te passen;
- e. dat het onjuist moet worden geacht van de kerkeraad, dat hij, hoewel broeder Kruyswijk de deputatie van de kerkeraad op 13 januari 1965 duidelijk had gemaakt, dat hij met zijn brief van 4 januari 1965 niet zijn bezwaren in het midden der gemeente had gelegd, doch haar slechts gemotiveerd had medegedeeld, dat hij geen verantwoordelijkheid voor telegram en brief kon en wilde dragen, toch zijn reeds vóór de 13de januari vastgestelde brief, gedateerd 14 januari 1965, en dat ongewijzigd, aan de gemeente zond;
- f. dat niet de mededeling van de kerkeraad in het Mededelingenblad d.d. 22 mei 1965 („overweging B c" van de generale synode van Amersfoort-West), maar dat de erkenning van de kerkeraad, dat hij zijn brief aan de gemeente van 14 januari 1965 althans niet zó had moeten verzenden, de grond voor de beschuldiging van broeder Kruyswijk aan het adres van de kerkeraad zal doen wegvallen;

spreekt zij uit:

1. dat broeder Kruyswijk heeft te erkennen ten aanzien van het onder „van oordeel d" geciteerde, dat hij daarin ten onrechte verder is gegaan dan het geven van een motivering van zijn standpunt;
2. dat niettemin de kerkeraad van Scheveningen heeft te erkennen, dat hij zijn brief aan de gemeente d.d. 14 januari 1965, zó niet had mogen verzenden en door dat toch te doen van broeder Kruyswijk, die had te waken over de kudde en dáárom aan de gemeente in een kritiek stadium van het kerkelijke leven zijn brief van 4 januari 1965, zond een onjuist getuigenis gaf;

en besluit zij:

van deze uitspraken kennis te geven aan:
broeder K. Kruyswijk te Ermelo;
de raad van de gereformeerde kerk te Scheveningen;
de eerstvolgende classis 's-Gravenhage van de gereformeerde kerken;
de huidige particuliere synode Zuid-Holland van de gereformeerde kerken.

Artikel 366.

De bespreking van het minderheids- en het meerderheidsvoorstel van de commissie ad hoc inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen wordt voortgezet (zie artikel 363). Na beraad van de commissie beantwoorden resp. ds. C. J. Breen en ds. D. van Houdt, die de meerderheid van de commissie vormen, en daarna ds. P. Lok als minderheid de verschillende sprekers in eerste ronde.

Hierna vindt sluiting der zitting plaats.

Artikel 367.

Na heropening van de vergadering op VRIJDAG 30 JANUARI 1970 geeft de praeses allereerst het woord aan de eerste scriba om mededeling te doen van de volgende ingekomen stukken:

een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Neede (scriba H. Karssenberg Jr.) d.d. 26 januari 1970, waarin wordt medegedeeld, dat na een ontstane breuk het werk in deze gemeente weer voortgang kan hebben en met betuiging van dank voor het werk door de synode verricht.

Besloten wordt deze brief voor kennisgeving aan te nemen;

vier exemplaren van het januari- no. van „De Wachter”.
Besloten wordt deze bladen na kennisneming ter zijde te leggen.

Artikel 368.

Uitgave rapport en besluiten inzake correspondentie met de Chr. Ger. Kerken

De praeses deelt mee, dat het moderamen, overeenkomstig de wens van de synode, dat de kerken spoedig kennis zouden krijgen van het rapport en de besluiten inzake de correspondentie met de Christelijke Gereformeerde Kerken, met de Stichting Uitgeverij „De Vuurbaak” gesproken heeft over een eventuele uitgave in brochurevorm van dit rapport en de besluiten. „De Vuurbaak” heeft bericht gezonden, dat zij deze uitgave wil verzorgen buiten bezwaar van de kas van de generale synode. Op voorstel van het moderamen wordt besloten tot deze uitgave toestemming te verlenen.

Artikel 369.

De behandeling van de rapporten inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen wordt voortgezet (zie artikel 366). Ds. C. J. Breen en Ds. P. Lok brengen enkele wijzigingen aan resp. in het meerderheids- en minderheidsrapport. De tweede ronde van bespreking wordt gehouden. In deze ronde dient ds. J. Rijnveld een voorstel in. Prof. drs. J. van Bruggen dient de synode met een advies.

De vergadering wordt enige tijd geschorst. Na heropening van de vergadering stelt de praeses namens het moderamen voor om dinsdag 3 februari 1970 eerst om 19.00 uur in plenaire zitting bijeen te komen, opdat er die dag beraad zal kunnen plaats hebben tussen het moderamen en de commissie ad hoc en eventueel de adviseurs over de verdere behandeling van de zaak betreffende de doop van wettig geadopteerde kinderen.

Artikel 370.

In de middagvergadering stelt de synode de artikelen 319 tot en met 360 van haar Acta vast. De synode vergadert verder in besloten zitting.

Artikel 371.

Nadat het comité is opgeheven spreekt de praeses een enkel woord tot die broeders die deze week als vervangers zijn opgetreden. De eerste scriba gaat in dankgebed voor en de praeses sluit deze laatste zitting van de vijftiengste synodeweek.

ZESENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 3-5 FEBRUARI 1970

Artikel 372.

Na heropening van de vergadering op DINSDAG 3 FEBRUARI 1970 om 19.00 uur spreekt de praeses een woord van welkom in het bijzonder tot de broeders, die van ziekte hersteld zijn en tot de aanwezige adviseurs, de hoogleraren drs. J. van Bruggen, dr. L. Doekes en J. Kamphuis.

Artikel 373.

De praeses stelt aan de orde de voortzetting van de behandeling van de rapporten inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen (zie artikel 369). Ds. C. J. Breen en ds. D. van Houdt beantwoorden achtereenvolgens de vragen, welke in tweede ronde van bespreking gesteld zijn ten aanzien van het meerderheidsrapport; daarna beantwoordt ds. P. Lok die vragen, welke gesteld zijn met betrekking tot het minderheidsrapport. Er blijkt nog behoefte te zijn aan een derde ronde van bespreking. Deze wordt gehouden, doch moet om des tijds wil worden afgebroken.

Artikel 374.

Op WOENSDAG 4 FEBRUARI 1970 geeft de praeses, na heropening van de zitting, het woord aan de eerste scriba. Deze doet voorlezing van een ingekomen brief van de raad van de gereformeerde kerk te Groningen-Zuid d.d. 3 februari 1970, waarin deze kerkeraad het aanbod doet de volgende generale synode in één van de kerkgebouwen te Groningen-Zuid te ontvangen.

Besloten wordt deze brief in handen van het moderamen te stellen.

Artikel 375.

De behandeling van het meerderheids- en minderheidsrapport inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen wordt opnieuw voortgezet (zie artikel 373). De bespreking in derde ronde wordt ten einde gebracht met de beantwoording van de vragen door ds. C. J. Breen en ds. D. van Houdt als rapporteurs van het

meerderheidsvoorstel en door ds. P. Lok als rapporteur van het minderheidsvoorstel.

Ds. A. Geelhoed legt een voorstel ter tafel, dat gesteund wordt door ds. T. J. Keegstra. Ds. A. Geelhoed leest het voor en licht het toe. Dit voorstel lokt een brede bespreking uit.

Er wordt nu gestemd over de drie aan de vergadering voorgelegde voorstellen en wel in deze volgorde: eerst over het minderheidsvoorstel van ds. P. Lok, daarna over het voorstel van ds. A. Geelhoed en ten slotte over het meerderheidsvoorstel van ds. C. J. Breen en ds. D. van Houdt.

Minderheidsvoorstel ds. P. Lok

Het minderheidsvoorstel van ds. P. Lok heeft de volgende inhoud:

„De generale synode

heeft kennis genomen van:

het rapport van de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 benoemde deputaten inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen, getiteld: „Behoren wettig geadopteerde kinderen gedoopt te worden?" ingediend ter generale synode van Amersfoort-West 1967 en door deze synode thans weer in behandeling genomen (Acta art. 251);

zij constateert:

dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 kennis nam van een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost d.d. 23 maart 1967, behelzende het verzoek ‚dat de generale synode in haar besluit over deze zaak opneme een bepaling, dat de kerkeraden zullen hebben te onderzoeken op welke wijze adoptie is tot stand gekomen';

Zij constateert verder:

1. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta art. 538b) kennis nam ‚van een brief van de op 5 maart 1964 gehouden particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, waarin deze mededeling doet van een door haar gedane uitspraak inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen, n.l.
dat op grond van de Heilige Schrift, met name Genesis 17 : 10, Exodus 12 : 43-49, Handelingen 2 : 39, 1 Korinthe 7 : 14 en van de belijdenis der kerk ten aanzien van het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl., Romeinen 13 : 1-7, de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen;
waarin deze particuliere synode verder de generale synode verzoekt te verklaren, dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/19 (Acta van 3 december 1618) inzake de doop van heidenkinderen geen hindernis biedt tegen de doop van wettig geadopteerde kinderen';
2. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 o.m. overwoog: ‚dat voor een uniforme doopspraktijk tenminste een groeiende overeenstemming in deze materie nodig is';
3. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven o.m. besloot:
 - (1) ‚aan dit verzoek van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg thans niet te voldoen';
 - (2) ‚een drietal deputaten te benoemen met de opdracht, het verzoek in studie te nemen en de kerken tenminste een jaar voor de komende synode met een rapport over de aan de orde gestelde kwestie te dienen, welk rapport aan de eerstvolgende generale synode moet worden toegezonden';

zij overweegt:

1. dat het Oude Testament laat zien, dat het teken van het verbond der genade op bevel des HEREN niet alleen bediend werd aan het natuurlijk nageslacht van Abraham, maar aan ‚al wat mannelijk is in Abrahams geslachten', en dat dit nader wordt uitgelegd in de toevoeging: ‚zowel wie in uw huis geboren is als wie van enige vreemdeling voor geld is gekocht, doch niet van uw nageslacht is' (Gen. 17 : 12);
2. dat in de tent van Abraham, dat is in de gemeente, die de HERE bezig is te vergaderen, geen man gevonden mag worden, die het teken van de inlijving in de gemeente mist (vgl. Gen. 17 : 14);
3. dat het Nieuwe Testament laat zien, dat niet slechts individuele personen, doch hele huisgezinnen bij de

gemeente worden ingelijfd en als zodanig het teken van die inlijving ontvangen in het sacrament van de heilige doop, waardoor zij van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden (Hand. 11 : 14, 16 : 15, 16 : 31, 34, 18 : 8; 1 Cor. 1 : 16; 2 Tim. 1 : 16, 4 : 19, vgl. art. 34 N.G.B.);

4. dat krachtens de Nederlandse adoptiewet van 1956 de wettig-geadopteerde kinderen de positie, de rechten en verplichtingen verkregen hebben gelijk aan die van natuurlijke kinderen, althans tot hun 23ste levensjaar, en daarom gerekend horen te worden bij het ‚huis‘ der adoptief-ouders;
5. dat wettig door gereformeerde ouders geadopteerde kinderen behoren aangemerkt te worden als staande onder de ouderlijke macht en dus wettig behorende tot het ‚huis‘ van deze ouders en dientengevolge geheiligd als zij zijn in de afzondering van alle vreemde volkeren en religies als lidmaten der gemeente van Christus dienen gerekend te worden;

spreekt uit:

dat wettig door gereformeerde ouders geadopteerde kinderen tot de doop zullen worden toegelaten en dat de doopsbediening zal geschieden naar het formulier om de heilige doop aan de kinderen der gemeente te bedienen;

zij oordeelt:

1. dat door de invoering van de Nederlandse adoptiewet van 1956 een situatie is ontstaan, geheel anders dan de situatie waarin de nationale synode van Dordrecht in 1618 zich uitsprak ten aanzien van de doop van de kinderen der heidenen in Oost-Indië, omdat deze geadopteerde kinderen in 1618 niet, maar sinds 1956 wèl bij de wet onder de ouderlijke macht gesteld zijn;
2. dat de bewijsvoering vanuit de Schriften, zoals de synode van Dordrecht die gegeven heeft, niet zonder meer toepasselijk is op de situatie, die thans in Nederland ontstaan is;

spreekt voorts uit:

dat het besluit van de nationale synode van Dordrecht 1618/1619 (Acta 3 december 1618) inzake de doop van heidenkinderen geen hindernis biedt tegen de doop van kinderen, die wettig door gereformeerde ouders onder de vigeur van de adoptiewet van 1956 geadopteerd;

en besluit:

1. hiervan kennis te geven aan de e.k. particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg;
2. aan de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost."

Dit voorstel wordt verworpen met 22 tegen 10 stemmen.

Het voorstel van ds. A. Geelhoed luidt als volgt: „De generale synode,

(kennisneming en constatering en als in voorstel - ds. P. Lok)

zij overweegt:

1. a. dat de Heilige Schrift geen rechtstreekse geboden noch verboden voor de adoptie, zoals die geregeld is door de Nederlandse wet van 1956, geeft;
 - b. dat het recht van de overheid om de burgerlijke positie van een kind te bepalen, door de kerken erkend wordt;
 - c. dat bij wettelijke adoptie de natuurlijke ouders het recht op hun kind, althans tot zijn 23e jaar, ontnomen wordt en het kind onder de ouderlijke macht van zijn adoptiefouders gesteld wordt, maar dat de overheid daardoor - waar de mogelijkheid van herstel aanwezig is - de roeping die van de HERE blijft uitgaan tot de natuurlijke ouders, niet te niet kan doen;
 - d. dat daarom het onder b genoemde recht der overheid de eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van het gebruik maken van de mogelijkheden van de wet op de adoptie bij de daarbij betrokkenen niet uitsluit;
2. a. dat de christelijke kerk naar art. 56 K.O. al de kinderen der christenen doopt, waarbij zij zich om te

bepalen wie als wettige kinderen gelden, richt naar de wet van het land, tenzij die rechtstreeks ingaat tegen een uitgedrukt Woord Gods;

- b. dat hiertegen uit de Heilige Schrift niet is aan te voeren dat alleen de baan en de band des bloeds beslissend zijn voor het al of niet toedienen van het verbondsteken aan de kinderen; integendeel, het Oude Testament laat zien, dat het teken van het verbond der genade op bevel des HEREN niet alleen bediend werd aan het lijfelijk nageslacht van Abraham, maar aan ‚al wat mannelijk is in Abrahams geslachten‘, en dat dit nader wordt uitgelegd in de toevoeging: ‚zowel wie in uw huis geboren is als wie van enige vreemdeling voor geld is gekocht, doch niet van uw nageslacht is‘ (Gen. 17 : 12);

zij is van oordeel:

1. dat christenen slechts op zulk een wijze van de adoptiewet gebruik zullen mogen maken, dat daarbij niet alleen het belang van het kind, maar ook de roeping der natuurlijke ouders erkend blijft;
2. dat de kerken het onchristelijk gebruik van de adoptiewet hebben tegen te gaan, maar dat zij de feitelijkheid der wettige adoptie ook als deze in een zondige weg tot stand kwam, niet mogen miskennen;

zij spreekt uit:

1. dat de kerken de kinderen, die krachtens de bepalingen van het Nederlands Burgerlijk Wetboek door volledige adoptie in een gezin van gelovige ouders de staat van wettig kind van die ouders verkregen hebben, als kinderen der christenen dienen te dopen, maar niet dan nadat de ouders de belofte hebben afgelegd, dat zij zich bewust zijn dat zij in de opvoeding van hun adoptief-kind de roeping jegens de natuurlijke ouders niet zullen miskennen, en hun kind, als het dit dragen kan, zullen opvoeden tot het nakomen van het 5e gebod, voorzover mogelijk ook jegens zijn natuurlijke ouders;
2. dat de kerken gebruik zullen maken van een afzonderlijk formulier om de heilige doop te bedienen aan wettig geadopteerde kinderen, opdat bij de gemeente en bij de ouders het bewustzijn levend blijft van de eigenaardige eisen die de opvoeding van een adoptief-kind meebrengt en opdat het misbruik maken van de wet op de adoptie wordt tegengegaan;

zij overweegt voorts:

1. dat de nationale synode van Dordrecht 1618/19 inzake de vraag „of men de kinderen der Heydenen in Oost-Indien sal mogen doopen, die teenenmael overgegaen sijn in de familie der chistenen, ende die een christen hebben, die belouet, deseluike in de christelycke religie op te voeden“, uitsprak dat bedoelde kinderen „niet behoren gedoopt te worden, eer zij tot die jaren gekomen zijn, dat zij in de eerste beginselen der christelijke religie naar hun begrip kunnen onderwezen worden en zulks ook metterdaad geschied is“;
2. dat krachtens de Nederlandse adoptiewet van 1956 de wettig geadopteerde kinderen, althans tot hun 23e jaar, de positie, de rechten en verplichtingen verkregen hebben gelijk aan die van wettige kinderen;

is voorts van oordeel

en

zij spreekt voorts uit als in voorstel - ds. P. Lok;

en besluit:

- a. deputaten te benoemen met de opdracht een afzonderlijk formulier te ontwerpen om de heilige doop aan wettig geadopteerde kinderen der gelovigen te bedienen, dat een jaar vóór de eerstkomende generale synode aan de (binnenlandse en buitenlandse) kerken moet worden toegezonden;
- b. hiervan kennis te geven aan:
 1. de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg;
 2. de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost;
 3. alle gereformeerde kerken in Nederland;

4. de buitenlandse kerken, waarmee correspondentie onderhouden wordt.

Dit voorstel wordt verworpen met 21 tegen 11 stemmen.

Het meerderheidsvoorstel van ds. C. J. Breen en ds.. D. van Houdt wordt aangenomen met 18 tegen 12 stemmen en twee onthoudingen.

De praeses dankt de commissie ad hoc voor haar werk ten dienste van de synode in dezen verricht. De broeders hebben met ijver en in goede harmonie deze zaak voorbereid. Er is ter synode lang en indringend over deze moeilijke zaak gesproken. De praeses spreekt de wens uit, dat door het genoemd besluit een einde mag komen aan de verwarring ten aanzien van dit punt in onze kerken. Het genomen besluit is vermeld onder artikel 376.

Artikel 376.

Besluit inzake doop van wettig geadopteerde kinderen.

De generale synode

heeft kennis genomen van:

het rapport van de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 benoemde deputaten inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen, getiteld: „Behoren wettig geadopteerde kinderen gedoopt te wezen?“, ingediend ter generale synode van Amersfoort-West 1967 en door deze synode thans weer in behandeling genomen (Acta art. 251);

zij constateert:

dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 kennis nam van een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost d.d. 23 maart 1967, behelzende het verzoek „dat de generale synode in haar besluit over deze zaak opneeme een bepaling, dat de kerkeraden zullen hebben te onderzoeken op welke wijze adoptie is tot stand gekomen“;

zij constateert verder:

1. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta artikel 538b) kennis nam „van een brief van de op 5 maart 1964 gehouden particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, waarin deze mededeling doet van een door haar gedane uitspraak inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen n.l.:
dat op grond van de Heilige Schrift, met name Genesis 17 : 10, Exodus 12 : 43-49, Handelingen 2 : 39, 1 Korinthe 7 : 14 en van de belijdenis der kerk, ten aanzien van het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Romeinen 13 : 1-7, de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen;
waarin deze particuliere synode verder de generale synode verzoekt te verklaren dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/1619 (Acta van 3 december 1618) inzake de doop van heidenkinderen geen hindernis biedt tegen de doop van wettig geadopteerde kinderen“;
2. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven o.m. overwoog, „dat voor een uniforme doopspraktijk tenminste een groeiende overeenstemming in deze materie nodig is“;
3. dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven o.m. besloot:
 - (1) „aan het verzoek van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg thans niet te voldoen“;
 - (2) „een drietal deputaten te benoemen met de opdracht, het verzoek van genoemd ressort in studie te nemen en de kerken ten minste een jaar voor de komende synode met een rapport over de aan de orde gestelde kwestie te dienen, welk rapport aan de eerstkomende generale synode moet worden

toegezonden";

zij constateert voorts:

1. dat de nationale synode van Dordrecht 1618/19 inzake de vraag „oftmen de kinderen der Heydenen in Oost-Indien sal mogen doopen, die teenenmael overgegaen sijn in de familie der christenen, ende die een christen hebben, die belouet, deseluige in de christelycke religie op te voeden", uitsprak dat bedoelde kinderen „niet behoren gedoopt te worden, eer zij tot die jaren gekomen zijn, dat zij in de eerste beginselen der christelijke religie naar hun begrip kunnen onderwezen worden en zulks ook metterdaad geschied is";
2. dat op 1 november 1956 is ingevoerd de wet van 26 januari 1956 tot invoering van de mogelijkheid van adoptie en wijziging in verband daarmee o.a. van het Burgerlijk Wetboek, waarvan de artikelen 344 j en 1 (nu) luiden:
 - (j) „Adoptie geschiedt door een uitspraak van de rechtbank op verzoek van een echtpaar, dat een kind wil adopteren. Het verzoek kan alleen worden toegewezen, indien de adoptie zowel uit het oogpunt van verbreking van de banden met de ouders als uit dat van bevestiging van de banden met de adoptanten, in het kennelijk belang van het kind is en aan de voorwaarden, door het volgend artikel gesteld, is voldaan.... ";
 - (1) „Door adoptie verkrijgt het kind de staat van wettig kind van de adoptiefouders. Door adoptie houden op burgerlijke betrekkingen te bestaan tussen de geadopteerde en zijn bloed- en aanverwanten in de opgaande linie en in de zijlinie";
3. dat de deputaten, benoemd door de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ 65 in hun rapport, getiteld: „Behoren wettig geadopteerde kinderen gedoopt te wezen?", welk rapport zij in december 1968 aan de kerken hebben toegezonden, eindigen met het advies:

„de generale synode kome derhalve tot de uitspraak, dat er geen verhindering bestaat om geadopteerde kinderen, die oorspronkelijk vreemd waren aan het verbond, maar aan wie thans de beloften van het verbond toekomen, tot de bediening van de Heilige Doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier";

zij overweegt:

- a. dat in de door de p.s. van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964 aangevoerde Schriftplaatsen t.w. Gen. 17 : 10; Exod. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39; 1 Kor. 7 : 14 niet van een adoptie wordt gesproken zoals deze in het Burgerlijk Wetboek art. 344 onder 1 is geregeld, zodat deze Schriftplaatsen zonder meer geen grond kunnen zijn voor het bedienen van de Heilige Doop aan hen die niet in het verbond geboren zijn;
- b. dat met name het beroep op Gen. 17 : 10-14 ten gunste van de bediening van de Heilige Doop aan geadopteerde kinderen niet opgaat, omdat de slaven, die wèl in de huisgemeenschap van Abraham in het verbond waren opgenomen, doch van de erfenis waren uitgesloten, nadrukkelijk door de Schrift onderscheiden worden van Izaak, de lijfelijke zoon van Abraham als zijn erfgenaam - Gen. 15 : 4; 17:7 en 8;
- c. dat het Nieuwe Testament in Hand. 2 : 38 en 39 leert, dat de in de Heilige Doop betekende en verzegelde verbondsbelofte toekomt aan de gelovigen en hun kinderen en aan degenen, die verre zijn, zovelen als er de Here toe roepen zal; gelijk b.v. Onesimus, hoewel hij slaaf van de gelovige Filémon was, eerst nadat de Here door de dienst van Paulus hem er toe geroepen had, broeder wordt genaamd - Filémon : 10 en 16a; vgl. ook Gal. 3 : 28;
- d. dat het beroep van de p.s. van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964 op de belijdenis der kerk ten aanzien van het ambt der overheden - art. 36 N.G.B. vgl. Rom. 13 : 1-7 - niet opgaat, omdat de wettige overheid wèl te adopteren kinderen tot kinderen van de adoptiefouders kan verklaren, maar niet tot hun nageslacht kan maken, zodat
 1. deze kinderen het nageslacht zijn en blijven van de ouders die hen voortbrachten, aan wie - zo dezen niet tot het verbond behoorden - geen beloften gegeven waren voor hen en hun nageslacht;
 2. deze kinderen en hun ouders - wanneer de mogelijkheid van herstel aanwezig is - gebonden blijven aan de roeping die de Here in het vijfde gebod tot hen doet uitgaan;

zij overweegt voorts:

1. dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/19 naar art. 31 K.O. voor vast en bondig te houden is - tenzij bewezen worde dat deze uitspraak strijdt tegen Gods Woord of de kerkenordering - en derhalve een verhindering vormt voor het dopen van kinderen, die buiten het verbond geboren zijn;
2. dat de belijdenisschriften der kerk (bijv. in Zondag 27 vraag 74; N.G.B. artikel 34) en het doopsformulier voor de kinderen op grond van Gods Woord leren, dat de „doop een ordening Gods is om ons en ons zaad zijn verbond te verzegelen“, en dat anderen alleen gedoopt mogen worden na voorafgaande geloofsbelijdenis (vgl. Markus 16 : 16; Hand. 2 : 38 en 39; Hand. 8 : 36 vv.; Hand. 11 : 14; Hand. 16 : 34; Hand. 18 : 8);
3. dat artikel 56 K.O. bepaalt, dat het verbond Gods aan de kinderen der christenen met de doop verzegeld zal worden;

zij is van oordeel:

1. dat de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964 geen genoegzame gronden heeft aangevoerd, die haar uitspraak wettigen, dat „de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen“;
2. dat deze particuliere synode evenmin genoegzame gronden heeft aangevoerd, die de verklaring wettigen „dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/19 inzake de doop van heidenkinderen geen hindernis biedt tegen de doop van wettig geadopteerde kinderen“;

zij spreekt uit:

aan het verzoek van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964, oorspronkelijk gericht aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65, ook thans niet te kunnen voldoen;

en besluit:

hiervan kennis te geven aan:

- a. de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg en
- b. de raad van de gereformeerde kerk te Enschede-Oost.

N.B. Art. 344 j en 1 B.W. is per 1 januari 1970 geworden: artt. 227 en 229 B.W.

Artikel 377.

De synode stelt op DONDERDAG 5 FEBRUARI 1970 allereerst de artikelen 361 tot en met 371 van haar Acta vast.

Vervolgens stelt de praeses aan de orde de voortzetting van de behandeling van het rapport van commissie II betreffende de correspondentie met Korea (zie artikel 360). De rapporteur, ds. R. Houwen, beantwoordt de sprekers in eerste ronde en brengt enkele wijzigingen aan in het conceptbesluit.

Na de tweede ronde van bespreking vraagt en verkrijgt de commissie tijd voor beraad.

Artikel 378.

In de middagvergadering gaat de synode enige tijd in comité generaal. Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat commissie II, na overleg met het moderamen en de adviseur van de commissie, prof. dr. L. Doekes, besloten heeft, een nieuw ontwerpbesluit inzake de correspondentie met Korea (zie vorig artikel) aan de synode voor te leggen, waarvoor de commissie echter enige tijd nodig zal hebben.

Aangezien thans geen andere zaken voor behandeling gereed zijn, wordt besloten om de zittingen voor deze week te beëindigen en op woensdag 11 februari 1970 om 19.00 uur opnieuw als synode bijeen te komen.

De assessor gaat voor in dankgebed en de praeses sluit de vergadering.

ZEVENENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 11-13 FEBRUARI 1970

Artikel 379.

Op WOENSDAG 11 FEBRUARI 1970 om 19.00 uur is de synode opnieuw bijeen. De praeses opent de

vergadering en geeft het woord aan de eerste scriba voor het voorlezen van de volgende ingekomen stukken:

1. van de familie Van Kampen te Rotterdam dankbetuiging voor betoond medeleven na het overlijden van br. K. M. van Kampen.
Besloten wordt dit stuk voor kennisgeving aan te nemen;
2. een brief van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool d.d. 14 januari 1970, waarbij ter kennisneming wordt toegezonden afschrift van een tweetal bij hen ingekomen brieven van de predikanten W. Schede en J. C. Janse, resp. primus- en secundus-curator van de Hogeschool. Besloten wordt deze brief voor kennisgeving aan te nemen;
3. een brief van br. A. Haitsma te Velp (G.) d.d. 15 januari 1970, waarin hij verzoekt hem om redenen van leeftijd en gezondheid niet meer als deputaat-financieel van de Theologische Hogeschool te benoemen.
Op voorstel van het moderamen wordt besloten bij de benoemingen met deze brief rekening te houden;
4. een brief van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht d.d. 7 februari 1970 met dringend verzoek hun die hulp te bieden, welke er toe leiden kan dat de uitspraak van deze synode ten aanzien van hun zaak (zie artikel 257) kan worden gerealiseerd.
Op voorstel van het moderamen wordt deze brief ter fine van advies in handen gesteld van commissie V;
5. een brief van mevr. H. Sprokkereef-Slotman te Oldenzaal d.d. 5 februari 1970 naar aanleiding van het besluit van deze synode inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen;
6. een „nieuwsbrief" van het Oekumenisch Actiecentrum d.d. 31 januari 1970. Op voorstel van het moderamen wordt besloten de stukken vermeld sub 5 en 6 na kennisneming ter zijde te leggen.

Artikel 380.

De praeses heet de inmiddels ter vergadering gekomen adviseur prof. dr. L. Doekes hartelijk welkom.

Vervolgens stelt hij aan de orde de voortzetting van de behandeling van het rapport van commissie II inzake de correspondentie met Korea (zie artikel 378). De rapporteur, ds. R. Houwen, leest een nieuw concept-besluit voor en geeft daarop enige toelichting.

Een derde ronde van bespreking wordt gehouden. Ds. R. Houwen beantwoordt de sprekers en de w.n. voorzitter van de commissie, ds. H. J. de Vries, geeft nog enige aanvulling.

Het voorstel van de commissie wordt aangenomen met algemene stemmen (31). De praeses zegt de commissie en haar rapporteur dank voor het voorbereidende werk in dezen verricht en constateert, dat door het nu genomen besluit de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken ruimer armslag krijgen voor de correspondentie met Korea.

Het besluit is vermeld onder artikel 381.

Artikel 381.

Besluit inzake correspondentie met Korea

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

- a. het rapport van deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, hoofdstuk IV, handelend over de correspondentie met 'The Presbyterian Church in Korea';
- b. een voorstel van de particuliere synode van Groningen 1969 met betrekking tot de steunverlening aan 'The Presbyterian Church in Korea', luidende:
,De Particuliere Synode van Groningen, gehouden te Groningen op 5 maart 1969, besloot aan uw vergadering voor te stellen om, bij definitieve regeling van de kerkelijke correspondentie met 'The Presbyterian Church in Korea' een generale kas in te stellen voor steun aan deze kerken',

waaraan de particuliere synode verbindt de volgende

Motivering: Het is bekend, dat deze kerken de financiële steun van de gereformeerde kerken in Nederland dringend nodig hebben. Vooral door particulier initiatief wordt reeds hulp geboden, maar wanneer kerkelijke correspondentie met deze getrouwe kerken wordt aangegaan, lijkt het de part. synode juist (met alle waardering voor het particulier initiatief overigens!) dat de hulpverlening, waartoe alle gereformeerde kerken in Nederland gaarne bereid zullen zijn, ook in

kerkelijke banen wordt geleid';

constaterende:

- a. dat deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken hun opdracht ter zake van de correspondentie met 'The Presbyterian Church in Korea' in diervoege hebben uitgevoerd, dat ze hun opdracht ,al datgene te doen, dat verder tot effectuering . . . dienstig kan zijn', aldus hebben uitgevoerd:
 1. ze hebben op hun verzoek de catalogus ontvangen van de bibliotheek van het seminarie te Pusan, die nagegaan en vastgesteld welke boeken zouden zijn aan te vullen;
 2. ze hebben de suggestie gedaan aan de Koreaanse deputaten, dat één van de hoogleraren of predikanten uit Nederland naar Korea zou worden gezonden om gastcolleges te geven;
 3. ze hebben eveneens aan de deputaten in Korea voorgesteld, dat de tot dusver door onderscheiden instanties geboden steun zou worden gecoördineerd, op welk voorstel vanuit Korea is geantwoord, dat voorgaand overleg dienaangaande met de te zenden hoogleraar op prijs werd gesteld;
- b. dat naast deputaten van de particuliere synode van Groningen minstens een zestal organisaties van kerkleden zich bezig houdt met het verlenen van hulp aan de zusterkerken in Korea op onderscheiden gebied, welke hulpverlening verblijdende voortgang heeft gehad;
- c. dat ondertussen deze generale synode mocht komen tot het aangaan van officiële kerkelijke correspondentie met 'The Presbyterian Church in Korea';

overwegende:

dat het aangaan van kerkelijke correspondentie meebrengt een onderlinge gemeenschapsoefening, waarin de corresponderende kerken elkander dienen in liefde, vergelijk 1 Kor. 12; Ef. 3 : 14-19;

besluit:

aan de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken de volgende bijzondere opdrachten te verlenen:

- I. a. middelen en wegen te zoeken om de gemeenschapsoefening met de kerken in Korea zo effectief mogelijk te maken, waartoe ook allereerst nodig is nader overleg met de deputaten van die kerken;
- b. nader te overleggen, overeenkomstig de reeds ontvangen verzoeken van de kerken in Korea, hoe elkander te dienen ter zake van de opleiding tot de dienst des Woords, bijvoorbeeld door uitwisseling van hoogleraren voor het geven van gastcolleges, door leatuurvoorziening en het verlenen van financiële hulp;
- II. a. overleg te plegen met die instanties, die hulp verlenen voor kerkelijke doeleinden aan de Koreaanse broederschap om deze hulp ook in kerkelijke banen te leiden;
- b. in verband met het onder I a gestelde informatie in te winnen bij de reeds met de Koreaanse broederschap in contact staande instanties, met name met het oog op mogelijke coördinatie;
- III. collecten voor de onder I en II a genoemde doeleinden aan de kerken te vragen, voor zoveel nodig in overleg met de onder II a bedoelde instanties.

Artikel 382.

In behandeling komt nu het rapport van commissie II inzake de verhouding tot „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" („Dopperkerken") (agendum V a, d, e, f en artikel 329 sub b van deze Acta). De rapporteur, ds. H. J. de Vries, doet voorlezing van het rapport. Daarna vindt sluiting van de zitting plaats.

Artikel 383.

Na heropening van de vergadering op DONDERDAG 12 FEBRUARI 1970 wordt het rapport betreffende de verhouding tot „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" („Dopperkerken") (zie vorig artikel) in drie ronden besproken. Vervolgens komt het voorstel van de commissie in stemming en wel in drie gedeelten. De onderdelen A en B worden aangenomen met 32 stemmen en één onthouding; onderdeel C wordt aangenomen met algemene stemmen (28), waarbij vijf broeders als deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken buiten stemming bleven; onderdeel D wordt aangenomen met 32 stemmen en één onthouding.

De praeses dankt de commissie en in het bijzonder de rapporteur voor het voorbereidend werk in dezen voor de synode verricht.

Het besluit luidt als volgt in artikel 384.

Artikel 384.

Besluit inzake verhouding tot „Die Gereformeerde Kerk Suid-Afrika”

A. De generale synode

heeft kennis genomen:

- a. van een brief d.d. 25 febr. 1969 van mr. dr. L. Roeleveld en C. W. Tromp te Durban, Suid-Afrika, met verzoek om revisie van het besluit der generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake het aanbod tot correspondentie door „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika”;
- b. van een brief d.d. 22 febr. 1969 van P. J. Bouwman en H. P. van Helden te Alberton, Suid-Afrika, met een verzoek van dezelfde strekking als sub a;
- c. van een ongedateerde brief, in januari 1970 aan deze generale synode toegezonden door F. Hooghiemstra te Pretoria met een soortgelijk verzoek als sub a;
- d. van een brief van zr. C. de Ruiter, lid van de kerk van Giessendam-Nederhardinxveld, verzonden 25 februari 1969 uit Durban, waarin ze vraagt de brief sub a in behandeling te nemen.

Zij constateert:

- a. dat adressanten, boven sub a, b en e genoemd, geen leden zijn van een kerk, behorend tot het verband van de gereformeerde kerken in Nederland noch van één van de met haar in correspondentie staande kerken in Zuid-Afrika, maar zich aangesloten hebben bij de gemeente van „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika”;
- b. dat adressanten sub b voor de ontvankelijkheid van hun brief zich beroepen op een uitspraak van de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952.

Zij is van oordeel:

- a. dat, gelet op het geconstateerde sub a, de daar genoemde adressanten geen rechtmatige aanspraak kunnen maken op behandeling van hun revisie-verzoek en dat ten onrechte een beroep gedaan wordt op een uitspraak van de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952, omdat deze overwoog, „dat de bezwaarden met de gereformeerde kerken verenigd wensen te blijven zoals blijkt uit hun appèl, alsmede uit het feit, dat ze zich niet hebben aangesloten bij een andere „kerk” (Acta blz. 82);
- b. dat evenwel hun verzoek in behandeling kan worden genomen, omdat en voorzover dit betreft het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake correspondentie waarover ook nog een brief van deputaten van genoemde synode is voorgelegd aan de synode van „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika”;
- c. dat in de brief van F. Hooghiemstra geen enkele geldige reden gegeven wordt, waarom deze zoveel maanden na de sluitingsdatum voor inzending der stukken toegezonden is;

en besluit:

- a. de brieven van de adressanten mr. dr. L. Roeleveld en C. W. Tromp en die van de adressanten P. J. Bouwman en H. P. van Helden in behandeling te nemen, voorzover ze betreffen het besluit van de g.s. van Amersfoort-West 1967 inzake het aanbod van kerkelijke correspondentie door „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika” en in die zin ook te voldoen aan het verzoek van zr. C. de Ruiter te Giessendam-Nederhardinxveld;
- b. de brief van adressant F. Hooghiemstra te Pretoria onontvankelijk te verklaren, omdat deze zonder geldige reden vele maanden te laat is toegezonden, en hem hiervan mededeling te doen.

B. De generale synode

constateert:

- a. dat de adressanten mr. dr. L. Roeleveld en C. W. Tromp revisie vragen van het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 „om het aanbod tot volledige correspondentie van „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" te verwerpen", . . .
„althans in dien zin, dat deputaten voor rechtstreekse samenspreking met „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" worden benoemd om tot een gefundeerd oordeel te kunnen komen of, en zo ja, onder welke voorwaarden, het gedane aanbod tot volle correspondentie zal worden aanvaard";
evenzo verzoeken de adressanten P. J. Bouwman en H. P. van Helden genoemd besluit te herroepen en het „aanbod tot correspondentie opnieuw in behandeling te nemen", waarbij ze dan om een „positieve besluitvorming" vragen;
- b. dat de adressanten voor hun verzoek het volgende aanvoeren: dat door de synode van Amersfoort-West 1967 ten onrechte „de absolute eis gesteld is van eerst verbreking van de bestaande correspondentie met de synodale kerken in Nederland", omdat
 1. „het enkele feit van het bestaan dezer correspondentie die Gereformeerde Kerk niet tot een valse kerk maakt en zeker niet identiek aan de synodale kerken in Nederland";
 2. het na de Tweede Wereldoorlog de taak van uw kerken in Nederland was om tegenover de buitenlandse kerken zich op grond van de reeds bestaande correspondentieregels te legitimeren als door de Vrijmaking de enige wettige voortzetting van de gereformeerde Kerken in Nederland . . . ";
en het ook geboden was „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" „te waarschuwen tegen een stilzwijgend feitelijk aangaan van correspondentie met de synodale kerken . . . ";
 3. in plaats daarvan de vrijgemaakte kerken de correspondentie met de buitenlandse kerken na enige aarzeling feitelijk hebben gestaakt";
 4. de genoemde synode van Amersfoort ten aanzien van de Christian Reformed Church ... een bijzonder toegeeflijke houding heeft ingenomen, hetgeen neer kan komen op het meten met twee maten";
 5. het besluit van Amersfoort slechts berust op tweedehands getuigenis, waarbij „Die Gereformeerde Kerk in S.-A." vanwege „correspondentie" en lidmaatschap der „G.O.S." als synodaal wordt aangemerkt";
 6. "door herroeping van deze uitspraak van Amersfoort en positief ingaan op het aanbod onrecht zou worden weggedaan en mogelijkheden geopend als een zuurdeeg te werken in het leven van hun kerken tot het weren ook van verkeerde invloeden van buiten";

de synode overweegt:

ad „zij constateert" b 1 en 6:

1. dat kerkelijke correspondentie voor de gereformeerde kerken in Nederland inhoudt: het op grond van eenheid in de gereformeerde belijdenis en kerkregering onderhouden van gemeenschap met kerken in een ander land om elkander te dienen onder meer door toezicht te hebben op elkanders leer, dienst en tucht en door de broederschap te onderhouden o.m. door het ontvangen van elkanders dienaren en lidmaten volgens de overeengekomen regels (zie Acta generale synode Amsterdam 1936, art. 122 sub I, en Amersfoort-West 1967, artikel 176 en vgl. bijlage 12);
2. dat „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" nog in 1955 de correspondentie (in engere zin) o.m. aldus omschreef:
„dat kerke hulle kansels vir mekaar oopstel, die sertifikate van lidmaatskap wederkerig as geldig erken, lidmate oor en weer toelaat tot die Nagmaalstafel, en afgevaardigdes oor en weer na sinodes stuur, in die verstandhouding, dat Kerke één sal wees in kerkregering sowel as in leer" en voor die „eenheid in belijdenis en leer" ook verwees naar art. 29 N.G.B. (Acta synode van Potchefstroom, blz. 161 en 165);
3. dat „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" tot 1961 deze correspondentie niet mogelijk achtte noch oefende met meer dan één kerkverband in een bepaald land;
dat ook de gereformeerde kerken in Nederland na de vrijmaking deze confessionele regel bevestigden o.m. in de uitspraken van de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952, art. 56, waarnaar verwezen werd in de briefwisseling met „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika";

de synode overweegt voorts:

ad „zij constateert" b 2 en 3:

1. dat „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" na de tweede wereldoorlog deze kerkelijke correspondentie aanstonds aanging met de synodaal-gebonden kerken en met haar afgevaardigden samenkwam in de z.g. Gereformeerde Oecumenische Synode te Grand Rapids 1946, die de z.g. „Vervangingsformule" van 1946 van die kerken in overeenstemming met Schrift en belijdenis verklaarde;
2. dat „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" ook officieel - met name in de gemotiveerde afwijzing van de Gereformeerde Oecumenische Synode door de generale synode van Amersfoort 1948, haar toegezonden - door de gereformeerde kerken is geweest op de afwijking van de gereformeerde leer en kerkregering bij de synodaal-gebonden kerken en op vrijmaking daarvan als van God geboden, om te blijven de wettige voortzetting van de gereformeerde kerken;
3. dat evenwel op haar synode van Potchefstroom 1949 „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" de handelingen van haar afgevaardigden ter Gereformeerde belijdenis en kerkregering in de synodaal-gebonden kerken sinds goedkeurde en voorts bevestigde haar keus tot correspondentie met de synodaal-gebonden kerken en daardoor feitelijk de gemeenschap met de gereformeerde kerken in Nederland verbroken had, met alle praktische consequenties daarvan, sub overwegende 1 tot 3 genoemd;

de synode overweegt ten slotte:

ad „zij constateert" b 4 en 5:

1. dat „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" in 1961 de in overwegende sub 3 genoemde confessionele regel verving door haar uitspraak, dat het mogelijk is kerkelijke correspondentie te onderhouden met meer dan één verband van kerken in een bepaald land, terwijl ze tegelijk haar omschrijving van deze correspondentie, sub overwegende 2 genoemd, handhaafde (Handelingen art. 197);
2. dat „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" daarna kerkelijke correspondentie bleef onderhouden met de synodaal-gebonden kerken, maar tevens zich dienaangaande ging wenden tot de gereformeerde kerken;
3. dat de gereformeerde kerken in Nederland zowel in haar getuigenis, op 5 november 1963 aan de synode en al de gemeenten van „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" toegezonden, als door de besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" hebben aangewezen de voortgaande afwijking van de gereformeerde belijdenis en kerkregering in de synodaal-gebonden kerken sinds de vrijmaking;
4. dat op gelijke wijze als aan „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" geschreven is namens de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 aan The Christian Reformed Churches in the U.S.A. (zie Acta art. 370 b en 401 b);
5. dat „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" in haar brief d.d. 26 juli 1967 enerzijds aan de gereformeerde kerken correspondentie aanbiedt op grond van eenheid in belijdenis en kerkregering, anderzijds evenwel weigerde de correspondentie met de synodaal-gebonden kerken te verbreken en tot nu toe zelfs geen onderzoek wilde instellen ter toetsing van wat dezerzijds is aangevoerd;

zij is van oordeel:

1. dat het door de adressanten aangevoerde sub constaterende b 2-5 in strijd met de feiten en ongegrond is;
2. dat blijkens constaterende sub b 1 en 6 door adressanten de inhoud van de kerkelijke correspondentie, als sub overwegende 1 en 2 aangewezen, niet recht in rekening is gebracht, omdat de kerken, waarbij zij zich voegden, de broederschap met de gereformeerde kerken verbroken hebben en oefenen met de synodale kerken, waardoor het zuurdeeg van haar afwijkingen (zie bijlage) in „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" kan doorwerken;

3. dat de generale synode van Amersfoort-West 1967 evenals haar voorgangster van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 terecht gesteld heeft, dat reeds in de correspondentie van „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" met de gebonden kerken in Nederland een onoverkomelijke hindernis gelegen is voor het aangaan van de voorgestelde correspondentie;

zij spreekt uit:

aan de verzoeken van adressanten niet te kunnen voldoen.

C. De generale synode

heeft kennis genomen van:

Hoofdstuk III sub a van het rapport van de deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 en van de daarbij behorende bijlagen;

zij constateert:

dat de deputaten hun bijzondere opdracht in dezen hebben uitgevoerd in hun brief d.d. 8 mei 1968 met bijlage aan „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" die blijkens ontvangen mededeling zal worden voorgelegd aan de nationale synode van Potchefstroom 1970;

zij is van oordeel:

dat deze brief het besluit en de motivering van de generale synode van Amersfoort-West 1967 duidelijk weergeeft en bovendien een wel geargumenteed appèl doet op „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika";

zij besluit:

- a. haar goedkeuring uit te spreken over deze brief van deputaten met de hartelijke wens, dat deze bij de synode van „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" zodanig gehoor vindt, dat deze de gemeenschap en correspondentie met De Gereformeerde Kerken in Nederland weer op de rechte wijze gaat zoeken;
- b. indien de synode van Potchefstroom 1970 tot een onderzoek en toetsing van de in genoemde brief aangewezen verschillen inzake leer en kerkregering tussen De Gereformeerde Kerken en de synodaal-gebonden kerken in Nederland mocht besluiten, de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken op te dragen desgewenst alle medewerking, hetzij schriftelijk of mondeling, te verlenen en hiervan de corresponderende Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika op de hoogte te houden.

D. De generale synode

besluit:

van deze uitspraken onder **A-C**, onder toezending van het rapport der commissie en als bijlagen de onder C genoemde brief van deputaten en eveneens de brief van deze synode verzonden aan de synodaal-gebonden kerken, mededeling te doen aan:

- a.
 1. de adressanten, mr. dr. L. Roeleveld en C. W. Tromp te Durban;
 2. de adressanten P. J. Bouwman en H. P. van Helden te Alberton;
 3. zr. C. de Ruiters te Giessendam-Nederhardinxveld;
- b.
 1. aan de nat. synode van Potchefstroom van „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" of haar deputaten in dezen;
 2. aan „Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika".

Artikel 385.

De synode gaat voor het verdere van de dag in comité generaal. Alleen de sluiting geschiedt in openbare zitting.

Artikel 386.

De praeses heropent de vergadering op VRIJDAG 13 FEBRUARI 1970. Daarna zet de synode haar arbeid in besloten zitting voort. Om ongeveer 15.00 uur sluit de praeses, na dankgebed door de assessor, de zevenentwintigste synodeweek.

ACHTENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 17-20 FEBRUARI 1970

Artikel 387.

Aangezien de praeses eerst later op de dag ter vergadering kan komen, wordt op DINSDAG 17 FEBRUARI 1970 de synode heropend door de assessor, ds. O. J. Douma.

Hij spreekt een woord van welkom tot de adviseur, prof. J. Kamphuis en tot de aanwezige deputaten voor radio-kerkdiensten, de brs. C. D. Goudappel, ds. H. D. van Herksen en ds. D. Vreugdenhil.

Artikel 388.

De eerste scriba doet voorlezing van de volgende ingekomen stukken:

1. een brief van de buitengewone particuliere synode van Gelderland 1970, d.d. 6 februari 1970, met mededeling van haar besluit, de door de buitengewone particuliere synode van Gelderland 1969 opgemaakte voordracht van ds. W. Scheele te Arnhem en ds. J. C. Janse te Velp, resp. als primus-en secundus-deputaat-curator voor de Theologische Hogeschool te Kampen in te trekken en in de beide vacatures ter benoeming voor te dragen ds. T. J. Keegstra te Ermelo en ds. C. van der Jagt te Doetinchem, resp. als primus- en secundus-deputaat-curator.
Op voorstel van het moderamen wordt besloten deze brief aan te houden tot het punt „benoemingen” aan de orde is;
2. een brief van de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Kempton Park”, d.d. 6 februari 1970, waarin wordt meegedeeld dat deze kerkeraad met dankbaarheid heeft kennis genomen van de besluiten van de synode inzake het kerkverband in Zuid-Afrika en in het bijzonder inzake de kerk te Kempton Park en met verzoek om alsnog het besluit te mogen ontvangen. De eerste scriba deelt mee, dat aan dit verzoek van de kerkeraad van Kempton Park is voldaan. Overigens wordt besloten, deze brief voor kennisgeving aan te nemen;
3. een brief van mevr. E. J. Petter-van Dijk te Heerenveen, d.d. 10 februari 1970, waarin teleurstelling wordt uitgesproken over het besluit van de synode inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen en verzocht wordt dit besluit alsnog te herzien;
4. een brief van mevr. Reus-Schaap te 's-Gravenhage d.d. 11 februari 1970, bevattende een reactie op het besluit van de synode inzake de doop van wettig geadopteerde kinderen.
Besloten wordt, op voorstel van het moderamen, de brieven vermeld sub 3 en 4 na kennisneming ter zijde te leggen.

Artikel 389.

Radio-uitzending van kerkdiensten

In behandeling komt het rapport van het moderamen (met uitzondering van ds. P. Lok, die zelf deputaat is) inzake het rapport van deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten en enkele daarop betrekking hebbende brieven (agendum III) Ds. O. J. Douma geeft de leiding van de vergadering over aan de eerste scriba, ds. W. Vreugdenhil en doet als rapporteur van het moderamen voorlezing van het rapport.

In de middagzitting wordt het presidium weer door ds. J. Kok waargenomen. Na de eerste ronde van bespreking vraagt en verkrijgt het moderamen tijd voor beraad met de aanwezige deputaten.

De synode gaat geruime tijd in comité generaal.

Na opheffing van het comité beantwoordt de rapporteur, ds. O. J. Douma, de sprekers in eerste ronde. De aanwezige deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten, de predikanten D. Vreugdenhil en H. D. van Herksen, geven nog enige toelichting.

Ds. A. Geelhoed dient een amendement in, dat gesteund wordt door ds. J. van Raalte, van de volgende inhoud:

constaterende 3 tot en met *van oordeel* te vervangen door:

constaterende:

3. dat de kerken verantwoordelijkheid moeten dragen voor de aankondiging van programma's van het Convent van Kerken, als mede van onze deputaten uitgaande, terwijl zij aan de uitvoering van deze programma's niet meewerken en waarvoor onze kerken geen verantwoordelijkheid kunnen dragen;
4. dat de kerken er verantwoordelijk voor zijn, dat voor deze programma's zendtijd wordt gebruikt, die onze kerken toekomt;

overwegende:

dat deputaten zich bij herhaling hebben moeten distantiëren van allerlei activiteiten van het Convent, met beroep op artikel 2 van de bepalingen van de Stichtingsacte, aangezien zij geen enkele verantwoordelijkheid wensten te dragen voor deze activiteiten;

van oordeel:

dat het niet verantwoord is, de verzorging van de uitzendingen nog langer te blijven opdragen aan het Convent van Kerken;

besluit:

1. de verzorging van de kerkelijke uitzendingen conform artikel 16 van de Omroepwet niet langer op te dragen aan het Convent van Kerken;
2. zie besluit 1 uit voorstel van de commissie;
3. zie besluit 2 uit voorstel van de commissie, waarbij a, d en e worden vervangen door:
 - a. de zendtijd voor kerkelijke uitzendingen conform artikel 16 van de Omroepwet rechtstreeks bij het betrokken Departement aan te vragen en de uitzendingen te verzorgen overeenkomstig een door de generale synode vast te stellen instructie;
 - c. hierin worden de woorden „binnen het raam van de samenwerking in het Convent van Kerken” weggelaten;
 - f. wordt d”.

Over dit amendement wordt nog een korte bespreking gehouden.

Daarna wordt er over gestemd. Het wordt verworpen met 28 tegen 5 stemmen en één onthouding. De deputaat ds. P. Lok bleef buiten stemming.

Het voorstel van het moderamen wordt aangenomen met 28 tegen 5 stemmen en één onthouding. Ook nu bleef de deputaat ds. P. Lok buiten stemming. De praeses zegt de rapporteur, ds. O. J. Douma, dank voor zijn arbeid in dezen. Voorts zegt de praeses de deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten dank voor hun aanwezigheid en voor hun bijdrage in de bespreking. Hierna vindt sluiting van de zitting plaats.

Het genomen besluit luidt als vermeld in artikel 390.

Artikel 390.

Besluit inzake radio-uitzending kerkdiensten

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van de deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, gedateerd 31 januari 1969, alsmede van het bij dit rapport gevoegde financieel verslag;
2. het afschrift van een brief van genoemde deputaten, op 3 juni 1969 gericht aan het bestuur van het Convent van Kerken;
3. een brief van prof. dr. G. P. v. Itterzon te De Bilt van 7 febr. 1969, met als bijlage een nummer van het „Hervormd Weekblad”, waarin een artikel van zijn hand met ernstige critiek op het beleid van CVK en IKOR;
4. een brief van br. H. Dijk te Bedum, d.d. 23 april 1969, met verzoek „de compromitterende band” aan het Convent van Kerken te beëindigen of althans duidelijke voorwaarden voor de samenwerking in het CVK te stellen;

5. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Bedum, d.d. 29 april 1969, met adhesiebetuiging aan het verzoek van br. H. Dijk;

constaterende:

1. dat deputaten de hun verstrekte opdrachten t.a.v. de verzorging van radio-kerkdiensten en kerkdiensten via de televisie volgens de gegeven instructies hebben uitgevoerd;
2. dat zij t.a.v. de vulling van de tijd na de kerkdienst pogingen in het werk hebben gesteld om ook op dit punt de gestelde opdracht te vervullen, maar dat het - ondanks de gewaardeerde arbeid in deze richting - zover nog niet kon komen;
3. dat deputaten in verband met aanstootgevende programma's van het Convent van Kerken via het „Nederlands Dagblad" van 3 febr. 1968 nadrukkelijk en publiek verklaard hebben geen verantwoordelijkheid te dragen voor enig ander programma dan de uitzending van de gereformeerde kerkdiensten;
4. dat deputaten bovendien bij het Convent van Kerken het terugkeren tot de oorspronkelijke opzet van dit Convent, n.l. de uitzending van kerkdiensten, aanhangig hebben gemaakt;

van oordeel:

dat deputaten de hun verstrekte opdrachten getrouw hebben uitgevoerd;

besluit:

1. deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 met dank voor de verrichte arbeid en het gevoerde beheer te dechargeren;
2. opnieuw deputaten te benoemen met de volgende opdracht:
 - a. op dezelfde wijze als voorheen is geschied, de radio-uitzending van kerkdiensten voor het binnenland te behartigen;
 - b. ook inzake radio-uitzending van kerkdiensten voor het buitenland diligent te zijn;
 - c. kerken, die een televisie-uitzending van een kerkdienst mochten begeren, desgevraagd van advies te dienen en binnen het raam van de samenwerking in het Convent van Kerken te dezer zake te bemiddelen;
 - d. de na de dienst beschikbare zendtijd op passende wijze te benutten;
 - e. waakzaam te blijven met betrekking tot de plaats van deputaten in het Convent van Kerken, o.a. door bij het Convent met klem aan te dringen op verbreking van de samenwerking met IKOR en RKK en het terugkeren tot de oorspronkelijke opzet van het Convent, n.l., de verdeling van zendtijd voor de kerkdiensten, zal de uitzending van kerkdiensten via dit Convent voor onze kerken aanvaardbaar blijven;
 - f. aan de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen van hun handelingen;
3. hiervan kennis te geven aan:
deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967; deputaten door deze synode te benoemen;
br. H. Dijk te Bedum;
de raad van de gereformeerde kerk te Bedum;
prof. dr. G. P. van Itterzon te De Bilt.

Artikel 391.

Nadat de zitting op WOENSDAG 18 FEBRUARI 1970 heropend is, stelt de synode de artikelen 372 tot en met 378 van haar Acta vast. Vervolgens gaat zij tot de avondvergadering in comité generaal.

Artikel 392.

De avondzitting wordt gepresideerd door de assessor, ds. O. J. Douma.

Deze geeft gelegenheid aan ds. Joh. Strating, om als rapporteur van commissie II het rapport te lezen inzake een brief van br. N. Padding te Eindhoven, d.d. 20 april 1969 en een brief van br. J. Rook te Zwolle, d.d. maart 1969, welke beide brieven betrekking hebben op de zaken rondom Zwolle/Soemba/ ds. S. J. P. Goossens, zoals die op de generale synoden sedert die van Enschede 1955/56 hebben gediend (agendum Vil b en c).

Na bespreking in twee rondes wordt het voorstel van de commissie aangenomen met 28 stemmen vóór, één tegen en één onthouding. Oud. ds. J. van Raalte wilde buiten stemming blijven, omdat hij op de generale synode van Amersfoort-West 1967 al over de zaak geoordeeld had. Ds. C. J. Breen verzocht aantekening in de Acta, dat hij tegen gestemd heeft.

De praeses brengt dank aan de commissie en haar rapporteur voor het verrichte werk in dezen. Het besluit is opgenomen onder artikel 393.

Artikel 393.

Besluit inzaken brieven van br. N. Padding en br. J. Rook

De generale synode,

kennis genomen hebbende:

1. van een brief van br. N. Padding te Eindhoven, d.d. 20 april 1969, zijnde een „Pleidooi om naar het recht des Heren te komen tot herstel van de breuk tussen onze kerken en de kerken van Oost-Soemba", met verzoek tot een aantal „oordelen" en „uitspraken" te komen ten aanzien van de kerken op Oost-Soemba/Savoe, de kerk te Zwolle en de kerken in Nederland;
2. van een ongedateerd schrijven van br. J. Rook te Zwolle, van maart 1969, met als inhoud „enige stof tot overdenking" van nagenoeg dezelfde inhoud, met het verzoek „in de lijn van het geschrevene te besluiten";

constaterende:

dat van het merendeel van deze zaken geldt dat zij geheel of grotendeels, direct of van terzijde hebben gediend en tot afhandeling zijn gekomen op verschillende achtereenvolgende generale synoden sedert 1955, doordat telkens door de betrokkenen, of door anderen ter ondersteuning van betrokkenen, revisie werd aangevraagd t au het door de meeste vergadering der kerken beslotene (vgl. Acta generale synode van Amersfoort-West 1967, artikel 97, sub „constaterende" 2);

overwegende:

dat de beide missives geen appèlschriften noch revisieverzoeken zijn in de zin van de artikelen 31 en 46 van de kerkenordering, terwijl over hetgeen in de missives aan de orde wordt gesteld door achtereenvolgende generale synoden beslissingen genomen zijn, die bovendien, wat de hoofdzaak betreft, eenzelfde strekking hebben;

spreekt uit:

op de missives van de brs. N. Padding te Eindhoven en J. Rook te Zwolle niet te kunnen ingaan;

en besluit:

van deze uitspraak bericht te doen aan de brs. N. Padding te Eindhoven en J. Rook te Zwolle.

Artikel 394.

Vervolgens stelt de praeses aan de orde het rapport van commissie II inzake het rapport van deputaten voor contact met de Soembanese kerken, met bijlagen (agendum VII a). De rapporteur, ds. Joh. Strating, maakt een begin met de lezing van het rapport, welke om des tijds wil moet worden onderbroken. Om ruim 22.00 uur vindt sluiting van de zitting plaats.

Artikel 395.

Na heropening van de zitting op DONDERDAG 19 FEBRUARI 1970 heet de praeses de adviseurs prof. drs. J. van Bruggen en prof. J. Kamphuis hartelijk welkom. De synode gaat in comité generaal.

Artikel 396.

Bij het begin van de middagzitting deelt de praeses als een zaak van orde mee, dat het moderamen in overleg

met de voorzitters van de commissies besloten heeft, de officiële sluiting van de synode vast te stellen op woensdag 25 februari 1970 om 19.30 uur.

Artikel 397.

De eerste scriba doet voorlezing van de volgende ingekomen stukken:

1. een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Arnhem, d.d. 13 november 1969, waarin wordt meegedeeld, dat hij zijn predikant, ds. W. Schede, heeft moeten schorsen in de uitoefening van zijn ambt als dienaar des Woords, ingaande 1 november 1969.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten deze brief voor kennisgeving aan te nemen;

21. brieven van verschillende particuliere synoden met voordrachten voor de benoeming van deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool te Kampen.

De synode gaat in besloten zitting.

Artikel 398.

Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat in besloten zitting een aantal benoemingen zijn gedaan.

De synode heeft op voorstel van het moderamen daarbij de volgende richtlijnen gevolgd:

1. de deputaatschappen worden zo klein mogelijk gehouden;
2. elk deputaatschap bestaat uit primi en enkele secundi. De secundi blijven zo goed mogelijk op de hoogte van het werk der primi en worden aanstonds opgeroepen, als een primus-deputaat verhinderd is;
3. personen, die de leeftijd van 70 jaar hebben bereikt, komen voor benoeming niet meer in aanmerking, met dien verstande, dat ten aanzien van deputaten-curatoren hiervan wordt afgeweken, aangezien dezen door de particuliere synoden worden voorgedragen;
4. cumulatie van functies wordt zoveel mogelijk vermeden. De te benoemen deputaten worden niet nodeloos belast door hen in meer dan één deputaatschap te benoemen.

Benoemd werden:

1. *Curatoren van de Theologische Hogeschool:*

Ds. D. van Dijk, Groningen; ds. J. Hettinga, Harlingen; ds. J. ten Hove, Emmen; ds. I. de Wolff, Enschede; ds. T. J. Keegstra, Ermelo; ds. G. Hagens, Bussum; ds. S. S. Cnossen, Alkmaar; ds. F. de Vries, 's-Gravenhage; ds. W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch; secundi: ds. N. Bruin, Groningen; ds. T. H. Meedendorp, Ureterp; ds. Joh. Francke, Hoogeveen; ds. D. Vreugdenhil, Zwolle; ds. C. van der Jagt, Doetinchem; ds. J. Kok, Amersfoort; ds. J. Meilof, Beverwijk; ds. W. de Graaff, Hardinxveld-Giessendam; ds. A. Kuiper, Axel.

2. *Voor de behartiging van de financiële en materiële belangen van de Theologische Hogeschool:*

J. Hendriks, Berkel (Z.-H.) (S.); A. F. Don, Hilversum; H. van der Kamp, Zwolle; Jac. van der Kolk, Enschede; J. L. Oosterom, Groningen; secundi: J. van der Molen ing., Meppel; S. J. Mullender, Laren; A. Vreugdenhil, Rotterdam.

3. *Voor correspondentie met de Hoge Overheid:*

Mr. P. A. C. Schilder, Assen (S.); ds. M. J. C. Blok, Voorburg; ds. N. Bruin, Groningen; drs. D. Deddens, Leeuwarden; J. van de Dijk, Groningen; secundi: ds. J. F. Heij, Amersfoort; mr. N. E. Nieboer, Castricum.

4. *Voor correspondentie met de buitenlandse kerken:*

Ds. J. Rijneveld,, IJmuiden (S.); prof. dr. L. Doekes, Kampen; ds. O. J. Douma, Assen; ds. P. van Gorp, Spakenburg; ds. D. Los, 's-Gravenhage; ds. L. Moes, Bergentheim; S. van Renssen, Utrecht; W. Vos, Bussum; secundi: ds. J. van Benthem, Ulrum; J. W. Meijer, Eemdijk; G. Visser, Santpoort.

5. *Voor radio-uitzending van kerkdiensten:*

Ds. D. Vreugdenhil, Zwolle (S.); C. D. Goudappel, Delft; ds. H. D. van Herksen, Heemse; ds. P. Lok, Zuidhorn; ir. R. F. van Mill, Gorinchem; secundi: ds. G. Hagens, Bussum; ir. H. Wieringa, Zwolle.

6. *Voor Radio Nederland Wereldomroep:*

Ds. D. Vreugdenhil, Zwolle; secundus: ds. H. D. van Herksen, Heemse.

7. *Voor geestelijke verzorging van militairen:*
Ds. J. van der Haar, Leiden (S.); J. Flink, 's-Gravenhage; M. Fokkema, Vught; ds. J. G. Meijer, Zwijndrecht; H. Huizinga, Assen; K. Pesman, Utrecht; ds. J. van der Wielen, Zoutespui; secundi: ds. D. van Houdt, Uithuizermeeden; J. Lamain, Breda.
8. *Voor de Psalmberijming:*
Ds. J. J. Verleur, Lisse (S.); ds. K. Deddens, Curaçao; prof. dr. J. Douma, Brunssum; ds. R. Houwen, Utrecht; ds. R. Kooistra, Driebergen; ds. A. I. Krijtenburg, Dordrecht; E. B. van Loenen, Rotterdam; drs. E. Teunis, Pernis; D. Jansz. Zwart, Rotterdam; secundi: ds. K. Drost, Rotterdam; A. de Graaf, Voorschoten; ds. A. Jagersma, Groningen; T. van der Leest, Rotterdam.
9. *Voor de bundel „Enige Gezangen“:*
Ds. J. J. de Vries, Leek (S.); prof. dr. A. W. Begemann, Amstelveen; ds. G. A. Hoekstra, Schildwolde; ds. J. H. van der Hoeven, Drachten; T. van der Leest, Rotterdam; G. Slings, Bolnes; J. Zwart, Amersfoort; secundi: L. J. Bergwerff, Assen; ds. W. Wierenga, Berkel.
10. *Voor revisie van de Catechismustekst in hedendaags Nederlands:*
Ds. Joh. Francke, Hoogeveen (S.); ds. C. J. Breen, Katwijk; K. Nolles, Amersfoort; secundus: ds. J. J. Arnold, Amersfoort.
11. *Voor overzetting van liturgische formulieren in hedendaags Nederlands alsmede voor oen korter Avondmaalsformulier:*
Prof. J. Kamphuis, Kampen (S.); ds. M. Brandes, Hengelo (Ov.); drs. A. N. Hendriks, Delft; ds. A. Kooij, Emmen; K. O. Meijer, Amersfoort; prof. dr. C. Trimp, Groningen; H. Westerink, Groningen; secundi: ds. L. Douw, Enschede; ds. Joh. Francke, Hoogeveen; ds. W. G. de Vries, Helpman.
12. *Voor het formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords:*
Ds. H. Bouma, Assen (S.); ds. J. M. Goedhart, Drachten; ds. D. K. Wielenga, Rotterdam; secundus: ds. C. J. Smelik, Enschede.
13. *Voor onderzoek structuur college van deputaten-curatoren:*
P. Jasperse, Leiden (S.); prof. dr. J. W. van den Berg, Groningen; dr. A. J. Hendriks, Capelle aan den IJssel; secundus: D. Smilde, Heerenveen.
14. *Voor het uitschrijven van eventuele bededagen naar art. 66 K.O.:*
de classis 's-Gravenhage.
15. *Voor de bewaring en verzorging van het archief van de generale synode:*
de kerk te Groningen-Zuid.
16. *Voor het toezicht op het archief:*
de kerk te Groningen-Oost.
17. *Voor voorbereiding van de volgende generale synode:*
Ds. J. Kok, Amersfoort (S.); ds. O. J. Douma, Assen; ds. W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch; ds. P. Lok Zuidhorn.

Artikel 399.

De praeses deelt mee, dat in comité besloten is de volgende rapporten als bijlagen aan de Acta toe te voegen:

1. Deputaten-rapporten:
 - a. Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool (met toelichting op Reglement voor hoogleraren en lectoren).
 - b. Correspondentie met buitenlandse kerken.
 - c. Radio-uitzending van kerkdiensten.

- d. Geestelijke verzorging militairen.
 - e. Regeling positie legerpredikanten.
 - f. Psalmberijming (interim-rapport).
 - g. „Enige Gezangen“.
2. Rapporten van synodecommissies:
- a. Rapport dubbele afvaardiging Noord-Holland.
 - b. Rapport inzake attestatenbesluit.
 - c. Rapport inzake de lectoren Buwalda en Mulder.
 - d. Historisch gedeelte rapport inzake de em.-hoogl. Jager en Veenhof.
 - e. Rapport inzake uitbreiding aantal hoogleraren.
 - f. Rapport inzake „Kampen“, onderdeel „wet en sabbat“.
 - g. Rapport inzake contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken.
 - h. Rapport inzake doop van wettig geadopteerde kinderen.

In de Handelingen zullen worden opgenomen:

- 1. Rapport van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid.
- 2. Rapport van synodecommissie inzake controle financiële bescheiden van de quaestor van de vorige synode.

Artikel 400.

De praeses maakt voorts bekend, dat de synode de kerk te Hattem als roepende kerk voor de volgende generale synode heeft aangewezen. Als datum voor de volgende generale synode is vastgesteld D.V. dinsdag 11 april 1972.

Artikel 401.

Antwoord-brief aan de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria“ (scribabr. M. J. Boersema)

Vervolgens doet de praeses mededeling van een in besloten zitting vastgestelde antwoord-brief aan de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria“ (scriba br. M. J. Boersema).

De inhoud van de brief luidt als volgt:

Broeders!

De generale synode heeft in de maand december van het vorige jaar, zoals u weet, zich indringend bezig gehouden met de moeiten in de kerk te uwent, die uitgelopen zijn op een breuk in het kerkelijk leven.

Vanaf het begin dat wij met deze zaak werden geconfronteerd, hebben wij voor ogen gehouden, dat wij geen appèl-instantie vormen voor de kerken in Zuid-Afrika en dat U zich niet in beroep tot ons hebt gewend.

Maar Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika en De Gereformeerde Kerken in Nederland zijn wèl corresponderende zusterkerken. Hoe nauw, broeders, zijn de banden, die tot nu toe ons samen verbonden hielden! Als corresponderende kerken hebben wij ook beloofd toezicht op elkaar te houden. Nadat er in uw kerk een breuk ontstaan was heeft ook uw kerkeraad zich tot onze deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken gewend en u legde een aantal stukken aan hen over met het verzoek, dat aan deputaten

was gericht, maar - zoals u zelf d.d. 18 maart 1969 schreef! - ook voor de synode was bedoeld, dat tussen u en ons de correspondentie zou blijven.

Wij hebben ons toen, broeders, deze vraag gesteld: is uw kerkeraad in alles gebleven bij de zuiverheid van de leer, de dienst, de kerkregering en de tucht? Dat is immers de grote vraag voor ons, synode van Nederlandse kerken.

Het heeft, broeders, ieder van ons persoonlijk en de vergadering als geheel geschokt en diep verdriet gedaan, toen wij bij het onderzoek van de zaak tot de ontdekking kwamen, dat uw raad de gemeente, die aan zijn zorgen was toevertrouwd, bezig was op een weg te leiden, die niet de weg is waarop de Here Jezus Christus ons voorgaat en dat dan nog wel op een punt dat van zo groot belang is voor jongeren en ouderen in de gemeente: de gronden voor de ontbinding van het huwelijk. Toen wij vanuit de Schriften hadden verstaan, dat u hier in de greep van de dwaling was verstrikt en wij zó de correspondentie met u niet konden blijven oefenen, hebben wij ons oordeel in dezen aan u doen toekomen en daarbij gezegd: wij doen dit „met de christelijke vermaning weder te keren tot de enigheid des geloofs ...“. Maar omdat wij zozeer leed droegen over u en over uw gemeente en over de breuk, die tussen u en ons is gekomen, werden wij gedrongen daarbij het volgende te schrijven: „indien aan deze vermaning gehoor gegeven wordt en dit vóór 20 januari 1970 de generale synode ter kennis komt, zal zij zich opnieuw over de zaak der correspondentie met de kerk te Pretoria beraden“.

Hoe hebben wij uitgezien naar een goede reactie! Hoe hebben wij daar ook de Here voor aangeroepen!

Uw aanvankelijke reactie per brief van 3 januari van dit jaar stelde, zoals wij u reeds schreven, ons teleur. We hebben er

toen weer ernstig bij u op aangedrongen om de u uit de Schrift gewezen weg alsnog te gaan. Ook uit uw brieven van 20 en 22 januari blijkt echter niet dat uw raad van het dwaalspoor is teruggekeerd. U neemt nu wel de brede verhandeling, die u als raad op 1 april 1969 tot br. H. J. Nauta deed uitgaan, formeel terug met de woorden: „Het is ons van harte leed, dat door een „discussie-stuk" en een concept-exegetische verhandeling in naam van de kerkeraad uit te laten gaan en daaraan zodoende ambtelijk gezag te geven, onenigheden zijn bestendig en ook een vervreemding van de zusterkerken in de wereld, die in geen overleg betrokken zijn, is ontstaan! Ook verklaart u er van harte toe genegen te zijn een passage uit de brief van 26 februari 1969 terug te nemen en niet ambtelijk uit te zullen dragen. Maar uit wat u inbrengt tegen de overwegingen van de synode blijkt dat u zakelijk nog volledig hebt vastgehouden aan de u aangewezen afwijkingen van de zuiverheid der leer. Want de schriftuurlijke overwegingen die de synode er toe hebben geleid om „neen" te zeggen tegen uw leer, dat het huwelijk tussen gelovigen ontbonden mag worden bij desastreuze ontzetting van het huwelijksleven (bij voorbeeld ook bij een gezags-crisis), waardoor een ten uitvoer ten uitvoer leggen van de scheppingsopdracht belemmerd zou worden, die overwegingen vinden geen enkele ruimte bij u. U passeert deze overwegingen stilzwijgend of u weerspreekt ze zelfs. Daarbij gelukt het u inderdaad in één enkel geval ook de vinger te leggen bij een incidentele verschrijving onzerzijds; in de derde overweging zijn kennelijk door een vergissing de drie woorden „om allerlei oorzaak" opgenomen. Maar dit punt is zo ondergeschikt dat het van geen invloed is op de gehele gang van het schriftuurlijke betoog, waarmee wij tot u kwamen om u tot een ander en beter inzicht te bewegen. We moeten constateren, dat u blijft vasthouden aan de mening, dat onze Here Christus de scheidbrief waarvan Mozes tot Israël sprak (Deut. 24 : 1-4) ook vandaag nog een plaats wil blijven geven. Zo blijft uw overtuiging dat deze „scheidbrief" een rechtmatige plaats heeft in het leven van de christelijke gemeente en in het leven van de christgelovigen onder de nieuwe bedeling. Maar de Here Christus zegt nadrukkelijk: „Mozes heeft u met het oog op de hardheid uwer harten toegestaan uw vrouwen weg te zenden, maar van den beginne is het zo niet geweest. Doch ik zeg u: wie zijn vrouw wegzendt om een andere reden dan hoererij en een andere trouwt, pleegt echtbreuk" (Matth. 19 : 8, 9). Als wij buigen door de kracht van de Geest van Christus voor dit onderwijs uit Zijn mond, dan heeft dat niet van doen met het scheppen van een onschriftuurlijke tegenstelling tussen de oude en de nieuwe bedeling, zoals u suggereert. Het is gelovige erkenning van de vervulling die Christus in het Nieuwe Verbond brengt, nu Hij de Heilige Geest voor Zijn volk verworven heeft, opdat zij zich zullen uitstrekken om naar alle geboden Gods te leven.

Wij schrijven u dit niet om nu toch in discussie te treden, maar om op één punt te illustreren dat u - en dit tegen het klaarblijkelijk onderwijs van de Schriften in - zakelijk aan uw mening vasthoudt en deze zelfs ook nog weer uitdraagt. We moeten u dit schrijven om u te doen zien, dat u aan onze vermaning tot nu toe nog geen gehoor hebt gegeven.

Zeker, u brengt nu wel vele dingen naar voren uit de geschiedenis van Die Vrye Gereformeerde Kerke van de laatste jaren en u stelt dat de breuk in Pretoria niet is ontstaan als gevolg van de door u uitgedragen leringen, aangezien vóór de datum van de breuk niets is geleerd dat aanleiding zou geven tot klachten of iets van die aard. Maar het kan u zelf duidelijk zijn uit uw eigen brief van 26 februari 1969 „aan de broeders M. de Jong en K. Miske, en allen die met ons begeren de eenheid der kerk te bewaren", dat het daarin weergegeven kerkeraadsstandpunt met betrekking tot de mogelijkheid van de ontbinding van het huwelijk reeds voor de breuk te uwent was ingenomen en de breuk mede veroorzaakte. Verder zullen we op al het door u aangevoerde niet ingaan. En dat om deze reden: onze synode heeft u duidelijk aangewezen waar voor ons - een synode van met Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika corresponderende kerken - de hoofdzaak is gelegen: in de afwijking van de leer en, onlosmakelijk daarvan, in de schending van het Ondertekeningsformulier, dat u zelf hebt aangevoerd tegen broeders die in moeite waren vanwege uw nieuwe leringen. U hebt u van „de afwijking van het onderwijs, dat ge hebt ontvangen" (Rom. 16 : 17) niet afgekeerd. Al de bezwaren, die u jegens anderen hebt, doen déze zaak niet te niet. Bovendien, u schrijft in uw brief van 22 januari 1970: „In verband met wat later nog volgen zal, is het goed om nu reeds vast te stellen, dat er nooit van een geïsoleerde „kwestie-Pretoria" kan gesproken worden.

U hebt misschien (mede naar aanleiding van onze brief van 13 jan. 1970, 4e al.) gedacht dat de synode zich ertoe zou zetten al uw bezwaren tegen haar uitspraken opnieuw in behandeling te nemen. Evenwel, de synode is van oordeel dat zij zich thans kan beperken tot de leer inzake het huwelijk, aangezien zij deze ziet als het grote struikelblok.

Wordt dat uit de weg geruimd, dan zal mogelijk over de andere zaken nog gesproken dienen te worden, maar dan ligt de weg daartoe weer open, terwijl veel moeiten dan mogelijk als vanzelf zullen wegvallen.

De mogelijkheid om over deze andere zaken te spreken hebt u echter door uw houding voor onze vergadering afgesneden.

Daarvoor, broeders, draagt u de verantwoordelijkheid!

Waarom toch deze halsstarrigheid, waardoor u zelf het goede werk dat de Here onder u heeft willen werken, beschadigt en - zo de Here het niet verhoedt - te gronde richt? Verstaat u toch, broeders, dat u zo óók uw broederschap in Nederland, die met zó veel banden aan u is verbonden, leed doet en nog meer: dat u de Here Zelf hiermee tekort doet in Zijn eer! Het staat ook voor u en voor ons geschreven dat een opziener zich heeft te houden aan het betrouwbare woord naar de leer, zodat hij ook in staat is te vermanen op grond van de gezonde leer en de tegensprekers te weerleggen (Titus 1:9).

Wij schrijven u niet in hoogheid des harten, want wij weten ons te staan onder het woord des Heren in 1 Cor. 10:11: „Daarom wie meent te staan, zie toe dat hij niet valle", maar wij smeken u, broeders, in de naam van de Here Jezus Christus: wilt toch ook bedenken dat het isolement, waarin u de gemeente, die zich aan uw zorgen is blijven toevertrouwen, voert, niet een isolement is dat de Here u oplegt, maar, integendeel, het is een afzondering die Hij u verbiedt. Wij denken aan de apostolische vermaning in 1 Cor. 14:36: „Of is het Woord Gods bij u begonnen? Of heeft het alleen u bereikt?" Wij brengen onder uw aandacht, hoe de apostel de gemeente verzekert, dat zij „samen met al

de heiligen" in staat zal zijn te vatten, „hoe groot de breedte en lengte en hoogte en diepte is, en te kennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, opdat gij vervuld wordt tot alle volheid Gods" (Ef. 3:18). En met het woord des Heren uit Hebr. 13:9 roepen wij u toe: „Laat u niet medeslepen door allerlei vreemde leringen".

Wij hopen vurig dat ons woord alsnog uw hart mag bereiken. Ja, dat Gods Woord in de zaak van het heilig huwelijk uw hart zal bereiken, opdat ook in deze tijd van zedelijke verwarring onder hen die de naam van Christus dragen, het huwelijk in ere zij bij allen (Hebr. 13:4).

Niets zal ons liever zijn dan te horen dat het woord dat op de vorige synode van onze kerken tot uw predikant en daarin ook tot u werd gesproken weer van u mag worden gezegd: „gij hebt kleine kracht, maar gij hebt mijn woord bewaard" (Openb. 3 : 8). Immers, indien wij tot de Here wederkeren mogen wij ons met deze belofte vertroosten: „Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, om ons de zonden te vergeven en ons te reinigen van alle ongerechtigheid" (1 Joh. 1:9).

Wij hebben dan ook onze deputaten voor correspondentie met buitenlandse zusterkerken opdracht gegeven u geenszins uit het oog te verliezen en indien zij u enige hulp kunnen bieden - altijd op de grondslag van de besluiten onzer synode - daartoe diligent te zijn. Moge onze God in Zijn ontferming de harten zó neigen, dat wij elkander weer vinden in de enigheid des geloofs, waarin wij tot voor kort met u mochten staan.

Namens de synode, enz.

Artikel 402.

Ten slotte deelt de praeses mee, dat in comité een besluit is genomen ten aanzien van een via de Secretaris van de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid ontvangen mededeling van de Directeur-Generaal van de Statistiek met betrekking tot de volkstelling van 1970 (zie artikel 309 b). Dit besluit is vermeld in artikel 403.

Artikel 403.

Besluit inzake tabellen volkstelling 1970

De generale synode,

kennis genomen hebbende:

via de Secretaris van de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid van een mededeling van de Directeur-Generaal van de Statistiek, luidende:

„In mijn schrijven van 3 oktober 1969, nr. 07008-68, Afd. A.T. heb ik U o.m. medegedeeld, dat helaas niet tegemoet kon worden gekomen aan Uw verlangen om bij de volkstelling van 1970 in de beknopte tabellen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) afzonderlijk te vermelden.

Intussen is echter een mogelijkheid gevonden om althans in de Gemeentelijke tabellen wel aan Uw verlangen te voldoen.

Daarmede zal in de meerderheid van de volkstellingstabellen waarin de kerkelijke gezindte voorkomt Uw kerkgenootschap afzonderlijk voorkomen. Ik moge U er in dit verband overigens nogmaals afzonderlijk op wijzen, dat mijnerzijds geen garanties kunnen worden gegeven voor wat betreft de betrouwbaarheid van de gegevens die beschikbaar zullen komen.

Onzerzijds is alles gedaan om de voorwaarden voor het verkrijgen van betrouwbare inlichtingen te scheppen. Alles is nu afhankelijk geworden van de wijze waarop de leden van Uw kerkgenootschap de vragenlijsten straks zullen invullen. Ik vertrouw erop dat van Uw zijde - evenals bij vorige gelegenheden - het mogelijke zal worden gedaan om een juiste invulling van de betrokken vraag te bevorderen";

constaterende:

dat door deze mededeling is achterhaald hetgeen de synode als opdracht gaf aan de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid, n.l. „van het sub 2 tot en met 4 beslotene kennis te geven aan de Hoge Overheid, met afschrift aan het Centraal Bureau voor de Statistiek", althans voor wat betreft het sub 3 beslotene;

van oordeel:

dat door de mededeling dat De Gereformeerde Kerken in Nederland in de Gemeentelijke tabellen afzonderlijk zullen worden vermeld, althans voor een deel tegemoet gekomen is aan haar bezwaren, vermeld in haar besluit sub 3 Acta artikel 246, waarvan met erkentelijkheid kennis te nemen is, hoewel het te

betreuen blijft, dat De Gereformeerde Kerken in Nederland voor wat de beknopte tabellen betreft, zullen worden samengevoegd met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten en de Oud-Gereformeerde Gemeenten;

besluit:

1. de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid op te dragen bovenstaand oordeel ter kennis te brengen van de Hoge Overheid, met afschrift aan het Centraal Bureau voor de Statistiek;
2. deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid eveneens op te dragen diligent te zijn met betrekking tot het in de laatste alinea van bovenvermelde brief gestelde.

Artikel 404.

Voortgezet wordt de behandeling van het rapport van commissie II inzake het rapport van deputaten voor contact met de Soembanese kerken (zie artikel 394). De rapporteur, ds. Joh. Strating, voltooit de lezing van het rapport. Na de eerste ronde van bespreking vraagt en verkrijgt de commissie tijd voor beraad tot de volgende dag.

Artikel 405.

In behandeling komt nog het onderdeel van de voorstellen van commissie II, dat betrekking heeft op het financieel verslag van de penningmeester van deputaten voor contact met de Soembanese kerken. Het wordt door de rapporteur, ds. Joh. Strating, gelezen en met algemene stemmen aanvaard.

Het besluit is opgenomen in artikel 406.

De zitting wordt op de gebruikelijke wijze gesloten.

Artikel 406.

Besluit inzake financieel verslag deputaten contact Soembanese kerken.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

het financieel verslag van de penningmeester van deputaten voor contact met de Soembanese kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967;

constaterende:

- a. dat het beheer van de penningmeester van bovengenoemde deputaten gecontroleerd is en in orde bevonden werd;
- b. dat uit het financieel beheer van de penningmeester van deputaten boven-genoemd blijkt, dat er een saldo bestaat van f 124,20;
- c. dat het bedrag onder b genoemd is overgemaakt aan de penningmeester van de generale synode van Amersfoort-West;

van oordeel:

dat de penningmeester van deputaten bovengenoemd van zijn beheer kan worden gedechargeerd;

besluit:

- a. de penningmeester van deputaten voor contact met de Soembanese kerken van zijn beheer te dechargeren, onder dankzegging voor de in deze door hem verrichte arbeid;
- b. van het onder a beslotene kennis te geven aan de penningmeester van deputaten bovengenoemd, ds. S. S. Cnossen te Alkmaar.

Artikel 407.

De synode stelt op VRIJDAG 20 FEBRUARI 1970, na heropening van de zitting, de artikelen 379 tot en met 386 van haar Acta vast.

Vervolgens wordt op voorstel van het moderamen besloten aan de raden van de gereformeerde kerken te Bunschoten-Spakenburg en Groningen-Zuid, welke zich bereid verklaarden de eerstvolgende generale synode te ontvangen (zie artt. 116 b en 374), onder dankzegging voor het aanbod te berichten, dat de synode de kerk te Hattem heeft aangewezen als roepende kerk voor de eerstvolgende generale synode.

Vervolgens gaat de synode korte tijd in comité generaal.

Artikel 408.

Na opheffing van het comité zet de synode de behandeling van het rapport van commissie II inzake het rapport van deputaten voor contact met de Soembanese kerken voort (zie artikel 402).

Ds. S. S. Cnossen doet als deputaat enkele mededelingen over de werkzaamheden van dit deputaatschap.

Vervolgens beantwoordt de rapporteur, ds. Joh. Strating, de sprekers in eerste ronde en brengt hij enkele wijzigingen aan in het conceptbesluit.

Na de tweede ronde van bespreking vraagt en verkrijgt de commissie tijd van beraad tot de volgende week.

Artikel 409.

Brief van de brs. A. Albracht en J. Bergman, Utrecht.

Ds. J. M. Goedhart brengt namens commissie V mondeling rapport uit over de brief van de brs. A. Albracht en J. Bergman te Utrecht, d.d. 7 februari 1970 (zie artikel 379 sub 4), welke brief door hem eerst gelezen wordt. De commissie stelt voor aan deze brs. te antwoorden dat zij, wanneer zij hulp menen nodig te hebben, zich kunnen wenden tot de daarvoor aangewezen instantie, n.l. de classis Utrecht/Breukelen.

In de bespreking, welke daarop volgt, doet ds. H. D. van Herksen, gesteund door ds. F. van Dijk, het voorstel, om de brief van de brs. A. Albracht en J. Bergman na kennisneming ter zijde te leggen.

Het voorstel van de commissie komt eerst in stemming. Het wordt aangenomen met 18 tegen 14 stemmen en twee onthoudingen. Daardoor kwam het voorstel van ds. H. D. van Herksen en ds. F. van Dijk te vervallen.

Ds. C. J. Breen verzocht aantekening in de Acta, dat hij tegen gestemd heeft.

Artikel 410.

De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie II inzake het rapport van de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, met bijlagen (agendum V a). De lezing van het rapport door de rapporteur ds. R. Houwen moet om des tijds wil worden afgebroken.

De eerste scriba gaat in dankgebed voor, waarna de praeses de achtentwintigste synodeweek sluit.

NEGENENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 24-25 FEBRUARI 1970

Artikel 411.

Na heropening van de vergadering op DINSDAG 24 FEBRUARI 1970 heet de praeses de adviseurs prof. J. Kamphuis en ds. Joh. Francke hartelijk welkom. Vervolgens geeft hij het woord aan de rapporteur van commissie II, ds. R. Houwen, om de lezing van het rapport inzake het rapport van de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken voort te zetten (zie artikel 410).

Na twee ronden van bespreking wordt over het voorstel van de commissie gestemd. Het wordt aangenomen met algemene stemmen (29). De afgevaardigden ds. S. S. Cnossen ds. O. J. Douma, ds. D. Los en ds. J. Rijnveld bleven als deputaten buiten stemming.

De praeses dankt de commissie en haar rapporteur voor de arbeid in dezen ten dienste van de synode verricht.

Het besluit is opgenomen in artikel 412.

Artikel 412.

Besluit inzake correspondentie met buitenlandse kerken

De generale synode,

A. ter zake van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken,

kennis genomen hebbende van:

het rapport van de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, met bijlagen;

besluit:

opnieuw deputaten te benoemen voor correspondentie met buitenlandse kerken, met de volgende instructie:

- a. het contact te onderhouden met die kerken in het buitenland, die met De Gereformeerde Kerken in Nederland in correspondentie staan, te weten:
 - The Canadian Reformed Churches,
 - The Free Reformed Churches of Australia,
 - De Gereformeerde Kerk te Monte Alegre in Brazilië,
 - Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika en
 - The Presbyterian Church in Korea,volgens de regels vastgesteld door de generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta artikel 176;
 - b. contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke deze mogelijkheid van correspondentie mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheid nader te onderzoeken en een eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. Acta generale synode van Amsterdam 1936, artikel 122 en Berkel en Rodenrijs 1952, artikel 56 overweging sub 3) voor te bereiden;
 - c. bij deputaten binnengekomen Acta van synoden der corresponderende kerken te onderzoeken en over voor De Gereformeerde Kerken in Nederland van belang zijnde besluiten aan de volgende generale synode te rapporteren en eventueel te adviseren;
 - d. de hun ter beschikking te stellen exemplaren van de Acta dezer synode met een begeleidende brief te verzenden aan de onder a genoemde kerken;
 - e. eventueel - onverminderd het door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 155 sub 5 bepaalde - De Gereformeerde Kerken in Nederland, indien zich daartoe een geschikte gelegenheid voordoet en zonder dat daaraan grote kosten verbonden zijn, te (doen) vertegenwoordigen op de meeste vergaderingen van de kerken onder a genoemd;
 - f. eventueel de volgende generale synode van advies te dienen naar aanleiding van bij hen ingekomen stukken;
 - g. het archief met betrekking tot de correspondentie met buitenlandse kerken zorgvuldig te onderhouden;
 - h. diligent te zijn ter zake van het publiceren van belangrijke ontwikkelingen in de kerken onder a genoemd;
 - i. van al hun handelingen rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode, en hun rapport tevens aan de kerken toe te zenden;
- B.** met betrekking tot die buitenlandse kerken, waarmee De Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie onderhouden:

I. met betrekking tot The Canadian Reformed Churches:

kennis genomen hebbende van:

- a. de Acta van de generale synode van Orangeville 1968 van The Canadian Reformed Churches;
- b. van een schrijven d.d. .1 .6 april 1969 van ris M van Beveren, secretaris van het 'Committee for contact with the Christian Reformed Church', gericht aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, met twee bijlagen;

constaterende:

- a. dat door de synode van Orangeville besloten werd tot stichting van een eigen Theologische Hogeschool voor de opleiding tot de dienst des Woords in Canada, en dat zij daaraan drie hoogleraren en twee lectoren benoemde;
- b. dat de synode van Orangeville 1968 blijft bij het bezwaar tegen regel c van de correspondentie met betrekking tot het „voorafgaande overleg" inzake „wijzigingen of aanvullingen van

belijdenisgeschriften, kerkenordering en liturgische formulieren", maar tegelijkertijd zich hartelijk bindt ,aan de belofte, neergelegd in dit „voorafgaand overleg", als ooit een verandering in de Drie Formulieren van Enigheid noodzakelijk wordt ge-acht', Acta art. 79 sub 6;

- c. dat de synode van Orangeville 1968 blijkens haar uitspraak, vastgelegd in haar Acta art. 109, inzake het te houden colloquium doctum met predikanten, beroepen uit buitenlandse kerken, stelt, dat zulk een colloquium in overeenstemming is met art. 5 van de K.O., en tegelijk het woord ,doctum' laat vallen uit de uitspraak van haar voorgangster om te voorkomen, dat gedacht zou worden aan ,een soort van academisch examen';
- d. dat de synode van Orangeville 1968 het betreurt, dat deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 niet overeenkomstig regel e van de regels voor correspondentie met buitenlandse kerken geïnstrueerd zijn tot het doen van verantwoording inzake het aangaan van correspondentie met The Presbyterian Church in Korea, Acta art. 79 sub 5;
- e. dat de synode van Orangeville 1968 heeft uitgesproken, dat de wijziging van art. 70 van de K.O. door The Free Reformed Churches of Australia géén verhindering vormt de aangepane correspondentie voort te zetten, aangezien genoemde kerken door die verandering niet zijn afgeweken van ,de gereformeerde belijdenis in leer, liturgie, kerkregering en tucht' Acta art. 79 sub 2;
- f. dat De Gereformeerde Kerken in Nederland breedvoerig op de hoogte gehouden zijn en worden van het contact tussen The Canadian Reformed Churches enerzijds en respectievelijk The Orthodox Presbyterian Church in Canada en The Christian Reformed Church in North America and Canada anderzijds;

van oordeel:

- a. dat de belofte van de synode van Orangeville 1968 met betrekking tot correspondentieregel c voldoende waarborg biedt voor het handhaven van de enigheid des geloofs met deze kerken;
- b. dat de moeilijkheid ontstaan door de uitspraak van de synode van Edmonton 1965 inzake het colloquium doctum door de uitspraak van de synode van Orangeville 1968 is weggenomen;
- c. dat de synode van Orangeville 1968 het terecht betreurt, dat door De Gereformeerde Kerken in Nederland geen verantwoording is gedaan van het aangaan van correspondentie met The Presbyterian Church Korea overeenkomstig regel e van de regels voor correspondentie;
- d. dat deputaten van de synode van Orangeville 1968 blijk gegeven hebben zich te houden aan de uitspraak dier synode, Acta art. 79 sub 4, dat rapporten van samensprekingen met andere ,kerken' gezonden dienen te worden aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van de corresponderende zusterkerken;

besluit:

- a. de correspondentie met The Canadian Reformed Churches voort te zet-ten zó, dat rekening gehouden wordt met het standpunt dier kerken met betrekking tot regel c van de regels voor correspondentie;
- b. haar verontschuldigen uit te spreken jegens The Canadian Reformed Churches wegens het niet nakomen van regel e van de regels voor correspondentie door haar voorgangster met betrekking tot het aangaan van correspondentie met The Presbyterian Church in Korea;
- c. te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken voor de correspondentie met The Canadian Reformed Churches de navolgende bijzondere opdrachten te verlenen:
 - 1. aan de eerstvolgende synode van The Canadian Reformed Churches te berichten, dat De Gereformeerde Kerken in Nederland hartelijk dankbaar zijn voor de oprichting van een eigen opleiding tot de dienst des Woords in Canada en haar in hun gebeden zullen gedenken;
 - 2. aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van The Canadian Reformed Churches mededeling te doen van het hier boven onder a beslotene;
 - 3. aan deze deputaten tevens te verantwoorden het aangaan van correspondentie met The Presbyterian Church in Korea door De Gereformeerde Kerken in Nederland onder overbrenging van de uitgesproken verontschuldigen voor het tot dusver nalaten van die verantwoording;
 - 4. aan genoemde deputaten voorts te berichten, dat de bezwaren, gerezen tegen de uitspraak van de synode van Edmonton 1965 inzake het colloquium doctum door de synode van Orangeville 1968 zijn weggenomen;

5. aan genoemde deputaten mee te delen het besluit van deze generale synode met betrekking tot de correspondentie met The Free Reformed Churches of Australia, die een wijziging aanbrachten in art. 70 van de K.O.;
6. aan het comité voor contact met The Orthodox Presbyterian Church dank te betuigen voor de gezonden rapporten en haar te verzoeken met het verstrekken van informatie te blijven voortgaan;
7. aan het comité voor contact met The Christian Reformed Church eveneens dank te betuigen voor gezonden informatie en haar er op attent te maken, dat de motivering voor het wegnemen van de binding aan de uitspraken van 1905/1908 en 1924 in zich draagt de mogelijkheid van een 'oecumenistische' instelling, welke wederom kan uitkomen in de voortgaande bespreking van de correspondentie met de gebonden kerken in Nederland;
8. afschriften van de onder 6 en 7 bedoelde stukken te zenden aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, benoemd door de synode van Orangeville 1968;
9. afschriften van eventuele correspondentie met het 'Committee on inter-church relations of The Christian Reformed Church' toe te zenden zowel aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken als aan het comité voor contact met The Christian Reformed Church, benoemd door de synode van Orangeville 1968;

II. met betrekking tot The Free Reformed Churches of Australia:

kennis genomen hebbende van:

- a. het rapport van de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, voor zover dit betrekking heeft op The Free Reformed Churches of Australia;
- b. van een schrijven d.d. 31 maart 1969, gericht aan de leden van deze generale synode en afkomstig van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van The Free Reformed Churches of Australia;

constaterende:

- a. dat The Free Reformed Churches of Australia via haar deputaten voor correspondentie vragen om voortaan een viertal exemplaren van de Acta der generale synoden van De Gereformeerde Kerken in Nederland te mogen ontvangen, ten gunste van het archief der synoden en van elk der drie gemeenten;
- b. dat The Free Reformed Churches of Australia zijn overgegaan tot wijziging van art. 70 van de K.O. in verband met eigen situatie inzake huwelijkssluitingen in Australië, waarbij ze zich verontschuldigen, dat er hunnerzijds geen 'voorafgaand overleg' heeft plaats gevonden;
- c. dat The Free Reformed Churches of Australia zich niet hebben laten vinden voor het lidmaatschap van The Australian Council of Reformed Churches vanwege zijn erkenning van de gebonden kerken in Nederland als Gereformeerde Kerken en vanwege zijn lidmaatschap van The Reformed Ecumenical Synod;
- d. dat The Free Reformed Churches of Australia contact zoeken met Presbyterian Reformed Churches, die zijn ontstaan uit The Presbyterian Churches of Australia vanwege bezwaren tegen de opdringende moderne theologie;
- e. dat het onder 'kennis genomen hebbende van' sub b bedoelde stuk de leden dezer generale synode, oproept getrouw te zijn aan het Woord Gods en aan hen de zegen des Heren toebidt;

van oordeel:

- a. dat de wijziging in art. 70 van de K.O. door The Free Reformed Churches of Australia géén verhindering vormt de aangegane correspondentie voort te zetten, aangezien de genoemde kerken door die verandering niet zijn afgeweken van de gereformeerde leer en kerkregering naar den Woord Gods en dat haar excuus inzake het in dit geval niet plegen van voorafgaand overleg aanvaard behoort te worden
- b. dat The Free Reformed Churches of Australia haar gereformeerd karakter welbewust hebben bewaard door het lidmaatschap van The Australian Council of Reformed Churches te weigeren;
- c. dat The Free Reformed Churches of Australia haar waarlijk oecumenische taak verstaan in het zoeken van contact met Presbyterian Reformed Churches;

besluit:

- a. de wijziging van art. 70 van de K.O. door The Free Reformed Churches die aanpassing betekent aan de Australische verhoudingen, goed te keuren;
- b. te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken de volgende bijzondere opdrachten te geven in verband met The Free Reformed Churches of Australia:
 1. overeenkomstig het verzoek der kerken in Australië haar vier exemplaren te zenden van de Acta dezer generale synode;
 2. deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van The Free Reformed Churches of Australia te berichten hetgeen onder ,besluit' a is vermeld;
 3. de dankbaarheid dezer generale synode tot uitdrukking te brengen jegens de onder 2 genoemde deputaten voor de beslissingen, hier onder ,constaterende' c en d gesteld;
 4. namens de leden van deze generale synode de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van The Free Reformed Churches of Australia dank te betuigen voor hun christelijk meeleven met hun arbeid;
 5. genoemde deputaten op de hoogte te houden van de correspondentie van De Gereformeerde Kerken in Nederland met The Presbyterian Church in Korea en van de briefwisseling met The Reformed Church in Japan;

III. met betrekking tot de Gereformeerde Kerk te Monte Alegre in Brazilië:

besluit

de uitspraken van deze generale synode, neergelegd in art. 283 van haar Acta, ter kennis te brengen van te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken in de vorm van een bijlage bij hun benoemingsbrief met instructie en bijzondere opdrachten;

IV. met betrekking tot Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika:

besluit:

de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken omtrent de correspondentie met deze kerken in een vertrouwelijke nota te instrueren;

V. met betrekking tot The Presbyterian Church in Korea:

besluit:

aan te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken de navolgende bijzondere opdrachten te verlenen:

- I.**
 - a. middelen en wegen te zoeken om de gemeenschapsoefening met de kerken in Korea zo effectief mogelijk te maken, waartoe ook allereerst nodig is nader overleg met de deputaten van die kerken;
 - b. nader te overleggen, overeenkomstig de reeds ontvangen verzoeken van de kerken in Korea, hoe elkander te dienen ter zake van de opleiding tot de dienst des Woords, bijvoorbeeld door uitwisseling van hoogleraren voor het geven van gastcolleges, door lectuurvoorziening en het verlenen van financiële hulp;
- II.**
 - a. overleg te plegen met die instanties, die hulp verlenen voor kerkelijke doeleinden aan de Koreaanse broederschap om deze hulp ook in kerkelijke banen te leiden;
- b. in verband met het onder I a gestelde informaties in te winnen bij de reeds met de Koreaanse broederschap in contact staande instanties, met name met het oog op mogelijke coordinatie;
- III.** collecten voor de onder 1 en 11 a genoemde doeleinden aan de kerken te vragen, voor zoveel nodig in overleg met de onder 11 a bedoelde instanties;
- IV.** de uitgangspunten van ons kerkelijk samenleven, uitgewerkt in de kerkenordening, in een brief - liefst vertaald in het Koreaans - aan de broederschap in Korea bekend te maken in verband met de door hen voorgenomen wijziging van hun Church Order;
- V.** The Presbyterian Church in Korea in te lichten omtrent het contact, dat ontstaan is tussen De

Gereformeerde Kerken in Nederland en The Reformed Church in Japan; haar op de hoogte houden van de te voeren briefwisseling en te verzoeken in overweging te nemen zelf ook contact op te nemen met The Reformed Church in Japan, met in afschrift de tekst van het besluit dezer generale synode, vermeld in dit art. sub C IV;

C. met betrekking tot de kerken, waarmee De Gereformeerde Kerken in Neder- and tot contactoefening zijn gekomen:

I. met betrekking tot The Christian Reformed Church:

kennis genomen hebbende van:

de briefwisseling tussen de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 én het 'Committee on inter-church relations of the Christian Reformed Church';

constaterende:

dat genoemde deputaten hun teleurstelling en verontwaardiging hebben uitgesproken over de beslissing van de synode van The Christian Reformed Church, waarbij zij haar commissie voor interkerkelijke verhoudingen niet machtigde onze aanklacht tegen de gebonden kerken met deputaten van die kerken door te nemen;

van oordeel:

dat genoemde deputaten daarin recht gehandeld hebben;

besluit:

- a. de brieven verzonden door deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan het 'Committee on inter-church relations of the Christian Reformed Church' goed te keuren;
- b. de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken op te dragen antwoord op de brief van 29 januari 1970 af te wachten en zo dat lang mocht uitblijven op het verkrijgen van zulk een antwoord aan te dringen hij het 'Committee on inter-church relations of the Christian Reformed Church' en op dat antwoord dan hunnerzijds te reageren; met afschrift zowel aan de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken als aan het comité voor contact met The Christian Reformed Church van The Canadian Reformed Churches;

II. met betrekking tot Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria (scriba br. M. J. Boersema):

besluit

de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken omtrent de te voeren briefwisseling met deze kerk in een vertrouwelijke nota te instrueren;

III. met betrekking tot Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika:

kennis genomen hebbende van:

haar besluit, vermeld in haar Acta art. 384, waarbij ook Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika betrokken is en dat haar daarom eveneens is toegezonden;

besluit:

te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken op te dragen de reactie van (de

synode van) Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika af te wachten en na ontvangst daarvan een antwoord te formuleren en te verzenden onder afschrift van het geheel aan de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika;

IV. met betrekking tot The Reformed Church in Japan:

kennis genomen hebbende van:

een brief van ds. R. Hashimoto d.d. 25 maart 1969 en gericht aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van De Gereformeerde Kerken in Nederland;

constaterende:

dat The Reformed Church in Japan lid is van The Reformed Ecumenical Synod en officiële correspondentie onderhoudt met een drietal kerken in Amerika en Canada;

van oordeel:

dat in ieder geval deze zaken van lidmaatschap en correspondentie nader moeten zijn besproken en voor wat het eerste betreft zijn weggedaan, voordat de correspondentie met The Reformed Church in Japan kan worden aangeaan door De Gereformeerde Kerken in Nederland;

besluit:

te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken de volgende bijzondere opdrachten te verlenen:

1. The Reformed Church in Japan het lidmaatschap van The Reformed Ecumenical Synod ernstig te ontraden onder overlegging van argumentatie daarvoor;
2. de correspondentie van The Reformed Church of Japan met drie ‚kerken‘ in Amerika in de briefwisseling aan de orde te stellen en op de onhoudbaarheid daarvan te wijzen, overeenkomstig de bepaling van de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952, Acta art. 56 overweging sub 3;
3. alle bij deputaten opgekomen vragen na overweging van de antwoorden van ds. R. Hashimoto aan deze voor te leggen;
4. van de te voeren briefwisseling afschrift te zenden aan The Presbyterian Church in Korea en aan The Free Reformed Churches of Australia;

D. *besluit:*

van deze uitspraken en besluiten kennis te geven aan:

1. te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken met toezending aan iedere primus- en secundus-deputaat van een exemplaar van deze besluiten, benevens een exemplaar van de rapporten van commissie II met betrekking tot buitenlandse kerken;
2. de archiefbewarende kerk.

Artikel 413.

De synode gaat geruime tijd in comité generaal. In de loop van de avond wordt het comité opgeheven.

De praeses doet mededeling van een in besloten vergadering genomen besluit betreffende de correspondentie met Zuid-Afrika en van enkele daarop betrekking hebbende instructies voor deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken. Een en ander is opgenomen in artikel 414.

Artikel 414.

Besluit inzake correspondentie met Zuid-Afrika

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

een telegram d.d. 19 januari 1970 en een tweetal brieven, resp. d.d. 19 januari en 16 februari 1970, waarvan de laatste vergezeld van twee bijlagen van de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba H. J. Nauta);

gelet op:

A. haar als eindoordeel gegeven uitspraak en haar besluit d.d. 17 december 1969 inzake de breuk in „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria", luidende:

(de generale synode)

sprekt als haar eindoordeel uit:

- a. dat geen correspondentie mag worden onderhouden met de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba br. M. J. Boersema), zolang deze niet is weergekeerd van de nu ook door deze synode aangewezen afwijkingen van de zuiverheid der leer en de rechte onderhouding van de kerkenordening;
- b. dat de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba br. H. J. Nauta) te erkennen is als de kerkeraad die zich bindt aan de Heilige Schrift, de belijdenis en de kerkenordening en met wie de correspondentie door De Gereformeerde Kerken in Nederland dient te worden onderhouden;

en besluit:

1. dit eindoordeel met de christelijke vermaning weder te keren tot de enigheid des geloofs, allereerst met „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba br. H. J. Nauta) aan de kerkeraad te Pretoria (scriba br. M. J. Boersema) te doen toekomen.
Indien aan deze vermaning gehoor gegeven wordt en dit vóór 20 januari 1970 de generale synode ter kennis komt, zal zij zich opnieuw over de zaak der correspondentie met de kerk te Pretoria beraden;
2. dit eindoordeel ter kennis te brengen van de raad van „Die Vrye Ge-reformeerde Kerk te Pretoria" (scriba br. H. J. Nauta);

B. haar briefwisseling met de raad van de kerk te Pretoria (scriba M. J. Boersema), geëindigd met haar eigen brief d.d. 19 februari 1970;

constaterende:

- a. dat zij in haar brief d.d. 19 februari 1970 aan de kerkeraad te Pretoria (scriba M. J. Boersema) onder meer schreef: „Ook uit uw brieven van 20 en 22 januari blijkt echter niet, dat uw raad van het dwaalspoor is teruggekeerd";
- b. dat uit het telegram en de brieven gezonden door de kerkeraad te Pretoria (scriba H. J. Nauta) blijkt, dat ook in Pretoria zelf géén herstel van de enigheid des geloofs met die kerkeraad ontstaan is;

overwegende:

dat de synode reeds geoordeeld heeft, dat er geen redenen zijn zich op de zaak van de correspondentie met de kerk te Pretoria opnieuw te beraden;

sprekt uit:

- a. dat De Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie aangaan met „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba H. J. Nauta);
- b. dat zij de te benoemen deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken zal opdragen de raad van de kerk te Pretoria (scriba M. J. Boersema) te blijven zoeken;

en besluit:

van het geheel van deze uitspraak kennis te geven aan:

- a. de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba H. J. Nauta) met een begeleidende brief;
- b. de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria" (scriba M. J. Boersema) met een begeleidende brief.

Instructie voor deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken met betrekking tot de correspondentie met de raad onder A 1 genoemd.

Deputaten zullen aan „Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika" zenden een tweetal exemplaren van de Acta dezer synode, namelijk aan elk der kerken één.

Zij ontvangen voorts afschrift van de van deze synode uitgegane brief naar de raad van „Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria", opdat zij het antwoord op die brief uit Zuid-Afrika zullen kunnen verstaan en hebben dan hunnerzijds daarop te reageren.

Om het geheel der materie te kunnen verstaan, ontvangen deputaten naast de tekst van de in dezen genomen besluiten en verzonden brieven het ter synode gediend hebbende materiaal, echter uitsluitend bij wijze van informatie.

Instructie voor deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken met betrekking tot de contactoefening met de kerk, onder A 2 genoemd.

Deputaten zullen, uitgaande van de aan hun voorgangers geadresseerde brief van deze raad zich verantwoorden over het voorleggen hunnerzijds van de zaak van de correspondentie met de kerk te Pretoria aan de generale synode. Deputaten zullen de raad dezer kerk een exemplaar zenden van de Acta dezer generale synode.

Deputaten zullen voorts in aansluiting aan de besluiten en brieven van deze synode de betrokken raad blijven zoeken.

Instructie voor dezelfde deputaten inzake de corresponderende kerken met betrekking tot de gevallen beslissing inzake de correspondentie met Zuid-Afrika.

Deputaten zullen aan de buitenlandse kerken, met wie Die Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie onderhouden bij het toezenden der Acta wijzen op de besluiten, die genomen zijn door deze synode met betrekking tot de correspondentie met „Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika".

Deputaten zullen gemachtigd zijn op vragen, die aan hen daaromtrent gesteld worden, te antwoorden uitgaande van de gevallen besluiten en verzonden brieven.

Artikel 415.

De praeses deelt voorts mee, dat in besloten vergadering als secundus-quaestor is benoemd br. H. de Haan, Geraniumstraat 1, Hoogeveen.

Artikel 416.

Ds. Joh. Strating brengt als rapporteur van commissie II enkele wijzigingen aan in het conceptbesluit van de commissie inzake het rapport van deputaten voor contact met de Soembanese kerken (zie artikel 408) en beantwoordt de sprekers in tweede ronde.

Na een korte derde ronde van bespreking komt het voorstel van de commissie in stemming. Het voorstel wordt aangenomen met 27 stemmen vóór en één onthouding. Ds. S. S. Cnossen bleef als deputaat buiten stemming, even-eens ds. J. M. Goedhart, die rapporteur in deze zaak was ter generale synode van Rotterdam-Delfshaven.

De praeses zegt de commissie en in het bijzonder de rapporteur dank voor het werk ten dienste van de synode gedaan en spreekt de bede uit, dat de HERE de breuk op Soemba moge helen, opdat daar de eenheid door het geloof openbaar worde.

Het besluit volgt in artikel 417.

Artikel 417.

Besluit inzake contact Soembanese kerken

De generale synode,

kennis genomen hebbende:

1. van het rapport van deputaten voor contact met de Soembanese kerken, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967 (vgl. artikel 288 van haar Acta), met bijlagen;
2. van enige nagekomen correspondentie, w.o. een besluit van de synode d.d. 15-18 juli 1969 van de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. (p/a ds. K. Tanahomba) als antwoord-brief op het schrijven van deputaten d.d. 26 nov. 1968, van de volgende inhoud:

„Synode d.d. 15-18 juli 1969 van de
VRIJGEMAAKTE KERKEN VAN OOST-SOEMBA c.a.

Mau Maru, 30 juli 1969

Aan de geachte „DEPUTATEN VOOR CONTACT MET DE SOEMBANESE KERKEN“, p/a ds. G. Zomer.

Geachte broeders,

Uw brief d.d. 26 november 1968 is in een zitting van onze synode d.d. 15 t/m 18 juli 1969 door ds. P. P. Goossens voorgelezen.

De inhoud van uw brief overwegende, heeft de synode besloten (wij citeren de notulen van genoemde synode, artikel 16):

„(opdracht te geven aan) het moderamen om een brief te richten aan de deputaten voor contact, met als inhoud:

- a. Dankbetuiging voor de toezending van de twee boekdelen Acta van de Generale Synoden (nl. van Rotterdam-Delfshaven 1964-1965 en van Amersfoort-West 1966 en 1967, hier niet volledig genoemd, maar in het voorgaande der notulen wel; Vert.).
- b. Wij geloven, dat de hoop der broeders, dat de gemeenschap tussen de Nederlandse en de Soembanese kerken hersteld mag worden, echt is, maar er zal niets van terecht komen, als de secte (van L. Kondamara, Vert.) als kerk erkend blijft.
- c. Verzoeken aan te wijzen, waarin onze kerken fout zijn geweest in de op de secte toegepaste tucht, tengevolge waarvan de Nederlandse synoden (zich genoodzaakt zagen) tot de dag van vandaag de secte als wettige kerk te erkennen.
- d. Van een reis van afgevaardigden van Nederland naar Soemba of omgekeerd wordt het nut niet ingezien omdat alle zaken reeds bekend zijn in Nederland".

Het lijkt ons goed toe een korte toelichting te geven op dit besluit:

- Ad a: In de toezending van Acta zien wij een aanwijzing (teken) dat de kerken in Nederland de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. beginnen te waarderen als zusterkerken. Daarom zijn wij erg blij met deze toezending en betuigen (u) onze dank.
- ad b Inderdaad hebben de Nederlandse kerken het recht om de tucht
- en c: onzer kerken niet te erkennen, maar in dat geval zijn de kerken in Nederland verplicht de fout van onze kerken in die aangelegenheid aan te wijzen, maar dat is nog nooit geschied.
Wij hopen, dat deze zaak door deputaten en de kerken in Nederland (dan) ook ter harte genomen wordt (of: de volle aandacht ontvangt van Vert.)
- ad d: Behoeft geen nadere toelichting.

Met broederlijke (heil)groet in onze Here Jezus Christus,

Vertaling van:
w.g. P. P. Goossens

namens de synode voornoemd:
w.g. Ds. K. Tanahomba, voorzitter
w.g. B. A. Lado, scriba-II

constaterende:

1. dat deputaten met de uitvoering van hun opdracht, vermeld in de instructie van de generale synode van Amersfoort-West (Acta artikel 103), niet verder gekomen zijn dan het verzenden van een brief d.d. 26-11-1968 alsmede van een aantal met name in hun instructie sub 3 genoemde stukken aan beide groepen van kerken op Oost-Soemba;
2. dat deputaten evenwel moeten meedelen, dat zij vóór het indienen van hun rapport geen kennis hebben kunnen nemen van enig officieel antwoord op hun onder 1 genoemd schrijven;
3. dat deputaten wel een eerste reactie op de toezending van genoemde stukken bereikte in de vorm van een persoonlijk schrijven van ds. P. P. Goossens d.d. 13-2-1969, waaruit blijkt dat tussen beide groepen van kerken op Soemba „enige contacten" gelegd zijn, waarover nadere gegevens worden verstrekt in een rapport aan de raden der samenwerkende kerken te Delfzijl, Schouwerzijl, Winsum-Obergum en Maartensdijk, en het bestuur der Vereniging S.O.S.. welk rapport door deputaten eveneens werd ontvangen;
4. dat deputaten - gelet op de inhoud van het onder 3 genoemde schrijven - „ten aanzien van dit contact nauwelijks verheugd (kunnen) zijn";
5. dat deputaten verder opmerken, dat blijkens het onder 3 genoemde rapport een voorgenomen „ontmoetingssamenkomst", georganiseerd door en voor leden van beide kerkengroepen op 5 februari 1969 te Mau Maru, hoewel in zichzelf reden tot blijdschap gevend, toch „geen officieel kerkelijk karakter" zou dragen;
6. dat deputaten van oordeel zijn, „dat het thans noodzakelijk is de nadere ontwikkeling van de situatie op Oost-Soemba en de berichten daaromtrent af te wachten", met verwijzing naar de brief van ds. P. P. Goossens;
7. dat deputaten ten slotte dringend verzoeken dit deputaatschap aan te vullen, „mocht uw vergadering besluiten het bestaande deputaatschap te continueren";

voorts constaterende:

1. dat uit de nagekomen correspondentie blijkt, dat van de zijde der Gereformeerde Kerken van Oost-Soemba/Savoe (p/a ds. L. Kondamara) via haar deputaten ernstige pogingen in het werk zijn gesteld, om de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. (p/a ds. K. Tanahomba) te benaderen, ten einde de vrede en de eenheid van de Soembanese kerken onderling te herstellen;
2. dat evenwel uit het besluit van de synode van de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. (p.a. ds. K. Tanahomba) en de toelichting daarop blijkt:
 - a. dat zij de Gereformeerde Kerken van Oost-Soemba/Savoe (p/a ds. L. Kondamara) een „secte" blijven noemen;
 - b. dat zij bovendien verzoeken aan te wijzen, waarin de in die synode vertegenwoordigde kerken hebben gefaald in de hantering van de kerkelijke tucht, toegepast tijdens het conflict op Oost-Soemba/Savoe aangezien zij van oordeel zijn dat de kerken in Nederland dit tot nu toe hebben verzuimd;
 - c. dat zij tevens aan deputaten berichtten: „Van een reis van afgevaardigden van Nederland naar Soemba of omgekeerd wordt het nut niet ingezien, omdat alle zaken reeds bekend zijn in Nederland";
3. dat vanwege het onder 2 genoemde blijkt, dat tot nu toe elke poging tot toenadering van de zijde der kerken (p/a ds. L. Kondamara) om te komen tot een ontmoeting tussen beide groepen van kerken op Oost-Soemba op kerkelijk niveau en in de weg van kerkelijke afvaardiging via kerkelijke vergaderingen, is mislukt;

ten slotte constaterende:

dat volgens de instructie van de generale synode van Amersfoort-West 1967:

- „b. deputaten zullen trachten zulk een contact te verkrijgen met de Soembanese kerken, dat duidelijke perspectieven opent voor het herstel van de vrede en de eenheid van de Soembanese kerken onderling en van een christelijke verhouding tussen de Soembanese en Nederlandse kerken, en, indien de mogelijkheid hiertoe zich voordoet, in overleg met de Soembanese kerken, een regeling ontwerpen als bedoeld in artikel 552, onder besluit II b, Acta van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven;
- c. deputaten zullen, mocht het onder b genoemde perspectief zich openen, en de wenselijkheid daarvan

blijken gemachtigd zijn een deputatie van hoogstens drie broeders uit hun midden, of twee broeders uit hun midden, en één broeder die goede kennis heeft van de Indonesische taal, af te vaardigen naar de kerken op Soemba;

- d. deputaten zullen ook, mocht van de zijde der Soembanese kerken daaraan de voorkeur gegeven worden, gemachtigd zijn besprekingen te voeren met afgevaardigden van die kerken hier te lande";

van oordeel:

1. dat, hoewel geconstateerd moet worden dat tussen beide groepen van Soembanese kerken enige contacten geweest zijn, er in de verhouding van deze kerken onderling geen enkele wezenlijke verandering ten goede valt op te merken blijkens de nagekomen correspondentie;
2. dat deze situatie is ontstaan, doordat de kerken p/a ds. K. Tanahomba blijven weigeren om in een geest van zachtmoedigheid de kerken p/a ds. L. Kondamara te ontvangen, gelijk de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 oordeelde dat zulks behoorde te geschieden (vgl. haar Acta artikel 467 c, „voorts van oordeel" sub 10), maar daarentegen de kerken p/a ds. L. Kondamara volhardend een „secte" blijven noemen en als zodanig behandelen;
3. dat bovendien de kerken p/a ds. K. Tanahomba met haar verzoek, vermeld onder „voorts constaterende" 2 b, geheel en al voorbijgaan aan al hetgeen de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 oordeelde inzake het te hard en onbillijk oordelen door deze kerken over en haar onkerkelijke houding jegens de kerken p/a ds. L. Kondamara (vgl. haar Acta, artikel 467 c, „voorts van oordeel", sub 7 en 8);
4. dat daarentegen de kerken p/a ds. L. Kondamara wèl de kerken p/a ds. K. Tanahomba erkennen als kerken van onze Here Jezus Christus en bij herhaling aan deze kerken hebben bericht zich wederom met haar te willen verenigen (vgl. generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/ 1965, Acta artikel 467 c, „voorts van oordeel" sub 9), waarbij zij verklaarden „alles (te willen) bespreken wat dan ook, wat betrekking heeft op de éénwording in een broederlijke sfeer", gelijk ook de generale synode van Amersfoort-West 1967 oordeelde, dat zulks behoorde te geschieden (vgl. haar Acta artikel 99, „van oordeel" sub 1-4);
5. dat het op grond van het onder 1-4 genoemde zinloos moet worden geacht opnieuw deputaten voor contact met de Soembanese kerken te benoemen, met gelijke opdracht als voorheen, maar dat in de gegeven situatie een zodanig gewijzigde instructie dient te worden gegeven, dat - onder beding van de zegen des Heren - binnen afzienbare tijd een verantwoorde oplossing kan worden gevonden van een zaak, die reeds zovele jaren het kerkelijk leven, zowel in Nederland als op Soemba heeft beroerd;
6. dat deze deputaten zó geïnstrueerd dienen te worden, dat zij uitgaande van hetgeen door voorgaande generale synoden werd besloten inzake de verhouding tussen de beide groepen van Soembanese kerken, de mogelijkheid hebben, om, indien nodig, op meer dan één wijze te trachten tot uitvoering van hun opdracht te komen;
7. dat, onafhankelijk van het onder 6 genoemde, aan deputaten mede dient te worden opgedragen, in overeenstemming met de door de kerkeraad van Zwolle geuite wens, rechtstreeks de zaak van eventuele financiële hulp aan de Soembanese kerken te onderzoeken, te regelen en uit te voeren;

besluit:

1. deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, dank te zeggen voor hun arbeid;
2. het bestaande deputaatschap voor contact met de Soembanese kerken te continueren en aan te vullen;
3. aan door deze synode opnieuw te benoemen deputaten de volgende instructie te geven:
 - a. deputaten zullen zo spoedig mogelijk, zowel aan de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. als aan de Gereformeerde Kerken van Oost-Soemba/Savoe toezenden de Acta van de openbare zittingen van deze generale synode na verschijning;
 - b. deputaten zullen - uitgaande van hetgeen door voorgaande generale synoden, met name door die van Rotterdam-Delfshaven 1964/ 1965 werd besloten inzake de verhouding tussen de beide groepen van kerken op Oost-Soemba en Savoe - een dringend appèl doen uitgaan tot:
 1. de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a. (p/a ds. K. Tanahomba), ten einde haar christelijk te vermanen de Gereformeerde Kerken van Oost-Soemba/Savoe (p/a ds. L. Kondamara) in een geest van zachtmoedigheid te ontvangen;
 2. de Gereformeerde Kerken van Oost-Soemba/Savoe (p/a ds. L. Kondamara), om haar op te roepen ootmoedig te volharden in het blijven zoeken van de Vrijgemaakte Kerken van Oost-

Soemba c.a. (p/a ds. K. Tanahomba), opdat zij elkaar als kerken ontmoeten;

- c. deputaten dienen voorts, met verwijzing naar het contact dat reeds is gelegd, aan te dringen op een samenspreking als onder b omschreven tussen de Soembanese kerken onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat zij onder het gezag van het Woord des Heren alle bezwaren, die zij tegen elkaar hebben, geargumenteed naar voren zullen brengen en afhandelen om in die weg tot een voor de Here verantwoorde oplossing van de twistzaak te geraken;
 - d. deputaten zullen, mocht het onder b genoemde appèl gehoor vinden en de wenselijkheid daarvan blijken, gemachtigd zijn een deputatie van hoogstens drie broeders uit hun midden, of twee broeders uit hun midden, en één broeder die goede kennis heeft van de Indonesische taal, af te vaardigen naar de kerken op Soemba;
 - e. deputaten zullen ook, indien, door de zegen des Heren, van de machtiging onder d bedoeld gebruik kan worden gemaakt, het recht hebben van de kerken een collecte te vragen tot dekking van de daaraan verbonden kosten, of, zo de tijd voor het bijeenbrengen van de nodige gelden te kort mocht zijn, het geld te lenen om daarna aan de kerken een collecte te vragen;
 - f. deputaten zullen, in het kader van hetgeen hun is opgedragen, gemachtigd zijn:
 1. op aanvragen om financiële hulp door de kerken op Soemba, die naar het oordeel van deputaten gewettigd zijn, gunstig te beschikken, maar zulks uitsluitend in overleg met de deputaten C.B.K.;
 2. voor het geven van financiële steun aan de kerken, onder behoorlijke aanwijzing van het doel waarvoor die steun zal worden gegeven, het benodigde aantal collecten te vragen;
 - g. deputaten zullen van hun arbeid, eventueel onder overlegging van hun adviezen, rapport uitbrengen aan de eerstkomende generale synode en dit rapport uiterlijk drie maanden voor het bijeenkomen van die synode aan de kerken toezenden;
4. aan de door deze generale synode te benoemen deputaten een bedrag van f 1.000,- ter beschikking te stellen.

Artikel 418.

Ds. R. Houwen vestigt als rapporteur van commissie II er de aandacht van de vergadering op, dat er nog geen besluit genomen is over een op blz. 9 en 10 van het rapport van deze commissie betreffende de correspondentie met buitenlandse kerken aan de synode voorgelegd conceptvoorstel, dat valt buiten het directe kader van correspondentie met buitenlandse kerken.

Dit voorstel wordt alsnog met algemene stemmen aangenomen en is vermeld in artikel 419.

Artikel 419.

Besluit inzake correspondentie met buitenlandse kerken (Book of Praise).

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

de Acta van de generale synode van Orangeville 1968 van The Canadian Reformed Churches;

constaterende:

dat artikel 87 van deze Acta vermeldt het door de synode genomen besluit met betrekking tot het Book of Praise, zulks naar aanleiding van een rapport van commissie IV dier synode, dat als supplement 9 in de Acta is opgenomen;

van oordeel:

dat het waardevol is, dat artikel 87 van de Acta met supplement 9 ter kennis wordt gebracht van deputaten, te benoemen voor de psalmberijming;

besluit:

aan te benoemen deputaten voor de psalmberijming een afschrift te zenden van artikel 87 en supplement 9

van de Acta van de generale synode van Orangeville 1968.

Artikel 420.

De eerste scriba doet mededeling van de volgende ingekomen stukken:

1. een missive van het breed moderamen van de generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk, d.d. 10 februari 1970, met uitnodiging een vertegenwoordiger van onze kerken te zenden naar de slotbijeenkomst welke te Driebergen gehouden zal worden ter voorbereiding van de algemene kerkvergadering van de Nederlandse Hervormde Kerk.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten te antwoorden, dat wij deze uitnodiging niet kunnen aanvaarden, en daaraan toe te voegen: „Wij achten het niet op de weg van onze synode te liggen in bepaalde werkzaamheden binnen uw kerkgemeenschap te treden (te meer niet omdat onze kerken zich daarover niet hebben kunnen uitspreken), terwijl er helaas geenszins van een wederkeer tot de gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift en de waarachtige enigheid des geloofs kan worden gesproken. Om deze wederkeer blijven de gereformeerde kerken de HERE aanroepen en daar blijven zij naar uitzien”;

2. een brief van de redactie van het „Nederlands Dagblad" te Amersfoort, d.d. 25 februari 1970, waarin dank betuigd wordt voor de gastvrijheid en de medewerking, welke van de synode werd ontvangen;
 3. het februari-no. van „De Wachter".
- Besloten wordt dit blad na kennisneming ter zijde te leggen.

Artikel 421.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten, dat als reiskosten van alle door de synode benoemde deputaten vergoed zullen worden de kosten te klas Nederlandse Spoorwegen.

Artikel 422.

De synode vergadert enige tijd in comité generaal.

Na opheffing van het comité deelt de praeses mee, dat in besloten zitting benoemd zijn tot deputaten voor contact met de Soembanese kerken: ds. M. K. Drost, Dalftsien (S.); ds. Joh. Strating, Hattem; ds. G. Zomer, Groningen; secundus: ds. A. Geelhoed, Hasselt.

Artikel 423.

De eerste scriba leest de artikelen 387 tot en met 410 van de door hem ontworpen Acta der synode, waarna deze met enkele wijzigingen worden vastgesteld.

Artikel 424.

De synode machtigt de leden van het moderamen tot afhandeling, voorzover nodig, van al die zaken, waarvoor zij geen afzonderlijk deputaatschap heeft ingesteld.

Ook machtigt de synode de leden van het moderamen tot vaststelling van de nog resterende artikelen van haar Acta en van de Handelingen.

Artikel 425.

De praeses leest artikel 43 van de kerkenordening en spreekt uit, dat naar zijn mening de daarin genoemde censuur niet behoeft te worden toegepast.

De vergadering stemt hiermee in.

Artikel 426.

De praeses stelt de algemene rondvraag aan de orde. Geen der broeders maakt rondvraag van deze rondvraag gebruik.

Hierna wordt de zitting van deze dag gesloten.

Artikel 427.

Op WOENSDAG 25 FEBRUARI 1970 heropent de praeses om 19.30 uur de vergadering Hij houdt appèls nominaal

De hoogleraren drs. J. van Bruggen, J. Kamphuis en H. J. Schilder zijn aanwezig, eveneens de adviseur ds. Joh. Francke.

De praeses deelt mee, dat prof. dr. L. Doekes bericht heeft gezonden, dat hij wegens eerder gemaakte afspraak verhinderd is deze slotzitting bij te wonen. Voorts zijn vele belangstellende broeders en zusters uit

verschillende plaatsen van het land aanwezig.

Artikel 428.

De praeses draagt de leiding van de vergadering over aan de assessor en spreekt praeses het volgende sluitingswoord:

Broeders van de synode, broeders en zusters,

Toen de kerkeraad van Hoogeveen zijn oproep deed uitgaan tot alle kerken in Nederland het hare te doen om te komen tot de constituerende van een generale synode, gebeurde dit binnen de vastgestelde tijd van drie jaar.

Deze synode kwam bijeen als een vervroegde synode.

En dat vanwege de dringende nood waarin de Theologische Hogeschool te Kampen zich bevond. Toch werd deze synode niet samengeroepen als een synode ad hoc.

De kerkeraad van Hoogeveen bepaalde immers tevens, dat het een gewone generale synode diende te zijn, „waar niet alleen de zaken van de Theologische Hogeschool aan de orde zullen komen, maar ook andere zaken overeenkomstig de geldende kerkenordening, b.v. eventuele appèls naar artikel 31 K.O., revisieverzoeken naar artikel 46 K.O., benoemingen zoals van deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool, de rapporten van de deputaat-schappen der laatstgehouden generale synode van Amersfoort-West 1967, enz. in behandeling opgenomen kunnen worden”.

Vervroegd-gewoon.

Vervroegd vanwege een bekend gemaakte zaak, de aanwijsbare nood in Kampen;

gewoon ter wille van nog onbekende zaken, nog te formuleren noden, die in de ordelijke weg op het agendum van deze vergadering konden worden geplaatst.

Het was alles volkomen legitiem.

Het was barmhartig óók.

De deur voor een christelijk hulpbetoon op synodaal niveau ging wagenwijd open. Maar het riep ook vragen op.

Welke zaken en hoeveel zaken zouden naast het complex van moeilijkheden rond de Theologische Hogeschool aan de synode van Hoogeveen ter behandeling worden toevertrouwd? Een al te voortvarend zakenman zei „vervroegd” en hij schatte de levensduur van deze vergadering op zes weken.

Een veelpratende dominee zei „gewoon” en hij voorspelde, dat de broeders in Hoogeveen nog paaseieren zouden eten.

Beiden zijn in dezen als broedetende profeten openbaar geworden.

Het is geen Pasen geworden.

Wel werden de weken maanden en duurde deze synode langer dan iemand kon vermoeden. Met haar 29 zittingsweken slaat zij alle records op dit gebied.

Zij laat de synode van Enschede met haar 24 vergaderweken achter zich.

Zij streefde die van Rotterdam-Delfshaven met haar 25 zittingsweken voorbij. Wij beroemen ons niet op dit nieuwe record.

Het roept de nood uit van de gereformeerde kerken in dit land. De nood van de wanorde, de ontwrichting, de verstrooiing, die in zo velerlei vorm zich openbaarde.

Het getuigt ook van onze menselijke zwakheid.

Hoe klein waren onze krachten.

Wat kostte het een inspanning en een tijd om de vaak moeilijke zaken scherp te analyseren en recht te taxeren; om de beslissingen verantwoord te formuleren.

Voor een lief ding had ik gezwegen over die 29 weken, die wij nodig hadden om het agendum af te werken.

En toch moet die ongekend lange duur, die elke planning doorkruiste, worden genoemd. Weet u, omdat hij zo'n bijzonder accent geeft aan de dank, die wij allen schuldig zijn, aan hen, die de arbeid hier mogelijk maakten en voor deze arbeid ons afstonden.

Ik dank allereerst de kerk te Hoogeveen, die als roepende en ontvangende kerk haar gebouw ter beschikking heeft gesteld; die via haar regelingscommissie uitgebreide voorzieningen heeft getroffen om de arbeid hier mogelijk te maken.

Broeders, u hebt met ons een groot geduld gehad.

U rekende op een zeer tijdelijk verblijf.

Het luchtige woonwagenkamp, dat u te onzen gerieve inrichtte, de diepvries-producten, die u deed serveren, het wees alles op uw verwachting, dat dit een zomerse synode zou worden. Onze overwintering te Hoogeveen was een streep door uw rekening.

Zonder een woord van verwijt, opgewekt en blijmoedig hebt u deze misrekening aanvaard.

waart ons in alles ter wille en bewees ons blijvend uw gastvrijheid.

Weest verzekerd van onze oprechte dank.

Ik dank in het bijzonder de pastor loei, ds Joh. Francke, die zo'n groot aandeel heeft gehad in de voorbereidende werkzaamheden en met zijn goede raad en hartelijk medeleven onze vergaderarbeid heeft begeleid. De Here sterke hem in de beproeving van de gebroken lichaamskracht, Hij doe hem geloven en bevinden, dat de kracht van Christus zich eerst ten volle in onze zwakheid openbaart.

De kerk te Hoogeveen...

Ik denk niet alleen aan de kerkeraad en zijn praeses, maar ook aan de vele broeders en zusters, die hun huizen hebben opengezet en de synodeleden hebben geherbergd. Die huizen waren dikwijls méér dan huizen, ze waren opvang-centra, recreatie-oorden, Erholungsheime. We zijn hier vertroeteld en in de watten gelegd, opgefrist en opgebeurd.

Gastvrij Hoogeveen, u bent ons onvergetelijk.

De kerk te Hoogeveen...

Dan denken wij aan broeder en zuster Heuvelman en de hulpen, die hun ter zijde stonden.

Hebt het wel eens moeilijk gehad met uw nieuwe functie van koster-fouragemeester. Wij hebben u ook wel eens met de broodjes laten zitten.

Het geeft te meer kleur aan onze dankbaarheid voor de toewijding waarmee u ons bediend hebt, altijd weer verzorgd en keurig op tijd.

We komen bij de typekamer, hij mevrouw Eschbach en de dames, die haar assisteerden. Mevrouw Eschbach, uw sterk verantwoordelijkheidsbesef voor een goede gang van zaken is oorzaak geweest, dat hier in stilte wat groots werd verricht.

Niemand zal het mij kwalijk nemen, dat ik in dit verband ook de namen noem van de dames Soldaat en Dijksterhuis. Zij waren meer dan assistenten. Zij fungeerden als componenten. In de typekamer openbaarde zich een teamgeest en een ijver, die ons allen heeft verkwikt en gestimuleerd.

Zusters, u hebt niet wat voor ons gedaan. U hebt uzelf gegeven. Dat maakt onze dank zo groot.

De kerk te Hoogeveen.

Dan komt ook broeder H. N. van den Berg binnen ons gezichtsveld, de quaestor synodi. Hij heeft zijn heuse zorgen gehad om steeds weer gelden ter beschikking te hebben. Hij liet zijn zorgen ons niet blijken. Elke week kwam hij stralend binnen, deponeerde hier zijn welgevulde tas en vergoedde prompt de gemaakte onkosten. Wij zeggen hem dank voor zijn bereidwilligheid het financieel beheer van het synodebedrijf te aanvaarden alsmede voor de accurate wijze waarop hij tot hertoe deze taak verrichtte.

Wij hadden de pers in ons midden.

Journalisten, die eens kwamen neuzen en journalisten die a.h.w. van stap tot stap ons met hun publikaties hebben begeleid.

Ik beperk me tot de blijvers, de heren Basoski en Scheps.

De één luisterde anders dan de ander.

Maar ze waren één in de wil aan deze vergadering recht te doen en ik zeg hun dank voor hun betrouwbare, veelszins objectieve verslagen.

Intussen hebben we al afstand genomen van Hoogeveen.

Ik kom tot de kerken, die ons hebben afgevaardigd en de gezinnen, die ons elke dinsdag-morgen weer zagen vertrekken. De kerken konden hun ambtsdragers node missen, omdat er op het thuisfront in een tijd van beproeving zo ontzaglijk veel te doen is.

Er is een ontstellend predikantentekort.

Achttien predikanten werden al die maanden voor het synode-werk afgestaan.

Wij memoreren met diepe erkentelijkheid de offerbereidheid, door de plaatselijke kerken betoond ten dienste van de kerken-in-het-gemeen.

Die erkentelijkheid betreft ook de onthoofde gezinnen, die al die tijd slechts als thuishavens fungeerden voor vermoeide mannen.

Ik kom tot de synode zelf.

Tot u, mannenbroeders, die op 14 april 1969 naar Hoogeveen bent gekomen met een hart boordevol zorgen, met de beklemmende vraag: wie is tot deze dingen bekwaam? De zaken, die ons werden voorgelegd, waren onnoemelijk zwaar.

Met die zaken stond immers het zijn of niet-zijn van de gereformeerde kerken op het spel. De beslissingen, die wij moesten nemen in de fundamentele aangelegenheden van kerkverband en confessie, hebben de overleggingen des harten openbaar gemaakt en ook in deze vergadering schiftend gewerkt.

Wij konden de credentiebrieven van de particuliere synode van Wormer niet aanvaarden. Wij konden om Gods wil, om der wille van de belijdenis der waarheid, de vier broeders, die deze credentiebrieven overlegden, niet ontvangen.

Wat heeft ons dat geroerd en bezeerd, juist omdat wij ons met zoveel banden aan hen verbonden wisten.

Wat doet het ons een intens verdriet, dat de namen van twee broeders, door de particuliere synode van Gelderland afgevaardigd naar deze vergadering, thans zijn opgenomen in de adreslijst van die kerken, die verklaren zich in de generale synode van Hoogeveen niet vertegenwoordigd te achten.

Wij zijn in en om deze arbeid gehavend.

Wij gaan niet zonder littekens naar huis.

Dwars door al die spanningen en verdrietelijkheden heen heeft de Here ons allen in het leven gespaard - is het geen aanbiddelijk wonder? - waren de absentes beperkt en werd het ons vergund de eindstreep te halen.

Ik dank de rapporteurs, die zo dikwijls tot diep in de nacht onder hoogspanning hebben gewerkt om de vergadering met weloverwogen voorstellen te dienen.

Ik dank de commissievoorzitters voor hun stimulerende en coördinerende arbeid, voor de adviezen ook waarmee zij gezamenlijk het moderamen wilden dienen.

Ik dank de broeders aan mijn rechter- en linkerhand.

Ds. Douma, u hebt als assessor mij in alles ter zijde willen staan. Met uw synode-ervaring hebt u een onervaren voorzitter gediend. Uw zakelijke vorming kwam de synode op velerlei wijze ten goede. Hoe hebt u haar opgevoerd uit de diepte van de bevroren Iglo-maaltijden tot de hoogte der Eursinger banketten.

Ds. Vreugdenhil, als oudste en ervarenste was u het geweten en de rem van het moderamen. Wat hebben wij geprofiteerd van uw bedachtzaamheid en accuratesse.

Ds. Lok, het tempo van uw spreken was bepalend voor het tempo van uw concipiëren en formuleren. Hoezeer heeft dit een snelle afwerking van de genomen beslissingen bevorderd. De positie van de hoogleraren ter synode is ditmaal niet aan de orde geweest. Een ingrijpende zaak was in geding: hun kerkelijke positie.

Vanwége dit geding bleven hun plaatsen lange tijd onbezet.

Wij danken hen voor hun absentie in die situatie. Daarmee hebben zij een eerlijke rechtspraak gediend. Zoals wij hen danken voor hun presentie, hun adviezen en daadwerkelijke steun sinds het ogenblik dat wij hen op basis van de genomen beslissingen mochten ontvangen als mannen, die in een critiek uur trouw gebleven waren aan de grote zaak van de gereformeerde religie.

Broeders van de synode, ik zeg u allen hartelijk dank.

Wat hebben wij in alle moeite en strijd ontzaglijk veel aan elkaar gehad. Wij kenden elkaar nauwelijks. Of wij kenden elkaar op een afstand. Hier hebben wij elkaar leren kennen en waarderen.

Deze synode heeft lang geduurd. Buitenstaanders zullen zeggen: te lang.

Maar dat elkaar laten uitspreken, dat geduld met elkaar oefenen, dat bang zijn voor óverstemming en dat worstelen om tot overeenstemming te komen, heeft deze rijke vrucht gehad, dat niemand hier met wrok in zijn hart zit en verreweg de meeste besluiten in grote eenparigheid werden genomen.

De christelijke teamgeest, de hartelijke broederschap, die hier openbaar werden, bewaren we als een parel van grote waarde. Wij zullen er heel erg zuinig op zijn, juist omdat we in de toekomst elkaar zo hard nodig hebben.

In en om dit alles prijzen wij de Vader der lichten. Van Hem was de wijsheid en de kracht. Van Hem was de eensgezindheid en de broederschap. Van Hem is onze verwachting ook voor straks, voor de toekomst van de kerken, die wij met onze gebrekkige arbeid dienden. Het werk, dat wij thans neerleggen, wordt ontsierd door tal van tekorten. Het is onvolkomen en bevlekt. Wie onzer moet de ontzondiging daarvan niet vragen door het bloed en de Geest van Christus? En de kerken zijn in nood. Zij zijn in de ure der verzoeking gekomen en worden gezift als de tarwe. Zij worden verleid om de vrijheid, door God haar in de weg der vrijmaking geschonken, te misbruiken als een aanleiding voor het vlees.

Velen komen in de ban van het doperse vrijheidsideaal.

Zij willen vrij zijn van de knellende band van een kerkelijke organisatie, vrij van de ge-schreven confessies, vrij van elke dodende letter, om te leven uit de Geest

Die krachten van ontbinding zijn nog niet uitgewerkt.

Wij hebben ze hier in al haar ontzetting gepeild.

Wij hebben ze ook aangewezen en weerstaan in onze besluiten.

Maar wat zullen onze besluiten?

Die zijn - hoe steil gereformeerd en knap geformuleerd ook - in zichzelf machteloos om het lot der aangevochten kerken te wenden.

Hoe dikwijls hebben wij er een dringend appèl aan verbonden. Omdat wij in en met die besluiten mensen zochten.

Die besluiten hebben een vervolg nodig, een effect dat geen mens eraan verlenen kan: de zegen Gods.

En dat wil zeggen, dat wij wel naar huis gaan, maar nog niet klaar zijn.

Wij zullen samen met al de heiligen de Naam des HEREN aanroepen.

Wij zullen van Hem afsmecken als vrucht op onze moeizame arbeid, dat Hij ons lot wende als beken in het Zuiderland.

Wij vragen een geweldig ding.

De beken in het onherbergzame Zuiderland droogden in de hete zomermaanden uit. En het gevolg was, dat alles verschroeide door de zonnegloed. Voedsel werd niet meer gevonden en alle leven kwijnde weg.

Maar wat een ommekeer als in de herfst de regen viel. Dan werden de beken vol. Ze kolkten van de waterweelde, en in een ommezien was het kale landschap omgetoverd als in een bloeiende tuin.

Wat dood scheen werd vol van een nieuw en krachtig leven.

Die ommekeer zullen we afbidden voor de kerken in nood, de kerken, die al de ellende door-leven van een bedreigd en kwijnend reformatorisch leven.

En biddend om dit wonder van een nieuwe bloei zullen wij aanhaken bij de wonderen van ouds, bij de vele blijken van Gods verlossende genade.

In de afgelopen maanden hebben wij de vrijmaking herdacht.

Toch niet in de geest van het triumfalisme?

Toch als pleitgrond voor het gebed in de concrete nooddrift der uitgeleide kerken in de stijl van de 126ste psalm?

Want hier - in deze psalm - wordt de bevrijding uit de Babylonische ballingschap gememoreerd, niet om weg te vluchten uit het heden en in de stilte wat te mijmeren over mooie herinneringen uit een ver verleden.

Hier wordt de jongste vrijmaking herdacht omdat ze perspectief biedt voor het heden. Ze was toch het werk van de God der menigvuldige verlossing, de God van de uittocht en de intocht, de God Die Zich in liefde aan Zijn kerk verbonden heeft en haar ellende niet kan aanzien.

Zo zullen wij in de nood van vandaag teruggrijpen naar de vrijmakingsacten Gods in de geschiedenis der kerk.

Wij zullen de HERE aanroepen als de God, Die zijn volk Israël droogvoets door de zee heeft geleid, Die Sions gevangenen deed wederkeren met gejuich, Die onze vaders bevrijdde uit het diensthuis van Rome en uit het Babel der

hervormde kerk, Die onze banden brak in het uur van de vrijmaking, zo dat onze mond vervuld werd met lachen en onze tong met gejuich en wij zullen Hem bidden bij Zijn grondeloze barmhartigheid: wend ons lot; bewijs opnieuw uw vrijmakende genade; schenk wederkeer; geef dat de wateren buiten de oevers treden en de stroom van uw vernieuwde Geest het hele volk beweegt; verkwik het als de watervloed, die 't Zuiderland herleven doet.

We bidden om geweldige dingen.

En toch: we doen geen slag in de lucht.

Wie met tranen zaaien, zullen met gejuich maaien.

Het kon een spreekwoord zijn.

Met dit algemeen gezegde, dat gebaseerd is op de ervaring van geslachten, formuleert de dichter zijn geloofsvertrouwen.

Hij wil zeggen: het gaat met Sion naar de bekende regel: tranenzaad brengt vreugde oogst voort. Aan de misère van de zaaitijd, van het werken met teleurstellingen en risico's is niet het laatste woord.

Het laatste is: het maaien met gejuich.

Dat doet een volgend geslacht misschien.

Maar de vruchten zullen rijpen, omdat God de wasdom geeft naar de wet der genade en der belofte.

Dat is het mild en vertroostend licht, dat valt over het werk van de synode van Hogeveen, over al de moeite en strijd, waarin de gereformeerde kerken in dit land gewikkeld zijn. De oogstdag komt.

Onze God is de Alfa en de Omega.

Hij heeft de A van de wederkeer geschreven in de uittocht uit Babel, maar ook de B van de Pinksterdag en de C van de Kerkhervorming.

En Hij Die niet laat varen de werken Zijner handen, zal komen tot de Z van de finale afbouw, de Z van de complete wederkeer.

Als de bazuinen zullen klinken voor de grote oogstdag en alle zaaiers voor eeuwig zijn getroost.

Kom, Here Jezus, ja kom spoedig!

Artikel 429.

De assessor draagt het presidium weer over en ontvangt gelegenheid tot het uitspreken van het volgende tot de praeses gerichte woorden van dank voor diens leiding van de vergaderingen:

Broeder praeses, geachte vergadering,

De generale synode van Hogeveen heeft op de dag van haar opening op 15 april 1969 tot haar voorzitter gekozen die afgevaardigde, die ons in het openingswoord van ds. Joh. Francke is getypeerd als een trouwe nazaat uit het geslacht van „Meister Albert Kok”.

Nu moet trouw blijken, met name als er moeilijke zaken te behandelen zijn. Dan heeft elke afgevaardigde een grote verantwoordelijkheid. Maar inzonderheid wordt dan een praeses beproefd. Hij heeft de leiding van de vergadering. Van hem wordt veel verwacht.

En, hoewel u, ds Kok, voor het eerst van uw leven als primus werd afgevaardigd naar een generale synode, heeft deze vergadering u als haar praeses begeerd.

Wij zijn nu aan het einde van de synode van Hogeveen gekomen en we zijn onze God hartelijk dankbaar dat wij in u niet alleen onze voorzitter, maar ook onze voorbidder hebben ontvangen. U hebt, bij de aanvaarding van het praesidium gewezen op onze zwakheid in onszelf en herinnerd aan het woord dat in de bidstond ons verkondigd was: „Mijn genade is u genoeg!” In die wetenschap wilde u uw taak aanvaarden.

U bent daaraan trouw gebleven. Zo hebt u gebeden. Zo hebt u ook gehandeld. U hebt aan deze vergadering leiding gegeven met wijsheid en met opmerkelijke tact. U hebt haar leden in waarde gehouden. U hebt van ons geen „Koksianen” gemaakt; ieder kon zichzelf blijven. U hebt wèl gezorgd dat wij altijd goede moed hielden en dat wij, die als leden van de synode elkaar zo vele en zo lange dagen ontmoetten om een zwaar agendum af te werken, het respect voor elkaar niet verloren hebben, hetgeen zo licht zou kunnen gebeuren. Wij zijn integendeel juist in wederzijdse waardering gegroeid. En nu we afscheid gaan nemen, zijn we rijker dan toen wij elkaar voor het eerst begroetten.

Mede in uw trouw, br. praeses, hebben wij van de Here ontvangen die genade die ons genoeg was om ons werk te doen.

We zijn begonnen met te herinneren aan uw voorgeslacht. Uw bakermat ligt in dit schone Drenthse land. Ds. F. A. Kok, predikant en docent voor de opleiding tot de dienst des Woords in de dagen der Afscheiding, uw bet-overgrootvader, is in Dwingeloo zijn ambtelijke loopbaan begonnen.

De geschiedenis van uw voorgeslacht is op ontroerende wijze getekend door uw grootvader, ds J. Kok, destijds gereformeerd predikant te Bedum, in zijn boek „Meister Albert en zijn zonen”.

Hij begint zijn boek met te verwijzen naar Jer. 6 : 16 („Vraagt naar de oude paden, waar toch de goede weg is, opdat gij die gaat en rust vindt voor uw ziel”). En hij eindigt zijn boek aldus: „Zij gingen heen, de zonen van Meister Albert. Dat wij, hun klein- en achterkleinzonen hun voetstappen drukken, opdat wij ze eens weer vinden voor Gods troon”.

Wij danken de God der historie, dat Hij ons in u Zijn trouw in de geslachten heeft doen zien. Want wat uw grootvader schreef van zijn grootvader, ds F. A. Kok, dat mochten wij ook in u ontdekken: „Altijd was hij vol ijver om de waarheid te verdedigen en Gods eer te handhaven waar zij benadeeld werd. In zulk een toestand en geloofskracht kan men veel verdragen.”

U hebt het in die geloofskracht en in die verdraagzaamheid om der wille van de zaak des Heren volgehouden. Wij hebben uw leiding bewonderd in spanningsvolle zittingen en het als een weldaad ervaren hoe u in critieke momenten het juiste woord mocht vinden en harten wist te treffen.

Br. praeses, u bent Groningers, Friezen, Drenthen, ja, ons allen, een vriend geweest. Uw voorgeslacht stamt uit Drenthe. Maar van geboorte bent u géén Drenth. En u mist de gave om het ooit te worden. Toch weten wij uit ervaring dat u zich gedurende deze synode hier thuis hebt gevoeld. En zo is het ons allen mèt u gegaan.

En al is er dan van ons hier in Hoogeveen veel gevraagd, wij zijn niet uitgeput geraakt. We zijn samen in zwakheid begonnen. We mogen samen in grote verwondering eindigen. Uw voorbiddingen zijn verhoord: de God der historie heeft Zich hier betoond te zijn de God die wonderen werkt!

Zo komt ook aan de synode van Hoogeveen een einde. We kunnen het buiten zien: het „woonwagenkamp" is opgebroken. De synode gaat uiteen. En, br. praeses, ook uw ambt gaat uit. U blijft geen praeses.

Maar nogmaals, wij zijn dankbaar dat u het was.

Moge de God, die droeg uw voorgeslacht en die ook u droeg en gebruiken wilde, u het loon der genade geven!

Artikel 430.

Toespraak prof. H. J. Schilder

De praeses dankt de assessor voor zijn toespraak en geeft vervolgens het woord aan prof. H. J. Schilder, die namens de hoogleraren, die de synode met hun advies hebben gediend, zich tot de vergadering richt als volgt:

Broeder praeses, geachte vergadering,

Aan het einde van uw zittingen denk ik in het bijzonder terug aan een ogenblik dat mij kenmerkend leek voor heel uw arbeid. Het was bij het agendapunt II a (onderdeel VII) „Uitbreiding aantal hoogleraren" (nl. van de Theologische Hogeschool der kerken). In die behandeling typeerde u, broeder praeses, in hoedanigheid van rapporteur der commissie ad hoc, de situatie der kerken aldus (ik citeer de hoofdzaak): God bestraft de storm en zegent Zijn volk weer met vrede.

Ik weet, dat was slechts een zin in een rapport. Maar aan die volzin is door uw vergadering goede aandacht geschonken, zowel door de afgevaardigden als door de adviseurs. Hij typeert immers de kerkelijke situatie, de geschiedenis der kerken waartoe deze vergadering behoort, waardoor zij veelszins werd bepaald, die hierna zelf ook weer mede door uw arbeid zal worden bepaald. Het zal wel mede daarom geweest zijn, dat uw hele vergadering blijk gaf van zorgvuldige bezinning op die karakteristiek. Ik mag er wel aan herinneren dat aanvankelijk het eerste werkwoord in een verleden tijd was geplaatst: bestrafTE. Maar u constateerde dat daarin tegen de bedoeling in kon worden gelezen dat alle onrust reeds bezworen is, de stormen alom tot bedaren zijn gekomen. Om dat misverstand te voorkomen hebt u het in een tegenwoordige tijd gesteld: God bestraft de storm en zégent Zijn volk weer met vrede.

Terecht hebt u aldus gebruik gemaakt van de rijke mogelijkheid die - niet slechts in andere talen, waarover ik nu niet spreek, maar - in het Nederlands een tegenwoordige tijd kan bevatten. Hij spreekt van wat in het heden geschiedt, maar sluit het verleden en de toekomst allerminst buiten het gezichtsveld. Terecht sprak u zó ter typering van de zware, en toch ook weer door de Here licht gemaakte kerkelijke situatie.

Immers, u hebt Hem zelf werkzaam gezien. Werkzaam in hetgeen Hij reeds bezig was te doen, maar nu ook deed en gebeden werd te blijven doen, namelijk: door zijn ingrijpend en continuerend en zegenend handelen en gebieden de storm - ik mag wel zeggen: de stormEN - bestraffen en de kerken zegenen met nieuwe vrede. Die twee zijn ook niet van elkaar te scheiden. Waar de stormen zich leggen, waar zij worden terneergelègd, daar komt en is opnieuw: de zegen van de vrede.

Die vrede is geen idylle, geen romantiek, niet eens een toestand waarin strijd uit het gezichtsveld is verdwenen. Hij is ok geen toestand alleen binnen in het hart, als van de werkelijkheid waarin de mens met zijn hart lééft. Ook daarvoor, voor dat bijbelse karakter van de „vrede", is in uw vergadering opmerksaamheid aan de dag gekomen. Mag ik, waar wij als uw hoogleraren-adviseurs, die mij vroegen hier namens hen te spreken - het aanvullend zeggen met een illustratie die ik wel eens gebruik om aanstaande dienaren des Woords te verduidelijken dat woord „vrede". Ik vergelijk het dan met het woord waarmee na de vrijmaking de aan ons studentencorps ontnomen naam verbeterd werd; nu: Fides quadrat intellectum. Het geloof „quadreert" het denken, het intellectuele bezig zijn heeft gelóóf nodig om „quadraat" te worden. Dat woord zegt b.v. dat iets „in zijn voegen wordt gezet", in „orde" wordt gebracht, een orde die nu ook verder nodig is om te kunnen jagen naar de volkomenheid van de afbouw.

Ik kies deze illustratie mede uit dankbaarheid voor het vele dat u hebt gedaan voor de Hogeschool in wier dienst wij staan. Maar dan nu, om daarmee bijzonder te typeren héél de arbeid die u hebt mogen verrichten, waartoe u een zo belangrijke besluitdienst hebt mogen verlenen. Die arbeid diende tegenover de destructie niet maar een restauratie, doch de quadratie van het leven der gereformeerde kerken anno-1970-en-ervolgens, in „vrede". Het past me niet deze gedachte nu verder uit te werken. Het past me wèl, uw vergadering hartelijk te danken voor de gastvrijheid die wij ook in uw midden ondervonden. In het bijzonder dank ik u, praeses, die ons de gelegenheid gaf naar ons vermogen onze adviezen uit te brengen, daarbij tegelijk ons de ruimte liet om de voortgang van het onderwijs in deze cursus aan de Hogeschool te waarborgen.

Onze dank geldt ook de andere leden van het moderamen, die ons o.m. de nodige informaties verschafte en met het onmisbare „papieren voedsel" voorzagen. Het pleegt niet te liggen op de weg van de spreker namens adviseurs apart

dank uit te spreken jegens roepende kerk, administratie, typekamer, koster en anderen wier diensten ook ons zozeer ten goede kwamen; dat doet de praeses namens allen en dat hebt u al gedaan; maar moeite kost mij deze zelf-bepierking, zeker aan het eind van de synode te Hooeeveen, wèl.

Mag ik zoveel méér, waarvan het hart dat naar de vrede haakt en over de vrede zich verheugt, vol is, samenvatten en richten door mijn toespraak en dankwoord te beëindigen met de toespitsing van reeds geciteerde woorden op de voor ons liggende toekomst, nu de kerken met 11W besluiten pas recht en volledig van doen zullen krijgen• Fide quadrat intellectum, dat geldt ook van het denkend handelen der kerken en van uw deputaten over en met en ingevolge uw besluiten. Te midden van de stormen die in deze eeuw om ons woeden en ons hart niet onberoerd laten komt in de geloofs-quadratie de geloofsvréde mee.

Artikel 431.

De praeses dankt prof. H. J. Schilder voor zijn mede namens de andere hoogleraren gesproken woord.

Artikel 432.

De praeses verzoekt te zingen gezang 23 : 5 en 6 en gaat daarna voor in dankzegging en gebed.

Artikel 433.

Om 20.30 uur sluit de praeses met hamerslag de laatste zitting van de tweeëndertigste generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland sedert 1892.

Voor de generale synode voornoemd:

J. KOK, e.t. praeses.

J. DOUMA, e.t. assessor.

W. VREUGDENHIL, e.t. scriba I.

P. LOK, e.t. scriba II.

BIJLAGE 1.

PRESENTIE EN LITURGIE TER GENERALE SYNODE VAN HOOGEVEEN 1969.

Opm. presentie:

In het hier volgende overzicht zijn de namen van de aanwezige primi-afgevaardigden niet vermeld, die van de ter vergadering aanwezige plaatsvervangers wel. Alleen als iemand niet de eigen primus-afgevaardigde verving, is de naam van de broeder wiens plaats hij innam tussen haakjes vermeld.

Als „afwezig" is genoteerd wie zonder door een ander vervangen te zijn, niet aanwezig was.

Opm. liturgie:

Bij de aanvang van elke zitting is gezongen.

Telkens las de praeses een gedeelte van Gods Woord, waarna hij voorging in gebed.

In het overzicht wordt achtereenvolgens vermeld: het gelezen Schriftgedeelte, wat gezongen werd bij de aanvang van de morgen-, de middag en de avondvergadering, wat gezongen werd bij de sluiting der zitting en welke predikant voorging in dankzegging.

EERSTE SYNODEWEEK 15 APRIL 1969.

Presentie. Als plaatsvervanger is aanwezig ds. J. J. Wildeboer.

Van de adviseurs zijn aanwezig prof. dr. L. Doekes, prof. J. Kamphuis en prof. H. J. Schilder.

Liturgie. Dinsdag Openb. 3:7-13; ps.48:1, 5, 6; ps.135:1, 2; ps.90:9; de assessor.

TWEEDE SYNODEWEEK 6-9 MEI 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. K. Boersma (alleen woensdagmiddag en -avond); ds. H. D. van Herksen (alleen donderdagavond); oud. H. Kroezen.

Van de adviseurs bezoeken prof. drs. J. van Bruggen en prof. J. Kamphuis alle zittingen; prof. dr. L. Doekes die van dinsdagmorgen en -middag, woensdagmiddag, donderdagmiddag en -avond en vrijdag; prof. H. J. Schilder die van woensdagavond, donderdagmorgen en -middag.

Liturgie. Dinsdag Psalm 85; ps. 85: 3, 4; ps.19: 5, 7; ps. 119: 52, 53; ps. 119: 54; ds. D. van Houdt.

Woensdag Psalm 80; ps. 80:1, 5; ps. 80:9, 11; ps. 106:24, 25; ds. P. Lok.

Donderdag Openb.2:1-7; ps. 74:15, 17, 18; ps.74:19, 20, 21; ps. 69: 14; ds. J. M. Goedhart.

Vrijdag Openb.2:18-29; ps. 79:4, 7; gez. 23:5, 6; ps. 93:1, 4; de assessor.

DERDE SYNODEWEEK 20-22 MEI 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. F. van Dijk; ds. H. D. van Herksen; oud. L. J. Nelemans.

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (woensdag en donderdag); ds. R. Houwen (dinsdag).

Prof. J. Kamphuis bezoekt alle zittingen; prof. drs. J. van Bruggen de zitting van donderdagmorgen.

Liturgie. Dinsdag Openb. 12: 1-12; gez. 24: 1, 2, 3; ps. 103: 4, 6; ds. D. Nieuwenhuis.

Woensdag Efeze 1: 1-14; ps. 89: 1, 3; ps. 135: 2, 12; ds. A. G. Versteeg.

Donderdag Efeze 1: 15-23; ps. 68: 16, 17; ps. 95: 2, 4; ps. 130: 2, 4; de assessor.

VIERDE SYNODEWEEK 27-30 MEI 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. J. H. Harsevoort (alleen vrijdagmorgen); ds. H. D. van Herksen.

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (woensdagmiddag en donderdagmorgen).

Prof. drs. J. van Bruggen is dinsdag en donderdagmiddag aanwezig; prof. dr. L. Doekes woensdag en donderdagmiddag; prof. J. Kamphuis woensdag, donderdagmiddag en vrijdag.

Liturgie. Dinsdag Matth. 24: 1-13 en Hand. 2: 41-47; ps. 27: 2, 7; ps. 4:3, 4; ds. A. Geelhoed.

Woensdag Jes.60:1-16; ps.67:2, 3; ps. 119:8; ds. J. C. Janse.

Donderdag Efeze 2:1-10; ps.89:7, 8; ps. 25:2, 4; ps. 145:2; ds. H. D. van Herksen.

Vrijdag Efeze 2: 11-22; ps. 68: 7, 8; ps. 18: 8, 9; de assessor.

VIJFDE SYNODEWEEK 3-6 JUNI 1969.

Presentie. Plaatsvervangers; ds. M. K. Drost; oud. H. Moes en oud. W. Vos. Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (woensdag, donderdag en vrijdag); oud. W. C. van Dijk (woensdag); ds. M. K. Drost (vrijdag); ds. J. C. Janse (vrijdag); oud. P. de Jong (vrijdag); oud. H. Moes (vrijdag); oud. C. Verbokkem (vrijdag); oud. H. Visscher (vrijdag). Van de adviseurs zijn prof. drs. J. van Bruggen, prof. dr. L.

Doekes en prof. J. Kamphuis alleen dinsdagmiddag en -avond aanwezig.
Liturgie. Dinsdag Efeze 3; ps. 31:1, 15, 19; ps. 25:6; ps. 36:3; ds. T. J. Keegstra.
Woensdag Efeze 4: 1-16; ps. 68: 9, 10; ps. 56: 5, 6; ds. R. Houwen.
Donderdag Efeze 4:17-32; gez.8:3, 4, 5; ps. 66:1, 2; ds. S. S. Cnossen.
Vrijdag Efeze 5: 1-21; ps.86: 4, 6; ps. 35: 1, 13; de assessor.

ZESDE SYNODEWEEK 10-13 JUNI 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: ds. M. K. Drost (ds. H. J. de Vries); ds. J. Meilof (ds. J. Rijnveld); oud. H. Moes.

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (dinsdagmorgen); dr. J. Douma (dinsdag); ds. M. K. Drost (dinsdagmorgen); ds. D. van Houdt (dinsdag- en woensdagmorgen); ds. R. Houwen (donderdagavond); ds. J. C. Janse (dinsdag); oud. W. Meijer (dinsdagmorgen); oud. C. Verbokkem (dinsdagmorgen); ds. W. Vreugdenhil (dinsdag).

Liturgie. Dinsdag Hand. 4:23-31; ps. 2:1, 2; ps. 18 voorzang en vers 14; ps. 127: 1, 2; ds. J. Meilof.

Woensdag Efeze 5: 22-33; ps.119: 24; ps.17: 3, 4; ps.131: 1, 4; ps. 123: 1, 2; ds. C. J. Breen.

Donderdag Efeze 6:1-20; ps. 44:1, 2; ps. 44:3; ps. 68:5; ds. D. Los.

Vrijdag 1 Petr. 5:1-11; ps. 138: 1, 4; ps. 19: 1; ps. 84: 5, 6; gez. 23: 6; de assessor.

ZEVENDE SYNODEWEEK 19-21 AUGUSTUS 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. K. Boersma; ds. M. K. Drost (behalve dinsdag en woensdagmorgen); oud. W. Kroes (M. Borgdorff) oud. ds. J. van Raalte en ds. Joh. Straling (ds. J. C. Janse).

Met voorkennis van de praeses op donderdag afwezig: ds. A. Geelhoed; ds. D. van Houdt, ds. T. J. Keegstra en ds. H. J. de Vries. Van de adviseurs is alleen prof. drs. J. van Bruggen donderdag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag Psalm 124; ps. 124; ps. 126: 1, 2; ps. 126: 3; ps. 125; ds. W. Vreugdenhil.

Woensdag Psalm 127; ps. 127: 1; ps. 127: 2; ps. 130: 3, 4; ps. 119: 69; dr. J. Douma.

Donderdag Psalm 133; ps. 133; ps. 147: 6; de assessor.

ACHTSTE SYNODEWEEK 26-27 AUGUSTUS 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. K. Boersma; ds. M. K. Drost; oud. W. Kroes (M. Borgdorff); ds. J. P. Moerkoert (alleen dinsdag) en oud. ds. J. van Raalte.

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. D. van Houdt (dinsdagmorgen); oud. W. Kroes (woensdag); oud. C. F. van Mill (woensdag); ds. H. J. de Vries (woensdag).

Liturgie. Dinsdag Zach. 8: 1-17; ps. 106: 2, 3; ps. 106: 26; ps. 89: 6; ds. D. van Houdt.

Woensdag Jes. 40:1-11; ps. 103:6, 10; ps. 103:11; ps. 75:1, 6; de assessor.

NEGENDE SYNODEWEEK 2-4 SEPTEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. K. Boersma (behalve donderdag); oud. J. Broos (behalve dinsdagmorgen); ds. M. K. Drost; ds. H. D. van Herksen (alleen donderdag) en oud. ds. J. van Raalte.

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. D. van Houdt (dinsdagmorgen); ds. J. C. Janse (dinsdag en woensdagmorgen); oud. G. Zomer (donderdag).

Liturgie. Dinsdag Jer. 23: 1-6; ps. 99: 1, 3; ps. 99: 4, 8; ps. 25: 2; ps. 25: 10; ds. P. Lok.

Woensdag Jes. 40: 25-31; ps. 84: 3, 4; ps. 84: 5, 6; ps. 118: 7; ps. 97: 6, 7; ds. J. M. Goedhart.

Donderdag: Jes. 41:8-14; ps. 105:3, 4; ps. 105:5; ps. 33:11; de assessor.

TIENDE SYNODEWEEK 9-12 SEPTEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. K. Boersma (dinsdag en vrijdag); oud. R. Bremer (donderdag en vrijdag); ds. M. K. Drost; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. W. Kroes (W. C. van Dijk); oud. ds. J. van Raalte; ds. Joh. Strating (donderdag en vrijdag); oud. W. Vreeken (C. F. van Mill).

Liturgie. Dinsdag Jes. 42: 1-7; ps. 72: 1, 2; ps. 72: 3, 4; ps.69: 14; ds. D.Nieuwenhuis.

Woensdag Jes. 41: 1-8; ps. 66: 2, 3; ps. 66: 4; ps. 66: 5; ds. A. G. ersteeg.

Donderdag Jes. 43: 9-21; ps. 37: 2, 3; ps. 42: 7; ps. 42: 5; ds. M. K.Drost.

Vrijdag Jes. 43: 22-44: 5; ps. 32: 1, 4; ps. 32: 6; ps. 32: 2, 3; de assessor.

ELFDE SYNODEWEEK 16-18 SEPTEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. K. Boersma; oud. R. Bremer; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. W. Kroes (W. C. van Dijk); oud. ds. J. van Raalte; oud. C. van Spronsen (C. F. van Mill).

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. R. Houwen (donderdag); oud. H. de Jong (donderdag); ds. D.

Nieuwenhuis (donderdagmiddag). Van de adviseurs is alleen ds. Joh. Francke (dinsdagmiddag) aanwezig.
Liturgie. Dinsdag Jes. 44: 21-28; ps. 147: 1; ps. 147: 3; ps. 85: 3, 4; ds. H. J. de Vries.
Woensdag Jes. 45:9-19; ps. 81:10, 11; ps. 81:12; ps.89:6; ps. 103: 10; ds. J. C. Janse.
Donderdag Jes. 46; ps. 115: 1, 2, 5; ps. 18: 8; de assessor.

TWAALFDE SYNODEWEEK 7-10 OKTOBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. W. Kroes (W. C. van Dijk); oud. ds. J. van Raalte.

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. J. M. Goedhart (woensdagavond); oud. H. Hilvers (donderdagmorgen); ds. D. van Houdt (donderdagmorgen); ds. R. Houwen (dinsdag, woensdag en donderdag); oud. H. de Jong (donderdagmiddag); oud. P. de Jong (donderdagmiddag); ds. D. Nieuwenhuis (woensdagavond); ds. A. G. Versteeg (donderdagmorgen); ds. H. J. de Vries (dinsdag en woensdag).

Liturgie. Dinsdag Jes. 49: 14-26; ps. 138: 1, 4; ps. 138: 2; ps. 138: 3; ds. T. J. Keegstra.

Woensdag Jes.51:1-8; ps.102:15, 16; gez. 23:1; ps.35: 9, 13.

Donderdag Jes. 51: 9-16; ps. 56: 2, 4. Vrijdag de assessor.

DEERTIENDE SYNODEWEEK 14-17 OKTOBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. R. Bremer; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. W. Kroes (W. C. van Dijk); ds. J. P. Moerkoert; oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling.

Met voorkennis van de praeses afwezig ds. D. van Houdt dinsdagmorgen en woensdagmiddag); oud. A. van der Kaaden; oud. C. F. van Mill (dinsdagmorgen en -middag).

Liturgie. Dinsdag Jes. 52: 1-12; ps. 145: 2, 4; ps. 145: 3; ps. 145: 6; ps. 79:4,7; ds. J.Rijneveld.

Woensdag Jes. 52: 13-53 : 12; gez.18: 1, 2; ps. 3 : 2; ps. 27: 3, 5, 7; ds. C. J. Breen.

Donderdag Jes. 54: 1-10; ps. 98: 1, 2; ps. 98: 4; ds. D. Los.

Vrijdag Jes. 54:11-17; ps.132:9, 12; ps. 132:5, 6; ps. 135:8; de assessor.

VEERTIENDE SYNODEWEEK 21-23 OKTOBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. R. Bremer; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); (dinsdagavond, woensdag en donderdag): oud. W. Kroes (W. C. van Dijk); ds. J. P. Moerkoert (alleen dinsdag); oud. ds. J. van Raalte.

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (woensdagmiddag en -avond en donderdag); ds. A. Geelhoed (donderdagmorgen); ds. R. Houwen (donderdag); ds. J. C. Janse (dinsdagavond en woensdagmorgen); ds. H. J. de Vries (donderdag).

Liturgie. Dinsdag Jes. 55; ps. 103: 3, 6; ps. 95: 1, 4; ps. 95: 2, 3; ps. 106: 4, 6; ds. W. Vreugdenhil.

Woensdag Jes. 56:1-8; gez. 8:1, 2, 3; gez. 8:4, 5; gez. 6:1; ps. 119:73, 76; dr. J. Douma.

Donderdag Jes. 57: 14-21; ps. 146: 3, 4; ps. 147: 3; de assessor.

VIJFTIENDE SYNODEWEEK 28-31 OKTOBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. W. Kroes (W. C. van Dijk); oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling (dinsdag en woensdag); ds. Joh. Straling (donderdag en vrijdag). Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (woensdag); ds. D. van Houdt (dinsdag- en donderdagmorgen); ds. R. Houwen (dinsdag, woensdag en donderdagmorgen); ds. D. Nieuwenhuis (dinsdag, woensdagmorgen en -middag); oud. R. van der Wal (dinsdagavond).

Van de adviseurs zijn prof. drs. J. van Bruggen, prof. dr. L. Doekes en ds. Joh. Francke woensdag en vrijdag, prof. J. Kamphuis en prof. H. J. Schilder alleen vrijdag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag Jes. 59; ps. 130: 2, 3; ps. 62: 1, 4; ps. 62: 5, 8; ps. 48: 4, 6; ds. D. van Houdt.

Woensdag Jes. 60; ps. 68: 7, 8; ps. 119: 24; ps. 119: 25; ps. 96: 2, 9; ds. P. Lok.

Donderdag Jes. 61; ps.132:10, 11; ps.134:1, 2; ps.136:1, 26; ps.139: 1, 14; ds. J. M. Goedhart.

Vrijdag Jes. 62; gez. 24: 1, 2; ps. 126: 2; ps. 126: 3; de assessor.

ZESTIENDE SYNODEWEEK 4-7 NOVEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. W. Kroes (dinsdag en woensdag voor W. C. van Dijk, donderdag voor M. Borgdorff); ds. H. D. van Herksen (donderdag en vrijdag); ds. J. P. Moerkoert (alleen donderdag); oud. H. Moes, oud. P. Nierop (H. de Jong); oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling; ds. Joh. Strating; oud. W. Vos (A. van der Kaaden).

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (dinsdag en woensdag); dr. J. Douma (donderdagavond); ds. D. van Houdt (dinsdag en woensdag); ds. R. Houwen (dinsdag, woensdag en vrijdag); ds. J. C. Janse (woensdag); oud. A. van der Kaaden (dinsdag en woensdag); ds. T. J. Keegstra (dinsdag,

woensdag, donderdag en vrijdag); ds. A. G. Versteeg (woensdagmiddag, donderdagmiddag en en -avond en vrijdag).

Liturgie Dinsdag Jes. 63: 1-6; ps. 108: 1, 7; ps. 19: 5; ps. 61: 3, 4, 7; ds. D. Nieuwenhuis.

Woensdag Jes. 63:7-19; ps. 74:15, 17; ps. 150:1; ds. A. Geelhoed.

Donderdag Jes. 64; ps. 79:1, 4; ps. 17:3; ps. 17:4; gez. 6:1; ds. H. D. van Herksen.

Vrijdag Jes. 65; ps. 3: 3; ps. 3: 4; gez. 6: 4; de assessor.

ZEVENTIENDE SYNODEWEEK 11-14 NOVEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. R. Bremer; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); drs. A. N. Hendriks; oud. W. de Jager (H. Visscher); oud. W. Kroes (M. Borgdorff); oud. P. Nierop (H. de Jong); oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling; ds. Joh. Strating (ds. J. C. Janse). Met voorkennis van de praeses afwezig: dr. J. Douma (dinsdagmorgen en -middag); ds. J. M. Goedhart (vrijdagmiddag); ds. D. van Houdt (dinsdagmorgen en -middag en donderdagmorgen); oud. C. F. van Mill (dinsdag); ds. Joh. Strating (woensdagavond en vrijdag); ds. A. G. Versteeg (dinsdagavond).

Van de adviseurs zijn prof. dr. L. Doekes, prof. J. Kamphuis en prof. H. J. Schilder woensdagmiddag en -avond en donderdagmorgen en -middag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag Jes. 66: 5-16; ps. 36: 2, 3; ps. 37: 6, 9; ps. 35: 13; ps. 19: 4; ds. T. J. Keegstra.

Woensdag Coloss. 1:1-14; ps. 116:7, 8, 9; ps. 116:10, 11; ps. 118: 8; ps. 108: 1, 2; ds. R. Houwen.

Donderdag Coloss. 1: 15-23; gez. 23: 4, 5; ps. 33: 2; ps. 33: 6; ps. 33: 11; ds. Joh. Strating.

Vrijdag Coloss. 1: 24-2: 3; ps. 9: 1, 2; ps. 9: 11; ps. 9: 18; de assessor.

ACHTTIENDE SYNODEWEEK 18-21 NOVEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer; oud. R. Bremer; ds. F. van Dijk; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. W. Kroes (M. Borgdorff); oud. P. Nierop; oud. ds. J. van Raalte; ds. Joh. Strating (ds. J. C. Janse) (behalve vrijdag).

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. A. Geelhoed (woensdagmiddag en donderdagavond); oud. H. Hilvers (de gehele week); ds. D. van Houdt (dinsdagmorgen en -middag); ds. R. Houwen (dinsdag en woensdag); ds. J. C. Janse (vrijdag); oud. F. de Jong (donderdagmiddag en -avond); ds. T. J. Keegstra (dinsdag en woensdag); ds. D. Nieuwenhuis (dinsdagmorgen en -middag); ds. J. Rijnveld (woensdagmiddag); ds. A. G. Versteeg (donderdagmorgen); ds. H. J. de Vries (woensdag, donderdagavond en vrijdag).

Liturgie. Dinsdag Coloss. 2: 4-15; ps. 45: 1,2; ps. 45: 3; ps. 45: 6, 7; ps. 49: 2, 6; ds. S. S. Cnossen.

Woensdag Coloss. 2: 16-3: 4; ps. 8: 1, 3, 4; ps. 8: 9; ps. 111: 5, 6; ds. C. J. Breen.

Donderdag Coloss. 3: 5-17; ps. 65: 1, 2; ps. 65: 3, 4; ps. 65: 5, 6; ps. 32: 6; ds. J. Rijnveld.

Vrijdag Coloss. 3: 18-4: 6; ps. 63: 1, 2; ps. 63: 5; ps. 68: 14; de assessor.

NEGENTIENDE SYNODEWEEK 25-28 NOVEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. D. van den Akker; oud. G. de Boer; oud. R. Bremer (behalve dinsdagmorgen); ds. M. K. Drost (dinsdag voor ds. A. Geelhoed en woensdag voor ds. H. J. de Vries, behalve woensdagavond); oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); ds. H. D. van Herksen (ds. H. J. de Vries) (behalve woensdag); oud. W. Kroes (M. Borgdorff); ds. J. P. Moerkoert (ds. R. Houwen) (behalve vrijdag); oud. L. J. Nelemans (oud. L. T. Schravendeel); oud. P. Nierop; oud. ds. J. van Raalte; ds. Ch. Rupke (behalve dinsdag); oud. C. van Spronsen (oud. C. F. van Mill); ds. Joh. Strating ds. J. C. Janse) (behalve dinsdagavond en woensdagmorgen). Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. D. van Houdt (dinsdagmorgen en -middag en donderdagmorgen); ds. J. Kok (dinsdagmorgen en -middag); oud. J. L. Niemeijer (woensdagmiddag); ds. D. Nieuwenhuis (dinsdag); ds. Joh. Strating (dinsdagavond en woensdagmorgen); ds. A. G. Versteeg (dinsdag). Van de adviseurs is prof. H. J. Schilder donderdag en vrijdag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag 1 Thess. 1; ps. 34:4, 5; ps. 34:7; ps. 34:8; ps. 18:9; ds. D. Los.

Woensdag 1 Thess. 2: 1-12; ps. 143: 8, 10; ps. 139: 1, 2; ps. 139: 3, 4, 5; ps. 56: 5; dr. J. Douma.

Donderdag 1 Thess. 2: 13-20; ps. 16: 1, 2; ps. 16: 3; ps. 21 : 13; ds. W. Vreugdenhil.

Vrijdag 1 Thess. 3; ps. 30:1, 3; ps. 30:4, 8; ps. 40:8; de assessor.

TWINTIGSTE SYNODEWEEK 2-5 DECEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer (H. Visscher); oud. R. Bremer; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); ds. H. D. van Herksen (dinsdag en woensdagmorgen); oud. W. Kroes (M. Borgdorff); oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling.

Met voorkennis van de praeses afwezig: ds. C. J. Breen (donderdagavond en vrijdag); ds. D. van Houdt

(dinsdagmorgen en -middag en donderdagmorgen); ds. J. Rijneveld (dinsdag en woensdagmorgen); oud. L. T. Schravendeel (alle dagen); ds. A. G. Versteeg (woensdagmorgen); ds. H. J. de Vries (woensdagavond). Van de adviseurs zijn ds. Joh. Francke dinsdagmorgen en prof. H. J. Schilder dinsdagmiddag en -avond, donderdag en vrijdag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag 1 Thess. 4; ps. 43: 1, 3, 4; ps. 43: 5; ps. 146: 1, 8; ps. 33: 2; ds. D. van Houdt.

Woensdag 1 Thess. 5; ps. 47: 1; ps. 100: 1, 4; ps. 87; ds. P. Lok.

Donderdag 2 Thess. 1; ps. 49:1; ps. 51:9; ps. 119:18; ps. 119: 72,73; ds. J. M. Goedhart.

Vrijdag 2 Thess. 2; gez. 9: 4, 5, 7; gez. 23: 6; de assessor

EENENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 9-12 DECEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer (H. Visscher); ds. F. van Dijk (alleen donderdag); oud. R. J. Groenveld (woensdag, donderdag en vrijdag); oud. W. Kroes (donderdag en vrijdag voor W. C. van Dijk); oud. ds. J. van Raalte; ds. Joh. Straling (dinsdag- en donderdagavond en vrijdag). Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (vrijdag); dr. J. Douma (dinsdagavond, woensdag en vrijdag); ds. A. Geelhoed (woensdagmorgen en donderdag); oud. L. T. Schravendeel (alle dagen).

Van de adviseurs zijn prof. drs. J. van Bruggen dinsdagmorgen, prof. dr. L. Doekes dinsdagmorgen en -middag, prof. J. Kamphuis dinsdagmorgen en -middag en vrijdagmorgen, prof. H. J. Schilder dinsdag en ds. Joh. Francke dinsdag aanwezig.

Liturgie: Dinsdag 2 Thess. 3; ps. 68: 11, 14; ps. 68: 16, 17; ps. 29: 1, 6; ps. 111: 5, 6; ds. D. Nieuwenhuis.

Woensdag Zach. 1:7-17; ps. 46:1, 2; ps. 46:3; ps. 140:7, 8, 13; ds. A. G. Versteeg.

Donderdag Zach. 1:18-21; gez. 2:4, 5; gez. 2:6, 7; gez. 23:4, 5; ds. H. J. de Vries;

Vrijdag Zach. 2: 1-5; ps. 132: 9, 12; ps. 73: 13, 14; ps. 115: 6, 7; de assessor

TWEEËNTWINTIGSTE SYNODEWEEK 16-19 DECEMBER 1969.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer (H. Visscher); oud. J. Broos (behalve dinsdag- en donderdagmorgen); oud. J. Eizenga (R. van der Wal); oud. W. Kroes; ds. J. Poutsma (woensdagmiddag, donderdag en vrijdag); oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling (behalve vrijdagmiddag); ds. Joh. Straling (ds. J. C. Janse) (behalve donderdagavond). Met voorkennis van de praeses afwezig: dr. J. Douma (dinsdagavond); ds. D. van Houdt (dinsdagmorgen en -middag en vrijdagmiddag); ds. R. Houwen (dinsdagmorgen en -middag); ds. T. J. Keegstra (dinsdag); ds. J. Rijneveld (donderdagmiddag en -avond en vrijdag). Van de adviseurs zijn prof. drs. J. van Bruggen donderdag en vrijdag, prof. dr. L. Doekes donderdag en vrijdag, prof. J. Kamphuis woensdag, donderdag en vrijdag, prof. H. J. Schilder woensdag, donderdag en vrijdagmorgen en ds. Joh. Francke donderdagmiddag en -avond en vrijdag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag Zach. 3; ps. 110:4, 5; ps. 110:6, 7; ps. 116:1, ps. 128; ds. A. Geelhoed.

Woensdag Zach. 4; ps. 119: 3; ps. 121: 1; gez. 3: 4, 5; ds. R. Houwen.

Donderdag Zach. 5; ps. 101: 2, 7, 8; ps. 113: 1; ps. 105: 3, 4; ps. 105: 1, 2; ds. T. J. Keegstra.

Vrijdag luc. 1: 67-79; gez. 3:1, 2; gez. 3:3; gez. 4; de assessor

DRIEENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 13-16 JANUARI 1970.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer (H. Visscher); ds. F. van Dijk; oud. J. Eizenga (R. van der Wal); oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. W. Kroes; ds. J. P. Moerkoert (ds. R. Houwen); oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling; ds. Joh. Straling.

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. W. C. van Dijk (vrijdag); ds. A. Geelhoed; ds. J. C. Janse.

Van de adviseurs is alleen prof. J. Kamphuis dinsdag en woensdagmorgen en -middag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag Ps. 90: 13-17; ps. 90: 7, 8, 9; ps. 97: 6, 7; ps. 81: 1, 2; ps. 69: 14; ds. S. S. Cnossen.

Woensdag Ps. 43; ps. 35: 11, 13; ps. 43: 1; ps. 43: 5; gez. 9:2, 3, 4; ds. J. Rijneveld.

Donderdag Jac. 1: 1-18; ps. 9: 1, 2; ps. 119:32, 33; ps. 119:40, 47; ps. 103: 2, 3, 11; ds. C. J. Breen;

Vrijdag Jac. 1: 19-27; ps. 119: 83; ps. 119: 87, 88; ps. 66: 8, 9, 10; de assessor.

VIERENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 20-23 JANUARI 1970.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. W. Berenst (donderdag en vrijdag); oud. G. de Boer (H. Visscher); ds. F. van Dijk; oud. J. Eizenga (R. van der Wal); oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. G. J. H. Harsevoort (dinsdag en woensdag); ds. H. D. van Herksen (ds. A. Geelhoed) (behalve dinsdagmorgen en donderdagmorgen en -avond); oud. W. Kroes (dinsdag en woensdag); oud. P. Nierop (H. de Jong); oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling (behalve donderdagmiddag en -avond); ds. Joh. Straling (behalve woensdag).

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (donderdag en vrijdag); ds. A. Geelhoed

(dinsdagmorgen en donderdagmorgen en-avond); ds. J. M. Goedhart (woensdagmorgen en -middag); ds. D. van Houdt (dinsdagmorgen); ds. T. J. Keegstra (alle dagen); oud. C. F. van Mill (dinsdag en woensdagmorgen); ds. D. Nieuwenhuis (dinsdagmorgen); ds. A. G. Versteeg (donderdagavond); ds. W. Vreug-den-hil (woensdagmiddag en -avond, donderdag en vrijdag).

Liturgie. Dinsdag Jac. 2: 1-13; ps. 24: 2, 3; ps. 24: 4; ps. 119: 3; ds. D. Los.

Woensdag Jac. 2:14-26; ps. 26:1, 2, 3; ps. 26:6, 7, 8; ps. 26:9, 10, 11; ps. 126: 2, 3; ds. F. van Dijk.

Donderdag Jac. 3: 1-12; ps. 141: 1, 2, 3; ps. 22: 13, 15; gez. 17; ps. 110: 1, 2, 3; ds. D. van Houdt.

Vrijdag Jac. 3: 13-4: 10; ps. 131: 1, 2, 3, 4; ps. 47: 1; ps. 138: 2, 3; de assessor.

VIJFENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 27-30 JANUARI 1970.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. W. Berenst (dinsdag); ds. C. Bijl; oud. G. de Boer (H. Visscher); ds. H. Bouma (dinsdag en woensdag); ds. F. van Dijk; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); ds. A. Kooij (donderdagmorgen en -middag en vrijdag); ds. J. Poutsma; oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling; ds. Joh. Strating (ds. J. C. Janse).

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (donderdagavond); ds. C. J. Breen (dinsdagmorgen); oud. W. C. van Dijk (woensdag, donderdag en vrijdag); ds. D. van Houdt (dinsdagmorgen en -middag); oud. H. de Jong (dinsdag); oud. C. F. van Mill (donderdagavond en vrijdag); ds. H. J. de Vries (vrijdag). Van de adviseurs zijn prof. drs. J. van Bruggen donderdag en vrijdag-morgen, prof. dr. L. Doekes woensdagavond en donderdagmiddag, prof. H. J. Schilder (dinsdagmorgen en -middag, woensdagmiddag, donderdagmiddag en -avond en ds. Joh. Francke donderdagmiddag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag Jac. 4:1-11; ps.127:1, 2; ps.56:1, 2; ps.139:14; ds. Lok.

Woensdag Jac. 5:1-11; ps. 130:3, 4; ps. 42:1, 2, 3; ps. 42:4, 5; ps. 105: 1, 5; ds. J. M. Goedhart.

Donderdag Jac. 5: 12-20; ps. 111: 3, 4, 5; ps. 115: 7; ps. 25: 1, 2; ps. 148: 4, 5; ds. J. Poutsma.

Vrijdag Ps. 119:129-136; ps. 119:65, 67; ps.25:4; ps.19:7; de eerste scriba.

ZESENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 3-5 FEBRUARI 1970.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer (H. Visscher); ds. F. van Dijk; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer); oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling; ds. Joh. Strating (ds. J. C. Janse).

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (woensdag en donderdag); ds. D. van Houdt (donderdagmorgen); oud. H. de Jong (donderdag); oud. P. de Jong (donderdag); oud. A. van der Kaaden (dinsdag, woensdag en donderdag); ds. T. J. Keegstra (donderdag); oud. C. F. van Mill (donderdag); ds. D. Nieuwenhuis (donderdag); oud. J. A. Schelling (donderdag); ds. Joh. Strating (donderdag). Van de adviseurs zijn prof. drs. J. van Bruggen dinsdag en woensdag, prof. dr. L. Doekes dinsdag, woensdagmiddag en donderdag en prof. J. Kamphuis dinsdag aanwezig.

Liturgie. Dinsdag Haggai 1-2: 1; ps. 145: 1, 4; ps. 136: 1, 2, 3, 23; ds. A. G. Versteeg.

Woensdag Haggai 2: 2-10; ps. 135: 11, 12; ps. 106: 2; ps. 70: 1, 2, 3; ds. A. Geelhoed.

Donderdag Haggai 2:11-24; ps.106: 4, 24, 25; ps.106: 26; ps. 97: 6, 7; de assessor.

ZEVENENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 11-13 FEBRUARI 1970.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer (H. Visscher); ds. F. van Dijk; oud. P. Nierop (H. de Jong); ds. J. Poutsma; oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling; ds. Joh. Strating (ds. J. C. Janse); oud. W. Vos (oud. A. van der Kaaden).

Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (woensdagavond en donderdagmorgen); ds. C. J. Breen (woensdag, donderdag en vrijdag); oud. A. van der Kaaden (woensdagavond); oud. W. Meijer (vrijdag); oud. C. F. van Mill (woensdagavond); oud. L. T. Schravendeel (woensdag, donderdag en vrijdag). Van de adviseurs zijn prof. dr. L. Doekes woensdagavond en prof. J. Kamphuis donderdagavond en vrijdag aanwezig.

Liturgie. Woensdag I Joh. 2: 18-27; ps. 119: 57, 58; ps. 35: 1, 13; ds. H. J. de Vries.

Donderdag I Joh. 2: 28-3: 10; ps. 108: 1, 2; ps. 108: 6, 7; ps. 31: 1, 2; ps. 31: 5, 17; ds. T. J. Keegstra.

Vrijdag I Joh. 3: 11-17; ps. 133: 1, 2, 3; ps. 46: 1, 2; ps. 138: 2, 4; de assessor

ACHTENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 17-20 FEBRUARI 1970.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer (H. Visscher); ds. F. van Dijk; oud. R. J. Groenveld (W. Meijer) (behalve dinsdagmorgen en -middag); oud. P. Nierop (H. de Jong); ds. J. Poutsma, oud. ds. J. van Raalte; oud. J. A. Schelling; ds. Joh. Strating (ds. J. C. Janse). Met voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (woensdagmorgen en -middag; donderdagmorgen en -middag); ds. S. S. Cnos-sen (dinsdagmorgen); ds. O. J. Douma (vrijdagmiddag); ds. R. Houwen (dinsdag en woensdag); ds. T. J.

Keegstra (dinsdagmorgen en -middag); ds. J. Kok (dinsdagmorgen en woensdagavond); ds. P. Lok (woensdagmorgen); oud. C. F. van Mill (dinsdagmorgen); ds. H. J. de Vries (woensdagmiddag en -avond).
Van de adviseurs zijn prof. drs. J. van Bruggen donderdagmorgen, prof. J. Kamphuis dinsdagmorgen, donderdag en vrijdag en prof. H. J. Schilder donderdagmiddag en -avond aanwezig.
Liturgie. Dinsdag I Joh. 3: 18-24; ps. 113: 1, 3, 4; ps. 75: 1, 6; ps. 84: 3, 4; ps. 19: 6, 7; ds. Joh. Straling.
Woensdag I Joh. 4:1-6; ps. 118:6, 7; ps. 6:1, 2, 4; ps. 6:8, 9; ps. 102: 14; ds. S. S. Cnossen.
Donderdag I Joh. 4: 7-21; ps. 71: 1, 2; ps. 71: 17, 18; ps. 23: 1, 2, 3; ps. 106: 1, 2, 3; ds. R. Houwen.
Vrijdag I Joh. 5:1-12; ps. 18:9, 10; ps. 18:13, 14; ps. 33:11; de eerste scriba.

NEGENENTWINTIGSTE SYNODEWEEK 24-25 FEBRUARI 1970.

Presentie. Plaatsvervangers: oud. G. de Boer (H. Visscher) (alleen dinsdag); ds. . van Dijk (alleen dinsdag); ds. J. Poutsma; oud. ds. J. van Raalte; ds. Joh. Straling (ds. J. C. Janse).
Mei voorkennis van de praeses afwezig: oud. M. Borgdorff (dinsdag); ds. D. van Houdl (dinsdagmorgen); oud. P. de Jong (dinsdag); oud. C. F. van Mill (dinsdag).
Van de adviseurs zijn prof. drs. J. van Bruggen woensdagavond, prof. J. Kamphuis dinsdagmorgen en -middag en woensdagavond, prof. H. J. Schilder woensdagavond en ds. Joh. Francke dinsdagmorgen en woensdagavond aanwezig.
Liturgie. Dinsdag I Joh.5:13-21; ps.81:10, 11, 12; ps. 123:1, 2; ps.28: 6; ps. 67: 2; ds. J. Rijneveld.
Woensdag Ps.126; ps. 85: 1, 3, 4; gez. 23: 5, 6; de praeses

BIJLAGE 2.

(Acta artt. 53, 54, 12, 224, en 299)

VERSLAG VAN DEPUTATEN-CURATOREN VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL OVER HET TIJDVAK JANUARI 1967 TOT DECEMBER 1968.

Aan de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland,
samen te komen te Hoogeveen in april 1969.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

Naar de opdracht in artikel 17 der instructie gegeven aan de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, doen zij u bij deze verslag over het wel en wee van de Hogeschool in de bovengenoemde periode van haar bestaan.

I. DE DEPUTATEN-CURATOREN

Door de generale synode van Amersfoort-W. 1967 werden benoemd tot deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool:

uit het ressort van de particuliere synode van Groningen:

als primus : ds. D. van Dijk te Groningen;

als secundus: ds. J. Groen te Groningen;

uit het ressort van de particuliere synode van Friesland:

als primus : ds. J. Hettinga te Harlingen;

als secundus: ds. T. H. Meedendorp te Ureterp;

uit het ressort van de particuliere synode van Drenthe:

als primus : ds. J. ten Hove te Mussel;

als secundus: ds. Joh. Francke te Hoogeveen;

uit het ressort van de particuliere synode van Overijssel:

als primus : ds. I. de Wolff te Enschede;

als secundus: ds. D. Vreugdenhil te Zwolle;

uit het ressort van de particuliere synode van Gelderland:

als primus : ds. W. Scheele te Arnhem;

als secundus: ds. J C. Janse te Zutphen (thans te Velp);

uit het ressort van de particuliere synode van Utrecht:

als primus : ds. H. Veltman te Zeist;

als secundus: ds. G. Hagens te Bussum;

uit het ressort van de particuliere synode van Noord-Holland:

geen primus en secundus;

uit het ressort van de particuliere synode van Zuid-Holland:

als primus : ds. F. de Vries te 's-Gravenhage;

als secundus: ds. W. de Graaff te Hardinxveld-Giessendam;

uit het ressort van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg: als primus : ds. W.

Vreugdenhil te 's-Hertogenbosch;

als secundus: ds. J. R. Wiskerke te Middelburg.

De secundi-deputaten-curatoren, di. J. Groen en J. R. Wiskerke, werden door de dood uit het midden der kerken weggenomen.

In de plaats van ds. Groen werd door de particuliere synode van Groningen, 1968, overeenkomstig het bepaalde in het reglement der Hogeschool, art. 3, al. 2, tot secundus-curator benoemd: ds. N. Bruin te Helpman.

Ds. Van Dijk mocht op 17 december 1967 de leeftijd der zeer sterken bereiken.

Ds. De Vries heeft op 1 april met de gemeente te 's-Gravenhage-Oost mogen gedenken hoe de HEERE hem voor veertig jaren tot de ambtsdienst in één zijner kerken deed ingaan.

Ds. Scheele was gedurende een groot gedeelte van de verslagperiode verhinderd zijn ambtswerk te verrichten en het curatorschap waar te nemen; ds. Janse verving hem in de vergaderingen van

curatoren sinds januari 1968.

Het moderamen van curatoren bestond uit:

ds. D. van Dijk, president.

ds. F. de Vries, assessor.

ds. H. Veltman, secretaris.

II. VAN MOEITEN EN ZORGEN

In de inleidende passage van dit verslag werden de woorden „het wel en wee van de Hogeschool” neergeschreven.

Van dat „wel” zal in 't vervolg van dit verslag wel het een en ander ter sprake komen. Maar over het „wee” (al komen ook daarvan verschillende elementen hierna bij onderdelen in het verslag wel nader aan de orde) willen deputaten-curatoren u, voor zij allerlei feiten vermelden, gaarne eerst een korte tekening trachten te geven. De moeiten binnen de Hogeschoolkring, waarmee deputaten-curatoren reeds eerder te maken kregen, werden, zoals bekend kan zijn, breedvoerig door hen besproken met de hoogleraren in vergaderingen, gehouden in november 1965 en begin 1966, waarna een „accord” is tot stand gekomen. Deputaten-curatoren hebben over een en ander gerapporteerd aan de generale synode van Amersfoort-W. (zie Acta, blz. 395, sub 111). Het bereikte „accord” heeft helaas niet de vrede gebracht, die door deputaten-curatoren zozeer begeerd werd. Voor de oorzaken hiervan worde verwezen naar de „Weergave”, waarvan sprake is in art. 237-A van de Handelingen van de synode (blz. 33). De moeiten binnen de Hogeschoolkring werden daarna nog vergroot door de breuk, die in juni 1967 in de kerk van Kampen is ontstaan.

Reeds tot de toen nog vergaderende synode van Amersfoort-W. 1967 hebben deputaten-curatoren zich gewend met een drietal missives, d.d. 28 augustus, 1 september en 13 september, die zijn opgenomen in de Handelingen van genoemde synode, blz. 27, 28 en 30.

De eerste missive handelde over de verschillende keuze, die docenten der Hogeschool in het te Kampen ontstane kerkelijke conflict hadden gedaan; en in verband daarmee over de aanklacht wegens „openbare scheurmaking en indringing in anderer dienst”, die tegen prof. J. Kamphuis was ingediend door de kerkeraad te Kampen, scriba J. Bos. De generale synode was van oordeel, dat deputaten-curatoren deze aanklacht hadden te onderzoeken en daarover een uitspraak hadden te doen (Handelingen, blz. 37). Dit is gebeurd en de uitspraak van deputaten-curatoren is niet alleen gepubliceerd in het kort verslag van hun vergadering van 2 november 1967 (zie Gebundelde Verslagen 1966/ 1967, blz. 39 e.v.), maar ook opgenomen in de Handelingen der synode, blz. 49 e.v. In het door de synode hierop gegeven antwoord werd geschreven: „Met erkentelijkheid heeft de synode geconstateerd, dat u op deze wijze heeft willen voldoen aan het verzoek van de synode d.d. 11 oktober 1967” (Handelingen, blz. 68).

In de tweede brief (d.d. 1 september 1967) hebben deputaten-curatoren de conclusies, die zij hadden getrokken uit hun besprekingen met de hoogleraren Jager en Veenhof, waartoe de synode opdracht had gegeven in een vertrouwelijk schrijven van 6 juni 1967 (Handelingen, blz. 21), voorgelegd aan de synode (Handelingen, blz. 28).

Dit heeft geleid tot een breedvoerige beantwoording van door de synode aan deputaten-curatoren gestelde vragen in de zitting van woensdag 20 september 1967 (Handelingen, blz. 33), waarna de synode een brief richtte aan deputaten-curatoren over hetgeen zij met betrekking tot deze zaak zouden hebben te doen. Deze vertrouwelijke brief is afgedrukt in de Handelingen, blz. 41.

Over de uitvoering van hetgeen de synode aan deputaten-curatoren in deze aangelegenheid heeft opgedragen wordt nader gerapporteerd in een vertrouwelijk schrijven aan uw vergadering.

Over de „zaak drs. Buwalda en dr. Mulder”, waarover deputaten-curatoren zich tot de synode gewend hadden in een brief van 13 september, sub 2 (Handelingen, blz. 30), wordt hieronder (par. V) afzonderlijk gehandeld.

In deze laatstgenoemde brief werd echter ook reeds (sub 1) gesproken over de moeiten, die binnen de senaat van hoogleraren waren ontstaan.

Deputaten-curatoren schreven in die brief, dat hun vergadering van 12 september de volgende uitspraak had gedaan:

Deputaten-curatoren hebben kennis genomen van de mededeling van de senaat van hoogleraren, dat hij geen mogelijkheid aanwezig ziet tot de gezamenlijke arbeid vanwege het begin van het artikel van de redactie van „Opbouw” d.d. 8 september j.l. (alinea 3, 4 en 5) en de nadrukkelijke handhaving

daarvan, ook al is door vier leden van de senaat eenstemmig en met grote aandrang verzocht deze aanstoot weg te nemen, welke onmogelijkheid tot de gezamenlijke arbeid het eerst aan de dag is getreden bij de inschrijving van aankomende studenten, die was voorgenomen op maandag 11 september 1967.

Deputaten-curatoren spreken uit, dat zij de interpretatie van het senaatsbesluit d.d. 14 augustus, door curatoren bekrachtigd in hun uitspraak van 16 augustus inzake inschrijving en examinatie van studenten aan de Hogeschool, zoals deze in dat artikel in „Opbouw" is gepubliceerd (welke interpretatie een verkeerde indruk in de kerken moet wekken), onjuist achten.

Deputaten-curatoren betreuren het, dat twee hoogleraren, die tevoren er geen kennis van hebben gegeven, dat zij aan de uitvoering van vorengenoemd besluit niet zouden medewerken, op de wijze als zij dit hebben gedaan in genoemd artikel, tegen hun mede-senaatsleden en curatoren zijn opgetreden.

Door de hier genoemde feiten werd een vruchtbare samenwerking binnen senaatsverband onmogelijk. Wel zijn door de senaat vele pogingen gedaan om tot een oplossing van deze moeilijkheden te komen of althans om overleg - hetzij mondeling, hetzij schriftelijk - te plegen, opdat in elk geval t.a.v. de regelmatige voortgang van het onderwijs, de inschrijving van studenten, de examinatie, de overdracht van het rectoraat in 1967 e.d. gemeenschappelijke maatregelen zouden kunnen genomen worden.

Maar de verhoudingen zijn niet gesaneerd, daar de betrokken hoogleraren bléven bij het in „Opbouw" gepubliceerde.

Moeilijkheden, die met een aantal studenten in verband met het zgn. attestenbesluit zijn ontstaan (waarover hieronder nog nader wordt gehandeld) en waarover de senaat van hoogleraren veel heeft te doen gehad, hebben ook mee hun wortels in de controversen tussen de docenten.

Deputaten-curatoren willen hierbij vermelden, dat voortzetting van pogingen tot wegneming der moeilijkheden belemmerd werd doordat prof. Veenhof gedurende de periode na september 1967 door ziekte is uitgeschakeld geweest; en dat, als hij weer tijdelijk in staat was enige colleges te geven, hij op voorschrift van de hem behandelende arts moest afzien van het bijwonen van alle vergaderingen.

Dit heeft nader mondeling overleg zeer bemoeilijkt, zo niet onmogelijk gemaakt.

De (gehavende) senaat van hoogleraren (er was tot 16 maart 1967 een vacature voor de N.T.-vakken en prof. Schilder is een tijdlang door ziekte uitgeschakeld geweest) heeft met opoffering van veel tijd en energie de arbeid aan de Hogeschool gaande gehouden: colleges werden gegeven de examinatie kon toch nog doorgaan tijdelijke

voorzieningen in te geven onderwijs aan de propaedeutici en in sommige kandidaats-vakken werden getroffen, enz.

Over het gegeven onderwijs - voorzover deputaten-curatoren dat naar art. 4 van hun instructie hebben bijgewoond - kunnen zij u met dankbaarheid melden, dat zij daarin geen „afwijken van de Heilige Schrift of inbreuk op de belijdenis der kerken" hebben geconstateerd.

Maar veel van hetgeen hierboven is gereleveerd en van hetgeen hierna nog nader aan de orde komt, heeft het hart van deputaten-curatoren voortdurend met zorg vervuld. Zij kunnen echter met dankbaarheid rapporteren, dat thans de samenwerking onder de `docenten van die aard is, dat van goede harmonie mag worden getuigd.

III. DE DOCENTEN

Niet alle docenten waren in dit tijdvak in staat hun arbeid regelmatig te verrichten. De hoogleraren Veenhof en Schilder hebben wegens ziekte een tijdlang hun colleges niet kunnen geven. Gelukkig mocht prof. Schilder herstellen, zodat hij het onderricht in de hem opgedragen vakken weer kon waarnemen.

Tijdens zijn ziekte heeft drs. Lettinga een deel van zijn taak welwillend op zich genomen. Prof. Veenhof zag zich op medisch advies vanwege zijn gezondheidstoestand genoodzaakt met ingang van 1 september 1968 ontslag te vragen uit zijn dienst van hoogleraar in de ambtelijke vakken. Dit ontslag werd verleend „eervol en onder betuiging van dank voor het gedurende meer dan twintig jaar gegeven onderwijs aan de Hogeschool".

Deputaten-curatoren hebben van de senaat der Hogeschool advies ontvangen met betrekking tot de waarneming van een deel der colleges van prof. Veenhof en overeenkomstig dit advies een regeling getroffen tot aan het moment, waarop in de ontstane vacature voorzien zal zijn. Prof. J. Kamphuis neemt tijdelijk voor zijn rekening het onderwijs in de (geschiedenis van de) wijsbegeerte, terwijl de hoogleraren voorts in onderlinge samenwerking een schikking hebben getroffen om de zgn.

preekcolleges doorgang te doen vinden.

Wat de voorziening in de vacature-prof. Veenhof betreft: overeenkomstig art. 5 van hun instructie hebben deputaten-curatoren aan de senaat advies gevraagd met betrekking tot een voordracht, die zij bij een generale synode zouden kunnen indienen om tot vervulling van de vacature te komen. De senaat voldeed aan dit verzoek. Het eenparig uitgebrachte advies is door deputaten-curatoren overgenomen; in een afzonderlijke brief zal bij uw vergadering door hen een voordracht worden ingediend.

Aan de kerken is vervolgens een missive gericht, waarin er op aangedrongen werd alles in het werk te stellen - volgens het tweede gedeelte van art. 50 K.O - dat de roepende kerk voor de volgende generale synode zou kunnen komen tot samenroepen ener vervroegde generale synode.

De in de missive aangevoerde argumenten mogen bekend verondersteld worden.

Wat de overige docenten betreft, kan worden meegedeeld, dat zij geregeld - zij het ook met geringe onderbrekingen gedurende de zittingen van de generale synode van Amersfoort-W. - hun arbeid hebben kunnen verrichten. Een uitzondering moet hierbij echter, helaas, worden gemaakt.

Deputaten-curatoren hebben moeten besluiten tot schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder. Over deze droeve maatregel wordt hieronder afzonderlijk gehandeld.

Het werk van deze lectoren is na de kerstvakantie 1967-1968 waargenomen - althans voor een gedeelte - door drs. G. J. van Middelkoop te Hendrik-Ido-Ambacht. Hij werd benoemd tot „docent in tijdelijke dienst voor het geven van onderwijs in N.T. Grieks en patristisch Grieks en Latijn in de propaedeuse". Zo kon het onderricht aan de propaedeutici, dat van de grote- tot de kerstvakantie grotendeels stilgelegen had, weer op gang komen en de vruchten ervan zijn gebleken bij de propaedeutische examens aan het einde van de cursus 1967-1968. In de cursus 1968-1969 heeft drs. Van Middelkoop toegezegd in plaats van 4 uur 5 uur les te geven in genoemde vakken (dit is 3 uur minder dan normaal).

Deputaten-curatoren spreken gaarne een woord van dank uit aan het adres van drs. Van Middelkoop voor de inspanning, die hij zich heeft getroost en blijft getroosten om het onderwijs in Grieks en Latijn voortgang te doen hebben.

Drs. Ph. Roorda te Groningen, door de generale synode van Amersfoort-W. benoemd tot docent voor de vooropleiding, is met ingang van de cursus 1967-1968 met zijn arbeid begonnen. Een tweetal deputaten-curatoren heeft op 25 oktober 1967 de lessen van deze docent bijgewoond. Zij rapporteerden dat van drs. Roorda „zeer goede verwachtingen mogen gekoesterd worden, gezien de wijze, waarop hij het onderricht geeft". Vier door hem opgeleide studenten konden bij de aanvang van de cursus 1968-1969 toegelaten worden tot de propaedeutische studie.

Curatoren hebben voor drs. Roorda een instructie opgesteld, die door hem is aanvaard. Tenslotte worde bij dit onderdeel van het rapport nog gememoreerd, dat prof. J. van Bruggen op 24 september 1968 doctoraal examen aan de Rijksuniversiteit te Utrecht heeft afgelegd; hoofdvak hierbij was: de wetenschap van het Nieuwe Testament. Prof. Van Bruggen heeft slechts een beperkt gebruik behoeven te maken van de hem door curatoren toegezegde faciliteiten om te kunnen komen tot het afleggen van dit examen op de door hem voorgenomen tijd.

IV. ENKELE DATA EN FEITEN

Op 16 maart 1967 is prof. J. van Bruggen geïnstalleerd als hoogleraar. In zijn daarna gehouden inaugurele rede sprak hij over „De oorsprong van de kerk van Rome". Op dezelfde dag droeg prof. J. Kamphuis het rectoraat over aan prof. C. Veenhof, nadat hij een rede had gehouden over het onderwerp: „Op zoek naar de belijdende volkskerk".

De cursus 1966-1967 werd op 9 juni 1967 gesloten door prof. H. J. Schilder, die een toespraak hield over „De kracht van Israël" (Psalm 76).

Bij besluit van deputaten-curatoren van 30 november 1967 werd met ingang van 12 december tot rector benoemd prof. dr. L. Doekes. Publieke overdracht van het rectoraat door prof. C. Veenhof vond deze keer niet plaats. De reden hiervoor was, dat de senaat van hoogleraren de weergave van de feiten in het door prof. Veenhof toegezonden fragment van de fata academica deels onvolledig, deels onjuist achtte, terwijl gelegenheid tot nader overleg hierover niet werd geboden. Het beleid van de senaat in deze werd door deputaten-curatoren goedgekeurd. Met ingang van genoemde datum is prof. dr. L. Doekes krachtens besluit van deputaten-curatoren als rector opgetreden.

De cursus 1967-1968 werd op 31 mei gesloten door prof. dr. L. Doekes, nadat hij gesproken had over

„Enkele notities uit de geschiedenis van de leer over de antichrist". Bij de inschrijving op 11 september 1967 werden 15 studenten voor het eerst ingeschreven, waaronder 4, die zich voor het pro-tentamen moesten voorbereiden. Voor de doctoraal-studie werden 2 reeds gecandideerden nieuw ingeschreven.

Rondom het attestenbesluit van de senaat, door deputaten-curatoren op 16 augustus 1967 bekrachtigd (waarover hieronder nader), zijn verschillende moeilijkheden gerezen. Een veertiental studenten heeft zich tot de senaat van hoogleraren gewend met bezwaren tegen het attestenbesluit. Op één uitzondering na hebben zij volgehouden zich niet te kunnen onderwerpen aan het in dat attestenbesluit bepaalde onderzoek inzake hun belijdenis. Enigen van hen hebben zich voor de voortzetting van hun studie naar andere onderwijsinrichtingen (V.U. te Amsterdam en R.U. te Utrecht) begeven.

De inschrijving van vijf studenten werd door de senaat beëindigd, nadat zij zonder voorafgaand overleg met de senaat zich onder andere studieleiding hadden gesteld en zodoende de senaat de gelegenheid hadden ontnomen tot het oefenen van het vereiste toezicht op hun studiegang.

Bij de inschrijving op 10 september 1968 meldden zich 17 studenten voor het eerst; op een latere datum werden er alsnog 2 ingeschreven; 10 van hen moeten nog de vooropleiding volgen voor zij tot de propaedeutische studie kunnen worden toegelaten. Op eigen verzoek werd de inschrijving van twee studenten beëindigd.

Drie anderen hebben niet om hernieuwde inschrijving verzocht.

De opening van de cursus 1968-1969 vond plaats op donderdag 26 september 1968 door prof. J. Kamphuis, die in zijn toespraak handelde over „Het convent van Wezel - 3 november 1568".

Prof. dr. L. Doekes droeg op 6 december 1968 het rectoraat over aan prof. J. Kamphuis, nadat hij een oratie had gehouden over „De fundamentele artikelen des geloofs".

In de tijd die verliep tussen het uitbrengen van het curatoren-rapport aan de generale synode van Amersfoort-West (december 1966) en de verzending van dit rapport (december 1968) werden afgelegd: 21 propaedeutische examens en 8 kandidaats-examens.

Een doctoraal examen vond plaats, namelijk op 8 november 1968, dat van ds. Y. P. Chah uit Korea, de eerste buitenlander, die dit examen aan de Hogeschool aflegde. Promoties vonden niet plaats.

Thans zijn ingeschreven voor de vooropleiding 15, voor de propaedeutische studie 13 en voor de kandidaatsstudie 39 studenten; voorts staan 25 reeds gecandideerden ingeschreven voor de doctoraalstudie.

V. RONDOM HET ZGN. ATTESTEN-BESLUIT

In een brief van 23 oktober 1967 hebben deputaten-curatoren zich tot de toen nog zittende generale synode van Amersfoort-W. gewend om aan haar voor te leggen de moeite, die waren ontstaan in verband met het attestenbesluit. Deputaten-curatoren menen voor de inhoud van dit attestenbesluit en de tekening van het met de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder hierover gerezen conflict uw vergadering te kunnen verwijzen naar de Handelingen van de Amersfoortse synode, blz. 54 e.v. Deze synode was van oordeel „niet te mogen handelen naar bovengenoemd advies van uw college" (nl.: „over te gaan tot ontslag uit hun dienst aan de Hogeschool van drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder") (brief van de generale synode aan deputaten-curatoren d.d. 7 november 1967, blz. 64 der Handelingen).

Na haar gronden voor dit haar oordeel te hebben uiteengezet „verzoekt de synode u nu ten aanzien van drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder te doen, waartoe u naar artikel 4 van uw Instructie gemachtigd bent" (blz. 66 van de Handelingen).

Dit heeft geleid tot het volgende besluit, genomen met 6 tegen 2 stemmen:

Deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, in vergadering bijeen op 23 november 1967,

constateren:

- a. dat de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder in de vergadering van deputaten-curatoren van 12 september 1967 hebben meegedeeld, dat zij hun medewerking niet kunnen verlenen aan de voorbereiding en het afnemen van propaedeutische examens zolang het besluit inzake attesten, dat door de senaat van de Hogeschool is genomen en d.d. 16 augustus 1967 door deputaten-curatoren is goedgekeurd en bekrachtigd, niet is ingetrokken;
- b. dat de lectoren overeenkomstig deze mededeling hebben gehandeld.

Zij overwegen:

1. het beoordelen van de overgelegde kerkelijke attesten bij de inschrijving in het album der Hogeschool en bij toelating tot de examens behoort tot de bevoegdheid van de senaat van hoogleraren. Eventuele bezwaren tegen de wijze van deze beoordeling kunnen noch behoeven de lectoren te verhinderen de hun opgedragen werkzaamheden aan de Hogeschool te verrichten. Daarbij komt, dat door curatoren aan de lectoren was verzekerd, dat zij bereid waren met de lectoren over hun bezwaren te spreken, nadat dezen hun arbeid hadden hervat.
2. De in geding zijnde beslissing van lectoren moet gekwalificeerd worden als een staking van (een deel van) de arbeid en als het niet-houden van het gegeven woord.
3. Het niet-houden van het gegeven woord wordt in de Heilige Schrift als zware zonde getekend, Mt. 5 : 37, waarover het oordeel des Heeren komt, Jac. 5 : 12. Een beroep op het geweten kon in dit verband geen vrijbrief geven, omdat niet het feilbaar menselijk geweten, maar alleen het Woord Gods richtsnoer is voor 's mensen handeling, Lev. 18 : 4. Inzonderheid zij, die betrokken zijn bij het werk in de gemeente en de toebereiding tot de prediking, zoals de evangelist Timotheus, worden aangespoord „een voorbeeld voor de gelovigen" te zijn, 1 Tim. 4 : 12.
4. De ernst van deze staking moge blijken uit het feit, dat een parallel hiervan in heel de geschiedenis der Hogeschool, voorzover curatoren weten, niet is aan te treffen. Ook toen wijlen de hoogleraren prof. S. Greijdanus en prof. K. Schilder zeer ernstige bezwaren hadden tegen de benoeming van een hoogleraar in het jaar 1942, hebben zij aanstonds met de (op onwettige wijze, immers door een onwettige, zichzelf tegen de regels van de K.O. in, prolongerende synode) nieuwbenoemde hoogleraar samengewerkt. Zij hebben hun arbeid op geen enkele wijze onderbroken, ook niet in het contact met de benoemde hoogleraar, al waren zij - terecht - van oordeel, dat hier maar niet alleen op een verkeerde wijze leiding werd gegeven aan de Hogeschool, maar dat zelfs een onwettige instantie zich op beslissende wijze bezig hield met het leven der Hogeschool.

Zij constateren voorts:

dat zij vanwege de weigering van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder reeds eerder moesten besluiten hun het recht te ontzeggen hun colleges te geven, aan-gezien de verschillende onderdelen van de arbeid (inzonderheid het doceren en het examineren) onlosmakelijk met elkander samenhangen.

Zij overwegen voorts:

dat door het strafwaardig gedrag van de beide lectoren reeds nu grote schade aan het onderwijs is toegebracht.

Zij besluiten:

- a. op grond van deze constatering en overwegingen drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder als lectoren aan de Theologische Hogeschool in hun dienst te schorsen en daarvan mededeling te doen aan de eerstkomende generale synode, opdat deze naar artikel 4 van de instructie voor deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland nader oordelen zal;
- b. van dit besluit kennis te geven aan de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, de senaat van hoogleraren en de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Kampen, scriba br. J. Bos.

Het onder „Zij besluiten a" genoemde „nadere oordeel" moge thans door uw vergadering worden gegeven.

Deputaten-curatoren hebben aan de senaat van hoogleraren verzocht een nadere verklaring inzake het

attestenbesluit op te stellen, waaraan deze heeft voldaan. Zij besloten die verklaring als aanhangsel bij het kort verslag van hun vergadering van 23 november 1967 op te nemen. Voor de inhoud van deze verklaring verwijzen deputaten-curatoren u naar de gebundelde Korte Verslagen van de Theologische Hogeschool 1966-1967, blz. 48 e.v.

Voor één passage uit die Verklaring vragen deputaten-curatoren nog wel uw aandacht; het is deze: „Daarnaast is het wenselijk dat, nu met sommige studenten in het kader van artikel 13 Reglement gesproken moet worden, de senaat in de huidige situatie ook naar art. 10 Reglement met alle studenten spreekt. Daartoe is reeds besloten.”

De senaat is doende met de uitvoering van dit besluit. In veel gevallen is bedoeld gesprek bevredigend verlopen. Enkele studenten hebben ook dit gesprek geweigerd. Bij deputaten-curatoren zijn verschillende missives van kerkeraden en kerkleden binnengekomen, waarin werd aangedrongen op wegneming van het attestenbesluit. Een- en andermaal is er in de curatoren-vergaderingen nog over gehandeld, maar geoordeeld werd, dat het besluit moest gehandhaafd blijven.

VI EEN VRAAG AAN ALLE DOCENTEN

De generale synode van Amersfoort-W. deed een verzoek aan deputaten-curatoren in een missive d.d. 8 november 1967, opgenomen in de Handelingen, blz. 68. Dit verzoek is, zoals de synode wenste, gehonoreerd in het stellen van de vraag aan alle docenten: te beloven, dat zij zich in hun onderwijs zouden voegen naar wat de generale synode met betrekking tot de „Open Brief” heeft uitgesproken. De gestelde vraag is meer of minder uitvoerig door de hoogleraren Van Bruggen, Doekes, Kamphuis en Schilder, lector Lettinga en docent Roorda tot bevrediging van deputaten-curatoren beantwoord. Lector ds. Wielenga was van oordeel, dat voor het stellen van deze vraag aan hem geen aanleiding bestond, gelet op het feit, dat hij zijn optreden als lector het Ondertekeningsformulier voor hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool heeft ondertekend en sinds zijn optreden als lector geen aanleiding gegeven heeft tot verdenking ten aanzien van zijn confessionele trouw.

VII UITBREIDING AANTAL HOOGLERAREN

De generale synode van Amersfoort-W. besloot (artikel 87 der Acta): „deputaten-curatoren dringend aan te hevelen met bekwame spoed verder te onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, dient te worden uitgebreid, en bij dit onderzoek te betrekken wat door de particuliere synoden van Groningen en Zuid-Holland, beide 1967, aan de generale synode wordt voorgesteld; en deputaten-curatoren te verzoeken, indien zij de noodzakelijkheid tot uitbreiding van het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, aanwezig achten, aan deze of aan de volgende generale synode hieromtrent voorstellen te doen”.

Deputaten-curatoren hebben over deze zaak advies gevraagd aan de senaat van hoogleraren.

Dit advies luidde:

„De senaat heeft in zijn vergadering van 10 oktober 1968 nogmaals kennis genomen van de inhoud der verschillende adviezen die in een vroeger stadium uit zijn midden tot curatoren zijn gekomen. Het is u bekend dat het toen niet mogelijk bleek één gemeenschappelijk advies uit te brengen. Dat houdt zeker niet in dat het van te voren onmogelijk moet worden geacht dat de senaat in de huidige samenstelling tot een communis opinio zou kunnen komen. Toch heeft de senaat gemeend zich momenteel niet in een nieuwe bespreking van de aanhangige materie te moeten begeven. Hij wil uw vergadering graag onder de aandacht brengen dat het raadzaam voorkomt deze zaak aan te houden en dat ook te rapporteren aan de komende synode.

De senaat heeft daarbij overwogen dat hij momenteel incompleet is, terwijl de emeriti-hoogleraren met hun advies de senaat niet terzijde staan en het ook niet verwacht kan worden dat dit bij de arbeid van het opstellen van een advies over deze zaak voor uw vergadering anders zou zijn. Dat houdt ook in dat bij de bespreking van het hier aan de orde zijnde belangrijke onderwerp de stem van de diaconioloog niet zou worden gehoord.

Daarbij komt, dat kerken en hogeschool op dit ogenblik in een situatie verkeren die door ingrijpende wijzigingen wordt bepaald. Het schijnt niet geraden nieuwe lasten te aanvaarden, terwijl de consolidatie van het kerkelijk leven zich nog niet heeft voltrokken.”

Deputaten-curatoren hebben besloten conform dit advies.

Zij adviseren derhalve uw vergadering eveneens te besluiten overeenkomstig de door hen aanvaarde

conclusie van het advies van de senaat.

VIII. TECHNISCHE HERZIENING VAN DE PENSIOEN-REGELING

Voornoemde synode verzocht voorts (artikel 56 der Acta) aan deputaten-curatoren: „een technische herziening van de huidige emeritaats-regeling op het punt van de pensioenen aan de volgende generale synode voor te leggen”.

In een afzonderlijke missive aan uw vergadering voldoen deputaten-curatoren aan dit verzoek.

IX. DE FINANCIËN

De financiën der Hogeschool hebben de voortdurende aandacht van deputaten-financieel gehad. Voorzover deputaten-curatoren hiermee krachtens de hun gegeven instructie te maken hebben, stellen zij voor: deputaten-financieel, gezien de accountantsrapporten en gehoord de rapporten van uit de deputaten-curatoren benoemde commissies, te dechargeren en hun dank te betuigen voor het zorgvuldige en nauwgezette beheer van de gelden gedurende de jaren 1966 en 1967.

Overeenkomstig de volgens artikel 56 van de Acta van de generale synode van Amersfoort-West goedgekeurde regeling inzake de honoraria van de hoogleraren en van lector drs. J. P. Lettinga werden deze honoraria vanaf 1 januari 1967 uitgekeerd, alsmede de verhogingen daarna op het percentage dat voor de overheids/onderwijssector heeft gegolden.

In de aan u toegezonden accountantsrapporten over 1966 en 1967 treft u aan een specificatie van de in beide kalenderjaren uitbetaalde honoraria en salarissen, alsmede van de uitkeringen aan de professoren-weduwen.

Naast prof. dr. H. J. Jager wordt sinds 1 september 1968 aan prof. C. Veenhof een emeritaatsuitkering verstrekt volgens de geldende bepalingen.

Volledigheidshalve merken deputaten-curatoren op dat de uitkeringen aan de professoren-weduwen, die daarnaast ook de AOW- of AWW-uitkering genieten, uit billijkheidsoverwegingen elk jaar werden verhoogd om de stijgende kosten van levensonderhoud op te vangen. Zij verzoeken u hierbij uw goedkeuring te hechten aan deze verhogingen.

X. DE BIBLIOTHEEK

Het werk in en voor de bibliotheek kon in de verslagperiode door de bibliothecaris, br. A. J. Roukema, en de assistent-conservator, br. B. Meijer, regelmatig worden verricht. Nauwgezetheid en ijver werden daarin voortdurend getoond. De achterstand, die in vroegere jaren was ontstaan in de catalogisering, wordt gaandeweg kleiner.

Ook de coadjutor van de bibliotheek, drs. J. P. Lettinga, heeft zijn arbeid zo verricht, dat deputaten-curatoren daarvoor hier gaarne hun waardering uiten.

Br. Meijer heeft in 1967 met goed gevolg examen gedaan voor de gemeenschappelijke opleidingscommissie, uitgaande van het Nederlands Instituut voor Informatie, Documentatie en Registratie (NIDER), de Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen (NVB) en de Nederlandse Vereniging van Bedrijfsarchivarissen (NVBA), waarmee hij de basisopleiding voor middelbaar personeel, werkzaam in wetenschappelijke bibliotheken, tot een goed einde heeft gebracht. Deputaten-curatoren hebben goedgevonden, dat br. Meijer aan het verzoek voldeed als docent op te treden voor een cursus „alfabetiseren” voor de opleiding tot wetenschappelijk bibliothecaris, welke cursus op zes middagen (6 maal 2 uur) in 1968 zou worden gegeven.

De bibliotheek groeit nog steeds, mede dank zij de ruime middelen, die voor de uitbreiding bijeenkomen door het werk van het Damescomité „Bibliotheekfonds”, waarvoor deputaten-curatoren ook in dit rapport gaarne weer hun waardering en erkentelijkheid uitspreken.

XI. SLOTOPMERKINGEN

De Theologische Hogeschooldagen 1967 en 1968 konden niet op de uit vroegere jaren bekende wijze worden gehouden.

Omdat in Kampen twee kerkeraden tegenover elkaar waren komen te staan, die pretendeerden de wettige raden van de Gereformeerde Kerk ter plaatse te zijn, besloten deputaten-curatoren geen bidstond op de vooravond van de Hogeschooldag - zoals gewoonte was - door een van deze raden te laten beleggen. Het werd beter geacht de morgensamenkomsten op de Schooldagen zelf (die onder

leiding zouden staan van deputaten-curatoren) tot een biduur te maken.

Het heeft moeite gekost de Schooldag 1967 op de vastgestelde datum te doen doorgaan. Dit vond zijn oorzaak in het feit, dat de Nieuwe kerk, waarin in andere jaren werd vergaderd, niet gebruikt kon worden, omdat hiervoor voorwaarden door de kerkeraad (scriba J. Bos) werden gesteld, die onaanvaardbaar waren.

Maar het is, mede dank zij de inspanning van de Schooldagcommissie en de hulp van verschillende broeders, toch gelukt hem te organiseren - en wel: grotendeels in tenten. Een verslag van al hetgeen daar gesproken is, werd opgenomen in een boekje, dat de titel kreeg: „Toogdag in tenten”.

De Schooldag 1968 kon weer voor een groot deel in gehuurde gebouwen worden gehouden, maar toch was nog een tweetal grote tenten nodig om de schare der bezoekers te kunnen ontvangen.

Het meelevens van de kerkleden met de Hogeschool is in de opkomst op deze Schooldagen en in de bedragen, die daar in de collecten bijeengebracht werden, wel overduidelijk gebleken.

Als medebestuurders van het „Grijdanus-Kruithof-fonds” hebben deputaten-curatoren samen met de deputaten-financieel het beheer van dit fonds behartigd ter ondersteuning van studenten in de theologie, die dat nodig hebben.

Aan het studentencorps „Fidel Quadrat Intellectum” is in de jaren 1967 en 1968 enige subsidie verleend voor lectuurvoorziening op de leeszaal en voor sportbeoefening. Ook werd aan een door de studenten gevormd „Werkcomité Studie-coördinatie” enige subsidie verstrekt voor te houden lezingen over maatschappelijke onderwerpen, waarvoor ook het gebouw der Hogeschool beschikbaar werd gesteld. Het studentencorps heeft ter gelegenheid van zijn - naar interne pretentie - 21e lustrum aan de senaat der Hogeschool aangeboden een door mevr. E. Blokland-Toth geschilderd portret van wijlen docent A. Steketee, dat met grote dankbaarheid werd aanvaard en in de senaatskamer een plaats heeft ontvangen.

Deputaten-curatoren hebben overwogen, dat het gewenst moet geacht worden, dat voor hoogleraren en lectoren aan de Hogeschool een „reglement” en een „benoemingsbrief” worden vastgesteld. Zij leggen als bijlagen bij dit rapport hun ontwerpen aan u ter beoordeling voor. Indien deze beoordeling door uw vergadering zou kunnen geschieden en zij tot vaststelling van een en ander zou kunnen komen vóór de benoeming van een hoogleraar in de vacature-prof. Veenhof plaats vindt, zoudt u meteen van deze - dan officiële - stukken gebruik kunnen maken.

De pedel der Hogeschool, br. J. Bos, heeft zijn taak trouw verricht. Deputaten-curatoren spreken daarvoor graag hun erkentelijkheid uit.

Dit is het dan, wat deputaten-curatoren uw vergadering hebben te rapporteren. De moeiten en zorgen zijn vele geweest in de verslagperiode. Zij tekenen zich wel mede af in de vele vergaderingen, die deputaten-curatoren hebben moeten houden - zulks in tegenstelling met vroegere jaren, toen met twee hoogstens drie vergaderingen per jaar kon volstaan worden.

Evenwel: het zou van ondankbaarheid getuigen, indien wij de ogen sloten voor de weldaden, die ook werden ontvangen. Nog staat de Hogeschool en heeft zij haar arbeid tot opleiding van jonge mensen voor de ambtelijke taak van dienaar des Woords in de gemeenten des Heren mogen en kunnen voortzetten. De vruchten van het werk zijn bekend bij Hem, die riep tot het werk. Hij moge in zijn grote genade vergeving schenken van de zonden en tekortkomingen, die aan dit werk hebben gekleefd en zijn handen beschermend blijven leggen om de Hogeschool, zó, dat zij dienstbaar kan blijven aan de toebereiding voor de rechte prediking van het Woord des geloofs en daarin tot verheerlijking van zijn Naam. De God des vredes zij met zijn kerken en met uw vergadering.

Met heilbiede en broedergroeten, namens deputaten-curatoren:

D. van Dijk, president.

F. de Vries, assessor.

H. Veltman, secretaris.

BIJLAGE 3 a.
(Acta artt. 66 en 317)

REGLEMENT VOOR HOOGLERAREN EN LECTOREN AAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND, GEVESTIGD TE KAMPEN, VASTGESTELD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND, GEHOUDEN TE HOOGEVEEN IN 1969.

Artikel 1.

Hoogleraar of lector kan slechts hij zijn, die lid in volle rechten is van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Artikel 2.

Een hoogleraar of lector ondertekent bij zijn optreden het „Ondertekeningsformulier voor de hoogleraren en lectoren der Theologische Hogeschool", vastgesteld door de generale synode van 's-Gravenhage 1914 (Acta, art. 27) en verbindt zich tot onderwerping aan het toezicht van curatoren, behoudens beroep op de generale synode.

Artikel 3.

Elke hoogleraar of lector is gebonden aan de taakomschrijving, zoals die is gegeven in zijn benoemingsbrief. Tegen zijn wil kan een hoogleraar of lector niet worden belast met het onderwijs in andere vakken, dan in zijn benoemingsbrief zijn vermeld.

Artikel 4.

De gewone hoogleraren en lectoren bekleden, behoudens door curatoren te verlenen vergunning, geen andere bezoldigde betrekkingen.

Artikel 5.

De gewone hoogleraren en lectoren hebben hun woonplaats in de gemeente, waarin de hogeschool is gevestigd. Curatoren kunnen van deze bepaling ontheffing verlenen. Deze ontheffing kan voor een bepaalde termijn en onder bepaalde voorwaarden worden verleend. Zij kan bij wijziging in de omstandigheden in het belang van de hogeschool door curatoren worden ingetrokken.

Artikel 6.

Verlof buiten de vastgestelde vakanties moet bij de curatoren worden aangevraagd. Curatoren zijn, de redenen gehoord, gemachtigd tussen twee elkaar opvolgende generale synoden aan een hoogleraar of lector een buitengewoon verlof te verlenen van ten hoogste drie maanden, tenzij curatoren om bijzondere redenen anders bepalen.

Artikel 7.

Is een hoogleraar of lector door ziekte of ongeval of andere wettige reden verhinderd onderwijs te geven, dan verwittigt hij daarvan aanstonds het college van curatoren; wanneer het onderwijs wordt hervat, deelt hij dit eveneens aan curatoren mede.

Artikel 8.

Ter beantwoording van de vraag, of dienstherhvatting al of niet is uitgesloten, kunnen de curatoren een geneeskundig onderzoek doen instellen. Zodanig onderzoek wordt in elk geval ingesteld, indien de betrokkene langer dan een jaar onafgebroken wegens ziekte of ongeval verhinderd is zijn dienst te verrichten of wanneer hij binnen een tijdvak van anderhalf jaar meer dan 2/3 gedeelten van het aantal dagen, waarop hij onderwijs had behoren te geven, wegens ziekte of ongeval heeft verzuimd. Blijkt bij dit onderzoek dat dienstherhvatting niet is uitgesloten, dan kunnen curatoren het geneeskundig onderzoek, telkens wanneer zij dit wenselijk achten, doen herhalen. Blijkt bij dit onderzoek dat dienstherhvatting is uitgesloten, dan zijn curatoren gemachtigd de betrokken hoogleraar of lector ontslag uit zijn dienst te verlenen.

Artikel 9.

Met het einde van het studiejaar, waarin een hoogleraar of lector de leeftijd van zeventig jaren heeft bereikt, wordt hem ontslag uit zijn dienst verleend.

De oud-hoogleraren hebben nog gedurende drie jaren het recht als promotor op te treden; zij behouden de titel professor.

Artikel 10.

Wenst een hoogleraar of lector vóór het bereiken van de leeftijd van zeventig jaren uit zijn dienst ontslagen te worden, dan zijn curatoren, indien de voor het ontslag aangevoerde redenen hun genoegzaam blijken, gemachtigd dit ontslag te verlenen.

Artikel 11.

Komt een hoogleraar of lector zich in leer of leven dermate te misgaan, dat de curatoren onmiddellijke schorsing in zijn dienst nodig oordelen, dan zijn zij tot zulke schorsing gemachtigd. Betreft het een hoogleraar, dan zullen de curatoren onverwijld alle goede middelen in het werk stellen tot zo spoedig mogelijke bijeenroeping ener generale synode, opdat deze nader oordele. Betreft het een lector, dan zal de eerstkomende generale synode nader oordelen. De schorsing van een hoogleraar of lector kan door de curatoren geschieden met inhouding van de bezoldiging. De generale synode zal tevens oordelen over het al of niet toekennen van de bezoldiging tijdens de schorsingsperiode.

Ontzetting uit de dienst van een hoogleraar of lector geschiedt alleen door de generale synode, al of niet op voorstel van de curatoren, evenwel nimmer, dan nadat de synode het advies van curatoren heeft gevraagd.

De uitspraak van de generale synode is bindend.

Artikel 12.

Geschillen tussen curatoren en een hoogleraar of lector worden aan de beslissing van de generale synode onderworpen. De uitspraak van de generale synode is bindend.

BIJLAGE 3 b.
(Acta art. 66)

BENOEMINGSBRIEF VOOR HOOGLERAREN EN LECTOREN AAN DE THEOLOGISCHE
HOGESCHOOL.

BENOEMINGSBRIEF

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeengeroepen op..... te....., heeft in haar zitting van heden u (titel, voornamen, naam, eventueel ambt, b.v. dienaar des Woords te), benoemd tot
Gewoon hoogleraar
buitengewoon lector
(-----) (-----)
aan de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland,
gevestigd te Kampen, om onderwijs te geven in:

Het is de wens van de synode dat u, als man vol van kracht en van de Heilige Geest, een instrument in de hand des Heren moogt worden tot de wetenschappelijke vorming van dienaren des Woords aan de hogeschool der kerken, en dat de Heilige Geest u daartoe in uw ambt bekwame en met al zulke gaven van het geloof toeruste, die uw dienst in het midden der kerken tot een eer van Christus kunnen doen strekken.

De kerken beloven, in gehoorzaamheid aan het Woord van God, dat u, in de dienst van het Evangelie aan de hogeschool arbeidende, zonder zorg van het Evangelie leven kunt (in daarvoor geëigende gevallen te vervangen door: op behoorlijke wijze voor deze arbeid zult worden gehonoreerd), en de synode doet u daarvan de bepalingen hierbij toekomen (bijlage I). Tevens brengt de synode voor de goede orde u hierbij de tekst van het vigerende reglement voor hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool onder de aandacht (bijlage II). Ook gaat hierbij de tekst van het Reglement voor de Theologische Hogeschool (bijlage III).

De synode bidt u in deze dagen van beraad de leiding van de Heilige Geest toe.

Met hoogachting en broedergroet,

het moderamen:

praeses
assessor
1e scriba
2e scriba

(plaats), (datum)

Afschrift van deze brief aan:

- (1) deputaten-curatoren;
- (2) deputaten-financieel;
- (3) de senaat van de Theologische Hogeschool;
- (4) - wanneer een predikant is benoemd - de raad van de kerk, aan welke deze verbonden is.

BIJLAGE 3 c.
(Acta art. 66)

TOELICHTING VAN DE DESBETREFFENDE COMMISSIE BIJ HET REGLEMENT EN DE BENOEMINGSBRIEF

I. REGLEMENT VOOR HOOGLERAREN EN LECTOREN AAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Aangezien „instructie" bij nadere overweging al evenmin de inhoud van de onderhavige regeling bleek te dekken als de eerder voorgestelde benaming „aanstellingsvoorwaarden", is gekozen voor de titel „reglement". Het spreekt wel vanzelf dat het Reglement voor hoogleraren en lectoren, evenals alle andere uitvoeringsmaatregelen, gesubordineerd is aan het Reglement voor de Theologische Hogeschool (Regl. Th. H.), dat men de „grondwet" van de hogeschool zou kunnen noemen.

Bij de formulering van de afzonderlijke artikelen is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij het Reglement voor hoogleraren en lectoren aan Rijksuniversiteiten (Regl. hoogl. RU.en), vastgesteld bij Kon. Besluit van 27 augustus 1931, Stb. 388 (zie Nederlandse Staatswetten editie Schuurman & Jordens no. 9, blz. 350 e.v.). Vooral met het oog op de eventuele juridische consequenties verdient het aanbeveling zo min mogelijk af te wijken van het nationale patroon.

Over de afzonderlijke artikelen kan nog het volgende worden opgemerkt.

Art. 1 is overgenomen uit Regl. Th.H., art. 7 (begin).

Art. 2 komt overeen met Regl. Th.H., art. 7 (vervolg).

Art. 3. Met dit artikel vergelijk men de Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs (WVO), art. 67 lid 1 en 4.

Art. 4. Dit artikel komt overeen met WVO, art. 71 lid 1. Het is ter voorkoming van misverstand noodzakelijk ook voor de Theologische Hogeschool de onderscheiding in gewone en buitengewone hoogleraren en lectoren in te voeren, een onderscheiding die aan de Rijksuniversiteiten gebruikelijk is (vgl. WVO, art. 63, 68 en 69). Voor de Theologische Hogeschool betekent dit, dat onder een gewoon hoogleraar wordt verstaan een z.g. fulltimer in de theologie, onder een buitengewoon hoogleraar een parttimer in de theologie óf een fulltimer in een hulpwetenschap (b.v. patristiek, semitistiek, enz.), onder een gewoon lector een full/timer in de theologie of in een hulpwetenschap en onder een buitengewoon lector een parttimer in de theologie of in een hulpwetenschap. Te gelegener tijd kan het Regl. Th.H. in deze zin worden gewijzigd en aangevuld.

Art. 5. Met dit artikel vergelijk men Regl. hoogl. RU.en, art. 11.

Art. 6. Men vergelijk hiermee Instructie voor depp. curatoren, art. 7 (laatste volzin).

Art. 7. Dit artikel is ontleend aan Regl. hoogl. RU.en, art. 4 lid 1.

Art. 8. Dit artikel komt vrijwel overeen met Regl. hoogl. RU.en, art. 9.

Art. 9. Met dit artikel vergelijk men WVO, art. 66.

Art. 10. Men vergelijk hiermee de Instructie voor depp.-curatoren, art. 6, waar bij ontslag uit de dienst zowel kan worden gedacht aan ontslag om gezondheidsredenen als aan ontslag om andere redenen (b.v. wegens overgang tot een andere staat des levens of omdat men - om wat voor redenen dan ook - geen deel meer wenst uit te maken van het corpus docentium van de hogeschool).

Art. 11. Hiermee vergelijk men de Instructie voor depp.-curatoren, art. 4 en Regl. hoogl. RU.en, art. 11a. Laatstgenoemd artikel luidt als volgt: (1) Indien de ambtenaar (bedoeld is: de hoogleraar of lector) zich aan plichtsverzuim of wangedrag schuldig maakt, nemen curatoren de vereiste maatregelen van spoedeisende aard, waaronder schorsing van ten hoogste zes weken, en doen zij aan Onze Minister de nodige voorstellen, zo nodig zelfs tot ontslag. (2) Indien ingevolge het eerste lid tot schorsing wordt overgegaan, wordt gedurende de schorsing de bezoldiging ingehouden, tenzij curatoren om bijzondere redenen anders bepalen.

Art. 12 wijst de generale synode aan als instantie die beslist in geschillen.

II. BENOEMINGSBRIEF VOOR HOOGLERAREN EN LECTOREN AAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De benoemingsbrief voor hoogleraren en lectoren is welbewust geënt op een in de kerken

gebruikelijke redactie van de beroepsbrief voor dienaren des Woords (zie H. Bouma, Kerkenordering van De Gereformeerde Kerken in Nederland, Enschede 1948, blz. 168-170). Het kerkelijk karakter van de hogeschool brengt mee, dat men zich hier niet richt naar benoemingspraktijken aan scholen voor voortgezet onderwijs (waar men de „akte van benoeming" kent), maar naar de kerkelijke praktijk.

In het concept zijn enkele voorbeelden van vakomschrijving gegeven, waaruit in voorkomende gevallen kan worden gekozen.

Door aan het slot van de brief te spreken van „het vigerende reglement voor hoogleraren en lectoren" is bereikt, dat men de benoemde niet apart om instemming met deze regeling behoeft te vragen. Die instemming zal intussen wel moeten worden gevraagd van de docenten die thans aan de hogeschool in functie zijn.

BIJLAGE 4.
(Acta artt. 281, 412 en 419)

RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR DE CORRESPONDENTIE MET DE BUITENLANDSE KERKEN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST 1967.

Spakenburg, februari 1969.

Aan de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland,
bijeen te komen te Hoogeveen, april 1969.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

Wij hebben de eer u hierbij het rapport aan te bieden van onze werkzaamheden ter uitvoering van de opdrachten, welke ons werden gegeven door de generale synode van Amersfoort-West 1967.

De volgende opdrachten werden gegeven:

Acta art. 188 sub I Instructies en sub II Bijzondere opdrachten.

Acta art. 285 sub B inzake de Koreaanse kerken.

Genoemd moet ook worden art. 176 Acta, inzake de regels voor correspondentie.

I. ALGEMEEN

Zesmaal werd er vergaderd, te weten op 26 januari, 14 maart, 29 april, 4 oktober, 12 december 1968 en 17 januari 1969. De eerste maal waren ook de secundi-deputaten aanwezig. Zij werden ook geregeld op de hoogte gehouden van de gang van zaken. De notulen van deze vergaderingen gelieve u aan te treffen bij de bijlagen.

II. ALGEMENE INSTRUCTIES (Acta art. 188 sub I):

a.. het contact te onderhouden met kerken in het buitenland, die met Gereformeerde kerken in Nederland in correspondentie staan, te weten: The Canadian Reformed Churches, The Free Reformed Churches of Australia, De Gereformeerde Kerk te Monte Alegre in Brazilië, Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, volgens de regels vastgesteld door deze generale synode, Acta art. 176".

1. *The Canadian Reformed Churches*

Deze kerken hebben eind 1968 hun synode gehouden; deputaten hebben deze synode een brief gezonden, waarin wij, namens de kerken, ons meelevens hebben uitgesproken en woorden van bemoediging hebben geschreven.

Wij hebben nog geen officiële uitspraken van deze synode ontvangen, noch de Acta dezer synode.

Vooraf is er wel correspondentie geweest met de deputaten dezer kerken voor de correspondentie met de buitenlandse kerken. Dat ging onder meer over de juiste betekenis van de regels voor correspondentie met betrekking tot het laten voorgaan van elkaars predikanten, alsook over het besluit van de synode van Amersfoort-West inzake de Open Brief (zie ook onder V).

Ook is, op verzoek, uitvoerig ingelicht over de Presbyterian Church of Korea.

Wat betreft het contact dat deze kerken, middels haar deputaten, hebben geoeft met de Orthodox Presbyterian Church, alsmede met de Christian Reformed Church, zie in dit rapport onder III, c en d.

2. *The Free Reformed Churches of Australia*

Ook voor deze kerken was 1968 synodejaar. Van te voren hebben deputaten aan de synode geschreven en namens de Nederlandse kerken woorden van medeleven en bemoediging overgebracht.

Inmiddels hebben wij de Acta van deze synode ontvangen, met een begeleidend schrijven van deputaten CBK.

Daarvan valt het volgende te vermelden:

a. de synode sprak uit de blijdschap der kerken, over de aanvaarding van de regels voor de CBK door

de generale synode van Amersfoort-West; zij besloot dan ook haar deputaten op te dragen de correspondentie te voeren aan de hand van deze regels;

b. via haar deputaten vragen deze kerken voortaan een viertal exemplaren te mogen ontvangen van de Acta, ten gunste van het archief der synodes en van elk der drie gemeenten;

c. de synode droeg haar deputaten op te onderzoeken of The Free Reformed Churches of Australia ook geroepen en in staat zijn de Presbyterian Church of Korea te erkennen als buitenlandse zusterkerk en op grond daarvan correspondentie met haar aan te gaan (zie verder onder III-b);

d. voorts werd aan deputaten opgedragen aan de buitenlandse zusterkerken mededeling te doen van de wijziging van art. 70 K.O. met een nadere uiteenzetting van de gang der zaken.

De synode wilde zich verontschuldigen dat in deze zaak van te voren geen overleg heeft plaatsgevonden. Echter, deze zaak wordt bepaald door de aparte situatie in Australië, zo verschillend van Nederland, daar immers de predikanten de bevoegdheid hebben een huwelijk te voltrekken. Bovendien was al eerder uitgesproken dat in zaken van andere landsomstandigheden er een gepaste vrijheid van handelen moest overblijven. Niettemin wordt deze zaak aan u voorgelegd en gevraagd om uw instemming.

Het officiële besluit luidt: De synode besluit artikel 70 als volgt te wijzigen: „De kerkeraden zullen toezien dat de huwelijksbevestiging voor de gemeente van Christus, of de huwelijksluiting met approbatie van de gemeente van Christus, zullen geschieden volgens de respectieve formulieren daarvan zijnde”;

e. nog een zaak van betekenis is het besluit dat de synode nam inzake een uitnodiging toe te treden tot The Australian Council of Reformed Churches. De synode antwoordde dat zij tot deze Raad niet kan toetreden, omdat gebleken is dat leden van deze Raad contact met de Free Reformed Churches hebben verbroken; voorts dat de Reformed Churches nog steeds als zusterkerken blijven erkennen de synodale gereformeerde kerken in Nederland; en ook omdat de Raad een onderdeel is van en zich verantwoordelijk stelt voor de Gereformeerde Oecumenische Synode. - Wij mogen met dankbaarheid constateren dat de zusterkerken in Australië welbewust gereformeerde kerken willen zijn;

f. ook van belang is het besluit der synode contact te zoeken met zogenaamde Presbyterian Reformed Churches, kerken welke zijn ontstaan uit de Presbyterian Churches, waar immers in toenemende mate de moderne theologie een rol gaat spelen. - We mogen wel de hartelijke bede uitspreken dat deze recht oecumenische arbeid gezegend moge worden, en onze zusterkerken hierin tot een zegen gesteld mogen worden;

g. ten aanzien van de vraag of adoptie niet in strijd is met het Woord des Heeren, en of geadopteerde kinderen gedoopt mogen worden, heeft de synode besloten geen uitspraak te doen, gezien de grote verschillen in voorstellen ter synode, en mede overwegende dat dezelfde materie ook in buitenlandse kerken aan de orde is.

3. *De Gereformeerde Kerk te Monte Alegre in Brazilië*

Van deze kerk werd het verzoek ontvangen om advies inzake de kerkelijke positie van deze kerk. Binnen de raad dezer kerk werd het als een behoefte gevoeld aansluiting te verkrijgen bij een geref. classis in Nederland. Als grond van deze begeerte werd genoemd de mogelijkheid van appèl (welke thans geheel ontbreekt), alsmede een eventuele noodzaak om peremptoir te examineren. De kerkeraad zelf richtte zijn aandacht op de classis Assen. En vroeg vervolgens aan deputaten om advies teneinde tot dat door hem beoogde doel te geraken.

Deputaten hebben deze kerkeraad daarop de weg gewezen waarop langs de ordelijke weg dit verzoek op de bevoegde plaats zou kunnen komen.

4. *Die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika*

Ook deze kerken zouden in het afgelopen jaar hun synode hebben gehouden. Echter, volgens persberichten kon de synode niet gehouden worden.

Namens de kerken in Nederland is ook aan deze te houden synode een brief gezonden van meelevens en bemoediging.

Contact werd onderhouden met de deputaten C.B.K. inzake de correspondentie met Die Geref. Kerk van Zuid-Afrika. Niet alleen werden afschriften gezonden van ontvangen en verzonden brieven, ook werd door de Zuid-Afrikaanse deputaten C.B.K. gewaardeerde hulp geboden bij het verkrijgen van bepaalde gegevens.

Aan de boven onder nummer 1 tot 4 genoemde kerken werd tevens verantwoording gedaan van de correspondentie, welke de synode van Amersfoort-West besloot aan te bieden aan The Presbyterian Church of Korea;

b. „contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke de mogelijkheid van correspondentie mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheid nader te onderzoeken en een eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. Acta generale synode van Amsterdam 1936, artikel 122 en Berkel en Rodenrijs 1952, artikel 56 overweging sub 3) voor te bereiden”.

Deputaten zijn hierin wel diligent geweest, maar er zijn geen contacten gelegd kunnen worden. Zo werden inlichtingen ingewonnen bij de ICCO inzake een scheuring in de Presbyteriaanse kerk van Guinee.

Ook is bij de diaconie te Zwolle geïnformeerd naar de kerkelijke groepering met welke deze diaconie in contact stond in verband met het hulp bieden aan hongerenden en anderen in India. Het bleek een secte te zijn met wonderlijke ideeën en voorgangers. Een der deputaten is geabonneerd op een informatie-bulletin inzake „kerken” in binnen-en buitenland; tot nu toe hebben we ook daaruit nog geen gegevens kunnen vinden om nadere contacten te leggen;

c. „bij deputaten binnengekomen Acta van de synoden der corresponderende kerken te onderzoeken en over voor De Gereformeerde Kerken in Nederland van belang zijnde besluiten aan de volgende generale synode te rapporteren en eventueel te adviseren”. Voor wat betreft de Australische kerken - zie boven onder II a-2. Van de andere kerken waren op het moment van het opstellen van dit rapport nog geen acta binnengekomen;

d. „de hun ter beschikking te stellen exemplaren van de Acta dezer synode met een begeleidende brief te verzenden aan de onder a genoemde kerken”.

Deze opdracht is vervuld. Op verzoek van de deputaten van de Canadian Reformed Churches werden aan deze deputaten twee exemplaren der Acta toegezonden, teneinde hun werk te vergemakkelijken;

e. „eventueel - onverminderd het door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta artikel 155 sub 5 bepaalde - De Gereformeerde Kerken in Nederland, indien zich daartoe een geschikte gelegenheid voordoet en zonder dat daaraan grote kosten verbonden zijn, te (doen) vertegenwoordigen op de meeste vergaderingen van de kerken onder a genoemd”.

Hoewel de in deze instructie voorkomende restricties tamelijk vaag zijn, hebben deputaten, tot hun spijt, geen vrijmoedigheid en geen gelegenheid gehad synodes van buitenlandse kerken bij te wonen;

f. „eventueel de volgende generale synode van advies te dienen naar aanleiding van bij hen ingekomen stukken”. Zie hiervoor VII, Adviezen;

g. „het archief met betrekking tot de correspondentie met buitenlandse kerken zorgvuldig te onderhouden”. Naar vermogen is deze instructie uitgevoerd;

h. „van al hun handelingen rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode, en hun rapport tevens aan de kerken toe te zenden”.

Aan deze opdracht wordt door dezen voldaan; het rapport is tevens aan de kerken toegezonden. Weliswaar wat laat, maar dat was een gevolg van het feit dat de synode is vervroegd.

III. BIJZONDERE OPDRACHTEN (Acta art. I88 sub II):

a. „aan deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika mede te delen, in antwoord op hun brief d.d. 26 juli 1967 aan deze generale synode, dat de door de Nationale Synode te Potchefstroom 1967 ons aangeboden correspondentie in engere zin niet in overweging kan worden genomen zo lang Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika niet in bondige besluiten positie kiest in de geloofsstrijd die De Gereformeerde Kerken te voeren hadden om waarlijk gereformeerde kerken te kunnen en te mogen blijven; dat het voorts in deze synode te laken is, dat zij de argumenten die de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 ter ondersteuning van haar uitspraak: „dat reeds in de correspondentie van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met de gebonden kerken in Nederland een onoverkomelijke hindernis voor het voeren van correspondentie gelegen is" aanvoerde, eenvoudigweg ter zijde geschoven heeft; temeer te laken, wijl juist correspondentie in engere zin de corresponderende kerken verplicht regelmatig te onderzoeken of de buitenlandse kerken aan de gereformeerde belijdenis en kerkregering trouw blijven". Deze opdracht werd uitgevoerd door op 8 mei 1968 een uitvoerige brief te zenden aan de deputaten C.B.K., vergezeld van een uitvoerige bijlage. Zoals gemeld, was eerst contact opgenomen met de deputaten van onze Zuid-Afrikaanse zusterkerken om gegevens te verkrijgen over de betekenis, welke door de Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika (Dopperkerk) gehecht wordt aan de correspondentie met buitenlandse kerken. Van onze brief werd afschrift gezonden aan de deputaten van onze zusterkerken in Zuid-Afrika.

Volgens het besluit van de synode te Potchefstroom 1955 houdt correspondentie-in-enger-zin in, dat er is „eenheid in belijdenis en kerkregering". Deze synode voegde daar nog aan toe: „(Ned. Gel. art. 29)". Deze synode is er zich dus van bewust geweest dat voortdurend de maatstaf moet worden aangelegd, waardoor ware en valse kerken van elkaar onderscheiden zijn. Vandaar dan ook dat dezelfde synode ook besloot inzake de betekenis van kerkelijke correspondentie: „dat kerke hulle kansels vir mekaar oopstel, die sertifikate van lidmaatskap wederkerig als geldig erken, lidmate oor en weer toelaat tot die Nagmaalstafel, en afgevaardigdes oor en weer na sinodes stuur."

Op grond van deze regel voor correspondentie-in-enger-zin, hebben wij de Dopperkerk opgeroepen te oordelen, niet alleen over de vrijmaking, maar tevens over de daarop gevolgde en daaruit voortvloeiende ontwikkeling in de synodale kerken. Van die beide, de vrijmaking en de daarop gevolgde ontwikkeling, hebben we een korte schets gegeven. Zowel wat betreft de leer als de kerkregering. In een bijlage hebben we voorbeelden gegeven door citaten aan te voeren uit werken van Koole, Baarda, Berkouwer, Polman. Weliswaar heeft de Dopperkerk een commissie benoemd om rapport uit te brengen aan de volgende synode over deze zaken van de ontwikkeling in de synodale kerken. Maar met aandrang hebben we hen opgewekt nu toch positie te kiezen, en nu toch eindelijk op de zaken in te gaan. In het begin van de brief hadden we reeds de critiek van de synode van Amersfoort 1967 op de synode te Potchefstroom, welke in het geheel niet was ingegaan op de argumenten van de synode van Delfshaven 1964/'65, doorgegeven.

Tenslotte hebben we onze bereidheid uitgesproken eraan mee te helpen dat de eerstkomende synode zo breed mogelijk zou worden geïnformeerd.

Nadat wij op 8 september 1968 nog eens op antwoord hadden aangedrongen, kwam er een brief gedateerd 24 september 1968, waarin ons werd medegedeeld, dat onze brief zou worden voorgelegd aan de volgende synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika.

Op het ogenblik van samenstelling van dit rapport was nog geen nader antwoord ontvangen;

b. „aan deputaten van The Free Reformed Churches of Australia te verzoeken van de resultaten van hun onderzoek naar de mogelijkheid van correspondentie met The Presbyterian Church in Korea regelmatig mededeling te doen, zo mogelijk met toezending van afschriften van de door die deputaten gevoerde correspondentie". Aan deze opdracht is voldaan. Deze deputaten deelden ons mee, dat zij, al voor dat de Nederlandse kerken met Korea contact hadden, van hun kant contact hadden gezocht met de Koreaanse kerken. Zij hadden een exemplaar gezonden van het kerkboek der Australische kerken, waarin de volledige confessie was opgenomen, en hadden verzocht te overwegen of de kerken elkaar zouden kunnen erkennen als zusterkerken en als zodanig zouden behandelen.

Echter, deze deputaten hadden tot 5 aug. 1968 nooit enig antwoord ontvangen. Zij verzoeken dan ook onze hulp, namelijk dat wij in onze correspondentie deze zaak aan de orde stellen. Immers, het contact

met Korea kan ook in Australië zeer belangrijk zijn, met het oog op degenen die zich hebben losgemaakt van de Presbyterian Church in Australia (zie boven onder II-a-2-ff).

Wij hebben aan dit verzoek voldaan, en enkele malen in onze correspondentie de Free Reformed Churches of Australia genoemd, niet alleen als onze zusterkerken, maar vooral ook als kerken, welke de Koreaanse kerken goed kunnen helpen met lectuur;

c. „aan deputaten van The Canadian Reformed Churches te verzoeken van de ontwikkeling en van de eventuele resultaten van het onderzoek naar de mogelijkheid van contact met The Orthodox Presbyterian Church regelmatig mededeling te doen". Ook deze opdracht is uitgevoerd. In antwoord zonden bedoelde deputaten ons het uitvoerige rapport van hun handelingen, zoals dat ingezonden werd aan hun synode.

In verband met het feit dat de Koreaanse kerken nauw contact onderhouden met de O.P.C., willen we wat uitvoeriger op dit rapport ingaan.

De O.P.C. telde op 31 december 1966 13.579 zielen, er waren 106 kerken met 154 predikanten, verdeeld over 9 classes.

Er zijn in 1966 en 1967 vier samensprekingen gehouden.

Van de kant van de O.P.C. werd onder meer gevraagd: Heeft de leer van ds. Tender over de tussentoestand in de Canadian Reformed Churches nog onenigheid veroorzaakt? Wilt u een overzicht geven van de moeilijkheden in de Nederlandse zusterkerken? Vraagt u een letterlijke binding aan de belijdenisgeschriften? Zijn uw meerdere vergaderingen hogere vergaderingen of alleen meerdere vergaderingen? Bent u met ons van mening dat in de meerdere vergaderingen de kerk vergaderd is? Beschouwt u, evenals wij, alleen die besluiten als bindend welke geheel in overeenstemming zijn met het Woord van God of met de kerkorde welke gegrond is op Gods Woord?

De vraag of de O.P.C. de Canadese kerken ook als ware kerken kon erkennen, behoefde niet besproken te worden; dit was immers geen vraag, maar uitgangspunt voor de besprekingen.

Verder werden, in opdracht van de synode van Edmonton, de volgende punten nog besproken: 1. de regels voor correspondentie met buitenlandse kerken, 2. de correspondentie met de synodale kerken in Nederland, 3. lidmaatschap van de Geref. Oecumenische Synode, 4. verschillen in belijdenis en kerkregering.

1. De O.P.C. voelde niet veel voor de regel van het toezicht hebben op elkaar als corresponderende kerken; dat houdt, volgens hen, een soort supervisie op elkaar in. Ook houden ze als regel, dat een O.P.C.-predikant preekt waar en wanneer een preekstoel voor hem wordt opengesteld. Ook het aan elkaar verantwoording doen van correspondentie met anderen trok hen niet aan, daar dat volgens hen de vrijheid der kerk te veel beperkte. Zij maken onderscheid tussen „fraternal relations" (broederlijke verhouding) en „full correspondence" (correspondentie-in-enger-zin). De eerste, algemene correspondentie hebben zij o.m. met verschillende Reformed en Presbyterian Churches. Correspondentie-in-enger-zin voeren zij met de synodale kerken in Nederland, met de Reformed Churches of Australia en met de Reformed Churches of New Zealand.

2. Men begreep de bezwaren welke er waren tegen hun correspondentie met de synodale kerken. Zij wezen er echter op dat zij hadden geadviseerd tegen de voorgenomen aansluiting bij de Wereldraad van Kerken en tegen het voorstel vrouwen toe te laten tot alle ambten in de kerk. Wanneer de synodale kerken tegen dit advies van de O.P.C. in zouden handelen, dan zou het heel goed mogelijk zijn dat de O.P.C. besluit de correspondentie met de synodale kerken te verbreken.

3. De bezwaren tegen de G.O.S. werden wel aangevoeld, maar vormden geen aanleiding voor de O.P.C. het lidmaatschap te beëindigen. Wel beloofde men de ontwikkeling in de G.O.S. nauwlettend gade te slaan.

4. Wat de verschillen in belijdenis betreft: wanneer de Westminster Confession spreekt van een onzichtbare kerk, dan bedoelt deze niet een andere kerk dan de zichtbare, maar alleen een ander aspect van de ene heilige catholieke kerk. Het spreken van meer of minder zuivere kerken achten zij niet in strijd met het spreken van ware en valse kerk. Er is immers ook een gradatie waarin een kerk waar of vals is.

Antwoord 31 van de Grote Catechismus stelt: „het verbond der genade werd opgericht met Christus als tweede Adam, en in Hem met al de uitverkorenen als Zijn zaad". Antwoord 166 echter zegt:

„kleine kinderen, afstammend van ouders, hetzij beide, of een van hen, die hun geloof in Christus belijden en hun gehoorzaamheid aan Hem, zijn, in dit opzicht, binnen het verbond en moeten gedoopt worden”.

In de O.P.C. wordt geleerd overeenkomstig antwoord 166. De Kuyperiaanse leer van de veronderstelde wedergeboorte als grond voor de doop is in de O.P.C. nooit aanvaard. Het blijkt dat de Grote Catechismus wel bindend is, maar er wordt niet uit gepreikt, en ze is grotendeels onbekend bij de kerkmensen. Ook blijkt dat er verschil is tussen ambtsdragers en algemene kerkleden. De ambtsdragers zijn aan de belijdenisgeschriften gebonden; de kerkleden behoeven de belijdenisgeschriften niet geheel te kennen noch er geheel mee in te stemmen.

Wat de kerkregering betreft: de plaatselijke kerken zijn onderafdelingen van de algemene kerk. De synode is dan ook het hoogste regerende lichaam in de kerk. Echter, daar alleen die besluiten als bindend worden aangenomen, welke direct gegrond zijn op Gods Woord of op de kerkorde, is er geen gevaar voor hiërarchie. Zo wordt ook het gevaar van dominocratie bezworen, dat er is, omdat van de dominees gezegd wordt: „Het ambt van predikant is het eerste in de kerk, zowel wat waardigheid aangaat als wat het nut ervan betreft”. Bovendien worden alle predikanten afgevaardigd naar de meerdere vergaderingen. Ouderlingen heten „de bijzondere afgevaardigden van het volk”, wat met zich meebrengt het gevaar dat zij de uitvoerders worden van de wil van het volk.

Er is dus behoorlijk verschil te constateren tussen beide kerken. En daarover zal nog meer moeten worden gesproken. Men is in de O.P.C. bezig de kerkorde te herzien;

d. „aan de onder A constaterende II e sub 2 bedoelde vier deputaten van The Canadian Reformed Churches het verzoek te richten van alle besprekingen en van briefwisseling met de contactcommissie van The Christian Reformed Church telkens in voorkomend geval een resumé en/of afschrift te verstrekken; en met hen in schriftelijk contact te blijven, teneinde elkander in deze zaak zonodig direct van dienst te kunnen zijn”.

Hoewel wij het bovenbedoeld verzoek meerdere malen tot deze deputaten hebben gericht, hebben we daarop geen antwoord gekregen, dan dat wij tenslotte het rapport, dat deze deputaten op de synode van 1968 uitbrachten, hebben ontvangen, tenminste het eerste deel ervan. Wel hebben wij hen op de hoogte gehouden van onze eigen correspondentie met de Christian Reformed Church.

Uit dit rapport delen we het volgende mee:

Er zijn zeven samensprekingen gehouden. Achtereenvolgens werd gesproken over:

1) de Drie Formulieren van Enigheid, 2) de leeruitspraak van 1908, 3) de leeruitspraken van Kalamazoo 1924, 4) de Kerkorde en 5) de correspondentie met de synodale kerken in Nederland.

1) Ten aanzien van de Drie Formulieren van Enigheid bleek, dat, hoewel er een klein verschil is in artikel 36 N.G.B., beide kerken dezelfde belijdenisgeschriften hebben.

2) Breed is gesproken over de leeruitspraak van 1908. In dat jaar heeft de Christian Reformed Church namelijk de Verklaring van 1905 Utrecht overgenomen, welke leeruitspraak in de Christian Reformed Church bindend werd verklaard. Uiteraard hebben de deputaten van de Canadian Reformed Churches daar bezwaar tegen gemaakt. Ook van de zijde van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland was het verzoek gekomen deze leeruitspraak opzij te zetten. De synode van de Christian Reformed Church in 1968 heeft inmiddels besloten dat deze leeruitspraak niet langer een bindend karakter heeft.

3) Ook over de Drie punten van Kalamazoo 1924 is nogal wat gesproken. Ook deze zijn bindend, in zover als er van predikanten gevraagd wordt deze leeruitspraak te handhaven en er niet tegen te strijden. Toch deelden de deputaten van de Christian Reformed Church mee, dat ze niet bindend waren. Ook over deze zaak heeft de synode 1968 van de Christian Reformed Church gehandeld.

4) De kerkorde was onderwerp van bespreking, daar de Christian Reformed Church een nieuwe kerkorde heeft aangenomen. Deputaten hebben uitvoerig over deze kerkorde gesproken en rapporteren aan de synode dat deze nieuwe kerkorde geen onoverkomelijk bezwaar is om tot nauwer contact en eventueel tot vereniging te komen.

5) Ten slotte kwam de zaak van de correspondentie met de synodale kerken aan de orde. De deputaten van de Christian Reformed Church meenden daar niet op te kunnen ingaan, omdat dit een zaak was van een ander deputaatschap van hun kerk. De volgende vragen werden door onze broeders

gesteld: Heeft de Christian Reformed Church zelf niet erop aangedrongen dat correspondentie moet inhouden het op elkaar toezien dat niet wordt afgeweken in de leer en de kerkregering? Is het niet waar, dat de Christian Reformed Church wel intensief aandacht heeft geschonken aan het conflict in Nederland, maar geweigerd heeft zich te laten inlichten van vrijgemaakte zijde en zonder meer gekozen heeft voor de meerderheid, en geëist heeft dat de vrijgemaakte kerken zich zouden melden als nieuwe kerken? En dat nog wel met het zeggen dat er geen verandering was gekomen in de leer en in de kerkelijke samenleving van de Geref. Kerken, waardoor een verandering in de correspondentie noodzakelijk zou zijn. Geloofst de Christian Reformed Church nog steeds dat de synodale kerken niet veranderd zijn, met name in de kerkregering - en dat terwijl de Christian Reformed Church op het nippertje besloot de Herziene Kerkorde van de synodale kerken niet na te volgen? Hoe kan de Christian Reformed Church correspondentie willen, zowel met de synodale als met de vrijgemaakte kerken, daar de synodale kerken, naar het oordeel van deputaten der Canadian Reformed Churches, „niet langer ware gereformeerde kerken kunnen worden genoemd, gezien hun nieuwe, hiërarchische kerkorde; hun afschaffen van de leeruitspraak van Assen 1926; hun toelaten van Bijbelcritiek; hun neiging naar de Wereldraad van Kerken, zoals die uitkomt in allerlei soort „oecumenische“ bijeenkomsten, kanselruil, etc.“?

De deputaten van de Christian Reformed Church antwoordden daarop: inderdaad hebben we na 1944 een oordeel uitgesproken. Vandaag zeggen we, dat we het wel anders hadden kunnen doen: wijzer, rechtvaardiger en met meer liefde. Echter, vandaag hebben we met twee groepen te maken. We hebben met de synodale kerken correspondentie en willen graag met de vrijgemaakten corresponderen. Maar daar ligt de uitspraak van Berkel, dat onze correspondentie met de synodale kerken een onoverkomelijk bezwaar is voor de vrijgemaakten om tot correspondentie met ons over te gaan. Zelfs al is er in de synodale kerken een verandering in kerkregering gekomen, dan nog wettigt dat niet een verandering in onze verhouding tot die kerken. Als we de correspondentie moesten beginnen met de synodale kerken, zouden we deze zaken stellig eerst bespreken.

Deputaten leggen dan deze zaak voor aan hun synode, en adviseren de synode opnieuw deputaten te benoemen voor het contact met de Christian Reformed Church;

e. „gelet op de opdracht door de synode van 1966 van The Christian Reformed Church, Acta artikel 84, verstrekt aan haar contactcommissie (zie B voorts constaterende c), zich opnieuw met deze commissie schriftelijk in verbinding te stellen, teneinde

1. kennis te verkrijgen van de overwegingen die geleid hebben tot voornoemde opdracht;
2. alle gevraagde en eventueel door henzelf nodig geachte inlichtingen schriftelijk te verstrekken, opdat genoemde contactcommissie in staat is aan de eerstvolgende synode van The Christian Reformed Church (U.S.A.) alle toelichtingen te kunnen geven die haar nog mochten ontbreken tot het rechte verstaan van de brief die de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 d.d. 7 juni 1965, aan genoemde contactcommissie zond;
3. van deze briefwisseling afschriften te zenden aan deputaten van The Canadian Reformed Churches hierboven onder II d genoemd."

Aan deze opdracht is door ons voldaan, doordat we een brief zonden op 7 mei 1968. We hebben daarin allereerst gevraagd om nadere toelichting op het besluit van de synode 1966 van de Christian Reformed Church contact op te nemen met de vrijgemaakte kerken. We hebben dan ook verzocht ons het rapport toe te zenden dat over deze kwestie handelde.

Uit het rapport van de besprekingen op 5 maart 1966 (gehouden tussen leden van de contactcommissie met een van de deputaten C.B.K. vrijgemaakt) bleek ons dat de deputaten van de Christian Reformed Church zich afvroegen, hoe ernstig de scheiding is, en of de synodale kerken nog aanvaard kunnen worden als gereformeerde kerken. Daarvan uitgaande, hebben wij in onze brief aangewezen dat er in de synodale kerken een ontwikkeling gaande is sinds de vrijmaking. Toen is men een verkeerde richting ingeslagen; consequent gaat men daarin verder. Uit Schrift en Belijdenis hebben we aangewezen, dat de Christian Reformed Church een beslissing moet nemen, en oordelen moet naar uitwijzen van het Heilig Evangelie. In een bijlage hebben we breed geciteerd uit het werk van Baarda, Koole, Berkouwer en Polman.

Het duurde tot eind september voordat we antwoord kregen. Daaruit bleek, dat de contact-commissie

besloten had de hele brief over te leggen aan hun synode. Op 5 december schreven toen de deputaten van de Christian Reformed Church ons, wat de synode besloten had en wat zij, als deputaten, daaraan hadden toe te voegen. Vanwege het belang der zaak geven we hier een vertaling van de hele brief:

„Waarde Broeders,

Uw brief van mei 1968, gericht aan onze commissie, werd zorgvuldig gelezen. U hebt daarin ernstige beschuldigingen gericht aan het adres van de Gereformeerde Kerken (synodaal), welke wij, zoals u weet, als zusterkerk erkennen. U stelt dat deze kerk niet langer een ware kerk is, en per consequentie beweert u dat het een valse kerk is.

Met het oog op uw ernstige beschuldigingen heeft onze commissie voor interkerkelijke verhoudingen uw brief aan onze synode van 1968 doorgegeven, en geadviseerd dat de synode ons zou machtigen deze beschuldigingen door te geven aan de Gereformeerde Kerken (synodaal), zodat deze de gelegenheid zouden hebben op uw ernstige aanklachten te antwoorden, alvorens wij daarover verder zouden handelen. Volgens onze commissie zouden we dan officiële verklaringen van beide kerken hebben.

Echter, onze synode deelde ons oordeel niet, en besloot als volgt:

„De synode besluit de commissie voor interkerkelijke verhoudingen niet te machtigen, aan de Gereformeerde Kerken (synodaal) door te geven de critiek van de Gereformeerde Kerken, art. 31, zoals deze is uiteengezet in de officiële brief van de deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken benoemd door de generale synode van deze kerken gehouden te Amersfoort, 1967.”

Gronden:

a) Dit verzoek van onze commissie komt niet overeen met de bedoeling van de Gereformeerde Kerken, art. 31, welke een aansporing is dat de Christian Reformed Church „nog steeds geroepen is een oordeel te vellen zowel over de Vrijmaking als over de ontwikkeling sindsdien” en „wij geloven dat u deze zaken ernstig moet nemen en dat u een beslist standpunt moet innemen”.

b) Het is niet betamelijk en billijk dat wij zouden doorgeven het oordeel dat de ene Christelijke kerk heeft over een andere Christelijke kerk. Onze commissie kan beter geadviseerd worden de Gereformeerde Kerken, art. 31, vriendelijk raad te geven. - Aangenomen.

Acta synode 1968, pag. 95.

Wij betreuren het dat de synode zo kennelijk heeft misverstaan het doel van onze commissie, zoals duidelijk is uit de gronden der synode welke zij aanvoerde voor haar beslissing. Maar het was duidelijk de bedoeling de Christian Reformed Church niet te betrekken in de controverse, welke de droevige verdeeldheid heeft teweeggebracht in de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het is onze oprechte wens en bede dat u en de Gereformeerde Kerken (synodaal) elke mogelijkheid benutten om de scheur te helen en, indien enigszins mogelijk, de eenheid te zoeken. Als we juist zijn geïnformeerd, hebben de Vrijgemaakte Kerken momenteel te kampen met interne moeilijkheden, welke verdeeldheid veroorzaken in haar midden. Wij dringen er hij u als Christelijke broeders op aan, alle pogingen in het werk te stellen om de eensgezindheid met elkaar te bereiken, en te pogen om de eenheid, welke Christus voor Zijn volk zoekt, te herstellen met de Gereformeerde Kerken, de kerk welke dezelfde belijdenisgeschriften heeft en waarmee u vele jaren dezelfde geschiedenis hebt doorgemaakt.

Met broedergroeten,
de Commissie voor Interkerkelijke
Verhoudingen van de Christian Reformed Church,
w.g. Rev. Arnold Brink, Secretaris.”

Op deze brief hebben wij geantwoord, dat wij bijzonder teleurgesteld zijn door deze reactie.

Immers, in onze zeer uitvoerige brief van 7 mei 1968 hadden we juist duidelijk aangetoond, dat de scheiding tussen de synodale kerken en de Gereformeerde Kerken niet een zaak is van wat meningsverschillen, maar dat het hier gaat om de oude strijd tussen licht en duisternis. Ook, dat het dus maar niet een Nederlandse zaak is, maar een zaak van wereldwijde betekenis, zodat de Christian Reformed Church door den Heere tot een besliste keuze geroepen wordt.

Nu krijgen we als antwoord op die uitvoerige en gedocumenteerde brief alleen maar ten antwoord: de Synode wil de Christian Reformed Church niet betrekken in de meningsverschillen in de Nederlandse kerken. Zonder enige argumentatie, zonder ook maar een poging te doen onze argumenten te ontzenuwen.

Echter, de Christian Reformed Church, of ze het wil of niet, IS betrokken in deze strijd. Zij moet een keuze doen. Ook als zij weigert een keuze te doen, heeft ze daarmee in feite toch een keuze gedaan. Alleen, dan kiest ze de zijde van de duisternis en de ongerechtigheid.

Dat er in de Gereformeerde Kerken strijd is, is juist te verklaren als de strijd om waarlijk Gereformeerde Kerken te blijven.

En het feit dat de synodale kerken dezelfde belijdenisgeschriften hebben als de Gereformeerde Kerken, zegt niets - de Belijdenis wordt daar immers keer op keer straffeloos weersproken.

Tot zover het verslag van deze wel bijzonder teleurstellende briefwisseling.

Wij hebben uiteraard van deze belangrijke briefwisseling afschrift gezonden aan de deputaten van de Canadian Reformed Churches;

f. „alsnog schriftelijk in te gaan op de brief van ds. R. Hashimoto te Kobe in Japan van The Christian Reformed Church in Japan, in dier voege dat allereerst informatie wordt verkregen welke belijdenis en kerkorde The Christian Reformed Church in Japan heeft aanvaard; vervolgens na te gaan of het gevraagde contact te verwerklijken is." Wij schreven op 27 februari 1968 een zeer uitvoerige brief aan ds. Hashimoto, en stelden daarin vele vragen. Hoewel we op antwoord aandrongen, kregen we pas op 1 oktober 1968 een voorlopig antwoord. Ds. Hashimoto zond ons toen een brochure over „The Reformed Church in Japan", en meldde ons dat hij juist uit de Verenigde Staten was teruggekeerd, en ons nog nader zou berichten. Tot op heden echter hebben we nog geen brief van hem weer ontvangen. Hoewel de bedoelde brochure wel enige inlichtingen geeft, zijn deze onvoldoende om daarmee verder te gaan. Er kan beter worden afgewacht, welk antwoord gegeven wordt op de door deputaten gezonden vragenlijst, welke opnieuw aan ds. Hashimoto is toegezonden.

IV. KOREA (Acta art. 285)

De synode droeg aan haar deputaten op:

1. aan The Presbyterian Church in Korea
 - a. toe te zenden een exemplaar in de Engelse vertaling van de belijdenisgeschriften en kerkenorde van De Gereformeerde Kerken in Nederland, benevens een exemplaar van de Acta dezer synode;
 - b. te berichten met welke zusterkerken in het buitenland De Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie voeren en naar welke regels dit geschiedt;
 - c. te verzoeken hen op de hoogte te houden omtrent de door haar voorgenomen wijziging van de Westminster Kerkorde;
2. al datgene te doen, dat verder tot effectuering van dit besluit dienstig kan zijn.

Op 2 april 1968 is een uitvoerige brief gezonden naar de Deputaten voor Correspondentie met de buitenlandse kerken van The Korean Presbyterian Church. In deze brief was ingesloten de vertaling in het Engels van de uitspraak der synode van Amersfoort, art. 285 besluit A, alsmede een vertaling in het Engels van de regels voor correspondentie. We hebben in die brief verzocht om een uitspraak van de Koreaanse kerken, of ze de correspondentie wilden aanvaarden en daartoe de regels daarvoor acceptabel achtten. Verder hebben we deze regels kort uitgelegd. Ook verzochten we om op de hoogte te mogen worden gehouden over de revisie van de Westminster Kerkorde en hebben we meegedeeld met welke kerken de Nederlandse Kerken correspondentie onderhouden. Dit volgens onze opdracht, boven sub 1, b en c, gemeld. Separaat hebben we een exemplaar gezonden van de Acta der synode van Amersfoort (zie sub I a). We hebben nog geen exemplaar kunnen zenden van de belijdenisgeschriften en de kerkorde in Engelse vertaling, daar we nog doende zijn deze te bemachtigen. We hebben wel vernomen dat de Australische kerken van hun kant een kerkboek hebben gezonden, onder meer bevattende de tekst der belijdenisgeschriften in het Engels.

Deputaten hebben punt 2 van hun opdracht zo opgevat, dat zij daaraan de vrijheid ontleenden om te trachten de correspondentie meer inhoud te geven dan het wisselen van enkele brieven. Wij hebben dan ook enkele voorstellen gedaan aan de Koreaanse deputaten om tot dat doel te geraken. En wel de volgende:

1. Wij hebben onze hulp aangeboden hij het vinden van goede Gereformeerde lectuur in het Engels;
2. wij hebben de suggestie gedaan dat een van onze predikanten of hoogleraren voor een bepaalde tijd

naar Korea zou kunnen worden gezonden, teneinde college te geven aan de studenten;

3. we hebben verder de idee uitgesproken dat allerlei financiële hulp, die nu door zoveel verschillende instanties aan Korea wordt geboden, beter tot haar recht zou komen, wanneer die zou kunnen worden gecoördineerd;

4. ten slotte hebben we gevraagd om de naam en het adres van hun zendeling in Brazilië, opdat eventueel contact zou kunnen worden gelegd met onze zendingen in Brazilië.

Op 27 mei 1968 kregen we antwoord. Daarin werd onder meer gevraagd om wat meer tijd teneinde in staat te zijn de regels voor correspondentie wat nader te bestuderen. Ook werd ons toen het adres van de zendeling. We hebben dit adres doorgegeven aan de zending kerk te Assen, en mochten het genoeg smaken dat daaruit een gewaardeerd contact tot stand gekomen is in Brazilië, We vermelden tevens dat onze tussenkomst ook de opgave in het Handboek der kerken kon worden geplaatst. Ten slotte kregen we het officiële antwoord, gedateerd 29 november 1968. Het bevat de volgende punten:

1. We hebben de regels voor correspondentie bestudeerd en we kunnen ermee instemmen. Wilt u echter nog uitleggen wat u bedoelt met de uitspraak van Berkel, Acta art. 56, inzake verschillende groepen van kerken?

2. De commissie tot herziening van de kerkorde is nu twee jaar bezig. Deze commissie is ook bezig met herziening van de belijdenisgeschriften. We hopen dat het werk volgend jaar klaar komt. We verwachten geen grote veranderingen. Wanneer de generale synode de wijzigingen heeft aanvaard, gaan die eerst naar de classes voor uiteindelijke goedkeuring. Wij zullen u van een en ander op de hoogte houden.

3. We stellen het op prijs dat u ons goede gereformeerde lectuur wilt zenden. Daartoe zenden wij u de catalogus van onze bibliotheek, bijgewerkt tot 1 januari 1968.

4. We zouden het zeer op prijs stellen wanneer een van uw predikanten of hoogleraren gastcolleges zou kunnen geven gedurende het volgende studiejaar (dat op 11 maart begint). Wij nemen aan dat u alle uitgaven van de bezoekende professor voor uw rekening neemt.

5. Wat de coördinatie van de financiële hulp betreft: we willen dat onderwerp graag bespreken met de bezoekende professor.

Daarover nu het volgende:

1. We hebben in ons antwoord met voorbeelden verduidelijkt wat de bedoeling van de synode van Berkel is geweest.

2. We hebben in ons antwoord herinnerd aan de regel voor correspondentie, dat vooraf advies gevraagd wordt inzake wijzigingen in belijdenis en kerkorde. Zodat we graag als Nederlandse kerken in deze belangrijke zaak willen meespreken.

3. We hebben de catalogus bestudeerd en hebben een weg gezocht om datgene wat ontbreekt en dat toch belangrijk is, aan het seminarie te doen toekomen.

4. In deze zaak zijn deputaten al iets verder gegaan; zij hebben een onderhoud gehad met prof. Doekes, teneinde van hem te vernemen wat zijn gedachte was over deze zaak. Daaruit bleek ons, dat ook prof. Doekes van mening was dat het belangrijk zou zijn wanneer inderdaad een der hoogleraren gastcolleges zou kunnen geven in Korea. Er zijn informele contacten geweest met een kerk, welke nog op zoek is naar mogelijkheden van zending en belangstelling had voor deze zaak om die financieel mogelijk te maken.

V. REGELS VOOR CORRESPONDENTIE (Acta art. 176)

De instructie, in art. 176 sub B genoemd, wordt herhaald in de instructie van art. 188 sub I b en is behandeld hierboven onder II h.

We hebben bij het toezenden der Acta en van het Rapport inzake de regels voor correspondentie met nadruk aan de corresponderende kerken gevraagd zich over de aanvaardbaarheid van deze regels uit te spreken.

Aan de Canadese kerken is geschreven, dat we hebben bemerkt dat deze kerken eigenmachtig, zonder overleg met en zelfs zonder aparte mededeling achteraf aan de Nederlandse kerken, de regels voor correspondentie hebben gewijzigd in die voege, dat zij een colloquium doctum hebben ingesteld voor die predikanten, die eerder niet in de Canadese kerken gediend hebben. Dat is tegen de afspraken in. Weliswaar heeft de synode van Amersfoort ook veranderingen aangebracht in de regels - echter, die

worden nu aan de corresponderende kerken voorgelegd en alvorens deze in werking zullen treden, wordt de mening gevraagd van de zusterkerken.

Alleen van de Australische kerken werd dus bericht ontvangen dat zij met deze wijzigingen instemmen en besloten voortaan de correspondentie volgens deze regels te voeren.

Een aparte vraag was, of deputaten nu reeds deze regels moesten toepassen. Een vraag, die aan de orde kwam telkens wanneer een predikant uit het buitenland op bezoek kwam in Nederland en vooring in de dienst des Woords. Wij zijn ervan uitgegaan, dat de nieuwe regels dan pas in werking treden, wanneer de betreffende kerken hebben uitgesproken ermee accoord te gaan. Wel zijn wij van mening dat het dan op zijn plaats is, een mededeling in de pers te doen, ter attentie van de kerkeraden. over de regels die gelden inzake het laten voorgaan van predikanten uit het buitenland.

De zaak lag iets anders ten aanzien van de Australische kerken. Deze hebben immers de regels aanvaard. Deputaten hebben dan ook in dezen geadviseerd inzake het voorgaan van een Australisch predikant in de Nederlandse kerken.

VI. DIVERSEN

1. Van de International Council of Christian Churches kwam een uitnodiging om deel te nemen aan het plenair congres te New Jersey, U.S.A., eventueel als waarnemers. Deputaten hebben geantwoord geen machtiging te hebben ontvangen tot zulke vertegenwoordiging; echter, dat zulke vertegenwoordiging niet ligt in de lijn van wat vroeger besloten werd ten aanzien van de I.C.C.C.

2. Uit Zuid-Afrika kwam de klacht, dat men daar geen bericht had ontvangen dat de synode van Amersfoort-West zou worden gehouden, noch ook een voorlopig agendum van die synode had ontvangen.

Waarschijnlijk had de roepende kerk erop gerekend dat deputaten C.B.K. dat zouden doen, terwijl deputaten C.B.K. het aan de roepende kerk overlieten. Ten aanzien van deze synode hebben deputaten op zich genomen te zorgen voor informatie der buitenlandse kerken; en zij menen dat dat ook voortaan tot de taak der deputaten zal hebben te behoren.

VII. ADVIEZEN

De synode draagt de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken op, om via de pers de kerkeraden opmerkzaam te maken op de regels welke thans gelden inzake het voorgaan van predikanten uit buitenlandse kerken, met welke de Gereformeerde Kerken correspondentie onderhouden.

De synode machtigt de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken om, indien nodig, van de kerken een collecte te vragen ter bestrijding van de onkosten, verbonden aan het zenden van een hoogleraar of predikant voor het geven van gastcolleges aan het Seminarie van de Presbyterian Church of Korea.

Wij wensen u bij al uw arbeid toe, dat de Heere u mag sterken en de door Hem beloofde wijsheid mag geven.

Namens de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken,

w.g. J. Rijneveld, voorzitter.

w.g. P. van Gulp, secretaris.

BIJLAGE 5 a. (Acta art. 390)

RAPPORT VAN DEPUTATEN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST 1967, VOOR RADIO-UITZENDING VAN KERKDIENTEN.

Zuidhorn, 31 januari 1969

Aan de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te komen in april 1969 te Hoogeveen.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amersfoort-West 1967, benoemde tot deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten de volgende broeders:

ds. D. Vreugdenhil, Zwolle (samenroeper)
C. D. Goudappel, Delft
ds. H. D. van Herksen, Heemse
T. J. Kerpel, Amersfoort ds. P. Lok, Zuidhorn
ir. R. F. van Mill, Gorinchem,
en als secundi de broeders:
ds. G. Hagens, Bussum
C. C. de Vries, Driebergen.

Deze deputaten hebben uit hun midden in het moderamen verkozen:

ds. D. Vreugdenhil,
voorzitter ds. P. Lok, secretaris
ir. R. F. van Mill, penningmeester.

De opdracht, welke de synode van Amersfoort-West 1967 aan de deputaten verstrekke, luidt als volgt:

- a. op dezelfde wijze als voorheen is geschied de radio-uitzending van kerkdiensten voor het binnenland te behartigen;
- b. ook inzake de radio-uitzending van kerkdiensten voor het buitenland diligent te zijn;
- c. kerken, die een televisie-uitzending van een kerkdienst mochten begeren, desgevraagd van advies te dienen en binnen het raam van de samenwerking in het Convent van Kerken te dezer zake te bemiddelen;
- d. dat gedeelte van de na de dienst beschikbare zendtijd op passende wijze te benutten;
- e. gezien de in dezen gerezen moeilijkheden bijzonder diligent te zijn met betrekking tot de plaats van de deputaten in het Convent van Kerken, met name inzake radio- en televisie-uitzendingen onder de naam van het Convent van Kerken, waarvoor zij, in aanmerking genomen hun opdracht, geen verantwoordelijkheid kunnen dragen;
- f. aan de eerstvolgende generale synode verslag van al hun handelingen uit te brengen. Thans uitvoering gevende aan de sub f vermelde instructie, mogen deputaten u niet verhele hun dankbaarheid, dat het nog altijd mogelijk is de prediking van het waarachtige en eeuwig blijvende Woord Gods te doen uitzenden via radio en televisie, en dat te meer waar in deze tijd op zo ontstellende wijze getornd wordt aan de waarheid der Schriften, hetgeen onmiddellijk zijn uitwerking moet hebben op de prediking. Deputaten spreken dan ook de wens uit, dat de mogelijkheid tot uitzending van gereformeerde kerkdiensten in de toekomst zal blijven bestendig.

RADIO-UITZENDING VAN KERKDIENTEN (binnenland) - Cf. instructie sub a.

Deputaten kunnen u mededelen, dat in de jaren 1967 en 1968 de volgende kerkdiensten zijn uitgezonden; waarbij vermeld wordt de datum van uitzending, de kerk van waaruit de dienst werd uitgezonden en de predikant die in bedoelde dienst voorging.

15 januari 1967

Meppel

ds. M. Brandes

5 maart 1967	Groningen-Oost	ds. A. Jagersma
2 april 1967	Berkel & Rodenrijs	ds. P. Lok
7 mei 1967	Bergentheim	ds. B. van Zuijlekom
16 juli 1967	Velp	ds. J. H. Kamerbeek
15 oktober 1967	Drachten	ds. J. H. van der Hoeven
5 november 1967	Rotterdam-Zuid	ds. R. Koolstra
31 december 1967	Amersfoort-West	ds. J. J. Arnold
11 februari 1968	Hilversum	ds. C. Bijl
7 april 1968	Rijnsburg	dr. J. Douma
28 april 1968	Delft	drs. A. N. Hendriks
9 juni 1968	's-Hertogenbosch	ds. W. Vreugdenhil
28 juli 1968	Groningen-Helpman	ds. W. G. de Vries
29 september 1968	Heemse	prof. drs. J. van Bruggen
6 november 1968	Hattem	ds. J. Strating
15 december 1968	Amersfoort-Centrum	ds. J. Kok

In 1969 is reeds een kerkdienst uitgezonden vanuit de Gereformeerde Kerk te Harderwijk, waarin vooring ds. H. Mostert, n.l. op 12 januari. Overigens kunnen deputaten u reeds thans mededelen, dat voor 1969 nog acht uitzendingen van radio-kerkdiensten in voorbereiding zijn.

Uit bovenstaand overzicht kan blijken, dat op woensdag 6 november 1968 een kerkdienst is uitgezonden vanuit de kerk te Hattem. Deze dienst was een dankstond voor gewas en arbeid. Verzorgde eerder de Nederlandse Christelijke Radio-Vereniging de kerkdiensten op bid- en dankdagen, de verzorging daarvan is met ingang van najaar 1968 overgedragen aan het Convent van Kerken. Naar het volgende schema zullen in het vervolg deze bid- en dankstonden worden verzorgd: Gereformeerd, Christelijk-Gereformeerd, Gereformeerd (synodaal). Dat betekent, dat vanuit één onzer kerken de bidstond in 1970 zal kunnen worden uitgezonden.

De preken, die voor de microfoon gehouden zijn, worden kosteloos ter beschikking gesteld, als uitgaven van het Convent van Kerken, dat ook zorgt voor de distribuering. De aantallen der bestelde preken lopen vrij sterk uiteen. Het gemiddelde ligt op ongeveer 500.

Evenals in voorgaande jaren ontvangen de predikanten, die een kerkdienst voor de microfoon zullen verzorgen, een aantal opmerkingen, waarmee deze hun winst kunnen doen.

RADIO-UITZENDING VAN KERKDIENTEN (buitenland) - Cf. instructie sub b.

De synode van Amersfoort-West 1967 benoemde als deputaat voor Radio Nederland Wereldomroep ds. D. Vreugdenhil te Zwolle, met als secundus ds. H. D. van Herksen te Heemse.

U zij medegedeeld, dat in deze verslagperiode de volgende kerkdiensten werden uitgezonden via de Wereldomroep:

26 februari 1967	Kampen	ds O W. Bouwsma
24 september	Zwolle	ds. D. Vreugdenhil
07 april	Rotterdam-Delfshaven	ds. J. Blokland
03 oktober	Schildwolde	ds. R te Velde

Ter motivering van de keuze dezer kerken mogen deputaten te uwer kennis brengen, dat de kerk te Rotterdam-Delfshaven zich belast heeft met de geestelijke verzorging van onze varende broeders en zusters en dat vanuit de kerk te Schildwolde de eerste stoot gegeven werd tot het stichten van een Nederlandse Gereformeerde kolonie in Brazilië.

Gelijk bekend is, worden in de morgenuren de diensten via Radio Nederland Wereld-omroep uitgezonden naar Afrika en het Oostelijk halfrond, terwijl deze diensten des avonds worden heruitgezonden naar het Westelijk halfrond.

Ten slotte verzoeken deputaten u - evenals uw voorgangster zulks heeft ingewilligd -rekening te willen houden met een nodige continuïteit in de vertegenwoordiging onzer kerken bij de Wereldomroep.

UITZENDING VAN KERKDIENTEN VIA DE TELEVISIE - Cf. instructie sub c.

Nadat de kerk te Enschede-Noord zich hij schrijven van 17 oktober 1966 beschikbaar had gesteld een eventuele televisie-kerkdienst te verzorgen, en nadat was komen vast te staan, dat onze kerken in 1967 een

kerkdienst via de televisie konden verzorgen. is er vanuit de Gereformeerde Kerk te Enschede-Noord een kerkdienst uitgezonden via de televisie op zondag 18 juni 1967. In deze dienst ging ds. I. de Wolff voor. Deputaten hebben bemiddeld bij het tot stand komen van deze uitzending. Zij konden dit met blijdschap en dankbaarheid doen.

Ook voor de toekomst heeft de kerk te Enschede-Noord zich bereid verklaard desnoods nogmaals een kerkdienst via de televisie te doen uitzenden. Het komt uw deputaten billijk voor, dat de kerken in herinnering gebracht wordt dat de deputaten voor radio-kerkdiensten geen bevoegdheid bezitten kerken uit te nodigen tot het doen uitzenden van een kerkdienst via de televisie, doch dat de kerken het recht bezitten zich voor een zodanige uitzending aan te melden bij uw deputaten.

Zoals het schema voor de televisie-kerkdiensten er thans uitziet, kan er een gereformeerde kerkdienst door de televisie worden uitgezonden in 1969, 1971 en 1972.

VULLING VAN ZENDTIJD NA DE KERKDIENST - Cf. instructie sub d.

Uw deputaten hebben in deze verslagperiode hun bijzondere aandacht gegeven aan deze opdracht, met name omdat zij zelf in deze richting een bepaalde volmacht van uw voorgangster hadden gevraagd, en omdat dit punt een uitbreiding betekende van hun instructies. Bij de uitvoering van deze opdracht bleken de moeilijkheden evenwel groter dan aanvankelijk gedacht werd. Bepaaldelijk is overwogen na de kerkdienst van 29 september 1968 - zondag na de Theologische Hogeschooldag - een samenvatting te geven van de Hogeschooldag. Daartoe is contact opgenomen te ener zijde met de senaat der Theologische Hogeschool en te anderzijde met enkele personen uit het Convent van Kerken. Uit laatstgenoemd contact bleek, dat voor een uitzending als bedoeld niet alleen de technische apparatuur van de Nederlandse Radio-Unie noodzakelijk is, maar dat deze Unie ook de eindredactie zich voorbehoudt van de uit te zenden gedeelten. In overleg met de senaat der Theologische Hogeschool hebben uw deputaten afgezien van een uitzending als bedoeld, althans voor wat betreft de Schooldag-1968.

Overigens hebben uw deputaten contact gehad met het Landelijk Verband van Gereformeerde Koren en Korpsen en de mogelijkheid onder ogen gezien of vanuit die sector iets gedaan zou kunnen worden ter opvulling van het half uur na de kerkdienst of een gedeelte daarvan. De besprekingen zijn nog gaande, doch hebben nog niet geleid tot een positief resultaat.

Deputaten hebben er begrip voor, dat een uitzending in technisch opzicht zo perfect mogelijk behoort te zijn en dat daarom het gebruik van „eigen technische middelen" niet kan worden toegestaan, doch zij willen met nadruk uitspreken dat deputaten verantwoordelijk willen zijn voor de inhoud van de uitzending.

In genoemde richting dient voortgewerkt te worden, naar de mening uwer deputaten.

PLAATS VAN DEPUTATEN IN HET CONVENT VAN KERKEN - Cf. instructie sub e.

Omdat de bevoegdheden uwer deputaten nauwkeurig zijn omschreven enerzijds, en het Convent van Kerken steeds meer zich distancieert van zijn oorspronkelijke opzet anderzijds (nl het doen uitzenden van kerkdiensten), daarom spreken zij niet mee bij allerlei agendapunten van de vergaderingen van het algemeen bestuur van dit Convent. Het zijn binnen de kring van de participanten aan het Convent van Kerken niet de kerkdiensten, die moeiten en spanningen veroorzaken. maar het is de inhoud van de vulling van die zendtijd, die gebruikt wordt naast de kerkdiensten. Ernstige bezwaren daartegen, althans tegen meer dan één onderdeel daarvan, leven niet alleen bij uw deputaten en bij de deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerken (welke evenmin als onze kerken verantwoordelijkheid dragen voor televisie-uitzendingen), doch ook in meer of mindere mate bij de deputaten van de Vrije Evangelische Gemeenten en bij de Unie van Baptistengemeenten. Ook zonder dat zij verantwoordelijkheid dragen voor allerlei gewraakte uitzendingen, hebben uw deputaten bij meer dan één gelegenheid hun waarschuwingen laten horen.

Teneinde misverstand in eigen kring te voorkomen en recht te zetten, hebben uw deputaten aan het Nederlands Dagblad de volgende publicatie aangeboden, die geplaatst is in het nummer van 3 februari 1968:

„De Gereformeerde Kerken en het Convent van Kerken.

Nu het Convent van Kerken zichzelf bij vernieuwing in opspraak gebracht heeft vanwege een mede onder zijn auspiciën verzorgde uitzending op oudejaarsavond 1967, stellen de door laatstgehouden Generale Synode van Amersfoort-West benoemde deputaten voor uitzending van radio-kerkdiensten er prijs op te verklaren, dat zij slechts verantwoordelijkheid dragen voor de uitzending van gereformeerde kerkdiensten door middel van de radio. Zij hebben derhalve generlei verantwoordelijkheid voor alle overige activiteiten,

die het Convent onderneemt, al of niet in samenwerking met het IKOR of met het rooms-katholiek kerkgenootschap."

Uw deputaten mogen u als hun oordeel bekend maken, dat hun plaats in het Convent wel niet gemakkelijk en eenvoudig is, doch dat zij - gezien hun verantwoordelijkheden - die plaats wel met een goede consciëntie kunnen innemen, en zulks in het belang van de kerken die zij dienen en ter verbreiding van het evangelie der waarheid.

Deputaten stellen u ten slotte voor:

- a. de deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967. te dechargeren;
- b. opnieuw deputaten te benoemen met de opdrachten:
 1. op dezelfde wijze als voorheen is geschied radio-uitzending van kerkdiensten voor het binnenland te behartigen;
 2. op dezelfde wijze als voorheen is geschied radio-uitzending van kerkdiensten voor het buitenland te behartigen via Radio Nederland Wereldomroep;
 3. kerken, die een televisie-uitzending van een kerkdienst begeren, desgevraagd van advies te dienen en binnen het raam van de samenwerking in het Convent van Kerken te dezer zake te bemiddelen;
 4. te blijven omzien naar mogelijkheden op passende wijze dat gedeelte van de zendtijd, dat na de kerkdienst resteert, te benutten;
 5. waakzaam te blijven met betrekking tot de plaats van deputaten in het Convent van Kerken, met name vanwege die uitzendingen via radio en televisie, waarvoor zij, gezien hun sub I-4 omschreven opdracht, geen verantwoordelijkheid dragen;
 6. aan de volgende generale synode verslag uit te brengen van hun handelingen.
- c. opnieuw een deputaat te benoemen in het „College van Deputaten voor de protestantse kerkuitzendingen", zo mogelijk rekening houdend met de wens van Radio Nederland Wereldomroep, continuïteit te betrachten in het benoemen van een deputaat.

Met heilbiede en broedergroeten,
namens deputaten voornoemd,

w.g. D. Vreugdenhil, voorzitter,
w.g. P. Lok, secretaris.

BIJLAGE 5 b. (Acta art. 390)

DEPUTATEN VOOR UITZENDING VAN RADIOKERKDIENTEN VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

Secretaris: Ds. P. Lok, Rijksweg 17, Zuidhorn

Zwolle/Zuidhorn, 3 juni 1969

Aan het algemeen bestuur van het Convent van Kerken,
Hilversum.

Geachte mede-gedeputeerden,

In meer dan één vergadering van het algemeen bestuur van het Convent van Kerken is de samenwerking tussen het Convent enerzijds en het I.K.O.R. alsmede de R.K.K. anderzijds aan de orde gesteld. Ook in de laatstgehouden bestuursvergadering was dit het geval. Naar aanleiding van die bespreking hebben bovengenoemde deputaten in eigen kring dit punt tot onderwerp van uitvoerige bespreking doen zijn. Het resultaat daarvan worde u bij dezen medegedeeld.

Het is een duidelijke zaak, dat de opzet en inrichting van het Convent van Kerken sedert de oprichting ingrijpend zijn gewijzigd. De Stichtingsacte verschaft hierover voldoende licht. Artikel 2 daarvan luidt immers:

„Het doel der stichting is het behartigen van de belangen, die de hieronder te noemen Kerken (Kerkgenootschappen of genootschappen) hebben bij uitzending per radio en televisie van kerkdiensten en wat daar door ieder van hen naar eigen visie en op eigen verantwoordelijkheid onder begrepen is, voorzover zij dit niet zelf doen en voor zolang zij dit aan de stichting wensen toe te vertrouwen." (Volgen de namen der participanten.)

Hoe over dit artikel 2 ruim tien jaar geleden gedacht werd, moge blijken uit een passage van een brief van de toenmalige directeur (J. Ozinga) d.d. 10 september 1958, verzonden aan „de deputaatschappen en mandaattarissen van de kerken en het Leger des Heils, aangesloten bij het CONVENT VAN KERKEN INZAKE RADIOKERKDIENTEN". (Is deze aanduiding in de adressering reeds niet veelzeggend?). De directeur merkte dan op:

„Ik moge intussen aantekenen, dat, naar mijn mening, de notaris er zeer goed in geslaagd is de structuur van het Convent in de akte te omschrijven. Ik heb hierbij uitsluitend het oog op artikel 2".

Het was een stichting met een duidelijke opzet en structuur: de uitzending van kerkdiensten. De geschiedenis van het Convent vertoont een duidelijke afbuiging van deze oorspronkelijke opzet en structuur.

Een tweede duidelijke aangelegenheid is, dat de opstelling van het Convent van Kerken ten aanzien van het I.K.O.R. zich ingrijpend heeft gewijzigd. Wij citeren uit de notulen van de bestuursvergadering van 12 september 1958:

„Het is zo, dat wij vanuit een niet (zoals het I.K.O.R.) bijeengebracht zijn, niet vanuit een wèl vanwege een welomlijnd plan t.a.v. de radiodiensten van allen gezamenlijk."

Onze deputaten hebben zich goed gerealiseerd, dat allerlei spanningen zijn ontstaan niet vanwege de uitzending van radiokerkdiensten (onder verantwoordelijkheid van elke kerkeraad, die doet uitzenden), maar vanwege de verzorging der bijkomende programma's, met name die welke geschieden in samenwerking met het I.K.O.R. en de R.K.K.

Zoekende naar een oplossing van de huidige samenwerkingsspanningen, achten bovengenoemde deputaten déze oplossing het meest voor de hand liggend, dat het Convent van Kerken terugkeert naar zijn uitgangspunt, neergelegd in de Stichtingsacte, waarin alle participanten zich goed konden vinden en waaraan zij zichzelf en elkander hebben verbonden. Zulk een terugkeer naar het uitgangspunt zou als vanzelf inhouden een verbreking van de samenwerking met het I.K.O.R. en de R.K.K.

Indien u daartoe zoudt kunnen besluiten - hetgeen onzes inziens dringende noodzaak is vanwege de naam en de geschiedenis van het Convent - dan zouden voor de deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) de belangrijkste bezwaren zijn weggenomen. Het wordt ons namelijk steeds moeilijker - ook tegenover de kerken - onze plaats te verantwoorden en te verdedigen binnen dat Convent, dat zijn samenwerking continueert met de beide andere genoemde zendgemachtigden.

Daarom dringen wij er met de meeste klem bij u op aan, zich de geboortepapieren in herinnering te brengen. Onzerzijds stellen wij prijs op bestendiging van de samenwerking binnen het Convent. Wij zijn ervan overtuigd, dat u deze samenwerking eveneens op prijs stelt.

Mocht u - onverhoopt - de samenwerking met I.K.O.R. en R.K.K. willen voortzetten, dan zullen wij ons genoopt zien ons opnieuw te beraden op onze plaats binnen het Convent en ons de vraag voor te houden of wij dan met u kunnen blijven samenwerken. Een overleg met onze thans zittende generale synode te Hogeveen zal dan onvermijdelijk zijn.

Een afschrift van deze brief gaat naar de generale synode te Hogeveen. Het kwam ons wenselijk voor, deze brief ter kennis te brengen van de leden van het algemeen bestuur, teneinde een goede bespreking van dit belangrijke punt te kunnen voorbereiden. In afwachting van de beslissingen in dezen tekenen wij,

namens deputaten voornoemd:
w.g. D. Vreugdenhil, voorzitter,
w.g. P. Lok, secretaris.

BIJLAGE 6. (Acta art. 356)

RAPPORT VAN DEPUTATEN VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND VOOR DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN MILITAIREN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST 1967.

VERSLAGPERIODE: december 1967 tot december 1968.

Deputaten van De Gereformeerde Kerken
in Nederland voor de
Geestelijke verzorging van militairen.

Secretaris: Ds. J. M. Kroes
Bontekoestraat 31 I, Arnhem, Telefoon (08300) - 32818

Arnhem, december 1968.

Aan de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland,
bijeën te komen op D.V. dinsdag 15 april 1969 te Hoogeveen.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

Deputaten bovengenoemd hebben de eer u, overeenkomstig de opdracht, hun door de generale synode van Amersfoort-West 1967 verleend, het volgende rapport van hun werkzaamheden over bovengenoemde verslagperiode aan te bieden.

CONSTITUERING

Daartoe door de generale synode van Amersfoort-West 1967 benoemd en belast met de uitvoering van desbetreffende synodebesluiten, hebben de broeders:

Lt.-kolonel J. Flink	te 's-Gravenhage
Adj. O.O.M. Fokkema	te Vught
ds. J. v. d. Haar	te Leiden
ds. H. D. van Herksen	te Heemse
majoor H. Huizenga	te Assen
ds. J. M. Kroes	te Arnhem
de heer K. Pesman	te Utrecht
ds. H. Smit	te Den Helde

allen hun functie aanvaard.

Na stemming werden alle leden van het vorige moderamen herbenoemd, te weten:

ds. J. v. d. Haar	voorzitter
ds. J. M. Kroes	secretaris
Lt.-kol. J. Flink	penningmeester
ds. H. Smit	alg. adjunct.

VERGADERINGEN

Door het vervroegd bijeenkomen der eerstvolgende generale synode omvat de arbeidsperiode van deputaten niet veel meer dan een jaar; gedurende deze periode hebben deputaten slechts tweemaal vergaderd:

de eerste maal 18 december 1967

de tweede maal 9 december 1968.

TOEZENDING RAPPORT AAN DE KERKEN

Dit rapport werd wel aan de kerken toegezonden, maar kon wegens de krappe tijdsduur tussen het schrijven namens de roepende kerk te Hoogeveen (dd. 28 oktober 1968) en de vergaderdatum der eerstvolgende generale synode (15 april 1969) niet volgens opdracht der vorige generale synode ten minste een half jaar voor de aanvang der volgende synode aan de kerken worden toegezonden.

Wel is voldaan aan haar verzoek om dit verslag van werkzaamheden voor of op 15 januari 1969 aan de roepende kerk te Hoogeveen te doen toekomen.

SYNODALIA

Deputaten hebben de verschillende besluiten der generale synode Amersfoort-West 1967 met betrekking tot hun arbeid nauwkeurig bestudeerd en kennis genomen van enkele wijzigingen ten aanzien van de hun door de vorige synode verleende opdracht. Deputaten hebben zich - bij de uitoefening van hun opdracht - voor zover dit gedurende dit korte tijdsbestek kon worden geëffectueerd, daaraan zoveel in hun vermogen was gehouden.

VERTEGENWOORDIGING BIJ DE HOGE OVERHEID

Ten gevolge van het besluit der generale synode Amersfoort-West 1967 om geen nieuwe deputaat te benoemen voor deelname aan het C.I.O. en aan deputaten voor de G.V. militairen geen opdracht meer te verlenen om de kerken bij de Overheid te vertegenwoordigen t.b.v. de gereformeerde militairen, heeft ook van de zijde der deputaten geen vertegenwoordiging bij de Hoge Overheid plaats gehad.

CONTACT MET DE BUREAUX VAN DE HOOFDLEGER- EN HOOFDLUCHTMACHTPREDIKANT

Evenals voorheen werd ook gedurende deze periode een zeer prettig contact onderhouden met de Hoofdleger- en Hoofdluchtmachtpredikant.

Dit contact betrof hoofdzakelijk de gebruikelijke uitwisseling van mededelingen en informaties aangaande de terugkeer van enkele - reeds dienstdoende - res. legerpredikanten onzer kerken in werkelijke dienst om gedurende korte tijd als vervanger op te treden.

Met betrekking tot de aanstelling van nieuwe res. leger-luchtmachtpredikanten onzer kerken voor kerken een eerste periode (een jaar en zes weken) heeft geen contact plaats gehad, omdat deputaten, ondanks verschillende pogingen, er niet in zijn geslaagd nieuwe predikanten en kerkeraden hiervoor bereid te vinden.

Met de hoofdvlootpredikant werd gedurende deze periode - evenals de voorgaande - geen contact onderhouden, aangezien dit niet zinvol is zolang met betrekking tot het dienstnemen in „lang verband” door de generale synode geen definitieve beslissing is genomen.

WERVING VAN RES. LEGER-LUCHTMACHTPREDIKANTEN

Gedurende deze verslagperiode hebben deputaten met betrekking tot een 11-tal predikanten onzer kerken pogingen aangewend om tot een nader contact te komen in verband met een werving voor de tijd van een jaar en zes weken; helaas zonder enig resultaat! De moeilijkheden, die onze kerken momenteel doormaken, waren in hoofdzaak de reden, waarom men, in de gegeven omstandigheden, meende op het verzoek van deputaten niet te kunnen ingaan. Wel werd aan ds. J.A. de Vries te Culemborg emeritaat verleend ten behoeve van zijn dienstneming voor langere duur voor het werk van de Prot. Geestelijke Verzorging bij de Koninklijke Landmacht.

Overeenkomstig het standpunt, in hun rapport aan de generale synode te Amersfoort-West 1967 medegedeeld, dat zolang de kwestie van het dienstnemen in zgn. „lang verband” nog in studie is, de beslissing behoort te worden overgelaten aan de betrokken predikant en diens kerkeraad, hebben deputaten zich bij deze benoeming onthouden van het nemen van initiatief.

Wel hebben ze - op diens verzoek - de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Culemborg gediend van advies bij de regeling van de verhouding tussen deze kerkeraad en zijn predikant in verband met zijn dienst als res. legerpredikant „in lang verband”.

Ds. J. Goudzwaard, res. legerpredikant te Eibergen, zag met ingang van 1 juni 1968 zijn periode van werkelijke dienst met vier jaar en één jaar uitloop verlengd.

OPKOMST IN TIJDELIJKE DIENST

Om voor enige weken opnieuw in werkelijke dienst terug te keren werden de volgende predikanten teruggeroepen van groot verlof:

In 1967:	ds. J. v.d. Haar	te Leiden
	ds. W. G. Raven	te Almelo
	ds. B. J. F. Schoep	te Amstelveen
in 1968:	ds. J. v. d. Haar	
	ds. W. G. Raven	
	ds. B. J. F. Schoep	
	ds. J. v. d. Wielen	te Zoutespui.

Ds. G. Th. Koopman

Andermaal heeft de Here één onzer dienstdoende res. luchtmachtpredikanten, ds. G. Th. Koopman te 's-Gravenhage, op de avond van zondag 15 september 1968 door een droevig ongeval aan zijn gezin en arbeid ontruikt.

Ook deputaten hebben met diepe verslagenheid kennis genomen van dit onverwacht en diep-tragisch heengaan van deze broeder.

Moge zijn arbeid, die hij in dienst van zijn Zender, in de vrij korte tijd van nauwelijks 2½ jaar onder onze strijdkrachten op de vliegbasis Ypenburg heeft verricht, niet ijdel zijn geweest in de Here.

De Here schenke mevrouw Koopman en haar gezin de kracht en de vertroosting, die zij zo nodig zal hebben.

CONTACT MET CONTACT-COMMISSIE GEREFORMEERDE GARNIZOENSKERKEN

Met de C.C.G.G. werden goede contacten onderhouden. Dit contact werd vergemakkelijkt doordat de generale synode te Amersfoort 2 leden, tevens lid van de C.C.G.G., heeft aangewezen als deputaat voor de G.V. militairen.

REPRESENTATIE

Namens deputaten werd een bezoek gebracht aan mevrouw Van Bruggen te Assen; mevrouw Bos te Ermelo; mevrouw Flink, tijdens haar verblijf in het Rode Kruis-ziekenhuis te Den Haag.

Deputaten waren vertegenwoordigd:

op de landelijke jaarvergaderingen van de C.C.G.G.;

op de legerpredikanten-conferentie te Nunspeet, februari 1967;

op de bijeenkomst ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van het P.I.T. in de kapel van het Marinevliegkamp te Valkenburg 14 juli 1967;

bij de ingebruikname van de nieuwe kapel in het Militaire Hospitaal Dr. A. Mathijssen te Utrecht, 27 oktober 1967;

bij de begrafenis van wijlen ds. G. Th. Koopman, 20 september 1968;

bij de herdenking van het 100-jarig bestaan van de Hogere Krijgsschool te 's-Gravenhage, 19 en 20

november 1968.

DIVERSEN

Aan de kerkelijke pers en het Ned. Dagblad werden verslagen van de vergaderingen van deputaten toegezonden; ook werd aan de samensteller van het Handboek der gereformeerde kerken een nominatieve opgave verstrekt van dienstdoende en niet-dienstdoende res. leger-luchtmachtpredikanten onzer kerken.

FINANCIËN

Een financieel verslag zal afzonderlijk aan de generale synode worden toegezonden.

RESUMÉ

Deputaten danken de kerken voor het vertrouwen, in hen gesteld; wel doet het hun leed dat gedurende deze verslagperiode niet kon worden bereikt wat ze graag wilden bereiken, namelijk dat het aantal res. krijgsmachtpredikanten onzer kerken, dat langzamerhand slinkt, door jongere predikanten kon worden aangevuld. Het is hun hoop en bede dat dit spoedig weer beter zal gaan.

Bovenal gaat hun dank uit tot de Here, Die hen tot deze arbeid heeft willen roepen; moge onder Zijn zegen ook dit noodzakelijke kerkewerk weer spoedig goede voortgang hebben.

De Here sterke onze broeders, die „in 's Konings wapenrok" als Zijn dienstknechten Zijn Woord mogen uitdragen onder de leden onzer strijdkrachten.

De Here stelle hun Schriftgetrouwe arbeid tot een rijke zegen voor degenen, die aan hun geestelijke verzorging zijn toevertrouwd.

VOORSTELLEN

De generale synode 1969 te Hoogeveen besluite:

1. opnieuw deputaten te benoemen voor de geestelijke verzorging van militairen, met als opdracht :
 - a. als instantie te fungeren, waarbij de Overheid advies kan inwinnen met betrekking tot de aanstelling van res. leger-luchtmacht-, c.q. vlootpredikanten, een en ander in overleg met de betrokken kerken;
 - b. contact te zoeken met predikanten, geschikt en bereid voor de functie van res. leger-luchtmacht-, c.q. vlootpredikant en deze, in overleg met de kerken die ze dienen. voor te dragen bij de Overheid;
 - c. deze kerken en predikanten te dienen van advies inzake de regeling van de kerkelijke positie van de predikant gedurende zijn diensttijd als res. leger-luchtmacht-, c.q. vloot-predikant, overeenkomstig de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 vastgestelde stipulatiën, terwijl de kerken worden geadviseerd zich in voorkomende gevallen met deputaten in verbinding te stellen;
 - d. ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken en de Vereniging van Gereformeerde Res. Leger-predikanten;
 - e. van hun arbeid aan de e.k. generale synode rapport uit te brengen en dit rapport aan de kerken toe te zenden, zo mogelijk een half jaar voor de aanvang van deze synode; en in een, door de generale synode te Amersfoort-West 1967, besloten aantal exemplaren per kerk;
2. deputaten f 1.500,- ter beschikking te stellen voor de te maken kosten, waarvan zij verantwoording zullen afleggen aan de e.v. generale synode;
3. zo spoedig mogelijk een beslissing te nemen inzake de kwestie van het al dan niet aanvaardbaar zijn van dienstdienen voor onbepaalde tijd als res. krijgsmachtpredikant.

Uw vergadering de leiding van de Heilige Geest toebiddend in al haar arbeid,

met broedergroet en heilbede,
namens deputaten voornoemd:

w.g. J. v. d. Haar, voorzitter,
w.g. J. M. Kroes, secretaris.

BIJLAGE 7.
(Acta art. 332)

RAPPORT EN ADVIES VAN DE DEPUTATEN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE
VAN AMERSFOORT-WEST 1967,
VOOR REGELING POSITIE LEGERPREDIKANTEN.

De generale synode van Amersfoort-West 1967 besloot
(Acta art. 181 A, besluit 2; pag. 194/195):

„opnieuw deputaten te benoemen, met de volgende instructie:

- a. zich bij de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant) te vergewissen van het standpunt dat zij inneemt (innemen) ten aanzien van hetgeen door deze synode inzake de krijgsmachtpredikant is uitgesproken;
- b. zich te bezinnen op de vraag in hoever het feit dat deze krijgsmachtpredikant verantwoording schuldig is ten aanzien van de regeling van zijn werk aan de hoofd-legerpredikant zich verdraagt met een ambtelijke opdracht van zijn kerkeraad;
- c. te onderzoeken op welke wijze het toezicht van de kerkeraad op de arbeid van de krijgsmachtpredikant dient geregeld te worden, indien de beantwoording van de onder b van deze instructie gestelde vraag daartoe de ruimte laat;
- d. het resultaat van hun arbeid tenminste een jaar voor de aanvang van de eerst-komende generale synode ter kennis van de kerken te brengen;
- e. de eerstkomende generale synode te dienen met rapport en advies terzake van de in deze materie te nemen besluiten".

Van deputaten is dus gevraagd:

- a. „zich bij de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant) te vergewissen van het standpunt dat zij inneemt (innemen) ten aanzien van hetgeen door deze synode inzake de krijgsmachtpredikant is uitgesproken".

Om hieraan te voldoen, hebben deputaten een onderhoud gehad met de hoofd-legerpredikant, ds. J. Drost, op diens bureau te 's-Gravenhage op 5 april 1968.

Vóórdat dit onderhoud plaats vond, was aan ds. J. Drost ter kennisname toegezonden: „Rapport en Advies van de deputaten benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964-1965 ter bestudering van de vraag of de positie van een legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is", terwijl hem tijdens dit onderhoud het „voorts van oordeel" van art. 181 A van het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 betreffende deze zaak werd ter hand gesteld.

Op 11 april 1968 werd hem het volledige besluit toegezonden.

De hoofdlegerpredikant stelde er prijs op, dat de hoofdvluchtmachtpredikant aan de bespreking zou deelnemen; deze bleek echter verhinderd te zijn.

Bij deze bespreking gaf de hoofdlegerpredikant te kennen geen bezwaar te hebben tegen hetgeen door de synode van Amersfoort-West 1967 is uitgesproken onder „voorts van oordeel" 1-3 (zie Acta pag. 193).

Wel dient rekening gehouden te worden met de volgende door de hoofdlegerpredikant gemaakte opmerkingen:

1. de plaatselijke kerken dienen zich niet in te laten met de interne regelingen voor het legerpredikantschap;
2. de krijgsmachtpredikant dient van zijn dagelijkse werkzaamheden rapport uit te brengen aan de hoofdlegerpredikant en niet aan de kerkeraad; er is géén bezwaar tegen het doen van verantwoording aan de kerkeraad ten aanzien van het doen uitgaan van het Woord Gods tot hen die in militaire dienst zijn.

Uit het bovenstaande concluderen deputaten, dat er geen verhindering is om te komen tot het

b „zich te bezinnen op de vraag in hoever het feit dat deze krijgsmachtpredikant verantwoordig schuldig is ten aanzien van de regeling van zijn werk aan de hoofd-legerpredikant zich verdraagt met een ambtelijke opdracht van zijn kerkeraad”.

Deputaten merken ten aanzien hiervan op, dat de verantwoording, die de krijgsmacht-predikant schuldig is aan de hoofdlegerpredikant, gaat over de uitvoering van de door deze vastgestelde dienstregeling.

De krijgsmachtpredikant is ten aanzien van de hoofdlegerpredikant volkomen vrij wat betreft de inhoud van zijn „geestelijke” verzorging van de militairen.

De ambtelijke opdracht van de kerkeraad is „het Woord Gods te doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn” (zie Acta Amersfoort-West 1967, art. 181 A, voorts van oordeel, sub I) en betreft dus juist de inhoud van de geestelijke verzorging.

Aangezien de verantwoording van de krijgsmachtpredikant tegenover de hoofdleger-predikant van organisatorische aard is en die tegenover de hem zendende kerkeraad van principiële aard, verdragen deze twee zich heel goed met elkaar;

c. „te onderzoeken op welke wijze het toezicht van de kerkeraad op de arbeid van de krijgsmachtpredikant dient geregeld te worden, indien de beantwoording van de onder b van deze instructie gestelde vraag daartoe de ruimte laat”.

Ten aanzien van dit punt zijn deputaten van oordeel, dat de wijze waarop en de mate waarin dit toezicht kan worden geoefend afhangt van de mate waarin het contact tussen kerkeraad en krijgsmachtpredikant wordt onderhouden en van de openheid, die daarbij wordt betracht.

Deputaten sluiten zich aan bij hetgeen door de deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven in hun „Rapport en Advies” (pag. 13/14) wordt gezegd, dat, indien er uitzending geschiedt, de band aan eigen kerk blijft bewaard: de kerkeraad kan en behoort te bepalen op welke wijze de bewaring van deze band dient te geschieden, b.v. door rapportering (juister: door het doen van verantwoording) op vastgestelde tijden, hetzij op de vergaderingen van de kerkeraad, hetzij schriftelijk; door nu en dan eens voorgaan in de diensten des Woords en/of op andere voor dit doel geschikte wijze. Als „uitgezonden” ambtsdrager blijft de krijgsmachtpredikant staan onder toezicht en tucht der kerk, waartoe hij behoort.

Een generale regeling achten deputaten onnodig.

Ten aanzien van het bezwaar, genoemd onder „voorts van oordeel” 4 van het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967:

„dat het advies van deputaten ad hoc om de „zending” van krijgsmachtpredikanten te doen geschieden naar art. 6 en 7 K.O. bezwaar ontmoet, omdat de figuur, waarover het in die artikelen gaat, een andere is dan die van de krijgsmachtpredikant”;

zijn deputaten van oordeel, dat door deputaten, benoemd door de synode van Rotterdam-Delfshaven, het accent gelegd is op het zenden. Indien dit „zenden” door de generale synode wordt aanvaard, is verbinding met of fundering in een bepaald artikel van de K.O. niet nodig.

De woorden in het advies van bovengenoemde deputaten ad hoc onder B 2e: „(artt. 6 en 7 K.O.)” en onder B 3a: „(naar art. 7 K.O.)” kunnen huns inziens wel worden geschrapt;

d. „het resultaat van hun arbeid tenminste een jaar voor de aanvang van de eerstkomende generale synode ter kennis van de kerken te brengen”.

Mede vanwege het feit, dat deze synode vervroegd samenkomt, hebben deputaten genoemde termijn niet in acht kunnen nemen.

Zij hebben de kerken eerst medio maart 1969 van het resultaat van hun arbeid in kennis kunnen stellen.

Desniettenstaande zijn deputaten van oordeel, dat deze synode het advies, in dit rapport vervat, in behandeling kan nemen, omdat het aansluit bij het advies, uitgebracht door de deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964-1965, welk advies indertijd aan alle kerken

werd toegezonden;

e. „de eerstkomende generale synode te dienen met rapport en advies terzake van de in deze materie te nemen besluiten”.

In aansluiting met het voorgaande adviseren deputaten u

te besluiten:

1. Geen aparte regeling vast te stellen voor krijgsmachtpredikanten, die voor onbepaalde tijd dienst doen onder vredes-omstandigheden;
2. ten aanzien van de „regeling” van dienaren des Woords, die gezonden worden voor bepaalde of onbepaalde tijd, de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen gegeven opdracht, vermeld in Acta, art. 181 C, besluit 2a, b en c, als volgt te wijzigen:
 - a. als instantie te fungeren, waaraan de overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant, de hoofdvluchtmachtpredikant of de hoofdvlootpredikant) mededeling kan doen, indien zij (hij) ter vervulling van een of meer plaatsen als krijgsmachtpredikant deze uit de Gereformeerde Kerken wenst;
 - b. te zoeken, eventueel met inschakeling van classicale vergaderingen, naar predikanten, geschikt en bereid voor de functie van krijgsmachtpredikant;
 - c. contact op te nemen met de kerkeraad van de betrokken predikant en hem te verzoeken te beoordelen, met advies van de classis (eventueel met deputaten ad art. 49 K.O.) of het gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk óf dat vervulling van de aangeboden functie in feite betekent een overgang tot een andere staat des levens;
 - d. indien de betrokken kerkeraad van oordeel is, dat gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der Kerk, hem te verzoeken zijn betreffende dienaar des Woords tot deze dienst te zenden in overeenstemming met de door deze generale synode vastgestelde stipulatiën;
3. gedurende de tijd, dat de honorering van de krijgsmachtpredikant vanwege het rijk door de kerken (nog) wordt aanvaard, de volgende wijzigingen aan te brengen in de „stipulatiën”, vastgesteld door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964-1965 (Acta art. 404b):
 - a. de eerste alinea in:
De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk tezendt zijn dienaar des Woords, Ds uit tot de vervulling van de functie van leger/luchtmacht/vloot-predikant, gedurende de tijd van één dienstperiode (eventueel voor onbepaalde tijd);
 - b. de tweede alinea te doen vervallen;
 - c. van de laatste alinea (welke alléén van betekenis is bij zending voor een bepaalde tijd) in de laatste regel het woord „toestemming” te vervangen door „zending”.

De deputaten:

w.g. J. van der Wielen, voorzitter/rapporteur
w.g. O. J. Douma, secretaris
w.g. I. Boersma
w.g. H. J. Nijenhuis

Spui/Assen, 15 maart 1969.

BIJLAGE 8. (Acta art. 278)

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE PSALMBERIJMING (INTERIM-RAPPORT).

Lisse, 1 april 1969.

Aan de vergadering van de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Hoogeveen bijeen op dinsdag 15 april en vlg. 1969.

Weleerwaarde heren en broeders,

Deputaten voor de psalmberijming, benoemd door de generale synode van Amersfoort-West 1967, hebben de eer uw vergadering het volgende mede te delen:

Overeenkomstig het eerste deel van de opdracht, aan deputaten gegeven door v.n. synode, hebben deputaten zich gezet tot een nauwkeurig onderzoek van de berijming der 150 psalmen, zoals deze is bewerkt en uitgegeven door de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming, welke berijming in de loop van 1968 in herziene versie is verschenen.

Bij een normaal verloop der dingen zouden deputaten met hun onderzoek van deze berijming en het rapport daarover aan de kerken gereed hebben kunnen zijn omstreeks september 1969 en daarop was hun arbeid dan ook gericht. Zo zijn reeds een vijftiental vergaderingen gehouden, op welke de toetsingsarbeid is gevorderd tot en met de berijming van psalm 111. De rest van de toetsing van deze berijming hoopten deputaten in dit voorjaar gereed te krijgen, zodat, na concipiëring en vaststelling van hun rapport, de kerken dit rapport in september 1969 zouden hebben ontvangen.

Tot hun spijt echter moeten deputaten u mededelen, dat door de vervroeging van het bijeenkomen van de generale synode met een jaar, voltooiing van hun onderzoek en rapport, vóórdat uw vergadering zou aanvangen, onmogelijk werd, terwijl ook van toezending aan de kerken daardoor geen sprake kon zijn.

Hoewel de vorige generale synode de wens uitsprak, dat de beslissing over één en ander in 1970 haar beslag zou krijgen, is dit door deze gang van zaken onmogelijk gebleken. Zelfs de samenstelling van een rapport over hetgeen tot nu toe is verricht, bleek niet meer mogelijk.

Deputaten betreuren het, dat hun werk buiten hun schuld in deze impasse is geraakt en hebben overwogen op welke wijze een en ander zou kunnen worden opgelost. Deputaten zien een mogelijkheid in de volgende suggestie:

Deputaten verzoeken u dringend deze aangelegenheid reeds in de eerste zittingsweken der synode te behandelen, zodat géén tijd voor deputaten verloren gaat met afwachten wat er dient te geschieden.

Uw vergadering zou dan kunnen overwegen, aan het college van deputaten, zoals dit thans is samengesteld, op te dragen, hun onderzoek nog dit voorjaar af te sluiten; hun rapport samen te stellen; en dit rapport alsnog aan de kerken toe te zenden omstreeks begin september 1969.

Uw vergadering zou hiervan mededeling kunnen doen aan de kerken, met het verzoek alsdan voorstellen en suggesties ten aanzien van dit rapport aan uw vergadering te doen vóór een door uw vergadering daartoe vast te stellen datum.

Uw vergadering zou dan tevens kunnen besluiten de behandeling van de zaak van de psalmberijming aan te houden, bijv. tot ongeveer maart 1970.

Eventueel zou, wanneer uw vergadering eerder met haar agendum gereed zou zijn, een provisorische sluiting der synode overwogen kunnen worden, zodat de generale synode voor deze zaak nog een keer ad hoc samenkomt.

Wanneer deze suggestie om kerkrechtelijke of andere bezwaren niet te realiseren zou zijn, blijft er naar de mening van deputaten niets anders over dan een uitstel van behandeling van de zaak van de psalmberijming tot de eerstvolgende synode van 1972. Dit brengt echter wèl het gevaar mede van zulk een langdurig uitstel, dat (gezien de plaats die deze berijming thans reeds heeft, niet alleen in andere kerkformaties, maar óók bij het onderwijs, zowel op gereformeerde als op niet-gereformeerde scholen) de mogelijkheid niet uitgesloten geacht moet worden, dat de kerken naar eigen inzicht zullen gaan handelen en zodoende een beslissing van de meeste vergadering der kerken op een later tijdstip, praktisch achter de reële feiten aanloopt.

Indien de eerstgenoemde suggestie uit te voeren zou zijn, kunnen deputaten in de loop van dit jaar met

beoordeling en rapport gereed zijn; een beslissing ten aanzien van de interkerkelijke berijming heeft dan niet op de lange baan geschoven te worden. Uw vergadering dit ter overweging aanbiedend, verblijven wij met broedergroet,

Namens deputaten,
w.g. J. J. Verleur

BIJLAGE 9.
(Acta art. 352)

RAPPORT VAN DEPUTATEN, BENOEMD DOOR DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT-WEST 1967 VOOR DE BUNDEL „ENIGE GEZANGEN" (ACTA ART. 288).

De generale synode van Amersfoort-W. 1967 heeft aan de door haar benoemde deputaten verzocht „het werk, dat verricht is door de deputaten, die benoemd waren door de synode van Rotterdam-Delfshaven, voort te zetten en zo mogelijk tot een goed einde te brengen". Dit werd aan benoemden bericht bij schrijven d.d. november 1967, ingevolge de uitspraak der synode, „dat de opdracht van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 dient te worden gecontinueerd" (Acta art. 279).

Feitelijk is door deze continuering aan deputaten dezelfde opdracht verleend als aan deputaten, benoemd door de generale synode van Assen 1961.

De generale synode van Assen 1961 heeft de volgende opdracht verstrekt:

1. te onderzoeken of de door de kerkeraad van Hilversum tegen door hem in het bijzonder genoemde gezangen ingebrachte bezwaren gegrond zijn, en of in verband hiermee moet worden besloten tot verwijdering van deze liederen uit de bestaande bundel „Enige Gezangen" of gedeeltelijke verandering van deze liederen;
2. ook de overige gezangen van genoemde bundel op hun schriftuurlijkheid te toetsen;
3. enige door berijming van daarvoor geschikte schriftgedeelten verkregen liederen te verzamelen, en te beoordelen, of deze zonder bezwaar in de gereformeerde eredienst kunnen worden gezongen;
4. bij de uitvoering van de onder 3 genoemde opdracht aandacht te geven o.a. aan de bundel „Heilige Gezangen" van br. W. van der Kamp;
5. te onderzoeken of het „Onze Vader" en het „Apostolicum" recitatief zingbaar te maken zijn voor de gemeente en daarbij aandacht te geven o.a. aan de melodie-bewerking van het „Apostolicum" van Yme G. Visser (Acta generale synode Rotterdam-Delfshaven 1964/65, bijlage 3b).

a. *TIJD EN WIJZE VAN RAPPORTEREN*

Deputaten berichten langs deze weg de generale synode van Hoogeveen, bijeen te komen op 15 april 1969, dat zij het werk, door vorige deputaatschappen voor „Enige Gezangen" wel hebben voortgezet, maar nog niet tot een goed einde hebben kunnen brengen.

De oorzaak daarvan is wel hoofdzakelijk gelegen in het feit, dat de generale synode van De Gereformeerde Kerken eerder moest worden samengeroepen dan krachtens besluit van de vorige generale synode verwacht werd. Bovendien werd geregeld vergaderen in het begin van 1969 verhinderd, doordat verschillende deputaten ander kerkelijk werk o.a. voor meerdere vergaderingen te doen hadden, terwijl ook ziekte dit onmogelijk maakte. Andere oorzaken worden verder in dit rapport vermeld.

Het kwam deputaten dan ook het beste voor ter vergadering van de eerstvolgende generale synode een zo volledig mogelijk, maar desondanks kort tussenrapport uit te brengen.

De korthed bestaat voornamelijk hierin, dat geen brede verantwoording gedaan wordt van de voorgestelde wijzigingen, eventueel aanvulling(en) in de bundel „Enige Gezangen". Dat kan, naar het oordeel van deputaten, het beste geschieden, wanneer dit werk in zijn geheel tot een goed einde is gebracht.

Bovengenoemde redenen hebben deputaten ook gehinderd in het tijdig rapporteren, zodat het hun onmogelijk was een jaar vóór het samenkomen van de generale synode een rapport van hun werk aan de kerken te doen toekomen, zoals door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 werd verzocht (Acta art. 60).

b. *VERGADERINGEN VAN DEPUTATEN*

Deputaten willen u vervolgens verslag doen inzake de door hen gehouden vergaderingen. Het heeft na de benoeming van deputaten door de generale synode van Amersfoort-W. 1967 enige maanden geduurd,

voordat zij tot een vergadering konden worden samengeroepen. Dat bleek zijn oorzaak te vinden in twee omstandigheden. De eerste was deze, dat de aangewezen samenroeper, ds. G. Hagens, moest besluiten dit werk neer te leggen. En voorts waren eerst begin december 1967 de stukken bij hem terug, die ter generale synode zouden worden voorgelegd, zo schrijft hij aan deputaten in een brief d.d. 11 januari 1968.

Zodoende kon, nadat omtrent de convocatie tot een vergadering van deputaten enige onderlinge correspondentie was ontstaan, eerst 1 mei 1968 de eerste vergadering plaats hebben.

De vergadering meegeteld, waarin dit rapport werd vastgesteld, is door hen zesmaal vergaderd sinds 1 mei 1968.

Deputaten waren oorspronkelijk van plan ook na de vaststelling van dit rapport zo vaak mogelijk bijeen te komen om het werk zover als maar kan voort te zetten, maar naderhand bleek dat om reeds genoemde redenen vrijwel onmogelijk.

Bovendien achten deputaten het gewenst, dat de generale synode van Hoogeveen 1969 zich zal uitspreken over de door deputaten tot nu toe gevolgde werkwijze.

c. *SAMENSTELLING VAN HET DEPUTAATSCHAP*

Wat de samenstelling van het deputaatschap betreft, werd reeds meegedeeld, dat ds. G. Hagens heeft bericht dit werk te moeten neerleggen.

Br. C. van der Linden te Barendrecht herhaalde in een bericht aan deputaten, wat hij bij een vorige benoeming ook reeds meldde, dat hij „wegens het gemis aan enige kennis op dit gebied" en wegens gebrek aan tijd zich onmogelijk aan dit werk kan geven. Voorts is bij deputaten de wens opgekomen, dat bij een volgende benoeming van deputaten voor „Enige Gezangen" in elk geval ook enkele Neerlandici onder hen zullen worden opgenomen.

Zonder uiteraard in de rechten en bevoegdheden van de eerstvolgende generale synode te treden, willen deputaten in een apart vertrouwelijk schrijven de generale synode van Hoogeveen 1969 de huns inziens nodige suggesties aan de hand doen. De werkzaamheden van deputaten zijn zo verdeeld, dat ds. M. J. C. Blok als voorzitter, ds. J. J. de Vries als penningmeester en ds. J. H. van der Hoeven als secretaris van deputaten zijn opgetreden.

d. *BEREIKTE RESULTATEN*

Over de bereikte resultaten, waarvoor we tevens naar de bijlage verwijzen, kunnen deputaten het volgende rapporteren.

Voorgesteld wordt gezang 1 te laten vervallen, evenwel met uitzondering van het laatste vers, nadat daarin één kleine wijziging is aangebracht; en dat vers te handhaven als „Bedezing na de lezing der wet".

Gezang 2 is in nieuwe berijming reeds aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven voorgelegd; deputaten zien geen reden hierin een ander voorstel te doen.

Gezang 3 was in nieuwe berijming al gereed gemaakt door het vorig deputaatschap; het concept wordt thans aan dit rapport in de bijlage toegevoegd.

Gezang 4 is eveneens aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven voorgelegd; hiervan zijn deputaten dezelfde mening toegedaan als omtrent gezang 2.

Hetzelfde geldt van *gezag 5*.

Gezang 6 is als concept door de laatstbenoemde deputaten vastgesteld. Voorgesteld wordt een tot nu toe nog niet bestaande berijming van de geloofsbelijdenis van Nicéa in te voeren, die door deputaten is gemaakt.

Gezang 7 is als concept vastgesteld door het vorig deputaatschap, maar ook nog niet ter generale synode gebracht, hetgeen hierbij geschiedt.

Van *gezag 8 en 9* moet worden meegedeeld, dat daaromtrent door deputaten nog geen voorstellen gedaan kunnen worden.

Gezang 10 is door deputaten opnieuw berijmd en het huidige deputaatschap heeft deze berijming overgenomen.

Voorgesteld wordt *gezag 11* met een kleine wijziging te handhaven.

In overeenstemming met wat een vorig deputaatschap reeds voorstelde, willen ook de deputaten-van-nu de generale synode voorstellen *de gezangen 12, 13 en 14* uit de gezangenbundel te verwijderen.

Van *gezag 15* wordt voorgesteld dit ongewijzigd te laten.

Gezag 16 moet nog beoordeeld worden.

Voor *gezag 17* is door vorige deputaten een concept vastgesteld; ook dit wordt thans aan de generale synode voorgelegd.

Gezang 18 is in behandeling; een concept is in portefeuille van deputaten.

Over de overige gezangen kan nog geen rapport worden uitgebracht, omdat deputaten aan een beoordeling en behandeling daarvan niet zijn toegekomen.

e. *GEVOLGDE WERKWIJZE*

Deputaten, benoemd door de generale synode van Assen 1961, hebben aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 o.a. gerapporteerd:

„Wanneer deputaten zich aan de letterlijke formulering van de opdracht gehouden hadden, zouden zij met deze zaak in één of twee vergaderingen gereed gekomen zijn. Immers reeds in de eerste werkvergadering deelden de leden elk afzonderlijk hun bevindingen mee inzake de eerste reeks (Gezangen 1-5) en deze verslagen waren in hoofdzaak eensluidend. Waar afwijking van de Schrift bij de eerste vijf zo gemakkelijk bleek te constateren, was voor de overige gezangen hetzelfde te verwachten. Het bij de volgende generale synode inleveren zonder meer van de resultaten van deze toetsingsarbeid zou echter naar het eenstemmige gevoelen der commissie een tamelijk onvruchtbare daad zijn en noch haar zelf noch de synode bevredigen. Hierom hebben deputaten besloten, hun onderzoek ook uit te strekken over andere kwaliteiten dezer gezangen, in 't algemeen over de vraag, in hoeverre zij waardig zijn door de kerk van Christus in deze tijd gezongen te worden.

Zij constateerde, voorlopig zich beperkend tot de eerste vijf gezangen, in menig vers gebrekkig rijmwerk, verouderde taal, verzwakking van de oorspronkelijke onberijmde teksten en invoeging van bedenkelijke, in het originele niet aanwezige elementen als stoplappen.

Ook dit constateren viel niet moeilijk en zou, indien het rapport slechts een opsomming van alle gebreken zou bevatten, tot een even onbevredigend resultaat geleid hebben als bij strikte beperking tot de letter van de opdracht. Zo zijn deputaten, dit alles voorzien hebbende en moeizaam bezig hun weg te zoeken, er toe gekomen zich ook te werpen op de, formeel genomen, hun niet opgedragen taak, middelen te zoeken tot verbetering van het bestaande, in de overtuiging zo het eigenlijke doel van hun benoeming naar de intentie der synode beter te verwezenlijken, wellicht ook gedreven door de begeerte, niet alleen negatief, maar ook positief werk te doen.

Zich zettende tot deze nieuwe taak, kwamen zij al spoedig voor de vraag te staan: kan de oplossing gevonden worden door amendering van het bestaande/met behoud van plaatselijke correcties, of zal er van gezang tot gezang wezenlijke vernieuwing moeten komen? Uiteraard hebben zij aanvankelijk het eerste geprobeerd. Allen kwamen echter tot de conclusie, dat deze arbeid lapwerk zou zijn en geen uitzicht bood.

Reeds vrij spoedig kwamen dan ook van verscheidene deputaten nieuwe berijmingsproeven binnen, die als voorstellen in de vergadering vergeleken en bestudeerd werden. Van de gezangen 2 en 3 werd ook een berijming van Adriaan van Boven in de vergelijking betrokken. Niet alleen door vergelijking, maar ook met gebruikmaking van het beschikbare, door steeds de beste elementen daarvan te combineren, zijn enkele nieuwe berijmingen ontstaan, die deputaten u hierbij ter beoordeling voorleggen, niet als huns inziens in alles ideale gezangen, maar als zulke die huns inziens in elk geval duidelijk te verkiezen zijn boven de gangbare."

Ook dit deputaatschap heeft in dezelfde lijn verder gewerkt. Alleen is bij hen de opdracht, sub 5 genoemd hierboven in de weergave van de opdracht van de generale synode van Assen 1961, wel aan de orde gekomen. En deputaten zijn daarbij tot een voorlopige conclusie gekomen: een berijming van het Apostolicum is onmogelijk; een berijming van het wat breder opgezette Nicaenum zal kunnen, waarvan dan ook een proeve aan de kerken en aan de generale synode wordt voorgelegd.

Deputaten adviseren de generale synode van Hoogeveen 1969 het volgende te besluiten:

dat opnieuw deputaten benoemd worden inzake de bundel „Enige Gezangen", waaronder in elk geval een tweetal Neerlandici;

dat deze deputaten het werk van voorgaande deputaatschappen in dezen in dezelfde lijn voortzetten, en zo mogelijk tot een goed einde brengen;

dat de resultaten van hun arbeid tijdig, doch minstens een half jaar voordat de eerstvolgende generale synode vergaderen zal, aan de kerken geargumenteed zullen worden toegezonden;

dat tot definitieve aanvaarding van de door deputaten voorgestelde „Enige Gezangen" eerst worde overgegaan, wanneer het geheel van de bundel gereed gekomen is.

Deputaten, benoemd door de generale synode van Amersfoort-W. 1967,
voor de bundel „Enige Gezangen":

A. W. Begemann
J. Bergwerff
J. C. Blok
G. A. Hoekstra
J. H. van der Hoeven
M. Lok
J. J. de Vries
J. Zwart

GEZANG I. *Bedezing na de lezing der wet.*

Och, of wij uw geboon volbrachten!
Gena, o hoogste Majesteit!
Schenk door 't geloof in Christus krachten,
Om die te doen uit dankbaarheid.

GEZANG 2. *De lofzang van Maria*

1. Mijn ziel maakt groot Gods eer,
Mijn geest is om den Heer
In jubel uitgebroken.
Mijn God, mijn Heiland, Hij
Heeft omgezien naar mij,
Gering, van eer verstoken.

4. Ziet wat Zijn arm vermocht,
Welk krachtig werk Hij wrocht:
Hij heeft verwaten dwazen,
In wat hun trots gemoed
Zo wijs had uitgebroed,
Verstrooid en weggeblazen.

2. Zie toch! Van nu voortaan:
Al de geslachten gaan
Zijn dienstmaagd zalig prijzen.
Nu God, die Sterke heet,
In wat Hij aan mij deed
Zijn macht wilde bewijzen.

5. Machthebbers greep Hij aan,
En dwong hen heen te gaan,
Gestoten van hun tronen.
Geringen, niet geacht,
Aan wie geen mens gedacht,
Deed Hij in hoogheid wonen.

3. En heilig is Zijn naam,
Hij trekt zich hunner aan,
Die Hem ootmoedig vrezten;
Hij wil voor elk geslacht
Dat van Hem heil verwacht,
Altijd barmhartig wezen.

6. Hij heeft in overvloed
Vervuld met have en goed
Wie eertijds hong'rig bleven.
En rijken moesten gaan,
Van al hun weelde ontdaan,
Ontledigd uitgedreven

7. Met Isrels lot begaan
Werd Hij gedachtig aan
Al zijn barmhartigheden.
Reeds Abraham Zijn knecht
En 't nakroost toegezegd,
Tot in alle eeuwigheden.

GEZANG 3. *De lofzang van Zacharias.*

1. Geloofd, geprezen zij de Heer,
De grote God van Israël!
Want Hij zag op Zijn erfvolk neer,
Verlossing kwam naar Zijn bestel.
Hij heeft Zijn machtig arm gestrekt
En ons een hoorn van heil verwekt
In 't koningshuis van David,
Naar 't woord waarmee Hij oudtijds Zich verbond
Door heilige profetenmond
Gesproken sinds der eeuwen morgenstond.

3. Zijn Godd'lijk Woord heeft Hij verpand,
Dat Hij ons eenmaal geven zou,
Gerukt uit 's vijands wrede hand,
Bevrijd van vrees, in heil'ge trouw,
Te leven aan Zijn dienst gewijd,
In vroomheid en gerechtigheid
Voor Hem, al onze dagen.
En gij o kind, nu zij uw ambt onthuld:
Profeet des Allerhoogsten zult
Gij heten, met Zijn heil'ge Geest vervuld.

2.Hij komt ons redden uit de macht
Die tegen ons vijandig woedt,
En uit de hand van 't boos geslacht
Dat fel belust is op ons bloed.
God heeft barmhartigheid betoond,
't Geduld der vaderen bekroond
Door heden te gedenken
Zijn vast verbond, Zijn heilig testament
Dat Hij bezwoer bij Abrams tent
En hem in ziel en lichaam heeft geprent.

4.Mijn zoon, dit wordt u toebetrouwd:
Voor 's Heren aangezicht te gaan,
Om voor Hem uit, als Zijn heraut
Hem te bereiden weg en baan;
Zijn volk, dat Hij verkoren heeft,
En dat nu diep verloren leeft,
De weg des heils te leren;
Kennis te schenken van behoudenis,
Die eeuwig vast is en gewis:
Het heilgeheim der schuldvergiftenis.

5. Dit is 't geschenk van onze God,
Het werk van Zijn barmhartigheid,
Die in Zijn deernis met ons lot
De dag van heil ons heeft bereid.
Zie, hoe ons nu bezoeken gaat
Een hemellichte dageraad:
De opgang uit de hoogte
Voor wie in schaduw van de dood vergaan,
Om onze voeten nu voortaan
Rechtuit op 't pad des vredes te doen gaan.

GEZANG 4. *De lofzang van Simeon*

1. Nu, Heer, ontslaat G' Uw knecht,
Naar 't woord hem toegezegd,
Gij laat hem gaan in vrede.
Mijn ogen hebben thans
Gezien in schone glans
Uw heilswerk, hier beneden.

2. Dit is de zaligheid,
Die Gij hebt toebereid
Voor aller volken ogen,
Die in hun duisternis
Licht tot verlichting is,
En Isrel zal verhogen

GEZANG 5. Het gebed des Heren (naar de verklaring van de H. Catechismus)

1.O Gij, die onze Vader zijt,
en troont in hemelheerlijkheid,
wij roepen U in Hem die stierf
en 't eeuwig kindschap ons verwierf,
vol eerbied en vertrouwen aan.
Gij zult ons niet beschaamd doen staan

5.Geef heden ons ons dagelijks brood,
opdat ons hart in alle nood
erkenne, dat slechts Gij ons voedt
en d' oorsprong zijt van alle goed.
Daal' slechts Uw zegen op ons neer,
wij rusten in geen schepsel meer

2.Geef ons vooreerst Uw Vadernaam
te kennen, maak ons zo bekwaam
om U te roemen, wat G' ook doet,
in gunstbetoon en oordeelsgloed.
Ons leven geef' de wereld stof
U niet tot laster maar tot lof.

6.En scheld ons onze schulden kwijt,
wij schonden boos Uw majesteit.
Ja, immer kleeft het kwaad ons aan,
maar zie ons toch in Christus aan!
Reeds spreekt ons leven van Uw macht:
ook wij vergeven door Uw kracht.

3.Regeer ons door Uw Woord en Geest,
opdat ons hart almaar U vreest.
Bewaar, vermeerder Gij Uw kerk,
verstoor des duivels boze werk,
en alle macht die U bestrijdt.
Uw rijk verschijn' in heerlijkheid!

7.En leid ons niet in satans strik,
wij zijn zo zwak elk ogenblik.
De vijand vecht ons immer aan,
doe ons hem door Uw Geest weerstaan.
Verlos ons van zijn hels geweld,
totdat G' ons eens in ruimte stelt.

4.Gehoorzaam word' Uw wil volbracht,

8.Want Uw is 't koninkrijk, de kracht,

Uw goede wet getrouw betracht.
Leer ons U volgen waar Gij leidt,
bewaars ons voor weerspanningheid.
Opdat zo elk zijn ambt en plicht
getrouw als d'engelen verricht.

de glorie tot in 't verst geslacht.
Gij wilt en kunt ons alle gloed
verlenen uit Uw overvloed.
Dus wordt alleen Uw roem verbreed
tot in der eeuwen eeuwigheid!

9. Zo spreken wij ons Amen-woord:
Gij hebt mijn bidden reeds verhoord,
veel zekerder dan ik 't begeer.
Ik zink op Uw belofte neer,
dat Uwe macht, die nooit bezwijkt,
veel verder dan mijn bidden reikt.

GEZANG 6. *Geloofsbelijdenis van Nicéa (Wijs Psalm 89).*

1. Drieënig God, die door Uw Woord mijn hart bewoog,
mijn antwoord klinkt als een loflied naar omhoog.
Voor U, voor U o God de schat van mijn belijden!
Laat uit mijn hart en mond dit offer U verblijden.
Ik wil het lied der kerk van alle eeuwen zingen.
Zo zal mijn stem tot U door lucht en wolken dringen.

2. 'k Geloof in God, één God, de Vader groot in macht,
die al Zijn schepselen uit niet heeft voortgebracht.
'k Geloof in Hem, die Zich het gans heelal formeerde,
die aard' en hemel schiep, omdat Hij dit begeerde.
Al wat onzichtbaar is, al wat wordt waargenomen,
deed Zijn almachtig woord eenmaal tot aanzijn komen.

3. 'k Geloof in éne Heer, wiens naam verheven is,
in Jezus Christus, die van God gegeven is,
Zijn eengeboren Zoon, in eeuwigheid te prijzen!
Met heel mijn hart wil ik Hem lof en dank bewijzen.
Vóór alle eeuwen is Hij God, uit God geboren,
Hij is der heren Heer, aan wie wij toebehoren.

4. Van Hem straalt af de glans van 's Vaders aangezicht,
waarachtig God uit God en eeuwig Licht uit Licht,
geboren, niet gemaakt, eenswezens met de Vader;
God schiep het al door Hem, des levens Bron en Ader,
die om des mensen heil tot ons is neergekomen
van 's hemels troon, ons vlees en bloed heeft aangenomen.

5. Ontvangen van de Geest werd Hij Maria's Zoon.
Pilatus' vonnis deed Hem lijden vloek en hoon,
voor ons hing Hij aan 't kruis en stierf en werd begraven.
Ten derden dage stond Hij op met hemelgaven,
naar het geschreven Woord. Nu troont Hij, opgevaren,
aan 's Vaders rechterhand, gediend door eng'enscharen.

6. De Heer der heerlijkheid komt weer met grote kracht,
ten oordeel over gans het menselijk geslacht.
Dan velst Hij vonnis over levenden en doden,
naar eis van Gods Verbond en heilige geboden.
Met macht en majesteit zal Hij Zijn rijk besturen,
Zijn koningsheerschappij zal eeuwig, eeuwig duren.

7. 'k Aanbid een derde in de Godheid op de Troon,
die eeuwig uitgaat van de Vader en de Zoon;
de Heil'ge Geest is Hij, door Christus ons gegeven,
de Geest, die Here is en doden wekt tot leven,
die met de Vader en de Zoon wordt aanbeden,
die sprak, als de profeten spraken in 't verleden.

8. 'k Geloof een kerk, die heilig is en algemeen,
in 't apostolisch woord en in de Christus één,
één kerk, één doopsel tot vergeving van de zonden,
herrijzenis van 't vlees: de dood zal zijn verslonden!
Mij is het leven der toekomst' eeuw beschoren.
Dan zal mijn God mijn eeuwig Hallelujah horen!

GEZANG 7. Bedezang voor de predikatie (Wijs Psalm 17).

1. O God, die onze Vader zijt
in Jezus Christus, onze Here,
doe ons bijeen zijn U ter ere,
gedenk ons in barmhartigheid!
Wil door Uw Heil'ge Geest ons leiden,
die ons Uw waarheid doet verstaan;
zie ons in gunst en liefde aan,
laat lied en offer U verblijden.

2. O God, die naar Uw kind'ren hoort,
doe Gij, op ons ootmoedig smeken,
Uw afgezant vrijmoedig spreken
en rein verkondigen Uw Woord.
Ontsluit ons hart en onze oren,
vernieuw ons leven door Uw tucht.
Dan rijpt Uw lof als schone vrucht
van 't evangelie dat wij horen.

GEZANG 10.

1. Nu gaan de deuren open,
Vergrendeld eeuwen lang.
De wereld mag weer hopen!
Hij komt, met eng'lenzang!
O lang verstorven vaad'ren,
Bekroond wordt uw geduld.
Nu gaat de heilsdag naad'ren,
De tijden zijn vervuld.

2. De eeuwen zijn verbonden
Hij kwam, het Woord werd vlees.
God heeft Zijn Zoon gezonden,
De dag des heils verrees.
Geloofd zij God de Vader,
De Zoon, de Heil'ge Geest!
De grootste dag komt nader,
Het eeuwig bruiloftsfeest!

3. O Zoon, o Eengeboren,
Gij treedt de wereld in.
Uw schepping lag verloren,
Gij wordt haar nieuw begin.
Gij, van de Geest ontvangen,
Maria's grote Zoon,
De wierook onzer zangen
Stijg'op tot voor Uw troon

4. Wat dreef uit licht en luister,
Beroofd van majesteit,
Naar aarde 's nacht en duister
De Heer der heerlijkheid?
Gods eindeloos erbarmen
Met onze grote nood,
Dat als met eeuw'ge armen
Verlossend ons omsloot

5. Ja, schrijf dat in uw harten,
Gij fel bestreden schaar!
Gedenk het in uw smarten!
In nood en doodsgevaar.
En schrijnt het kruis uw schouder,
Vergaat in nacht uw licht,
De Trooster en Behouder
Staat voor uw aangezicht.

6. Hoe zoudt gij nu nog vragen,
Of God wel vrede biedt?
Van Godd'lijk welbehagen
Gewaagt het eng'lenlied!
't Klinkt voort, waar wij ook zwerven,
Uit Bethlem Efratha,
Al moet ik alles derven
'k Ben rijk in Gods gená

Als Richter van 't heelal,
Die 't hoofd van al de Zijnen
Voor eeuwig kronen zal.
Nog is die dag verborgen;
Wacht hem gelovig af,
Terwijl de grote morgen
Reeds schemert boven 't graf.

GEZANG 11. *Ere zij God.*

Ere zij God in den hoge,
vrede op aarde in mensen des welhehagens
Amen.

GEZANG 17. *U, heilig Godslam, loven wij.*

1. Uw naam is heilig, grote God!	2. O Lam van God, dat niets misdeed,
De bergen staan door Uw vermogen,	Gij hebt voor ons aan 't kruis geleden,
Gij hebt de heuvelen gewogen,	Gij doet ons tot de Vader treden
Uw wil is macht, Uw wens gebod.	Met koningseer en priesterkleed.
Nu heerst Gij op Uw hemeltrou	Gij kocht ons Gode met uw bloed
En satans aanklacht is gewroken,	Uit alle rassen, talen, landen!
Zijn duist're glorie is gebroken	Eerbiedig werpen onze handen
Door 't offer van Uw eigen Zoon	Al onze kronen aan Uw voet

3. Hallelujah! Hallelujah!
U, onze God, zij al de sterkte!
Groot is Uw macht, die heil bewerkte;
Uw dag breekt aan, Gij komt weldra
Lof, wijsheid, kracht en heerlijkheid
Zij onze Koning, Vorst der volken,
Die spoedig weerkomt op de wolken,
Amen! tot in der eeuwigheid.

BIJLAGE 10.

RAPPORT VAN DE COMMISSIE VAN DE GENERALE SYNODE HOOGEVEEN (1969), INGESTELD OM INZAKE DE DUBBELE AFVAARDIGING UIT HET RESSORT NOORD-HOLLAND DE GENERALE SYNODE VAN ADVIES TE DIENEN.

I. OPDRACHT

Uw vergadering heeft aan onze commissie de beide credentiebrieven ter hand gesteld, die op dinsdag 15 april jl. door twee afvaardigingen uit Noord-Holland bij u werden ingediend. De ene credentiebrieven was afgegeven door een particuliere synode, die op 15 maart 1969 te IJmuiden vergaderde, de andere door een particuliere synode, die op 27 maart 1969 te Wormer bijeenkwam. De particuliere synode van IJmuiden vaardigde als primi de broeders ds S. S. Cnossen, ds J. Rijnveld, H. de Jong en H. Visscher af, terwijl de particuliere synode van Wormer de broeders ds G. Janssen, ds J. H. Veefkind, A. J. van Helden en M. bij de Vaate verkoos.

Op beide credentiebrieven komt de vermelding voor, dat alles van waarde gehouden zal worden wat volgens Gods Woord, de formulieren van enigheid, de kerkenordening en de verdere bepalingen der synodale samenkomsten van de kerken zal worden besloten.

Op de credentiebrieven van de p.s.-IJmuiden staat vermeld, dat de particuliere synode het beslotene van waarde zal houden, terwijl de p.s.-Wormer mededeelt, dat de kerken in het provinciaal ressort dit zullen doen. Wij mogen aannemen, dat ook de p.s.-IJmuiden met haar formulering bedoelt, dat de kerken binnen haar ressort de besluiten van uw generale synode op de bekende condities van waarde zullen houden. Het is duidelijk, dat wij uw vergadering moeilijk van advies zouden kunnen dienen, wanneer slechts deze beide credentiebrieven bestudeerd moesten worden. Zij stemmen immers geheel overeen, afgezien van enkele terminologische verschillen.

Aan de credentiebrieven van de p.s.-IJmuiden is echter een schrijven toegevoegd, waarin het volgende vermeld wordt: „Gezien de ontwikkeling van het kerkelijk leven in de provincie Noord-Holland is er de mogelijkheid, dat er zich nog een andere afvaardiging uit ons ressort ter synode presenteert. 'Om uw vergadering te tonen, dat wij inderdaad de Gereformeerde Kerken van Noord-Holland vertegenwoordigen, wordt aan u bij dezen overgelegd: de verantwoording, die van ons ressort aan de kerken is toegezonden, getiteld: „Wat gij hebt, houdt dat vast", plus het daarbij behorend documentatie-materiaal." Uw commissie kreeg daarom tot taak van de stukken kennis te nemen en eventueel de beide afvaardigingen te horen. Op deze wijze kon zij een onderzoek instellen naar de kerkelijke situatie in Noord-Holland. Hoe was het mogelijk geworden, dat twee deputaties uit dezelfde provincie naar uw vergadering werden afgevaardigd? En welke van beide afvaardigingen vertegenwoordigt na de scheuring inderdaad de Gereformeerde Kerken van Noord-Holland?

Daarmee komen we weer terug bij de credentiebrieven: Welke kerken in Noord-Holland houden van waarde „al wat volgens Gods Woord, de formulieren van enigheid, de kerkenordening en de verdere bepalingen der synodale samenkomsten van de kerken" tot op heden besloten is, zodat er een goed vertrouwen mag zijn, dat zij ook haar belofte, vervat in de op uw tafel gelegde credentiebrieven in de toekomst zullen nakomen? Om het antwoord op deze vragen te vinden, hebben wij - gezien de opdracht van de commissie - niet alleen het documentatiemateriaal van de p.s.-IJmuiden gebruikt, maar in verband daarmee ook gemeend gebruik te moeten maken van andere stukken, o.a. van de acta van de particuliere synoden van Noord-Holland, de korte verslagen van classicale vergaderingen, die (met nog meer voor ons belangrijke gegevens) te vinden zijn in verschillende nummers van de Kerkbode van de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland. Bovendien hebben wij ter informatie en ter verificatie ook de beide afvaardigingen uit Noord-Holland gehoord.

II. HET VERLOOP VAN DE SCHEURING

1. De classis Alkmaar-Zaandam.

Kort nadat ds B. J. F. Schoep op 6 april 1967 in verband met zijn ondertekening van de „Open Brief" niet ontvangen werd als lid van de generale synode van Amersfoort-West, lieten twee kerken in de classis Alkmaar-Zaandam - nl. de kerken van Koog-Zaandijk en Wormerveer - per brief aan de synode weten, dat zij door de beslissing van de synode zich niet meer vertegenwoordigd achtten op de generale synode en dat ook alle eventuele besluiten van deze synode voor hen geen enkele kracht zouden hebben.

De forse taal van deze kerken bracht grote deining teweeg binnen de classis Alkmaar-Zaandam. Het kwam reeds spoedig tot een openlijk conflict, toen de kerkeraad van Broek op Langedijk meedeelde, dat hij zich door de kerk van Koog-Zaandijk niet kon laten samenroepen voor de classis van 27 april 1967. Naar het oordeel van Broek op Langedijk had de kerk van Koog-Zaandijk zich door haar houding tegenover de generale synode aan het kerkverband onttrokken. De classis kwam echter tot constituering, zonder een afvaardiging van Broek op Langedijk. Zij behandelde het besluit van de generale synode t.a.v. ds Schoep en deed een uitspraak, die duidelijk in de lijn lag van wat de kerken van Koog-Zaandijk en Wormerveer hadden besloten. De classis besloot namelijk aan de eerstvolgende particuliere synode te verzoeken om uit te spreken, dat de Noord-Hollandse afgevaardigden, die ter generale synode na het vertrek van ds. Schoep waren blijven vergaderen, zich „gezien de... rechtsverkrachting aldaar niet meer als vertegenwoordigers der Noord-Hollandse kerken" konden presenteren. Bovendien moest de particuliere synode daarbij uitspreken, dat „de door de generale synode van Amersfoort-West genomen en nog te nemen besluiten als zodanig geen gelding hebben voor de kerken in het ressort Noord-Holland".¹

Op de volgende classis van 24 mei 1967 spitsten de tegenstellingen zich toe, omdat de kerk van Broek op Langedijk nu voorstelde zowel om de credentiebrief van Koog-Zaandijk niet te aanvaarden als ook om de afvaardiging van Wormer niet toe te laten tot de vergadering, indien ds A. H. Algra van Wormer zijn ondertekening van de Open Brief niet zou terugnemen.

De classis voldeed aan geen van beide verzoeken, hetgeen voor de afgevaardigden van Broek op Langedijk reden was om de vergadering te verlaten. Nog een derde classisvergadering moet vermeld worden, en wel die van 13 september 1967. Reeds vóór de constituering wenste Alkmaar dezelfde zaken aan de orde te stellen als Broek op Langedijk dat gedaan had op de classis van 24 mei. De classis besloot echter tot constituering over te gaan, waarop de afgevaardigden van Alkmaar evenals één afgevaardigde zowel van Enkhuizen als van Zaandam de vergadering verlieten.

De classis zette zich daarna tot de behandeling van een voorstel van Enkhuizen, waarin gevraagd werd, dat de classis ondertekenaars van de Open Brief niet in haar midden zou ontvangen, evenmin als die kerken, die zich niet meer ter generale synode van Amersfoort-West vertegenwoordigd achtten. Toen de classis besloot aan dit voorstel niet te voldoen, verliet ook de tweede afgevaardigde van Enkhuizen de vergadering. De breuk binnen de classis was daarmee in alle duidelijkheid aanwezig. Op 24 oktober 1967 richtte de kerkeraad van Broek op Langedijk zich tot alle kerken in de classis met de vraag, of zij zich door genoemde kerkeraad wilden laten samenroepen „tot een wettige en gereformeerde classicale vergadering". Aan deze uitnodiging gaven de kerken van Alkmaar, Enkhuizen en Zaandam gehoor. Op zaterdag 16 december 1967 vond de eerste vergadering van de gereconstitueerde classis Alkmaar-Zaandam plaats. Sindsdien hebben zich bij de vier genoemde kerken nog de kerken van Anna Paulowna en Den Helder aangesloten.

2. *De classis Haarlem.*

Ook in de classis Haarlem kwam het tot een breuk. Hier kreeg de nog ongedeelde classis te maken met de ondertekening van de Open Brief door ds H. J. van der Kwast van Haarlemmermeer-Oostzijde. Op de classisvergadering van 13 mei 1967 diende de kerk van Beverwijk (praeses ds J. Meilof) een bezwaarschrift in tegen de afvaardiging van deze predikant in verband met genoemde ondertekening.

De classis was echter van oordeel, dat de kerk van Beverwijk met haar bezwaren zich eerst tot de kerkeraad van Haarlemmermeer-Oostzijde had te wenden. Aldus geschiedde.

Op 10 november 1967 antwoordde deze kerkeraad, dat er „geen enkele reden" bestond „tot enigerlei actie" tegen zijn predikant ds Van der Kwast. De kerk van Beverwijk nam hier geen genoegen mee. Zij wendde zich opnieuw tot de classis met bezwaar tegen de afvaardiging van ds Van der Kwast. Maar de classis verklaarde op 13 januari 1968 het bezwaarschrift van Beverwijk voor onontvankelijk.

Tot een openlijke breuk kwam het reeds voordat de volgende classis geconstitueerd kon worden. Op 17 februari deelden de afgevaardigden van Beverwijk mee, dat de credentiebrief van Haarlemmermeer-Oostzijde voor hen onaanvaardbaar was vanwege de afvaardiging van ds Van der Kwast. Na brede discussie ging de classis op 2 maart 1968 toch tot constituering over. Niet alleen de afvaardiging van Beverwijk, maar ook die van Hoofddorp verliet de vergadering. De sterk gehavende classis ging daarna over tot behandeling van een bezwaarschrift van br. H. Veenstra uit Haarlem, die in appèl was gekomen tegen een uitspraak van de kerkeraad van Haarlem. Deze kerkeraad had verklaard, dat - hoewel hij zich niet stelde achter de inhoud

¹ Kort Verslag van de classis Alkmaar-Zaandam d.d. 8 mei 1967, art. 6 (Kerkbode van 20 mei 1967).

van de Open Brief - „het ondertekenen van en het handhaven van zijn handtekening onder dit stuk door ds Van der Kwast, niet als criterium met betrekking tot de confessionele trouw mag worden aangemerkt".²

Op 11 maart 1968 sprak de classis zich daarover uit. Zij wees met 4 tegen 2 stemmen het bezwaarschrift van br. Veenstra af en verklaarde, dat er „geen enkele grond was om van de kerkeraad van Haarlem herroeping van zijn uitspraak te eisen."³ Toen deze beslissing gevallen was, achtte ook de kerk van IJmuiden de tijd gekomen om niet langer met de nog drie overgebleven kerken in het oude verband, t.w. Haarlem, Haarlemmermeer-Oostzijde en Heemstede, classicaal samen te werken.

Kort daarop besloten de kerken van Beverwijk, Hoofddorp en IJmuiden tot reconstituering van de classis over te gaan. Op uitnodiging van de samenroepende kerk van Beverwijk kwamen zij daarvoor op 2 april 1968 te IJmuiden bijeen.

Behalve de genoemde drie kerken zijn op het ogenblik bij deze classis aangesloten de kerken van Haarlem (scriba C. H. Schaafsma) en Heemstede (scriba G. G. Veldhuizen).

3. *De classis Amsterdam.*

Het ligt voor de hand, dat ook de classis Amsterdam volop te maken kreeg met de Open Brief. Van de 25 ondertekenaars waren er niet minder dan 8 woonachtig in dit classicaal ressort, onder wie ds B. J. F. Schoep van Amstelveen.

De classis kwam op 26 april 1967 in buitengewone vergadering bijeen om te bespreken wat haar te doen stond, nadat ds Schoep niet ontvangen was als lid van de generale synode. Vermeldenswaard is, dat er een schrijven van enkele leden van de kerk te Amstelveen binnengekomen was. Deze leden hadden eerder in een brief d.d. 13 maart 1967 ernstige bezwaren tegen leringen van hun predikant ds Schoep aan de kerkeraad van Amstelveen voorgelegd. De kerkeraad had dit bezwaarschrift nog niet behandeld, toen de classis bijeenkwam om over de kwestie ter synode met ds Schoep te spreken. Daarom verzochten bovengenoemde leden, met verwijzing naar art. 30 K.O., nog geen uitspraak te doen over de confessionele trouw van ds Schoep. De classis besloot echter aan dit verzoek niet te voldoen.⁴

Na uitvoerig beraad kwam de classis op 9 mei 1967 tot een dubbele conclusie. Zij oordeelde, dat de generale synode, door ds Schoep niet toe te laten als lid, kerkrechtelijk in strijd kwam met de artikelen 79, 80, 85 en 30 (2e lid) van de K.O., terwijl zij over de materiële inhoud van de zaak uitsprak, dat zij „na kennisneming van het wel toegelichte oordeel van de kerkeraad van Amstelveen en gehoord het verweer van ds Schoep ter classicale vergadering, tegen het besluit van de generale synode, geen enkele reden" had „om de trouw aan Schrift en belijdenis van ds Schoep in twijfel te trekken". De classis sprak dit zelfs met algemene stemmen uit.⁵

Deze eenstemmigheid bleef er echter niet. Op een classisvergadering van 19 oktober 1967 kwam de kerk van Halfweg met ernstige bezwaren tegen de gang van zaken. Bij de rondvraag naar art. 43 K.O. merkte br. Dreschler op, dat bepaalde predikanten (en kennelijk doelde hij op de ondertekenaars van de Open Brief) op de classicale vergadering niet hoorden, „omdat volgens hem bij genoemde predikanten strijdigheid is met Schrift en belijdenis".

De praeses wees de afgevaardigden van Halfweg erop, dat zij deze beschuldiging nu ook moesten waarmaken.⁶

De kerkeraad van Halfweg liet het niet bij een beschuldiging en richtte zich op 23 november 1967 met een bezwaarschrift tot de classis, waarvan hij een afschrift zond aan de classis-kerken.

Enkele maanden later vroeg de kerkeraad van Halfweg aan de classis o.m. om uit te spreken dat

ds Schoep terecht „uit kracht van de belijdenis der waarheid" niet ontvangen was op de synode van Amersfoort-West;

de kerkeraad van Amstelveen en de classis van 9 mei 1967 ten onrechte hadden uitgesproken, dat zij geen enkele reden hadden om de trouw van ds Schoep aan Schrift en belijdenis in twijfel te trekken;

er voldoende „gewichtige oorzaken van nadenken" waren om aan de predikanten ds B. J. F. Schoep, ds J. P. van der Stoel en ds P. Wulffraat overeenkomstig artikel 53 van de K.O. een nadere verklaring van gevoelen te vragen.

Na vele vergaderingen sprak de classis op 3 mei 1968 uit, dat de kerkeraad van Halfweg in gebreke was

² Kort Verslag van de kerkeraadvergadering d.d. 18 dec. 1967 (Kerkbode van 27 januari 1968, onder 'Haarlem'). Zie ook: 'Wat gij hebt, houdt dat vast...', pag. 36, waar i.p.v. 28 dec. 1967 18 dec. 1967 gelezen moet worden.

³ Kort Verslag van de classis Haarlem d.d. 11 maart 1968, art. 19 (Kerkbode van 20 april 1968).

⁴ Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 26 april 1967, art. 8 (Kerkbode van 20 mei 1967).

⁵ Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 9 mei 1967, art. 5 (Kerkbode van 20 mei 1967).

⁶ Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 19 oktober 1967, art. 9. Zie ook art. 5 (Kerkbode van 4 nov. 1967).

gebleven „genoegzame gronden aan te voeren" voor zijn verzoeken. Samen met de ouderling afgevaardigde van Amsterdam-West verlieten daarop de afgevaardigden van Halfweg de classis. Ruim een maand later, op 15 juni 1968, vond te Amstelveen een vergadering plaats, waarop de kerken van Halfweg, Amsterdam-Centrum (scriba R. Kleine Deters) en Amstelveen (scriba M. Douma) tot reconstituering van de classis overgingen. Sindsdien hebben zich bij deze classis ook de kerken van Amsterdam-Zuid (scriba G. Toornstra) en Amsterdam-West (scriba B. Werkman) aangesloten.

Nog twee zaken moeten met betrekking tot de classis Amsterdam vermeld worden. In de eerste plaats wijzen wij op de discussie, die ter classis gevoerd werd over tolerantie bij afwijking van de gereformeerde leer. Toen het bezwaarschrift van Halfweg in behandeling was, werd op de zitting van 18 april het woord gevoerd door ds Schoep naar aanleiding van de vraag, hem gesteld over de passage van de Open Brief inzake het functioneren van de belijdenis in eigen gemeenschap.⁷

Hij verdedigde de onderscheiding tussen fundamentele en niet-fundamentele uitspraken in de belijdenis. Daarbij verklaarde hij zich voorstander van een tolerantie, die inhield, dat afwijking van de belijdenis op niet-fundamentele punten zou worden toegestaan. Men zou dan een dergelijke afwijking in een plaatselijke kerk kunnen tolereren, zonder dat zij in andere gemeenten mocht worden uitgedragen.⁸

Op de volgende zitting van 2 mei 1968 kwam de commissie-ds G. Janssen, die het bezwaarschrift van Halfweg had moeten behandelen, met een voorstel, dat niet alleen een afwijking van dit bezwaarschrift inhield, maar ook de volgende uitspraak van de classis vroeg: „Naar aanleiding van de op de vorige zitting der classis gevoerde discussie over de functionering der belijdenis in eigen gemeenschap, spreekt de classis als haar oordeel uit, dat waar rechtmatige redenen aanwezig moege zijn om tolerantie te oefenen in geval van aanwezigheid van een van de belijdenis afwijkend gevoelen, deze tolerantie alleen geïmplementeerd dient te worden met behoud van de zuiverheid der leer in elke plaatselijke kerk en in het kerkverband".⁹

Zoals boven reeds vermeld, werd het bezwaarschrift van Halfweg afgewezen, maar het tweede voorstel van ds Janssen c.s. over tolerantie „met behoud van de zuiverheid der leer in elke plaatselijke kerk en in het kerkverband" evenééns. De classis wees het af „als ter zake niet dienende".¹⁰

Daarmee was dit punt echter niet afgehandeld. Want de kerkeraad van Amsterdam-West kwam per instructie op de classis van 12 september 1968 terug op het verworpen voorstel inzake tolerantie. Kennelijk woog het deze kerkeraad zwaar, dat tolerantie alleen mocht worden geïmplementeerd met strikte handhaving van de leer. Er mocht geen twijfel over bestaan, dat de belijdenis integraal gehandhaafd moest worden. De kerkeraad van Amsterdam-West meende daarom, dat tegen het spreken van ds Schoep over tolerantie bezwaren moesten worden ingebracht.¹¹

Zonder dat de redenen hiervoor wordt vermeld, lezen we in het Kort Verslag van de zitting van de classis op 23 december 1968, dat de schriftelijke instructie van Amsterdam-West is teruggenomen.¹²

In de tweede plaats wijzen we tenslotte op het bezwaarschrift, dat de broeders C. M. van den Hoek en J. C. Mewe uit Amstelveen op 29 januari 1968 naar de classis gezonden hadden met het verzoek om de kerkeraad van Amstelveen op te roepen „zich uitsluitend en duidelijk te houden aan Gods Woord en de drie formulieren van enigheid en de dwaalleer van ds B. J. F. Schoep concreet en duidelijk te weerstaan". Toen het bezwaarschrift van Halfweg in behandeling kwam, lag het geschrift van de broeders Van den Hoek en Mewe reeds ter tafel. Het opvallende van dit bezwaarschrift is, dat het werd ingediend na de scheuring in Amstelveen door broeders, die zich aan het opzicht en tucht van de kerkeraad-ds Schoep niet hadden onttrokken. Opvallend is verder, dat zij zich niet keerden tegen de Open Brief, maar tegen de artikelen „Oecumenische gezindheid" en „Situatie en Perspectief" van ds Schoep.¹³

De behandeling van deze bezwaren, die door de beide broeders eerst in januari en daarna nog eens in

⁷ Zie 'Proces-Verbaal van het horen van de deputatie van de p.s. Noord-Holland (Wormer) door de commissie van de g.s. Hoogveen (1969), ingesteld om inzake de dubbele afvaardiging uit het ressort Noord-Holland de g.s. van advies te dienen, op 22 april 1969'.

⁸ Gegevens hierover zijn ontleend aan ds G. Janssen in artikel 'Afscheid der wapenen' (Kerkbode van 8 febr. 1969); schrijven van de brs Tj. van Dijk en G. Kremer: 'Aan de leden van de Gereformeerde Kerk te Amsterdam-West', pag. 4 vv.; D. Dreschler, in artikel: 'Niet uit de geschiedenis stappen' (De Reformatie van 26 april 1969).

⁹ Zie schrijven van de brs Tj. van Dijk en G. Kremer, genoemd in noot 8, pag. 5.

¹⁰ Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 2 mei 1968 (Kerkbode van 18 mei 1968).

¹¹ Zie het in noot 9 genoemd schrijven, pag. 6 vv. Ook: Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 12 september 1968 (Kerkbode van 21 september 1968).

¹² Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 23 december 1968 (Kerkbode van 25 jan. 1969). Vooral door de langdurige bespreking van het bezwaarschrift van br C. M. v. d. Hoek (zie vervolg van de tekst) op classiszittingen d.d. 18 oktober, 9 en 14 nov. 1968 kwam de instructie van Amsterdam-West - volgens de Korte Verslagen - pas weer op de classis d.d. 23 december 1968 ter sprake. Zie Kerkbode van 14 dec. 1968

¹³ Het artikel 'Oecumenische gezindheid' komt voor in „Woord en wereld" van april 1966, pag. 100 vv.; het artikel 'Situatie en perspectief' in „Appèl voor Kerkherstel", uitgegeven in 1962 door „De Vereniging tot herstel van de kerkelijke eenheid der gereformeerde belijders"

augustus 1968 (nu door br. Van den Hoek alleen) werden ingediend, had een lang en merkwaardig verloop. Er werd een commissie benoemd, die zowel met de bezwaarde broeders als met hun kerkeraad zou moeten spreken. Daarvan is niets terecht gekomen. De kerkeraad verzocht de classis haar besluit inzake de instelling van deze commissie terug te nemen en inderdaad werd de commissie door de classis ontbonden.¹⁴ Nadat ds Schoep was overgegaan naar de synodale kerken, sprak de classis op 23 december 1968 met betrekking tot het bezwaarschrift van br. Van den Hoek uit, dat „de grond voor het verzoek” niet meer aanwezig was door het heengaan van ds Schoep. Zij besloot daarom het bezwaarschrift van haar agendum af te voeren.¹⁵

Br. Van den Hoek nam daar echter geen genoegen mee, omdat wel ds Schoep vertrokken was, maar zijn bezwaren ook tegen de kerkeraad gericht waren. Daarom diende hij zijn bezwaren op 28 december 1968 voor de derde maal in. De classis besloot op 6 februari 1969 deze in behandeling te nemen.¹⁶ Tot op heden heeft zij in deze zaak nog geen uitspraak gedaan.

Uit ons overzicht kan duidelijk zijn, dat in alle drie classes strijd is gevoerd tegen de ondertekening van de Open Brief. Wel is er verschil. In de classis Haarlem kwam het tot een breuk vanwege de ondertekening van de Open Brief door ds Van der Kwast. In de classis Alkmaar-Zaandam speelde naast de ondertekening door ds Algra ook de houding van de kerken van Koog-Zaandijk en Wormerveer tegenover de generale synode van Amersfoort-West een belangrijke rol. En in de classis Amsterdam werd met betrekking tot de ondertekenaar ds Schoep behalve de Open Brief ook ander materiaal aangevoerd om diens afwijking van Schrift en belijdenis aan te tonen. Bovendien bleek een belangrijk geschil, toen op deze classis de functionering van de confessie in eigen gemeenschap ter sprake kwam.

4. *De particuliere synode.*

Voor wij dit historisch overzicht besluiten, is het nodig ons nog af te vragen wat de particuliere synode van Noord-Holland gedaan heeft, nadat ds Schoep ter generale synode van Amersfoort-West niet werd toegelaten. Reeds spoedig na dit conflict op de generale synode kwam op 20 mei 1967 een buitengewone particuliere synode bijeen. Zij sprak tijdens haar vierde zitting op 10 juni 1967 met 11 stemmen voor, 6 stemmen tegen en 1 onthouding o.m. het volgende uit:

De p.s. kan het besluit van de generale synode om ds Schoep niet toe te laten als lid van haar vergadering niet erkennen „als een wettig en daarom bindend besluit”, omdat het in strijd komt met de artikelen 30, 33, 50, 79, 80 en 85 der K.O.

De p.s. wijst, „mede na kennisneming van het oordeel van de kerkeraad te Amstelveen en van het verweer van ds B. J. F. Schoep ter particuliere synode, de desbetreffende oordelen en uitspraak en het besluit der generale synode ten aanzien van ds B. J. F. Schoep als ongegrond af”.

Deze particuliere synode besloot een schrijven te richten aan de generale synode, waarin „met de meeste drang” aan de synode verzocht zou worden op haar besluit inzake ds Schoep terug te komen.¹⁷

Een volgende particuliere synode zou in het kerkelijk nog ongedeelde Noord-Holland niet meer bijeenkomen. Toen op 6 april de particuliere synode 1968 moest worden geconstitueerd, bleek er niet alleen een dubbele afvaardiging van de classis Alkmaar-Zaandam, maar ook van de classis Haarlem te zijn. De classis Amsterdam - op dat tijdstip nog de enige ongedeelde classis in Noord-Holland - zou dus moeten beslissen in het geding over de vraag, welke vertegenwoordiging van de beide andere classes geaccepteerd moest worden.

De afgevaardigden van de classis Amsterdam beslisten, dat zij eerst de hun afvaardigende classis wilden raadplegen. Toen echter kort daarop ook in de classis Amsterdam de breuk een feit werd, was de mogelijkheid om nog tot constituering van één particuliere synode te komen, geheel uitgesloten.

Het gevolg was, dat op 15 juni 1968 te Amstelveen de ene particuliere synode - samen-geroepen door de kerk van Amstelveen (ds Schoep) - bijeen kwam¹⁸, terwijl op 26 oktober 1968, eveneens te Amstelveen, de andere particuliere synode - met afvaardigingen van de drie gereconstitueerde classes - zich presenteerde.

¹⁴ Kort Verslag van de kerkeraadsvergadering d.d. 30 mei 1968 (Kerkbode van 13 juli 1968, onder 'Amstelveen') en Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 6 juni 1968, art. 5b (Kerkbode van 13 juli 1968).

¹⁵ Aldus in het schrijven, dat de classis d.d. 26 dec. 1968 aan br. C. M. van den Hoek deed toekomen. Zie ook Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 23 dec. 1968 (Kerkbode van 25 jan. 1969).

¹⁶ Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 6 febr. 1969, art. 8 (Kerkbode van 22 maart 1969).

¹⁷ Acta buitengewone p.s. van Noord-Holland 1967, art. 32.

¹⁸ Op deze particuliere synode waren bij de ingekomen stukken nog bezwaarschriften van de Geref. Kerk van Amsterdam-C. (scriba R. Kleine Deters) en van de Geref. Kerk van Amstelveen (scriba M. Douma), art. 5. Beide bezwaarschriften werden later teruggenomen, art. 5 en 15. De credentiefbrief, die door de gereconstitueerde classes Alkmaar-Zaandam en Haarlem waren ingediend, werden later op verzoek van deze classes geretourneerd, art. 21.

Het verloop van de scheuring is met het bovenstaande zeker niet volledig getekend. Wij hebben ons beperkt tot de klassicale ontwikkelingen, zonder het verloop van scheuringen in de plaatselijke kerken te schetsen. Het ging ons om een globaal en provinciaal overzicht. Plaatselijke situaties zullen in het vervolg meer dan eens aan de orde komen.

Bovendien is ons beeld ook in ander opzicht niet volledig. Wie het documentatie-materiaal, dat de p.s.-Ijmuiden aan haar credentiebrieven heeft toegevoegd, heeft bestudeerd, zal spoedig opmerken, dat de breuk in Noord-Holland wel haar directe aanleiding vond in de verklaring van de kerken van Koog-Zaandijk en Wormerveer en in de strijd rond de Open Brief, maar dat de breuk onmogelijk te analyseren is zonder ook de jaren vóór de synode van Amersfoort-West in het onderzoek te betrekken. Wij willen in de volgende hoofdstukken daarmee dan ook rekening houden.

III. DE SITUATIE IN DE KERKEN, VERTEGENWOORDIGD DOOR DE AFVAARDIGING VAN DE P.S.-WORMER

A. „WORMER” EN HET KERKVERBAND

Wij willen in dit onderdeel het antwoord zoeken op de vraag, of de kerken, vertegenwoordigd door de afvaardiging van de p.s.-Wormer, het verband met de andere Gereformeerde Kerken in Nederland hebben gerespecteerd, zoals dat overeenkomstig de ook voor hen geldende kerkenordening gevraagd mag worden. Het geschiktst kunnen wij, op zoek naar het antwoord, beginnen met een bespreking van de kwestie Koog-Zaandijk/Wormerveer.

1. Koog-Zaandijk/Wormerveer.

Zoals reeds vermeld, verzond de kerk van Koog-Zaandijk een brief naar de synode van Amersfoort-West, nadat ds Schoep aldaar niet was toegelaten als lid van de vergadering. Wij geven deze brief in z'n geheel weer:

„Weleerwaarde en eerwaarde Broeders,

De raad van de Gereformeerde kerk van Koog-Zaandijk heeft vernomen, dat de afvaardiging, zoals die door de kerken van Noord-Holland in haar vergadering als particuliere synode was verkozen, ter generale synode niet is ontvangen. De kerkeraad acht deze handelwijze van de meerderheid der afgevaardigden ter generale synode een ernstige aantasting van het recht der kerken betreffende afvaardiging naar de meerdere vergaderingen.

Onze raad is van mening dat door één der afgevaardigden van de kerken van Noord-Holland, te weten ds H. van Ommen, hierop terecht gewezen is.

Nu de afvaardiging der Noordhollandse kerken door de generale synode van Amersfoort niet is ontvangen, wijst de kerkeraad u er op, dat de kerk van Koog-Zaandijk op de generale synode niet vertegenwoordigd is, en dat al uw eventueel te nemen besluiten voor deze kerk geen enkele kracht hebben.

Met broedergroeten,

Namens de kerkeraad,

w.g. Oosterheerd."

In gelijke geest reageerde de kerkeraad van Wormerveer. Hij verklaarde, dat de generale synode „in feite" de credentiebrieven van Noord-Holland niet had geaccepteerd.¹⁹ Hoe moeten wij hierover oordelen?

a.) Het valt op, dat dit ingrijpende besluit van Koog-Zaandijk, aan de generale synode (en per afschrift aan de kerken in de classis), werd medegedeeld zonder vermelding van de argumentatie. De kerkeraad achtte het recht der kerken van Noord-Holland ernstig aangetast. Maar waarom hij van die mening was, wordt ons niet meegedeeld.

b.) Al ontbreekt de argumentatie, de konsekventies van een dergelijk besluit als Koog-Zaandijk nam, zijn gemakkelijk te overzien. De generale synode van Amersfoort-West stond voor belangrijke beslissingen, die ook het kerkelijk leven in Noord-Holland raakten. Wij denken hier speciaal aan de zaak-Beverwijk en de kwestie ds A. van der Ziel van Groningen, die predikant was van de Tehuis-gemeente, waaraan de Open Brief gericht was. Bij voorbaat verklaarden de kerken van Koog-Zaandijk en Wormerveer, dat al de

¹⁹ De brief van de kerkeraad te Koog-Zaandijk, opgenomen in de tekst, bevindt zich in afschrift onder het documentatie-materiaal, overgelegd door de p.s.-Ijmuiden; zie voor Wormerveer: Kerkbode van 6 mei 1967 onder 'Wormerveer'.

eventueel te nemen besluiten van de generale synode voor haar geen enkele kracht zouden hebben.

Nog afgezien van de vraag, of de generale synode goed of fout handelde door ds Schoep niet tot haar vergadering toe te laten, is het duidelijk, dat niets minder dan de kerkelijke samenleving tussen Koog-Zaandijk en Wormerveer enerzijds en de kerken, vertegenwoordigd in de generale synode anderzijds, op het spel stond.

c.) Deze samenleving zou door het conflict over het niet-toelaten van ds Schoep wel ernstig gestoord, maar nog niet verbroken zijn, wanneer de kerken van Koog-Zaandijk en Wormerveer zich ten aanzien van de eventueel te nemen besluiten van de generale synode, aan artikel 31 van K.O. hadden willen houden. Maar, nog op 11 september 1968 verklaarde de kerkeraad van Koog-Zaandijk, dat hij niet de verplichting had om de besluiten van de generale synode van Amersfoort-West overeenkomstig artikel 31 voor vast en bondig te houden.²⁰

d.) Koog-Zaandijk en Wormerveer gingen er vanuit, dat de afvaardiging van Noord-Holland niet ter synode ontvangen werd, toen ds Schoep geen toegang verkreeg op de synode. Het niet-toelaten van één lid der afvaardiging zou dus inhouden, dat geheel Noord-Holland op de synode als niet meer aanwezig geacht moest worden. Deze redenering is in strijd met de feiten. Ds Schoep werd niet toegelaten, doch ds Van Ommen vertrok uit eigen beweging, terwijl de beide ouderling-afgevaardigden ter vergadering bleven. De secundus-afgevaardigde van ds Schoep had zitting kunnen nemen, zoals de secundus-afgevaardigde van ds Van Ommen dan ook deed.²¹

Het was niet zo, dat de credentiebrief „in feite" niet aanvaard werd, zoals Wormerveer aan de synode schreef. Al redenerend kan men van het niet-toelaten van één afgevaardigde er toe komen om heel Noord-Holland voor afwezig te verklaren, maar „in feite" werd de credentiebrief van Noord-Holland juist wèl aanvaard.

e.) In dit verband is het van groot belang hier te wijzen op de uitspraak van de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland, die op 10 juni 1967 het optreden van de afgevaardigden uit Noord-Holland, die ter synode bleven of later kwamen, wel berispte (omdat zij niet geprotesteerd hadden tegen het niet ontvangen van ds Schoep), maar hen niet terugriep.²² De credentiebrief uit Noord-Holland bleef op de tafel van de synode liggen.

Met het onder d) en e) gestelde is alle grond onder de redenering van Koog-Zaandijk en Wormerveer weggefallen.

f.) Terecht heeft de kerk van Broek op Langedijk tegen de houding van Koog-Zaandijk protest aangetekend. Toen de kerk van Koog-Zaandijk en die van Wormerveer op niet mis te verstane wijze afscheid hadden genomen van de generale synode van Amersfoort-West, trokken zij daarmee een scheur in de samenleving der kerken. Over de besluiten van genoemde synode zou immers niet meer binnen het rechtsraam van artikel 31 K.O. gehandeld kunnen worden.

2. *Incidenteel of symptomatisch?*

Het zou kunnen zijn, dat wij - rekening houdend met de gespannen kerkelijke situatie in april 1967 - in de besluiten van Koog-Zaandijk en Wormerveer te maken hebben met een incidentele ontsporing, die daarom ook mild beoordeeld moet worden. Helaas is dit niet het geval. Beide kerken handhaafden tegen alle waarschuwing in hun standpunt en kregen daarbij nog steun van de classis. We hebben dat in ons vorig hoofdstuk reeds gezien. De classis van 8 mei 1967 besloot aan de particuliere synode te verzoeken om o.a. uit te spreken:

„c. dat de Noordhollandse afgevaardigden, die ter generale synode zijn blijven vergaderen, zich aldaar niet meer als vertegenwoordigers der Noord-hollandse kerken kunnen presenteren;

²⁰ Afschrift van de brief van 11 september 1968 van de kerk te Koog-Zaandijk aan die te Den Helder is te vinden onder het documentatiemateriaal, genoemd in noot 19.

²¹ Zie Acta generale synode van Amersfoort-West, art. 26, 55, 62.

²² De p.s. keurde af „het optreden van die afgevaardigden van de kerken in Noord-Holland ter generale synode, die niet hebben geprotesteerd tegen de gang van zaken ter generale synode, die leidde tot het 'niet ontvangen' van één van hun mede-afgevaardigden, ja die zelfs tegen hun broeder, die met hen in vol vertrouwen door de particuliere synode van Noord-Holland van 11 maart 1967 was afgevaardigd, duidelijk en publiek positie hebben gekozen door aan de behandeling van deze zaak mee te werken tot in het deelnemen aan de stemming toe".

De berisping aan het adres van de secundi-afgevaardigden en de tertius-afgevaardigde, „die wèl aan de afwerking van het agendum van de generale synode gingen deelnemen" kàn men zo lezen, dat zij dit niet hadden mogen doen „zonder enig protest tegen het 'niet ontvangen' van ds B. J. F. Schoep", Acta buitengewone p.s. van Noord-Holland 1967, art. 32.

Zie ook de gang van zaken ter synode met het voorstel van de classis Alkmaar-Zaandam en het voorstel van ds J. Stuij e.a., art. 9, 25 en 32.

d. dat de door de generale synode van Amersfoort-West genomen en nog te nemen besluiten als zodanig geen gelding hebben voor de kerken in het ressort Noord-Holland.

Hierbij spreekt de particuliere synode tevens uit, dat zij geenszins wenst tekort te doen aan het goed recht der kerken zelf om van waarde te houden al wat - naar zijn eigen inhoud beoordeeld - in overeenstemming met Schrift, Belijdenis en K.O. door de generale synode werd of zal worden besloten".²³

Voor de laatste regels van dit classis-voorstel klinken vriendelijker dan de taal, die de generale synode van Koog-Zaandijk en Wormerveer te horen kreeg. Maar zakelijk is er geen verschil: plaatselijke kerken hebben het récht, de vrijheid, maar niet de plicht overeenkomstig artikel 31 K.O. van waarde te houden wat de generale synode had besloten of nog zou besluiten. „Als zodanig", d.w.z. als besluiten van déze generale synode hebben zij binnen Noord-Holland geen gelding, volgens de classis. En dat klopt precies met de gedachtengang van Koog-Zaandijk en Wormerveer. Ook Koog-Zaandijk wilde de „goede besluiten" van de generale synode wel honoreren. Maar men deed het dan niet, omdat het besluiten gold van de meeste vergadering der kerken en zoals het beloofd was binnen het kerkverband, doch men wilde alleen de goede besluiten van Amersfoort-West in alle vrijheid zonder enige verplichting jegens deze synode honoreren.

Ook de houding van de classis was geen incidentele aangelegenheid. Wat zich april/ mei 1967 in de classis Alkmaar-Zaandam afspeelde, was symptomatisch voor een independentistische instelling binnen dit ressort. Wij geven daarvan enkele voorbeelden: In deze classis kon het gebeuren, dat men naar de particuliere synode van 1957 geen afgevaardigden stuurde, terwijl daarvoor geen enkele reden werd opgegeven. Men bleef eenvoudig weg, en op de volgende particuliere synode was men ook even eenvoudig, zonder enig excuus weer aanwezig.²⁴ In deze classis kon het gebeuren, dat men in strijd met artikel 44 van de K.O. alleen dáár kerkvisitatie wilde afleggen waar zulks door de plaatselijke kerk nodig werd geacht. De particuliere synode van 1957, die haar afkeuring uitsprak over het feit, dat op haar vergadering geen afvaardiging van de classis Alkmaar-Zaandam aanwezig was, veroordeelde eveneens de nieuwe visitatieregeling. De classis liet zich gezeggen, hoewel het opvalt, dat zij slechts met een geringe meerderheid zich schikte naar de uitspraak van de particuliere synode.²⁵

In deze classis kan het gebeuren, dat de kerk van Wormer credentiebrieven inlevert, die niet, overeenkomstig artikel 33 van de K.O., de stipulatie bevatten, dat de wettige besluiten voor vast en bondig zullen worden gehouden.²⁶

Aan slordigheid kan men daarbij niet denken, wanneer men weet, dat de predikant van Wormer, ds A. H. Algra, vroeger op de noodzaak van „behoorlijke credentie" is geweest, toen de kerkeraad van Gorinchem, waarvan hij destijds praeses was, door de particuliere synode van Zuid-Holland hierover vermaand werd.²⁷ Wij zouden meer voorbeelden kunnen geven.²⁸

Eén belangrijke zaak moet zeker nog vermeld worden, omdat zij niet alleen in de classis Alkmaar-Zaandam, maar ook in het gehele particuliere ressort van Noord-Holland van grote betekenis zou worden: Het conflict op de generale synode van Rotterdam-Delfshaven.

3. *Tegenover Rotterdam-Delfshaven.*

Op 6 november 1964 nam de generale synode van Rotterdam-Delfshaven met 14 tegen 13 stemmen een besluit, waarin de schorsingswaardigheid van ds A. van der Ziel van Groningen werd uitgesproken. Aan het

²³ Kort Verslag van de classis Alkmaar-Zaandam d.d. 8 mei 1967, art. 6 (Kerkbode van 20 mei 1967).

²⁴ Zie Acta p.s. van Noord-Holland 1957, art. 5c en Acta p.s. 1958, art. 2. De brief van de particuliere synode aan de classis Alkmaar-Zaandam inzake het ontbreken van een afvaardiging ter p.s. van Noord-Holland 1957, werd op de classis van 13 nov. 1957 voor kennisgeving aangenomen (Kerkbode van 14 dec. 1957).

²⁵ Zie Acta p.s. van Noord-Holland 1957, art. 5e; en „Wat gij hebt, houdt dat vast", pag. 8.

²⁶ B.v. de credentiebrieven, gedateerd op 25 april 1966, 17 aug. 1965, 9 nov. 1965, 21 mei 1967. Doorgaans wordt volstaan met de toezegging, dat de afgevaardigden zullen helpen „alle voorkomende zaken naar Schrift, belijdenis en kerkenordering" af te handelen. De stipulatie, dat men de genomen besluiten overeenkomstig artikel 31 van de K.O. voor vast en bondig zal houden, ontbreekt, terwijl op de credentiebrieven van 21 mei 1967 vermeld wordt, dat de besluiten voor vast en bondig gehouden zullen worden „onder voorbehoud van overeenstemming van die besluiten met de Schrift en nuttigheid voor de kerk".

²⁷ Acta p.s. van Zuid-Holland 1962, art. 22 (pag. 13 vv.).

²⁸ Zie ook: „Wat gij hebt, houdt dat vast", pag. 8 vv., 12 vv.

verzoek van de tegenstemmers om het gevallen besluit terug te nemen voldeed de synode niet, waarop 12 van hen verdere samenwerking in synodeverband niet meer mogelijk achtten.²⁹ Onder hen waren drie van de vier afgevaardigden uit Noord-Holland.

Een buitengewone particuliere synode van Noord-Holland kwam op 29 december 1964 bijeen om het conflict te bespreken. Verschillende voorstellen waren ter tafel, waaronder dat van de classis Alkmaar-Zaandam. Deze classis vroeg aan de particuliere synode om uit te spreken:

„dat zij de te Rotterdam-Delfshaven alsnog bijeenzijnde broeders na 17 november 1964 niet meer kan erkennen als de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland en dat zij alle, na 17 november 1964 door deze broeders in vergadering genomen besluiten en verrichte handelingen als niet geldig en van onwaarde heeft te rekenen”.

Men herkent de classis Alkmaar-Zaandam in deze taal. Haar voorstel verkreeg op de particuliere synode echter geen meerderheid. Wel werd het met een slechts kleine meerderheid van stemmen (10 tegen 8) verworpen. Een voorstel van ds Schoep werd door de particuliere synode overgenomen, waarin de vergadering o.m. besloot om:

„Terzake van de besluiten door de generale synode genomen na 17 november de kerken te adviseren, ondanks de verkeerde weg, waarop deze besluiten tot stand gekomen zijn, van waarde te houden, wat naar Schrift, Belijdenis en Kerkenordening van waarde te houden is”.³⁰

De particuliere synode sprak dus uiteindelijk minder boud dan de classis Alkmaar-Zaandam, doch kwam niet verder dan de kerken te adviseren om de goede besluiten van waarde te houden. De regel van artikel 31 K.O. die de kerken behoren te volgen, werd dus kennelijk ook reeds tegenover Rotterdam-Delfshaven niet meer in acht genomen.

Wat is er van het advies, dat de particuliere synode van Noord-Holland aan de kerken in het ressort gaf, terechtgekomen? Noord-Holland kreeg immers te maken met een belangrijk besluit, dat door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven na 17 november 1964 genomen werd inzake Beverwijk. De synode sprak nl. uit:

dat de leringen van ds L. E. Oosterhoff van Beverwijk in strijd waren met Schrift en Belijdenis, „en derhalve in de gemeente Gods niet geleerd mogen worden”;

dat de kerkeraad van Beverwijk terecht de schorsingswaardigheid van zijn predikant had uitgesproken;

dat de dolerende kerkeraad van Beverwijk (scriba E. Vossebelt) als wettige kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Beverwijk in het verband van de zusterkerken ontvangen diende te worden.³¹

Na de generale synode van Rotterdam-Delfshaven hielden de particuliere synoden van Noord-Holland, zowel in 1965 als 1966 zich met de kwestie-Beverwijk bezig. Het verbazingwekkende feit doet zich dan voor, dat de particuliere synodes de besluiten van Rotterdam-Delfshaven geheel negeren. Terwijl de buitengewone particuliere synode, die in verband met het conflict op de Rotterdamse synode, de kerken nog adviseerde om de „goede besluiten” van waarde te houden, betrokken twee van haar opvolgsters de besluiten van Rotterdam-Delfshaven inzake de kwestie-Beverwijk niet eens in haar oordeelsvorming.

Van een vergissing is uiteraard geen sprake. Bij de ingekomen stukken op de particuliere synode van 1965 bevond zich een bezwaarschrift van de Gereformeerde Kerk te Beverwijk (praeses ds Oosterhoff) tegen de besluiten van Rotterdam-Delfshaven. Dit bezwaarschrift werd aan een commissie ter hand gesteld om te beoordelen in hoeverre het op de vergadering van de particuliere synode ter sprake moest komen. Een uitvoerige discussie is over dit punt gevoerd, maar in de uitspraken van de particuliere synode wordt over de besluiten van Rotterdam-Delfshaven inzake de kwestie-Beverwijk met geen woord gerept.³²

Ook de particuliere synode van 1966 trok zich van de uitspraken van Rotterdam-Delfshaven niets aan. Zij veroordeelde de classis Haarlem, die naar de generale synode wèl geluisterd had en de Gereformeerde Kerk van Beverwijk (scriba E. Vossebelt) in haar midden had ontvangen.³³

De classis Haarlem beklagde zich bij de particuliere synode van 1967, omdat zij van oordeel was, „dat de besluiten van de particuliere synode van Noord-Holland van 11 mei 1966 inzake de ambtspositie van ds L. E. Oosterhoff en zijn kerkeraad, alsmede de afkeurende uitspraken der particuliere synode van Noord-Holland van 11 mei 1966 over de handelingen der Classis in de zaak Beverwijk niet voor vast en bondig kunnen worden gehouden, omdat deze uitspraken der bovengenoemde particuliere synode gedaan zijn met volkomen verwaarlozing van hetgeen de generale synode 1964-1965 van Rotterdam in deze zaak heeft

²⁹ Acta generale synode van Rotterdam-Delfshaven, art. 319b en 353.

³⁰ Acta buitengewone p.s. van Noord-Holland 1964/65, art. 28, vierde punt van 'besluit'

³¹ Acta generale synode van Rotterdam-Delfshaven, art. 449b, 458b, 458d.

³² Acta p.s. van Noord-Holland 1965, art. 5d, 13, 21, 22, 29 en 30.

³³ Acta p.s. van Noord-Holland 1966, art. 6A, 7B.

besloten ... De Classis Haarlem meent dat de particuliere synode van Noord-Holland van 11 mei 1966 door op deze wijze te handelen volledig in strijd is met art. 31 en 36 der onder ons geldende kerkenordening."

Wie zou denken, dat hierover ter particuliere synode wel uitvoerig gesproken werd, vergist zich. Het schrijven van de classis Haarlem en haar mededeling, dat zij zich bij de generale synode van Amersfoort over de handelwijze van de particuliere synode van 1966 zou beklagen, werd „voor kennisgeving aangenomen.”³⁴

Intussen had de kerk van Beverwijk (praeses ds L. E. Oosterhoff) zich op 1 februari 1966 tot de classis Alkmaar-Zaandam gewend met het verzoek om opgenomen te worden in het verband van deze classis. Aan dat verzoek werd niet voldaan, maar ook hier werd geheel voorbijgegaan aan de uitspraken van Rotterdam-Delfshaven.³⁵ Het is zonder meer duidelijk, dat dit negeren van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven ernstige gevolgen zou moeten hebben. Het explosieve materiaal hoopte zich op en er zou maar weinig meer nodig zijn voor het tot een uitbarsting kwam.

4. *Tegenover Amersfoort-West*

Zoals ons vorig hoofdstuk reeds vermeld heeft, rees er al spoedig na de opening van de generale synode van Amersfoort-West een conflict tussen deze synode en het particuliere ressort Noord-Holland. Ten aanzien van één der afgevaardigden van Noord-Holland sprak de generale synode op 6 april 1967 uit, dat er „een onaanvaardbare tegenstrijdigheid" bestond „tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente in Groningen, waarvoor ds Schoep door zijn handtekening de verantwoordelijkheid aanvaardde".³⁶

Wij gaan in dit onderdeel van ons rapport nog niet in op de materiële inhoud van het synodebesluit, dat er toe leidde ds Schoep niet als lid van de vergadering te ontvangen. Maar wij stellen hier de vraag, of de generale synode niet haar bevoegdheid overschreed, toen zij geen genoegen nam met de instemming, die ds Schoep (evenals de andere synodeleden) betuigde met de inhoud van de belijdenis der kerken. Zou de synode inderdaad DE orde der kerk niet in acht genomen hebben, dan hadden de kerken althans een deel van de moeite, die op het niet-ontvangen van ds Schoep gevolgd zijn, te wijten aan het hiërarchisch optreden van haar eigen synode. Is dit echter het geval? De buitengewone particuliere synode van Noord-Holland sprak op 10 juni 1967 als haar oordeel uit:

„a. dat de algemeen gestelde instructie van de particuliere synode van Drenthe door de generale synode niet aanvaard had kunnen worden en dat de klacht van de afgevaardigden van de kerken in Drenthe tegen een mede-afgevaardigde niet behandeld kon worden zonder dat de generale synode in strijd kwam met de artt. 33, 50 en 85 K.O.;

b. dat ds B. J. F. Schoep, als afgevaardigd door de particuliere synode van Noord-Holland van 11 maart 1967 en met behoorlijke credentiebrief gezonden, ter generale synode ook aanvankelijk aanvaard, daarna niet als „niet ontvangen" kon heengezonden worden, zonder dat de generale synode in strijd kwam met de artt. 33, 50 en 85 K.O.;

c. dat de generale synode de confessionele trouw van één der afgevaardigden van de kerken in Noord-Holland en van een predikant van één van die kerken niet kon behandelen buiten de appèlweg om als een zaak die tot haar competentie behoorde, zonder dat de generale synode in strijd kwam met de artt. 30, 79 en 80 K.O." ³⁷.

Tegenover deze argumenten willen wij het volgende stellen:

Beslissend in dit geding is het antwoord op de kwestie, of het vragen van instemming met de belijdenis ter generale synode louter een formaliteit is of méér dan dat. Wie meent, dat de afvaardiging door de particuliere synode naar de generale synode onder geen enkele omstandigheid mag worden aangevochten, zal van oordeel moeten zijn, dat het vragen van instemming met de belijdenis een formaliteit is. Het kan dan ook beter - om elk misverstand te voorkomen - afgeschaft worden.

Wie echter meent, dat het vragen van instemming met de belijdenis ter synode een zinvolle handeling is, zal dankbaar zijn, dat deze handeling dan ook niet in een formaliteit onttaardt. Het moet „niet alleen in orde zijn met de papieren, maar ook met de personen. Zij moeten toch mee beslissen in zaken van de leer, en derhalve

³⁴ Acta p.s. van Noord-Holland 1967, art. 5, punt 3.

³⁵ Zie Rapport van de commissie-ds A. H. Algra e.a., ingesteld door de classis Alkmaar-Zaandam „inzake het verzoek van de Kerk te Beverwijk (scriba W. van Dijken) tot opneming in het verband der zusterkerken in de classis Alkmaar-Zaandam".

³⁶ Acta generale synode van Amersfoort-West, art. 17.

³⁷ Acta buitengewone p.s. van Noord-Holland 1967, art. 32.

zaken, die het fundament van de kerk en het kerkelijk samenleven raken. De kerken hebben er recht op, dat zij die ter synode zitting nemen ook waarlijk betrouwbare rechters zijn in dergelijke zaken. Dat is de reden dat er instemming wordt gevraagd met de belijdenis op de generale synoden, die in deze als laatste instantie optreden." ³⁸

Gesteld dat de generale synode terecht van oordeel was, dat het ondertekenen van de Open Brief zich niet verdraagt met de gereformeerde confessie, dan heeft zij, door een ondertekenaar van de Open Brief niet tot haar vergadering toe te laten, gedaan wat de mindere vergaderingen - vanaf de kerkeraad tot en met de particuliere synode - hebben nagelaten: nauwlettend toezien op het gereformeerde karakter van de kerkelijke vergaderingen. Men kan het betreuen, dat geen kerkelijke instantie uit Drenthe zich gewend heeft tot de kerkeraad van Amstelveen met een klacht tegen ds Schoep. Maar dit beweerd verzuim in Drenthe heft het verzuim van de kerkeraad te Amstelveen, de classis Amsterdam en de particuliere synode van Noord-Holland niet op, die - aangenomen, dat de generale synode juist oordeelde t.a.v. de Open Brief - ds Schoep niet hadden moeten afvaardigen naar de meerdere vergadering. De zaak van de Open Brief was publiek en op de kerkeraadstafel te Amstelveen lag, vóór ds Schoep naar de generale synode vertrok, meer dan één klacht tegen zijn leringen. ³⁹

Het is te betreuen, dat op een generale synode aan de orde kwam wat op de mindere vergaderingen behandeld had moeten zijn, overeenkomstig artikel 30, 33 en 50 van de K.O. Maar dit verzuim gaf de generale synode geen vrijheid om met een schijnberoep op deze artikelen na te laten wat zij overeenkomstig haar eigen verantwoordelijkheid (zij vroeg instemming met de belijdenis) behoorde te doen. Zij mocht bij geconstateerde tegenstrijdigheid tussen de ondertekening van de Open Brief en de instemming met de confessie met deze tegenstrijdigheid geen genoegen nemen.

De generale synode heeft „gehandeld" en ds Schoep niet tot haar vergadering toegelaten. Dat is echter nog geheel iets anders dan dat de synode overeenkomstig art. 79 en 80 K.O. zou zijn opgetreden. Een tuchtprocedure heeft zij niet geopend en haar bevoegdheid heeft zij niet overschreden.

5. *De ontbinding na Amersfoort-West.*

Het is niet voor tegenspraak vatbaar, dat de kerken in Noord-Holland na de generale synode van Amersfoort-West voor een beslissing stonden. Twee belangrijke zaken hadden op deze synode gediend, nadat ook reeds Rotterdam-Delfshaven haar oordeel daarover gegeven had: De kwestie-Beverwijk en de zaak ds A. van der Ziel. In beide gevallen had de laatste synode het oordeel van haar voorgangster bevestigd.

Hoe zouden de kerken in Noord-Holland reageren? De houding van de classis Alkmaar-Zaandam en van de buitengewone particuliere synode na de kwestie met ds Schoep ter synode was reeds niet bemoedigend. En wie de kerkbladen er op naslaat over de periode na de generale synode van Amersfoort, wordt elke illusie ontnomen. Hij wordt gewaar, dat ondanks de beslissing van twee generale synodes in de kwestie-Beverwijk, de predikanten A. H. Algra, B. J. F. Schoep en C. P. Plooy in de gemeente van ds L. E. Oosterhoff voorgingen, terwijl omgekeerd ds Oosterhoff toegang had tot de kansels van Amsterdam-C., Oostzaan, Wormer en de huisgemeente te Alkmaar. ⁴⁰ Hij leest het verzoek van de kerk van Amsterdam-Zuid aan de classis Haarlem om ds L. E. Oosterhoff „in ere te herstellen" en van het besluit van de classis Haarlem d.d. 6 maart 1969 om op de volgende classis ds Oosterhoff en de zijnen „te ontvangen om de in geding zijnde zaak af te handelen". ⁴¹ Het landelijk kerkverband mag toezien, hoe tenslotte ook de classis Haarlem de lijn van het provincialisme doortrekt: Noord-Holland kan haar zaken wel regelen zonder artikel 31 en 36 van de K.O. Zij heeft haar eigen orde.

Ook de afhandeling van de zaak ds A. van der Ziel op de generale synode van Amersfoort-West verhinderde

³⁸ Acta generale synode van Amersfoort-West, art. 162 C ad 1.

³⁹ Op 29 maart 1967 ontving de kerkeraad van Amstelveen het bezwaarschrift van de brs. W. de Jager e.a. Zie „Officiële stukken inzake de afscheiding te Amstelveen juli 1967". Reeds eerder waren er bij de kerkeraad van Amstelveen klachten binnengekomen tegen de ondertekening van de Open Brief door ds Schoep, o.a. van de kerkeraad van Groningen-Oost.

⁴⁰ Zonder volledig te zijn vermelden we de volgende data (alle te vinden in de Kerkbode): ds A. H. Algra op 31 maart, 19 mei, 29 december 1968; ds B. J. F. Schoep op 16 juni 1968; ds C. P. Plooy op 30 juni 1968 in Beverwijk en ds L. E. Oosterhoff in Amsterdam-C. op 25 december 1968 en 12 januari 1969; in Oostzaan op 5 mei, 9 juni, 1 sept., 6 okt., 3 nov. 1968; in Wormer op 25 aug. 1968 en 5 jan. 1969; in Alkmaar (huisgemeente) op 11 aug. 1968.

⁴¹ Het verzoek van de kerkeraad van Amsterdam-Z. kan men vinden in Kort Verslag van de kerkeraadvergadering d.d. 4 nov. 1968 (Kerkbode van 30 nov. 1968 onder 'Haarlem'); zie Kort Verslag van de classis Haarlem d.d. 6 maart 1969, art. 6f (Kerkbode van 22 maart 1969).

niet, dat meerdere predikanten uit Noord-Holland in de Tehuis-gemeente van Groningen gingen preken.⁴² De ontbinding van het kerkverband zet zich ook in andere opzichten door. De synode van Amersfoort-West stelde zich achter de particuliere synode van het Zuiden inzake de kwestie-Breda, maar men kan in de Kerkbode van Noord-Holland lezen, hoe behalve ds B. Telder meerdere predikanten uit het Zuiden, die de besluiten van de particuliere synode van het Zuiden en van de generale synode van Amersfoort-West niet voor vast en bondig houden en ook niet meer daartegen in appèl gaan, toegang hebben tot kansels in Noord-Holland.⁴³

Niet alleen wordt op deze wijze de band met het Zuiden doorgesneden, maar hetzelfde kan men opmerken ten aanzien van andere gewesten van het land. Wat betekent de band tussen Noord-Holland en Utrecht nog als verscheidene predikanten, die in laatstgenoemde provincie buiten het kerkverband optreden, in Noord-Holland zonder enig bezwaar mogen preken?⁴⁴

Wat betekent de band met Zuid-Holland nog, wanneer de Kerkbode van Noord-Holland sinds 25 januari 1969 geruisloos van kop verandert en voortaan heet: Kerkbode van Gereformeerde Kerken in Noord- en Zuid-Holland, met kerkberichten en kerknieuws óók uit 's-Gravenhage-Loosduinen (ds J. W. Verhey), 's-Gravenhage-Zuid-West (ds J. Waagmeester), Katwijk (praeses A. J. van Raalte), Oegstgeest (ds M. R. van den Berg) en Sliedrecht?⁴⁵

Dit alles kan men in de Kerkbode lezen. Maar in geen enkel verslag kan men lezen, dat nog één kerkeraad protesteert tegen deze gang van zaken. De gesignaleerde verschijnselen tekenen de situatie van de kerken in Noord-Holland, zoals zij vertegenwoordigd zijn in de p.s.-Wormer, in het gemeen.

Wie de ontbinding van het kerkverband in Noord-Holland, die reeds jaren geleden aanving, maar zich nu in alle duidelijkheid onthult, geconstateerd heeft, zal zich over één ding het meest verbazen: dat de kerken, die vertegenwoordigd zijn in de particuliere synode van Wormer, besloten hebben een afvaardiging naar deze generale synode van Hoogeveen te zenden.

Zij sturen afgevaardigden, maar denken er kennelijk niet over zich aan belangrijke beslissingen van voorafgaande generale synodes te conformeren. Nog sterker: zij confrontéren zich niet eens met deze beslissingen.

Voor het forum van uw vergadering verschijnen zij alléén met een credentiebrief. Zij wensen vertegenwoordigd te zijn op deze synode zonder zich eerst tegenover u rekenschap te geven van haar houding tegenover het kerkverband.

De meest onthullende passage in het Kort Verslag van de particuliere synode van Wormer luidt als volgt:

„Behandeling van zaken betreffende de aanstaande synode te Hoogeveen.

a. Bespreking van het voorlopig agendum. Uit de kerken van het ressort zijn geen voorstellen ter tafel gebracht betreffende het voorlopig agendum van de generale synode.

⁴² Volgens „Gereformeerde Stemmen" ging ds B. J. F. Schoep op 17 dec. 1967 en ds J. P. van der Stoel op 25 jan. 1968 voor in de 'Tehuisgemeente'. Ds C. P. Plooy preekte er nog zeer onlangs, nl. op 27 april 1969.

⁴³ Ds B. Telder ging voor in Amsterdam-C. (op 3 nov. 1968), in Amsterdam-Z. (op 13 oktober 1968) en in Zaandam (op 26 mei 1968). Verder preekten in Noord-Holland ds M. Bakker van Maastricht (in de huisgemeente te Alkmaar op 8 dec. 1968) en ds K. C. Smouter (eveneens in de huisgemeente te Alkmaar op 10 nov. 1968, in Amsterdam-C. op 27 okt. 1968, in Amsterdam-Z. op 27 okt. 1968 en 26 jan. 1969). Zie in verband hiermee voor de kwestie-Breda, Acta generale synode van Amersfoort-W., art. 137.

⁴⁴ Ds W. Borgdorff preekte op 24 maart en 14 juli 1968 in Amsterdam-C. en op 24 november 1968 in Amsterdam-Zuid en op 7 en 28 juli 1968 in Wormer; ds W. van der Lingen preekte op 21 april 1969 in Amsterdam-Zuid; ds J. Verhoeff preekte op 23 febr. 1969 in Hoorn, op 5 jan. en 30 maart 1969 in Amstelveen; ds. W. G. Visser preekte op 22 dec. 1968 in de huisgemeente te Alkmaar.

⁴⁵ Men kan aan de bovenstaande gegevens nog toevoegen, dat drs H. de Jong, die in Wageningen zijn ambt had neergelegd, door de classis Amsterdam werd toegelaten tot de dienst des Woords in Amsterdam-C. Zie Kort Verslag van de classis Arnhem d.d. 21 februari 1969, art. 7 (Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel, Gelderland, Utrecht en Noord-Holland van 26 april 1969) en Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 13 maart 1969 (Kerkbode van 5 april 1969).

Ook komt men onder de preekbeurten de namen van cand. A. H. Reitsema en cand. B. Pranger tegen. Cand. Reitsema werd door de classis Kampen beroepbaar gesteld zonder bewijs, dat hij met goede uitslag het candidaatsexamen aan de Theologische Hogeschool te Kampen had afgelegd. Zie uitspraak van de p.s. Overijssel 1969 in deze zaak d.d. 2 april 1969 (Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel, etc. van 26 april 1969).

Cand. Pranger studeerde niet aan de Theologische Hogeschool te Kampen en preekt zonder toestemming van een classis in de huisgemeente te Alkmaar (op 30 juni 1968, 1 sept. 1968, 9 febr. 1969) en in Beverwijk (23 juni 1968). De classis Amsterdam wees zijn verzoek om een stichtelijk woord te mogen spreken af. Zie Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 8 juni 1967, rapporten sub d (Kerkbode van 17 juni 1967). Eveneens wees de classis op 14 september 1967 het verzoek van een broeder uit Amsterdam-Z. af, die om 'preekconsent' verzocht. De vergadering besloot aan dit verzoek niet te voldoen, „omdat de door de kerken getroffen regeling voor het verlenen van preekconsent niet voorziet in een procedure die gevolgd zou kunnen worden met studenten in de theologie die niet de colleges volgen van de Theol. Hogeschool der kerken te Kampen", zie Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 14 september 1967, art. 7c.

b. Verkiezing van afgevaardigden." ⁴⁶

Geen voorstellen uit deze kerken. Dat is geen wonder voor wie geconstateerd heeft, dat zij haar eigen orde hebben en haar eigen verband opbouwen zonder zich om belangrijke besluiten van vorige synodes te bekommeren.

Maar dan vraagt men zich wèl af, waarom er nog prijs op gesteld wordt, dat wij een credentiebrieven van deze kerken, die metterdaad bezig zijn afscheid van ons te nemen, hier aanvaarden.

B. "WORMER" EN DE CONFESSIE

Wij kunnen met de situatietekening, zoals die onder A. gegeven is, niet volstaan. De ontbinding van het kerkverband tussen de kerken binnen de p.s.-Wormer enerzijds en de kerken, die op de generale synode van Hogeveen vertegenwoordigd zijn anderzijds, had zich immers niet, of althans niet zó voltrokken, indien de gereformeerde confessie niet in geding geweest was. Wie daarom tot een volledig oordeel over het voorafgaande wil komen, moet zich vervolgens afvragen, of er inderdaad van een crisis rondom de belijdenis gesproken mocht worden, zoals de kerken, vertegenwoordigd in de p.s.-IJmuiden, dat op verschillende bladzijden van hun documentatiemateriaal gedaan hebben.

Voordat wij over de Open Brief beginnen, die in alle drie classes van Noord-Holland (mee) tot de breuk leidde, moeten wij eerst nog iets zeggen over het geschil met ds L. E. Oosterhoff.

1. *De zaak-ds L. E. Oosterhoff.*

Het is ons niet opgedragen in dit rapport de leer van ds Oosterhoff te bespreken en te beoordelen. Dat is gebeurd door de generale synodes van Rotterdam-Delfshaven en van Amersfoort-West. Op de huidige synode ligt geen verzoek om revisie van de genomen besluiten. Daarom mag van ieder, die zich binnen het verband van de Gereformeerde Kerken wil blijven ophouden, gevraagd worden, dat hij genoemde besluiten voor vast en bondig houdt.

Wij moeten echter wel iets zeggen over het gewicht van deze besluiten. Zowel Rotterdam-Delfshaven als Amersfoort-West oordeelden, dat ds Oosterhoff in strijd kwam met de Schrift, zoals zij is nagesproken door de Dordtse Leerregels. Op grond daarvan spraken zij uit, dat de leringen van ds Oosterhoff in de gemeente Gods niet geleerd mochten worden. Zij achtten ds Oosterhoff schorsingswaardig. Daartegenover stelde de p.s. Noord-Holland in 1965, dat ds Oosterhoff „als wettig dienaar des Woords in de Geref. Kerk te Beverwijk" erkend diende te worden.⁴⁷

Nu zal de situatie binnenkort zó zijn, dat de kerken binnen de p.s.-Wormer ds Oosterhoff en zijn gemeente in het verband opnemen. Zij doen dat, nadat zowel door ds Oosterhoff als door zijn kerkeraad de belofte herhaald is, die zij per schrijven van 24 december 1963 aan de classis Haarlem gedaan hadden, nl. dat de verkeerde leringen van ds Oosterhoff niet meer op de kansel gebracht zouden worden.⁴⁸

Men lette echter op het jaartal. Zowel de synode van Rotterdam-Delfshaven als die van Amersfoort-West hebben kennisgenomen van deze belofte. Men kan dat in de Acta nalezen. Desondanks handhaafden de beide synodes haar oordeel, dat ds Oosterhoff geen dienaar des Woords kon blijven in de Gereformeerde Kerken. Ds Oosterhoff handhaafde immers op meer dan één punt zijn inzicht als de leer van het Evangelie van Christus. Hij wilde daarover op de kansel zwijgen, doch hij bleef ervan overtuigd, dat zij naar „de klaarheid der Schriften" was en daarom in zijn spreken „uit de volheid van zijn hart telkens weer" opwelde.⁴⁹

Het is dus duidelijk, dat met de aanvaarding van ds Oosterhoff door de kerken binnen de p.s.-Wormer, het

⁴⁶ Het valt op, dat de p.s. van Noord-Holland 1968 (gehouden te Amstelveen), die aan de p.s. van Wormer voorafging, zich wel afvroeg, of zij geen taak had „ter informatie van de e.k. generale synode". Zij sprak echter uit, dat „deze informatie en instructie niet behoort tot de competentie van deze vergadering, maar van die particuliere synode, die t.z.t. de oproep en het agendum voor de e.k. generale synode op haar tafel vindt", Acta, art. 21. Haar opvolgster heeft deze taak niet op zich genomen.

De p.s. van Noord-Holland 1968 besprak en veroordeelde wel het besluit van de generale synode van Amersfoort-West om ds J. Meester en ds C. P. Plooy niet te benoemen tot resp. primus- en secundus-deputaat-curator van de Theologische Hogeschool. Na uitvoerige discussie werd besloten „een schrijven te zenden aan alle gereformeerde kerken in Nederland en aan de e.k. generale synode, die de belangen van de Theol. Hogeschool te behartigen krijgt", art. 22.

⁴⁷ In het Ondertekeningsformulier voor predikanten staat, dat wie „enig bedenken of gevoelen tegen de voorzeide leer of enig punt derzelve" voorstelt, drijft, predikt of schrijft, „ipso facto" (d.i. wegens dat feit alleen al) van zijn dienst gesuspendeerd zal zijn. Zie art. 53 van de K.O.

⁴⁸ Zie Kort Verslag van de classis Haarlem d.d. 6 maart 1969, art. 6e en 6f, waar melding gemaakt wordt van de ingekomen brief van ds L. E. Oosterhoff en zijn kerkeraad met betrekking tot de beloften, afgelegd in 1963 (Kerkbode van 22 maart 1969).

⁴⁹ Acta generale synode van Rotterdam-Delfshaven, art. 449b, III; Acta generale synode van Amersfoort-West, art. 174B, I.

confessioneel geschil alleen maar toegespitst wordt: deze kerken laten een dienaar des Woords toe, die volgens de beslissing van twee generale synodes niet in staat geacht moet worden de gemeente Gods in de goede leer te onderwijzen. Wie aan deze toelating meewerken, moeten zich er niet over verbazen, dat zij geen vertrouwen meer ontvangen van de zusterkerken, die voor de zuiverheid van de leer willen blijven waken.

2. *De Open Brief en de binding aan de confessie.*

De generale synode van Amersfoort-West heeft twee passages uit de Open Brief aangevoerd om te verklaren, dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk door ds B. J. F. Schoep ter vergadering van de synode betuigd en anderzijds de inhoud van genoemde Open Brief. De eerst geciteerde passage, die aan het eind van de Open Brief voorkomt, luidt als volgt:

„Wij schrijven nu vanuit de kerkelijke situatie in het jaar 1966. De situatie van gescheurdheid van het reformatorisch volksdeel in Nederland, dat zich hier eens liet vergaderen op het fundament van Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, samenlevend naar de regels van de Dordtse Kerkenordering; de situatie tevens, waarin dat volk in velerlei stijl bouwend op dit fundament zoekt naar de grenzen van zijn kerkelijke gemeenschap; waarin, gestuwd naar het niveau van denken in wereldproporties, ieder zich opnieuw afvraagt, of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene christelijke Kerk. Zo ja, hoe is dan de verhouding tot andere kerken in binnen- en buitenland, die kennelijk Gods kinderen vergaderen, maar die niet onze belijdenisgeschriften hebben, noch onze samenlevingsregels kennen? Zo nee, hoe heeft dan dit historisch fundament in eigen gemeenschap en naar buiten te functioneren? Wij zijn van oordeel, dat de kerkelijke werkelijkheid door deze probleemstellingen in de toekomst zal worden bepaald. We worden met ons vaak klein vaderlands gedoe als Gereformeerde Kerken in Nederland weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk. En dat zal steeds meer gebeuren, of we dat wensen of niet. Daarheen dringt ons Christus' leiding van de wereldgeschiedenis".⁵⁰

Onze commissie achtte zich ontslagen van de taak om deze passage volledig te analyseren. Er zou zeer veel over te zeggen zijn, maar wij hebben ons beperkt tot een kernkwestie, die voor de beoordeling van de situatietekening in Noord-Holland van elementair belang is: wordt in de Open Brief de onverkorte binding aan de drie formulieren van enigheid, waartoe ambtsdragers in de Gereformeerde Kerken zich verplicht hebben, disputabel gesteld?

In het geciteerde gedeelte worden drie vragen gesteld:

Valt het historisch fundament van de Gereformeerde Kerken - nl. de drie formulieren van enigheid - samen met het fundament van de heilige, algemene, christelijke kerk?

Zo ja, hoe is dan de verhouding tot binnen- en buitenlandse kerken, die onze belijdenisgeschriften niet hebben?

Zo nee, hoe moet dan de gereformeerde confessie in eigen gemeenschap functioneren?

Het is bijzonder opvallend, dat noch ds Schoep in zijn verantwoording voor de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland mei/juni 1967, noch deze particuliere synode zelf in haar schrijven aan de generale synode van Amersfoort-West op de derde vraag ingaan. Toch hangt deze vraag onlosmakelijk samen met de eerste. Het gewicht van de eerste vraag naar het samenvallen van de beide „fundamenten" en de richting, waarin deze vraag is gesteld, kan duidelijk zijn uit de samenhang van de eerste en derde vraag. Daarop wees de generale synode van Amersfoort-West reeds nadrukkelijk, toen zij o.m. opmerkte:

„Omdat deze vraag niet bevestigend beantwoord wordt en een ontkennend antwoord zelfs mogelijk en gewettigd wordt geacht, klemmt in de Open Brief inzonderheid de vraag, hoe de belijdenis in eigen gemeenschap en daar buiten heeft te functioneren. Hiertegen keerde zich reeds de generale synode in haar uitspraak van 6 april 1967 toen zij overwoog: „dat de Gereformeerde Kerken in Nederland de waarachtige en volkomen leer der zaligheid, die het fundament is van de heilige, algemene, christelijke Kerk, in haar Drie Formulieren van Enigheid belijden (vgl. zondag 7 Heid. Cat.)" ⁵¹

Wij komen hierop straks nog terug. Maar nu vragen wij eerst aandacht voor een ander verband, nl. voor de zakelijke samenhang tussen de tweede en derde vraag. Ook deze samenhang blijft bij ds Schoep en de

⁵⁰ Geciteerd in Acta generale synode van Amersfoort-West, art. 16.

⁵¹ Acta generale synode van Amersfoort-West, art. 162B ad 2.

buitengewone particuliere synode van Noord-Holland mei/juni 1967 buiten de aandacht. Zij spreken wel over buiten- en binnenlandse kerken, die „minder of op enig punt anders" belijden dan de Gereformeerde Kerken, maar zij laten de samenhang tussen de tweede en derde vraag rusten.⁵² Die samenhang is er heel duidelijk: als het zo is, dat er in binnen- en buitenland kerken zijn, die niet de drie formulieren van enigheid hebben en toch deel uitmaken van de heilige, algemene christelijke Kerk, moet dan de binding in eigen gereformeerde gemeenschap aan de drie formulieren niet in discussie gebracht worden? Binden de Gereformeerde Kerken niet aan tevéél, wanneer er christelijke kerken zijn, die met minder volstaan (of zelfs op enig punt iets anders belijden)?

Men kan toch moeilijk ontkennen, dat daarmee de binding aan de belijdenis overeenkomstig het ondertekeningsformulier, ter instemming met de gereformeerde confessie, disputabel gesteld wordt. En dat om een zeer vreemde reden. Want moeten wij in onze Gereformeerde Kerken, omdat er elders (enige) armoede is, de algehele binding aan onze van God geschonken rijkdom laten varen?⁵³

Wij moeten daar nog iets aan toevoegen. Op een classisvergadering d.d. 18 april 1968 erkende ds Schoep, dat hij op de derde vraag (op het „zo neen") niet eerder was ingegaan.⁵⁴ Toen hij het op deze classisvergadering wèl deed, ontwikkelde hij een tolerantie-theorie waarover hij in de Kerkbode van de Gereformeerde Kerk te Amstelveen reeds geschreven had. Het verband tussen de tweede en derde vraag uit bovenvermelde passage van de Open Brief valt in dit Kerkbode-artikel onmiddellijk op. Ds Schoep schrijft daarin over lankmoedigheid, die wij tegenover buitenlandse kerken moeten betrachten. Maar deze lankmoedigheid dient nu „ook binnen het Gereformeerd Kerkverband getoond te worden als plaatselijke Gereformeerde Kerken op niet-fundamentele punten confessioneel een van de meerderheid der kerken verscheiden gevoelens en praktijk vertonen. Zulks dient evenals in 1618-1619 op kerkelijke wijze geregeld te worden; b.v. door een kerk van Breda met haar eigen gevoelens en praktijk over Zondag 22 binnen het kerkverband te aanvaarden. Doch gelijk met de bepaling, dat b.v. de predikant het punt in geschil niet bij prediking in andere Gereformeerde kerken aan de orde zal stellen. Zo kan men dit ook op andere punten uitwerken, waar dit nodig is".⁵⁵

Toen ds Schoep op de classis dit gevoelens verdedigde en aldaar sprak over de onderscheiding tussen fundamenteel en niet-fundamenteel en over de „centrale waarheid" van de belijdenis⁵⁶, kwam daartegen protest van de zijde van Amsterdam-West. De kerkeraad aldaar schreef: „In ronde Hollandse woorden gezegd: dit komt.... neer op het scheppen van een wettelijke regeling voor afwijking van de belijdenis, waarbij deze mag blijven bestaan". De kerkeraad wees erop, hoe onhoudbaar het standpunt van ds Schoep was. Wij nemen een gedeelte van de brief over, die de kerkeraad van Amsterdam-West aan de classis richtte: „De belijdenis is de uitdrukking, uiteraard op menselijke en dus niet op volmaakte wijze, van het gelovig verstaan van het Woord Gods, van de leer der zaligheid. Aan die leer, zoals Gods Woord ons die openbaart, zijn wij gebonden door het gezag van Gods eigen spreken. Maar daarom hebben de kerken ook in het bijzonder haar ambtsdragers aan de belijdenis gebonden in de geloofsovertuiging dat zij deze leer der zaligheid overeenkomstig Gods Woord bevat. De overtuiging dat zij gegrond is in Gods Woord alleen gaf de kerken vrijmoedigheid tot deze binding. En zij hebben daarbij geen onderscheid gemaakt tussen wat fundamenteel en wat niet-fundamenteel zou zijn, om aan het eerste wel en aan het tweede niet of minder sterk te binden. Zij waren van oetvertuiging dat wij alles te geloven hebben wat ons in de Heilige Schrift is

⁵² Acta buitengewone p.s. van Noord-Holland 1967, bijlage I, pag. 3.

⁵³ Wij wijzen hier op het schrijven van de Gereformeerde Kerk van Den Helder aan ds A. H. Algra d.d. 13 november 1967 inzake zijn ondertekening van de Open Brief, waarin de kerkeraad o.m. schrijft: „verder betreuen wij, dat u de buitenlandse kerken erbij hebt gehaald. Onze kerken hebben een eigen geschiedenis van strijd en botsingen achter de rug. En onze belijdenisgeschriften dragen uiteraard ten volle de sporen van die eigen historische worsteling - denk alleen maar aan de Dordtse Leerregels. Het zou dwaas zijn buitenlandse kerken, die net zo goed als wij hun eigen historie hebben gehad en die weer op andere fronten de strijd hadden te voeren, onze belijdenisgeschriften op te dringen. Dat zou mechanisch en ónhistorisch zijn. Zulk een dwang zouden ook wij van onze zijde niet willen accepteren, wat nog niets impliceert omtrent de zuiverheid van de confessie die men ons eventueel zou willen presenteren. Maar het zou op precies dezelfde fout neerkomen om dááruit iets af te leiden voor het geval van afwijking van de belijdenis in het eigen kerkelijk leven. Uit het feit, dat men b.v. een kind niet dwingt een man te zijn, volgt allerm minst dat men nu een man zou moeten toestaan een kind te zijn om hem aldus te bevrijden van ergernissen die de „maat van zijn wasdom" hem berokkent. Ook dat zou mechanisch en ónhistorisch zijn en neerkomen op een slordig omgaan met hetgeen de Here ons heeft gegeven in het naspreken van zijn Woord".

⁵⁴ Ook het rapport van de commissie-ds Janssen, ingesteld om het bezwaarschrift van Halfweg te onderzoeken, raakt niet aan de derde vraag. Voor een verslag van de classiszitting d.d. 18 april 1968, zie het schrijven van de kerkeraad van Halfweg d.d. 7 mei 1968, te vinden onder het in noot 9 genoemde documentatie-materiaal. Ook in de kerkeraad van Amsterdam-Z. kwam de derde vraag (het 'zo neen') duidelijk aan de orde. Zie 'Pijler en fundament', pag. 36, 42 vv., 45.

⁵⁵ Zie Kerkbode van de Geref. Kerk te Amstelveen, d.d. 29 maart 1968.

⁵⁶ Zie verslag onder noot 54 genoemd van de classiszitting van 18 april 1968.

geopenbaard, zie antwoord 21 en 22 van de Heid. Cat. Het ging hun daarbij niet om woordjes en letters en om kwesties van formuleringen op zichzelf, alsof het alleen zó goed gezegd zou zijn, maar om de in de confessies beleden léér, zoals de behandeling van de revisie-kwestie op de synode van Dorcht 1618-1619 duidelijk aantoonde. Van een onderscheid daarbij tussen fundamenteel en niet-fundamenteel spraken zij niet, omdat de confessie zelf de hoofdsom der leer heeft samengevat".⁵⁷

Hier wordt helder de binding aan de confessie gehandhaafd tegenover het disputabel stellen daarvan, zoals ds Schoep volledig in de lijn van de Open Brief dit op de classis van 18 april had verdedigd en uitgewerkt. Maar het geheel wordt nog bedenkelijker, wanneer men weet, dat ds Schoep niet alleen onderscheid wil maken tussen fundamenteel en niet-fundamenteel in de confessie, doch ook spreekt van een onderscheid tussen fundament en opbouw in de Schrift. Daarbij behoort veel van de inhoud van de bijbel niet tot de fundamentele waarheid, maar moet gerekend worden tot de waarheid van de opbouw op het fundament. Ds Schoep noemt in dit verband de brief aan de Hebreëën.⁵⁸

Deze taal herinnert duidelijk aan wat ds Schoep in zijn artikel „Oecumenische gezindheid" had geschreven over het gronddogma „Jezus is Heer" in de Schrift. Wie dit gronddogma aanvaardt, staat volgens ds Schoep binnen de ruimte van de kerk, ook als hij de bijbel niet als Gods onfeilbaar Woord aanvaardt:

„Moet de oecumenische ruimte niet worden afgegrensd tegenover hen, die de Bijbel niet als Gods onfeilbaar en alleen gezaghebbend Woord accepteren? Wij zijn van oordeel, dat de worsteling om het rechte Schriftgezag een plaats mag hebben bij de hernieuwde ontmoeting binnen de oecumenische ruimte en niet daaraan vooraf behoeft te gaan. Ook de vroegere positiekeuzen inzake het gezag van de Bijbel moeten onder het gezag van Jezus als Heer worden getoetst. Omdat de Schrift aan Jezus zelf onderworpen is".⁵⁹

Wie het bovenstaande overweegt, zal te meer kunnen verstaan, dat de generale synode zich terecht keerde tegen de vraagstelling van de Open Brief en in de eerste vraag, of „het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene christelijke Kerk" onderkende, dat „de inhoud en het katholiek of algemeen karakter der gereformeerde belijdenis" disputabel gesteld werd. Wie het mes immers zet in de Schrift zelf, of ook aan hen een plaats in de kerk toewijst, die de bijbel niet als Gods onfeilbaar en alleen gezaghebbend Woord aanvaardden, zal zich zéker afvragen, of de drie formulieren van enigheid met het fundament van de heilige, algemene, christelijke kerk samenvallen en of men aan deze formulieren binnen eigen gemeenschap zó mag binden als overeenkomstig het ondertekeningsformulier moet gebeuren.

De generale synode heeft haar beslissing om ds Schoep niet tot haar vergadering toe te laten, weloverwogen genomen. Maar wat deed Noord-Holland? Zowel de kerkeraad van Amstelveen, de classis Amsterdam als ook de buitengewone particuliere synode van Noord-Holland 1967 spraken uit, dat het oordeel van de synode over ds Schoep ongegrond was. De classis achtte geen enkele reden aanwezig „om de trouw aan Schrift en belijdenis van ds Schoep in twijfel te trekken".⁶⁰ Dat zei de classis niet slechts op 9 mei 1967, kort na het conflict op de generale synode, maar dat hield de classis vol tot in de afwijzing van het bezwaarschrift van Halfweg op 2 mei 1968 toe. Zij nam het voor ds Schoep op, tot het niet meer ging, toen hij de kerken verliet. Het helpt niet, wanneer men ter verzachting aanvoert, dat de trouw van ds Schoep aan Schrift en belijdenis niet in twijfel getrokken mocht worden „in het bepaalde kader van twee gewraakte passages uit de Open Brief".⁶¹ Want in de eerste plaats zijn deze passages reeds verwerpelijk genoeg op zichzelf. En vervolgens heeft de classis ds Schoep waarlijk niet alleen in bescherming genomen omdat hij op dit punt niet van ontrouw aan de confessie te beschuldigen zou zijn. De zaken staan anders. Kort nadat in de kerkelijke pers het bekende artikel „Oecumenische gezindheid" uit „Woord en Wereld" scherp. maar ook terecht bestreden was door iemand, die zijn bestrijding aldus besloot: „Wij hebben slechts één vraag: Hoe lang moeten de gereformeerde kerken volgens u deze vrijzinnigheid nog verdragen?"⁶² kwam de classis

⁵⁷ Het citaat is te vinden in een brief van de kerkeraad van Amsterdam-West, d.d. 23 aug. 1968 aan de classis van 12 sept. 1968. Het geciteerde gedeelte is ook te vinden in het schrijven van de ouderlingen Tj. van Dijk en G. Kremer, d.d. 5 sept. 1968 (oproep tot eigen diensten), pag. 7 vv.

⁵⁸ Zie Kerkbode van de Geref. Kerk te Amstelveen d.d. 21 juni 1968. Het citaat komt ook voor in het onder noot 57 vermelde schrijven van de kerkeraad van Amsterdam-W.

⁵⁹ Zie artikel 'Oecumenische gezindheid' in „Woord en Wereld", april 1966, pag. 105.

⁶⁰ Zie noot 5.

⁶¹ Zie noot 7; de geciteerde woorden zijn van ds G. Janssen.

⁶² Dr C. Trimp in „De Reformatie" van 5 nov. 1966, pag. 45.

Amsterdam bijeen. Het Kort Verslag van deze vergadering op 8 december 1966 bevat deze passage:

„In zijn openingswoord vermeldt ds Wulffraat, dat er de laatste tijd in een deel van de onder ons gangbare pers zeer kwetsende uitingen over ds Schoep zijn uitgedragen; daartegenover verklaart ds Wulffraat dat wij als classicale vergadering ds Schoep mogen kennen als die Schrift en Belijdenis hartelijk liefheeft en in algehele trouw daaraan zich onder ons inzet”.⁶³

Toen ds Schoep op de generale synode niet was toegelaten en ook de kerkeraad van Nieuwendam/Amsterdam-Noord zich met deze kwestie bezighield, herinnerde de kerkeraad zich volgens het kerkeradsverslag.

„dat door niemand ter classicale vergadering deze woorden blijkbaar zijn aangevallen, laat staan weersproken”.⁶⁴

Zo stonden de zaken vóór de classis op 9 mei 1967 bijeenkwam en zo stonden ze nog, toen wèl de tolerantieformule van de commissie-ds Janssen tegenover de ideeën van ds Schoep werd opgesteld, maar niet aangenomen. Wat aangenomen werd, was het voorstel van dezelfde commissie om de bezwaren van Halfweg af te wijzen. „Alle argumenten, die de kerkeraad te Halfweg aanvoerde” zijn door de commissie, zo lezen we, „nauwkeurig onderzocht en onvoldoende gebleken”.⁶⁵ De kerkeraad van Halfweg putte zijn argumenten tegen de leringen van ds Schoep echter waarlijk niet alleen uit de bekende passage van de Open Brief, maar verwees eveneens naar andere schrifturen van genoemde predikant.⁶⁶ Men kon op alle kerkeraden in de classis Amsterdam weten wat ds Schoep in geschrift en prediking uitdroeg,⁶⁷ maar de classis verzuimde de wacht bij de zuivere leer te betrekken. De gevolgen zijn niet uitgebleven. In geen van de drie classes, waar (met alle onderling verschil) dezelfde kwestie aan de orde kwam, werd de Open Brief afgewezen. Wie over de ellende van de scheuring klaagt, moet de oorzaak aanwijzen. Zij is te vinden in de tolerante houding van drie classes, die weigerden klaarheid te vragen en te scheppen inzake de functionering van de gereformeerde confessie.

Trouwens, wat in de Open Brief nog een vraag is, hebben de kerken, die vertegenwoordigd zijn in de p.s.-Wormer, metterdaad reeds beantwoord. In de kwesties-ds L. E. Oosterhoff en -ds B. Telder wordt een vrije opstelling tegenover de confessie gevonden, die de Gereformeerde Kerken in Nederland aan genoemde kerken niet gegeven hebben en ook niet mogen verlenen.

3. *De Open Brief en de Vrijmaking.*

Wij komen tot de tweede passage, die de generale synode van Amersfoort-West voor onaanvaardbaar verklaarde. De Open Brief verwierp de volgende overtuiging als een „religieus zeer gevaarlijk” 'vrijmakingsgeloof':

„De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent. Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Gereformeerde Kerken, nl. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijk samenleven alhier wordt geregeld door de Dordtse Kerkenordening. De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde”.

Toen de buitengewone particuliere synode 1967 haar oordeel over deze passage moest geven, las ze iets anders dan er stond. Zij las alsof er stond, dat de vrijmaking geweest zou zijn een zich „afschieden van valse kerk en van degenen, die niet van de kerk zijn, en zich voegen bij de ware kerk”.⁶⁸ De generale synode maakte in haar antwoord hierop aanmerking.⁶⁹ Dat laat zich alleen verstaan, wanneer de generale synode uit het „zich voegen bij de ene ware kerk” niet bindend wilde laten voortvloeien, dat wij ons in de Vrijmaking dus van de valse kerk hebben afgescheiden. Zij heeft alle nadruk gelegd op het feit, dat de Vrijmaking ons

⁶³ Zie Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 8 dec. 1966 (Kerkbode van 17 dec. 1966).

⁶⁴ Zie verklaring van de kerkeraad van Nieuwendam-Amsterdam-Noord (punt 3), opgenomen in de Kerkbode van 22 april 1967 onder 'Amsterdam-Noord-Nieuwendam'.

⁶⁵ Volgens bijlage bij 'De Kandelaar' (Kerkblad van Amsterdam-West) van 8 juni 1968, pag. 2.

⁶⁶ Bezwaarschrift van 23 nov. 1967, pag. 4, waar het artikel 'Oecumenische gezindheid' wordt genoemd.

⁶⁷ Zo werden de geschriften 'Officiële Stukken inzake de afscheiding te Amstelveen juli 1967' en 'Om het confessionele kerkrecht' d.d. nov. 1967, aan alle kerkeraden in de classis toegezonden.

⁶⁸ Acta buitengewone p.s. van Noord-Holland 1967, bijlage II, pag. 3.

⁶⁹ Acta generale synode van Amersfoort-West, art. 162B, II ad 3. Hierbij valt op te merken, dat geen enkele generale synode na de Vrijmaking heeft gesteld, dat de Vrijmaking een afscheiding van de valse kerk genoemd zou moeten worden.

bewaarde bij de ene ware kerk, die (en daarover rept de buitengewone particuliere synode verder in het geheel niet) in Nederland vergaderd wordt op de aloude grondslag, nl. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid.

Hiermee wordt inderdaad onze belijdenis aangaande de kerk zuiver nagesproken, in verband met de Vrijmaking. Wij mochten op de aloude grondslag blijven staan en ons verzetten tegen confessionele en kerkrechtelijke ondergraving daarvan. Wie hier een religieus gevaarlijk vrijmakingsgeloof constateert, spreekt inderdaad de confessie niet na.

De daad van welke wettige afscheiding of vrijmaking ook kan nimmer omgaan buiten hetgeen wij omtrent de kerk in onze confessie belijden. We mogen van de kerk lid zijn, die ons in de artikelen 27-32 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis overeenkomstig de Schrift getekend wordt en de Gereformeerde Kerken in Nederland mochten bij deze ene ware kerk Gods op aarde door Reformatie, Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking heen, bewaard blijven.

Wie het zo belijdt, maakte niet alleen in de Vrijmaking ernst met zijn geloof in Christus' kerkvergaderend werk, maar hij is nu nóg dankbaar voor wat hij toen mocht ontvangen. Omdat vrijmaking noodzakelijk blijft. Helaas is daarvan in de Open Brief geen sprake. Hij heeft nog enkele goede woorden over voor de „daad der vrijmaking" in 1944, maar hij vraagt zich verwonderd af, hoe lang het nog moet duren voor hereniging met de synodale kerken kan plaatsvinden: het conflict, de 'twist', de 'vete' van 1944 moet worden beëindigd:

„Deze strijd moet toch eens kunnen worden beëindigd, indien er enige liefde, indien er enige lankmoedigheid, indien er enige ontferming is, ja indien wij allen niet maar ons eigen belang zoeken, maar ook dat wat van de ander is".⁷⁰

Zijn er dan sinds 1944 geen zorgelijke ontwikkelingen in de synodale kerken, die ons in nog grotere beslistheid van samenspreking met deze gemeenschap moeten doen afzien?

De Open Brief oordeelt anders:

„Hoe dringend nodig is het... veten te begraven en te komen tot het beleven van Christelijke verantwoordelijkheid voor elkaar. Zulks door wederzijds steunen en sterken van elkaar met oprechte kritiek en bemoedigende bijval in zuivere solidariteit".⁷¹

Wie dit werkelijk meent en de konsekwenties uit deze woorden trekt, zal onherroepelijk het onderscheid tussen waar en vals, zoals de confessie daarover spreekt, kwijtraken.

De generale synode van Amersfoort-West heeft het de particuliere synode van Noord-Holland verweten, dat zij voor de hierboven getekende lijn in de Open Brief de ogen gesloten heeft gehouden. „In haar beschouwingen over de betekenis van de Open Brief ... heeft zij de ernst van de zaak aan het oog onttrokken".⁷²

Dit oordeel van de generale synode was geheel terecht. Helaas heeft Noord-Holland de gevolgen van oordeelsverzwakking op dit punt ondervonden.

In Amsterdam-Centrum kon het gebeuren, dat twee predikanten verklaarden, dat „het recht van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) om hun zelfstandig bestaan tegenover de Gereformeerde Kerken (synodaal) voort te zetten nagenoeg geheel is verloren gegaan".⁷³

Zij wilden de gemeente in die richting bearbeiten, spraken zich door hun ondertekening van de Open Brief in gelijke geest uit, en konden hun gang binnen de classis Amsterdam gaan,⁷⁴ die hén beschermde, maar die hun geméente aan de verstrooiing prijs gaf.

In Amstelveen kon het gebeuren, dat een predikant met een duidelijke oecumenistische instelling en met zijn onderscheiding tussen fundament en opbouw in de Schrift bezig was „om-zo-de-weg-naar-de-gebonden-kerken-te-banen".⁷⁵

Maar zo iets wordt in de classis Amsterdam pas geconstateerd nádat zo'n predikant de kerken verlaten heeft. Daarvóór werd hij getypeerd als de man, die „Schrift en belijdenis hartelijk liefheeft en in algehele trouw

⁷⁰ Open Brief, ed. Bolland, Vlaardingen (1967), pag. 13 vv. Corsief van ons.

⁷¹ a.w. pag. 14. Corsief van ons.

⁷² Acta generale synode van Amersfoort-West, art. 162B, II, ad 3 en 4.

⁷³ Geciteerd in: „En gij, broeders, wordt niet moede te doen wat goed is", uitgave van de kerkeraad van Amsterdam-C. (scriba R, Kleine Deters), 6 mei 1967, pag. 3.

⁷⁴ Wel werden de visitatoren te hulp geroepen in verband met de verklaring van de predikanten Van der Stoel en Wulffraat, waarin de passage voorkomt onder noot 73 vermeld. Visitatoren stelden, dat deze verklaring niet op de kerkeraadstafel thuis hoorde. Predikanten en kerkeraad moesten zich uitsluitend gebonden weten aan de Heilige Schrift, de drie Formulieren van Enigheid en de Kerkenordening. Hoe weinig effect een dergelijke aanbeveling om uit de moeilijkheden te geraken sorteerde, blijkt uit de opvatting van ds Van der Stoel, dat hij zijn verklaring binnen „het raam van Schrift, Belijdenis en D.K.O." achtte te zijn, zie „En gij broeders", pag. 6 vv.

⁷⁵ Ds G. Janssen in: 'Afscheid der wapenen' (Kerkbode van 8 febr. 1969)

daaraan zich onder ons inzet". En niemand sprak dat tegen, werd er opgemerkt.⁷⁶

Wij moeten helaas tot de slotsom komen, dat het confessionele vertrouwen in de kerken, die hier vertegenwoordigd worden door de afvaardiging van de p.s.-Wormer, sterk geschokt is. Zowel in de zaak-ds Oosterhoff als in de strijd rond de Open Brief hebben deze kerken niet een weg bewandeld, die voor de Koning der Kerk verantwoord kan worden. Zij zullen het confessionele vertrouwen moeten herstellen, wil er van een christelijke vrede tussen hen en het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland weer sprake kunnen zijn.

CONCLUSIE

Na al het voorafgaande overwogen te hebben, zijn wij eenparig tot het oordeel gekomen, dat uw vergadering de credentiebrief van de p.s.-Wormer niet kan aanvaarden.

Wij menen, dat wie onpartijdig oordeelt - d.w.z. wie dit doet naar de onder ons weidende normen voor de kerkelijke samenleving - tot eenzelfde conclusie moet komen als die wij aan uw vergadering voorleggen.

Het is pijnlijk deze conclusie te moeten trekken. Maar het mag niet anders en het verlangen om zó te spreken als het voor Christus en zijn kerken verantwoord zou zijn, heeft ons beheerst.

Uw commissie meent, dat de generale synode van Hoogeveen echter niet kan volstaan met de credentiebrief van de afgevaardigden van de p.s.-Wormer af te wijzen. Zij zal daarna een dringend appèl op de kerken, die achter deze afvaardiging staan, moeten doen om struikelblokken op te ruimen, die de vrede tussen hen en ons in de weg staan. Het lot van duizenden broeders en zusters in Noord-Holland, die van ons definitief dreigen te vervreemden, moet ons ter harte gaan. Hun schuld ontslaat ons niet van de plicht om te doen wat nog in ons vermogen ligt tot herstel van de vrede met deze Noordhollandse kerken.

IV. DE SITUATIE IN DE KERKEN, VERTEGENWOORDIGD DOOR DE AFVAARDIGING VAN DE P.S.-IJMUIDEN.

A. "IJMUIDEN" EN HET KERKVERBAND.

Wanneer uw vergadering er toe zou besluiten de credentiebrief van de afgevaardigden van de p.s.-Wormer niet te aanvaarden, dan is daarmee nog niet gezegd, dat zij de afvaardiging van de p.s.-Ijmuiden zonder meer tot deze generale synode zou moeten toelaten. Eerst zal toch een ernstige klacht tegen de kerken, die achter deze afvaardiging staan, onderzocht moeten worden. Er is nl. bij meer dan één gelegenheid opgemerkt, dat zij de kerkelijke weg niet bewandeld hebben. Zij zouden zich met hun bezwaren tegen de gang van zaken niet gewend hebben tot de meerdere vergaderingen, tot de classes en de particuliere synode van Noord-Holland. Was dit wel gebeurd, dan was voor deze kerken appèl mogelijk geweest op de generale synode van Hoogeveen.⁷⁷ Nu echter zouden zij zich volkomen onwettig met een afvaardiging op deze synode presenteren, zonder gedaan te hebben wat overeenkomstig de kerkenordering van hen gevraagd mocht worden.

Wij willen deze klacht onderzoeken voordat wij uw vergadering adviseren wat haar te doen staat met de credentiebrief uit Ijmuiden.

1. *De weg van het appèl niet begaan.*

Het is inderdaad niet voor tegenspraak vatbaar, dat de kerkelijke weg, die door de kerken vóórdat zij tot reconstituering van de classes overgingen bewandeld was, kort is geweest.

In de classis Alkmaar-Zaandam kwam het voor de constituering van de vergadering d.d. 27 april 1967 tot moeilijkheden, terwijl 6 maanden later de kerkeraad van Broek op Langedijk reeds zijn oproep voor een nieuw classicaal verband liet uitgaan. Enig appèl op de particuliere synode, voor het tot reconstituering kwam, hadden de kerken die aan deze reconstituering meewerkten, niet gedaan.

In de classis Haarlem zien wij hetzelfde verschijnsel. Het conflict bleef tot behandeling op de classis beperkt. Op 13 mei 1967 kreeg de classis te maken met het bezwaarschrift van Beverwijk tegen de toelating van ds H.

⁷⁶ Zie noot 63 en 64.

⁷⁷ In de bespreking, vastgelegd in het Proces-Verbaal, genoemd onder noot 7, verklaarde ds G. Janssen: „De inmiddels afgescheiden broeders hadden zich met hun bezwaren behoren te wenden tot de meerdere vergaderingen, in casu de classes en de p.s. van Noord-Holland. Dan zou een appèl mogelijk zijn geweest op deze generale synode. Nu zijn de zaken in mindere vergaderingen veelal niet afgehandeld”.

J. van der Kwast, terwijl bijna een jaar later, op 2 april 1968, de gereconstitueerde classis voor het eerst bijeenkwam. Het duurde hier dus langer dan in de classis Alkmaar-Zaandam, maar evenals daar kwam er ook hier uit geen der kerken een appèl tegen plaatselijke of classicaal beslissingen bij de particuliere synode van Noord-Holland.

Ook de classis Amsterdam vertoont hetzelfde beeld. De bezwaarde broeders in de kerkeraad van Amsterdam-C. gingen niet in appèl bij de classis, maar riepen d.d. 6 mei 1967 de gemeente op tot kerkdiensten, door hen belegd.

In Amstelveen kwam het tot afscheiding van een deel der gemeente, dat zich vervolgens als de Gereformeerde Kerk van Amstelveen bij de classis presenteerde⁷⁸, maar daarvoor niet in appèl gegaan was bij deze classis met z'n ernstige bezwaren tegen predikant en kerkeraad. Te Amsterdam-Zuid vond een doleantie plaats op 6 april 1968 en kondigden de dolerenden aan, dat zij zich op de volgende classis wilden beroepen. In tegenstelling tot dit voornemen berichtten zij aan de classis van 12 september 1968, dat zij van een appèl afzagen.⁷⁹ Intussen was het op 15 juni 1968, na de afwijzing van de bezwaren waarmee de kerk van Halfweg de classis opnieuw voor een beslissing inzake de Open Brief en de confessionele trouw van ds Schoep geplaatst had, tot reconstituering van de classis gekomen: Twee van de kerken, die daaraan meewerkten, hadden zich met een bezwaarschrift tot de particuliere synode gewend, maar beide namen zij haar bezwaarschrift van de synodetafel terug.⁸⁰ Tijdens het verloop van de scheuring werd dus geen enkel appèl bij de p.s. tegen besluiten van mindere vergaderingen ingediend of gehandhaafd. De kerken gingen via de nieuwe classicaal vergaderingen over tot reconstituering van de particuliere synode om vervolgens naar de generale synode van Hoogeveen een afvaardiging te zenden, beschikkend over materiaal ter verantwoording van de pretentie, dat zij de gereformeerde kerken in Noord-Holland vertegenwoordigen.

De weg van het appèl, zoals die onder normale omstandigheden binnen de Gereformeerde Kerken begaan wordt, is dus niet bewandeld.

Het ligt voor de hand, dat de kerken van de p.s.-IJmuiden dit overwogen hebben. In haar publikatie „Om het confessionele kerkrecht" heeft een der kerken - Amstelveen - zelfs uitvoerig rekenschap gegeven van de gevolgde gedragslijn.⁸¹ Zij verdedigde daarin een standpunt, waarvan wij kunnen zeggen - gehoord ook de afvaardiging van de p.s.-IJmuiden -⁸², dat het de instemming van al deze kerken heeft.

Alles overwogen hebbend zijn ook wij van mening, dat de weg van het appèl voor genoemde kerken niet meer begaanbaar was.

2. De weg van het appèl niet meer begaanbaar.

Ter adstructie willen wij het volgende aanvoeren:

a) Wie de kerkelijke weg begaat, mag veronderstellen, dat het kerkverband gezond functioneert. Wij hebben in ons derde hoofdstuk trachten aan te tonen, dat het kerkverband in Noord-Holland in staat van ontbinding verkeerde door de independentistische houding van de provincie tegenover belangrijke beslissingen van het landelijk kerkverband. Wie het eerste deel van dit hoofdstuk (A) nog eens naleest, zal merken, dat de ontbinding van het kerkverband tijdens de scheuring wel in alle duidelijkheid zichtbaar werd, maar in principe reeds volledig aanwezig was door de negatieve instelling binnen dit particulier ressort tegenover het landelijk kerkverband. Daarom klinkt de klacht tegen de kerken van de p.s.-IJmuiden ook vreemd uit de mond van hen, die aan anderen de kerkelijke weg wijzen, maar hem zelf niet wensen te bewandelen.

b) De houding van de kerken van Koog-Zaandijk en Wormerveer was niet alleen de directe aanleiding tot de scheuring in de classis Alkmaar-Zaandam, maar onthulde ook een der oorzaken daarvan: het independentisme slaat de bodem onder de kerkelijke samenleving weg. Toen de classis Alkmaar-Zaandam zich achter beide kerken stelde, stonden de kerken in dit classicaal ressort voor de keus: aan deze vrijblijvende opstelling tegenover het kerkverband meedoen óf aan een gereformeerde samenleving overeenkomstig artikel 31 K.O. vasthouden. Broek op Langedijk en enkele zusterkerken kozen voor het

⁷⁸ Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 14 sept. 1967, art. 4, zie „Wat gij hebt, houdt dat vast", pag. 57.

⁷⁹ Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 9 mei 1968 (Kerkbode van 1 juni 1968). Voor de intrekking van het appèl: Kort Verslag van de classis Amsterdam d.d. 12 sept. 1968, art. 5a (Kerkbode van 21 sept. 1968).

⁸⁰ Zie Acta p.s. van Noord-Holland 1968 (samengeroepen door de kerkeraad van Amstelveen-ds B. J. F. Schoep), art. 5, Ingekomen stukken IIIb en IVa (schrijven van de kerkeraad van Amsterdam-C.-scriba R. Kleine Deters) en IIIc (schrijven van de kerkeraad van Amstelveen-scriba M. Douma), zie ook art. 15.

⁸¹ Uitgave november 1967 en toegezonden o.a. aan alle classiskerken.

⁸² Zie 'Proces-Verbaal van het horen van de deputatie van de p.s. Noord-Holland (IJmuidendoor de commissie van de g.s. Hoogeveen (1969), ingesteld om inzake de dubbele afvaardiging uit het ressort Noord-Holland de g.s. van advies te dienen, op 23 april 1969

laatste, hetgeen vrijwel regelrecht tot reconstituering leidde.

c) Deze reconstituering vond plaats nadat de buitengewone particuliere synode van mei/juni 1967 haar standpunt had ingenomen. Zij ging niet zover als de classis Alkmaar-Zaandam, zoals wij gezien hebben. Maar zij veroordeelde de houding van deze classis evenmin. Een schrijven van de kerkeraad van Broek op Langedijk over de onwettigheid van de classicale vergadering, d.d. 27 april 1967 gehouden, nam de particuliere synode na enige discussie voor kennisgeving aan.⁸³

d) Wat de door de generale synode van Amersfoort-West aangewezen tegenstrijdigheid tussen Open Brief en confessie betreft: daartegen hebben de kerkelijke vergaderingen in Noord-Holland zich op niet mis te verstane wijze verzet. Zij hebben de ondertekenaars van de Open Brief in bescherming genomen. Het sprekendst voorbeeld daarvan heeft de classis Amsterdam gegeven. Zij heeft zich duidelijk en herhaaldelijk in de kwestie - ds Schoep zó uitgesproken, dat men van te voren kon weten, hoe de classis zou staan tegenover een bezwaarschrift, dat tegen de ondertekening van de Open Brief bij haar ingediend werd (zou worden). In zo'n situatie is er de keus tussen: zich onderwerpen aan de classicale en provinciale beslissing óf er geen verantwoordelijkheid voor willen dragen.

e) De kerken, nu vertegenwoordigd door de afvaardiging van de p.s.-IJmuiden, kozen het laatste. Zij braken echter wel met het classicaal en provinciaal, maar niet met het landelijk verband. Zij honoreerden immers de beslissing van de generale synode van Amersfoort-West inzake de Open Brief en wensten daarom evenmin als de synode onzekerheid te aanvaarden inzake het confessionele vertrouwen, dat de kerken in elkaar moeten kunnen stellen. Die onzekerheid was er reeds in de provincie, gelet op de behandeling van de zaak-ds Oosterhoff en zij nam nog toe, toen de Open Brief verschenen was. De functionering van de belijdenis binnen eigen gemeenschap werd nu immers publiek tot een vraag juist in Noord-Holland, waar men zich van confessionele beslissingen inzake leringen van ds L. E. Oosterhoff en ds B. Telder weinig of niets aantrok. Het independentisme biedt helaas een goede voedingsbodem voor confessioneel relativisme.

In zo'n situatie paste voor hen, die op ondubbelzinnige wijze aan de confessie wilden vasthouden, een beslist optreden.

f) Want het kerkverband steunt op de eenheid in belijdenis. Het is, naar de woorden van F. L. Rutgers, indertijd „gelegd en bevestigd, omdat en doordat de daartoe samenkomende kerken in geloofsovertuiging overeenstemden. Zij hadden reeds aanvaard, of zij aanvaardden, dezelfde geloofsbelijdenis; en die eenparigheid in de leer was voorwaarde en de grond waarop zij, ook uitwendig, met elkander zich verenigden. Maar juist daarom bleef die gemeenschappelijke belijdenis de onmisbare grondslag van het kerkverband, en was er voor zijne duurzaamheid wel geen grooter gevaar, dan dat die belijdenis werd bestreden of terzijde gesteld".⁸⁴

De eenheid in belijdenis is de onderstelling van het kerkverband. „Daarop rust de bruikbaarheid van de ganse (kerken)ordering; en zó geheel is zij daarop ingericht, dat zij bij anderen toestand wel niet anders dan ontbindend kan werken."⁸⁵

De geschiedenis herhaalt zich. Evenals in de dagen voor de synode van Dordrecht met arminiaanse kerkeraden en classes gebroken werd, juist om het gereformeerde kerkverband bij de eenheid in belijdenis te bewaren⁸⁶, mag ook thans de breuk met het oude Noordhollandse kerkverband goedgekeurd worden, omdat het de grondslag van de kerkelijke samenleving aantastte of liet aantasten. Men kan dan ook de kerkelijke weg niet meer aanprijzen, nadat men zelf die weg door confessioneel relativisme onveilig gemaakt heeft.

g) Op sommige plaatsen is het wel zeer snel tot herinstituering gekomen. Wij denken aan Amsterdam-C. en Amstelveen. In Amsterdam-C. riepen drie ouderlingen op 6 mei 1967, dus zelfs nog vóór de classis Amsterdam haar bekende uitspraak over ds Schoep deed, de gemeente op voor kerkdiensten onder hun leiding.⁸⁷ Wie op een afstand over deze scheuring oordeelt, zal misschien klagen over de haast waarmee deze drie ouderlingen handelden. Maar wie hun verantwoording leest en aanhoort, zal het in hen prijzen, dat zij de kudde van Christus niet langer aan de verstrooiing door twee predikanten overlieten.

Dan liever buiten het Amsterdamse kerkverband om niet straks met deze beide predikanten binnen de synodale gemeenschap terecht te komen!

De scheuring in Amstelveen volgde enkele maanden later, opnieuw zonder dat de classis er in betrokken

⁸³ Acta buitengewone p.s. van Noord-Holland 1967, art. 9c

⁸⁴ F. L. Rutgers in: 'Het Kerkverband der Nederlandsche Gereformeerde Kerken', Amsterdam, 1882, pag. 30. Zie ook C. Veenhof in: 'Ambt en kerkregering bij Sikkell', opgenomen in 'Dienst', XIIIde jaargang (1963), pag. 87 vv.

⁸⁵ F. L. Rutgers, in: 'De geldigheid van de oude Kerkenordering', Amsterdam, 1890. pag. 43.

⁸⁶ Zie F. L. Rutgers in het in noot 84 aangehaalde werk, pag. 38 vv, 44 vv. (over het buitenwerking stellen en verbreken van het kerkverband in de dagen kort voor de Dordtse Synode).

⁸⁷ Zie: „En gij broeders... ", mei 1967.

werd.⁸⁸ Weer kan men klagen over zoveel haast. Maar men kan beter klagen over een verziekt kerkverband, waaraan bezwaarde broeders en zusters hun geestelijke nood niet melden, omdat zij er toch geen oor voor zullen vinden. De uitspraak van de classis Amsterdam op 9 mei 1967 inzake de confessionele trouw van ds Schoep was overduidelijk.

f) Fouten en inkonsekvent handelen zijn er in het optreden van de kerken in de p.s.-IJmuiden zeker aan te wijzen.⁸⁹ Maar waar wij in het grote geding tussen de kerken van de p.s.-IJmuiden enerzijds en die van de p.s.-Wormer anderzijds aan de kant van de eerstgenoemden zijn gaan staan, willen wij, naar een woord van A. Kuyper, elkanders doen niet bedillen, of in het uitziften van kerkrechtelijke muggen onze kracht zoeken.⁹⁰ Wij hebben dat trouwens naar ons beste weten ook tegenover de kerken van de p.s.-Wormer niet gedaan.

B. "IJMUIDEN" EN DE CONFESSIE.

Wij kunnen over dit onderdeel, na alles wat hiervoor te berde is gebracht, nu kort zijn. De kerken, hier vertegenwoordigd in de afvaardiging van de p.s.-IJmuiden, hebben in hun strijd getoond, dat zij de belijdenis liefhebben. Tegenover een grote meerderheid in Noord-Holland en onder vaak moeizame omstandigheden hebben zij geluisterd naar de stem van Christus: „Wat gij hebt, houdt dat vast”.

Wij hebben gezien, dat zij in Noord-Holland zijn opgekomen tegen de Open Brief, in hun begeren de confessie onverkort te handhaven als grondslag van de kerkelijke samenleving. Zij hebben in alle drie classes om duidelijkheid gevraagd en die niet verkregen. Toen wensten zij de kerken niet langer te laten varen in de mist, die in Noord-Holland steeds dichter werd. Zij verkozen het enige klimaat, waarin gereformeerde kerken samen verkeren kunnen, namelijk in dat van een algehele en ondubbelzinnig uitgesproken binding aan de confessie, die de kerken bij het Woord van God houdt en hen zó waarlijk vrij doet zijn.

Door hun reconstituering herstelden zij de band met de zusterkerken in het land. Zij wilden in de lijn van de beslissingen, die de generale synodes van Rotterdam-Delfshaven en Amersfoort-West moesten nemen en die van groot belang waren voor het ressort Noord-Holland, met hun zusterkerken samenleven, volgens de bepalingen op de credentiebrief vermeld. Zij hebben dit, in de strijd die achter hen ligt, getoond. Daarom is er geen enkele reden tot twijfel, dat zij in de strijd, die voor hen ligt, van waarde willen houden wat zij thans in hun credentiebrief beloven.

Zij hebben hun strijd evenals wij niet zonder gebreken gevoerd. In een van de vele verklaringen, die uw commissie onder ogen heeft gehad, wordt naast de oproep om zich aan opzicht en tucht van een kerkeraad te onttrekken, belijdenis gedaan van eigen zonden en tekortkomingen, waarvoor de schrijvers vergeving inroepen.⁹¹

In andere geschriften hebben wij de moeite geproefd waarmee de strijd gevoerd werd, zodat men steun moest vinden in het woord van de apostel Paulus: „En gij, broeders, wordt niet moede te doen wat goed is”.

De oproep om de vrede te herstellen, ontbreekt niet en het oprechte verlangen daarnaar klinkt door in deze woorden: „Hoe heerlijk zou het zijn, als wij samen de Here zouden mogen loven en danken omdat Hij, na ons gerechtvaardigd gekastijd te hebben vanwege onze zonden, ons weer verenigde in één zin en in één geest tot Zijn heerlijke dienst, waartoe Hij ons uit de duisternis van onze zonden geroepen heeft door het Evangelie van Zijn Zoon”.⁹²

Wie dit alles leest, wordt te meer overtuigd, dat de strijdende broeders geen confessionalistten waren, die over een woord en een letter vielen. Zij hebben gezien, dat er een worsteling gaande is waarin wij bewaard moeten blijven bij het Woord van God. Zij hebben ook gezien, dat wie nu niet op zijn post staat, straks met zijn kinderen een prooi is van wat tegenwoordig 'oecumene' heet. Beter dan onze 'constateringen' en 'overwegingen' kan het volgende citaat uitdrukken wat er in de harten leeft van hen, die zich vertegenwoordigd weten in de afvaardiging van IJmuiden:

„Ze hebben de Gereformeerde Kerken lief om de zegen die de HEERE aan die kerken geeft. Daarbij denken

⁸⁸ Zie „Officiële Stukken inzake de afscheiding te Amstelveen juli 1967”.

⁸⁹ Men kan zich afvragen, waarom Broek op Langedijk niet op de classis van 27 april en wel weer op die van 24 mei 1967 verscheen (al was het voor korte duur), terwijl toch op beide classes Koog-Zaandijk en Wormerveer aanwezig waren. Men kan het betreuren, dat de broeders in Amstelveen een schrijven van de classicale commissie, die met hen in contact diende te treden, niet in behandeling namen, omdat dit schrijven geadresseerd was niet aan hen als kerkeraad, maar aan twee broeders daaruit persoonlijk („Wat gij hebt, houdt dat vast”, pag. 58). Zo zou er meer te noemen zijn.

⁹⁰ A. Kuyper in: 'Separatie en Doleantie', Amsterdam, 1890, pag. 38

⁹¹ Zie noot 88; pag. 34 van het genoemde stuk.

⁹² „Wat gij hebt, houdt dat vast”, pag. 26.

ze dan wel in het bijzonder aan die zegen dat deze kerken verwaardigd worden naar buiten, maar ook naar binnen een strijd te voeren tot bewaring van Gods volk bij het onfeilbare Woord van de God des Verbonds. Die strijd willen ze meestrijden tot bewaring inzonderheid van de jeugd van de gemeente bij de Heere en Zijn ontferming, ons bewezen in Jezus Christus. Want de gevaren, die ons bedreigen, zijn groot in deze tijd van ongekende Woordverlating. Alleen door te blijven bij het vaste en onbedriegelijke Getuigenis van onze God zullen wij met onze kinderen veilig zijn. Daarom willen wij voor ons deel niet toelaten dat de gereformeerde belijdenis die op onvergelykelijke wijze de Schrift heeft nagesproken, ondermijnd wordt door een disputabel stellen van de inhoud daarvan".⁹³

CONCLUSIE

Na al het voorafgaande overwogen te hebben, is uw commissie eenparig tot het oordeel gekomen, dat uw vergadering de credentiebrief van de p.s.-IJmuiden dient te aanvaarden.

De commissie:
dr J. Douma (rapporteur)
ds R. Houwen
P. de Jong
W. Meijer
ds H. J. de Vries

⁹³ „Als de grondslagen zijn vernield", verantwoording van een tweetal ambtsdragers van de Gereformeerde Kerk te Heemstede, pag. 17.

BIJLAGE 11
(Acta art. 103)

RAPPORT VAN COMMISSIE I INZAKE HET Z.G. ATTESTENBESLUIT.

OPDRACHT

Uw commissie ontving vijf bezwaarschriften ter beoordeling, die gericht zijn tegen het z.g. attestenbesluit, dat door de senaat van de Theologische Hogeschool op 14 augustus 1967 genomen en door de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool op 16 augustus bekrachtigd werd.

De bezwaarschriften zijn afkomstig van:

- drs. J. A. Godschalk te Bussum, d.d. 12 februari 1969;
- de raad van de gereformeerde kerk te Steenwijk (scriba D. van Zanten), d.d. 1 april 1969;
- de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis, d.d. 9 april 1969;
- de raad van de gereformeerde kerk te Langerak (Z.-H.), d.d. 11 april 1969;
- drs. W. Zeldenrust te Rotterdam, d.d. 23 april 1969.

Uw commissie heeft voor de beoordeling van de bezwaren tegen het attestenbesluit kennisgenomen van de tekst van dit besluit en van de Verklaring, die de senaat naderhand inzake het attestenbesluit heeft gepubliceerd. Om tot een helder inzicht te komen in de gang van zaken rondom het attestenbesluit, heeft uw commissie inzage gevraagd en verkregen in de notulen zowel van de vergaderingen van de senaat als van die der deputaten-curatoren. Ook hebben wij gebruik gemaakt van de door u geboden gelegenheid om „ter informatie en verificatie" een onderhoud te hebben met de senaat en met de deputaten-curatoren. Daarvan is een verslag opgemaakt **1**.

Voor ons rapport hebben wij deze volgorde gekozen:

- I. De geschiedenis van het attestenbesluit.
- II. De bezwaren tegen het attestenbesluit
- III. Beoordeling van de bezwaren.
- IV. Concept-besluit (zie deze Acta artikel 103).

1. DE GESCHIEDENIS VAN HET ATTESTENBESLUIT

1. Hoe kwam het attestenbesluit tot stand?

Op 1 augustus 1967 kwamen de hoogleraren in hun kwaliteit van leden van de Hogeschooldag-commissie bijeen om te spreken over de in september van dat jaar te houden Hogeschooldag. De situatie waarin zij verkeerden, was bijzonder moeilijk. Kort tevoren had zich in Kampen een kerkelijke breuk voltrokken, waarbij de hoogleraren dr. L. Doekes, J. Kamphuis en H. J. Schilder de zijde van de ouderlingen W. C. van Dijk en D. J. Gritter hadden gekozen. Enkele dagen na de vergadering van 1 augustus volgde ook prof. drs. J. van Bruggen deze weg. De hoogleraren dr. H. J. Jager en C. Veenhof daarentegen bleven zich stellen onder het opzicht en de tucht van de kerkeraad - scriba J. Bos.

Deze scheuring bracht tegenstellingen, die er in de kring van de hoogleraren reeds jarenlang bestonden, nog scherper aan het licht. Urgent werd zelfs de vraag: Kunnen wij onze arbeid nog gezamenlijk voortzetten? Men kwam op 1 augustus bijeen om over de a.s. Schooldag te spreken, maar van welk kerkeraad in Kampen zou de bidstond, voorafgaand aan de Schooldag, moeten uitgaan? Bovendien zouden de hoogleraren nog vóór de Schooldag te maken krijgen met de inschrijving van nieuwe studenten. Hoe moest het gaan met de bij deze inschrijving over te leggen attesten van kerkeraden uit plaatsen waar men elkaar het recht betwistte zich de gereformeerde kerk te noemen? Wie de notulen van de vergadering van 1 augustus leest, zal zich er niet over verbazen, dat de bespreking zich niet beperkte tot de vraag, of de Schooldag al of niet zou kunnen doorgaan. De concrete vragen waarop een antwoord moest komen met betrekking tot de Schooldag hadden immers alles te maken met de kerkelijke situatie in het algemeen. Wat in Kampen gebeurd was, stond niet los van de crisis in de gereformeerde kerken. Nu hadden de deputaten-curatoren in hun vergadering van 6

juli 1967 - na de scheuring in Kampen - besloten „op maandag 21 augustus 1967 over een en ander een bespreking te houden met alle docenten der Hogeschool". Zij spraken de verwachting uit, dat „de hoogleraren en lectoren, ook al zouden deputaten-curatoren niet spoedig tot een oordeel kunnen komen over de thans aan de Hogeschool ontstane situatie, hun arbeid getrouw zullen voortzetten".² De docenten ontvingen een brief, waarin hun gevraagd werd, of zij „in staat en bereid waren op 21 augustus met de deputaten-curatoren te vergaderen".³

Konden de hoogleraren hun hoop op deze vergadering niet vestigen? Op 1 augustus deelden de hoogleraren Kamphuis en Schilder in de kring van hun collega's mee, dat zij niet bereid waren aan de vergadering van 21 augustus mee te werken. Hun grote bezwaar was, dat de deputaten-curatoren op 6 juli 1967 tévens hadden uitgesproken dat zij niet bevoegd waren „de situatie in de kerk te Kampen te beoordelen, daar deze beoordeling uitsluitend aan de kerkelijke vergaderingen toekomt".⁴ Hoe - zo redeneerden de hoogleraren Kamphuis en Schilder - zou een gesprek met alle docenten zinvol kunnen zijn, wanneer over de oorzaken van de kerkelijke scheiding niet gesproken kon worden en alleen slechts over de gevolgen daarvan voor de Theologische Hogeschool?⁵ De impasse waarin de hoogleraren verkeerden, kwam op hun vergadering van 1 augustus duidelijk aan het licht. Prof. Jager zag geen mogelijkheid een Schooldag te houden. „We zullen tegen elkaar in bidden", verklaarde hij. Het niet laten doorgaan van de Schooldag zou een oproep tot verootmoediging inhouden. „De profeten zeiden van de toogdagen/feestdagen in Israël, dat de Here er geen lust in heeft". Hij verklaarde verder: „De eigenlijke zaak is, dat we fundamenteel uit elkaar liggen. Er zijn sommigen, die van dienaren des Woords in de Gereformeerde Kerken (ondertekenaars van de Open Brief) zeggen: „kwade herders", maar daar denk ik niet aan. Daarmee snijd ik de band niet door met de andere broeders. We moeten doorpraten en tot verzoening komen. Gaat dat niet, dan is er de breuk. Dat moeten we eerlijk constateren". Prof. Schilder vroeg om „een generaal-synodale beslissing" inzake de vraag van welke kerk de Schooldag behoorde uit te gaan. Daarvóór zou het naar zijn oordeel niet mogelijk zijn over de Schooldag te beginnen. Prof. Van Bruggen sprak zich beslist vóór het houden van de Schooldag uit, maar evenals zijn collega's stuitte hij op de vraag, hoe men als hoogleraren - nog afgezien van de moeilijkheden met de bidstond - eensgezind aan de Schooldag zou kunnen meewerken.

Ook op een tweede vergadering van de Hogeschooldag-commissie d.d. 8 augustus 1967 bleven de spanningen bestaan. Zij werden alleen nog duidelijker. Prof. Schilder verklaarde nogmaals: „De arbeid aan de Hogeschool zal niet mogelijk zijn vóór een generale synode zich over de hier ontstane situatie heeft uitgesproken. De Schooldag blijft aan die arbeid verbonden". Verder deelde hij mee, dat „hij voor zijn deel bij de examens aan de Hogeschool geen attesten meer zal helpen ontvangen, die hij geen vertrouwen meer kan geven. Daar ligt al de stagnatie van de arbeid in september, als er geëxamineerd zal moeten worden".

Toch deed men op de beide vergaderingen van 1 en 8 augustus meer dan de verschillen en consequenties van deze verschillen inventariseren. Heel duidelijk was er ook de poging om een basis aan te wijzen waarop gemeenschappelijke arbeid, met name ter voorbereiding van de Hogeschooldag, wèl zou kunnen plaatsvinden. Reeds op de vergadering van 1 augustus kwam prof. Van Bruggen met de suggestie: „Als alle docenten zich hierin zouden kunnen vinden: in de Open Brief wordt direct en indirect niet in alles de gereformeerde leer voorgestaan. Wanneer dat op de Schooldag impliciet naar voren kwam, dan zou te zien zijn, dat we in het wezenlijke één zijn". Sterker nog werd dit geluid op 8 augustus gehoord. Zo merkte prof. Schilder op, dat de Open Brief tot een formulier van onenigheid geworden was. „Als dat duidelijk naar voren komt, dan zijn er voor een „Schooldag" weer mogelijkheden". Zo ook prof. Van Bruggen: „De grote vraag is: is het geschil over de Open Brief intraconfessioneel. Want als iemand in strijd komt met de Schrift of de belijdenis, dan is de aangewezen weg niet die van de discussie, maar die van de leertucht. Dus moeten we dáárover nu spreken. Is het daarom niet mogelijk, dat we het eens worden over de verschillende dwalingen in de Open Brief? Ik wil het niet opdringen, maar ik vind het heel jammer dat daar niet over gepraat wordt. We kunnen toch een poging wagen nu daarover te spreken". Hij was verder van oordeel, dat „een gesprek over de Open Brief toch juist tot vereniging zou kunnen leiden".⁶

Toch ging ook de vergadering van 8 augustus onverrichter zake uiteen. Het is niet te sterk gezegd, dat de Theologische Hogeschool in een zeer kritieke situatie beland was. Zouden haar poorten binnenkort wel geopend kunnen worden voor het nieuwe cursusjaar?

Op dit gevaarlijke moment in de historie van de Hogeschool vroeg één der hoogleraren, Prof. J. van

Bruggen, een extra vergadering van de senaat aan, die op 14 augustus 1967 werd gehouden. Hij kwam met het volgende voorstel:

De senaat constateert dat op onderscheiden plaatsen momenteel twee kerkeraadscolleges elkaar het vertonen van de gereformeerde kerk ter plaatse betwisten.

De senaat constateert dat deze situatie hem regardeert bij de toelating tot het onderwijs en de examens aan de Theologische Hogeschool der Gereformeerde Kerken in Nederland in verband met het aanvaarden van attesten inzake belijdenis en wandel.

De senaat is van oordeel dat hij, zolang de al of niet erkenning van enig college als wettige raad van de gereformeerde kerk ter plaatse nog in behandeling is op de meerdere vergaderingen, geen attesten behoort te weigeren.

De senaat is echter tevens van oordeel dat hij, gezien de curatoren-uitspraak d.d. 26-1-1967⁷ en de uitspraak der generale synode te Amersfoort-West d.d. 6-4-1967 ter zake van de „Open Brief”, attesten van colleges als bovenbedoeld, indien van hen bekend is dat zij van oordeel zijn dat de „Open Brief” geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft, momenteel slechts mag doen gelden als goed getuigenis van belijdenis en wandel, nadat eerst een onderzoek van geattesteerde inzake zijn belijdenis heeft plaatsgevonden. De senaat besluit in gevallen als bovenbedoeld een dergelijk onderzoek in te stellen en daarvan mededeling te doen aan de pers.

De uitvoerige notulen van de senaatsvergadering geven ons belangrijke informatie over de strekking van het attestenbesluit. We noemen enkele punten:

a) Het voorstel werd gedaan „om de voortgang van het werk aan de Hogeschool in deze interim-situatie mogelijk te maken”.⁸ Het wilde dus samenbindend werken en een weg wijzen, die door alle hoogleraren zou kunnen worden bewandeld.

b) Het voorstel pakte de eerste praktische kwestie aan, die zich zou voordoen: de inschrijving van de studenten, maar het beoogde principieel de samenwerking van de hoogleraren over de gehele linie weer mogelijk te maken: door een gemeenschappelijke veroordeling van de Open Brief. De tendens van het voorstel was, dat „degenen die aan de Hogeschool zijn verbonden, elkaar in deze interim-situatie bij een confessioneel centrum zullen vinden”.⁹

c) Het voorstel hield met twee elementen duidelijk rekening: met „het kerkverband dat nog bezig is” (en dus geen uitspraak over de wettigheid van de kerkeraad, die een nader te toetsen attest zou overleggen) en „het kerkverband dat reeds uitspraken deed” (synode van Amersfoort-West over de Open Brief).¹⁰

d) Het voorstel bedoelde „in een interim-situatie voor alle studenten een weg open te houden. Een kerkeraad, die de uitspraak der synode kent, zal minstens kunnen begrijpen, dat wij als senaat van de hogeschool der kerken dit voorbehoud moeten maken. De intentie van dit voorstel is juist examinatie wèl mogelijk te maken”.¹¹

Na een uitvoerige bespreking gingen vier van de vijf hoogleraren met het voorstel - hier en daar gewijzigd¹² - accoord. Ook prof. Schilder kon zich erin vinden. Hij merkte op: „Zelf heb ik wel verdergaande maatregelen bepleit, maar ik ben voorzichtiger geworden”. Alleen prof. Veenhof verklaarde zich tegen: „Een kerkeraad, die zich respecteert en dit leest, zal geen attest afgeven”. Hij herinnerde aan de kwestie-Kralingen in de vijftiger jaren: „Wij hebben in dit geval altijd de attestaties aanvaard”.¹³ Prof. Veenhof wilde wel een interim-regel aanvaarden, „maar dan zó, dat ieder die er bij betrokken is, examen kàn doen”.

Twee dagen nadat de senaat 't voorstel-Van Bruggen aanvaard had, gaven de deputaten-curatoren er hun goedkeuring aan. Allen waren het er aanvankelijk mee eens.¹⁴ Wel verzocht ds. J. Hettinga „in de notulen te vermelden, dat deze uitspraak (in het attesten-besluit, J. D.) z.i. niet ver genoeg gaat: hij wenst een onderzoek bij alle aankomende en zich voor een examen presenterende studenten”.¹⁵

2. *Een nadere verklaring*

Op het attestenbesluit - eenmaal gepubliceerd - werd felle kritiek geleverd. Reeds vóór de inschrijving van de studenten, die op 11 september 1967 was bepaald, rezen er moeilijkheden. Een redactioneel

artikel in „Opbouw" van 8 september bevatte gegevens uit de senaatsvergadering van 14 augustus. Kennelijk waren deze afkomstig van de hoogleraren Jager en Veenhof, beiden lid van de redactie van „Opbouw". Hun collega's in de senaat achtten het artikel in „Opbouw" „deels onjuist, deels tendentius".¹⁶

De deputaten-curatoren stelden zich achter de klacht van de senaat tegen de beide genoemde hoogleraren en betreurden het, dat „twee hoogleraren, die tevoren er geen kennis van hebben gegeven, dat zij aan de uitvoering van vorengenoemd besluit (het attestenbesluit, J. D.) niet zouden medewerken, op de wijze als zij dit hebben gedaan in genoemd artikel, tegen hun mede-senaatsleden en curatoren zijn opgetreden".¹⁷

Door deze kwestie vond de inschrijving van studenten niet op 11 september plaats, maar twee dagen later. Het attestenbesluit behoefde bij die inschrijving op geen enkele student te worden toegepast.¹⁸

De kritiek op dit besluit verstomde echter niet. Vanuit de kring der hoogleraren was er tegen geschreven door prof. Jager en prof. Veenhof, maar ook de deputaten-curatoren bleven niet eenstemmig. In de curatoren-vergadering van 21 augustus 1967 legde ds. Veltman een verklaring af, waarin hij stelde dat de deputaten-curatoren hun instemming met het attestenbesluit niet hadden mogen geven. Als belangrijkste bezwaar voerde hij aan, dat de deputaten-curatoren op deze wijze tegen hun eigen verklaring van 6 juli 1967 waren ingegaan. Toen hadden zij gesteld, dat zij niet bevoegd waren „de situatie in de kerk te Kampen te beoordelen", maar door in te stemmen met het attestenbesluit volgden zij een andere koers: „Hier is impliciet gekozen tussen kerkeraadscollages, die elkaar op bepaalde plaatsen (en hier zal vóór alles aan Kampen moeten worden gedacht) „het vertonen van de gereformeerde kerk betwisten". Overeenkomstig het attestenbesluit zouden „bepaalde kerkeraden, terwijl het conflict dat plaatselijk is ontstaan, nog voor kerkelijke vergaderingen zal moeten dienen, door curatoren reeds als niet-meer-betrouwbaar in hun aanvaarding van Schrift en belijdenis worden aangemerkt."¹⁹ Op de vergadering van 25 augustus 1967 betuigde ds. J. Meester zijn instemming met de verklaring van ds. Veltman.²⁰

In een later stadium kwam ds. Hettinga terug op het attestenbesluit. Op de vergadering van deputaten-curatoren d.d. 6 november 1967 verklaarde hij nog op het standpunt te staan van 16 augustus, n.l. „dat het besluit niet ver genoeg gaat. De Hogeschool is een gereformeerde onderwijs-inrichting, daarom mag bij niemand van de hoogleraren, lectoren en studenten een zweem van twijfel aanwezig zijn inzake hun belijdenis. Daarom dient aan allen de vraag gesteld te worden: hoe denkt u over de Open Brief? Om zekerheid hierover te verkrijgen, dient het attestenbesluit toegepast te worden op alle studenten: bij het onderzoek naar hun belijdenis dient de vraag aan de orde te komen: bent u het al of niet eens met de Open Brief?"²¹

Dit voorstel nu van ds. Hettinga werd niet aanvaard, omdat het zou meebrengen dat „alle kerkeraadssattesten om hun inhoud in twijfel worden getrokken, waartoe de senaat geen wettige aanleiding heeft".²² Maar wel gaf het voorstel van genoemde deputaat-curator de stoot tot het volgende besluit van de senaat (onder goedkeuring van de deputaten-curatoren):

„Teneinde een verantwoorde voortgang van examina en inschrijving van studenten te verzekeren, zag de senaat zich medio augustus 1967, voor de aanvang van de nieuwe cursus, genoodzaakt een interimregeling op te stellen m.b.t. de aanvaarding van attesten. Uit deze interimregeling vloeit voort dat sommige studenten door de senaat onderzocht zullen worden inzake hun belijdenis. Aangezien aan de senaat toezicht en tucht over alle studenten is toevertrouwd, komt het de senaat in de huidige situatie gewenst voor, tot goede uitoefening van het toezicht over de belijdenis der studenten, in de loop van dit cursusjaar met alle studenten die tot de theologische studie zijn toegelaten, een gesprek te hebben over hun belijdenis".²³

Zo werd aan het attestenbesluit, dat de senaat in de lijn van art. 13 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool zag liggen, nu een besluit vastgekoppeld om met alle studenten te spreken, waarvoor de senaat zich op art. 10 van hetzelfde Reglement kon beroepen.²⁴

De deputaten-curatoren besloten in hun vergadering van 16 november eveneens „in verband met lopende geruchten en verschillende perspublicaties, waarin interpretaties en oordelen over het zgn. attestenbesluit worden gegeven, die onjuist geacht worden", de senaat te verzoeken over de gang van zaken een communiqué op te stellen.²⁵ Spoedig daarna - reeds op 23 november - legde de senaat een Verklaring op de tafel van de deputaten-curatoren, die hun goedkeuring er aan hechtten.

Omdat deze Verklaring een helder inzicht geeft in de kwesties rondom het attestenbesluit, geven wij

haar onverkort weer: ²⁶

Verklaring van de senaat der Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland inzake het z.g. attestenbesluit.

Het doel van deze verklaring

In hun eerste vergadering, d.d. 16 november 1967, hebben de door de generale synode te Amersfoort-West 1967 benoemde deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool aan de senaat van hoogleraren gevraagd een informerende verklaring op te stellen voor publicatie, ter aanvulling bij het persverslag van die vergadering.

De wenselijkheid van zulk een verklaring was mede gebleken doordat in de pers veel verwarringwekkende berichten over de Hogeschool de ronde doen.

Onderstaande verklaring beoogt de door deputaten-curatoren bedoelde informatie te geven.

Het zogenaamde attesten-besluit

Medio augustus 1967 nam de senaat, onder goedkeuring van deputaten-curatoren, het volgende besluit:

„De senaat constateert dat op onderscheiden plaatsen momenteel twee kerkeraadscolleges elkaar het vertonen van de gereformeerde kerk ter plaatse betwisten.

De senaat constateert dat deze situatie hem regardeert bij de toelating tot het onderwijs en de examens aan de Theologische Hogeschool der Gereformeerde Kerken in Nederland in verband met het aanvaarden van attesten inzake belijdenis en wandel.

De senaat is van oordeel dat hij, zolang de al of niet erkenning van enig college als wettige raad van de gereformeerde kerk ter plaatse nog in behandeling is op de meerdere vergaderingen, geen attesten zonder meer behoort te weigeren. De senaat is echter tevens van oordeel dat hij, gezien de curatoren-uitspraak d.d. 26-1-1967 en de uitspraak der generale synode te Amersfoort-West d.d. 6-4-1967 ter zake van de „Open Brief“, attesten van colleges als bovenbedoeld, indien van hen bekend is dat zij van oordeel zijn dat de „Open Brief“ geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft, momenteel slechts mag doen gelden als goed getuigenis van belijdenis en wandel, nadat eerst een onderzoek van geattesteerde inzake zijn belijdenis heeft plaatsgevonden“.

Op welke kerken heeft dit besluit betrekking?

Dit besluit heeft geen betrekking op kerken waar een bespreking van de „Open Brief“ noodzakelijk is geworden en op één of andere wijze gevoerd wordt. Maar slechts op die kerken waar de verschijning van de „Open Brief“ en de reacties daarop geleid hebben tot de situatie dat twee colleges tegenover elkaar zijn komen te staan, die beide pretenderen de gereformeerde kerk ter plaatse te vertonen.

De senaat maakt dus niet op eigen gezag uit, welke kerk in de „Open Brief“ geen gewichtige reden tot nadenken ziet. De senaat constateert slechts dat op verschillende plaatsen twee colleges tegenover elkaar zijn komen te staan vanwege een definitief oordeel dat de „Open Brief“ wèl of niet gewichtige oorzaken tot nadenken geeft.

Het attestenbesluit handelt slechts over kerken die in een dergelijke situatie zijn komen te verkeren en waarvan bekend is dat deze situatie een gevolg is van het feit dat een college kennelijk van oordeel is en blijft, dat de „Open Brief“ geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft.

Heeft de senaat een eigen bevoegdheid met betrekking tot attesten?

In art. 13 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool is het volgende bepaald: „Tot het bijwonen van het onderwijs en tot de examens worden toegelaten zij, die blijkens een door hen over te leggen kerkeraadverklaring lid zijn van één van de gereformeerde kerken in Nederland en een goed getuigenis ontvingen aangaande hun belijdenis en wandel“.

Uit dit artikel blijkt, dat de senaat bedoelde kerkeraadverklaringen niet als een formaliteit aanvaardt, maar zich moet vergewissen van het feit dat ieder die om toelating vraagt lid is van één van de

gereformeerde kerken in Nederland, alsook dat hij inzake belijdenis en wandel een goed getuigenis verdient.

Indien zich nu op een plaats twee kerkeraden presenteren als vertonende de gereformeerde kerk ter plaatse, waarvan de één in de „Open Brief” géén gewichtige reden tot nadenken ziet en de ander wèl, dan is tussen deze twee colleges een ernstig verschil inzake de belijdenis der kerk naar aanleiding van de „Open Brief”, en dit verschil is ook publiek bekend.

Indien de senaat nu van beide tegenover elkaar staande colleges de verklaringen zonder meer zou aanvaarden als goed getuigenis inzake de belijdenis, dan zou de senaat daarmee in feite doen alsof het geding over de belijdenis tussen beide colleges niet van belang is, aangezien immers verklaringen van beide colleges zouden worden aanvaard als blijk van goed getuigenis aangaande iemands belijdenis.

Teneinde gedurende de periode dat de kerkelijke vergaderingen nog moeten oordelen over de erkenning van één van beide colleges als wettige raad ter plaatse, op verantwoorde wijze zich te verzekeren van een goed getuigenis aangaande de belijdenis, heeft de senaat besloten bij de aanvaarding van de attesten een éígen onderzoek in te stellen naar de belijdenis van iemand die toelating vraagt, wanneer de attestérende kerkeraad het college is dat in de „Open Brief” geen gewichtige reden van nadenken vindt. Daarbij richt de senaat zich naar de uitspraak van de generale synode over de „Open Brief”.

Grijpt de senaat in op de bevoegdheid der kerkelijke vergaderingen?

Voor de kerkelijke vergaderingen is in geding, welk van beide colleges zich de raad van de gereformeerde kerk ter plaatse mag noemen in het kerkverband. Over deze zaak spreekt de senaat zich niet uit. Attesten van béide colleges worden momenteel zonder meer aanvaard als bewijs van lidmaatschap van een van de gereformeerde kerken in Nederland.

Zijn er voorbeelden uit de historie?

Prof. F. L. Rutgers wijst er in zijn rede over „Het Kerkverband der Nederlandsche Gereformeerde Kerken” op, dat het kerkverband in normale toestand meebrengt, dat een attestatie, die aan verhuizende leden van een plaatselijke kerk is meegegeven, voldoende is om hen ook door andere kerken als haar leden te doen aannemen; terwijl dan, bij gunstig getuigenis, ook de toegang tot het Avondmaal vanzelf voor hen openstaat. Want de kerken, die samen in verband zijn getreden op de grondslag van éézelfde belijdenis, zijn ook juist daardoor geroepen tot wederkerig vertrouwen. Maar vervolgens wijst hij er op, dat „als de grond van dat vertrouwen, door afwijking van de belijdenis geschokt wordt, of indien die grond zelfs ganschelijk wegvalt”, er gekozen moet worden tussen vorm en wezen. „Dan moet een getrouwe kerkeraad niet het eerste (de vorm), maar het laatste (het wezen) in ere houden. Hij moet dan zijne eigene verantwoordelijkheid beseffen; hij moet dan uit eigen ogen zien; en hij moet desgevorderd aan de attestatie alle waarde ontzeggen” („Het Kerkverband”, blz. 39). Zo hebben de kerkeraden van de waarlijk gereformeerde kerken dan ook, naar prof. Rutgers aanwijst, gehandeld in de tijd van de remonstrantse troebelen voor de Dordtse Synode.

In de eerste druk van de „Korte Verklaring”, die ds. Joh. Jansen in 1923 van de K.O. heeft gegeven, wordt in overeenstemming hiermee op de vraag: „Moet een kerkeraad per se elke attestatie van een anderen Gereformeerden kerkeraad opvangen?” geantwoord: „Nee, als er gegronde redenen zijn om ze te wantrouwen, niet” („Korte Verklaring”, eerste druk 1923, blz. 275). Eerst toen in de dertiger jaren het nieuwe kerkrecht werd ingedragen, dat de confessionele band tussen de kerken door een genootschappelijke wil vervangen, en ds. Joh. Jansen de weg van dit nieuwe kerkrecht opging, oordeelde hij hierover heel anders. Op de hierboven geciteerde vraag antwoordt hij in de tweede druk van zijn „Korte Verklaring” in precies tegenovergestelde zin: „Ja, de regel geldt dat gereformeerde kerkeraden elkanders attestaties ontvangen” („Korte Verklaring”, tweede druk, blz. 261). Nu staat voor hem (vgl. blz. 262) het niet aanvaarden van een attestatie zonder meer gelijk met de verbreking van het kerkverband. Maar het is dus naar het gereformeerde kerkrecht, dat het overleggen van een attestatie de eigen verantwoordelijkheid van degene die de attestatie aanvaardt, niet opheft, wat duidelijk aan de dag treedt wanneer er publieke afwijking van de belijdenis is.

Daarbij is nog te notéren, dat het in de door prof. Rutgers aangehaalde gevallen uit de geschiedenis gaat om een eigen onderzoek nog vóór een generale synode een uitspraak deed, terwijl in dit geval de

senaat zich in zijn beleid richt náár zulk een uitspraak.

De tegenwerping, dat het hier ongelijksoortige gevallen betreft - énerzijds een kerkeraad, anderzijds een academische senaat - en dat wat een kerkeraad vrijstaat nog niet aan een academische instantie is geoorloofd, gaat niet op, aangezien de senaat wel degelijk binnen de kring der Hogeschool een door de kerken zelf opgedragen roeping en verleende bevoegdheid heeft, omdat hij in het Reglement is aangewezen als de instantie, die attesten aangaande belijdenis en wandel (geen formele uittreksels uit een kerkelijk kaartstelsel) ontvangt.

Is de Hogeschool niet een louter wetenschappelijk instituut?

De Hogeschool is bedoeld als instelling „voor de wetenschappelijke vorming van dienaren des Woords" (art. 1 Reglement). In deze omschrijving blijkt, dat de Hogeschool niet opleidt voor „graden" (candidaats-, doctoraal- e.d.) zonder meer, maar dat deze opleiding gericht is op de vorming van dienaren des Woords. Dit geeft aan de Hogeschool der kerken een geheel eigen karakter. Daardoor wordt haar karakter als instelling voor wetenschappelijk onderwijs in geen enkel opzicht aangetast. Maar het betekent wel, dat de Hogeschool der kerken niet zonder meer op één lijn kan worden gesteld met de theologische faculteiten van 's Rijks universiteiten. Dit geldt gelijkelijk met betrekking tot curatoren, hoogleraren en studenten.

De curatoren oefenen niet alleen toezicht op het onderwijs in wetenschappelijke zin, maar ook op de belijdenis van de hoogleraren en lectoren (art. 5 Reglement).

De hoogleraren hebben niet alleen onderwijs in wetenschappelijke zin te geven, zij ontvangen van de kerken ook de opdracht om toezicht op en tucht over de studenten te oefenen (art. 10 Reglement).

En voorts hebben de hoogleraren daarom ook bij toelating tot onderwijs en examens te letten op kerkklidmaatschap en leer en leven van hem die toelating begeert. De kerken hebben deze opdrachten verstrekt, omdat het gaat om de opleiding van dienaren des Woords, predikanten in de gereformeerde kerken.

Aan de Hogeschool kunnen toch ook niet-leden der gereformeerde kerken studeren?

De Hogeschool laat „in bijzondere gevallen, ter beoordeling van de senaat" ook personen tot het onderwijs toe, „onder goedkeuring van curatoren". die „geen lid zijn van één van de gereformeerde kerken in Nederland".

Maar dit betreft bijzondere gevallen van personen, die het onderwijs en de examens aan de Hogeschool begeren te volgen en af te leggen, zonder dat zij dienaren des Woords in de gereformeerde kerken begeren te worden. Zij worden tot de examens toegelaten „wanneer zij hebben verklaard in te stemmen met de leer der Heilige Schrift, zoals deze door de kerken in de Drie Formulieren van Enigheid worden beleden" (art. 14 Reglement). Maar een „goed getuigenis aangaande hun belijdenis en wandel" als bedoeld in art. 13 Reglement wordt van hen niet verlangd.

Is de senaat verplicht een uitspraak der generale synode in rekening te brengen?

Naar art. 31 van de K.O. zijn de besluiten der kerkelijke vergaderingen voor vast en bondig te houden, tenzij bewezen wordt dat zij strijden met de Schrift of de K.O. De besluiten en uitspraken zijn dus van kracht. Ook als iemand voor zichzelf in appèl gaat over een uitspraak, heft dit de gelding van die uitspraak in het algemeen en voor anderen niet op. In dat geval zou immers een besluit van een kerkelijke vergadering pas in gelding kunnen treden nadat van alle kerkleden in heel Nederland garantie was ontvangen dat zij niet in appèl zullen gaan over dit besluit.

Nu is de Hogeschool niet de Hogeschool van een plaatselijke kerk of een mindere kerkelijke vergadering, maar zij is de School van de Kerken in Nederland en heeft zich dus te richten naar de besluiten en uitspraken van de meeste vergadering van de gereformeerde kerken.

Nu de synode van de gereformeerde kerken in Nederland heeft uitgesproken, dat „er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk en anderzijds de inhoud van de „Open Brief", heeft de senaat zich naar deze uitspraak te richten bij de vervulling van zijn opdrachten. Ontvangt de senaat daarom een attest van een college uit een plaats waar twee colleges tegenover elkaar staan, en is de senaat van dit college bekend dat het de leringen

van de „Open Brief" wèl verenigbaar acht met de belijdenis der kerk, dan richt de senaat zich naar de uitspraak van de meeste vergadering der kerken en ziet hij zich daarom genoodzaakt ook zèlf een onderzoek te doen naar de belijdenis van de geattesteerde.

Worden de studenten de dupe?

Momenteel is het gebruikelijk, dat de studenten, die toelating vragen voor een examen, eerst aan de senaat hun vereiste papieren overleggen.

Nadat de senaat deze heeft ontvangen en zo nodig nog met de aanvrager van een examen heeft gesproken, wordt een datum vastgesteld voor een eventueel examen. Het kan dus niet voorkomen, dat een examen waarop men zich had ingesteld, onverhoeds wordt afgelast. Geen enkele student wordt door de senaat in de huidige situatie aangesproken over zijn kerkkeuze in een plaats waar twee colleges tegenover elkaar staan.

Slechts wordt van studenten gevraagd een gesprek over het geloof dat zij belijden.

Verantwoording van de hoop die in hem is, mag te allen tijde gevraagd worden van een student die opgeleid wordt tot dienaar des Woords in de gereformeerde kerken.

Door zich te onderwerpen aan een dergelijk onderzoek diskwalificeert hij niet de kerkeraad onder wiens opzicht hij zich gesteld heeft. Slechts erkent hij het onloochenbare feit dat er inzake de betekenis der belijdenis een kennelijk verschil is tussen „zijn" kerkeraad en de meeste vergadering van de gereformeerde kerken in Nederland, zodat de senaat van de Hogeschool der kerken een interimmaatregel moet toepassen.

Moet niet met alle studenten gesproken worden?

Medio augustus 1967, toen de opening van de examenperiode en de inschrijving van nieuwe studenten in zicht kwam, was het noodzakelijk het attestenbesluit te nemen, ter garandéring van een confessioneel interim. Daarnaast is het wenselijk dat, nu met sommige studenten in het kader van art. 13 Reglement gesproken moet worden, de senaat in de huidige situatie ook naar art. 10 Reglement met alle studenten spreekt. Daartoe is ook reeds besloten.

Ruimte voor Illusies?

In een redactioneel artikel in „Opbouw" d.d. 8 september 1967 is enkele dagen voordat de senaat tot inschrijving van nieuwe studenten zou overgaan, o.a. gesteld dat een student „zich geen illusies moet maken" toegelaten te worden als „hij tegen de „Open Brief" geen ernstige bezwaren heeft".

Aangezien ook deze voorstelling van zaken nog steeds niet is herroepen, moet de senaat in dezen zijn werk doen onder de blijvende druk van verdachtmaking. Uit het bovenstaande moge duidelijk zijn dat de arbeid van de senaat niet negatief gericht is, maar positief. De senaat onderzoekt geen studenten op hun bezwaren tegen de „Open Brief", maar op hun instemming met de gereformeerde belijdenis. Het doel van de senaat is niet om studenten illusies te ontnemen, maar om helpend, steunend, terechtwijzend toe te zien op hun bewaring bij de volkomen leer der zaligheid, die zij, zo God het wil, als dienaren van het Evangelie in het midden der kerken zullen hebben uit te dragen.

Mogen de bovenstaande informaties strekken tot ondersteuning van de gebeden van Gods volk voor de rechte instandhouding van de ons reeds zo lange jaren genadig geschonken Hogeschool te Kampen.

3. *De toepassing*

De senaat stelde in zijn vergadering van 20 september 1967 de orde en wijze van behandeling vast in geval een candidaat zich zou melden met een attest, dat naar het attestenbesluit reden zou geven tot een gesprek over de belijdenis. We lezen daarover het volgende: „De gedachte in de senaat is, dat het gesprek als regel in de gewone vergadering kan worden gehouden, terwijl indien nodig - b.v. om psychologische redenen - een commissie daarvoor kan worden gemandateerd. Met het oog op gevallen die zich kunnen voordoen, meent de senaat, dat indien een candidaat het met de „Open Brief" goeddeels eens is, hij kan worden teruggewezen (d.w.z. niet worden geëxamineerd); maar zeker met propaedeutische studenten zal - gezien hun leeftijd en de nog voor hen liggende studie - zeer soepel

worden gehandeld. Indien een candidaat onverhoopt van zijn kerkeraad geen attest zou hebben kunnen verkrijgen - b.v. wegens bezwaren aldaar tegen het attestenbesluit - zal het examen geen doorgang kunnen vinden, daar de senaat niet van de onderhavige zeer principiële bepaling van het reglement mag afwijken. De bedoeling is dat het eventuele onderzoek een sober karakter zal dragen, b.v. ongeveer tien minuten zal duren, en betrekking zal hebben, gelijk eerder opgemerkt, op de inhoud van de belijdenis".²⁷

Later werd ook een regeling vastgesteld voor het gesprek met ieder van de studenten overeenkomstig art. 10 van het Reglement. Als regel zou dit gebeuren met een commissie van twee hoogleraren.²⁸

Voorzover uit de notulen van de senaat valt op te maken, kwam het niet voor, dat een kerkeraad weigerde een attest af te geven. Meer dan eens verstreekte b.v. de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) attesten voor de Theologische Hogeschool. Met verscheidene studenten werd in het kader van het attestenbesluit en in dat van art. 10 een gesprek gevoerd. Een dergelijk gesprek met een student wordt in de notulen steeds aangeduid als een „gesprek over zijn (de) belijdenis".

Op 31 oktober 1967 werd door 14 studenten een schrijven aan de senaat gericht waarin zij na een aantal overwegingen tot de slotsom kwamen „uit eerbied en ontzag voor het recht des HEEREN, het voor God en hun geweten niet te kunnen verantwoorden zich te onderwerpen aan het onderzoek - in welke vorm ook - inzake hun belijdenis zoals bedoeld in alinea 4 van het Senaatsbesluit". Zij verzochten daarom aan de senaat deze alinea in te trekken. De senaat heeft aan dit verzoek niet voldaan. Van de 14 ondertekenaars kwam er één op zijn ondertekening terug en onderwierp zich aan het attestenbesluit. Een andere ondertekenaar - drs. J. A. Godschalk - wendde zich tot de synode van Hoogeveen met zijn bezwaren tegen dit besluit. Van de overige 12 studenten werd de inschrijving van 7 studenten beëindigd, nadat zij zonder overleg met de senaat zich elders hadden laten inschrijven, terwijl één ondertekenaar de inschrijving op eigen verzoek liet beëindigen en drie anderen geen hernieuwde inschrijving voor het cursusjaar 1968/69 hebben verzocht.²⁹

II. DE BEZWAREN TEGEN HET ATTESTENBESLUIT

De bezwaren, die bij uw generale synode zijn ingebracht tegen het attestenbesluit kunnen in vijf punten worden samengevat.

1. De senaat had niet het recht de inhoud van attesten, afgegeven door kerkeraden, die van oordeel waren, dat de Open Brief geen gewichtige oorzaken van nadenken gaf, in twijfel te trekken, doch behoorde deze welwillend te aanvaarden, zolang de al of niet erkenning van dergelijke colleges als wettige kerkeraden nog in behandeling was op de meerdere vergaderingen.

Zo schrijft de kerkeraad van Maassluis: „Volgens dit besluit zullen de professoren gaan uitmaken, welk kerkeraadsgetuigenis, meegegeven in officiële attesten, betrouwbaar is, en welk kerkeraadsgetuigenis dat niet is". Op deze wijze „loopt de senaat in feite op de uitspraak der meerdere vergaderingen vooruit, door een oordeel te gaan vellen over het al-of-niet zonder-meer-betrouwbaar zijn van attesten-verlenende kerkeraden".

In dezelfde geest oordeelt drs. Godschalk, wanneer hij aan de senaat d.d. 28 november 1967 in een brief - die hij thans aan de generale synode voorlegt - schrijft: „De kerkeraad maakt een attest op en staat voor de inhoud ervan in. Aan een ondergeschikte instantie komt het m.i. niet toe, zoals b.v. wel aan een andere kerkeraad, die op hetzelfde „plan" staat, de inhoud van dit attest te beoordelen... Wanneer u niet wilt ingrijpen in een aanhangig gemaakt rechtsgeding... dan zult u dat ook (niet, J. D.) moeten doen t.a.v. overgelegde attesten. Het een is onlosmakelijk aan het ander verbonden".

2. De senaat had niet het recht zijn handelwijze te baseren op het besluit van de generale synode van Amersfoort-West, d.d. 6 april 1967, ten aanzien van ds. B. J. F. Schoep, omdat:

a) de kerkeraden dit besluit nog niet hadden kunnen toetsen en derhalve nog niet met zekerheid kon worden gesteld, dat het door de kerken zou worden geratificeerd;

b) het besluit feitelijk en rechtens een uitspraak ten aanzien van ds. Schoep en ten aanzien van hem alléén inhield en dus niet een generaal karakter kon dragen met consequenties, die ook van betekenis zouden zijn voor de toelating van studenten. Deze bezwaren voert drs. Godschalk aan. Hij stelt in zijn brief aan de senaat d.d. 28 november 1967: „Op het moment waarop u het attestenbesluit vaststelde, had het overgrote deel van de kerken het besluit t.a.v. ds. Schoep en de uitspraak t.a.v. hem nog niet

ontvangen en kunnen toetsen. Deze kerken hadden met zeker recht u kunnen tegenwerpen, dat u te voorbarig uw besluit, o.a. gebaseerd op een uitspraak van de synode die hen nog niet ter kennis was gebracht en waaraan zij derhalve nog niet waren gebonden, hebt vastgesteld. Deze kerken hebben eenvoudigweg nog niet kunnen oordelen over dit besluit (in ruime zin) en er eventueel tegen in revisie kunnen gaan". Verder stelt drs. Godschalk: „De uitspraak van de generale synode van 1967 is feitelijk en rechtens een uitspraak t.a.v. ds. Schoep en t.a.v. hem alleen; zie Acta, art. 16. slot.³⁰ De bijzinnen „door ds. B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd" en „waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde" zijn bepalende en noodzakelijke elementen in de uitspraak en stempelen deze tot een speciale uitspraak. Worden deze weggelaten bij het citeren (zoals is gedaan door senaat en curatoren), dan wordt gesteld of het vermoeden gewekt, dat de uitspraak een algemene is, hetgeen niet zo is. De synode behandelde een klacht t.a.v. handelingen van één der afgevaardigden, te weten ds. Schoep. Op grond van een aantal (ook algemene) overwegingen en oordelen sprak zij uit, dat de klacht materieel juist was en legde zij dienovereenkomstig een (interne) tuchtmaatregel op". Zonder dit nader uit te werken, stelt de kerkeraad van Maassluis: „Het senaatsbesluit van 26 januari 1967 en het synodebesluit van 6 april 1967, dat de senaat in het attesten-besluit als „gezien" vermeldt, wijzen in geen enkel opzicht een rechtsgrond aan, waarop gefundeerd zou kunnen worden, dat de senaat discriminerende besluiten over kerkeraden zou mogen nemen".

3. De senaat had niet het recht - gelet op de kerkelijke interim-situatie - te stellen, dat hij „geen attesten zonder meer behoort te weigeren", maar hij had artikel 13 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool moeten uitvoeren door de attesten zonder meer te aanvaardden. Vooral de kerkeraad van Steenwijk verwijst naar art. 13 van het Reglement. De kerkeraad vindt het onjuist, wanneer de senaat in het attestenbesluit stelt, dat hij „geen attesten zonder meer behoort te weigeren". Volgens de kerkeraad heeft de senaat de attesten van de kerkeraad „zonder meer te aanvaardden". Het is ook niet voldoende wanneer „attesten zonder meer worden aanvaard als bewijs van lidmaatschap van een van de gereformeerde kerken in Nederland". Niet slechts als „bewijs van lidmaatschap", maar ook als „goed getuigenis aangaande belijdenis en wandel" dient een kerkeraadstest te worden aanvaard. Art. 13 van het Reglement stelt de eis dat er zulk een attest zal zijn. Maar het geeft niet de bevoegdheid zulk een attest te beoordelen. De senaat heeft er zich van te vergewissen dat zulk een attest er is. Maar niet zulk een attest te keuren". Drs. Godschalk schrijft, dat de overgeleverde attesten „uit de aard der liefde als zodanig aanvaard moeten worden, „omdat ze afkomstig zijn of voorshands geacht worden te zijn van een kerkeraad van een gereformeerde kerk".

4. De senaat had het attestenbesluit niet behoren te nemen, maar ook niet behoeven te nemen, omdat artikel 10 van het Reglement van de Theologische Hogeschool hem voldoende armslag kon bieden om de hem opgedragen taak van toezicht op en tucht over de studenten uit te voeren. De kerkeraad van Maassluis stelt, dat het attestenbesluit „behalve onwettig... ook nog onnodig" is. In een ander besluit „is de senaat ertoe overgegaan, nu alle studenten te betrekken bij het onderzoek inzake de Open Brief. De senaat heeft daartoe art. 10 van het Reglement der Theologische Hogeschool ingeschakeld". Maar "ondanks het feit, dat de senaat nu alle studenten op de Open Brief onderzoekt", heeft hij „merkwaardigerwijze nochtans principieel vastgehouden... aan zijn gedragslijn inzake kerkeraden". Nu de senaat, wel alle studenten onderzoekt, zou de senaat het onderscheiden tussen kerkeraadspapieren en kerkeraadspapieren gevoegelijk kunnen hebben laten vallen, zonder daarmee iets te kort te doen aan de mogelijkheid om naar art 13 Reglement studenten te vragen al wat de senaat maar zou noodzakelijk achten". Ook drs. Godschalk stelt, dat „gezien de identiteit van beide gesprekken" - naar art. 10 en naar het attestenbesluit - „de onnodigheid van het attestenbesluit aan het licht" treedt.

5. De senaat en de deputaten-curatoren hebben met het attestenbesluit de grenzen van hun bevoegdheid overschreden en zich schuldig gemaakt aan heerschappijvoering over de kerken. Dit bezwaar wordt door de kerken van Langerak, Maassluis en Steenwijk tegen het attestenbesluit ingebracht. Voor de kerkeraad van Maassluis, van Steenwijk en voor drs. Godschalk hangt deze beschuldiging samen met de argumenten, die zij concreet tegen het attestenbesluit aanvoeren. De kerkeraad van Langerak schrijft, dat het attesten-besluit „in feite betekent een heerschappijvoering van senaat en curatoren over de kerken. Attesten van welke kerkeraden ook mogen niet eigenmachtig door

een voorstel van de senaat en een besluit van curatoren minder betrouwbaar worden geacht dan die van kerkeraden elders". Deze laatste opmerking is de enige, die de kerkeraad ter fundering van zijn beschuldiging aanvoert.

Ten slotte wijzen wij nog op enkele - o.i. ondergeschikte - argumenten, die door de kerkeraad van Maassluis tegen het attestenbesluit zijn aangevoerd.

Deze kerkeraad is van oordeel, dat „het college der professoren niet officieel aangaande kerkeraden kan vaststellen dat „het bekend is dat zij van oordeel zijn dat de Open Brief geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft", zonder dat de betreffende kerkeraden dat met zoveel woorden zelf officieel hebben kenbaar gemaakt".

De kerkeraad zegt verder, dat het besluit van de synode van Amersfoort-West om een ondertekenaar van de Open Brief niet als afgevaardigde te ontvangen niet als een nieuwe leeruitspraak moet worden opgevat. Maar ook al zou dit wel zo zijn: „zelfs na de leeruitspraak van 1926 en 1942 is nimmer bij studenten aan het begin van hun studie of voor de wetenschappelijke examina een onderzoek ingesteld naar hun instemming met deze leeruitspraken en ook is nimmer naar aanleiding van deze leeruitspraken een onderzoek ondernomen naar hun instemming met de belijdenis". De kerkeraad van Maassluis is van mening, dat het attestenbesluit „het onderscheid tussen de examina aan de Theologische Hogeschool en de kerkelijke examina doet vervagen, hetgeen tot schade strekt voor kerken en Hogeschool beide". Alle bezwaarschriften lopen uit op het verzoek van uw synode om te bewerkstelligen, dat het attestenbesluit wordt ingetrokken.

Ten slotte wijzen wij er nog op, dat drs. W. Zeldenrust zijn verzoek om intrekking baseert op zijn mening, dat het besluit om ds. Schoep in verband met diens ondertekening van de Open Brief niet toe te laten als afgevaardigde op de synode van Amersfoort door deze synode ten onrechte genomen is: „In verband hiermee zou ook het attestenbesluit ingetrokken kunnen worden, daar dit juist op bovenstaand besluit is gebaseerd". Op het attestenbesluit gaat hij verder niet in.

III. *BEOORDELING VAN DE BEZWAREN*

Wie de geschiedenis van het attestenbesluit, zoals wij die onder I hebben geschetst, naleest, zal tot de overtuiging moeten komen, dat dit besluit niet als een steen in een rimpelloze vijver werd geworpen om zo een deining te veroorzaken, die in de situatie van die dagen als geheel onnodig veroordeeld moet worden. Er waren binnen de senaat tegenstellingen, die de samenwerking geheel dreigden te verbreken. In een oprechte poging om de eenheid onder alle hoogleraren principieel te herstellen,³¹ heeft een van de hoogleraren een interimvoorstel ontworpen, dat serieuze beoordeling verdiende. Hij wilde niet als breekijzer, maar als bindmiddel fungeren. Het wilde enerzijds de hoogleraren Jager en Veenhof er toe brengen de beslissing van de synode van Amersfoort-West inzake de Open Brief te respecteren en anderzijds de hoogleraar Schilder er vanaf brengen zijn voornemen om geen attesten te helpen ontvangen, die hij geen vertrouwen meer kon geven, gestand te doen. In die situatie werd dus een voorstel ontworpen, waarin o.i. evenwichtig twee elementen hun verbinding ontvingen: Tegenover de hoogleraren Jager en Veenhof werd gestreefd naar een principiële overeenstemming inzake de Open Brief, zulks met respect voor de synodale beslissing van 6 april 1967 over de Open Brief.

Tegenover de hoogleraar H. J. Schilder werd gestreefd naar een praktische overeenstemming inzake de aanvaarding van attesten, zulks met respect voor de bevoegdheid (niet van de senaat, maar) van de kerkelijke vergaderingen om uit te maken welke kerken zich als de wettige gereformeerde kerken mochten aandienen.

Na de reeds gevallen beslissingen op de generale synode van Hoogeveen kan het duidelijk zijn, dat uw commissie beide hierboven genoemde elementen geheel acceptabel vindt. En in de combinatie van beide elementen, die tot het attestenbesluit heeft geleid, kan zij niet anders dan de prijzenswaardige poging ontdekken om de voortgang van de gemeenschappelijke arbeid aan onze gereformeerde Theologische Hogeschool mogelijk te maken.

Deze poging is slechts gedeeltelijk geslaagd. Met de hoogleraren Jager en Veenhof werd de verlangde overeenstemming niet bereikt, met prof. Schilder wél. Maar deze gedeeltelijke mislukking doet aan de oprechtheid en de waarde van de poging niets af. Evenmin het feit, dat het attestenbesluit scheiding onder de studenten teweeggebracht heeft. Uw commissie hoeft niet te bewijzen, dat het met betrekking tot de Open Brief om ingrijpende zaken ging. Dat is genoegzaam door de generale synode van Amersfoort-West en ook door de generale synode van Hoogeveen geschied. Welnu, wanneer er dan

door het attestenbesluit een crisis en schifting onder de hoogleraren en onder de studenten optreedt, mag niemand het bij een ach-en-wee-geroep laten, maar zal hij ook dankbaar moeten zijn dat door deze crisis heen de Theologische Hogeschool als instelling van gereformeerd onderwijs bewaard mocht blijven. Het proces-verbaal van de bespreking tussen uw commissie en de senaat over het attestenbesluit eindigt als volgt: „Prof. Doekes wenst als oudste der hoogleraren in actieve dienst nog uit te spreken: „Wij zijn dankbaar voor wat wij tóen hebben mogen doen om de School te bewaren bij de band aan de confessie". Aan het einde van de bespreking wordt nog toegezegd, dat de commissie de notulen van de senaatsvergaderingen en correspondentie in verband met de attestenkwestie zal mogen inzien. De senaat is er zelfs blij om dat dit nu zal gebeuren. De broeders hoogleraren hebben altijd zichzelf voorgehouden: „Eens breekt toch het uur der waarheid aan".

Inderdaad heeft de bestudering der notulen veel verduidelijkt. Wij meenden daarom aan het onderdeel: Hoe kwam het attestenbesluit tot stand? extra aandacht te moeten geven, zoals we dat hierboven hebben gedaan.

Het attestenbesluit zelf was te kort om geen misverstanden op te roepen - ook bij velen, die duidelijk oog hadden voor de confessionele crisis in de kerken. Het verband waarin wij dit besluit nu konden plaatsen, was aan de kerken geheel of gedeeltelijk onbekend.

In een later stadium verscheen de Verklaring, die o.i. in alle opzichten het attesten-besluit heeft verduidelijkt, zonder daaraan een „uitleg" te geven, die met de tekst ervan op gespannen voet staat.

Jammer is alleen, dat deze Verklaring niet vlugger op de publikatie van het attesten-besluit gevolgd is.

Nu ze eenmaal is gepubliceerd, mag de Verklaring door niemand die zich tegen het attestenbesluit verzet, genegeerd worden. Het merkwaardige feit doet zich echter voor, dat geen enkel bezwaarschrift tegen het attestenbesluit behoorlijk op de Verklaring ingaat! Hoe bevreemdend dit is, kan een voorbeeld duidelijk maken. Zoals onder II (slot) vermeld is, merkt de kerkeraad van Maassluis op, dat „het college der professoren niet officieel aangaande kerkeraden kan vaststellen dat „het bekend is dat zij van oordeel zijn dat de Open Brief geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft", zonder dat de betreffende kerkeraden dat met zoveel woorden zelf officieel hebben kenbaar gemaakt". Hoe kan een kerkeraad zo'n opmerking maken, terwijl in de Verklaring duidelijk te lezen staat:

„Dit besluit heeft geen betrekking op kerken waar een bespreking van de „Open Brief" noodzakelijk is geworden en op één of andere wijze gevoerd wordt. Maar slechts op die kerken waar de verschijning van de „Open Brief" en de reacties daarop geleid hebben tot de situatie dat twee colleges tegenover elkaar zijn komen te staan, die beide pretenderen de gereformeerde kerk ter plaatse te vertonen".

Dit had de kerkeraad van Maassluis ook reeds uit het attestenbesluit zelf kunnen aflezen. Maar om alle misverstand uit te sluiten, vervolgt de Verklaring met deze passage:

„De senaat maakt dus niet op eigen gezag uit, welke kerk in de „Open Brief" geen gewichtige reden tot nadenken ziet. De senaat constateert slechts dat op verschillende plaatsen twee colleges tegenover elkaar zijn komen te staan vanwege een definitief oordeel dat de „Open Brief" wèl of niet gewichtige oorzaken van nadenken geeft". Dat lijkt ons duidelijk genoeg om het bezwaar van Maassluis als een slag in de lucht te beschouwen.

Wij zullen in het vervolg meer dan eens kunnen volstaan met het citeren van de Verklaring, ten antwoord op de bezwaren die bij de synode tegen het attestenbesluit zijn aangevoerd.

Voor wij op de onder II genoemde voornaamste bezwaren ingaan, willen wij de o.i. ondergeschikte punten afhandelen, die wij onder II (slot) vermeld hebben. Het eerste van de twee daar genoemde punten hebben wij zojuist met een citaat uit de Verklaring reeds bestreden. Het tweede punt - eveneens van de kerkeraad van Maassluis afkomstig - trekt een vergelijking met 1926 en 1942, die dan in het nadeel van het attestenbesluit uitvalt. Het argument dat de kerkeraad van Maassluis hier gebruikt, achten wij niet steekhoudend. Enerzijds is het ontbreken van iets in 1926 en 1942 nog geen bewijs, dat het daarom ook in 1967 niet mocht voorkomen. En anderzijds gaat de vergelijking met 1926 en 1942 pas op, wanneer de kerkeraad van Maassluis had kunnen aantonen, dat zich destijds te Kampen studenten met attesten van gereformeerde kerkeraden en van kerkeraden uit het Hersteld Verband (1926), van synodaal-gereformeerde kerkeraden en van vrijgemaakt-gereformeerde kerkeraden (1942) aan de Theologische Hogeschool te Kampen hadden gemeld.³² Ook hier verwaarloost de kerkeraad van Maassluis wat de Verklaring duidelijk stelt: het ging in 1967 over attesten uit plaatsen waar „twee colleges tegenover elkaar zijn komen te staan, die beide pretenderen de gereformeerde kerk ter plaatse te vertonen". De interim-situatie waarmee de senaat en deputaten-curatoren in 1967 rekening wilden houden met een aangepaste maatregel voor het toelatingsbeleid, deed zich in 1926 en

Tegen de vijf voornaamste bezwaren, in II genoemd, brengen wij het volgende in:

ad 1. De senaat sprak zich - terecht - niet uit over de vraag welke van beide colleges na een plaatselijke breuk zich de raad van de wettige gereformeerde kerk mocht noemen: „Attesten van beide colleges worden momenteel zonder meer aanvaard als bewijs van lidmaatschap van een der gereformeerde kerken" (Verklaring). Maar in de confessionele crisis, die door de verschijning van de Open Brief aan het licht getreden en door de generale synode van Amersfoort-West duidelijk geconstateerd was, had de senaat - de synodale beslissing van 6 april 1967 inzake de Open Brief respecterend - een eigen verantwoordelijkheid. Terecht oordeelde hij: „Indien de senaat nu van beide tegenover elkaar staande colleges de verklaringen zonder meer zou aanvaarden als goed getuigenis inzake de belijdenis, dan zou de senaat daarmee in feite doen alsof het geding over de belijdenis tussen beide colleges niet van belang is, aangezien immers verklaringen van beide colleges zouden worden aanvaard als blijk van goed getuigenis aangaande iemands belijdenis (Verklaring). De welwillendheid, die appellanten van de senaat vragen, ging zo ver mogelijk: Het attestenbesluit had „geen betrekking op kerken waar een bespreking van de „Open Brief" noodzakelijk is geworden en op één of andere wijze gevoerd wordt. Maar slechts op die kerken waar de verschijning van de „Open Brief" en de reacties daarop geleid hebben tot de situatie dat twee colleges tegenover elkaar zijn komen te staan, die beide pretenderen de gereformeerde kerk ter plaatse te vertonen" (Verklaring). Doch deze welwillendheid mocht de waakzaamheid niet uitsluiten. Ook voor de senaat gold wat voor alle kerkeraden geldt in dagen waarin het onderlinge vertrouwen door afwijking van de belijdenis geschokt wordt: „Hij moet dan zijne eigene verantwoordelijkheid beseffen, hij moet dan uit eigen oogen zien; en hij moet desgevorderd aan de attestatie alle waarde ontzeggen" (F. L. Rutgers, geciteerd in de Verklaring).

ad 2. De senaat mocht niet doen alsof het besluit van de generale synode van Amersfoort-West d.d. 6 april 1967 hem niet regardeerde met betrekking tot het toelatingsbeleid van studenten. Wat appellanten hiertegen aanvoeren, houdt geen steek.

Want:

ad a) Een besluit van de generale synode moet niet pas dan voor vast en bondig worden gehouden, wanneer alle kerkeraden het hebben geratificeerd, of - in geval van verzoek om revisie van een besluit - het stadium van revisie gepasseerd is. In concreto: „Indien enige kerk of persoon een revisie-verzoek zal gaan indienen bij de eerstvolgende generale synode, schort dit de geldigheid van het genomen besluit niet op voor hen die als hoogleraren der Hogeschool in dienst staan van de gereformeerde kerken in Nederland, en die zich bij de uitoefening van hun opdrachten hebben te richten naar de uitspraken van de meeste vergadering der gereformeerde kerken in Nederland". (Brief van de senaat aan drs. J. A. Godschalk, d.d. 15 november 1967). Een door kerkelijke vergaderingen genomen besluit bindt ieder, tenzij hij op grond van Gods Woord of de K.O. het niet voor vast en bondig mag houden. Zo richtte ook de senaat zich terecht naar de uitspraak van de generale synode van Amersfoort-West over de Open Brief.

ad b) Het besluit van de generale synode van Amersfoort-West d.d. 6 april 1967 bevatte wel degelijk een algemene uitspraak over de Open Brief, n.l. „dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds. B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuisgemeente in Groningen, waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde" (art. 16, Acta Amersfoort-West). Al was de aanleiding voor deze uitspraak en de toespitsing ervan gelegen respectievelijk in de afvaardiging naar en het niet ontvangen van ds. Schoep ter generale synode van Amersfoort-West, deze bijzonderheden heffen de algemeenheid van de uitspraak niet op. Overal waar men het opneemt voor de door de generale synode gewraakte punten in de Open Brief en/of van oordeel is, dat deze Open Brief geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft, geldt wat de generale synode van Amersfoort-West ten aanzien van ds. Schoep uitgesproken heeft: Er is een onaanvaardbare tegenstrijdigheid tussen enerzijds de instemming met de belijdenis en anderzijds de inhoud van de Open Brief.

ad 3. Artikel 13 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool geeft geen uitsluitend hoe te handelen met attesten in abnormale situaties, waarin b.v. twee plaatselijke colleges elkaar het vertonen van de gereformeerde kerk ter plaatse betwisten. Genoemd artikel gaat er van uit, dat de kerken met elkaar in verband zijn getreden op de grondslag van éénzelfde belijdenis en zich dienovereenkomstig ook gedragen. Doet zich echter de situatie voor, dat bevoegde kerkelijke vergaderingen besluiten nemen, waaruit blijkt dat het noodzakelijk vertrouwen niet meer in alle gevallen geschonken kan worden, dan zullen ook de senaat en deputaten-curatoren soms maatregelen moeten nemen, waarin artikel 13 niet (volledig) voorziet.³⁴

Tegenover appellanten moet verder opgemerkt worden, dat maatregelen waarin artikel 13 niet voorziet, daarom met dit artikel nog niet in strijd behoeven te zijn. Terecht stelt de senaat, dat hij „binnen de kring der Hogeschool een door de kerken zelf opgedragen roeping en verleende bevoegdheid heeft, omdat hij in het Reglement is aangewezen als de instantie, die attesten aangaande belijdenis en wandel (geen formele uittreksels uit een kerkelijk kaartsysteem) ontvangt". Het ontvangen van attesten sluit evenwel de mogelijkheid niet uit, dat toetsing van deze attesten door de senaat noodzakelijk kan worden in uitzonderlijke situaties waarin artikel 13 niet voorziet. De senaat zou met artikel 13 alleen in strijd komen, wanneer dit artikel zou eisen, dat de senaat te allen tijde zonder voorbehoud confessioneel vertrouwen in alle kerken moest stellen.

ad 4. Appellanten vergissen zich, wanneer zij menen, dat toepassing van artikel 10 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool de senaat in alle situaties voldoende armslag zou hebben geboden. Dit artikel spreekt immers van „toezicht op en tucht over de studenten", maar niet over de onder artikel 13 óók vallende adspirant-studenten. Het „toezicht op en de tucht over de studenten" begint pas, wanneer iemand is ingeschreven. Vóór de inschrijving fundeert de senaat in normale omstandigheden zijn oordeel betreffende „belijdenis en wandel" op het overgelegde attest van een kerkeraad. Bovendien bleef voor de senaat, ondanks zijn activiteiten overeenkomstig artikel 10, de beoordeling van een attest in het kader van artikel 13 (niet alleen bij de inschrijving, maar ook bij de examina) voortdurend aan de orde.

ad 5. Het onder ad 1 tot ad 3 vermelde is genoegzaam om te weerspreken wat appellanten als „heerschappijvoering" hij de senaat en deputaten-curatoren hebben aangemerkt. Deze beide instanties zijn niet getreden in de rechten van de kerkelijke vergaderingen. Zij hebben geen uitspraak willen doen over de wettigheid van kerkeraad colleges, die attesten indienden. Zij hebben attesten van beide colleges ter plaatse waar zich een kerkelijke breuk had voltrokken „zonder meer aanvaard als bewijs van lidmaatschap van een van de gereformeerde kerken in Nederland" (Verklaring). Maar zij hebben daarnaast terecht geweigerd hun roeping te verzaken. Zij hebben - zich voorzichtig beperkend tot die kerken, die door het conflict rond de Open Brief gescheurd waren en nádat de generale synode van Amersfoort-West een uitspraak inzake de Open Brief gedaan had - met het attestbesluit naar oprechtheid en duidelijkheid gestreefd, opdat ondubbelzinnig de gereformeerde confessie als grondslag voor de arbeid aan de Theologische Hogeschool gehandhaafd zou worden.

Uw commissie is van oordeel, dat de aangevoerde bezwaren tegen het attestbesluit niet steekhoudend zou zijn. Zij stelt u daarom voor aan het verzoek van de bezwaarden aan uw vergadering om n.l. te bewerkstelligen, dat het attestbesluit wordt ingetrokken, niet te voldoen.

Een andere zaak is, of het attestbesluit, dat bedoeld is als een interim-aangelegenheid, nu niet kan worden ingetrokken. Wij hebben deze vraag aan de senaat gesteld. Het antwoord luidde:

„Zodra de interim-situatie niet meer aanwezig is, zal het attestbesluit worden opgeheven. Er liggen op de synodetafel appèlschriften van kerken - zoals van de Nieuwe Kerk te Kampen - die vandaag buiten het kerkverband staan, maar die blijkens hun appèl gerekend willen worden tot het kerkverband. De interim-situatie is nog niet voorbij. Ook nu kan het attestbesluit ingetrokken worden als er iets voor in de plaats kan worden gesteld, dat dezelfde garanties geeft. Nooit heeft de senaat gezegd: dit is het eind van alle wijsheid. Maar er moet een alternatief zijn. De noodzaak van zulk een alternatief is boven alle discussie verheven. De senaat is opgeroepen tot handhaving van het gereformeerde karakter van de School".

Dit antwoord heeft ons bevredigd. Uw commissie zou lang en breed kunnen discussiëren over de vraag of de senaat en deputaten-curatoren ook niet anders (en beter) hadden kunnen optreden. Maar wij stonden niet voor de opdracht om na te gaan of alles ook nog anders had kunnen verlopen, maar of

de senaat en deputaten-curatoren anders hadden moeten handelen dan zij nu gedaan hebben. En deze vraag beantwoorden wij ontkennend. Daarom kan ook voor de toekomst alle vertrouwen gesteld worden in beide genoemde instanties om naar bevind van zaken te handelen.

Namens commissie I,
dr. J. Douma, rapporteur.

1 Proces-verbaal van de bespreking van commissie 1 met hoogleraren ter zake van het z.g. attestenbesluit, gehouden op 29 mei 1961 (stencil no. 34 d.d. 3 juni 1969) en Verslag van het onderhoud met deputaten-curatoren op 18 juni 1969, onderdeel: vragen met betrekking tot de zaak van het attestenbesluit (stencil no. 51).

2 Kort Verslag van de vergadering van deputaten-curatoren d.d. 6 juli 1967, opgenomen in: Theologische Hogeschool 1966-1967, pag. 23.

3 Notulen vergadering deputaten-curatoren d.d. 6 juli 1967, Theologische Hogeschool 1966-1967, pag. 23.

4 Kort Verslag vergadering deputaten-curatoren d.d. 6 juli 1967, Theologische Hogeschool 1966-1967, pag. 23.

5 Notulen vergadering Hogeschooldag-commissie d.d. 1 augustus 1967. Aanvankelijk deelden deputaten-curatoren het standpunt van de hoogleraren Kamphuis en Schilder (bij wie zich ook lector J. P. Lettinga aansloot) niet, maar na een gesprek met deze docenten besloten zij de samenkomst op 21 augustus niet te laten doorgaan „daar gevreesd wordt, dat de voorgenomen besprekingen met alle docenten al te breed en verward zullen worden". Inplaats daarvan werd besloten „aan alle docenten enige vragen voor te leggen, die zij dan, meer of minder breed gemotiveerd, bij curatoren schriftelijk dienen te beantwoorden", Notulen van de vergadering d.d. 16 augustus, artt. 4 en 7.

6 Al de citaten zijn te vinden in de desbetreffende notulen van de Hogeschooldag-commissie

7 Op 26 januari 1967 hadden deputaten-curatoren „met erkentelijkheid en dankbaarheid... kennisgenomen van de mededeling van prof. Kamphuis inzake de wijze waarop hij het onderwijs in de Kerkgeschiedenis van de 19e en 20e eeuw in Nederland geeft". Prof. Kamphuis had n.l. over zijn onderwijs aan de Hogeschool „in de geschiedenis der Kerk in de vorige en in deze eeuw in Nederland: Afscheiding, Doleantie, Vereniging in 1892 en Vrijmaking" geschreven, welk onderwijs ervan uitging, dat „er telkens weer kerk-reformatie heeft plaats gehad, een genadig werk van Christus in de vergadering van Zijn Kerk in Nederland". Prof. Kamphuis bracht dit onder de aandacht van deputaten-curatoren, omdat in de Open Brief „de aanvaarding van de Vrijmaking als een genadig werk van Christus in de vergadering van Zijn Kerk in Nederland getypeerd wordt als een religieus zeer gevaarlijke dwaling, een „ideologie", die zou staan tegenover het gelovig vertrouwen op de Here Jezus Christus", Notulen deputaten-curatoren d.d. 26 januari 1967, art. 3.

8 Notulen senaatsvergadering d.d. 14 augustus 1967

9 Notulen senaatsvergadering d.d. 8 september 1967

10 De curatoren-uitspraak van 26 januari 1967 wordt in de discussie nauwelijks meer genoemd. De vermelding daarvan had o.i. in het attestenbesluit wel kunnen ontbreken. Slechts indirect neemt de (veroordeling van de) Open Brief een plaats in in de uitspraak van deputaten-curatoren (zie noot 7).

11 De geciteerde gedeelten zijn alle van prof. Van Bruggen.

12 De definitieve tekst van het attestenbesluit kan men in ons rapport vinden onder IV „heeft kennisgenomen van" sub 1. De belangrijkste wijziging werd in de derde alinea aangebracht: „geen attesten behoort te weigeren" werd: „geen attesten zonder meer behoort te weigeren". Deze wijziging

werd aangebracht, omdat anders het „van oordeel" niet geheel zou kloppen met het „tevens van oordeel", waarin staat, dat de senaat attesten slechts dan mag doen gelden als goed getuigenis van belijdenis en wandel, nadat eerst een onderzoek van geattesteerde inzake zijn belijdenis heeft plaats gevonden. Prof. Van Bruggen ging met deze wijziging accoord, maar verklaarde ook: „Evenwel: het aanvaarden onder voorbehoud blijft toch een aanvaarden?". Zie notulen d.d. 14 aug. 1967.

13 Prof. Van Bruggen antwoordde daarop, dat de „situatie nu en die rond de kwestie Kralingen niet vergelijkbaar was: „Nu heeft de zaak een landelijk aspect èn een heel andere proportie", Notulen d.d. 14 augustus 1967, art. 3.

14 Verslag onderhoud met deputaten-curatoren. Ds. van Dijk verklaarde: „Allen waren het er mee eens. Ds. Meester zei zelfs: het zal wel niet anders kunnen. Ds. Veltman kwam later met bezwaren".

15 Notulen deputaten-curatoren van vergadering d.d. 16 augustus 1967, art. 2

16 Notulen senaatsvergadering d.d. 8 september 1967, art. 2

17 Notulen deputaten-curatoren van vergadering d.d. 12 september 1967, art. 3.

18 Notulen senaatsvergadering d.d. 13 september 1967.

19 Notulen deputaten-curatoren van vergadering d.d. 21 augustus 1967, art. 2.

20 Notulen deputaten-curatoren van vergadering d.d. 25 augustus 1967, art. 6. Wij kunnen hier voorbijgaan aan de zaak met de lectoren D. J. Buwalda en H. M. Mulder, die zich van meet af aan tegen het attestenbesluit hebben gekeerd. Deze zaak komt na de behandeling van het attestenbesluit op de generale synode aan de orde.

21 Notulen vergadering 6 november 1967, art. 3.

22 Notulen vergadering 16 november 1967, art. 7. Ds. Hettinga nam zijn voorstel terug.

23 Notulen vergadering 16 november 1967, art. 7. Reeds op de senaatsvergadering van 14 aug. 1967 merkte prof. Van Bruggen bij de verdediging van zijn concept-voorstel „attesten-besluit" op: „We zijn met het aanvaarden van dit voorstel niet klaar". Hij verwijst naar art. 10 Reglement. „Dat is een nieuw punt in de bespreking", Notulen, art. 3.

24 tot de examens worden toegelaten zij, die blijkens een door hen over te leggen kerkeraadsvaard verklaring lid zijn van een van de gereformeerde kerken in Nederland en een goed getuigenis ontvingen aangaande hun belijdenis en wandel". In art. 10 van het Reglement staat o.m.: De senaat „oefent toezicht op en tucht over de studenten en heeft het recht, om als uiterste maatregel een student van de Hogeschool te verwijderen, onder nadere goedkeuring van de curatoren".

25 Notulen vergadering d.d. 16 november 1967, art. 7.

26 De tekst van deze Verklaring is te vinden in: Theologische Hogeschool 1966-1967, pag. 48-55, als Aanhangsel bij het Kort Verslag van de vergadering van deputaten-curatoren d.d. 23 november 1967.

27 Notulen senaatsvergadering d.d. 20 september 1967, art. 3.

28 Notulen senaatsvergadering d.d. 6 februari 1968, art. 9.

29 Deze gegevens zijn ons verstrekt door de secretaris van de senaat, prof. Doekes. Hij deelt verder mee, dat van de 12 ondertekenaars die Kampen verlieten, 3 zich lieten inschrijven aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en 9 aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

30 Het slot van art. 16 Acta generale synode van Amersfoort-West luidt: (De generale synode spreekt uit) „dat er een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk, door ds. B. J. F. Schoep ter vergadering betuigd, en anderzijds de inhoud van de Open Brief aan de z.g. Tehuis-gemeente in Groningen, waarvoor ds. Schoep door zijn ondertekening de verantwoordelijkheid aanvaardde”.

31 Proces-verbaal van bespreking met de hoogleraren over het attestenbesluit, pag. 1: „Het beleid moest erop gericht zijn: 1. zo weinig mogelijk „in te grijpen”; 2. een beleid te vinden waarin alle hoogleraren mee konden gaan. Aan de andere kant was er het synodebesluit m.b.t. de O.B., dat ook door hoogleraren moest worden gerespecteerd. Op dat punt moest men zekerheid zien te krijgen binnen de senaat. Het was immers ook denkbaar dat bepaalde leden van de senaat, ondanks bepaalde particuliere gevoelens, zich wilden conformeren aan de synode-uitspraak”.

32 Het bezwaar van ds. H. Veltman (zie boven onder 1, 2), dat deputaten-curatoren met hun bekrachtiging van het attestenbesluit een andere koers gingen volgen dan was afgesproken op 6 juli 1967, kan als volgt beantwoord worden:

1. Men moet toegeven, dat deputaten-curatoren op 16 augustus 1967 een duidelijker standpunt innamen dan op 6 juli 1967. Het initiatief voor een vaster beleid, dat goed aangepast was aan de interim-situatie, ging niet uit van deputaten-curatoren, maar van de senaat. De opsteller van het attestenbesluit verwachtte van de kant van deputaten-curatoren zelfs verwerping van het attestenbesluit (zie Proces-Verbaal, pag. 3)!
2. Het respect voor de beslissingen van de kerkelijke vergaderingen inzake de kwestie-Kampen, waarop de senaat evenmin als de deputaten-curatoren vooruit wilden grijpen.

33 Wel had de beslissing van de generale synode van Assen 1926 onmiddellijke gevolgen voor de Theologische Hogeschool. In het „Verslag van den toestand der Theologische School van de gereformeerde kerken in Nederland”, uitgebracht op de generale synode van Groningen 1927, staat te lezen: „Naar aanleiding van een schrijven van de buiten-gewone generale synode van Assen 1926, waarin aan de curatoren gevraagd werd er bij de hoogleraren op aan te dringen, dat bij de examina nauwkeurig worde gelet op de beschouwing omtrent de autoriteit der Heilige Schrift, bijzonder in verband met Genesis 2 en 3, sprak het curatorium zijn volle vertrouwen uit, dat zulks door de hoogleraren geschiedt”, Acta, Bijlage LXII, pag. 99. Direct na de beslissing van dr. Geelkerken sprak de synode van Assen uit, dat o.m. de volgende maatregel in acht genomen moest worden: „10. Attestaties door een schismatieken kerkeraad afgegeven, mogen door onze kerken niet meer worden aangenomen zonder nader onderzoek”, Acta Assen 1926, art. 210.

34 Niet volledig voorziet: „In de omstandigheden van 1967 aanvaardde de senaat alle attesten als bewijs van lidmaatschap van een van de gereformeerde kerken, maar niet altijd als „goed getuigenis... aangaande belijdenis en wandel”.

BIJLAGE 12
(Acta artt. 123, 288)

RAPPORT VAN COMMISSIE I INZAKE DE SCHORSING VAN DE LECTOREN DRS. D. J. BUWALDA EN DR. H. M. MULDER.

OPDRACHT

Op 23 november 1967 namen de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool het volgende besluit:

„Deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen, in vergadering bijeen op 23 november 1967,

constateren:

a. dat de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder in de vergadering van deputaten-curatoren van 12 september 1967 hebben meegedeeld, dat zij hun medewerking niet kunnen verlenen aan de voorbereiding en het afnemen van propaedeutische examens, zolang het besluit inzake attesten, dat door de senaat van de Hogeschool is genomen en d.d. 16 augustus 1967 door deputaten-curatoren is goedgekeurd en bekrachtigd, niet is ingetrokken;

b. dat de lectoren overeenkomstig deze mededeling hebben gehandeld.

Zij overwegen:

1. Het beoordelen van de overgelegde kerkelijke attesten bij de inschrijving in het album der Hogeschool en bij de toelating tot de examens behoort tot de bevoegdheid van de senaat van hoogleraren. Eventuele bezwaren tegen de wijze van deze beoordeling kunnen noch behoeven de lectoren te verhinderen de hun opgedragen werkzaamheden aan de Hogeschool te verrichten. Daarbij komt, dat door curatoren aan de lectoren was verzekerd, dat zij bereid waren met de lectoren over hun bezwaren te spreken, nadat dezen hun arbeid hadden hervat.

2. De in geding zijnde beslissing van lectoren moet gekwalificeerd worden als een staking van (een deel van) de arbeid en als het niet-houden van het gegeven woord.

3. Het niet-houden van het gegeven woord wordt in de Heilige Schrift als zware zonde getekend, Mt. 5 : 37, waarover het oordeel des Heeren komt, Jac. 5 : 12. Een beroep op het geweten kon in dit verband geen vrijbrief geven, omdat niet het feilbaar menselijk geweten, maar alleen het Woord Gods richtsnoer is voor 's mensen handeling, Lev. 18 : 4. Inzonderheid zij, die betrokken zijn bij het werk in de gemeente en de voorbereiding tot de prediking, zoals de evangelist Timotheus, worden aangespoord „een voorbeeld voor de gelovigen" te zijn, 1 Tim. 4 : 12.

4. De ernst van deze staking moge blijken uit het feit, dat een parallel hiervan in heel de geschiedenis der Hogeschool, voorzover curatoren weten, niet is aan te treffen. Ook toen wijlen de hoogleraren prof. S. Greijdanus en prof. K. Schilder zeer ernstige bezwaren hadden tegen de benoeming van een hoogleraar in het jaar 1942, hebben zij aanstonds met de (op onwettige wijze, immers door een onwettige, zichzelf tegen de regels van de Kerkenordening in, prolongerende synode) nieuw-benoemde hoogleraar samengewerkt. Zij hebben hun arbeid op geen enkele wijze onderbroken, ook niet in het contact met de benoemde hoogleraar, al waren zij - terecht - van oordeel, dat hier maar niet alleen op een verkeerde wijze leiding werd gegeven aan de Hogeschool, maar dat zelfs een onwettige instantie zich op beslissende wijze bezig hield met het leven der Hogeschool.

Zij constateren voorts:

dat zij vanwege de weigering van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder reeds eerder moesten besluiten hun het recht te ontzeggen hun colleges te geven, aangezien de verschillende onderdelen van de arbeid (inzonderheid het doceren en het examineren) onlosmakelijk met elkander samenhangen.

Zij overwegen voorts:

dat door het strafwaardig gedrag van de beide lectoren reeds nu grote schade aan het onderwijs is toegebracht.

Zij besluiten:

op grond van deze constatering en overwegingen drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder als lectoren aan de Theologische Hogeschool in hun dienst te schorsen en daarvan mededeling te doen aan de eerstkomende generale synode, opdat deze naar artikel 4 van de instructie voor deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van de gereformeerde kerken in Nederland nader oordelen zal; van dit besluit kennis te geven aan de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder, de senaat van de hoogleraren en de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen, scriba J. Bos". 1)

Deputaten-curatoren hebben zich overeenkomstig het „Zij besluiten a" tot uw generale synode gewend om uw „nader oordeel" te ontvangen. 2)

Onze commissie heeft, om uw vergadering van een gefundeerd advies te kunnen dienen, kennisgenomen van de correspondentie, die tussen deputaten-curatoren en de beide genoemde lectoren gevoerd is. 3) Zij heeft bovendien zowel de curatoren als de lectoren uitgenodigd om hen „ter informatie en ter verificatie" te horen, zoals ons door uw vergadering was toegestaan. Helaas waren de lectoren van mening, na de door ons opgestelde vragen onder ogen gekregen te hebben, dat zij deze niet mochten beantwoorden. Onze vragen zouden geheel aan het schorsingsvonnis voorbij zijn gegaan. De beantwoording ervan zou niet kunnen bijdragen „tot de oplossing van de kwestie", aldus dr. Mulder. Zij kwalificeerden onze vragen als „pietluttig" en „van nul en gener waarde". De wijze waarop de commissie de zaak aanpakte, zou niet op het hoge niveau liggen van het vonnis, waarin de Schrift tegen de lectoren werd aangevoerd. Zowel van het onderhoud met de curatoren als van dat met de lectoren is een proces-verbaal opgemaakt, dat de synodeleden ter hand is gesteld. Uw vergadering besloot, dat onze commissie tot een afronding van haar oordeel zou kunnen en moeten komen, ook na de weigering van de lectoren om aan de werkwijze van de commissie medewerking te verlenen.

Wij hebben verder de notulen van de vergaderingen van deputaten-curatoren en van de senaat van de Theologische Hogeschool geraadpleegd, voorzover zij op de zaak met de lectoren betrekking hebben. Ook van het oordeel van de vorige synode te Amersfoort-West in haar correspondentie met de curatoren over de moeilijkheden met de lectoren hebben wij kennisgenomen. 4)

DE GANG VAN ZAKEN

Vrijwel onmiddellijk nadat het attestenbesluit op 16 augustus 1967 door het college van curatoren was goedgekeurd, keerde dr. Mulder zich in een uitvoerig schrijven aan dit college scherp tegen het genomen besluit, dat volgens hem niet mocht worden uitgevoerd. Hij had, evenals zijn collega drs. Buwalda, de volgende bezwaren:

1. Deputaten-curatoren hadden de „principe-uitspraak" (het attestenbesluit) op 16 augustus niet in behandeling mogen nemen. Zij hadden immers op 6 juli 1967 besloten om „over de door het gebeuren in de kerk te Kampen ontstane situatie voor de Hogeschool... een bespreking te houden met alle docenten der Hogeschool". Het attestenbesluit had rechtstreeks met de in Kampen ontstane situatie te maken. Bij de bespreking ervan hadden de docenten aanwezig moeten zijn.

2. Deputaten-curatoren hadden met de principe-uitspraak niet accoord moeten gaan, omdat zij op 6 juli 1967 hadden uitgesproken, dat „deputaten-curatoren zich niet bevoegd achten de situatie in de kerk te Kampen te beoordelen". Door met de principe-uitspraak accoord te gaan, traden zij echter wèl in een beoordeling van de kerkelijke situatie te Kampen.

3. Er wordt tweërlei weegsteen gebruikt wanneer wèl bij examinandi, maar niét bij de examinatoren een onderzoek inzake de belijdenis plaatsvindt, terwijl zij beiden onder opzicht en tucht van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Kampen (scriba br. J. Bos) staan.

Een ongerechtvaardigde ongelijkheid wordt geschapen binnen de kring van de studenten. Sommigen van hen hebben vóór de vakantie hun examen afgelegd, anderen moeten het binnenkort doen. De

laatst worden aan andere normen onderworpen dan de eersten.

De zoekende broederliefde wordt in de kwestie van de principe-uitspraak gemist. Studenten kunnen o.m. in grote nood worden gebracht onder de dreiging van niet tot een examen te worden toegelaten.

5)

De beide lectoren namen hun bezwaren zo hoog op, dat zij aan prof. Veenhof als rector officieel lieten weten eerst een antwoord te wensen op hun bij de curatoren ingediende bezwaarschrift voordat zij medewerking konden verlenen aan de vaststelling van propaedeutische examens. Zij hadden voor 12 september een onderhoud met de curatoren aangevraagd. 6)

Met algemene stemmen besloot de senaat echter op 7 september, dat een binnenkort af te nemen examen geen weken zou worden uitgesteld, maar dat de datum ervan nog in de week van 12 september diende te worden bepaald. In de senaatsvergadering van 8 september kwam men op deze zaak terug. De rector verklaarde, dat, als beide lectoren ook na het onderhoud met de curatoren geen medewerking zouden verlenen aan het examineren, de senaat dan andere maatregelen zou kunnen treffen voor een behoorlijke examinatie in het Grieks van het Nieuwe Testament, het Patristisch Grieks en het Latijn van Calvijn. „In ieder geval is in confesso, dat het examen doorgang zal vinden”, aldus prof. Veenhof.

7)

Het onderhoud dat de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder met het college van curatoren hadden op 12 september 1967 bracht de tegenstellingen nog duidelijker aan het licht. Aan het einde van de bespreking verklaarde dr. Mulder - daarin gesteund door drs. Buwalda -, „dat geen propaedeutisch examen kan worden vastgesteld, althans niet met mijn medewerking, zolang de „principe-uitspraak” niet is ingetrokken”. 8)

De konsekventie van dit standpunt was duidelijk: Een examen dat niet kan worden vastgesteld, kan ook niet worden afgenomen en derhalve zouden de lectoren hun medewerking bij de examens niet verlenen. De curatoren bleven bij hun standpunt, ingenomen in hun brief aan de lectoren van 5 september 1967, dat „de toelating” tot de lessen en examens en de beoordeling van het daarvoor volgens art. 13 van het reglement der Hogeschool benodigde attest een zaak is voor de senaat van hoogleraren, terwijl de lectoren bij een door hen (mede) af te nemen en te beoordelen examen slechts lid zijn van de examinerende vergadering”. De verdediging van dit standpunt overtuigde dr. Mulder echter niet, zo lezen we in de notulen. 9)

Na het mislukken van dit gesprek met de curatoren, besloot het college van curatoren nog op dezelfde vergadering van 12 september om het op handen zijnde propaedeutisch examen door te laten gaan, ook zonder de medewerking van de beide lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder. Het college besloot eveneens van de mededeling van de lectoren en van de beslissing van senaat en curatoren met betrekking tot het afnemen van de propaedeutische examens bericht te zenden aan de generale synode te Amersfoort-West. 10)

Tot driemaal toe drongen deputaten-curatoren er schriftelijk bij de lectoren op aan hun taak als examinator weer te vervullen. Op 22 september 1967 schreven zij o.m.: „Het is curatoren gebleken, dat u in overeenstemming met uw verklaring van 12 sept. hebt gehandeld door niet deel te nemen aan de op 18 en 20 september gehouden propaedeutische examens.

Curatoren achten het niet behoorlijk, dat u zonder overleg met het besturend college van de Hogeschool deze beslissing hebt genomen, terwijl de beslissing zelf niet tolerabel is, omdat het (mede) afnemen van de propaedeutische examens een wezenlijk onderdeel van uw leeropdracht vormt. Daarom verlangen curatoren, onder volledige handhaving van vorengenoemd besluit van 16 augustus, van u, dat u zowel uw taak als docent als die van examinator (weer) ten volle zult vervullen, aangezien deze beide onderdelen van uw opdracht niet van elkander te scheiden zijn.

Voorts wijzen curatoren u er op, dat u, evenals alle andere docenten, in uw onderwijs zich zult hebben te voegen naar wat de generale synode m.b.t. de „Open Brief” heeft uitgesproken.

Curatoren betreuren het zeer, dat zij, mede gezien uw lange staat van dienst aan de Hogeschool, het vorenstaande aan u moeten schrijven. Zij zullen gaarne voor 27 september van u vernemen of u op uw mondeling meegedeelde beslissing van 12 september terugkomt, met het oog op de colleges, die spoedig zullen aanvangen”.

Blijkens zijn uitvoerige brief d.d. 23 september 1967 voldeed dr. Mulder niet aan het verzoek van de curatoren, maar beklagde hij zich erover, dat hij op de vergadering van 12 september „in het geheel geen of slechts een ontwijkend antwoord” had ontvangen op zijn geargumenteerde bezwaren tegen het

attestenbesluit. Hij vroeg opnieuw om een onderhoud met de curatoren, waar behalve drs. Buwalda niemand van de andere docenten bij aanwezig zou zijn. Hij laakte het feit, dat de senaat zonder enig nader overleg met hem en drs. Buwalda drie propaedeutische examens had vastgesteld. „In plaats van met de lectoren te spreken over de moeilijke situatie, neemt de senaat in het geheim de „nodige maatregelen“. Ontzettend! En aanstonds na uw onderhoud met ons - zo schreef dr. Mulder verder aan de curatoren - wordt zulk een reeds gereed liggende maatregel door u bekrachtigd!"

Deputaten-curatoren namen met dit antwoord geen genoegen, maar wensten, alvorens in te gaan op de brief van dr. Mulder, vóór 6 oktober te vernemen:

„of u héél uw leeropdracht, inclusief de medewerking aan het vaststellen en het afnemen van propaedeutische examens, zonder dat u daarvoor enige nadere voorwaarden stelt, zult vervullen. Zolang deze toezegging niet is gedaan, staan curatoren u niet toe colleges te geven". 11)

Opnieuw richtte dr. Mulder zich met een brief tot de curatoren. Hij schreef op 4 oktober 1967, dat het „hoofdpunt" waartegen zijn bezwaren zich richtten, de „principe-uitspraak" was. Binnen de kring van de Hogeschool leidde deze uitspraak tot „de gruwel van „tweeërlei weegsteen" ". Want:

a. examinatoren die reeds jaren geleden bij het aanvaarden van hun werk de Belijdenis ondertekenden, worden hoewel ze lid zijn van bovengenoemde gereformeerde kerk te Kampen (scriba br. J. Bos, J. D.), ongemoeid gelaten. Zij krijgen overigens wel zo maar in een brief van u de aanwijzing, dat zij in hun onderwijs zich zullen hebben te voegen naar wat de generale synode m.b.t. de „Open Brief" heeft uitgesproken. Al hebben zij zelf die Brief ook niet ondertekend;

b. studenten die reeds vóór de zomervakantie van dit jaar het propaedeutisch examen aflegden, waren op tijd „binnen" en werden ongemoeid gelaten. Zij mogen verder studeren, maar hun minder snelle jaargenoten die het propaedeutisch examen nog moeten doen, staan, indien zij lid zijn van bovengenoemde gereformeerde kerk, voor het plotseling opgetrokken „ijzeren gordijn";

c. voor studenten die zo „gelukkig" zijn hun domicilie niet in Kampen te hebben bestaat de mogelijkheid, dat zij een attest kunnen overleggen, dat als volwaardig wordt beschouwd."

Het onkerkelijk handelen van de senaat bleek volgens dr. Mulder ook nog in iets anders. Van vier hoogleraren verklaarde hij:

„Zelf behoren zij... sinds enige maanden niet tot een van de gereformeerde kerken in Nederland. Dit blijkt ten overvloede uit de boven reeds aangehaalde uitspraak van de classis Kampen op 30 september j.l., die voorts over de brs. W. C. van Dijk en D. J. Gritter, onder wier opzicht bedoelde hoogleraren zich hebben gesteld, oordeelde dat zij niet als afgevaardigden van de gereformeerde kerk te Kampen kunnen worden ontvangen.... Dientengevolge voldoen bedoelde vier hoogleraren niet meer aan art. 7 van het Reglement der Hogeschool, dat voorschrijft dat de hoogleraren leden moeten zijn van een van de gereformeerde kerken in Nederland... Hoe zouden deze hoogleraren, die zelf de gereformeerde kerk hebben verlaten, leden in volle rechten van die kerken op de zuiverheid van hun belijden mogen onderzoeken?"

Voor de derde maal hield daarna het college van curatoren aan de beide lectoren de eis voor om hun volledige arbeid weer aan te vangen. Zij zouden dit schriftelijk vóór 11 oktober moeten medelen. Curatoren voegden hieraan toe:

„Indien u aan het nu driemaal geuite verlangen van curatoren niet voldoet, achten zij zich verplicht u in uw dienst aan de Hogeschool te schorsen en hiervan mededeling te doen aan de generale synode met overlegging van al de tussen curatoren en u gewisselde stukken met een daarbij gevoegd memorandum van curatoren". 12)

De lectoren bleven echter op hun standpunt staan. Opnieuw vroeg dr. Mulder in een lange brief om een onderhoud met de curatoren. Inderdaad kwam het daartoe. De curatoren wilden op deze wijze tonen, dat „geen onwelwillendheid hen tot hun houding gebracht had". De samspreking zou tot doel hebben „de brs. lectoren te vermanen en te wijzen op de bereidheid der curatoren te spreken over hun bezwaren, nadat zij hun werk weer hadden aangevat". 13)

Deze tweede bespreking vond plaats op 19 oktober 1967. Dr. Mulder verklaarde daar, dat hij het ultimatieve karakter van zijn verklaring van 12 september wel wilde wegnemen. Hij formuleerde die verklaring daarom als volgt:

„Wij verklaren, dat wij wensen, dat ons door curatoren de gelegenheid wordt geboden om met hen over onze gewetensbezwaren te spreken, alvorens er een propaedeutisch examen wordt vastgesteld". Daarmee werd volgens de president-curator ds. D. van Dijk het ultimatum naar z'n inhoud echter niet

weggenomen. 14)

Aan het eind van het onderhoud verklaarden de lectoren, dat „zij in gehoorzaamheid aan de Here, aan de door curatoren gestelde eis geen gehoor mogen geven." 15) Er was geen uitzicht meer op een vergelijk. Na deze vergadering wendden deputaten-curatoren zich tot de zittende synode van Amersfoort-West, iets wat zij in de kwestie met de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder reeds vaker gedaan hadden. In een brief van 23 oktober 1967 stelden de curatoren, na de gang van zaken te hebben gememoreerd, aan de synode het volgende voor:

„a) over te gaan tot ontslag uit hun dienst aan de Hogeschool van drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder;

b) aan deputaten-curatoren op te dragen alle goede middelen in het werk te stellen, opdat de arbeid aan de Hogeschool voortgang moge hebben onder de zegen des Heren". 16)

In een minderheidsnota van de curatoren ds. J. Meester en ds. H. Veltman werd „de oorzaak van de moeiten met de beide lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder in het zgn. principe-besluit met betrekking tot de aanvaarding van attesten" gezocht. Beide curatoren vroegen aan de synode „een weg te vinden, die het mogelijk maakt de broeders Buwalda en Mulder voor de opleiding in de propaedeuse aan onze Hogeschool te behouden". 17)

De generale synode van Amersfoort-West voldeed niet aan het verzoek van de deputaten-curatoren. Zij ontkende niet, dat „een generale synode die vergadert, terwijl de noodzakelijkheid tot handelen met één of meer lectoren zich voordoet, onder bepaalde voorwaarden het recht heeft tot ontzetting uit de dienst", maar ontzetting uit de dienst op dit ogenblik zou een wijziging betekenen in de op gang zijnde procedure met de beide lectoren.

De generale synode maakte deputaten-curatoren er op attent, dat zij vroegen om de lectoren uit hun dienst te ontzetten, terwijl zij nog op 6 oktober aan de lectoren hadden bericht - bij gebleken volharding - hen in hun dienst te zullen schorsen. De synode oordeelde, dat zij toch moeilijk tot ontzetting uit de dienst kon overgaan zonder dat de betrokken lectoren van de wijziging van de procedure op de hoogte waren gebracht. 18) De synode had nog een tweede bezwaar: „Het ontzetten van een docent uit zijn dienst is een zeer ingrijpende handeling. En nu oordeelt de generale synode dat zij in dit geval daartoe niet kan overgaan, omdat deputaten-curatoren deze zaak nog niet aan de kerken hebben gerapporteerd". 19)

De synode liet het echter niet bij een afwijzing van het verzoek van curatoren. Zij ging - zoals reeds uit haar brief van 11 oktober aan de curatoren gebleken was - geheel akkoord met het standpunt. Curatoren kwalificeerden, volgens de synode, de houding van de lectoren terecht als „een staking van (een deel van) de arbeid".

Daarom kon de synode het standpunt van de curatoren ds. Meester en ds. Veltman ook niet delen. 20) Uit het antwoord van de synode aan curatoren blijkt duidelijk, dat zij eveneens van oordeel was, dat de lectoren zich schorsingswaardig hadden gedragen. Wij citeren uit het slot van de brief der synode: „De generale synode is van mening dat u reeds in uw brief aan lector Mulder d.d. 5 september 1967 tegenover hen de zaak in het juiste licht hebt gesteld. Zij betreurt dat de broeders zich niet hebben gewonnen gegeven, ook niet nadat u hen in wel zeer grote welwillendheid op 19 oktober jl. een samenspreking hebt toegestaan, zonder dat voldaan was aan de eis, dat voordat een bespreking kon worden gehouden met de broeders over hun bezwaren, zij eerst hun staking van de medewerking aan de examens zouden ongedaan maken.

Op grond van het bovenstaande verzoekt de synode u nu ten aanzien van drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder te doen, waartoe u naar artikel 4 van uw Instructie gemachtigd bent ...

Tenslotte wil de generale synode u het navolgende voorleggen. Uw college staat voor een complex van moeilijkheden, met name ook ingevolge de kerkelijke ontwikkeling te Kampen, en de keuze in verband daarmee door docenten gedaan, waarbij artikel 7 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool in geding is. Daarbij komt dan nu de schorsing van de genoemde lectoren, die naar artikel 4 van uw Instructie het nader oordeel van een generale synode vordert. Het zal nodig zijn, dat het gehele complex van moeilijkheden rondom de Theologische Hogeschool zo spoedig mogelijk wordt behandeld door een bijeen te roepen generale synode. U zoudt dan in een (vertrouwelijk) rapport aan de kerken, waarin u haar de zaken voorlegt, om zulk een synode moeten verzoeken". 21)

De deputaten-curatoren voldeden zowel aan het een als aan het ander: Op 23 november 1967 gingen

zij over tot de schorsing van de beide lectoren, terwijl zij in een later stadium, o.m. voor de afhandeling van deze kwestie, aan de kerken verzochten een vervroegde generale synode bijeen te doen komen.

Intussen vonden de propaedeutische examens doorgang. In de vakken van de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder werd door de hoogleraren geëxamineerd en later door drs. G. J. van Middelkoop. Terwijl prof. dr. H. J. Jager na het nemen van het attesten-besluit niet meer bereid was te examineren, lag het ten aanzien van prof. Veenhof anders. Meer dan eens werd om zijn medewerking gevraagd, maar hij moest zich op doktersadvies van deze activiteiten onthouden. Nergens is er in de notulen van de senaat sprake van een principiële weigering bij prof. Veenhof om te examineren. 22)

De situatie bleef, wat de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder betreft, sinds hun schorsing ongewijzigd. Nog uit het onderhoud, dat onze commissie met hen gehad heeft, bleek, dat zij hun eenmaal ingenomen standpunt blijven verdedigen.

BEOORDELING

Uw vergadering heeft reeds een besluit genomen, dat voor beoordeling van de zaak met de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder feitelijk van beslissend belang is. Zij wees immers op 21 augustus j.l. de bezwaarschriften af, die om veroordeling van het attesten-besluit vroegen. Daarmee is ook het „hoofdpunt" van de bezwaren, die de lectoren tegen het beleid van deputaten-curatoren en senaat inbrengen, geraakt. Uw vergadering heeft het attestenbesluit goedgekeurd en daarmee de belangrijkste grond voor het optreden van de lectoren weggenomen. Voor de argumentatie, die uw vergadering er toe bracht het attestenbesluit goed te keuren, mogen wij naar het betreffende rapport en besluit verwijzen.

Het attestenbesluit werd dus terecht genomen en kon daarom voor de genoemde lectoren geen wettige reden vormen om aan het afnemen van examens hun medewerking te weigeren.

Toch kunnen wij met onze verwijzing naar uw beslissing van 21 augustus j.l. niet volstaan. De kwestie met de lectoren vertoont nog enkele andere aspecten, die om beoordeling vragen. Het betreft:

1. *De vergadering van 21 augustus 1967 en het attestenbesluit.* Op 6 juli 1967 hadden deputaten-curatoren besloten „over een en ander een bespreking te houden met alle docenten der Hogeschool". Deze bespreking zou op 21 augustus 1967 moeten plaatsvinden. Maar enkele docenten gaven op de vraag, of zij „in staat en bereid waren" aan deze bespreking deel te nemen, een negatief antwoord. Na een gesprek met deze docenten vermeldden deputaten-curatoren in hun notulen:

„Daar gevreesd wordt, dat de voorgenomen besprekingen met alle docenten gezamenlijk al te breed en te verward zullen worden, wordt tenslotte besloten de samenkomst niet te laten doorgaan, maar aan alle docenten enige vragen voor te leggen". 23)

Nu hadden bedoelde docenten het recht om aan de uitnodiging geen gehoor te geven. Eveneens stond het de curatoren vrij de vergadering van 21 augustus met alle docenten niet te laten doorgaan. Maar terwijl de vergadering van 21 augustus niet werd gehouden, hadden deputaten-curatoren intussen op 16 augustus 1967 hun goedkeuring gegeven aan de „principe-uitspraak" van de senaat, waarmee in feite de koers voor de verdere gang van zaken aan de Theologische Hogeschool was bepaald.

Wij hebben in ons rapport over het attestenbesluit aangetoond, dat dit besluit waarlijk niet alleen een regeling wilde treffen voor het toelatingsbeleid bij inschrijving en examina, maar wel degelijk in breder verband beoogde „de voortgang van het werk aan de Hogeschool in deze interim-situatie mogelijk te maken" en te bewerkstelligen, dat „degenen die aan de Hogeschool zijn verbonden, elkaar in deze interim-situatie bij een confessioneel centrum" zouden vinden. 24)

Welnu, dit voorstel had door deputaten-curatoren in het kader van de vergadering van 21 augustus met alle docenten besproken moeten worden vóór het rechtskracht ontving! Deze vergadering was immers opgezet om te streven naar eendrachtige samenwerking met allen, die aan de Hogeschool verbonden waren. Maar dan kan men toch moeilijk daarvóór reeds een vèrstrekkend voorstel uit de kring van de senaat - hoe uitnemend ook op zichzelf - tot besluit verheffen, om daarna in een kort briefje alle docenten van het genomen besluit op de hoogte te brengen. Op dezelfde dag waarop alle docenten dit briefje ontvingen, kregen zij van deputaten-curatoren eveneens bericht dat de vergadering van 21 augustus geen doorgang zou vinden. Onze kritiek op deze gang van zaken betekent uiteraard niet, dat het attestenbesluit op 16 augustus 1967 in feite geen rechtskracht zou hebben ontvangen. Dat was wel

het geval en dat hadden de lectoren ten volle moeten honoreren.

Onze kritiek brengt ook niet mee, dat wij instemmen met wat de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder beweren, n.l. dat het attestenbesluit in strijd zou komen met de verklaring van deputaten-curatoren d.d. 6 juli 1967, waarin zij stelden niet bevoegd te zijn „de situatie in de kerk te Kampen te beoordelen”. Wij hebben dat reeds weerlegd. 25) Maar het is zonneklaar, dat deputaten-curatoren met hun goedkeuring van het attestenbesluit op 16 augustus 1967 een duidelijker gedragslijn ter voortzetting van de arbeid aan de Theologische Hogeschool hebben vastgesteld dan op 6 juli 1967 gebeurd was. Ten opzichte van 6 juli was dat geen koerswijziging, maar wel degelijk een koersbepaling. En deze bepaling had in een vergadering met alle docenten besproken moeten worden. Die vergadering beoogde in feite toch hetzelfde als „wat ten grondslag lag aan het attestenbesluit: confessionele samenbinding, die de voortgang van het onderwijs aan de Theologische Hogeschool mogelijk zou maken? 26) Wij zijn van mening, dat deputaten-curatoren op dit punt in hun beleid tekortgeschoten zijn. Voorzover de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder zich hierover beklagen, doen zij dat terecht.

2. *De vaststelling van propaedeutische examens.* De ernstige beschuldiging van de lectoren, dat de senaat „in het geheim” de nodige maatregelen genomen zou hebben om de examens, desnoods zonder deze lectoren, voortgang te doen vinden, doet de waarheid geweld aan. De senaat deed waartoe hij bevoegd was: examens vaststellen, en hij besloot ook terecht om - het gesprek tussen de lectoren en de deputaten-curatoren op 12 september 1967 afwachtend - na een eventuele mislukking van dit gesprek de aangevraagde examens zo spoedig mogelijk vast te stellen. Daar was niets geheims bij. Deputaten-curatoren en ook de generale synode van Amersfoort-West keurden deze gedragslijn goed. 27)

Het vaststellen van examens, al of niet met inwerkingstelling van het attestenbesluit, behoort tot de bevoegdheid van de senaat. De beide lectoren kunnen dat wel ontkennen, maar zij kunnen het niet weerleggen. Het Reglement van de Theologische Hogeschool laat duidelijk de verschillende positie van de senaat en van de lectoren uitkomen. Terecht schrijven deputaten-curatoren hierover:

„Artikel 10 van het Reglement bepaalt: „De hoogleraren vormen tezamen de senaat van de Theologische Hogeschool”. Aan deze senaat is volgens ditzelfde artikel het toezicht op en de tucht over de studenten toebetrouwd. Deze senaat heeft als uiterste maatregel het recht een student van de Hogeschool te verwijderen, onder nadere goedkeuring van curatoren. De toelating „tot het bijwonen van het onderwijs en tot de examens”, waarop het attestenbesluit betrekking heeft, is geregeld in de artikelen 13 en 14 van het Reglement. Geen enkele maal worden daarbij lectoren vermeld. „Ten genoegen van de senaat” (artikel 13, 2e alinea) moet bij het zgn. voor-tentamen genoegzame kennis van Grieks en Latijn worden aangetoond, eveneens in bepaalde gevallen „ten genoegen van de senaat”, genoegzame kennis van de moderne talen, of ook van de algemene en vaderlandse geschiedenis na 1815. „De hoogleraren”, zegt artikel 13, 3e alinea, „zullen met ieder der aspirant-studenten, alvorens tot de inschrijving (die dus kennelijk tot hun bevoegdheid behoort) over te gaan, een samenspreking houden...” Artikel 13, laatste alinea, bepaalt dat de senaat beslist (onder goedkeuring van curatoren) of in bepaalde gevallen geheel of gedeeltelijk vrijstelling van de examens, die aan de Hogeschool worden afgenomen, kan worden verleend.

Bij de categorie van „personen, die de leeftijd van dertig jaar hebben bereikt” (artikel 14, eerste alinea) is de senaat de beslissende instantie. Dat is eveneens het geval hij hen „die wel in het bezit zijn van een der getuigschriften bedoeld in artikel 13, maar die geen lid zijn van een van de gereformeerde kerken in Nederland” (artikel 14, tweede alinea). Dan wordt wel de „goedkeuring van curatoren”, maar niet de medewerking van lectoren vermeld. De „,ssistentie van lectoren” wordt in de artikelen 16 en 18 vermeld bij het propaedeutische en doctorale examen (niet bij het kandidaatsexamen). In hun examinatie worden zij dan naar goed gebruik tot de senaat gerekend. maar dit regardeert niet de toelating tot deze examens, hetgeen genoegzaam hieruit blijken kan, dat bij het doctoraal examen volgens artikel 18 ook eventueel assistentie kan worden verleend „door hoogleraren/lectoren van enige Hogeschool of faculteit”. Zulks kan uit de aard van de zaak ook bij de beoordeling van een aan de senaat voorgelegd proefschrift het geval zijn. Steeds is dan deze examinatie of beoordeling opgenomen in het geheel van de examinatie of beoordeling van de senaat, maar dat impliceert niet, dat eigen lectoren of „hoogleraren/lectoren van enige Hogeschool of faculteit” bij de toelating tot de examens ingeschakeld zijn. Dit algemene beeld van het Reglement wordt bevestigd door de regel dat niet lectoren, wel hoogleraren volgens artikel 4 in de regel de vergadering van de curatoren met adviserende stem bijwonen.”

Wij hebben hier niets aan toe te voegen.
28)

3. *Tweeërlei weegsteen?* Zoals wij gezien hebben, beweren de beide lectoren, dat deputaten-curatoren „tweeërlei weegsteen" gebruikten. Wij zijn van oordeel, dat deze beschuldiging ongegrond is. Nadat dr. Mulder in zijn brief van 19 augustus 1967 met zijn klacht over ongelijke behandeling gekomen was, antwoordde het college van curatoren in zijn schrijven van 5 september 1967:

„Over de kwestie: dat door de aanvaarding van het „principe-besluit" een ongelijke behandeling van examinandi enerzijds en docenten anderzijds zou geschapen worden, delen curatoren u mee, dat, waar daartoe aanleiding bestaat, ook met docenten zal gehandeld worden over de consequenties van dat „principe-besluit".

In de notulen van de vergadering van 12 september 1967 lezen we:

„wat overigens eerder vermelde senaats- en curatoren-uitspraak betreft, is de president van oordeel, dat daarover (nl over het attestenbesluit, J. D.) ook met de lectoren zal moeten gehandeld worden".
29)

In hun brief van 22 september komen de deputaten-curatoren nogmaals op deze kwestie terug:

„Voorts wijzen curatoren u er op, dat u, evenals alle andere docenten, in uw onderwijs zich zult hebben te voegen naar wat de generale synode m.b.t. de „Open Brief" heeft uitgesproken".

Merkwaardig is daarop het antwoord van dr. Mulder in zijn brief van 23 september: „Uw volgende uitspraak in uw brief „dat (ik) evenals alle andere docenten in (mijn) onderwijs (mij heb) te voegen naar wat de generale synode m.b.t. de „Open Brief" heeft uitgesproken", ontgaat mij, daar het u bekend zal zijn, dat ik deze Brief niet heb ondertekend. Ook ben ik van mening, dat uitspraken van een generale synode eerst dan rechtskracht kunnen bezitten, wanneer zij door de kerken geratificeerd zijn". Hoe kan de bedoeling van het verzoek van deputaten-curatoren aan dr. Mulder ontgaan nadat hij bij herhaling geklaagd had over „tweeërlei weegsteen"? Deputaten-curatoren spraken, eveneens bij herhaling, toch duidelijk uit, dat zij èn de examinandi èn de examinatoren voor de beslissing van de generale synode van Amersfoort-West plaatsten! Merkw aardig is ook, dat deze beslissing van Amersfoort-West voor dr. Mulder pas rechtskracht zou kunnen bezitten, wanneer zij door de kerken geratificeerd zou zijn. Immers: Na één beslissing van de classis Kampen inzake de brs. W. C. van Dijk en D. J. Gritter behoren volgens dr. Mulder vier hoogleraren niet meer „tot een van de gereformeerde kerken in Nederland", voldoen zij niet meer aan art. 7 van het Reglement der Hogeschool en zouden zij „dus - naar recht - voorlopig in de uitoefening van hun functie kunnen worden geschorst" (brief van 4 oktober 1967). Kennelijk heeft één beslissing van de classis Kampen meteen rechtskracht voor de Theologische Hogeschool van al de gereformeerde kerken in Nederland, terwijl een beslissing van de generale synode van Amersfoort-West volgens dr. Mulder voorlopig geen enkel effect mag ontvangen! Wij hebben in ons rapport over het attestenbesluit hierover reeds gehandeld, zodat we er thans aan voorbij kunnen gaan. 30) Ook is er in dat rapport op gewezen, hoe door de toepassing van art. 10 ongelijkheid van behandeling der studenten voorkomen werd. Het attestenbesluit èn de gesprekken in het kader van artikel 10 zouden alle studenten vroeg of laat voor een keus in de confessionele crisis, waarin de kerken verkeerden, brengen. 31) Men kan zo toch moeilijk volhouden, dat de „principe-uitspraak" leidde tot „de gruwel van „tweeërlei weegsteen" ", zoals dr. Mulder doet voorkomen.

Iets anders is, of het beleid van deputaten-curatoren in deze kwestie krachtig genoeg geweest is. Wie de notulen van hun vergaderingen bestudeert, zal dit moeten ontkennen. De ene duidelijke lijn, waarbij het voor ieder vanaf de vaststelling van het attestenbesluit doorzichtig was wat van hem verwacht mocht worden, ontbrak. Het beleid van curatoren was aarzelend. 32)

Hier wreekt zich het foutieve beleid ten aanzien van de vergadering van 21 augustus 1967: Was het attestenbesluit, vóór het rechtskracht ontving, met alle docenten besproken, dan hadden curatoren toen veel onhelderheid kunnen voorkomen en alle docenten voor de beslissing kunnen plaatsnemen, die blijkens de bedoeling van het attesten-besluit immers niet alleen van studenten, doch ook van docenten gevraagd werd: confessionele samenbinding, met verwerping van de Open Brief.

4. *Gewetensbezwaren.* De lectoren hadden zulke ernstige bezwaren tegen het attesten-besluit, dat zij meenden (een gedeelte van) hun arbeid aan de Theologische Hogeschool niet te kunnen voortzetten als niet eerst deze bezwaren uit de weg waren geruimd. Deze bezwaren werden door hen gekwalificeerd

als „gewetensbezwaren“.

Wij zijn met de deputaten-curatoren van mening (zie „overweging 1“ van het schorsingsvonnis), dat eventuele bezwaren tegen de wijze van de beoordeling der attesten de lectoren konden noch behoeven te verhinderen de hun opgedragen werkzaamheden aan de Hogeschool te verrichten. Zij zouden niet in strijd met Gods gebod gehandeld hebben, wanneer zij - zonder enige verantwoordelijkheid te aanvaarden voor het attestenbesluit en aandringend op een gesprek daarover - tegelijk waren blijven examineren.

Maar zelfs wanneer wij ons op het standpunt van de lectoren stellen, dat n.l. hun geweten het verbod om te examineren, dan nog hadden zij een andere weg moeten bewandelen. Ook de inconsequenties, die bij de lectoren in verband met hun beroep op gewetensbezwaren zijn aan te wijzen, laten we rusten.

Wij denken aan het feit, dat de lectoren nimmer gesteld hebben, dat zij geen colleges konden geven, terwijl de studenten, die zij daarvoor onder hun gehoor zouden krijgen, toch ook door de „zeef“ van het attestenbesluit waren heengegaan! Ook is het vreemd, dat zij wel examens wilden afnemen samen met een lector en hoogleraren, die volgens hen geen lid meer van een gereformeerde kerk in Nederland waren, terwijl zij niet bereid waren onder de vigueur van het attestenbesluit, dat voortvloeide uit een beslissing van de generale synode van Amersfoort-West, studenten te examineren. Wij laten echter de inkonsekwenties voor wat zij zijn om gewetensbezwaren te respecteren.

Maar o.i. hadden de beide lectoren hun gewetensbezwaren anders moeten verwerken. Zij hadden - niet overtuigd geworden door de correspondentie en de gesprekken met het college van curatoren - zich moeten beroepen op de generale synode, 33) daarbij de voortgang van het onderwijs, inclusief van de examinatie, geheel overlatend aan de senaat en het college van curatoren.

Niemand kon hen verplichten met gewetensbezwaren te blijven examineren. Maar in plaats van zich te beroepen op de generale synode en voor een interim-situatie te verzoeken van examinatie ontslagen te worden, blokkeerden zij de voortgang van het onderwijs in Kampen en werden zij bovendien nog verontwaardigd, toen senaat en curatoren volkomen legitiem propaedeutische examens gingen vaststellen. Voor het geval de lectoren geen enkel heil zagen in een beroep op de generale synode van Amersfoort-West, was er ter ontlasting van hun geweten slechts één weg: die van het aanvragen van ontslag. Wat zij nu echter hebben gedaan, moest wel tot hun schorsing leiden: Zij staakten het examineren en stelden - daartoe in het geheel niet bevoegd - voorwaarden, die ingewilligd moesten worden vóórdat het tot vaststelling van propaedeutische examens en alzo tot normale voortgang van het onderwijs in Kampen zou kunnen komen. Zij gebruikten op deze wijze een machtsmiddel, dat hen onder het oordeel van Mattheus 5 : 37 en Jacobus 5 : 12 bracht. Door deze houding sloten zij de weg af voor een goede bespreking van hun gewetensbezwaren. Daarom overwogen de curatoren in hun schorsingsvonnis terecht, dat een beroep op het geweten in dit verband aan de lectoren geen vrijbrief kon geven omdat „niet het feilbaar menselijk geweten, maar alleen het Woord Gods richtsnoer is van 's mensen handelen“.

CONCLUSIE

Nadat wij het bovenstaande overwogen hadden, kon uw commissie tot geen andere conclusie komen dan waartoe ook het college van curatoren, in aansluiting aan het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West, is gekomen: Het optreden van de lectoren was schorsingswaardig. Zij hadden hun arbeid niet tijdelijk opgeschort om via de synode en met respect voor de bevoegdheid van senaat en curatoren tot regeling van het onderwijs te Kampen naar een oplossing te zoeken. Zij hadden hun arbeid ook niet beëindigd, zoals het in de weg van een ontslagaanvraag geheel legitiem geweest zou zijn. Maar zij hadden helaas hun arbeid gestaakt, hetgeen zonder ingrijpen van deputaten-curatoren de voortgang van het onderwijs in Kampen gestagneerd zou hebben.

Naar de mening van uw commissie zal het „nader oordeel“ dat deputaten-curatoren van uw vergadering vragen, dan ook gelijkkluidend moeten zijn aan dat van de generale synode van Amersfoort-West, die het optreden van de lectoren schorsingswaardig achtte. Deputaten-curatoren hebben op een kritiek ogenblik in de geschiedenis van de Theologische Hogeschool op 23 november 1967 juist gehandeld. Daarmee verhelen wij niet, dat in het beleid van deputaten-curatoren met name betreffende het voorgestelde overleg met alle docenten op 21 augustus 1967, tekortkomingen zijn aan te wijzen. Maar deze tekortkomingen pleiten de drs. Buwalda. en dr. Mulder allerminst vrij. Het valt

ons niet gemakkelijk u voor te stellen het schorsingsvonnis over de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder goed te keuren. Meer dan eens komen wij in correspondentie en notulen de opmerking tegen, dat zij beiden aan de Theologische Hogeschool jarenlang uitnemende diensten hebben bewezen. De kerken zijn, ondanks alles wat er gepasseerd is, aan deze lectoren grote dank verschuldigd voor het werk dat zij met bekwaamheid en liefde aan de Hogeschool verricht hebben. Dat heeft ons er toe gebracht over scherpe uitdrukkingen, die meer dan eens in de correspondentie gebruikt werden, het zwijgen te bewaren in dit rapport. Dat brengt ons er ook toe alsnog te hopen, dat het afscheid van deze lectoren - waartoe het zal moeten komen, wanneer de situatie zich op het laatste ogenblik niet wijzigt - met erkenning voor hun vele bewezen diensten kan plaatsvinden. Wat zou er reeds veel gewonnen zijn, wanneer zij - ook met behoud van hun oordeel over het attestenbesluit - erkenden, dat zij een betere weg ter ontlasting van hun geweten hadden kunnen en moeten bewandelen!

Wij stellen u voor een kort geformuleerd besluit te nemen. Er is immers geen enkel bezwaarschrift tegen de schorsing van beide lectoren bij uw vergadering binnengekomen, aan de hand waarvan bezwaren tegen het schorsingsbesluit een voor een besproken zouden kunnen worden. Dit besluit is door niemand - ook niet door de betreffende lectoren zelf - in een bezwaarschrift, gericht aan uw vergadering, bestreden. Uit ons rapport kan blijken, dat wij het beleid van deputaten-curatoren onderzocht en getoetst hebben. Op grond van onze bevindingen zouden wij daarom het „van oordeel" willen doen luiden: „dat de deputaten-curatoren op 23 november 1967 terecht tot schorsing van de lectoren drs. D. J. Buwalda en dr. H. M. Mulder zijn overgegaan", zonder dat gedetailleerd ons hierboven beschreven onderzoek naar de gang van zaken in het besluit een plaats ontvangt. Het schorsingsbesluit van 23 november 1967 heeft de kern van de zaak duidelijk onder woorden gebracht en behoeft niet gecorrigeerd te worden. Uw commissie heeft bij haar onderzoek geconstateerd, dat deputaten-curatoren op genoegzame gronden, in het schorsingsbesluit geformuleerd, tot de schorsing zijn overgegaan, zodat wij nu menen te kunnen volstaan met aan uw vergadering voor te stellen uw goedkeuring aan dit schorsingsbesluit te geven.

Namens commissie I,

dr. J. Douma, rapporteur.

NOTEN

- 1) Notulen vergadering deputaten-curatoren d.d. 23 november 1967, art. 9. Het schorsingsbesluit staat ook afgedrukt in Theologische Hogeschool 1966-1967, pag. 45-47.
- 2) Schrijven aan de generale synode met het Verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1967 tot december 1968, pag. 9.
- 3) Deze correspondentie werd reeds door de generale synode van Amersfoort-West in gestencilde vorm aan de leden uitgereikt en is ook thans de synodeleden ter hand gesteld.
- 4) Te vinden in de Handelingen van de generale synode van Amersfoort-West 1967, pag. 34 vv.
- 5) Brief van 19 augustus 1967
- 6) Notulen senaatsvergadering d.d. 7 september 1967, art. 2.
- 7) Notulen senaatsvergadering d.d. 8 september 1967, art. 3.
- 8) Naar de formulering, die dr. Mulder geeft in zijn brief van 23 september 1967 aan deputaten-curatoren.
- 9) Notulen vergadering deputaten curatoren d.d. 12 september 1967, art. 5.
- 10) Idem, art. 5.
- 11) Brief van 2 oktober 1967

- 12) Brief van 6 oktober 1967.
- 13) Brief van 23 oktober 1967 aan de generale synode van Amersfoort-West 1967, opgenomen in de Handelingen, pag. 55.
- 14) Notulen vergadering deputaten-curatoren d.d. 19 oktober 1967, art. 7
- 15) Handelingen generale synode van Amersfoort-West, pag. 55.
- 16) Handelingen, pag. 59
- 17) Handelingen, pag. 63.
- 18) Handelingen, pag. 64 vv.
- 19) Handelingen, pag. 65.
- 20) Handelingen, pag. 65.
- 21) Handelingen, pag. 66.
- 22) Helemaal duidelijk was dit ten aanzien van prof. dr. H. J. Jager de eerste tijd kennelijk nog niet. Want in de senaatsvergadering van 20 februari 1968 lezen we, dat de rector contact zal opnemen zowel met prof. Jager als met prof. Veenhof over het afnemen van examens. De notulen van 12 maart 1968 vermelden, dat prof. Jager niet bereid blijkt aan het afnemen van een a.s. candidaatsexamen mee te werken, Prof. Veenhof was voortdurend verhinderd door ziekte. Notulen senaatsvergadering d.d. 25 oktober 1967, art. 8; 19 maart 1968, art. 1; 10 april 1968, art. 8.
- 23) Notulen vergadering deputaten-curatoren d.d. 16 augustus 1967, art. 7. De docenten, die bezwaar aantekenden tegen de vergadering van 21 augustus, waren: prof. J. Kamphuis, prof. H. J. Schilder en lector drs. J. P. Lettinga.
- 24) Zie het rapport van commissie I inzake het attestenbesluit, hoofdstuk 1, par. 1.
- 25) Rapport inzake het attestenbesluit, noot 33.
- 26) Men krijgt uit de notulen van de vergadering van deputaten-curatoren d.d. 16 augustus 1967 de indruk, dat de draagwijdte van het attestenbesluit, zoals die binnen de senaat duidelijk geschetst was, in het college van deputaten-curatoren niet voldoende getaxeerd is. Wij lezen in art. 2 van deze notulen: „Gelezen wordt een brief van de senaat der Hogeschool, waarin hij de volgende constatering en oordelen aan het oordeel van de curatoren onderwerpt" (en dan volgt de tekst van het attestenbesluit). Daarna staat te lezen: „Na enige (! J. D.) bespreking besluit de vergadering zich accoord te verklaren met de uitspraak van de senaat".
Op deze vergadering waren de curatoren 's morgens nog van oordeel, dat de hoogleraren Kamphuis en Schilder en lector Lettinga ten onrechte „niet bereid" waren aan de vergadering van 21 augustus 1967 mee te werken, terwijl zij in de loop van de middag, na deze docenten ontboden en aangehoord te hebben, hun standpunt gingen delen: „Daar gevreesd wordt, dat de voorgenomen besprekingen met alle docenten gezamenlijk al te breed en verward zullen worden, wordt tenslotte besloten de samenkomst niet te laten doorgaan, maar aan alle docenten enige vragen voor te leggen, die zij dan, meer of minder breed gemotiveerd, bij curatoren schriftelijk dienen te beantwoorden", art. 7. Terecht wensten genoemde docenten en ook de deputaten-curatoren geen oeverloze bespreking op 21 augustus. Maar het college van curatoren had de „principe-uitspraak" als uitgangspunt voor de bespreking op 21 augustus moeten nemen om zo zelf lijn in de besprekingen te brengen. Na deze besprekingen konden de curatoren aan de principe-uitspraak rechtskracht verlenen.

- 27) De generale synode van Amersfoort-West deed dit op 11 oktober 1967, Handelingen, pag. 30, 37.
- 28) In hun brief d.d. 23 oktober 1967 aan de generale synode van Amersfoort-West, Handelingen, pag. 56.
- 29) Notulen vergadering deputaten-curatoren d.d. 12 september 1967, art. 5.
- 30) Zie rapport inzake het attestenbesluit, hoofdstuk III ad 2 (en het daarmee overeenkomend besluit van de generale synode).
- 31) Zie rapport inzake het attestenbesluit, hoofdstuk 11.
- 32) De generale synode van Amersfoort-West drong er bij deputaten-curatoren op aan ook aan de andere docenten voor te houden wat zij van de lectoren drs. Buwalda en dr. Mulder gevraagd hadden, n.l. zich te voegen naar wat de generale synode met betrekking tot de Open Brief had uitgesproken. De synode drong er op aan „dit zo spoedig mogelijk te doen. Zulks zowel om de raak zelf als ook om elke klacht van het meten met tweeërlei maat te voorkomen”, Handelingen, pag. 68.
- 33) Reeds de generale synode van Amersfoort-West vond het „op z'n minst merkwaardig”, dat de lectoren zich niet tot haar gewend hadden met hun bezwaren. Ook deputaten-curatoren wezen er in hun vergadering van 19 oktober 1967 op, dat de beide lectoren in appèl konden gaan bij een generale synode. Aldus de Notulen, art. 3.

BIJLAGE 13
(Acta artt. 132, 137, 139, 143)

RAPPORT VAN COMMISSIE I OVER DE HANDELINGEN VAN DEPUTATEN-CURATOREN TEN AANZIEN VAN DE HOOGLERAREN DR. H. J. JAGER EN C. VEENHOF.

De zaak die aan de orde is.

In hun „Verslag van de Theologische Hogeschool over het tijdvak januari 1967 tot december 1968" schrijven deputaten-curatoren, dat zij over hun handelingen m.b.t. de uitvoering van hetgeen de generale synode van Amersfoort-West 1967 hen had verzocht te doen t.a.v. de hoogleraren Jager en Veenhof nader zullen rapporteren „in een vertrouwelijk schrijven aan uw vergadering." 1) Dit aangekondigde en ons toegezonden schrijven zal hier in de eerste plaats onze aandacht krijgen. De synode van Amersfoort-West verzocht aan curatoren van genoemde hoogleraren „enkele verklaringen te vergen". 2) Dat het hier een zaak van groot belang betrof, kan onmiddellijk blijken uit de tekst van deze „verklaringen", zoals die te vinden is in de Handelingen van Amersfoort-West 1967, art. 264-A. 3)

Deputaten-curatoren moeten „tot hun droefheid... constateren dat de gegeven verklaringen (hier zijn bedoeld de antwoorden van de hoogleraren) niet gaven, wat de generale synode van Amersfoort-West had geoordeeld te moeten vergen". 4) Zij zijn van oordeel, dat „aan het nemen van disciplinaire maatregelen niet kan worden ontkomen. Niets te doen, de zaken op haar beloop laten, zou immers betekenen dat de kerken tegen het door de betrokken hoogleraren ingenomen standpunt ten opzichte van de belijdenis, tegen hun tegenover de besluiten van meerdere vergaderingen aangenomen houding, geen bezwaar hadden. Dit nu zou geen gering gevaar betekenen voor het leven der kerken, vooral omdat het hier gaat om twee hoogleraren van de Theologische Hogeschool, mannen, van wie verwacht mag worden, dat zij, in verband met hun naam en positie, door hun woord en voorbeeld grotere invloed zullen hebben dan bij een gemeen lid van de kerken het geval zou zijn." 5) Over de te nemen maatregelen schrijven curatoren het volgende:

„Dat er disciplinaire maatregelen genomen dienen te worden, daarvan zijn de curatoren dan ook ten volle overtuigd. De vraag is echter: „welke maatregelen dat zullen moeten zijn". Wij hebben hier te doen met twee emeriti; zij staan niet meer in actieve dienst. Hoe in zulke gevallen te handelen -, daarvoor vinden de curatoren in hun instructie geen aanwijzingen. Een emeritus-hoogleraar heeft op dit ogenblik nog alleen het recht als adviseur de vergaderingen van de Senaat der Hogeschool bij te wonen. (Art. 10 van het Reglement van de Theologische Hogeschool). Welnu, op hun vergadering van 28 maart 1969 hebben de curatoren besloten, met grote droefheid, voor de hoogleraren prof. H. J. Jager en prof. C. Veenhof, met ingang van een nader te bepalen datum, op te schorten de uitoefening van het recht, als adviseur zitting te hebben in de vergaderingen van de Senaat van de Theologische Hogeschool. Van dit besluit geven de curatoren kennis aan uw vergadering, opdat deze hier nader over oordele. Het is met diepe droefheid, dat de curatoren uw vergadering deze mededeling doen. Zij zijn echter overtuigd niet anders te hebben mogen doen, dan zij gedaan hebben. Zij spreken de wens uit dat het de Here moge behagen dit besluit tot zegen te doen zijn voor de hoogleraren prof. H. J. Jager en prof. C. Veenhof, tot zegen voor de kerken en tot verheerlijking van Zijn Naam." 6)

Aanvankelijk was het uw commissie niet duidelijk wat nu precies door deputaten-curatoren van de synode wordt gevraagd. Het hierboven geciteerde slot van het „vertrouwelijk schrijven" liet twijfel bestaan over de vraag of deputaten-curatoren de disciplinaire maatregel, waartoe door hen besloten is, inmiddels reeds ten uitvoer hadden gebracht. Zij schreven immers „niet anders te hebben mogen doen, dan zij gedaan hebben", en spraken de „wens uit, dat het de Here moge behagen, dit besluit tot zegen te doen zijn, enz." In verband daarmee heeft de commissie bij het „horen" van deputaten-curatoren de vraag gesteld, hoe het slot van hun schrijven moest worden verstaan. 7) Daarbij kwam vast te staan, dat het besluit niet is uitgevoerd in afwachting van de synodale goedkeuring ervan. 8)

Verder heeft de synode bij de beoordeling van deze zaak ook nog aandacht te schenken aan een „minderheidsnota" van de secundus-dep.-curator ds. J. C. Janse, die de laatste anderhalf jaar bij de

behandeling steeds tegenwoordig is geweest.

Hij kan „moeilijk instemmen met het... voorlopige besluit om tegen de hoogleraren Jager en Veenhof disciplinaire maatregelen te nemen." 9) Hij wil „een andere weg wijzen en een verzoek doen", 10) en is van mening dat er bij het verdisconteren van een bepaalde, door hem genoemde „onderscheiding" „ruimte zou kunnen komen om... de stukken anders te lezen". 11)

Het is van belang hier aanstonds op te merken dat ds. Janse óók bezwaar heeft tegen „de vraagstellingen door de generale synode van Amersfoort-West 1967 aan de hoogleraren Jager en Veenhof." Volgens hem is het „duidelijk waarneembaar", mede bij die vraagstellingen, „dat de discussies niet op dat vlak lagen waarop ze hadden behoren te liggen, en waarop ze hadden kunnen liggen - en dat dit een der oorzaken is van de moeilijkheden die thans ter beoordeling aan uw vergadering worden voorgelegd." 12) Onze gedragslijn bij de behandeling van de zaak zal derhalve de volgende moeten zijn:

- a. toetsing van het bezwaar van ds. Janse tegen de „vraagstellingen van de generale synode van Amersfoort-West 1967, voorgelegd aan de hoogleraren Jager en Veenhof";
- b. bij aanvaarding van het bezwaar: beoordeling van de vraag welke „weg" in dat geval ingeslagen moet worden: de weg door ds. Janse aangewezen, of eventueel nog een andere;
- c. bij afwijzing van het bezwaar van ds. Janse: toetsing van het oordeel der deputaten-curatoren over de antwoorden van de hoogleraren Jager en Veenhof. èn, bij gebleken juistheid van dit oordeel, onderzoek m.b.t. de vraag, of de voorgestelde disciplinaire maatregel de rechte is.

Het is hier wellicht de beste plaats mee te delen, dat uw commissie bij haar arbeid gebruik heeft kunnen maken van de notulen van de curatoren-vergaderingen, van enkele stukken uit het archief van curatoren, en van de beantwoording van vragen, die door de commissie schriftelijk aan de hoogleraren Jager en Veenhof werden voorgelegd. Het proces-verbaal van het horen van deputaten-curatoren en de vragen aan en de antwoorden van beide hoogleraren zijn aan de leden der synode ter kennisneming uitgereikt.

Vóór het reces van de synode is getracht de beide hoogleraren op de gewone wijze te horen. Dit mocht niet gelukken, omdat prof. Veenhof toen geen gelegenheid had en prof. Jager het niet dienstig vond alléén, zonder prof. Veenhof, gehoord te worden. In overleg met het moderamen zijn toen de door de commissie vastgestelde vragen hun toegezonden.

Indeling van het rapport.

In het rapport van de commissie zullen achtereenvolgens aan de orde komen:

- A. Historisch overzicht.
- B. Het bezwaar van ds. J. C. Janse.
- C. Toetsing van de beoordeling van deputaten-curatoren.
- D. De disciplinaire maatregel.
- E. Concept-besluiten.

A. **HISTORISCH OVERZICHT.**

1. De voorgeschiedenis.

Bij het raadplegen van de notulen van de curatoren-vergaderingen blijkt, dat het begin van de zaak te vinden is in wat er gebeurde tijdens besprekingen op een bijzondere vergadering van curatoren, gehouden op 3 juni 1965.

Deze vergadering, uitgeschreven door de secretaris in overleg met de president-curator, werd belegd om te handelen over een artikel van de hand van ds. J. Meester in de Kerkbode voor de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland. Het bevatte een bespreking van het jaaroverzicht in het Handboek ten dienste van de gereformeerde kerken in Nederland, geschreven door dr. C. Trimp.

Ds. Meester, een der curatoren, beschuldigde in zijn artikel „vooraanstaande woordvoerders, predikanten, hoogleraren" ervan, dat zij „al jaren lang hoe langer hoe meer" publiekelijk een schisma aanvuurden, „dat ondergronds onder ons wroet", en dat „hoe langer hoe meer voor de dag komt uit zijn ondergrondse aanwezigheid"; een schisma, dat „met al zijn gevolgen niet uit de hemel, maar uit de hel" is. 13)

Voor de behandeling van deze beschuldiging zijn deputaten-curatoren niet minder dan zeven maal

bijeengewest. 14)

Ergens midden in het verslag van wat er op de derde juni 1965 werd gesproken en gedaan, komen we, geheel onverwacht, de volgende woorden tegen, gesproken door de president-curator aan het adres van prof. Kamphuis, die pas in de middagbijeenkomst aanwezig kon zijn:

„Ook is in de deze morgen gehouden gesprekken al naar voren gekomen dat het hoog tijd wordt, dat de atmosfeer aan de Hogeschool in het corpus docentium gezuiverd wordt." 15)

Naar aanleiding waarvan en hóe dat naar voren was gekomen? Daarover geven de notulen nergens uitsluitsel.

Overigens komen curatoren niet meteen op deze zaak terug. Eerst op de achtste juli wordt er weer over gesproken. Er is dan een missive van de kerkeraad van Berkel en Rodenrijs, d.d. 25 juni 1965. Daarin schreef de kerkeraad: „ ... dat bij hem reeds geruime tijd ongerustheid bestaat m.b.t. de goede verhoudingen in en rondom onze Theologische Hogeschool, m.n. de broeders, die geroepen zijn aan onze a.s. dienaren des Woords onderwijs te geven in de vakken hun opgedragen. Dat onderwijs zelve moge dan voor de broeders curatoren geen aanleiding geven tot ongerustheid, het is een voor ieder kerklid waarneembaar feit, dat onderlinge tegenstellingen en tegenstrijdigheden openbaar worden in meer dan één persuiting." 16) De kerkeraad attendeerde daarbij op enkele persartikelen. 17) Curatoren antwoordden o.m., „dat zij reeds vóór deze brief te hunner kennis kwam, besloten hadden aandacht te zullen geven aan datgene, waarover de kerkeraad schrijft." 18) Hieruit blijkt dat in ieder geval óók de journalistieke bedrijvigheid van hoogleraren oorzaak was van wat curatoren in het vervolg noemen „de huidige onenigheid en verdeeldheid". Maar er was meer. Dat kwam aan het licht toen op 14 oktober 1965 curatoren de eerste stap op de weg zetten tot uitvoering van hetgeen op 3 juni voorgenomen was. Er werd op die datum een „vragenlijst" opgesteld, die aan hoogleraren zou worden voorgelegd. Voor de zaak, die ons bezig houdt, is de eerste vraag van belang. Ze luidde als volgt:

„A. 1. Hebben de huidige onenigheid en verdeeldheid naar uw mening een principiële achtergrond? (B.v.: Is er verschil van inzicht inzake de betekenis der vrijmaking, de binding aan de belijdenis voor ambtsdragers en gemeenteleden, de regering der kerk e.d.? Bepaalde uitlatingen in de pers geven aanleiding tot het stellen van deze vraag.)

2. Wat ziet u als mogelijkheden om tot eendracht en rechte samenwerking te komen?" 19)

Afzonderlijk werd nog een „handelwijze" m.b.t. de vragen vastgesteld. Hoogleraren moesten trachten te komen tot een gezamenlijk formuleren van dat „waar het onder hen op vastzit". Ieder van hen zou daarnaast het recht hebben „zijn eventueel afwijkende mening te geven of persoonlijke aanvullende opmerkingen te maken". Ook curatoren zouden „hun visie of opmerkingen over de onderlinge verhoudingen enz. schriftelijk kunnen indienen". De antwoorden moesten vóór 11 november bij de secretaris worden ingediend. Daarna zouden ze vermenigvuldigd en aan curatoren en hoogleraren worden toegezonden. 20)

De hoogleraren konden niet tot een gemeenschappelijke beantwoording van het hun voorgelegde komen. 21) Wat daarvan de reden was, wordt niet meegedeeld in de stukken. Voorzover uit de notulen is na te gaan, hebben curatoren geen gebruik gemaakt van de gelegenheid, die ze voor zichzelf hadden geschapen.

Alle vijf hoogleraren zonden hun reacties op tijd in. Wij vermelden hier alleen de antwoorden van prof. Jager en prof. Veenhof. Het is niet nodig deze antwoorden hier olledig weer te geven. We kunnen ons beperken tot de reacties op de vragen hierboven geciteerd.

Prof. Jager gaf het volgende bescheid: „Er is verschil van inzicht in waarschijnlijk al de door u genoemde punten."

In een naschrift op de (door hem zeer kort gehouden) beantwoording schrijft hij o.m. het volgende: „Wat de vrijmaking betreft: wat daarin goed was, was uit God. Wat daarin verkeerd was, was uit de mensen. Verkeerd was, dat we niet altijd gedaan hebben naar het voorbeeld van Christus, die als Hij gescholden werd, niet terugschold en als Hij leed niet dreigde, maar het overgaf aan Hem, die rechtvaardig oordeelt." Verder schrijft prof. Jager: „Het roemen in de Vrijmaking wordt gemakkelijk roemen in „vlees". En dan zeg ik met Paulus: „Voorzeker, ik acht zelfs alles schade, omdat de kennis van Christus Jezus, mijn Here, dat alles te hoven gaat". Fil. 2." Over de belijdenis en de binding daaraan schrijft hij: „Ik kan mij goed vinden in de art. van collega Veenhof, die U bekend zullen zijn. Waarbij ik wel wil zeggen, dat wij misschien leven in een tijd waarin men kras z'n belijdenis

„gelooft", maar zijn geloof niet belijdt. Ook wil ik nog benadrukken wat art. VII N.G.B. zegt van menselijke geschriften, waaronder ook de Drie Formulieren vallen. Ook deze zijn feilbaar, onvolmaakt. De Schrift is geen oerwoud, waarin de Belijdenis als gids moet dienen. De Belijdenis moet naar de Schriften verklaard worden. Niet omgekeerd. Want het zijn de Schriften, die wijs kunnen maken tot zaligheid. II Tim. 3 : 15." Ten aanzien van de kerkregering en, in verband daarmee, de K.O. schrijft prof. Jager: „Als Christus door het Evangelie in de gemeente heerst en als Hij gehoorzaamd wordt, dan hebben we een K.O. zelden nodig. En als dat niet het geval is, kan geen nog zo voortreffelijke K.O. ons redden. En altijd moet de K.O. evangelisch gebruikt worden. Anders wordt die K.O. tot een harde „wet" ". Even verder lezen we: „Ik voor mij zou niet graag een dienaar van het Evangelie schorsen of afzetten, van wie niet geldt, dat hij een ander Evangelie verkondigt, dat er niet is. Gal. 1 : 6 v.v. Of op wie niet van toepassing is, dat hij de leer van Christus niet brengt. II Joh. 7 v.v. Afgezien van gevallen, dat iemand totaal ongeschikt is of blijkt, waarin op andere wijze moet worden voorzien. Of in geval van openbare grove zonde." „Als ik iemand zou schorsen, zou ik daarmee zeggen: Er moest ter wereld geen kerk zijn, die deze man laat prediken." 22)

Prof. Veenhof gaf eveneens korte antwoorden. Terzake van de eerste vragen schrijft hij: „Het is moeilijk precies te omschrijven wat in concreto de eigenlijke oorzaak en inhoud van de huidige onenigheid en verdeeldheid is. Voorzover deze de confessie en de kerkorde raken lijkt het mij, dat deze meer gelegen zijn in de wijze waarop deze worden gehanteerd dan in de materiële inhoud daarvan. De hantering van de confessie draagt m.i. dikwijls een te confessionalistisch, die van de K.O. een te legalistisch karakter."

Hij „illustreert" dat met een aantal opmerkingen over een „drietal actuele kerkelijke kwesties", te weten de procedure ds. van der Ziel, de zaak van ds. Telder en het „in het leven roepen van de z.g. dolerende kerken". In de zaak van ds. Telder werd z.i. niet in rekening gebracht dat het daarbij ging „om een Dienaar des Woords, die een leven lang getoond heeft een Schriftuurlijke eerbied voor Gods Woord te bezitten, die met grote onbaatzuchtigheid en trouw de Kerk des Heren heeft gediend, terwijl ook niet de vraag werd gesteld, of het daarbij soms ging om een verkeerde interpretatie van Schriftgegevens in een Schriftuurlijk pogen om de Schrift te verstaan dan wel om een symptoom van ketterij; en evenzo de vraag niet werd gesteld, of het ging om een punt der leer, dat, omdat het geen fundamenteel geloofsartikel raakt, onder bepaalde voorwaarden tolerabel kan worden geacht." In een slotopmerking klaagt prof. Veenhof erover, dat „een geest van onbarmhartigheid, partijchap, twistgierigheid en hardheid" in onze kerken heerst. 23)

Op 11 november moesten de antwoorden van hoogleraren binnen zijn. Op 22, 23 en 24 nov. 1965 en 3 en 4 jan. 1966 hebben deputaten-curatoren hun besprekingen over de onderlinge verhoudingen voortgezet. Eerst werd breed de vraag onder ogen gezien: hoe zal de zaak worden behandeld? Besloten werd: „Curatoren zullen hij de te houden besprekingen uitgaan van het standpunt dat allen, die er aan deelnemen, staan op de basis van Schrift en belijdenis; en dat door allen de Vrijmaking gezien wordt als een werk des HEEREN, waardoor de Kerk werd teruggevoerd tot Zijn Woord alleen. Evenwel moet ook het feit geconstateerd worden, dat er verschillen openbaar zijn gekomen. Daarover zal dus nu, mede aan de hand van de toegezonden nota's, in het bijzonder gehandeld moeten worden." 24)

De verschillen m.b.t. de vragen onder A, hierboven geciteerd, kregen voorrang. Eerst werd gesproken over de betekenis van de Vrijmaking. In het verslag daarover valt op, dat prof. Jager zijn opmerkingen over de Vrijmaking nu aldus omschreef: „Of de HEERE in 1944 blijvende reformatie heeft gegeven zal de toekomst leren." 25)

Vervolgens kwam het thema aan de orde van de binding aan de belijdenis. De bespreking is in drie ronden gehouden. De verslagen van de discussies zijn belangrijk, omdat toen gebruikte uitdrukkingen en toen uitgesproken meningen een rol bleven spelen in het vervolg van de zaak. Daarom moeten we er wel even breder op ingaan. Het gaat ons daarbij dan inzonderheid om wat door de hoogleraren Jager en Veenhof naar voren is gebracht.

Prof. Veenhof beklemtoont in de tweede ronde „dat de confessie gebrekkig mensenwerk is, product van haar ontstaanstijd t.a.v. probleemstellingen, woordkeus enz. In onze kringen bestaat gevaar voor confessionalisme. Het volle accent moet blijven vallen op het Woord van God als enig richtsnoer voor geloof en leven." In ander verband stelt hij, dat er „tweeërlei afwijking van de confessie mogelijk is:

men verzet zich tegen de *inhoud*; of men heeft een vraag over 'n onderdeel: spreekt de Schrift niet anders? In het laatste geval moet men zakelijk kunnen discussiëren. Overigens: een bezwaar tegen de confessie moet in de kerkelijke weg aan de orde worden gesteld." 26) Hij legt ook sterk de nadruk op de mogelijkheid van tolerantie, waaronder hij verstaat dat „de Kerk 'n opvatting of lering afwijst, maar er geen gevolgen aan verbindt, dus niet schorst en afzet." „'t Moet mogelijk zijn: een verbod om zó in de Kerk te leren zonder tuchttoefening."

Al deze opmerkingen werden gemaakt in verband met het geval ds. Telder. In datzelfde verband zegt hij ook: „Er zijn wel „oneffenheden" en „onvolkomenheden" in de confessie. Maar als daarop gewezen wordt, mag de confessionele trouw niet direct in twijfel worden getrokken." Hij geeft toe: „Er is ook in onze kring onderwaardering van de confessie - zo vervolgt prof. Veenhof - maar dan moet men ook zo precies mogelijk zeggen hóe de belijdenis gewaardeerd moet worden, om die onderwaardering tegen te gaan."

Met prof. Jager is hij inzake de leer van ds. Telder, van oordeel: „'t Betreft hier iets, dat niet de grondwaarheden van het Evangelie aantast." 27)

Prof. Jager wijst - eveneens in de tweede ronde - op „de menselijke zwakheden en gebreken, die in de confessie kunnen voorkomen en gevonden worden". Hij vervolgt: „Er moet veel te tolereren zijn. 't Is niet in een formule te zeggen waar de grens ligt. Nodig is: elkaar in vertrouwen, in Christus te aanvaarden." 28) Even later: „Je moet een bezwaar tegen de belijdenis, voor je ermee naar de meerdere vergaderingen gaat, kunnen brengen voor de gemeente." 29) Trouwens al eerder had prof. Jager opgemerkt: „Over verschillen zullen we dan desnoods maar jaren lang moeten praten. Er is geen securitas buiten Christus. Wij zijn veelszins te introvert en van 't semper reformanda komt zo weinig onder ons." Prof. Jager is „wel rijk met onze belijdenis, maar er ligt tenslotte geen garantie in kerkelijke papieren. Centraal is en blijft: ik geloof in de Heere Jezus Christus. De drie formulieren zijn menselijke geschriften, maar 't komt aan op het luisteren naar de in Zijn Woord sprekende God." 28)

Uit de besprekingen is ook nog het volgende voor ons van belang. Prof. Doekes bracht in herinnering, dat toen in een bijeenkomst van studenten werd gezegd: de belijdenis spreekt de Schrift na, prof. Jager zei: „Zij wil de Schrift naspreken." 30) Bij beide hoogleraren, zowel prof. Jager als prof. Veenhof, is er de betuiging dat men z'n ondertekening van de belijdenisgeschriften handhaaft.

In verband met de zaak-ds. Telder werd door de president-curator en prof. Kamphuis het Ondertekeningsformulier in geding gebracht. 31)

Prof. Veenhof had daarvoor al gezegd: „Ds. Telder volgde niet de goede weg met z'n publicaties." 32) Van prof. Jager kwam er in dit verband, voorzover uit de notulen is na te gaan, geen reactie.

Prof. Doekes heeft er met nadruk op gewezen, dat er een groot gevaar is gelegen in het generaliserend spreken over de onvolkomenheid en gebrekkigheid van de confessie. „Men moet eventueel duidelijk en concreet aanwijzen wáár het aanhalen en naspreken van de H. Schrift in de confessie faalt." 33) Uit de notulen blijkt niet, dat de beide hoogleraren hierop hebben gereageerd.

Op 3 en 4 januari 1966 wordt een uitspraak van curatoren geformuleerd en vastgesteld. De uitspraak luidde t.a.v. de punten die hier aan de orde zijn als volgt:

„De curatoren zijn in hun besprekingen met de hoogleraren over de onderlinge verhoudingen aan de Hogeschool er van uitgegaan: dat allen, die aan deze bespreking deelnamen, zich onderwerpen aan de Schrift en zich gebonden weten aan de belijdenis der Kerk en dat door allen de Vrijmaking gezien wordt als een werk des HEEREN, waardoor de Kerk teruggevoerd werd tot zijn Woord alleen; dat evenwel ook het feit dient geconstateerd te worden, dat er verschillen zijn openbaar gekomen, waarover nader gehandeld zou moeten worden.

De curatoren hebben in de gehouden besprekingen enerzijds met dankbaarheid geconstateerd, dat alle hoogleraren betuigen, dat zij hun ondertekening van de confessie der Kerk handhaven en dat zij de Vrijmaking zien als een werk des HEEREN, dat de kerk deed terugkeren tot het Woord Gods en tot de op dat Woord gegronde belijdenis der Kerk.

Anderzijds hebben zij geconstateerd, dat er wel verschil van inzicht bestaat m.b.t.:

a. de vraag hoe te handelen is wanneer een ambtsdrager bezwaar heeft tegen een artikel of stuk der belijdenis: mag hij dan, voordat hij met zijn bezwaar naar de kerkelijke vergaderingen gaat, dit mondeling of schriftelijk leren?;

- b. het waarden van de belijdenis: spreekt zij de Schrift na of wil zij slechts de Schrift naspreken?;
- c. het in bescherming nemen van publicaties, die toch min of meer de confessie of onderdelen daarvan aanvechten of wankel stellen. De curatoren spreken m.b.t. deze punten de verwachting uit, dat hoogleraren in hun onderwijs, publicaties en in hun (als redacteurs van persorganen) medeverantwoordelijk-zijn voor publicaties van anderen, ervan zullen uitgaan:

ad a: dat allen, die de confessie hebben ondertekend, daaraan gebonden zijn naar de omschrijving daarvan in het Ondertekeningsformulier gegeven, en dat, zo een ambtsdrager tegen een van de artikelen of stukken der leer, in de belijdenisgeschriften begrepen, enig bezwaar heeft, hij dit naar zijn gegeven belofte in de daarvoor in het Ondertekeningsformulier aangewezen weg aan de orde dient te stellen;

ad b: dat de belijdenis der Kerk in de drie formulieren van enigheid een samenvatting geeft van de leer der waarheid, zoals de Kerk deze uit Gods Woord heeft leren kennen;

ad c: dat geen publicaties dienen plaats te vinden of getolereerd dienen te worden, die de belijdenis der Kerk aanvallen of wankel stellen.

De curatoren hebben verder gehandeld over het optreden van hoogleraren „naar buiten”. Zij zijn van oordeel: dat, wanneer er in bepaalde Kerken moeilijkheden of conflicten zijn ontstaan, en wanneer deze bij de bevoegde kerkelijke vergaderingen in behandeling zijn in perspublicaties de uiterste voorzichtigheid dient te worden betracht, welke voorzichtigheid ook door de hoogleraren bij alle optreden naar buiten in acht dient genomen te worden." 34)

De hoogleraren verklaarden zich „voor hun deel" met deze uitspraak „accord".

De onrust in de kerken over de onenigheid en verdeeldheid van de hoogleraren werd niet overal weggenomen door de uitspraak van curatoren. Een tweetal kerkeraden correspondeerde met curatoren over de inhoud van de uitspraak. 35) Een andere kerkeraad klaagde er over, dat de prof. Jager en Veenhof zich, door het opnemen van een bepaald artikel in „Opbouw", niet hadden gehouden aan de uitspraak van 4 januari 1966. 36) Curatoren konden het er niet over eens worden, of er werkelijk van een overtreding van het akkoord sprake was. 36)

Ondertussen had prof. Jager zijn emeritaat aangevraagd. Zijn opvolger werd benoemd door de synode ad hoc, van Amersfoort-West gehouden in oktober 1966. De gewone generale synode van Amersfoort-West stond toen voor de deur.

2. *Behandeling van de zaak op de synode van Amersfoort-West.*

Het verslag van deputaten-curatoren kwam op deze synode al vrij vroeg aan de orde, maar het zou de aandacht van de synode blijven vragen tot haar laatste zittingsweken toe. En dat zat vast op de uitspraak van 4 januari 1966. De synode had op dit punt veel vragen. Dat kwam aanstonds al enigszins uit in het rapport, uitgebracht door de commissie, die de zaken van de Theologische Hogeschool in studie had genomen. Veel sterker bleek het uit het tegenvoorstel van een lid der synode, ds. D. van Houdt. Hij overwoog „dat hetgeen door curatoren op een drietal punten als „verschil van inzicht" wordt aangeduid, geen verschil van inzicht is, maar het onderscheid markeert tussen Gereformeerd en niet-Gereformeerd!" 37) Daarin gesteund door ds. J. van Raalte, deed hij zelfs een voorstel „prof. Veenhof te citeren om verantwoording af te leggen en genoegdoening te geven aan de synode en daarmee aan de kerken". 38) Het voorstel werd teruggenomen toen de synode een anders geformuleerd voorstel van de commissie kreeg voorgelegd, waarin weliswaar werd besloten het beleid van curatoren goed te keuren, maar tevens om een afzonderlijke brief aan hen te richten over de uitspraak van 4 januari 1966. 39) De brief is te vinden in de Handelingen van Amersfoort-West, art. 120-A. De synode kwam daarin terug op de drie punten, waarop curatoren het bestaan van verschil van inzicht tussen hoogleraren hadden geconstateerd. Ook zij was van mening, dat het bij het gesignaleerde „verschil van inzicht" ging om de grenslijn tussen gereformeerd en niet-gereformeerd. Zeer krachtig worden curatoren herinnerd aan de taal van het Ondertekeningsformulier. Scherp laakte de synode het beleid van de hoogleraren Jager en Veenhof als redacteurs van „Opbouw". Ze wees vooral op wat in dezen na 4 januari 1966 door hen was gedaan en getolereerd, met name op het publiceren van de Open Brief - hetgeen zonder commentaar in „Opbouw" gebeurd was -, alsook op een artikel van later datum van

de hand van prof. Jager, waarin deze openlijk zijn instemming met de Open Brief betuigde. De synode was van oordeel, dat curatoren, overeenkomstig art. 4 van hun Instructie over een en ander met de beide hoogleraren zouden hebben te handelen. De hoogleraren zouden genoegdoening moeten geven, „opdat het niet tot enige disciplinaire maatregel zou behoeven te komen.” 40)

Er is bij curatoren misverstand geweest m.b.t. deze brief. Zij meenden aanvankelijk, dat de door de generale synode van Amersfoort-West te benoemen curatoren de opdracht tot handelen met beide hoogleraren zouden moeten uitvoeren. Toen ze begrepen dat het zittende college deze taak moest vervullen, meenden ze te kunnen volstaan met de door de generale synode genoemde zaken aan de hoogleraren Jager en Veenhof voor te leggen en dan een verslag van beider reactie aan de synode door te geven, opdat deze eventueel verder met hen zou handelen. 41) Daarom kreeg de synode slechts een kort antwoord van curatoren waarin de conclusies van curatoren uit hun besprekingen met de beide professoren werden meegedeeld. Deze conclusies zijn te vinden in de Handelingen van Amersfoort-West, art. 196-A.

Beide hoogleraren zijn blijkens hun nadere verklaring van oordeel, dat bij bezwaren tegen de belijdenis gehandeld moet worden zoals in het Ondertekeningsformulier is aangewezen, terwijl prof. Veenhof tegelijk van mening is, „dat in bepaalde omstandigheden ... in een levende kerk gediscussieerd kan worden over enig punt der belijdenis, vóór men met een gravamen naar de meerdere vergadering gaat.” Prof. Jager is van oordeel, dat, „indien er vertrouwen heerst in de Kerk, er ruimte van discussie over bepaalde punten in de belijdenis aanwezig is.” 42)

Over de verhouding van Schrift en belijdenis willen ze wel zeggen: de belijdenis spreekt de Schrift na, maar ze willen daarbij in acht genomen zien, dat het naspreken gebeurt „op menselijke, onvolledige, gebrekkige wijze.” „De termen „naspreken” en „willen naspreken” worden door hen niet als een tegenstelling verstaan of bedoeld.” 43) Prof. Veenhof verklaarde met betrekking tot de Open Brief, dat hij het met „verschillende elementen” daarin niet eens was. Curatoren verzochten hem zijn mening over de Open Brief te publiceren. Verder kwam ook vast te staan dat prof. Veenhof het met het oordeel van de generale synode van Amersfoort-West niet eens was. Prof. Jager bleef bij zijn gunstig oordeel over de Open Brief, zoals door hem gepubliceerd in het nummer van „Opbouw” d.d. 27 januari 1967. 44)

Zoals reeds aangeduid, was het de bedoeling van de synode geweest, dat curatoren met de proff. Jager en Veenhof zouden handelen. 45) Nu curatoren slechts met „conclusies” waren gekomen, moesten curatoren nader geïnstrueerd worden. Een beslissing werd uitgesteld tot het ogenblik, dat een speciaal voor dit doel ingestelde commissie zou rapporteren. 46) Verder besloot de synode dat o.m. ook 47) over de „conclusies” nog met curatoren moest worden gesproken om verduidelijking en toelichting te vragen. 48) Door een kleine commissie werden vragen vastgesteld. 49) Op 20 september beantwoordden curatoren het hun voorgelegde. 50) Omdat de verduidelijking en toelichting door curatoren nogal van invloed zijn geweest op de brief die de synode tenslotte curatoren heeft doen toekomen (de brief waarin de „verklaringen” stonden, die aan de beide hoogleraren moesten worden voorgelegd), moeten we op de antwoorden van curatoren nog wel even ingaan. Wat de te volgen weg betreft bij bezwaren tegen de confessie, bleek nog, dat prof. Veenhof had verklaard: „ik aanvaard ten volle dat men in de kerkelijke weg moet gaan met een gravamen.” Maar: „Wel zou men, als men een gravamen heeft, ook publiek mogen spreken.” Maar hij had toch ook weer gesteld: „Ik wil niet allerlei dingen individualistisch aan de orde gesteld zien.” 51) Prof. Jager had m.b.t. het handelen van ds. Telder zich niet uitgesproken. Hij had het „niet veroordeeld, maar ook niet het omgekeerde gedaan.” 52)

Inzake de verhouding Schrift belijdenis kwam bij de bespreking op de synode omtrent het standpunt van de hoogleraren niet veel aan het licht dat men al niet wist. Prof. Veenhof had gezegd: „De belijdenis wil de Schrift naspreken en ze doet dat ook.” Daar voegde hij aan toe: „maar dan zoals Bavinck zegt”. Prof. Jager verklaarde: „Als ik van de belijdenis zeg, dat ze gebrekkig mensenwerk is, dan is dat niet in strijd met de term; de belijdenis spreekt de Schrift na.” 53)

Tijdens de bespreking met curatoren op 20 september kwam - in meer dan één verband - ook ter sprake het berucht geworden „Opbouw”-artikel van 8 september 1967. Daarin kwam o.a. deze zin voor: „Daarom zeggen we: naar hun bedoeling zijn ze (de belijdenisgeschriften, comm.) een weergave van de Heilige Schrift en die geven ze ook metterdaad weer. Dat wil zeggen: op menselijke en dus

onvolkomen en gebrekkige wijze."

Het noemen van het „Opbouw"-artikel - een artikel van de redactie - brengt ons meteen tot een onderdeel van de zaak, dat nu nog nader bezien moet worden, omdat het een rol speelt in de „brief-met-de-vragen" hierboven al genoemd

De synode¹ ontving van curatoren ook nog een brief waarin o.m. bericht werd gedaan van een mededeling van de senaat van hoogleraren, „dat hij geen mogelijkheid aanwezig ziet tot de gezamenlijke arbeid vanwege het begin van het artikel van de redactie van „Opbouw", d.d. 8 september 1967 (alinea 3, 4, 5) en de nadrukkelijke handhaving daarvan, ook al is door vier leden van de senaat eenstemmig en met grote nadruk verzocht deze aanstoot weg te nemen." 54) Een ernstige zaak! Wat waren toch wel de woorden die de hoogleraren Doekes, Schilder, Kamphuis en Van Bruggen de andere twee, Veenhof en Jager, zo in gebreke deden stellen? De gewraakte alinea's luiden:

„En nu heeft de meerderheid van de Senaat van de Hogeschool, onder goedkeuring van de meerderheid der curatoren, de O.B. ook daar tot een sjibboeth gemaakt. Dit besluit houdt in, gelijk uit het Persverslag van de Curatoren van de vorige week blijkt: Een jongeman uit Kampen, die wil studeren of examen doen aan de Hogeschool, zal zonder *meer* toegelaten worden als hij een attest kan tonen van de „kerkeraad-van Dijk" zullen we maar zeggen. Want hij zal wel tegen de O.B. zijn. Maar met een attest van de kerkeraad van de Nieuwe Kerk komt hij niet klaar. Hij zal onderzocht worden „inzake zijn belijdenis" en hij moet zich geen illusies maken toegelaten te worden als hij tegen de O.B. geen ernstige bezwaren heeft. Voor Kampen kan men ook zetten Amstelveen, Amsterdam, enz.

Deze besluiten en handelingen achten wij rampzalig voor onze kerken. Een kind kan voorspellen wat er verder gaat gebeuren. Geen leerling aan de Hogeschool, die niet tegen de O.B. is!

Maar hoe dan met professoren en docenten „die van oordeel zijn dat de O.B. geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft"? En hoe dan met dienaren des Woords en ambtsdragers die er evenzo over denken?

Zo is de O.B. tot een toetssteen gemaakt. We kunnen dus ook zeggen: hij wordt als een breekijzer gebruikt. Nu kan men met wat kunst- en vliegwerk wel wat afwijking van de Belijdenis construeren. Maar dan moet men wel van een mug een olifant maken. En wel lezen met argusogen. En zich niets aantrekken van wat de ondertekenaars naar hun eigen verklaring bedoeld hebben. Als men welwillend leest en kijkt door de ogen van de opstellers zelf, dan is er geen enkele ketterij in te ontdekken."

De bezwaren van de „vier" richtten zich zowel tegen het feit als tegen de inhoud van de publicatie.

In de eerste plaats maakten ze er bezwaar tegen, „dat er uit de senaat gesproken" was, inzonderheid doordat van het attestenbesluit werd gesproken als een besluit van de „meerderheid van de senaat". Vervolgens hadden ze ernstig bezwaar tegen het tendentieuze karakter van de weergave van het attestenbesluit. Niet tot uiting waren gekomen het interimskarakter noch ook de werkelijke bedoeling van het attestenbesluit. Wat de redactie van „Opbouw" van het besluit maakte, was in de tekst ervan niet te lezen. Tenslotte achtten zij de wijze waarop in het artikel wordt gesproken over hen, die in de Open Brief een ernstige oorzaak van nadenken zien, aanstootgevend.

Toen de vier hoogleraren hun bezwaren in een senaatsvergadering aan hun beide collegae voorlegden, werd de moeite nog groter. Want tijdens die besprekingen werd duidelijk dat prof. Jager wel wilde examineren, maar aan de uitvoering van het attesten-besluit niet wilde meewerken. Hij vroeg tevens of de rector, prof. Veenhof, niet vrijgesteld kon worden van het eventueel onderzoek van studenten. Hij stelde aanvankelijk voor, dat prof. Veenhof wel officieel als rector de studenten zou inschrijven, maar daarbij het bedoelde onderzoek niet zou leiden. Prof. Veenhof drong er zelf ook op aan van dit onderzoek vrijgesteld te worden. Daar was voor het verschijnen van het „Opbouw"-artikel op 8 september 1967 niet over gesproken. Het werd dus zo, dat op de morgen van de 11de september de senaat van alle kanten in een impasse verkeerde, terwijl op de middag van die dag de inschrijving van de aankomende studenten moest plaats vinden. 55) Een voorlopig besluit werd genomen de inschrijving uit te stellen tot 13 september, en de moeite aan curatoren voor te leggen. 56) Op de curatoren-vergadering vond een brede bespreking plaats. Alle hoogleraren waren aanwezig, behalve prof. Veenhof, die ziek was geworden. Prof. Jager zei: Als de bedoeling van het attestenbesluit in het „Opbouw"-artikel onjuist is weergegeven, kan en mag dit door de andere hoogleraren in hetzelfde blad recht gezet worden.

Curatoren spraken uit, dat zij de interpretatie van het attestenbesluit onjuist achtten, en betreurden dat de twee hoogleraren op de wijze, als zij dit gedaan hadden in het „Opbouw“-artikel waren opgetreden tegen hun mede-senaatsleden en curatoren. Ze gaven bovendien aan de senaat de opdracht met de inschrijving van studenten voort te varen, ook al zouden een of meer hoogleraren menen aan deze inschrijving geen medewerking te kunnen verlenen. De volledige tekst van het curatoren-besluit is te vinden in de Handelingen van Amersfoort-West, art. 218-A. 57)

Nog op dezelfde dag (12 september) werd toen door de senaat definitief besloten de inschrijving te doen plaatsvinden op 13 september. 58) En, zoals gezegd, curatoren legden de zaak aan de synode van Amersfoort-West voor.

Op 13 oktober 1967 kwam de synode tot een beslissing. Nog eens werd een brief vastgesteld voor deputaten-curatoren. De synode constateerde daarin, dat de hoogleraren in hun bespreking met curatoren de „zoeer begeerde genoegdoening“ niet hadden gegeven, en dat in feite curatoren „met hen op geen van de drie punten, waarover blijkens (de) verklaring van 4 januari 1966 'verschil van inzicht' bestond“ verder gekomen waren. De synode was van oordeel dat er „volkomen helderheid“ moest komen. Daartoe droeg ze aan curatoren op van de beide hoogleraren een aantal verklaringen te vergen: de verklaringen of „vraagstellingen“ waarvan al sprake was op de eerste bladzijden van dit rapport en waarvan de beantwoording hier verder onze aandacht vraagt. 59)

3. *Verdere behandeling van de zaak door deputaten-curatoren.*

In dit onderdeel van het historisch overzicht kan de commissie kort zijn omdat, tegelijk met het „vertrouwelijk schrijven“, de leden van uw vergadering ontvingen een afschrift van de tussen curatoren en de beide hoogleraren gevoerde correspondentie. 60) Volledigheidshalve geven we hier een kort verhaal van het verloop van de bemoeienissen, die curatoren met de zaak hebben gehad.

Op 30 oktober 1967 is de brief van de synode op de tafel van curatoren. Hij wordt meteen in bespreking genomen. 61) Toch komen curatoren nog niet tot een beslissing over de vraag, hoe ze de zaak zullen behandelen. De oorzaak daarvan is te zoeken in het feit dat zij op die dag ook een bespreking hadden met prof. Jager, die in het „Opbouw“-nummer van 29 september zich had verdedigd m.b.t. het redactie-artikel van 8 september. 62)

Op 2 november wordt besloten een afschrift van de synode-brief aan de beide hoogleraren voor te leggen. Voor ze antwoord geven, mogen ze de zaak nog eens met curatoren doornemen, indien ze daaraan behoefte gevoelen. 63) Op 23 november is er dan een onderhoud met prof. Jager. Over het besprokene is niets genotuleerd. Prof. Jager belooft binnenkort te zullen antwoorden. 64) Op de vergadering van 12 december worden curatoren uit een brief van prof. Jager gewaar, dat de hoogleraren van plan zijn een gezamenlijk antwoord te geven. Besloten wordt hen te berichten, dat curatoren het op prijs zullen stellen van ieder persoonlijk een antwoord te ontvangen. 65)

Op 11 januari 1968 zijn de antwoorden ter tafel. Ze zullen op de volgende vergadering worden besproken. 66) Op 25 januari wordt dan uitgesproken dat de gegeven antwoorden niet bevredigend geacht kunnen worden. Er zal bij de hoogleraren op worden aangedrongen „de door de generale synode van Amersfoort-West verlangde verklaringen te geven“. Antwoord wordt gevraagd vóór 15 februari. 67) Op die datum zijn inderdaad weer antwoorden binnengekomen. Ze zullen op de volgende vergadering onderwerp van bespreking zijn. In de notulen van déze vergadering, waarop dit besloten wordt, lezen we voor het eerst van het standpunt van ds. Janse. Hij meent „een bepaald aspect in de zaak tussen deze hoogleraren en de curatoren (c.q. de generale synode) te berde te kunnen brengen, dat misschien tot nu toe niet voldoende aandacht heeft gekregen. Aangezien hij de vroegere besprekingen tussen curatoren en hoogleraren (o.a. die van januari 1966) niet heeft meegemaakt, zal hij eerst de stukken bestuderen en dan zo mogelijk zijn opmerkingen vóór de volgende vergadering aan ieder der curatoren doen toekomen.“ 68)

Op 23 februari vergaderen curatoren weer. „De door ds. Janse in de vergadering van 15 februari toegezegde „opmerkingen“ m.b.t. de zaak tussen de hoogleraren Jager en Veenhof en de curatoren (c.a. de generale synode) zijn door hem in een memorandum verwerkt. Dit wordt door hem gelezen en vervolgens besproken. Een beslissing: hoe verder te handelen in de zaak met genoemde hoogleraren en de door hen gezonden brieven ... wordt nog niet genomen“. 69) Op 22 maart komen de brieven van de hoogleraren in bespreking. Besloten wordt aan hoogleraren te schrijven, dat „ook deze antwoorden

deputaten-curatoren niet bevredigen. De generale synode van Amersfoort-West heeft deputaten-curatoren immers verzocht een antwoord te vergen op de verschillende vragen, door haar opgesteld. Zodat aan de hoogleraren vriendelijk verzocht zal worden op die vragen met „ja" of „neen" te antwoorden. Een „neen" kan dan desgewenst nader gemotiveerd worden." 70) Op de vergadering van 16 april 1968 is er een antwoord van prof. Jager, waarin hij verzekert aan zijn beide brieven over deze zaak niets toe te voegen te hebben. Prof. Veenhof heeft ook een briefje gezonden. Hij verklaart te menen, dat hij in zijn vorige brieven reeds zo duidelijk als hem mogelijk was uiteengezet heeft, hoe hij over de door de generale synode ter sprake gebrachte kwesties denkt. Curatoren besluiten, „dat een commissie de verschillende van beide hoogleraren ingekomen brieven zal analyseren, en registreren en formuleren wat daarin niet bevredigend is". Op 10 mei zal een beslissing vallen. 77) Op laatstgenoemde datum komt de commissie met een meerderheids- en een minderheidsrapport. Het laatste van ds. Janse. Van de rapporten is in de notulen alleen de slotvraag van het meerderheidsrapport genotuleerd: „Hoe pijnlijk en bedroevend dit ook moge zijn, blijft er nu nog wel iets anders over dan wat genoemde generale synode (bedoeld is die van Amersfoort-Weet 1967, comm.) aanduidde als „enige disciplinaire maatregel"?" Het meerderheidsrapport wordt „in zijn strekking aanvaard". 72)

Onder al deze besprekingen door was prof. Veenhof niet in staat vergaderingen hij te wonen. Op 17 mei is de emeritaatsaanvraag van deze hoogleraar ter tafel. M.b.t. de vraag, „of er tegen de hoogleraren Jager en Veenhof enige disciplinaire maatregel genomen moet worden", wordt besloten deze zaak op te schorten totdat curatoren hun rapport aan de eerstkomende synode voorbereiden. Aan de betrokkenen zal worden bericht dat deze zaak aan die synode zal worden voorgelegd. 73) In de vergadering van 7 november 1968 wordt dan besloten „over de zaak proff. Jager en Veenhof afzonderlijk in een vertrouwelijk schrijven aan de synode te rapporteren". 74) Verder werd op die datum „bij de meerderheid van stemmen besloten nog eens een brief tot de emeriti-hoogleraren te richten (nu het al een tijd geleden is dat voor het laatst door hen over deze zaak brieven zijn gewisseld met curatoren) met de vraag of zij een pertinent antwoord op de door de generale synode van Amersfoort-West gestelde vragen willen geven. Ds. Janse stelt de vraag of hij over deze zaak zijn eigen opvatting aan de generale synode zal mogen voorleggen. De gestelde vraag wordt bevestigend beantwoord". 75)

Op 6 december 1968 is er een antwoord van prof. Jager. Hij schrijft, dat hij niets aan zijn eerder gezonden brieven toe te voegen heeft. Wel herinnert hij er aan te hebben geschreven, dat hij alles nog graag eens wil bespreken met curatoren. Prof. Veenhof heeft vanwege uitstедigheid niet kunnen antwoorden. Op 9 januari 1969 zal een ontwerp-rapport worden gemaakt voor de komende generale synode. 76) Op 9 januari is er dan toch een brief van prof. Veenhof. Hij deelt mee, „dat hij aan hetgeen hij reeds eerder aan curatoren heeft geschreven niets heeft toe te voegen". „Het ontwerp-rapport (vertrouwelijk schrijven, comm.) komt in bespreking, maar wordt niet afgerond." 77)

Op 24 januari wordt dan het stuk voor de synode vastgesteld: het stuk dat nu op uw vergadering dient, en dat in dit rapport nog beoordeeld zal moeten worden. 78)

Aan het einde van dit gedeelte van ons rapport gekomen, vraagt de commissie nog even aandacht voor de vragen, die de commissie aan de hoogleraren heeft gesteld, alsook voor de antwoorden, die hoogleraren gaven. 79) Prof. Jager heeft de vragen niet beantwoord, behalve dan de laatste, die betrekking heeft op de gebeurtenissen rond het „Opbouw"-artikel van 8 september 1967. Dat antwoord is negatief, waardoor de zaak met prof. Jager nog precies zo staat als voor het begin van deze synode. Het antwoord van prof. Veenhof gaat ten dele op de gestelde vragen in; het zal dan ook op een aantal punten meetellen voor de beoordeling van zijn standpunt.

NOTEN

- 1) Genoemd verslag, pag. 3.
- 2) Vertrouwelijk schrijven, pag. 1.
- 3) Pag. 42-46 van de Handelingen van de generale synode van Amersfoort-West 1967.
- 4) Vertrouwelijk schrijven, pag. 1.
- 5) Vertrouwelijk schrijven, pag. 4.
- 6) Vertrouwelijk schrijven, pag. 4, 5.
- 7) Proces-verbaal van het horen van deputaten-curatoren, d.d. 28 juni 1969, onderdeel C, pag. 5, 6.

- 8) Proces-verbaal als boven, onderdeel C, pag. 6.
- 9) Minderheidsnota, pag. 1.
- 10) Id. pag. 1.
- 11) Id. pag. 5, 6.
- 12) Id., pag. 1.
- 13) Kerkbode van de gereformeerde kerken in Noord-Holland 8 mei 1965. Blijkens de notulen van de curatoren-vergadering van 22 sept. 1965 werd de hier bedoelde beschuldiging teruggenomen (art. 3).
- 14) Op 3 juni, 2, 7, 8 juli en 16, 22 september 1965.
- 15) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 3 juni 1965, pag. 4.
- 16) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 8 juli 1965, pag. 2.
- 17) Gewezen werd op artikelen in „Opbouw”, waarin prof. Veenhof „passage verleent aan artikelen, waarin ongereformeerde verschijnselen in de gemeente te Rijsbergen in bescherming worden genomen; voorts artikelen, waarin de bestrijding van Zondag 22 van de Heidelbergse Catechismus ... wordt beschermd; al verder artikelen van ds. C. Vonk met critiek op onderdelen van onze gemeenschappelijk aanvaarde belijdenis”. Verder op een artikel in het Calvinistisch Jongelingsblad van de hand van lector drs. D. I. Buwalda.
- 18) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 8 juli 1965, pag. 3.
- 19) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 14 oktober 1965, pag. 2.
- 20) Idem.
- 21) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 22, 23, 24 november 1965, pag. 1.
- 22) Brief van prof. Jager aan curatoren, d.d. 5 november 1965.
- 23) Brief van prof. Veenhof aan curatoren, ongedateerd stuk. Ter vergelijking zijn aan de synodeleden inmiddels ook de antwoorden van de hoogleraren Doekes, Kamphuis en Schilder ter kennis gebracht.
- 24) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 22, 23 en 24 november 1965, art. 3.
- 25) Id., art. 4.
- 26) Notulen vergadering deputaten curatoren id. art. 5. Deze opmerkingen werden door prof. Veenhof blijkbaar gemaakt naar aanleiding van het spreken van curator ten Hove, die van oordeel was, dat bestrijding van overwaardering van de confessie onder ons vrij irreëel is. Onderwaardering is thans een groot gevaar.
- 27) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 22, 23 en 24 november 1965, art. 7.
- 28) Id., art. 9.
- 29) Id., art. 5.
- 30) Id., art. 7.
- 31) Id., art. 7.
- 32) Id., art. 5.
- 33) Notulen vergadering deputaten-curatoren 22, 23 en 24 november 1965, art. 7.
- 34) Notulen vergadering deputaten-curatoren 3 en 4 januari 1966, art. 3. Komt ook voor als laatste stuk bij stencil 62, d.d. 21 augustus 1969.
- 35) Notulen vergadering deputaten-curatoren 14 en 27 april 1966, resp. artt. 4 en 5.
- 36) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 1 september 1966, art. 6.
- 37) Archiefstukken generale synode van Amersfoort-West 1967, R 103. Het hier vermelde slaat op de constatering van deputaten-curatoren m.b.t. „het verschil van inzicht”, zoals voorkomend in de 2e alinea van de uitspraak van 4 januari 1966.
- 38) Handelingen van de generale synode van Amersfoort-West, art. 79-A.
- 39) Id., art. 120-A.
- 40) De woorden „disciplinaire maatregel” vallen hier dus voor het eerst.
- 41) Weergave van de beantwoording van vragen gesteld aan deputaten-curatoren, Archief generale synode van Amersfoort-West, R 112, pag. 6.
- 42) Brief van deputaten-curatoren aan de generale synode van Amersfoort-West, d.d. 1 sept. 1967, A 1, 2, 3.
- 43) Id., B.
- 44) Id., C 1, 2, 3.
- 45) Brief van de generale synode van Amersfoort-West aan deputaten-curatoren, d.d. 6 juni 1967, Handelingen Amersfoort-West, art. 120-A.
- 46) Handelingen Amersfoort-West, art. 196-A.

- 47) Er waren nog twee andere brieven van dep.-cur., waarover een beslissing moest worden genomen; een over de zaak van de lectoren Buwalda en Mulder en de andere over de onmogelijk geworden samenwerking tussen hoogleraren.
- 48) Handelingen generale synode Amersfoort-West, art. 218-A.
- 49) Handelingen generale synode Amersfoort-West, art. 218-A.
- 50) Id., art. 237-A.
- 51) Weergave van de beantwoording van vragen gesteld aan deputaten-curatoren, pag. 7.
- 52) Id., pag. 8, 9.
- 53) Id., pag. 10.
- 54) Zie voor de tekst van deze brief Handelingen generale synode Amersfoort-West, art. 218-A.
- 55) Notulen van de senaatsvergaderingen d.d. 8, 9 en 11 september 1967.
- 56) Id., d.d. 11 september 1967. Zie ook notulen vergadering deputaten-curatoren d.d. 12 september 1967, art. 3.
- 57) Notulen vergadering deputaten-curatoren 12 september 1967, art. 3.
- 58) Notulen van de senaatsvergadering 12 september 1967.
- 59) Handelingen generale synode Amersfoort-West, art. 264-A.
- 60) Stencil no. 14, d.d. 13 mei 1969.
- 61) Notulen vergadering deputaten-curatoren van 30 november 1967, art. 6.
- 62) In dit artikel verdedigt prof. Jager het redactioneel artikel van 8 september 1967.
- 63) Notulen vergadering deputaten-curatoren 2 november 1967, art. 7.
- 64) Id., 23 november 1967, art. 8.
- 65) Id., 12 december 1967, art. 6.
- 66) Id., 11 januari 1968, art. 3. De beide brieven zijn opgenomen in de aan deze synode overgelegde correspondentie.
- 67) Notulen vergadering deputaten-curatoren 25 januari 1968, art. 7.
- 68) Id., 15 februari 1968, art. 5. De beide brieven zijn opgenomen in de correspondentie, overgelegd aan deze synode.
- 69) Notulen vergadering deputaten-curatoren 23 februari 1968, art. 7.
- 70) Notulen vergadering deputaten-curatoren 22 maart 1968, art. 5. Id., 10 april 1968, art. 4. Brieven zijn opgenomen in de correspondentie.
- 71) Notulen vergadering deputaten-curatoren 10 mei 1968, art. 5.
- 72) Id., 17 mei 1968, art. 11.
- 73) Id., 20 juni 1968, art. 6.
- 74) Id., 20 november 1968, art. 9.
- 75) Id., 6 december 1968, art. 7.
- 76) Id., 9 januari 1969, artt. 3 en 4.
- 77) Id., 24 januari 1969, art. 3.
- 78) De vragen van de commissie aan de synodeleden uitgereikt in een ongenummerd en ongedateerd stencil. Antwoorden van de hoogleraren Jager en Veenhof uitgereikt in de stencils 60 en 61.

B. HET BEZWAAR VAN DS. J. C. JANSE.

Ds. Janse kan, zoals we hebben gezien, moeilijk instemmen met het voorlopige besluit van deputaten-curatoren om tegen de hoogleraren Veenhof en Jager disciplinaire maatregelen te nemen. Waarom? Hij schrijft zelf, dat het er hem niet om te doen is het schrijven van deputaten-curatoren te bestrijden. Het is ook niet zijn bedoeling de beantwoording van de vragen van Amersfoort-West door de beide hoogleraren te verdedigen. Wat is dan wèl zijn motief? Vindt hij de voorgestelde maatregel te erg, te straf? Nee, hij is van mening, dat de discussies tot dusver niet op het vlak hebben gelegen, waarop ze hadden behoren te liggen. Waarop ze ook hadden kunnen liggen. in dat geval hadden we misschien niet de moeilijkheden gehad, die we nu hebben.

Ds. Janse meent ook aan te kunnen wijzen op welk vlak zich de discussies wèl hadden moeten bewegen. Hij wil immers „een andere weg wijzen". En hij heeft „een verzoek" om hem op die „andere

weg" te volgen en als synode met hem te gaan, waar hij meent dat „samenbinding rondom Schrift en belijdenis" mag worden verwacht en twisten kunnen worden beslecht.

Een nauwkeurig onderzoek naar wat ds. Janse wil, is daarom op z'n plaats. En daarbij gaan dan vóórop vragen als: *wie* discussieerden er op het verkeerde vlak? En: *waarom* was wat zij deden er naast?

Daarna komt aan de orde de vraag: *hoe* had ds. Janse het dan gewild? Dan pas is een verantwoorde *beoordeling* mogelijk.

1. *Wie worden door ds. Janse in gebreke gesteld?*

Het antwoord is niet erg gemakkelijk te geven. Hij maakt niet duidelijk wanneer en bij wie het voor het eerst is mis gegaan; wie er als eerste het verkeerde discussievlak betrad. We krijgen de indruk, dat het al lang geleden is dat sommigen (óf allen?) de verkeerde kant uit gingen. Immers, de discussies „van de laatste jaren" deugden niet. En dáárom deugden ook niet: de „vraagstellingen" van de synode van Amersfoort-West. Ook niet: de „beantwoordingen" door de hoogleraren Jager en Veenhof. Tenslotte ook niet: de „beoordeling van de gegeven antwoorden" door curatoren.

Tot de vele instanties en personen, die door ds. Janse in gebreke worden gesteld, behoren dus in elk geval: de generale synode van Amersfoort-West 1967, de hoogleraren Jager en Veenhof en het college van curatoren. Dat is wel duidelijk. Het is óók duidelijk, wie van deze drie de hoofdschuldige is: de synode van Amersfoort-West! Antwoorden die er naast zijn, komen immers vaak op vragen die verkeerd gesteld zijn. In elk geval: vragen worden altijd eerst gesteld. Dan komen de antwoorden. En tenslotte de beoordeling van de antwoorden.

De grote vraag is dus voor deze synode: is het bezwaar van ds. Janse tegen de „vraagstellingen" van de synode van Amersfoort-West terecht? Moet het antwoord bevestigend luiden, dan zullen we een „andere weg" dienen te gaan. Welke? Dat probleem is vooreerst nog niet aan de orde.

2. *Wat voert ds. Janse aan tegen de „vraagstellingen" van Amersfoort?*

Formeel brengt ds. Janse slechts bezwaren naar voren tegen de vragen, die de generale synode van Amersfoort-West stelde onder B en C; in par. 2 en 3 van zijn minderheids-nota tegen het onder B genoemde en in par. 4 tegen het onder C aan de hoogleraren voorgelegde. Voor de tekst van deze vragen verwijzen wij naar pag. 575.

Ds. Janse gaat niet in tegen wat onder A werd gevraagd: de verklaringen m.b.t. het nakomen van wat met de ondertekening van het Ondertekeningsformulier beloofd werd. Evenmin tegen de vraag onder D, waarin de terugname van drie alinea's uit het „Opbouw"-artikel van 8 september 1967 gevergd werd. Dit wil nog niet zeggen, dat hij tegen de daarin voorkomende vraagstellingen géén bezwaar heeft. We zullen hem waarschijnlijk meer recht doen, als we aannemen, dat hij er van uitgaat dat, wanneer de synode hem volgt in zijn verzet tegen de vragen onder B en C, die andere vragen vanzelf van tafel gaan. Die veronderstelling is niet zo vreemd, wanneer we bedenken, dat de vragen onder B genoemd, betrekking hebben op de grote zaak van de verhouding van Schrift en belijdenis, terwijl die onder C alles te maken hebben met de verhouding van Schrift en kerkorde.

Welke bezwaren heeft ds. Janse tegen de vraagstelling onder B en C? Daar is nog niet zo gemakkelijk een antwoord op te geven. Ds. Janse heeft zo zijn eigen taal en manier van betogen. Het was voor uw vergadering misschien wel beter geweest dat hij een echt bezwaarschrift tegen art. 264-A van de Handelingen van de synode van Amersfoort-West had ingediend. Hij had dan de vinger moeten leggen bij de tekst van de vragen om zo aan te tonen: daar en daar stelt de synode een vraag, waarmee ik het niet eens kan zijn. Hij had dan ook zijn bezwaren meer geordend moeten formuleren. Nu krijgen we vaak de indruk, dat ds. Janse in zijn betoog het contact met de gewraakte vraagstellingen niet vasthoudt. De lezer van de minderheidsnota ziet zich nog al eens genoodzaakt zelf een verbindende tekst aan te brengen om te komen waar hij moet zijn: het punt waar hij in staat is te begrijpen wat ds. Janse nu eigenlijk aanvoert voor zijn stelling, dat de vraagstelling van de synode van Amersfoort-West vrucht is van een discussie, op het verkeerde vlak gevoerd. We zullen nu trachten zijn betoog te volgen. Zoveel mogelijk met gebruikmaking van zijn eigen woorden.

a. *Ten aanzien van de vraagstelling onder B:*

De fout van deze vraagstelling is, dat ze is geboren uit een formeel debat. Het ging in dat debat slechts over „de vraag of de belijdenisgeschriften al of niet overeenkomen, in alles, met de Heilige Schrift”; anders gezegd: over „de problemen rondom het gezag van de belijdenis en haar appellabel-zijn aan de Schrift”; of, nog weer anders gezegd: over „de waarde en de plaats van de belijdenis”.

Er was in dit debat slechts een „theologische vraag” aan de orde. Het ging over de „formeel beredeneerde binding” van de belijdenis aan de Schrift „over de nauwkeurigheid waarvan steeds discussie mogelijk blijft. Daarom kan van het hele debat, waaruit de vraagstellingen van Amersfoort-West geboren werden, gesproken worden als van „een weinig vruchtbare discussie-problematiek”.

Er is een „veel dieper liggende vraag”, maar die „is niet of nauwelijks aan de orde gekomen”. Het is de vraag „naar de sterke band tussen de belijdenis der kerk en het concrete onderwijs van de Schrift, zijnde de taal en de mening des Geestes.” Men had oog moeten hebben voor „de zeer sterke band - geestelijke band - tussen het in de belijdenis beledene en de Schrift”. Want „de belijdenis spreekt dicht bij de Schrift in praktische, niet systematische bewoordingen over wat zij in de Schrift in de taal van de Heilige Geest gevonden heeft.”

b. Ten aanzien van de vraagstelling onder C.:

Bij de hantering van de kerkenordening moeten wij weer oog krijgen voor „de band tussen de kerkenordening en *het levende Woord*. Om aldus te regeren met het juk van Christus. Anders is er geen dageraad”. Wanneer er dan tegelijk oog was geweest voor „de zeer sterke geestelijke band tussen de belijdenis en de Schrift” had men ook bij een man als ds. Telder de behoefte kunnen wegnemen om in de belijdenis bepaalde woorden, die herinneren aan spreekwijzen uit de vorige eeuwen, te veranderen. Nu het goede zicht op de belijdenis ontbrak, heeft het niet alleen aan het rechte inzicht ontbroken t.a.v. het mistasten van genoemde predikant, maar zitten we ook met een synodebesluit, waarvan het te wensen ware, dat het minder theologisch en meer Schriftuurlijk geformuleerd was. In het geval van ds. Oosterhoff ligt het min of meer gelijk. Hij kwam inderdaad tot „vreemde conclusies”, „gedachten over algemene verzoening”. Maar hij kwam daartoe, omdat hij het praktisch spreken van de Schrift in-de-tijd niet als zodanig onderkende. Hij vergat „dat de Schrift niet ... redeneert, maar niet anders doet dan Gods beloften-in-de-tijd ernstig nemen.”

3. *Het „verzoek” van ds. Janse.*

Ook bij het verzoek van ds. Janse stuiten we op moeilijkheden. Daarover hier nog een enkel woord. Hij schrijft letterlijk: „Daarom verzoek ik uw vergadering, bij de beoordeling van heel deze materie, de bovengenoemde onderscheiding wel te willen verdisconteren. Dan zou er ruimte komen om deze zaken op dit vlak te bezien en de stukken anders te lezen”.

Nu zijn er „boven” meerdere „onderscheidingen” „genoemd”.

Een paar voorbeelden: de sterke geestelijke band van de belijdenis aan de Schrift en de formeel beredeneerde binding tussen die beide. Of ook: de formele, theologische redeneergang en het praktische spreken van Schrift en belijdenis. Nog verder: de taal en de begrippen van het wetenschappelijk spreken en het concrete spreken van de Schrift. En dan - dicht in de buurt van de plaats waar het „verzoek” staat neergeschreven - de onderscheiding van het praktisch spreken van de Schrift in-de-tijd en daartegenover het redeneren op scholastieke wijze.

Het wil de commissie voorkomen dat dit niet allemaal hetzelfde is, en dat het redelijk is te veronderstellen, dat ds. Janse in zijn verzoek de laatstgenoemde tegenstelling op het oog heeft.

4. *Beoordeling.*

Bij de beoordeling van hetgeen ds. Janse naar voren brengt, zijn er eveneens moeilijkheden.

In de eerste plaats meent de commissie er op te moeten wijzen, dat ds. Janse veelal het bewijs van wat hij stelt achterwege laat. Een voorbeeld moge dit duidelijk maken: volgens ds. Janse had het „synodebesluit” in de zaak-ds.-Telder „minder theologisch” en „Schriftuurlijker” moeten zijn. Afgezien nu van de vraag welk synodebesluit ds. Janse hier precies bedoelt, moet het ons van het hart, dat hij helemaal niet concreet aantoont waarom en in welk opzicht dat „synodebesluit” te theologisch

en niet Schriftuurlijk genoeg is. Daarom kunnen we niet nauwkeurig bepalen wat hij hier met „theologisch" bedoelt.

In de tweede plaats laat ds. Janse lang niet altijd zien wat het door hem beredeneerde te maken heeft met hetgeen hij zeggen wil. Een duidelijk voorbeeld daarvan vinden we in par. 4 van zijn nota. Het gaat daar over de vraag van de synode van Amersfoort-West aan de hoogleraren Jager en Veenhof, die betrekking heeft op het voor vast en bondig houden van besluiten van meerdere vergaderingen. Ds. Janse gaat daarbij in op de zaken-ds. Telder en -ds. Oosterhoff. In de eerste zaak wijst hij fouten aan, die „men" z.i. heeft gemaakt bij het handelen met deze predikant. In de tweede zaak wijst hij slechts op een tekortkoming in het exegetiseren van de betrokken predikant. Maar hoe en waarom een en ander de hoogleraren Jager en Veenhof zou kunnen ontslaan van hun roeping zich te houden aan de afgesproken regel van art. 31 K.O. wordt niet duidelijk. Ds. Janse zwijgt daarover.

Ondanks deze bezwaren wil de commissie toch ingaan op het betoog van ds. Janse. Dat gebeurt in *afwijzende* zin. Zij is n.l. van mening, dat ds. Janse niet heeft aangetoond, dat de vraagstelling van Amersfoort-West onjuist is geweest.

Toetsing van zijn bezwaar heeft de commissie veeleer tot het oordeel gebracht, dat genoemde synode terecht van hoogleraren heeft gevergd wat in haar vraagstelling werd vastgelegd.

Wat de commissie tegen het door ds. Janse gegeven betoog inbrengt, wil zij u voorleggen in directe aansluiting aan de onder 2 gegeven samenvatting van dit betoog.

ad 2a. Ds. Janse geeft onnauwkeurig en onvolledig weer, hoe de vraagstelling van de generale synode van Amersfoort-West tot stand is gekomen. Het is waar, dat aan die vraagstelling een „discussie" tussen curatoren en hoogleraren voorafging, die zich voornamelijk bezig hield met de vraag naar het gezag van de belijdenis. Maar hij ziet over het hoofd, dat aan die discussie óók weer het een en ander vooraf was gegaan:

In de eerste plaats waren in de kerken sommigen afgeweken van de leer op duidelijk aanwijsbare punten, b.v. m.b.t. antwoord 57 van de Heidelbergse Catechismus. Vervolgens hadden anderen hen, die van de leer waren afgeweken, in bescherming genomen.

Eveneens vóór de discussie tussen curatoren en hoogleraren hadden meerdere vergaderingen besluiten genomen, waarin zij hadden aangetoond, dat de aangevochten leer rustte op het concrete spreken van de Schrift.

De hoogleraren Jager en Veenhof bleven echter hen, die door de kerkelijke vergaderingen veroordeeld waren, in bescherming nemen. Zij deden dit *niet* door in de kerkelijke weg de genomen besluiten te bestrijden met argumenten aan Schrift en belijdenis ontleend. Maar zij kwamen met beschouwingen, waarin de verbindende kracht van de belijdenis in discussie werd gebracht. Dáárom moest het met hen wel komen tot een gesprek over „de waarde en de plaats van de belijdenis".

Bovendien is het beslist onjuist, zeker als we de hier gereleveerde gang van zaken in aanmerking nemen, om de gesprekken met de curatoren en de vraagstelling van de generale synode van Amersfoort-West te karakteriseren als slechts betrekking hebbend op een „theologische vraag" en als „een weinig vruchtbare discussie-problematiek". Het ging immers in dat alles om het vaststellen van de verbindende kracht van verklaringen en beloften, afgelegd en gedaan voor Gods aangezicht, opdat, naar het Woord des Heren, de dienaren des Woords zich zouden houden aan het betrouwbare Woord naar de leer (Titus 1 : 9) en dat zo de kerk, naar haar roeping, pijler en fundament der waarheid zou kunnen zijn in deze wereld (1 Tim. 3 : 15).

ad 2b. Ds. Janse verwijt de meerdere vergaderingen, dat deze geen oog gehad hebben voor „de zeer sterke geestelijke band tussen de belijdenis en de Schrift". Hij poneert in feite, dat diezelfde vergaderingen niet hebben vastgehouden aan de rechte regering der kerk, door „de band tussen de kerkenordering en het levende Woord" uit het oog te verliezen. Hij kwalificeert het „synodebesluit" m.b.t. de zaak-ds. Telder als een uitspraak, die „minder theologisch" en „Schriftuurlijker" had moeten worden geformuleerd.

Hier moet worden opgemerkt, dat vooral op dit punt ds. Janse nalaat te bewijzen wat hij stelt. In feite komt hij toch met meer of minder zware klachten over het doen en laten van meerdere vergaderingen zonder bewijs. Daardoor maakt hij het de synode niet alleen moeilijk om op het door hem aangevoerde in te gaan, maar zij kan ook wat hij naar voren brengt niet aanvaarden als een argument tegen de vraagstelling van de generale synode van Amersfoort-West.

Bovendien moet er op gewezen worden, dat zowel in de zaak-ds. Telder als in de zaak-ds. Oosterhoff de kerkelijke instanties zich alle moeite gegeven hebben om *vanuit de Schrift* de betreffende predikanten tot ander inzicht te brengen. Met een overvloed aan Schriftgegevens hebben zij aangetoond, dat op de omstreden punten van de leer er inderdaad een „zeer sterke geestelijke band tussen de belijdenis en de Schrift" aanwezig is. Tenslotte mag het de aandacht niet ontgaan, dat ds. Janse met zijn kritiek allerminst heeft aangetoond, dat de hoogleraren Jager en Veenhof ter zake van de bewuste synodebesluiten het recht hebben om hetgeen in artikel 31 is bepaald, te negeren.

Zo komt de commissie dan tot de conclusie, dat door ds. Janse geen betere weg gewezen wordt. De deputaten-curatoren en de generale synode van Amersfoort-West waren - door de houding van de beide hoogleraren - genoodzaakt zo te handelen als zij deden. Wat tenslotte het verzoek van ds. Janse betreft - om bij de beoordeling van de te behandelen materie de onderscheiding te willen verdisconteren, die hij naar voren brengt - hij heeft niet duidelijk gemaakt hoe er daardoor in de zaak van de hoogleraren Jager en Veenhof ruimte zou moeten komen de stukken anders te lezen. Derhalve stelt de commissie aan uw vergadering voor in dezen het volgende te besluiten: (zie voor dit besluit deze Acta artikel 126).

C. TOETSING VAN DE BEOORDELING VAN DEPUTATEN-CURATOREN.

Curatoren hebben bij hun beoordeling van de antwoorden van de beide hoogleraren een verandering aangebracht in de volgorde van de vragen zoals die door de generale synode van Amersfoort-West was gekozen. Wat daar, in de brief van de synode, A is, is bij hen B geworden en omgekeerd. Zij hebben daarvan rekenschap afgelegd als volgt: „Wanneer de curatoren nu hun oordeel over de gegeven verklaringen u voorleggen, willen zij beginnen met wat in de Handelingen van de Synode Amersfoort-West gesteld wordt onder B (blz. 43), omdat dit, wijl het raakt de beschouwing en de waardering van de Belijdenis, de wortel is, waarmee wat verder ter sprake komt in de beoordeling oorzakelijk samenhangt." Uw commissie sluit zich in de beoordeling bij deze volg-orde aan.

De generale synode van Amersfoort-West stelde de volgende vragen:

A. dat zij, in rekening brengend hetgeen bepaald is in het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords met betrekking tot hen, die enig bedenken of ander gevoelen krijgen tegen de belijdenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland, met name ook het gedeelte van dat formulier, dat luidt:

„Beloven derhalve, dat wij de voorzeide Leer naarstelijk zullen leeren en getrouwelijk voorstaan, zonder iets tegen deze Leer, 't zij openlijk of heimelijk, directelijk of indirectelijk te leeren of te schrijven. Gelijk ook, dat wij niet alleen alle dwalingen daartegen strijdende, en met name ook die in de voorzeide Synode zijn veroordeeld, verwerpen, maar ook zullen tegenstaan, wederleggen en helpen weren. En indien het zou mogen gebeuren, dat wij na dezen eenig bedenken of ander gevoelen tegen de voorzeide leer of eenig punt derzelve kregen, beloven wij, dat wij het noch openlijk, noch heimelijk zullen voorstellen, drijven, prediken of schrijven, maar dat wij het vooraf den kerkeraad, classis en synode zullen openbaren, om door deze geëxamineerd te worden, bereid zijnde t' aller tijd ons aan het oordeel derzelve gewilliglijk te onderwerpen, op poene dat wij hiertegen doende metterdaad (ipso facto) van onze diensten gesuspendeerd zullen zijn. En indien de kerkeraad, classis of synode t' eeniger tijd om gewichtige oorzaken van nadenken zou goedvinden, tot behouding van de eenheid en zuiverheid der Leer, van ons te eischen nadere verklaring van ons gevoelen over *eenig* Artikel der voorzeide Belijdenis, van den Catechismus of de verklaring der Nationale Synode, zoo beloven wij ook mitsdezen, dat wij t' aller tijd daartoe bereid en willig zullen zijn, op poene als boven, behoudens het recht van appèl, ingeval van bezwaarnis, gedurende welken tijd van appèl wij ons naar de uitspraak der Particuliere Synode zullen regelen";

a. op hun colleges en bij hun andere arbeid aan de Theologische Hogeschool en voorts in hun publiek schrijven en spreken zullen doen uitkomen dat de dienaren des Woords gebonden zijn als in bovengenoemd formulier is omschreven;

b. erkennen dat, gelet op het onder a genoemde, er binnen de kerken, afgezien van de vraag of er al dan niet „vertrouwen" heerst, geen ruimte is om enig bedenken tegen artikelen of stukken der leer in publieke discussie te brengen, in afwijking van hetgeen het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords bepaalt;

- c. niet maar „betreuren", maar publiek zullen afkeuren de handelwijze van ds. B. Telder inzake zijn bedenken tegen antwoord 57 van de Heidelbergse Catechismus, als in strijd met hetgeen in het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords is vastgelegd;
- d. niet de gedachte zullen uitdragen, dat enige publieke afwijking van de aangenomen leer der Schrift tolerabel zou zijn in De Gereformeerde Kerken in Nederland, welke gedachte immers in strijd komt met de Schrift, die ons leert om al wat ons Christus geboden heeft te bewaren (vergelijk Matth. 28 : 19; Openb. 1 : 3; 22 : 19);
- e. overeenkomstig de Ondertekeningsformulieren voor de dienaren des Woords en voor de hoogleraren en lectoren aan de Theologische Hogeschool, en zulks wat de hoogleraren betreft mede naar artikel 18 K.O., ook als redacteur van het weekblad „Opbouw", alle dwalingen strijdende tegen de zuiverheid der leer zullen verwerpen, tegenstaan, wederleggen en helpen weren, wanneer iemand in de gereformeerde kerken in Nederland zijn dwaling of valse leer door middel van de drukpers verbreidt.

- B. a. dat zij erkennen, dat hoewel de belijdenis door mensen is opgesteld en daarom appellabel is aan de Schrift, niettemin volledig is te handhaven wat het Ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords op deze wijze onder woorden brengt: „dat alle de Artikelen en stukken der Leer, in de Belijdenis en den Catechismus der Gereformeerde Nederlandse Kerken begrepen, mitsgaders de Verklaring over eenige Punten der voorzeide Leer in de Nationale Synode Anno 1619 te Dordrecht gesteld, in alles met Gods Woord overeenkomen", en niet: „willen overeenkomen";
- b. dat zij er aan zullen medearbeiden dat de erkenning van de kerkelijke binding aan de belijdenis niet in het minst wordt verzwakt.

- C. a. dat zij het verbindend karakter erkennen, niet alleen van de belijdenisgeschriften van De Gereformeerde Kerken in Nederland, maar ook met name van besluiten ter handhaving van de leer, genomen door de bevoegde kerkelijke vergaderingen;
- b. dat zij, waar zij noch in de zaak-ds. L. E. Oosterhoff noch in de zaak ds.-A. van der Ziel zich met revisieverzoeken ter zake van de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/'65 genomen beslissingen in dezen tot de generale synode van Amersfoort-West 1967 hebben gewend, de betrokken uitspraken der laatstgenoemde synode naar artikel 31 K.O. (eerste lid) voor vast en bondig houden, zodat zij die niet meer openlijk bestrijden, zoals dat nog gebeurde in de redactionele verklaring in het weekblad „Opbouw" van 8 september 1967;
- c. dat zij de besluiten van de generale synode van Amersfoort-West 1967 in de zaak-ds. B. Telder en met betrekking tot het niet ontvangen van ds. B. J. F. Schoep ter generale synode in verband met de bij hem geconstateerde onaanvaardbare tegenstrijdigheid tussen zijn instemming met de belijdenis der kerken en zijn ondertekening van de Open Brief, naar artikel 31 K.O. (eerste lid) voor vast en bondig zullen houden, tenzij zij naar artikel 31 K.O. (tweede lid) zich met revisieverzoeken tot de eerstkomende generale synode zullen wenden.

- D. dat zij de derde tot en met de vijfde alinea van het redactionele artikel in het weekblad „Opbouw" van 8 september 1967 naar haar inhoud publiek terug nemen.

De uiteindelijke oordelen over de verschillende onderdelen willen we vermelden.

1. Wat betreft de vragen onder B zijn curatoren van oordeel, „dat de antwoorden van beide hoogleraren er blijk van geven, dat door hen de betekenis van de ondertekening van het Verbindingsformulier gerelativeerd en het verbindend karakter van de Formulieren van Enigheid in het leven der Kerken (wordt) verzwakt".
2. Ze zijn ook van mening dat de antwoorden van de hoogleraren op de vragen onder A gesteld niet bevredigend zijn. Wel constateren ze daarbij, dat er in de beantwoording van beide hoogleraren verschil is. Ze achten wat prof. Veenhof schreef „positiever" dan wat prof. Jager antwoordde.
3. Wat betreft de vragen onder C rapporteren curatoren: „Beide hoogleraren weigeren deze verklaringen af te leggen. Zij beiden behouden zich het recht voor de besluiten van een generale synode openlijk te blijven critiseren, zonder zich met een revisie-verzoek tot een volgende generale

synode te wenden."

4. Wat ten slotte de verging onder D betreft, zijn ze van oordeel, dat uit de antwoorden van beide hoogleraren blijkt, dat zij de derde, vierde en vijfde alinea uit het „Opbouw“-artikel van 8 september 1967 niet hebben willen terugnemen.

De commissie is door kennisneming van de correspondentie tussen curatoren en de beide hoogleraren alsook door het lezen van de notulen van de curatorenvergaderingen tot de slotsom gekomen, dat deputaten-curatoren zich beijverd hebben de opdracht van de synode van Amersfoort-West uit te voeren. Wel valt het op, dat zij niet met de hoogleraren in discussie zijn getreden over hun antwoorden. Ze hebben alleen maar getracht rechtstreekse en bevredigende antwoorden te krijgen op de synodevragen, door hoogleraren telkens weer onder ogen te brengen dat curatoren nog geen „ja“ of „neen“ hadden te horen gekregen. De commissie is van mening, dat dit curatoren niet euvel kan worden geduid. In de eerste plaats hadden zij de onderhavige zaken met de hoogleraren tot en met doorgesproken. Verder mag niet vergeten worden, hoeveel werk curatoren juist in deze periode hadden te verrichten. Alleen al wat op de tafel van deze synode ligt, bewijst hoe zij met werk overladen zijn geweest.

Voordat de commissie overgaat tot een eigen beoordeling van de antwoorden van de beide professoren om zo het oordeel van curatoren te toetsen, merkt zij nog het volgende op: De commissie is van mening, dat het in dit stadium wenselijk is de zaken van de hoogleraren afzonderlijk te behandelen. Reeds op de synode van Amersfoort-West bleek, dat de denkbeelden van beide hoogleraren verschilden. En dat is nog zo. Het komt uit in het „vertrouwelijk schrijven“ van curatoren. Reeds bij een eerste lezing van de correspondentie kwam uw commissie tot de conclusie, dat curatoren op dit punt juist hebben gezien. Ze meende daarom ook bij het horen ter informatie en verificatie aan prof. Jager andere vragen te moeten voorleggen dan aan prof. Veenhof.

1. *De antwoorden van prof. dr. H. J. Jager.*

Bij prof. Jager valt allereerst op dat hij, zoals curatoren ook hebben geconstateerd, nergens rechtstreeks antwoorden heeft gegeven op wat hem werd voorgelegd, met uitzondering van de allerlaatste vraag, die betrekking heeft op het „Opbouw“-artikel van 8 september 1967. Inzonderheid bij de vragen ten aanzien van het Ondertekeningsformulier (de vragen onder A), alsook bij die vragen waarin gevegd werd dat besluiten van meerdere vergaderingen voor vast en bondig gehouden worden, is het genoemde gebrek in zijn beantwoording hinderlijk. De commissie heeft de taak op zich genomen de antwoorden te analyseren, om zo te weten te komen op welke vragen wel en op welke vragen niet is geantwoord; en ook om bij de vragen waarop wèl werd gereageerd vast te stellen, *hoe* er op gereageerd is. We geven eerst de antwoorden van prof. Jager op de vragen van deputaten-curatoren, met daarna telkens de beoordeling door onze commissie.

1. Prof. Jagers antwoord op de onder B gestelde vragen luidde:

„Ten eerste deel ik U mede, dat ik nog steeds m'n ondertekening van het „Ondertekeningsformulier voor Hoogleraren en Lectoren“ gestand doe. Anders zou ik de synode wel op de hoogte hebben gesteld. 'k Ben nog „van gevoelen en geloof, dat alle artikelen en stukken der leer, die is begrepen in de belijdenisgeschriften van de Gereformeerde Kerken in Nederland, in alles overeenkomen met Gods Woord“. Waarbij ik opmerk, dat m'n instemming alleen betreft alle artikelen en stukken der leer“ en dat „in alles“ geen betrekking heeft op elke uitdrukking of manier van zeggen. Ik ben van mening, dat onze Belijdenis geen „leer“ bevat over de zogenaamde tussentoestand. En dat het geoorloofd is - in elk geval moest zijn - over de eerste zin van antwoord 57 van de Heid. Cat. van mening te verschillen en te discussiëren. Daarmee ga ik in het voetspoor van Calvijn. Een „dwaling“ als van ds. Telder is naar mijn overtuiging te verdragen.

Ten tweede constateer ik, dat er verschil van waardering is tussen U en mij aangaande de Belijdenisgeschriften. U zegt dat zij de Schrift „naspreken“. Ik zou liever zeggen dat zij de Schrift „willen naspreken“. Maar de term „naspreken“ is m.i. niet aan te bevelen. In de geschiedenis van de Kerk is hij voorzover ik weet vrijwel niet gebruikt. Ik houd mij liever aan de woorden van het Ondertekeningsformulier.

Ik ben het van harte eens met de waardering die onze Belijdenis zelf in art. 7 van de Ned. Gel. Bel. aangaande de Belijdenisgeschriften uitspreekt." (Brief d.d. 16-12-'67). Later schrijft hij in zijn tweede brief van 12 februari 1968:

„Wel wil ik aan m'n brief van 16 dec. nog het volgende toevoegen. Als ik mij niet vergis is bij Uw opvatting de gebondenheid aan de belijdenisgeschriften strakker dan die aan de Heilige Schrift. Wat de Schrift betreft is er onder Gereformeerden altijd de vrijheid van exegetische erkend. Over tal van teksten mag publiek gesproken, geschreven en gediscussieerd worden. Er mogen dissertaties verschijnen over Verkiezing en Verbond en Rechtvaardigheid des geloofs enz., waarin meningen worden verkondigd, die afwijken van de traditionele en gangbare opvattingen. Maar als ik het wel heb, is bij Uw opvatting deze vrijheid er ten opzichte van de menselijke belijdenisgeschriften niet. Heeft iemand bezwaar tegen een traditionele, eeuwenoude opvatting van een zin of een uitdrukking van een belijdenisgeschrift en wil hij die toetsen aan de enige norm der Waarheid, de Heilige Schrift, dan mag hij daaraan noch heimelijk noch publiek uiting geven. Hij mag z'n bezwaar dan aan de kerkelijke vergaderingen bekend maken. En als deze het bezwaar afwijzen, dan moet er in alle talen gezwegen worden.

Maar stelt men zo menselijke geschriften en kerkelijke uitspraken feitelijk niet boven de Heilige Schrift? En is dit wel in overeenstemming met art. 7 van de Ned. Gel. Belijdenis? Naar mijn overtuiging is dit laatste niet het geval. Zo worden de belijdenisgeschriften de eigenlijke norm, waarnaar de Schriften moeten worden verklaard. Staan we zo wel in de vrijheid, waartoe Christus ons heeft vrijgemaakt?

Ik vrees dat bij uw opvatting van de binding aan belijdenisgeschriften en synode-uitspraken de Kerk van Jezus Christus dreigt te verworden tot een secte. En dat zo de vrijheid, die wij in en door Christus hebben, wordt vervangen door sectarische gebondenheid."

Uw commissie is van oordeel:

dat prof. Jager met zijn antwoord op dit punt geen genoegdoening heeft gegeven, maar integendeel *zich* zo heeft verklaard, dat de bezwaren tegen zijn opvattingen nog toegenomen zijn.

Immers:

1. De beperking die hij aanbrengt m.b.t. zijn instemming met „alle artikelen en stukken der leer" begrepen in de Drie Formulieren van Enigheid, gaat blijkens hetgeen hij schrijft t.a.v. antw. 57 van de Heidelbergse Catechismus, verder dan enige „uitdrukking of manier van zeggen" in de belijdenis. Zij is onaanvaardbaar, omdat het in het door hem genoemde geval duidelijk gaat om een beperking van zijn instemming met de *inhoud* van het beledene.

2. De voorkeur, die prof. Jager uitspreekt voor de zinsnede uit het Ondertekeningsformulier „dat alle artikelen en stukken der leer ... in alles overeenkomen met Gods Woord" bóven alle andere uitdrukkingen, geeft geen enkele opheldering en is bedenkelijk, omdat hij tevens de woorden „in alles" (b.v. met betrekking tot antw. 57 Heidelbergse Catechismus) van hun zin berooft.

3. Wat prof. Jager veronderstelt, n.l. dat bij deputaten-curatoren „de gebondenheid aan de belijdenis strakker" is dan aan de Heilige Schrift, gaat voorbij aan het bijzondere karakter van de belijdenisgeschriften. Deze immers bevatten het minimum, dat de kerk van Christus juist in de strijd met de tegenstanders in de loop der eeuwen uit de Schriften als een schat heeft leren kennen, waarin de enigheid des geloofs werd bewaard. De binding aan de belijdenis is dus voluit een binding aan wat de *Schrift* zegt.

4. Het valt in prof. Jager verder te laken, dat hij, ook na daartoe herhaaldelijk te zijn opgewekt, niet heeft beloofd „er aan te zullen meewerken dat de erkenning van de kerkelijke binding aan de belijdenis niet in het minst wordt verzwakt". Daardoor is de twijfel bij deputaten-curatoren omtrent zijn houding tegenover de confessie der kerk te meer gewettigd.

5. Hoezeer het bovenstaande de overtuiging van prof. Jager is, blijkt ook uit verschillende artikelen door hem geschreven in het weekblad „Opbouw". Ten bewijze hiervan moge dienen

onderstaand citaat uit het nummer van 9 mei 1969 (jaargang XIII, no. 6): „Men moet mij goed begrijpen. Ik ben nog van „gevoelen en geloof dat alle artikelen en stukken der leer, die is begrepen in de belijdenisgeschriften van de Geref. Kerken in Nederland, in alles overeenkomen met Gods Woord". Maar mijn instemming betreft alleen „alle artikelen en stukken der leer". In „in alles" wil niet zeggen dat ik mijn hoofd op het blok leg voor elke uitdrukking of manier van zeggen. *Ik doe dat ook niet voor elke zin of elke paragraaf van de confessie.*" (Cursivering van de commissie). Vergelijk ook het vervolg van hetzelfde artikel en verder: jaargang XII, no. 32; jaargang XI, no. 30.

2. Op de onder A gestelde vragen werd door prof. Jager in het geheel niet geantwoord.

Uw commissie is van oordeel:

dat deze houding van prof. Jager gelaakt moet worden, omdat zij de twijfel versterkt, die bij de generale synode van Amersfoort-West al bestond, of hij zich wel kan vinden in de binding aan de confessie, zoals die is gestipuleerd in de ondertekeningsformulieren. Immers:

1. Er bestond rechtvaardige reden om aan de hoogleraren deze vragen voor te leggen. Dat blijkt uit hetgeen de synode van Amersfoort-West in haar brief aan curatoren aan deze vragen deed voorafgaan (Handelingen Amersfoort-West blz. 41), waarom deputaten-curatoren terecht bij prof. Jager bij herhaling hebben aangedrongen duidelijke antwoorden te geven, opdat er helderheid mocht komen.

2. Dit bezwaar tegen prof. Jager geldt te meer, omdat hij in duidelijke afkeurende zin schreef: „Heeft iemand bezwaar tegen een traditionele, eeuwenoude opvatting van een zin of uitdrukking van een belijdenisgeschrift, en wil hij die toetsen aan de enige norm der Waarheid, de Heilige Schrift, dan mag hij daaraan noch heimelijk noch publiek uiting geven. Hij mag z'n bezwaar aan de kerkelijke vergaderingen bekend maken. En als deze het bezwaar afwijzen, dan moet er in alle talen gezwegen worden." We weten immers wat prof. Jager mede verstaat onder „een traditionele, eeuwenoude opvatting van een zin of uitdrukking van een belijdenisgeschrift." Daaronder valt volgens hem ook hetgeen in de eerste zin van antw. 57 van de Heidelbergse Catechismus positief beleden wordt.

3. Dat prof. Jager de indruk geeft de binding aan de belijdenis, waartoe het ondertekeningsformulier hem heeft verplicht, niet te kunnen waarderen, blijkt duidelijk uit onderstaand citaat. Nadat hij het eerst heeft gelaakt, dat men niet wil onderscheiden tussen fundamentele stukken en minder fundamentele zaken, schrijft hij: „En dan onze afspraken. We hebben toch een formulier ondertekend? En onze belijdenis bezworen? Ons ja moet toch ja zijn en ons neen neen? Waar blijven we anders, als we ons daaraan niet houden? Tot in de kleinigheden toe? Want als we vandaag van wat men noemt kleinigheden afwijken, wie waarborgt ons, dat dit morgen niet met hoofdzaken gebeurt? Merkwaardig is daarbij dat dezelfde mensen die zo in afspraken roemen zelf de K.O. met voeten treden als naar hun mening het heil der kerken dat vordert" („Opbouw" 3 november 1967, jaargang XI, no. 30). Ditzelfde geluid horen we, wanneer prof. Jager in het nummer van 11 april 1969 (jaargang XIII, no. 2) in een alinea over „vrije" kerken schrijft: „Waarom zouden vrije kerken ook in onze dagen geen grote betekenis kunnen hebben voor het Koninkrijk der hemelen? Zonder al te veel organisatie en zonder al te veel binding aan meneslijke inzettingen en zonder een strak geregeld kerkverband?"

3. Op de onder C gestelde vragen werd door prof. dr. H. J. Jager in zijn eerste brief d.d. 16 december 1967 het volgende antwoord gegeven:

„Wat betreft de kwestie van het „voor vast en bondig houden van besluiten van bevoegde meerdere vergaderingen" diene het volgende. In de jaren 1944-1946 heb ik „neen" gezegd tegen onzuivere leerbeslissingen en onrechtvaardige schorsingen. Toen hebben wij Vrijgemaakten gezegd: „Dat moet in de Kerk mogelijk zijn". Maar synoden verdroegen dit niet. Nu zeg ik weer „neen" tegen onrechtvaardige besluiten. Als meerdere vergaderingen onrecht doen of onrecht goedkeuren is het niet alleen het recht, maar ook de plicht van iedere gelovige om daartegen „neen" te zeggen. Ik acht de schorsing en afzetting van ds. Van der Ziel en het aan de kant zetten van ds. Telder en ds. Oosterhoff niet recht. En het wegzenden van ds. Schoep, wettig afgevaardigd door de P.S. van Noord-Holland,

misbruik maken van macht. Men hoeft het niet eens te zijn met de Open Brief, om toch overtuigd te zijn dat schorsing en dergelijke óm deze Brief onrechtmatig is.

Al zouden meerdere vergaderingen uitspreken, dat bovengenoemde dienaren des Woords en anderen naar art. zus of zo, of om een zin van de Belijdenis schorsingswaardig zijn, dan moeten we nog vragen of de HEERE wil, dat ze geschorst worden. Ik ben overtuigd, dat de HEERE dat niet wil. Want het zijn mannen, die met het hart geloven, dat Jezus de Here is en met de mond belijden, dat God Hem uit de doden opgewekt heeft. En die, ondanks hun gebreken, voldoen aan de eisen, die de Schrift voor ambtsdragers stelt. Zulke mannen dienen niet geschorst of afgezet te worden naar mijn overtuiging. We moeten door onze inzetten Gods gebod maar niet krachteloos maken. Anders vallen we onder het oordeel van Markus 7 : 9 en 13. We moeten niet vergeten, dat het voornaamste deel van de Wet is: „rechtvaardigheid, barmhartigheid en trouw“, Matth. 23 : 23. En we zullen Gode meer gehoorzaam zijn dan welke macht in Kerk of wereld ook, Hand. 4 : 19. We hebben uiteindelijk maar èèn Meester, namelijk Christus. Matth. 23 : 10."

Uw commissie is van oordeel:

dat prof. Jager bij de beantwoording van deze vragen blijkt heeft gegeven zich niet te houden aan de voor Gods aangezicht overeengekomen schriftuurlijke orde der kerken, want:

1. Prof. Jager is niet ingegaan - ook niet nadat hij daartoe bij herhaling was aangespoord - op wat in de vraagstelling van de generale synode van Amersfoort-West hem was voorgehouden met betrekking tot de verplichting, die artikel 31 K.O. hem oplegt.

2. Wat prof. Jager schrijft over het „neen“ zeggen tegen „onzuivere leerbeslissingen en onrechtvaardige schorsingen“ in 1944, gaat voorbij aan de zaak, die thans in geding is en in de vragen van Amersfoort-West aan de orde werd gesteld.

Ook al zou men het met prof. Jager eens moeten zijn in zijn kritiek op bepaalde beslissingen van kerkelijke vergaderingen, dan nog blijft de verplichting om deze kritiek gemotiveerd in de kerkelijke weg aan de orde te stellen.

3. Prof. Jager schrijft in de laatste alinea van het hierboven geciteerde m.b.t. de schorsing, afzetting of wegzending van door hem met name genoemde predikanten: „Ik ben overtuigd dat de HEERE dat niet wil. Want het zijn mannen, die met het hart geloven, dat Jezus de Here is en met de mond belijden dat God Hem uit de doden heeft opgewekt enz.“ Daarmee neemt prof. Jager de vaste norm weg, die aangelegd moet worden bij het opzicht en de tucht over dienaren des Woords. In de plaats daarvan stelt hij een subjectieve beoordeling. Immers: hem is wel toe te stemmen, dat „al zouden meerdere vergaderingen uitspreken dat dienaren des Woords en anderen naar art. zus en zo, of om een zin van de Belijdenis schorsingswaardig zijn (we) dan nog moeten vragen of de HEERE wil dat ze geschorst worden“. Dit toetsen zal echter moeten geschieden naar alles wat de HEERE in de Schrift als norm gegeven heeft m.b.t. het opzicht over de leer en de wandel van de dienaren des Woords of andere ambtsdragers. Onder erkenning van dié norm hebben de gereformeerde kerken bij de oefening van de leertucht een beslissende plaats gegeven aan haar belijdenis naar de Schriften, neergelegd in de drie formulieren van enigheid. En voor het zich al of niet onderwerpen aan de leertucht hebben de kerken haar schriftuurlijke regel in artikel 31 K.O. Deze norm wordt door prof. Jager in zijn antwoorden genegeerd.

4. Wat onder 3. omtrent prof. Jager opgemerkt is, komt bij hem ook op duidelijke wijze aan het licht in zijn houding t.o.v. de Open Brief aan de Tehuis-gemeente in Groningen. Hij houdt vol, dat deze brief „niet noodzakelijkerwijs in strijd moet komen met de belijdenis der kerk“. Daarmee gaat hij in tegen de uitspraken van de generale synode van Amersfoort-West, en hij neemt daarbij niet eens de moeite de argumentatie te weerleggen of zelfs maar te noemen - laat staan, dat hij naar de orde der kerken bij de synode van Hoogeveen om revisie vraagt.

5. Deze houding van prof. Jager treedt ook duidelijk aan de dag in onderstaand citaat uit „Opbouw“ (jaargang XII, no. 45, d.d. 28 febr. 1969):

„Er zijn ook andere gevallen van broeders en zusters, die zich in hun gemeenschap helemaal niet thuis voelen. Er is in hun omgeving geen sprake van schorsing. Er zijn ook geen uitspraken gedaan over de O.B. en dergelijke. Maar ze vinden bepaalde besluiten van de G.S. of van een P.S. verkeerd. Ze zijn van mening, dat hier en daar ten onrechte geschorst is en dat ds. Schoep op een slechte manier van de

synode is weggestuurd. Ze zijn over dat alles bezwaard of verontrust. Wat moeten ze doen?

In de eerste plaats zou ik zeggen: van synodale besluiten niet te veel aantrekken. Niet tegen meerdere vergaderingen opzien. Dat hebben we in het verleden veel te veel gedaan. Een kleinst mogelijke meerderheid kan wel gebruik - of misbruik - maken van macht. Maar welke waarde is aan zulk een besluit te hechten? Wat synoden bedisselen, gaat vaak buiten het kerkvolk om. Buiten de gemeente om. Die „gelooft" het wel ... synodale uitspraken doen zich wel voor als uitspraken van de kerk. Maar er zijn weinigen die dat nog geloven" (vgl. verder artikelen in „Opbouw, jrg. XII, no. 32; no. 41; no. 48 en jrg. XIII, nos. 2 en 6).

4. Op de onder D gestelde verging werd door prof. Jager geantwoord in zijn brief d.d. 16 december 1969:

„Wat de eis betreft „de derde tot en met de vijfde alinea van het redactionele artikel in „Opbouw" van 8 september 1967 naar haar inhoud publiek terug te nemen", ik kan daaraan niet voldoen. Ik blijf bij de verklaring, afgelegd in de senaatsvergadering van 11 september en in de curatorenvergadering van 12 september, die ongeveer woordelijk in „Opbouw" van 29 september is herhaald".

Evenzo schrijft hij in de tweede brief d.d. 12 februari 1968:

„Wat punt D betreft van de brief van de synode: Ik heb alles nog eens ernstig overwogen, ook de senaatsverklaring van 23 november 1967. Ik heb geen aanleiding kunnen vinden de geïncrimineerde passages uit het redactionele artikel in „Opbouw" van 8 september 1967 voor mijn deel terug te nemen."

Bovendien werd over deze materie door de commissie aan prof. Jager een vraag gesteld. Het eerste onderdeel van deze vraag had betrekking op een belofte van prof. Veenhof om uit de senaatsvergadering van 8 september 1967 zonder voorkennis van de andere leden van de senaat niets te publiceren. De vraag werd gesteld of prof. Jager instemde met deze belofte van prof. Veenhof. Het antwoorde luidde: „Ik heb niets beloofd."

Het tweede onderdeel handelde over een in de notulen van de senaatsvergadering van 9 september 1967 vermelde erkenning van prof. Jager, dat het niet juist was geweest te spreken van de „meerderheid van de senaat". Hierop werd geantwoord: „Ik herinner mij niet gezegd te hebben, dat ik wilde erkennen „dat het niet juist was geweest te spreken van „de meerderheid van de senaat". Het bekende besluit was immers een meerderheidsbesluit. Mogelijk heb ik gezegd, dat het beter zou zijn geweest als ik direkt aan de collega's had gezegd hierover niet te zullen zwijgen. Maar hoe dan ook, is het de moeite waard, nu de toestand zich zó heeft ontwikkeld als ze is, daarover nog een vraag te stellen?"

Het derde onderdeel van de vraag had betrekking op de bedoeling van het attesten-besluit. Door de voorsteller prof. J. van Bruggen was het aangediend als een interim-voorstel, dat vanwege de „momenteel ... in onze kring elkaar uitsluitende standpunten" noodzakelijk was, „opdat het werk voortgang kan vinden". Het „Opbouw"-artikel miskende niet alleen deze bedoeling, maar gaf er bovendien een inhoud aan, die er niet in te lezen stond. Prof. Jager antwoordde:

„Wat het derde punt betreft, de bedoeling van het attestenbesluit zal wel geweest zijn een „interim" te scheppen. Maar het kwam hierop neer: Een examinandus van, zeg maar, de „Gehoorzaal" mag passeren, maar een van de „Nieuwe Kerk" moet nader onderzocht worden. Dat was een meten met twee maten, waaraan ik niet mee kon noch wilde doen."

Uw commissie is van oordeel:

dat prof. Jager door zijn weigering om de gewraakte alinea's in het „Opbouw"-artikel van 8 september 1967 terug te nemen, inderdaad, zoals curatoren reeds constateerden, „samenwerking ... met de andere hoogleraren, welke samenwerking reeds gebroken was ... nog meer onmogelijk" heeft gemaakt. Immers:

1. De bezwaren van de andere hoogleraren waren van ernstige aard. Zij stelden:
 - a) Er is „uit de senaat gesproken";
 - b) In het bewuste artikel is tendentiekus over het attestenbesluit geschreven.
 - c) De wijze waarop dit gebeurde, is grievend voor de senaat.

2. Het verweer van prof. Jager: „Het bekende besluit was immers een meerderheidsbesluit" is uiteraard geen weerlegging van het onder 1a genoemde bezwaar.

3. Ook het verweer van prof. Jager tegen het onder 1b genoemde bezwaar is niet steekhoudend. Prof. Jager schrijft: „De bedoeling van het attestenbesluit zal wel geweest zijn een „interim te scheppen". Maar hij kon weten, dat zulks de bedoeling was. Wanneer hij met betrekking tot de inhoud van het besluit schrijft: „Maar het kwam hierop neer: Een examinandus van, zeg maar de „Gehoorzaal" mag passeren, maar een van de „Nieuwe Kerk" moet nader onderzocht worden. Dat was een meten met twee maten" enz. - is deze tekening niet in overeenstemming met de passage in het „Opbouw"-artikel. Deze passage luidde: „Een jongeman uit Kampen, die wil studeren of examen doen aan de Hogeschool, zal zonder meer toegelaten worden als hij een attest kan tonen van de „kerkeraad-van Dijk" zullen we maar zeggen. Want hij zal wel tegen de O.B. zijn. Maar met een attest van de Nieuwe Kerk komt hij niet klaar. Hij zal onderzocht worden „inzake zijn belijdenis" en hij moet zich geen illusies maken toegelaten te worden als hij tegen de O.B. geen ernstige bedenkingen heeft". Het was tegen déze, uit de tekst niet af te lezen tendentieuze weergave van het attestenbesluit, dat de vier hoogleraren ernstig bezwaar hadden. Het ging hen uiteindelijk niet om „voor of tegen de Open Brief", maar om het „al of niet gebonden zijn aan de belijdenis".

Verder doet het verweer van prof. Jager op dit punt geen recht aan de beslissing van de generale synode van Amersfoort-West m.b.t. de Open Brief, waarmee bij het ontvangen van attesten rekening diende te worden gehouden.

4. Prof. Jager gaat in zijn antwoord op de vraag van de commissie voorbij aan het feit, dat hij op grievende wijze en zonder enig bewijs zich over zijn mede-hoogleraren als volgt uitliet: „Nu kan men met wat kunst- en vliegwerk wel wat afwijking van de Belijdenis construeren. Maar dan moet men wel van een mug een olifant maken. En wel lezen met argusogen. En zich niets aantrekken van wat de ondertekenaars naar hun eigen verklaring bedoeld hebben".

5. Ook het door prof. Jager genoemde artikel in „Opbouw" van 29 september 1967 gaat slechts ten dele op de klachten van de vier hoogleraren in. Er is geen erkenning in te lezen, dat het spreken „uit de senaat" en over de „meerderheid van senaat" ongeoorloofd was. Aan de tekst en aan de bedoeling van het attestenbesluit wordt evenmin recht gedaan.

Samenvattend meent de commissie te moeten stellen ten aanzien van prof. Jager:

ad 1 dat zijn instemming met de belijdenis van de kerk als schriftuurlijk accoord van gemeenschap „niet zulk een karakter draagt, als dat door het Ondertekeningsformulier duidelijk wordt gevraagd", zoals deputaten-curatoren terecht hebben gesteld;

ad 2 dat hij de indruk geeft de binding aan het Ondertekeningsformulier te verwerpen of althans sterk te verzwakken;

ad 3 dat hij blijkt geeft zich niet te houden aan de overeengekomen schriftuurlijke orde der kerken;

ad 4 dat hij niet bereid is de aanstoot weg te nemen, waardoor de samenwerking tussen hem en de andere hoogleraren tenslotte verbroken werd.

II. *De antwoorden van prof. C. Veenhof.*

Bij de antwoorden van prof. Veenhof valt op, dat ook hij de hem voorgelegde vragen niet heeft beantwoord met een eenvoudig „ja" of ook met een (eventueel nader gemotiveerd) „neen". Hij verantwoordt dit in zijn schrijven aan de commissie d.d. 24 juli 1969 als volgt:

„Ik gaf aan de beantwoording van de aan mij door Curatoren gestelde vragen op de wijze, waarop ik dat deed de voorkeur om hun mijn opvatting omtrent de in geding zijnde kwesties zo duidelijk en ondubbelzinnig mogelijk bekend te maken. Een nadere omschrijving van een gevoel is duidelijker dan een „ja of neen" - ook al kan men eventueel „neen" ook nader motiveren".

Uw commissie is het daarmee niet eens. In dit geval was de weg, die curatoren voorstonden, de beste, omdat de generale synode van Amersfoort-West 1967 de vragen scherp had geformuleerd en curatoren derhalve met een „ja" of „neen" precies wisten waar ze aan toe waren. Overigens is prof. Veenhof in zijn reacties meer gedetailleerd dan prof. Jager. Dit komt inzonderheid uit in zijn eerste brief d.d. 21 december 1967, terwijl daarnaast ook zijn tweede brief van 14 februari 1968 weer veel aansnijdt van hetgeen in de vraagstelling aan de orde was gesteld. De vierde brief van zijn hand, die van 13 april 1968, bevat slechts weinig, dat van belang is. Ten slotte zal ook zijn beantwoording van de vragen, die

uw commissie hem stelde d.d. 24 juli, nog de aandacht moeten hebben. Prof. Veenhof is daarbij lang niet op alle punten ingegaan, maar hem zou geen recht worden gedaan wanneer wij niet in rekening brachten wat hij wèl heeft geantwoord.

1. Ten aanzien van de onder B vermelde vragen, die op verzoek van de generale synode van Amersfoort-West 1967 hem gesteld moesten worden, antwoordde prof. Veenhof als volgt:

in zijn eerste brief d.d. 21 december 1967:

„1. Wat betreft de belijdenis: Ik handhaaf ten volle mijn handtekening, eenmaal door mij geplaatst onder het ondertekeningsformulier voor predikanten, en, later, onder dat van hoogleraren”;

in zijn tweede brief d.d. 14 februari 1968:

„Wat de tweede reeks vragen betreft: ik ben getrouw geweest en hoop getrouw te blijven aan mijn belofte afgelegd bij de aanvaarding van mijn professoraat. En ik heb dienaangaande een goede consciëntie”.

Zo ook in zijn vierde brief van 13 april 1968:

„Ik moge u ten overvloede nogmaals de verzekering geven dat de verklaring door mij dezer dagen juist voor vijf en dertig jaren afgelegd, namelijk dat de belijdenis onzer kerken wat de stukken der leer betreft in alles met Gods Woord overeenkomen, door mij nog ten volle wordt gehandhaafd, zoals ik dat ook gedurende al die jaren steeds naar mijn beste weten en kunnen gedaan heb”.

In zijn brief d.d. 24 juli 1969 geeft prof. Veenhof op een vraag van de commissie - of de door hem gebruikte uitdrukkingen „de leer der Schrift, zoals die in de belijdenis beleden wordt” en „de belijdenis der kerk wat de stukken der leer betreft” een beperking inhouden van zijn instemming met de belijdenis, zoals die in het ondertekeningsformulier gevraagd wordt -, het volgende antwoord:

„Bij het gebruik ervan heb ik aan een beperking van de verbindende kracht der belijdenis-ondertekening zelfs niet gedacht”.

Uw commissie is van oordeel:

dat prof. Veenhof in gebreke is gebleven de verklaring en belofte af te leggen, die op dit punt concreet van hem werd gevergd en dat hij daarom geen volledige genoegdoening heeft gegeven. Daardoor zijn er met betrekking tot zijn instemming met de confessie wel vragen overgebleven, hoewel niet zó, dat aan deputaten-curatoren toegestemd kan worden, „dat zijn instemming met - en de belofte van zich te houden aan de belijdenis niet zulk een karakter draagt, als dat door het ondertekeningsformulier duidelijk gevraagd wordt”.

Immers:

1. Het moet in prof. Veenhof worden afgekeurd, dat hij niet zonder meer de erkenning en belofte heeft willen geven, die hier van hem werden gevergd. Hij had tot het vragen ervan aanleiding gegeven, niet alleen omdat hij telkens weer sprak over het menselijke, onvolkomene en gebrekkige van de belijdenisgeschriften, maar ook door een tolerante houding t.a.v. de afwijking van ds. Telder. Er moest helderheid komen.

2. Prof. Veenhof verklaart, dat hij bij het gebruiken van uitdrukkingen als: „de belijdenis der kerk wat de stukken der leer betreft”, en „de leer der Schrift zoals die in de belijdenis beleden wordt” zelfs niet heeft gedacht aan de beperking van de verbindende kracht der belijdenis. Daarin moet hij op zijn woord geloofd worden, waarbij de veelvuldige betuiging, dat de belijdenisgeschriften menselijk, onvolkomen en gebrekkig zijn, op zichzelf, wanneer daar niet meer bij komt, geen voldoende grond kan zijn voor het oordeel van deputaten-curatoren.

2. Op de onder A geformuleerde vragen van de generale synode van Amersfoort-West werden door prof. Veenhof de volgende antwoorden gegeven:

ad vraag a: in zijn eerste brief van 21 december 1967:

„Ik ben, wat uit bovenstaande als vanzelf volgt, voorts van oordeel dat wie bezwaar heeft tegen één der stukken der leer daarin omschreven, verplicht is de weg van het gravamen in te slaan”;

in zijn tweede brief van 14 februari 1968:

„Ik heb steeds gezegd, geschreven, geleerd, dat de dienaren des Woords bij al hun arbeid aan de confessie gebonden zijn”;

ad vraag b: in zijn tweede brief van 14 februari 1968:

„Toen ik sprak over het in discussie brengen van enig punt der leer heb ik het oog gehad op, en ook met name genoemd, de bespreking van de macht van de overheid in de vorige eeuw in verband met artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en op het feit dat bepaalde onderdelen der confessie b.v. zondag 7, 10 en de Dordtse leerregels I, XII beter geformuleerd zouden kunnen worden. Bij mijn weten is tegen een en ander in de Gereformeerde Kerken nooit enig bezwaar gemaakt. Ik heb zelf handtekeningen onder het ondertekeningsformulier voor predikanten gezien, achter welke de toevoeging c.g. „cum gravamine" was geplaatst. Deze predikanten hadden namelijk bezwaar tegen de bekende passus uit art. 36. Ds. Sikkel verklaarde indertijd publiek dat hij de weglating van de geïncrimineerde woorden uit art. 36 verwierp. Ik heb deze feiten alleen genoemd als illustratie van wat zonder diskwalificatie in de Gereformeerde Kerken geschiedde. Persoonlijk blijf ik van gevoelen dat de enige wettige weg om een duidelijk *bezwaar* tegen enig punt der leer aan de orde te stellen die van een gravamen bij de kerkelijke vergaderingen is”;

ad vraag c: in zijn eerste brief:

Wat de „zaak-ds. Telder" betreft wil ik U erop wijzen dat ik diens opvatting omtrent de „tussentoestand" niet deel, haar zelfs publiek en in den brede heb bestreden. Ik ben evenwel tegelijk van oordeel dat een trouwe herder der kudde zoals ds. Telder was niet zonder meer om dit gevoelen geschorst c.q. afgezet zou mogen worden. Een verklaring b.v. dat hij - met behoud van gevoelen - zijn bekende opvatting niet zou propageren of leren zou m.i. voldoende zijn om de enigheid des geloofs in de kerk ook ten opzichte van ds. Telder te erkennen en te bewaren. Ik denk hierbij aan de o.a. door Calvijn, Kuyper en Bavinck en vele andere gereformeerden verdedigde onderscheiding tussen fundamentele en niet-fundamentele geloofsartikelen, waarbij deze opmerken dat enig verschil ten aanzien van laatstgenoemde de gemeenschap des geloofs en der kerk niet behoeven en ook niet mogen verstoren”;

in zijn tweede brief van 14 februari 1968:

„Wat het „betreuren" van het niet indienen van een gravamen door ds. B. Telder betreft - ik rekende bij het gebruik van dat woord met het feit dat het daarbij ging om een predikant die jarenlang in grote trouw aan de Schrift en in de toegewijde arbeid de kerk des Heren heeft gediend. Ik dacht hierbij aan Schriftuurlijke aanwijzingen als b.v. in 2 Kor. 10 : 1 gegeven worden”.

Ten aanzien van de vragen d en e schrijft hij in zijn tweede brief van 14 februari 1968:

„Voorts moge ik erop wijzen dat ik nooit ofte nimmer heb verdedigd dat publieke afwijking van de aangenomen leer tolerabel zou zijn! Integendeel, steeds heb ik op mijn colleges en in mijn persarbeid gepoogd alles wat met de zuiverheid van de leer der Schrift strijdt tegen te staan, te weerleggen en te helpen weren”.

Als antwoord op desbetreffende vragen van de commissie schreef prof. Veenhof:

„De kwestie van het indienen van een gravamen tegen „een stuk der leer" zoals dat in de belijdenis wordt omschreven, is wat mij betreft buiten discussie. Evenals de opdracht om leringen te bestrijden welke tegen de confessie ingaan. De verplichting daartoe ligt immers in de ondertekening van de belijdenis zonder meer opgesloten". En: „Ten opzichte van de „kwestie-ds. Telder" blijf ik bij hetgeen ik daarover aan Curatoren schreef”.

Uw commissie is van oordeel:

dat prof. Veenhof op dit punt geen genoegdoening heeft gegeven. Immers:

1. Prof. Veenhof heeft naar aanleiding van hetgeen hem werd voorgelegd wel het een en ander geschreven, waaronder ook veel dat een positieve klank heeft, maar hij heeft de beloften en de erkenning, die van hem werden gevergd, niet gegeven. Dit krijgt te meer accent als men bedenkt, dat hij ook niet heeft geantwoord op de vraag, die de commissie hij alle onderdelen van hetgeen aan prof. Veenhof was voorgelegd, herhaalde: of hij bedoeld had met zijn verklaringen de gevraagde beloften een erkenning te geven.

2. Hij geeft, terwijl de oude vragen blijven, aanleiding tot nieuwe vragen omtrent zijn standpunt, b.v.: Hij schrijft wel hoe hij denkt over een eventuele schorsing of afzetting van ds. Telder. Hij geeft ook aan waarom hij in het geval van ds. Telder slechts diens handelwijze „betreurde”, n.l. omdat het ging om een predikant die „in grote trouw aan de Schrift en in toegewijde arbeid de kerk des Heren heeft gediend”. Maar waarom vergeet hij daarbij dat èn om de kerk des Heren èn om ds. Telder diens dwaling krachtig moest worden weerstaan?

3. Hij is als redacteur van het weekblad „Opbouw” mede verantwoordelijk voor wat b.v. prof. Jager in dat weekblad schreef over het hier aan de orde zijnde punt (vgl. hetgeen van prof. Jager is geciteerd onder 2, 5). Nimmer heeft hij dit bestreden.

Op de onder C vermelde vragen van de generale synode van Amersfoort-West werden door prof. Veenhof de volgende antwoorden gegeven:

ad vraag a: in zijn eerste brief van 16 december 1967:

„4. Inzake de besluiten der meerdere vergaderingen wil ik mij geheel houden aan art. 31 K.O. zoals dat door ons in de dagen der vrijmaking weer in zijn oorspronkelijke zin werd verstaan en verdedigd”;

en in zijn derde brief van 13 april 1968:

„En voorts dat ik mij, voorzover ik mij bewust ben, steeds scrupuleus heb gehouden aan de kerkelijke orde die in onze Kerkenorde is omschreven en dat ook in het vervolg hoop te doen”;

ad vraag b, en daarin ook tegelijk ad vraag c: in zijn eerste brief van 21 dec. 1967:

„En wat de critiek op de besluiten der meerdere vergaderingen betreft moge ik er op wijzen dat ik in de vele voorlichtingsvergaderingen uit de veertiger jaren steeds gewezen heb op de woorden van Kuiper als: „Voor ons goed en onvervreemdbaar recht om ook over de synode de critiek van het vrije woord te laten gaan, pleiten we, wijl dit volmaakt overbodig is, met geen woord”. En: „men kan zeggen, dat onze kerken, ook over haar meerdere vergaderingen, critiek *eisen* en juist doordien ze critiek niet slechts toelaten maar eisen zo onoverwinnelijk staan ... nooit mag men om het uitspreken van zulk een oordeel iemand hard vallen, of iemands ernst verdenken, of zijn broederlijke betwijfelen”;

ad vraag c antwoordt hij dan verder eveneens in zijn eerste brief van 21 dec. 1967:

„Ten aanzien van de bekende Open Brief wil ik opmerken dat ik deze bewust en opzettelijk *niet* heb ondertekend. Ik ben daaromtrent evenwel van oordeel, dat deze gelezen in het licht van de toelichting zoals onderscheidene ondertekenaars daarvan - o.a. ds. Schoep in zijn verantwoording aan de particuliere synode van Noord-Holland en ds. Mulder in zijn verklaringen aan de kerkeraden van Vollenhove en Emmeloord - geen grond voor de schorsing of afzetting van de ambtsdragers die deze brief ondertekenden kan noch mag vormen. En nog veel minder van niet-ondertekenaars welke in de ondertekening daarvan geen „gewichtige oorzaken van nadenken” vinden; en evenzo in zijn tweede brief van 14 februari 1968:

„Ten aanzien van de Open Brief blijf ik van oordeel dat deze niet *noodzakelijkerwijs* in strijd moet komen met de belijdenis der kerk. Zoals ik reeds schreef heb ik bezwaren tegen deze brief en heb die niet ondertekend. Het was mijn voornemen de kwestie waar het in die brief om gaat in een bredere publicatie, los van de felle emotionele polemiek, te behandelen. Mijn gezondheidstoestand is evenwel van dien aard geworden dat daarvan nog niet gekomen is. Van harte aanvaard ik wat de confessie met

name over de kerk zegt. Daarover loopt de zaak niet. Wèl over de interpretatie van de Open Brief en de confrontatie daarvan met de confessie. En het is mijn overtuiging dat men dáároveň mag discussiëren en daarin ook betrekken mag wat de synode uitsprak"

Ten slotte in de brief van prof. Veenhof aan de commissie:

„Wat betreft de hantering van art. 31 K.O. moge ik opmerken, dat, indien een synode een formele leeruitspraak doet door wie daarover bezwaard is een gravamen behoort te worden ingediend bij een volgende synode. Voorts wil ik het recht om besluiten van kerkelijke vergaderingen te kritiseren handhaven. Al naar gelang van de aard der besluiten kan men ze laten voor wat ze zijn of daartegen in beroep gaan".

Uw commissie is van oordeel:

dat prof. Veenhof op dit punt geen genoegdoening heeft gegeven.

Immers:

1. Hij heeft de gevraagde erkenning en beloften niet gegeven. Ook hier is hij niet verder gekomen dan een aantal opmerkingen naar aanleiding van het gevraagde. Hij geeft duidelijk blijk de vraagstellingen van de generale synode van Amersfoort-West te ontwijken in zijn beantwoording, ook al brengt hij daarop geen rechtstreekse kritiek uit.

2. Niet alleen blijven de oude vragen m.b.t. zijn standpunt liggen, maar ook komen daar nieuwe bij. B.v.:

a. Prof. Veenhof schrijft: „Inzake de besluiten van meerdere vergaderingen wil ik mij geheel houden aan artikel 31 K.O., zoals dat door ons in de dagen van de vrijmaking weer in zijn oorspronkelijke zin werd verstaan en verdedigd". Hier ligt de veronderstelling voor de hand dat volgens hem wat de generale synode van Amersfoort-West hem voorhield omtrent art. 31 K.O., verschilt van wat door ons met betrekking tot dit artikel werd gezegd in de dagen van de vrijmaking. Op een vraag van die strekking aan prof. Veenhof voorgelegd door de commissie, bleef hij het antwoord schuldig.

b. Prof. Veenhof schrijft wel, dat, indien een synode een formele leeruitspraak doet, iemand die daarover bezwaard is, een gravamen behoort in te dienen. Hij laat daarop evenwel meteen volgen: „Voorts wil ik het recht om besluiten van kerkelijke vergaderingen te kritiseren handhaven. Al naar gelang van de aard der besluiten kan men ze laten voor wat ze zijn of daartegen in beroep gaan". Het blijft onduidelijk, of prof. Veenhof bij bezwaar tegen een leeruitspraak, twee wegen meent te kunnen volgen: een gravamen indienen, of, zonder die weg te bewandelen, die besluiten bestrijden. Maar in het laatste geval laat men die besluiten niet „voor wat ze zijn"! Is hij van mening, dat b.v. in de zaakds. Telder geen formele uitspraak is gedaan en dat daarom kritiek op dat besluit vrijelijk mag worden geuit, ook zonder dat men in appèl gaat of om revisie vraagt? Art. 31 K.O. wordt op deze wijze krachteloos gemaakt.

3. Prof. Veenhof heeft, ook nadat deputaten-curatoren van hem de onderhavige erkenning en beloften hadden gevergd, getoond voort te gaan op het pad van het negeren van kerkelijke besluiten. Van geen van de uitspraken, in de vragen onder C genoemd, verzocht hij revisie bij deze synode. Wel toleerde hij, dat tegen deze besluiten voortdurend geopponereerd werd, zoals b.v. uit de hierboven gegeven citaten van prof. Jager meer dan duidelijk is.

4. Op de onder D gestelde vraag van de generale synode van Amersfoort-West (vergelijk de Handelingen art. 264-A, pagina 46) ten slotte werd door prof. Veenhof het volgende geantwoord:

in zijn eerste brief van 21 december 1967:

„5. Inzake de geïncrimineerde derde tot vijfde alinea uit het artikel van „Opbouw" van 8 september 1967 moge ik opmerken dat het uit de aard der zaak duidelijk en openbaar is dat docenten welke lid zijn van de Gereformeerde Kerk (adres Broederweg 15) zich niet kunnen verenigen met een besluit,

dat attesten afgegeven door de kerkeraad onder welks opzicht en tucht zij staan, als niet confessioneel betrouwbaar diskwalificeert".

Voorts deelt prof. Veenhof in deze brief nog mee: „dat hij het eens is met de verklaring welke collega Jager dienaangaande in het nummer van 29 september 1967 publiceerde”;

en in zijn tweede brief van 14 februari 1967:

„Wat de geïncrimineerde passus in het artikel van „Opbouw” van 8 september 1967 betreft, daarin wordt in concreto gezegd welke bezwaren ik tegen het z.g. attestenbesluit heb en die ik u reeds genoemd heb. Hij bevat niets beledigends en snijdt geen gemeenschap af. De zakelijke inhoud ervan moet ik daarom handhaven”.

En ten slotte in antwoord op de tiende vraag hem voorgelegd door de commissie (zie de inhoud van deze vraag bij de beoordeling van de antwoorden van prof. Jager): „Ten aanzien van wat U onder 10 opmerkt moge ik het volgende verklaren: Ik leefde in de overtuiging dat het voor een ieder zonder meer duidelijk zou zijn dat ik mij met het z.g. attestenbesluit niet kon verenigen. Het betekent immers een diskwalificatie ten aanzien van de confessionele trouw van de kerk waartoe ik behoor. De attesten welke door de kerk (Gehoorzaal) zouden worden afgegeven, zouden immers zonder meer worden aanvaard. Die van de kerk (Nieuwe Kerk) evenwel pas na onderzoek van de geattesteerden. Ik erken evenwel dat het beter zou zijn geweest indien ik officieel verklaard had dat ik mij de vrijheid voorbehield om eventueel in het publiek tegen het attestenbesluit te opponeren”.

Uw commissie is van oordeel:

dat prof. Veenhof op dit punt geen genoegdoening heeft gegeven en daardoor de samenwerking in de senaat van hoogleraren onmogelijk blijft maken. Want:

1. De opmerking dat „het uit de aard der zaak duidelijk en openbaar is dat docenten welke lid zijn van de gereformeerde kerk (adres Broederweg 15) zich niet kunnen verenigen met een besluit, dat attesten afgegeven door de kerkeraad onder welks opzicht en tucht zij staan, als niet betrouwbaar kwalificeert” is geen antwoord op de klachten, door de vier hoogleraren tegen prof. Veenhof en prof. Jager geuit. Ze neemt derhalve die klachten ook niet weg.

2. De erkenning van prof. Veenhof dat het beter zou zijn geweest indien hij „officieel verklaard had”, dat hij zich de „vrijheid voorbehield om eventueel in het publiek tegen het attestenbesluit te opponeren”, komt slechts zeer ten dele tegemoet aan het desbetreffende bezwaar van de vier hoogleraren. Ook is deze tot dusver niet, zoals de generale synode van Amersfoort-West 1967 had gevraagd, publiek gemaakt.

3. Het argument van prof. Veenhof, dat de „geïncrimineerde passus” niets beledigends bevat en geen „gemeenschap afsnijdt” is onjuist. De vier hoogleraren, die het eens waren met het besluit van de generale synode van Amersfoort-West inzake de Open Brief, en daarom het attestenbesluit nodig achtten, werden in het „Opbouw”-artikel getypeerd als mensen „die met wat kunst- en vliegwerk wel wat afwijking van de belijdenis construeren” en daartoe die Open Brief „wel lezen met argusogen”, van „een mug een olifant maken” en „zich niets aantrekken van wat de ondertekenaars naar eigen verklaring bedoeld hebben”.

4. Het artikel in „Opbouw” van 29 september 1967 van de hand van prof. Jager, waarmee prof. Veenhof instemt, zoals hij zelf verklaart, doet aan de klachten geen recht.

Samenvattend meent de commissie te moeten stellen ten aanzien van prof. Veenhof:

ad 1. dat hij in gebreke is gebleven de verklaring en de belofte af te leggen, die van hem werden gevraagd, maar dat op grond van de gegeven antwoorden niet mag worden geconcludeerd, „dat zijn instemming met en de belofte van zich te houden aan de belijdenis niet zulk een karakter draagt, als dat door het ondertekeningsformulier duidelijk gevraagd wordt”;

ad 2. dat zijn antwoorden vragen oproepen met betrekking tot zijn trouw aan wat hij mede in genoemd ondertekeningsformulier beloofde, n.l. dat hij alle dwalingen tegen de belijdenis der kerk strijdende, niet alleen zal verwerpen, maar ook tegenstaan, wederleggen en helpen weren, terwijl hij als redacteur van het weekblad „Opbouw”, vanwege zijn verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit

blad, met die belofte duidelijk in strijd komt;

ad 3. dat hij blijk geeft zich niet te houden aan de schriftuurlijke orde der kerken;

ad 4. dat hij niet bereid is gebleken de aanstoot weg te nemen, die door het „Opbouw“-artikel gegeven werd, waardoor samenwerking tussen hem en de andere hoogleraren werd verbroken.

D. DE DISCIPLINAIRE MAATREGEL.

Wat de door deputaten-curatoren voorgestelde disciplinaire maatregel tegen de beide hoogleraren betreft, is uw commissie van mening, dat daarover in dit stadium nog geen nadere voorstellen moeten worden gedaan.

Namens commissie I,
ds. S. S. Cnossen, rapporteur.

RAPPORT VAN HET MODERAMEN INZAKE DE UITBREIDING VAN HET AANTAL HOOGLERAREN

Tot de zaken van de Theologische Hogeschool, die in eerste ronde aan commissie I ter voorbereiding werden toevertrouwd, behoort ook de zaak van de uitbreiding van het aantal hoogleraren. Deputaten-curatoren rapporteren hierover onder punt VII van hun Verslag over het tijdvak januari 1967 tot december 1968.

Ter verlichting van de omvangrijke taak van commissie I heeft het moderamen - in goed overleg met deze commissie en onder goedkeuring van uw vergadering - zich belast met de voorbereiding van dit punt van het agendum.

Tot het voorbereidende werk behoorde o.m. een „horen" van de curatoren en een informatief gesprek met de senaat van de Theologische Hogeschool.

Het proces-verbaal van het „horen" der curatoren is de synode ter hand gesteld.

In aanmerking komen hier die vragen, die betrekking hebben op de „uitbouw" van de Theologische Hogeschool. Verder werd inzake verkregen in de notulen van de vergaderingen van de deputaten-curatoren en in de nota's door de hoogleraren inzake een eventuele uitbreiding bij de curatoren ingediend.

Het advies van curatoren.

De generale synode van Amersfoort-West 1967 kreeg te maken niet alleen met interne moeiten binnen de Hogeschool, maar ook met stemmen, die pleitten voor haar uitbouw. Op de tafel van deze synode lagen de volgende stukken, alle rakende de eventuele uitbreiding van het corpus docentium:

- a. een brief van deputaten-curatoren, waarin zij meedelen, dat de vraag of het nodig c.q. gewenst moet worden geacht het aantal hoogleraren uit te breiden hen bezig houdt";
- b. een brief van de kerk te Leiden, waarin aangedrongen wordt op de benoeming van „één, zo mogelijk twee hoogleraren", „die een leeropdracht zullen hebben te ontvangen, gelegen in de dogmatisch-ethisch-philosophische sector";
- c. een brief van de p.s. van Zuid-Holland - met adhesiebetuiging aan het voorstel van Leiden;
- d. een brief van de p.s. van Groningen met het voorstel aan deputaten-curatoren de opdracht te geven „de noodzakelijkheid te onderzoeken en eventueel plannen uit te werken om te komen tot de instelling van een zesde leerstoel of één of meer lectoraten, met het oog op de nieuwere theologie".

De synode constateerde, dat de zaak van de uitbreiding „de aandacht van deputaten-curatoren heeft, en deputaten-curatoren nog niet tot een voorstel in dezen konden komen". Zij constateerde verder, „dat blijkens de uit de kerken ingekomen voorstellen van twee particuliere synoden deze zaak bij een belangrijk deel der kerken leeft".

Zij overwoog, „dat het dringend gewenst is, dat deputaten-curatoren op korte termijn nog verder onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, uitgebreid dient te worden" en nam de volgende besluiten:

1. deputaten-curatoren dringend aan te bevelen met bekwame spoed verder te onderzoeken of het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, dient te worden uitgebreid, en bij dit onderzoek te betrekken wat door de particuliere synoden van Groningen en Zuid-Holland, beide 1967, aan de generale synode wordt voorgesteld;
2. deputaten-curatoren te verzoeken, indien zij de noodzakelijkheid tot uitbreiding van het aantal hoogleraren, eventueel lectoren, aanwezig achten, aan deze of aan de volgende generale synode hieromtrent voorstellen te doen (Acta Amersfoort-West 1967 art. 87).

Wat hebben de curatoren met dit besluit gedaan?

Blijkens hun Verslag aan uw vergadering hebben zij „over deze zaak het advies gevraagd van de senaat van hoogleraren".

Het gevraagde advies werd ontvangen. Het luidde aldus:

„De senaat heeft in zijn vergadering van 10 oktober 1968 nogmaals kennis genomen van de inhoud der verschillende adviezen die in een vroeger stadium uit zijn midden tot curatoren zijn gekomen. Het is u

bekend dat het toen niet mogelijk bleek één gemeenschappelijk advies uit te brengen. Dat houdt zeker niet in dat het van te voren onmogelijk moet worden geacht dat de senaat in de huidige samenstelling tot een communis opinio zou kunnen komen. Toch heeft de senaat gemeend zich momenteel niet in een nieuwe bespreking van de aanhangige materie te moeten begeven. Hij wil uw vergadering graag onder de aandacht brengen dat het raadzaam voorkomt deze zaak aan te houden en dat ook te rapporteren aan de komende synode. De senaat heeft daarbij overwogen dat hij momenteel incompleet is, terwijl de emeriti-hoogleraren met hun advies de senaat niet terzijde staan en het ook niet verwacht kan worden dat dit bij de arbeid van het opstellen van een advies over deze zaak voor uw vergadering anders zou zijn. Dat houdt ook in dat bij de bespreking van het hier aan de orde zijnde belangrijke onderwerp de stem van de diaconioloog niet zou worden gehoord.

Daarbij komt dat kerken en hogeschool op dit ogenblik in een situatie verkeren die door ingrijpende wijzigingen wordt bepaald. Het schijnt niet geraden nieuwe lasten te aanvaarden terwijl de consolidatie van het kerkelijk leven zich nog niet heeft voltrokken."

Conform dit advies hebben curatoren besloten.

Hun advies aan uw vergadering is „eveneens te besluiten overeenkomstig de door hen aanvaarde conclusie van het advies van de senaat".

Een gedateerd advies.

De synode van Amersfoort-West 1967 overwoog, dat het dringend gewenst is, dat curatoren nog op korte termijn verder onderzoeken of het moet komen tot uitbreiding van het docentencorps. Zij beval curatoren dan ook dringend aan met bekwame spoed dit onderzoek in te stellen. Zij opende zelfs de mogelijkheid nog op dezelfde synode met concrete voorstellen te komen. De sterke aandrang door deze synode uitgeoefend, de spoed ook die zij betracht wenste te zien, bewijzen hoezeer de uitbouw van „Kampen" haar ter harte ging.

Op 12 mei 1967 nam de synode haar besluit in dezen.

Op 10 oktober 1968 richtten de curatoren zich tot de senaat met het verzoek om in deze zaak advies te willen uitbrengen. 1)

De senaat formuleerde zijn advies.

Op 7 november 1968 besloten curatoren conform dit advies.

Van een onderzoek „op korte termijn" kwam dus weinig terecht.

Het moderamen is van oordeel, dat dit niet mag worden aangemerkt als een verzuim. Het complex van moeilijkheden, waarvoor senaat en curatoren zich juist in deze periode geplaatst zagen, was dermate groot, dat het onbillijk zou zijn iemand een verwijt te doen. Als alle aandacht wordt gevraagd voor het in stand houden van een gebouw, komt een eventuele uitbouw als vanzelf op het tweede plan.

Dat curatoren zich primair wendden tot de senaat om over deze zaak zijn advies te vragen, laat zich verklaren. Een eventuele uitbreiding van het docentencorps impliceert gewoonlijk een herverdeling van de diverse vakken. Hierbij zijn de hoogleraren direct betrokken. Bovendien hadden curatoren de zaak van de uitbreiding reeds in een vroeger stadium, vóórdat de synode van Amersfoort-West bijeenkwam, aan de senaat ter fine van advies voorgelegd. Nu de synode aandrong op een véder onderzoek en verzocht hij dit onderzoek te betrekken de concrete voorstellen, gedaan door de particuliere synoden van Groningen en Zuid-Holland, lag het in de rede, dat curatoren zich opnieuw tot de senaat richtten.

Wel bevreedmt het, dat curatoren zich zo gemakkelijk hebben gevoegd naar het senaatsadvies. Hadden zij - na kennisneming van dit advies - geen zelfstandig onderzoek moeten instellen?

Uitbreiding van het docentencorps kan immers noodzakelijk zijn vanwege onevenredige belasting of overbelasting bij de hoogleraren en/ of lectoren. Was een gesprek met elk der betrokkenen niet op zijn plaats geweest? Uitbreiding van het aantal docenten kan ook noodzakelijk zijn vanwege kennelijke onderbezetting. Blijft „Kampen" wel bij de tijd?

Dat het senaatsadvies aanstonds werd aanvaard en een zelfstandig onderzoek achterwege bleef, staat naar het oordeel van het moderamen in verband met de *inhoud* van dit advies.

Op de kardinale vraag óf uitbreiding noodzakelijk is, ging de senaat niet in. Het kwam hem raadzaam voor „deze zaak aan te houden en dat óók te rapporteren aan een komende synode".

De senaat overwoog hierbij:

- a) dat hij incompleet is; tengevolge van de vacature-Veenhof kan de stem van de diaconioloog niet worden gehoord;
- b) dat de emeriti-hoogleraren Jager en Veenhof hem met hun advies niet terzijde staan;

- c) dat kerken en hogeschool in een situatie verkeren die door ingrijpende wijzigingen wordt bepaald; zolang de consolidatie van het kerkelijk leven zich nog niet heeft voltrokken, acht hij het aanvaarden van nieuwe lasten niet geraten.

Of deze overwegingen alle even stringent zijn, kan buiten beschouwing blijven. Eén ding is duidelijk: ze zijn stuk voor stuk ontleend aan de moeilijke situatie, waarin kerken en hogeschool op dat moment verkeerden. Het op deze gronden gebaseerde senaatsadvies droeg heel sterk het karakter van een *gedateerd advies*.

Dat de curatoren dit gedateerd advies aanstonds tot het hunne maakten, laat zich verklaren. Het is ook te billijken. De nood van kerk en school is hun nood. Hopend op consolidatie en biddend om betere tijden adviseerden zij uw vergadering de zaak van de eventuele uitbreiding van het docentencorps „aan te houden”. Het moderamen is van oordeel, dat de synode het beleid van deputaten-curatoren op dit punt dient goed te keuren onder dank voor de verrichte arbeid.

De nieuwe situatie.

Intussen klemt de vraag, of de situatie niet zodanig is gewijzigd, dat nieuwe initiatieven in deze belangrijke zaak gewettigd zijn.

De synode van Hogeveen heeft het complex van moeilijkheden rondom de Theologische Hogeschool mogen behandelen en afhandelen. Zij heeft een uitspraak mogen doen over de vraag welke kerk in Kampen de gereformeerde kerk ter plaatse is. Zij heeft in de vacature-Veenhof een hoogleraar mogen benoemen, die inmiddels zijn benoeming heeft aanvaard.

Herinnerd mag ook worden aan de genomen besluiten inzake de dubbele afvaardiging uit Noord-Holland en de uitspraken door uw vergadering gedaan inzake de revisie-verzoeken betreffende het niet-ontvangen van ds. B. J. F. Schoep door de generale synode van Amersfoort-West 1967.

Het mistige van situaties, die wel gekenmerkt zijn als „interim-situaties”, mocht plaats maken voor helderheid en een aanvankelijke consolidatie.

In dit stadium komt het door de curatoren overgenomen senaatsadvies te meer uit als een gedateerd advies.

In de eerste plaats werd overwogen, dat de senaat incompleet is. Maar in de vacature-Veenhof is inmiddels voorzien. De stem van de diaconioloog kan worden gehoord. In de tweede plaats werd overwogen, dat de emeriti-hoogleraren de senaat met hun advies niet terzijde staan. Maar aan de emeriti-hoogleraren moest het recht om als lid met raadgevende stem zitting te hebben in de senaat worden ontnomen. De senaat zal het in de toekomst in alle zaken zonder hun advies moeten doen.

In de derde plaats werd overwogen, dat het aanvaarden van nieuwe lasten niet geraten is, terwijl de consolidatie van het kerkelijk leven zich nog niet heeft voltrokken. Maar de ingrijpende wijzigingen aan de hogeschool hebben een definitief karakter gekregen, terwijl de consolidatie van het kerkelijk leven onder de gunst des HEREN bezig is zich te voltrekken.

Het moderamen erkent, dat nog niet op alle plaatsen de vreugde gesmaakt wordt van stabiele verhoudingen. De schade van de storm, die de kerken teisterde, is nog niet exact in kaart te brengen.

Met dankbaarheid mag echter worden erkend, dat God de storm bestraft en Zijn volk weer zegent met vrede. In zulke dagen is de vraag of nieuwe lasten aanvaard zullen worden de overweging ten volle waard. Zeker als het lasten betreft, die de opbouw beogen van het gehavende kerkschip.

Samenvattend is het moderamen van oordeel, dat de situatie zodanig is gewijzigd, dat niets uw vergadering noopt de zaak van de uitbreiding van het aantal hoogleraren „aan te houden”. In de situatie waarin kerken en hogeschool thans verkeren, acht het moderamen het raadzaam niet te besluiten conform het advies van curatoren, maar een andere weg te betreden.

Uitbouw in het verleden.

Het streven naar verbetering van de opleiding tot de dienst des Woords door uitbreiding van het aantal docenten is niet nieuw.

Steeds weer zijn stemmen opgegaan, die pleitten voor de uitbouw van „Kampen”. Hier volgen enkele momenten uit de geschiedenis van de hogeschool.

a. Van vier naar zeven.

Als de Afgescheiden kerken „de crisis der jeugd” te boven zijn gekomen en er steeds meer predikanten nodig zijn, wordt de behoefte aan een verbeterde theologische opleiding al dieper gevoeld.

Aanvankelijk, bij de stichting van de Theologische Hogeschool, was men begonnen met vier „leraars". Al spoedig werd ingezien, dat „Kampen" op een hoger peil moest worden gebracht. „Met het oog op wat er gaande was in de theologische wereld van die dagen, was verbetering van het onderwijs dringend nodig. Men kon niet blijven bij een onderwijsmethode, zoals die aanvankelijk werd toegepast". 2) Maar het geld ontbrak. Men kwam dan ook niet verder dan het aanstellen van enige „behulpzels". Eerst, in 1867, werd de heer C. Mulder benoemd om les te geven „in al hetgeen tot het lager en meer uitgebreid lager onderwijs behoort". Vervolgens, in 1872, werd A. Steketee benoemd tot docent in de klassieke talen. Deze bezetting werd al scherper onderkend als een onderbezetting. Op de synode van Zwolle 1882 kwamen curatoren dan ook met het ingrijpende voorstel het aantal docenten met twee uit te breiden en pogingen in het werk te stellen tot vermeerdering van de inkomsten der School. Omdat Steketee inmiddels uit zijn dienst was ontslagen, werd ter synode de benoeming van *drie* docenten noodzakelijk geacht. Er waren nog al wat financiële bezwaren. Groningen oordeelde, dat er geen nieuwe docenten moesten benoemd worden vóórdat er geld was. De synode was echter van mening, dat „met het oog op de geschiedenis en op God, Wiens het goud en het zilver zijn" tot benoeming kon worden overgegaan. 3) Wanneer in 1883 Bavinck, Lindeboom en Wielenga geïnstalleerd zijn, wordt het onderwijs aan de Theologische Hogeschool verzorgd door 7 „leraars" en 1 lector. 4)

b. Van vier naar vijf.

De gulden jaren, dat „Kampen" zeven hoogleraren rijk was, waren snel voorbij. In het begin van deze eeuw, als De Cock, Brummelkamp en Van Velzen zijn ontslagen en Bavinck en Biesterveld zijn overgegaan naar de V.U., is het aantal hoogleraren teruggelopen tot vier. Op de synode van Amsterdam 1908 rapporteerden curatoren, dat de hoogleraren van oordeel zijn, dat de benoeming van een vijfde professor een gewenste zaak is.

„Het aantal lesuren toch, dat de hoogleraren nu elk voor zich voor hun rekening hebben, is zeer groot, de uitgebreidheid van het veld van wetenschap 't welk zij te onderzoeken hebben niet gering, ook moet niet voorbijgezien worden, dat twee der hoogleraren reeds op jaren komen". 5) Curatoren waren evenwel van oordeel, dat van urgentie vooralsnog geen sprake kon zijn en de synode deed géén benoeming.

De drang naar uitbouw was echter niet te stuiten.

Op de volgende synode, die van Zwolle 1911, waren uit de kerken verschillende voorstellen om het docentencorps te versterken. De classis Koevorden stelde zelfs voor een vijfde en zesde hoogleraar te benoemen. Ook de hoogleraren hadden er bij de curatoren op aangedrongen het aantal hoogleraren met een tweetal uit te breiden. Weer waren het de curatoren, die zich in meerderheid tegen de gewenste uitbreiding verzetten. De synode opende echter een deur. Zij sprak als haar oordeel uit, dat een vijfde hoogleraar nodig is; overwoog, dat er geen gelden voorhanden zijn en besloot op vermeerdering der financiën aan te dringen opdat de eerstkomende synode over de mogelijkheid van een benoeming kan oordelen. 6)

Tevens gaf zij aan curatoren de opdracht de roepende kerk uit te nodigen zo spoedig mogelijk de kerken in generale synode bijeen te roepen voor het geval dat vóór 1 januari 1913 de „toestand van de schoolkas toelaat, een vijfden hoogleeraar te benoemen". 7) Reeds in 1912 kwam te 's-Gravenhage een buitengewone generale synode bijeen. De financiële positie van de Hogeschool was dermate verbeterd, dat dr. T. Hoekstra kon worden benoemd als vijfde prof.

e. Van vijf naar zes?

De synode van Middelburg 1933 besloot het lectoraat met het aftreden van dr. J. J. Esser af te schaffen. Prof. Greijdanus vroeg aantekening in de Acta, dat hij „het voorstel tot afschaffing van het lectoraat verkeerd vindt". 8)

Bij het afscheid nemen van dr. Esser sprak prof. Greijdanus de wens uit, dat het afgeschafte lectoraat in de vorm van een professoraat zou mogen herleven. Toen deze wens *in* de pers gepubliceerd werd, kwam bij prof. Schilder een gift in, groot honderd gulden, „voor een zesden professor". De actie voor een zesde hoogleraar was op *gang* gekomen. 9)

Op de synode van Amsterdam 1936 rapporteerden curatoren, dat een voorstel om tot instelling van een zesde kathedert te komen door het college van hoogleraren reeds bij het curatorium was ingediend.

Dit voorstel luidde aldus:

„Het college van hoogleraren der Theologische Hogeschool acht het in het belang van de wetenschappelijke en praktische opleiding tot den dienst des Woords, dat aan een theoloog, die tevens classicus is, of minstens ervaren is in de classieke talen, opgedragen worde het onderwijs aan de propeadeutici in classiek latijn en grieksch (elk 1 uur wekelijksch collegium), patristisch latijn (2 uur), patristisch grieksch (1 uur), voor de studenten in de theologie in patristiek (1 uur), symboliek (1 uur), elenctiek (1 uur) zulks onder voorwaarde, dat het totaal der eischen voor het candidaatsexamen niet worde vermeerderd". 10)

De curatoren konden zich in beginsel met dit voorstel wel verenigen, maar vreesden dat het aan de debetzijde toch reeds overladen budget der School de daartoe benodigde vermeerdering van uitgaven thans niet zal kunnen dragen en er dus ... volstaan zal moeten worden met het voor tijdelijk aanstellen van een lector". 11)

De synode sprak uit, dat zij niet in het bezit gesteld was van een uiteenzetting van de gronden voor de wenselijkheid van de benoeming van een zesde hoogleraar; zij droeg het curatorium op deze uiteenzetting met nadere voorstellen bij de eerstvolgende generale synode in te dienen en de tijdelijke benoeming van een lector in het Latijn en in het Grieks zo spoedig mogelijk te doen geschieden. 12)

Conform de opdracht van de synode benoemden curatoren een commissie van advies, die zich tot de senaat van de hogeschool wendde met het verzoek de gronden aan te geven, waarop h.i. de noodzakelijkheid van een zesde hoogleraar rustte.

De gronden werden geformuleerd.

De commissie van advies ging ermee accoord.

Maar curatoren konden zich er niet mee verenigen en besloten geen nadere voorstellen aan de synode te doen.

De synode van Sneek besloot *niet over te gaan tot het benoemen van een zesde hoogleraar*.

De wens van prof. Greijdanus, krachtig ondersteund door prof. Schilder, werd niet vervuld.

Na de vrijmaking.

Wanneer de gereformeerde kerken voor het eerst na de Vrijmaking in generale synode bijeenkomen - het is in 1945 te Enschede - hebben de belangen van de Theologische Hogeschool de volle aandacht.

Het gaat nu niet om *uitbouw*. Het gaat om *herbouw*.

Vrijmaking en oorlogsleed hadden de Hogeschool zo gehavend, dat aanstonds voorzieningen moesten worden getroffen om het onderwijs voortgang te doen vinden. De synode pakte de zaken grondig aan. Zij zocht geen tijdelijke noodoplossingen. Zij volstond niet met een minimum om „Kampen" draaiende te houden. Zij besloot „niet over te gaan tot het benoemen van tijdelijke krachten, maar, zoo spoedig als dit mogelijk is, te komen tot de definitieve benoeming van drie Hoogleeraren en één Lector". 13)

Tot hoogleraren werden de predikanten Deddens, Holwerda en Veenhof benoemd en tot lector dr. H. M. Mulder. Bovendien werd de emeritus-hoogleraar dr. Greijdanus aangezocht weer in actieve dienst te treden. Ten slotte werd nog een tweede lectoraat ingesteld: voor de zendingswetenschappen werd ds. D. K. Wielenga benoemd.

Was het aanvaarden van deze last voor de beroofde en berooide gereformeerde kerken-van-tóén, die met elkaar nauwelijks 75.000 zielen telden, niet te zwaar? 14) De synode had met het financieel aspect van de zaak zeer nadrukkelijk te maken gekregen. Op haar tafel lag immers een voorstel van de particuliere synode van het Noorden om niet terstond tot de definitieve benoeming van professoren over te gaan. Vóór alle dingen zouden de te benoemen curatoren een onderzoek moeten instellen „naar de draagkracht der Gereformeerde Kerken ten aanzien van haar Hogeschool". De synode volgde echter het advies van de door haar ingestelde commissie, die t.a.v. het voorstel van de part. synode van het Noorden stelde:

„dat de hier voorgestelde gang van zaken niet de juiste kan worden genoemd. Het betreft hier toch immers een zaak, die door God zelf op onzen weg is gelegd, en die wij eenvoudig hebben te doen. De kerken hebben immers predikanten nodig, en kunnen zonder deze, de haar door God opgelegde taak niet volbrengen. Uw commissie meent dan ook, dat uw uitgangspunt moet zijn, dat in het geloof deze zaak wordt begonnen. Iets anders is, of het niet wenschelijk genoemd mag worden, dat de Curatoren aan de kerken medelen, hoe groot de bedragen zijn die moeten worden bijeengebracht". 15)

Zo werd in Enschede het docentencorps teruggebracht op de oude sterkte van 1939, met dien verstande dat voor de zendingvakken in plaats van een buitengewoon hoogleraar een lector kwam.

Volgens prof. dr. K. Schilder was dit „een geloofsdaad ..., die in de kerken met groote blijdschap begroet werd". 16)

De synode van Enschede leverde een forse bijdrage niet alleen voor de herbouw van de gehavende

Hogeschool, maar ook voor haar afbouw.

Aan de hoogleraren werd toegestaan leiding te geven aan doctorale studie, doctorale examens af te nemen en te promoveren. Deze erkenning van het promotierecht bracht een eind aan een jarenlange strijd. Zij opende ook nieuwe perspectieven. Er kon nu specialisatie plaats vinden, een afsteken naar de diepte.

De synode overwoog, dat dit in het profijt der kerken is. Zij overwoog ook, dat dit „van groot belang is voor de bezetting van haar leerstoelen in de toekomst". 17)

Bood de uitoefening van het promotierecht nieuwe mogelijkheden, zij verplichtte niet minder. De studenten hebben dat dadelijk begrepen.

Op 12 oktober 1945 - een dag nadat de synode de beslissing inzake het promotierecht had genomen - stichtten zij een nieuw fonds voor een zesde hoogleraar. 18) En toen prof. Greijdanus bij de rectoraatsoverdracht in februari 1946 herinnerde aan de verkregen erkenning om te promoveren, zei hij:

„Wij nemen deze dingen niet luchtig. Zij leggen zware verantwoordelijkheid op, op Hoogleraren, op Studenten, op Curatoren". 19)

Uitbouw - nu.

Is deze „zware verantwoordelijkheid" de volgende jaren voldoende verstaan? Zijn de kerken wel diligent geweest om op de ingrijpende basisbeslissing van Enschede 1945 voort te bouwen en „Kampen" uit te bouwen?

Het erkennen van promotierecht heeft toch consequenties met name voor de personeelsbezetting!

Maar in de bijkans 25 jaren die ons scheiden van Enschede 1945 heeft slechts één benoeming plaats gevonden, die in dit verband van wezenlijk belang is, de aanstelling n.l. van drs. J. P. Lettinga „als lector voor het onderwijs in de Semitische talen, met name het Hebreeuws, het Aramees (inclusief het Syrisch) en het Akkadisch, alsmede de archeologie en de geschiedenis van het naburige Oosten, inzonderheid van Palestina". De maximale prestaties, door deze lector bewezen, nemen niet weg, dat de kerken zich hebben beperkt tot het noodzakelijke minimum. De vereiste uitbreiding in de sector van de hulpwetenschappen kwam tot stand, maar de zo gewenste theologische versterking bleef uit.

Gaf de erkenning van het promotierecht reeds een bijzonder accent aan de wenselijkheid „Kampen" uit te bouwen, er is nog een ander gegeven, dat de aandacht van uw vergadering vraagt.

Het is de stormachtige ontwikkeling op theologisch gebied gedurende de laatste decennia. Al moet aanstonds worden opgemerkt, dat deze ontwikkeling veelszins een ontwikkeling-in-afval is, de kerken kunnen het feit van deze ontwikkeling niet dan tot haar schade negeren.

Rusteloos vernieuwt de theologie zich om in de eigentijdse problemen van deze snel veranderende wereld „up to date" te zijn en de mens van deze tijd met zijn wereldbeeld bereiken.

In die drang om bij de tijd te blijven en bij de tijd te brengen (aggiornamento!) vinden Rome en de Reformatie elkaar.

Wij gaan het tijdperk in van een nieuwe „oecumenische" theologie, die de knapste koppen aantrekt, kapitalen inzet, onafzienbare reeksen boeken produceert en zo een machtige invloed oefent. 20)

De enorme expansie van de theologische wetenschap, haar karakter en gerichtheid, betekenen een uitdaging voor „Kampen".

Zal de hogeschool nu op háár beurt bij de tijd blijven en de toekomstige dienaren des Woords voldoende inzicht geven in de eigentijdse problematiek? Is zij genoegzaam toegerust om als gereformeerde academie antwoord te geven aan deze tijd? Het hoeft dan ook niet te verbazen, dat de ogen opengingen voor de noodzaak van uitbouw-NU.

Vrijwel gelijktijdig gingen in de kring van de curatoren en in de kerken stemmen op, die pleitten voor uitbreiding van het docentencorps. 21) Op de curatorenvergadering van 27 oktober 1966 stelde ds. J. Hettinga de zaak aan de orde. Er werd een commissie ad hoc benoemd en het advies van de senaat werd gevraagd. Dat het gelukkig initiatief der curatoren niet resulteerde in concrete voorstellen zal verklaard moeten worden uit een gebrek aan eenstemmigheid bij de hoogleraren. Waren in de geschiedenis der hogeschool de hoogleraren steeds vooropgegaan als het ging om uitbreidingsplannen, nu oefende het gebrek aan eenstemmigheid in hun kring een remmende invloed. 22)

Intussen kwam de zaak heel concreet op het agendum van de synode van Amersfoort-West 1967 door een verzoek van de kerk te Leiden. Leiden drong aan op uitbreiding van het huidige hooglerarencorps met één, zo mogelijk twee hoogleraren, die een leeropdracht zullen hebben te ontvangen, gelegen in de dogmatisch-ethisch-philosophische sector. De kerkeraad van Leiden voorziet grote gevaren voor de gereformeerde kerken, indien de a.s. predikanten slechts een opleiding zouden krijgen, waarin de gevaren van verschillende

hedendaagse stromingen hun niet voldoende voor ogen gesteld en hun de wapenen daartegen niet in handen gegeven zouden worden. De raad ziet die gevaren op leerstellig gebied en wijst op Bultmann en zijn school; op het gebied van de ethiek, met name wat betreft de hedendaagse huwelijksethiek; en vanwege de hedendaagse filosofische stromingen bij schrijvers als Sartre, Camus, Simone de Beauvoir. En hij is van mening, dat de hoogleraren, „hoe bekwaam deze mannen ook wezen mogen”, niet voldoende aandacht aan deze gevaren kunnen schenken.

De particuliere synode van Zuid-Holland onderstreepte „met grote klem” de in het schrijven van Leiden uitgesproken wenselijkheid.

Ook de particuliere synode van Groningen 1967 drong op uitbreiding aan. In een toelichting wees deze synode op „de enorme vlucht, die de moderne theologie neemt en de schier onafzienbare stroom van nieuwe literatuur op dit gebied. De invloed, die van deze nieuwere theologie uitgaat in kerk en wereld, is van die aard, dat de studenten in Kampen zich daar intens mee dienen te confronteren, willen zij de geesten kunnen beproeven”.

De urgentie van de zaak.

De situatie in kerk en wereld is in 1969 niet gunstiger dan in 1967. De ontwikkeling-in-afval gaat voort in een verbijsterend tempo. Terwijl de positie van de hogeschool niet is verbeterd in déze zin, dat ze theologisch versterkt is. De minimale bezetting is gebleven. Deze minimum-bezetting krijgt al meer het karakter van een onderbezetting, met als gevolgen: overbelasting van de hoogleraren en schade voor de opleiding tot de dienst des Woords. Ten bewijze wijst het moderamen uw vergadering puntsgewijze op het volgende:

1. De uitoefening van het promotierecht heeft de hoogleraren extra belast. Nieuwe taken kwamen voor hun rekening. Zij moeten de studenten, die zich voorbereiden op het doctoraal examen, tenteren en examineren. Zij moeten de doctorandi begeleiden op hun weg naar de promotie.
2. Extra-belasting kwam er voor de hoogleraren niet minder als gevolg van de expansie van de theologische wetenschap, de voortgaande specialisatie. Het veld van wetenschap, dat de hoogleraren hebben te onderzoeken, is zó uitgebreid geworden, dat ten volle geldt wat de kerk te Leiden heeft geschreven: hoe bekwaam deze mannen ook wezen mogen, de hoogleraren *kunnen* aan de gevaren van de hedendaagse stromingen niet voldoende aandacht schenken.
3. Aan zaken, die van wezenlijk belang zijn voor een efficiënte opleiding en bezetting van eigen katheders in de toekomst, komt „Kampen” maar zeer ten dele toe. Genoemd moeten hier worden:
 - a) een strakke studiebegeleiding. In onderwijskringen wordt de studiebegeleiding van de studenten al sterker bepleit. Niet als een overbodige luxe, maar als een noodzakelijke bijdrage voor de *verkorting van de studieduur*. Wat zouden de kerken, die om predikanten roepen, er mee gediend zijn als de hoogleraren over meer tijd beschikten, zodat de studiebegeleiding aan de hogeschool intensiever kan worden;
 - b) een tijdig stimuleren tot vakstudie en specialisatie via door de hoogleraren geleide vakdisputen. Een herstel van de vroegere „studieclubs”, door hoogleraren geleid, zal door uitbreiding gemakkelijker bereikbaar zijn;
 - c) het geven van doctoraal colleges en het vormen van werkgroepen voor doctoraal studenten. Juist van deze colleges en werkgroepen kan een sterk stimulerende invloed uitgaan. Zij houden het contact tussen de hoogleraar en zijn studenten levend en begeleiden de studenten op de moeilijke weg van het „doorstuderen”.
Zij voorzien in een academische behoefte.
Waar de hoogleraren hieraan tot nu toe slechts incidenteel toe kwamen, blijven er op dit punt wensen over, die slechts vervuld kunnen worden in de weg van uitbouw.
4. Niet zonder pijn werd onlangs publiek geconstateerd: „Onze hoogleraren hebben merendeels weinig gepubliceerd in de laatste kwart eeuw”. 23) Deze constatering zal niet los te maken zijn van de overbelasting der hoogleraren enerzijds en de onder-bezetting anderzijds. De behoefte aan „Kamper bijdragen”, die de kerken en haar ambtsdragers helpen in de strijd der geesten, is zeer groot. 24) Alleen verlichting van de arbeid via uitbreiding kan hier een weg openen.
5. Uit vergelijking met andere theologische opleidingen blijkt, dat voor „Kampen” nu al jaren wordt volstaan met een minimale bezetting. In onderstaand overzicht is naast elkaar geplaatst de bezetting per vakken-groep aan de V.U., de Theologische Hogeschool (Oudestraat) en de Theologische

Hogeschool (Broederweg).

	VU	Kampen (Oudestraat)	Kampen (Broederweg)
bibliologische vakken N.T	<i>Schippers</i>	<i>H.N.Ridderbos</i>	<i>Van Bruggen</i>
bibliologische vakken O.T	<i>N.H.Ridderbos</i> <i>Gispen</i> (buitengew.)	<i>Koole</i>	<i>Schilder</i>
dogmatologische vakken	<i>Berkouwer</i> (dogmatiek) <i>Kuitert</i> (ethiek) <i>Meuleman</i> (symboliek, apologetiek)	<i>Bakker</i> (dogmatiek) <i>Rothuizen</i> (ethiek, encyclopedie)	<i>Doekes</i> (dogmatiek, ethiek, symboliek, encyclopedie)
ecclesiologische vakken	<i>Augustijn</i> (kerkgesch.) <i>v.d. Berg</i> (kerkrecht)	<i>Hartveld</i> (oude K.G.) <i>Plomp</i> (nieuwe K.G., kerkrecht)	<i>Kamphuis</i>
diaconiologische vakken	<i>Firet</i> (amt. Vakken) <i>Verkuyl</i> (zending) <i>Mulder</i> (elenctiek)	<i>Jonker</i> (amt. Vakken) <i>Honig</i> (zending)	
	3 wetenschappelijke medewerkers.	Buitengewoon hoogleraar patristiek; lector sem.talen en 5 docenten.	lector sem. talen; lector zending; „lector patristiek”; docent vooropleiding

Op grond van bovenstaande vijf punten adviseert het moderamen uw vergadering uit te spreken, dat uitbreiding van het docentencorps aan de Theologische Hogeschool te Kampen dringend gewenst en daarom noodzakelijk is. 25)

Uitbouw - maar in welke richting?

Is uw vergadering overtuigd van de noodzakelijkheid van uitbouw, dan rijst direct de vraag in welke richting deze uitbouw moet worden gezocht.

Het moderamen stelt met nadruk voorop, dat deze vraag pas *definitief* beantwoord kan worden, wanneer eerst het advies is ingewonnen bij de bevoegde instanties. Art. 9 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool bepaalt: „Het aantal hoogleraren en lectoren wordt bepaald door de curatoren, onder nadere goedkeuring van de generale synode". Terwijl in artikel 5 van datzelfde Reglement wordt bepaald, dat de curatoren met de hoogleraren de vakken regelen, die door ieder hunner moeten worden onderwezen. Het aantal nieuw aan te trekken docenten alsook hun taaktoewijzing in het geheel van het onderwijs wordt mede bepaald door vaktechnische aspecten.

Een weloverwogen advies in dezen van curatoren en hoogleraren is daarom voor de synode van eminent belang.

Wanneer het moderamen enkele gedachten en wensen inzake de uitbreiding ter kennis van uw vergadering brengt, doet hij dit op grond van de gegevens, die hem bij het onderzoek van deze zaak ter beschikking stonden. En om hetgeen bepaald is in de artikelen 9 en 5 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool en vanwege de beperktheid der gegevens moeten deze gedachten en wensen als *voorlopig* beschouwd worden.

In de eerste plaats is het moderamen van mening, dat aan de uitbouw niet een z.g. herstructurering van de theologische studie behoeft vooraf te gaan. Herstructurering is de laatste jaren van verschillende kanten bepleit. 26) Hoe belangrijk het ook voor „Kampen" kan zijn, dat eens een grondige bezinning plaats vindt op de klassieke theologische opleiding, de uitbouw worde in dit stadium gezocht binnen het kader van de bestaande structuur. Zij ga dus niet verder dan een *hergroepering* van de vakken.

Verder heeft het het moderamen getroffen, dat de voorstellen, die uit de kerken zijn binnengekomen bij de synode van Amersfoort-West 1967, reeds in een bepaalde richting wezen. Zij bepleiten n.l. uitbreiding in de dogmatisch-ethisch-philosophische richting. Zij wijzen deze sector aan als het „brongebied" van de ontwikkeling-in-afval en vragen hier versterking van de Theologische Hogeschool.

Het moderamen is van oordeel, dat deze plaatsaanwijzing goede aandacht verdient, juist ook omdat de onderbezetting van „Kampen" hier het meest in het oog springt. De situatie is toch deze, dat de hoogleraren in de bibliologische vakken bij hun arbeid worden gesteund door het lectoraat van drs. J. P. Lettinga, terwijl de diaconioloog voor zijn vakgebied steun ontvangt in het lectoraat van ds. D. K. Wielenga. Het zwaarst belast zijn de hoogleraren Doekes en Kamphuis, die voor de hun toegewezen vakken geen enkele steun hebben.

Wanneer nog eens aandacht wordt gevraagd voor de V.U. en „Kampen" (Oudestraat), gebeurt dit niet, omdat één van deze instellingen als model kan fungeren voor een gereformeerde academie. Zelfs in de kathedervorming kan de afval zich openbaren. Met de vergelijking wil het moderamen de plekken aanwijzen, waar de specialisatie het sterkst is en dus de moeite het grootst om bij de tijd te blijven en weerstand te bieden. Het aantal hoogleraren voor de dogmatologische vakken is aan de V.U. *drie*, aan „Kampen" (Oudestraat) *twee*, aan „Kampen" (Broederweg) *één*. Het aantal hoogleraren voor de ecclesiologische vakken is aan de V.U. *twee*, aan „Kampen" (Oudestraat) *twee*, aan „Kampen" (Broederweg) *één*.

De overbelasting van prof. Doekes in de eerste plaats - om de hem toegewezen vakkengroep - en vervolgens ook van prof. Kamphuis krijgt door de vergelijking des te meer accent.

De *eerste stap* op de weg van „Kampens" uitbouw zal daarom naar het oordeel van het moderamen moeten zijn de benoeming van *een tweede hoogleraar voor de dogmatologische vakken*.

Welke gespecialiseerde taak aan deze hoogleraar moet worden toegewezen? Van verschillende zijden is de suggestie gedaan hem te belasten met het onderwijs in de z.g. „nieuwere theologie". 27) Het stichten van een leerstoel voor een dergelijk vak roept echter tal van vragen op. Immers: wat is „nieuwere theologie"? De theologie, die vandaag nieuw geheten wordt, is over 10 jaar oud. Hoe is dit vak af te bakenen van het gebied, dat aan de dogmaticus ter bearbeiding is toevertrouwd? Laat de dogmatiek zich eigenlijk wel opsplitsen in een „oudere" en „nieuwere" theologie?

Het moderamen acht het raadzaam vast te houden aan de reeds lang bestaande en in de praktijk goed functionerende indeling in de dogmatologische vakkengroep en naast de hoogleraar, die de dogmatiek als hoofdvak heeft, een tweede hoogleraar te benoemen, die de *ethiek* als hoofdvak krijgt toegewezen.

Het hoeft nauwelijks betoog hoe belangrijk het is, dat „Kampen" via een aparte katheders een aparte aandacht besteedt aan de brandende vragen van het christelijke *leven*. De leer geeft richting aan het leven. Ook de valse leer! De nieuwe theologie bracht een nieuwe moraal voort. Er wordt gesleuteld aan alle normen. De kerk, niet het minst haar jeugd, staat voor vragen als van de omgang der sexen en de homofilie, de verhouding van rassen en klassen, de geldbesteding en het gebruik van kernwapenen. Dat onze a.s. predikanten met deze vragen geconfronteerd worden en gewapend worden tegen de revolutionaire moraal, is van niet te onderschatten betekenis.

Uiteraard dient nog een verdere verdeling van de vakken plaats te vinden. Er zijn, als de richting eenmaal bepaald is, nog diverse mogelijkheden.

Samenvattend adviseert het moderamen uw vergadering de curatoren dringend te verzoeken aan deze synode een concreet voorstel te doen ten aanzien van de uitbreiding van het aantal hoogleraren en hierbij in overweging te nemen het rapport van het t moderamen van deze synode betreffende de uitbreiding van het aantal hoogleraren.

De lasten.

Uitbouw kost geld.

Een nieuwe actie zal dus gevoerd moeten worden om „Kampen" financieel te versterken. De vraag is of het verantwoord is van de kerken te vragen deze nieuwe last te aanvaarden.

Het moderamen stelt voorop, dat in de geschiedenis van de hogeschool verschillende initiatieven, die haar uitbouw en afbouw beoogden, zijn afgeremd of gestrand doordat financiële bezwaren werden ingebracht.

Het zuinig en „beursangstig" zijn t.a.v. de opleiding tot de dienst des Woords is één van de zwarte bladzijden uit de geschiedenis van de gereformeerde kerken. 28) Doordat de kerken vaak kortzichtig rekenden, hebben zij zichzelf een onberekenbare schade toegebracht.

Uw vergadering handele „met het oog op de geschiedenis en op God, Wiens het goud en het zilver zijn" (Zwolle 1882). De recente geschiedenis leert, dat het gereformeerde volk voor het gereformeerde onderwijs

graag offers brengt. 29) Het heeft ook zijn Theologische Hogeschool lief en kent, als het om de vervulling van haar nooddrift gaat, geen beursangst. 30)

De synode denke niet gering van het goud en het zilver, dat God in deze jaren aan zijn volk heeft toevertrouwd.

Gedurende het cursusjaar 1967/1968 hield dr. A. J. Hendriks voor de studenten van de Theologische Hogeschool een aantal lezingen over praktische maatschappijkennis. Hij sprak ook over „de kerk als economische huishouding”, berekende het totaal inkomen voor alle leden onzer kerken en liet zien, dat bij een vaste relatie tussen genoten inkomen en kerkelijke bijdrage steeds meer geld beschikbaar komt voor beheerskosten, kerkelijke voorzieningen en activiteiten. Zijn slotsom was:

„Wanneer U bedenkt, dat het Centraal Plan Bureau voor de komende decennia een gemiddelde jaarlijkse stijging van het nationaal inkomen verwacht van 3,7 %, dan zal duidelijk zijn, dat een vaste relatie tussen kerkelijk inkomen en inkomen der kerkleden van groot belang is voor het ter beschikking komen van financiële middelen. Er worden in onze kerken reeds veel activiteiten ontplooid. In de toekomst zal, zo de Here wil, er financiële ruimte zijn voor nog veel meer activiteiten.” 31)

Meer financiële ruimte.

En tengevolge van verdergaande subsidiëring van de lycea lasten-vermindering.

De uitbouw van „Kampen” is niet alleen noodzakelijk, maar ook mogelijk. Uw vergadering achte de financiële last, die aanvaard moet worden, licht. Uiteraard zullen de curatoren de kerken tijdig moeten informeren over het meerdere dat voor de hogeschool wordt verwacht. Een goed gerichte actie, die de belangen van de hogeschool onder de aandacht van het kerkvolk brengt, is thans zeker op zijn plaats.

Uitbouw betekent ook, dat één of meer predikanten moeten worden onttrokken aan de arbeid in de gemeente(n).

Het afstaan van één of meer predikanten in een tijd van ernstige predikanten nood is het brengen van een offer. Dit offer kan van de kerken alleen gevraagd worden, wanneer overwogen wordt dat het gebracht wordt ter wille van de komende geslachten. Die zijn slechts gediend met het beste.

Namens het moderamen: ds. J. Kok, rapporteur.

1) Het besluit van de generale synode van Amersfoort-West 1967 inzake de eventuele uitbreiding van het aantal hoogleraren was als ingekomen stuk aanwezig op de vergadering van deputaten-curatoren d.d. 6 juli 1967. De vergadering besloot „zich thans met deze zaak niet bezig te houden, mede omdat de generale synode nog niet is over-gegaan tot benoeming van curatoren voor de periode 1967-1970” (notulen vergadering 6 juli 1967). In de notulen van de vergadering van deputaten-curatoren d.d. 10 oktober 1968 staat te lezen: „Enige bespreking wordt gewijd aan de opdracht der generale synode van Amersfoort-W. vermeld in de notulen van 6 juli 1967. „Aan de senaat wordt verzocht over deze zaak in een volgende vergadering advies te willen uitbrengen”.

2) W. de Graaf, Een Monument der Afscheiding, Kampen 1955, blz. 75.

3) a.w. blz. 120.

4) De verschillende vakken werden als volgt verdeeld:

Theologische vakken.

S. van Velzen: Homiletiek, Schetscollege en Voordracht.

A. Brummelkamp: Catechetiek en Pastoraal.

H. de Cock: Kerkregering, Symboliek, Liturgie en Bijbelse Theologie.

M. Noordt zij: Isagogiek, Exegese O.T., Hermeneutiek, Critiek en Archaeologie.

D. K. Wielenga: Kerkgeschiedenis, Dogmengeschiedenis, Natuurlijk, Geschiedenis der godsdiensten en Inleiding op de Godgeleerdheid.

L. Lindeboom: Bijbelse geschiedenis en Bijbelse Geografie, Hermeneutiek en Exegese N.T.

H. Bavinck: Dogmatiek, Polemie, Ethiek en Encyclopaedie.

Litteraire vakken.

S. van Velzen: Vaderlandse Geschiedenis, Rhetorica en Stijl.

A. Brummelkamp: Recitatie.

H. de Cock: Empirische Psychologie, Logica, Latijn in de eerste klas en Catechisatie met de Litteratoren.

L. Noordt zij: Hebreeuws.

D. K. Wielenga: Grieks in de eerste en tweede klas en Latijn in de vierde klas.

L. Lindeboom: Latijn in de tweede en derde klas, Grieks in de derde klas en Grieks N.T. in de vierde klas.

H. Bavinck: Antiquiteiten, Mythologie, Philosophie en Grieks in de vierde klas.

C. Mulder: Nederl. Taal en Letterkunde, Algemene Geschiedenis, Aardrijkskunde, Frans, Duits en Engels (Vgl. a.w. blz. 126, 127).

- 5) Acta van de generale synode van Amsterdam 1908, bijlage LXXIII.
- 6) Acta van de generale synode van Zwolle 1911, art. 70.
- 7) Acta van de generale synode van Zwolle 1911, art. 110.
- 8) Acta van de generale synode van Middelburg 1933, art. 56.
- 9) Acta van de generale synode van Amsterdam 1936, bijlage XV.
- 10) Acta van de generale synode van Amsterdam 1936, bijlage XV, bijlage I B.
- 11) Acta van de generale synode van Amsterdam 1936, bijlage XV.
- 12) Acta van de generale synode van Amsterdam 1936, art. 109.
- 13) Acta van de voorlopige generale synode van Enschede 1945, art. 20.
- 14) Onze schatting van het zielenaantal voor 1945 is gebaseerd op de gegevens, die het Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken van 1946 verstrekt. Het statistisch overzicht, dat in 1946 werd opgemaakt, wijst een zielental van 77303 aan.
- 15) Acta van de voorlopige generale synode van Enschede 1945, bijlage 1.
- 16) Zie Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken, 1946, blz. 79.
- 17) Acta van de voorlopige generale synode van Enschede 1945, art. 28.
- 18) Zie „De Reformatie” van 20 oktober 1945, blz. 24.
- 19) Zie „De Reformatie” van 9 februari 1946, blz. 142.
- 20) Zie voor de theologische ontwikkeling van de laatste 25 jaren het artikel van dr. C. Trimp: „De theologie sinds de Vrijmaking” in „De Reformatie” van 9 augustus 1969, blz. 333.
- 21) Zie ook hetgeen in diezelfde tijd in „De Reformatie” werd geschreven door prof. J. Kamphuis (zijn driestar „Een gewaarschuwd man ...” I in het nummer van 2 juli 1966 blz. 316) en Pater Iater (o.m. in de nummers van 28 januari 1967, blz. 135, 136 en 4 februari 1967, blz. 141).
- 22) De senaat rapporteerde d.d. 14 december 1966 aan deputaten-curatoren dat het hem, althans tot heden, niet mogelijk was met betrekking tot een eventuele uitbreiding van het aantal hoogleraren c.q. docenten „gemeenschappelijk tot conclusies te komen die namens de gehele senaat aan curatoren kunnen worden voorgelegd”. Er werden toen diverse nota's bij de curatoren ingediend. Prof. Jager achtte uitbreiding „niet noodzakelijk, op dit moment niet wenselijk en vrijwel niet mogelijk”. Prof. Veenhof adviseerde de curatoren „de Senaat opdracht te geven zich vóór alle dingen grondig te bezinnen op de gehele structuur van de theologie welke op onze Hogeschool gedoceerd wordt en gedoceerd dient te worden. Om pas daarna en in verband daarmee de vraag te bespreken of uitbreiding van het aantal katheders noodzakelijk is”. Prof. Doekes verklaarde „de gedachte aan uitbreiding van de wetenschappelijke staf onzer Hogeschool vindt bij mij veel sympathie”. Z.i. is het nodig, dat - ter aanvulling van de opleiding tot de dienst des Woords - gastdocenten oriënterende colleges geven over maatschappelijke vraagstukken e.d.
„Rekening houdend met de gebleken noodzaak tot verkorting van de studietijd voor het kandidaats-examen is uitbreiding van het aantal studievakken en de stichting van een katheders tot dat doel niet gewenst”.
De hoogleraren Schilder en Kamphuis dienden gezamenlijk een nota in, waarin zij stelden: „Uitbreiding van het docentenapparaat is dringend gewenst, om niet te zeggen noodzakelijk, en dit bepaaldelijk ook in de zin van uitbreiding van het aantal katheders en dus hoogleraren”. Zij wilden zich op dat moment beperken tot een eerste, meest noodzakelijke, nieuwe katheders voor een vak, dat zij in voorlopige formulering aldus omschreven: „geschiedenis der theologie met specialisatie op de nieuwere theologie”.
Ds. D. K. Wielenga bepleitte uitbreiding van het college van hoogleraren en lectoren, opdat er meer aandacht zou kunnen worden geschonken „aan het onderwijs in de nieuwere theologie en de symboliek”.
- 23) Dr. C. Trimp in „De Reformatie” van 9 augustus 1969, blz. 335.
- 24) In 1962 verscheen een eerste publicatie in de reeks „Kamper Bijdragen” onder redactie van J. Kamphuis en J. P. Lettinga. In het „Ten Geleide” schrijven de initiatiefnemers: „In de kring van hen die zich direct of indirect verbonden weten met de Theologische Hogeschool der Gereformeerde Kerken in Nederland, doet zich reeds lang de behoefte gevoelen aan een mogelijkheid tot publicatie van korte bijdragen op theologisch en aanverwant gebied. Een aantal schenkingen van gevers, die onbekend wensen te blijven, stelt ons in staat tot het publiceren van een eerste nummer in de reeks „Kamper Bijdragen”. Deze reeks wil niet alleen dienstbaar zijn aan het onderwijs aan de Kamper

academie, maar bedoelt daarnaast ook anderen te dienen met bescheiden bijdragen op het gebied van de theologie in de ruimste zin van het woord." Wat een verrukkelijk initiatief! Aanstonds vanuit de kerken financieel mogelijk gemaakt. Maar tot een „reeks" van bijdragen is het niet gekomen. Terwijl daaraan zo'n dringende behoefte is.

- 25) Toen op de generale synode van Sneek 1939 gediscussieerd was over de vraag of een zesde hoogleraar voor „Kampen" wenselijk dan wel noodzakelijk is, schreef prof. dr. K. Schilder: „Een andere vraag is, of voor de Theologische Hogeschool alleen maar de wet der „noodzakelijkheid" dan ook die der „wenschelijkheid" dient te beslissen ten aanzien van de vraag van uitbreiding, al of niet. Wij meenen, dat het voor geen enkel belang van Gods Koninkrijk gewenscht is, te blijven staan bij wat strikt „noodzakelijk" is. Want de vraag naar de „noodzaak" is niet te beantwoorden zonder de andere, die de „wenschelijkheid" onderzocht. Indien de middelen aanwezig zijn, of gevonden kunnen worden voor een zoodanige uitbreiding van de kring der docenten, dat het onderwijs vollediger, en dieper, en juister wordt, de arbeid der hoogleraren door de opening van onmisbare hulpbronnen vergemakkelijkt en ook vaster van gang gemaakt wordt, en ons kerkelijk-wetenschappelijk lef op den duur er door verrijkt wordt, dan is het zoeken en gebruiken van die middelen zeer gewenscht, en dan ook (als God ons de middelen geeft) „noodzakelijk". Wat voor „de zaak des Konings" gewenscht is, daarvan is het nastreven voor Zijn knechten „noodzakelijk". Volgde men een andere regel, dan lag in een ommezien heel onze kerkelijke en christelijke actie stil". („De Reformatie" van 6 oktober 1939, blz. 2).
- 26) Vgl. „Vox Theologica", 36e jrg. 4; „Kerk Theologie", 19e blz. 19 -40 20e jrg. blz. 72-77.
- 27) Vgl. het voorstel van de part. synode van Groningen aan de generale synode van Amersfoort-West '67 alsook de onder noot 22 genoemde nota van ds. D. K. Wielenga.
- 28) Vgl. hetgeen prof. L. Lindeboom in een „persoonlijk advies" aan de synode van Amsterdam 1908 schreef:
„Voor de emeriti heeft deze zelfde synode het bedrag der verschuldigde bijdragen verhoogd met 1/7 van het grootste gedeelte van de tot nu toe jaarlijksch benodigde zware som van 75 duizend gulden. Voor de Zending brengen onze kerken jaarlijksch ongeveer 100 duizend gulden bijeen. .. Maar gaat het nu aan duizenden bij duizenden en tienduizenden bij tienduizenden te voteren voor andere kassen, en voor de opleiding tot den dienst des Woords, hetzij aan de Theol. School, hetzij aan de V.U., die toch onloochenbaar het EERSTE en VOORNAAMSTE belang der kerken betreft, haar levensonderhoud en groei, waarvan uit den aard der zaak al haar arbeid en arbeidskracht afhangen en steeds afhangen zullen - zou het nu aangaan opeens zuinig en beurs-angstig te worden, als, voor dit eerste belang van eigen lef en kracht gewenschte, uitbreiding van arbeid het jaarlijksch budget met enkele duizenden zou verhogen?" (Acta van de Generale Synode van Amsterdam 1908, bijlage LXXV).
- 29) Vgl. Dr. J. Douma, Herinnering en Verwachting, Groningen 1969, blz. 13.
- 30) Tijdens de landelijke herdenking van de Vrijmaking te Scheveningen op 23 aug. 1969 werd meer dan f 10.000,- en op de Theol Hogeschooldag 1969 gehouden te Kampen werd meer dan f 70.000,- spontaan voor „Kampen" bijeengebracht.
- 31) Dr. A. J. Hendriks, Practische Maatschappijkennis, uitgave van het Geref. Sociaal en Economisch Verband, blz. 19, 20.

BIJLAGE 15

(Acta art. 317)

NOTA bij het moderamen inzake de uitbreiding van het aantal hoogleraren.

Betreft:

positie drs. J. P. Lettinga.

In het kader van de verlichting van de arbeid der hoogleraren enerzijds en de versterking van „Kampen" anderzijds vraagt het moderamen zich af of het geen aanbeveling verdient, dat de lector-in-vaste-dienst, *drs. J. P. Lettinga*, benoemd wordt tot buiten-gewoon hoogleraar.

Deze synode heeft een reglement alsmede een benoemingsbrief voor hoogleraren en lectoren vastgesteld, welke uitgaan van de mogelijkheid, dat aan de Theologische Hogeschool te Kampen een full-timer in een hulpwetenschap wordt benoemd tot buitengewoon hoogleraar.

De benoeming van drs. Lettinga tot buitengewoon hoogleraar zal niet alleen de band tussen de hogeschool en de heer Lettinga sterker maken, maar ook de mogelijkheid openen deze broeder nog meer te betrekken bij het theologisch onderwijs. Zo zou aan drs. Lettinga ter verlichting van de arbeid van prof. H. J. Schilder het onderwijs in de tekstgeschiedenis en tekstcritiek van het Oude Testament kunnen worden opgedragen.¹ De benoeming van drs. Lettinga tot buitengewoon hoogleraar is niet alleen een schoolbelang, maar naar het oordeel van het moderamen ook een zaak van billijkheid.

Hierdoor zou deze broeder, die over zoveel uitnemende gaven beschikt en zulke onschatbare diensten aan de School der kerken heeft bewezen, een positie en een salariëring ontvangen, hem waardig.

Het moderamen adviseert daarom uw vergadering te besluiten:

I. deputaten-curatoren te vragen of zij niet met de synode van oordeel zijn, dat het hartelijke aanbeveling verdient dat drs. J. P. Lettinga benoemd wordt tot buitengewoon hoogleraar en zo spoedig mogelijk met een voorstel in dezen de synode te dienen;

II. deputaten-curatoren te doen toekomen een memorandum waarin zijn opgenomen een aantal zaken, die bij dit voorstel mede in overweging dienen te worden genomen.

Namens het moderamen: ds. J. Kok, rapporteur

¹ In feite wordt het onderwijs in deze vakken reeds enkele jaren door drs. Lettinga verzorgd, zoals uit de college-verslagen blijkt.

BIJLAGE 16.

(Acta art. 249)

RAPPORT VAN COMMISSIE I INZAKE „KAMPEN", ONDERDEEL „WET EN SABBAT"

OPDRACHT

Uw commissie kreeg uit de voorgeschiedenis van de breuk te Kampen behalve de kwestie inzake het beschermen en toelaten van de leer van ds. B. Telder ook de leer omtrent „wet en sabbat" van de predikanten ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee ter bestudering.

Vier bezwaarschriften tegen het besluit van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968, die deze leer veroordeeld heeft, vragen onze aandacht:

het bezwaarschrift van ds. G. Visee, d.d. 12 april 1969;

het bezwaarschrift van ds. J. O. Mulder, d.d. 14 april 1969;

het bezwaarschrift van de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos), d.d. 12 april 1969;

het bezwaarschrift van de classis Kampen (Emmeloord), d.d. 1 april 1969;

Terwijl de bezwaarschriften van ds. Mulder, van de kerkeraad en van de classis ook ingaan op andere onderdelen van de zaak-Kampen, is het bezwaarschrift van ds. Visee geheel gewijd aan het ene onderdeel van „wet en sabbat" uit het complex van zaken, dat de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 in haar uitspraken betrokken heeft.

Een poging van uw commissie om beide predikanten te „horen" is, zoals u reeds werd meegedeeld, op niets uitgelopen. Uit het vervolg zal blijken, dat hun weigering om naar Hooogeveen te komen, geen struikelblok vormt om tot een gefundeerd oordeel te komen. De bezwaarschriften zijn uitvoerig en duidelijk gesteld.

Bovendien heeft ds. Visee een samenvatting van zijn gevoelens gegeven (waarmee zowel ds. Mulder als de kerkeraad te Kampen hun instemming hebben betuigd), die de taak van uw commissie om precies gewaar te worden wat men in Kampen aan leringen over de wet uitdraagt, zeer vergemakkelijkt heeft.

BEZWAREN TEGEN HET P.S.-BESLUIT

Allereerst vragen twee formele bezwaren, die tegen het p.s.-besluit zijn ingebracht, onze aandacht.

1. Appellanten veroordelen de behandeling van (o.m.) de wets- en sabbatskwestie ter particuliere synode, omdat deze zaak op de mindere vergaderingen nimmer was behandeld of afgehandeld. De kerkeraad schrijft daarover:

„Geen der broeders heeft, als deze punten op de kerkeraad ter sprake kwamen, daarin ooit aanleiding gevonden zich hierover tot de classis te wenden. Ook de brs. W. C. van Dijk en D. J. Gritter niet. Deze zaken hebben dus nooit op het agendum van enige classis gestaan. Hoe durft een P.S. zich dan te vermeten, zaken die in geen mindere vergadering aan de orde kwamen, te behandelen. Behoort art. 30 der K.O. niet haar agendum te bepalen?" (pag. 1).

De classis schrijft in gelijke geest, dat

„uit de classicale notulen duidelijk blijkt, dat deze zaak nimmer op enige voorgaande classis Kampen op behoorlijke wijze werd gebracht, laat staan behandeld" (pag. 1).

2. Niet minder scherp keren zich alle vier appellanten tegen het feit, dat de particuliere synode de predikanten Mulder en Visee niet „gehoord" heeft vóór zij tot haar uitspraak over hun leringen kwam en ook de mogelijkheid niet aangreep om het daarna nog te doen. Drie weken nádat de synode het onderdeel „wet en sabbat" behandeld had, verklaarden nl. de afgevaardigden van de classis Kampen, dat ds. Visee bereid was in het kader van het ondertekeningsformulier zich aan een onderzoek te onderwerpen en op vragen om nadere verklaring van gevoelens te antwoorden, als de particuliere synode dit alsnog zou vragen (Acta p.s., artikel 104). De particuliere synode ging daar niet op in, zodat o.m. de classis zich thans bij uw vergadering erover beklaagt, dat „de P.S. van het begin tot het einde weigerde deze broeders (ds. Mulder en ds. Visee) ook maar persoonlijk mondeling te horen! Zelfs nog, toen dit als mededeling van de classis Kampen ter tafel werd gebracht" (pag. 39).

Ds. Visee voegt daar nog de vraag aan toe: „Heeft de synode gehoord?" Hij is uit zijn geschriften

beoordeeld en veroordeeld, maar wie heeft op de synode de artikelen, waaruit geciteerd is, gelezen? „Hebben al de leden der buitengewone particuliere synode de artikelen waaruit hun „citaten" werden voorgelegd, gelezen? De „citaten" geverifieerd, gecontroleerd, hen gelezen in het verband van elk artikel, en van het geheel van mijn publicaties? Ik heb alle reden dat zeer ernstig in twijfel te trekken" (pag. 3).

Ingrijpend zijn ook de bezwaren, die materieel tegen het p.s.-besluit worden ingebracht. In grote eenstemmigheid geven appellanten als hun oordeel, dat de citaten uit de artikelen van ds. Visee, zoals de particuliere synode er twaalf in haar „constaterende a" heeft samengebracht, „onvolledig en uit hun verband gerukt" zijn (kerkeraad, pag. 1). De particuliere synode zou van beide predikanten „een beeld" gemaakt hebben, „om vervolgens dat beeld te bestrijden" (classis, pag. 39).

Het scherpst oordeelt hier ds. Visee zelf, die tot de conclusie komt:

„De synode heeft mij hoogst slordig geciteerd, vals beschuldigd, onrechtvaardig beoordeeld" (pag. 19).

Zowel de classis als ds. Visee bespreken uitvoerig de citaten, die de particuliere synode had aangevoerd tegen ds. Visee. Stuk voor stuk worden zij onder de loupe genomen en - in hun verbanden geplaatst - verdedigd tegenover de particuliere synode. Ds. Mulder sluit zich in zijn bezwaarschrift geheel aan bij wat ds. Visee te berde heeft gebracht, om dan ook zijn eigen positie te verdedigen:

„Ondergetekende vraagt u, broeders, of dat opgaat: Eerst aan ds. G. Visee leringen over de wet en de sabbat toedichten, die blijkens de uiteenzettingen in diens klaagschrift en blijkens alles wat hij geschreven heeft over deze zaken, op fantasie berusten en dan een tweetal preken van ondergetekende daarnaar beoordelen?" (pag. 1).

Speciale aandacht verdienen de bezwaren, die de kerkeraad te Kampen tegen de particuliere synode aanvoert. De kerkeraad geeft nl. vooral aandacht aan de overwegingen in het besluit van de particuliere synode.

In de eerste plaats vraagt de kerkeraad zich af t.a.v. de teksten in „overwegende a.": „Heeft de P.S. ook nagegaan, wat in deze teksten onder wet is te verstaan? Het is toch algemeen bekend, dat de thora, vertaald met „wet", meestal betekent de vaderlijke onderwijzing die de HERE aan zijn volk gaf. Soms betekent het eenvoudig hetzelfde als Evangelie. Bijv. in Jakobus 2 : 12. Bij „wet der vrijheid" noteren de Kanttekenaren: „Dat is, door het Evangelie, waardoor verkondigd wordt, dat wij door Christus vrijgemaakt zijn van de strengheid der wet".

In de tweede plaats keert de kerkeraad zich tegen het tekstgebruik van 1 Tim. 1 : 8. Hij schrijft:

„Dat de wet „voortreffelijk is" (1 Tim. 1 : 8), wie zou het ontkennen? Maar volgens diezelfde Schriftplaats moet ze wel op de juiste wijze worden gehanteerd. Wat de P.S. zeker niet heeft gedaan.

En waarom is vs. 9 niet aangehaald? Daar staat nu juist, wat ds. Visee heeft betoogd: „wel wetend, dat de wet niet gesteld is voor den rechtvaardige, doch voor wettelozen, etc." "

In de derde plaats beklagt de kerkeraad zich erover, dat de particuliere synode verzuimd heeft

„die teksten uit het N.T. aan te halen, die verklaren, dat de wet voorlopig was, dat ze bestemd was voor onmondigen, die met Christus (tot) haar einde gekomen is", daarbij verwijzend naar Rom. 6 : 14; 10 : 4; Gal. 2 : 19, 3 : 24; Ef. 2 : 14, 15.

In de vierde plaats heeft de particuliere synode volgens de kerkeraad niet alleen nagelaten duidelijk te zeggen wat zij onder „de wet" verstaat, maar

„ook heeft zij verzuimd te verklaren, wat te verstaan is onder de „normatieve kracht in de nieuwe bedeling" die de wet des Heren zou hebben behouden. Wil dat zeggen, dat de gelovigen nog de oudtestamentische sabbat moeten houden? Dat de overtreder van dit sabbatsgebod moet gedood worden?, Ex. 31 : 14. Dat we geen vuur mogen ontsteken op de sabbat? Ex. 35 : 3. Is de P.S. van mening, dat het sabbatsgebod de christelijke gemeente nog bindt, zoals het Gods volk onder het O.T. bond? De kerkeraad is met de dienaren des Woords der gemeente overtuigd van niet."

Opvallend is, dat de kerkeraad vervolgens meedeelt:

„Wat de punten b, c en d op blz. 35 („overwegende b, c, d", J. D.) betreft, met genoemde gedeelten van de belijdenis stemmen ds. Mulder en ds. Visee en de kerkeraad van harte in" (pag. 3).

Deze mededeling is daarom zo opvallend, omdat ds. Visee in zijn bezwaarschrift verklaart, dat hij met àl de overwegingen (dus ook met punt a) van de particuliere synode kon instemmen. Hij verklaart dit zelfs met grote nadruk:

„De overwegingen der synode, Acta art. 111, blz. 35, hebben zijn hartelijke instemming. Hij verklaart daarbij in oprechtheid voor de Here en zonder enig „geestelijk voorbehoud" dat hij met de synode van harte instemt ..." (en dan volgen de punten a-d). Het verschil tussen wat de kerkeraad en wat ds. Visee schrijft wordt nog opvallender, wanneer men bedenkt, dat de kerkeraad van Kampen aan de classis Kampen d.d. februari 1969 schriftelijk het volgende mededeelde:

„Aangaande de Wet des Heren voor de gemeente van het nieuwe verbond.

De broeders J. O. Mulder en G. Visee verklaren, dat de vier overwegingen van de synode t.a.v. dit onderwerp ... bij hen niet alleen geen bezwaar ontmoeten, maar hun hartelijke instemming hebben" (classis, pag. 40).

Het behoeft geen lang betoog, dat er van een „geestelijk voorbehoud" wèl sprake zou zijn, wanneer de predikanten Mulder en Visee de kritiek van hun kerkeraad op punt a van de overwegingen zouden delen.

BEOORDELING VAN DE BEZWAREN

Wij beginnen met de formele bezwaren, die appellanten hebben aangevoerd. Over het eerste bezwaar, waarmee de particuliere synode op grond van artikel 30 K.O. in staat van beschuldiging werd geplaatst, kunnen wij kort zijn. Uw vergadering heeft in deel I van haar behandeling van de zaak-Kampen het recht van de particuliere synode verdedigd om de voorgeschiedenis van de Kamper breuk in haar beoordeling te betrekken. U hebt ons opgedragen twee zaken uit deze voorgeschiedenis, w.o. de kwestie van „wet en sabbat", nader te onderzoeken. Wij mogen daarom volstaan met hier naar uw beslissing van 15 oktober j.l. te verwijzen (zie de uitspraken van de g.s. over de zaak Kampen, deel I). Het lijkt ons daarom niet nodig de kwestie van artikel 30 K.O. een plaats te geven in ons concept-besluit.

Meer aandacht moeten wij geven aan de klacht, dat de predikanten Mulder en Visee niet gehoord zijn door de particuliere synode inzake hun leringen.

Ook hier zouden wij kunnen verwijzen naar een door u reeds genomen besluit, en wel in deel II van uw behandeling van de zaak-Kampen. Daarin hebt u o.m. geoordeeld, dat het beter zou zijn geweest, wanneer ds. Mulder door de particuliere synode was uitgenodigd om gehoord te worden in de kwestie van de Open Brief.

Mutatis mutandis geldt dat ook voor de kwestie „wet en sabbat".

Alleen geldt het hier nog veel sterker. Laatstgenoemde kwestie is immers op een meerdere vergadering nimmer uitvoerig behandeld. De particuliere synode ging volledig tot een eigen onderzoek over. Maar dan is toch een eerste eis, dat men de beschuldigten vraagt of zij hun gevoelens vervat vinden in het resumé, dat (een commissie van) de synode daarvan geeft! Hier treft zeker niet alleen de particuliere synode schuld. In een schrijven d.d. 26 april 1968 verwees de kerkeraad (scriba J. Bos) de particuliere synode voor nadere informatie naar de brs. afgevaardigden van de classis Kampen ter synode (Acta p.s., art. 14. Zie ook de uitspraken van de g.s. in de zaak-Kampen deel II, sub I, „zij is van oordeel", ad 5 b).

Welnu, dan waren deze afgevaardigden ook de eerst aangewezenen om, zodra het concept-besluit inzake „wet en sabbat" bij hen bekend was, zich in verbinding te stellen met de predikanten Mulder en Visee om misslagen te voorkomen, die zo gemakkelijk volgen, wanneer de beschuldigten niet gehoord worden. Maar wat gebeurde er?

Het concept-besluit inzake „wet en sabbat" (behorend bij het meerderheidsrapport van de commissie, die over de zaak Kampen had te oordelen), kwam de leden van de particuliere synode (en dus ook de afvaardiging van de classis Kampen) op z'n allerlaatst 20 augustus 1968 onder ogen (Acta art. 27). Op 28 augustus kwam het onderdeel „wet en sabbat" in stemming. Men vraagt zich af, waarom de afvaardiging van de classis Kampen niet vóór of op de 28e augustus - na overleg met de Kamper predikanten - met het verzoek kwam om ds. Mulder en ds. Visee te laten „horen". Het is toch wel uitermate bevreemdend, dat zij pas op 18 september, drie weken nadat de beslissing over „wet en sabbat" genomen was, met de mededeling komt, dat ds. Visee bereid blijkt „in het kader van het ondertekeningsformulier zich aan een onderzoek te onderwerpen en op vragen om nadere verklaring van gevoelens te antwoorden, als de particuliere synode dit alsnog zou vragen" (Acta art. 104).

Maar met kritiek op de afvaardiging van de classis Kampen bereikt men niet, dat de particuliere synode zelf vrijgepleit wordt. Het argument, dat de Kamper predikanten toch „gehoord zijn uit hun

geschriften" (Acta art. 104) doet pover aan. Wij vragen ons met ds. Visee af: Heeft op deze wijze werkelijk de synode gehoord?

Hebben alle broeders kennis kunnen nemen van de artikelen, waaruit geciteerd is, o.a. van de serie artikelen over de Zondag in het Calvinistisch Jongelingsblad van 1957 en in de Kamper Kerkbode van 1958? Gelet op de moeilijkheden, die uw commissie had om alle door de particuliere synode geciteerde artikelen op te sporen, kan men moeilijk verwachten, dat op die synode de leden zich zelfstandig een oordeel hebben kunnen vormen. Was dat wèl gebeurd, dan zou het besluit van de particuliere synode inzake „wet en sabbat" niet zó genomen zijn als het nu genomen is (zie het vervolg van ons rapport) en dan zou waarschijnlijk de volgende zin niet in de Acta gestaan hebben:

„Er zou reden tot nader horen zijn geweest, als er concrete vragen uit de vergadering waren gesteld over onduidelijkheden, waarop men was gestuit, in de voorgelegde schrifturen" (Acta art. 104).

„Horen" uit de geschriften zonder méér kan wel eens nodig zijn (wanneer de te horen partij weigert te verschijnen) en kan ook wel mógelijk zijn (wanneer deze partij zijn gevoelens duidelijk op papier gezet heeft, zoals in de samenvatting, die ds. Visee daarvan aan de generale synode heeft toegezonden); maar van een verantwoord „horen" in deze zin is op de particuliere synode geen sprake geweest.

Daarom zijn wij van oordeel, dat de particuliere synode zelfstandig de predikanten ds. J. O. Mulder en ds. G. Visee had moeten uitnodigen om hen te „horen" inzake wet en sabbat, ook al had de kerkeraad van Kampen (scriba J. Bos) op 26 april 1968 de werkcommissie van de particuliere synode voor verdere informatie in de kwestie Kampen naar de afgevaardigden van de classis Kampen ter synode verwezen.

Rekening houdend met de kerkelijke praktijk, waarin het mondeling horen van de partijen op de achtergrond geraakt is en soms zelfs krachtig bestreden werd (b.v. op de synode van Kampen 1951), dient onze veroordeling van de particuliere synode mild geformuleerd te worden. Een zelfstandige poging van deze particuliere synode om de predikanten ds. Mulder en ds. Visee in deze gewichtige zaak te horen, zou op haar plaats geweest zijn.

Vervolgens vragen de *materiële* bezwaren onze aandacht. Wij hebben ons antwoord op de bezwaren van de appellanten - die voor een deel gerechtvaardigd zijn - verwerkt in onze beoordeling van het p.s.-besluit, zoals wij die in ons concept-besluit u voorleggen. Veel wat in ons concept-besluit een plaats gekregen heeft, behoeven wij hier in het rapport niet nog eens uiteen te zetten. Ter toelichting echter het volgende:

T.a.v. *constaterende*".

Op verschillende punten moeten wij de kritiek van appellanten delen.

1. Ook volgens ons heeft de particuliere synode zeer slordig en gebrekkig geciteerd.
2. Zes citaten zijn onvolledig aangehaald en moeten daardoor wel een onvolledig beeld geven van het standpunt van de schrijver. Citaat VI snijdt - volledig geciteerd - de kwestie van de eenheid der Wet aan, een centraal thema in de beschouwingen van ds. Visee. Citaat VII - alweer: volledig geciteerd - wijst op artikel 25 N.G.B., een element in de opvattingen van ds. Visee, dat niet gemist kan worden.
3. Niet minder dan vier van de twaalf citaten missen de bewijskracht, die nodig is om het oordeel „in strijd met de Heilige Schrift en met de belijdenis der Kerk" te funderen. Men lette er op, dat zich daaronder de drie van de twaalf citaten bevinden waarin over de sabbat gesproken wordt!
4. De afwijzing van ds. Mulder moet rusten op drie regels „constaterende", waarin wel gesteld, maar niet geadstrueerd wordt, dat ds. Mulder „dezelfde denkbeelden" als zijn collega ds. Visee heeft ontwikkeld. Wie op de zwaarte van het vonnis let, mag verwachten, dat een kerkelijke instantie anders te werk gaat dan hier gebeurd is. Met bovenstaande vier punten is niet alles wat de particuliere synode in het onderdeel „constaterende" te berde gebracht heeft voor onnut verklaard. Wij komen daar later op terug. Maar men kan toch ook onmogelijk zeggen, dat wanneer vier citaten alle bewijskracht missen, er „nog" acht andere overblijven. Want in de eerste plaats is er niet één citaat dat er geheel zonder kleerscheuren afkomt. En in de tweede plaats zal het gehéél van dit onderdeel van het p.s.-besluit de toets der kritiek moeten kunnen doorstaan om in zo'n gewichtige zaak overeind te blijven staan. Hetgeen helaas niet het geval is.

T.a.v. „overwegende“:

In dit onderdeel van het p.s.-besluit staan goede elementen. De teksten uit de Heilige Schrift zijn met zorg uitgekozen en ook de verwijzing naar de belijdenispassages heeft onze instemming. Maar ook hier mag de kritiek niet ontbreken.

1. Wie zijn tegenstander bestrijdt, moet toch de pijler waarop hij zijn leringen laat rusten, niet onvermeld laten. Hier wreekt zich het onvolledig aanhalen in citaat VI!

2. Hetzelfde geldt t.a.v. artikel 25 N.G.B. Zie het volledige citaat VII. Waarom worden wel passages uit de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels in de overwegingen betrokken en waarom nu juist art. 25 N.G.B. niet, terwijl ds. Visee zich herhaaldelijk op dit artikel beroept?

Zoals wij reeds vermeld hebben, oefende de kerkeraad van Kampen als enige appellant echter wèl met zoveel woorden kritiek uit op de overwegingen van de particuliere synode. Wij menen, dat de vier punten van kritiek, die de kerkeraad tegen „overwegende a“ aanvoert, niet besproken behoeven te worden in ons concept-besluit. Wij geven daarin immers ons eigen oordeel over het p.s.-besluit, met verwerking van veel bezwaren van de appellanten. De bezwaren, die de kerkeraad tegen „overwegende a“ heeft, kunnen wij echter moeilijk verwerken, omdat wij ze niet delen.

Wanneer ze dan toch een plaats in ons concept-besluit zouden krijgen mèt onze tegenargumenten, breekt dit de eenheid in opbouw van ons besluit. Al of niet vermelding in het besluit doet verder ook niets af aan de uiteindelijke conclusie waartoe wij komen. In ons rapport kunnen wij er uiteraard niet aan voorbijgaan. Het volgende moge als antwoord op de kritiek van de kerkeraad dienen:

In de eerste plaats merkte de kerkeraad op, dat particuliere synode niet heeft nagegaan wat in de aangehaalde teksten onder „wet“ is te verstaan. Wij zullen later in ons concept-besluit verschillende teksten, die de particuliere synode aangehaald heeft, ook gebruiken tot ondersteuning van de stelling, dat de bewering als zou de gehele Mozaische wet, met name de wet der tien geboden, als positieve wet haar tijd gehad hebben, niet te handhaven is. Deze tien geboden (om ons daartoe te beperken) gelden nog. Dat stond de particuliere synode duidelijk voor de geest (zie vooral „overwegende c en d“) en daarvoor kon zij zich terecht op de (meeste van de) door haar aangehaalde Schriftplaatsen beroepen.

Daartegen kan de kerkeraad ook niet de Kanttekeningen op Jakobus 2 : 12 aanvoeren. De Kanttekenaren zeggen bij deze tekst wel, dat wij door Christus zijn vrijgemaakt van de strengheid der wet, maar niet dat wij vrij zijn van de wet zelf, hetgeen ook duidelijk in strijd zou zijn met Jak. 2 : 8-11, waarin met name twee van de tien geboden vermeld worden.

In de tweede plaats bestreed de kerkeraad het tekstgebruik van 1 Tim. 1 : 8. Niemand zal, aldus de kerkeraad, ontkennen, dat de wet „voortreffelijk“ is. Bovendien zegt vers 9, dat de wet gesteld is niet voor de rechtvaardige, maar voor de wetteloze. En in dit vers 9 zou nu juist staan wat ds. Visee heeft betoogd.

Ds. Visee betoogde echter, dat (ook) de tien geboden als positieve Wet haar tijd heeft gehad, terwijl volgens 1 Tim. 1 : 8 die wet kennelijk ook in de nieuwtestamentische bedeling gesteld is voor de goddelozen! „Een wet in het algemeen, en dus ook de wet des Heren, is niet gegeven voor een rechtvaardige. Onder rechtvaardigen verstaan hier sommige uitleggers de gelovigen, de mensen dus, die door het bloed van Christus zijn gerechtvaardigd. Daarmee laten ze Paulus hier zeggen, dat gelovigen met de wet, in het O.T. gegeven, niets meer hebben te maken. Deze opvatting strijdt evenwel met het tweede lid der tegenstelling; daarin toch worden niet genoemd mensen, die ongelovig zijn, ongerechtvaardigden in de zin van Rom. 5 : 1, maar mensen, die goddeloos leven. Het woord rechtvaardig heeft hier geen juridische, maar ethische betekenis. Rechtvaardigen zijn dan in tegenstelling met hen mensen, die rechtvaardig leven en in hun gehele leven zo zijn en zich gedragen als door de wet wordt geëist. Waren alle mensen zo, geen verbiedende en met straf dreigende wet ware nodig“ (dr. C. Bouma in Korte Verklaring op 1 Tim. 1 : 9).

In de derde plaats beklagde de kerkeraad zich erover, dat de particuliere synode geen teksten had aangehaald, die verklaarden, dat „de wet voorlopig was, dat ze bestemd was voor onmondigen, die met Christus tot haar einde gekomen is“. Maar terècht voerde de particuliere synode geen bewijsmateriaal aan voor zo'n algemene stelling als de kerkeraad hier poneert. De wet is immers niet tot haar einde gekomen. De teksten, die de kerkeraad voor deze stelling citeert, wijzen er wel op, dat we van de vloek der wet, van haar dienstbaarheid, van haar schaduwen, figuren en ceremoniën bevrijd zijn, maar dat is heel iets anders dan dat wij van de wet zouden bevrijd zijn.

In de vierde plaats zou de particuliere synode verzuimd hebben te verklaren wat zij onder de

„normatieve kracht van de wet in de nieuwe bedeling" verstond. Nu geeft het Groot Woordenboek van Van Dale daarop een duidelijk antwoord. „Normatieve kracht" betekent „bindende, rechtscheppende kracht". De wet des Heren, met name geconcretiseerd in de wet der tien geboden, is een positieve, ook ons bindende wet.

Het is typerend op welke wijze de kerkeraad van Kampen hier zijn vragen stelt. Houdt de „normatieve kracht" van de wet in, dat „de gelovigen nog de oudtestamentische sabbat moeten houden?" Doodstraf bij overtreding? Geen vuur ontsteken op de sabbat, etc.? Terwijl er tien geboden zijn, licht de kerkeraad er één uit om met behulp van enkele (inderdaad) oudtestamentische bepalingen t.a.v. het vierde gebod de „normatieve kracht" van de tien geboden disputabel te stellen. Waarom stelde de kerkeraad niet de volgende vragen: „Houdt de „normatieve kracht" van de wet in, dat wij onze ouders moeten eren? Dat wij niet mogen doodslaan, echtbreken en stelen? Dat wij geen andere goden voor Gods aangezicht mogen hebben?" Het antwoord zou niet moeilijk geweest zijn. Daarom verraadt de vraagstelling van de kerkeraad haar eigen zwakheid. Niemand kan ontkennen, dat er t.a.v. het vierde gebod moeilijkheden liggen, die alle eeuwen door onderwerp van discussie geweest zijn in de christelijke kerk. Maar niemand heeft het recht om van deze moeilijkheden een invalspoort te maken, die hem de mogelijkheid verschaffen om de bindende, rechtscheppende kracht en van het vierde gebod en van de overige geboden te ondergraven.

Tot zover ons antwoord aan de kerkeraad. Daarom wordt te meer duidelijk, dat wij met de hartelijke instemming van de predikanten ds. Mulder en ds. Visee, die zij aan de „overwegingen" van de particuliere synode gegeven hebben, geen stap vorderen, wanneer bij hen dezelfde vragen leven als bij hun kerkeraad.

T.a.v. „*is van oordeel*":

1. De confrontatie tussen constatering en overweging ontbreekt bij de particuliere synode. De overgang van de constatering naar het „oordeel" is veel te abrupt. De particuliere synode laat het afwegen kennelijk aan de lezers van het besluit over. Wie daarbij bedenkt, dat zowel de constatering als de overweging ernstige gebreken vermist dit afwegen natuurlijk dubbel.

2. Bijzonder opvallend is dat m.b.t. tot de mededeling, dat de beide Kamper predikanten „in het bijzonder over het 4e gebod" leringen hebben uitgedragen, die met Schrift en belijdenis in strijd zijn. Waaruit blijkt dat „in het bijzonder"?

Als dat zo is, waarom heeft Zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus dan geen speciale plaats in de overwegingen gekregen? Men kan toch niet aannemen, dat het vierde gebod speciaal vermeld wordt omdat in drie citaten over de sabbat gesproken wordt? Want waarin gaat de afwijking van de beide predikanten m.b.t. het vierde gebod verder dan wat ten aanzien van de overige geboden als afwijking gesignaleerd wordt? Bovendien verdwijnt de extra aandacht voor het vierde gebod geheel wanneer de drie „sabbatcitaten" (I-III) geen bewijskracht blijken te hebben.

Wie het rapport erop naslaat van de meerderheid van de commissie, die de behandeling van de zaak-Kampen moest voorbereiden voor de particuliere synode, gaat zelfs nog méér vragen stellen! Hij krijgt de indruk, dat de speciale afwijking van ds. Mulder en ds. Visee m.b.t. het vierde gebod hierin moet blijken, dat zij de sabbat niet vanaf de schepping (Gen. 2 : 3), maar vanaf de wetgeving (Ex. 20) dateren. Maar het komt uw commissie voor, dat we in dergelijke kwesties voorzichtig moeten oordelen. Hier liggen voetangels en klemmen die menige kerkelijke vergadering uit de weg is gegaan.

Zo heeft de synode van Dordrecht 1618-1619 zich over de sabbatskwestie voorzichtig uitgelaten. Zij heeft slechts uitgesproken.

1. In het vierde gebod van de Goddelijke wet is iets ceremonieels en iets moreels.
2. Ceremonieel is geweest de rust van de zevende dag na de schepping en de strenge onderhouding van die dag, die het Joodse volk in het bijzonder was opgelegd.
3. Moreel is, dat een zekere en vastgestelde dag voor de godsdienst bestemd is, en daarvoor zóveel rust als voor de godsdienst en de heilige overdenking daarvan nodig is.
4. Nadat de sabbat der Joden is afgeschaft, moeten de christenen de zondag plechtig heiligen.
5. Deze dag is sedert de apostelen in de oude christelijke kerk altijd onderhouden geweest.
6. Deze dag moet zo aan de godsdienst gewijd worden, dat men daarop moet rusten van alle slaafse werken (uitgezonderd die werken, die uit de liefde en tegenwoordige noodzakelijkheid

voortspruiten) alsook van alle ontspanning, die de godsdienst belemmert (164e zitting, 17 mei 1619. Zie H. H. Kuyper, De Post-Acta, pag. 184 v.).

Deze uitspraak van Dordrecht draagt duidelijk het karakter van een compromis. Verschillende vragen krijgen hier geen antwoord. B.v.: Wanneer is de sabbat ingesteld? Is de verandering van de sabbat naar de zondag een verandering krachtens goddelijke autoriteit of door vrije ordonnantie van de kerk?

Deze zes punten hebben echter, vooral in de 17e eeuw, meer dan eens samenbindend gewerkt, hoeveel vragen zij ook oproepen (zie hierover vooral H. B. Visser, De geschiedenis van den sabbatsstrijd onder de Gereformeerden in de zeventiende eeuw, Utrecht 1939, pag. 67 vv., 94 vv., 142 vv., 389 vv.). Nu zijn de uitspraken van Dordrecht stellig niet het eind van alle wijsheid. Maar als de kerk zich nader gaat uitspreken over de sabbatskwesitie, dan kan dit toch niet zonder confrontatie met de historie. Duidelijkheid is hier gewenst en die ontbreekt hij de particuliere synode, wanneer zij bij de predikanten Mulder en Visee wèl afwijking van het vierde gebod signaleert, maar ons niet duidelijk maakt waarin precies deze afwijking bestaat en wat wij t.a.v. het vierde gebod dan wèl hebben te belijden en te onderhouden. Het is bekend, dat ook Zondag 38 van de Catechismus zeer sober spreekt en zich over bekende controversen op het stuk van de sabbat-zondag niet uitlaat.

Wij zijn van mening, dat uw vergadering er verstandig aan doet dit punt in het geding met de predikanten Mulder en Visee te laten rusten. U kunt zich het beste concentreren op de hoofdzaak, n.l. op de leringen omtrent de „wet“, zoals dit trouwens ook bij de particuliere synode de hoofdzaak was. Het zal ons straks blijken, dat ook ds. Visee in zijn resumé geen speciale aandacht aan het vierde gebod geeft.

T.a.v. „spreekt uit“:

1. Reeds in deel I van uw behandeling van de zaak-Kampen heeft uw vergadering, mede met het oog op dit „spreekt uit“, geoordeeld, dat de particuliere synode de indruk heeft gewekt, alsof (ook) deze kwesitie van „wet en sabbat“ uit de voorgeschiedenis van de breuk in Kampen „als zodanig reeds beslissend was voor het al of niet gewettigd zijn van de breuk op 21 juni 1967“. Wij kunnen dit punt in ons rapport verder laten rusten.

2. De breuk in Kampen is echter niet los te maken van haar voorgeschiedenis. Wij hebben in de kwesitie „wet en sabbat“ met een ingrijpende zaak te maken, die terecht de aandacht van de particuliere synode gehad heeft. Maar in het juiste kader geplaatst, kon de particuliere synode toch niet verder gaan dan uit te spreken, dat de kerkeraad te Kampen door de leringen van ds. Mulder en ds. Visee toe te laten de kerkelijke gemeenschap vóór de breuk op 21 juni 1967 ernstig heeft aangetast. Dit laatste moet echter zeker worden uitgesproken, vanwege het gewicht van deze kwesitie. Het bewijs daarvoor geven wij in deel II van ons concept-besluit.

VOORLOPIGE CONCLUSIE

Onze voorlopige conclusie kan niet anders luiden dan dat het besluit van de particuliere synode ernstige gebreken vertoont. Maar dat kan niet onze eindconclusie zijn om dan vervolgens het p.s.-besluit voor nietig te verklaren.

Want om twee redenen moeten wij ons onderzoek voortzetten.

In de eerste plaats hebben de predikanten Mulder en Visee daar recht op. Zij verzoeken zelf om de citaten, door de particuliere synode aangehaald, in hun verband te lezen, opdat wij zó tot het oordeel komen, dat die synode hen ten onrechte van afwijking in de leer beschuldigd heeft.

In de tweede plaats heeft ook de particuliere synode daar recht op. Want al bevat haar besluit zoveel gebreken, dat het ontoereikend genoemd moet worden voor een behoorlijk vonnis, met aftrek van alle gebreken blijft er èn in de constateringen èn in de overwegingen nog genoeg over om een nader onderzoek te wettigen. Wie de citaten IV-VIII en XI-XII leest, moet bij alle bezwaren die hij tegen het p.s.-besluit heeft, toch op bedenkelijke uitdrukkingen stuiten, die om een nader onderzoek vragen. Het zou ook tegenover deze particuliere synode onbillijk zijn, haar vonnis af te keuren en dan over te gaan tot de orde van de dag.

ONS EIGEN ONDERZOEK

Wij volgen in dit gedeelte deel II van ons conceptbesluit op de voet.

T.a.v. „De generale synode constateert“:

1. Ds. Visee heeft een samenvatting gegeven van zijn gevoelens, zoals het in de citaten van de particuliere synode - maar dan breed in hun verbanden geplaatst - tot uitdrukking komt. Wij beperken ons onderzoek dus tot die artikelen, die door de particuliere synode zijn gebruikt en die bij ds. Visee ten grondslag liggen aan zijn samenvatting. Daarbij kunnen wij zelfs volstaan niet de samenvatting zelf, omdat naar ons oordeel ds. Visee de belangrijkste punten, die in genoemde artikelen naar voren springen, hier op overzichtelijke wijze geordend heeft.

Bovendien concentreert ds. Visee zich op de wets-kwestie en besteedt geen speciale aandacht aan de sabbats-kwestie. Hierboven hebben wij reeds uiteengezet, waarom ook wij wensten af te zien van een behandeling van laatstgenoemd punt.

2. Ook de verklaring van ds. Mulder, dat hij „evenals zijn kerkeraad ... met al de punten van deze samenvatting" zich akkoord verklaart, vergemakkelijkt onze taak. Een zelfstandig onderzoek naar wat hij zelf geschreven heeft, is daardoor overbodig geworden.

T.a.v. „De generale synode overweegt“:

Onze toelichting op de overwegingen kan kort zijn, omdat deze overwegingen voor zichzelf moeten spreken.

1. Aan de Kamper predikanten kan niet het recht betwist worden om de eenheid van de Mozaïsche wet te beklemtonen. De onderscheiding b.v. van „ceremonieel, burgerlijk en moreel" wordt door bezwaren gedrukt en kan tot versplintering leiden van een wet, die een organisch geheel is.

De discussie daarover moet niet door onrijpe uitspraken worden belemmerd. Maar nimmer mag het beklemtonen van de eenheid der wet tot een axioma worden dat tekort gaat doen aan wat de Schrift over de blijvende geldigheid van de wet zegt. Dat gebeurt wèl wanneer men aldus redeneert: De wet is één; ceremoniën, figuren, de vloek van en de dienstbaarheid aan de wet hebben een einde genomen door de vervulling van de wet in Christus. Wie dat aanvaardt, moet vanuit de eenheid der wet concluderen tot het einde van heel de wet.

Het levende en gevarieerde getuigenis van de Schrift omtrent de wet wordt op zo'n wijze logicistisch tot zwijgen gebracht.

2. Terecht wijst ds. Visee op het onderwijs, dat Christus over de wet gegeven heeft. Dat betekent stellig o.m., dat de wet in haar ware zin en diepte zonder Christus niet te verstaan is. Niemand kan b.v. over de geboden Gods preken zonder deze op Christus te betrekken. Zonder het woord en werk van Hem, wiens spijze het was te doen de wil zijns Vaders, is er geen zuivere kennis van deze wil en wet Gods.

Maar opnieuw: Recht verstaan kan dit onderwijs, evenmin als het wegnemen van het gebruik van vele bepalingen der wet, nimmer tot de stelling leiden, dat dus de gehele Mozaïsche wet als wet, als positieve wet na Christus haar tijd gehad heeft. Wie dat wil verdedigen, moet verschillende Schriftgegevens elimineren. Hij behoort echter iets anders te doen, n.l. het uitgangspunt van zijn beschouwing te corrigeren.

3. In art. 25 van de Ned. Geloofsbelijdenis heeft de kerk kort, maar duidelijk beleden wat wèl weggenomen is en een einde genomen heeft. Hier wordt echter niét tot het einde van de Mozaïsche wet als positieve wet geconcludeerd, zoals ds. Visee dat doet. Ook al heeft art. 25 zich kort uitgesproken, de gereformeerde confessie laat ons niet in het onzekere. Overduidelijk is in de Zondagen 34-44 de plaats van de tien geboden in het leven van de christen als positieve, ons bindende geboden getekend.

4. De vrijheid van de wet, zoals die o.m. in Rom. 7 en Gal. 3 getekend wordt, ontslaat ons niet van de wèt, maar tekent de veranderde positie van de gelovige. Christus heeft voor hem de vloek der wet gedragen. In de ware vrijheid, die Christus geschonken heeft, wordt het klimaat gevonden om de wet te prijzen als de regel waarnaar wij ons richten hij het wandelen in die vrijheid. Wet en vrijheid zijn op deze wijze één. De fout bij ds. Visee c.s. in hun bewering, dat de wet als wet een einde genomen heeft, komt vooral in de betekenis, die zij in het tweede woordje „wet" leggen, aan het licht!

Oud en Nieuw Testament reiken elkaar echter hier de hand. De Psalmist (Ps. 19 en 119) en Jakobus („de wet der vrijheid“) kunnen beiden van de wet zingen. De administratio (Calvijn) mag verschillen - op stenen tafelen of in het hart -, maar het is dezelfde door God geschreven wet.

5. Wat ds. Visee in het 8e punt van zijn samenvatting over de wet als kenbron der ellende heeft geschreven, kan op zichzelf gelezen geen bezwaar ontmoeten. Maar wie (ook) de tien geboden als positieve geboden, die ons rechtstreeks en bindend gelden, als zodanig niet meer erkent, doet toch ook tekort aan de belijdenis omtrent de wet des Heren als kenbron voor de ellende. De wet moet geheel haar eer behouden om geheel (ook in het stuk der ellende) zich te kunnen doen gelden.

T.a.v. „De generale synode is van oordeel“:

1-5 trekken de gevolgen van wat overwogen is. Deze punten behoeven geen nadere toelichting.

DEFINITIEVE CONCLUSIE

1. Het besluit van de buitengewone particuliere synode van Overijssel 1968 moet ontoereikend genoemd worden. De goede elementen daarin doen de verkeerde niet teniet. De vorm waarin de particuliere synode haar bedenkingen tegen de leer van ds. Visee en ds. Mulder heeft verwerkt, is onder de maat.

Bovendien bleek ons, dat het uitdragen van een verkeerde leer „in het bijzonder over het vierde gebod“ wel geponeerd, maar niet bewezen werd. Al met al is er voldoende reden om het p.s.-besluit ontoereikend te noemen. Uw vergadering zal helaas tot dit oordeel moeten komen, ook al heeft de particuliere synode wel degelijk gezien, dat zij tegen de leringen van ds. Visee haar stem moest verheffen. Zij heeft gewaakt voor de handhaving van de goede leer omtrent de wet.

Daarin is zij te prijzen. Maar ook wachters op Sions muren kunnen falen, en dat is hier gebeurd.

2. Een billijk oordeel over wat de particuliere synode uitgesproken heeft, gebiedt eveneens om duidelijk uit te spreken, dat zij recht gezien heeft, toen zij bij de predikanten ds. Mulder en ds. Visee afwijkingen ook op dit punt signaleerde. Haar citaten IV-VIII en X-XII heeft zij gebrekkig verwerkt, nadat zij eerst gebrekkig waren verzameld en geordend. Maar dit neemt niet weg, dat zij tegen de taal, die uit deze citaten duidelijk sprak, neen heeft gezegd.

3. Daarom kan aan het verzoek van de appellanten om de particuliere synode radikaal te veroordelen, niet voldaan worden. Er is uiteindelijk zoveel overeenstemming tussen uw vergadering - wanneer u met ons concept-besluit akkoord zou gaan - en de particuliere synode, dat wij o.i. terecht besluiten tot afwijzing van het verzoek der appellanten, „voorzover het oordeel van de particuliere synode met dat van de generale synode overeenkomt“. Niemand, die het gehele concept-besluit in zich opneemt, behoeft in twijfel te verkeren wat daarmee precies bedoeld wordt.

4. Voor de behandeling van de zaak-Kampen is ook dit onderdeel van gewicht gebleken. De breuk op 21 juni kwam niet als een donderslag bij heldere hemel. De voorgeschiedenis heeft haar beperkte, maar toch sprekende plaats in de beoordeling van wat op 21 juni 1967 kon gebeuren.

Namens commissie I:

dr. J. Douma, rapporteur.

RAPPORT VAN COMMISSIE II OVER DE BRIEF VAN DE GENERALE SYNODE VAN HILVERSUM 1968/69 VAN DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

1. DE HUIDIGE STAND VAN HET CONTACT MET DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDEN.

1. *De stukken.*

Ter fine van rapport en advies werden aan uw commissie in handen gesteld enkele stukken, die betreffen het contact van onze kerken met de Christelijke Gereformeerde Kerken, voorzover dat via beider generale synoden, en voorheen door middel van haar deputaten, onderhouden werd.

Ontvangen werden:

- a. Een brief van ds. K. J. Velema, scriba II van de generale synode van Hilversum 1968/69 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland met mededeling van het besluit dat deze synode nam inzake de brief van onze voorgangster, de generale synode van Amersfoort-West 1967.
- b. Een brief van genoemde generale synode van Hilversum, ondertekend door di. W. van 't Spijker, praeses en K. J. Velema, scriba II, als antwoord op het schrijven van de generale synode van Amersfoort-West 1967.

2. *De zaken in geding bij de correspondentie.*

Waar de brief van de g.s. van Hilversum 1968/69 een antwoord op het schrijven van onze voorgangster is, willen we eerst herinneren aan wat de g.s. van Amersfoort-West in 1967 besloot en schreef in dezen.

Blijkens haar Acta art. 254 sprak zij als haar oordeel uit:

1. dat uit de rapporten van de bespreking tussen de wederzijdse deputaten niet gebleken is, dat het door de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962 genoemde verschil ten aanzien van de toeëigening des heils niet binnen het raam van de belijdenis zou gelegen zijn en dat daarom dit verschil niet mag worden aangemerkt als een beletsel om tot eenheid te komen;
2. dat met betrekking tot het tweede door de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962 genoemde verschil, namelijk de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk, duidelijker dan voorheen is gebleken, dat dit samenhangt met een in de Christelijke Gereformeerde Kerken zich openbarend oecumenistisch streven, dat niet in overeenstemming is met het Woord van God en de daarop gegronde belijdenis in de artikelen 27-29 der Nederlandse Geloofsbelijdenis;
3. dat zowel het besluit van de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962 om deel te nemen aan de Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.), als ook de toetreding van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot de Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.) voor De Gereformeerde Kerken in Nederland een struikelblok vormen om tot vereniging met de Christelijke Gereformeerde Kerken te komen;
4. dat in het huidige stadium van de besprekingen geen plaats meer behoeft gegeven te worden aan deputaten-overleg, aangezien deputaten in de loop der jaren al vele dingen met elkaar doorgesproken hebben en bovendien deputaten van de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1965/66 zich ervan onthouden hebben een schriftelijke uiteenzetting te geven van wat hun kerken in meeste vergadering op het oog hebben, als zij van verschillen spreken, en opmerken dat hun mening nog niet die van de kerken is.

Op grond van deze oordelen besloot de Amersfoortse g.s. geen nieuwe deputaten te benoemen, maar een brief aan de christelijke gereformeerde synode van Hilversum 1968/69 te zenden. Daarin deed ze een tweeledig appèl uitgaan.

Met het oog op het verschil over „de toeëigening des heils" schreef ze aan de chr. geref. vergadering o.m.: „De synode ziet, tenzij uw vergadering haar uit Schrift en belijdenis van het tegendeel overtuigt,

genoemd verschil als binnen het raam der belijdenis gelegen. Vandaar dat de synode uw vergadering het dringend verzoek doet zich in gelijke zin uit te spreken". Van de gevraagde uitspraak zegt onze g.s.: „dan zou met vreugde schriftuurlijke eenheid in dezen geconstateerd mogen worden .. " en: „Dan zou dat ook de weg helpen banen om inzake het tweede verschil tot confessionele eenheid te komen". Over dit tweede verschil n.l. inzake „de hantering van het belijden omtrent de kerk" (chr. geref. term) schreef de gereformeerde g.s. dat deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken blijkens de samenspreking „noodgedwongen de pluriformiteitsidee aanvaardden". Deze „pluriformiteitsidee" blijkt intussen hoe langer hoe meer de houding van de Christelijke Gereformeerde Kerken tegenover en haar contact met andere kerken te bepalen. Niet alleen is er samenwerking met andere kerken in evangelisatie en andere activiteiten, maar ook is er gekomen een toetreding van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot de Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.) en de Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.). Nadat de synode gememoreerd heeft, dat de besluiten van onze synoden in dezen afwijzend waren, en dat in de eerstgenoemde internat. organisatie b.v. Baptisten, in de tweede de syn.-Geref. Kerken meedoen, vervolgt ze: „Op die manier wordt in eigen kerken aan een onschriftuurlijk oecumenisme doortocht verleend

De generale synode van Amersfoort-West wil dan ook duidelijk stellen, dat in bedoeld oecumenisme, in casu het lidmaatschap van de I.C.C.C. en G.O.S., voor haar op de weg naar eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken een struikelblok ligt. Vandaar dat de synode een dringend beroep op uw vergadering doet, niet alleen zich daarop opnieuw te bezinnen, maar ook uit te spreken dat de Christelijke Gereformeerde Kerken bereid zijn genoemde lidmaatschappen te beëindigen."

Hoe beslissend onze voorgangster het gehoor geven aan dit tweevoudig appèl door de christelijk gereformeerde synode blijkt uit dit woord van „Amersfoort" tot de synode van Hilversum: „Wanneer uw vergadering onverhoopt mocht besluiten aan genoemd tweeledig appèl geen gevolg te geven, zou ook samenspreking van wederzijdse deputaten geen zin meer hebben. Dan zou een volgende generale synode van de gereformeerde kerken alleen maar kunnen constateren dat de jarenlange contactoefening daarmee helaas is beëindigd".

Zo sprak de g.s. van Amersfoort en zij vroeg - na jaren praten - om een bondig antwoord. Dat is nu door de Hilversumse synode op de tafel van onze vergadering gelegd. We citeren eerst het besluit:

„De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland van Hilversum 1968/69,

A. van oordeel, dat:

1. de verschillen t.a.v. de toeëigening des heils en de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk wezenlijke verschillen zijn;
2. onze belijdenis (o.a. art. 27-29 N.G.B.) het zoeken van contact met gereformeerde en andere „bijbelgetrouwe" kerken in binnen- en buitenland veroordeelt noch uitsluit;
3. er in eigen kerken met recht verontrusting heerst met betrekking tot bepaalde gebeurtenissen en ontwikkelingen binnen de gereformeerde kerken, die samenhangen met een bepaalde opvatting over de kerk;

B. constaterend, dat:

1. in het sub A 1 genoemde een struikelblok voor de vereniging tussen beide kerken wordt gezien;
2. de gereformeerde kerken de eis stellen, dat de chr. geref. kerken hun lidmaatschap van de G.O.S. en de I.C.C.C. zullen beëindigen;

C. besluit:

- I. het schrijven van de generale synode der gereformeerde kerken te beantwoorden door haar het oordeel der synode, nader toegelicht, mee te delen;
- II. deputaten voor de eenheid van de geref. belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken opnieuw op te dragen wegen te zoeken, die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden;

- III de kerken op te wekken plaatselijk zoveel mogelijk contact met de gereformeerde kerken te zoeken.

Voor de generale synode bovengenoemd,
w.g. K. J. Velema, scriba II."

Uit de toelichtende brief van deze synode wijzen we op het volgende in verband met het tweeledig appèl van onze synode van Amersfoort-West 1967:

- a. „Genoemde synode verklaart, dat het bestaande verschil m.b.t. de toeëigening des heils meer een nuance is, binnen het raam van de belijdenis gelegen. Onze synode wordt verzocht in gelijke zin een uitspraak te doen. Het spijt ons u te moeten berichten, dat onze synode aan dit verzoek niet kan voldoen".
- De synode van Hilversum herinnert dan aan de uitspraken van de voorgaande chr. geref. g.s. van Haarlem-Santpoort 1962 en die van Zwolle-Apeldoorn 1965/66 over de verschillen inzake de toeëigening des heils en de hantering van het geref. belijden omtrent de kerk.
- De l.g. synode oordeelde dat deze verschillen „de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken raken en dat daarom deze verschillen vóór een vereniging tussen de kerken dienen te worden weggenomen".
- Ook de Hilversumse synode bevestigt, dat het haar overtuiging is „dat het maar geen accentverschillen zijn, maar verschillen die een reëel beletsel vormen voor een vereniging".
- Op het Amersfoortse verzoek dit dan ook duidelijk te willen maken, reageert de chr. geref. synode: „Ingaan op de vraag hoe deze verschillen hun effect hebben in de bediening des Woords en in de tuchttoefening in de kerken en waarom dat effect zodanig zou zijn, dat ze een beletsel voor eenheid vormen, is naar de mening van onze synode een taak voor wederzijdse deputaten. Het moet minder eenvoudig geacht worden dit in een korte formulering per brief aan te geven. Het is ook daarom te betreuren, dat uw synode van Amersfoort-West 1967 geen deputaten heeft benoemd".
- b. Over de bezwaren van de Amersfoortse synode tegen het lidmaatschap van de Chr. Geref. Kerken van de I.C.C.C. en de G.O.S. spreekt de Hilversumse synode uit: „Het wekt bevreemding, dat dit nu een struikelblok op de weg naar de eenheid wordt genoemd. De aansluiting van de Chr. Geref. Kerken bij de I.C.C.C. werd immers reeds in 1950 een feit, tot deelneming aan de G.O.S. werd in 1962 besloten".
- Voorts wordt de I.C.C.C. genoemd een „wereldwijde werkgemeenschap van „bijbelgetrouwe" kerken, die willen getuigen van Gods onfeilbaar Woord en van de Christus der Schriften tegenover de grote afval in de wereld en in tal van kerken".
- Met meer nadruk en breder - ook bij „Amersfoort-West" viel daarop de grootste nadruk in haar bezwaar - verdedigt „Hilversum" het lidmaatschap van de G.O.S., waarvan hier te lande ook de syn.-Geref. Kerken deel uitmaken. De chr. geref. synode van 1962 besloot hiertoe, speciaal lettend op het doel dezer organisatie, „n.l. elkander raadplegen over belangrijke kwesties en problemen, die betrekking hebben op het geestelijk welzijn en de schriftuurlijke regering van de kerken ..."
- Daarbij wordt dan ook nog genoemd beraadslagen ev. „over het zendingswerk der kerken in eigen land en daarbuiten"
- Daarop volgt dan als antwoord op het tweede appèl van „Amersfoort": „Ons lid worden van de G.O.S. ligt geheel in de lijn van het besluit onzer synode om contact te hebben met andere geref. kerken, in de vorm van correspondentie of contact.
- Hierin ligt niet wat uw synode beschouwt als een onschriftuurlijk en ongereformeerd oecumenisch streven. Onze synode is van mening, dat onze belijdenis (o.a. art. 27-29 N.G.B.) het zoeken van contact met gereformeerde en andere bijbelgetrouwe kerken in binnen- en buitenland veroordeelt noch uitsluit. Van ouds heeft men deze mogelijkheid van contact open gezien, reeds ten tijde van de reformatie".
- c. Als de chr. geref. synode zo het appèl van „Amersfoort-West 1967" in beide delen heeft afgewezen, gaat ze vervolgens klagen over een verandering, die bij ons sinds 1962 zou zijn ingetreden in de ontwikkeling binnen eigen kerken en in de houding jegens de Chr. Geref.

Kerken.

De synode van Hilversum acht dat bij ons „te eenzijdig nadruk wordt gelegd op het institutionaire karakter van de kerk. Daarmee hangt samen een verabsoluteren van de vrijmaking en een exclusivistische houding ten opzichte van andere kerken". Later: „Te vrezen is, dat de liefde te veel ontbreekt".

Daaruit verklaart ze dan „het opvallend verschil tussen „Amersfoort" en voorheen: „Bondige besluiten worden geëist, anders kan er geen sprake meer zijn van samensprekingen en contact".

„Dit nieuwe standpunt bedroeft ons zeer, temeer daar er een moment was, dat wij elkaar begrepen".

- d. Ten slotte verklaart de g.s. van Hilversum 1968/69 dat ze het contact niet wenst te verbreken. „Zij heeft haar deputaten opgedragen opnieuw wegen en middelen te zoeken, die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden. Zij hoopt zeer, dat uw synode na kennismaking van deze brief zal besluiten nieuwe deputaten voor samenspreking te benoemen. Zij doet daartoe een dringend beroep op u".

Tot zover de brief van de chr. geref. synode van Hilversum 1968/69.

3. *Voorlopige balans: Correspondentie in een critiek stadium.*

Overzien we de correspondentie, dan zien we dat het critieke punt in de correspondentie met de Chr. Geref. Kerken gekomen is. Onze g.s. Amersfoort-West 1967 deed een tweeledig appèl op de Chr. Geref. Kerken die te Hilversum in synode zouden samenkomen. Ze sprak daarbij uit, dat indien de chr. geref. synode daaraan geen gevolg zou geven, samenspreking van deputaten geen zin meer zou hebben. „Dan zou een volgende generale synode van de gereformeerde kerken alleen maar kunnen constateren dat de jarenlange contactoefening daarmee helaas is beëindigd". Uit de kerken, in deze synode van Amersfoort-West vertegenwoordigd, kwam geen enkel bezwaar tegen haar uitspraken en brief bij onze synode van Hoogeveen, behalve een kort briefje van drs. W. Zeldenrust te Rotterdam. Hij brengt tegen het tweede appèl over het lidmaatschap van de Chr. Geref. Kerken van I.C.C.C. en G.O.S. alleen maar enkele pragmatistische bezwaren in, maar de principiële bezwaren van pluriformisme en oecumenistische strevingen, die in strijd met de belijdenis brengen, raakt hij niet aan. Bovendien raakt hij zelfs niet aan het eerste appèl op de chr. geref., dat zij n.l. verschillen over de toeëigening des heils en de hantering van het belijden omtrent de kerk niet langer tot een hindernis op de weg naar de eenheid en vereniging der kerken zullen verklaren.

En dat ging historisch voorop (chr. geref. synode van Haarlem-Santpoort 1962, idem van Apeldoorn 1965/66).

We kunnen dus behoudens dit zeer gedeeltelijk bezwaar van deze broeder, dat niet steekhoudend is, constateren, dat uit geen der kerken en voorts dat van geen der geref. kerken enig geldend bezwaar tegen gemelde uitspraken ter tafel van deze g.s. van Hoogeveen is ingebracht. Onze conclusie moet zijn, dat deze uitspraken van „Amersfoort-West" door de kerken algemeen geratificeerd zijn, dus ook dat ingeval van afwijzing van het tweeledig appèl de contactoefening daarmee ten einde is.

Nu is blijkens besluit en brief van de chr. geref. synode van Hilversum het antwoord op het tweeledig appèl van „Amersfoort-West" een ondubbelzinnige weigering, vergezeld zelfs van vrij scherpe aanklachten, vooral in verband met de inhoud van het tweede appèl.

We zouden daarom ter honorering van de geratificeerde uitspraak van „Amersfoort-West" kunnen volstaan met als commissie u voor te stellen:

Op grond van het feit, dat de chr. geref. synode van Hilversum geen gevolg heeft gegeven aan het tweeledig appèl van onze voorgangster, de g.s. van Amersfoort-West, constateert uw synode, dat de jarenlange contactoefening met de Chr. Geref. Kerken via haar synoden en door deze benoemde deputaten daarmee is beëindigd. De synode besluite dan ook aan het verzoek van de synode van Hilversum om in dezen weer deputaten te benoemen niet te voldoen.

Uw commissie meent echter, waar elke g.s. in dezen ook haar eigen verantwoordelijkheid heeft, eerst uw vergadering een bespreking van de verschillen, door „Hilversum" aangevoerd, te moeten geven, aan de hand van het hierbijaand historisch overzicht, uit de notulen

samengesteld.

Zij meent dat zij daarmee het advies inzake het antwoord van onze synode in deze critieke situatie van de verhouding tot de Chr. Geref. Kerken meer verantwoord kan voorleggen.

II. *HISTORISCH OVERZICHT MET ENIG COMMENTAAR.*

Het zal niet nodig zijn een volledig historisch overzicht te geven van de contacten die er via generaal-synodale correspondentie en vooral via samensprekingen van wederzijdse deputaten sinds 1946/47 met de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn geweest. Immers de correspondentie en verslagen van samensprekingen van deputaten zijn voor de periode tot 1951 (onze g.s. van Kampen) uitgegeven in de serie „Woord en Wereld" als brochure onder de titel: „Correspondentie en samenspreking met deputaten van de Chr. Geref. Kerken", met twee supplementen onder gelijke titels.

Verslagen van de samensprekingen van deputaten tussen 1960 en 1967 zijn grotendeels opgenomen in het rapport van ds. W. Vreugdenhil, dat vermeld staat in de Acta van de g.s. van Amersfoort-West 1967. De verslagen van dezelfde samensprekingen maar dan door de chr. geref. deputaten, zijn te vinden in hun rapporten aan de resp. g.s. van Haarlem-Santpoort 1962 en Apeldoorn 1965/66. Naast deze verslagen zijn voor de samenstelling van dit rapport ook de officieel door deputaten vastgestelde notulen doorgelezen. Deze worden in het vervolg ook geciteerd, mede omdat de verslagen wel eens enige verschillen vertonen. Uiteraard zijn eveneens de besluiten uit de Acta der wederzijdse synoden geraadpleegd en enkele andere meer officieuze stukken.

A. *Uitgangspunt bij de deputaten-benoemingen 1946/47.*

De eerste gewone g.s. van De Gereformeerde Kerken na haar vrijmaking, n.l. die van Groningen 1946, nam op verzoek van verscheidene part. synoden en kerken en verwijzend naar de Schriften (Joh. 17: 20, 21; Fil. 2: 1 en 2; Ef. 4: 3-6) en de belijdenis (o.a. art. 28 N.G.B.) en voorts ook naar de „Acte van Afscheiding of Wederkeer" van 1834 en de „Acte van Vrijmaking of Wederkeer" van 1944 („bereid zijnde, zo haast men dit hebben kan, gemeenschap te willen oefenen met allen, die in de enigheid der Leer welke naar den Woorde Gods is, met ons willen leven of gaan leven in een aangenomen of wederom aan te nemen kerkenordering op dat Woord gegrond") het besluit „contact te zoeken met de Christelijke Gereformeerde Kerk, die met ons staat op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, ten einde in de weg van samenspreking of correspondentie na te gaan, wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven" (Acta art. 88).

Ter uitvoering van dit besluit wendde de synode zich tot de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk met het verzoek „om 's Heren wil met ons in contact te treden in dier voege, dat door beide synoden deputaten worden benoemd met opdracht, gezamenlijk, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, te dezer zake voorlopig overleg te plegen, en aan hun respectieve synoden van hun bevindingen rapport uit te brengen en eventueel voorstellen te doen".

Een achttal deputaten werd benoemd.

Dit verzoek bereikte de christelijke gereformeerde synode van Utrecht 1947. Tegelijk was bij deze synode een brief van de deputaten van de g.s. van Zwolle der syn.-Gereformeerde Kerken met verzoek om mondelinge samenspreking. Deze chr. geref. synode behandelde beide verzoeken gelijkelijk.

Ze besloot:

- 1e een achttal deputaten te benoemen en dezen te noemen: deputaten voor contact met de gereformeerde belijders;
- 2e aan deze deputaten op te dragen:
 - a. in antwoord op de ingekomen verzoeken van de deputaten van de synode der Gereformeerde Kerken voor de bevordering van de eenheid onder de Gereformeerde belijders en van de synode der Gereformeerde Kerken onderhoudende art. 31 K.O. met deputaten dezer Kerken krachtens de in dit rapport

aangegeven gronden en met het aangewezen doel, contact te zoeken, na schriftelijke voorbereiding;

- b. dit contact ook te zoeken in dezelfde geest met Kerken en groepen, die de Gereformeerde Belijdenis aanvaardden en van wie een verzoek als voren niet is ingekomen;
- c. van de resultaten van deze contacten rapport uit te brengen op de volgende generale synode.

We zien dat de instructie van deputaten bepaald werd door de gronden voor en het doel van het contact, die de commissie van deze chr. geref. synode voor haar had omschreven. Daaruit noteren we als gronden en doel van het „contact“:

- 1e met verwijzing naar de tekende zinsneden uit de „Acte van Afscheiding of Wederkeer“ en ook gedeeltelijk naar dezelfde Schriftwoorden als onze g.s. van Groningen vermeldde wordt gezegd, dat het ook van chr. geref. zijde roeping is „om contact te ZOEKEN (kap. in de Acta 1947) met allen, die zeggen deze zelfde belijdenis te aanvaardden ten einde te onderzoeken *of zij* inderdaad met ons op dezelfde grondslag bouwenen dan de in Woord en belijdenis geëiste gemeenschap te bevorderen“;
- 2e wordt gewezen op „de profetische roeping“ van de Chr. Geref. Kerken. Een van de oorzaken van de verwijdering onder hen, die „van gereformeerde belijdenis willen zijn“..... „is gelegen in het feit dat steeds meer het geheel der gereformeerde confessie en daarmee de *gehele* inhoud der Openbaring Gods, uit het oog wordt verloren (cursivering in Acta 1947). De eenzijdigheden en daarmee de tegenstellingen worden steeds scherper. De Christelijke Gereformeerde Kerken willen deze eenzijdigheid niet, omdat zij van vaste overtuiging zijn, dat op deze wijze aan het geheel der gereformeerde confessie en mitsdien aan Gods Woord wordt te kort gedaan“;
- 3e wordt gewezen op de „strijd die gestreden wordt om de grondslagen van de gereformeerde religie en belijdenis“.
„Een nieuwe eenheidskoers, gedragen door ongereformeerde wijsgerig-theologische beschouwingen, zoekt de gereformeerde belijdenis te ontcrachten en om te munten“.
„Voor haar deel hebben de Christelijke Gereformeerde Kerken aan de strijd om bewaring en beleving van de gereformeerde belijdenis deel te nemen en haar profetisch geluid, zij het in alle bescheidenheid, te doen horen“.

Aldus de besluiten van de beide generale synoden tot opnemng van het contact door wederzijdse deputaten. Wij hebben ze breed weergegeven, omdat in deze besluiten veelszins de koers is uitgezet en de verschillen die daarin uitkomen in het jarenlang contact zich hebben doen gelden.

Wij wijzen op de volgende verschillen:

1. De g.s. van Groningen 1946 besloot contact te zoeken met de Christelijke Gereformeerde Kerk, die met ons staat op de basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid. De chr. geref. synode van Utrecht 1947 besloot deputaten te benoemen voor contact met de gereformeerde belijders. In de praktijk was dat dan gelijkelijk met de Geref. Kerken en met de syn.-Gereformeerde Kerken en, zo mogelijk, ook met „de Gereformeerde Gemeenten“, en met een groep belijders in de Herv. Kerk, die zich georganiseerd hebben in de Geref. Bond, met welks hoofdbestuur de chr. geref. deputaten ook besprekingen voerden.
2. De chr. geref. synode van 1947 sprak dan ook niet van de Geref. Kerken uit, zoals deze van de Chr. Geref. Kerken, dat ze met ons staan op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, maar ze brengt onze kerken met andere onder de noemer van hen „die zeggen dezelfde belijdenis te aanvaardden Of ze inderdaad op diezelfde grondslag bouwen, dat moeten o.m. deputaten nu onderzoeken.
3. Als doel wees de synode van Groningen aan „na te gaan wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven“.
Dit is immers roeping naar Schrift en belijdenis en Acte van Afscheiding en die van

Vrijmaking, waar er dezelfde confessionele grondslag is.

Het doel van de arbeid van de chr. geref. deputaten is echter allereerst te onderzoeken of de Geref. Kerken, die zeggen de gereformeerde belijdenis te aanvaarden, wel inderdaad daarop staan en bouwen.

Voorts bij haar en andere genoemde kerken profetisch te wijzen op en te waarschuwen tegen eenzijdigheden, die aan het geheel van de gereformeerde belijdenis en mitsdien aan Gods Woord te kort doen en daarom de tegenstellingen verscherpen en oorzaak zijn van de verwijdering tussen de geref. belijders. Het deputaatschap draagt niet voor niets de naam „Deputaten voor contact met de gereformeerde belijders". Ds. J. H. Velema, van meetaf deputaat, verklaart van dit besluit van de chr. geref. synode van Utrecht 1947: „Utrecht keek dus niet alleen naar de vrijgemaakte kerken maar ook naar de synodale kerken. Onze middenpositie werd daarmee duidelijk aangegeven. Het was tegelijk in eigen kring duidelijk, dat we niet eenzijdig wilden zijn en geen bijzondere plannen hadden t.a.v. een bepaalde kerk" („Kerk tussen klem en knoop", blz. 113).

Van meetaf zijn deze verschillen in uitgangspunt en doel van beheersende betekenis geweest voor de contactoefening.

B. *Deputaten-contact van 1947-1951.*

a. Alleen aangenomen belijdenis en officiële handelingen mogen in geding komen?

Eerst werden enkele brieven gewisseld waarin de chr. geref. deputaten vooral het besluit van „Groningen", dat ze de uitspraken van „Utrecht 1905" niet meer voor haar rekening nam, niet voldoende zeiden te achten. Is daarmee ook van de Kuyperiaanse leer afscheid genomen? vroegen ze.

Zij zochten „1905" in strijd met Schrift en belijdenis. Hier begint dus het onderzoek naar onze confessionele positie: „Het feit toch, dat wij dezelfde belijdenis hebben, garandeert nog niet, dat wij nu ok hetzelfde belijden", aldus de chr. geref. deputaten („Corr. en samenspr.", blz. 5).

Onze deputaten wezen erop, dat „1905" nooit als bindende dogmatische uitspraak heeft gefunctioneerd en dus ook niet als zodanig kon worden teruggenomen. Onze kerken hebben geen uitspraken naast de Drie Formulieren nodig geacht, ook niet over „de veronderstelde wedergeboorte". Zulke uitspraken hebben de Chr. Geref. Kerken na 1892 toch ook niet gedaan? Willen onze deputaten zich aan elk „onderzoek" van chr. geref. zijde onttrekken? Neen, ze verklaren zich bereid „tot het geven of helpen geven van een concreet antwoord op scherp geformuleerde vragen, die in een ernstig verlangen tot kerkelijke samenleving uwerzijds mochten gesteld worden" („Corr. en samenspr.", blz. 20).

Maar ze menen wel, dat zulk ondervragen van elkaar „godvruchtiger" wordt, indien wederzijds vooraf vastgesteld is, dat van Godswegen het zoeken naar kerkelijke eenheid beide partijen opgedragen is, wanneer de officiële grondslag der kerkelijke samenleving dezelfde is, en generlei officiële handelingen, bepalingen of besluiten een verhindering hebben gesteld of blijven stellen voor het werkelijk staan op de goede grondslag („Corr. en samenspr.", blz. 21).

b. De toeïgening des heils.

In de samenspreking van 30 juni 1950 over „verbond en prediking" werd van chr. geref. zijde gesproken over verschil in interpretatie van de belijdenis.

Op de vraag naar concretisering antwoordde ds. J. H. Velema: „De voorstelling, die in de prediking gegeven wordt over de toeïgening des heils. Dan ben ik bang, dat u op een bedekte wijze zonder dat u het wilt, het remonstrantisme binnen haalt. Als deze voorstelling wordt gegeven ...: hier is het Woord Gods, zondaar, neemt dat aan en klaar is Kees, dan heb ik daar bezwaar tegen (...). Zo wordt het werk van de Heilige Geest uitgeschakeld. U identificeert Woord en Geest zozeer, dat, als het Woord geloofd wordt, dan is er het werk van de Heilige Geest. Daardoor wordt tekort gedaan aan het soevereine werk van Gods genade" (Notulen blz. 33, 34). In het verslag lezen we ook als bezwaar: „De eis van geloof moet gepredikt worden, maar dat is niet het eerste. Hoe ziet u de mens? Als dood in zonden en misdaden? Wordt dus

niet alleen de actus hominis, maar ook de actus Dei gepredikt, de noodzakelijkheid der wedergeboorte? Wie dat laatste verwaarloost, verwaarloost een zeer belangrijk element".

De geref. deputaten hebben o.m. geantwoord: Als we aan de gemeente de eis stellen: geloof in Jezus Christus, zijn we in de lijn van de Schrift. Maar dat is iets anders, dan dat we Gods werk ontkennen. 't Gaat om de praktische aanpak; achteraf zal de zondaar hoe langer hoe meer ontdekken, dat het niet zijn keus was maar Gods keus.

Verwezen wordt naar Dordtse Leerregels I 3, 4; III/IV 14 (de chr. geref. wijzen dan op III/IV 12).

Van geref. zijde wordt erop gewezen, dat niet alleen de noodzakelijkheid van de wedergeboorte moet worden gepredikt, maar Joh. 3 wijst ook de mogelijkheid aan.

„Primair is de kwestie, zegt u, van het erkennen van zichzelf als dood in zonden en misdaden. Op de vraag: moet dat gepredikt worden, zeggen we van harte: ja! Dan is er de kwestie, of we ook erkennen, dat alleen door Gods eigen werk het geloof niet alleen gewekt, maar ook gewerkt wordt. Ook daarop zeggen we: ja! En ook dat moet gepredikt worden.

Hoe geschiedt de wedergeboorte? De Here opent het hart op een wijze, die voor ons ondoorgrondelijk is. Het werk van de Heilige Geest kan niet in een schetskaart gebracht worden. We kunnen het eerste begin, waarvan Christus zegt: gij weet niet vanwaar de Geest kom en waar Hij heengaat, niet katalogiseren, we kunnen het ook niet biografisch weergeven; we kunnen het alleen kennen uit de vruchten.

Vraagt u: er gebeurt toch iets; er is een reactie IN de mens op wat God zegt, predikt u dat ook? dan zeggen we van harte: ja!

Indien we de grenzen maar niet kleiner trekken dan de Heilige Schrift doet. We willen hierbij voorkeur geven noch aan het inwendige (liever: onzichtbare) noch aan het uitwendige (het zichtbare). Als de Geest werkt, komt dat voor de dag. Prediking van bevinding spreekt niet alleen van het zieleleven" (maar ook van gehoorzaamheid aan Gods wil in kerk en politieke en sociale actie b.v.) (vgl. Not. blz. 42).

Van chr. geref. zijde wordt opgemerkt, dat er onderscheid is in het werk van de Heilige Geest: „De Heilige Geest werkt altijd, maar niet altijd wordt de zondaar begenadigd. Dat onderscheid moeten we schriftuurlijk laten uitkomen. Het mysterie van wedergeboorte en geloof moet in zijn diepte, noodzakelijkheid, schoonheid en vruchten worden gepredikt ...".

De geref. deputaten wijzen er nog op, dat het eerste werk van de Heilige Geest is, dat Hij van dood levend maakt. Wie het daar niet mee eens is hoort in onze kerken niet thuis. Maar wie kan dat omschrijven?

Ten slotte op de vraag van chr. geref. zijde: we hadden graag gehad, dat van uw kant ook critiek geïoefend was, maar niet op een enkele uitwas, antwoorden onze deputaten: Dat dat van onze kant niet gedaan is, staat in verband met wat de vorige keer gezegd is: die verschillen zullen blijven en mogen geen belemmering zijn n.l. van kerkelijk samenleven („Corr. en samenspr.", blz. 31 en 32).

c. *Voorstel tot bredere correspondentie.*

Typerend is dat de chr. geref. deputaten aan het einde van deze samenspreking van 30 juni 1950 voorstelden: Van synodale zijde is verzocht een soort correspondentie te openen, d.w.z. in brede zin. Kan dat ook niet van geref. zijde worden gevraagd?

De geref. deputaten antwoordden, dat ze van hun synode geen opdracht hadden tot een dergelijk verzoek. „En: 't is ons veel te weinig. Wij hebben gevraagd om te trouwen, niet om kennis te maken" („Corr. en samenspr.", blz. 32).

d. *De chr. geref. synode van 's-Gravenhage: nog lang niet de tijd!*

Eind 1950 kwam de g.s. van de Chr. Geref. Kerken samen te 's-Gravenhage. Ze sprak uit, dat de tijd nog lang niet is aangebroken om met de Geref. Kerken (onderh. art. 31 K.O.) te verenigen. „De noodzakelijkheid om verder met elkaar te spreken, opdat duidelijk worde, of en in hoeverre er eenheid is in de verklaring van de belijdenisgeschriften, wordt door de synode beseft" (J. H. Velema, a.w. blz. 94).

Ook besloot deze synode, dat de Chr. Geref. Kerken zich zouden aansluiten bij de I.C.C.C. (Intern. Raad van Chr. Kerken).

e. *Over de belijdenis aangaande de kerk.*

Bij de opening van de samenspreking op 21 januari 1951 werd door de chr. ger. deputaten gevraagd aan de onze eerst te spreken. Bij monde van prof. dr. K. Schilder stelden dezen voorop, dat ze het niet nodig achtten, „dat we elkaar in alle dingen waarin we verschillen ter verantwoording zouden roepen". De vraag is voor ons: Gebeuren er in de Chr. Geref. Kerken officieel dingen, die zouden nopen tot de vraag, of de confessie wel gehandhaafd wordt? Prof. dr. K. Schilder ging aldus verder: „Nu geloof ik niet, dat er in uw kerken officiële uitlatingen zijn, die mij op dit punt bezwaren geven. Men kan verschillen over de vraag, in hoeverre in uw pers de pluriformiteit naar voren komt; ook over de vraag, of uw vertegenwoordiging naar buiten in overeenstemming is met de belijdenis.

Maar ik meen, dat u met ons staat op de basis van de belijdenis. Ik acht de pluriformiteit in strijd met de belijdenis Misschien is er verschil in waardering ten aanzien van de I.C.C.C. Maar ik zie geen reden een offensief te beginnen" (Not. blz. 53)

In de samenspreking is verder over de I.C.C.C. niet meer gesproken. Meteen concentreerde zich de discussie op de „pluriformiteit".

De chr. geref. stelden, dat zonder pluriformiteit de vrijgemaakten in 1944 zich bij hen hadden moeten melden, waartegenover weer gesteld wordt 1892 en het verschil in waardering daarvan, dat mede bepalend is voor 1944. Van chr. geref. zijde wordt betoogd: „Van Kuypers pluriformiteitsleer moet u niets hebben, en wij ook niet. Maar we moeten toch tot de erkenning van een pluriformiteit komen, necessitate coactus (door de noodzaak der feiten gedwongen). Er is een menselijke factor in de kerk. Dat is droevig maar het is niet uit te schakelen. Door deze menselijke factor komen we vaak naast elkaar te staan Dat moest niet zo zijn. „De gereformeerde pluriformiteit is er, niet om elkaar te verketteren, maar om elkaar te waarderen, en op grond daarvan elkaar te zoeken en zo mogelijk te komen tot uniformiteit. De Geref. Gemeenten, de Geref. Kerken - synodaal en art. 31 - en wij aanvaarden alle de belijdenis. De synodale kerken zijn wel dwalende kerken maar daarmee nog geen valse kerken. Als dat waarderingselement ontbreekt, heeft spreken geen zin" (Verslag blz. 2; Not. blz. 54, 55). „Met elke kerk die het bloed van Christus handhaaft en die het Woord Gods in zijn gezag erkent, moeten we willen spreken: niet maar dadelijk willen verenigen, maar praten. Zolang dat niet leeft bij de broeders, waarom zou ik dan met u wel samenspreken en niet met anderen? ... Ik meen dat de Westminster Confessie een ontwikkeling is geweest in de ecclesiologie (de leer omtrent de kerk; uw comm.). Zo absoluut als het er staat in de N.G.B. kan het niet verstaan worden. De mogelijkheid moet er zijn, dat de kerk der reformatie zich splitsen kan en zich ook gesplitst heeft. We moesten samenwerking zoeken met kerken, die we als ware kerken erkennen. Dat kunnen dwalende kerken zijn. De Geref. Kerken (syn.) zijn dwalende kerken, wel ware kerken. Rondom deze tafel hebben we waarlijk al pluriformiteit. U en ik erkennen elkaar als ware kerk van Christus. Door omstandigheden zijn we uit elkaar gegaan. Dan moeten we ook andere kerken zo erkennen en elkaar oecumenisch benaderen. Ik hoop, dat de zaak zich in die richting zal ontwikkelen. Dan zijn er mogelijkheden. Anders bij handhaving van het exclusivistisch standpunt zie ik grote, grote bezwaren" (Not. blz. 66) Aldus met name wat prof. J. J. van der Schuit als woordvoerder van de chr. geref. deputaten sprak, wat tekenend is voor de achtergrond en de geest van het besluit tot dit deputaatschap en de aansluiting bij de I.C.C.C., zoals ook heel het vervolg heeft bewezen.

Van geref. zijde werd over de verschillen rondom 1892 en 1944 opgemerkt: „Als we moeten wachten tot we het eens zijn over 1892, over de methode van reformatie, de kerkgeschiedenis en het kerkrecht, komen we nooit bij elkaar, dan zou de kerk ook worden overgeleverd aan de theologen. Het zal zó blijven, dat er bij ons zijn, die uw houding in 1892 en bij u, die onze houding in 1944 afkeuren. Maar wij moeten het dilemma niet stellen: A naar B of B naar A; we moeten als kerken, die zich houden aan de belijdenis tot elkaar komen" (Verslag blz. 2, 3).

Ernstig bezwaar werd ingebracht tegen de chr. geref. stelling over een pluriformiteitsleer, necessitate coacta (gedwongen door de noodzaak der feiten). Nooit mogen wij omstandigheden

en feiten tot grondslag maken voor een uitspraak over de waarheid Gods. Een pluriformiteit (als één wezen der kerk, dat zich openbaart in meer vormen, die elkaar tegenspreken) nu maar door omstandigheden gaan leren, kan niet goed zijn. Terecht werd dit door het chr. geref. rapport van 1937 niet geleerd.

Bezwaar werd door geref. deputaten ertegen gemaakt om de vier „geref. kerkengroepen met elkaar op één lijn te stellen: de syn.-Geref. Kerken deden een te verwerpen uitspraak in 1946 en bovendien zetten ze ambtsdragers af, die de Here niet afzette; de Geref. Gemeenten gaven in 1931 een uitbreiding aan de belijdenis, die in strijd is met de waarheid en een bron van ellende, ook in de prediking. Hiermee zeggen we niet, dat een kerk door één keer te dwalen valse kerk wordt, maar de syn.-Geref. Kerken hebben deze dwalingen na voortdurend vermaan gehandhaafd. Zulke dingen liggen er niet tussen de Chr. Geref. Kerken en de Geref. Kerken" (Verslag blz. 4).

„Ik zeg niet: wij zijn alleen de ware kerk. De Geest des Heren is vrij. Die kan zo werken, dat men hier of daar het predicaat: ware kerk niet meer kan ontzeggen. Maar dan zal men de waarachtigheid-van-het-kerk-zijn moeten bewijzen door zich haastig te verenigen. God beware ons ervoor, dat we naast elkaar zouden gaan leven in goede broederzin, in bredere correspondentie; er is maar één ding geoorloofd: samen ons buigen onder de heerschappij van Christus om ons door Hem te laten vergaderen in enigheid des geloofs" (Not. blz. 68, 69).

Aldus de hoofdsom en kern van wat de geref. deputaten hierover spraken in de laatste samenspreking vóór de Kamper generale synode.

f. *Twee missives vóór de generale synode van Kampen 1951.*

Op verzoek van onze deputaten zonden de chr. geref. deputaten een missive met het oog op onze synode, waarin ze hun visie na de samensprekingen schriftelijk vastlegden. Daarin stelden ze o.m.:

(II) „In de gehouden samensprekingen is komen vast te staan, dat uwe en onze kerken ten volle het Woord Gods willen erkennen en de Drie Formulieren zonder enige toevoeging willen handhaven. Ook kan geconstateerd worden, dat we één zijn in kerkregering".

Echter met beroep op en verwijzing naar ervaringen in plaatselijke kerken (zonder nader bewijs) was er de laatste jaren geen toenadering maar verwijdering gekomen, omdat (IV) de methode en inhoud van de prediking sterk beklemtoonde de verbondsrelatie en de geloofsimperatief, „waarbij aan de verwerkelijking van de rijke verbondsrelatie door God zelf te kort dreigt te worden gedaan". Dit bezwaar gaat „tegen de prediking van de manier, waarop de Heilige Geest de zondaar brengt tot inwilliging van het verbond."

(V) „Een andere moeilijkheid zien we in uw kerkopvatting ... Uw bestempeling van alle andere kerken als valse kerken kan onze instemming niet hebben. Onbewust groeien we dan toch naar de kant van de secte, omdat we alle andere kerken uitsluiten".

Er wordt dan voorts zonder bewijs gesproken van een tegenstelling tussen onze deputaten en plaatselijke kerken, en verder worden de doelstellingen van de „doorgaande reformatie" als oorzaak van kerkelijke verwijdering genoemd.

Op deze missive hebben de geref. deputaten vlak voor de synode nog geantwoord: Na herinnerd te hebben aan de roeping van deputaten om een goede invloed te oefenen op plaatselijke omstandigheden, zoals in de samensprekingen elkaar is voorgehouden stellen ze tegenover de bovengenoemde missive:

ad IV. dat hier wel wat beweerd, maar niets bewezen wordt over onze prediking.

Voorts: „misschien meent u dat onze prediking van „de manier" van het werk des Geestes sommigen niet behaagt? Maar dan zouden we hun willen zeggen: De Dordtse Leerregels zeggen, dat „de verzekerdheid" der gelovigen niet spruit uit enige bijzondere openbaring, zonder of buiten het Woord geschied, maar uit het geloof aan „de beloften Gods" (D.L. V 10 en ook wordt verwezen naar V Verwerp. der dw. 5). Wij vrezen, dat er bij u plaatselijke toestanden zijn, onder welke aan deze prediking geen recht geschiedt". ad V. „Wat vervolgens de hantering van de belijdenis aangaande de kerk betreft: U gelooft bij onze kerken een „opvatting" van de kerk en een „huidige visie" te hebben geconstateerd. Maar u blijft hier óf vaag óf komt zeer beslist in strijd met de nuchtere waarheid. Wij pogen als kerken met de belijdenis aangaande de kerk (artt.

27-29 N.G.B.) weer ernst te maken, wat toch uw en onze roeping is".

Gevraagd wordt dan: „Wie heeft u diets gemaakt, dat wij alle andere kerken als valse kerken bestempelen? In onze mondelinge samensprekingen is dergelijke dwaasheid duidelijk weerlegd".

Voorts schrijven deputaten: „Tot aan het einde der dagen kan elke „vereniging" van wat lang gescheiden leefde, worden uitgesteld, en steeds afgesteld, door een opwerpen van bezwaren als door u thans geopperd. Nooit zullen verschillen, als door u (althans) aangeduid zijn, ontbreken". De missive eindigt aldus: „Zolang, hetzij door u, hetzij door uw synode (b.v. door approbatie ook van deze uw handelingen) in deze weg zou worden voortgegaan, zou verdere bespreking geen zin hebben, doch zou gewacht moeten worden op een andere „geest" ". Volgens ds. J. H. Velema, chr. geref. deputaat, zou deze antwoordbrief van onze deputaten de verhoudingen verstoord hebben, en was en is het slot typerend voor de vrijgemaakte mentaliteit.

Die geest zou nog meer uitkomen in het besluit van onze synode van Kampen. Ds. Velema schrijft: „Ter ere van Schilder moet gezegd worden, dat hij dit besluit betreurde en deze geest bestreed" (a.w. blz. 95). De waarheid is echter, dat de chr. geref. missive voor prof. dr. K. Schilder een grote teleurstelling was en dat de antwoordbrief met zijn volle instemming ook namens hem verzonden is, met inbegrip van het zo juist geciteerde slot. En op de Kamper synode heeft hij mee zijn laatste krachten ingezet voor het aannemen van het besluit dienaangaande. Dit tegen mystificatie der historie op dit critieke moment.

C. *De generale synoden van 1951-1958.*

a. *Kampen 1951.*

Onze g.s. van Kampen 1951 constateerde, dat de overtuiging van de chr. geref. deputaten in hun missive, dat hun en onze kerken thans nog niet rijp zijn om in één kerkverband samen te leven, door hen gemotiveerd wordt met bedenkingen, welke eensdeels niet met Schrift en belijdenis worden gestaafd, anderdeels niet rusten op een juiste waarneming van de stand van zaken in onze kerken.

De synode overwoog, dat dus deze chr. geref. deputaten geen medewerking zullen verlenen om middelen te beramen, die onder de zegen des Heren konden leiden tot kerkelijk samenleven.

Anderzijds overwoog ze, dat door de eigen deputaten in hun rapport geen bezwaren zijn meegedeeld die kerkelijk samenleven met de chr. geref. zouden mogen verhinderen.

Zo besloot de synode zich daarom rechtstreeks te wenden tot de komende chr. geref. synode en met beroep op Schrift, belijdenis en Acte van Afscheiding dit ernstig verzoek te doen: „indien ook zij van oordeel is, dat verder uitstel van kerkelijke vereniging van wie hun geloof naar den Woorde Gods in dezelfde belijdenis uitspreken, niet langer verantwoord is, deputaten te benoemen, en deze in dier voege te instrueren, dat de begeerde en als geboden erkende vereniging voorbereid worde en zo spoedig mogelijk haar beslag krije" (Acta art. 120).

b. *Apeldoorn 1953.*

De chr. geref. g.s. van Apeldoorn 1953 oordeelde echter dat haar deputaten in hun schrijven van 5 juni 1951 tot uitdrukking hebben gebracht hetgeen inderdaad leeft in de boezem van haar kerken, en keurde deswege de handelingen van deputaten in dezen goed. Het moet wel treffen, dat met geen woord wordt ingegaan op de argumentatie van onze deputaten in hun antwoord-missive en dat, waar het een oordeel over onze kerken en haar prediking gold. Voor dat oordeel met die sterke aanklachten is het voldoende te wijzen op „wat in de boezem van onze kerken leeft": de stem van het volk (als die het is!) geldt zonder de keur van het Woord van God. Immers „hoewel de synode de noodzakelijkheid van vereniging erkent en doorvoelt met elke op Gods Woord gegronde vergadering, kan er toch van een spoedige vereniging van onze kerken met die van de Gereformeerde Kerken (onderh. art. 31 K.O.) nog geen sprake zijn, op grond van de in de missive van 5 juni genoemde zaken" (J. H. Velema, a.w. blz. 96).

Dit was wel een dieptepunt van christelijke kerkelijke omgang.

Deze synode besloot geen deputaten voor vereniging te benoemen, maar wel voor samenspreking „om van het schriftuurlijk-confessioneel beginsel onzer kerken rekenschap te geven" (Acta chr. geref. synode art. 119; geciteerd bij J. H. Velema, a.w. blz. 96). Een nieuwe term en instructie van deputaten om hun profetische roeping jegens onze kerken te vervullen.

c. *Enschede 1955.*

Onze g.s. van Enschede 1955 kon niet anders dan haar diepe teleurstelling uitdrukken over deze reactie van „Apeldoorn" op „Kampen".

Maar ze schreef een lange ernstige brief, waarin ze ook aan haar bezorgdheid en vragen uitdrukking gaf en een dringend appèl deed op de e.k. chr. geref. g.s. Van haar vragen noemen we: Of de synode de in de missive van 5 juni 1951 van haar deputaten genoemde zaken als belemmeringen van ondergeschikte aard voor een spoedige vereniging acht of wel zaken van vooralsnog doorslaggevende betekenis om te verhinderen uwerzijds om te erkennen dat onze kerken op Gods Woord gegronde vergadering zijn.

Immers ook de chr. geref. synode wilde honoreren - naar ze zei - de belofte van de Acte van Afscheiding, zich te verenigen met elke op Gods Woord gegronde vergadering.

Trouwens juist „het schriftuurlijk-confessioneel beginsel" van de kerken der Afscheiding was - ook naar het chr. geref. rapport van 1937 - Gods Woord en de geref. belijdenis alleen om daaraan de Herv. Kerk en haar daden te toetsen. Acht u dat onze kerken, die naar uw missive van 5 juni willen staan op Schrift en belijdenis alleen, metterdaad daaraan niet vasthouden, dat uw deputaten haar rekenschap moeten geven van het schriftuurlijk-confessioneel beginsel uwer kerken?

Daarbij herinnerde de Enschedese synode aan de uitspraak van Dordrecht - waarheen ook het chr. geref. rapport van 1937 verwees - dat men van het geloof der Gereformeerde Kerken te oordelen heeft niet uit private of bijzondere uitspraken van sommigen, zowel oude als nieuwe leraren, maar uit de openbare belijdenissen der kerk zelf.

De chr. geref. synode voldeed daar wel allerminst aan, toen ze sanctioneerde de missive van haar deputaten, die ten bewijze van haar aanklachten geen enkele uitspraak van onze kerken, zelfs geen private citaten gaven.

Maar als deze deputaten straks aan de onze rekenschap zouden geven van „het schriftuurlijk-confessioneel beginsel" van de Chr. Geref. Kerken, welke zekerheid was er dan, dat dit meer was dan hun privaat gevoelen daarover? Alleen de g.s. zelf kan toch namens de kerken uitspraak doen, zeker als het om de grondslag of wel het „beginsel" der kerken gaat? Daarom vroeg onze Enschedese synode dringend aan de komende chr. geref. g.s.: Geef u als *synode zelf* ons rekenschap van „het schriftuurlijk-confessioneel beginsel" uwer kerken.

De brief eindigt echter met een indringend schriftuurlijk appèl „om mogelijkheden te scheppen voor overleggingen tussen door u en ons weer te benoemen deputaten, die een gereformeerde weg naar een spoedige hereniging kunnen betreden in directe aansluiting aan hetgeen door uw en ons voorgeslacht in 1834 in de Acte van Afscheiding is uitgesproken".

d. *Apeldoorn 1956.*

Bij de chr. geref. g.s. van Apeldoorn 1956 werd deze brief van onze g.s. allerminst met instemming begroet maar nog minder weerlegd of beantwoord in haar vragen. De synode ging er eenvoudig niet op in, weigerde correspondentie rechtstreeks van synode tot synode om tot een betere en duidelijke verhouding te komen. Ze deelde mee, uitsluitend contact met onze kerken te willen onderhouden langs de weg van samenspreking door middel van deputaten (zie J. H. Velema, a.w. blz. 96, 97). Ze verzocht deputaten te benoemen „om met de christelijke gereformeerde deputaten al die zaken te bespreken, die de verhouding tussen onze kerken raken, opdat die verhouding duidelijk worde en beide kerken een verantwoorde beslissing kunnen nemen".

e. *Bunschoten-Spakenburg 1958.*

Onze synode van Bunschoten-Spakenburg 1958 stond vanwege bovengenoemde weigering der chr. geref. synode rechtstreeks van synode tot synode te spreken voor het dilemma: óf het contact beëindigen of twee mijlen met de tegenpartij gaan. Ze koos het laatste, de weg van de zelfverloochening. Daarbij sprak ze als haar oordeel o.m. uit: „dat ten onrechte de verantwoordelijkheid voor het feit, dat wij niet tot een betere en duidelijker verhouding gekomen zijn, alleen op onze kerken wordt gelegd”.

Ook werd het gevaar in de suggesties, van chr. geref. zijde vóór Kampen 1951 gedaan, tot bredere correspondentie afgesneden in haar oordeel, „dat samenspreking door middel van deputaten geen doorgang mag verlenen aan een oecumenistische geest, die wel naar alle zijden wil spreken, doch zonder ernstige vereniging te zoeken op de basis van Schrift en Belijdenis en die alleen”.

Als de synode toch toestemde in het verzoek van de chr. geref. synode dan deed ze dat onder de klem van de eis des Heren tot gemeenschapsoefening (Joh. 17 : 20, 21; Fil. 2: 1-4; Ef. 4: 1-16; N.G.B. art. 28) tegenover het valse eenheidsstreven en de afval onzer dagen, als broeders, die vasthouden aan het geloof, eenmaal den heiligen overgeleverd.

Daarom sprak ze uit om 's Heren wil nog steeds te zoeken de vereniging met de Chr. Geref. Kerken, op de grondslag van Gods Woord, zoals dat beleden wordt in de ook door deze kerken aanvaarde belijdenisschriften en die alleen. Overeenkomstig het verzoek van de Apeldoornse synode benoemde ze deputaten met de opdracht „met de chr. geref. deputaten al die zaken te bespreken, die de verhouding tussen onze kerken raken, opdat die verhouding duidelijk worde en beide kerken een verantwoorde beslissing kunnen nemen”.

D. *Samensprekingen in de periode 1958-1962.*

Zo begon de tweede periode van de samensprekingen tussen de chr. geref. deputaten en de geref. deputaten, de laatste onder presidium van ds. J. van Bruggen, die zijn laatste krachten niet het minst hieraan heeft gegeven.

a. *„Het schriftuurlijk-confessioneel beginsel”.*

Het begon met een uiteenzetting van „het schriftuurlijk-confessioneel beginsel” der Chr. Kerken, maar bij de bespreking bleken er hoogstens accentverschillen. De chr. geref. deputaten bedoelden niets naast Schrift en confessie te stellen maar de voorstellingswijze van Schrift en confessie (en niet een speculatief systeem) beheersend te doen zijn voor theologie, prediking en ambtelijk werk, wat onze deputaten van harte konden beamen: was onze strijd in de vrijmaking iets anders geweest?

b. *Chr. geref. enquête.*

De chr. geref. deputaten deelden mee, dat uit een door hen gehouden enquête gebleken was, dat er door 34 van hun kerkeraden samensprekingen met de onze werden gehouden. Daarvan meldden 20, dat de verhouding sinds 1951 verslechterd was, slechts 3, onder wie vooral Eindhoven (dat in die tijd in het nieuws was) meldden gunstige resultaten. Over de ervaring van onze deputaten bij enquêtering zie men verderop in dit overzicht.

c. *Over de toeëigening des heils.*

Spoedig knoopte het gesprek weer aan bij de missives van 1951, vooral wat daarin over de prediking en de verbondsrelatie was gezegd.

Naar aanleiding van wat iemand publiceerde zowel in een meditatie in „Opbouw” als in een boekje worden door de chr. geref. deputaten bezwaren ingebracht over de voorstelling inzake de positie van de bondelingen, de verhouding van Woord en Geest, de zelfbeproeving en al wat verder betrekking *hoeft* op de toeëigening des heils.

Als methode wordt afgesproken:

De chr. geref. deputaten zullen hun bezwaren naar voren brengen aan de hand van concrete citaten, de geref. deputaten zullen antwoorden of een dergelijke mening legitiem door hen geacht wordt in hun kerken en dan zal men over en weer de toets der belijdenis hebben te hanteren. Zo geschiedt over deze zaken in de samensprekingen van 12 juni 1959 tot 22 sept. 1960.

De chr. geref. deputaten zijn van mening, met verwijzing naar de meditatie: „Wie gedoopt is mag niet vragen: ben ik een kind van God", dat bij ons de belofte en de vervulling der belofte worden vereenzelvigd. Want met de verbondspositie is de levensgemeenschap niet gegeven.

Onze deputaten ontkennen deze identificatie in onze kerken. Het onderscheid tussen belofte, schenking in belofte en vervulling door toeëigening wordt overeenkomstig het Doopsformulier gepredikt. Verkondigd wordt het voorrecht van de belofte dat de Here allen in de gemeente tot Zijn kinderen en erfgenamen heeft aangenomen maar evenzeer wordt gepredikt de ernstige roeping tot geloof en bekering, opdat in de weg van het geloof het beloofde heil wordt toegeëigend. Zo staat het ook met de roeping tot zelfbeproeving, *niet* of ge de belofte *hebt*, maar of ge de belofte *gelooft* en uit dat geloof *leeft*. Dat geloof moet zich openbaren in de vruchten van het werk Gods. Ook wordt gewezen op de noodzaak van het gebruik der genademiddelen, D.L. III/IV 17. De fout is dat men zegt: U kunt wel zeggen, dat ik geloven moet, maar God moet me eerst de kracht geven. Dat is een waarheid, maar als Christus met zijn roeping komt, is dit zeggen een bedenkelijk ding. Van chr. geref. zijde wordt gewezen op D.L. I 16: „dat sommigen nochtans in de weg der godzaligheid en des geloofs zover nog niet kunnen komen als ze wel willen". Wordt in de prediking met zulke zwakmoedigen gerekend en de noodzaak van zelfbeproeving zo gepredikt, dat verdisconteerd wordt, dat er ook ongelovigen in de kerk zijn? De bezwaren raken juist deze zaak: de vrijgemaakten stellen te veel vast.

De preken lijden aan de fout, dat er te veel zekerheid aan de mensen wordt toegekend, wat niet verantwoord is. Daardoor komt op de achtergrond, dat er persoonlijk geloof nodig is. We kunnen kind van het verbond zijn en leven onder de verzegelde beloften, terwijl de Heilige Geest ons nog niet heeft toegeëigend, wat we in Christus hebben... De toeëigening moet de nadruk hebben ... Het moet uitkomen, wat die werkzaamheid, die gave van de Heilige Geest is (Not. 1 sept. 1959, blz. 4-7).

Van geref. zijde wordt gewezen op het levend spreken van de Schrift over kinderen Gods, b.v. Deut. 14 : 1, maar ook 32 : 5; zo mogen we ook de gemeente aanspreken. Als we wijzen op de roeping zich van de zonde te laten reinigen en zich te laten vernieuwen, doen we wat we moeten doen. Dat is de toeëigening, ook door de prediking en door het aanvaarden van de prediking. Dat is de bediening van de Heilige Geest, daarmee dienen wij de Heilige Geest (blz. 8). Gewezen wordt op de D.L.: dat de belofte serieus is en dat door de vermaningen het heil wordt uitgedeeld (III/IV 8 en V 14).

„U vreest, dat wij met de eis des geloofs te weinig ernst maken, maar maakt u wel de volle ernst met de belofte?"

Is het verschil in accent zó, dat de mogelijkheid van kerkelijk samenleven moet worden ontkend? We moeten elkaar beoordelen naar de belijdenis en de handhaving daarvan. Aldus de geref. deputaten.

Door deze deputaten wordt een nota over „de toeëigening des heils door de Heilige Geest" overhandigd aan de chr. geref. deputaten ter bespreking op 4 februari 1960.

De voornaamste met Schrift en confessie gestaafde stellingen waren: het heil dat we in Christus hebben wordt geheel en al toegeëigend door de Heilige Geest. Deze toeëigening brengt de Heilige Geest tot stand door middel van het in de Schrift tot ons komende Woord Gods, nader door de verkondiging van het evangelie.

De Heilige Geest ontsteekt het geloof in de mens en wederbaart hem door middel van het Woord. De werking des Geestes is verborgen en onbegrijpelijk. Op de volgende bespreking wordt geen bezwaar door de chr. geref. deputaten tegen deze nota gemaakt. Wel wordt door hen betoogd, dat niet alleen gesproken moet worden van het werk van de Heilige Geest door het Woord, maar ook van een aparte werking van de Heilige Geest met het Woord, als Hij een dode zondaar wederbaart en tot geloof brengt (Not. 4 februari

1960, blz. 3, 4). Gewezen wordt op D.L. III/IV 9, 11, 12, o.m. de uitdrukking: „niet door de uiterlijke prediking alleen". Ook wordt verwezen naar D.L. II, Verw. der dw. 6: „die bijzondere gave der barmhartigheid, die God schenkt aan hen, die zich daardoor de genade toeëigenen". Deputaten wijzen erop, dat de Heilige Geest toch niet altijd bezig is het heil toe te eigenen, zo dikwijls het Woord trouw gepredikt wordt aan allen, die het horen.

De geref. deputaten zeggen, dat ze wel onderscheiden tussen de aard en de effecten van het Woord, de laatste zijn zaligmakend of verhardend.

Van chr. geref. zijde wordt er echter op gewezen, dat D.L. III/IV 11, 12 ervan spreken, dat het effectieve, zaligmakende werk van de Heilige Geest niet teweeggebracht wordt door de uiterlijke prediking alleen.

Voor hun mening dat het toeëigenend werk van de Heilige Geest door het Woord niet alleen in zijn effect maar ook in zijn aard anders is, wordt verwezen naar D.L. III/IV. Verw. der dw. 7. De D.L. verwerpen daar de leer, dat de genade waardoor wij tot God bekeerd worden, niet anders is dan een zachte aanrading en zeggen, dat de Heilige Schrift „behalve deze nog een andere en veel krachtiger en goddelijker manier van werking van de Heilige Geest in de bekering des mensen erkent". Herinnerd wordt daarbij aan het woord van Calvijn, Institutie III 2, 33: „Zonder de verlichting van de Heilige Geest wordt er door het Woord niets gewerkt". Niet, aldus de chr. geref. brs., dat het Woord niet genoeg is, het ligt aan onze harten. Vergeet niet hoe het met de mens staat, de mens moet wedergeboren worden. Maar als daar niet bij gezegd wordt: de Here wil het doen, ontbreekt een essentieel element. Erkend wordt dat het bij chr. geref. voorkomt, dat deze krachtadige werking van de Heilige Geest op zichzelf wordt gesteld, apart van het Woord (Not. 19 mei 1960).

Van geref. zijde wordt erop gewezen, in een aparte nota, dat evenals in D.L. III/IV 11, 12 ook in Verw. der dw. 7 de kerk zich keert tegen de remonstrantse leer dat de prediking voor de mensen van goede wil „een zachte aanrading" is, waarvan de kracht is, dat God eeuwige maar satan tijdelijke goederen belooft. Nergens leren echter de gereformeerden, dat de prediking van het Woord zo'n remonstrantse aanrading zou zijn en dat daarboven nog iets anders zou komen. Maar tegenover deze remonstrantse leer stellen de gereformeerden, dat de Heilige Schrift een veel krachtiger en Goddelijker manier van werking van de Heilige Geest in de bekering des mensen erkent (Ez. 36 : 26) en dit wordt ook van het instrument van de Heilige Geest, het Woord, gezegd (Hebr. 4 : 12; Jer. 23 : 29 verg. D.L. III/IV 8, 9).

Van chr. geref. zijde is men niet geheel bevredigd door deze verklaring. Volgens hen komt hier verschil in instelling openbaar, ook voor de prediking en haar verschillend effect b.v. bij toespraak tot hen, die twijfelen. „Wij onderscheiden tussen een algemene en een bijzondere werking van de Heilige Geest. U stelt eenzijdig: de Geest werkt altijd door het Woord ...".

Niet alleen het per verbum (door het Woord), ook het cum verbo (met het Woord) is schriftuurlijk.

De voorzitter der geref. deputaten, ds. J. van Bruggen, zegt nu. Misschien vecht u niet helemaal tegen windmolens. „Maar zijn deze verschillen nu gronden om elkaar af te wijzen? Het zou me veel waard zijn, als uwerzijds werd uitgesproken dat hier geen verschillen liggen, die een blijvend gescheiden optrekken rechtvaardigen".

Ds. J. H. Velema antwoordt hierop: „Als u de vraag zo stelt, is het onderhavige punt voor mij wel een bezwaar, dat ons gescheiden optrekken rechtvaardigt. Het blijkt dat wij de belijdenis anders lezen. Dat geeft in de praktijk van het kerkelijk leven vooralsnog moeilijkheden. Hier hangt mee samen een andere visie op prediking en geloofsleven".

Daarop wordt door onze deputaten gevraagd of dit het oordeel is van heel het chr. geref. deputaatschap. Na bezinning antwoorden de chr. geref. deputaten op de volgende vergadering, 24 november 1960, bij monde van hun voorzitter: „De vraag of het verschil van visie t.a.v. de toeëigening des heils zoals dat is gebleken, een blijvend gescheiden optrekken rechtvaardigt, is niet gemakkelijk te beantwoorden,

1e. omdat onze opdracht niet impliceert, dat we zeggen: wat dit punt betreft, is

vereniging mogelijk of niet mogelijk;

- 2e. omdat dit onderwerp niet op zichzelf staat; als de prediking aan de orde wordt gesteld, komt dit punt waarschijnlijk weer ter sprake;
- 3e. omdat een categorisch antwoord onze verdere besprekingen niet ten goede zou komen. Als we ja zeggen, dan vraagt u zich af, of verdere samensprekingen wel zin hebben; aan neen zijn we nog niet toe. Er blijven nog vragen over; we zouden meer overeenstemming begeren".

Op de vraag, wat de bezwaren van de chr. geref. deputaten t.a.v. dit punt zijn, antwoordt de voorzitter van de chr. geref. deputaten, dat het niet zo eenvoudig is te omschrijven wat het punt van verschil in kwestie is.

De geref. deputaten zien er op wens van de chr. geref. deputaten van af te verzoeken een formulering te geven van de t.a.v. de toeëigening des heils bij hen nog levende bezwaren (Not. 24 november 1960, blz. 1 en 2).

Opmerking: Deze formuleringen zijn nimmer gegeven, maar wel werd het oordeel van ds. J. H. Velema het advies van deputaten en het oordeel van de g.s. 1962, zoals straks zal blijken.

d. *Over de hantering van de belijdenis inzake de kerk.*

1. De eerste samenspreking verliep met beschouwingen over de belijdenis artt. 27-29 N.G.B., waarover men geen principiële verschillen constateerde. Verschil is er wel over de vraag, hoe we naar de maatstaf der confessie de concrete kerkelijke situatie, m.n. de synodaal-gereformeerde gemeenschap, moeten beoordelen.
2. Op de samenspreking van 16 februari 1961 werd door de geref. deputaten ernstig bezwaar ingebracht tegen het feit dat Chr. Geref. Kerken op meerdere plaatsen meedoen met groots opgezette z.g. interkerkelijke evangelisatie-acties, b.v. een „zaaiweek" te Groningen met syn.-gereformeerden, Baptisten, Heilsleger, Youth for Christ, Jeugd en Evangelie. Dat is niet incidenteel maar symptomatisch.

De geref. deputaten noemen deze evangelisatie-acties een doorbraak naar een moderne religiositeit, die onkerkelijk en onwaarachtig is: „Als u en ik als ambassadeurs des Heren de boodschap brengen aan de mens buiten de kerk, mogen we dan nog één moment 's zondags aan verschillende avondmaalstafels gaan zitten?" De jongeren vragen ook terecht: Waarom bent u 's zondags niet één? Van chr. geref. zijde worden door sommigen de genoemde gevaren wel erkend. Men wijst echter ook op het gevaar van het introvert worden.

Maar vooral wordt de vrijgemaakte kerken het verwijt gemaakt van de kerkistische idee: wij brengen alleen het evangelie... „De steen van het kerkistisch evangelie moet weg. U moet de hand van de geref. kerken (bedoeld: de syn.-Gereformeerde Kerken) aanvaarden. Als u met ons één wilt zijn, dan ook met hen". „Er wordt in uw kring naar onze opvatting afgoderij met de kerk bedreven. We krijgen soms sterk de indruk, dat het bij u belangrijker is tot de ware kerk te behoren dan het eigendom van Jezus Christus te zijn...." Aldus achtereenvolgens 3 chr. geref. deputaten (Not. blz. 3, 4, 5).

Door geref. deputaten wordt o.m. geantwoord: „Het is geen afgoderij met de kerk bedrijven, als iemand met vrees en ootmoed zegt: Ik geloof, dat ik hier in de ware kerk ben". Voorts over de evangelisatie nog: „Samenwerking met alle mogelijke kerken betekent een verloochening van het evangelie, dan wordt het een onkerkelijk evangelie. De prediking van het evangelie wordt hierdoor niet genormeerd".

e. *Over de verhouding tot elkaar in het zicht van onze generale synode van Assen 1961.*

De voorzitter van de geref. deputaten stelt met het oog op de komende generale synode onze verhouding tot elkaar aan de orde. We zijn geen stap verder gekomen ten opzichte van elkaar. Hij verwijst daarbij ook naar het antwoord van chr. geref. deputaten op de pertinente vraag, of het verschil inzake de toeëigening des heils verder gescheiden optrekken rechtvaardigt. Het antwoord was wel ontwijkend maar met de ondertoon van ja.

De chr. geref. deputaten wijzen erop, dat de besprekingen niet zijn afgerond. „Het is ons nog niet duidelijk, dat wij één zijn in de confessie", aldus hun voorzitter. Ook wees men in de laatste besprekingen en thans weer erop, dat de plaatselijke verhoudingen vaak anders liggen, moeilijker dan met deputaten. Wij als deputaten bevinden ons tussen „ja en neen" en men vraagt dan gelegenheid tot beraad op het antwoord en dus uitstel van samenspreking.

Met de chr. geref. deputaten zo weer eens „tussen de vuren" gingen de onze naar de Asser synode.

f. *Onze generale synode van Assen.*

1. Deputaten stelden in hun rapport aan de synode „dat de verhouding tussen de christelijke gereformeerden en de Gereformeerde Kerken wel zo duidelijk die van kerken van eenzelfde belijdenis is, dat wij het goddelijke roeping achten, dat de kerken aanstonds pogen tot eenheid van samenleven te komen".
2. De synode stemde hier uitdrukkelijk mee in en was voorts van oordeel, dat afronding van de bespreking tussen de deputaten dringend gewenst is vóór de e.k. g.s. van de Chr. Geref. Kerken, opdat ook de Chr. Geref. Kerken tot een verantwoorde uitspraak in dezen kunnen komen.
3. De synode besloot de plaatselijke kerken te herinneren aan haar verantwoordelijkheid waar mogelijk zelf ook samensprekingen te voeren met de chr. geref. kerk ter plaatse.
4. De g.s. van Assen besloot de eerstvolgende synode van de Chr. Geref. Kerken de vraag voor te leggen, of zij na de inmiddels zoveel mogelijk tot afronding gekomen besprekingen der deputaten met haar van oordeel is, dat waar het de roeping der kerk is het Woord Gods te bewaren, de Chr. Geref. en de Geref. Kerken zich blijkens de Acte van Afscheiding of Wederkeer voor de eis gesteld zien, zulks in eenheid van samenleving te doen en, zo deze vraag ontkennend mocht worden beantwoord, of zij aan deputaten ad hoc willen meedelen welke daarvoor de gronden zijn.
5. Deputaten kregen tot opdracht, behalve de besprekingen af te ronden, ook met genoemde deputaten van de Chr. Geref. Kerken wegen te zoeken, welke tot de geboden en begeerde vereniging kunnen leiden.

g. *Voortzetting van de besprekingen van wederzijdse deputaten tot 1962.*

1. *Over de toeëigening des heils.*

Op de eerstvolgende samenspreking van 15 december 1961 bracht de voorzitter, ds. J. van Bruggen, de dringende wens van de synode over, tot afronding van de besprekingen te komen voor de e.k. chr. geref. g.s.

Daarvoor informeerde hij naar het resultaat van het beraad der chr. geref. deputaten over de vraag of het verschil inzake „de toeëigening des heils" h.i. kerkelijk gescheidenheid voor God rechtvaardigt en zo ja, om deze bezwaren te formuleren.

De voorzitter van de chr. geref. deputaten antwoordde, dat hij van deze deputaten geen opdracht had in te gaan op de door ds. van Bruggen gemaakte opmerkingen.

Weer lieten deputaten dus verstek gaan. Hun synode zou spreken.

2. *Over de hantering van het belijden omtrent de kerk: Afgoderij?*

Reeds in zijn inleidend woord maakte ds. J. van Bruggen enkele opmerkingen over een artikel in „De Wekker", waarin ds. J. H. Velema, mededeputaat, zich in een bespreking van besluit en „Open Brief" van de g.s. van Assen inzake de samenspreking met de syn.-Gereformeerde Kerken in sterke bewoordingen als „kerkelijke zelfhandhaving" en „in verwaten stijl" over synode en kerken had uitgelaten. In de bespreking vroeg één der andere geref. Deputaten ook naar een andere uitdrukking, n.l. naar deze zin: „Het is de geest van kerkelijk exclusivisme, die bedenkelijk dicht nadert tot afgoderij met de kerk bedriegen". Hij vroeg de schrijver: Wat bedoelt u hiermee en hoe is dat uit de uitspraken

van „Assen" te concluderen?

In eerster instantie geeft ds. J. H. Velema ten antwoord: Het gaat niet om het besluit tot afwijzing van samenspreking met de syn.-Gereformeerde Kerken zelf. Daar kan men bij ons wel begrip voor hebben, wijzelf hebben ook van 1892-1947 samenspreking afgewezen. Maar „wij staan scherp tegenover Assen omdat dit besluit grote ontstemming wekte door de motivering ... Er is met grote nadruk gesproken over het werk des Heren in 1944 ... Daarmee is opnieuw de indruk gewekt, alsof de vrijgemaakte kerken de enige kerk zijn; als het over de kerk gaat, komen de Chr. Geref. Kerken niet in het vizier ... Deze dingen spelen bij plaatselijke samensprekingen een grote rol". Van geref. zijde wordt erop gewezen, dat de synode van Assen sprak in een bepaalde situatie in het geding met de synodale kerken, die de vrijmaking (ook in de besluiten van Utrecht 1959) scheurmaking blijven noemen.

Als we dan getuigen van het werk Gods in de vrijmaking, wordt daarmee niet ontkend, dat er elders ook werk Gods is. Zie de zeer positieve uitspraken van dezelfde Asser synode t.a.v. de Chr. Geref. Kerken, waarom ook juist kerkelijke samenleving goddelijke roeping wordt geacht.

Ook wordt op bijbelse parallellen gewezen, zoals de N.G.B. aanhaalt van de 7000 in Israël, zonder dat daarmee het werk Gods in Juda wordt ontkend. Aldus onze deputaten o.m.

Nu schrijft ds. J. H. Velema in zijn a.w. pag. 99 t.a.v. de genoemde gecritiseerde uitdrukkingen van „Assen", dat op de eerste samenspreking na de Asser synode door vrijgemaakte deputaten voldoening werd gegeven.

Hij vervolgt: „Royaal werd toegegeven: Er zijn onder ons dingen die op een buitenstaander de indruk maken: men doet net of er geen Chr. Geref. Kerken zijn. Uit verschillende uitlatingen in het Gereformeerd Gezinsblad is te begrijpen dat de christelijke gereformeerde broeders daar bepaalde conclusies uit trekken. Er is hier een onwillekeurig spreken, dat niet bedoelt de Christelijke Gereformeerde Kerken uit te sluiten, maar dat naar de letter wel exclusief is". Hier eindigt ds. J. H. Velema het citaat, maar de geciteerde geref. deputaat ging echter meteen aldus verder: „Maar ik vermoed, dat in diverse besluiten in de Acta van de chr. geref. synoden dezelfde bewoordingen voorkomen. Ik herinner me een verslag in „De Wekker" van een predikantenconferentie, waarin rustig gesproken werd over de kerk des Heren en daarmee werd de Chr. Geref. Kerk bedoeld" (Not. blz. 6, Acta chr. geref. synode 1962, blz. 245, die wel de eerste zin van het slotcitaat vermelden; verg. Acta g.s. van Rotterdam-Delfshaven 1964, blz. 321).

Erger dan deze tendentieuze weergave achterna is dat de klagende geref. deputaat opnieuw moest vragen: „Ik heb nog geen antwoord gekregen op m'n vraag: wat is kerkisme, en waar wordt in de stukken van Assen afgodisch gesproken over de kerk?"

En aan het einde van de samenspreking sprak de voorzitter: „Ik wijs er nog op dat er nog steeds geen antwoord is gekomen op de vraag van prof. Doekes". Zo gaven onze deputaten wel voldoening over „Assen", maar ds. J. H. Velema geen voldoening over deze grievende beschuldiging.

Integendeel, in de volgende samenspreking maakte hij het nog erger door de „verklaring": „Deze uitdrukking is gebruikt omdat bij velen uwer de kerk de plaats heeft ingenomen van Christus. Belangrijker dan de vraag: bent u geborgen in Christus? is de vraag: bent u lid van de ware kerk? De kerk wordt bij u sterk naar voren geschoven en centraal gesteld in de prediking. Assen voedt deze mentaliteit" (Not. 22 febr. 1962, blz. 1).

Geen van zijn mededeputaten distancieerde zich hiervan en ds. J. H. Velema nam haar niet terug, terwijl één voorbeeld, door hen aangehaald uit een artikel uit 1953, deze beschuldiging aan het adres van velen in onze kerken in 1961 na Assen (verg. ook sub d 2 reeds vóór Assen) en aan het adres van de synode onzer kerken niet kan waarmaken.

Ze is geen bewijs van zoekende liefde, maar deze en dergelijke uitdrukkingen (verg. „Kerk tussen klem en knoop", blz. 105 en 106) hebben wel de verhoudingen ernstig gestoord.

3. *De hantering van het belijden der kerk en de I.C.C.C.*

Aan het einde van de samenspreking van 15 december 1961 wees ds. J. van Bruggen naar de brief van onze deputaten van 1951: „Daarin is al geschreven, dat onze kerken niet zeggen, dat alles buiten ons secte is. Dat moge binnen onze kring geschieden, onze kerken doen dat niet. We hebben in 1950 bepaalde uitspraken uit het rapport, dat op uw synode van 1937 gediend heeft, naar voren geschoven, maar een antwoord is daarop nooit gekomen.

Dat rapport was wars van alle pluriformiteit, ook van een pluriformiteit vi coacta. Elk spreken van pluriformiteit, vi coacta of non vi coacta, zal leiden tot pluriformiteit der waarheid. Prof. J. J. van der Schuit wil nationaal de Dordtse Leerregels handhaven, maar internationaal, in de I.C.C.C., wil hij ze een ogenblik achter zich laten. Maar het belijden in de Canones staat niet los van het belijden van Jezus Christus als de enige Zaligmaker". Hierop antwoordde prof. van der Schuit, dat hij het hartelijk eens is met het leerstuk der uitverkiezing. Maar over de I.C.C.C. zei hij, verwijzend naar Calvijns waardering voor Melanchton: „Daarom kunnen we internationaal samenwerken, als we één zijn in het belijden van het bloed van Jezus Christus, al zijn daarnaast allerlei verschillen" (Not. 15 december 1961, blz. 7 en 8).

4. *Geen valse tegenstelling inzake de kerk: samen-kerk-zijn.*

Tegenover genoemde beschuldiging van ds. J. H. Velema stellen de geref. deputaten nog in de samenspreking van 22 februari 1962, dat we Christus niet van Zijn kerk zullen scheiden. Voorts: Als u op de preekstoel staat, zegt u: ware kerk van de gemeente die voor u zit.

En wij zeggen het ook: Gemeente van onze Here Christus.

Kerkelijke hoogmoed is er zowel bij de één als bij de ander aan te wijzen. Maar gaan we uit van de éne geloofsbelijdenis aangaande de kerk, dan mag er geen gescheidenheid in het institueren zijn. Onze kijk op de kerk wordt verduisterd, als we het zichtbare en onzichtbare uit elkaar halen.

Als er accentverschillen zijn tussen de chr. geref. en ons, moet dat ons in de praktijk gescheiden houden? Laten we toch naar onze gemeenschappelijke belijdenis handelen en samen kerk zijn.

5. *Vragen over de kerkregering: independentisme?*

Aan het einde van de negende samenspreking werd door de chr. geref. deputaten bezorgdheid uitgesproken over independentistische tendenzen in verband met de hantering van de artt. 31 en 36 K.O.

Onze deputaten antwoordden o.m.: De onder ons gangbare interpretatie van art. 31 K.O. kan ontbindend werken t.a.v. het kerkverband. De kerkenordering moet echter geestelijk gehanteerd worden. Een bezwaarde is gerechtigd een besluit niet uit te voeren, als hij het in strijd met het Woord Gods acht.

Maar dan is hij verplicht de gronden van zijn bezwaar aan de meerdere vergadering over te leggen. En hij is geroepen tot bescheidenheid, totdat zijn bezwaar is onderzocht.

Op de vraag inzake art. 36 K.O. antwoordden zij, dat de uitdrukking „hetzelfde zeggen" betekent: „hetzelfde besluitrecht".

6. *Vragen over ds. B. Telder.*

In de tiende samenspreking, waarin over „doorgaande reformatie" gesproken is en de prediking, wat voor ons thans niet relevant is, werd door de chr. geref. deputaten ook gevraagd over het boek van ds. B. Telder: Hoe is het mogelijk, dat dit boek verschenen is? Is hier niet het ingaan tegen de belijdenis op een bepaald punt: Is het wel juist, dat de kerkelijke vergaderingen: hem niet tot de orde hebben geroepen? (Deze vragen ook

letterlijk zo; Acta chr. geref. synode 1962, blz. 248). Door geref. deputaten werd erop gewezen, dat twee kerkeraden bezwaren hebben ingediend bij kerkeraad en classis. „Dat er niet meer kerkeraden met bezwaren zijn gekomen, is niet, omdat men het ermee eens zou zijn, maar men is van oordeel, dat het niet nodig is naast de bezwaarschriften van Bedum en Hoogeveen nog met eigen bezwaarschrift te komen". De meeste moeite hebben we in onze kerken ermee, dat ds. Telder zich van zijn belofte ontslagen acht. We hopen, dat u het tempo van behandeling kunt verstaan, we zijn dodelijk geschrokken van de synodocratische tucht (Not. 25 april 1962, blz. 11).

7. *Duidelijkheid bereikt in samensprekingen.*

Aan het einde van deze tiende samenspreking spreekt de voorzitter van de chr. Geref. deputaten, prof dr. G. van Genderen uit „Wij gevoelen onze verantwoordelijkheid t.a.v. de beslissing, die de generale synode zal moeten nemen, zeer sterk.

Deze hebben wel aan het doel beantwoord, dat de verhouding tussen wederzijdse kerker duidelijk zou worden. We zijn u hartelijk dankbaar voor de medewerking, die u daaraan heeft gegeven".

h. *Twee enquêtes over wederzijdse kerkeraden.*

Op de synode van 1962 brachten de chr. geref. deputaten ook rapport uit van een door hen gehouden enquête onder hun kerkeraden over plaatselijke verhoudingen en samensprekingen. Van de 73 kerkeraden, die antwoordden, waren er 5, waar ter plaatse geen geref. kerk was; 36 berichtten: geen contact, in de laatste 4 jaren in elk geval niet. Bij 7 was verschil over formulering van erkenning als kerk reden voor vastlopen van bespreking. In 13 gevallen was sprake van samenspreking, van wie de meesten moeiten meldden en verschillen inzake: toeëigening des heils, Woord en Geest en de kerk. Slechts in 3 plaatsen was sprake van positief begrip, vorderingen en geen principieel verschil.

Deputaten concluderen in hun rapport aan de synode: Overigens is het resultaat van alle plaatselijke samensprekingen ook niet gelijk, Maar in het algemeen kan gezegd worden dat de plaatselijke verhoudingen niet goed liggen; dat er veel verschil van mening is; dat men elkaar niet kent en langs elkaar heen leeft; elkaar niet begrijpt. Vrijgemaakte kerkeraden komen soms duidelijk in strijd met wat vrijgemaakte deputaten op onze samensprekingen hebben gezegd (Acta chr. geref. synode Haarlem-Santpoort, blz. 248-250).

Op onze g.s. van Rotterdam-Delfshaven 1964 brachten onze deputaten rapport uit van een door hen gehouden enquête onder onze kerkeraden. Samen werd van 218 kerkeraden bericht ontvangen. In 112 gevallen was er geen chr. geref. kerk ter plaatse. Enkele malen was er geen initiatief tot samenspreking genomen, in een tiental gevallen was de reden de chr. geref. ligging, die toch geen mogelijkheid bood, éénmaal (Flevoland) vanwege verzwagering met de synodaal-gereformeerden.

In 35 gevallen werd van chr. geref. zijde de uitnodiging afgeslagen (10 daarvan al sinds 1947 na herhaalde uitnodiging) of na een enkele samenkomst het contact afgebroken. Als redenen werden opgegeven: het heeft geen zin vanwege de verschillen; eerst moeten de gereformeerden zich bekeren van 1892 en 1944. Vaak wilde men ook eerst maar wachten op de generale synoden en deputaten-samensprekingen en hun resultaat

In 3 gevallen waren er kwesties over formulering van erkenning als kerk, ook uit misverstand. Verder werden in een 10-tal gevallen de samensprekingen beëindigd omdat van chr. geref. zijde geen uitnodiging meer kwam.

Een 19-tal kerkeraden had geregeld samengesproken. Verschillen over toeëigening des heils, prediking en kerk en gemeentebesouwing waren bij een aantal chr. geref. onoverbrugbaar geacht voor vereniging.

Bij anderen, vooral in een 3-tal plaatsen, was er positief resultaat.

Deputaten constateren „dat het initiatief tot samenspreking doorgaans is uitgegaan van de vrijgemaakte kerkeraad".

Ze concluderen: De chr. geref. deputaten hebben voortdurend gewezen op de plaatselijke toestand, die zo verschillend zou zijn van het karakter der deputaten-ontmoetingen. Het blijkt nu echter, dat in menig geval een chr. geref. kerkeraad zelf er de oorzaak van is, dat er geen resultaten komen. De mogelijkheid werd niet eens onderzocht.

Deputaten wijzen er verder op dat de kerkeraden door de chr. geref. synoden vóór 1962 niet rechtstreeks betrokken werden bij de landelijke samensprekingen en de deputaten eigenlijk optraden als waarnemers voor de kerken. Ten dele is dit een gevolg van het gevoelen, dat wel eens genoemd wordt de mystieke richting. Waar echter samensprekingen volgehouden werden en confrontatie plaats vond met wat confessioneel vast ligt, werden wel terdege positieve resultaten bereikt en behoeften geen discrepanties tussen uitingen van onze deputaten en die van hun kerkeraden te worden geconstateerd.

E. *De chr. geref. synode van 1962: het keerpunt.*

In het najaar van 1962 kwam de g.s. van de Chr. Geref. Kerken samen te Haarlem-Santpoort. Ze werd van beslissende betekenis voor de verhouding tussen haar kerken en de onze.

a. *Het rapport van de deputaten.*

Deputaten gaven in hun rapport als indruk van de samensprekingen: „dat er bij de vrijgemaakte deputaten een groeiende mate van begrip was voor onze uiteenzettingen: we vonden een klimmend gehoor voor onze bezwaren. (...) Wij van onze kant zijn onder de indruk gekomen van de hoge ernst, waarmee deze broeders hun taak hebben opgevat en ons gesteld hebben voor het gebod der eenheid" (Acta blz. 250). Dan wijzen ze vervolgens op het bovengenoemd verschil met de plaatselijke situatie (zie onder enquête D h) en vervolgens over de samenspreking zelf (D g 1, 2).

Over het oecumenische aspect schrijven ze o.m.: „Eenheid van allen die buigen onder Gods Woord en de gereformeerde belijdenis wensen te handhaven, is steeds meer eis van deze tijd. Zowel in de Geref. Kerken (syn.) als in de Geref. Gemeenten en in de Geref. Bond en niet minder in de Geref. Kerken (vrijgemaakt) zijn vele broeders en zusters met wie we werkelijk één moesten en konden zijn. Verschillen zullen er altijd blijven, ze zijn er ook in onze eigen kerken" (Acta blz. 251).

Dan luidt de eerste conclusie: „Bij de gehouden samensprekingen is ons een grote mate van overeenstemming gebleken in het verstaan van Schrift en belijdenis, maar er blijven bij ons reserves t.a.v. hun visie op bepaalde onderdelen van de belijdenis, in het rapport nader genoemd" (Acta blz. 250/ 251).

b. *Het advies van de synodale commissie.*

De synodale commissie sluit zich bij deze deputaten-conclusie aan: „Hetgeen de geref. depp. over de werking van de Heilige Geest in de prediking opmerkten, is niet vrij van eenzijdigheid en ontmoet bij uw commissie evenals bij de deputaten bezwaren.

Deze bezwaren zijn voornamelijk dat van de zijde der gereformeerde depp. niet voldoende verdisconteerd werd, wat met name de Dordtse Leerregels zeggen over de krachtdadige werking van de Heilige Geest door het Woord, waardoor de uitverkoren zondaar wordt wedergeboren" (Acta blz. 267).

De commissie geeft de vraag van de synode van Assen aan haar synode wel door maar geen advies voor antwoord (zie D f 4).

c. *De uitspraken van de synode.*

De g.s. van Haarlem-Santpoort 1962 kwam tot de volgende uitspraken (Acta art. 154), onder kennismeming van het rapport van haar deputaten en de brief van de g.s. van de Geref. Kerken, gehouden te Assen 1961:

„constaterende:

1. dat bij de gehouden samensprekingen tussen wederzijdse deputaten een belangrijke mate

- van overeenstemming is gebleken in het verstaan van Schrift en belijdenis, al kwam er ernstig verschil openbaar in de wijze waarop bepaalde door de kerken beleden schriftuurlijke waarheden worden verstaan;
2. dat de verhouding tussen beide kerken zeer bemoeilijkt wordt doordat er een vrij groot onderscheid is openbaar gekomen tussen uitingen van gereformeerde deputaten en die van sommige gereformeerde kerkeraden;

van oordeel:

1. dat de gereformeerde kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis als daarop gegrond, en het daarom roeping is te staan naar eenheid;
2. dat er verschillen gebleken zijn met name ten aanzien van de toeëigening des heils en met betrekking tot de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk;
3. dat er in de plaatselijke kerken over het algemeen te weinig toenadering tot elkaar te bespeuren is;

besluit:

1. op grond van de schriftuurlijke roeping tot eenheid en in overeenstemming met de belijdenis van de kerken en conform de Acte van Afscheiding deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders en de correspondentie met buitenlandse kerken op te dragen in overleg met de deputaten van de gereformeerde kerken wegen te zoeken die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden;
2. dit besluit ter kennis te brengen van de generale synode van de gereformeerde kerken ter beantwoording van het schrijven van de generale synode van Assen-1961".

Voorts besloot ze ook rapport en samensprekingsverslagen van haar deputaten aan de kerkeraden toe te zenden en voor de leden beschikbaar te stellen.

d. Opmerkingen van uw commissie over dit besluit.

1. In *const. I* wordt niet gesproken van verschil in belijdenis maar van de wijze waarop bepaalde door de Chr. Geref. Kerken beleden waarheden worden verstaan. Dit is een subjectivistische wending.
2. Waarin die verschillen t.a.v. de toeëigening des heils en de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk uitkomen wordt bovendien niet nader omschreven.
3. Toch moeten voor het voldoen aan de schriftuurlijke roeping tot eenheid die verschillen worden weggenomen. Ze staan ook in de weg te handelen conform de Acte van Afscheiding (zich te willen verenigen met elke op Gods Woord gegronde vergadering).
4. Dit doet de vraag klemmend worden: wat is de betekenis van *van oordeel* 1 over de Geref. Kerken: ze willen staan op de basis van Schrift en belijdenis maar staan ze er (nog) niet metterdaad op, zolang ze de verschillen naar chr. geref. visie niet wegnemen?
5. De synode zegt wel „neen" maar voldoet niet aan het verzoek van „Assen" aan deputaten ad hoc de gronden te laten meedelen, waarom die verschillen een verhindering zijn.
6. Het commissie-rapport bracht het ook niet verder dan algemene uitdrukkingen en sprak bovendien niet van „afwijkingen" maar van „niet vrij van eenzijdigheid".
7. Merkwaardig is voorts de verwijzing naar de plaatselijke divergenties in het licht van de enquête onzer deputaten en de vraag in welke zin chr. geref. deputaten b.v. ook in de pers (zie D g 2) zelf die beïnvloed hebben.
Dit besluit markeerde de houding van de Chr. Geref. Kerken tegenover ons appèl tot vereniging als afwijzend zonder confessionele gronden en werd zo van verstrekkende invloed op het vervolg.

e. De Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.).

Te meer werd deze chr. geref. synode beslissend, omdat ze nog een ander, voor de wederzijdse verhouding important, besluit nam.

Blijkens art. 166 van haar Acta „besluit de synode deel te nemen aan de gereformeerde oecumenische synode" (G.O.S.).

Uit eigen kring (o.m. prof. J. J. v. d. Schuit) waren bezwaren tegen deze G.O.S. omdat ze haar deelnemende kerken vrijheid geeft zich aan te sluiten bij de Wereldraad van Kerken, zodat betwijfeld werd of ze haar grondslag (een aantal geref. confessies, naast buitenlandse ook de Drie Formulieren) wel handhaaft. De commissie was in haar advies echter van mening dat de G.O.S., waarin de synodale kerken van meetaf in 1946 hier te lande vertegenwoordigd zijn, zich tot nu toe gehouden heeft aan haar grondslag en bezwaarlijk verder kon gaan dan haar uitspraak van 1958, dat het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken ten hoogste ontraden werd. Opmerkelijk is, dat deze commissie, die ook praeadviseerde over de verhouding tot onze kerken, in geen enkel opzicht het feit, dat onze g.s. van Amersfoort 1948 de G.O.S. geargumenteed had afgewezen, zelfs maar ter sprake heeft gebracht. Zo weinig kwamen de Geref. Kerken voor overleg in dezen in aanmerking (verg. boven over oecumenisch aspect sub a).

f. *De Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.).*

Ten slotte is van deze chr. geref. synode nog hier vermeldenswaard, wat art. 168 van haar Acta over de I.C.C.C. meedeelt: Ter synode was naast veel waardering voor het bestaan ook ernstige kritiek op het optreden van de I.C.C.C.. Gevraagd werd: Zijn de kerken verantwoordelijk voor de resoluties van dit (laatstgehouden) congres (n.l. van de I.C.C.C.)? Is het niet nodig dat de synode duidelijk stelt, dat de kerken in geen enkel opzicht verantwoordelijkheid dragen voor wat in en door deze Raad gebeurt?

Welke kerken zijn eigenlijk lid van de I.C.C.C.? En wat leren deze kerken? Wordt het gereformeerde element niet te veel gemist?

Is het mogelijk, dit te versterken, zodat de I.C.C.C. positiever en belijnder spreekt? Zelfs werd achteruitgang geconstateerd t.a.v. 1959 en waren vele leden der synode m.n. over verschillende uitspraken van de president van de I.C.C.C. bezwaard en beschaamd. Ook vond men de resoluties van het congres te weinig voorbereid en overwogen en te negatief.

De synode besloot „deputaten op te dragen de gestelde vragen en gerezen problemen, inzonderheid inzake de resoluties, nader te overwegen en zich hierover met de uitvoerende commissie van de I.C.C.C. te verstaan" (Acta art. 168).

F. *Laatste samensprekingen na 1962.*

Deze laatste samensprekingen staan geheel, op één punt na, in het teken van de genoemde besluiten van de chr. geref. synode 1962.

Tussen de tweede en de derde viel onze synode van Rotterdam-Delfshaven 1964, maar om onnodige herhaling te voorkomen, noemen we eerst de hoofdpunten van de drie samensprekingen.

a. *De verschillen verhinderen voor eenheid?*

Acht de chr. geref. synode van 1962 de verschillen een verhindering voor eenheid?

Dat was de eerste vraag, die onze deputaten aan de chr. geref. depp. stelden. Het antwoord was ondubbelzinnig: Wegneming van deze bezwaren (n.l. inzake toeëigening des heils en hanteren van het belijden omtrent de kerk) zijn conditio sine qua non.

Zonder die wegneming, geen bespreking over eenwording (Not. 3 oktober 1963, blz. 4 en 6). Over de wijze van wegneming doen de chr. geref. ook de suggestie: „we zouden graag horen: zo en zo denken de kerken in synode erover". De besprekingen gaan ook over de plaatselijke situaties, de chr. geref. bezwaren b.v. op het stuk van de kerk vragen om herkenning. Dan zou al veel gewonnen zijn.

b. *Geref. bezwaren: pluriformisme, G.O.S. en I.C.C.C.*

Niet alleen de chr. geref. maar ook de geref. deputaten hadden hun klachten n.l. over plaatselijke kerkeraden, die meededen met pluriformistische en oecumenistische acties. En deze bezwaren

waren op synodaal niveau nu acuut geworden door het besluit van de chr. geref. synode inzake de G.O.S., waardoor de vroegere bezwaren inzake de I.C.C.C. verscherpt werden. Daaraan werd een groot deel van de samensprekingen van 3 okt. 1963, 8 nov. 1963 en 18 maart 1965 gewijd. Uit de notulen vatten we de besprekingen daarover samen in de volgende punten:

1. De geref. deputaten begonnen met te verwijzen naar de bezorgdheid, die er reeds in 1951 werd uitgesproken inzake de vraag of de vertegenwoordiging van de Chr. Geref. Kerken naar buiten wel in overeenstemming met de belijdenis is (zie boven). Thans wordt door de besluiten van de laatste chr. geref. synode duidelijk gehandeld in de lijn van de pluriformiteitsleer, welke door de voorzitter, evenals dit reeds in 1957 door prof. dr. K. Schilder geschiedde, als in strijd met de belijdenis zijnde genoemd wordt.
2. In de I.C.C.C., waarvan de Chr. Geref. Kerken als kerken lid zijn werd al duidelijker de pluriformiteit voluit beleefd.
Er is volle deelgenootschap en medewerking van baptistische kerkengroepen, en andere met afwijkende leringen. Uit Australië kwamen bezwaren tegen verdere medewerking, want: „Vragen, die behoren tot het hart van het evangelie als doop, verhouding van Goddelijke en menselijke activiteit in het werk der verlossing en heiligmaking, laat men in eigen midden stelselmatig onbesproken" (K. Runia).
3. De ware kerkelijke eenheid wordt daar tegengestaan en ingeruild voor een pluriformistische organisatie.
De G.O.S. werd door de g.s. van Amersfoort 1948 der Geref. Kerken geargumenteed afgewezen. Zonder overleg hebt u die op uw synode van 1962 thans aanvaard en zijt toegetreden.
In de G.O.S. zijn de syn.-Gereformeerde Kerken van meetaf als leden aanvaard. De Vervangingsformule werd op de eerste Geref. Oec. Synode, in 1946 te Grand Rapids 1946 gehouden, goedgekeurd. De uitnodigingen voor de volgende werden voor ons land door de syn. kerken bepaald.
Door de gang van zaken b.v. ook t.a.v. de Wereldraad van Kerken wordt de waarheid verdoezeld.
De aan de G.O.S. deelnemende kerken aanvaardden elkaar als getrouw aan de geref. confessie. Art. 4 van de Regelingen en verordeningen van de G.O.S. zegt, dat het lidmaatschap zal openstaan voor alle kerken, die het gereformeerd geloof belijden en dat handhaven, en die daarom de grondslag ondertekenen. Ook de afgevaardigden moeten met die grondslag, de geref. belijdenisschriften, waaronder de Drie Formulieren van Enigheid, instemming betuigen. „U hebt dus de synod. gemeenschap aanvaard als getrouw aan de belijdenis. Hebt u daarmee uzelf niet gemuilkorfd? Hoe kunt u internationaal de geref. (syn.) aanvaarden, terwijl u nationaal zegt: wij hebben grote verschillen?" En dan de infiltratie van haar uitspraken (b.v. inzake oorlogsvraagstuk, art. 36 N.G.B., migratie, vluchtelingen hulp, wereldhulporganisatie, enz.), die bij u toch ook een zekere inspraak en betekenis voor uw kerken moeten krijgen, waar ze in de syn.-Geref. Kerken binnen bepaalde grenzen zelfs bindend zijn. Met klem wordt erop gewezen „dat de besluiten van uw en onze synode t.a.v. deze ingrijpende zaak contrair zijn en het gaan op de weg naar samen-leven ernstig bemoeilijken."
4. Daarbij wijzen de deputaten ook op h.i. zorgelijke verschijnselen van pluriformisme. B.v. naast de reeds eerder genoemde interkerkelijke evangelisatieacties, waaraan chr. geref. kerkeraden deelnemen, worden genoemd: De „interkerkelijke kerkdienst" bij het jubileum van de Vrije Universiteit, waaraan de Chr. Geref. Kerken officieel deelnemen. In Assen weigert men samenspreking met de geref. kerkeraad, als ook de syn.-geref. kerkeraad niet daarvoor aanvaard wordt. Daarbij komt de deelneming van een chr. geref. predikant met synodale predikanten en met ds. A. van der Ziel en ds. L. L. van der Vliet aan de „Vocatio"-beweging in Groningen, welke oecumenistische jeugddiensten belegt, waarin men optreedt en handelt buiten de kerkeraden, in elk geval buiten de geref. kerkeraden om. Ziet u niet het gevaar voor de jeugd, die door dit alles van de belijdenis omtrent de kerk afgevoerd wordt en straks alleen nog oog heeft voor het eenheidsstreven?

De chr. geref. deputaten gaven hierop o.m. ten antwoord:

1. Reeds in 1922 in verband met de Geref. Gemeenten kwam de eerste kentering van de belijdenis omtrent de kerk; in het rapport van 1937 werd inderdaad nog de pluriformiteitsleer afgewezen. In 1947 komt de wending. Zo zijn we deputaten voor eenheid van geref. belijders in Nederland gaan benoemen (zie vorige samenspreking over pluriformiteit vi coacta). Toen is de roeping gezien voor bewaring van de gereformeerde belijdenis te strijden en een profetisch geluid te laten horen. „Deze roeping is er ook als er van vereniging in het minst geen sprake is". Behalve op de samensprekingen wordt dan gewezen op de aansluiting bij de I.C.C.C. in 1950 en in 1953 bij het Geref. Convent, later Contact Orgaan Geref. Gezindte, en nu in 1962 bij de G.O.S.
2. G.O.S.: We betwijfelen de juistheid van de uitspraak van „Amersfoort" over de grondslag. Men is ons t.a.v. de uitspraak over de Vervangingsformule tegemoet gekomen, doordat men niet meer spreekt van de 1ste en 2de enz. G.O.S. maar deze benoemt naar de plaats waar ze gehouden zijn. Wij tellen die van Grand Rapids 1946 (van de Vf.-formule) niet mee; voor ons is de eerste G.O.S. die van Amsterdam 1949. Wij hebben ook onze vragen over de houding t.a.v. de Wereldraad: „Zouden de Gereformeerde Kerken (syn.) zich bij de Wereldraad aansluiten, dan zou dat voor ons reden zijn ons besluit inzake de G.O.S. te herzien".
3. We worden eenvoudig met de neus op de oecumenica gedrukt in deze tijd. Op vrijgemaakt standpunt is eigenlijk geen oecumenische samenwerking mogelijk. Wij willen sinds 1947 contacten, ook al zijn we overtuigd, dat zij de geref. belijdenis niet onderschrijven. Daarvan is de I.C.C.C. een voorbeeld. Ook gebeurt internationaal in de G.O.S. wat toch landelijk gebeurt in het Contact Orgaan Geref. Gezindte. „Vindt u dat onze koers afbrengt van de geref. belijdenis, dan constateer ik: dit is het einde van ons contact", aldus een deputaat. Verschillende chr. geref. willen de G.O.S. dus vasthouden.
4. Toen kwam de geref. vraag: Zien we een roeping van Christus om ergens in een convent te zitten of om samen aan de avondmaalstafel te zitten? Het laatste is toch prealabel, het andere daarvan afhankelijk? Daarop antwoordden de chr. geref. deputaten: Wij gaan de besluiten van de G.O.S. beoordelen, niet allereerst de trouw van de deelnemende kerken. Eén deputaat zei als zijn persoonlijke mening: „de avondmaalsgemeenschap met u is me meer waard dan het gemeenschappelijk beraad in de G.O.S. Als vereniging met u daardoor mogelijk wordt gemaakt, wil ik graag het offer brengen van het bedanken als lid van de G.O.S." („en van de I.C.C.C.", voegde hij er op de chr. geref. g.s. van Hilversum 1968 bij), maar deze stem bleef in het deputaatschap en op de synode zonder bijval.
5. Ten aanzien van de voorbeelden van plaatselijk pluriformisme werd er van chr. geref. zijde bezwaar tegen gemaakt, dat „besluiten van onze synode op één lijn gesteld worden met wat in bepaalde kerken plaatselijk gebeurt. We hebben hier te maken met wat de kerken in synode besloten hebben, niet met wat bepaalde kerken of soms personen doen". Onze deputaten wezen op de samenhang in ontwikkeling van het pluriformisme.
6. Aan het einde van de laatste samenspreking brengen de chr. geref. depp. nogmaals ter sprake de moeiten in onze kerken, m.n. de zaak-van der Ziel op de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964. Het bleek, dat men veelszins afging op de onjuiste informatie van „Contact" en „Opbouw", alsof ds. A. v. d. Ziel geschorst zou zijn om de doorgaande reformatie en omdat hij de syn.-Geref. Kerken valse kerken zou hebben moeten noemen. Door onze deputaten werd dit weerlegd met informatie over de ware toedracht. Ook kwam nog het kerkrechtelijk verschil over art. 79 K.O. ter sprake. Eveneens bleek er bij de chr. geref. depp. hierover onnauwkeurige informatie te zijn. Er werd door onze deputaten op gewezen dat het hier een particuliere kwestie gold van één kerk en zijn dienaar, maar dat de kerkenordering niet is veranderd. Hetzelfde werd ook geïllustreerd met het voorbeeld van een chr. geref. procedure, waarin ook fouten werden gemaakt, maar waarvan toch ook niet gezegd kon worden dat deze kerken daardoor de kerkenordering en kerkgering veranderd hebben.

7. Aan het einde van alle samensprekingen werd gevraagd of de chr. geref. vóór hun synode nog één keer zouden willen samenspreken, dan zouden de geref. gaarne daartoe bereid zijn. Van dit aanbod werd geen gebruik meer gemaakt vóór de synode van Zwolle-Apeldoorn 1966.

G. *Correspondentie tussen de generale synoden van 1964-1967.*

a. *De geref. generale synode van Rotterdam-Delfshaven.*

Intussen was aan de laatste samenspreking reeds voorafgegaan onze g.s. van Rotterdam-Delfshaven 1964.

Hierop brachten deputaten rapport uit van de samensprekingen sinds onze g.s. van Assen 1961. Eveneens waren ter tafel de uitspraken van de g.s. van Haarlem-Santpoort 1962 der Chr. Geref. Kerken over de noodzaak van wegneming van „de verschillen inzake de toeëigening des heils en de hantering van de belijdenis omtrent de kerk”.

De suggestie van de chr. geref. deputaten, dat onze kerken in synode bijeen uitspraak zouden doen over deze zaken om daardoor te bevorderen dat de verschillen weggenomen zouden worden, werd door onze deputaten in hun advies sterk ontraden. De uitgedrukte belijdenis van de kerken moet genoegzaam zijn voor het bepalen van de wederzijdse verhouding. De kracht van de belijdenis als uit de Schrift verkregen formulier van enigheid is sterk genoeg om de eenheid van samenleven te bewerken en het nakomen van de belofte van trouw aan die belijdenis zal altijd het middel zijn, waardoor de eenheid van samenleven wordt bewaard. Onze synode stemde met dit advies volkomen in.

Wel gaf ze op hun verzoek aan deputaten nog opdracht de samenspreking af te ronden over de G.O.S., mede in verband met de koers van de chr. geref. sinds 1947 inzake hun contact met gereformeerde belijders.

Met het oog op bovengenoemde uitspraken van de chr. geref. synode van Haarlem 1962 besloot onze synode na brede overwegingen „met het oog op het werk des Heren in de vergadering van Zijn kerk hier te lande, een beroep te doen op de eerstvolgende generale synode van de Chr. Geref. Kerken, om de verschillen niet langer aan te merken als beletsel om tot eenheid te komen”.

Daarbij besloot ze een hartelijke brief tot die synode te richten, waarin overeenkomstig haar besluiten o.m. werd verzekerd en verzocht:

„De synode is hierbij ten zeerste bedacht op het werk des Heren in de vergadering van Zijn kerk hier te lande. Dat werk sluit in, dat op Gods Woord gegronde vergaderingen van christgelovigen, te kennen aan de merktekenen der kerk, tot daadwerkelijke vereniging komen ... De Gereformeerde Kerken begeren meer dan contact, meer dan samenwerking... Daarom is het de hartelijke bede der synode, dat ook uw vergadering zal uitspreken, dat waar het de roeping der kerk is Gods Woord te bewaren, het eis van 's Heren wege is zulks te doen in eenheid van samenleven. Met deze uitspraak zal een eerste stap gedaan zijn op de weg naar daadwerkelijke vereniging ...

Ten slotte heeft de synode nog één verzoek aan u. Indien uw vergadering, na toch tot de slotsom zou komen, dat zij moet blijven bij hetgeen de synode van 1962 heeft uitgesproken, hetgeen in zich sluit, dat bepaalde verschillen moeten worden weggenomen, zo zal het voor het recht beoordelen van de verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken noodzakelijk zijn, dat zij duidelijk aangeeft op welke grond verschillen als een beletsel om tot eenheid te komen moeten gelden" (Acta blz. 336, 337).

Aldus onze synode van 1964. Vóórdat de chr. geref. g.s. samenkwam, had nog een samenspreking van deputaten plaats, zoals reeds is gememoreerd. Een aangeboden tweede bespreking achtten de chr. geref. deputaten niet noodzakelijk. Onze deputaten waren van mening dat „door deputaten alles gedaan is, wat nodig was om van de Chr. Geref. Kerken een principiële uitspraak te verkrijgen, die de weg naar vereniging ook inderdaad opent.” Zo'n uitspraak vroeg onze g.s. in haar brief.

b. *De chr. geref. generale synode van Zwolle-Apeldoorn.*

Daarom was het antwoord van de chr. geref. g.s. van Zwolle-Apeldoorn 1965/66 ook wel zeer teleurstellend, beide naar inhoud en vorm.

De synode nam kennis van het rapport van haar deputaten over de drie laatste samensprekingen en had ook ter tafel de besluiten met de indringende brief van onze g.s. van Rotterdam-Delfshaven. Over dit alles werd door een commissie een rapport uitgebracht, dat na bespreking gewijzigd moet worden. Uit dat eindrapport noteren we de volgende overwegingen tot het recht verstaan van het straks volgende besluit.

De commissie overwoog o.m.:

„dat het verschil ten aanzien van de toeëigening des heils geen punt is, dat na een eventuele vereniging tussen de kerken kan besproken worden, omdat het direct verband houdt met de bediening des Woords als een openen en sluiten van het koninkrijk der hemelen, hetgeen naar de mening der commissie ook het oordeel was van de generale synode van 1962”;

„dat er een duidelijk verschil is gebleken ten aanzien van de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk, waarbij sprake is van een verschillende visie op de verhouding van Geest, kerk en ambt;”

„dat mede in verband hiermee de uitoefening van de tucht binnen de Gereformeerde Kerken ons met zorg vervult”.

Deze Chr. geref. synode nam daarop het volgende besluit:

1. „de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken te berichten dat de synode met bijzondere aandacht kennis genomen heeft van de brief van 5 mei 1965; dat zij getroffen werd door de wijze waarop een beroep werd gedaan op het hart van de synode; maar dat zij tevens met teleurstelling heeft geconstateerd dat in de gehouden samensprekingen tussen deputaten, enerzijds het contact van de Christelijke Gereformeerde Kerken met andere kerken en in het bijzonder de aansluiting bij de Gereformeerde Oecumenische Synode, anderzijds bepaalde gebeurtenissen in de Gereformeerde Kerken belemmeringen in de toenadering tussen deputaten bleken te zijn en verontrusting in onze kerken hebben veroorzaakt; dat naar de mening van de generale synode de verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils en de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk, de bediening des Woords en de tuchtoefening in de kerken raken en dat daarom deze verschillen vóór een vereniging tussen de kerken dienen te worden weggenomen;
 3. deputaten, evenals in 1962, op te dragen wegen te zoeken die tot wegneming van de geconstateerde verschillen kunnen leiden”.
- c. *De geref. generale synode van Amersfoort-West.*

Alleen dit besluit werd ter kennis van onze g.s. van Amersfoort-West 1967 gebracht. Van de brief van onze g.s. van 1964 werd alleen gezegd, dat de chr. geref. synode „getroffen werd door de wijze waarop een beroep werd gedaan op het hart van de synode”, maar aan haar dringend appèl met de argumentatie daarvoor werd niet voldaan.

Verzoeken van onze deputaten - in overeenstemming met hun synode - om schriftelijke omschrijving van de gronden, voor de door de chr. geref. gestelde noodzaak van wegneming van de verschillen, vonden geen gehoor bij de deputaten van „Apeldoorn”.

Zo kwam onze g.s. van Amersfoort tot haar besluit en tweeledig appèl, in het eerste hoofdstuk van dit rapport reeds gememoreerd.

Daarop is dan het besluit en de brief van de chr. geref. synode, eveneens in dat hoofdstuk vermeld, de reactie.

Deze vraagt thans om nadere beoordeling, in het licht ook van de balans van de geschetste historie van twintig jaar contact tussen de Chr. Geref. Kerken en de Geref. Kerken, waartoe onze synode van Groningen 1946 het initiatief nam.

III. *BALANS EN BEOORDELING.*¹

A. *Divergentie in uitgangspunt en koers.*

Als we de balans opmaken van het contact van twintig jaar tussen de chr. geref. synoden en haar deputaten en die van onze kerken, dan kunnen we niet toestemmen de klacht van de chr. geref. synode in haar brief van 3 april 1969 aan uw vergadering, dat er een sterk sprekende verandering zou zijn gekomen in de verhouding tot elkaar in de laatste jaren. Nog minder juist is de bewering, dat dit te danken zou zijn aan een nieuwe houding van onze kant.

Veeleer moet gelet worden op het verschillend uitgangspunt van de besluiten der beide synoden in 1946/47, dat zich beheersend in de hele wijze van contactoefening heeft doen gelden.

Terecht heeft de synode van Rotterdam-Delfshaven daarvoor gewezen naar de koers, die de Chr. Geref. Kerken tegenover de onze en t.a.v. contact met andere kerken hebben uitgezet in 1947 en sindsdien gegaan zijn. Dat is de eigenlijke reden van de verwijdering ja de verhindering om te komen tot een ware katholieke eenheid en tot het samenleven der kerken.

B. *Om de katholiciteit van de kerk.*

De Gereformeerde Kerken hebben op haar eerste gewone synode van Groningen 1946 gezien op die katholiciteit van de kerk. Ze wilden ernst maken met het Woord des Heren (Joh. 17: 20, 21; Fil. 2: 1-4; Ef. 4: 1-16; door de achtereenvolgende synoden steeds weer genoemd), beleden in art. 28 N.G.B., om de saamvergadering van de christgelovigen in enigheid van het ware geloof te dienen.

Overeenkomstig de belofte in de Acte van Afscheiding of Wederkeer gegeven en in in de Acte van Vrijmaking of Wederkeer vernieuwd, hebben ze de roeping willen opvolgen om zich te verenigen met elke op Gods Woord gegronde vergadering. Daarom hebben ze aanstonds de Chr. Geref. Kerken erkend als zulke kerken, die met de Geref. Kerken op diezelfde basis van Gods Woord en de daarmee in alles overeenkomende belijdenis, en die alleen, staan. Derhalve wendde onze synode van Groningen zich tot de e.k. synode van de Chr. Geref. Kerken om door middel van correspondentie en samenspreking van deputaten over alles wat ons verenigt en (nog) verdeelt gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven.

Dat is ook het beheersend motief van de arbeid der deputaten geweest. Ze hebben zich daarvoor grote zelfbeheersing, geduld en zelfverloochening opgelegd. De chr. geref. deputaten kwamen met allerlei critiek op uitlatingen in preken en geschriften of ook met klachten over prediking in onze plaatselijke kerken, maar toen zij onze deputaten vroegen om ook dergelijke critiek te geven, hebben dezen dat meermalen geweigerd (zie B sub b e.v.). Onze deputaten verklaarden het niet nodig te achten, dat we in alle dingen, waarin we verschillen, elkander ter verantwoording roepen. Wel is er recht tot onderzoek en plicht tot verantwoording, n.l. over scherp gestelde vragen, of er officiële handelingen, bepalingen of besluiten zijn, die een verhindering hebben gesteld of blijven stellen voor het werkelijk staan op de goede grondslag en het handhaven van de belijdenis, die we beide hebben aangenomen (zie B sub a en f). Zijn die er niet, dan is van Godswege het zoeken van kerkelijke eenheid beide partijen opgedragen.

Het ging om diezelfde katholiciteit van de Gereformeerde Kerken, die door de genade des Heren was hersteld, gezocht en bewaard in 1834, 1892 en ook in 1944. Immers, het ging in de vrijmaking van de bovenschriftuurlijke bindingen en van de volhardend opgelegde afwijkingen van de geref. leer en kerkregering om weer te keren „*tot de oefening van die katholieke christelijke kerk- en ambtsgemeenschap, welke aan de aangenomen formulieren der in deze landen ooit vergaderde kerken evenmin toedoet als zij ervan afdoet*” (zie de Acte van Vrijmaking of Wederkeer, sub II B).

Om die ware katholiciteit van de kerk in Nederland te dienen door te streven naar vereniging met kerken, die op deze katholieke grondslag staan, hebben onze kerken sinds de vrijmaking zo

¹ Hierin wordt geregeld verwezen naar het Historisch overzicht (Hoofdstuk II).

volhardend gezocht om tot eenheid van kerkelijke samenleving met de Chr. Geref. Kerken te komen. Daartoe hebben nu zeven synoden met haar deputaten voortdurend het appèl gedaan op de chr. geref. synoden, als vertegenwoordigend haar kerken. Onder de klem van het gebod van Christus, ook in art. 28 N.G.B. beleden.

C. *De Chr. Geref. Kerken en de pluriformiteit necessitate coacta.*

De Chr. Geref. Kerken en haar deputaten hebben de ernst van dat appèl tot eenheid onzerzijds wel gehoord, zoals ze meermalen hebben betuigd (zie deputatenrapport 1962 en de reactie op de brief van onze synode 1964), maar ze hebben er helaas geen gehoor aan gegeven.

Van meetaf hebben ze veeleer zich daartegen opgesteld. In de besluiten van de gen. synode van de Chr. Geref. Kerken in Utrecht 1947 ligt één van de voornaamste oorzaken van de verwijdering, waarover hun synode van Hilversum zich nu beklagt.

Op die synode in 1947 lag behalve het verzoek van onze synode van Groningen om te streven naar kerkelijk samenleven, ook een schrijven van deputaten van de syn.-Geref. Kerken om contactoefening. Deze kerken hadden toen juist op haar synoden van Utrecht 1946 en Zwolle 1947 de Vervangingsformule aanvaard en de hiërarchische kerkregering en genomen tuchtmaatregelen bevestigd.

Toch besloot de chr. geref. synode tot benoeming van „deputaten voor eenheid van de gereformeerde belijders" om gelijkelijk samen te spreken met de syn.-Geref. Kerken en de Geref. Kerken en, eveneens, zo mogelijk, met de Gereformeerde Gemeenten en de Geref. Bond in de Herv. Kerk.

Ook de chr. geref. synode verwijst naar de belofte van de Acte van Afscheiding of Wederkeer van 1834 om bereid te zijn zich te verenigen met elke op Gods Woord gegronde vergadering, maar deze synode verklaarde, dat dit allereerst impliceert, dat deputaten bij hen, die zeggen de gereformeerde belijdenis te aanvaarden, een onderzoek hebben in te stellen, of ze inderdaad met de Chr. Geref. Kerken op diezelfde grondslag staan en bouwen. Dat was het eerste doel van het zoeken van contact.

Uiteraard gold dit allereerst hen, die een verzoek tot de synode richtten waarmee haar houding tegenover hen bepaald werd.

Niet als onze synode van Groningen t.a.v. de Chr. Geref. Kerken deed, sprak deze chr. geref. synode uit, dat de Geref. Kerken met hen staan op de basis van Gods Woord en de geref. belijdenis alleen. Dat hadden onze kerken toch in en door haar vrijmaking betuigd en betoond. Maar neen, daarnaar moest eerst een onderzoek worden ingesteld.

De chr. geref. synode van Utrecht ging daarbij een gelijke positie als tegenover de Geref. Kerken innemen tegenover de syn.-Geref. Kerken. Ze weigerde vóór die positiebepaling de leeruitspraken van 1942 en 1946 en verdere publieke handelingen en besluiten dier kerken te toetsen aan de norm van het Woord Gods en de gereformeerde belijdenis en kwam er niet toe de duidelijke afwijking van die gereformeerde grondslag te constateren.

Ze kwam niet verder dan het spreken van „eenzijdigheden", die oorzaken zijn van de verwijdering tussen gereformeerde belijders.

En de tweede taak der deputaten is tegenover die eenzijdigheden de profetische roeping te vervullen van de Chr. Geref. Kerken, die deze eenzijdigheden niet willen. Maar juist dit spreken van eenzijdigheden - i.p.v. de afwijking in publieke leeruitspraken en de noodzaak van onze vrijmaking daarvan aan te wijzen - was geen profetisch spreken en bepalen van haar positie genormeerd aan het Woord des Heren en de gereformeerde belijdenis. Het was een terminologie en een positie-bepaling ter wille van de gediensigheden van de praktijk, zoals ds. J. H. Velema in zijn „Kerk tussen klem en knoop" eigenlijk onomwonden zegt: „Utrecht keek dus niet alleen naar de vrijgemaakte kerken maar ook naar de synodale kerken. Onze middenpositie werd daarmee duidelijk aangegeven. Het was tegelijk in eigen kring duidelijk dat we niet eenzijdig wilden zijn en geen bijzondere plannen hadden t.a.v. enige kerk".

In feite was dit de eerste afwijzing van het verzoek van „Groningen", al werden deputaten benoemd. De contactoefening begon van chr. geref. zijde met een heel ander motief dan van geref. zijde.

Dat bleek ook weldra, toen in de eerste samenspreking onze deputaten protesteerden tegen een

zodanige gelijkstelling van de Geref. Kerken, die geen enkele toevoeging aan de geref. belijdenis van de waarheid Gods kennen, met de syn.-Geref. Kerken, die (evenals de Geref. Gemeenten reeds in 1931) leeruitspraken aan die belijdenis toevoegden, en daardoor bonden aan onschriftuurlijke leringen, die ook tegen die belijdenis ingaan.

De chr. geref. deputaten spraken in verband daarmee van een pluriformiteitsleer „necessitate coacta”, d.w.z. door de noodzaak der feiten gedwongen, hetgeen ook het uitgangspunt van de contactoefeningen van hun deputaatschap naar verschillende zijden was.

De geref. deputaten wezen erop dat de pluriformiteitsleer (het wezen der kerk openbaart zich in verschillende instituutvormen, die elkaar tegenspreken) nog door het bekende chr. geref. rapport van 1937 terecht werd afgewezen als in strijd met de belijdenis. Deze spreekt toch van de ware kerk als de vergadering der gelovigen, die te kennen is aan haar merktekenen tegenover de valse.

De chr. geref. deputaten gaven toe, dat ze op de synode van 1947 inderdaad gezwenkt waren naar deze pluriformiteitsleer, noodgedwongen. Hoezeer hun dat een belangrijk motief geworden was voor de samensprekingen en de koers die werd uitgezet, mag blijken uit de suggestie, die ze reeds op 30 juni 1950 deden, om een soort bredere correspondentie aan te gaan, zoals ook door de syn.-geref. gemeenschap hun was voorgesteld.

Terecht hebben de geref. deputaten later gevraagd of het aan dit praktisch pluriformisme, dat niet de keur van de Schrift en de belijdenis omtrent de kerk aanlegt, niet mede te wijten is, dat het streven naar kerkelijke eenheid naar het schriftuurlijk gebod zo weinig leefde bij de Chr. Geref. Kerken. Welk een invloed deze keuze voor een „middenpositie”, van een praktisch (en ook almeer principieel) pluriformisme uit, heeft gehad op de houding van de plaatselijke chr. geref. kerken en haar leden is niet te berekenen. Men stelt zich immers tevreden met een bredere correspondentie als een soort broederlijk contact met „andere kerken” en maakt het staan naar kerkelijke vereniging met elke op Gods Woord gegronde vergadering niet meer tot een zaak van eerste roeping. Ter wille van eigen rust onttrekt men zich te gemakkelijk aan deze roeping.

D. *De aangevoerde verschillen inzonderheid over de toeëigening des heils.*

De chr. geref. deputaten hadden als eerste opdracht te onderzoeken of o.m. ook de Geref. Kerken wel inderdaad met hen staan en bouwen op de geref. confessie die ze met hen zeggen te aanvaardden.

In de samensprekingen wilden ze niet evenals onze deputaten zich beperken tot officiële besluiten en handelingen der kerken inzake leer, dienst en tucht, maar daarbij ook allerlei uitingen van deze en gene in geschriften en uit rapporten van plaatselijke verhoudingen en samensprekingen betrekken. Voortdurend werd gesproken over plaatselijke situaties en bezwaren, die in de boezem der Chr. Geref. Kerken tegen preken of andere uitingen in onze kerken leven zouden.

Aan onze deputaten werden dergelijke bezwaren voorgelegd, alsof daarvan de vraag naar de mogelijkheid en roeping tot hereniging afhing! Meermalen hebben de chr. geref. synoden, ook op rapport en advies van hun deputaten, uitgesproken dat kerkelijke vereniging (nog lang) niet mogelijk was vanwege bepaalde verschillen, die zo naar voren waren gekomen. Zo worden ook in de brief van hun synode van Hilversum de verschillen inzake de toeëigening des heils en de hantering van het belijden omtrent de kerk genoemd als wezenlijke verschillen, die de prediking en de tucht der kerk raken en daarom eerst weggenomen moeten worden voor de weg ter hereniging kan worden betreden.

Daarom willen we deze zaken hier nog in het kort bespreken met verwijzing naar wat in het historisch overzicht al breder daarover is vermeld.

Reeds in de samensprekingen vóór 1951 werd door de chr. geref. deputaten als bezwaar ingebracht dat in de prediking in onze kerken de beloften des verbonds en de vervulling zozeer vereenzelvigd werden of zó gesproken werd over de geloofsimperatief, dat de toeëigening des heils door de Heilige Geest aan de zondaar niet of niet voldoende verdisconteerd werd. Ook zouden in verband daarmee Geest en Woord teveel geïdentificeerd worden zodat daardoor het krachtdadig werk van de Heilige Geest in de wedergeboorte van de dode zondaar te weinig in

zijn noodzakelijkheid, diepte, schoonheid en vruchten in het licht gesteld wordt. Onze deputaten hebben - zonder uiteraard te ontkennen, dat eenzijdigheden in dezen kunnen voorkomen - beslist ontkend, dat in de leer en prediking van onze kerken de belofte van het verbond en de vervulling in de toeëigening van het beloofde aan de bondeling vereenzelvigd zouden worden. Hadden we niet juist gestreden tegen de leer, dat de doop „aanwezige genade" verzegelt? We willen naar het Doopsformulier en de belijdenis (D.L. II 5; Zd. 31 H.C.) prediken het rijke voorrecht van de belofte des verbonds aan alle leden der gemeente, dat de Here hen tot Zijn kinderen en erfgenamen heeft aangenomen en ook evenzeer prediken de ernst van de verbondsroeping tot geloof en bekering, opdat in die weg van het geloof het beloofde heil wordt toegeëigend.

We belijden en prediken dat het de Heilige Geest is, die het heil ons toeëigent door het geloot, en dat Hij geloof en bekering werkt door het Woord, bijzonder de bediening van het Woord. We belijden en prediken dat de Heilige Geest door het Woord de dode zondaar moet levend maken, krachtdadig werkt de wedergeboorte, en het hart opent op een wijze die voor ons ondoorgrondelijk is! Christus predikt in Joh. 3 de noodzakelijkheid en de mogelijkheid van dit werk des Geestes, dat wij niet kunnen tekenen of in kaart brengen. Zo spraken onze deputaten vóór 1951 en zo hebben ze het later vooral in verband met de D.L. in brede nota's nader nog toegelicht (zie breder sub B b en D c).

Toch schreven deputaten der Chr. Geref. Kerken in hun missive van 5 juni 1951 dat hun en onze kerken nog niet rijp zijn om in één kerkverband te leven om genoemde verschijnselen. Dan wordt als eerste reden verwezen naar de methode en de inhoud van onze prediking, n.l. „het sterk beklemtonen" van de „verbondsrelatie" en van „de geloofsimperatief waarbij aan de verwerkelijking van de rijke verbondsrelatie door God Zelf te kort dreigt te worden gedaan" (...) „Ons bezwaar gaat (...) tegen de prediking van de manier, waarop de Heilige Geest de zondaar brengt tot inwilliging van het verbond".

Onze deputaten wezen er ten antwoord met nadruk op, dat hier over de prediking in onze kerken wel veel beweerd maar niets bewezen wordt. Voorts verwezen ze naar wat reeds gezegd was, bijzonder naar de D.L. II 5 en ook D.L. III/IV 13 en V 10. Zij maken er daarbij opmerkzaam op, dat ze tijdens de samensprekingen concreet een bepaalde prediking in de Chr. Geref. Kerken getekend hadden, die bij hen confessionele bezwaren oproep. Onze synode van Kampen 1951 sprak uit dat de door de chr. geref. deputaten in hun missive ingebrachte bedenkingen eensdeels niet met Schrift en belijdenis gestaafd werden, anderdeels niet rusten op een juiste waarneming van de stand van zaken in onze kerken (Acta art. 120).

Dit getuigenis en deze klacht van deputaten en synode verhinderen echter de chr. geref. synode van 1953 niet te verklaren, dat het tot een spoedige hereniging met onze kerken niet kan komen op de gronden in de missive genoemd. Niet het minst wat over de toeëigening des heils stond in de chr. geref. missive drukt uit wat er in de boezem van hun kerken leeft. Dat is dus bepalend en niet het eigen getuigenis van onze synode of haar deputaten over onze prediking. Evenmin worden de argumenten van onze deputaten en synode met Schrift en belijdenis weerlegd.

Straks in de tweede reeks samensprekingen worden dezelfde reeds weerlegde bezwaren naar voren gebracht. Dan wordt geen bezwaar tegen de nota's ingebracht, wel ontstaat enig nuanceverschil over het werk van de Heilige Geest. Dat betreft de beantwoording van de vraag of het werk van de Heilige Geest, als Hij door het Woord de uitverkorenen wederbaart en geloof en bekering in hen werkt, in zijn aard en effect onderscheiden is van Zijn werk in het komen met het Woord tot hen, die niet tot geloof komen. De gereformeerde deputaten legden er nadruk op dat niet de aard maar het effect van het werk van de Heilige Geest (n.l. in de één wederbarend en bij de ander verhardend) onderscheiden is.

De chr. geref. deputaten spraken van het verschil in aard van het werk van de Heilige Geest en onderscheidden dan een algemene en een bijzondere werking des Geestes (zie sub D c en daar hun verwijzing naar D.L. III/IV 12 en Verw. der dw. 7). Toen één van de chr. geref. deputaten op een desbetreffende vraag verklaarde, dat het verschil over de toeëigening des heils voor hem verder gescheiden optrekken rechtvaardigde, hebben zijn mededeputaten na beraad wel een ontwijkend antwoord gegeven maar zich niet gedistantieerd. Nimmer is echter, ondanks herhaald verzoek, door de chr. geref. deputaten het punt in geding nader omschreven noch zijn de gronden genoemd, waarom het een gescheiden blijven rechtvaardigt.

Toch is op rapport van deze deputaten door de g.s. van de Chr. Geref. Kerken te Haarlem-

Santpoort 1962 de uitspraak gedaan, „dat er een ernstig verschil openbaar kwam in de wijze, waarop bepaalde door de kerken beleden schriftuurlijke waarheden worden verstaan". Ook oordeelde deze synode, dat o.m. het verschil inzake de toeëigening des heils eerst weggenomen moest worden. Het is een hindernis voor kerkelijke vereniging omdat het raakt de prediking in de kerk, voegt de volgende chr. geref. synode 1966 daar nog aan toe en „Hilversum" onderstreept het als een wezenlijk verschil.

- I. Nu willen we bij deze achtereenvolgende uitspraken van drie chr. geref. synoden allereerst opmerken, dat dezelfde synode van 1962 ook eerst oordeelde (evenals reeds deputaten in hun missive 1951), dat de Geref. Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis als daarop gegrond en het daarom roeping is te staan naar eenheid.

Dat „in alles" sluit toch uit, dat het aangeduide verschil een afwijking van de belijdenis bij onze kerken zou zijn. Dat zegt deze synode noch één van haar opvolgers, ook „Hilversum" niet.

- II. Men spreekt van een ernstig verschil in de wijze van verstaan van door de kerk beleden schriftuurlijke waarheden.

Is dat er ook niet binnen hun eigen kerken? Immers deputaten schrijven aan dezelfde synode in hun rapport: „Verschillen zullen er altijd blijven. Ze zijn er ook binnen eigen kerken".

Op die ook voor de prediking bedenkelijke verschillen hadden onze deputaten o.m. in hun missive van 1951 al gewezen, n.l. inzake het zoeken van zekerheid buiten het Woord om in bijzondere openbaringen.

Een wel onverdacht getuige is ds. J. H. Velema, die als deputaat genoemde uitspraak over onze kerken het eerst deed, maar over predikers in eigen kerk schrijft (a.w. blz. 159 en 163): „De belofte Gods wordt niet voldoende gezien als de inhoud van de prediking. Dientengevolge is er een andere benadering van Gods Woord. De tekst wordt meer gebruikt voor een bepaald bevindingssysteem dan dat geluisterd wordt naar het Woord Gods! Maar dat Gods belofte, iedere gedoopte persoonlijk op naam betekend en verzegeld, een eisend en vrijmoedigheidgevend karakter heeft komt niet genoeg door", en even verder: „De Geest wordt dan te vlot losgemaakt van Gods Woord en een bijzondere openbaring wordt wel niet aanbevolen maar heimelijk begeerlijk geacht".

Hoezeer dit in de Chr. Geref. Kerken nog een sterke werkingssfeer heeft mag blijken niet slechts uit een particulier maar ook uit een zeer kerkelijk getuigenis, n.l. de Acta van de chr. geref. g.s. van 1966. Daar lezen we in art. 214 over voorstellen om te komen tot een Formulier voor de openb. belijdenis des geloofs, dat men nog steeds niet had. En waren voorstellen b.v. van de p.s. van het Noorden, die nauw, vaak letterlijk, aansloten bij ons gereformeerde formulier, ook in het begin van de tweede vraag: Gelooft gij Gods verbondsbelofte, u in uw doop betekend en verzegeld en belijdt ge, enz.

Nu delen de Acta echter mee: „Verschillende leden achtten een formulier naast de vragen van Voetius, onnodig en ongewenst ". De beantwoording van de vragen is buiten de vrede des Heren niet mogelijk.

Zij zijn van mening, dat jonge mensen, die belijdenis doen, niet als gelovigen mogen worden aangemerkt; „zij hebben wel de keuze van het geloof gedaan en staan naar de beleving van het geloof". Anderen moesten zich toen keren tegen deze devaluatie van de belijdenis van het geloof en wijzen op de noodzaak om vast te houden aan de band tussen de belijdenis des geloofs en het Avondmaal. Maar het is sprekend dat in het Formulier, dat uiteindelijk werd aanvaard, de uit ons formulier geciteerde woorden zijn weggelaten en alle vermelding van Gods verbondsbelofte en de doop ontbreekt.

Toch spreekt ds. J. H. Velema in a.w. blz. 159 hier voor eigen kerken van „verschillen in ligging, die binnen het raam van de belijdenis wel te tolereren zijn mits men oog heeft voor de andere visie en daar ruimte voor laat op basis van vertrouwen." Maar de rijke winst die de Here ons genadig gegeven heeft in de vrijmaking voor de prediking van Zijn verbond met ons en onze kinderen tot een levendige troost en zekerheid van het geloof, dat mag rusten in Zijn belofte van alle heil in Christus, zouden wij niet meer mogen bewaren; en wel omdat de chr. geref. synoden hier van een verschil spreken, dat niet een nuance binnen de belijdenis mag heten maar weggenomen moet worden met het oog op de prediking. Het is duidelijk, dat de chr. geref. hier

ons een last opleggen, zelfs met suggesties voor nadere uitspraken van onze synoden (zie F a), die ze in eigen gemeenschap met geen vinger aanraken.

Bovendien heeft geen van de chr. geref. synoden evenmin als haar deputaten voldaan aan het verzoek van de geref. synoden van 1964 en 1967 om het punt in geschil te omschrijven en gronden aan te geven, waarom het een verhindering zou zijn voor de van God geboden vereniging der kerken op basis van de geref. belijdenis en van het Woord Gods en die alleen.

Daarin wreekt zich ook, dat de deputaten der Chr. Geref. Kerken zich niet hielden en in navolging van hen hun synoden zich niet houden aan de goede regel van Dordrecht 1619, nog in het chr. geref. rapport van 1937 beaamd: „Dat men van het geloof der Gereformeerde Kerken te oordelen heeft niet uit private meningen van sommigen, zowel oude als nieuwe leraren, maar uit de openbare belijdenissen der kerk zelf”.

Wij concluderen, dat de chr. geref. synoden, ook die van Hilversum 1968/69, in het stellen van haar voorwaarden, n.l. wegneming van wat zij noemen het verschil inzake de toeëigening des heils, de grenzen voor de van God geboden eenheid der kerk eigenwillig nauwer trekken dan de Schrift en de confessie en zij daarmee in strijd komen met de ware katholiciteit der kerk.

E. *De aangevoerde verschillen, bijzonder over het hanteren van het belijden omtrent de kerk.*

De chr. geref. synode van Hilversum 1968/69 noemt evenals haar beide voorgangsters als tweede wezenlijk verschil, dat over het hanteren van de belijdenis omtrent de kerk.

Wat de methode van het aan de orde stellen door deputaten eerst en door de synode van Haarlem-Santpoort daarna betreft, kan hetzelfde gezegd worden als in het bovenstaande over „het verschil inzake de toeëigening des heils”. De formulering van het verschil door de chr. geref. synode verraadt reeds een zekere verlegenheid. Niet over de inhoud van de belijdenis zelf gaat het verschil maar over het hanteren van het belijden in de concrete situatie, dus van de vele gemeenschappen, die zich met de naam van kerk, ook van gereformeerde kerk, bedekken.

We zagen reeds, hoe de chr. geref. deputaten sinds 1947 van een noodgedwongen pluriformiteitsleer spraken, waartegen onze deputaten aanvoerden, dat men niet omstandigheden en feiten tot grond voor een uitspraak over de waarheid Gods mag maken! Immers wij geloven en belijden ook de kerk en wat de ware kerk is uit het Woord Gods.

De chr. geref. depp. hebben wel beweerd dat de Geref. Kerken een exclusivistisch kerkbegrip hebben, waarbij ze eigen kerk alleen ware kerk en alle andere valse kerken noemen, maar ze hebben nimmer bewezen, dat dit niet maar door deze of gene binnen onze kerken beweerd is - maar dat dit door de kerken zelf wordt geleerd en in besluiten uitgesproken.

De geref. deputaten hebben vóór 1951 reeds duidelijk andere taal gesproken. Wij willen weer ernst maken met de geref. belijdenis aangaande de kerk ook naar de artt. 27-29 N.G.B. Maar daarmee zeggen we niet: Wij zijn alleen de ware kerk. De Geest des Heren is vrij. Hij kan zo werken, dat men hier of daar het predicaat kerk niet kan ontzeggen (zie B e).

Na 1958 hebben onze deputaten zich hierbij aangesloten en ook verwezen naar het chr. geref. rapport 1937. Daarbij hebben ze herinnerd aan de herhaalde zeer positieve uitspraken over de Chr. Geref. Kerken door de synoden der Gereformeerde Kerken (zie D d en g).

Toch hebben de chr. geref. deputaten in hun missive ook over dit punt zó geschreven, dat onze deputaten moesten spreken van onwaarheid spreken over onze kerken, die alle andere vals zouden noemen (zie B f).

We verwijzen hier weer naar wat onze synode van Kampen 1951 evenals inzake „de toeëigening des heils” inzake deze beweringen van de chr. geref. deputaten uitsprak. Toch werden deze onbewezen beweringen volgehouden en vernieuwd rondom onze Asser synode 1961 met aanklachten van kerkisme en zelfs afgoderij met de kerk (zie D d en g). Daarop werd ook uitgesproken, dat het verschil inzake de hantering van het belijden omtrent de kerk een hindernis voor de eenheid was, die eerst moest worden weggenomen. Dit werd eerst uitgesproken door de chr. geref. synode van 1962 en daarna ook door die van 1966, omdat dit verschil „de bediening des Woords en de oefening van de tucht in de kerken” zou raken.

Zo noemt ook de synode van Hilversum in haar besluit dit verschil over de hantering van het belijden omtrent de kerk in één adem met dat over de toeëigening des heils als wezenlijke verschillen die een struikelblok zijn voor kerkelijke eenheid. Nu kan over de wijze waarop dit

verschil door de chr. geref. synoden in 1962 e.v. jaren gesteld wordt hier hetzelfde gezegd worden als boven geschiedde in de conclusie over de toeëigening des heils.

Maar daar is toch iets bijgekomen, waarop de synode van Hilversum wijst, als ze in haar brief zegt: „Wat de hantering van het belijden omtrent de kerken (hier wordt ineens het meerv. gebruikt!) betreft, uw synode (van Amersfoort-West 1967) betreft dit concreet op ons lid zijn van de I.C.C.C. en de G.O.S." Daarom bespreken we dit nu in een aparte paragraaf.

F. *Over de I.C.C.C. en de G.O.S. en de belijdenis der kerk.*

a. *De geref. bezwaren niet van de laatste tijd alleen.*

De synode van Hilversum spreekt er haar bevreemding over uit, „dat dit nu een struikelblok op de weg naar de eenheid wordt genoemd. De aansluiting van de Chr. Geref. Kerken bij de I.C.C.C. werd reeds in 1950 een feit, tot deelneming aan de G.O.S. werd in 1962 besloten. In het lidmaatschap van de I.C.C.C. hebben vorige gen. synoden van de Geref. Kerken en in het lidmaatschap van de G.O.S. heeft de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 toch geen struikelblok gezien, al heeft laatstgenoemde synode haar deputaten wel opgedragen de bespreking met de door onze kerken gevolgde koers ter zake van het „zoeken van contact met de gereformeerde belijders" te voltooien".

In de laatste zinsnede laat de Hilversumse synode al blijken, dat ze zich wel bewust is, dat de bezwaren niet pas door de g.s. van Amersfoort-West 1967 opgeworpen zijn. Ze dateren dan ook allerminst van de laatste paar jaar, als een bewijs, dat „daarmee in onze kerken de laatste jaren een verabsoluteren van de vrijmaking en een exclusivistische houding ten opzichte van andere kerken" samenhangt, zoals de Hilversumse synode beweert. Ze kon beter weten. Reeds dadelijk nadat de chr. geref. synode van Haarlem-Santpoort in 1962 besloot tot het lidmaatschap van de G.O.S. hebben onze deputaten dit hoog opgenomen en dit meteen op de eerste samensprekingen na die synode, als van buitengewoon gewicht ook voor de verhouding der kerken, aan de orde gesteld. Alleen omdat die bespreking nog niet was afgerond, heeft de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 opdracht gegeven aan deputaten nog de samenspreking voort te zetten, en wel met het oog op heel de koers van de Chr. Geref. Kerken in „haar contacten met andere kerken" sinds 1947, opdat de verhouding ook hierin tussen beide kerken-groepen duidelijk zou worden en deze een verantwoorde beslissing zullen kunnen nemen.

Zo was de opdracht van deputaten. Uiteraard nam onze synode van 1964, die de bespreking juist op dit punt niet afgerond achtte, geen besluit daarover. Dat zou prematuur geweest zijn; derhalve was het normaal, en een bewijs ook van christelijk geduld en voorzichtigheid in de verhouding, dat pas de g.s. van Amersfoort-West 1967 hierover uitspraak deed, dat n.l. het lidmaatschap van de G.O.S. een struikelblok was op de weg naar eenheid. En dan dat lidmaatschap niet geïsoleerd gezien, maar in verband met de bovengenoemde „koers" van de Chr. Geref. Kerken sinds 1947.

Zo komen we op het verwijt, dat onze vorige synoden in het lidmaatschap van de I.C.C.C. geen struikelblok hebben gezien. Onze synoden hebben inderdaad, voordat de chr. geref. synode van Haarlem 1962 het besluit van toetreding tot de G.O.S. nam, over het lidmaatschap van de I.C.C.C. geen bezwaar gemaakt. Dat is te verstaan. Het besluit over de G.O.S. heeft ons geschokt. Juist in 1962, toen de chr. geref. deputaten volop in gesprek waren met de onze, aangewezen door onze synode van Bunschoten-Spakenburg, nam men, zonder enig overleg, dit besluit, dat lijnrecht stond tegenover het welgeargumenteerde afwijzende besluit van onze synode van Amersfoort 1948, dat de chr. geref. depp. nimmer ter sprake hadden gebracht.

Dat was het schokelement van 1962, maar het was tegelijk zó, dat in een verstrekkend besluit uitkwam, waarheen men koerste met het „noodgedwongen pluriformisme", waartegen wèl door deputaten onzerzijds van meet af aan bezwaar was gemaakt (zie in dit hoofdstuk sub C). En daarbij was ook reeds de I.C.C.C. genoemd.

b. *De Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.).*

Dat was al in 1950, dadelijk na de aansluiting van de Chr. Geref. Kerken. Toen was de Wereldraad in 1948 pas opgericht en juist de I.C.C.C. daartegenover geformeerd, als een Internationale Raad van bijbelgetrouwe kerken. Op de vraag naar bezwaren tegen officiële handelingen of besluiten van onze Geref. Kerken, die niet overeenkomstig de door beide aangenomen belijdenis zouden zijn, zei prof. dr. K. Schilder toen als deputaat geen bezwaar te hebben. Wel zou er verschil zijn over waardering van de I.C.C.C., maar „ik zie geen reden om een offensief te beginnen". Heel de discussie concentreerde zich toen op de kwestie van de pluriformiteitsleer, die prof. Schilder in strijd met de belijdenis noemde. Maar we moeten wel in aanmerking nemen dat de chr. geref. deputaten zo over pluriformiteit spraken, en er geen kerkelijke uitspraak dienaangaande was.

Zo is ook tegenover de missive van de deputaten der Chr. Geref. Kerken de uitspraak van de generale synode van Kampen 1951 en die van haar beide opvolgsters 1955 en 1958 te verstaan. In het kader van de samsprekingen om de verhoudingen duidelijk te doen worden is opnieuw in 1961 de I.C.C.C. ter sprake gekomen bij de bezwaren tegen pluriformisme. Onze deputaten hebben toen - de I.C.C.C. had intussen ook geschiedenis gemaakt - breder daarover gesproken. Maar ze konden zich niet op een uitspraak van onze synoden beroepen, dan alleen, dat de uitnodigingen van de I.C.C.C. waren afgewezen, omdat geen der kerken toetreding voorgesteld had.

Ze wezen er op hoe de leer van de pluriformiteit der kerk leidt tot die van pluriformiteit der waarheid, zodat men de Dordtse Leerregels, die men nationaal wil handhaven, internationaal in de I.C.C.C. laat varen (zie D sub g 3). Na 1962 werd erop gewezen, dat men hier samenwerkt met baptistische en remonstrants-gezinde kerken-groepen en ook samen allerlei resoluties opstelt, maar zelfs het gesprek over de schriftuurlijke leer inzake de doop, de Goddelijke en menselijke activiteit in het werk der verlossing en der heiligmaking (n.l. tegenover het remonstrantistisch synergisme) en over de kerk stelselmatig weert. De ware eenheid der kerk wordt tegengestaan door een pluriformistische organisatie.

Hier kan ook nog gewezen worden op de reductie van de belijdenis van de waarheid der Schriften, die de I.C.C.C. in haar grondslagverklaring toepast, waardoor een dergelijke samenwerking mogelijk wordt gemaakt.

Nu zegt de Hilversumse brief wel: De I.C.C.C. bedoelt niet anders te zijn dan een wereldwijde werkgemeenschap van „bijbelgetrouwe" kerken, die willen getuigen van Gods onfeilbaar Woord en de Christus der Schriften tegenover de grote afval in de wereld en in tal van kerken.

Maar de grote vraag is: wat is hier „bijbelgetrouw"? Daarvoor is niet voldoende dat men verklaart de bijbel voor Gods onfeilbaar Woord te houden als men tegelijk van haar inhoud afdoet, op de wijze als bovengenoemd, daar de één in deze Raad belangrijke stukken der leer van de Schriften weerspreekt en de ander daarover ter wille van de samenwerking zwijgt. Alsof dat ook niet het Schriftgetuigenis van Jezus Christus als de enige Zaligmaker zou aantasten. Zo leidt het pluriformisme in de I.C.C.C. tot relativering van de waarheid Gods en verleent het doortocht daaraan ook in de leden-kerken als de Chr. Geref. Kerken.

Het is te verstaan en ook verblijdend, dat deze critiek evenals die op de resoluties en verdere verantwoordelijkheid voor de I.C.C.C., ook in de Chr. Geref. Kerken al sterker wordt, zoals we uit de Acta van haar synode van 1962 lieten zien (zie E sub f) en ook uit de verslagen van de Hilversumse synode blijkt.

Dit doet hopen, dat men de waarheid en de waarde van het appèl van onze synode van Amersfoort in dezen beter gaat taxeren dan blijkt uit de brief van de Hilversumse synode, die op onze argumentatie niet ingaat.

c. *De Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.).*

Méer is wat de Hilversumse synode ter verdediging van het lidmaatschap van de G.O.S. aanvoert. Dit heeft immers ook de bezwaren tegen de chr. geref. koers bij onze deputaten

en laatste synoden acuut gemaakt: het besluit van de chr. geref. synode van 1962 om zich aan te sluiten bij de G.O.S. Nadere argumentatie werd toen niet gegeven. Wel werd ter synode door de commissie gezegd, dat de G.O.S. haar grondslag (een aantal buitenlandse geref. confessies naast de Drie Formulieren van Enigheid) tot nu toe had gehandhaafd en de Wereldraad aan haar ledenkerken ontraden.

Onze deputaten hebben meteen gewezen op het contraire besluit van onze generale synode van Amersfoort 1948, welke de uitnodiging voor de G.O.S. van de hand wees o.m. om de volgende redenen:

1. dat de gereformeerde kerkenordering geen „oecumenische synoden" kent en daarvoor geen wijziging van de kerkenordering in overweging genomen is door de participerende kerken;
2. dat er geen „oecumenisch kerkverband" mogelijk is tussen „kerken" die in haar eigen land niet in één kerkverband leven;
3. dat de grondslag, die voor de „oecumenische synoden" is vastgesteld door de z.g. „Eerste Oecumenische Synode", wegens de tegenstrijdigheden in de opgesomde belijdenisschriften, de onze niet kan zijn (blijkens het rapport wordt hier vooral gedoeld op de Westminster confessie en wat over de kerkregering wordt gezegd).

Het eerste punt werd in het rapport der commissie van de g.s. 1948 met name ook toegespitst op de betekenis en verbindendheid van de besluiten: Bij de uitnodiging, die door de syn.-Geref. Kerken voor Nederland werd verzorgd, was een bijlage gevoegd, waarin gezegd werd: de beslissingen zijn weliswaar niet bindend in gelijke zin als die van de kerkordelijke meerdere vergaderingen, maar: „tot op zekere hoogte zijn echter de beslissingen van deze internationale of oecumenische synode bindend omdat in deze vergadering kerken bijeenkomen om kerkelijke zaken in de kerkelijke weg te behandelen." Hierbij is dan ook van belang welke instructies de resp. kerken aan haar afgevaardigden meegeven.

4. Bovenstaande doet nog sterker spreken het bezwaar van „Amersfoort"-1948, n.l. dat de Eerste Oecum. Synode van Grand Rapids 1946 als haar oordeel uitsprak, dat de „Verklaring van 1946 (Vervangingsformule) in overeenstemming is met de Schrift en de belijdenissen".

We hebben reeds in het historisch overzicht gezien op welk een armzalige manier de Chr. Geref. Kerken aan de verantwoordelijkheid hiervoor pogen te ontkomen, door deze eerste G.O.S. maar niet mee te rekenen. Klaarblijkelijk dan toch alleen voor dit punt, niet b.v. voor de grondslag der G.O.S., die ook in Grand Rapids 1946 is aangenomen.

Onze deputaten hebben dit na 1962 op allerlei wijze de chr. geref. deputaten gezegd. Ook hebben ze hun gevraagd, hoe het mogelijk was om met de syn.-Geref. Kerken te zeggen op dezelfde grondslag te staan en hen erop gewezen hoe deze reeds bezig waren aan activiteiten van de Wereldraad mee te doen en later ook, hoe ze het lidmaatschap van die Wereldraad principieel aanvaardbaar achtten, met beroep op de basisformule (zie F sub 3). Toen hebben de chr. geref. deputaten zich voortdurend beroepen op hun pluriformiteitsleer *necessitate coacta*, en betoogd, dat het overeenkomstig de koers is, die in 1947 is uitgezet voor contact en eenheid der geref. belijders om zich bij de G.O.S. aan te sluiten. In dezelfde zin spreekt nu de Hilversumse synode: Het lid worden van de G.O.S. ligt geheel in de lijn van het besluit onzer synode om contact te hebben met andere geref. kerken, in de vorm van correspondentie of contact. Daarmee bevestigt dus deze synode wat „Amersfoort-West"-1967 aanwees, n.l. dat de ontwikkeling van de „pluriformiteitsidee" hiertoe geleid heeft.

Wel gaat de Hilversumse synode ontkennen, dat hierin „een onschriftuurlijk en ongereformeerd oecumenisch streven" openbaar wordt. Maar de feiten stellen ook „Amersfoort-West" al sterker in het gelijk. „Hilversum" zegt dat de synode van Haarlem-Santpoort 1962 tot aansluiting bij de G.O.S. besloot, speciaal lettend op het doel der organisatie n.l. elkaar raadplegen over bepaalde kwesties en problemen die betrekking hebben op het geestelijk welzijn en de schriftuurlijke regering der kerk en verder wordt o.m. ook het zendingswerk genoemd.

Nu zijn de synodale kerken voor het zendingswerk al jaren aangesloten bij de

Internationale Zendingsraad, die geïntegreerd is in de Wereldraad. De „zendingsstrategie" van deze organisatie doet dus in de G.O.S. haar invloed gelden. Ook in andere zaken hebben de oecumenistische „theologie" en revolutionaire ideeën van Genève en Uppsala via syn.-geref. woordvoerders een stem in de G.O.S. die sterk bepalend is.

En dan zegt men elkaar te bewaren bij de schriftuurlijke kerkregering met hulp van de synodocratische afgevaardigden, die hun Asser kerkorde in de hand en hun anti-Assen-1926-ideeën over de Schrift in het hart hebben. Zover was het al, toen de chr. geref. synode haar brief aan ons schreef. En we zien de doortocht van de oecumenistische gedachten via de G.O.S. naar de Chr. Geref. Kerken in haar interkerkelijke acties voor evangelisatie hier en jeugdgemeenschap daar en zending weer elders. We zullen dan maar niet spreken van de sociale en politieke ideeën, die op de Lunterense G.O.S. waren te vernemen.

Maar intussen heeft de Lunterense g.s. van de syn.-Geref. Kerken door de binding aan de geref. belijdenis geheel los te laten en bovendien door haar besluit tot aansluiting bij de Wereldraad van Kerken, toch het sein voor de Chr. Geref. Kerken op rood moeten zetten. Om deze koers niet verder te volgen. Indertijd hebben de chr. geref. deputaten verzekerd: Als de syn.-Geref. Kerken zich bij de Wereldraad aansluiten, zullen we ons besluit inzake de G.O.S. opnieuw moeten bezien. Als ze dat metterdaad doen, zouden ze zich ook op haar antwoord op het appèl van „Amersfoort" opnieuw mogen bezinnen.

Ze zouden zich dan wel mogen afvragen of dit appèl, inplaats van aan een exclusivistisch kerkbegrip ontsproten te zijn, niet geboren is uit de intense zorg voor de bewaring van de ware katholieke vergadering van Christus' kerk in deze landen. Dan zijn we met de chr. geref. synode van mening dat onze belijdenis (artt. 27-29) het zoeken van contact met waarlijk gereformeerde en waarlijk bijbelgetrouwe kerken in het buitenland allerminst veroordeelt en uitsluit, maar daartoe roept. En wat het binnenland betreft: dat de belijdenis en het gebod van Christus zelf het als een dure roeping aanwijst om niet maar contact te zoeken maa' samen te leven allereerst ook in plaatselijke ambts- en kerkgemeenschap. Dan zouden de Chr. Geref. Kerken van een onware oecumenistische koers terugkeren tot het zoeken naar de ware katholiciteit van de kerk om de belijdenis van Zijn Woord te bewaren ook ter wille van haar jeugd in deze tijd van de grote afval.

G. *Verontrusting over de ontwikkeling in onze kerken.*

Mogelijk zou hernieuwde bezinning over haar houding jegens de syn.-Geref. Kerken - in en buiten de G.O.S. - ook een ander inzicht doen doorbreken over de strijd in onze kerken dan waarvan de brief van de Hilversumse synode nu blijkt geeft. Ze zegt, dat over deze ontwikkeling in de Chr. Geref. Kerken ernstige verontrusting heerst. Ze neemt dan de typering van „Amersfoort-West" 1967 dat het een strijd is voor de bewaring van het Woord en de handhaving van de geref. belijdenis als op dat Woord gegrond, voor kennisgeving aan, maar wijst op de vèrgaande verdeeldheid met de opmerking: „Te vrezen is, dat de liefde te veel ontbreekt".

Het is de vraag of zulk een ongemotiveerd oordeel over de Geref. Kerken, afgezien ook van het verdere van deze brief, wel liefdevol is.

Wel zijn wij beschaamd over vele moeiten in onze door de vrijmaking tot het Woord en de belijdenis weergekeerde kerken en hebben wij daarom alle reden tot verootmoediging voor de Here, Wiens beproevende hand wij over onze kerken gevoelen.

Maar in die ootmoed mag toch ook vrijmoedig gesproken worden van de liefde tot Zijn Woord en kerk, die door Zijn genade deed strijden - zoals de g.s. van Amersfoort-West 1967 schreef - voor de bewaring van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis.

Dat is aanvankelijk ook door de chr. geref. gezien. Hun deputaten waren het, die in 1961 verontrust waren over independentistische trekken bij ons inzake de kerkregering met name in de hantering van de artt. 31 en 36 K.O.

Zij waren het die rond de verschijning van het boek van ds. B. Telder de vragen stelden: Is hier niet het ingaan tegen de belijdenis op een bepaald punt? Is het wel juist, dat de kerkelijke vergaderingen hem niet tot de orde hebben geroepen? (zie par. D g sub 5, 6).

Pas toen bij de Open Brief van Assen 1961 en de zaak-van der Ziel ook de verhouding tot de syn.-Geref. Kerken in geding kwam, ging men anders spreken. Men zag niet de oecumenistische

tendenzen werken die in de Open Brief van 31 oktober 1966 met de eerste beide tendenzen samenkwamen om de crisis te ontketenen.

De besluiten van deze synode van Hoogeveen mogen voor de chr. geref. mede bewijzen dat we inderdaad, zoals „Amersfoort-West" het stelde, een strijd hadden te voeren en door Gods genade mochten voeren met als inzet de bewaring van het Woord Gods en de handhaving van de gereformeerde belijdenis tegen het confessioneel relativisme en het independentisme. In critieke tijd niet alleen voor de Geref. Kerken zelf maar ook voor heel de christenheid in Nederland, ook die gereformeerd heet. Dat kunnen hun de Lunterense acta et gesta bewijzen.

H. *Deputaten benoemen?*

De chr. geref. synode van Hilversum 1966 doet opnieuw het voorstel deputaten te benoemen voor samenspreking. Er zijn echter redenen te over dat voorstel onaanvaardbaar te achten. Wij wijzen op het navolgende.

De Hilversumse synode wijst naar deputaten om in te gaan op de vraag of deze verschillen (over „toeëigening" en „kerk") hun effect hebben in de bediening van het Woord en in de tuchtoefening in de kerken en waarom dat effect zodanig zou zijn, dat ze een beletsel voor eenheid vormen.

Daarmee weigert deze synode, evenals haar voorgangsters, te voldoen aan het herhaald verzoek om te bewijzen dat ze van 's Heren wege, om de door haar genoemde verschillen de kerkelijke eenheid met de Gereformeerde Kerken moet blijven weigeren.

Daarbij doet ook haar verwijzing naar deputaten, gezien de historie vreemd aan. Reeds voor 1962 achtten dezen zich niet in staat tot formulering van het verschilpunt, al had men al gezegd, dat het een gescheiden optrekken rechtvaardigt. Nadat „Apeldoorn" 1966 aan het verzoek van onze synode van 1964 niet had voldaan om de bedoelde gronden naar Schrift en confessie te geven, waarom deze verschillen beletsels voor de eenheid zouden zijn, hebben onze deputaten een- en andermaal gevraagd van de chr. geref. deputaten deze gronden nu in een schriftelijke nota te willen geven. Deze deputaten hebben alleen aangeboden op de verschillen in te gaan door mondeling hun gevoelens weer te geven, maar er tevens op gewezen, dat hun mening „nog niet die van onze kerken" is en zich bezorgd getoond, dat de „verhouding tussen uw en onze kerken dan op deputaten-niveau (wordt) gefixeerd" (zie Acta Amersfoort-West art. 254).

Na dit deputaten-antwoord is het antwoord en het voorstel van „Hilversum" een benauwende zaak voor de louterheid en klaarheid in de kerkelijke omgang en verhoudingen. Na de weigering door drie synoden der Chr. Geref. Kerken van het gerechtvaardigd verzoek onzerzijds is een dergelijke reden voor de benoeming van deputaten volkomen onaanvaardbaar.

Het is ook volkomen onvruchtbaar voor het door zeven synoden onzer kerken aan de Chr. Geref. Kerken gedane appèl om naar het Woord Gods en de confessie te komen tot de rechte kerkelijke eenheid. Veeleer zou deze benoeming van deputaten thans in de hand werken een contact in oecumenistische zin waartegen onze generale synode van Bunschoten-Spakenburg reeds waarschuwde: „dat samenspreking door middel van deputaten geen doorgang verlenen mag aan een oecumenistische geest, die wel naar vele zijden wil spreken, doch dit zonder ernstige vereniging te zoeken op de basis van Schrift en belijdenis en die alleen".

I. *Conclusie.*

Uw commissie moet dan ook tot de conclusie komen, dat uw synode uit de brief en het besluit van „Hilversum", in het licht ook van de historie van de gevoerde samensprekingen en correspondentie, geen reden vindt om terug te komen op het reeds door uw voorgangster, de g.s. van Amersfoort-West 1967, aan de chr. geref. synode geschrevene: „Wanneer uw vergadering onverhoopt mocht besluiten aan genoemd tweeledig appèl geen gevolg te geven, zou ook samenspreking van wederzijdse deputaten geen zin meer hebben. Dan zou een volgende generale synode van de Gereformeerde Kerken alleen maar kunnen constateren dat de jarenlange contactoefening daarmee helaas is beëindigd".

Uw commissie meent evenwel, dat uw vergadering niet zonder meer met deze constatering moet en mag volstaan. Zij zal daarbij een uiterste beroep hebben te doen op de Chr. Geref. Kerken om

alsnog gehoor te geven aan ons tweeledig appèl. In het licht van de crisis van de christenheid ook van de nog gereformeerd geheten christenheid in Nederland en in de wereld! Een crisis, die zich sinds „Amersfoort" en „Hilversum" nog zozeer verscherpt heeft.

Daarom te meer zullen wij met alle ootmoed ook over eigen zwakheid en tekort dit beroep doen om samen ons te stellen tegenover het valse eenheidsstreven en de ontstellende afval van deze jaren, onder de klem van het gebod van Christus, om de ware katholiciteit van de kerk te belijden en te beoefenen door in de eenheid van kerkelijk samenleven metterdaad te verenigen met hen, die vasthouden aan het geloof, dat eenmaal den heiligen is overgeleverd en dat geloof naar het Woord Gods in eenzelfde belijdenis uitspreken.

Resumerend wil de commissie u adviseren het volgende uit te spreken en te besluiten (zie blz. 44 - 48).

Namens commissie II:
ds. H. J. de Vries, rapporteur.

**EERDERHEIDSRAPPORT VAN DE COMMISSIE AD HOC INZAKE DOOP VAN
WETTIG GEADOpteERDE KINDEREN**

1. *STAND VAN ZAKEN*

Sinds 1 november 1956 de Nederlandse wet op de adoptie in werking trad, is de vraag naar de doopsbediening aan wettig door gereformeerden geadopteerde kinderen aan de orde gesteld, ook op onderscheidene generale synoden:

Bunschoten-Spakenburg 1958/1959 (Acta art. 97) - geen definitieve beslissing; eerst voorwerp van studie in de kerken;

Rotterdam-Delfshaven 1964/1965 - De p.s. van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg (5 maart 1964 Breda) deed uitspraak in dezen en stelde de g.s. voor zich in gelijke zin uit te spreken, nl.: „Dat op grond van de Heilige Schrift, met name Gen. 17 : 10; Exod. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39; 1 Kor. 7 : 14 en van de belijdenis der kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13 : 1-7, de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen; dat de uitspraak van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/19 hiertegen geen hindernis kan bieden, daar zij werd gegeven in een situatie, waarin van geen wettelijke regeling der adoptie sprake was, gelijk thans in het Burgerlijk Wetboek van het Koninkrijk der Nederlanden, art. 344, geregeld, terwijl mede gezegde uitspraak van Dordt zich meer bijzonder richtte tegen een bepaalde „zendingsmethode” (bijlage: „Rapport inzake de bediening van de doop aan geadopteerde kinderen”, vervaardigd door een commissie uit de classis Axel, bestaande uit de brs. oud. C. K. Herrebout, ds. A. Kuiper en ds. A. I. Krijtenburg, rapporteur).

Commissie IV (rapporteur dr. R. H. Bremmer) stelt voor op grond van een aantal overwegingen uit te spreken „dat bovengenoemde uitspraak van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/1619 geen hindernis kan bieden tegen de doop van door gelovige ouders wettig geadopteerde kinderen”. Daarnaast is ingediend een voorstel „voor de commissie IV” door ds. D. Berghuis, luidende o.m.:

„van oordeel,

dat alleen die kinderen wettig geadopteerde kinderen genoemd kunnen worden wier adoptie bekrachtigd is door een rechterlijke uitspraak in de zin van art. 344 van de Adoptiewet 1956;

dat deze door de rechterlijke uitspraak der overheid als diensdient Gods wettig geadopteerde kinderen door de kerk als wettige kinderen der gelovige adoptief-ouders dienen erkend te worden;

spreekt uit, dat de door gelovigen geadopteerde kinderen in Christus geheiligd zijn en daarom als lidmaten Zijner Gemeente behoren gedoopt te wezen;

spreekt voorts uit, dat voorzover het besluit van de Nationale Synode van Dordrecht 1618/1619 hiertegen enige hindernis zou kunnen bieden, dit besluit door de hierboven vermelde uitspraak buiten werking is gesteld”.

De generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 sprak evenwel uit:

„1. aan het verzoek van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg thans niet te voldoen:

2. een drietal deputaten te benoemen met de opdracht het verzoek van genoemd ressort in studie te nemen en de kerken minstens een half jaar voor de komende synode met een rapport over de aan de orde gestelde kwestie te dienen;

3. dit deputaatschap het te dezer synode uitgebrachte rapport van commissie IV ter hand te stellen”.

De generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 benoemde als deputaten: dr. R. H. Bremmer, ds. J. R. Wiskerke en ds. I. de Wolff;

c. Amersfoort-West 1967 behandelde het deputaten-rapport, dat het voorstel behelst: „De generale

synode komt derhalve tot de uitspraak, dat er geen verhindering bestaat om geadopteerde kinderen, die oorspronkelijk vreemd waren aan het verbond, maar aan wie thans de beloften van het verbond toekomen, tot de bediening van de Heilige Doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier".

Uit commissie II komen twee rapporten met voorstellen: de meerderheidsnota is van drs. E. Teunis, met voorstel uit te spreken, „dat er geen verhindering bestaat om kinderen, die krachtens de bepalingen van het Nederlands Burgerlijk Wetboek door volledige adoptie in een gezin van gelovige ouders de staat van wettig kind van die ouders verkregen hebben, tot de bediening van het sacrament van de doop toe te laten, naar het voor de kinderdoop gebruikelijke Formulier"; de minderheidsnota uit commissie II is van ds. H. D. van Herksen en ds. D. van Houdt en stelt voor uit te spreken „aan het verzoek van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964 oorspronkelijk gericht aan de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 ook thans niet te kunnen voldoen", op grond van de oordelen:

- „1. dat de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964 geen genoegzame gronden heeft aangevoerd, die haar uitspraak wettigen, dat „de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente behoren gedoopt te wezen";
2. dat deze particuliere synode evenmin genoegzame gronden heeft aangevoerd, die de verklaring wettigen „dat de uitspraak van de nationale synode van Dordrecht 1618/19 inzake de doop van heidenkinderen geen hindernis biedt tegen de doop van wettig geadopteerde kinderen".

Amersfoort-West beslist:

„overwegende,

- 1 „dat voor een uniforme doopspraktijk tenminste een groeiende overeenstemming in deze materie nodig is" (generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65, Acta art. 538);
2. dat uit de bovengenoemde bespreking ook is gebleken, dat verschillende aspecten van deze zaak nadere bestudering vereisen;

besluit:

1. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht ten minste één jaar voor de volgende generale synode met een breder rapport over de aan de orde gestelde kwestie de kerken te dienen, welk rapport aan de eerstkomende generale synode moet worden toegezonden;
2. dit deputaatschap de op deze en voorgaande synoden uitgebrachte rapporten ter hand te stellen;
3. het geheel van deze uitspraak ter kennis te brengen van de eerstkomende particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg ... en aan de te benoemen deputaten."

Alzo besloten met 24 vóór en 11 tegen.

- d. Geen rapport op de generale synode van Hoogeveen. Deze synode oordeelde echter: „dat het zeer gewenst is in de onderhavige zaak te komen tot een synodale uitspraak, waarop reeds vele jaren wordt gewacht, terwijl intussen in verscheidene gemeenten geadopteerde kinderen het sacrament van de heilige doop ontvangen",

en zij besloot:

„een commissie ad hoc te benoemen met de opdracht zo mogelijk deze synode op korte termijn te dienen met rapport en advies in deze zaak" (zie Acta art. 251).

II. MATERIE

1. Wat de materie van de onderhavige zaak betreft, mogen wij verwijzen naar de stukken die te dezer zake gediend hebben ter generale synode van Amersfoort-West 1967, die voor het verstaan van deze nota bekend worden verondersteld.

Dit rapport is derhalve niet te verstaan zonder kennis van genoemde stukken die ter vorige synode gediend hebben.

Wij verwijzen derhalve naar:

- a. advies van de door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 benoemde deputaten betreffende de heilige doop te bedienen aan wettig geadopteerde kinderen, Acta, blz. 373-387;
 - b. rapport van commissie II inzake het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 betreffende „de doop van wettig geadopteerde kinderen" (rapporteur drs. E. Teunis), Acta blz. 506-514;
 - c. minderheidsrapport uit Commissie II (van de leden H. D. van Herksen en D. van Houdt) inzake het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 betreffende „de doop van wettig geadopteerde kinderen", Acta blz. 515-529.
2. Gelijk uit het rapport van de door de generale synode van Amersfoort-West 1967 benoemde deputaten blijkt, is bij hen binnengekomen een brief van br. W. Drogts te De Lier, welke brief door deputaten ter beschikking dezer generale synode is gesteld. De conclusie waartoe br. W. Drogts komt, is dat aan wettig geadopteerde kinderen de Heilige Doop niet mag worden geweigerd. Zijn argumenten lopen veelal parallel met de aangevoerde argumenten in de rapporten, die het pleit voeren voor het bedienen van de doop aan wettig geadopteerde kinderen.

Eveneens kreeg de generale synode kennis van een brief van de raad van de gereformeerde kerk te Arnhem in vergadering bijeen op 13-3-1969. Deze raad kreeg te maken met een aanvraag om de Heilige Doop te bedienen aan een wettig geadopteerd kind en was derhalve geroepen een uitspraak te doen. Na overwogen te hebben dat de Overheid vanwege de ongebondenheid der mensen de Adoptiewet 1956 heeft verordend, en dat door deze wet een geheel nieuwe categorie kinderen is ontstaan, zodat de doopspraktijk in de gereformeerde kerken in Nederland daarop niet gericht kon zijn en na eveneens overwogen te hebben, dat door de plaatsing van een adoptie-kind bij gelovige adoptief-ouders de opvoeding in de vreze des HEREN, onder beding van Gods zegen, gegarandeerd is en na ten slotte overwogen te hebben dat het verbond, dat de HERE met Abraham en zijn nageslacht, en met al degenen, die tot zijn huis behoren, sloot (Gen. 17), altijd omvat heeft de eis en de belofte, zulks naar de aard en het karakter van het verbond (Deut. 6, 8, 28 en 30 : 11-20 en het Doopsformulier), kwam deze raad tot de volgende constateringen:

- dat uit het verband van de ganse Heilige Schrift en de belijdenisgeschriften van de gereformeerde kerken in Nederland duidelijk blijkt dat de HERE toeroept tot de gemeente des Heren wie Hij wil (Psalm 87; Hand. 2 : 39);
- dat dit toeroepen echter geschiedt door het werk van mensen;
- dat de HERE ook adoptief-ouders inschakelt om te komen tot de volheid van zijn kerk op aarde;
- dat de HERE ons hier iets laat zien van zijn kerkvergaderend werk, waarbij Hij het door Hem gezegend volk inschakelt ... opdat alle einden der aarde Hem zouden vrezen ... (Psalm 67).

Hij was dan ook van oordeel, dat geen schriftuurlijke verhindering bestaat om aan *deze* wettig geadopteerde kinderen de Heilige Doop te bedienen en sprak uit aan het verzoek van de broeder en zuster, die de Heilige Doop hadden aangevraagd, te voldoen.

3. Wanneer wij nu het geheel der stukken overzien, dan wordt de beslissing van deze generale synode gevraagd met name m.b.t. de uitspraak van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964, die - uitgaande van de sedert 1956 vigerende Adoptiewet met een beroep op Gen. 17: 10-14; Exod. 12 : 43-49; Hand. 2 : 39; 1 Kor. 7 : 14 en op de belijdenis der Kerk t.a.v. het ambt der overheden, art. 36 N.G.B., vgl. Rom. 13: 1-7 - in de bekende afwijzende uitspraak van de Dordtse Synode geen verhindering zag de Heilige Doop te bedienen aan de door gelovigen wettig geadopteerde kinderen als leden der gemeente, omdat de uitspraak der Dordtse synode gegeven werd in een situatie, waarin van geen wettelijke regeling der adoptie sprake was gelijk thans in het Burgerlijk Wetboek geregeld is, terwijl die uitspraak

van Dordt zich meer bijzonder richtte tegen een bepaalde zendingsmethode.

In de minderheidsnota ter generale synode van Amersfoort-West is met name in dit verband gewezen op art. 31 K.O. (zie: voorts overwegende 1, Acta blz. 529). Ook thans zal dit het uitgangspunt voor het nemen van een beslissing dienen te zijn. De Dordtse synode deed immers een uitspraak betreffende het dopen van kinderen die niet in de verbondskring geboren zijn.

Naar artikel 31 K.O. is deze uitspraak voor vast en bondig te houden, tenzij bewezen worde dat deze uitspraak strijdt tegen Gods Woord of de kerkenordening. Derhalve moet de vraag gesteld worden: Is dat bewijs geleverd? Daarbij zullen wij voor ogen moeten houden dat er wèl verschil is in situatie. Immers de situatie in Indië ten tijde der Dordtse synode verschilt van de situatie die geschapen is door het aanvaarden van de wet op de adoptie in 1956. Maar de overeenkomst is beslissend, wanneer het gaat over de vraag aan welke kinderen de Heilige Doop mag worden bediend. En dan blijft de vraag klemmen: zijn de door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg ingebrachte bezwaren tegen de uitspraak van Dordrecht 1618 doorslaggevend?

Daartoe zal het nodig zijn aandacht te geven aan hetgeen in het rapport der commissie Herrebout-Kuiper-Krijtenburg ten grondslag gelegd is aan de genoemde uitspraak.

Het rapport: H.K.K.

Eerst een beschouwing wijdend aan de betekenis van de wet van 1956, zegt het rapport (blz. 3): „Het kan onze taak niet zijn de mérites van deze wetgeving breed te beoordelen.” Wij zijn van oordeel dat dit juist wèl noodzakelijk is, omdat eerst door de wet van 1956 het adoptievraagstuk acuut en urgent werd. Bovendien is het een belangrijk argument en element in de oordeelsvorming geweest, dat deze wet door de wettige overheid gegeven is. Deze gedachte moet juist kritisch worden gezien en dan kan men er niet omheen aan de mérites van de wet aandacht te schenken.

In het hieronder volgend onderdeel A willen wij dan ook meer aandacht aan de wet en alles wat daarmee samenhangt geven dan in de vorige rapporten is geschied. Te meer is dit noodzakelijk omdat in het rapport gezegd wordt, dat er inderdaad vele gevallen denkbaar zijn, waarin het betreden van de adoptie-weg voor christen-pleegouders ernstige spanningen zou oproepen met de schriftuurlijke eis van betoon van barmhartigheid. Het komt de commissie H.K.K. echter voor, dat deze dingen liggen op de weg van de ambtelijke en pastorale zorg, vóór het tot adoptie-aanvraag in bepaalde gevallen komt; waarom de commissie daarop dan ook niet verder ingaat. Wij menen echter hierin een ernstige lacune in het rapport te moeten opmerken. De kerkelijke uitspraak van Dordt 1618 kan volgens dit rapport niet zonder meer van toepassing worden geacht op de geheel nieuwe situatie, die door de wet van 1956 is ontstaan.

Wij zijn echter van gevoelen, dat de gronden die in Dordrecht ter sprake zijn geweest van beheersende betekenis zijn voor het doen van een synodale uitspraak in deze zaak. Daaraan zal aandacht gegeven worden in het hieronder volgend onderdeel B. Daarmee willen wij dieper graven ter nadere fundering van de uitspraak, die wij uw vergadering willen voorstellen, dan gedaan is in het deputaten-rapport (voortaan afgekort D.R.) waarin gezegd wordt: „Wij zullen ons in dit rapport niet verdiepen in al de argumenten, die pro en contra ter synode werden aangevoerd.”

Wij willen dat echter wèl doen, vanwege de schriftuurlijke gronden, die in de discussie ter Dordtse synode naar voren gebracht zijn en om bij onze oordeelsvorming te blijven in de historisch-gereformeerde lijn, die in zo vele opzichten het werk onzer synode heeft gekarakteriseerd.

Wij laten nu derhalve de genoemde onderdelen A en B volgen.

A. *De wet ter regeling van de adoptie.*

De wet op de adoptie is een wijziging van enkele bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en het Wetboek van Strafrecht.

Voor ons doel is alleen het eerste wetboek van belang. En dan wel met name art. 344 j, 1 en n.

Na een aangebrachte wijziging en, voor wat het tweede lid betreft, na de aanvaarding van het amendement van de heer Van Rijckevorsel c.s. luidt punt j: „Adoptie geschiedt door een uitspraak van de rechtbank op verzoek van een echtpaar, dat een kind wil adopteren.

Het verzoek kan alleen worden toegewezen, indien de adoptie zowel uit het oogpunt van verbreking van de banden met de ouders als uit dat van bevestiging van de banden met de adoptanten, in het kennelijk belang van het kind is en aan de voorwaarden, door het volgende artikel gesteld, is voldaan. Het verzoek kan ook door de overblijvende echtgenoot na het overlijden van de echtgenoot worden gedaan, wanneer blijkt, dat het voornemen daartoe reeds tijdens het huwelijk bij beide echtgenoten bestond, doch de dood heeft verhinderd uitvoering aan dit voornemen te geven. Ook in dit geval worden beide echtgenoten als adoptanten aangemerkt.

Is het kind veertien jaar of ouder, dan beslist de rechter niet dan nadat hij het kind heeft gehoord."

Punt 1 luidt:

„Door adoptie verkrijgt het kind de staat van wettig kind van de adoptief-ouders. Door adoptie houden op burgerlijke betrekkingen te bestaan tussen de geadopteerde en zijn bloed- en aanverwanten in de opgaande linie en in de zijlinie."

Punt n luidt:

„De adoptie kan door een uitspraak van de rechtbank op verzoek van de geadopteerde kinderen worden herroepen.

Het verzoek kan alleen worden toegewezen, indien de herroeping in het kennelijk belang van het kind is, de rechter van de redelijkheid der herroeping in gemoede overtuigd is, en het verzoek is ingediend niet eerder dan twee jaren en niet later dan drie jaren na de dag, waarop de geadopteerde meerderjarig is geworden."

In de door de toenmalige minister van Justitie, mr. L. A. Donker, gegeven memorie van toelichting wordt het uitgangspunt gekozen in de titel van het in 1946 verschenen proefschrift van dr. H. P. Cloeck: „Adoptie als maatregel van kinderbescherming". In tegenstelling met hetgeen in andere landen voorkomt (voorkwam), waarin de adoptie geschiedde in het belang van de adoptanten, die maatregelen namen om een uitstervend geslacht in stand te houden, verlangt men òn in het buitenland òn in Nederland adoptie als een maatregel in het belang van het kind, dat bescherming behoeft.

In de memorie van toelichting wordt sterk bepleit, dat de adoptie, wil deze werkelijk zekerheid geven, *onherroepelijk* moet zijn. Uit de latere wetsbehandeling blijkt, dat de minister dit standpunt niet heeft kunnen volhouden, gelijk ook uit het bovengeciteerde punt n blijkt. Er kunnen zich - aldus de minister - (2884) gevallen voordoen, waarbij de absolute onherroepelijkheid tot bezwaren zou kunnen leiden. Daarom heeft hij een herroepingsclausule opgenomen, n.l. een herroeping onder controle van de rechter.

Het zal niet mogelijk zijn in het kort bestek van een rapport-ter-synode de gehele wetsbehandeling de revue te laten passeren. Op enkele saillante punten moet echter wel de nadruk worden gelegd. Aan het betoog van de heer Verkerk ontleen wij (2851): „Adoptie is een geheel zelfstandige instelling met een geheel eigen structuur en karakter. Ik geloof dat het goed is hier eigen visie op de adoptie zo duidelijk mogelijk weer te geven en stelling te nemen tegenover hen, die zeggen dat onherroepelijke adoptie de banden des bloeds definitief doorsnijdt en daarom in strijd met de natuur is en een inbreuk in de scheppingsorde vormt. Ik citeer hiertegenover wat mr. Frieman schrijft in „Trouw" van 6 februari 1954: „De zonde kan de band tussen ouders en kinderen zo ernstig aantasten, dat ze reeds dood is voor enig mens heeft ingegrepen". Mr. Frieman sluit zich aan bij het oordeel van dr. van der Zwet: „de ouder-kind-relatie ligt niet op het natuurlijke vlak zonder meer, want het kenmerk ervan is de ouderliefde en waar deze niet opbloeit of verkilt, wordt het ouderschap voor de kinderen een vloek. Grijpt na verloop van tijd de overheid daar in, dan wordt er geen bestaande band doorgesneden, maar wordt slechts een jammerlijk rudiment opgeruimd." Even verder: „God plaatst de geadopteerde op een andere wijze op onze weg dan onze eigen kinderen. Het welslagen en het geluk is in beide gevallen anders gekleurd. De natuur behoeft niet geïmiteerd noch verdoezeld te worden. Het open kaart spelen beheerst het welslagen van de adoptie. Wie adoptie dan ook ziet als een sluitstuk der Nederlandse ontwikkeling van de kinderbescherming, behoeft geen vrees te koesteren voor een experiment. Dreiging van verkeerde verhoudingen ontstaat slechts, als men in het instituut van de adoptie vreemde elementen indraagt, elementen, ontleend aan macht of belang of ontsproten meer aan bewogenheid dan aan mededogen."

Aan het slot van zijn betoog merkt hij op: „Adoptie geeft voor afgesneden mogelijkheden een nieuwe kans op een stukje levensgeluk. Wie de kreet van het bloed hiertegen aanheft, monopoliseert één facet en sluit zijn oog voor de andere facetten: vastigheid en rust.”

De minister sluit zich hierbij aan (2865) door nog eens te onderstrepen dat het instituut van de adoptie als een uitbouw van ons stelsel van kindbescherming is te kwalificeren en concludeert uit de door de heer Verkerk uit het artikel van mr. Frieman geciteerde woorden: „de ouderliefde is geen biologisch verschijnsel. Zij kan ook ontwaken en tot volle bloei komen jegens een kind waarmee geen natuurlijke banden ontstaan. Zo kan een nieuwe levenseenheid ontstaan, die evenzeer een feit is als die tussen bloedverwante ouders en kinderen. Is deze nieuwe levenseenheid eenmaal gegroeid, dan krijgt zij juridisch op volle erkenning en bescherming aanspraak. Dit is een geheel andere basis dan het „*adoptio naturam imitatur*.” (vert.: adoptie bootst de natuur na).

Opm. In deze behandeling treedt wel duidelijk het bedenkelijke karakter van deze wijze van adoptie aan de dag. Humanistische uitgangspunten springen hier duidelijk naar voren, m.n. het *individualistisch* beschouwen van het kind en het devalueren van het zgn. „biologisch ouderschap”.

Een vraag die zich hier niet terugdringen laat, is: waarom is ter bescherming van het kind *adoptie* nodig? Juist in Nederland waren er toch goede kindwetten.

Degene die vóór adoptie pleiten, kwalificeren deze adoptie als een bekroning dier wetten.

Het maakt echter in de behandeling van de wet op de adoptie in de volksvertegenwoordiging meer de indruk, dat men in Nederland niet wilde achterblijven. Zowel de heer De Vos van Steenwijk als mej. Tjeenk Willink (resp. 2121 en 2130) wijzen erop, dat alleen in Portugal en Nederland de adoptie nog niet wettelijk geregeld was.

Een element, dat steeds in de behandeling in de Tweede en Eerste Kamer genoemd wordt, is het element van *zekerheid*.

Dient hier echter niet overwogen te worden wat mr. E. J. Groenevelt schrijft (Lucerna, le jrg. blz. 162): „... dat de zeer verstrekkende weg van de adoptie *ter wille van de zekerheid alleen* niet noodzakelijk behoefde te worden ingeslagen. Als een bepaling in het Burgerlijk Wetboek zou worden opgenomen in deze zin, dat, na verzorging van een pleegkind gedurende tenminste x jaar (het juiste aantal is hier niet belangrijk) en onder bepaalde voorwaarden, dit kind *niet* door de ouders kan worden teruggevraagd, *tenzij* verzorging en opvoeding door die ouders *beter en meer in het belang van het kind moet worden geacht*, zou naar mijn mening in het algemeen genoegzame zekerheid zijn verkregen”.

Verder wijst mr. Groenevelt er op, dat adoptie diegenen, die er gebruik van kunnen maken, alle gewenste zekerheid biedt. Maar, zo schrijft hij, „dat zijn immers alleen *die* pleegkinderen, die van hun eigen ouders naar het ministeriële woord *niets meer te verwachten hebben!* En die hebben toch eigenlijk zekerheid het minst nodig, omdat terughalen door de ouders bij hen toch veelal op een rechterlijk veto zou zijn gestuit! M.a.w. die pleeggezinnen, die zekerheid het meest nodig zouden hebben, krijgen die niet door adoptie. Daarom zou wellicht toch nog, geheel los van de adoptiebepalingen, te overwegen zijn of ook voor hen - zonder de banden met die ouders, die voor hun kind nog iets kunnen en willen betekenen, door te snijden - niet iets kan worden gedaan in de hiervóór gesuggereerde zin.”

Terecht legt mr. Groenevelt er de vinger bij, dat de hele tegenwoordige kindbescherming als een gebrek heeft, dat men - althans in theorie - te eenzijdig alleen het belang van het kind laat meetellen.

Daarom kan nogmaals de vraag gesteld worden: Is adoptie noodzakelijk?

Deze vraag klemmt te meer als in hetzelfde nummer van Lucerna br. C. Rosenbrand (blz. 181) - die niet verklaart een tegenstander van adoptie te zijn, maar een aansporing tot bezinning wil geven - schrijft, dat men zich wel goed rekenschap van de consequenties van een adoptie-procedure moet indenken. „Het kind wordt immers losgemaakt uit zijn door God gewilde natuurlijke banden. Met de adoptie vervalt niet het feit, dat *die* vrouw de moeder en *die* man de vader is van het kind en dat dit kind hun bloedeigen zoon of dochter is. Dat is nimmer uit te wissen. De adoptie maakt geen kind tot een eigen kind. De beleving van de eigen ouders is en blijft een geheel andere dan die van de adoptief-ouders”. Terecht wijst hij er op (blz. 190), dat *reclassering* der ouders moet prevaleren boven adoptie. Dat is wel niet gemakkelijk naar voren te brengen in dagen, waarin het een soort mode is om over adoptie te

praten alsof dit het een en het al is, waarbij alle pogingen tot reclassering van de ouders en herstel van scheefgetrokken verhoudingen als veel minder belangrijk worden *gezien*, maar het blijft toch een *opdracht!* En een opdracht duurt langer dan een mode.

In dit verband kan ook verwezen worden naar de opmerking in de minderheidsnota, die ter synode van Amersfoort-West 1967 diende, inzake het mogelijk zijn van de bekering der hun kinderen verwaarlozende ouders (Acta blz. 519).

Het merkwaardige feit doet zich voor, dat tijdens de wetsbehandeling in de beide Kamers onzer volksvertegenwoordiging meer dan één bezwaar is genoemd tegen de wet op de adoptie, terwijl toch in beide Kamers het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming is aangenomen. De bezwaarden hebben zich kennelijk neergelegd bij het aanvaarden van dit ontwerp.

Toch zijn de geuite bezwaren leerzaam.

Al hebben zij in de volksvertegenwoordiging het ontwerp van wet niet kunnen tegenhouden, voor ons nochtans kunnen zij van belang zijn in de beoordeling van de adoptie in het algemeen en voor de beantwoording van de ter synode dienende zaak in het bijzonder. Wij beperken ons derhalve bij het weergeven der wetsbehandeling tot de argumenten-„contra” en dat nog wel op summiere wijze, slechts een greep doende uit de ingebrachte religieuze en sociologische bezwaren (al vloeien deze beide aspecten in elkaar over), derhalve niet strevend naar volledigheid, maar slechts naar doeltreffendheid.

Hierbij laten wij de discussie over zaken als „de adellijke titel”, waarover de heer De Vos van Steenwijk in de Eerste Kamer breed betoogde, uiteraard buiten beschouwing, te meer omdat de minister ten aanzien hiervan terecht opmerkte (2137) dat deze zaak op het terrein van het publieke recht ligt, terwijl de onderhavige aangelegenheid van burgerrechtelijke aard is. Eveneens laten wij de discussies over de leeftijdsgrenzen van de adoptief-ouders buiten beschouwing.

Allereerst geven wij aandacht aan bezwaren genoemd door de heer Lemaire in de Tweede Kamer (2843).

Zijn uitgangspunt neemt hij in de reeds genoemde spreuk „Adoptio naturam imitatur”. „Alles wat imitatie is, is niet echt en verlokt tot het genoeg nemen met het onechte ten koste van het echte.” Hij kwalificeert de adoptie als een rechtsfiguur, waardoor de grondslag van het familierecht, waarmee ons volk sedert eeuwen als met een verworven zaak goed vertrouwd is, in de wortel wordt aangetast. „Men kan geen bepaling in ons Burgerlijk Wetboek over de familie lezen of daarin straalt de natuurlijke werking van de bloedverwantschap door. De keerzijde van de medaille is, dat door de adoptie met de bloedverwantschap van de natuurlijke ouders rechtens niet gerekend wordt; evenmin met hun natuurlijk recht op en hun natuurlijke verantwoordelijkheid voor het grootbrengen van het kind.”

De zwakke plek in de regeringsmemories acht hij, dat op de vraag waartoe de adoptie dient, niet in alle scherpte het antwoord wordt gegeven. De stukken dienen de adoptie aan als maatregel van kinderbescherming. De memorie van toelichting zegt, dat door de invoering van de adoptie de kinderbescherming wordt uitgebouwd en de memorie van antwoord zegt, dat de adoptie moet worden aanvaard in ons kinderrecht. De te verschaffen zekerheid dat het pleegkind niet meer door de eigen ouders kan worden weggehaald, is het hoofdargument voor de adoptie, zo zegt de memorie van antwoord verder. „En om dit te adstrueren en te releveren, wijzen de stukken er nadrukkelijk op, dat volgens een vooropgeschoven bepaling van het wetsontwerp adoptie alleen kan geschieden, wanneer zij „in het kennelijk belang van het kind” is”.

Dit wordt echter door hem bestreden.

Het adoptie-instituut steekt in zijn strekking en werking aan alle kanten buiten de kinderbescherming en het kinderrecht uit.

De adoptie is iets anders dan de uitbouw van de kinderbescherming, omdat zij alleen denkbaar is wanneer de ouders van het kind afstand willen doen en anderen het kind tot zich willen nemen.

„Hoe de zaak ook gekeerd en gedraaid wordt, vast blijft staan, dat de adoptie heel de status van de geadopteerde en tevens de rechtspositie van de adoptanten en die van natuurlijke ouders wijzigt, dat de adoptie gevolgen heeft met betrekking tot de verwantschapsverhoudingen in de families, dat zij erfrechtelijke gevolgen impliceert, straks zelfs gevolgen met betrekking tot de nationaliteit”. Al die gevolgen acht hij niet meer te beschouwen als uitbouw van de kinderbescherming.

Werkelijke kinderbescherming zou kunnen volstaan met een wetsbepaling, dat de onredelijke ontneming van pleegkinderen aan de pleegouders verbiedt. Zijn grote bezwaar tegen de adoptie is, dat in gevallen, waarin adoptie overwogen wordt, de goede principes van kinderbescherming, dat ouders - ook ongehuwde moeders - en kinderen zoveel mogelijk naar elkaar toe moeten worden gebracht, niet

meer gerealiseerd kunnen worden.

De tendens van onze kinderbescherming om zoveel mogelijk ouders en kinderen bij elkaar te houden moet krachtig haar loop blijven volgen.

Als een ander bezwaar noemt hij, dat door de adoptie ook de uit de staat van een wettig kind voortvloeiende burgerlijke betrekkingen tot de ouders en de grootouders van de adoptanten ontstaan, zonder dat deze familieleden in de opgaande linie enige bedisselende meningsuiting toekomt.

Wel zegt de memorie van antwoord, dat het kind in de regel door de grootouders en verdere familie niet minder als familielid zal zijn aanvaard dan een eigen kind van hun kind of bloedverwant. Er zal zich wel eens een uitzondering voordoen, maar het geval doet zich ook wel voor, dat grootouders of verwanten vijandig staan tegenover de kinderen van hun schoonzoon, hoezeer dezen ook de kinderen zijn van hun eigen kind of bloedverwant.

De argumentatie, nu, acht hij heel zwak, omdat hier het ontstaan van familie-betrekkingen door het rechtsmiddel van de adoptie op onredelijke wijze gelijkgesteld wordt met de op de natuur gebaseerde familiebetrekkingen.

Niet minder kritisch laat de heer Van der Feltz zich uit.

Hij twijfelt aan de wenselijkheid van de adoptie, omdat deze, hoe goed ook bedoeld, in wezen iets tegennatuurlijks is.

Voorals maakt hij er bezwaar tegen, dat de band tussen ouders en kind door de wet blijvend wordt verbroken.

Men mag immers nooit voorbijzien, dat, uitgezonderd misschien bij sommige ontaarde moeders, de band en de liefde van de eigen moeder toch altijd van een andere geaardheid is dan die van de beste pleegmoeder of adoptiefmoeder. Wanneer de band met de eigen moeder door de adoptie blijvend verbroken wordt, dan kan dit zeer ten nadele van het kind zijn.

Er zijn helaas wel gevallen van volkomen immorele en zedeloze vrouwen, aan wie haar eigen kind niet mag worden toevertrouwd. Daar kan hij als Officier van Justitie en voorzitter van de Voogdijraad over meespreken. Maar er zijn ook andere gevallen. Bijvoorbeeld: als een ongehuwde moeder die in haar jeugd een misstap heeft begaan en die in wanhoop over de schande die zij als ongehuwde moeder over zich voelde komen, haar kind heeft laten adopteren, maar later een huwelijk aangaat dat kinderloos blijft en steeds meer gaat verlangen naar haar eigen kind, dan kan zij bij deze regeling van de adoptie haar eigen kind niet meer terug vragen.

Ook op het punt dat het wetsontwerp spreekt van de opzet om het geadopteerde kind in alle opzichten volkomen gelijk te maken aan een eigen kind, heeft hij bezwaren omdat een geadopteerd kind van anderen bloede is. Dat het motief van kinderbescherming niet opgaat, illustreert hij uit de wetsbepaling dat overspelige en bloedschennige kinderen door hun natuurlijke ouders niet kunnen worden geadopteerd, terwijl de rechtspositie van deze kinderen niet kan worden geregeld. Nu er een mogelijkheid is om door adoptie juist de zeer moeilijke positie van deze kinderen te verbeteren, verhindert het wetsvoorstel, dat deze kinderen door hun natuurlijke ouders zouden kunnen worden geadopteerd.

In zijn antwoord wees de minister erop, dat deze zaak hier niet aan de orde is.

In de Eerste Kamer vroeg de heer De Vos van Steenwijk zich af, waarom ook, wanneer een van de echtgenoten bij het aangaan van een huwelijk al een onwettig erkend kind heeft, en beide ouders dit wensen te adopteren, dit absoluut onmogelijk wordt gemaakt. Wij kunnen ter synode ons niet in al deze gevallen verdiepen, maar er wèl de conclusie uit trekken, dat het motief van „kinderbescherming” toch nog wel aan bedenkingen onderhevig is.

Het meest indringend is wel de critiek door de heer Diepenhorst uitgebracht in de Eerste Kamer.

Als hij zich afvraagt: Wat gebeurt bij adoptie, dan geeft hij ten antwoord: „Bij een kind worden de banden van het bloed aan zijn verwekkers, zijn natuurlijke of wettelijke ouders, behoudens het blijven bestaan der huwelijksbeletselen, doorgesneden, en het wordt overgezet in een ander gezinsverband. Het ontvangt daar een positie als zoon of dochter des huizen, nieuwe huwelijksbeletselen worden opgeworpen, erfrecht, ofschoon niet altijd volledig, wordt als regel verkregen. Een aanspraak op verzorging, een plicht tot onderhoud ontstaan. De nationaliteit van de adopterende ouders kan nogal eens worden aangenomen. Vaak brengt adoptie, naar een bekende uitdrukking, het tehuisloze kind naar het kinderloze tehuis.”

Voorts: „De adoptie ondermijnt de verantwoordelijkheid der ouders, verkracht de natuur, doet jonge

ongehuwde moeders onder druk der opspraak duchtende familie afschuwelijke beslissingen nemen. Mag men tussen kinderen en natuurlijke ouders een scheiding, een scheiding welke, zelfs bij eventuele herroepingsmogelijkheid, bedoeld is eens en voorgoed te zijn, teweeg brengen?

De vader blijft weliswaar vaak een duistere figuur, maar de moeder kent men dan toch met stelligheid. Is het geoorloofd om te tornen aan de banden van het bloed, om, sterker nog, deze te verbreken? Leert de ervaring niet dat kinderen het best bezorgd zijn bij hen, door wie zij onder het hart gedragen werden?"

Vervolgens zegt hij: „Er wordt vrijpostig omgesprongen met de persoonlijke status van het kind. Adoptie tast de menselijke waardigheid, het recht op afstamming en voorgeslacht aan, is in strijd met de rechtsbeginselen van een beschaafd land, vormt een gewelddadige inbreuk door ruwe hand op de lotsbestemming".

En dan volgt een vraag die voor de synode van allesbeheersende betekenis is: „Waar zijn, aldus vraagt men in christelijke kring, *de schriftuurlijke gronden voor de geoorloofdheid van de adoptie?*

Deze laatste vragen geen breedvoerige beschouwing. ZE ZIJN ER NIET, want hier vallen alle aanvankelijk toesprekende bijbelplaatsen bij nadere overweging af. Noch Jakobs verhouding tot de zonen van Jozef (Gen. 48 : 11), noch het ons omtrent Hadads zoon Genubath meegedeelde (1 Kon. 11 : 20), evenmin als het feit, dat Mordechai zich Esthers lot aantrekt (Esther 2 : 7) leveren iets voor de adoptie op. Dat is ook met Ruth en haar verhouding tot Naomi het geval (Ruth 1). Vanzelfsprekend moet de betrekking tussen Jezus en Jozef buiten het ons bezig houdende probleem worden gehouden. Slechts rest, dat het Nieuwe Testament in overdrachtelijke zin van de Huiiothesia, de aanneming tot kinderen spreekt (zie in dit verband Joh. 1 : 12; 1 Joh. 3 : 1; Rom. 8 : 15, 23; 9 : 4; Gal. 4 : 5; Ef. 1 : 5), ofschoon aan J. van der Ploeg mag worden toegegeven, dat de Heilige Schrift in zover sympathiek staat tegenover de adoptie dat zij verwaardigd wordt om hogere verhoudingen te verbeelden (Rooms-Katholiek Artsenblad 1954, 200). Tegenover de meer algemene religieus-bijbelse fundering, dat God een kind ter adoptie op de weg der pleegouders plaatsen kan (B. W. van Houten in „De Koepel", Overdruk 1951-1952, 5), dat de Heilige Schrift van zulk een bijzondere levensleiding vol is, past tenslotte in dit kader van de principiële rechtvaardiging van het aannemen van kinderen het allergrootste voorbehoud".

Opm. Voor de ter synode aanhangig gemaakte zaak zijn deze beschouwingen van grote betekenis.

Wij kunnen er dit uit leren, dat niet de vraag moet gesteld worden, dat uit de Heilige Schrift aangetoond moet worden, dat de daad van adoptie in strijd is met Gods geopenbaarde Woord en wil, doch wij hebben ons de vraag te stellen: waar zijn in de Heilige Schrift de gronden voor de adoptie te vinden? Met Diepenhorst kan gezegd worden: DIE ZIJN ER NIET. Welnu, dan moeten wij ook geen gronden creëren.

Als de adoptie, zoals die in de wet van 1956 is „aanvaard", een zo vanzelfsprekende zaak zou zijn, dan zou de HERE daarvan zeker openbaring hebben gegeven. De waarheid is toch niet eerst in 1956 „uitgevonden". Maar - integendeel - er zijn wel andere Schriftgegevens in dit verband te noemen.

Zie de minderheidsnota ter generale synode van Amersfoort-West 1967, Acta blz. 520 en in overwegende 3, blz. 529.

Leggen wij ten slotte het oor te luisteren bij het betoog van de heer Witteman in de Eerste Kamer.

Uit het voorlopig verslag citeert hij, dat er leden waren, die er van overtuigd waren, dat de soms sterk geïdealiseerde „banden des bloeds" weliswaar van fundamentele betekenis zijn, doch dat daarnemens de psychische binding van essentieel belang is voor de menswording van het kind. Zij verwonderden zich er over, dat juist in sommige confessionele kringen de genegenheid bestaat, aan de natuurlijke band tussen ouders en kind een vergaand primaat te verlenen boven de psychische relatie.

Hij reageert daarop: „De verwondering, die hier wordt geuit, is wederkerig. Hoe kan men, zoals deze leden doen, deze natuurlijke hand en de psychische relatie op één lijn stellen om daaruit in voorkomende gevallen een keuze te doen? Zijn wij in Nederland al zo ver, dat wij aan de opportuniteit de plaats geven van de beginselen? Voor ons rooms-katholieken is het een natuurrechtelijk beginsel, dat ouders en kinderen bij elkaar behoren en dat alleen indien hoogst noodzakelijk, deze band mag worden verbroken. Waar zou het heen moeten, als men aan de psychische relatie tussen ouders en kinderen een zodanig gewicht ging toekennen als blijkbaar deze leden doen?"

En vervolgens: „De adoptie is een maatregel van kindbescherming. Het is een algemene regel, dat maatregelen van kindbescherming zich behoren uit te strekken tot de meerderjarigheid en niet later. Dat is ons eerste bezwaar. Wij moeten ook niet vergeten, dat adoptie diep kan ingrijpen in de

natuurrechtelijke verhoudingen. Men moet daartegen niet aanvoeren dat adoptie geen fictie van geboorte is, en slechts burger-rechtelijke banden wil verbreken. Zo wordt ook dikwijls de echtscheiding goedgepraat. Men zegt dan dat dit alleen een verbreking van burgerrechtelijke banden is. Maar juist in het familierecht zijn de burgerrechtelijke regels gefundeerd op diep zakelijke beginselen".

Opm. Genoeg, om te stellen, dat niet zonder meer de wet kan worden geaccepteerd, omdat de wettige overheid langs wettige weg de adoptie bekrachtigt, zoals door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg is gesteld. Dan valt - zowel formeel als materieel - een belangrijk element uit de uitspraak dezer p.s. weg.

B. De discussie ter Dordtse synode.

In D.R. (blz. 4 en 5) wordt verwezen naar de dissertatie van dr. H. Kaajan (1914), die op blz. 248 van zijn proefschrift schrijft: „Bij de vaststelling der notulen werd nog gevraagd of de synode niet beter deed haar besluit over de heiden-kinderen in de acta met redenen te omkleden, maar er werd geantwoord, dat dit licht aanleiding kon geven tot haarkloverijen en tegenwerpingen en het ook niet strookte met het gezag der synode, om te redeneren maar wel om te besluiten".

Zo zal dus, wie de Acta der Dordtse Synode inziet, niets van de discussie terugvinden. In D.R. (blz. 4) wordt er op gewezen, dat het oordeel der synode verdeeld was: er is immers geoordeeld „met de meeste stemmen". Terecht lezen wij in dit rapport: „De oordelen, zowel van de buitenlandse als van de binnenlandse afgevaardigden liepen sterk uiteen." Helaas heeft dit rapport alle argumenten, die „pro" en „contra" ter synode werden aangevoerd, niet vermeld. Naar ons inzicht ten onrechte.

Bij vermelding zou gebleken zijn, dat er „niets nieuws onder de zon is". Zowel de argumenten „pro", als de argumenten „contra" zijn vrijwel gelijk aan die, welke heden ten dage worden aangevoerd.

Gezien het redebeleid van dit rapport, laten wij de argumenten „pro" thans buiten beschouwing. Ze werken wel door in de nota's, die gewijd zijn aan de verdediging van de mogelijkheid de Heilige Doop te bedienen aan geadopteerde kinderen. Derhalve geven wij, ter nadere bepaling en fundering van ons gevoelen, argumenten „contra" door.

Vooraf echter een historische opmerking.

Ds. Adriaen Jacobson Hulsebos, predikant te Jacatra, had een brief naar de kerkeraad en de classis van Amsterdam gezonden. Dat dit juist Amsterdam was, behoeft ons niet te verbazen, wanneer wij bedenken dat juist die classis zich het meest aan de Indische kerken gelegen liet liggen.

Vergaderden in die stad niet doorgaans de Heren Bewindhebbers van de O.I.C.? Was daar niet steeds het grootst aantal predikanten bijeen, om de belangen der Indische kerken bij de Heren XVII te bepleiten?

Welnu, in zijn brief stelde ds. Hulsebos enige vragen omtrent de doop en huwelijk in Oost-Indië.

Op 27 juli 1617 legde de kerkeraad dit schrijven terzijde met de bedoeling er later op terug te komen.

Op 9 november 1617 werd aan de kerkeraad meegedeeld, dat de classis de kerk te Amsterdam had belast de brief te beantwoorden. De kerkeraad stelde de zaak weer uit. Niet eerder dan op vergadering van 29 maart 1618 kwam de brief weer ter sprake en daaruit wel in het bijzonder de vraag: „of men de kinderen der heidenen mag of moet dopen, wanneer zij van Christenen aangenomen zijn om in de christelijke leer onderricht te worden".

Deze vraag werd wel zeer belangrijk geacht. Desondanks nam de kerkeraad niet aanstonds een beslissing.

Eerst op 15 november 1618 kwam de zaak opnieuw aan de orde. De predikanten Trigland en Rolandus waren afwezig, omdat zij de Dordtse synode bijwoonden. Men besloot nu uit de moeilijkste vragen gravamina te trekken, van welke er twee naar de synode zouden worden gezonden.

Het eerste gravamen: of de doop voor goed gekend mag worden, die bediend is door kooplieden, etc. die daartoe door de Kerk niet zijn geautoriseerd, werd door ds. Rolandus maar niet eens ter synode ingediend om de eer van de kerkeraad te redden. Het was immers vanzelfsprekend dat een zodanige doop geen doop was.

Het tweede gravamen werd wel ingediend, nl. door ds. Trigland. Het luidde: of men de kinderen der heidenen, in Oost-Indië zal mogen dopen, die ten enenmaal overgegaan zijn in de familie der

christenen, en die een christen hebben, die belooft, hen in de christelijke religie op te voeren.

Op deze enigszins zonderlinge wijze was deze zaak dus ter synode gekomen. Bepalen wij ons nu tot de discussie.

1. De afgevaardigden van de *Paltz* wilden noch kleine, noch oudere knapen ten doop toelaten, tenzij zij groot geworden zijn en onderwijs hebben ontvangen. Zij voerden daarvoor de volgende gronden aan:
 - a. De Heiland heeft aan de apostelen, toen zij tot de heidenen gingen, nadrukkelijk gezegd, dat zij hen eerst moeten onderwijzen en dan dopen.
 - b. De kinderen der heidenen zijn *geen bondgenoten Gods*, maar onrein, daar beide ouders onrein zijn.
 - c. Ook is hun toestand gans verschillend van die der slaven en vreemdelingen in het huisgezin van Abraham, daar deze immers ook zelf het geloof van hun heer Abraham beleden en de God van Abraham aanbaden.

Opm. Voorwaar, geen onbelangrijk argument!

2. De afgevaardigden van *Zwitserland* brachten naar voren:
 - a. Christus heeft de heiden-apostelen voorgeschreven, dat zij eerst onderwijzen en dan dopen zouden.
 - b. Paulus heeft kinderen, die niet uit een heilige vader en moeder ontsproten zijn, onrein geheten.
 - c. Ook de apostelen doopten niet degenen, die zij tot de christelijke kerk wilden overbrengen, maar hen, die reeds waren overgebracht.
 - d. Indien de heiden-kinderen door de verkiezing Gods schapen van Christus' kudde zijn en aldus in het verbond der genade, dan zal hun het uitstellen van de doop niet tot schade zijn. Immers niet het ontberen, maar het verachten van de doop maakt doem-schuldig.

Opm. Afgedacht van de verkeerde visie op de relatie: verbond-verkiezing, is de laatste opmerking behartigenswaard.

3. Evenzeer oordeelden de afgevaardigden van *Emden*, die stelden: iets geschiedt snel genoeg, indien het goed genoeg geschiedt; uitstel zal niet schaden. Ook zij stellen: niet het ontberen van de doop, maar het verachten van het sacrament stelt schuldig.
4. Niet anders was het oordeel *der Zuid-Hollanders*. Zij benadrukten, dat de doop het teken des verbonds is en dus slechts behoort bij de kinderen der gelovigen. Daarom stellen zij: eerst onderwijs, dan dopen. Geen enkele grond, die voor de doop van kinderen uit gelovige ouders geldt (b.v. Hand. 2 : 39; Rom. 11 : 16; 1 Kor. 7 : 14) is van toepassing op de heiden-kinderen. Ook pleit er naar hun oordeel niets voor, dat zij in christelijke gezinnen zijn opgenomen, daar zelfs aanneming tot kinderen hun hierin in geen enkel opzicht ten goede kan komen, daar de belofte uitdrukkelijk gedaan is aan de *gelovigen en hun zaad*, waaronder zulke aangenomen heiden-kinderen niet kunnen gerekend worden. Er is dan ook geen enkele reden, waarom wij tegen de aangenomen leer en gewoonte in zouden handelen, daar de bediening van de doop hun geen voordeel en het uitstel van de doop hun geen nadeel kan brengen, tenzij men met de roomsen zou leren, dat de doop ex opere operato werkt. Door het argument van degenen, die het tegenovergestelde gevoelen aanhingen, nl. Gen 17: 12 en 23, waren zij niet overtuigd Immers het is niet bewezen dat Abraham zulke kindertjes besneden heeft, waarvan ook de ouders niet besneden werden. Gen. 17 : 23 pleit eerder voor het tegendeel. Vervolgens wijzen zij nog op Exodus 12. Daar wordt gehandeld over het besnijden van vreemdelingen, echter, indien zij de HERE pascha zullen houden. Eerst dan mochten de vreemdelingen besneden worden. Ook dit slaat dus alleen op volwassenen, die vrijwillig toetraden tot de kring en de gewoonten der Joden.
5. Deodatus oordeelde, wat de kinderen betreft, dat dezen nooit vóór de jaren des ondersheids en

vóór bekwame onderrichting ten doop mogen worden toegelaten. Wel heeft men hiertegen aangevoerd het voorbeeld van Abraham in Genesis 17, die volgens Gods bevel niet alleen de ingeborenen in zijn huis, maar ook de gekochten met geld ten achtsten dage besnijden moest, *maar deze plaats schijnt hem niet zo helder*. Het is toch niet waarschijnlijk, dat Abraham slaafjes van acht dagen oud gekocht heeft. Daarom verstaat hij onder de gekochten van acht dagen oud kindertjes die geboren zijn uit slaven, die reeds enige tijd door koop in Abrahams bezit waren gekomen, in onderscheiding van de in zijn huis geboren slaven, wier ouders reeds tot het gezin behoorden en die dan met de „ingeborenen" bedoeld zijn.

De afgevaardigden van *Emden* zijn van gelijk oordeel, als zij zeggen dat Abrahams optreden (Gen. 17) niet bewijst wat men er uit afgeleid heeft. Want Abraham had de in zijn huis geborenen en de voor geld gekochten reeds lang in de leer des geloofs onderricht vóór hij van God de opdracht ontving hen te besnijden. Dit getuigt God Zelf van hem (Gen. 18 : 19).

Ook de *Overijsselaren* leggen hierop de nadruk en verwijzen in dit opzicht naar Genesis 12 : 7 en 13 : 4 en 18. Ontgetwijfeld had hij zijn ganse huis aangaande de ware God en zijn dienst onderwezen. Zij trekken hieruit de conclusie, dat alle knechten en slaven, vóór zij besneden werden, bekend gemaakt waren met de ware God en het verbond des HEREN en de ouders werden besneden tegelijk met hun kinderen, zowel grote als kleine, gelijk we ook lezen in het Nieuwe Testament, dat gehele huisgezinnen gedoopt zijn. Daarom moeten heiden-kinderen, tenzij hun ouders zelf uit het heidendom tot het christendom bekeerd en gedoopt zijn, eerst naarstig in de hoofdstukken der christelijke religie onderwezen worden en mogen zij dan gedoopt worden.

6. Hoewel de afgevaardigden van *Emden* reeds even zijn genoemd, moet nog aan een andere argumentatie, die zij gegeven hebben, aandacht worden besteed.

Ten aanzien van kinderen, die in een christelijk gezin zijn opgenomen, stellen zij: Een mens kan wel iemand in zijn huisgezin opnemen, maar daarom nog niet in het huisgezin Gods. Zelfs ten aanzien van kinderen, die als eigen zonen en dochters zijn aangenomen, waren zij tegen het bedienen van de Heilige Doop. Immers, *door aanneming tot kind kan men iemand wèl tot erfgenaam van aardse goederen maken. maar nooit van hemelse en geestelijke goederen*.

Zij staan in hun oordeel niet alleen.

Immers, ook de *Noord-Hollanders* waren van oordeel, dat de menselijke aanneming de Goddelijke niet medebrengt.

Ook de *Overijsselaren* stellen: Al zijn heiden-kinderen in de gezinnen der kinderen Gods opgenomen, daarom zijn ze nog niet in het verbond Gods. Ook zijn zij niet heilig uit kracht van het heilige verbond, daar geen der ouders gelovig is (1 Kor. 7). Maar, zo vragen zij. hoe zal iemand, die niet in het verbond is, het zegel des verbonds ontvangen?

In dat verband geven ook de *Geldersen* een sterk argument door te zeggen: Gelijk Mozes waarlijk geen heiden geworden is, noch buiten het verbond gerekend is, omdat hij door Pharaos dochter is aangenomen (Ex. 2 : 10), zo wordt een heiden nog geen christen, noch binnen het verbond gerekend, omdat hij door een christen is aangenomen en in zijn gezin is toegelaten.

Het was dan ook hun oordeel, dat het in strijd is met Gods Woord (Rom. 11 : 16 en 1 Kor. 7: 14) de Heilige Doop te bedienen voordat de kinderen in de leer des verbonds onderwezen zijn, Christus (het Hoofd van het genadeverbond) hebben leren kennen en belijdenis van hun geloof hebben afgelegd, tenzij wij in de dwaling der roomsen willen vallen. die, wanneer zij een kind ten doop presenteren, de priester verzoeken om van een heiden een christen te maken. De doop werkt immers niet ex opere operato de heiliging, maar is een teken en zegel van de vergeving der zonden, van de wedergeboorte en het eeuwige leven.

Hun gevoelen drukten zij ook uit in deze woorden: heiden-kinderen moeten als zodanig niet gedoopt worden, maar zij, die zulke heiden-kindertjes in hun gezinnen opnemen, moeten vermaand worden om hen eerst in de leer des verbonds naarstig te onderwijzen en hen dan te laten dopen, tenzij wij in de dwaling der wederdopers willen vallen, die een algemeen genadeverbond met alle mensen opgericht stellen.

Opm. Afgedacht van de verkeerde visie op de Here Christus als Hoofd van het genadeverbond en met in rekening bringend van de verschillen in situatie, zijn toch de *gronden*, die hier zijn aangevoerd (met name ook het verwijzen naar de roomsen en wederdopers) van

doorslaggevende betekenis voor de onderhavige zaak.

Zo komt de synode in Dordrecht tot haar besluit, dat zulke kinderen niet moesten gedoopt worden (*non esse baptizandos*).

Dr. Kaajan komt in zijn nabeschouwing tot de conclusie:

„Nauwkeurige bestudering van de ingediende adviezen, waarop toch het besluit der Synode zich grondde, brengt tot de overtuiging, dat onze vaders op de Synode in de zaak van de geadopteerde heiden-kinderen een zuiver *exegetisch-dogmatische* beslissing namen" (blz. 255). en zegt dan ook: Het voorbeeld van Abraham, die niet alleen zijn eigen kinderen, maar ook de ingeborenen van zijn huis besneed, bracht verwarring in de denkbeelden, maar terecht werd erop gewezen, dat al Abrahams knechten en slaven vóór zij besneden werden, waren bekend gemaakt met den waren God en het verbond van Jehova en dat kinderen *dezer* mannen *met hunne ouders* besneden werden. Abraham zal geen afgodendienaars in zijn gezin geduld hebben. Deed dus Gods bevel aan Abraham geen oogenblik de broeders weifelen, Paulus' uitspraak in 1 Kor. 7 : 14 zette veler opinie weer vast. Het „*extra foedus sunt*" besliste tegen den doop van in Christelijke gezinnen geadopteerde heiden-kinderen" (blz. 258).

Hij is dan ook van overtuiging, dat de Dordtse theologen voor het onverzwakte beginsel in de bres sprongen, ook al hield dit een massale christianisering der heidenen tegen. Zijn eindconclusie is: „Zoo toonde de Synode, dat zij ook in dezen was: *columna fundamentumque veritatis*" (blz. 259) (vert.: pilaar en vastigheid der waarheid).

Opm. Deze conclusie wordt hartelijk ter overweging aangeboden, met name die wat betreft de „oorsprong" der te dopen kinderen (het zgn. „afstammingsprincipe"), juist in verband met de door de p.s. van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg 1964 genoemde gronden, die in het licht van het bovenstaande niet genoegzaam zijn te achten ter weerlegging van het besluit der Dordtse synode, hetgeen toch naar art. 31 K.O. noodzakelijk zal zijn om tot een andere conclusie te komen dan ter synode van Dordrecht in december 1618.

III. CONCLUSIE

Na aldus de stand van zaken te hebben opgenomen, de wet van 1956 in haar achtergronden te hebben gezien en de oordelen der Dordtse afgevaardigden aan de vergetelheid te hebben ontrukkt, komen wij tot de conclusie, die in het minderheidsrapport ter generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta blz. 515-527) reeds toen aan de generale synode is voorgesteld.

Naar dit rapport verwijzen wij dan ook uw vergadering, ter fundering van de oordeelsvorming, waartoe wij uw vergadering hadden te dienen. De in dat rapport positief en antithetisch gegeven argumenten hebben voor ons nog niets aan waarde ingeboet. De functie van het thans aan uw vergadering aangeboden rapport is een op bepaalde punten gegeven nadere uitwerking, ter verdieping van de afwijzing van het bedienen van de Heilige Doop aan geadopteerde kinderen, die niet in het verbond geboren zijn, zolang niet het bewijs geleverd is, dat de uitspraak van de synode van Dordrecht in 1618 strijdt tegen Gods Woord of de kerkenordening.

Het rapport, waarnaar wij u verwijzen, vindt u in de Acta.

De concept-uitspraak stellen wij u wèl in extenso voor.

Deze is voor het grootste gedeelte gelijkkluidend met de tóen voorgestelde uitspraak. Slechts op onderdelen is een wijziging aangebracht vanwege de inhoud van het huidige aanvullend rapport.

De meerderheid van de commissie ad hoc:

ds. D. van Houdt

ds. C. J. Breen, rapporteur.